Ο ΤΑΦΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ Β
ΤΩΝ ΜΥΚΗΝΩΝ

BAF.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΑΡΙΘ. 73

Ο ΤΑΦΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ Β ΤΩΝ ΜΥΚΗΝΩΝ

Α

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ε. ΜΥΛΩΝΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1973

(ΑΕ10)

(Ref.3)
ΥΕ 1(73) Μ1

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΝΗΜΗΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ἀνάπτυγμα σχεδίου ἐπὶ τοῦ πιθοσχήμου στάμνου (Α-3) ἐκ τοῦ τάφου Α.

Ἀντωπὰ πτηνὰ ἐπὶ τοῦ πιθοσχήμου στάμνου (Λ-116) ἐκ τοῦ τάφου Λ.

(Εὐγενὴς προσφορὰ τῆς «ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ ΑΘΗΝΩΝ» Α.Ε.)

Προσωπὶς ἐξ ἠλέκτρου (Γ-362) ἐκ τοῦ τάφου Γ.

Χρυσῆ ἐπένδυσις λαβῆς τοῦ ξίφους (Δ-277) ἐκ τοῦ τάφου Δ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Συντομογραφίαι ..... σ. ιστ'
Κατάλογος εἰκόνων καὶ ἐγχρώμων πινάκων ..... σ. ιη'
Συσχετισμὸς ἀγγείων πινάκων καὶ κειμένου ..... σ. ιθ'
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ ..... σ. 1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ..... σ. 3
Τὸ ἱστορικὸν τῆς ἀνασκαφῆς ..... σ. 4
Θέσις, κεντρικὴ καὶ μεσημβρινὴ περιοχὴ τοῦ Κύκλου, στρωματογραφία ..... σ. 8
Ὁ Περίβολος ..... σ. 18
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΑΦΩΝ
Τάφος Ἄλφα ..... σ. 21
» Ἄλφα 1 ..... σ. 34
» Ἄλφα 2 ..... σ. 35
» Βῆτα ..... σ. 36
» Γάμμα ..... σ. 43
» Δέλτα ..... σ. 80
» Ἒψιλον ..... σ. 90
» Ζῆτα ..... σ. 102
» Ἦτα ..... σ. 106
» Θῆτα ..... σ. 109
» Ἰῶτα ..... σ. 110
» Κάππα ..... σ. 122
Πεταλόσχημον κτίσμα ..... σ. 124
Τάφος Λάμβδα ..... σ. 128
» Λάμβδα 1 ..... σ. 143
» Λάμβδα 2 ..... σ. 145
» Μῦ ..... σ. 148
» Νῦ ..... σ. 158
Τάφος Ξ ..... σ. 177
» Ξ 1 ..... σ. 185
» Ὂμικρον ..... σ. 187
» Πῖ ..... σ. 208
» Ρῶ ..... σ. 211
Ἡ κατασκευὴ τοῦ κτιστοῦ τάφου ..... σ. 217
Ὁ ἀρχιτεκτονικὸς τύπος τοῦ κτιστοῦ τάφου ..... σ. 220
Τάφος Σῖγμα ..... σ. 226
» Ταῦ ..... σ. 227
» Υ̓̀ψιλον ..... σ. 228
» Φῖ ..... σ. 237
Ἀγγεῖα διάφορα ..... σ. 238
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ..... σ. 241
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ..... σ. 243
ΤΑΦΙΚΑ ΕΘΙΜΑ ..... σ. 255
ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ..... σ. 269

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ ..... σ. 270

ΑΓΓΕΙΑ ..... σ. 270
Κύπελλα τύπου Μινυείου ..... σ. 270
Πιθόσχημοι στάμνοι ..... σ. 275
Δίωτοι στάμνοι τύπου Α ..... σ. 276
Δίωτοι στάμνοι τύπου Β ..... σ. 277
Στάμνοι τετράωτοι ..... σ. 277
Στάμνος ἑξάωτος ..... σ. 278
Γενικαὶ παρατηρήσεις ..... σ. 278
Ἀμφορεῖς ..... σ. 279
Ἀμφορίσκοι δίωτοι ..... σ. 280
Ὑδρίαι ..... σ. 281
Πρόχοι καὶ προχοΐσκαι ..... σ. 282
Ραμφόστομοι πρόχοι τύπου Α ..... σ. 283
» » » Β ..... σ. 283
» » » Γ ..... σ. 284
Πρόχοι καὶ προχοΐσκαι μὲ κυκλικὸν στόμιον ..... σ. 285
Ἀσκοὶ ..... σ. 286
Ἀγγεῖα μετὰ πλαγίας προχοῆς ..... σ. 288
Ποτήρια τύπου Βαφειοῦ ..... σ. 289
Κύπελλα καὶ κύαθοι ..... σ. 289
Κύπελλα ..... σ. 290
Κύαθοι τύπου Α ..... σ. 290
Κύαθοι τύπου Β ..... σ. 291
Φιαλίδια μετὰ πλαγίας προχοῆς ..... σ. 291
Κανθαρόσχημοι σκύφοι ..... σ. 291
Κάνθαροι ..... σ. 292
Βομβυλιοὶ ..... σ. 292
Ἀγγεῖα διαφόρων σχημάτων ..... σ. 293

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΙΣ ΑΓΓΕΙΩΝ ..... σ. 293
Τάξις Α ..... σ. 294
Τάξις Β ..... σ. 299
Πολύχρωμος διακόσμησις ..... σ. 305
Παραλληλισμοὶ σ. 306

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ ΕΚ ΧΑΛΚΟΥ ..... σ. 310
Ξίφη καὶ παραξιφίδες ..... σ. 310
Ξίφη τύπου Α ..... σ. 310
» » Β ..... σ. 312
Παραξιφίδες ..... σ. 313
Λαβαὶ ..... σ. 313
Προέλευσις τῶν ξιφῶν ..... σ. 314
Διακόσμησις τῶν ξιφῶν ..... σ. 317
Ἧλοι ..... σ. 319
Ἐγχειρίδια ..... σ. 320
Μάχαιραι ..... σ. 321

Δίστομοι μάχαιραι γλωσσοειδεῖς ..... σ. 321
Μονόστομοι μάχαιραι καὶ μαχαιρίδια ..... σ. 322
Αἰχμαὶ ἀκοντίων ..... σ. 324
Αἰχμαὶ βελῶν ..... σ. 326
Περόναι χαλκαῖ ..... σ. 326
Χαλκαῖ τριχολαβίδες καὶ χαλκοῖ δακτύλιοι ..... σ. 327
Χαλκᾶ σκεύη ..... σ. 328
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ ΕΚ ΧΡΥΣΟΥ ..... σ. 328
Ταινίαι ἀτρακτοειδεῖς ..... σ. 329
Λογχόσχημοι ταινίαι ἢ ἡμιταινίαι ..... σ. 329
Κοσμήματα τύπου «ἐπιγονατίδος» ..... σ. 330
Χρυσοῖ ἀστέρες καὶ ρόδαξ ..... σ. 331
Ἄλλα γυναικεῖα κοσμήματα ..... σ. 332
Ἀνδρικὰ κοσμήματα ..... σ. 332
Κύπελλα ..... σ. 332
Διακόσμησις ..... σ. 333
Προσωπὶς ἐξ ἠλέκτρου ..... σ. 339
Ἀντικείμενα ἐξ ἀργύρου ..... σ. 340
Ἀντικείμενα ἐκ φαγεντιανῆς ..... σ. 341
Ἀντικείμενα ἐκ λίθου ..... σ. 342
Ἀντικείμενα ἐξ ἐλεφαντοστοῦ ..... σ. 349
Ψηφῖδες ἐξ ἠλέκτρου ..... σ. 350
Κοσμήματα ..... σ. 353
Σφονδύλια ἐκ πηλοῦ ..... σ. 353
ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ..... σ. 354
ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ ΕΚ ΧΑΛΚΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΤΑΦΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΟΛΟΥ Β ΤΩΝ ΜΥΚΗΝΩΝ (Γ. Ι. Βαρουφάκη) ..... σ. 363
Συμβολὴ τῶν ἰχνοστοιχείων εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς προελεύσεως τῶν πρώτων ὑλῶν τῶν ἀρχαίων ἐκ μετάλλου ἀντικειμένων ..... σ. 363
Τὰ ἐκ μετάλλου ἀντικείμενα τοῦ Κύκλου Β ..... σ. 365
1. Ἧλοι (πριτσίνια) ..... σ. 366
2. Ὅπλα καὶ μία λαβὴ λέβητος ἐκ βρούντζου ..... σ. 370
3. Ἡ λόγχη 8589/Ν - 308 καὶ ὁ ἧλος ἄνευ χαρακτηριστικοῦ ἀριθμοῦ ..... σ. 373
Διαστάσεις καὶ Δοκιμασίαι σκληρομετρήσεως τοῦ ἄνευ στοιχείων ἥλου .... σ. 374
Σκληρομέτρησις ..... σ. 375
4. Φυλλίδια χρυσοῦ ..... σ. 375
Περίληψις ..... σ. 376
Summary
Metallurgical investigation on objects from Grave Circle B of Mycenae .. σ. 377
HUMAN SKELETONS FROM GRAVE CIRCLES AT MYCENAE (J. Lawrence Angel) ..... σ. 379
Discussion ..... σ. 386
Conclusions ..... σ. 393
Bibliography ..... σ. 394
Titles for plates ..... σ. 396
SUMMARY ..... σ. 399

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑΙ

AA	: Archäologischer Anzeiger: Beiblatt zum Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts.
AAA	: Ἀρχαιολογικὰ Ἀνάλεκτα ἐξ Ἀθηνῶν.
ΑΔ	: Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον.
AE	: Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς.
Aghios Kosmas	: G. E. Mylonas, Aghios Kosmas, An Early Bronze Age Settlement and Cemetery in Attica, Princeton 1959.
AJA	: American Journal of Archaeology.
Alt Ithaka	: W. Dörpfeld, Alt - Ithaka, München 1927.
AM	: Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts. Athenische Abteilung.
Antiquity	: Antiquity. A Quarterly Review of Archaeology.
Archaeology	: Archaeology. A magazine Dealing with the Antiquity of the World.
Asine	: O. Frödin - A. W. Persson, Asine; Results of the Swedish Excavations, Stockholm 1938.
BCH	: Bulletin de Correspondance Hellénique.
BSA	: The Annual of the British School at Athens.
Buck	: R. J. Buck, Middle Helladic Mattpainted Pottery, Hesperia 33, 1964, σσ. 231 - 313, πίν. 39 - 44.
Γέρας	: Γέρας Ἀντωνίου Κεραμοπούλλου, Ἀθῆναι 1953.
Chamber Tombs	: A.J.B. Wace, Chamber Tombs of Mycenae, Oxford 1932.
Δ - Σ	: Χρ. Τσούντα, Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου, Ἀθῆναι 1908.
Ἐλευσὶς	: Γ. Ἐ. Μυλωνᾶ, Προϊστορικὴ Ἐλευσίς, Ἀθῆναι 1932.
Ét. Crét.	: Études Crétoises.
Eutresis	: H. Goldman, Excavations at Eutresis in Boeotia, Cambridge, Mass. 1931.
Hesperia	: Hesperia, Journal of the American School of Classical Studies at Athens.
HEURTLEY	: W. A. Heurtley, The Grave Stelai, BSA 25, 1921 - 1923, σσ. 126 - 146.
JdI	: Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts.
JHS	: Journal of Hellenic Studies.
KARO	: G. Karo, Die Schachtgräber von Mykenai, München 1930 - 33.
Kirrha	: L. Dor, J. Jannoray, H. et M. van Effenterre, Kirrha, Étude de Préhistoire Phocidienne, Paris 1960.
Knidia	: Chr. Blinkenberg, Knidia, Kopenhagen 1933.
Korakou	: C. W. Blegen, Korakou, a Prehistoric Settlement near Corinth, Boston and N. York 1921.
ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ - HIRMER	: Σπ. Μαρινᾶτος, M. Hirmer, Κρήτη καὶ Μυκηναϊκὴ Ἑλλάς, Ἀθῆναι 1959.

Mochlos	: R. B. Seager, Explorations in the Island of Mochlos, Boston - New York 1912.
Mon. Ant.	: Monumenti Antichi pubblicati per cura della R. Accademia Nationale dei Lincei, Milano.
Mon. Piot.	: Monuments Mémoires Piot.
MV	: A. Furtwaengler - G. Loeschcke, Mykenische Vasen, Berlin 1886.
Mycenae and The Mycenaean Age	: G. E. Mylonas, Mycenae and the Mycenaean Age, Princeton : 1966.
Myk. Th.	: A. Furtwaengler - G. Loeschcke, Mykenische Thongefaesse, Berlin 1879.
ΠΑΕ	: Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.
Palaikastro	: R. C. Bosanquet - R. M. Dawkins, The Unpublished Objects from the Palaikastro Excavations 1902 - 1906 Part I, BSA, Supplementary paper No 1.
Περατὴ	: Σ. Ε. Ἰακωβίδη, Περατή, Τὸ νεκροταφεῖον, Ἀθῆναι 1969 - 1970.
Phylakopi	: Excavations at Phylakopi in Melos, JHS Supplementary paper No 4 (1904) C.C. Edgar, The Pottery, σ. 80 κ.ἑ.
PM	: A. Evans, The Palace of Minos at Knossos, London 1921 - 1936.
Prosymna	: C. W. Blegen, Prosymna, The Helladic Settlement preceding the Argive Heraeum, Cambridge 1937.
Pylos II	: M. L. Lang, The Palace of Nestor at Pylos in Western Messenia, Vol. II, The Frescoes, Princeton 1969.
Syria	: Syria: revue d' art oriental et d'archéologie, Paris 1920 - 1967.
Shaft Graves	: A. Evans, The Shaft Graves and Bee - hive Tombs of Mycenae and their interrelation, London 1929.
Thera	: Sp. Marinatos, Excavations at Thera, τόμ. I - V, Ἀθῆναι 1968 - 1972.
Tiryns IV	: K. Müller, Tiryns IV, Die Urfirnis - Keramik, München 1938.
Ugaritica	: C.F.A. Schaeffer, Mission de Ras Shamra, Ugaritica, Paris 1949 κ.ἑ.
Vaulted Tombs of Mesara	: St. Xanthoudides, The Vaulted Tombs of Mesara, London 1924.
Zygouries	: C. W. Blegen, Zygouries, a Prehistoric Settlement in the Valley of Cleonae, Cambridge, Mass. 1928.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εἰκ. 1 Τοπογραφικὸν περιοχῆς Κύκλων ..... σ. 9
» 2 Κάτοψις τοῦ μεσημβρινοῦ τομέως τοῦ Κύκλου ..... σ. 13
» 3 Τομαὶ ξιφῶν τάφου Α ..... σ. 27
» 4 Κάτοψις τάφου Β ..... σ. 36
» 5 Τάφος Γ ..... σ. 44
» 6 Τομαὶ ξιφῶν τάφου Γ ..... σ. 70
» 7 Τομὴ ξίφους τάφου Δ ..... σ. 86
» 8 Ξίφος τοῦ τάφου Δ ..... σ. 86
» 9 Λεπτομέρεια διακοσμήσεως τοῦ στομίου τῆς χαλκῆς φιάλης Ε - 287 ..... σ. 97
» 10 Τάφος Ζ ..... σ. 102
» 11 Τομὴ ξίφους τάφου Ζ ..... σ. 105
» 12 Τάφος Η ..... σ. 106
» 13 Τάφος Ι ..... σ. 111
» 14 Τομὴ ξίφους τάφου Ι ..... σ. 118
» 15 Λεπτομέρεια διακοσμήσεως τοῦ στάμνου Λ - 117 ..... σ. 134
» 16 Τομὴ ξίφους Λ - 295 ..... σ. 139
Εἰκ. 17 Τάφος Μ ..... σ. 150
» 18 Τάφος Μ ..... σ. 152
» 19 Τάφος Ν ..... σ. 161
» 20 Τομαὶ ξιφῶν τάφου Ν ..... σ. 170
» 21 Τάφος Ξ ..... σ. 178
» 22 Κύμβη ἐκ τοῦ τάφου Ο .... σ. 204
» 23 Τομὴ σφονδυλίων ἐκ πηλοῦ τοῦ τάφου Ο ..... σ. 206
» 24 Τάφος Π ..... σ. 209
» 25 Τάφος Ρ ..... σ. 212
» 26 Τάφος Υ ..... σ. 229
» 27 Σταυρόσχημον κόσμημα τοῦ διαδήματος Υ - 438 ..... σ. 233
» 28 Τομὴ λακκοειδοῦς τάφου ... σ. 244
» 29 Ἀναπαράστασις τοῦ ταφικοῦ Κύκλου Β ..... σ. 246
» 30 Σχήματα καὶ τομαὶ ψηφίδων σ. 343
Παρένθετος πίναξ Α΄. Γραπταὶ χελιδόνες τῆς πρόχου Γ - 27
Παρένθετος πίναξ Β΄. Χρυσαῖ ταινίαι τοῦ τάφου Ν.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΓΧΡΩΜΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ

Σελ. ε Ἀνάπτυγμα σχεδίου ἐπὶ τοῦ πιθοσχήμου στάμνου (Α-3) ἐκ τοῦ τάφου Α.
Ἀντωπὰ πτηνὰ ἐπὶ τοῦ πιθοσχήμου στάμνου (Λ-116) ἐκ τοῦ τάφου Λ.
» ζ Ἄποψις ἀπὸ ἀέρος τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν. Κάτω δεξιὰ ὁ Κύκλος Β.
» η Τετράωτος στάμνος (Κ-109) ἐκ τοῦ τάφου Κ.
» θ Ἀμαυρόχρωμον ἀγγεῖον (Β-15) ἐκ τοῦ τάφου Β.
» ι Ψηφὶς ἐξ ἀμεθύστου (Γ-443) ἐκ τοῦ τάφου Γ.
» ια Κύμβη ἐξ ὀρείας κρυστάλλου (Ο-459) ἐκ τοῦ τάφου Ο.
» ιβ Προσωπὶς ἐξ ἠλέκτρου (Γ-362) ἐκ τοῦ τάφου Γ.
Χρυσῆ ἐπένδυσις λαβῆς τοῦ ξίφους (Δ-277) ἐκ τοῦ τάφου Δ.

ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΣ ΑΓΓΕΙΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Πίναξ	13	α	Ἀγγεῖον	Α-1	Κύπελλον τύπου Μινυείου ..... σ. 23
		β		Α-2	Κανθαρόσχημον κύπελλον ..... σ. 24
		γ		Α-3	Πιθόσχημος δίωτος στάμνος ..... σ. 24
		δ		Α-6	Ἐρυθρὰ προχοΐσκη ..... σ. 25
Πίν.	14	α, β		Α-4	Πιθόσχημος τετράωτος στάμνος ..... σ. 25
		γ, δ		Α-5	Πρόχους μὲ ὀπισθότμητον στόμιον ..... σ. 25
Πίν.	15	α		Α-7	Κάνθαρος δίωτος ..... σ. 26
		β, γ		Α-8	Προχοΐσκη ἐρυθρὰ ..... σ. 26
Πίν.	16	α, γ		Α-325	Πρόχους ἀργυρᾶ ..... σ. 31
		β, δ		Α-240	Ποτήριον μόνωτον ἐκ φαγεντιανῆς ..... σ. 27
Πίν.	24	γ		Β-16	Πιθόσχημος στάμνος ..... σ. 41
Πίν.	26			Β-10	Κύπελλον Μινύειον, κίτρινον ..... σ. 39
				Β-11	Κύπελλον Μινύειον, κίτρινον ..... σ. 39
				Β-12	Κύπελλον Μινύειον, κίτρινον ..... σ. 39
				Β-13	Κύπελλον Μινύειον, κίτρινον ..... σ. 39
Πίν.	27	α-β		Β-14	Πιθόσχημος στάμνος ..... σ. 40
		γ		Β-15	Κρατηρόσχημον ἀγγεῖον μετὰ πλαγίας προχοῆς ..... σ. 40
Πίν.	41			Γ-17	Ὑδρία ..... σ. 53
Πίν.	42			Γ-18	Πρόχους ραμφόστομος ..... σ. 54
Πίν.	43	α		Γ-19	Μόνωτον εὐρύστομον ἀλάβαστρον ..... σ. 55
		β, 1		Γ-22	Κάνθαρος ..... σ. 56
		β, 2		Γ-21	Κάνθαρος ..... σ. 55
		β, 3		Γ-23	Κάνθαρος ..... σ. 56
		β, 4		Γ-24	Μόνωτον κύπελλον ..... σ. 56
		γ		Γ-20	Τετράωτος στάμνος ..... σ. 55
Πίν.	44	α		Γ-27	Σφαιρικὴ ραμφόστομος πρόχους ..... σ. 57
		β, 1		Γ-25	Ἀμφορίσκος ..... σ. 56
		β, 2		Γ-47	Ἀμφορίσκος ..... σ. 65
		β, 3		Γ-46	Ἀμφορίσκος εὐρύστομος ..... σ. 65
		β, 4		Γ-26	Ἀμφορίσκος ..... σ. 56
		γ		Γ-28	Ραμφόστομος πρόχους ..... σ. 57
Πίν.	45	α, 1		Γ-29	Ραμφόστομος πρόχους ..... σ. 58
		α, 2		Γ-30	Ραμφόστομος πρόχους ..... σ. 58
		β		Γ-31	Ραμφόστομος πρόχους ..... σ. 59
Πίν.	46	α		Γ-31α	Ραμφόστομος πρόχους ..... σ. 60
		β, 1		Γ-33	Πρόχους μὲ ὁριζοντίαν προχοὴν ..... σ. 60
		β, 2		Γ-32	Πρόχους μὲ ὁριζοντίαν προχοὴν ..... σ. 60
Πίν.	47	α		Γ-34	Πρόχους μὲ ὀπισθότμητον στόμιον ..... σ. 60
		β		Γ-36	Ἀμφορεὺς τετράωτος ..... σ. 61
		γ		Γ-35	Ραμφόστομος προχοΐσκη ..... σ. 61
		δ		Γ-37	Πιθόσχημος στάμνος ..... σ. 62

Πίναξ 48	α	Γ-38	Πιθόσχημος στάμνος	σ. 62
	β	Γ-39	Πιθόσχημος στάμνος	σ. 62
Πίν. 49		Γ-42	Πιθόσχημος ἑξάωτος στάμνος	σ. 63
Πίν. 50	α	Γ-41	Πιθόσχημος τετράωτος στάμνος	σ. 63
	β	Γ-43	Πιθόσχημος τετράωτος στάμνος	σ. 63
	γ	Γ-44	Εὐρύστομος ἀμφορίσκος	σ. 64
Πίν. 51	α	Γ-45	Πρόχους εὐρύστομος	σ. 64
	β	Γ-48	Ἀσκὸς	σ. 65
	γ, 1	Γ-49	Κύπελλον τύπου Μινυείου	σ. 65
	γ, 2	Γ-51	Κύπελλον τύπου Μινυείου	σ. 66
	δ	Γ-50	Κύπελλον τύπου Μινυείου	σ. 65
Πίν. 52	α	Γ-53	Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ	σ. 66
	β	Γ-52	Κανθαρόσχημος σκύφος	σ. 66
	γ	Γ-54	Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ	σ. 66
	δ, 1	Γ-57	Μόνωτον κύπελλον	σ. 67
	δ, 2	Γ-56	Μόνωτον κύπελλον	σ. 67
	ε	Γ-55	Μόνωτον κύπελλον	σ. 67
Πίν. 53	α, 1	Γ-60	Ὑψίπουν μόνωτον κύπελλον	σ. 68
	α, 2	Γ-59	Ὑψίπουν μόνωτον κύπελλον	σ. 68
	α, 3	Γ-58	Ὑψίπουν μόνωτον κύπελλον	σ. 68
Πίν. 53	β, 1	Γ-62	Φιάλη μετὰ πλαγίας προχοῆς	σ. 69
	β, 2	Γ-61	Φιάλη μετὰ πλαγίας προχοῆς	σ. 69
	γ	Γ-80	Μόνωτον κύπελλον	σ. 69
Πίν. 58	α καὶ β, 1	Γ-357	Ποτήριον χρυσοῦν	σ. 74
	β, 2 καὶ γ	Γ-358	Ποτήριον χρυσοῦν	σ. 74
Πίν. 59	β	Γ-316	Κύπελλον χαλκοῦν	σ. 73
Πίν. 65	α	Δ-63	Τετράωτος στάμνος	σ. 82
	γ	Δ-64	Τρίωτος κρατηρίσκος	σ. 83
	δ	Δ-65	Πιθόσχημος στάμνος	σ. 83
Πίν. 66	α	Δ-66	Πιθόσχημος στάμνος	σ. 84
	β	Δ-68	Εὐρύστομος προχοΐσκη	σ. 84
	γ	Δ-67	Εὐρύστομος προχοΐσκη	σ. 84
	δ, 1	Δ-69	Κύπελλον Μινύειον	σ. 85
	δ, 2	Δ-70	Κύπελλον Μινύειον	σ. 85
Πίν. 70		Δ-283	Χαλκῆ φιάλη	σ. 88
Πίν. 71	α	Δ-326	Ποτήριον ἐξ ἀργύρου	σ. 88
Πίν. 77	α	Ε-71	Στάμνος	σ. 92
	β	Ε-72	Στάμνος	σ. 93
	γ	Ε-74	Ὑδρία	σ. 93
	δ	Ε-75	Ὑδρία	σ. 93
Πίν. 78	α	Ε-78	Ὑδρία	σ. 94
	β	Ε-77	Ὑδρία	σ. 94
	γ	Ε-76	Πιθόσχημος στάμνος	σ. 93
Πίν. 79	α	Ε-79	Κύπελλον Μινύειον	σ. 94
	β	Ε-81	Κύπελλον μόνωτον	σ. 94
Πίν. 80	α,1	Ε-83	Ἀμφορίσκος εὐρύστομος	σ. 95
	α, 2	Ε-82	Ἀμφορίσκος εὐρύστομος	σ. 95
	β	Ε-84	Ἀμφορίσκος	σ. 95

Πίναξ	81		E-285	Κρατὴρ χαλκοῦς ..... σ. 95
Πίν.	82		E-286	Πρόχους χαλκῆ ..... σ. 96
Πίν.	83		E-287	Λεκάνη χαλκῆ ..... σ. 96
Πίν.	84	α	E-288	Πρόχους χαλκῆ ..... σ. 98
Πίν.	89	α	Z-86	Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ ..... σ. 103
		β	Z-85	Πρόχους μὲ ὀπισθότμητον προχοὴν ..... σ. 103
Πίν.	90	α	Z-87	Σκύφος κανθαρόσχημος ..... σ. 104
		β	Z-90	Ἀγγεῖον μετὰ πλαγίας προχοῆς ..... σ. 105
		γ	Z-88	Κύπελλον Μινύειον ..... σ. 104
		δ	Z-89	Κύπελλον Μινύειον ..... σ. 104
Πίν.	91	β	H-91	Πρόχους μὲ ὀπισθότμητον προχοὴν ..... σ. 107
Πίν.	92	α	H-92	Εὐρύστομος προχοΐσκη ..... σ. 107
		β	H-93	Μόνωτος κύαθος ..... σ. 108
		γ	H-94	Κανθαρόσχημος σκύφος ..... σ. 108
		δ	H-95	Κύπελλον Μινύειον ..... σ. 108
Πίν.	95	α, γ	I-98	Τετράωτος ὑδριόσχημος στάμνος ..... σ. 113
		β	I-96	Δίωτος ἀμφορεὺς ..... σ. 112
		δ	I-97	Πιθόσχημος στάμνος ..... σ. 113
Πίν.	96	α	I-100	Κύπελλον Μινύειον ..... σ. 115
		β	I-99	Τετράωτος πιθόσχημος στάμνος ..... σ. 114
		γ, 1	I-102	Μινύειον κύπελλον τετράωτον ..... σ. 115
		γ, 2	I-101	Κύπελλον Μινύειον ..... σ. 115
Πίν.	97	α	I-103	Κύπελλον Μινύειον ..... σ. 115
		β	I-104	Σφαιρικὸν ἀγγεῖον μετὰ πλαγίας προχοῆς ..... σ. 116
Πίν.	98	α	I-105	Πρόχους μόνωτος εὐρύστομος ..... σ. 116
		β	I-106	Προχοΐσκη μὲ ὀπισθότμητον προχοὴν ..... σ. 117
		γ	I-108	Κανθαρόσχημος σκύφος ..... σ. 118
		δ	I-107	Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ ..... σ. 117
Πίν.	101	β	I-327	Κύπελλον ἀργυροῦν ..... σ. 119
Πίν.	103	β καὶ 104	K-109	Στάμνος τετράωτος ..... σ. 123
Πίν.	105	α	K-110	Πρόχους ὀπισθότμητος ..... σ. 123
		β	K-111	Ὑδρία ..... σ. 124
Πίν.	106	α	K-112	Σκύφος κανθαρόσχημος ..... σ. 124
Πίν.	106	γ, 1	K-113	Πιθόσχημον ἀγγεῖον ..... σ. 126
		γ, 2	113	Βαθεῖα δίωτος φιάλη ..... σ. 14
Πίν.	113		Λ-116	Πιθόσχημος στάμνος ..... σ. 133
Πίν.	114	α	Λ-117	Πιθόσχημος στάμνος ..... σ. 133
		β	Λ-118	Πρόχους εὐρύστομος ..... σ. 134
Πίν.	115	α, 1	Λ-120	Κύπελλον βαθὺ μόνωτον ..... σ. 135
		α, 2 καὶ β	Λ-119	Κύπελλον μόνωτον (βαθὺ) ..... σ. 135
		γ	Λ-122	Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ ..... σ. 136
		δ	Λ-121	Κυαθίσκος μετὰ κατακορύφου λαβῆς ..... σ. 136
Πίν.	116	α	Λ-123	Πιθόσχημος στάμνος τετράωτος ..... σ. 136
		β	Λ-124	Στάμνος δίωτος ..... σ. 137
Πίν.	117	α	Λ-125	Κύπελλον Μινύειον ..... σ. 137
		β	Λ-126	Κύπελλον Μινύειον ..... σ. 137
Πίν.	118	α	Λ-127	Κύπελλον Μινύειον ..... σ. 137
		β	Λ-128	Κύπελλον Μινύειον ..... σ. 137

Πίναξ 119	α	Λ-129	Κύπελλον Μινύειον	σ. 138
	β	Λ-130	Κύπελλον Μινύειον	σ. 138
Πίν. 120	α	Λ-131	Κύπελλον Μινύειον	σ. 138
	β	Λ-132	Κύπελλον Μινύειον	σ. 138
Πίν. 127	β, 1	Λ1-115	Κανθαρόσχημος σκύφος	σ. 145
	β, 2	Λ1-114	Πρόχους	σ. 144
Πίν. 128	β	Λ2-133	Λαγηνόσχημον δίωτον ἀγγεῖον	σ. 146
	γ	Λ2-134	Μικρὰ ὀπισθότμητος προχοΐσκη	σ. 146
	δ	Λ2-135	Κυαθίσκος μὲ κάθετον ἐπὶ τοῦ χείλους λαβὴν	σ. 146
Πίν. 130	α	Μ-137	Κύπελλον Μινύειον	σ. 150
	β	Μ-136	Ὑδρία	σ. 149
	γ	Μ-138	Κύπελλον Μινύειον	σ. 151
Πίν. 131	α	Μ-139	Κύπελλον Μινύειον	σ. 151
	β	Μ-140	Κύπελλον Μινύειον	σ. 151
Πίν. 132	α	Μ-141	Κύπελλον Μινύειον	σ. 151
	β	Μ-142	Κύπελλον Μινύειον	σ. 151
Πίν. 133	α, δ	Μ-146	Ἀσκὸς	σ. 153
	β, 1	Μ-144	Βομβυλιὸς	σ. 153
	β, 2	Μ-150	Βομβυλιὸς	σ. 154
	γ	Μ-145	Ἀμφορίσκος εὐρύστομος	σ. 153
	ε	Μ-149	Ἀσκὸς	σ. 154
	ζ	Μ-147	Μόνωτον κύπελλον	σ. 153
	η	Μ-148	Μόνωτον κύπελλον	σ. 154
Πίν. 134	α	Μ-151	Φιαλίδιον μόνωτον μετὰ πλαγίας προχοῆς	σ. 154
	β	Μ-152	Προχοΐσκη εὐρύστομος	σ. 155
	γ	Μ-153	Προχοΐσκη ἀπιόσχημος	σ. 155
	δ	Μ-155	Κυάθιον μὲ κατακόρυφον λαβὴν	σ. 156
	ε	Μ-143	Πρόχους	σ. 152
	ζ	Μ-154	Ἀσκὸς	σ. 155
Πίν. 135	α	Μ-156	Ἀσκὸς	σ. 156
Πίν. 139	β	Ν-158	Πιθόσχημος στάμνος	σ. 164
	γ	Ν-157	Ὑδρία	σ. 164
Πίν. 140	α, β	Ν-159	Πιθόσχημος στάμνος	σ. 164
	γ	Ν-160	Πιθόσχημος τετράωτος στάμνος	σ. 165
Πίν. 141	α	Ν-161	Κύπελλον κίτρινον Μινύειον	σ. 165
	β	Ν-162	Κύπελλον κίτρινον Μινύειον	σ. 166
Πίν. 142	α	Ν-163	Κύπελλον Μινύειον	σ. 166
	β	Ν-164	Κύπελλον Μινύειον	σ. 166
Πίν. 143	α, β	Ν-165	Πρόχους ραμφόστομος	σ. 166
	γ καὶ 144	Ν-166	Πρόχους ραμφόστομος	σ. 167
Πίν. 145	α	Ν-168	Πιθόσχημος στάμνος	σ. 167
Πίν. 145	β	Ν-169	Πιθόσχημος στάμνος	σ. 168
	γ	Ν-170	Πιθόσχημος στάμνος	σ. 169
Πίν. 146	α	Ν-171	Ἀσκὸς	σ. 169
	β	Ν-172	Ἀμφορεὺς	σ. 169
Πίν. 151	α, β	Ν-309	Χαλκῆ φιάλη	σ. 172
	γ	Ν-310	Χαλκῆ πρόχους	σ. 172
Πίν. 152		Ν-389	Μόνωτος ἐκ χρυσοῦ κύαθος	σ. 173

Πίναξ 154	α	Ν-329	Τεμάχια ἀγγείου ἐξ ἀργύρου	σ. 176
Πίν. 156	α	Ξ-173	Κύπελλον Μινύειον	σ. 179
	β	Ξ-174	Κύπελλον Μινύειον	σ. 179
	γ	Ξ-175	Κύπελλον Μινύειον	σ. 179
	δ	Ξ-178	Εὐρύστομος προχοΐσκη	σ. 180
	ε	Ξ-179	Προχοΐσκη	σ. 180
	ζ	Ξ-181	Πρόχους	σ. 181
	η	Ξ-180	Ἀσκὸς	σ. 180
	θ	Ξ-182	Κάνθαρος	σ. 181
Πίν. 157	α	Ξ-176	Κύπελλον Μινύειον	σ. 179
	β	Ξ-177	Κύπελλον Μινύειον	σ. 180
Πίν. 158	α	Ξ-183	Ἀμφορεὺς εὐρύστομος	σ. 181
Πίν. 161	β, 1	Ξ1-184	Προχοΐσκη εὐρύστομος	σ. 185
	β, 2	Ξ1-185	Πρόχους	σ. 186
	β, 3	Ξ1-187	Μόνωτος κύαθος	σ. 186
	β, 4	Ξ1-186	Μόνωτον κύπελλον	σ. 186
Πίν. 168	β	Ο-188	Ἀσκὸς	σ. 189
Πίν. 169	α	Ο-189	Κρατηρόσχημον μετὰ προχοῆς ἀγγεῖον	σ. 190
	β	Ο-190	Πιθόσχημος δίωτος στάμνος	σ. 190
	γ	Ο-191	Ἀσκὸς	σ. 191
Πίν. 170	α	Ο-193	Πιθόσχημος τετράωτος στάμνος	σ. 191
	β	Ο-194	Πιθόσχημος στάμνος	σ. 192
	γ	Ο-195	Κρατηρόσχημον ἀγγεῖον μετὰ πλαγίας προχοῆς	σ. 192
	δ	Ο-196	Λεβητόσχημον δίωτον ἀγγεῖον	σ. 193
	ε	Ο-197	Ἀμφορίσκος	σ. 193
	ζ	Ο-192	Βαθεῖα κύλιξ δίωτος	σ. 191
Πίν. 171	α	Ο-198	Ἀμφορεὺς εὐρύστομος	σ. 193
	β	Ο-200	Πιθόσχημος στάμνος	σ. 194
	γ	Ο-199	Κρατηρόσχημον ἀγγεῖον μετὰ πλαγίας προχοῆς	σ. 194
Πίν. 172	α, 1	Ο-204	Ἀμφορίσκος εὐρύστομος	σ. 195
	α, 2	Ο-201	Ἀμφορίσκος εὐρύστομος	σ. 194
	α, 3	Ο-203	Ἀμφορίσκος εὐρύστομος	σ. 195
	β	Ο-205	Κύπελλον μόνωτον κωδωνόσχημον	σ. 195
	γ	Ο-202	Ἀμφορίσκος εὐρύστομος	σ. 195
	δ	Ο-206	Ἀσκὸς	σ. 196
Πίν. 173	α	Ο-207	Πιθόσχημος στάμνος	σ. 196
	β	Ο-208	Πῶμα ἀγγείου	σ. 196
Πίν. 174	α	Ο-209	Κύπελλον Μινύειον	σ. 196
	β, 1	Ο-211	Κύπελλον Μινύειον	σ. 196
	β, 2 καὶ γ, 2	Ο-212	Κύπελλον Μινύειον	σ. 197
	γ, 1	Ο-210	Κύπελλον Μινύειον	σ. 196
Πίν. 175	α, 1	Ο-213	Κύπελλον Μινύειον	σ. 197
	α, 2	Ο-214	Κύπελλον Μινύειον	σ. 197
	β	Ο-215	Κύπελλον Μινύειον	σ. 197
Πίν. 176		Ο-216	Κύπελλον Μινύειον	σ. 198
Πίν. 183-185		Ο-459	Κύμβη ἐξ ὀρείας κρυστάλλου	σ. 203
Πίν. 191	α	Π-217	Πρόχους	σ. 208
	β	Π-219	Κύπελλον Μινύειον	σ. 209

Πίναξ	γ, 1	Π-220	Κύπελλον Μινύειον	σ. 210
	γ, 2	Π-218	Κύπελλον Μινύειον	σ. 208
Πίν. 197	α, 1	Ρ-221	Κύπελλον Μινύειον	σ. 222
	α, 2	Ρ-222	Κύπελλον Μινύειον	σ. 222
Πίν. 197	β	Ρ-225	Πιθόσχημος ἀμφορεὺς ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ	σ. 223
	γ	Ρ-224	Σκύφος κανθαρόσχημος	σ. 222
	δ	Ρ-223	Κυάθιον μόνωτον	σ. 222
Πίν. 198	α	Ρ-227	Πιθόσχημος ἀμφορεὺς ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ	σ. 224
Πίν. 198	β καὶ 199 α	Ρ-226	Πιθόσχημος ἀμφορεὺς ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ	σ. 223
Πίν. 205	α, 1	Υ-229	Κύπελλον Μινύειον	σ. 230
	α, 2	Υ-233	Κύπελλον Μινύειον	σ. 231
	β, 1	Υ-230	Κύπελλον Μινύειον	σ. 230
	β, 2	Υ-231	Κύπελλον Μινύειον	σ. 230
	γ, 1	Υ-232	Κύπελλον Μινύειον	σ. 230
	γ, 2	Υ-234	Κύπελλον Μινύειον	σ. 231
Πίν. 206	α	Υ-236	Στάμνος δίωτος	σ. 231
	β	Υ-235	Ἀσκὸς	σ. 231
	γ	Υ-237	Ἀμφορίσκος εὐρύστομος	σ. 232
Πίν. 211	β	Φ-238	Κύπελλον Μινύειον	σ. 237
	γ	Φ-239	Κυάθιον	σ. 237
Πίν. 212	α	551	Κύπελλον Μινύειον μετὰ πλαγίας προχοῆς	σ. 238
	β	552	Σκύφος κανθαρόσχημος	σ. 238
Πίν. 213	α	554	Ἀμφορίσκος	σ. 238
	β	555	Βαθεῖα φιάλη	σ. 239

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ε Ι Σ Α Γ Ω Γ Η

Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ δευτέρου βασιλικοῦ περιβόλου ἀνεβίωσε τὰς λαμπρὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς τῶν Μυκηνῶν, παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐξακριβώσεως τῶν δεδομένων τῆς περιλάμπρου ἐρεύνης τοῦ Κύκλου Α ὑπὸ τοῦ Heinrich Schliemann, ἐπλούτισε τὰς συλλογὰς τῶν Μουσείων μας καὶ τὰς γνώσεις τῶν μελετητῶν καὶ ἐπεβεβαίωσε τὴν ἡγετικὴν θέσιν τῶν Μυκηνῶν εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ τέλος τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς. Ἡ πλήρης δημοσίευσις τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀνασκαφῆς καθυστέρησεν ἐπὶ πολύ, διότι ἀδόκητος μοῖρα ἀνήρπασεν ἐκ τῶν τάξεών μας τὸν πολύκλαυστον πρωτεργάτην της, τὸν Ἰωάννην Παπαδημητρίου, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ συμβάλῃ εἰς τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς μελέτης.

Ἀκόμη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνασκαφῆς εἴχομεν προγραμματίσει τὴν ἀπὸ κοινοῦ δημοσίευσιν τῶν ἀποτελεσμάτων της· ἐκεῖνος εἶχεν ἀναλάβει τὸ περιγραφικὸν τοῦ χώρου, τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνασκαφῆς, τὸ ἀρχιτεκτονικὸν μέρος, τὴν περιγραφὴν τῶν ἐκ χρυσοῦ κτερισμάτων, ἐγὼ δὲ τὴν στρωματογραφίαν, τὴν περιγραφὴν τῶν λοιπῶν κτερισμάτων, ἰδίᾳ τῶν ἀγγείων, τῶν ἐκ χαλκοῦ ὅπλων καὶ τῶν ἐθίμων ταφῆς. Τὸ ἀνθρωπολογικὸν ὑλικὸν ἀνέλαβεν ὁ Dr. Lawrence Angel τοῦ Smithsonian Institution, πλήρη μελέτην τοῦ ὁποίου ὑπέβαλε πρὸ πολλοῦ. Αὕτη, ὡς ὑπεβλήθη, δημοσιεύεται εἰς τὸ τέλος τοῦ παρόντος πονήματος. Τὰ ὅρια τῆς συνεργασίας ὡρίσαμεν τελικῶς εἰς τὸ Institute for Advanced Study εἰς Princeton, ὅπου, κατὰ εὐτυχῆ συγκυρίαν, εὑρέθημεν τὸν χειμῶνα τοῦ 1955 - 1956.

Δυστυχῶς αἱ πολλαπλαῖ ἀσχολίαι τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος καὶ αἱ μνημειώδεις ἀνασκαφαὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀρτέμιδος εἰς Βραυρῶνα δὲν ἐπέτρεψαν εἰς τὸν ἀείμνηστον φίλον νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὸν Κύκλον Β τῶν Μυκηνῶν. Ὁ θάνατός του, τὸν Μάρτιον τοῦ 1963, ὁ ἐπελθὼν τόσον προώρως καὶ ἀποτόμως, διέκοψεν ὁριστικῶς τὴν συνεργασίαν μας. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 600 καὶ ἡμερομηνίαν 2ας Αὐγούστου 1963 ἐγγράφου της μοὶ ἀνήγγειλεν ὅτι «τὸ Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας, κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐτοῦ τῆς 31ης Ἰουλίου ἐ.ἔ., ἐνέκρινε παμψηφεὶ τὴν εἰς ὑμᾶς» (δηλ. εἰς τὸν Γ. Ἐ. Μυλωνᾶν) «ἀνάθεσιν τῆς τελικῆς μελέτης καὶ δημοσιεύσεως τῶν εὑρημάτων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ταφικοῦ Κύκλου Β τῶν Μυκηνῶν». Ἀρχικός μου σκοπὸς ἦτο νὰ δημοσιεύσω τὴν μελέτην μου τοῦ Κύκλου ὑπὸ τὰ ὀνόματα Παπαδημητρίου - Μυλωνᾶ, ἐάν μοι ἐδίδοντο πρὸς μελέτην καὶ χρῆσιν τὰ ἡμερολόγια, τὰ εὑρετήρια, οἱ κατάλογοι τῆς ἀνασκαφῆς ὡς καὶ τὰ ἀρχιτεκτονικὰ προσχέδια, τὰ ὁποῖα ἐξεπονήθησαν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀνασκαφῆς καὶ μερικῶς ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψίν μου

καὶ τὰς ὁδηγίας μου. Δυστυχῶς τὰ πολύτιμα καὶ βασικὰ αὐτὰ βοηθήματα δέν μοι ἐδόθησαν[1] καὶ εἰς τοῦτο ὀφείλεται ἡ καθυστέρησις τῆς δημοσιεύσεως.

Αἱ νῦν δημοσιευόμεναι περιγραφαὶ ἐβασίσθησαν ἐπὶ τῶν ἡμερολογίων τὰ ὁποῖα ἐγὼ ἐκράτουν διὰ τὰς ἀνασκαφικὰς περιόδους 1953 καὶ 1954, ἐπὶ τῶν σημειώσεών μου διὰ τὴν ἐργασίαν μου τοῦ 1952, ἐπὶ τῶν ἐκθέσεων τοῦ Παπαδημητρίου, αἱ ὁποῖαι ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τῶν ἐτῶν 1952, 1953 καὶ 1954, ἐπὶ τῆς μελέτης τοῦ συναδέλφου κ. Σπυρίδωνος Μαρινάτου, διὰ τὸ ἔτος 1952, τῆς δημοσιευθείσης εἰς τὸ «Γέρας Κεραμοπούλλου» καὶ ἐπὶ τῶν ἄρθρων τῶν κατὰ καιροὺς δημοσιευθέντων εἰς τὸ Art and Archaeology καὶ τὸ Illustrated London News. Πρὸς τούτοις λεπτομερείας ἠρύσθην ἐκ τοῦ βιβλίου μου «Ancient Mycenae», τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου ἐν χειρογράφῳ ἐμελέτησεν ὁ ἀείμνηστος συνεργάτης ὅταν ἦτο εἰς τὸ Princeton. Ἐλπίζω ὅτι θὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ὑπὸ ἄλλου ἐπιστήμονος δημοσίευσις τῶν ἀρχιτεκτονικῶν λεπτομερειῶν τῆς ἀνασκαφῆς. Ἐν τῷ μεταξύ, καὶ εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην, ἀναγκαστικῶς καὶ μὲ λύπην μου περιορίζομαι εἰς τὴν δημοσίευσιν σχεδιογραφημάτων ἐκπονηθέντων ὑπὸ τοῦ κ. Ε. Ὀλυμπίου τῇ βοηθείᾳ τῶν ἐν τοῖς ἡμερολογίοις μου διασωζομένων σκαριφημάτων καὶ πληροφοριῶν καὶ τῶν πολλῶν φωτογραφιῶν τοῦ καλλιτέχνου κ. Νικολάου Τομπάζη καὶ τῶν ἰδικῶν μου. Αἱ διαστάσεις τῶν τάφων, τὰς ὁποίας παρέχω, εἶναι ἐκεῖναι τὰς ὁποίας ἐγὼ ἐξηκρίβωσα, ἐνίοτε ἀφ' οὗ εἶχον ἐκπονηθῇ τὰ προκαταρκτικὰ ἀρχιτεκτονικὰ σχέδια.

Τὴν παροῦσαν μελέτην ἀνατίθημι εἰς τὴν μνήμην τοῦ πρωτεργάτου τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ταφικοῦ Κύκλου Β ἀειμνήστου Ἰωάννου Παπαδημητρίου εἰς αἰώνιον αὐτοῦ μνημόσυνον.

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΤΗΣ ΑΝΑΣΚΑΦΗΣ

Ἡ ἀνεύρεσις τοῦ τάφου **Α**, περὶ τὰ μέσα Νοεμβρίου τοῦ 1951, ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Κύκλου Β. Ἡ ἀνεύρεσις τοῦ τάφου ἐκείνου, ὡς ὁ Παπαδημητρίου ἀναφέρει εἰς τὰ Πρακτικὰ τοῦ 1951, σ. 197, «ὑπῆρξε τυχαία» καὶ ἐγένετο «κατὰ τὴν ἀνάσυρσιν χωμάτων ἐκ τῶν γύρω τοῦ θολωτοῦ τάφου χωραφίων», ἐκ τῆς περιοχῆς δηλαδὴ τῆς θόλου τοῦ λεγομένου τάφου τῆς Κλυταιμήστρας. Τὰ χώματα ἐκεῖνα ἐτίθεντο ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν τοῦ συνεργείου ἀναστηλώσεως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἐπὶ τῆς ἀναστηλωθείσης θόλου τοῦ τάφου, τῆς γενομένης ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ καθηγητοῦ Ἀναστασίου Κ. Ὀρλάνδου καὶ τοῦ Δρος Εὐσταθίου Στίκα. Οἱ τεχνῖται τῆς ἀναστηλώσεως ἀπεκάλυψαν ἀνελπίστως καὶ τυχαίως τεμάχια ἐπιταφίου στήλης, τὰ ὁποῖα ὑπέδειξαν τὴν θέσιν τάφου. Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ τάφου **Α**, ὑπὸ τοῦ τότε ἐπιμελη-

1. Τὰ ἡμερολόγια μοὶ ἐδόθησαν κατ' ἀρχὰς ἀλλὰ προτοῦ ἀρχίσῃ ἡ μελέτη των ἠναγκάσθην νὰ τὰ ἐπιστρέψω.

τοῦ 'Αργολίδος ἀειμνήστου Σεραφεὶμ Χαριτωνίδου, προὐκάλεσε τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἔστρεψε πρὸς τὰς Μυκήνας ἔτι περισσότερον τὴν προσοχὴν τῶν μελετητῶν τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ὁποίαν διετήρουν ἄσβεστον αἱ μακροχρόνιοι ἔρευναι καὶ ἀνακαλύψεις τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Alan J. B. Wace. Τὴν 22αν Δεκεμβρίου 1951 συνώδευσα τὸν Παπαδημητρίου εἰς τὰς Μυκήνας διὰ νὰ μελετήσωμεν ἀπὸ κοινοῦ τὸν τάφον **Α**. Κατὰ τὴν μελέτην τοῦ χώρου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπεκαλύφθη ὁ τάφος ἐκεῖνος, διεκρίναμεν πρὸς τὰ Νοτιοανατολικά του σειρὰν 4 λίθων εἰς τὴν ἀρχικήν των θέσιν· οἱ ὀγκόλιθοι ἐκεῖνοι δὲν εἶχον τεθῆ εἰς εὐθεῖαν γραμμήν, ἀλλὰ παρουσίαζον ἐλαφρὰν καμπυλότητα. Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἀπετέλουν μέρος κυκλικοῦ τοίχου, ἀπὸ τῆς 5ης μέχρι τῆς 11ης 'Ιανουαρίου 1952 ἀνελάβομεν, δαπάναις τῶν φίλων τοῦ Washington University, τὸν πλήρη καθαρισμὸν τῆς περιοχῆς. Τότε εὑρέθη τὸ διασωζόμενον βόρειον καὶ βορειοανατολικὸν τμῆμα τοῦ Κύκλου (πίν. 6β καὶ 1) καὶ διεπιστώθη ἡ ὕπαρξις κυκλικοῦ περιβόλου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔκειτο ὁ τάφος **Α**.

Κατόπιν τῆς διαπιστώσεως ταύτης ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρείας ἡ πλήρης δι' ἀνασκαφῶν ἔρευνα τοῦ χώρου, διὰ τὴν ὁποίαν ἐψηφίσθη σεβαστὴ χορηγία ἐκ τοῦ κληροδοτήματος Φαρμακοπούλου. 'Η ἐνέργεια τῆς ἀνασκαφῆς ἀνετέθη εἰς τὸν ἐφορεύοντα τῆς περιφερείας 'Ιωάννην Παπαδημητρίου, κατὰ τὴν ὑπόδειξιν τοῦ ὁποίου ὡρίσθη συμβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν καθηγητῶν 'Αντωνίου Κεραμοπούλλου, Σπυρίδωνος Μαρινάτου καὶ Γεωργίου 'Ε. Μυλωνᾶ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ὅσον τὸ δυνατὸν ἐπιστημονικωτέρας διενεργείας τῆς ἐρεύνης. 'Η πρώτη περίοδος τῆς ἀνασκαφῆς, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ 'Ιω. Παπαδημητρίου, ἤρχισε τὴν 3ην 'Ιουλίου 1952 καὶ ἐτερματίσθη τὴν 10ην 'Οκτωβρίου 1952. Εἰς ταύτην μετέσχον ἐκ περιτροπῆς τὰ μέλη τῆς συμβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς, καὶ ἰδίᾳ ὁ συνάδελφος κ. Σπ. Μαρινᾶτος, οἱ ἐπιμεληταὶ Σ. Χαριτωνίδης καὶ Δ. Θεοχάρης καὶ ἐπ' ὀλίγον ὁ Σπυρ. 'Ιακωβίδης. 'Επιστάται ὡρίσθησαν ὁ ἐμπειρότατος ἀρχιεργάτης τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ 'Αγίου Κοσμᾶ καὶ τῆς 'Ελευσῖνος 'Ιωάννης Καραμῆτρος καὶ ὁ παλαίμαχος ἀνασκαφεὺς 'Αργολίδος Κωνσταντῖνος Ντάσης. Χρέη συγκολλητοῦ ἐξετέλεσεν ὁ 'Αργύριος Μαρίνης καὶ φωτογράφου ὁ Νικόλαος καὶ ἡ Βιργινία Τομπάζη. Πολυτίμους ὑπηρεσίας προσέφερεν ὁ ἀείμνηστος νομάρχης 'Ιωάννης Βῶκος, τοῦ ὁποίου ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ ἡμερησία σχεδὸν παρουσία ἐνεψύχωνε τὰς ἐνεργείας καὶ ηὔξανε τὰς προσδοκίας τῶν μετεχόντων. Κατὰ τὴν πρώτην σκαφικὴν περίοδον ἠρευνήθησαν οἱ τάφοι **Β**, **Γ**, **Δ**, **Ε**, **Ζ**, **Η**, **Θ** καὶ ἤρχισεν ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ θαλαμοειδοῦς τάφου ὑπ' ἀριθμὸν 1.

'Η δευτέρα ἀνασκαφικὴ περίοδος, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ 'Ιωάννου Παπαδημητρίου καὶ τοῦ Γεωργίου 'Ε. Μυλωνᾶ, ἤρχισε τὴν 31ην 'Ιουλίου 1953 καὶ ἐτερματίσθη τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ 'Οκτωβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους. Τῆς ἀνασκαφῆς μετέσχον ὁ ἐπιμελητὴς Δημήτριος Θεοχάρης, ὁ ὁποῖος εἰργάσθη κυρίως εἰς τὴν ἐκπόνησιν τῶν ἀρχιτεκτονικῶν σχεδίων, καὶ ἡ Δὶς Katherine Biddle, τοῦ Vassar College, ὡς βοηθός του. 'Ο 'Ιωάννης Καραμῆτρος καὶ πάλιν ἐξετέλεσε χρέη ἐργοδηγοῦ, ὁ Νικόλαος καὶ ἡ Βιργινία Τομπάζη χρέη φωτογράφου καὶ ὁ 'Αργύριος Μαρίνης χρέη συγκολλητοῦ. Κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον ἠρευνήθησαν οἱ τάφοι **Α** συμπληρωματικῶς, **Α1**, **Ι**, **Λ**,

Λ1, **Μ**, **Ν**, **Ξ1**, **Ξ**, **Π**, **Ο** καὶ συνεπληρώθη ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ θαλαμοειδοῦς τάφου ὑπ' ἀριθμὸν 1 (πίν. 1, ἀρ. 14). Ἐπίσης ἠρευνήθη ὁ ἀμέσως πρὸς Βορρᾶν τοῦ Κύκλου χῶρος.

Ἡ τρίτη ἀνασκαφικὴ περίοδος, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰωάννου Παπαδημητρίου καὶ τοῦ Γεωργίου Ἐ. Μυλωνᾶ, ἤρχισε τὴν 8ην Ἰουλίου καὶ ἐπερατώθη τὴν 6ην Σεπτεμβρίου 1954. Εἰς τὴν ἀνασκαφὴν ἔλαβε μέρος ὁ ἐπιμελητὴς Δημήτριος Θεοχάρης καὶ ἡ Νίκη Μυλωνᾶ. Καὶ πάλιν ὁ Ἰωάννης Καραμῆτρος δεξιώτατα ἐξετέλεσε καθήκοντα ἐργοδηγοῦ, ὁ Νικόλαος καὶ ἡ Βιργινία Τομπάζη χρέη φωτογράφου καὶ ὁ Ἀργύριος Μαρίνης χρέη συγκολλητοῦ. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἠρευνήθησαν οἱ τάφοι **Ρ**, **Σ**, **Τ**, **Υ**, **Φ** καὶ **Λ2**, ἀνεσκάφη πλήρως ὁ κεντρικὸς χῶρος τοῦ Κύκλου καὶ ἐμελετήθησαν τὰ μεσοελλαδικὰ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα τῆς ἀνατολικῆς του πλευρᾶς. Ἡ κυρίως ἔρευνα τοῦ χώρου συνεπληρώθη κατὰ τὴν τρίτην αὐτὴν περίοδον.

Συμπληρωματικαὶ ἔρευναι κατὰ τὸ κεντρικὸν τμῆμα τοῦ Κύκλου καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ «ἰπνοῦ» ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Παπαδημητρίου τὸ θέρος τοῦ 1955.

Τὰ ἐκ τῶν τάφων εὑρήματα, καταλλήλως συσκευασθέντα καὶ καταγραφέντα ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Παπαδημητρίου καὶ τοῦ Δημητρίου Θεοχάρη, μετεφέρθησαν εἰς τὸ Μουσεῖον Ναυπλίου, τὰ δ' ἐξ αὐτῶν πολυτιμότερα εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν. Ἡ ὀνομασία τοῦ ταφικοῦ περιβόλου ὡς Κύκλου Β, πρὸς διάκρισιν τοῦ ἐντὸς τῶν τειχῶν κύκλου τοῦ ἐρευνηθέντος ὑπὸ τοῦ Schliemann τὸ 1876, τὸν ὁποῖον νῦν ἀποκαλοῦμεν Κύκλον Α, ὀφείλεται εἰς τὸν συνάδελφον κ. Σπ. Μαρινᾶτον. Ἡ διὰ γραμμάτων διάκρισις τῶν τάφων ὀφείλεται εἰς τὸν Ἰωάννην Παπαδημητρίου καὶ εἰς ἐμέ, τοῦτο δὲ διὰ νὰ διακρίνωνται εὐκόλως ἀπὸ τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Α, οἱ ὁποῖοι συνήθως δηλοῦνται εἰς τὴν διεθνῆ βιβλιογραφίαν διὰ λατινικῶν ἀριθμῶν. Εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην τὰ ἀγγεῖα ἠριθμήθησαν ἀπὸ 1 ἕως 240, τὰ ἐκ φαγεντιανῆς ἀντικείμενα ἀπὸ 240 ἕως 249, τὰ ἐκ χαλκοῦ ὅπλα καὶ σκεύη ἀπὸ 250 ἕως 322, τὰ ἐξ ἀργύρου ἀπὸ 325 ἕως 331, τὰ ἐκ χρυσοῦ κτερίσματα ἀπὸ 350 ἕως 439, αἱ ἐκ λίθου ψηφῖδες ἀπὸ 440 ἕως 471, τὰ ἐξ ἐλέφαντος, ὀστοῦ καὶ ἐκ χαυλιόδοντος ἀπὸ 500 ἕως 522, αἱ ἐξ ἠλέκτρου ψῆφοι ἀπὸ 331 ἕως 335, αἱ ἐκ λίθων στῆλαι ἀπὸ 490 - 495 καὶ αἱ ἐκ πηλοῦ ψῆφοι ἢ σφονδύλια ἀπὸ 525 ἕως 526. Πρὸ τῶν ἀριθμῶν ἐτέθη τὸ γράμμα τοῦ τάφου, εἰς τὸν ὁποῖον τὰ διάφορα αὐτὰ ἀντικείμενα εὑρέθησαν. Οὕτω τὸ Ν-159 ὁρίζει τὸ ἀγγεῖον ὑπ' ἀριθμὸν 159, τὸ ὁποῖον εὑρέθη εἰς τὸν τάφον **Ν** κλπ. Εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς περιγραφῆς ἑκάστου ἀντικειμένου παραθέτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ εὑρετηρίου τοῦ Μουσείου εἰς τὸ ὁποῖον τοῦτο φυλάσσεται, πρὸ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ ἐκείνου γράφεται Ἐθνικόν, ἐὰν τὸ ἀντικείμενον εὑρίσκεται εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον, Ναύπλιον ἐὰν φυλάσσεται εἰς τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ναυπλίου.

Δὲν κατώρθωσα νὰ ἀνεύρω εἰς τὰς ἀποθήκας τοῦ Μουσείου τοῦ Ναυπλίου τὰ ὑπ' ἀριθμὸν Ξ - 181 καὶ Ρ - 224 ἀγγεῖα, τῶν ὁποίων διασώζεται φωτογραφία, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναγράφεται ὁ τάφος εἰς τὸν ὁποῖον εὑρέθησαν. Πρὸς τούτοις εἰς τὸ Μουσεῖον Ναυπλίου φυλάσσονται 5 ἀγγεῖα ἐκ τοῦ Κύκλου Β, τῶν ὁποίων ἡ ἀκριβὴς προέλευσις δὲν εἶναι γνωστή. Εἰς τὰ ἀγγεῖα αὐτά, τὰ ὁποῖα περιγράφονται εἰς τὸ τέλος τοῦ περιγραφικοῦ μέρους, ἐδόθησαν οἱ ἀριθμοὶ 550 - 554.

Μία ἀπὸ τὰς πλέον εὐχαρίστους ὑποχρεώσεις τοῦ ἀναλαμβάνοντος τὴν μελέτην καὶ τὴν δημοσίευσιν ἀνασκαφῶν εἶναι ἡ ἔκφρασις τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῶν εὐχαριστιῶν του πρὸς ὅσους τὸν ἐβοήθησαν λόγῳ ἢ ἔργῳ εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ του ἔργου. Αἰσθάνομαι ἰδιαιτέραν ὑποχρέωσιν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ ἐξάρω τὸ ἐν Μυκήναις ἔργον τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου Παπαδημητρίου καὶ τὴν διὰ τοῦτο ὑποχρέωσιν οὐχὶ μόνον ἐμοῦ ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος. Μὲ πραγματικὴν ἀγάπην περιέβαλε τὰς Μυκήνας, εἰς τὰς ὁποίας ἀφιέρωσεν ἔτη τῆς ζωῆς του. Διὰ τοῦτο ἡ μνήμη του θὰ παραμείνῃ αἰωνίως συνδεδεμένη μὲ τὴν κυκλωπείαν πόλιν. Θερμὰς εὐχαριστίας καὶ εὐγνωμοσύνην ὀφείλω εἰς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, εἰς τὸν τότε Πρόεδρόν της ἀείμνηστον Παναγιώτην Πουλίτσαν, εἰς τὸν νῦν Πρόεδρόν της κ. Γεώργιον Ν. Βέλτσον καὶ τὸν Γενικὸν Γραμματέα συνάδελφον κ. Ἀναστάσιον Κ. Ὀρλάνδον διὰ τὴν εἰς ἐμὲ ἀνάθεσιν τῆς μελέτης καὶ δημοσιεύσεως τῶν εὑρημάτων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ταφικοῦ Κύκλου Β, διὰ τὴν ἀνάθεσιν πρὸς τούτοις τῆς γενικῆς διευθύνσεως τῶν ἀνασκαφῶν τῶν Μυκηνῶν, ὡς καὶ διὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης μελέτης. Εὐγνωμόνως ἀναγνωρίζω τὴν ὑποχρέωσίν μου εἰς τοὺς ἑκάστοτε πρυτάνεις τοῦ Πανεπιστημίου Washington καὶ ἰδίᾳ εἰς τοὺς ἐν Saint Louis, τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, φίλους μου καὶ φίλους τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ χρηματικὴν συμβολήν των εἰς τὸ ἔργον μου. Θερμὰς εὐχαριστίας ὀφείλω εἰς τὸ Institute for Advanced Study τοῦ Princeton διὰ τὴν εὐκαιρίαν μελέτης τὴν ὁποίαν μοι παρέχει, εἰς τὸ John Guggenheim Memorial Foundation, εἰς τὴν Philosophical Society of America, εἰς τὸ American Council of Learned Societies καὶ εἰς τὸ Ford Foundation διὰ τὰς χορηγίας των, αἱ ὁποῖαι κατέστησαν δυνατὴν τὴν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐπιστροφήν μου εἰς τὴν γενέτειραν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἀνασκαφῶν, τὴν συνέχισιν τῶν μελετῶν μου καὶ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ παρόντος πονήματος. Θερμὰς εὐχαριστίας ἐκφράζω καὶ ἐντεῦθεν εἰς τοὺς συναδέλφους Σπυρίδωνα Μαρινᾶτον, Homer Thompson καὶ Arthur Holy Compton διὰ τὴν πρόθυμον συμπαράστασίν των εἰς τὰς προσπαθείας μου. Εὐχαριστίας ἐπίσης ὀφείλω εἰς τὸν ἀείμνηστον φίλον καὶ τότε διευθυντὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Χρῆστον Καροῦζον, εἰς τὸν νῦν διευθυντὴν τοῦ Μουσείου κ. Βασίλειον Καλλιπολίτην, εἰς τὴν κυρίαν Ἔβην Στασινοπούλου-Τουλούπα καὶ εἰς τὸν κ. Ἰωάννην Σακελλαράκην διὰ τὰς φιλοφρόνως προσφερθείσας καὶ προσφερομένας εὐκολίας ἐργασίας κατὰ τὴν μελέτην τῶν ἐν τῷ Μουσείῳ ἀποκειμένων μυκηναϊκῶν κτερισμάτων, ὡς καὶ εἰς τὴν Ἔφορον Ἀρχαιοτήτων κυρίαν Εὐαγγελίαν Πρωτονοταρίου-Δεϊλάκη.

Εἰς τὰς βοηθούς μου καὶ συνεργάτιδας τῆς παρούσης μελέτης κυρίαν Ροζαλίνδην Λοράνδου-Παπαντωνίου καὶ δεσποινίδα Ἰωάνναν Κριτσέλη ὀφείλονται ἰδιαίτεραι εὐχαριστίαι διὰ τὴν ὁλόψυχον βοήθειάν των καὶ διὰ τὴν πολύτιμόν των συμβολὴν εἰς τὸ ἄχαρι ἔργον τῆς συλλογῆς, ἐπεξεργασίας καὶ παραβολῆς τῆς περιγραφομένης ἐπιστημονικῆς ὕλης. Ἔτι δὲ ὀφείλω χάριτας εἰς τὴν κυρίαν Παπαντωνίου διὰ τὴν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν συμμετοχήν της εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῶν Μυκηνῶν. Τὸν κ. Ἀνδρέαν Γαβρίλην καὶ τὴν κυρίαν Μαρίαν Γαβρίλη εὐχαριστῶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης διὰ τὴν πρώτην

περιγραφὴν τῶν ἀγγείων τοῦ Κύκλου Β τῶν ἀποκειμένων εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Ναυπλίου, ἔτι δὲ τὴν Δίδα Ἑλένην Μπέζη διὰ τὰ σχέδια καὶ τὰς τομὰς τῶν ἐν τῷ Μουσείῳ τούτῳ ἀγγείων. Εἰς τὴν Δίδα Αἰκατερίνην Μαυραγάνη ὀφείλονται πολλαὶ εὐχαριστίαι διὰ τὰ σχέδια καὶ τὰς τομὰς τῶν ἀγγείων καὶ τῶν ἄλλων κτερισμάτων τῶν ἀποκειμένων εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον καὶ εἰς τὴν κυρίαν Ἡρὼ Ἀθανασιάδου-Τραχανατζῆ διὰ τὰ σχέδια τῶν πινάκων 236-243. Τὸν κ. Γ. Μαυραγάνην εὐχαριστῶ ἰδιαιτέρως διὰ τὴν τεχνικὴν ἐπεξεργασίαν τῶν κτερισμάτων καὶ τὴν ὄντως θαυμαστὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἐκ μετάλλου ἀντικειμένων, μερικὰ τῶν ὁποίων ἐθεωροῦντο ὡς τελείως καταστραφέντα. Τὴν δεσποινίδα Ἀρτεμισίαν Γιαννουλάτου, τὴν κυρίαν Π. Ἀλεξοπούλου καὶ τὸν κύριον Ἀνδρέαν Μπάγιαν, ἐπιστημονικοὺς φροντιστὰς τῆς Ἑταιρείας, εὐχαριστῶ θερμῶς διὰ τὴν πάντοτε πρόθυμον βοήθειάν των, ἄνευ τῆς ὁποίας θὰ ἦτο ἀδύνατος ἡ τόσον ἀρτία ἐκτύπωσις τῆς μελέτης μου, ὡς καὶ τὸν σχεδιαστὴν κ. Εὐάγγελον Ὀλύμπιον διὰ τὰ δημοσιευόμενα σχεδιογραφήματα. Εὐχαριστίαι ὀφείλονται καὶ εἰς τὸν ἐκδοτικὸν οἶκον Μακρῆ διὰ τὴν πρόθυμον συνεργασίαν του καὶ τὴν ἐπιμεμελημένην ἔκδοσιν.

Εἶναι ἀδύνατον νὰ εὐχαριστήσω δεόντως καὶ νὰ ἀναφέρω τὰ ὀνόματα ὅλων τῶν ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι μὲ ζῆλον καὶ ἀφοσίωσιν ἐξετέλεσαν πάντοτε τὰ καθήκοντά των. Ὀφείλω ὅμως νὰ ἀναφέρω καὶ νὰ ἀπονείμω τὸν προσήκοντα ἔπαινον εἰς τὸν ἀρχιεργάτην των Ἰωάννην Καραμῆτρον, εἰς τὴν δεξιοτεχνίαν καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ ὁποίου ὀφείλεται ὁ θαυμαστὸς τῷ ὄντι καθαρισμὸς τοῦ περιεχομένου τῶν τάφων, τὸν παλαίμαχον Κωνσταντῖνον Ντάσην, τὸν συγκολλητὴν Ἀργύριον Μαρίνην, τὸν καλλιτέχνην Νικόλαον Τομπάζην καὶ τοὺς τότε φύλακας ἀρχαιοτήτων Μυκηνῶν ἀειμνήστους Ἀριστοτέλην Τσιτσέκον καὶ Παναγιώτην Διακουμῆν. Εἰς τοὺς λαμπροὺς τούτους συνεργάτας ὀφείλεται ἡ ἀρτιότης καὶ ἡ ἐπιτυχία τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ταφικοῦ Κύκλου Β τῶν Μυκηνῶν, μιᾶς τῶν λαμπρῶν προσφορῶν τῆς γεραρᾶς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας εἰς τὴν παγκόσμιον ἐπιστήμην.

ΘΕΣΙΣ, ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ, ΣΤΡΩΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑ

Ὁ ταφικὸς περίβολος Β εἶχε δημιουργηθῆ εἰς μικρὰν ἔξαρσιν ἐδάφους, ἡ ὁποία βαίνει ἀπὸ Ἀνατολῶν καὶ Βορρᾶ πρὸς Δυσμὰς καὶ Νότον. Ὁ περίβολος κεῖται εἰς ἀπόστασιν 117 μέτρων ἀπὸ τῆς βορειοδυτικῆς γωνίας τοῦ πύργου τῆς Πύλης τῶν Λεόντων καὶ περὶ τὰ 10 μ. ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς θόλου τοῦ λεγομένου τάφου τῆς Κλυταιμήστρας (πίν. 3 καὶ εἰκ. 1). Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ βράχου, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον λαξευθῆ οἱ τάφοι, κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν τμῆμα τοῦ Κύκλου εὑρίσκεται εἰς ὕψος 226,22 μέτρων περίπου ὑπεράνω τῆς στάθμης τῆς θαλάσσης, ἐνῷ κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τμῆμα εἰς 224,30 μ. καὶ κατὰ τὸ νότιον τμῆμα εἰς 223,50 μ.[1]

1. Τοπογραφικὴ μελέτη καὶ τομὴ τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τοῦ λόφου δὲν ἐγένετο δυστυχῶς. Ἡ δημοσιευομένη τομή, ἡ συμπεριλαμβανομένη εἰς τὸ σχέδιον τοῦ Κύκλου τοῦ φιλοπονηθέντος ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Θεοχάρη, ἐγένετο τὸ 1970 ὑπὸ τοῦ τοπογράφου κ. Σωτηρίου Λαγοδήμου τῆς Σχολῆς Κ. Δοξιάδη καὶ παρέχει τὴν διαμόρφωσιν τοῦ χώρου ὡς ἔχει σήμερον μετὰ τὴν ἀνασκαφήν. Εἰς τὸν κ. Σ. Λαγοδῆμον ὡς καὶ εἰς τὸν κ. Κ. Δοξιάδην καὶ ἐντεῦθεν ἐκφράζω θερμὰς εὐχαριστίας διὰ τὴν συμβολήν των ταύτην.

Ὁ χῶρος ἐκαλλιεργεῖτο μέχρι καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων καὶ ἡ ἐπιφάνειά του διὰ τοῦτο εἶχε διαταραχθῆ μέχρι βάθους τοὐλάχιστον 0,25 μ. Πρὸς τούτοις διὰ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ κυκλικοῦ χώρου διήρχετο ἡ αὖλαξ τοῦ ὑδραγωγείου τοῦ χωρίου τῶν Μυκηνῶν, ἡ ὁποία κατεσκευάσθη εἰς τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Βελῆ πασσᾶ τοῦ Ναυπλίου, ἴσως περὶ τὸ 1808. Ἡ κατασκευὴ τῆς αὔλακος ἐκείνης ἐγένετο αἰτία νὰ ἀνακαλυφθῇ ἡ κορυφὴ τῆς θόλου τοῦ λεγομένου τάφου τῆς Κλυταιμήστρας καὶ νὰ καταστραφῇ ἡ στρωματογραφία εἰς τὸν κατὰ μῆκός της χῶρον τοῦ Κύκλου. Ἡ ἀλλαγὴ τῆς φορᾶς τοῦ ὑδραγωγείου καὶ ἡ κατασκευὴ νέας αὔλακος τὸ 1945 (πίν. 7α) συνέβαλεν εἰς τὴν ἀναταραχὴν τῶν χωμάτων τοῦ Κύκλου καὶ ἔφερεν εἰς φῶς τὸν τάφον **Θ**, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου τότε μερικῶς κατεστράφη.

Πλησίον τῆς ἀνατολικῆς γωνίας τοῦ τάφου **Δ** ἀπεκαλύφθη τάφρος 0,65 μ., ἡ ὁποία κατηυθύνετο πρὸς τὸν θολωτὸν τάφον τῆς Κλυταιμήστρας. Οὐδεμία πληροφορία διεσώθη ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς σκαφῆς τῆς τάφρου, ὡς πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ ἀνασκάψαντος καὶ ὡς πρὸς τὰ ἐκ ταύτης προελθόντα εὑρήματα. Πάντως θὰ ἐγένετο αἰτία διαταράξεως τῆς στρωματογραφίας. Εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ σημειώσω ὅτι, ἐὰν ὁ ἀνασκάψας τὴν τάφρον συνέχιζε ταύτην κατὰ ἓν ἀκόμη μέτρον πρὸς τὰ Βορειοδυτικά, θὰ ἀνεκάλυπτε τὴν γωνίαν τοῦ τάφου **Δ**. Ἡ τύχη ἐπεφύλαξε τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ Κύκλου εἰς τοὺς συγχρόνους ἐρευνητάς. Ἡ κατασκευὴ τῆς πρὸς τὴν ἀκρόπολιν σημερινῆς ὁδοῦ ἐξηφάνισεν ἀρκετὸν τμῆμα τῆς ἐπιχώσεως κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν περιφέρειαν τοῦ Κύκλου. Πρέπει ἐπίσης νὰ σημειωθῇ ἡ ἀφαίρεσις χωμάτων ἀπὸ τοῦ βορείου τμήματος τοῦ Κύκλου ὑπὸ τῶν ἐργατῶν τῆς ἀναστηλώσεως, ἡ ὁποία βεβαίως ἐπέφερε μεταβολὰς εἰς τὴν στρωματογραφίαν. Κατὰ τὴν νοτίαν καὶ τὴν δυτικὴν πλευρὰν ἡ διάβρωσις τοῦ ἐδάφους εἶχεν εἰς μικρὰ τμήματα ἀποκαλύψει τὸν βράχον, πρὸς τούτοις δὲ ἡ ροὴ τῶν ὑδάτων τῶν βροχῶν πρὸς τὰς κατευθύνσεις αὐτὰς πολλαχοῦ ἐκάλυψε τὸν βράχον μὲ χάλικας καὶ ἄμμον.

Ἡ διασωζομένη ἐπίχωσις εἶχε σχετικῶς μικρὸν βάθος, πλὴν τῆς ἐπιχώσεως τῶν λάκκων τῶν τάφων, τὴν ὁποίαν θὰ μελετήσωμεν κατὰ τὴν περιγραφὴν ἑκάστου τάφου. Τὸ καλύτερον διασωθὲν μέρος τῆς ἀρχικῆς ἐπιχώσεως εὑρέθη εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ Κύκλου καὶ μεταξὺ τῆς ΒΑ. πλευρᾶς τοῦ τάφου **Ξ**, τοῦ τάφου **Ν** καὶ τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου **Ι** κατὰ μῆκος τοῦ τοίχου τοῦ περιβόλου. Εἶχε μέσον βάθος 1,50 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Μέχρι βάθους 0,15 - 0,25 μ. τὰ χώματα εἶχον διαταραχθῆ προφανῶς ὑπὸ συγχρόνων καλλιεργητῶν, μεταξὺ δὲ τῶν εἰς αὐτὰ εὑρεθέντων ὀστράκων ἦσαν καὶ τεμάχια συγχρόνου σταμνίου. Ἡ ἐπιφανειακὴ αὐτὴ ἐπίχωσις ἐτερματίζετο εἰς στρῶμα λατύπης μέσου πάχους 0,08 μ., τὸ ὁποῖον ἐξετείνετο καὶ πέραν τοῦ ταφικοῦ περιβόλου πρὸς Βορρᾶν καὶ πρὸς Ἀνατολάς, ἐκάλυπτε τὴν διασωθεῖσαν κορυφὴν τοῦ περιβόλου καὶ πρὸς Νότον, διακοπτόμενον ὑπὸ τῆς αὔλακος τοῦ ὑδραγωγείου, συνεχίζετο πρὸς τοὺς τάφους **Ν** καὶ **Α1**, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ὁποίων ἐκάλυπτεν. Ἡ ἐντὸς τοῦ Κύκλου ἔκτασις τοῦ στρώματος τῆς λατύπης ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε ἀρχικῶς ὑπετέθη ὅτι ἐσχημάτιζε τὸ δάπεδον αὐτοῦ. Ἐπιμελεστέρα μελέτη του ὅμως ἀπέδειξεν ὅτι τὸ στρῶμα τῆς λατύπης προῆλθεν ἀπὸ τὴν κατὰ χώραν κατεργασίαν τοῦ «ἀμυγδαλίτου λίθου», ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποιήθη εἰς

τὴν κατασκευὴν τοῦ λεγομένου τάφου τῆς Κλυταιμήστρας[1]· κατ' ἀκολουθίαν τὸ στρῶμα τῆς λατύπης ἀνήκει εἰς τὴν ὑστεροελλαδικὴν IIIB περίοδον.

Τὸ ὑπὸ τὴν λατύπην στρῶμα, μέσου πάχους 0,20 μ., περιεῖχεν ὄστρακα μεσοελλαδικὰ καὶ τῶν πρωίμων μυκηναϊκῶν χρόνων. Ἀπὸ μέσου βάθους 0,45 μ. μέχρι τοῦ βράχου ἡ ἐπίχωσις ἐσχηματίζετο ἀπὸ χῶμα σχετικῶς σκληρόν, χρώματος κιτρινοφαίου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ ἄνω τμῆμά του περιεῖχε χάλικας. Ὄστρακα ἀποκλειστικῶς μεσοελλαδικά, μινύεια καὶ μετ' ἀμαυροχρώμου διακοσμήσεως χαρακτηρίζουν τὴν ἐπίχωσιν αὐτήν. Εἰς βάθος 0,52 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὑρέθη ἡ βάσις τῆς στήλης τοῦ τάφου **N**. Παρόμοια χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα, πλὴν τοῦ στρώματος τῆς λατύπης καὶ τῆς στήλης, παρουσίαζεν ἡ ἐπίχωσις εἰς τοὺς περισσοτέρους χώρους μεταξὺ τῶν τάφων, εἰς τὸ ἀνατολικὸν δὲ τμῆμα καὶ εἰς τὸ ἄνωθεν τοῦ βράχου στρῶμα, τὸ περιέχον ἀποκλειστικῶς μεσοελλαδικὰ ὄστρακα, εὑρέθησαν ὑπολείμματα τοίχων προφανῶς ἀνηκόντων εἰς ἀρχαιότερα τοῦ Κύκλου ΜΕ οἰκήματα.

Ἡ κεντρικὴ ἔκτασις τοῦ Κύκλου παρουσίασε προβλήματα καὶ διαφοράς. Εἰς τὸ κέντρον σχεδὸν τοῦ Κύκλου καὶ περὶ τὰ 0,10 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας εὑρέθησαν λίθοι ἀκατέργαστοι μὲν ἀλλὰ τετράπλευροι καὶ μεγάλων σχετικῶς διαστάσεων. Τὰ περὶ τοὺς λίθους χώματα ἦσαν μελανόφαια. Αἱ ἐλπίδες μας ὅτι οἱ λίθοι ὑπεδείκνυον τὴν θέσιν κεντρικοῦ βωμοῦ χρησίμου διὰ τὴν ταφικὴν τελετὴν ἢ ἀκόμη καὶ λατρείαν διεψεύσθησαν, φαίνεται δ' ὅτι ἢ κατὰ τύχην εὑρέθησαν ἐκεῖ οἱ λίθοι ἢ ἀπετέλουν ὁρόσημον ἰδιοκτησίας τῆς συγχρόνου ἐποχῆς. Ἀμέσως πρὸς Δυσμὰς τῶν λίθων ὁ βράχος εἶχε λαξευθῆ ἀνωμάλως εἰς βάθος 1 περίπου μέτρου καὶ εἰς μῆκος ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον περίπου 5,60 μ. (πίν. 1 ἀρ. 9). Εἰς τὸ τέταρτον μέτρον μήκους ἄνωθεν τοῦ λαξευθέντος βράχου καὶ καθέτως πρὸς αὐτὸν εὑρέθη τὸ ἄκρον τοίχου πλάτους 0,40 μ., ἐκτεινόμενον πρὸς Δυσμὰς 0,65 μ. πέραν τοῦ βράχου. Ὁ τοῖχος οὗτος, γνωστὸς ὡς βόρειος τοῖχος ὑπ' ἀριθμὸν 10, βαίνει πρὸς Ἀνατολὰς καὶ πέραν τοῦ 3ου μέτρου μήκους του συνεχίζεται μὲ αἰσθητὴν καμπύλην φοράν. Εἶναι κατεσκευασμένος ἐξ ἀργῶν λίθων καὶ κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ μήκους του βασίζεται ἐπὶ ἐπιχώσεως καστανομελανοῦ χώματος. Τὸ ἀνατολικόν του ἄκρον βασίζεται ἐπὶ ἐπιχώσεως καλυπτούσης λείψανα ΜΕ τοίχων. Προφανῶς ὁ τοῖχος ὑπ' ἀριθμὸν 10 εἶναι κατὰ πολὺ νεώτερος τῶν ΜΕ ἐκείνων τοίχων, ἀκόμη δὲ καὶ τοῦ λαξεύματος τοῦ βράχου ὑπ' ἀριθμὸν 9. Μεταξὺ τοῦ τοίχου ὑπ' ἀριθμὸν 10, τοῦ ἀνωμάλως λαξευθέντος βράχου ὑπ' ἀριθμὸν 9, τῆς νοτιοανατολικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου **Δ** καὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου **P** σχηματίζεται τριγωνικὸς περίπου χῶρος (πίν. 1, ἀρ. 8) μὲ βάσιν πρὸς τὸν τοῖχον ὑπ' ἀριθμὸν 10. Ὁ χῶρος αὐτὸς ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας μέχρι τοῦ βράχου εὑρέθη πλήρης ἐρυθρωποῦ χώματος, τὸ ὁποῖον προφανῶς εἶχε ριφθῆ ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς καὶ εἶχε πληρώσει ὑπάρχοντα λάκκον[2]. Εἰς τὰ ἐρυθρωπὰ αὐτὰ χώματα εὑρέθησαν ὄστρακα ΥΕ ΙΙ χρόνων ἀνήκοντα εἰς ἀγγεῖα ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ, μικρὰ χρυσᾶ ἐλάσματα, τεμάχια ἀλαβαστρίνου ἀγγείου, τρίμματα ἐλεφαντοστοῦ καὶ ρόδαξ ἐξ

1. ΠΑΕ 1952, σ. 433 - 34.
2. ΠΑΕ 1954, σ. 242.

ἐλεφαντοστοῦ. Φαίνεται ὅτι τὸ κεντρικὸν τμῆμα τοῦ Κύκλου ἐσκάφη διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν λάξευσιν τάφου, ἀλλ' ἡ προσπάθεια ἐγκατελείφθη, ἴσως διότι ὁ βράχος ἦτο πολὺ σκληρὸς καὶ δύσκολος εἰς τὴν λάξευσιν. Ὁ δημιουργηθεὶς λάκκος, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ὀστράκων ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ, ἀφέθη μέχρι τῶν ΥΕ ΙΙ χρόνων, ὁπότε ἐπληρώθη μὲ τὸ ἐρυθρωπὸν χῶμα τὸ προφανῶς ἀνορυχθέν, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἀπὸ τὸν τάφον **P**, ὅτε ὁ τάφος ἐκεῖνος ἐσυλήθη.

Συσσωρευμένα ὀστᾶ σκελετοῦ ἐνήλικος ἀνδρὸς εὑρέθησαν εἰς βάθος 0,45 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας εἰς τὴν παρυφὴν τοῦ τριγωνικοῦ κεντρικοῦ χώρου περὶ τὰ 1,50 μ. ἀπὸ τῆς ΝΔ. γωνίας τοῦ τάφου **A** καὶ μεταξὺ τῆς ἀνατολικῆς γωνίας τοῦ τάφου **Δ** καὶ τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου **P** (πίν. 7β καὶ 1, ἀρ. 7)· οὐδὲν κτέρισμα εὑρέθη εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ὀστῶν. Τὸ χῶμα τὸ ὁποῖον τὰ ἐκάλυπτεν ἦτο ἐρυθρωπὸν καὶ περιεῖχεν ἄμμον καὶ χάλικας. Ἡ ἐπίχωσις κάτωθεν τῶν ὀστῶν μέχρι τοῦ βράχου εἶχε χρῶμα μελανόφαιον καὶ ἀπέδωσεν ὄστρακα ἀποκλειστικῶς μεσοελλαδικά, μινύεια καὶ μετ' ἀμαυροχρώμου διακοσμήσεως. Ἡ πρὸς τὰ ΒΑ. καὶ ΒΔ. τοῦ χώρου τῶν ὀστῶν ἐπίχωσις εἶχε χρῶμα μελανόφαιον. Εἶναι προφανὲς ὅτι εἰς χρόνους μεταγενεστέρους τῶν μεσοελλαδικῶν, εἰς τοὺς χρόνους κατὰ τοὺς ὁποίους ὁ τριγωνικὸς χῶρος ἐπληρώθη δι' ἐρυθρωποῦ χώματος, τὰ ὀστᾶ συνεσωρεύθησαν εἰς ἀβαθῆ λάκκον καὶ ἐκαλύφθησαν μὲ ἐρυθρωπὸν χῶμα καὶ ἄμμον. Ὁ χῶρος τὸν ὁποῖον τὰ ὀστᾶ καταλαμβάνουν ἔχει μῆκος 0,56 μ. καὶ πλάτος 0,40 μ. Τὸ κρανίον, διατηρούμενον πλήρως σχεδόν, ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς του παρειᾶς, ἐνῷ τὰ μακρὰ ὀστᾶ ἦσαν τεθειμένα διαγωνίως πρὸς ἄλληλα. Κάτωθεν ἑνὸς τούτων εὑρέθη ἡ λεκάνη. Ἡ διάταξις τῶν ὀστῶν εἶναι τελείως τεχνητὴ καὶ ἡ συσσώρευσίς των ἐγένετο ὡς ἔτυχε.

Εἰς τὸν μεσημβρινὸν τομέα τοῦ Κύκλου, μεταξὺ τοῦ βορείου τοίχου, ὑπ' ἀριθμὸν 10, τοῦ ἀνωμάλως λαξευθέντος βράχου (πίν. 1, ἀρ. 9, εἰκ. 2, ἀρ. 9), τῶν τάφων **M**, **K** καὶ **Λ** εὑρέθη χῶρος, ὁ ὁποῖος παρουσιάζει πολὺ ἐνδιαφέρον ἀλλὰ καὶ προβλήματα. Ἀμέσως ὑπεράνω τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ τάφου **K** καὶ περὶ τὰ 0,60 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εὑρέθη λιθόστρωτον (εἰκ. 2, ἀρ. 12) μήκους ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον 1,40 μ. καὶ πλάτους ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς 1,70 μ. περίπου. Ἡ ἐπίχωσις ἄνωθεν τοῦ λιθοστρώτου ὡς καὶ ἡ τῆς λοιπῆς ἐκτάσεως τοῦ **Κ**ύκλου εἶχον τὴν αὐτὴν σύστασιν, ἤτοι, μέχρι βάθους 0,20 μ. εἶχε διαταραχθῇ ὑπὸ τῶν καλλιεργητῶν τοῦ χώρου, ἀπὸ βάθους 0,20 - 0,30 μ. ἐχαρακτηρίζετο ὑπὸ ὀστράκων μεσοελλαδικῶν καὶ ὑστεροελλαδικῶν. Ἀπὸ 0,30 - 0,60 μ. τὰ χώματα εἶχον καστανόφαιον χρῶμα καὶ μαλακὴν ὑφήν, περιεῖχον δὲ λιθάρια, ἄμμον, χάλικας καὶ ὄστρακα καθαρῶς μεσοελλαδικά. Τὰ κίτρινα μινύεια καὶ τὰ μὲ ἀμαυρὰν καμπυλόγραμμον διακόσμησιν, τὰ εὑρεθέντα ἀμέσως ἄνωθεν τοῦ λιθοστρώτου καὶ ἐπ' αὐτοῦ, τοποθετοῦν τοῦτο εἰς τὸ τέλος τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς.

Πρὸς Βορρᾶν τὸ λιθόστρωτον τερματίζεται εἰς τὸ τοιχάριον ὑπ' ἀριθμὸν 11 (τὸ νότιον τοιχάριον, εἰκ. 2), πλάτους 0,20 μ., διατηρηθὲν εἰς δύο δόμους καὶ εἰς ὕψος 0,30 - 0,40 μ. Τὸ τοιχάριον τοῦτο βαίνει ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς, ἔχει δηλαδὴ κατεύθυνσιν παράλληλον πρὸς τὴν τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 10 τοίχου· βασίζεται ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λιθοστρώτου καὶ ἔχει μῆκος 1,70 μόνον μέτρων. Ὑπετέθη ὅτι εἶχε

κτισθῆ διὰ νὰ συγκρατῆ τὰ χώματα τῆς κλιτύος, τὰ παρασυρόμενα ἑκάστοτε ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῶν βροχῶν· ἡ κατασκευή του ὅμως καὶ τὸ μικρόν του πλάτος ἀποκλείουν τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν καὶ προάγουν τὴν γνώμην ὅτι ὁ τοῖχος ὑπ' ἀριθμὸν 11 ἦτο εἶδος ὁρίου τῆς περιοχῆς τοῦ λιθοστρώτου. Ἄλλωστε ὁ πρὸς Βορρᾶν ὑπ' ἀριθμὸν 10 τοῖχος ἦτο ἀρκετὸς διὰ τὴν ἀνάσχεσιν χωμάτων καὶ ὑδάτων.

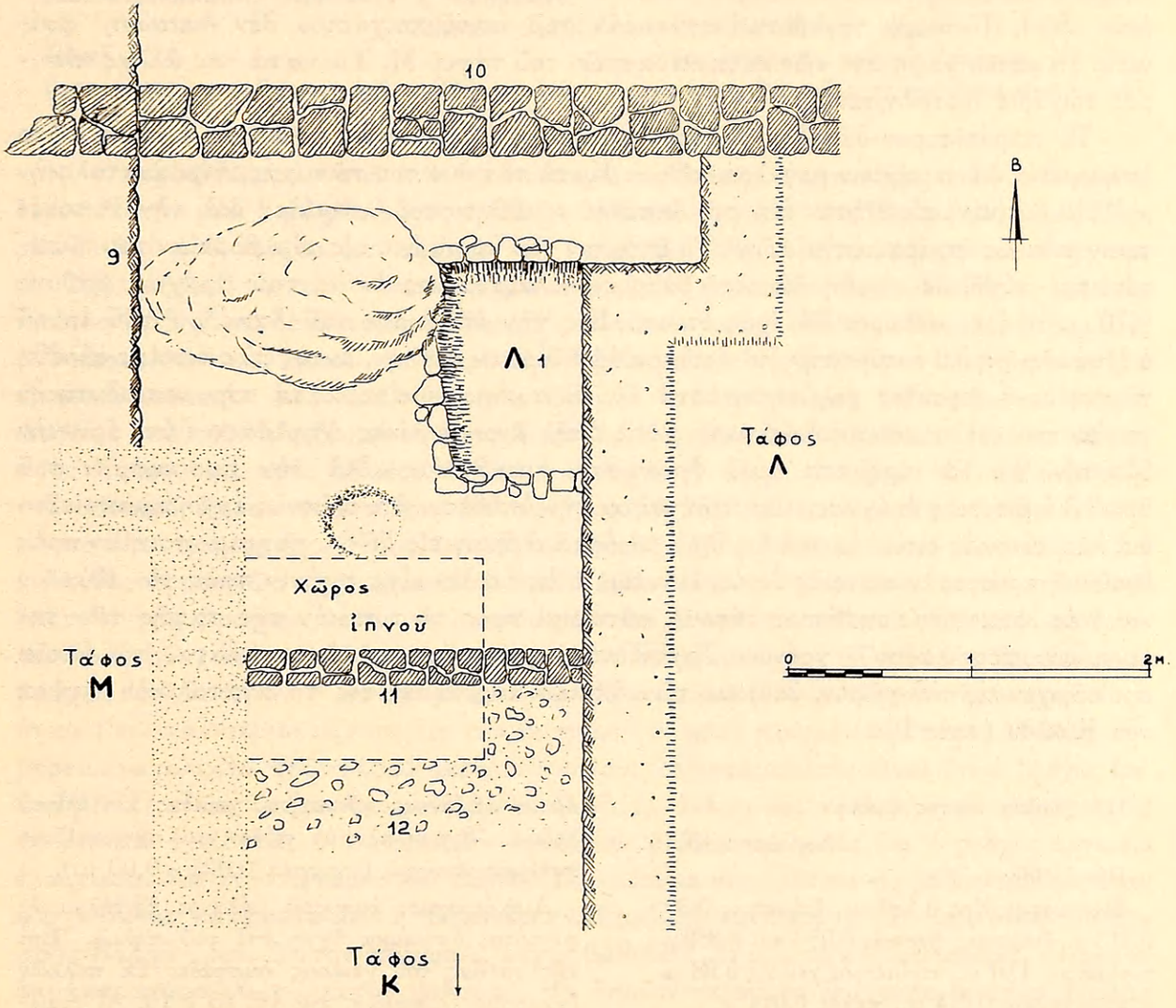

Εἰκ. 2. Κάτοψις τοῦ μεσημβρινοῦ τομέως τοῦ Κύκλου.

Κάτωθεν τοῦ λιθοστρώτου μέχρι βάθους 0,45 μ. ἡ ἐπίχωσις ἀπετελεῖτο ἀπὸ στακτόφαια σκληρὰ χώματα, περιέχοντα λιθάρια καὶ ὀλίγα μεσοελλαδικὰ ὄστρακα τῶν τελευταίων χρόνων. Εἰς βάθος 0,45 - 0,70 μ. τὰ χώματα τῆς ἐπιχώσεως, χαρακτηριζόμενα καὶ πάλιν ἀπὸ μεσοελλαδικὰ ὄστρακα, εἶχον χρῶμα μελανωπὸν καὶ ὑφὴν χαλαρωτέραν. Εἰς βάθος 0,70 - 0,93 μ. καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τὴν ἀμέσως ὑπὸ τὸ τοιχάριον ὑπ' ἀριθμὸν 11, ἡ ἐπίχωσις, εἰς πλάτος 2,10 μ. καὶ μῆκος 1,60 μ. περί-

που, ἦτο τελείως μελανή· περιεῖχε τέφραν, ἀπηνθρακωμένα ξυλάρια, καπνιὰν καὶ «ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ... πολλὰ τεμάχια ἐξ ἐψημένου πηλοῦ» (πίν. 8α). Πέραν τοῦ χώρου ἐκείνου ἡ ἐπίχωσις δὲν παρουσίαζε τόσον ἰσχυρὰν καῦσιν καὶ τὰ χώματά της ἦσαν μελανόφαια. Ἀκριβῶς εἰς τὴν περιοχὴν τῶν μελανῶν, καμένων χωμάτων καὶ ἐν μέρει κάτωθεν τοῦ τοιχαρίου ὑπ' ἀριθμὸν 11 ὁ Παπαδημητρίου ἀπεκάλυψε καὶ ἠρεύνησεν ἐπιμελῶς, τὸ 1953 καὶ τὸ 1955, τετράπλευρον ἱπνὸν περιοριζόμενον ὑπὸ τοιχαρίων (πίν. 8β). Τὸ παρὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ ἱπνοῦ τοιχάριον δὲν διεσώθη· φαίνεται ὅτι κατεστράφη ὑπὸ τῶν κατασκευαστῶν τοῦ τάφου Μ. Τὰ κατὰ τὰς ἄλλας πλευρὰς τοιχάρια διεσώθησαν.

Τὸ τετράπλευρον δάπεδον τοῦ ἱπνοῦ, μήκους 1,18 μ. καὶ πλάτους 1,10 μ., ἦτο ἐστρωμένον διὰ τεμαχίων μεγάλων πίθων. Κατὰ τὰς δύο του πλευράς, τὴν ἀνατολικὴν καὶ τὴν δυτικήν, εὑρέθησαν ἐπὶ τοῦ δαπέδου «λιθόκτιστοι βαθμίδες διὰ τὴν τοποθέτησιν πιθανῶς ἐσχάρας ἐπ' αὐτῶν». Τὸ στόμιον τοῦ ἱπνοῦ ἦτο εἰς τὴν βορείαν του πλευράν, πρὸ αὐτοῦ δὲ εὑρέθη λάκκος - βόθρος λελαξευμένος ἐντὸς τοῦ βράχου, βάθους 0,70 μ. πλήρης «τεφροειδῶν χωμάτων». Εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ δαπέδου τοῦ ἱπνοῦ ὁ Παπαδημητρίου ἀνεῦρε τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 113 δίωτον φιάλην, ἐντὸς τῆς ὁποίας εὑρέθη τὸ «κέλυφος χερσαίας χελώνης», ὀστᾶ ἀμνοῦ συσσωρευμένα κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν του καὶ «κωδωνοειδεῖς τινας, μετὰ ὀπῆς ἄνω πηλίνας ψηφῖδας» (ὑπ' ἀριθμὸν 525 πίν. 9). Τὰ εὑρήματα αὐτὰ ἐγέννησαν ἀμφιβολίας «διὰ τὸν προορισμὸν τοῦ ἱπνοῦ διὰ βιοτικὰς ἀνάγκας» καὶ προήγαγον τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὁ ἱπνὸς ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ λατρευτικοὺς σκοποὺς καὶ ὅτι ἴσως τὰ ὀστᾶ ἀνῆκον εἰς ζῶον, χρησιμοποιηθὲν πρὸς θυσίαν ἢ προσφορὰν εἰς τοὺς θεούς. Πάντως ὁ ἱπνὸς δὲν εἶχε σχέσιν πρὸς τὸν Κύκλον καὶ τοὺς λακκοειδεῖς καθέτους τάφους, οὔτε καὶ πρὸς τὸ τυπικὸν τῆς ταφῆς τῶν τελευταίων μεσοελλαδικῶν χρόνων. Σχετίζεται προφανῶς μὲ τὰ οἰκήματα, τὰ ὁποῖα προϋπῆρχον εἰς τὸν χῶρον, λείψανα τῶν ὁποίων εὑρέθησαν εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ Κύκλου (πίν. 10α).

113. Βαθεῖα δίωτος φιάλη.

Ναύπλιον: 13515

Πίναξ 106γ, 2

Διαστάσεις: ὕψος 0,152 μ., διάμετρος 0,30 - 0,312 μ., διάμετρος βάσεως 0,088 καὶ 0,089 μ., περίμετρος 1,01 μ., περίμετρος χείλους 0,98 μ., πλάτος χείλους 0,014 μ., πάχος 0,014 μ.

Θραύσματα συγκολληθέντα. Ἐλλιπὴς ὀλίγον κατὰ τὴν κοιλίαν. Πηλὸς ὑποκίτρινος μὲ τρίμματα χαλαζίου καὶ λιθάρια.

Βάσις μικρὰ ἐπίπεδος. Τὰ τοιχώματα ἀνοίγουν πρὸς τὰ ἄνω καὶ κατὰ τὴν μεγαλυτέραν διάμετρον σχηματίζουν ἐλαφρὰν ἀκμήν, ἄνω τῆς ὁποίας πλατὺς λαιμὸς βαίνει ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἔσω καὶ πρὸς πλατὺ χεῖλος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου διακρίνεται δι' αὐλακώσεως. Δύο λαβαὶ κυλινδρικαὶ ὁριζόντιαι κάτω τοῦ χείλους καὶ ὀλίγον λοξῶς. Ἔχουν πλατὺν πόδα καὶ σχηματίζουν κυκλικὸν ἄνοιγμα (ἄνοιγμα 0,025 - 0,03 μ.).

Διακόσμησις: ἀμαυροῦ μέλανος ἐξιτήλου ἀφήνοντος ὑπόλευκα ἴχνη ἐπὶ τοῦ πηλοῦ. Ἐπὶ τῆς ταινίας τοῦ χείλους συστάδες ἐκ πολλῶν ἐγκαρσίων γραμμῶν, ἀνὰ 16, 13 ἢ 19. Αἱ γραμμαὶ ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἕνα δακτύλιον περιθέοντα τὴν ἔξω περιοχὴν τῆς ταινίας τοῦ χείλους. Κάτωθεν αὐτοῦ ζώνη, τῆς ὁποίας τὸ κάτω ὅριον ἀποτελεῖ εἷς δακτύλιος. Ἐντὸς τῆς ζώνης συνεχεῖς τεθλασμέναι γραμμαί, ἀνὰ τρεῖς, σχηματίζουν τρίγωνα. Ὁ κάτω δακτύλιος κάμπτεται κατὰ τοὺς πόδας τῶν λαβῶν καὶ ἀνέρχεται ἐπ' αὐτῶν, εἰς ὅλον τὸ μῆκος τῆς ράχεως.

Ἡ φιάλη εἶναι σχήματος χαρακτηριστικοῦ τῆς ΜΕ κεραμεικῆς καὶ εὑρίσκει παράλληλα εἰς τὰ εὑρήματα ἐκ τῆς Εὐτρήσεως, Ἐλευσῖνος καὶ Κοράκου (πρβ. Eutresis, σ. 131 εἰκ. 175. Ἐλευσίς, σ. 79 εἰκ. 55 ἀρ. 392. Korakou, εἰκ. 25).

525. Κωδωνοειδῆ σφονδύλια ἢ «ψηφῖδες». Ἐθνικόν: 9189

Πίναξ 9

Διαστάσεις: ποικίλλουν ἀπὸ 0,023 μ. ἕως 0,031 μ. εἰς ὕψος· ἡ μεγίστη διάμετρος ποικίλλει ἀπὸ 0,018 μ. ἕως 0,023 μ. Τὸ τεθραυσμένον σφονδύλιον, μὲ φαιόχρωμον ἐπιφάνειαν ἀρχικῶς θὰ εἶχε μεγαλυτέρας διαστάσεις, διότι, ὡς ἔχει, διασώζεται εἰς ὕψος 0,029 μ.

Πηλὸς μελανοκαστανός, ἐπιφάνεια ἐνίοτε φαιά. Σχῆμα ἀπιοειδές, μὲ κορμὸν σφαιρικὸν καὶ πεπλατυσμένην κορυφήν, ἡ ὁποία φέρει τρῆμα γενόμενον πρὸ τῆς ὀπτήσεως. Ἡ ὄπτησις καλή, διὰ τοῦτο τὰ σφονδύλια εἶναι σκληρά.

Ὁ πρὸς Βορρᾶν τοῦ λιθοστρώτου χῶρος ἐπίσης παρουσιάζει πολὺ ἐνδιαφέρον. Πρὸς Νότον μὲν ὁ χῶρος οὗτος ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ τοιχαρίου ὑπ' ἀριθμὸν 11, πρὸς Βορρᾶν δὲ ὑπὸ τοῦ τοίχου ὑπ' ἀριθμὸν 10 (εἰκ. 2). Τὸ μέγιστον μῆκός του ἀνέρχεται εἰς 2,80 μ. καὶ τὸ μὲν νότιον τμῆμά του ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς ἔχει μέσον πλάτος 1,75 μ. τὸ δὲ βόρειον 2,20 μ. Εἰς τὸ νότιον τμῆμά του, ὡς εἴδομεν, εὑρέθη μέρος τοῦ μεσοελλαδικοῦ ἱπνοῦ καὶ ὁ πρὸ τῆς βορείας του πλευρᾶς βόθρος. Τὸ βόρειον τμῆμα εἶναι πλατύτερον καὶ ὁρίζεται πρὸς Βορρᾶν ὑπὸ τοῦ τοίχου ὑπ' ἀριθμὸν 10, πρὸς Δυσμὰς ὑπὸ τοῦ λελαξευμένου βράχου ὑπ' ἀριθμὸν 9, ὁ ὁποῖος βαίνει σχεδὸν ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον, καὶ πρὸς Ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ τάφου **Λ**. Περὶ τὰ 0,75 μ. ἀπὸ τῆς συμβολῆς τοῦ δυτικοῦ ἄκρου τοῦ τοίχου ὑπ' ἀριθμὸν 10 καὶ τοῦ λελαξευμένου βράχου εὑρέθη μέγας ἀπιόσχημος ὀγκόλιθος, μεγίστου μήκους 1,35 μ. καὶ μεγίστου πλάτους 1,03 μ., ὁ ὁποῖος προφανῶς εἶχε καταπέσει ἐκεῖ (πίν. 10β)· οὗτος ἐρείδεται εἰς τὸ χεῖλος τοῦ λαξευθέντος βράχου κατὰ τὸ λεπτότερόν του ἄκρον καὶ κεῖται λοξῶς πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ χώρου, τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ ὁποίου κατέχει. Ὁ καθέτως λελαξευμένος βράχος ὑπ' ἀριθμὸν 9 συνεχίζεται πρὸς Νότον κατὰ 0,85 μ. πέραν τῆς κορυφῆς τοῦ ὀγκολίθου καὶ τερματίζεται εἰς τὴν ἐκ πηλοῦ βορείαν πλευρὰν τοῦ τάφου **Μ** κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν τοῦ τάφου ἐκείνου γωνίαν. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ὁ βράχος ὑπ' ἀριθμὸν 9 εἶναι λαξευμένος εἰς βάθος 0,85 μ. ἀκόμη καὶ κάτωθεν τοῦ τμήματος εἰς τὸ ὁποῖον ἐρείδεται ὁ καταπεσὼν ὀγκόλιθος. Εἶναι προφανὲς ὅτι ὁ βράχος ἀρχικῶς ἐλαξεύετο διὰ τὴν κατασκευὴν τάφου. Τὸ λάξευμα εἶχε φθάσει εἰς βάθος 0,85 μ., ὅταν ὁ ὀγκόλιθος κατέπεσε καὶ ἡ περαιτέρω λάξευσις ἐγκατελείφθη. Ἡ περὶ τὸν ὀγκόλιθον πρὸς Βορρᾶν καὶ Νότον ἐπίχωσις, μέχρι βάθους 1,25 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας, συνέκειτο ἐκ καστανοφαίου χώματος μαλακοῦ, τὸ ὁποῖον περιεῖχεν ἐλάχιστα ὄστρακα ἄγραφα καὶ μετ' ἀμαυροχρώμου καμπυλοσχήμου γεωμετρικῆς διακοσμήσεως τῶν τελευταίων χρόνων τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς.

Ἡ ἀπὸ τοῦ καταπεσόντος ὀγκολίθου πρὸς Ἀνατολὰς καὶ πρὸς τὸν τάφον **Λ** ἔκτασις παρουσίαζε διάφορον ἐπίχωσιν. Μέχρι βάθους 0,35 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τὰ χώματα τῆς ἐπιχώσεως ἦσαν χαλαρά, εἶχον χρῶμα φαιὸν καὶ περιεῖχον ὀλίγα ὄστρακα ἄγραφα ἀβεβαίων χρόνων. Ἀπὸ τοῦ βάθους ἐκείνου μέχρι 0,80 μ. ἡ ἐπίχωσις ἀπετελεῖτο ἀπὸ χώματα συμπαγῆ χρώματος ἐρυθρωποῦ καὶ δὲν ἀπέδωκεν ὄστρακα. Εἰς τὸ βάθος τῶν 0,80 μ. καὶ ἀπὸ τοῦ νοτιοανατολικοῦ ἄκρου τοῦ ὀγκολίθου ἀπεκαλύφθη

σειρὰ λίθων μικρῶν, ἡ ὁποία κατέληγεν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τοίχωμα τοῦ τάφου **Λ** (πίν. 10β). Ἡ σειρὰ τῶν λίθων ὥριζε πρὸς Νότον ἐπίχωσιν μέσου πλάτους 0,35 μ., ἀποτελουμένην ἀπὸ ἐρυθρωπὰ χώματα ἄνευ ὀστράκων, ἡ ὁποία ἐκάλυπτε καὶ ἐπλήρου τὸν μικρὸν τάφον **Λ1** (εἰκ. 2). Ἡ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ τάφου αὐτοῦ κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ καταπεσόντος ὀγκολίθου εἶχε λαξευθῆ οὐχὶ καθέτως ἀλλὰ λοξῶς (σκάρπα), οὕτως ὥστε ἡ βάσις τοῦ λαξεύματος ἔκειτο κάτωθεν τοῦ ἄκρου τοῦ καταπεσόντος βράχου, ἐνῷ ἡ κορυφή του ἤρχιζεν ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἐκείνου (πίν. 10β). Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ τάφου εἶχε λαξευθῆ εἰς τὸν βράχον, ἡ ἄλλη ὄψις τοῦ ὁποίου ἐσχημάτιζε τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ τάφου **Λ**. Εἰς τὴν πλευρὰν αὐτὴν καὶ κατὰ τὴν ΝΑ. γωνίαν τοῦ τάφου **Λ1** ἀπεκαλύφθη κοίλωμα εἰς τὸν βράχον, τὸ ὁποῖον εὑρέθη πλῆρες ἐρυθρωποῦ χώματος, καθ' ὅλα ὁμοίου πρὸς τὸ χῶμα τὸ ὁποῖον ἐπλήρου τὸν τάφον **Λ1**. Τὸ κοίλωμα ἀπεδείχθη ὅτι ἐσχημάτιζεν ὀπὴν εἰς τὸν βράχον μεγίστου ὕψους 1 μ. καὶ πλάτους μεγίστου κατὰ τὴν βάσιν 0,80 μ. (πίν. 10β).

Κατὰ ταῦτα τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ βορείου χώρου κατείχετο ὑπὸ τοῦ τάφου **Λ1** καὶ τὸ δυτικόν, τὸ καὶ μεγαλύτερον, ὑπὸ τοῦ καταπεσόντος ὀγκολίθου. Ἡ λοξὴ λάξευσις τοῦ βράχου τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου **Λ1** ἀποδεικνύει ὅτι ὁ τάφος ἐκεῖνος ἐσκάφη ἀφ' οὗ ὁ ὀγκόλιθος εἶχε καταπέσει. Ὁμοίως ἡ σειρὰ τῶν λίθων ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ ὀγκολίθου κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ τάφου ἀποδεικνύει ὅτι οὗτος ἐσκάφη ἀφ' οὗ κατέπεσεν ὁ ὀγκόλιθος, διότι ἡ σειρὰ τῶν λίθων σχηματίζει τὸ πρὸς Νότον περίγραμμά του, τὸ ὁποῖον ἐτέθη ἀφ' οὗ ὁ τάφος ἐλαξεύθη πλήρως. Ἀκόμη φαίνεται ὅτι ὁ τάφος **Λ1** εἶχε σκαφῆ εἰς χρόνους ὑστερωτέρους ἐκείνων εἰς τοὺς ὁποίους ἐλαξεύθη ὁ τάφος **Λ**, διότι ἔπρεπε νὰ ἐξοικονομηθῇ εἰς τὸν στενὸν χῶρον, ὁ ὁποῖος παρέμεινε πρὸς χρῆσιν μεταξὺ τοῦ τάφου **Λ** καὶ τοῦ καταπεσόντος ὀγκολίθου καὶ διότι οἱ λίθοι τοῦ περιγράμματός του καταλήγουν εἰς τὸν πλευρικὸν τοῦ τάφου **Λ** βράχον. Τὸ ὅτι θὰ ἐχρησιμοποίουν μεγαλύτερον χῶρον, ἐὰν ὑπῆρχε, ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν προσπάθειαν νὰ αὐξήσουν τὸν χῶρον τοῦ δαπέδου τοῦ **Λ1** διὰ τῆς λοξῆς λαξεύσεως τοῦ βράχου κάτωθεν τοῦ ὀγκολίθου.

Ἡ ἱστορία τοῦ χώρου εἶναι καταφανής. Ἀρχικῶς ἤρχισαν λαξεύοντες τὸν βράχον ὑπ' ἀριθμὸν 9 διὰ τὴν κατασκευὴν μεγάλου λακκοειδοῦς τάφου. Ἡ προσπάθεια αὕτη ἐγκατελείφθη, ὅταν εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ χώρου κατέπεσεν ὁ μέγας ἀπιόσχημος ὀγκόλιθος. Βεβαίως δὲν γνωρίζομεν τοὺς λόγους τῆς πτώσεως ταύτης, ἀλλὰ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς βέβαιον ὅτι αὕτη ἐγένετο αἰτία τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς λαξεύσεως ἐπὶ ἑνὸς ἀρχικοῦ σχεδίου. Εἰς τοὺς ἐπακολουθήσαντας τὴν πτῶσιν χρόνους καὶ εἰς τὸν ἐναπομείναντα ἐλεύθερον χῶρον μεταξὺ τοῦ ὀγκολίθου καὶ τοῦ **Λ** ἐσκάφη ὁ μικρῶν διαστάσεων τάφος **Λ1**. Μετὰ τὸν ἐν τῷ τάφῳ ἐκείνῳ ἐνταφιασμὸν ὁ χῶρος ἐπληρώθη καὶ παρέμεινεν ὡς παρουσιάζετο πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν.

Ἡ περιοχὴ τοῦ Κύκλου, ἀφ' ἧς ἡ καλλιέργειά της εἶχεν ἐγκαταλειφθῇ καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν τῆς ἀνασκαφῆς, ἐκαλύπτετο ὑπὸ ἀγρίας βλαστήσεως. Καππάρεις θαλερώταται ἦσαν ἐγκατεσπαρμέναι εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν περιοχὴν τῶν τάφων. Αἱ χονδραί των ρίζαι, εὐθὺς ὡς συνήντων βράχον, προϋχώρουν ὁριζοντίως ἕως ὅτου φθάσουν εἰς μαλακὸν χῶμα, τὸ χῶμα τὸ ὁποῖον ἐπλήρου τοὺς τάφους, καὶ τότε

εἰσέδυον, συνήθως κατὰ μῆκος τῶν τοιχωμάτων, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν τάφων. Εἰς τὴν ἐνέργειαν ταύτην τῶν ριζῶν ὀφείλονται τὰ κοιλώματα καὶ αἱ ἀκανόνιστοι καὶ ἀνωμάλως βαίνουσαι αὐλακώσεις, αἱ ὁποῖαι εὑρέθησαν «πλήρεις μελανῶν χωμάτων προερχομένων ἐκ σήψεως ὀργανικῶν οὐσιῶν». Ἀρχικῶς ἐλέχθη ὅτι «αἱ αὔλακες εἶχον σκοπόν, ὡς φαίνεται, νὰ ρέουν δι' αὐτῶν αἱ προσφερόμεναι εἰς τοὺς νεκροὺς ὑγραὶ χοαί, πιθανῶς κατὰ τὰ ἐπιτάφια δεῖπνα»[1]. Ἡ ἀνάλυσις τῶν μελανῶν χωμάτων ἀπέδειξεν ὅτι ταῦτα προήρχοντο ἐκ τῆς σήψεως ριζῶν φυτῶν, οὐδὲ ἦτο δυνατὸν τὰ κοιλώματα καὶ αἱ αὔλακες νὰ ἐχρησιμοποιοῦντο δι' ὑγρὰς χοάς, διότι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ βράχου, κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἐνταφιασμῶν καὶ μετ' αὐτούς, δὲν ἦτο ἐκτεθειμένη ἀλλ' ἐκαλύπτετο ὑπὸ χώματος πάχους 0,50 μ. τοὐλάχιστον. Παρατηρήσεις γενόμεναι κατὰ τὰ ἔτη 1953 καὶ 1954 ἀπέδειξαν ὅτι τὰ μικρὰ κοιλώματα καὶ αἱ αὔλακες δὲν ἦσαν τεχνητῶς λελαξευμέναι ἀλλ' ἐδημιουργήθησαν βαθμηδὸν καὶ ἀνωμάλως ὑπὸ τῶν ριζῶν τῶν καππάρεων[2].

Τέλος πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ Κύκλου ἀμέσως ὑπὸ τὸ ἐπιφανειακὸν στρῶμα εὑρέθησαν πολλοὶ λίθοι· τούτων ἄλλοι, ὡς ἀπεδείχθη, εἶχον τεθῇ εἰς σωρὸν - σῆμα ἄνωθεν τῶν τάφων, ἄλλοι δὲ εἰς σειρὰν περιγράφουσαν τὴν ἔκτασιν τῶν τάφων.

Ἔξω τοῦ Κύκλου εἰς τὸν πρὸς τὰ ΒΑ. τοῦ διασωζομένου τμήματος τοῦ περιβόλου χῶρον ἀπεκαλύφθη τὸ 1952 καὶ τὸ 1953 τμῆμα κυκλικοῦ τοίχου[3], τὸ νότιον ἄκρον τοῦ ὁποίου ἐφάπτεται τοῦ περιβόλου (πίν. 1, ἀρ. 5). Ὁ πρὸς τὰ ΒΔ. τοῦ τοίχου καὶ τῆς αὔλακος τοῦ ὑδραγωγείου χῶρος (πίν. 1, ἀρ. 5) παρουσίασεν ἐνδιαφέρουσαν ἐπίχωσιν. Κάτωθεν τοῦ ἐπιφανειακοῦ στρώματος, βάθους 0,15 - 0,25 μ., εὑρέθη τὸ στρῶμα τῆς λατύπης, τὸ ὁποῖον συνηντήσαμεν καὶ εἰς τὸν χῶρον τοῦ Κύκλου. Ὑπὸ τὸ στρῶμα τοῦτο, μέχρι βάθους ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας 0,45 - 0,50 μ., ἡ ἐπίχωσις ἀπετελεῖτο ἀπὸ χῶμα καστανόφαιον, κάπως σκληρόν, καὶ περιεῖχεν ὄστρακα ΥΕ ΙΙΙΑ - ΥΕ ΙΙΙΒ χρόνων.

Ἀπὸ βάθους 0,60 μ. μέχρι 0,80 μ. ἡ ἐπίχωσις περιεῖχε χάλικας, ἄμμον, ὀστᾶ μικρῶν ζῴων καὶ ὄστρακα ΥΕ ΙΙ καὶ ΙΙΙΑ χρόνων καὶ ὀλίγα ΜΕ. Ἀπὸ βάθους 0,80 μ. μέχρι τοῦ βράχου, ἤτοι μέχρις 1,20 μ. βάθους ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας, ἡ ἐπίχωσις ἀπετελεῖτο ἀπὸ μαλακὸν μελανὸν χῶμα, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε μόνον ὄστρακα μεσοελλαδικά: μελανὰ καὶ κίτρινα μινύεια καὶ μετ' ἀμαυρᾶς εὐθυγράμμου γεωμετρικῆς διακοσμήσεως. Ἡ ἐπίχωσις αὕτη εὑρέθη εἰς ὁλόκληρον τὸν πρὸς Βορρᾶν τοῦ Κύκλου ἀνασκαφέντα χῶρον, μήκους 10 μ. Κατ' ἀρχὰς ὑπετέθη ὅτι ὁ κυκλικὸς τοῖχος ὑπ' ἀριθμὸν 5 θὰ ἦτο τμῆμα δευτέρου ταφικοῦ περιβόλου. Δυστυχῶς οὐδὲν στοιχεῖον ἀπεκαλύφθη ἐπιβεβαιοῦν τὴν ὑπόθεσιν ἐκείνην, φαίνεται δ' ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν τὴν πρὸς τὰ ΒΑ. τοῦ

---

1. ΠΑΕ 1952, σ. 434 - 435.

2. Σημειωτέον ὅτι περὶ τοὺς τάφους Ζ καὶ Η οἱ ἀνασκαφεῖς ἤνοιξαν εἰς τὸν βράχον αὔλακας διὰ νὰ ἐξασφαλίζουν τὴν πρὸς τὰ κάτω καὶ ἔξω τοῦ Κύκλου διαρροὴν τῶν ὑδάτων τῶν βροχῶν.

3. Ὁ τοῖχος οὗτος μέσου πλάτους 0,70 μ. παρουσιάζει ὁμοιότητα πρὸς τὸν περίβολον τοῦ Κύκλου Β ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικήν του ὄψιν. Αὕτη ἔχει σχηματισθῆ ἀπὸ ὀγκολίθους καθέτως τοποθετημένους, οἱ ἄρμοι τῶν ὁποίων ἐπληρώθησαν διὰ μικρῶν λιθαρίων, ἡ ἐσωτερική του ὄψις ὅμως κατεσκευάσθη διὰ μικρῶν λίθων καὶ πηλοῦ, κατὰ τρόπον τελείως ἀνόμοιον πρὸς τὸν τοῦ περιβόλου, τρόπον συναντώμενον εἰς τὴν κατασκευὴν τοίχων οἰκημάτων τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς.

Κύκλου Β ὑπῆρχον μικρὰ οἰκήματα τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς, τὰ ὁποῖα κατεστράφησαν καὶ ὁ χῶρός των ἐγκατελείφθη ὅταν ἐδημιουργήθη ὁ Κύκλος Β. Εἰς ΥΕ ΙΙΙΒ χρόνους ὁ χῶρος ἐχρησιμοποιήθη καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν, οἱ ὁποῖοι κατειργάσθησαν τοὺς κροκαλοπαγεῖς λίθους τοὺς χρησιμοποιηθέντας διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ λεγομένου τάφου τῆς Κλυταιμήστρας.

Ο ΠΕΡΙΒΟΛΟΣ

(πίν. 6 καὶ ἔγχρωμος πίν. σελ. ς' - ζ')

Μικρὸν μόνον μέρος τοῦ περιβόλου διεσώθη κατὰ τὸ βόρειον αὐτοῦ τμῆμα, σχηματίζον τόξον μήκους 16,25 μ. Τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ τόξου κατεστράφη τὸ 1945, ὅτε κατεσκευάσθη ἡ αὖλαξ τοῦ νέου ὑδραγωγείου τοῦ χωρίου τῶν Μυκηνῶν. Πέραν τοῦ ἄκρου ἐκείνου τὸ δυτικὸν τμῆμα τοῦ περιβόλου θὰ κατεστράφη ὅτε κατεσκευάσθη ἡ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ἄγουσα σημερινὴ ὁδός, ἐὰν ἀκόμη διετηρεῖτο ἕως τότε. Τὸ πρὸς Νότον καὶ τὴν κατωφέρειαν τμῆμα τοῦ περιβόλου εἶχε καταρρεύσει πρὸ πολλοῦ, ἴσως κατὰ τοὺς πρωίμους ἱστορικοὺς χρόνους, διότι κατὰ τὸν νοτιοδυτικόν του τομέα (πίν. 1, ἀρ. 14) ἄνωθεν θαλαμοειδοῦς τάφου, τοῦ ὁποίου ἡ στέγη εἶχε βυθισθῆ, κατεσκευάσθη εἰς γεωμετρικοὺς χρόνους μικρὸν κυκλικὸν ἱερόν (πίν. 5 καὶ 1, ἀρ. 13). Εἰς διάφορα μέρη τοῦ νοτίου τμήματος τοῦ περιβόλου διεσώθησαν μικρὰ τμήματα τοῦ ὑποστρώματος τοῦ θεμελίου του, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουν ὅτι καὶ κατὰ τὸ τμῆμα τοῦτο τὸ πάχος τοῦ περιβόλου ἀνήρχετο εἰς 1,55 μ. Τὰ μικρὰ ταῦτα τμήματα ἀρχικῶς ἐξελήφθησαν ὡς λείψανα ἀναλήμματος (ΠΑΕ 1952, σ. 427), ἀλλ' ἡ πληρεστέρα τοῦ χώρου ἀνασκαφὴ ἀπέδειξεν ὅτι ἀνῆκον εἰς τὸ ὑπόστρωμα τοῦ περιβόλου. Εἰς ΥΕ ΙΙΙΒ χρόνους, ὅτε ἐλαξεύθη ἡ μεγάλη τάφρος διὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς θόλου τοῦ λεγομένου τάφου τῆς Κλυταιμήστρας, κατεστράφη τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ περιβόλου. Πέραν τῆς τάφρου ἐκείνης διετηρήθησαν εἰς τὴν ἀρχικήν των θέσιν 4 λίθοι τῆς ἐσωτερικῆς του ὄψεως, οἱ ὁποῖοι, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, ἐφανερώθησαν κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἐργατῶν τῆς ἀναστηλώσεως ἀνάσυρσιν χωμάτων ἐκ τῆς περιοχῆς. Τὸ διασωθὲν τμῆμα τοῦ περιβόλου μολονότι εἶναι μικρὸν ἐν τούτοις εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ φανερώσῃ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς του καὶ νὰ ὁρίσῃ τὴν διάμετρον τοῦ Κύκλου. Καθ' ὑπολογισμόν, ἡ διάμετρος αὕτη ἀνέρχεται εἰς ± 28 μέτρα, εἶναι δηλαδὴ ἴση περίπου πρὸς τὴν διάμετρον τοῦ Κύκλου Α.

Οὐδεμία ἔνδειξις διεσώθη ὑποδεικνύουσα τὴν εἴσοδον τοῦ Κύκλου. Ἐκ τῆς θέσεως ὅμως τῶν τάφων καὶ ἐκ τοῦ προσανατολισμοῦ τῶν στηλῶν αἱ ὁποῖαι διεσώθησαν ὑποτίθεται ὅτι ἡ εἴσοδός του θὰ ἦτο κατὰ τὴν δυτικήν του πλευράν.

Ὁ τοῖχος τοῦ κυκλικοῦ περιβόλου διεσώθη εἰς ἀνώτατον ὕψος 1,20 μ. καὶ μέσον ὕψος 0,85 μ. Τὸ ἀρχικόν του ὕψος φαίνεται ὅτι ἦτο 1,20 μ., τὸ δὲ μέσον πλάτος του 1,55 μ. Ὁ τρόπος τῆς τοιχοδομίας του εἶναι σαφής. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ βράχου ἐδημιουργήθη ὑπόστρωμα ἐκ μικρῶν λιθαρίων καὶ πεπλατυσμένων λίθων. Ἐπ' αὐτοῦ

ἐτέθησαν εἰς δύο παραλλήλους σειρὰς ὀγκόλιθοι ἀργοί, μέσου πλάτους 0,50 μ. καὶ ὕψους 0,70 μ. Ἐπὶ τούτων ἐτέθη δευτέρα σειρά, πεπλατυσμένων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὀγκολίθων, διὰ νὰ δημιουργηθῇ τὸ ἀναγκαῖον ὕψος. Τὸ μεταξὺ τῶν παραλλήλων σειρῶν τῶν ὀγκολίθων διάστημα ἐπληρώθη ὑπὸ μικροτέρων λίθων καὶ χώματος. Ὁ τρόπος τῆς τοιχοδομίας αὐτῆς εἶναι γνωστὸς ἐκ τῶν κυκλωπείων τειχῶν τῶν Μυκηνῶν καὶ τῆς Τίρυνθος καὶ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς πρωτοκυκλώπειος ρυθμός, προάγγελος τοῦ κατὰ πολὺ ἐπιβλητικωτέρου τρόπου δομῆς τῶν ΥΕ ΙΙΙ χρόνων.

Πρέπει καὶ πάλιν νὰ τονισθῇ ὅτι μέρος τοῦ διασωθέντος εἰς τὸ ἀρχικὸν ὕψος τμήματος τοῦ περιβόλου, εἰς τὴν περιοχὴν τῶν τάφων **Ν**, **Ξ** καὶ **Ι**, ἐκαλύπτετο ὑπὸ τοῦ στρώματος τῆς λατύπης, τῆς δημιουργηθείσης κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν λίθων τοῦ λεγομένου τάφου τῆς Κλυταιμήστρας. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους εἰς τοὺς ΥΕ ΙΙΙΒ χρόνους ἦτο τοὐλάχιστον εἰς τὸ ὕψος τῆς κορυφῆς τοῦ περιβόλου.

Οἱ χρόνοι τῆς κατασκευῆς τοῦ περιβόλου ἀποδεικνύονται ἀσφαλῶς ὑπὸ τῶν ἀνευρεθέντων ὀστράκων. Ἡ ἔρευνα τοῦ μεταξὺ τῶν δύο ὄψεων τοῦ τοίχου γεμίσματος ἀπέδωκεν ὄστρακα ἀποκλειστικῶς μεσοελλαδικά, μελανὰ μινύεια, περισσότερα κίτρινα μινύεια καὶ μετ' ἀμαυροχρώμου καμπυλοσχήμου γεωμετρικῆς διακοσμήσεως. Καὶ τὰ περὶ τὸ ὑπόστρωμα τοῦ τοίχου καὶ τὰ ὑπ' αὐτὸ ὀλίγα εὑρεθέντα ὄστρακα ἀνήκουν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν μεσοελλαδικὴν ἐποχήν. Ὁ περίβολος ἀποδεικνύεται ὅτι κατεσκευάσθη εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς καὶ πιθανῶς εἰς τοὺς τελευταίους της χρόνους.

Ὑπετέθη ὅτι ἡ στήλη τοῦ τάφου **Ν** παρέμεινεν ὁρατὴ κατὰ «τοὺς κλασσικοὺς καὶ τοὺς μετακλασσικοὺς χρόνους», ἀκόμη δ' ὅτι καὶ ἐὰν μικρὸν μόνον μέρος της ἐσώζετο «θὰ ἦτο αὐτὴ» ὁρατὴ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ περιηγητοῦ Παυσανίου. Βεβαίως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ στήλη ὁλόκληρος διεσώθη μέχρι τῶν «κλασσικῶν χρόνων» [1]. Εἶναι ὅμως ἐξηκριβωμένον ὅτι κατὰ τοὺς ΥΕ ΙΙΙΒ χρόνους τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἐδάφους ἦτο ὑψηλότερον τοῦ ἐπιπέδου τῆς κορυφῆς τοῦ τοίχου τοῦ περιβόλου, διότι, ὡς εἴδομεν, τὸ μεταξὺ τῶν τάφων **Ν**, **Ξ** καὶ **Ι** τμῆμα τοῦ Κύκλου ἐκαλύπτετο ὑπὸ στρώματος λατύπης, προελθούσης ἐκ τῆς κατεργασίας τῶν κροκαλοπαγῶν λίθων τῶν χρησιμοποιηθέντων διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ λεγομένου τάφου τῆς Κλυταιμήστρας. Τὸ στρῶμα τοῦτο τῆς λατύπης ἐκάλυπτε καὶ μέρος τοῦ τάφου **Ν**. Ὥστε, καὶ ἐὰν ἀκόμη ἡ στήλη ἦτο ὁρατὴ εἰς τοὺς ἐκτὸς τοῦ Κύκλου εὑρισκομένους κατὰ τὴν ΥΕ Ι ἐποχήν, τὸ διασωθὲν τμῆμά της θὰ ἦτο ἀθέατον κατὰ τὴν ΥΕ ΙΙΙΒ περίοδον.

Τὸ στρῶμα αὐτὸ τῆς λατύπης εἶχε μέσον πάχος 0,08 μ. καὶ εὑρέθη εἰς μέσον βάθος 0,20 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας, ἐνῷ τὰ ὑπολείμματα τῆς στήλης καὶ τῆς βάσεως εὑρέθησαν εἰς μέσον βάθος 0,50 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας. Ὥστε στρῶμα γῆς μέσου πάχους 0,22 μ. εὑρέθη μεταξὺ τῆς βάσεως καὶ τοῦ στρώματος τῆς λατύπης, τὸ ὁποῖον ἐσχημάτιζε τὸ δάπεδον τοῦ Κύκλου κατὰ τὸ τμῆμα τοῦτο εἰς τοὺς ΥΕ ΙΙΙΒ χρόνους. Τὸ διασωθὲν τμῆμα τῆς στήλης εἰς τὴν ἐγκοπὴν τῆς βάσεως, ἔχει ὕψος μέγιστον 0,05 μ.

---

1. ΠΑΕ 1952, σ. 434 καὶ 1954, σ. 224.

Εἶναι προφανὲς ὅτι τὸ τμῆμα τοῦτο ἦτο κεκαλυμμένον ὑπὸ τοῦ χώματος τοῦ εὑρεθέντος κάτωθεν τοῦ στρώματος τῆς λατύπης καὶ δὲν θὰ ἦτο ὁρατὸν εἰς τοὺς ΥΕ IIIB χρόνους.

Εἶναι ὅμως δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι, ὅτε ἐσχηματίζετο τὸ στρῶμα τῆς λατύπης, ἡ στήλη ἵστατο εἰς ὅλον αὐτῆς τὸ ὕψος. Τοῦτο νομίζω εἶναι ἀπίθανον καὶ ἀποκλείεται ὑπὸ τῶν διασωθέντων λειψάνων. Παρετηρήθη ὅτι τὸ διασωθὲν ἡμίτομον τῆς βάσεως ἔκλινε 0,05 μ. πρὸς Νότον [1]. Ἡ κλίσις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὸ βύθισμα τῆς στέγης τοῦ τάφου καὶ εἰς τὴν κατὰ συνέπειαν κατάρρευσιν τῆς ἐπιχώσεως εἰς τὸ δημιουργηθὲν κενόν. Ἐκ τῶν διασωθέντων μικρῶν τεμαχίων τοῦ κατωτάτου τμήματος τῆς στήλης καταφαίνεται ὅτι αὕτη ἐθραύσθη κατὰ τὴν βάσιν καὶ κατέρρευσε πρὸς Νότον. Εἶναι προφανὲς ὅτι τότε, ὅτε ἐβυθίσθη ἡ στέγη, τὸ μὴ διασωθὲν δεύτερον ἡμίτομον τῆς βάσεως ἐξέφυγε τῆς θέσεώς του καὶ ἐκύλισε πρὸς Νότον, ἴσως διότι ἔκειτο πλησιέστερον πρὸς τὸ δημιουργηθὲν ρῆγμα εἰς τὴν ἐπίχωσιν. Εἶναι δὲ ἀδύνατον νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ ἡμίτομον ἐκεῖνο ἔμεινε ἐπὶ πολὺ μετέωρον ἢ ὅτι ἐπὶ πολὺ συνεκρατεῖτο ὑπὸ τῶν χαλαρωθέντων, λόγῳ τῆς πτώσεως πρὸς τὸ κέντρον, χωμάτων, τὰ ὁποῖα θὰ εἶχον κλίσιν πρὸς τὸ δημιουργηθὲν κενόν. Ἡ ὀλίσθησις καὶ ἡ χαλάρωσις τῆς βάσεως τοῦ πρὸς Νότον ἡμιτόμου τῆς βάσεως εἶχεν ὡς φυσικὴν συνέπειαν τὸν θρυμματισμὸν τῆς στήλης, ἡ ὁποία ἦτο κατεσκευασμένη ἐκ σχετικῶς μαλακοῦ πώρου λίθου. Κατὰ ταῦτα νομίζω ὅτι τὰ διασωθέντα ὑπολείμματα ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ στήλη ἐθραύσθη ὅτε ἐβυθίσθη ἡ στέγη τοῦ τάφου, τοῦτο δὲ θὰ συνέβη πολὺ πρὸ τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς. Τὰ ὑπολείμματά της εὑρεθέντα 0,22 μ. κάτωθεν τοῦ στρώματος τῆς λατύπης τῆς ΥΕ IIIB ἐποχῆς ἀποδεικνύουν ὅτι εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους δὲν ἦσαν πλέον ὁρατά. Πρέπει ἴσως νὰ σημειωθῇ ὅτι δὲν διεσώθη τὸ πρὸς Νότον ἡμίτομον τῆς βάσεως. Τοῦτο ἴσως ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὸ τμῆμα τοῦτο, ἐκπεσὸν τῆς ἀρχικῆς του θέσεως, ἔκειτο εἰς τὴν σχηματισθεῖσαν ἐπικλινῆ ἐπιφάνειαν τοῦ κεντρικοῦ χώρου τῆς περιοχῆς τοῦ τάφου καὶ ἦτο εὔκολον νὰ ἐξαχθῇ ἐκεῖθεν καὶ νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐκ νέου, ἐνῷ τὸ βόρειον ἡμίτομον παρέμεινε κεκαλυμμένον ὑπὸ τῶν χωμάτων. Εἰς τὴν αὐτὴν αἰτίαν ὀφείλεται καὶ ὁ ἀφανισμὸς τῶν τεμαχίων τῆς στήλης, τὰ ὁποῖα ἄλλως θὰ ἔπρεπε νὰ εὑρεθοῦν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ὑπολειμμάτων, ὅπως τοῦτο συνέβη εἰς τὰ τεμάχια τῆς στήλης τοῦ τάφου **Α**.

1. ΠΑΕ 1953, σ. 224.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΑΦΩΝ

ΤΑΦΟΣ ΑΛΦΑ

Ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, ὁ τάφος **Α** εὑρέθη τυχαίως ὑπὸ τῶν ἐργατῶν τῆς ἀναστηλώσεως περὶ τὰ μέσα Νοεμβρίου τοῦ 1951. Κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους 0,80 μ. περίπου εὑρέθη ἡ ἐκ πώρου λίθου ἐπιτυμβία στήλη, ὑπ' ἀρ. 490, τεμάχια τῆς ὁποίας ἦσαν ἀκόμη ἐσφηνωμένα εἰς τὴν ἐγκοπὴν τῆς βάσεως αὐτῆς. Ὑπ' αὐτὴν ἀπεκαλύφθη ὁ τάφος, ὁ ὁποῖος ἀνεσκάφη (ἐν βίᾳ μᾶλλον) ὑπὸ τοῦ τότε ἐπιμελητοῦ Ναυπλίου ἀειμνήστου Σεραφεὶμ Χαριτωνίδου. Δυστυχῶς δὲν κατώρθωσα νὰ ἀνεύρω εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἐφορείας ἔκθεσιν τοῦ ἀνασκαφέως, οὐδὲ κατάλογον τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθέντων κτερισμάτων. Τὸ μόνον διασωζόμενον σχετικὸν ἔγγραφον εἶναι τὸ ἀκόλουθον σχέδιον τηλεγραφήματος τοῦ Χαριτωνίδου: «Κατὰ τὰς ἐργασίας καλύψεως ἀναστηλουμένης θόλου τάφου Κλυταιμήστρας ἀνευρέθη σκαπτὸς τάφος μετὰ στήλης περιέχων ἀντικείμενα μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς, ἐν οἷς τρία ξίφη καὶ τρία ἐγχειρίδια χαλκᾶ». Τὸ τηλεγράφημα τοῦτο, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς Ἐφορείας τοῦ 1951, ἐστάλη ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν Διεύθυνσιν Ἀρχαιοτήτων τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸν Ἔφορον Ἀρχαιοτήτων Παπαδημητρίου τὴν 17ην Νοεμβρίου 1951[1]. Βεβαίως αἱ πληροφορίαι του αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ τάφου καὶ πρὸς τὰ ἐν αὐτῷ εὑρεθέντα κτερίσματα εἶναι ἐλάχισται. Ἡ μόνη θετικὴ προσφορά του εἶναι ἡ σαφὴς πληροφορία ὅτι ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ τάφου εἶχε συντελεσθῆ τὴν 17ην Νοεμβρίου 1951. Περισσότεραι λεπτομέρειαι τῆς ἀνασκαφῆς ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ τότε ἐφορεύοντος τῆς περιφερείας Ἰωάννου Παπαδημητρίου εἰς τὰ Πρακτικὰ τοῦ 1951, σ. 197 - 203. Τὰς πληροφορίας αὐτὰς ἐσταχυολογήσαμεν ἀπὸ κοινοῦ ἐκ τῶν ἐργασθέντων εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ τάφου ἐργατῶν, ἰδίᾳ τοῦ Κωνσταντίνου Ντάση καὶ τοῦ τότε φύλακος Μυκηνῶν μακαρίτου Ἀριστοτέλη Τσιτσέκου. Κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μας εἰς τὰς Μυκήνας τῆς 22ας καὶ τῆς 23ης Δεκεμβρίου 1951 ὑπεβάλαμεν εἰς ἐπισταμένην ἐξέτασιν τοὺς ἐργάτας αὐτούς, τὸν καθ' ἕνα χωριστὰ καὶ κατ' ἀντιπαράστασιν, καὶ συνυφάναμεν τὴν δημοσιευθεῖσαν περιγραφήν, ἀφήνοντες κατὰ μέρος ἀντικρουομένας καὶ ἀσαφεῖς λεπτομερείας. Ἡ ἔκθεσις τοῦ 1951, ἐπιβεβαιωθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ Χαριτωνίδη, φαίνεται ὅτι εἶναι ἀσφαλὴς εἰς τὰς γενικάς της γραμμάς· ἐν τούτοις ὅμως δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἐν τῇ ὁλότητί της ὡς ἐπιστημονικῶς ἐξηκριβωμένη.

Ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τάφοι τοῦ Κύκλου, ὁ τάφος **Α** εἶχε σκαφῆ εἰς τὴν γῆν καὶ τὸν ὑπ' αὐτὴν μαλακὸν κροκαλοπαγῆ βράχον. Ἔχει τετράπλευρον περίπου σχῆμα καὶ προσ-

---

1. Θερμὰς εὐχαριστίας ὀφείλω εἰς τὴν Ἔφορον Ἀργολιδοκορινθίας κυρίαν Ε.Π. Δεϊλάκη, ἡ ὁποία κατώρθωσε νὰ ἀνεύρῃ τὸ σχέδιον τηλεγραφήματος, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ μόνον σχετικὸν στοιχεῖον τὸ ὁποῖον ἀφῆκεν ὁ Χαριτωνίδης.

ανατολισμὸν ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς. Τὸ μῆκός του, ὡς ἐξηκριβώθη τὸ 1953, ἀνέρχεται εἰς 3,90 μ., τὸ πλάτος του εἰς 2,90 μ. καὶ τὸ μέσον βάθος του εἰς 3 μ. Ἡ πρὸς τὸν λεγόμενον τάφον τῆς Κλυταιμήστρας νοτιοανατολικὴ του γωνία εἶχε καταστραφῆ μέχρι βάθους 1,20 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας, προφανῶς ὑπὸ τῶν κατασκευαστῶν τοῦ θολωτοῦ ἐκείνου τάφου, καὶ τὸ σχηματισθὲν ρῆγμα εἶχε πληρωθῆ διὰ προσχώσεως ἐκ σεσαθρωμένου καὶ τεθρυμματισμένου βράχου. Πρὸ τῶν πλευρῶν τοῦ τάφου ἦσαν ἱδρυμένα τοιχάρια ἐξ ἀργῶν λίθων, μέσου πλάτους 0,55 καὶ ὕψους 1 μ. ἀπὸ τοῦ δαπέδου. Ἐπ' αὐτῶν θὰ ἐστηρίζοντο αἱ δοκοὶ τῆς στέγης. Τεμάχια πηλοῦ «πλέσιας», εὑρεθέντα εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖνο, ἀποδεικνύουν τὴν ὕπαρξιν στέγης. Τὸ δάπεδον ἦτο ἐπεστρωμένον διὰ χαλίκων. Τὸ μῆκος τοῦ τάφου εἰς τὸ δάπεδον ἀνέρχεται εἰς 2,80 μ. περίπου καὶ τὸ πλάτος εἰς 1,70 μ.

Ὁ τάφος εὑρέθη βεβαίως πλήρης χώματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ὅτι εὑρέθησαν «βόλοι πηλοῦ», πλῆθος ὀστράκων καὶ ὀστᾶ ζώων, τὰ ὁποῖα προφανῶς ἀποτελοῦν τὰ ὑπολείμματα ἐπιταφίων δείπνων. Ἄνωθεν τῶν ἐπὶ τοῦ δαπέδου ἀνθρωπίνων ὀστῶν λέγεται ὅτι εὑρέθη στρῶμα πηλοῦ, τὸ ὁποῖον προφανῶς θὰ ἐσχηματίσθη βαθμηδὸν ἐκ τῆς διαρροῆς τῶν ὑδάτων καὶ τῆς ἐκ τῶν βροχῶν προερχομένης ὑγρασίας. Ἐπὶ τῶν χαλίκων τοῦ δαπέδου εὑρέθη ὁ σκελετὸς τοῦ τελευταίως ἐνταφιασθέντος εἰς τὸν τάφον νεκροῦ κείμενος ἐκτάδην ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς, μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου. Πλησίον τοῦ νοτίου τοίχου εὑρέθησαν συσσωρευμένα ὀστᾶ. Ὁ τάφος περιεῖχε πολλὰ κτερίσματα, ἡ ἀκριβὴς θέσις τῶν ὁποίων δὲν ἐσημειώθη. Ὁ Παπαδημητρίου ἀναφέρει τὰ ἀκόλουθα κτερίσματα: ἀγγεῖα πήλινα ὑπὲρ τὰ 25, 3 χαλκᾶ ξίφη, 1 χαλκοῦν ἐγχειρίδιον, 2 χαλκᾶ ἀγγεῖα, 2 ἀργυρᾶ (κατὰ μέγιστον μέρος σεσαθρωμένα), 1 περόνην μὲ κεφαλὴν ἐξ ὀρείας κρυστάλλου, 1 χρυσοῦν περιβραχιόνιον, 1 χρυσῆν «ἐπιγονατίδα», καὶ χρυσᾶ τινα ἐλάσματα. Πρὸς τούτοις ἀναφέρει ὅτι «ἐπὶ ἑνὸς ἀργυροῦ ἀγγείου εὑρέθησαν μικρὰ τεμάχια ὑφάσματος... ἐνιαίας ποιότητος, ἐκ λίνου»[1] (πίν. 20β).

Δὲν κατώρθωσα νὰ εὕρω ὅλα τὰ ἀναφερθέντα 25 ἀγγεῖα. Εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον φυλάσσονται 4 ἀγγεῖα ἐκ τοῦ τάφου **Α**, ἀκόμη 3 εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Ναυπλίου, ἴσως δὲ καὶ ἓν ἀκόμη ἀγγεῖον εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Ναυπλίου δύναται νὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὰ κτερίσματα τοῦ τάφου. Ἐπίσης δὲν ἠδυνήθην νὰ εὕρω τὰ «2 χαλκᾶ ἀγγεῖα» καὶ μόνον 1 ἐκ τῶν 2 ἀργυρῶν· ἴσως τὸ δεύτερον ἐξ ἀργύρου ἀγγεῖον «κατὰ μέγιστον μέρος σεσαθρωμένον» νὰ κατεστράφη τελείως κατὰ τὴν μεταφοράν. Πλὴν ὅμως τῶν ἀπαριθμηθέντων εἰς τὸν τάφον, εὑρέθησαν 2 χαλκαῖ μάχαιραι, 1 τεμάχιον πλατείας χαλκῆς μαχαίρας, 1 χαλκῆ κοπίς, 1 χαλκῆ αἰχμὴ ἀκοντίου, 1 ἀκόμη περόνη ἄνευ κεφαλῆς, 1 μόνωτον ἐκ φαγεντιανῆς κύπελλον καὶ μερικὰ τεμάχια ἐξ ἐλέφαντος καὶ ὀστοῦ ἀνήκοντα εἰς μικροαντικείμενα.

Ἐκτὸς τοῦ τάφου, ὡς ἀναφέρει ὁ Παπαδημητρίου, κατὰ γενικόν πως τρόπον, εὑρέθησαν ὄστρακα τῆς μεσοελλαδικῆς καὶ τῆς ὑστεροελλαδικῆς Ι καὶ ΙΙ περιόδου, μάλιστα τοῦ ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ. «Εἰς ἀπόστασιν δὲ ἀπὸ τοῦ τάφου τεμάχιον ἐξ

1. ΠΑΕ 1951, σ. 203.

ἐλεφαντίνης πλακὸς μετ' ἀναγλύφου παραστάσεως (διακρίνονται τὸ κάτω μέρος ποδὸς ἀνδρὸς καὶ οἱ δύο ἐμπρόσθιοι πόδες ἵππου ἢ ταύρου) ἀρίστης τέχνης». Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὰ ὑστεροελλαδικὰ ὄστρακα καὶ ἡ ἐλεφαντίνη πλὰξ ἀνήκουν εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τριγωνικοῦ χώρου, ἡ ὁποία διεφύλαξε μερικὰ τῶν ἐκ τοῦ τάφου **P** προερχομένων κτερισμάτων, τὰ ὁποῖα ἐκβληθέντα ἐκ τοῦ νεκρικοῦ θαλάμου κατεσπάρησαν εἰς τὴν μεταξὺ τῶν τάφων **Α**, **Δ**, **P** περιοχήν.

ΤΑ ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ

Πλακίδιον ἐξ ἐλεφαντοστοῦ (πίν. 11α) ἀρ. **502.** Μέγιστον σωζόμενον μῆκος 0,064 μ., ὕψος 0,041 μ., πάχος ὀστοῦ κεκοσμημένου τμήματος 0,0025 μ., πάχος κατὰ τὸ περιθώριον 0,006 μ. Ἐθνικόν: 9562.

Ἡ προσθία ὄψις τοῦ πλακιδίου φέρει ὡραιοτάτην παράστασιν ἐξαιρέτου τέχνης. Ἡ ὀπισθία εἶναι ἐπίπεδος καὶ φέρει διαγωνίους λεπτὰς ἐγχαράκτους γραμμάς, ἀμελῶς γενομένας, χρησίμους διὰ τὴν ἀσφαλῆ ἐπικόλλησιν τοῦ πλακιδίου ἐπὶ ἀντικειμένου τινός.

Ἡ παράστασις προφανῶς περιεβάλλετο ὑπὸ περιθωρίου ὕψους 0,006 μ. καὶ τὸ διασωζόμενον μέρος της περιλαμβάνει κατὰ τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἄκρον της κεφαλὴν καὶ κεκαμμένην χεῖρα ἀνδρός, ἄνωθεν τῆς ὁποίας διεσώθησαν τμήματα τῶν προσθίων ποδῶν ἐλαύνοντος ταύρου. Ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀνδρὸς εἶναι ἀπολεπισμένη. Πρὸς τὰ δεξιὰ τῶν ποδῶν τοῦ ταύρου σώζεται μέχρι τοῦ ἄνω μέρους τοῦ μηροῦ γυμνὸς πούς ἀνδρός, βαίνοντος πρὸς τὰ δεξιά. Ὁ ἀνὴρ φαίνεται ὅτι παρίστατο εἰς εὐρὺν διασκελισμόν. Παρὰ τὸν μηρὸν καὶ πρὸ αὐτοῦ διασώζεται τὸ ἄκρον ταινίας τῆς ζώνης, κάτω δ' αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὸ δεξιὸν διασωζόμενον ἄκρον, παρεστάθη εὐμέγεθες κροσσωτὸν καὶ πεποικιλμένον ἀντικείμενον, ἱστάμενον ἐπὶ τοῦ περιθωρίου. Συνήθως ἀντικείμενα τοῦ σχήματος τούτου ἀποκαλοῦνται «ἱεροὶ κόμβοι». Ὄπισθεν τοῦ «κόμβου» διακρίνεται τριγωνικὸν ξίφος ἐπιστεφόμενον ὑπὸ κυκλικοῦ μύκητος. Ἐπὶ τοῦ πλακιδίου αὐτοῦ ἴσως ἔχομεν παράστασιν ταυροπαιδιᾶς ἢ καὶ κυνηγίου ταύρων ἐξόχου τέχνης. Εἷς τῶν μετεχόντων, τραυματισθεὶς προφανῶς, κατέπεσε πρὸ τῶν ποδῶν ἐπελαύνοντος ταύρου ἐνῷ ὁ ἕτερος προσβάλλει ἢ συγκρατεῖ ἕτερον ταῦρον. Ὁ λεγόμενος «ἱερὸς κόμβος» ἴσως παριστᾷ τὴν πεποικιλμένην ἱερατικὴν στολήν, τὴν ὁποίαν μετὰ τοῦ ξίφους του ἀπέθεσεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὁ ἕτερος τῶν μετεχόντων εἰς τὴν παιδιάν. Ἡ κατάθεσις τοῦ ὅπλου ὑποδεικνύει τὴν φύσιν τῆς παιδιᾶς, ἡ δὲ τῆς στολῆς τὴν ἱερότητά της. Οἱ χρόνοι τῆς γλυφῆς τοῦ πλακιδίου ὑποδεικνύονται ὑπὸ τοῦ σχήματος τοῦ ξίφους, ἐπιβεβαιοῦνται δὲ ὑπὸ τῆς εὑρέσεώς του μετὰ θραυσμάτων πιθοειδῶν ἀμφορέων ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ. Ἦτοι τὸ πλακίδιον ἀνάγεται εἰς ΥΕ ΙΙ χρόνους καὶ προφανῶς θὰ εἶχε τεθῆ ὡς κτέρισμα εἰς τὸν κτιστὸν τάφον **P.** (Διὰ τὸν «ἱερὸν κόμβον», ἱερατικὴν στολήν, ὅρα Μυλωναν, Mycenae and the Mycenaean Age, σ. 164. Διὰ ταυροπαιδιὰν μὲ παράστασιν ἐκ κροσσωτῶν «κόμβων» ἐπὶ δακτυλίου ἀγορασθέντος εἰς Σμύρνην, Κρητικῆς ὅμως προελεύσεως, ὅρα Evans, PM I, σ. 431 - 432 εἰκ. 310a. Ὁ εἰς τὸν δακτύλιον ἀκροβάτης δύναται νὰ παραβληθῆ πρὸς τὸν κατακείμενον εἰς τὸ πλακίδιον.)

* * *

Α - 1. Κύπελλον τύπου μινυείου Ἐθνικόν: 8564
Πίναξ 13α Τομή, πίν. 214

Ὕψος 0,155 μ., διάμετρος μεγίστη 0,173 μ., διάμετρος στομίου ἐσωτερικὴ 0,138 - 0,14 μ., διάμετρος βάσεως 0,107 μ., πλάτος χείλους 0,008 - 0,01 μ., ὕψος λαβῶν 0,0055 μ.

Διασώζεται πλήρως μὲ μικρὰς ἀποκρούσεις. Πηλὸς μελανότεφρος καθαρός.

Βάσις δισκοειδὴς μὲ περιφερειακὸν δακτύ-

λιον, κοίλη κάτω μὲ στεφάνην. Ποὺς κοῖλος κυλινδρικός, ὑψηλός, πλατυνόμενος πρὸς τὰ κάτω· κοιλία ἡμισφαιρική, ὦμος εἰσέχων σχηματίζει μετὰ τῆς κοιλίας ἀπεστρογγυλευμένην ἀκμήν, λαιμὸς χαμηλὸς καμπυλούμενος πρὸς πλατὺ χεῖλος ἔξω ἐκτρεπόμενον καὶ σχηματίζον περιχείλωμα. Δύο ταινιόσχημοι κατακόρυφοι λαβαὶ ἀπὸ τοῦ χείλους πρὸς τὴν κοιλίαν.

Παραβολή: Prosymna, II, σ. 14 εἰκ. 79, ἀρ. 584. Ἐλευσίς, ἐκ τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου ἐκ τοῦ τάφου Θπ4 καὶ Μπ16.

Α - 2. Κανθαρόσχημον κύπελλον.

Ναύπλιον: 13311

Πίναξ 13β Τομή, πίν. 234

Ὕψος 0,095 μ., διάμετρος στομίου μεγίστη 0,112 μ., διάμετρος βάσεως 0,055 μ., περίμετρος 0,36 μ., πλάτος χείλους ±0,02 μ.

Ἐκ πολλῶν θραυσμάτων. Ἐλλείπουν: μία τῶν λαβῶν, τμήματα τῆς ἑτέρας λαβῆς, τοῦ χείλους καὶ τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς κιτρινωπὸς μὲ τρίμματα χαλαζίου. Βάσις χαμηλὴ κωνικὴ κάτω κοίλη· κοιλία μὲ ἐλαφρὰν ἀκμὴν κατὰ τὸν εἰσέχοντα ὦμον καὶ ὀξὺ χεῖλος ἔξω ἐκτρεπόμενον. Δύο κατακόρυφοι λαβαὶ ἀπὸ τοῦ χείλους ὑπερυψούμεναι καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Α - 3. Πιθόσχημος δίωτος στάμνος.

Ἐθνικόν: 8579

Πίναξ 13γ

Ὕψος 0,33 μ., διάμετρος 0,30 μ., διάμετρος στομίου 0,092 μ., διάμετρος βάσεως 0,128 - 0,134 μ., περίμετρος 0,955 μ., πλάτος χείλους ± 0.02 μ.

Διασώζεται πλήρως, ἐπιφάνεια πολλαχοῦ ἐφθαρμένη. Πηλὸς κιτρινωπός.

Βάσις εὐρεῖα πεπλατυσμένη παρέχουσα σταθερότητα. Πλευραὶ ἀποτόμως διογκούμεναι μικρὸν ἀπὸ τῆς βάσεως· κοιλία σφαιρικὴ συσσωματουμένη μὲ ὦμον, φέροντα εἰς χαμηλόν, στενὸν λαιμόν, ὁ ὁποῖος καμπυλοῦται πρὸς χεῖλος πεπλατυσμένον καὶ ἀποκλῖνον πρὸς τὰ ἔξω. Τὸ χεῖλος ἔχει ἐλαφρὰν κλίσιν, οὕτως ὥστε νὰ σχηματίζῃ πλατεῖαν ἐπικλινῆ στεφάνην περὶ τὸ στόμιον. Δύο ταινιόσχημοι ὁριζόντιαι λαβαὶ εἰς τὴν κοιλίαν καὶ κατὰ τὴν μεγίστην διάμετρον. Γενικῶς τὸ σχῆμα βαρύ.

Διακόσμησις ποικίλη καὶ ἐνδιαφέρουσα. Τὸ κάτω τρίτον περίπου τοῦ ἀγγείου ἀφέθη ἄγραφον εἰς τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ. Τὸ λοιπὸν καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ χρώματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐτέθη διακόσμησις διὰ λευκοῦ εὐθρύπτου χρώματος μὲ συμπληρώματα χρώματος σκοτεινοῦ ἐρυθροῦ. Πλατεῖαι ταινίαι λευκοῦ, ἐρυθρωποῦ καὶ μελανοῦ χρώματος διαιροῦν τὴν ἐπιφάνειαν εἰς ζώνην τῶν λαβῶν καὶ τῶν ὤμων. Ἡ πρώτη ποικίλλεται ὑπὸ συνεχοῦς ὀφιοειδοῦς ταινίας χρώματος λευκοῦ. Ἡ δευτέρα, ἡ τῶν ὤμων, εἶναι πλατυτέρα, περὶ τὰ 0,10 μ. πλάτους, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐγράφησαν δι' εὐθρύπτου λευκοῦ ρόδακες, συμπλέγματα ἀνθέων κρινοσχήμων ἢ κρόκων καὶ ἐσχηματοποιημένοι μικροὶ κλάδοι (ὅρα τὴν ἔγχρωμον ἀνάπτυξιν τῆς σελ. Εα φιλοτεχνηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Παπαηλιοπούλου). Ὁ ὀφθαλμὸς τῶν ροδάκων ἐγράφη μὲ σκοτεινὸν ἐρυθρὸν χρῶμα. Οἱ μικροὶ κλάδοι, ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, βαίνουν κυμαινόμενοι πρὸς τὴν βάσιν τοῦ ὤμου διαχωρίζοντες οὕτω τὰ κυρίως διακοσμητικὰ στοιχεῖα, τοὺς ρόδακας καὶ τὰ 4 κρινόσχημα ἄνθη. Τὰ ἄνθη αὐτὰ ἐγράφησαν εἰς κυκλικὴν διάταξιν μὲ τοὺς μίσχους των ἑνουμένους εἰς τὸ κέντρον καὶ σχηματίζοντας ψευδοσπεῖραν. Ἡ διάταξις αὕτη τοῖς χαρίζει κίνησιν καὶ τὴν ἐντύπωσιν στροβιλισμοῦ. Μεταξὺ τῶν δύο ζωνῶν ἐγράφη διὰ λευκοῦ πλατεῖα ταινία περιοριζομένη ἄνω καὶ κάτω ὑπὸ δακτυλίων ἐρυθροῦ χρώματος. Ἐπὶ τῆς λευκῆς ταινίας ἐγράφη μὲ σκοτεινὸν ἐρυθρὸν ἁπλῆ κυματοειδὴς γραμμή. Ἡ ζώνη τοῦ ὤμου περιορίζεται ἄνω καὶ κάτω ὑπὸ λευκῶν ταινιῶν. Περὶ τὸν λαιμὸν ἐγράφη ταινία διὰ λευκοῦ χρώματος. Τὸ χεῖλος ἐκαλύφθη ὑπὸ συμπαγοῦς μελανοῦ χρώματος. Ἐν τῷ συνόλῳ της ἡ διακόσμησις εἶναι πολὺ εὐχάριστος.

Παραβολή: Ἡ χρῆσις τοῦ λευκοῦ ἐπὶ μελανοῦ παραβλητέα πρὸς τὸν μινωικὸν ρυθμὸν τοῦ «white on dark» τῆς ΜΜ ΙΙΙ περιόδου. Οἱ ρόδακες κλπ. παραβλητέοι πρὸς τοὺς ἐκ τοῦ τάφου IV τοῦ Κύκλου Α (ΜΥΚ. ΤΗ. πίν. VI). Διὰ πλήρη σχεδὸν ταυτότητα διακοσμήσεως ὅρα τὸν πιθόσχημον στάμνον ἐκ τῆς οἰκίας Β τῆς κάτω πόλεως τῆς Ἀσίνης, τὸν ὁποῖον ὁ Persson ἀνάγει εἰς τὴν ΜΕ ΙΙΙ περίοδον (Asine, σ. 285, εἰκ. 196 καὶ 197 ἀρ. 39 καὶ ἔγχρωμος πίναξ). Evans, PM I, σ. 599 εἰκ. 440a διὰ τοὺς ρόδακας.

Α - 4. Πιθόσχημος τετράωτος στάμνος.
Ναύπλιον: 13508
Πίναξ 14α.β Τομή, πίν. 221
Ὕψος 0,485 - 0,495, διάμετρος μεγίστη 0,40 μ., διάμετρος βάσεως 0,086 - 0,089 μ., περίμετρος μεγίστη 1,20 μ., πλάτος χείλους 0,011 μ., πάχος 0,008 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,075 μ., περίμετρος λαιμοῦ ± 0,38 μ., ἄνοιγμα στομίου 0,093 μ.

Ἀκέραιον σχεδόν, ἐλλείπουν τμήματα τοῦ χείλους. Πηλὸς ἐρυθροκίτρινος περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα κιτρινωπόν.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμὸς ὠοειδής, λαιμὸς πλατύς, κατὰ τὴν βάσιν του στενούμενος πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος μὲ ἐπικλινῆ ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν· δύο λαβαὶ ὁριζόντιαι κυλινδρικαὶ κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ δύο κάθετοι κυλινδρικαὶ ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος, περιοριζομένη εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ ἀγγείου. Πλατὺς δακτύλιος κάτωθεν τοῦ χείλους, δύο ταινίαι περὶ τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ. Μεταξὺ τῶν κατακορύφων λαβῶν ἰσοσκελῆ τρίγωνα, τρία εἰς ἑκάστην ὄψιν, ἐξαρτώμενα ἀπὸ τὴν βάσιν των ἐκ τῆς ταινίας τοῦ λαιμοῦ. Τὸ κεντρικὸν τρίγωνον πληροῦται ὑπὸ δικτυωτοῦ τὰ δὲ πλάγια ὑπὸ συμπαγοῦς μελανοῦ χρώματος. Ἡ ζώνη ὁρίζεται κάτω ἀπὸ δύο πλατείας ταινίας, ἐκ τῆς κατωτάτης τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται διπλῆ ἅλυσις διασταυρουμένων, συνεχομένων τόξων. Τριγωνικὸν γραμμικὸν ὡς βέλος σχῆμα εἰς τὴν ρίζαν τῶν κατακορύφων λαβῶν, παχεῖα μελανὴ γραμμὴ ἐπὶ τῆς ράχεως τῶν καθέτων καὶ περὶ τὰς ὁριζοντίας λαβάς. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῶν ὁριζοντίων λαβῶν κοσμεῖται διὰ μικρῶν καθέτων γραμμῶν.

Παραβολή: Διὰ τὰ διακοσμητικὰ στοιχεῖα ὅρα Korakou, σ. 20, εἰκ. 27, ἀρ. 2 καὶ Ἐλευσίς, σ. 96, εἰκ. 77γ καὶ σ. 91, εἰκ. 70 ἀρ. 4, διὰ τρίγωνα μὲ δικτυωτὰ καὶ εἰκ. 78 διὰ τὴν διακόσμησιν τῆς λαβῆς. Διὰ τὸ σχῆμα ὅρα καὶ τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Β ἀγγεῖα Ι - 97 καὶ Γ - 20.

Α - 5. Πρόχους μὲ ὀπισθότμητον στόμιον.
Ἐθνικόν: 8558
Πίναξ 14γ.δ Τομή, πίν. 220
Ὕψος μέγιστον 0,238 μ., προεξοχὴ προχοῆς ἐκ στομίου 0,059 μ., διάμετρος στομίου 0,028 μ., διάμετρος βάσεως 0,054 μ., περίμετρος μεγίστη 0,53 μ., διάμετρος 0,17 μ.

Συγκεκολλημένον ἐκ πλειόνων τεμαχίων. Πηλὸς κιτρινωπὸς τροχήλατος. Ἐπιφάνεια λεία, διατηροῦσα ἴχνη στενολεπίδου ἐργαλείου.

Βάσις ὑποτυπώδης δακτυλιόσχημος, ἐλαφρῶς κυρτή, κορμὸς σφαιρικός, πεπλατυσμένος πως, λαιμὸς εὐρὺς προεκτεινόμενος διὰ νὰ σχηματίσῃ λοξότμητον προχοΐν, ἀποτετμημένην καθέτως κατὰ τὸ ἄκρον, λαβὴ ταινιόσχημος, πλατεῖα μὲ ἐλαφρῶς πεπιεσμένην ράχιν, ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ στομίου καταλήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἡ διακόσμησις περιορίζεται εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ ἀγγείου καὶ εἶναι χρώματος μελανοῦ ἀμαυροῦ. Περὶ τὴν κοιλίαν δύο ταινίαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐγράφησαν δύο δακτύλιοι, ὁρίζουν πλατεῖαν ζώνην κοσμουμένην δι' ἑπτὰ στροβίλων, ἀπολῃγόντων εἰς φυλλόσχημον, ἐκ τριῶν γραμμῶν, θύσανον. Ὑπεράνω αὐτῆς στενοτέρα ζώνη καλυπτομένη ὑπὸ ἑλικοειδοῦς συνεχοῦς γραμμῆς. Δακτύλιος καὶ ταινία περιβάλλουν τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ. Ἓξ ἐπάλληλοι καὶ παράλληλοι γραμμαὶ κοσμοῦν τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν τῆς προχοῆς, τῆς ὁποίας τὸ ἄκρον καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ χρώματος. Ἡ ράχις τῆς λαβῆς φέρει δύο παραλλήλους ταινίας.

Παραβολή: Prosymna, εἰκ. 648 ἀρ. 501, Part I, σ. 386. Ἐλευσίς, σ. 102, εἰκ. 82, ἀρ. 4 καὶ 6, διὰ τὴν ἑλικοειδῆ γραμμήν. Διὰ τὸ σχῆμα, Zygouries, σ. 130 εἰκ. 125 καὶ τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Β ἀγγεῖα, Γ - 34, Ζ - 85 καὶ Η - 91.

Α - 6. Ἐρυθρὰ προχοΐσκη.
Ἐθνικόν: 8566
Πίναξ 13δ
Ὕψος μέγιστον 0,08 - 0,082 μ., διάμετρος στομίου 0,058 μ., βάσεως 0,032 μ., ὕψος λαβῆς 0,04 μ., πλάτος λαβῆς 0,015 μ., περίμετρος 0,307 μ., διάμετρος 0,105 μ.

Ἀκέραιον σχεδόν, χεῖλος ἀποκεκρουμένον. Πηλὸς ἐρυθρός, ἐπίχρισμα στιλπνὸν ἐρυθρωπὸν πολλαχοῦ ἐφθαρμένον.

Βάσις ἀπεστρογγυλευμένη, κορμὸς ἀμφικωνικός, λαιμὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος, λαβὴ κατακόρυφος, ταινιό-

σχημος, κοίλη ἐλαφρῶς κατὰ τὸ μέσον, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσα εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις λευκὴ ἐπὶ ἐρυθροῦ. Ἐπὶ τοῦ χείλους κυματοειδὴς γραμμή. Ἐπὶ τοῦ κορμοῦ διπλοῖ δακτύλιοι, περιορίζοντες ἄνω καὶ κάτω ζώνην κεκοσμημένην ἐκ πέντε συγκεντρικῶν κύκλων, φερόντων συστήματα ἀκτίνων, ἐκ τεσσάρων ἢ τριῶν στιγμῶν, ἐπὶ τῆς περιφερείας τοῦ ἐξωτερικοῦ κύκλου. Ἡ λαβὴ φέρει τρεῖς παραλλήλους ὁριζοντίας γραμμὰς πρὸς τὸ χεῖλος καὶ δύο εἰς τὸ μέσον.

Παραβολή: Phylakopi, σ. 117, εἰκ. 90 «red faced jug with design in white». Ὅρα καὶ Karo, πίν. CLXXII, ἀρ. 858 ἐκ τοῦ τάφου V διὰ τὴν λευκὴν διακόσμησιν.

A - 7. Κάνθαρος δίωτος.

Ναύπλιον: 13310

Πίναξ 15α Τομή, πίν. 234

Ὕψος μέγιστον 0,079 μ., διάμετρος στομίου 0,09 - 0,095 μ., διάμετρος βάσεως 0,047 - 0,05 μ., περίμετρος 0,29 μ., πλάτος χείλους 0,01 μ. λαβή: ὕψος 0,047 μ., πλάτος 0,02 μ., ἄνοιγμα 0,024 μ.

Συγκεκολλημένον καὶ συμπεπληρωμένον. Ἐλλείπει τμῆμα μιᾶς τῶν λαβῶν. Πηλὸς ὑποκίτρινος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον.

Βάσις κωνική, πεπλατυσμένη κάτω, κορμὸς κωνικός, καμπυλούμενος ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἄνω καὶ καταλήγων πρὸς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος. Δύο λαβαὶ ταινιόσχημοι ἐκφύονται ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψούμεναι αὐτοῦ καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανοῦ χρώματος ἐπὶ τοῦ ὑποκιτρίνου πηλοῦ, συγκειμένη κυρίως ἐκ ταινιῶν καὶ κυματοειδῶν γραμμῶν. Δακτύλιοι καλύπτουν τὴν ἐσωτερικὴν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν πλευρὰν τοῦ χείλους, ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ δακτυλίου ἐξαρτῶνται ἓξ ὁμάδες ἐκ πέντε, ἓξ ἢ ἑπτὰ κατακορύφων γραμμῶν. Κάτωθεν τοῦ δακτυλίου τοῦ χείλους ἔχομεν ζώνην σχηματιζομένην ὑπὸ ταινίας, ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται συνεχὴς βοστρυχοειδὴς γραμμή. Δευτέρα πλατυτέρα ζώνη, ἀποτελουμένη ἐκ δύο ἐπαλλήλων συνεχῶν βοστρυχοειδῶν γραμμῶν καὶ δύο ταινιῶν, καλύπτει τὴν μεταξὺ τῶν λαβῶν ἐπιφάνειαν τοῦ κανθάρου. Κάτωθεν τῆς τελευταίας ταινίας καὶ καθέτως πρὸς αὐτὴν ἐγράφησαν συμμετρικῶς ἓξ γραμμικὰ συστήματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς μικρὰς ὁριζοντία ἐπαλλήλους γραμμάς. Ἡ λαβὴ κοσμεῖται μὲ συστάδας ἐπαλλήλων ὁριζοντίων γραμμῶν, τετράκις ἐπαναλαμβανομένας κατὰ διαστήματα. Εἰς τὸ μεσαῖον διάκενον τῶν συστάδων παρατηρεῖται διαγράμμισις.

Παραβολή: Hesperia 23, 1954, σ. 11 πίν. 7a ἐκ Λέρνης. Karo, πίν. CLXXIII ἀρ. 942 ἄγραφον ἐκ τοῦ τάφου VI.

A - 8. Προχοΐσκη ἐρυθρά.

Ναύπλιον: 13348

Πίναξ 15β.γ Τομή, πίν. 225

Ὕψος 0,06 μ., διάμετρος στομίου 0,03 μ., διάμετρος βάσεως 0,026 - 0,028 μ., περίμετρος 0,245 μ., περίμ. χείλους 0,066 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,014 μ.· λαβή: πλάτος 0,011 μ., ὕψος 0,015 μ.

Ἀκέραιον ἐλαφρῶς ἀποκεκρουμένον κατὰ τὸ χεῖλος. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα στιλπνὸν ἐρυθρόν.

Βάσις μικρά, ἀμελῶς πεπλατυσμένη, ἀσταθής, κορμὸς πεπιεσμένος, ἀμφικωνικός, σχηματίζων κατὰ τὸ μέσον ἀκμὴν μὲ γωνιῶδες περίγραμμα, λαιμὸς καμπυλούμενος καὶ καταλήγων εἰς ἐκτρεπόμενον λεπτὸν χεῖλος μὲ ἐπικλινῆ ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν. Κατακόρυφος ταινιόσχημος λαβὴ ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσα πρὸς τὴν κοιλίαν.

Διακόσμησις ἐκ λευκοῦ εὐθρύπτου χρώματος, ἀποτελουμένη ἐξ ἑπτὰ ροδάκων ἢ ἡλίων διατεταγμένων εἰς μικρὰς ἀνίσους ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις καὶ σχηματιζομένων ἐκ δύο συγκεντρικῶν κύκλων, τὸ κέντρον τῶν ὁποίων δηλοῦται διὰ στιγμῆς. Ἐπὶ τῆς περιφερείας τοῦ ἐξωτερικοῦ κύκλου ἐγράφησαν, ἀκτινοειδῶς διατεταγμέναι, μικραὶ κατακόρυφοι γραμμαί. Τὸ κόσμημα δίδει τὴν ἐντύπωσιν ἡλίου γραμμικῶς παριστανωμένου. Τὸ χεῖλος, κατὰ κανονικὰ διαστήματα, φέρει μικρὰς λευκὰς γραμμὰς ἀκτινοειδῶς διατεταγμένας. Δύο παράλληλοι ταινίαι ἐγράφησαν εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ διὰ λευκοῦ χρώματος. Ἐπὶ τῆς λαβῆς εἰς τὸ σημεῖον ὅπου αὕτη ἐφάπτεται τοῦ χείλους ἐγράφησαν δύο ὁριζόντιαι ἐπάλληλοι γραμμαί.

Παραβολή: A - 6 = 'Εθνικὸν 8566. Phylakopi, σ. 117, εἰκ. 90, ὡς πρὸς τοὺς ἡλίους.

A - 240. Ποτήριον μόνωτον ἐκ φαγεντιανῆς.
'Εθνικόν: 8567

Πίναξ 16β,δ

Ὕψος εἰς χεῖλος 0,087 μ., μέγιστον ὕψος εἰς κορυφὴν λαβῆς 0,091 μ., διάμετρος βάσεως 0,038 μ., διάμετρος κύκλου κάτω ἐπιφανείας βάσεως 0,028 - 0,029 μ., διάμετρος στομίου 0,075 μ., ὕψος λαβῆς 0,02 - 0,03 μ., ὕψος ἀνοίγματος λαβῆς 0,018 μ.

Συγκεκολλημένον ἐκ πλειόνων τεμαχίων. 'Ελλείπουν δύο μικρὰ τεμάχια ἐκ τοῦ χείλους. Φαγεντιανὴ ἀνοικτοῦ πρασίνου χρώματος τετριμμένου εἰς διάφορα τμήματα, ὡς π.χ. εἰς τὸ παρὰ τὴν ρίζαν τῆς λαβῆς τμῆμα. 'Η ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια διατηρεῖ ἐπιπολαίαν ἐπάλειψιν πρασίνου, τὸ ὁποῖον ἔχει πολλαχοῦ ἀποτριβῆ.

Βάσις πλατεῖα καὶ σταθερά, φέρουσα κάτω δύο ἐγχαράκτους κύκλους, δημιουργοῦντας περιθώριον κατὰ τὴν περίμετρον τῆς βάσεως, κορμὸς ραδινός, κυλινδροειδής, καλυκοειδὲς ἄνοιγμα στομίου ἐκ τοῦ καμπυλουμένου κορμοῦ, χεῖλος ὀξύ. Λαβὴ ταινιόσχημος πλατεῖα ἐκφύεται ἀπὸ τοῦ χείλους καί, ὑπερυψουμένη κατά τι, καταλήγει κάτωθεν αὐτοῦ. Μικρὰ προέκτασις τῆς λαβῆς πέραν τοῦ σημείου τῆς προσκολλήσεως εἰς τὸ τοίχωμα.

'Η διακόσμησις τοῦ ποτηρίου εἶναι ἔγχρωμος καὶ πλαστική. 'Η τελευταία ἀποτελεῖται ἀπὸ μίσχους καὶ βολβούς, οἵτινες, πλασθέντες ἰδιαιτέρως, ἐπεκολλήθησαν ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς λαβῆς καὶ κάτω τοῦ στομίου τοῦ ποτηρίου. Διασώζονται τρεῖς ἐκ τῶν ἀρχικῶς πέντε βολβῶν εἰς τοὺς ὁποίους κατέληγον οἱ μίσχοι. Πλατεῖαι μελαναὶ ταινίαι ἐγράφησαν περὶ τὸ χεῖλος ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καὶ περὶ τὸν πυθμένα. 'Η τελευταία φέρεται καὶ ὑπὸ τὴν βάσιν καὶ καλύπτει τοὺς ἐγχαράκτους κύκλους, οἱ ὁποῖοι περιγράφουν τὴν κάτω ἐπιφάνειαν αὐτῆς. 'Η ὅλη ἐντύπωσις τοῦ ποτηρίου εἶναι εὐχάριστος καὶ αἰσθητικῶς ὡραία. Τὸ σχῆμα φανερώνει ἀπομίμησιν μεταλλικοῦ προτύπου. 'Η λαβὴ καὶ ἡ προέκτασίς της κάτωθεν τῆς ρίζης ἀποδεικνύει τὴν μεταλλικὴν ἐπίδρασιν. 'Η γραπτὴ περὶ τὸ χεῖλος ταινία δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν ἐκ χρυσοῦ ταινίαν, ἡ ὁποία ἐπιστέφει τὸ χεῖλος ποτηρίων ἐξ ἀργύρου.

Παραβολή: Evans, PM I, σ. 499, εἰκ. 357a,b,c.

* * *

A - 250. Ξίφος χαλκοῦν.
'Εθνικόν: 8571

Πίναξ 17α, 2 Τομή, εἰκ. 3α

Μῆκος μετὰ μίσχου 0,961 μ. ἄνευ μίσχου 0,948 μ., μῆκος μίσχου 0,013 μ., πλάτος μέγιστον κατὰ τοὺς ὤμους 0,053 μ., πάχος μετάλλου κατὰ τὴν ράχιν 0,01 μ. εἰς τὰ πλευρὰ 0,0035 μ.

Διασώζεται εἰς ὁλόκληρον τὸ μῆκός του, ἀλλὰ κατιωμένον. Πλευραὶ ἀποκεκρουμέναι εἰς τρία σημεῖα, μίσχος ἀποκεκρουμένος ἄνω, ράχις ἠνεῳγμένη εἰς μῆκος. Πολὺ καλὴ κατεργασία καὶ λεπὶς ἀρχικῶς στερεά.

Λεπὶς τριγωνικὴ στενουμένη ἀπὸ τῶν ὤμων πρὸς τὴν αἰχμήν. Τὸ πλάτος μειοῦται ἀπὸ 0,053 εἰς 0,021 μ. περὶ τὰ 0,03 μ. ἀπὸ τῆς αἰχμῆς. Εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ἀπὸ τῆς ράχεως τὰ πλευρὰ ἐκόπησαν ἀποτόμως διὰ νὰ σχηματίσουν τριγωνικὴν αἰχμήν. 'Η πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς λεπίδος κεντρικὴ ράχις ἔχει τριγωνικὴν τομήν· κατὰ μῆκος τῆς ράχεως ἐχαράχθησαν 3 λεπτόταται γραμμαί (εἰκ. 3α). Δύο χαλκοῖ ἧλοι (πιρτζίνια) διατηροῦνται εἰς τοὺς ὤμους, ὁ τρίτος ἧλος εἰς

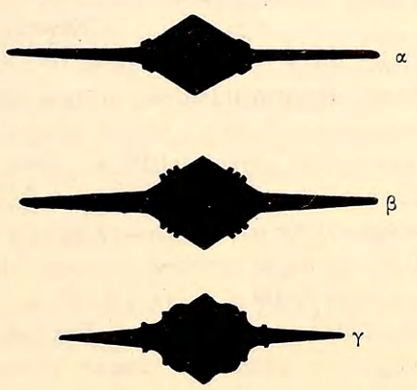

Εἰκ. 3. Τομαὶ ξιφῶν τάφου Α.

τὸν μίσχον δὲν διεσώθη. 'Η θέσις τῆς ὀπῆς τοῦ τρίτου ἥλου εἶναι φανερά. Διὰ τῶν ἥλων ἐστερεοῦτο ἴσως ξυλίνη λαβὴ μὴ διασωθεῖσα.

Τύπος Α, ξίφος τοῦ νύσσοντος τύπου.

Παραβολή: Ξίφη ἐκ τοῦ Κύκλου Α, τὸ μακρότερον τῶν ὁποίων 0,925 μ. Karo, πίν. LXXXII ἀρ. 727 ἐκ τοῦ τάφου V διὰ τὸ σχῆμα.

A - 252. Ξίφος χαλκοῦν.

'Εθνικόν: 8573

Πίναξ 17α,1 Τομή, εἰκ. 3β

Μῆκος λεπίδος 0,985 μ. μετὰ μίσχου 1,005 μ., πλάτος μέγιστον 0,059 μ., πάχος μετάλλου εἰς τὴν ράχιν 0,013 μ., εἰς τὰ πλευρὰ 0,002 μ. Κατιωμένον.

Διασώζεται πλήρως μὲ μικρὰς ἀποκρούσεις κατὰ τὰ πλευρά. Μίσχος ἀποκεκρουμένος, ἧλοι δι' ὧν ἐστερεοῦτο ἡ λαβὴ ἐλλείπουν. Λεπὶς τριγωνική, στενοῦται πρὸς τὸ ἄκρον ἀπὸ πλάτους 0,059 μ. εἰς 0,024 μ. περὶ τὰ 0,04 μ. ἀπὸ τῆς αἰχμῆς. Κατὰ τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ἡ λεπὶς ἔχει κοπῆ ἀποτόμως ἑκατέρωθεν τῆς ράχεως διὰ νὰ σχηματίσῃ τὴν τριγωνικὴν αἰχμήν.

Κεντρικὴ ράχις τριγωνικῆς τομῆς φέρει ἑκατέρωθεν τρεῖς λεπτοτάτας ραβδώσεις. Λαβὴ προφανῶς ἐκ ξύλου, μὴ διασωθεῖσα, ἐστερεοῦτο διὰ τριῶν ἥλων, δύο εἰς τοὺς ὤμους καὶ ἑνὸς εἰς τὸν μίσχον. Πολὺ καλὴ κατεργασία καὶ λεπὶς ἀρχικῶς πολὺ στερεά.

Τύπος Α, ξίφος τοῦ νύσσοντος τύπου.

Παραβολή: Ξίφη τοῦ τύπου Α ἐκ τοῦ Κύκλου Α. Τὸ μακρότερον τῶν ξιφῶν ἐκείνων ἀνέρχεται εἰς 0,925 μ.

A - 251. Ξίφος χαλκοῦν ἀργυρόηλον.

'Εθνικόν: 8572

Πίναξ 17α, 3 Τομή, εἰκ. 3γ

Μῆκος μέγιστον 0,926 μ., μίσχου 0,019 μ., πλάτος μέγιστον 0,05 μ., πλάτος μίσχου 0,013 μ., μῆκος ἥλου μίσχου 0,019 μ., ἥλων ὤμων 0,012 μ., διάμετρος ἥλου μίσχου 0,011 μ., ἥλων ὤμων 0,008 μ., πάχος μετάλλου εἰς τὴν ράχιν 0,015 μ., πάχος μετάλλου πλευρῶν 0,002 μ., ἥλου μίσχου 0,009 μ., μίσχου 0,005 μ.

Συγκολληθὲν ἐκ 5 τεμαχίων διατηρεῖται εἰς ὁλόκληρον τὸ μῆκος μὲ μικρὰς ἀποκρούσεις τῶν πλευρῶν. Ἧλοι ὤμων καὶ εἷς τοῦ μίσχου ἐπάργυροι.

Ἡ λεπὶς στενοῦται βαθμηδὸν ἀπὸ τῶν ὤμων πρὸς τὴν αἰχμήν: ἀπὸ 0,05 μ. εἰς 0,018 μ. περὶ τὰ 0,03 μ. ἀπ' αὐτῆς. Εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο αἱ πλευραὶ κόπτονται διὰ νὰ σχηματισθῇ τριγωνικὴ αἰχμή. Ἡ λεπὶς ἐνισχύεται ὑπὸ ράχεως ἑκατέρωθεν τῆς ἀκμῆς, τῆς ὁποίας ἐγένοντο τρεῖς αὐλακώσεις καὶ ἀπὸ μήκους 0,135 μ. ἀπὸ τῶν ὤμων. Τὸ τμῆμα τῆς λεπίδος εἰς τὸ μῆκος ἐκεῖνο ποικίλλεται ἀπὸ ἀλύσεις ἀντικορύφων πεπλατυσμένων τόξων συνδεομένων διὰ σπειροειδῶν ἀπολήξεων (πίν. 17β). Ἡ ἄλυσις περατοῦται εἰς φυλλοειδὲς σχῆμα, ἐκ τοῦ ὁποίου ἄρχονται αἱ ἑκατέρωθεν τῆς ράχεως αὐλακώσεις. Τὸ ἐγχάρακτον τοῦτο κόσμημα, τὸ προσφυῶς ὑπὸ τῶν ἐργατῶν ἀποκληθὲν κεντίδι, ἐπαναλαμβάνεται ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὄψεων τῆς λεπίδος μετὰ πολλῆς δεξιοτεχνίας καὶ χάριτος. Τὸ ὅλον ξίφος, τοῦ ὁποίου οἱ ἐπάργυροι ἧλοι προσθέτουν εἰς τὴν ἐντύπωσιν τοῦ «κεντιδιοῦ» καὶ τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν Ὅμηρον δύναται νὰ ἀποκληθῇ «ἀργυρόηλον», παρουσιάζει τελείαν κατεργασίαν.

Τύπος Α, ξίφος τοῦ νύσσοντος τύπου.

Παραβολή: Karo, πίν. LXXXII ἀρ. 727 ἐκ τοῦ τάφου V διὰ τὸ σχῆμα.

A - 253. Παραξιφὶς χαλκῆ ἐπάργυρος.

'Εθνικόν: 8570

Πίναξ 18

Μῆκος μέγιστον 0,347 μ., μίσχου 0,057 μ., πλάτος μέγιστον εἰς τοὺς ὤμους 0,063 μ., πλάτος μίσχου 0,024 μ., πάχος μετάλλου 0,003 μ.

Διασώζεται εἰς ὅλον τὸ μῆκος του μόνον τὸ ἄκρον τοῦ μίσχου εἶναι ἀποκεκρουμένον. Μίσχος καὶ λεπὶς ἀπὸ ἓν στερεὸν ἔλασμα, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοὺς εὐρεῖς ὤμους καμπυλοῦται πρὸς τὴν αἰχμήν (ἀπὸ πλάτους 0,063 μ. κατὰ τοὺς ὤμους στενοῦται εἰς 0,018 μ. μόλις 0,02 μ. ἀπὸ τῆς αἰχμῆς), ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι ἐδημιουργήθη διὰ τῆς κοπῆς τῆς μιᾶς πλευρᾶς περισσότερον τῆς ἄλλης. Ἡ λεπὶς κατὰ τὸ μέσον τοῦ πλάτους της καὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκος παρουσιάζει παχυτέραν τῶν πλευρῶν λωρίδα ἐλαφρῶς ὑψουμένην, ἡ ὁποία ἐκοσμήθη μὲ ἄλυσιν ἀτερμόνων σπειρῶν. Αἱ σπεῖραι ἐλαττοῦνται εἰς διαστάσεις καθὼς προχωροῦν πρὸς τὴν αἰχμήν. Τὰ ἄκρα τῶν ὤμων στρεφόμενα ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἄνω σχηματίζουν πλαίσια ἢ κνώδοντας βοηθητικοὺς διὰ τὴν στερέωσιν τῆς λαβῆς. Ὑπεράνω τῶν ὤμων ἡ λεπίς, μὲ ὡραίαν καμπύλην, σχηματί-

ζει πλατὺν καὶ μακρὸν μίσχον, τὰ ἄκρα τοῦ ὁποίου στρέφονται ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἄνω. Ἐπὶ τοῦ μίσχου διεσώθησαν δύο ἧλοι μὲ ἐπαργύρους κεφαλάς, φαίνεται δ' ὅτι εἰς τὸ ἄκρον του τὸ ὁποῖον ἐθραύσθη ἔφερεν ἀρχικῶς καὶ τρίτον ἧλον μὴ διασωθέντα. Τέσσαρες ἧλοι, τρεῖς εἰς ἐλαφρῶς καμπύλην γραμμὴν καὶ τέταρτος κάτωθεν τοῦ μεσαίου, μὲ κεφαλὰς ἐπαργύρους, διασώζονται εἰς τὸ ὑπὸ τοὺς ὤμους πλατύτερον τμῆμα τοῦ ἐλάσματος. Ὁ μεσαῖος ἧλος εἶναι μεγαλύτερος τῶν λοιπῶν. Διὰ τῶν ἥλων ἐστερεοῦτο ἡ λαβὴ ἐκ φθαρτοῦ τινος ὑλικοῦ, ἴσως ξύλου· ἡ στερέωσις ἐνισχύετο ὑπὸ τῶν κνωδόντων τῶν πλευρῶν.

Ἡ λεπὶς ἀπὸ τοῦ κατωτάτου ἥλου ἦτο ἐπάργυρος. Ἀρκετὰ ἴχνη τῆς ἐπαργυρώσεως αὐτῆς διατηροῦνται ἀκόμη. Εἶναι προφανὲς ὅτι πρῶτον ἐχαράχθησαν αἱ ἀτέρμονες σπεῖραι ἐπὶ τῆς λεπίδος καὶ εἶτα ἐγένετο ἡ ἐπαργύρωσις. Ἐπίσης εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ καλὴ διατήρησις τοῦ χαλκοῦ τῆς λεπίδος ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπαργύρωσιν.

Ἡ ἀργυρόηλος παραξιφίς, τύπου Β, εἶναι ἔξοχον δεῖγμα ξιφοποιΐας.

Παραβολή: Διακόσμησις σπειρῶν συναντᾶται εἰς ξίφη τοῦ Κύκλου Α. Karo, πίν. LXXXII ἀρ. 727 καὶ 736. Ἡ θέσις τῶν ἥλων εὑρίσκει παράλληλα εἰς ξίφη ἐκ τοῦ Κύκλου Α.

Α - 254. Μαχαιρίδιον μονόστομον.
Ἐθνικόν: 8576

Πίναξ 19α, 1

Διασωθὲν μῆκος 0,18 μ., μῆκος λαβῆς 0,09 μ., πλάτος λαβῆς 0,017 μ., πάχος μετάλλου λαβῆς 0,0055 μ. κατὰ τὸ ἄκρον 0,001 μ.

Ἔλασμα χαλκοῦν ἀποκεκρουμένον κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον. Πολὺ κατιωμένον. Ἡ λαβὴ ἔφερεν ἐπικάλυμμα προφανῶς ἐκ ξύλου, τὸ ὁποῖον ἐστερεοῦτο εἰς βαθείας αὔλακας, μίαν εἰς ἑκάστην ὄψιν, τοῦ παχυτέρου ἄκρου τοῦ ἐλάσματος (μέσον πλάτος αὔλακος 0,01 μ.). Τὰ πλευρὰ τῆς αὔλακος ὑπερυψούμενα ἐστρέφοντο κατά τι πρὸς τὰ ἔσω διὰ νὰ στερεώσουν τὸ ἐπικάλυμμα. Ἡ λεπὶς ἔχει ράχιν ἐλαφρῶς κυρτουμένην καὶ αἰχμὴν καμπύλην χρήσιμον πρὸς κοπήν.

Παραβολή: Karo, πίν. XCVI ἀρ. 923 ἐκ τοῦ τάφου VI.

Α - 255. Μαχαιρίδιον μονόστομον.
Ἐθνικόν: 8575

Πίναξ 19α, 2

Μῆκος 0,195 μ., πλάτος μέγιστον κατὰ τὴν λαβὴν 0,022 μ.

Διατηρεῖται πλήρως.

Ἔλασμα πλατὺ κατὰ τοὺς καμπυλουμένους ὤμους στενοῦται πρὸς τὴν λεπίδα καὶ τὸ ἄκρον. Αἱ πλευραὶ τῆς λεπίδος βαίνουν σχεδὸν παραλλήλως πρὸς ἀλλήλας καὶ ἡ ἄνω εἶναι παχυτέρα τῆς κάτω (0,003 μ. πρὸς 0,001 μ.).

Μέρος τοῦ ἐλάσματος δημιουργεῖ τὴν λαβήν, ἡ ὁποία ἐκαλύπτετο προφανῶς ὑπὸ ξύλου στερεουμένου διὰ δύο ἥλων. Αἱ ὀπαί των εἶναι καταφανεῖς, οἱ ἧλοι δὲν διεσώθησαν.

Παραβολή: Karo, πίν. XCVI ἀρ. 932 ἐκ τοῦ VI, πίν. CXLIX ἀρ. 154 ἐκ τοῦ τάφου III.

Α - 256. Μάχαιρα μονόστομος.
Ἐθνικόν: 8578

Πίναξ 19β, 2

Μῆκος μέγιστον 0,482 μ., πλάτος μέγιστον λεπίδος 0,038 μ., μῆκος λαβῆς 0,101 μ., πλάτος λαβῆς 0,022 μ., πάχος μετάλλου ἀπὸ 0,008 μ. ἕως 0,001 μ.

Διατηρεῖται πλήρως ἀλλὰ πολὺ κατιωμένη. Φαίνεται ὅτι ἐσχηματίσθη ἀπὸ δύο ἐλάσματα, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν κυρτὴν ράχιν τῆς μαχαίρας ἀφήνουν κενὸν χῶρον, πληρούμενον ὑπὸ ἑτέρου ἐλάσματος. Ἡ αἰχμηρὰ πλευρὰ τῆς λεπίδος εἶναι ἐλαφρῶς κυρτή. Τὰ ἄκρα τῆς λαβῆς ἐστράφησαν ἄνω καὶ οὕτω δημιουργοῦνται κνώδοντες χρήσιμοι εἰς τὴν στερέωσιν τοῦ ἐπικαλύμματος τῆς λαβῆς, τὸ ὁποῖον ἐκ τῶν μικροσκοπικῶν ὑπολειμμάτων τῶν διατηρουμένων ὑπὸ τοὺς κνώδοντας ἀποδεικνύεται ὅτι ἦτο ἐκ ξύλου. Τὸ ἐπικάλυμμα ἐστερεοῦτο πρὸς τούτοις καὶ ὑπὸ 4 χαλκῶν ἥλων (πιρτζινίων).

Παραβολή: Τάφος IV, Karo, πίν. XCIX ἀρ. 461 καὶ τάφος V, σ. 140, εἰκ. 57 ἀρ. 738. Ὅρα καὶ τάφον II, πίν. LXXII ἀρ. 216 μὲ ἐπικάλυμμα λαβῆς ἐξ ἐλέφαντος.

Α - 257. Γλωσσοειδὴς ἀμφίστομος μάχαιρα.
Ἐθνικόν: 8579

Πίναξ 19γ

Μῆκος διασωζόμενον 0,168 μ., πλάτος μέγιστον 0,05 μ., πάχος μετάλλου $\pm$ 0,003 μ.

Δὲν διεσώθη πλήρως, πολὺ κατιωμένον ἔλασμα. Δὲν διατηρεῖται τὸ πρὸς τὴν λαβὴν τμῆμα. Ἀπὸ στενοτέρων ὤμων τὸ ἔλασμα βαίνει αὐξανόμενον εἰς πλάτος πρὸς τὸ ἄκρον οὕτως ὥστε τὸ μεγαλύτερον πλάτος του δημιουργεῖται πέραν τοῦ ἡμίσεος τοῦ μήκους του. Πλευρὰ αἰχμηρά. Κοινότατον σχῆμα.

Παραβολή: Karo, πίν. C ἐκ τοῦ τάφου IV, πίν. XCVI, ἀρ. 931 ἐκ τοῦ τάφου VI.

A - 258. Αἰχμὴ ἀκοντίου.

Ἐθνικόν: 8574

Πίναξ 19β, 1

Μῆκος μέγιστον 0,373 μ., μῆκος αὐλοῦ 0,189 μ., λόγχης 0,184 μ., περίμετρος δακτυλίου 0,097 μ., περίμετρος αὐλοῦ ὑπὸ τὸν δακτύλιον 0,079 μ. ὑπὸ τὴν λόγχην 0,046 μ., πλάτος λόγχης μέγιστον 0,03 μ., διάμετρος ὀπῶν ἥλων 0,005 μ.

Διετηρήθη καλῶς· ἐλλείπει μικρὸν τμῆμα τῆς πλευρᾶς τῆς λόγχης. Ἡ αἰχμὴ εἶναι κατεσκευασμένη ἐξ ἑνὸς ἐλάσματος χαλκοῦ, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ ἓν ἄκρον περιεστράφη διὰ νὰ σχηματίσῃ τὸν κυλινδρικὸν αὐλόν, ὁ ὁποῖος βαίνει στενούμενος πρὸς τὰ ἄνω, κατὰ δὲ τὸ ἄλλον ἐπλατύνθη διὰ σφυρηλατήσεως διὰ νὰ σχηματίσῃ μακρὰν καὶ μᾶλλον στενὴν λόγχην. Αὕτη ἔχει ράχιν τριγωνικὴν καὶ ἀπὸ 0,03 μ. πλάτους στενοῦται εἰς 0,016 μ. περὶ τὰ 0,02 μ. ἀπὸ τοῦ ἄκρου της· τοῦτο ἐσχηματίσθη δι' ἀντιστοίχου κοπῆς τῶν πλευρῶν καὶ οὕτω ἔχει τριγωνικὸν σχῆμα. Ἰσχυρὸς δακτύλιος ἐσχηματίσθη διὰ περιστροφῆς τοῦ ἐλάσματος περὶ τὸ ἄνοιγμα τοῦ αὐλοῦ. Δύο πλάγιαι ὀπαί, ἀντιστοίχως ἀνοιγεῖσαι ἄνωθεν τοῦ δακτυλίου, ἐχρησίμευον διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ ξυλίνου στειλεοῦ.

Οἱ ἧλοι δὲν διεσώθησαν.

Παραβολή: Τάφος VI, Karo, πίν. XCVI ἀρ. 902, 903, 910, 933. Τάφος IV, πίν. XCVII ἀρ. 449. Τάφος II, πίν. LXXII ἀρ. 215. Ὅρα καὶ Mochlos, σ. 75, εἰκ. 45, XX. 10, XX. 11, XX. 12. Maisons, Études Crét., 11, σ. 71, πίν. XX, εἰκ. 1 ἀπὸ τὰ Μάλια.

A - 259. Περόνη μὲ κεφαλὴν ἐκ κρυστάλλου.

Ἐθνικόν: 8565

Πίναξ 20α

Μῆκος περόνης διασωθὲν 0,111 μ., ὕψος κεφαλῆς 0,025 μ., διάμετρος κεφαλῆς 0,004 μ., διάμετρος βελόνης 0,025 μ.

Διασώζεται μερικῶς καὶ εἶναι πολὺ κατιωμένη. Δύο δακτύλιοι ἐκ χαλκοῦ σύρματος περιβάλλουσι τὴν καρφίδα ἀμέσως ὑπὸ τὴν κεφαλήν. Ἡ ἐξ ὀρείας κρυστάλλου κεφαλὴ ἔχει σχῆμα σφαιρικὸν καὶ διαιρεῖται διὰ κατακορύφων αὐλάκων εἰς 9 τμήματα διαφόρου πλάτους (μέγιστον 0,01 μ., ἐλάχιστον 0,006 μ.)· εἶναι διάτρητος καί, μολονότι ἡ λάξευσις ἐγένετο ἀπὸ τὰ δύο ἄκρα, τὸ τρῆμα παρουσιάζει εὐθεῖαν αὔλακα. Κατεργασία καλή.

Ἡ περόνη ἐνθυμίζει τὸ λεγόμενον σκῆπτρον ἐκ τοῦ τάφου III, Karo, πίν. XXXI ἀρ. 103 τὸ ὁποῖον παρουσιάζει περισσότερον ἐπιμεμελημένην ἐργασίαν.

A - 260. Χαλκῆ περόνη [1].

Ἐθνικόν: 8568

Πίναξ 20α

Διασωθὲν μῆκος 0,135 μ., πάχος βελόνης μέγιστον 0,006 μ., περίμετρος βελόνης 0,021 μ., ἄνοιγμα κεφαλῆς 0,018 μ.

Διασώζεται μερικῶς καὶ εἶναι πολὺ κατιωμένη. Ἄνω καταλήγει εἰς κυκλικὴν κεφαλὴν μὴ διασωθεῖσαν πλήρως. Ἴσως εἶχε τὸ κυκλικὸν σχῆμα τῆς περόνης Υ-313 ἐκ τοῦ τάφου Υ. Τρεῖς ἐπάλληλοι κυκλικαὶ αὐλακώσεις διακρίνουν τὴν βελόνην ἀπὸ τῆς κεφαλῆς.

* * *

A - 350. Ἐπιγονατὶς(;) ἐκ χρυσοῦ.

Ἐθνικόν: 8559

Πίναξ 20γ

Ὕψος μέγιστον 0,152 μ., μῆκος ὁριζοντίου τμήματος 0,195 μ., πλάτος μέγιστον ὁριζοντίου τμήματος 0,011 μ., κατὰ τὰ ἄκρα ἐλάχιστον 0,035 - 0,02 μ. καὶ 0,018 μ. Πλάτος κατακορύφου τμήματος μέγιστον 0,044 μ., ἐλάχιστον 0,021 μ., πάχος στεφάνης κύκλου 0,004 μ., πλάτος στεφάνης κύκλου 0,004 μ.

1. Μικρὸν τεμάχιον ἑτέρας χαλκῆς περόνης μήκους μεγίστου 0,024 μ., προερχόμενον ἐκ τοῦ τάφου **A** φυλάσσεται εἰς τὸ Μουσεῖον.

Καλῶς διατηρούμενον ἔλασμα ἂν καὶ ἐθραύσθη ὅλα τὰ τμήματα διεσώθησαν. Κατὰ τὰ δύο ἄκρα τοῦ ὁριζοντίου τμήματος διεσώθησαν ἀνὰ δύο ὀπαί, παρουσιάζουσαι περιχείλωμα ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως. Ὁλόκληρος ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐλάσματος εἶναι κεκοσμημένη [1].

Αἱ εἰς τὸ περιγραμμά του τριγωνικαὶ ἐγκοπαὶ δίδουν τὴν ἐντύπωσιν «δαντέλλας». Πρὸς τούτοις τὸ περίγραμμα τονίζεται ὑπὸ γραμμιδίων. Μικροσκοπικαὶ παράλληλοι ἔκτυποι γραμμαί, ὀλίγον διαφέρουσαι ἀπὸ στιγμάς, εἰς διπλῆν σειράν, περιγράφουν ἔκτυπα δισκάρια, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ κύριον στοιχεῖον τῆς διακοσμήσεως. Ἐφαπτόμεναι γραμμαί, συνδέουσαι τὰ δισκάρια καὶ τὰ περιγράμματά των, προσδίδουν εἰς αὐτὰ τὴν ἐντύπωσιν σπειρῶν. Εἰς τὸ ὁριζόντιον τμῆμα ἔχομεν ὀκτὼ δισκάρια εἰς δὲ τὸ κάθετον τέσσαρα. Τὰ εἰς τὸ κάθετον τμῆμα δισκάρια περιβάλλονται ὑπὸ διπλῶν κυματοειδῶν γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι τοῖς προσδίδουν τὴν ἐντύπωσιν σπειροειδοῦς ὀκτωσχήμου διακοσμητικοῦ στοιχείου.

Παραβολή: Karo, πίν. LXVII ἐκ τοῦ τάφου IV. Διὰ τὸ στοιχεῖον τοῦ κύκλου περιβαλλομένου ὑπὸ στιγμῶν, πίν. XXXVIII ἀρ. 286, 287, ἐκ τοῦ τάφου IV.

A - 351. Περιβραχιόνιον χρυσοῦν.

Ἐθνικόν: 8563

Πίναξ 21α

Ὕψος 0,028 μ., διάμετρος 0,12 μ.

Ἀκέραιον. Ἐδημιουργήθη ἀπὸ λεπτότατον φύλλον χρυσοῦ τὰ ἄκρα τοῦ ὁποίου, ἄνω καὶ κάτω, ἐστράφησαν ἔσω καὶ περὶ χαλκοῦν σύρμα, τὸ ὁποῖον συγκρατεῖ τὰς ὥας ἄνω καὶ κάτω καὶ στεροποιεῖ τὸ ὅλον περιβραχιόνιον [2].

Τὸ ἔλασμα κοσμεῖται μὲ ἔκτυπα δισκάρια ἑνούμενα μὲ ἐκτύπους γραμμάς, προσδιδούσας εἰς τὸ στοιχεῖον τὴν ἐντύπωσιν συνεχομένων σπειρῶν. Ἡ ἐργασία εἶναι μᾶλλον ἀμελὴς καὶ ἁδρὰ καὶ ἡ ἐντύπωσις αὕτη ἐνισχύεται ἀπὸ τὴν τριβὴν καὶ τὴν φθορὰν τὴν ὁποίαν ὑπέστη τὸ κόσμημα.

Παραβολή: Ἐνθυμίζει τὸ περισσότερον ἰσχυρὸν καὶ συμπαγὲς περιβραχιόνιον τοῦ τάφου IV, Karo, πίν. XLII ἀρ. 263, τοῦ ὁποίου δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς προάγγελος.

A - 352. Λογχοειδὴς ταινία χρυσῆ.

Ἐθνικόν: 8561

Πίναξ 20β, 1

Μῆκος μέγιστον 0,176 μ. πλάτος κατὰ τὸν ὦμον 0,022 μ. μέγιστον 0,026 μ.

Λεπτότατον ἔλασμα σωζόμενον καθ' ὅλον τὸ μῆκος του, ἂν καὶ μικρὰ τεμάχια ἐλλείπουν. Ἀπὸ πλατέος ὤμου στενοῦται πρὸς τὸ ἄκρον καὶ πρὸς λεπτότατον σύρμα, τὸ ὁποῖον περιστρεφόμενον δημιουργεῖ κυκλικὴν ὀπήν. Εἰς τὸν ὦμον ἔφερε δύο ὀπὰς γενομένας ἐκ τῶν ὄπισθεν πρὸς τὴν κυρίαν ὄψιν ὅπου φαίνεται περιχείλωμα.

Ἡ διακόσμησίς του μᾶλλον ἀμελὴς καὶ ἐπιπολαία: τὸ περίγραμμα τῆς ταινίας τονίζεται διὰ στιγμῶν, ἡ δὲ ἐπιφάνειά του κοσμεῖται δι' ἐκτύπων κύκλων καὶ δισκαρίων, περιβαλλομένων ὑπὸ στιγμῶν καὶ συνδεομένων δι' ἐφαπτομένων, αἱ ὁποῖαι ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ στιγμῶν.

A - 353. Τμήματα χρυσῆς ταινίας.

Ἐθνικόν: 8562

Πίναξ 21β, 2

Μῆκος μέγιστον διασωθὲν 0,057 μ., πλάτος μέγιστον 0,025 μ.

Ἡ ταινία εἶναι ἐκ λεπτοτάτου φύλλου χρυσοῦ καὶ κοσμεῖται διὰ στιγμῶν καὶ ἐκτύπων δισκαρίων, μικρῶν καὶ μεγάλων, περιβαλλομένων ὑπὸ μικρῶν ἐκτύπων γραμμῶν. Ἡ κατεργασία κάπως καλυτέρα τοῦ προηγουμένου.

* * *

A - 325. Πρόχους ἀργυρᾶ.

Ἐθνικόν: 8569

Πίναξ 16α,γ

Ὕψος εἰς χεῖλος 0,09 μ. ἄνω λαβῆς 0,105 μ., διάμετρος στομίου 0,024 μ., διάμετρος βάσεως 0,027 μ., μέγιστον ἄνοιγμα λαβῆς 0,025 μ.

Εὑρέθη εἰς σαθρὰν κατάστασιν καὶ συνεπληρώθη. Ἐλλείπουν, τμῆμα τῆς κοιλίας καὶ τῆς προχοῆς, τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας, ὡς συνεπληρώθη, ἴσως δὲν ἔχει ὀρθῶς. Τὸ σχῆμα, παρα-

1. ΠΑΕ 1951, εἰκ. 7 (σ. 202).
2. ΠΑΕ 1951, εἰκ. 8 (σ. 202).

μορφωθὲν ὑπὸ τῆς πιέσεως τῆς ἐπιχώσεως, εἶναι τὸ γνωστὸν «τῶν τελετουργικῶν πρόχων».

Βάσις δακτυλιόσχημος, διακρινομένη ὑπὸ ἀβαθοῦς αὐλακώσεως τοῦ σφαιρικοῦ σώματος· ἔκτυπος δακτύλιος περὶ τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ, ὁ ὁποῖος στενοῦται ἄνω καὶ καταλήγει εἰς ἐλλειπτικὸν στόμιον καὶ εἰς αὐλακωτὴν προχοήν, τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας ἦτο ἀποτετμημένον καὶ οὐχὶ ὀξὺ ὡς συνεπληρώθη. Ταινιόσχημος λαβὴ ἀπὸ τοῦ στομίου εἰς τὸν ὦμον. Ἡ λαβὴ ὑψοῦται ἄνωθεν τοῦ στομίου καὶ συνεχίζεται κατά τι καὶ πέραν τῆς ἁρμογῆς τῆς ἀπολήξεώς της, ὡς γίνεται συνήθως εἰς τὰ ἐκ μετάλλου ἀγγεῖα. Κατὰ τὸ μέσον τοῦ πλάτους τῆς ἐπιφανείας της ἡ λαβὴ φέρει ἐγχάρακτον γραμμήν.

Φαίνεται ὅτι ἡ πρόχους ἐκαλύπτετο δι' ὑφάσματος, μικρὰ τεμάχια τοῦ ὁποίου διεσώθησαν (πίν. 20β). Ὡς ἀναφέρει ὁ Παπαδημητρίου, «ἡ μικροσκοπικὴ ἐξέτασις τούτων κατέδειξεν ὅτι πρόκειται περὶ ὑφάσματος ἐνιαίας ποιότητος» [1].

Παραβολή: Karo, σ. 110 - 111 καὶ εἰκ. 40, ἀρ. 511 ἐκ τοῦ τάφου IV. Mycenae, σ. 243, εἰκ. 353. Πρβ. καὶ Karo, πίν. CIII ἀρ. 74, καὶ ἐκ τοῦ τάφου III Mycenae, σ. 232, εἰκ. 341.

* * *

A - 500. Ρομβοειδὲς πλακίδιον ἐξ ἐλεφαντοστοῦ.

Ἐθνικόν: 8560

Πίναξ 22β

Μῆκος μέγιστον 0,052 μ., πλάτος μέγιστον κατὰ τὸ κέντρον 0,015 μ., πάχος μέσον 0,007 μ., διάμετρος ὀπῶν ± 0,003 μ.

Διασώζεται πλήρως. Ἡ ἐπιφάνειά του κυρτοῦται ἐλαφρῶς, αἱ πλευραὶ δὲν εἶναι εὐθύγραμμοι καὶ τὸ περίγραμμά του εἶναι ἐλαφρῶς κυρτόν.

Ἡ ἐπιφάνεια φέρει ἓξ ὀπάς. Χρῆσις ἄγνωστος.

A - 501. Ἀτρακτοειδὲς πλακίδιον ἐξ ἐλεφαντοστοῦ.

Ἐθνικόν: 8560

Πίναξ 22β

Μῆκος μέγιστον 0,04 μ., πλάτος μέγιστον 0,015 μ., πάχος 0,0045 μ., διάμετρος ὀπῶν ± 0,004 - 0,005 μ.

Ὅμοιον κατὰ τὸ σχῆμα πρὸς τὸ A-500, ἀλλὰ πλατύτερον καὶ βραχύτερον. Ἐλαφρῶς ἀποκεκρουμένον κατὰ τὸ ἓν ἄκρον. Φέρει τέσσαρας μόνον ὀπάς. Χρῆσις ἄγνωστος.

A - 501α. Ἀτρακτοειδὲς πλακίδιον ἐξ ἐλεφαντοστοῦ.

Ἐθνικόν: 8560

Πίναξ 22β

Μῆκος διασωζόμενον 0,048 μ., πλάτος μέγιστον 0,002 μ., πάχος ὀστοῦ 0,005 μ.

Δὲν διεσώθη πλήρως. Φαίνεται ὅτι ἔφερεν ἓξ ὀπάς. Χρῆσις ἄγνωστος.

A - 501β. Ἀκόμη ἓν τμῆμα ἀτρακτοειδοῦς πλακιδίου μὲ δύο σωζομένας πλευράς, φυλασσόμενον εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον, προέρχεται ἀπὸ τὸν τάφον **A** (πίν. 22α). Τὸ μῆκός του εἶναι 0,033 μ. καὶ τὸ μέγιστον πλάτος του 0,012 μ.

A - 503. Πλακίδιον τετράπλευρον ἐξ ἐλεφαντοστοῦ.

Ἐθνικόν: 8560

Πίναξ 22β

Μῆκος 0,046 μ., πλάτος μέγιστον 0,017 μ., πάχος 0,003 μ., διάμετρος ὀπῆς 0,004 μ.

Δὲν διεσώθη πλήρως. Φαίνεται ὅτι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας του ἔφερε σειρὰν ὀπῶν, ἐξ ὧν διεσώθησαν μία πλήρως καὶ δύο μερικῶς.

Χρῆσις ἄγνωστος.

Δεύτερον πλακίδιον διασωθὲν εἰς μῆκος 0,045 μ., ἔχει πλάτος 0,015 μ. καὶ πάχος 0,004 μ. Μία τῶν ὀπῶν του διεσώθη· διάμετρος 0,004 μ. Ἡ μία πλευρά του καμπυλοῦται ἐλαφρῶς.

A - 504. Κρατηρόσχημος ὀστεΐνη ψηφίς.

Ἐθνικόν: 8560

Πίναξ 22β

Ὕψος διασωθὲν μέγιστον 0,015 μ., διάμετρος στομίου 0,017 μ.

Παρουσιάζει καλῶς λελεασμένας πλευρὰς καὶ πλατὺ χεῖλος.

Δὲν διεσώθη πλήρως· ἐλλείπει ὁ πυθμήν.

Ὁμοιάζει πρὸς τὰ ἐκ πηλοῦ κρατηρόσχημα σφονδύλια τοῦ τάφου **O**.

1. ΠΑΕ 1951, σ. 203.

Α - 505. Τρία τεμάχια ὀστεΐνων ἴσως ἐργαλείων.

Ἐθνικόν: 8560

Πίναξ 22β

Α - 506. Ὀστέϊνος δακτύλιος.

Ἐθνικόν: 9579

Πίναξ 22α

Τομὴ καμπύλη. Διάμετρος δακτυλίου 0,025 μ., ὀπῆς 0,014 μ., πάχος μέγιστον 0,004 μ.

Εἰς ἓν σημεῖον κατὰ τὸ πάχος του φέρει 4 κατακορύφους παραλλήλους ἐγχαράκτους γραμμάς.

Ἐπίσης καὶ ἡμίτομον δευτέρου δακτυλίου. Διαστάσεις σχεδὸν αἱ αὐταὶ ὡς αἱ τοῦ Α-506.

Α - 507. Τμῆμα βελόνης ἐξ ἐλεφαντοστοῦ.

Ἐθνικόν: 9579

Πίναξ 22α

Διασωθὲν μῆκος 0,023 μ. Διάμετρος κυκλικῆς κεφαλῆς 0,008 μ. περίπου. Ὑπ' αὐτὴν 8 λεπτοὶ δακτύλιοι ὁρίζουσι τὴν κορυφὴν τῆς βελόνης.

Μικρὸν τμῆμα κυλινδρικῆς βελόνης, διασωθὲν μῆκος 0,029 μ. καὶ πάχος 0,006 μ. Τρεῖς λεπτοὶ δακτύλιοι τερματίζουν ἄνω τὴν βελόνην.

Α - 508. 7 τμήματα χαυλιοδόντων.

Ἐθνικόν: 9578

Πίναξ 22γ

Διασώζονται εἰς διάφορα μεγέθη μήκους κυμαινομένου ἀπὸ 0,04 ἕως 0,075 μ. καὶ πλάτους 0,008 - 0,025 μ. Ὡς συνήθως, εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν φέρουν τρήματα.

* * *

Α - 490. Ἐπιτυμβία στήλη.

Ναύπλιον: 13576

Πίναξ 12

Ὕψος 0,76 μ., πλάτος 0,80 μ., μέσον πάχος 0,10 μ. Βάσις: μῆκος 1,50 μ., πάχος 0,11 - 0,13 μ., πλάτος 0,75 - 0,78 μ. Τόρμος: μῆκος 0,81 μ., πλάτος 0,11 - 0,12 μ. Πάχος στήλης μέγιστον 0,10 μ.

Ἐκ πώρου λίθου, συγκολληθεῖσα ἀπὸ 7 τεμάχια (4 στήλης, 3 βάσεως). Ἐλλείπουν μικρὰ τμήματα τῆς στήλης, κατὰ τὸ δεξιὸν ἄκρον καὶ τὸ μέσον τοῦ πλάτους. Φέρει ἐγχάρακτον διακόσμησιν μόλις διακρινομένην. Εἰς τὸ ἄνω τμῆμα τῆς στήλης φαίνονται ἀκόμη δύο ἐγχάρακτοι γραμμαί, διήκουσαι καθ' ὅλον τὸ πλάτος αὐτῆς καὶ ὁριζόμεναι πρὸς τὰ δεξιὰ ὑπὸ σημείου σχήματος Χ. Ἡ μεταξὺ τῶν ὁριζοντίων γραμμῶν ἀπόστασις (0,04 μ.) ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ ἄνω τριγώνου τοῦ Χ. Ἴσως τὸ μεταξὺ τῶν γραμμῶν διάστημα προωρίζετο διὰ τὴν γλυφὴν ταινίας, συνήθους εἰς τὰς στήλας, ἡ ὁποία παρελείφθη δι' ἄγνωστον λόγον. Διότι καὶ ἡ ὅλη παράστασις δὲν φαίνεται πλήρως εἰργασμένη. Αἱ ἀνθρώπιναι μορφαί, π.χ., κατὰ τὴν δεξιὰν παρυφὴν ἔχουν χαραχθῆ ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ἀρχικοῦ σχεδιάσματος. Βεβαίως ὁ τρόπος τῆς ἐγχαράκτου παραστάσεως δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰ τεμάχια στηλῶν Χ καὶ ΧΙ τοῦ Κύκλου Α [1], τὸ θέμα ὅμως αὐτῆς εἶναι περισσότερον ἀφηγηματικόν.

Τὸ θέμα τοῦτο καταλαμβάνει τὸ ἀνώτερον ἥμισυ τῆς στήλης, παρουσιάζει δὲ πολὺ ἐνδιαφέρον. Κατὰ τὸν Παπαδημητρίου εἰς τὴν στήλην ἀπεικονίζεται «θήρα ταύρων» [2]. Ὁ συνάδελφος κ. Μαρινᾶτος διέκρινε «μάχας πρὸς ἀγρίους ταύρους, συμμετρικῶς ἀναπτυσσομένας» [3]. Ὁ πλήρης καθαρισμὸς τῆς στήλης ἐπιτρέπει διάφορον ἑρμηνείαν. Ταῦρος ἐν μανίᾳ, μὲ τὴν οὐρὰν ὑψωμένην καὶ τὴν κεφαλὴν χαμηλωμένην προσβάλλει ζῷον, προφανῶς λέοντα, ὀρθούμενον εἰς τοὺς ὀπισθίους του πόδας. Ἡ ράχις τοῦ λέοντος διακρίνεται σαφῶς. Ὁ λέων φαίνεται ὅτι εἶχεν ὁρμήσει ἐναντίον ἑτέρου ζῴου, διαφαινομένου ὄπισθεν τῆς ράχεως τοῦ ταύρου, καὶ τοῦτο κρατεῖ καθηλωμένον εἰς τὸ ἔδαφος. Κατὰ τοῦ λέοντος αὐτοῦ σπεύδει ἀνὴρ ὡπλισμένος, μὲ δόρυ ἴσως, καὶ μὲ αὐτὸ τὸν πλήττει εἰς τὴν ράχιν.

Εἶναι προφανὲς ὅτι τὸ δόρυ δὲν κατευθύνεται πρὸς τὸν ταῦρον, ἀλλὰ πρὸς τὴν ράχιν τοῦ λέοντος, τὸν ὁποῖον προσβάλλει καὶ ὁ ταῦρος. Ἀμέσως ὄπισθεν τοῦ ἀνδρὸς τοῦ φέροντος

1. Heurtley, 25, 1921 - 1923, σ. 136 - 137, εἰκ. 31. Karo, σ. 34 κ.ἑ., εἰκ. 13.
2. ΠΑΕ 1951, σ. 199.
3. Γέρας σ. 67.

τὸ δόρυ διακρίνεται καὶ ἑτέρα μορφή. Τῆς δευτέρας ταύτης μορφῆς ἐγράφη μόνον τὸ περίγραμμα τῆς ὀπισθίας ὄψεως. Εἶναι προφανὲς ὅτι ὁ δεύτερος ἀνὴρ κινεῖται πρὸς ἀντίθετον κατεύθυνσιν τοῦ πρώτου. Κάτω τῶν ποδῶν τῶν ἀνδρῶν τούτων διακρίνεται γραμμικὸν σχῆμα, τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου πληροῦται ὑπὸ ὁριζοντίων καὶ καθέτων γραμμῶν. Προφανῶς τὸ σχῆμα τοῦτο συμβολίζει τοῖχον, τοῖχον περιβόλου μᾶλλον ἢ οἰκήματος. Αἱ λεπτομέρειαι τοῦ σχεδίου ὑποδεικνύουν τὸ θέμα τῆς παραστάσεως: λέων ἐπετέθη κατὰ ἀγέλης ζῴων, τὰ ὁποῖα ὑπερασπίζει θυμώδης ταῦρος. Κατὰ τοῦ λέοντος σπεύδουν οἱ φύλακες-ποιμένες ἐξελθόντες ἐκ τοῦ περιβόλου τοῦ ποιμνίου. Εἷς τούτων ὁρμᾷ ἐναντίον τοῦ λέοντος καὶ τὸν πλήττει εἰς τὴν ράχιν μὲ τὸ δόρυ του, ἐνῷ ὁ ἕτερος στρέφεται πρὸς τὸν περίβολον ἴσως διὰ νὰ καλέσῃ εἰς βοήθειαν καὶ ἄλλους ποιμένας, ἀκόμη καὶ κύνας, παραμένοντας εἰς τὴν ὑπὸ τοίχου περιβαλλομένην περιοχήν. Τὸ ὅτι λέοντες εἰκονίζοντο ὑπὸ τῶν μυκηναίων ὡς προσβάλλοντες ζῷα κατ' ἐνώπιον καὶ οὐχὶ μόνον ἐκ τῶν ὄπισθεν, ὡς καὶ ἀμυνόμενοι ταῦροι πλήττοντες κατ' ἐνώπιον ὁρμῶντα λέοντα, καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ χρυσοῦ ἐλάσματος τοῦ ἀπεικονίζοντος προσβολὴν κατ' ἀγέλης καὶ εὑρεθέντος εἰς τὸν τάφον III τοῦ Κύκλου Α (πίν. 11β) [1]. Καὶ εἰς τὸ ἔλασμα ἐκεῖνο λέων ὁρμᾷ ἐναντίον ταύρου κατὰ παρόμοιον τρόπον, ἐκ τῶν ἔμπροσθεν, καὶ ὁ ταῦρος μὲ τοὺς ὀπισθίους πόδας στερρῶς τοποθετημένους ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀμύνεται μὲ μανίαν.

Παρομοίαν σκηνὴν θαυμαστῶς περιγράφει ὁ Ὅμηρος εἰς τὸ 18ον βιβλίον τῆς Ἰλιάδος 572-586. Πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ σκηνὴ ἡ σμιλευθεῖσα ἐπὶ τῆς στήλης προέρχεται ἀπὸ τὴν πεῖραν τῆς ζωῆς τῶν εἰκονιζομένων καὶ ἀποδεικνύει τὴν ὕπαρξιν λεόντων εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Μυκηνῶν κατὰ τὴν ΜΕ ΙΙΙ ἐποχήν [2].

ΤΑΦΟΣ ΑΛΦΑ 1

Κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου **Α** εὑρέθη τὸ 1963 λάξευμα εἰς τὸν βράχον, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς ἐξελήφθη ὡς κόγχη ἀλλ' ἀργότερον ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο μικρὸς κιβωτόσχημος τάφος, ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀποκοπῇ ὅταν ἐλαξεύετο ὁ τάφος **Α**[3]. Ὁ μικρὸς αὐτὸς τάφος εἶναι, κατὰ τὸν τύπον, ὅμοιος πρὸς τοὺς τάφους **Ζ**, **Η**, **Θ** καὶ εἰς τὸ εἰς τὸν βράχον λαξευθὲν τμῆμά του εἶχεν ἀφεθῇ βαθμὶς (πατούρα) διὰ τὰς δοκοὺς τῆς στέγης του. Ἡ πληροῦσα αὐτὸν ἐπίχωσις ἀπετελεῖτο ἐκ μελανοφαίου χώματος καὶ τριμμάτων σαθροῦ βράχου, περιεῖχε δὲ ἐλάχιστα ὄστρακα μινύεια καὶ μετ' ἀμαυροχρώμου διακοσμήσεως. Προφανῶς ἡ ἐπίχωσις δὲν εἶχεν ἀναταραχθῇ ἀφ' ὅτου ὁ τάφος ἐπληρώθη μετὰ τὴν ταφήν. Εἰς τὴν ἐπίχωσιν κάτω τῆς βαθμίδος, ἡ ὁποία κεῖται περὶ τὰ 0,35 μ. ἄνωθεν τοῦ δαπέδου, εὑρέθησαν ὑπολείμματα σεσαθρωμένων δοκῶν ὡς καὶ μικρὰ τεμάχια πηλοῦ πλέσιας. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου εὑρέθησαν τὰ ὑπολείμματα σκελετοῦ εἰς στάσιν ἰσχυρῶς συνεσταλμένην οὐδὲν δὲ κτέρισμα (πίν. 23α). Τὸ κρανίον, τὸ ἄνω τμῆμα τῆς σπονδυλικῆς στήλης καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν ὤμων, τὰ ὁποῖα θὰ ἔκειντο πρὸ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου, δὲν διασώζονται· προφανῶς κατεστράφησαν εἰς προμυκηναϊκοὺς χρόνους ὅταν ὁ τάφος οὗτος ἀπεκαλύφθη διαρκούσης τῆς λαξεύσεως τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου **Α**. Κατὰ τὸν Angel, ὁ σκε-

1. Karo ἔ.ἀ. πίν. XXXIII. ἀρ. 119-120.
2. Ὅρα καὶ Μυλωναν, ΑΑΑ 3, 1970, σ. 421-425.
3. Διαστάσεις τοῦ λαξεύματος 1,50 μ. × 0,80 μ.

λετὸς (MYC. 69) ἀνῆκεν εἰς γυναῖκα 30 ἐτῶν περίπου ὕψους ± 1,588 μ. Προφανῶς ὁ τάφος ἀνάγεται εἰς χρόνους ἀρχαιοτέρους ἐκείνων, κατὰ τοὺς ὁποίους ἐλαξεύθη ὁ τάφος **A**.

ΤΑΦΟΣ ΑΛΦΑ 2

Μεταξὺ τῶν τάφων **A**, **A1**, **I** καὶ τοῦ τοίχου τοῦ περιβόλου τοῦ Κύκλου σχηματίζεται τριγωνικὸς χῶρος (πίν. 1, ἀρ. 6) μήκους 1,70 μ. κατὰ τὴν πρὸς τὸν περίβολον πλευράν του (τὴν βάσιν τοῦ τριγώνου), 1,15 μ. κατὰ τὴν πρὸς τὸν τάφον **I** καὶ 1,50 μ. κατὰ τὴν πρὸς τὸν τάφον **A** πλευράν του. Αἱ πλευραὶ τοῦ χώρου ὡρίζοντο ὑπὸ σειρᾶς λίθων. Ἡ ἐντὸς αὐτῶν ἐπίχωσις κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν ἐκαλύπτετο ὑπὸ στρώματος λατύπης μέσου πάχους 0,08 μ., ὑπὸ τὸ στρῶμα δὲ αὐτὸ τὸ χῶμα ἦτο μαλακόν, εἶχε κιτρινόφαιον χρῶμα καὶ περιελάμβανεν ὀλίγους χάλικας καὶ ἄμμον μέχρι βάθους 0,40 μ. Ἀπὸ βάθους 0,40 μέχρι 0,90 μ. ἡ ἐπίχωσις συνεχίζετο μαλακὴ καὶ ἀμμώδης. Ἀπὸ 0,90 μ. καὶ κάτω ἡ ἐπίχωσις ἀπέβη σκληρὰ κατὰ τὰ πλευρὰ ἐνῷ εἰς τὸ ἀνατολικόν της τμῆμα ἦτο χαλαρὰ καὶ περιεῖχε μικροὺς λίθους καὶ ὀλίγα ὄστρακα· μερικὰ τούτων ἀνῆκον εἰς τὴν ΥΕ ΙΙΙ ἐποχήν, τὰ περισσότερα εἰς τὸ τέλος τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Ἡ χαλαρὰ αὐτὴ ἐπίχωσις συνεχίζετο εἰς βάθος καὶ ἐπλήρου χῶρον κυκλικόν, ὁ ὁποῖος εἶχε λαξευθῆ εἰς τὸν βράχον. Ἀπὸ βάθους 1,40 μέχρις 1,70 μ. εἰς τὴν χαλαρὰν ἐπίχωσιν εὑρέθησαν ἐγκατεσπαρμένα εἰς διάφορα ὕψη θρυμματισμένα ἀνθρώπινα ὀστᾶ, ἐν οἷς τμήματα κρανίου, εἰς τὰς πλευρὰς δὲ παρετηρήθησαν λαξεύματα, τὰ ὁποῖα ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὴν στερέωσιν δοκῶν στέγης. Ὅτι τοιαύτη στέγη ὑφίστατο ἀπεδείχθη ἀπὸ σαθρὰ κατάλοιπα ξύλων, τὰ ὁποῖα ἀπεκαλύφθησαν εἰς βάθος 1,70 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας. Μετ' αὐτῶν ἐγκατεσπαρμένα εὑρέθησαν καὶ τεμάχια πηλοῦ «πλέσιας». Εἰς βάθος 1,90 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας εὑρέθη δάπεδον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀπέκειτο τὸ μεγαλύτερον μέρος κρανίου καὶ οὐδὲν ἄλλο.

Εἶναι προφανὲς ὅτι εἰς τὸν τριγωνικὸν χῶρον **A**, **A1**, **I** καὶ κατὰ τὴν ΜΕ ἐποχὴν εἶχε σκαφῆ τάφος κυκλικὸς σχεδόν, τοῦ ὁποίου εἰς νεωτέρους χρόνους τὸ περιεχόμενον ἀφῃρέθη καὶ ὁ λάκκος του ἐπληρώθη καὶ πάλιν χώματος. Αἱ διαστάσεις τοῦ κυκλικοῦ λαξεύματος κατὰ τὸ δάπεδον εἶναι 1,30 × 1,15 μ. Τὸν συληθέντα τοῦτον τάφον ἀπεκαλέσαμεν **A2**.

Ἴσως θὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ τάφου **A1**, εἶχον εὑρεθῆ κατὰ τὴν σκαφὴν τοῦ 1952 συσσωρευμένα ὀστᾶ εἰς μικρὸν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας βάθος (πίν. 7β). Μεταξὺ τούτων ἦτο καὶ κρανίον, τὸ ὁποῖον διεσώθη σχεδὸν ὁλόκληρον. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὰ ὀστᾶ ἐκεῖνα εἶναι τὰ ἐκβληθέντα ἐκ τοῦ τάφου **A2**, διότι τὸ τεμάχιον κρανίου τὸ ὁποῖον εὑρέθη εἰς τὸ δάπεδον τοῦ **A2** ὡς καὶ τὰ μικρότερα τὰ εὑρεθέντα εἰς τὴν ἐπίχωσίν του, λόγῳ τοῦ μεγέθους των, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνήκουν εἰς τὸ κρανίον τῶν συσσωρευμένων ὀστῶν.

ΤΑΦΟΣ ΒΗΤΑ (πίν. 23β, εἰκ. 4)

Ὁ δεύτερος κατὰ σειρὰν ἐρευνηθεὶς τάφος, ὁ πρῶτος ἀνασκαφεὶς παρὰ τῶν Παπαδημητρίου καὶ Μυλωνᾶ, εὑρίσκεται περὶ τὰ 6 περίπου μέτρα πρὸς Νότον τῆς βορείας περιμέτρου τοῦ ταφικοῦ περιβόλου. Ἐσκάφη αὐτὸς πρῶτος, μολονότι ἡ στήλη τοῦ τάφου **N,** ἡ ὑποδεικνύουσα τὴν θέσιν τοῦ τάφου ἐκείνου, εὑρέθη προγενεστέρως, διότι ἄνωθεν τῆς περιοχῆς τῆς στήλης διήρχετο ἡ αὐλαξ τοῦ ὑδραγωγείου τοῦ χωρίου, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ μετατοπισθῇ προτοῦ σκαφῇ ὁ περὶ τὴν στήλην χῶρος. Ἡ σκαφὴ τοῦ τάφου **Β** ἤρχισε τὴν 9ην Ἰουλίου 1951. Εἰς τὸν χῶρον τοῦ τάφου εὑρέθησαν πολλοὶ ἀργοὶ λίθοι, ἄλλοι μὲν διατεταγμένοι εἰς ἁπλῆν σειρὰν περὶ τὸ περίγραμμα τοῦ τάφου ἄλλοι δὲ εἰς σωρὸν ἄνωθεν αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὸ κέντρον.

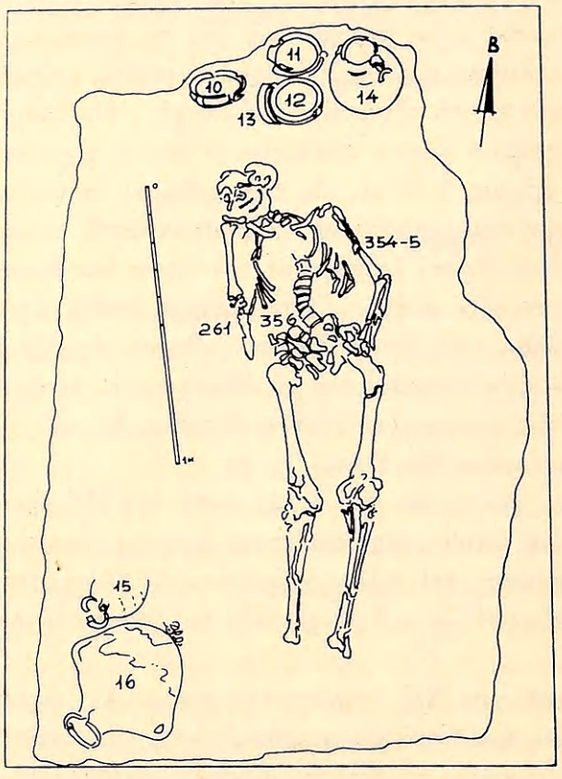

Εἰκ. 4. Κάτοψις τάφου Β.

Ὁ τάφος **Β** εἶναι τοῦ γνωστοῦ ἐκ τοῦ Κύκλου Α τύπου τῶν καθέτων λακκοειδῶν τάφων καὶ ἐλαξεύθη σχεδὸν ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον[1].

Ἔχει σχῆμα περίπου τετράπλευρον μὲ τὰς μακρὰς του πλευρὰς πρὸς Ἀνατολὰς καὶ Δυσμὰς καὶ τὰς στενὰς πρὸς Βορρᾶν καὶ Νότον. Ἐσκάφη μερικῶς εἰς τὸ χῶμα τοῦ λοφίσκου· τὸ μεγαλύτερον μέρος του ἐλαξεύθη εἰς τὸν κροκαλοπαγῆ βράχον, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν περιοχήν του εἶναι εὔθρυπτος καὶ διασπᾶται εὐκόλως εἰς μικροὺς καὶ μεγάλους ἀκανονίστους λίθους. Ἡ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ λαξεύματος διατηρεῖται εἰς καλὴν κατάστασιν, ἐνῷ ἡ ἀνατολικὴ ἔχει φθαρῇ κατὰ πολύ. Περὶ τὰ 0,80 μ. κάτω τῆς ἐπιφανείας τοῦ βράχου καὶ 1,30 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν διασώζεται βαθμὶς (ἡ λεγομένη πατούρα) μέσου πλάτους 0,28 μ., ἡ ὁποία διήκει καθ' ὅλον τὸ μῆκός της. Ἀντιστοίχως εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν εἶχε λαξευθῇ ὁμοία βαθμὶς ἀνωμάλου μορφῆς λόγῳ τῆς ὑφῆς τοῦ βράχου, ἡ ὁποία εἰς διάφορα τμήματα διὰ τοιχαρίων ἐφέρετο πρὸς τὸ ὕψος καὶ πρὸς τὸ πλάτος τῆς

1. Πράγματι ἀπὸ τοῦ ΒΒΔ. πρὸς τὸ ΝΝΑ. Πρὸς εὐκολίαν τῆς περιγραφῆς καὶ πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως περιγράφεται ὡς ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον.

βαθμίδος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς. Ἐπὶ τῆς βαθμίδος καὶ τῶν δύο πλευρῶν εὑρέθησαν κατ' ἀποστάσεις ποσότητες στακτοφαίου κόνεως, τὰ ὑπολείμματα τῶν σαθρῶν δοκῶν τῆς στέγης. Φαίνεται ὅτι τὰ ἐπὶ τῶν βαθμίδων ἄκρα τῶν δοκῶν ἐκαλύπτοντο ὑπὸ ὑδατοστεγοῦς πηλοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου διὰ περισσοτέραν στερεότητα εἶχον τεθῆ λίθοι.

Ἡ βορεία καὶ ἡ νοτία πλευρὰ εὑρέθησαν ἐπενδεδυμέναι διὰ τοιχαρίου ἐξ ὠμῶν πλίνθων μέσου πλάτους 0,17 μ. Τὰ τοιχάρια αὐτά, ὡς καὶ ἡ δημιουργηθεῖσα βαθμίς, κατέστησαν τὰς διαστάσεις τοῦ τάφου διαφόρους εἰς τὰ δύο ὕψη του, ἤτοι ἦσαν μεγαλύτεραι εἰς τὸ ἄνωθεν τῶν βαθμίδων τμῆμα, ὅπερ ἔφθανε μέχρι τῶν χειλέων τοῦ τάφου, μικρότεραι δὲ κάτωθεν τῶν βαθμίδων καὶ μέχρι τοῦ δαπέδου. Κατὰ συνέπειαν τὸ ἄνω τμῆμα τοῦ τάφου ἔχει μῆκος 2,60 μ. ἐνῷ τὸ κατὰ τὸ δάπεδον μῆκος ἀνέρχεται εἰς 2,27 μ.· τὸ πλάτος ἄνω εἶναι 1,85 μ., κάτω 1,28 μ. Τὸ δάπεδον εἶχε σκαφῆ εἰς τὸν βράχον, ἡ ἀνώμαλος ἐπιφάνεια τοῦ ὁποίου ἰσοπεδώθη διὰ πηλοῦ. Τὸ τμῆμα τοῦ δαπέδου ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀποτεθῆ τὸ λείψανον καὶ ἡ περὶ αὐτὸ περιοχὴ ἐκαλύπτετο ὑπὸ χαλίκων καὶ μικρῶν λίθων, τριμμάτων τοῦ βράχου. Τὸ λοιπὸν ἐκαλύπτετο ὑπὸ τοῦ πηλοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ἰσοπεδώθη ὁ λαξευθεὶς βράχος.

Ἡ πληροῦσα τὸν τάφον ἐπίχωσις ἦτο διδακτικωτάτη. Μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐπιφανειακῶν λίθων, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸ κέντρον τοῦ χώρου εἶχον βάθος 0,25 μ., παρουσιάσθη στρῶμα ἐρυθρωπῆς γῆς μεμιγμένης μετὰ χαλίκων μέσου βάθους 0,15 μ. Ὑπὸ τὸ στρῶμα τοῦτο καὶ μέχρι βάθους 1,15 μ. ἡ ἐπίχωσις ἀπετελεῖτο κυρίως ἐξ ἀργῶν λίθων, μικροτέρων τῶν ἐπιφανειακῶν καὶ χώματος καστανοῦ. Εἰς τοῦτο ἀνευρέθησαν ὀλίγα ὄστρακα μεσοελλαδικά, ὀστᾶ μικρῶν ζῴων καὶ ὄστρεα θαλάσσια. Ἀπὸ βάθους 1,15 μ. ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνωνται, μεμιγμένα μετὰ τοῦ καστανοῦ χώματος, τεμάχια πηλοῦ ὑδατοστεγοῦς, τῆς γνωστῆς πλέσιας, καὶ μικρὰ τμήματα τύφης, τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς προήρχοντο ἐκ τῆς διαλυθείσης στέγης τοῦ τάφου. Ἀπὸ τοῦ βάθους ἐκείνου ἡ ἐπίχωσις περιεῖχε πολὺ ὀλίγους λίθους καὶ ἀπετελεῖτο ἀπὸ μελανοκαστανὸν χῶμα. Κατὰ τὸ 1,40 μ. βάθους ἀνεφάνησαν, διήκοντα ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς, ἴχνη στακτοφαίων κόνεων, ὑπολείμματα προφανῶς ἀποσυντεθειμένων ξύλων καὶ τεμάχια τύφης· αἱ ἀποστάσεις τῶν ὑπολειμμάτων ἀπ' ἀλλήλων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθοῦν λόγῳ τῶν ὀλίγων διασωθέντων ἰχνῶν. Τὰ ξύλα αὐτά, προφανῶς δοκοί, ἦσαν μέρος τῆς στέγης τοῦ τάφου. Εἰς βάθος 1,80 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας εἰς τὸ μαλακὸν χῶμα εὑρέθη μικρὸς ἐκ πρασινωποῦ λίθου πέλεκυς.

Τὸ δάπεδον τοῦ τάφου ἀπεκαλύφθη εἰς βάθος 1,95 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Ἡ ἐπίχωσις τῶν τελευταίων 0,55 μ. ἀπετελεῖτο ἀπὸ μαλακὸν μελανόφαιον χῶμα μεμιγμένον μὲ ψιλόκοκκον ἄμμον. Ὑπὸ τὴν μαλακὴν αὐτὴν ἐπίχωσιν εὑρέθη ὁ ἐν τῷ τάφῳ ἀποκείμενος σκελετός (πίν. 23 β). Εἰς τὰς γωνίας τοῦ τάφου, ὡς καὶ κατὰ μῆκος τῆς βάσεως τῶν πλευρῶν, εὑρέθησαν ἄφθονα ἴχνη σεσαθρωμένων ξύλων, εἰς τὰς τέσσαρας δὲ γωνίας τοῦ δαπέδου εὑρέθησαν κοιλώματα, μέσου βάθους 0,15 μ., πλήρη καταλοίπων κονιοποιηθέντων ξύλων. Προφανῶς εἰς τὰ κοιλώματα ἐκεῖνα εἶχον ἐντεθῆ κατακορύφως δοκοὶ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς στέγης. Ἐκ τῆς μαρτυρίας τῆς ἐπιχώσεως εἶναι δυνατὸν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ στέγη ἐστερεοῦτο ἐπὶ τῶν βαθμίδων διὰ δοκῶν, διηκουσῶν ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς μακρᾶς πλευρᾶς πρὸς τὴν δυτικήν. Αἱ

δοκοὶ αὗται, τεθειμέναι εἰς μικρὰς ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις, ἐκαλύπτοντο προφανῶς ὑπὸ τύφης (ψαθίου), ἡ ὁποία ἐσφραγίζετο ὑπὸ παχέος στρώματος ὑδατοστεγοῦς πηλοῦ.

Εἴδομεν ὅτι πολλοὶ λίθοι εὑρέθησαν εἰς τὸ ἀνώτερον τμῆμα τῆς ἐπιχώσεως. Προφανῶς ἦσαν τὰ τρίμματα, τὰ ὁποῖα ἐδημιουργήθησαν κατὰ τὴν λάξευσιν τοῦ βράχου καὶ τὰ ὁποῖα μετὰ τὸν ἐνταφιασμὸν ἐρρίφθησαν φύρδην μίγδην διὰ νὰ πληρώσουν τὸ ἄνωθεν τῆς στέγης κενόν. Διὰ τοῦτο μεταξύ των εἶχον σχηματισθῆ πολλὰ κενά, καταφανῆ κατὰ τὴν ἀνασκαφήν, εἰς τὰ ὁποῖα εἶχον εἰσδύσει αἱ ρίζαι καππάρεων. Τὰ εὑρεθέντα ὀστᾶ ζώων καὶ τὰ ὄστρεα εἶναι τὰ ὑπολείμματα ἐπιταφίου δείπνου. Χαρακτηριστικῶς πολὺ ὀλίγα καὶ μικρῶν διαστάσεων ΜΕ ὄστρακα εὑρέθησαν εἰς τὴν ἐπίχωσιν· ταῦτα ἀνῆκον εἰς διάφορα ἀγγεῖα καὶ ὡς ἐκ τούτου οὐδὲν πλῆρες ἀγγεῖον ἐσχηματίσθη.

Εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου εὑρέθη μόνον εἷς σκελετός. Ἔκειτο ἐκτάδην ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸ τῆς βορείας πλευρᾶς (πίν. 23β). Αἱ χεῖρες, καμπτόμεναι κατὰ τὸν ἀγκῶνα, ἐφέροντο πρὸς τὸ αἰδοῖον, ἐνῷ τὰ ὀστᾶ τῶν ποδῶν εὑρέθησαν εἰς κανονικὴν ἀπ' ἀλλήλων τεταμένην στάσιν. Ἡ σπονδυλικὴ στήλη εἶχεν ὑποστῆ προφανῆ στρέβλωσιν καὶ ἡ κεφαλὴ εὑρέθη ἄνωθεν τοῦ δεξιοῦ ὤμου, ὅπου εἶχε κατολισθήσει ἀπὸ τοῦ ταπεινοῦ προσκεφαλαίου ἐξ ἄμμου καὶ μικρῶν χαλίκων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀρχικῶς εἶχεν ἀποτεθῆ. Τὰ ὀστᾶ ἦσαν σχετικῶς καλῶς διατηρημένα, τοῦτο δὲ διότι τὸ λείψανον εἶχε καλυφθῆ ὑπὸ στρώματος ἄμμου καὶ χώματος, τὸ ὁποῖον ἐδημιουργήθη προτοῦ βυθισθῇ ἡ στέγη. Δύο ἐπάλληλα λεπτὰ φύλλα χρυσοῦ (ἀρ. 354-355) περιέβαλλον τὸν ἀριστερὸν βραχίονα, μακρὰ ταινία ἐξ ἠλέκτρου (ἀρ. 356) ἔκειτο εἰς τὸ ἄκρον τῆς λεκάνης καὶ μικρὰ φυλλόσχημος ἐκ χαλκοῦ μάχαιρα (ἀρ. 261) ἐκάλυπτε τὸν δεξιὸν πῆχυν. Κατὰ τὴν ΒΑ. γωνίαν τοῦ τάφου καὶ πέραν τῆς κεφαλῆς τοῦ σκελετοῦ εὑρέθησαν πέντε ἀγγεῖα (ἀρ. 10-14, εἰκ. 4), πέραν δὲ τῶν ποδῶν κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ τάφου δύο ἀκόμη ἀγγεῖα (ἀρ. 15-16, εἰκ. 4). Τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 14 καὶ 16 ἀγγεῖα εὑρέθησαν κεκαλυμμένα ὑπὸ πλακῶν καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶχον πληρωθῆ χώματος; ἴσως δὲ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 16 ἀγγεῖον νὰ περιεβάλλετο ὑπὸ ὑφάσματος, διότι περὶ αὐτὸ εὑρέθησαν ὑπολείμματα λινοῦ ὑφάσματος (πίν. 25). Τὰ κτερίσματα τοῦ τάφου **Β** ἦσαν σχετικῶς ὀλίγα καὶ πενιχρὰ παραβαλλόμενα πρὸς τὰ τῶν τάφων τοῦ Κύκλου Α, ἀλλ' ἡ ἀκριβὴς αὐτῶν τοποθέτησις ἦτο πολύτιμος. Ἐπειδὴ δὲ κατόπιν τόσων ἐτῶν, ἀπὸ τοῦ 1876 δηλαδή, διὰ πρώτην φορὰν ἦτο δυνατὸν νὰ ἴδωμεν τὸ ἐσωτερικὸν λακκοειδοῦς, σκαπτοῦ τάφου μὲ τὸ λείψανον καὶ τὰ κτερίσματά του, ὡς ταῦτα εἶχον ἀποτεθῆ ἀρχικῶς, διὰ τοῦτο τὸ περιεχόμενον τοῦ τάφου προεκάλεσε πολλὴν συγκίνησιν καὶ ἐνθουσιασμόν.

Κατὰ τὸν ἀνθρωπολόγον Δρα Lawrence Angel ὁ σκελετὸς (MYC. 52) ἀνήκει εἰς ἄνδρα 30 περίπου ἐτῶν.

Β - 10. Κύπελλον Μινύειον, κίτρινον.

Ναύπλιον: 13401

Πίναξ 26 Τομή, πίν. 224

Ὕψος 0,16 - 0,153 μ., διάμετρος στομίου 0,19 μ., διάμετρος βάσεως 0,101 μ., πλάτος χείλους 0,006 μ.

Ἐκ τῆς ΒΑ. γωνίας τοῦ τάφου. Πηλὸς ὑποκίτρινος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὑποπράσινον.

Βάσις δισκοειδὴς κοίλη κάτω, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ ἐκτρεπομένου λαιμοῦ δημιουργεῖ ἀμβλεῖαν γωνίαν. Χεῖλος λεπτυνθὲν μὲ ἐπικλινῆ ἔσω ἐπιφάνειαν. Δύο κάθετοι ταινιόσχημοι λαβαί, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον. Τὸ ἄνοιγμα τοῦ στομίου εἶναι μεγαλύτερον τοῦ ὕψους. Ἐγχάρακτοι δακτύλιοι οὐχὶ τόσον βαθεῖς καλύπτουν τὸ κύπελλον ἀπὸ τῆς βάσεως μέχρι σχεδὸν τοῦ μέσου ὕψους του.

Παραβολή: ΠΑΕ 1952, σ. 437, εἰκ. 7. Karo, πίν. CLXXV ἀρ. 955 τάφου VI.

Β - 11. Κύπελλον Μινύειον, κίτρινον.

Ναύπλιον: 13403

Πίναξ 26

Ὕψος 0,146 - 0,155 μ. διάμετρος στομίου 0,166 - 0,169 μ., διάμετρος βάσεως 0,107 - 0,108 μ., πλάτος χείλους 0,007 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,022 μ., πλάτος λαβῶν 0,02 - 0,05 μ.

Ἐκ τῆς ΒΑ. γωνίας τοῦ τάφου. Πηλὸς ὑποκίτρινος, περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὑποπράσινον ἐστιλβωμένον κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν.

Βάσις ἀσταθής, δισκοειδής, μὲ πλατὺ κοίλωμα εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ἐπιφανείας της, πουὺς βραχύς, σχεδὸν ἀνύπαρκτος, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου, λαιμὸς καταλήγων εἰς ἐκτρεπόμενον χεῖλος. Λαβαί, δύο, κατακόρυφοι, ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Διακόσμησις δι' ἐγχαράκτων δακτυλίων κατὰ μικρὰς κανονικὰς ἀποστάσεις ἀρχίζει ὀλίγον ἄνω τῆς βάσεως καὶ καταλήγει εἰς τὸ μέσον τοῦ κορμοῦ.

Μεγαλύτερον τὸ ἄνοιγμα τοῦ στομίου τοῦ ὕψους τοῦ κυπέλλου.

Β - 12. Κύπελλον Μινύειον, κίτρινον.

Ναύπλιον: 13404

Πίναξ 26

Ὕψος 0,155 μ., διάμετρος στομίου 0,182 - 0,188 μ., διάμετρος βάσεως 0,105 - 0,106 μ., περίμετρος 0,53 μ., περίμετρος ποδὸς 0,20 μ., περίμετρος χείλους 0,58 μ., πλάτος χείλους 0,007 μ., πλάτος λαβῶν 0,019 μ.

Ἐκ τῆς Β. πλευρᾶς. Ἀκέραιον σχεδόν. Ἐλαφρὰ ἀπόκρουσις κατὰ τὸ χεῖλος. Πηλὸς ὑποκίτρινος περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα κιτρινοπράσινον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐστιλβωμένον.

Βάσις δισκοειδής, σταθερὰ καὶ κοίλη κάτω, πουὺς βραχύς, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, λαιμὸς εἰσέχων, καταλήγων πρὸς ἐντόνως ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος, λαβαὶ κάθετοι, ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις δι' ἐγχαράκτων δακτυλίων σχηματιζομένων ὑπὸ συνεχοῦς ἑλικοειδοῦς γραμμῆς ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ ποδὸς μέχρι τοῦ μέσου τοῦ κορμοῦ. Εἰς τὸ χεῖλος ταινιωτὸς δακτύλιος.

Β - 13. Κύπελλον Μινύειον, κίτρινον.

Ναύπλιον: 13416

Πίναξ 26

Ὕψος 0,154 μ., διάμετρος στομίου 0,171 - 0,17 μ., διάμετρος βάσεως 0,102 μ., περίμετρος ± 0,58 μ., περίμετρος βάσεως 0,32 μ., ἄνοιγμα λαβῶν 0,019 μ.

Ἐκ τῆς Β. πλευρᾶς. Συγκεκολλημένον ἐκ 3 τεμαχίων. Πηλὸς κιτρινωπός, ἐμφανίζων τεμάχια ἀσβέστου καὶ τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον.

Βάσις πλατεῖα, δισκοειδής, σταθερά, κοίλη κάτω μὲ αὔλακα κατὰ τὴν κάτω περιφέρειαν, πουὺς βραχὺς σχεδὸν ἀνύπαρκτος, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου, λαιμὸς καταλήγων πρὸς ἐκτρεπόμενον πλατὺ χεῖλος. Λαβαὶ κάθετοι, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κά-

τωθεν τοῦ χείλους καὶ ἀπολήγουσαι εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ δέκα ἓξ ἐγχαράκτων δακτυλίων, ἀπὸ τὴν βάσιν μέχρι τοῦ μέσου τοῦ κορμοῦ.

Καὶ τὰ τέσσαρα κύπελλα ἐκ τοῦ τάφου **Β** εἶναι τοῦ αὐτοῦ τύπου καὶ ἔχουν ἄνοιγμα στομίου μεγαλύτερον τοῦ ὕψους των (πρβ. τομὴν τοῦ Β-10).

Β - 14. Πιθόσχημος στάμνος.

Ἐθνικόν: 8584

Πίναξ 27α-β

Ὕψος 0,311 μ., περίμετρος 0,845 μ., διάμετρος στομίου, ἐξωτερικὴ 0,13 - 0,135 μ. ἐσωτερικὴ 0,11 μ., πλάτος χείλους 0,01 μ., διάμετρος βάσεως 0,087 - 0,09 μ., ὕψος λαβῶν 0,025 - 0,03 μ., ἄνοιγμα λαβῶν μέγιστον 0,07 μ.

Ἐκ τῆς ΒΑ. γωνίας τοῦ τάφου. Σχεδὸν ἀκέραιος συγκεκολλημένος ἐκ πολλῶν τεμαχίων, ἐλλείπουν μικρὰ τμήματα τοῦ χείλους. Ἡ ἐπιφάνεια εἰς πολλὰ σημεῖα εἶναι ἐφθαρμένη. Πηλὸς κιτρινωπός, ἐπιφάνεια μόνον λειανθεῖσα μὲ πλατὺ ἐργαλεῖον, τοῦ ὁποίου τὰ ἴχνη διατηροῦνται.

Βάσις πεπλατυσμένη, κατά τι κυρτή, σῶμα ἀπιόσχημον μὲ εὐρεῖαν σφαιρικὴν κοιλίαν. Λαιμὸς ταπεινὸς καμπυλοῦται πρὸς χεῖλος παχύ, ἐκτεινόμενον ἔξω καὶ σχηματίζον περιχείλωμα. Δύο κάθεται κυλινδρικαὶ λαβαὶ ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Διακόσμησις ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος, τὸ ὁποῖον εἰς τμήματα ἔχει ἐρυθρωπὴν ἀπόχρωσιν, καλύπτει ὁλόκληρον τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀγγείου. Περὶ τὴν βάσιν ἐγράφησαν δύο πλατεῖς δακτύλιοι δι' ἠραιωμένου χρώματος, τὸ ὁποῖον ἐνιαχοῦ ἔχει ἐρυθρωπὴν ἀπόχρωσιν. Ἓξ ἐπάλληλοι δακτύλιοι, μᾶλλον ἀμελῶς γεγραμμένοι, ὁρίζουν κάτω τὴν κυρίαν ζώνην, ἡ ὁποία κοσμεῖται μὲ φυτικὰ στοιχεῖα. Ἐκ τοῦ ἐδάφους, εἰκονιζομένου δι' ὁλογράφου τριγώνου, ἐκφύονται πέντε μίσχοι διαφόρου ὕψους, οἱ ὁποῖοι καταλήγουν εἰς καρδιόσχημα φύλλα κισσοῦ, διατεθειμένα εἰς διάφορα ὕψη. Ἀκολουθεῖ κλάδος μὲ πλατέα τριγωνικὰ περίπου φύλλα ἀντιστοίχως γεγραμμένα, καταλήγων εἰς ἁπλοῦν φύλλον κατὰ τὴν κορυφήν· ἴσως ἐδῶ ἔχομεν παράστασιν διοσάνθου. Τέσσαρα πλατέα φύλλα, διαγωνίως γεγραμμένα κατὰ συμμετρικὰς ἀποστάσεις καὶ ἐξαρτώμενα ἀπὸ τοῦ δακτυλίου τοῦ ὁρίζοντος τὴν ζώνην ἄνω, συμπληροῦν τὴν διακόσμησιν. Σημειωτέον ὅτι τὰ φύλλα αὐτά, ἐνθυμίζοντα «πτέραν», ἐγράφησαν κατ' ἀντίθετον κατεύθυνσιν πρὸς τὴν τοῦ κισσοῦ καὶ τοῦ κλάδου τοῦ διοσάνθου καὶ ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω. Ἡ διαγώνιος διάταξίς των καὶ αἱ καμπύλαι γραμμαὶ τοῦ περιθωρίου των ἀντικατοπτρίζουν τὸν κυματισμὸν τῶν μίσχων τοῦ κισσοῦ καὶ τοῦ κλάδου καὶ αὐξάνουν τὴν ἐντύπωσιν τοῦ στροβιλισμοῦ (torsion), τὴν ὁποίαν παρέχουν τὰ φυτικὰ ἐκεῖνα στοιχεῖα. Ὑπεράνω τῆς κυρίας ζώνης καὶ μεταξὺ τῶν λαβῶν ἐγράφη στενὴ ζώνη περιοριζομένη ὑπὸ δακτυλίων, ἡ ὁποία κοσμεῖται δι' ἐπαναλαμβανομένου μηνοειδοῦς στοιχείου. Τέσσαρες πλατεῖς δακτύλιοι ἐγράφησαν μεταξὺ τῆς δευτερευούσης αὐτῆς ζώνης καὶ τοῦ χείλους, τὸ ὁποῖον ἐκαλύφθη διὰ μελανοῦ χρώματος. Δακτύλιοι ἐγράφησαν περὶ τὴν ρίζαν τῶν λαβῶν, γραμμαὶ δὲ εἰς τὰς πλαγίας ὄψεις των.

Ἡ διακόσμησις, παρὰ τὴν ἀμελῆ γραφήν τῶν δακτυλίων, παρουσιάζει πολὺ εὐχάριστον ὄψιν καὶ ζωηρὰν ἐντύπωσιν καὶ τὰ στοιχεῖά της εἶναι πλήρη ζωῆς καὶ κινήσεως. Βεβαίως ἀνάγεται εἰς τὸν ὥριμον ρυθμὸν χλωρίδος τὸν ἐκ Κρήτης προερχόμενον, ὁ ὁποῖος ἀκόμη δὲν εἶχε φθάσει εἰς τὴν τελευταίαν φάσιν τῆς ἐξελίξεώς του.

Παραβολή: Διὰ τὸ μηνοειδὲς στοιχεῖον, ὅρα Phylakopi, σ. 122, πίν. XX, 9. Evans, PM I, σ. 257 εἰκ. 192a καὶ τὴν μεταγενεστέραν ἐξέλιξιν εἰς τὸ ἀγγεῖον ἐκ τοῦ τάφου VI, ὑπ' ἀριθμὸν 945, Karo, πίν. CLXXV. Ὅρα καὶ ΠΑΕ 1952, σ. 438 εἰκ. 8. Διὰ στοιχεῖα πτέρας ὅρα Evans, PM I, σ. 594 εἰκ. 436c καὶ Karo, πίν. CLXVI, ἀρ. 156, Thera III, πίν. 48 ἀρ. 1. Διὰ τὸν κλάδον διοσάνθου (γαρυφαλιᾶς) ὅρα Π. Κ. Κρητικον, Γ' τόμον ΑΕ 1953 - 54, εἰς μνήμην Γ. Π. Οἰκονόμου, σ. 258.

Β - 15. Κρατηρόσχημον ἀγγεῖον μετὰ πλαγίας προχοῆς.

Ἐθνικόν: 8580

Πίναξ 27γ καὶ ἔγχρωμος σελ. θ.

Ὕψος 0,23 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικὴ

0,108 - 0,11 μ., διάμετρος βάσεως 0,07 μ., περίμετρος 0,71 μ., ὕψος λαβῶν 0,052 μ., ἄνοιγμα λαβῶν 0,083 μ., ὕψος προχοῆς: ὑπὲρ τὸ χεῖλος 0,012 μ., ἄνοιγμα προχοῆς 0,023 μ.

Ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας. Συγκεκολλημένον ἐκ πολλῶν τεμαχίων. Πηλὸς κιτρινωπὸς μετὰ τριμμάτων χαλαζίου, καλυπτόμενος ἀπὸ λεπτὴν καὶ διαφανῆ ἐπάλειψιν.

Βάσις ὑψωμένη, κορμὸς σφαιρικὸς ἐπιμήκης, λαιμὸς λίαν ταπεινὸς πρὸς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος, προχοὴ γεφυρωτή, ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ χείλους, λαβαὶ δύο, τοξοειδεῖς, κυλινδρικαί, καθέτως τεθειμέναι ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Διακόσμησις, περιοριζομένη εἰς τὸ ἄνω ἥμισυ τοῦ ἀγγείου καὶ γεγραμμένη δι' ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος, ἔχει τεθῆ εἰς μικρὰς ἢ μεγάλας ὁριζοντίας ζώνας περιοριζομένας ὑπὸ δακτυλίων καὶ πλατειῶν ταινιῶν. Ἡ διακόσμησις ἀρχίζει περὶ τὰ 0,095 μ. ἄνωθεν τῆς βάσεως. Ἡ κατωτάτη ζώνη, ὁριζομένη ἀπὸ δακτυλίους καὶ πλατείας ταινίας, διαιρεῖται ὑπὸ ὁμάδων κατακορύφων, παραλλήλων γραμμῶν, εἰς «τρίγλυφα» καὶ «μετόπας». Κύκλοι περιβαλλόμενοι ὑπὸ στιγμῶν καὶ μὲ κέντρον ὁριζόμενον ἐπίσης ὑπὸ στιγμῆς κοσμοῦν τὰς «μετόπας». Ἡ δευτέρα πρὸς τὰ ἄνω ζώνη, ὁριζομένη ὑπὸ πλατειῶν ταινιῶν ἄνω καὶ κάτω, εἶναι πολὺ στενὴ καὶ πληροῦται ὑπὸ ρομβοειδοῦς πλεκτοῦ συνεχοῦς στοιχείου. Ἡ ζώνη τοῦ ὤμου εἶναι ἡ πλατυτέρα (0,045 μ. ὕψος) καὶ κοσμεῖται διὰ σπειρῶν συνδεομένων μὲ διπλᾶς ἐφαπτομένας γραμμάς. Ἐκ τοῦ δακτυλίου, τοῦ ὁρίζοντος τὴν κάτω ὥαν, φύονται ἀγκιστροειδεῖς ἁπλαῖ σπεῖραι, ἐνῷ ἐκ τοῦ ὁρίζοντος τὴν ἄνω ἐξαρτᾶται ἅλυσις συνεχομένων μικροσκοπικῶν ἡμικυκλίων. Ἡ διπλῆ γραμμὴ τῆς ὑπερκειμένης ὥας περιβάλλει τὴν ρίζαν τῆς προχοῆς, τὸ κατώτατον τμῆμα τῆς ὁποίας κοσμεῖται διὰ ρομβοειδοῦς στοιχείου, συνεχιζομένου εἰς ζώνην ὑπὸ τὸ χεῖλος. Τὸ περίγραμμα τῆς προχοῆς περιγράφεται ὑπὸ διπλῆς γραμμῆς. Τὸ περιχείλωμα κοσμεῖται μὲ συστάδας κατακορύφων παραλλήλων γραμμῶν. Αἱ λαβαὶ ἐκοσμήθησαν ἐπιμελῶς. Ἑκατέρωθεν λεπτῆς γραμμῆς κατεχούσης τὴν ράχιν ἐγράφησαν μικραὶ κάθετοι γραμμαὶ διακοπτόμεναι ὑπὸ τριῶν συμμετρικῶς διατεταγμένων στροβιλοειδῶν κοσμημάτων ἀποτελουμένων ἐκ συγκεντρικῶν ἡμικυκλίων, ἐξ ὧν ἐξαρτῶνται δύο ἀντιθέτως διατεθειμέναι σπεῖραι.

Παραβολή: Prosymna, εἰκ. 643 (jug with side-spout), εἰκ. 648, ἀρ. 522 καὶ 567. Δι' ἀγκιστροειδῆ σπεῖραν, Eutresis, πίν. XV ἀρ. 4. Δυτικὸν νεκροταφεῖον Ἐλευσῖνος, ἐκ τοῦ τάφου Θπ6 διὰ στιγμορόδακα.

Β - 16. Πιθόσχημος στάμνος.

Ναύπλιον: 13525

Πίναξ 24γ

Ὕψος ±0,54 μ., διάμετρος 0,363 - 0,375 μ., περίμετρος 1,12 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,075 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,36 μ., διάμετρος βάσεως 0,096 - 0,10 μ., πλάτος χείλους 0,011 μ., περίμετρος χείλους 0,42 μ., ἄνοιγμα λαβῶν 0,036 μ., ὕψος λαβῶν 0,023 μ.

Ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας. Ἀκέραιον πλὴν μικροῦ τμήματος τοῦ χείλους. Πηλὸς χονδρόκοκκος, ὑποκίτρινος μὲ πλεῖστα λιθάρια. Ἐπίχρισμα πρασινωπῆς ἀποχρώσεως.

Βάσις ἀνωμάλως πεπλατυσμένη καὶ ἐλαφρῶς κυρτή, μετὰ μικρῶν ἐξογκωμάτων εἰς τὸ κέντρον, ἀσταθής· κορμὸς ὠοειδὴς πρὸς σφαιρικόν, λαιμὸς ταπεινὸς στενούμενος ἄνω, ἐλαφρῶς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον πλατὺ χεῖλος, λαβαὶ δύο, ὁριζόντιαι κυλινδρικαὶ εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς κοιλίας.

Παραβολή: Eutresis, σ. 179 εἰκ. 247.

* * *

Β - 354. Περιβραχιόνιον.

Ἐθνικόν: 8583

Πίναξ 28α

Μῆκος μέγιστον 0,175 μ., πλάτος μέγιστον 0,045 μ., πλάτος ἐλάχιστον κατὰ τὸ μέσον 0,028 μ., πάχος 0,001 μ.

Περιβραχιόνιον ἀριστεροῦ βραχίονος. Λεπτότατον ἔλασμα, πλῆρες σχεδόν. Σχῆμα ρομβοειδές, στενούμενον κατὰ τὸ κέντρον καὶ πλατυνόμενον πρὸς τὰ ἄκρα. Ὀπὴ κατὰ τὸ μέσον. Κατὰ τὰ ἄκρα δύο ὀπαὶ μὲ περιχείλωμα εἰς τὴν προσθίαν ὄψιν. Τὸ σχῆμά του ἐνθυμίζει τὰ φυλ-

λοειδῆ στοιχεῖα, τὰ χρησιμοποιούμενα διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν χρυσῶν σταυροσχήμων ροδάκων.

Διακόσμησις ἔκτυπος, πρωτόγονος καὶ ἐπιπολαία, ἀποτελουμένη ἀπὸ διπλῆν σειρὰν στιγμῶν κατὰ τὸ περίγραμμα καὶ ἀπὸ διπλοῦς συγκεντρικοὺς κύκλους τεθειμένους ἀκανονίστως εἰς τὴν ἐπιφάνειαν.

Β - 355. Περιβραχιόνιον.

Ἐθνικόν: 8583

Πίναξ 28α

Μῆκος 0,184 μ., πλάτος κατὰ τὸ μέσον 0,021 μ., πλάτος μέγιστον σωζόμενον εἰς τὰ πλάγια 0,04 μ. καὶ 0,038 μ.

Λεπτὸν ἔλασμα. Προφανῶς καὶ τὰ δύο ἐλάσματα Β-354 καὶ Β-355 ἀπετέλουν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ περιβραχιόνιον.

Σχῆμα ρομβοειδὲς στενούμενον κατὰ τὸ κέντρον καὶ ἀνοῖγον πρὸς τὰ ἄκρα· ὀπὴ κατὰ τὸ μέσον, δύο ὀπαὶ κατὰ τὰ ἄκρα, περιχείλωμα κατὰ τὴν προσθίαν ὄψιν. Διὰ τῶν ὀπῶν τὸ κόσμημα θὰ ἐστερεοῦτο.

Εἰς τὸ Εὐρετήριον τοῦ Μουσείου γράφεται «χρυσοῦν κόσμημα δεξιοῦ (βραχίονος) νεκροῦ» ἐσφαλμένως. Ὁ νεκρὸς εἶχε μόνον περὶ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα κόσμημα.

Ἐνθυμίζουν τὰ φύλλα χρυσοῦ ἐκ τῶν παιδικῶν ταφῶν. Karo, τάφος III, πίν. LIII καὶ LIV ἀρ. 252, ὅρα καὶ τάφον IV καὶ 626 ἐκ τοῦ V τάφου.

Διακόσμησις ὡς ἡ τοῦ Β-354.

Β - 356. Ταινία ἐξ ἠλέκτρου.

Ἐθνικόν: 8582

Πίναξ 28β, 1

Μῆκος σωζόμενον 0,395 μ., πλάτος μέγιστον 0,015 μ., πρὸς τὸ διασωθὲν ἄκρον 0,009 - 0,01 μ., πλάτος κατὰ τὸν λαιμὸν 0,002 μ., πάχος 0,005. Παρὰ τὸ μικρὸν πάχος ἡ ταινία εἶναι πολὺ ἰσχυρά.

Εὑρέθη παρὰ τὸ δεξιὸν τμῆμα τῆς λεκάνης καὶ ἄνωθεν αὐτῆς, διπλωμένον. Δὲν ἔχει ὀπὰς διὰ προσαρμογήν.

Χρῆσις ἀβεβαία.

Β - 261. Ἀμφίστομος γλωσσοειδὴς μάχαιρα.

Ἐθνικόν: 8581

Πίναξ 28β, 2

Μῆκος μέγιστον 0,185 μ., πλάτος μέγιστον 0,048 μ., πλάτος κατὰ τοὺς ὤμους 0,037 μ.

Διασώζεται εἰς ὁλόκληρον τὸ μῆκός της ἀλλὰ εἶναι πολὺ κατιωμένη καὶ μικρὰ τεμάχιά της διελύθησαν. Ἀνήκει εἰς τὸν γνωστὸν ἀμφίστομον γλωσσοειδῆ τύπον. Ἔφερε εἰς τοὺς ὤμους τρεῖς ἥλους διὰ τὴν στερέωσιν τῆς λαβῆς. Δύο τούτων ἐτέθησαν εἰς ὁριζοντίαν γραμμήν, ἐνῷ ὁ μεσαῖος ὀλίγον ὑψηλότερον. Ἴσως ἡ μάχαιρα εἶχε μικρὸν μίσχον, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπῆρχε καὶ ὁ τέταρτος ἧλος, ὁ εὑρεθεὶς πλησίον τῶν ὤμων τῆς μαχαίρας. Τὸ πλατύτερον σημεῖον τοῦ ἐλάσματος εἶναι πρὸς τὸ τριγωνικὸν ἄκρον τῆς μαχαίρας.

Β - 496. Λίθινος πέλεκυς.

Ἐθνικόν: 9190

Μῆκος 0,047 μ., πλάτος μέγιστον 0,033 μ.

Εἶναι τοῦ γνωστοῦ νεολιθικοῦ τύπου Β μὲ αἰχμὴν λειανθεῖσαν ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν.

ΤΑΦΟΣ ΓΑΜΜΑ (πίν. 29 - 39)

Ὁ τάφος **Γ** κεῖται εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν τμῆμα τοῦ Κύκλου καὶ περὶ τὰ 4 μ. νοτιοδυτικῶς τοῦ Β. Ἡ εἰς τὸν βράχον γραμμὴ τῆς δυτικῆς του πλευρᾶς εὑρέθη τὴν 14ην Ἰουλίου 1952 ἡ δὲ ἀνασκαφή του ἤρχισε τὴν 15ην Ἰουλίου καὶ συνεπληρώθη τὴν 28ην Αὐγούστου. Τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ τάφου μέχρι τῆς 12ης Αὐγούστου παρηκολούθησεν ὁ συνάδελφος κ. Σπ. Μαρινᾶτος καὶ εἰς τὰς παρατηρήσεις του, δημοσιευθείσας εἰς τὸ Γέρας Κεραμοπούλλου, ὀφείλονται πολλαὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς παρούσης περιγραφῆς [1]. Κατὰ ἀραιὰ διαστήματα παρίστατο καὶ ὁ ἀείμνηστος Ἀντώνιος Κεραμόπουλλος, ἐγὼ δὲ πρὸ τῆς 18ης Ἰουλίου παρηκολούθησα ἐπὶ διήμερον μόνον τὴν ἀνασκαφήν του. Ἀπὸ τῆς 12ης μέχρι τῆς 31ης Αὐγούστου, ὁπότε ἐγένετο ὁ τελικὸς καθαρισμὸς τῶν ἀνευρεθέντων λειψάνων καὶ ἡ ἐξαγωγὴ τῶν κτερισμάτων, ἀνελλιπῶς μετέσχον τῶν ἐργασιῶν. Σχέδια τοῦ τάφου ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ τότε ἐπιμελητοῦ κ. Δημητρίου Θεοχάρη, ἐν τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθη εἰς τὰ Πρακτικὰ τοῦ 1952, σ. 445, εἰκ. 13. Τοῦτο καὶ ἀναδημοσιεύω ἐνταῦθα.

Ὁ τάφος **Γ** ἔχει κατεύθυνσιν ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον μὲ τὰς μακράς του πλευρὰς πρὸς Ἀνατολὰς καὶ Δυσμάς. Ἦτο λελαξευμένος εἰς τὸν μαλακὸν κροκαλοπαγῆ βράχον, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν περιοχὴν (πίν. 1) αὐτὴν κλίνει ἐλαφρῶς πρὸς τὰ Δυτικά. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ εἰς τὸν βράχον ἐπιφάνεια τοῦ χείλους τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς κεῖται κατὰ 0,55 - 0,60 μ. ὑψηλότερον τῆς ἀντιστοίχου ἐπιφανείας τῆς δυτικῆς. Κατὰ τὴν κατασκευὴν ὁ τάφος **Γ** ὁμοιάζει πρὸς ὅλους τοὺς γνωστοὺς λακκοειδεῖς τάφους. Ἔχει σχῆμα τετράπλευρον, αἱ μακραί του ὅμως πλευραὶ δὲν εἶναι τελείως παράλληλοι πρὸς ἀλλήλας ἀλλὰ συγκλίνουν (εἰκ. 5) πρὸς τὸ κέντρον [2]. Ὁ τάφος **Γ** εἶναι εἷς τῶν μεγαλυτέρων τοῦ Κύκλου Β, ἔχων μῆκος 3,80 μ., πλάτος μέγιστον 2,80 μ. καὶ βάθος περὶ τὰ 3,50 μ. Τὸ μῆκος ὅμως καὶ τὸ πλάτος του κατὰ τὸ δάπεδον ἐλαττοῦνται εἰς 3,20 μ. καὶ 1,80 μ., διότι κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς καὶ τῆς δυτικῆς του πλευρᾶς εἶχον κτισθῆ, εἰς ὕψος 0,80 μ. ἀπὸ τοῦ δαπέδου, τοιχάρια μέσου πλάτους 0,45 μ. ἐκ σχιστολίθου καὶ πηλοῦ πλέσιας [3]. Αἱ στεναὶ πλευραί, ἡ βορεία καὶ ἡ νοτία, εἶχον ἐπενδυθῆ διὰ τοιχαρίων ἐκ πλίνθων, ὡς αἱ ἀντίστοιχοι πλευραὶ τοῦ τάφου **Β.** Ἐπὶ τῶν ἐκ σχιστολίθου τοιχαρίων εἶχον τεθῆ εἰς μικρὰς ἀποστάσεις ξύλιναι δοκοί, τὰ ἄκρα τῶν ὁποίων εἶχον στερεωθῆ εἰς στρῶμα πηλοῦ, ἄνωθεν δ' αὐτῶν εἶχον τοποθετηθῆ πεπλατυσμένοι λίθοι (πίν. 29α καὶ 30α). Αἱ δοκοὶ αὗται ἔβαινον ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς, ἤτοι καθέτως πρὸς τὸ μῆκος τοῦ τάφου. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῶν ἐκ πλίνθων στενῶν τοίχων ἐτέθη ὁριζοντίως δοκὸς καλύπτουσα ἐν μέρει τὸ πλάτος αὐτῶν. Ἄφθονα ἴχνη τῶν δοκῶν αὐτῶν εὑρέθησαν ἐπὶ τῶν τοιχαρίων καὶ εἰς τὴν ἐπίχωσιν,

1. Μαρινατος, Γέρας σ. 54 - 88.
2. Ὅρα καὶ σχέδιον Θεοχάρη ΠΑΕ 1952, σ. 445, εἰκ. 13.
3. Τὰ τοιχάρια αὐτὰ ἐκτίσθησαν ἐκ νέου μὲ τοὺς ἰδίους σχιστολίθους, διότι μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἦσαν ἑτοιμόρροπα.

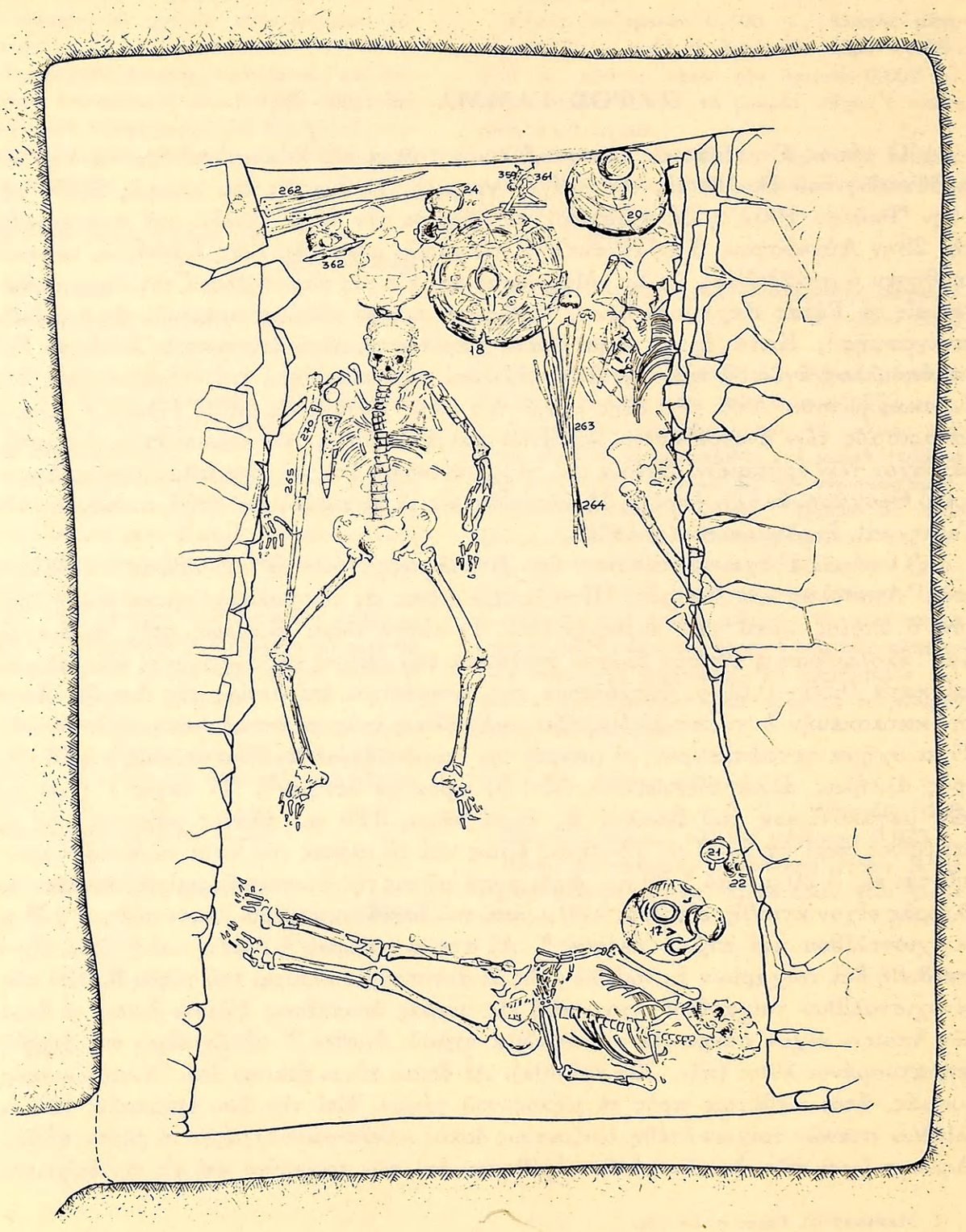

Εἰκ. 5. Τάφος Γ (σχέδιον Δ. Θεοχάρη).

ἀρκετὸν δὲ μέρος διασωζομένης ἔτι δοκοῦ εὑρέθη ἐπὶ τοῦ πλινθίνου τοίχου τῆς βορείας πλευρᾶς (πίν. 29β). Ἡ δοκὸς αὕτη, ὡς παρετήρησεν ὁ συνάδελφος κ. Μαρινᾶτος, προήρχετο «ἐκ ξύλου ἀκατεργάστου καὶ μάλιστα καὶ στρεβλοῦ» [1]. Ἐπίσης ἦτο δυνατὸν νὰ μετρηθῇ ἡ κατὰ τὸ μέσον τοῦ τάφου δοκός, ταύτης δὲ τὸ πλάτος ἀνήρχετο εἰς 0,25 μ. περίπου. Αἱ δοκοὶ αὐταὶ ἀπετέλουν τὸ ὑπόστρωμα καλύμματος συμπαγοῦς ἐκ τύφης (κοινῶς ψαθίου) [2], τὸ ὁποῖον ἐκάλυπτε τὰ μεταξὺ τῶν δοκῶν κενά, ἐπ' ἐκείνου δ' ἐτέθη παχὺ στρῶμα τοῦ γνωστοῦ ὑπολεύκου ἀργίλου «πλέσια». Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐδημιουργήθη ἡ στέγη ἄνωθεν κοίλου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶχον ἀποτεθῇ τὰ λείψανα. Τὸ δάπεδον τοῦ τάφου, λαξευμένον εἰς τὸν βράχον, ἐκαλύπτετο, ὡς συνήθως, ὑπὸ χαλίκων καὶ κροκαλῶν προερχομένων ἐξ αὐτοῦ τοῦ λαξευθέντος βράχου. Κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ τάφου καὶ ὑπεράνω τοῦ τοιχαρίου τῆς νοτίας πλευρᾶς εὑρέθη ἀνώμαλον ἄνοιγμα εἰς τὸν βράχον, τὸ κατώτατον ἄκρον τοῦ ὁποίου εἶχε μέσον πλάτος 0,35 μ. Προφανῶς τὸ ἄνοιγμα τοῦτο ἐδημιουργήθη κατὰ τὴν εἰς τὸν βράχον λάξευσιν τῶν τάφων **Γ** καὶ **Ε**, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸ σημεῖον αὐτὸ γειτνιάζουν (πίν. 30β).

Ἡ τὸν τάφον πληροῦσα ἐπίχωσις ἦτο διδακτικωτάτη. Εἰς τὴν ἐπιφάνειαν δὲν ἐσημειώθη σωρὸς λίθων, ὡς εἰς τὸν **Β**, ὀλίγοι δὲ λίθοι εἶχον ἀπομείνει ὑποδεικνύοντες ὅτι ἡ περίμετρός του ὡρίζετο ὑπὸ σειρᾶς πετρῶν. Τὸ χῶμα τὸ καλύπτον τὴν περιοχήν του εἶχε πάχος 0,35 - 0,38 μ. εἰς αὐτὸ δ' εὑρέθησαν ἀνάμεικτα ὄστρακα μεσοελλαδικὰ καὶ ὑστεροελλαδικά. Εἰς βάθος 0,50 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας καὶ πρὸς τὸ κέντρον περίπου τοῦ τάφου (πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀνατολικήν του πλευρὰν) ἀπεκαλύφθησαν τεμάχια πωρίνων πλακῶν ἀνήκοντα εἰς στήλας (πίν. 31)· τὸ ὑπὸ τὰς στήλας χῶμα ἦτο συμπαγὲς καὶ ἐρυθρωπόν, περὶ αὐτὸ δὲ ὑπῆρχον πολλαὶ κροκάλαι (πίν. 31β). Ἡ κατὰ μῆκος τῶν πλευρῶν ἐπίχωσις, ἡ περικλείουσα τὸν χῶρον τῶν στηλῶν, ἀπετελεῖτο ἐκ μαλακοῦ μελανοκαστανοῦ χώματος, εὐθρύπτου, καὶ κροκαλῶν, προφανῶς προερχομένων ἐκ τῆς λαξεύσεως αὐτοῦ τοῦ βράχου. Περιελάμβανε δὲ πλεῖστα ὄστρακα ἀγγείων, πολλὰ τῶν ὁποίων ἦσαν εὐμεγέθη, τεμάχια πηλοῦ πλέσιας, προφανῶς προερχόμενα ἀπὸ τὴν στέγην, καὶ ὀστᾶ μικρῶν ζῴων. Εἰς βάθος 0,60 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῶν στηλῶν ἡ ἐπίχωσις ἦτο καὶ πάλιν ὁμοιογενὴς καθ' ὅλον τὸ πλάτος τοῦ τάφου. Εἰς βάθος 0,65 μ. ἀπὸ τοῦ εἰς τὸν βράχον λαξευμένου χείλους τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς εὑρέθη ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῶν τοιχαρίων τῆς βαθμίδος ἢ πατούρας, εἰς τὸ ὕψος δ' ἐκεῖνο ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνωνται εἰς τὴν ἐπίχωσιν ἄφθονα ἴχνη ὑπολεύκου πηλοῦ πλέσιας, προερχόμενα ἀσφαλῶς ἀπὸ τὴν στέγην τοῦ τάφου. Πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐκτὸς τῶν ὀστῶν ζῴων, τὰ ὁποῖα περιεῖχεν ἡ ἐπίχωσις, φαίνεται ὅτι περιεῖχε καὶ ἀνθρώπινα ὀστᾶ κρανίου, ἐν οἷς καὶ ἀνθρωπίνην σιαγόνα, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὸν συνάδελφον κ. Μαρινᾶτον, ἴσως νὰ διεσπάρησαν «ἐκ προϋπαρχόντων ΜΕ τάφων, οὓς κατέστρεψαν οἱ βασιλικοὶ τάφοι».

Κατὰ τὸ ὕψος τῆς βαθμίδος, ἤτοι εἰς βάθος 0,65 μ. ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς ἀνατολι-

1. Ἔ. ἀ. σ. 59.

2. Ὁ ἀείμνηστος Παπαδημητρίου ἀναφέρει ὅτι ἄνωθεν τῶν δοκῶν εἶχον τοποθετηθῇ κάλαμοι καὶ ἐπ' αὐτῶν στρῶμα ἐκ πηλοῦ πλέσιας. Τὰ ἐπὶ πηλοῦ ἀποτυπώματα, τὰ ὁποῖά μοι ἔδειξεν, ἦσαν τύφης, ὡς ὀρθῶς παρετήρησε καὶ ἔγραψεν ὁ συνάδελφος κ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, ἔ.ἀ. σ. 59.

κῆς πλευρᾶς, εἰς τὴν ἐπίχωσιν ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνωνται τὰ ὑπόλευκα ἴχνη τῶν δοκῶν τῆς στέγης· μάλιστα τὰ ἴχνη τῆς κεντρικῆς δοκοῦ ἦσαν καταφανέστατα καθ' ὅλον τὸ πλάτος τοῦ τάφου. Ἀπὸ βάθους 2,90 μ. ἀπὸ τοῦ χείλους μέχρι τοῦ δαπέδου ἡ ἐπίχωσις περιεῖχε πολὺ ὀλίγας κροκάλας, μελανοκαστανὸν δὲ λεπτὸν χῶμα μὲ λεπτόκοκκον ἄμμον. Προφανῶς τὸ τελευταῖον τοῦτο στρῶμα τῆς ἐπιχώσεως, πάχους περίπου 0,30 μ., διέρρευσε διὰ τῆς στέγης, ὅτε αὕτη ἀκόμη διεσώζετο, καὶ ἐκάλυψε τὸ περιεχόμενον τοῦ τάφου. Εἰς τοῦτο ὀφείλεται ἡ καλὴ διατήρησις τῶν ὀστῶν καὶ τῶν κτερισμάτων. Τὰ μεγάλα ἀγγεῖα ὑψοῦντο ἄνωθεν τοῦ στρώματος, διὰ τοῦτο καὶ ἐθραύσθησαν καὶ ἐκαλύφθησαν μὲ τὰς κροκάλας τῶν πλευρῶν τῆς στέγης (ὅρα πίν. 29β). Κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ τάφου εἶχεν ἀφεθῇ μάρτυς διὰ τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῆς στρωματογραφίας (πίν. 32α). Ὅταν ἀφῃρέθη τὸ χῶμα τοῦ μάρτυρος τούτου, ἀπεκαλύφθη πλήρως (πίν. 30β) τὸ εἰς τὸν βράχον ἄνοιγμα ἢ ρῆγμα. Τὰ ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ μάρτυρος σημειωθέντα στρωματογραφικὰ πορίσματα συμφωνοῦν καὶ κατὰ τὰ εὑρήματα καὶ κατὰ τὴν ὑφὴν τῆς ἐπιχώσεως πρὸς τὰ ἐκ τῶν τμημάτων τοῦ περὶ τὴν στήλην χώρου συναχθέντα. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅμως ὅτι ὀλίγον κάτωθεν τοῦ ὕψους τοῦ βράχου τῆς δυτικῆς πλευρᾶς εὑρέθη τὸ ἀγγεῖον τοῦ πίνακος 52γ, ἔτι δὲ βαθύτερον, σχεδὸν εἰς τὸ ὕψος τῆς «βαθμίδος» τῆς πλευρᾶς ἐκείνης, τὸ ὑπ' ἀριθμὸν Γ - 53 ποτήριον τύπου Βαφειοῦ (πίν. 52α).

Ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ ἀνεύρεσις τόσων πολλῶν ὀστράκων εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου καὶ ἡ ὑφὴ τῆς ἐπιχώσεως. Αὕτη ἦτο κατὰ πολὺ διάφορος τῆς εὑρεθείσης εἰς τὸν τάφον **Β**, μολονότι καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις τὸ ἐκ τῆς λαξεύσεως τοῦ βράχου προελθὸν ὑλικὸν ἐχρησιμοποιήθη διὰ νὰ πληρωθῇ τὸ ὑπεράνω τῆς στέγης κενὸν τῶν τάφων. Ἡ διαφορὰ ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπανειλημμένην σκαφὴν τοῦ χώματος, εἰς τὸ δούλεμα τοῦ χώματος ὅπως λέγουν οἱ ἐργάται, τὴν προελθοῦσαν ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ τάφου **Γ** διὰ περισσοτέρους τοῦ ἑνὸς ἐνταφιασμούς. Διότι, ὡς ἐγράφη πρὸ πολλοῦ, ἑκάστη νέα χρῆσις τοῦ τάφου ἐπέβαλε τὴν σκαφήν του, τὴν καταστροφὴν τῆς στέγης καὶ τὴν ἐκ νέου κατασκευήν της, ὁπότε καὶ αἱ δοκοί, ἐὰν ἀπεδεικνύοντο σαθραί, ἀντικαθίσταντο, τὴν πλήρωσιν καὶ πάλιν τοῦ ὑπεράνω τῆς στέγης κενοῦ διὰ τοῦ χώματος, τὸ ὁποῖον εἶχε προηγουμένως ἀνασκαφῆ. Τὰ εἰς τὴν ἐπίχωσιν εὑρεθέντα πολυάριθμα ὄστρακα παρουσιάζουν ἰδιαίτερον πρόβλημα, τὸ ὁποῖον θὰ ἐξετασθῇ εἰς τὸ τέλος τῆς μελέτης.

Ἐπὶ τοῦ χαλικοστρώτου δαπέδου τοῦ τάφου ἀπεκαλύφθησαν τέσσαρες σκελετοί (πίν. 33). Εἷς τούτων ἔκειτο ἐκτάδην εἰς τὸ ΒΔ. τμῆμα τοῦ τάφου ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον, καταλαμβάνων τὸ ἥμισυ περίπου τοῦ πλάτους τοῦ τάφου (σκελετὸς ἀρ. 1 = MYC. 55) [1]. Τὸ κρανίον του εἶχεν ἐλαφρὰν κλίσιν πρὸς τὸν ἀριστερὸν ὦμον, ἴσως ὅμως τοῦτο ὀφείλετο εἰς κατολίσθησιν ἐπισυμβᾶσαν μετὰ τὴν σῆψιν τῶν μυώνων καὶ τῶν νεύρων τοῦ λαιμοῦ. Αἱ χεῖρες σχηματίζουν ἀμβλεῖαν γωνίαν μὲ κορυφὴν τὸν ἀγκῶνα. Ἡ κατάληξις τῆς τε δεξιᾶς καὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς διεκρίνετο κατὰ τὴν ἀνασκαφήν,

1. Διὰ τοὺς σκελετοὺς χρησιμοποιῶ τὴν ἀρίθμησιν τοῦ L. Angel, ὡς παρέχεται εἰς τὴν περιγραφὴν καὶ τοὺς πίνακάς του εἰς τὸ περὶ τῶν σκελετῶν κεφάλαιον.

μολονότι τὰ ὀστᾶ των εἶχον θραυσθῆ εἰς πολλὰ μέρη. Οἱ δάκτυλοι τῶν χειρῶν ἦσαν τεταμένοι (πίν. 34 καὶ 38β). Ἡ κυκλικὴ διάταξις τῶν ὀστῶν τῶν χειρῶν ἐπαναλαμβάνεται περισσότερον ἐντόνως ὑπὸ τῶν ὀστῶν τῶν ποδῶν, τὰ τεταμένα δάκτυλα τῶν ὁποίων φέρονται πρὸς τὰ ἔξω ἐνῷ αἱ πτέρναι εἰσέχουν. Κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς χειρὸς εὑρέθησαν μέγα ξίφος (ἀρ. 265) μετ' ἀλαβαστρίνου μύκητος, τοῦ ὁποίου ἡ αἰχμὴ ἔκειτο ἐπὶ τοῦ μηριαίου ὀστοῦ ἄνωθεν τῆς ἐπιγονατίδος, παραξιφὶς (ἀρ. 267) καὶ χαλκῆ μάχαιρα (ἀρ. 270). Ὑπεράνω τοῦ κρανίου εὑρέθη θρυμματισμένη ὑδρία (πίν. 35α) καὶ παρὰ τὸν πυθμένα της, πρὸς τὴν δυτικὴν πλευράν, προσωπὶς ἐξ ἠλέκτρου (ἀρ. 362). Ἡ προσωπὶς αὕτη, κειμένη σχεδὸν καθέτως πρὸς τὴν γραμμὴν τοῦ δαπέδου, ἐτερμάτιζεν ὄγκον χωμάτων, περικλειόντων τὸ χρυσοῦν ποτήριον ὑπ' ἀριθμὸν 357 (πίν. 35β καὶ 36) καὶ τὸ χαλκοῦν κύπελλον ὑπ' ἀριθμὸν Γ - 316. Ἐντὸς τοῦ κυπέλλου εὑρέθησαν 2 μύκητες (Γ - 440, Γ - 441) ἐξ ἀλαβάστρου, 6 ψηφῖδες ἐκ κυανῆς ὑελομάζης (Γ - 444), μία ἐξ ὀρείας κρυστάλλου (Γ - 445) καὶ μία «ἐξ ἀμεθύστου μετὰ παραστάσεως γενειοφόρου ἀνδρός» (Γ - 443).

Τὰ κτερίσματα αὐτὰ προφανῶς ἦσαν ἐντὸς ξυλίνου κιβωτιδίου, σεσαθρωμένα ἴχνη τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν ἰδίᾳ κατὰ τὴν βορεινὴν πλευρὰν τοῦ ὄγκου. Πέραν τοῦ ὄγκου καὶ κατὰ μῆκος τῆς βορείας πλευρᾶς εὑρέθησαν «δύο χαλκᾶ ξίφη καὶ ἓν ξιφίδιον μετὰ μύκητος ἐξ ἐλεφαντοστοῦ» (πίν. 36α). Τὰ «ξίφη καὶ τὸ ξιφίδιον» ἀσφαλῶς ἀνήκουν εἰς τὸν νεκρὸν τοῦτον (ἀρ. 1 = MYC. 55). Πιστεύω ὅμως ὅτι καὶ τὰ 3 πήλινα μικρὰ ἀγγεῖα (πίν. 37α), ἡ ὡραία γραπτὴ πρόχους ὑπ' ἀριθμὸν Γ - 18 καὶ ἡ ἄγραφος ὑδρία Γ - 20 (πίν. 37β), ἀγγεῖα τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν πρὸ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ τάφου, πρέπει νὰ ἀποδοθοῦν εἰς τὸ λείψανον αὐτό. Ἡ σχετικὴ τῶν ἐν λόγῳ ἀγγείων θέσις πρὸς τὴν ἄνωθεν τοῦ κρανίου ὑδρίαν, πρὸς τὰ μικρὰ ἀγγεῖα τῆς ΒΔ. γωνίας (πίν. 37β καὶ 38α) καὶ πρὸς τὰ παραμερισμένα ὀστᾶ τοῦ ΒΑ. τμήματος τοῦ τάφου δὲν ἀφήνουν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς κατατάξεώς των μεταξὺ τῶν κτερισμάτων τοῦ λειψάνου ὑπ' ἀρ. 1 τοῦ ΒΔ. κεντρικοῦ τμήματος.

Εἰς τὸ ΒΑ. τμῆμα τοῦ τάφου καὶ κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς εὑρέθησαν τὰ ὀστᾶ δύο σκελετῶν. Τοῦ ἑνός (σκελετὸς ἀρ. 2 = MYC. 58), μολονότι εἶχον προωθηθῆ, εὑρέθησαν εἰς σχετικῶς φυσικὴν πρὸς ἄλληλα σχέσιν. Φαίνεται ὅτι ἡ προώθησις τοῦ σκελετοῦ ἐκ τῆς ἀρχικῆς του θέσεως ἐγένετο προτοῦ ἐπέλθῃ ἡ σῆψις τῶν σαρκῶν καὶ διὰ τοῦτο τὰ ὀστᾶ διετήρησαν τὴν σχετικήν των διάταξιν. Προφανῶς τὸ λείψανον εἶχεν ἀρχικῶς ἀποτεθῆ ἐκτάδην μὲ τὰς χεῖρας τεταμένας κατὰ μῆκος τοῦ σώματος· ἡ ἀριστερὰ κατέληγεν εἰς τὸ αἰδοῖον. Οἱ πόδες ἦσαν τεταμένοι καὶ ὁ δεξιὸς εὑρέθη ἐπικείμενος τοῦ ἀριστεροῦ (πίν. 33). Ἡ θέσις του αὕτη ὡς καὶ ἡ στροφὴ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὸν δεξιὸν ὦμον ἦσαν ἀποτέλεσμα τῆς προωθήσεως τοῦ λειψάνου ἐκ τῆς ἀρχικῆς του θέσεως ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευράν.

Ὁ σκελετὸς (ἀρ. 2 = MYC. 58) ἐκάλυπτε σχεδὸν ἕτερον λείψανον, τὰ ὀστᾶ τοῦ ὁποίου εἶχον παραμερισθῆ πρὸς τὸν ξηρότοιχον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς (σκελετὸς ἀρ. 3, πίν. 38β καὶ 39α). Ἐκ τῆς σχετικῆς σχέσεως τῶν παραμερισμένων αὐτῶν ὀστῶν καταφαίνεται ὅτι καὶ τὸ λείψανον τοῦτο ἀρχικῶς ἔκειτο ἐκτάδην. Μεταξὺ τῶν ὀστῶν του εὑρέθη μικρὸν χαλκοῦν ἔλασμα (ἀρ. 275 πίν. 57β), «ζώνη», ὡς ἀναφέρεται εἰς τὴν

σχετικὴν ἔκθεσιν τοῦ Παπαδημητρίου, τελαμὼν ἴσως, ὡς μοι ἐγνώρισεν ὁ κ. Ἰακωβίδης, ὁ ὁποῖος ἦτο παρὼν κατὰ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ ἐλάσματος. Κατὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ παραμερισμένου νεκροῦ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς εὑρέθησαν «δύο ξίφη μετὰ ἐλεφαντίνων λαβῶν, ἓν ἐγχειρίδιον, αἰχμὴ ἀκοντίου καὶ δύο μάχαιραι». Προφανῶς τὸ παραμερισμένον λείψανον (ἀρ. 3) ἀνῆκεν εἰς ἄνδρα, κατὰ τὸν Angel δὲ τὸ πλησίον καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ λείψανον ἀρ. 2 = MYC. 58, εἰς γυναῖκα. Κάτωθεν τῶν θραυσμάτων τῆς πρόχου ὑπ' ἀριθμὸν Γ - 18 εὑρέθη τὸ ὑπ' ἀριθμὸν Γ - 358 χρυσοῦν ποτήριον καὶ τὰ χρυσᾶ κοσμήματα ὑπ' ἀριθμὸν Γ - 359, 360, 361 (πίν. 39β). Εἶναι προφανὲς ὅτι τὰ χρυσᾶ αὐτὰ κτερίσματα ἀνῆκον εἰς τὰ λείψανα τὰ εὑρεθέντα κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς τοῦ τάφου πλευρᾶς, ἐπ' αὐτῶν δὲ κατετέθη ἡ πρόχους ὑπ' ἀριθμὸν Γ - 18 κατὰ τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ λειψάνου ὑπ' ἀριθμὸν 1 = MYC. 55, τοῦ ἀποτεθέντος εἰς τὸ ΒΔ. ἥμισυ τοῦ τάφου. Τότε φαίνεται ὅτι ἐθρυμματίσθη τὸ κρανίον τοῦ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν παραμερισθέντος λειψάνου, τὰ ὀστᾶ τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν κάτωθεν τῶν ὀστράκων τῆς μεγάλης ὑδρίας ἀρ. Γ - 20 (πίν. 39α). Εἰς τὸ κρανίον τοῦτο φαίνεται ὅτι ἀνῆκε καὶ ἡ ἀνθρωπίνη σιαγὼν καὶ τὰ ὀστάρια, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου. Σημειωτέον ὅτι παρὰ τὴν ρίζαν τοῦ λίθου, τοῦ στερεοῦντος τὴν ὑδρίαν ἐκείνην, κατὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ὀστῶν τοῦ γυναικείου σκελετοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 2 = MYC. 58 εὑρέθη τὸ ὑπ' ἀριθμὸν Γ - 510 κτένιον ἐξ ἐλεφαντοστοῦ.

Τέταρτος σκελετὸς (ἀρ. 4 = MYC. 51) ἀπεκαλύφθη κατὰ τὸ νότιον τμῆμα τοῦ τάφου. Εἶχεν ἀποτεθῆ κἄπως λοξῶς ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς μὲ τὴν κεφαλὴν κατὰ τὴν ΝΑ. γωνίαν τοῦ τάφου ἐστραμμένην πρὸς τὸν δεξιὸν ὦμον· ἔβλεπε κατ' ἀκολουθίαν πρὸς Βορρᾶν, πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τάφου (εἰκ. 5 καὶ πίν. 33). Τὸ λείψανον ἔκειτο ἐκτάδην μὲ τοὺς πόδας τεταμένους καὶ τὰς χεῖρας κεκαμμένας κατὰ τὸν ἀγκῶνα. Ἡ ἀριστερά, καμπτομένη κατ' ὀρθὴν σχεδὸν γωνίαν, φέρεται ἄνωθεν τῆς ὀσφύος πρὸς τὸ δεξιὸν ἄκρον τῆς λεκάνης ἡ δὲ δεξιά, καμπτομένη ἐλαφρῶς, φέρεται πρὸς τὰ δάκτυλα τῆς ἀριστερᾶς μὲ τὰ ὁποῖα συμπλέκονται τὰ δάκτυλά της. Πλησίον καὶ ἄνωθεν τοῦ δεξιοῦ ὤμου εὑρέθησαν τὰ ὑπ' ἀριθμὸν Γ-17, Γ-21, 22 ἀγγεῖα. Ἄλλα κτερίσματα φαίνεται ὅτι δὲν εἶχεν ὁ εἰς τὸ νότιον τμῆμα τοῦ τάφου ἀποτεθεὶς νεκρός. Ἀρχικῶς ὑπετέθη ὅτι ὁ σκελετὸς οὗτος, ἀρ. 4 = MYC. 51, ἀνῆκεν εἰς γυναῖκα, ἡ ἀνθρωπολογικὴ ὅμως μελέτη τοῦ Angel ἀπέδειξεν ὅτι ἀνῆκεν εἰς νέον ἄνδρα, 28 περίπου ἐτῶν, ὕψους περὶ τὰ 1,70 μ. Ἡ μελέτη τῶν ὀστῶν τοῦ κρανίου ἐφανέρωσεν ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος εἶχεν ὑποστῆ κάταγμα κεφαλικόν, διὰ τὴν θεραπείαν τοῦ ὁποίου ἐπεχειρήθη χειρουργικὴ ἐπέμβασις· ἀφῃρέθη τότε μικρόν, τριγωνικὸν τμῆμα ὀστοῦ τοῦ κρανίου, ἐγένετο δηλαδὴ τρυπανισμός. Ἡ ἐπέμβασις αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα γνωστὴ ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, ἴσως δὲ καὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ, καὶ ἀνάγεται εἰς τὴν πρώιμον περίοδον τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς, προφανῶς εἰς τὸ δεύτερον τέταρτον τῆς 16ης π.Χ. ἑκατονταετηρίδος. Τὰ ὀλίγα κτερίσματα τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ λείψανον τοῦτο ἴσως ὑποδεικνύουν αἰφνίδιον θάνατον ἐπισυμβάντα εἰς νεαρὰν ἡλικίαν, προτοῦ ἀκόμη ὁ ἀποθανὼν ἔχῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ συσσωρεύσῃ πλοῦτον καὶ νὰ φροντίσῃ διὰ μελλοντικὴν ταφήν.

Ἡ θέσις τῶν σκελετῶν καὶ τὰ κτερίσματα τὰ ἀνευρεθέντα εἰς τὸν τάφον ἐπιτρέπουν τὸν ὁρισμὸν τῆς σειρᾶς τοῦ ἐνταφιασμοῦ. Φαίνεται ὅτι ὁ σκελετὸς ὁ παραμερι-

σθεὶς κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ τάφου ἦτο τὸ πρῶτον ἀποτεθὲν εἰς τὸν τάφον λείψανον. Ὁ γυναικεῖος σκελετὸς ὑπ' ἀριθμὸν 2 = MYC. 58 ἀποδεικνύεται ὡς ἀνήκων εἰς τὸ δεύτερον ἐν τῷ τάφῳ κατατεθὲν λείψανον. Ἀρχικῶς εἶχεν ἀποτεθῆ εἰς τὸ κεντρικὸν τμῆμα τοῦ τάφου, ἀλλὰ προωθήθη πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, ὅταν κατετέθη εἰς τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τὸ λείψανον ὑπ' ἀριθμὸν 1 = MYC. 55 τὸ ἀποκαλυφθὲν εἰς τὸ κεντρικὸν τμῆμα. Τὸ λείψανον ἐκεῖνο ἦτο τὸ τρίτον κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἀποτεθὲν εἰς τὸν τάφον. Τέταρτον κατὰ σειρὰν θὰ ἐτάφη τὸ εἰς τὸ νότιον τμῆμα τοῦ τάφου ἀποκαλυφθὲν λείψανον ὑπ' ἀριθμὸν 4 = MYC. 51, τὸ ἀποτεθὲν ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς καὶ κἄπως λοξῶς. Εἰς τὸ νότιον ἐκεῖνο τμῆμα θὰ ἦσαν τοποθετημένα τὰ ἀγγεῖα - κτερίσματα τῶν προγενεστέρων ταφῶν, τὰ ὁποῖα τότε ἐξεβλήθησαν τοῦ τάφου καὶ ἐθραύσθησαν· τὰ θραύσματά των εὑρέθησαν εἰς τὴν ἐπίχωσιν. Οὕτως ἐδημιουργήθη χῶρος διὰ τὴν ἐναπόθεσιν τοῦ τελευταίου λειψάνου. Πρὸς τούτοις διὰ τὴν ταφὴν αὐτὴν δὲν ἐχρειάζετο ἡ ἀφαίρεσις ὁλοκλήρου τῆς στέγης τοῦ τάφου, ἀλλὰ μόνον μέρους, τοῦ νοτίου αὐτῆς τμήματος.

Εἰς τὴν γενικὴν αὐτὴν περιγραφὴν τοῦ τάφου πρέπει νὰ σημειωθοῦν ἰδιαιτέρως δύο τινά. Πρῶτον ὅτι κανὼν προσανατολισμοῦ εἰς τὴν κατάθεσιν τῶν λειψάνων δὲν ἦτο ἐν χρήσει· ὁ τελευταῖος νεκρὸς ἐτέθη ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς, ἐνῷ οἱ προηγούμενοι ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον. Δεύτερον, ἡ στάσις τοῦ λειψάνου τοῦ κεντρικοῦ τμήματος, ἀρ. 1 = MYC. 55, πρέπει νὰ σημειωθῇ ἰδιαιτέρως. Ταύτην θὰ ἐξετάσωμεν λεπτομερῶς εἰς τὸ περὶ τῶν ταφικῶν ἐθίμων κεφάλαιον. Πρὸς τούτοις πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ἡ ἀνεύρεσις πλήθους ὀστράκων εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου, ἐκ τῶν ὁποίων κατέστη δυνατὴ ἡ συγκόλλησις 37 ἀγγείων διαφόρων σχημάτων. Καὶ τοῦτο θὰ ἐξετασθῇ κατωτέρω εἰς τὸ αὐτὸ κεφάλαιον.

Ὁ συνάδελφος κ. Μαρινᾶτος ὑπέθεσεν ὅτι «ὑπὲρ τοὺς νεκροὺς καὶ τὰ κτερίσματα, προτοῦ νὰ ἐπιτεθῇ ἡ στέγη, ἠπλώθη μεγάλη πλεκτὴ ψίαθος, ἧς τὸ ὑλικὸν συνέκειτο ἐκ λεπτῶν λευκῶν ἰνῶν, ὡς αὗται ἐφαίνοντο δι' ἰσχυροῦ φακοῦ. Μικρότατα τεμάχια τοῦ ὑλικοῦ τούτου ἀνέσυρεν ὁ Καραμῆτρος (ὁ ἀρχιτεχνίτης ὁ καθαρίσας τὸν τάφον) συχνάκις ἐκ τῶν θέσεων ὅπου ὑπῆρχον τὰ χαλκᾶ ξίφη, ὧν ἡ ὀξείδωσις, ὡς γνωστόν, διαφυλάττει τὰς ὀργανικὰς οὐσίας. Ὑπέθεσα διὰ τοῦτο ἀρχικῶς, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τῶν θηκῶν τῶν ξιφῶν, τὰς δὲ ἴνας ἐχαρακτήρισα ὡς ὁμοίας πρὸς τὰς τοῦ παπύρου. Ἐπειδὴ ὅμως ράκη τοῦ ἰδίου ὑλικοῦ εὑρίσκοντο καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ τάφου, εἶναι πιθανώτερον ὅτι ἐπρόκειτο περὶ μεγάλης ψιάθου, ἧς τὸ ὑλικὸν πιθανὸν νὰ ἐξακριβωθῇ διὰ καταλλήλου ἐξετάσεως τῶν ἰνῶν» [1]. Οὐδὲν περὶ τούτων ἀναφέρει ὁ Παπαδημητρίου εἰς τὴν ἔκθεσίν του, κατὰ τὴν συζήτησίν μας ὅμως διὰ τὰ κτερίσματα τοῦ τάφου ἀνέφερε συχνάκις τὴν εὕρεσιν τεμαχίων λινοῦ προφανῶς ὑφάσματος, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκαλύπτοντο μερικὰ ἀπὸ τὰ ξίφη. Δὲν κατώρθωσα νὰ ἀνεύρω εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν Μουσείων, ὅπου φυλάσσονται τὰ ἐκ Μυκηνῶν εὑρήματα, τὰ δείγματα τὰ ὁποῖα περισυνελέγησαν διὰ νὰ τὰ ὑποβάλω εἰς νέαν ἐξέτασιν καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν δύναμαι νὰ ἐκφέρω γνώμην· ἀναφέρω μόνον τὰ ὅσα ἐλέχθησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν διὰ τὴν πλη-

1. Γέρας σ. 60.

ρότητα τῆς περιγραφῆς [1]. Πρέπει ὅμως νὰ σημειώσω ὅτι εἰς οὐδένα τῶν τάφων, οἱ ὁποῖοι ἀνεσκάφησαν ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν μου, παρετήρησα ἴχνη ψιάθου ἐπὶ τῶν σκελετῶν.

Ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, τεμάχια στηλῶν καὶ βάσεων εὑρέθησαν μόλις 0,50 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Κατὰ τὴν ἀποκάλυψίν των ἦτο παρὼν ὁ συνάδελφος κ. Μαρινᾶτος, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλομεν λεπτομερῆ περιγραφὴν τῶν εὑρεθέντων. Εἰς τὴν σχετικὴν ἔκθεσιν τοῦ Παπαδημητρίου ἐπίσης εὑρίσκομεν ὀλίγας μὲν ἀλλὰ πολυτίμους πληροφορίας. Ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων τεμαχίων τὰ 10 ἐκ μαλακοῦ πώρου ἀνήκουν εἰς γλυπτὴν στήλην, ἡ ὁποία ἀργότερον μετετράπη εἰς βάσιν. Ἓν σχετικῶς μέγα τεμάχιον ἐκ κογχυλιάτου πώρου [2] ἀνήκει εἰς ἄγραφον στήλην, ἕτερον δ' ἐκ πώρου εἶναι ἡμίτομον βάσεως [3]. Προφανῶς πρὸς τὸ τέλος τῆς περιόδου τῆς χρήσεώς του δύο στῆλαι ἵσταντο ἄνωθεν τοῦ τάφου ἐπὶ τῶν βάσεων, αἱ ὁποῖαι διεσώθησαν εἴτε μερικῶς εἴτε ὁλικῶς. Μία τῶν στηλῶν τούτων θὰ ἦτο ἡ ἄγραφος ἐκ κογχυλιάτου λίθου· ἡ ἑτέρα στήλη ἠφανίσθη ὡς καὶ τὸ ἡμίτομον τῆς ἑτέρας τῶν βάσεων. Ἀλλὰ προφανῶς καὶ ἡ βάσις μετὰ γλυφῶν ἀρχικῶς ὡς στήλη ἵστατο ἄνωθεν τοῦ τάφου, μετετράπη δὲ εἰς βάσιν, ὅταν ἴσως τυχαίως ἐθραύσθη κατὰ μεταγενεστέραν χρῆσιν τοῦ τάφου. Δύναται νὰ ὑποτεθῇ μετὰ σχετικῆς βεβαιότητος ὅτι ἄνωθεν τοῦ τάφου ἐτέθη πρῶτον ἡ γλυπτὴ στήλη πρὸς τιμὴν τοῦ ἐν τῷ τάφῳ ἀποτεθέντος πρώτου λειψάνου, ἤτοι τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 3 σκελετοῦ, τὰ ὀστᾶ τοῦ ὁποίου ἀργότερον συνεσωρεύθησαν κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ τάφου. Κατόπιν ἐτέθη ἡ ἐκ κογχυλιάτου στήλη, ἡ ἄγραφος, πρὸς τιμὴν καὶ ἀνάμνησιν τῆς γυναικός (ἀρ. 2 = MYC. 58), ἡ ὁποία ἐτάφη ἀργότερον. Κατὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν χωμάτων διὰ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ τρίτου κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν λειψάνου, ἤτοι τοῦ σκελετοῦ ἀρ. 1 = MYC. 55, τυχαίως ἐθραύσθη ἡ ἀνάγλυφος στήλη καὶ τότε μετετράπη εἰς βάσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐστερεώθη ἡ στήλη τοῦ λειψάνου ἐκείνου, ἡ ὁποία καὶ δὲν διεσώθη. Εἶναι λογικὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι δὲν θὰ ἐτέθη στήλη πρὸς τιμὴν τοῦ τετάρτου λειψάνου, ἀφ' οὗ καὶ τὰ κτερίσματά του ἦσαν τόσον πενιχρά.

Αἱ ὄψεις τῶν στηλῶν, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Μαρινᾶτος, ἦσαν ἐστραμμέναι πρὸς Ἀνατολὰς καὶ Δυσμάς· φαίνεται ὅτι ἡ κυρία των ὄψις ἦτο ἐστραμμένη πρὸς Δυσμάς. Πρέπει ἐπίσης νὰ τονισθῇ ὅτι πρὸ ἐτῶν ὁ Schuchhardt ὑπέθεσεν ὅτι ἄνωθεν τῶν τάφων γυναικῶν ἐτίθεντο στῆλαι ἄνευ γλυφῶν. Ἡ ἀπόδοσις τῶν στηλῶν, τὴν ὁποίαν ἐπεχειρήσαμεν, ἐὰν εἶναι πιθανή, ἐνισχύει τὴν ὑπόθεσιν ἐκείνην τοῦ Schuchhardt. Σημειωτέον ὅτι καὶ ἡ στήλη ἡ εὑρεθεῖσα ἄνωθεν τοῦ τάφου **Ο**, τάφου γυναικός, ἦτο ἀκόσμητος [4].

Γ-491. Στήλη.

Ναύπλιον: 13575

Πίναξ 40

(Διαστάσεις: ὕψος 1,05 μ., πλάτος ἄνω 0,60 μ. κάτω 0,62 μ., πάχος 0,09 μ., τῆς διαμπεροῦς ἐγκοπῆς: μῆκος 0,70 μ., πλάτος 0,13 - 0,17 μ.). Ἡ ἐπιφάνεια τῆς γλυπτῆς παραστάσεως, περιγραφομένη ὑπὸ δύο ἐγχαράκτων παραλλήλων γραμμῶν σχηματιζουσῶν ταινίαν πλά-

1. Ἴσως ὁ Παπαδημητρίου νὰ δίδῃ περὶ τῶν ὑπολειμμάτων αὐτῶν περισσοτέρας πληροφορίας εἰς τὰ ἡμερολόγιά του.

2. Διασωθὲν πλάτος 0,63 μ., μέγιστον διασωθὲν ὕψος 0,52 μ., πάχος μέσον 0,10 μ.

3. Πλάτος 0,60 μ., διασωθὲν μῆκος 0,27 μ., πάχος 0,12 μ. Ἐγκοπὴ διασωθεῖσα εἰς μῆκος 0,11 × 0,11 (πλάτος).

4. SCHUCHHARDT, Schliemann's Excavation, σ. 168-169.

τους 0,02 μ. περίπου, διαιρεῖται εἰς δύο πεδία, τὰ ὁποῖα ἐκοσμήθησαν διαφοροτρόπως. Τὸ ἄνω ἥμισυ (ὕψος 0,47 μ. καὶ πλάτος 0,48 - 0,49 μ.) ἐπληρώθη ὑπὸ συνδεομένων σπειρῶν, ἐνῷ τὸ κάτω (ὕψος 0,34 μ. καὶ πλάτος 0,485 μ.) φέρει εἰκονιστικὴν παράστασιν, τὴν ὁποίαν περιέγραψε πλήρως ὁ συνάδελφος κ. Μαρινᾶτος. Δυστυχῶς τὸ κεντρικὸν τμῆμα τῆς εἰκονιστικῆς αὐτῆς παραστάσεως κατεστράφη, ὅταν ἐγένετο ἡ διαμπερὴς ἐγκοπή, ἡ σύνθεσις ὅμως ἀποκαθίσταται εὐκόλως. Ἐλλείπουν μικρὰ τμήματα τοῦ πεδίου τῶν σπειρῶν.

Εἰς τὸ δεξιὸν τμῆμα τῆς παραστάσεως διακρίνεται ἀνὴρ ὑψώνων δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν μεγάλην μάχαιραν ἢ βαρὺ ρόπαλον. Πρὸς τὰ ἀριστερά του καὶ χαμηλότερον παρεστάθη λέων ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν, οἱ ὁποῖοι καμπτόμενοι ἐφάπτονται τοῦ ἐδάφους. Ἡ ἀδρανής του στάσις, ἡ θέσις τῶν ποδῶν καὶ ἡ ἐλαφρὰ πρὸς τὰ ὀπίσω κάμψις τῆς κεφαλῆς του ἀποδεικνύει ὅτι ὁ λέων δὲν ἐπιτίθεται ἀλλὰ μᾶλλον πίπτει, καταβεβλημένος ἀπὸ τὰ κτυπήματα τοῦ ἀνδρός. Καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν ἄκρον ἔχομεν παράστασιν ἀνδρὸς καὶ λέοντος, ἀλλὰ τώρα ὁ μὲν ἀνὴρ παρεστάθη εἰς στάσιν ἀδρανῆ ὁ δὲ λέων ὡς ἐπιτιθέμενος ἐνεργῶς ἐναντίον μεγάλου ζῴου. Πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ λέοντος φαίνονται οἱ ὀπίσθιοι πόδες καὶ ἡ οὐρὰ ὀγκώδους ζῴου, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐστραμμένον πρὸς τὰ δεξιά. Προφανῶς ὁ λέων προσβάλλει τὸ ζῷον τοῦτο, βοῦν ἢ ἀγελάδα, ἐκ τῶν ὄπισθεν. Ἡ ἀνθρωπίνη μορφὴ τοῦ ἀριστεροῦ τμήματος παρεστάθη ἐπὶ τῆς ράχεως καὶ εἶναι προφανῶς νεκρά. Οἱ μικροὶ κενοὶ χῶροι ἄνωθεν τῆς μορφῆς ταύτης καὶ ὄπισθεν τοῦ λέοντος ἐπληρώθησαν ὑπὸ γλυπτοῦ στοιχείου ὁμοιάζοντος πρὸς τὸ Η καὶ ὑπὸ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ WAZ. Ὁ «ἀφηγηματικὸς χαρακτὴρ» τῆς συνθέσεως, παρατηρεῖ ὁ Μαρινᾶτος, «εἶναι καταφανής. Προφανῶς ὁ τεχνίτης ἤθελε νὰ ἀπεικονίσῃ τὴν προσβολὴν ὑπὸ λεόντων ἀγέλης βοῶν. Εἰς προστασίαν τοῦ ποιμνίου των σπεύδουν οἱ ποιμένες. Εἷς τούτων ἔχει ἤδη πέσει θῦμα τῆς προσπαθείας του. Ὁ ἕτερος ἐπιτίθεται μεθ' ὁρμῆς κατὰ τοῦ δευτέρου λέοντος, ἀφ' οὗ ἔχει θέσει ἐκτὸς μάχης τὸν ἕτερον».

Ἡ σύνθεσις φαίνεται ὡς ἐμπνευσθεῖσα ἀπὸ τὸ σύνηθες μινωικὸν θέμα λέοντος προσβάλλοντος ζῷον. Ἀλλὰ τὸ μινωικὸν θέμα ὁ μυκηναῖος τεχνίτης μετατρέπει εἰς εἰκονιστικὴν ἀφηγηματικὴν παράστασιν πλησιεστέραν πρὸς τὰς Ὁμηρικὰς περιγραφὰς προσβολῆς ποιμνίων ὑπὸ λεόντων.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν τεχνικήν της ποιότητα, ἡ μετὰ γλυφῶν στήλη ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν ΙΙ τῶν ἀναγλύφων στηλῶν τοῦ Κύκλου Α[1]. Ὡς ἐκεῖναι, παρουσιάζει ἐπιφάνειαν διῃρημένην εἰς δύο πεδία, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν καλύπτεται ὑπὸ σπειρῶν καὶ τὸ ἕτερον ὑπὸ εἰκονιστικῆς παραστάσεως, ὡς καὶ τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῶν καλῶς εἰργασμένων σπειρῶν καὶ τῶν ἀτελῶν ἀνθρωπίνων μορφῶν, τῶν ὁποίων τὸ περίγραμμα μόνον εἶναι εὐδιάκριτον. Ἡ ἔλλειψις πλαστικότητος καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς ξυλογλυπτικῆς παρατηρεῖται εἰς τὰς στήλας τῆς τάξεως ταύτης. Ὁ τεχνίτης ὅμως τῆς στήλης τοῦ τάφου **Γ** φαίνεται ὅτι πιέζεται ἀπὸ τὸ λεγόμενον horror vacui περισσότερον ἀπὸ τοὺς γλύπτας τῶν στηλῶν τοῦ Κύκλου Α καὶ ἡ ἐργασία του θὰ πρέπει ἴσως νὰ ἀναχθῇ εἰς χρόνους ἀρχαιοτέρους ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐτέθησαν τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου ἐκείνου γλυπτὰ τῆς τάξεως ΙΙ.

ΤΑ ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ

Τὰ ἐκ τοῦ τάφου προελθόντα κτερίσματα διαιροῦνται εἰς δύο μεγάλας ὁμάδας. Εἰς τὴν πρώτην ἀνήκουν τὰ ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου εὑρεθέντα καὶ εἰς τὴν δευτέραν

1. Heurtley, BSA 25, 1921-1923, σσ. 126 κ.ἑ.

τὰ ἐν τῇ ἐπιχώσει, ἡ ὁποία ἐπλήρου τὸν ἄνωθεν τῆς στέγης χῶρον τοῦ τάφου. Ὅλα τὰ ἐκ χαλκοῦ καὶ χρυσοῦ ἀντικείμενα εὑρέθησαν ἐπὶ τοῦ δαπέδου. Ὁ ἀείμνηστος Παπαδημητρίου εἰς τὴν ἔκθεσίν του ἀνέφερεν ὅτι εἰς τὸ δάπεδον καὶ πλησίον τῶν σκελετῶν εὑρέθησαν ἐν ὅλῳ ἕνδεκα ἀγγεῖα. Ἐκ τούτων «κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ τάφου εὑρέθησαν 4 πήλινα μικρὰ ἀγγεῖα». Ἐκ τῆς φωτογραφίας τοῦ πίν. 37α ἀποδεικνύεται ὅτι 3 μόνον μικρὰ ἀγγεῖα εὑρέθησαν κατὰ τὴν γωνίαν ἐκείνην, τὰ ὑπ' ἀριθμὸν Γ - 24, 25 καὶ 26. Πρὸς τούτοις ἀναφέρει ὅτι «δύο ἕτερα μικρὰ ἀγγεῖα εὑρέθησαν πλησίον τῶν χρυσῶν κοσμημάτων». Φαίνεται ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθόν, διότι, κατὰ τὴν φωτογραφίαν (πίν. 39β) οὐδὲν ἕτερον ἀγγεῖον πλὴν τῶν τριῶν, ὑπ' ἀριθμὸν Γ - 24 - 26, εὑρέθη πλησίον τῶν χρυσῶν κοσμημάτων καὶ τὰ ἀγγεῖα ἐκεῖνα εἶχον προηγουμένως ἀναφερθῆ. Ἡ ὑδρία ὑπ' ἀριθμὸν Γ - 17 καὶ οἱ κάνθαροι Γ - 21 καὶ 22 ὀρθῶς ἀναφέρονται ὡς εὑρεθέντες παρὰ τὸν σκελετὸν ὑπ' ἀριθμὸν 4 = MYC. 51: «μία πηλίνη ὑδρία καὶ δύο μικρότερα ἀγγεῖα εὑρέθησαν πλησίον τοῦ 2ου σκελετοῦ κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν πλευρὰν τοῦ τάφου». Ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 2 σκελετὸς τῆς ἐκθέσεως Παπαδημητρίου εἶναι ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 4 = MYC. 51 τῆς παρούσης περιγραφῆς. Ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ τμήματος ὅπου εἶχεν ἀποτεθῆ ὁ σκελετὸς ἐκεῖνος ὡς «νοτιοανατολικὴ πλευρὰ τοῦ τάφου», βοηθεῖ εἰς τὸν ὁρισμὸν τοῦ τόπου εὑρέσεως τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν Γ - 19 ἀλαβάστρου. Διὰ τὸ ἀγγεῖον ἐκεῖνο ἐγράφη: «χαρακτηριστικὸν δὲ διὰ τὴν νεωτέραν χρονολόγησιν τοῦ τάφου εἶναι μικρὸν κύπελλον ἐξ ἀνοικτοῦ κεραμοχρόου πηλοῦ, φέρον στιλπνὴν διακόσμησιν ἐκ ταινιῶν καὶ ἀλλεπαλλήλων κύκλων κατὰ τὴν κοιλίαν, συνδεομένων δι' ἐφαπτομένων τόξων καὶ πληρουμένων διὰ στιγμῶν, ἀνῆκον δὲ ἀσφαλέστατα εἰς τὴν ὑστεροελλαδικὴν Ι τάξιν». Ὁ τόπος εὑρέσεως τοῦ ἀγγείου τούτου δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν ἔκθεσιν. Εἰς τὴν φωτογραφίαν ὅμως τοῦ Τομπάζη, τὴν ληφθεῖσαν τὴν 11 - 9 - 52, ἀναγράφεται ἡ πληροφορία τῆς εὑρέσεως τοῦ ἀγγείου εἰς τὸν «τάφον Γ (ΝΑ. πλευρά)». Ἡ πληροφορία αὕτη ἐδόθη εἰς τὸν Τομπάζην ὑπὸ τῶν ἀνασκαφέων, ὡς τοῦτο ἐγένετο κατὰ συνήθειαν καὶ ἀρχήν. Νοτιοανατολικὴν πλευρὰν τοῦ τάφου ὠνόμασεν ὁ Παπαδημητρίου τὸ τμῆμα εἰς τὸ ὁποῖον ἀπετέθη τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 4 = MYC. 51 λείψανον. Κατ' ἀκολουθίαν καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν Γ - 19 ἀγγεῖον φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς τὰ κτερίσματα τοῦ λειψάνου ἐκείνου. Ἀκόμη καὶ ὁ ὑπ' ἀριθμὸν Γ - 23 κάνθαρος φαίνεται ὅτι ἀπετέλει μέρος τῶν κτερισμάτων ἐκείνων, μετὰ τῶν ὁποίων ἀπετέλει ὁμοιογενῆ ὁμάδα, διότι εὑρέθη ὑποκάτω τῶν ὑπ' ἀριθμὸν Γ - 21 καὶ Γ - 22 κανθάρων, ὅταν ἐξήχθησαν τῆς θέσεώς των τὰ ἀγγεῖα ἐκεῖνα. Κατὰ ταῦτα, τὰ ἀγγεῖα, τῶν ὁποίων ἡ εἰς τὸ δάπεδον θέσις εἶναι γνωστὴ ἢ δύναται νὰ ὑποτεθῇ μετὰ σχετικῆς βεβαιότητος, ἀνέρχονται εἰς 10· ἐὰν εἰς ταῦτα προστεθῇ καὶ ὁ ἄνωθεν τοῦ κρανίου τοῦ σκελετοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 1 = MYC. 55 τεμαχισμένος ἀμφορεύς, ὁ ὁποῖος διακρίνεται σαφῶς εἰς τὸν πίνακα 35α καὶ τὸν ὁποῖον δὲν κατώρθωσα νὰ ἀνεύρω μεταξὺ τῶν ἀγγείων τὰ ὁποῖα φυλάσσονται εἰς τὰ Μουσεῖα, τότε τὸ ὁλικὸν θὰ ἀνέλθῃ εἰς ἕνδεκα ἀγγεῖα, ἴσον πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Παπαδημητρίου ἀναφερόμενον ὁλικόν. Τὰ ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα συνηρμολογήθησαν ἐκ τῶν ὀστράκων τῶν εὑρεθέντων εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ ἄνωθεν τῆς στέγης τοῦ τάφου χώρου, ἀνέρχονται εἰς 37. Ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν ἀγγείων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀποτεθειμένα εἰς τὸ Ἐθνικὸν καὶ εἰς τὸ Μουσεῖον Ναυπλίου καὶ τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζονται ὡς

προελθόντα ἐκ τοῦ τάφου **Γ**, δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Παπαδημητρίου διδόμενον. Εἰς τὴν σελίδα 443 τῶν Πρακτικῶν τοῦ 1952 λέγεται, ὅτι ἐκ τῶν ὀστράκων τῆς ἐπιχώσεως «ἠδυνήθημεν νὰ σχηματίσωμεν 25 περίπου πλήρη ἀγγεῖα διαφόρων σχημάτων». Ἐὰν εἰς ταῦτα προστεθοῦν τὰ 11 ἀγγεῖα, τὰ ἀναφερόμενα ὡς εὑρεθέντα εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου **Γ**, τὸ ὁλικὸν θὰ ἀνέλθῃ εἰς 36 ἀγγεῖα. Εἰς τὴν σελίδα 449 ὅμως τῶν Πρακτικῶν τοῦ 1952 ἀναφέρεται ὅτι «οὕτως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκ τοῦ **Γ** τάφου ἐξαχθέντων ἀγγείων καὶ ἐκείνων ἅτινα συνηρμολογήθησαν ἐκ τῶν ὀστράκων τῶν ἐξαχθέντων ἐκ τῶν ἐπιχώσεων αὐτοῦ ἀνέρχονται εἰς 45 περίπου». Προφανῶς εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εὑρεθέντων ἀγγείων ἐγένετο σύγχυσις καὶ ὁ πραγματικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐκ τοῦ τάφου **Γ** ἀγγείων εἶναι ὁ συναγόμενος ἐκ τῶν καταλοίπων, τὰ ὁποῖα φυλάσσονται εἰς τὰ Μουσεῖα καὶ τὰ ὁποῖα περιγράφομεν κατωτέρω: ἤτοι τὰ ἐκ τοῦ τάφου **Γ** ἀγγεῖα ἀνέρχονται εἰς 48, ἐξ ὧν 11 εὑρέθησαν ἐπὶ τοῦ δαπέδου καὶ 37 εἰς τὴν ἐπίχωσιν. Εἰς τὰ Πρακτικὰ τοῦ 1952, σ. 446, ἀναφέρεται ὅτι εἰς τὸν τάφον **Γ** εὑρέθησαν 5 ξίφη, ἐκ τῶν ὁποίων εἰκονίζονται τὰ 2 (εἰκ. 4 σ. 446) ὡς εὑρεθέντα κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν τοῦ τάφου. Τὰ δύο αὐτὰ ξίφη εἶναι τοῦ νύσσοντος τύπου, ἐὰν δὲ εὑρέθησαν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρέθησαν εἰς τὴν ΒΔ. γωνίαν τοῦ τάφου, διότι, ὡς φαίνεται σαφῶς εἰς τὸν πίνακα 36α, ἓν τῶν εἰς τὴν γωνίαν ἐκείνην εὑρεθέντων ξιφῶν εἶναι τύπου Β, προφανῶς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν Γ - 262 ξίφος ('Εθνικόν: 8688), τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ μόνον ἐκ τοῦ τάφου **Γ** ξίφος τοῦ τύπου Β. Τὰ ξίφη τῆς εἰκόνος 14 τῶν Πρακτικῶν προφανῶς εἶναι τὰ εὑρεθέντα «κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ 3ου νεκροῦ...», δηλαδὴ τὰ εὑρεθέντα κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ λειψάνου, τὰ ὀστᾶ τοῦ ὁποίου συνεσωρεύθησαν κατὰ τὴν ἀνατολικὴν τοῦ τάφου πλευράν, ἤτοι τὰ ξίφη ὑπ' ἀριθμὸν Γ - 263 (Μουσεῖον: 8685) καὶ Γ - 264 (Μουσεῖον: 8686). Εἰς τὸ 'Εθνικὸν Μουσεῖον εἶναι ἀποτεθειμένα 4 μόνον ξίφη ἐκ τοῦ τάφου **Γ**, τὰ ὁποῖα καὶ περιγράφω εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν. Δὲν κατώρθωσα νὰ ἀνεύρω τὸ πέμπτον. Εἰς τὴν ἔκθεσιν Παπαδημητρίου ἐγράφη ὅτι εὑρέθησαν ἐν ὅλῳ 4 μάχαιραι: 2 κατὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 1 νεκροῦ καὶ 2 παρὰ τὰ συσσωρευμένα ὀστᾶ μετὰ 2 ξιφῶν, ἑνὸς ἐγχειριδίου καὶ μιᾶς αἰχμῆς ἀκοντίου. Εἰς τὸ σχέδιον Θεοχάρη, τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὰ Πρακτικὰ τοῦ 1952, σ. 445 εἰκ. 13 (ἐνταῦθα εἰκ. 5), διακρίνεται μία μάχαιρα παρὰ τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 1 νεκρὸν καὶ 3 παρὰ τὰ συσσωρευμένα ὀστᾶ. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς τοὺς πίνακας 33, 38β καὶ 39α. Εἰς τὸ 'Εθνικὸν Μουσεῖον ἀπόκεινται νῦν μία γλωσσοειδὴς μάχαιρα Γ - 270: 8694, προφανῶς ἡ εὑρεθεῖσα παρὰ τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 1 νεκρόν, τεμάχιον λεπίδος μαχαίρας Γ - 271: 8696, τεμάχιον λεπίδος μονοστόμου Γ - 272: 8695 καὶ λαβὴ μαχαίρας Γ - 273: 8695. Τὰ τρία τελευταῖα τεμάχια ἴσως νὰ προέρχωνται ἀπὸ τὸν σωρὸν ἀγχεμάχων ὅπλων τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς. Τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν ἀναφέρομεν ὡς πιθανὸν τόπον εὑρέσεως εἰς τὴν περιγραφήν των.

***

Γ - 17. Ὑδρία. Ναύπλιον: 13467. Πίναξ 41. Τομή, πίν. 225. Ὕψος 0,318 μ., μεγίστη διάμετρος 0,288 μ., περίμετρος 0,885 μ., διάμετρος βάσεως 0,087 - 0,088 μ., ἄνοιγμα στομίου 0,122 - 0,131 μ.,

ὕψος λαιμοῦ 0,06 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,31 μ., ἄνοιγμα λαβῆς 0,06 μ., ὕψος ± 0,04 μ., λαβαὶ ὁριζόντιαι ἄνοιγμα ± 0,032 μ. καὶ 0,026 μ.

Ἐκ τῆς ΝΑ. γωνίας τοῦ τάφου. Ἀκέραιον σχεδόν, συγκεκολλημένον ἐκ πλειόνων θραυσμάτων, μικρὸν μόνον τμῆμα ἐλλείπει περὶ τὴν βάσιν. Πηλὸς κιτρινέρυθρος μετ' ἐπιχρίσματος ὑποκιτρίνου ἀμαυροῦ.

Βάσις μικρὰ ἀνωμάλως πεπλατυσμένη ἀσταθὴς μετὰ ἐλαφροῦ ἐξογκώματος, κορμὸς σφαιρικὸς στενούμενος πρὸς τὴν βάσιν, λαιμὸς βραχὺς καμπυλούμενος πρὸς τὰ ἄνω καὶ καταλήγων εἰς ἐκτρεπόμενον παχὺ χεῖλος, λαβὴ κατακόρυφος κυλινδρική, ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ χείλους, καταλήγει εἰς τὸν ὦμον, δύο ὁριζόντιαι κυλινδρικαὶ λαβαὶ τοξοειδεῖς, τεθειμέναι κατὰ τὸ μέσον περίπου τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου καὶ ὀλίγον πλαγίως τοῦ κατακορύφου ἄξονος (ὅρα τομήν). Ἐκεῖ ὅπου ἡ κατακόρυφος λαβὴ ἐφάπτεται τοῦ χείλους, τὸ στόμιον πιέζεται πρὸς τὰ ἔσω.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος. Καστανέρυθρος γραμμὴ περιγράφει τὸ χεῖλος, διπλοῦς δὲ δακτύλιος τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ. Ἡ ἐπὶ τοῦ ὤμου ζώνη, μὴ ὁριζομένη ὑπὸ δακτυλίων, κοσμεῖται διὰ διπλῶν ὁμοκέντρων κύκλων δι' ἐλευθέρας χειρὸς γεγραμμένων. Μεταξὺ αὐτῶν ἐγράφη φύλλον κισσοῦ εἰς τὸ ἄκρον κυματοειδοῦς μίσχου, ἐκφυομένου ἐξ ἑνὸς τῶν θυσάνων τοῦ διακοσμητικοῦ στοιχείου τῶν ὁριζοντίων λαβῶν. Τοῦτο σύγκειται ἐκ δύο γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι περιβάλλουν τὰς λαβὰς καὶ ἀπὸ τὰ ἄκρα τῶν ὁποίων ἐκφύεται φυλλόσχημον στοιχεῖον ἢ διπλοῦς θύσανος. Περὶ τὴν βάσιν τῆς κατακορύφου λαβῆς ἐγράφησαν δύο κύκλοι, ἐνῷ ἁπλοῦς κύκλος περιβάλλει τὴν ἀπόληξιν τῆς λαβῆς.

Παραβολή: Aghios Kosmas, εἰκ. 59, ὅπου καὶ τοξοειδὲς φύλλον μεταξὺ ὁμοκέντρων κύκλων ἐκ τῆς οἰκίας R σ. 49. Prosymna, σ 161, εἰκ. 648 ἀρ. 501. Ἐλευσίς, σ. 94, εἰκ. 73, ἀρ. 222 καὶ Asine, σ. 273, εἰκ. 189 ἀρ.4

Γ - 18. Πρόχους ραμφόστομος.

Ναύπλιον: 13503

Πίναξ 42 Τομή, πίν. 227

Ὕψος 0,43 μ., διάμετρος 0,40 μ., περίμετρος μεγίστη 1,225 μ., διάμετρος βάσεως 0,132 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,058 μ., διάμετρος στομίου 0,068 - 0,108 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,248 μ., ἄνοιγμα λαβῆς ± 0,009 μ. ὕψος ± 0,05 μ.

Ἐκ τῆς ΒΑ. γωνίας. Συγκεκολλημένη ἐκ πλειόνων θραυσμάτων καὶ συμπεπληρωμένη εἴς τινα σημεῖα. Πηλὸς κιτρινωπὸς κεραμόχρους περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα κιτρινέρυθρον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι καταφανῆ ἴχνη τοῦ χρησιμοποιηθέντος διὰ τὴν λείανσιν τῆς ἐπιφανείας ἐργαλείου.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς χαμηλὸς κατακόρυφος, διακρινόμενος τοῦ ὤμου διὰ πλαστικοῦ δακτυλίου, τὸ στόμιον προεκτεινόμενον σχηματίζει αὐλακοειδῆ προχοὴν ἀποτετμημένην κατὰ τὸ ἄκρον. Ὑπὸ τὸ χεῖλος τῆς προχοῆς κατὰ τὸ μέσον περίπου τοῦ μήκους της προσετέθησαν πλαστικῶς δύο ὀφθαλμοί, ἐξ ὧν ὁ εἷς διασώζεται. Ἀπὸ τοῦ στομίου ἐκφύεται κατακόρυφος κυλινδρικὴ λαβή, καταλήγουσα εἰς τὸν ὦμον. Ἡ λαβὴ φέρει τρῆμα εἰς τὴν ἄνω ἐπιφάνειάν της. Μεταλλικὸν πρότυπον.

Διακόσμησις δι' ἐλαφρῶς στιλπνοῦ ἐρυθροῦ χρώματος, ἄλλοτε μὲν παχέος ἄλλοτε δὲ ἀραιοῦ, σύγκειται ἐκ σπειροειδῶν στοιχείων καὶ ταινιῶν. Πλατεῖα ταινία σκοτεινοῦ ἐρυθροῦ χρώματος καλύπτει τὸ στόμιον καὶ τὴν προχοήν. Ἀμέσως ὑπ' αὐτὴν καὶ ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ ἐγράφη κόσμημα ἐκ σταγόνων ἢ φύλλων, ὁριζόμενον κάτω ὑπὸ λευκοῦ δακτυλίου καὶ πλατείας ἐρυθρᾶς ταινίας καλυπτούσης καὶ τὸν πλαστικὸν δακτύλιον τῆς βάσεως τοῦ λαιμοῦ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐγράφησαν διὰ λευκοῦ εὐθρύπτου χρώματος φυλλοειδῆ στοιχεῖα καὶ ὑπ' αὐτὰ ὀφιοειδὴς γραμμή. Ἡ ζώνη τοῦ ὤμου, πλάτους ± 0,05 μ., φέρει σπείρας συνεχομένας διὰ διπλῶν κυματοειδῶν ἐφαπτομένων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκφύονται φύλλα (δρυός;). Τὴν ζώνην τοῦ ὤμου ὁρίζουν κάτω δύο πλατεῖαι ταιναι (πλάτους ± 0,026 - 0,03 μ.) γεγραμμέναι διὰ πυκνοῦ ἐρυθροῦ χρώματος. Κυματοειδεῖς διπλαῖ λεπταὶ γραμμαὶ λευκοῦ εὐθρύπτου χρώματος ἐγράφησαν ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ τῶν ταινιῶν.

Ἡ εὐρυτέρα ζώνη κατὰ τὴν κοιλίαν (πλάτους ± 0,13) ἐκοσμήθη διὰ τετραπλῆς σειρᾶς συνεχομένων σπειρῶν ἢ ψευδοσπειρῶν δι' ἠραιωμένου ἐρυθροῦ χρώματος. Ἡ ζώνη αὕτη ὁρίζεται κάτω ὑπὸ δύο πλατειῶν ταινιῶν, πυκνοῦ ἐρυθροῦ χρώματος, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὁποίου

ἐγράφη δι' εὐθρύπτου λευκοῦ χρώματος διπλῆ κυματοειδὴς γραμμή.

Παραβολή: Palaikastro, πίν. XV, a,b, XVI, a, b (LM I). Phylakopi, πίν. XXV ἀρ. 4, 5, 6. ΠΑΕ 1952, σ. 450, εἰκ. 18. Thera II, πίν. 31 ἀρ. 2 «Jug with perforated handle» καὶ σ. 31. Prosymna, σ. 162, εἰκ. 649 ἀρ. 559 διὰ συνεχομένας ψευδοσπείρας.

Γ-19. Μόνωτον εὐρύστομον ἀλάβαστρον.

Ναύπλιον: 13342

Πίναξ 43α Τομή, πίν. 234

Ὕψος 0,092 - 0,097 μ., διάμετρος βάσεως 0,042 - 0,044 μ., περίμετρος μεγίστη 0,342 μ., πλάτος χείλους 0,006 μ., πάχος χείλους 0,004 μ., διάμετρος στομίου 0,065 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,238 μ., περίμετρος χείλους 0,245 μ., ἄνοιγμα λαβῆς 0,021 μ., ὕψος λαβῆς 0,022 μ.

Σχεδὸν ἀκέραιον. Ἐλλείπουν μόνον μικρὰ θραύσματα ἀπὸ τὴν κοιλίαν καὶ μικρὰ τμήματα τοῦ χείλους. Ἐπιφάνεια εἴς τινα σημεῖα ἐφθαρμένη. «Ἀπὸ τὴν νοτιοανατολικὴν πλευράν». Πηλὸς ἐρυθρωπός. Ἐπίχρισμα κιτρινέρυθρον ἐστιλβωμένον κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν.

Βάσις ἐπίπεδος, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλὸς εὐρύς, καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ἐπίπεδον χεῖλος, λαβὴ κατακόρυφος κυλινδρικὴ ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ λαιμοῦ καταλήγει εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς κοιλίας.

Διακόσμησις εἰς ὁλόκληρον τὴν ἐπιφάνειαν, γεγραμμένη διὰ στιλπνοῦ ἐρυθροῦ χρώματος, εἰς πολλὰ τμήματα ἐξίτηλος. Ὁ λαιμὸς εἶναι ὁλόβαφος καὶ περὶ τὴν βάσιν καὶ τὸ κάτω μέρος τῆς κοιλίας φέρει πλατείας ταινίας. Ἡ κυρία ζώνη πληροῦται διὰ διαστίκτων συγκεντρικῶν κύκλων συνδεομένων δι' ἐφαπτομένων κυματοειδῶν τόξων. Κάτωθι τῶν τόξων διπλῆ ἐκ στιγμῶν καμπύλη (ἐσχηματοποιημένη παράστασις κλάδου μὲ φύλλα;) ἐνῷ ἁπλῆ μόνον σειρὰ στιγμῶν καλύπτει τὸν χῶρον ἄνωθεν τῶν τόξων· μεταξὺ τῶν περιφερειῶν τῶν κύκλων καὶ τῶν τόξων αὐτῶν σχηματίζονται ἀμφίκοιλα τετραγωνικὰ σχήματα, κοσμούμενα ὑπὸ πλατείας ὁλοβάφου τελείας ἢ δισκαρίου. Πλατεῖα ταινία κάτωθι τῆς ζώνης καὶ ἑτέρα περὶ τὴν βάσιν συμπληρώνουν τὴν διακόσμησιν. Τὸ σχῆμα τοῦ ἀγγείου εἶναι σύνηθες εἰς τὴν ΥΕ Ι περίοδον, ἀρχαιότερον δὲ δεῖγμα ἀναγόμενον εἰς ΜΕ χρόνους ἔχομεν ἀπὸ τὸν συνοικισμὸν τοῦ Κοράκου.

Παραβολή: Ἐλευσίς, σ. 118 - 119, εἰκ. 97. Korakou, σ. 34, εἰκ. 48. Διὰ τὸ σχῆμα: Evans, PM II, σ. 512, εἰκ. 315 a - c. Karo, τάφος III πίν. CLXVI ἀρ. 156 καὶ ΠΑΕ 1952, σ. 451. Ἐκ τοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσῖνος δείγματα ἐκ τῶν τάφων Θπ3, Ηπ3. Διὰ τὸ θέμα τῶν τόξων καὶ στιγμῶν ὅρα καὶ Thera II, πίν. D ἀρ. 2 καὶ 3.

Γ-20. Τετράωτος στάμνος.

Ναύπλιον: 13506

Πίναξ 43γ

Ὕψος 0,451 μ., μεγίστη διάμετρος κατὰ τὴν κοιλίαν 0,367 μ., διάμετρος βάσεως 0,097 μ., περίμετρος 1,105 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,087 μ., διάμετρος στομίου 0,149 μ., περίμετρος χείλους 0,47, λαβῶν ἄνοιγμα ± 0,04 μ., ὕψος ± 0,03 μ.

Ἐκ τῆς ΒΑ. γωνίας. Πηλὸς ἐρυθρωπός, περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Συγκεκολλημένος καὶ συμπεπληρωμένος εἴς τινα σημεῖα.

Βάσις ὑψωμένη διακρίνεται τοῦ κορμοῦ ὑπὸ αὔλακος· κορμὸς ᾠοειδής, λαιμὸς ὑψηλὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβαὶ δύο, κατακόρυφοι ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ὕψους τοῦ λαιμοῦ καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον καὶ δύο ὁριζόντιαι κυλινδρικαὶ κατὰ τὸ μέσον τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου.

Παραβολή: Ἐλευσίς, σ. 92, εἰκ. 71.

Γ-21. Κάνθαρος.

Ναύπλιον: 13312

Πίναξ 43β,2 Τομή, πίν. 234

Ὕψος 0,07 μ., διάμετρος μεγίστη 0,086 μ., διάμετρος βάσεως 0,04 - 0,042 μ., περίμετρος 0,26 μ. Λαβαί: πλάτος 0,015 μ., ὕψος 0,045 μ., ἄνοιγμα 0,015 μ., διάμετρος στομίου μεγαλυτέρα τοῦ ὕψους.

Ἐκ τῆς ΝΑ. γωνίας. Ἀκέραιος, ἄγραφος. Πηλὸς κιτρινωπὸς μετά τινων τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα κίτρινον ἐλαφρῶς στιλπνόν.

Βάσις κωνική, κάτω κοίλη, κορμὸς κωνικὸς κυρτούμενος ἐλαφρῶς, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, λαιμὸς εἰσέχων πρὸς ἐκτρεπόμενον ἐλαφρῶς ὀξὺ χεῖλος, λαβαὶ κατακόρυφοι, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψούμεναι αὐτοῦ, καταλήγουν ἐπὶ τοῦ ὤμου. Ἡ ράχις των εἶναι αὐλακωτή.

Γ-22. Κάνθαρος.

Ναύπλιον: 13314

Πίναξ 43β, 1

Ὕψος 0,08 - 0,099 μ., διάμετρος μεγίστη 0,085 - 0,105 μ., διάμετρος βάσεως 0,056 μ. περίμετρος 0,325 μ., ὕψος χείλους 0,015 μ., λαβή: πλάτος 0,02 μ., ἄνοιγμα 0,03 μ., ὕψος 0,055 μ.

Ἐκ τῆς ΝΑ. γωνίας. Συγκεκολλημένος καὶ συμπεπληρωμένος εἴς τινα τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ χείλους. Ἄγραφος. Πηλὸς κιτρινωπός. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις κωνική, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, λαιμὸς εἰσέχων καὶ καταλήγων πρὸς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος. Λαβαὶ ταινιόσχημοι, κατακόρυφοι, ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψούμεναι αὐτοῦ καταλήγουν ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Γ-23. Κάνθαρος.

Ναύπλιον: 13313

Πίναξ 43β, 3 Τομή, πίν. 234

Ὕψος 0,073 μ., ὕψος μετὰ λαβῶν 0,099 μ., διάμετρος στομίου 0,092 μ., κατὰ τὰς λαβὰς 0,076 μ., περίμετρος χείλους 0,282 μ., ὕψος χείλους 0,015 μ., πάχος χείλους 0,0025 μ. περίμετρος ποδὸς 0,135 μ.

Εὑρέθη κάτωθεν τῶν κανθάρων ὑπ' ἀρ. 21 καὶ 22 πλησίον τοῦ ὑπ' ἀρ. 4 σκελετοῦ, κατὰ τὴν ΝΑ. γωνίαν τοῦ τάφου. Ἀκέραιος. Πηλὸς ὑποκίτρινος μετὰ πλείστων τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον. Ἄγραφος.

Βάσις κωνικὴ κοίλη κάτω, κορμὸς κωνικὸς ἐλαφρῶς κυρτούμενος, μετὰ τοῦ ὤμου σχηματίζει ἀκμήν· ὦμος καμπυλούμενος πρὸς χαμηλὸν λαιμὸν καταλήγοντα εἰς ὀξὺ χεῖλος· λαβαὶ δύο κάθετοι ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψούμεναι αὐτοῦ καταλήγουν ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Καὶ οἱ τρεῖς ἄγραφοι κάνθαροι ὑπ' ἀριθμὸν 21, 22 καὶ 23 ἔχουν χαρακτηριστικὸν μινύειον σχῆμα.

Παραβολή: Asine, σ. 268, εἰκ. 185 ἀρ. 2 (ΜΗ ΙΙ).

Γ-24. Μόνωτον κύπελλον.

Ναύπλιον: 13354

Πίναξ 43β, 4 Τομή, πίν. 231

Ὕψος 0,07 μ., διάμετρος 0,093 μ., διάμετρος βάσεως 0,044 - 0,045 μ., περίμετρος 0,30 μ. (μεγαλύτερον τὸ ἄνοιγμα τοῦ στομίου ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ ἀγγείου), λαβή: πλάτος 0,013 μ., ὕψος 0,026 μ., ἄνοιγμα 0,017 μ.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας. Συμπεπληρωμένον εἰς τὸν κορμὸν καὶ τὸ χεῖλος. Ἄγραφον. Πηλὸς κιτρινωπός.

Βάσις κωνική, κάτω ἐλαφρῶς κοίλη, κορμὸς ἡμισφαιρικός, χεῖλος ἐκτρεπόμενον καὶ ὀξύ· λαβὴ ταινιωτὴ ἐκφυομένη ὀλίγον κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου. Ράχις ἐλαφρῶς αὐλακωτή· μικρὸν κομβίον εἰς τὸ σημεῖον ἐπαφῆς της μὲ τὸ χεῖλος. Ἐκ μεταλλικοῦ προτύπου.

Παραβολή: Ἐλευσίς, σ. 114 εἰκ. 92 ἀρ. 348, σ. 109 εἰκ. 86 ἀρ. 317. Asine, σ. 283 εἰκ. 194 ἀρ. 3. Νεκροταφεῖον Ἐλευσῖνος ἐκ τῶν τάφων Ηπ20, Γπ17, Ηπ1.

Γ-25. Ἀμφορίσκος.

Ναύπλιον: 13326

Πίναξ 44β, 1 Τομή, πίν. 224

Ὕψος 0,145 μ., διάμετρος μεγίστη 0,13 μ., διάμετρος στομίου 0,058 καὶ 0,08 μ., διάμετρος βάσεως 0,06 μ., περίμετρος 0,405 μ., περίμετρος χείλους 0,21 μ., ὕψος λαβῆς 0,045 μ., πάχος χείλους 0,003 μ., πλάτος λαβῶν 0,018 μ., ὕψος 0,04 μ., ἄνοιγμα 0,022 μ.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας. Ἀκέραιον, πλὴν μικρᾶς ἀποκρούσεως εἰς τὸ χεῖλος. Ἄγραφος. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς περιέχων τρίμματα χαλαζίου, ἐπίχρισμα κιτρινωπόν.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλὸς καμπυλούμενος ἐλαφρῶς πρὸς ὀξὺ χεῖλος. Τὸ στόμιον συμπιέζεται πρὸς τὰ ἔσω εἰς τὸ σημεῖον ἐπαφῆς τῆς λαβῆς καὶ τοῦ χείλους καὶ χάνει τὸ κυκλικόν του σχῆμα· λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐλαφρῶς αὐλακωταί, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον. Εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ ἐσωτερικῶς δύο ἐγχάρακτοι δακτύλιοι.

Παραβολή: Karo, πίν. CLXXI ἀρ. 614 καὶ 615, τάφος IV.

Γ-26. Ἀμφορίσκος.

Ναύπλιον: 13324

Πίναξ 44β, 4

Ὕψος 0,098 μ., διάμετρος μεγίστη 0,0975 μ.,

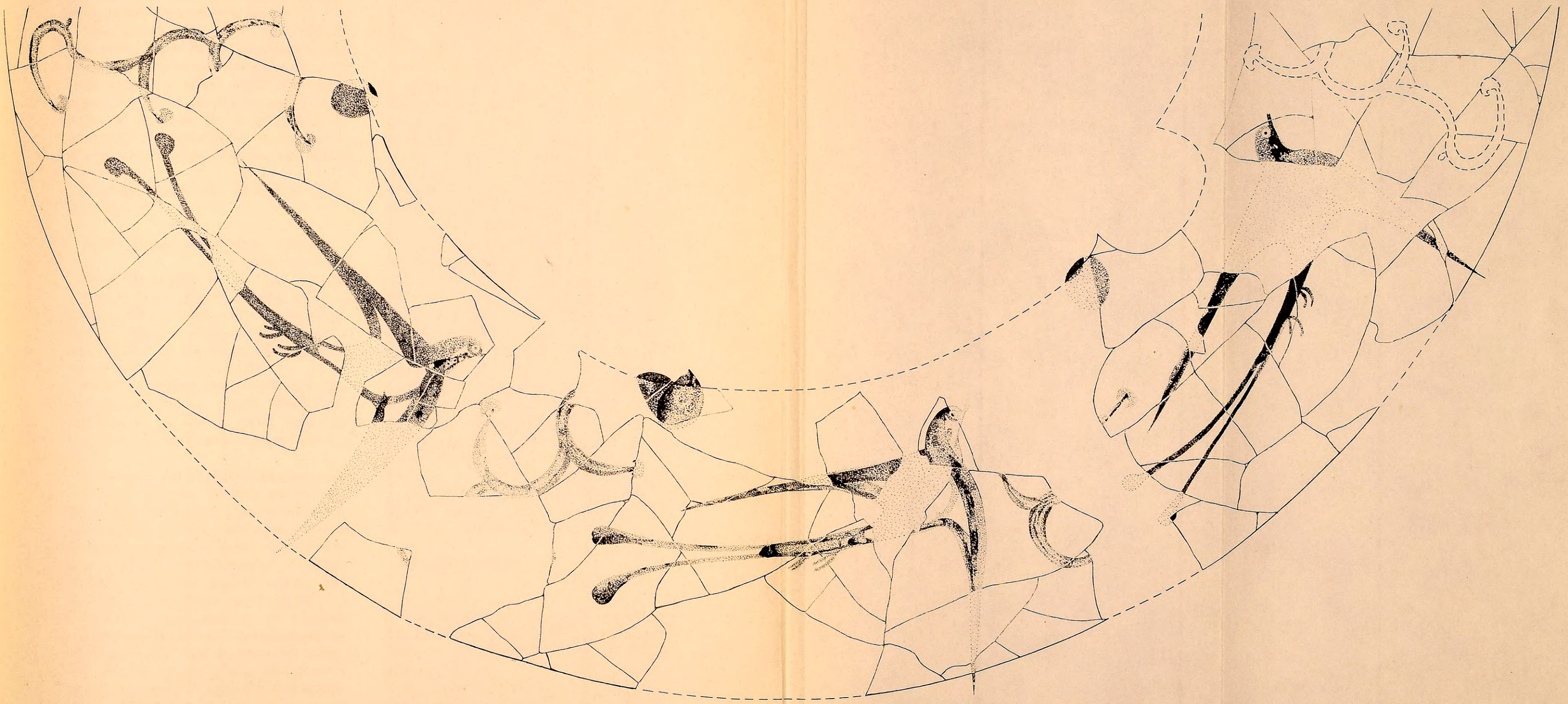

Γραπταὶ χελιδόνες τῆς πρόχου Γ - 27.

διάμετρος βάσεως 0,049 - 0,05 μ., περίμετρος 0,295 μ., διάμετρος χείλους 0,042 - 0,068 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,175 μ., λαβαί: πλάτος ±0,016 μ., ὕψος 0,041 μ., ἄνοιγμα 0,042 μ.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας. Ἐλλιπὴς κατὰ τὸ χεῖλος, τὸν λαιμὸν καὶ τὴν κοιλίαν. Ἄγραφος. Πηλὸς κιτρινωπὸς μετὰ λείας ἐπιφανείας.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, πεπλατυσμένος, λαιμὸς ὑψηλός, κατακόρυφος, καμπυλούμενος ἐλαφρῶς καὶ καταλήγων ἄνω εἰς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος, λαβαὶ δύο ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν ἐπὶ τοῦ ὤμου. Ἐκ τῆς συμπιέσεως τῶν τοιχωμάτων τοῦ λαιμοῦ κατὰ τὴν προσκόλλησιν τῶν λαβῶν τὸ στόμιον λαμβάνει ὀκτώσχημον μορφήν.

Παραβολή: Karo, πίν. CLXXI ἀρ. 614, 615, τάφος IV.

Γ-27. Σφαιρικὴ ραμφόστομος πρόχους.

Ναύπλιον: 13481

Πίναξ 44α, παρένθ. πίν. Α Τομή, πίν. 227

Ὕψος 0,32 μ., μεγίστη διάμετρος 0,289 μ., διάμετρος βάσεως 0,094 - 0,097 μ., περίμετρος 0,885 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,145 μ., ἄνοιγμα στομίου 0,027 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,045 μ., ἄνοιγμα λαβῆς 0,032 μ., ὕψος 0,025 μ.

Ἐκτὸς τοῦ τάφου, ἀπὸ τὴν ἐπίχωσιν. Συμπεπληρωμένη κατὰ τὸν κορμόν. Πηλὸς ὑποκίτρινος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα κιτρινωπὸν μὲ πρασινωπὴν ἐνιαχοῦ ἀπόχρωσιν.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, κάτωθεν τοῦ λαιμοῦ ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας ἐξόγκωσις, ἀπομιμουμένη στόμαχον πτηνοῦ (γοῦσαν), λαιμὸς χαμηλός, πρὸς τὰ ὀπίσω σεσυρμένος καταλήγει εἰς αὐλακωτὴν προχοὴν πρὸς τὰ ἄνω ἐστραμμένην καὶ τερματιζομένην εἰς εὐθεῖαν γραμμήν, κάθετον πρὸς τὴν αὔλακα. Λαβὴ κάθετος, κυλινδρική, ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ στομίου καταλήγει εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ καὶ λευκοῦ χρώματος. Πρὸς τὴν βάσιν τῆς πρόχου κατὰ τὴν μίαν ὄψιν τὸ χρῶμα, λόγῳ ἀνομοιομεροῦς πυρακτώσεως, παρουσιάζει ἐρυθρὰν ἀπόχρωσιν. Περὶ τὴν βάσιν καὶ τὸ κάτω μέρος τῆς κοιλίας ἐγράφησαν δύο ὁμάδες ἐκ τριῶν δακτυλίων ἑκάστη, ἀκανονίστως πως γεγραμμένων· ἡ μεταξύ των ἀπόστασις διαφέρει. Τρεῖς δακτύλιοι ἐγράφησαν κατὰ τὸν ὦμον. Μεταξὺ τῶν δακτυλίων ἀφέθη ἡ κυρία ζώνη (ὕψος ±0,18 μ.), εἰς αὐτὴν δ' ἐγράφησαν ἐλευθέρως κατὰ σειρὰν τρία ἰπτάμενα πτηνά, προφανῶς χελιδόνες. Τὸ σῶμά των ἀποδίδεται διὰ παχέος περιγράμματος, ὁ δὲ λαιμὸς καὶ ἡ κεφαλὴ ἐν σκιαγραφίᾳ μὲ μόνον ἐξαιρούμενον κύκλον, φέροντα στιγμήν, ὑποδηλοῦντα τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ πτηνοῦ. Ἡ πρὸς τὰ ἄνω πτέρυξ ἐκτείνεται ὁριζοντίως καὶ καταλήγει εἰς μακρὸν ὀξὺ ἄκρον. Ἡ ἑτέρα πτέρυξ ἐγράφη πρὸς τὰ κάτω, σχεδὸν κατακορύφως, καὶ καταλήγει εἰς μακρὸν ἄκρον τὸ ὁποῖον ἐφάπτεται τῶν δακτυλίων τοῦ πυθμένος. Ἡ οὐρὰ τῶν πτηνῶν διχάζεται καὶ καταλήγει εἰς δύο ἀφιστάμενα ἐλλειψοειδῆ ἄκρα. Οἱ πόδες, κάτωθεν τοῦ σώματος, ἐγράφησαν διὰ 3 καμπυλοσχήμων, λοξῶς πρὸς τὴν πτῆσιν γεγραμμένων γραμμῶν. Μεταξὺ τῶν ἱπταμένων πτηνῶν ἐγράφησαν τρία συνεχόμενα ἡμικύκλια σχηματίζοντα λοξὴν ἅλυσιν, καταλήγουσαν εἰς ἄγκιστρον. Κατὰ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ τῆς πρόχου ἐγράφη περιδέραιον ἐκ στιγμῶν, ἄνω δ' αὐτοῦ ὀφθαλμοὶ ὁλόβαφοι, σχηματισθέντες ἐκ δισκαρίων περιβαλλομένων ὑπὸ κύκλου. Τὸ ἀποτετμημένον ἄκρον τῆς προχοῆς καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ χρώματος. Κατὰ διαστήματα ἐγράφησαν διὰ λευκοῦ εὐθρύπτου χρώματος δισκάρια εἰς τὰς ταινίας περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ.

Παραβολή: Phylakopi, σ. 120, εἰκ. 92 καὶ Marinatos, ΑΑΑ 1, 1968, σ. 216, εἰκ. 6 καὶ προμετωπὶς καὶ ΑΑΑ 2, 1969, σ. 65-69. Thera II, εἰκ. 5 σ. 14 καὶ 42 - 43 πίναξ Α. Evans, PM I, σ. 556 - 559 καὶ εἰκ. 405d. MM III. Karo, πίν. XXI ἀρ. 24 ἐκ τοῦ τάφου III καὶ πίν. XXXVII ἀρ. 234 ἐκ τοῦ τάφου IV.

Γ-28. Πρόχους ραμφόστομος.

Ναύπλιον: 13476

Πίναξ 44γ

Ὕψος 0,276 μ., διάμετρος 0,267 - 0,274 μ., διάμετρος βάσεως 0,102 - 0,101 μ., περίμετρος 0,845 μ., ἄνοιγμα στομίου 0,026 μ., πάχος χείλους 0,005 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Ἐλάχιστα τμήματα διασώζονται. Λίαν συμπεπληρωμένον. Πηλὸς κιτρινωπός, καθαρᾶς συστάσεως.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, ἐξόγ-

κωσις πρὸ τῆς ρίζης τοῦ λαιμοῦ, ἀπομιμουμένη στόμαχον πτηνοῦ (γοῦσαν), λαιμὸς χαμηλὸς πρὸς τὰ ὀπίσω σεσυρμένος, καταλήγων εἰς αὐλακωτὴν προχοὴν πρὸς τὰ ἄνω ἐστραμμένην μὲ ἀπόκλισιν πρὸς τὰ ὀπίσω, λαβὴ κάθετος κυλινδρικὴ ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ στομίου καταλήγει εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις γεγραμμένη δι' ἀμαυροῦ καστανοῦ χρώματος, κατὰ τόπους ἠραιωμένου καὶ παρουσιάζοντος ἐρυθρωπὴν ἀπόχρωσιν. Δακτύλιος περὶ τὴν ἐξόγκωσιν τοῦ λαιμοῦ, ἕτερος πλατύτερος κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ ὤμου. Μεταξὺ αὐτῶν ἐνδιάμεσος στενὸς δακτύλιος, ἐξίτηλος κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐφ' οὗ διακρίνονται σειραὶ στιγμῶν διὰ λευκοῦ χρώματος εἰς μορφὴν περιδεραίου. Εἰς τοὺς πλατυτέρους δακτυλίους ἔχομεν ὁλόβαφα δισκάρια λευκοῦ χρώματος. Κάτωθεν τοῦ μέσου ὕψους τοῦ κορμοῦ ἐγράφησαν ἓξ ἐπάλληλοι δακτύλιοι (πλάτους $\pm 0{,}011$). Μεταξὺ τῶν δακτυλίων, ἡ κυρία ζώνη φαίνεται ὅτι διῃρεῖτο εἰς τμήματα ὑπὸ ταινιῶν καθέτως καὶ κυματοειδῶς γεγραμμένων ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ πρὸς τὴν βάσιν. Τὰ τμήματα φαίνεται ὅτι ἐκοσμοῦντο ὑπὸ πτηνῶν ἱπταμένων καὶ κύκλων μὲ ἐφαπτομένας. Αἱ οὐραὶ δύο διαφόρων πτηνῶν διακρίνονται καλῶς ἐπὶ δύο διαφόρων τμημάτων.

Παραβολή: Karo, τάφος VI, πρόχους πίν. CLXXIV ἀρ. 950.

Γ-29. Πρόχους ραμφόστομος.

Ναύπλιον: 13475

Πίναξ 45α, 1

Ὕψος 0,325 μ., διάμετρος μεγίστη 0,264 μ., διάμετρος βάσεως 0,076 μ. - 0,079 μ., περίμετρος 0,805 μ., διάμετρος στομίου 0,035 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,05 μ., ἄνοιγμα λαβῆς $\pm 0{,}036$ μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Ἐλλείπουν τμήματα τοῦ κορμοῦ, τῆς λαβῆς καὶ τοῦ χείλους. Πηλὸς ἐρυθρὸς μὲ τεφρὰν ἀπόχρωσιν κατὰ τμήματα, προφανῶς κακῶς ὠπτημένος.

Βάσις ἀσταθὴς πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ἀποκλίνων πρὸς τὰ ὀπίσω, στόμιον σχεδὸν κατακόρυφον, προχοὴ αὐλακωτὴ μὲ τὸ ἄκρον της ἀποκεκρουμένον καθέτως, λαβὴ κατακόρυφος, κυλινδρικὴ ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος. Τρεῖς δακτύλιοι περὶ τὴν προχοὴν καὶ τρεῖς δακτύλιοι κάτωθεν τοῦ λαιμοῦ ὁρίζουν ἄνω τὴν ζώνην τοῦ κορμοῦ, ἥτις δὲν σώζεται πλήρως. Μεταξὺ τοῦ κατωτέρου δακτυλίου τῆς προχοῆς καὶ τοῦ ἀνωτέρου τοῦ λαιμοῦ δύο κύκλοι. Προφανῶς ἔφερε τὸ αὐτὸ φυτικὸν κόσμημα εἰς τὰς δύο ὄψεις, διεσώθη μέρος τῆς προσθίας ὄψεως. Ἡ φυτικὴ διακόσμησις ἀποτελεῖται ἐκ κεντρικοῦ στελέχους, ἐξ οὗ ἐκφύονται ἑκατέρωθεν κλάδοι ἢ πλατέα φύλλα φοίνικος. Τὸ φυτικὸν στοιχεῖον καταλήγει ἄνω εἰς ρομβόσχημον ὀξεῖαν κορυφήν, ἐκφύεται δὲ ἐξ ἐδάφους δηλουμένου διὰ χρώματος. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους ἐκφύονται λεπτοὶ μίσχοι κυμαινόμενοι κάτωθεν τῶν κλάδων καὶ καταλήγοντες εἰς φύλλον κισσοῦ.

Παραβολή: Phylakopi, πίν. XX ἀρ. 6 καὶ σ. 122, εἰκ. 94 καὶ σ. 126, εἰκ. 96 καὶ πίν. XXIII ἀρ. 1 - 3, 6. Evans, PM I, σ. 594, εἰκ. 436c, καὶ σ. 596, πίν. VIIa. Thera II, εἰκ. 23.

Γ-30. Ραμφόστομος πρόχους.

Ναύπλιον: 13478

Πίναξ 45α, 2

Ὕψος 0,285 μ., διάμετρος μεγίστη 0,228 μ., διάμετρος βάσεως 0,068 - 0,071 μ., περίμετρος 0,705 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,068 μ., ἄνοιγμα στομίου 0,022 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,145 μ., πλάτος λαβῆς 0,024 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συγκεκολλημένη καὶ λίαν συμπεπληρωμένη. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ἐρυθρωπόν.

Βάσις πεπλατυσμένη, διακρινομένη κάπως τοῦ σφαιρικοῦ κορμοῦ ὑπὸ ἐσοχῆς, δίδουσα οὕτω τὴν ἐντύπωσιν ὑψωμένης βάσεως. Λαιμὸς ὀλίγον πρὸς τὰ ὀπίσω σεσυρμένος, ἀποκλίνων πρὸς τὴν λαβήν· εἰς τὴν βάσιν του μικρὰ ἐξόγκωσις κατ' ἀπομίμησιν στομάχου πτηνοῦ. Ὁ λαιμὸς καταλήγει εἰς αὐλακωτὴν κάθετον προχοήν, ἀποτετμημένην κατὰ τὸ ἄκρον, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖ ἐλαφρὸν περιχείλωμα, λαβὴ κατακόρυφος πεπλατυσμένη, ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ στομίου καταλήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἐπὶ ἐρυθρωποῦ ἐπιχρίσματος, διακόσμησις γεγραμμένη διὰ βαθέος ἐρυθροῦ καὶ μελανοκαστανοῦ χρώματος μὴ σωζομένη καλῶς. Περὶ τὴν προχοὴν ἐναλλὰξ τρεῖς δακτύλιοι διὰ καστα-

νοῦ χρώματος καὶ δύο διὰ ἐρυθροῦ. Περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ διακρίνεται ἐρυθρὸς δακτύλιος πλαισιούμενος ἑκατέρωθεν ὑπὸ στενοτέρων καστανῶν. Ἡ κυρία ζώνη φαίνεται ὅτι ἐκοσμεῖτο ὑπὸ στοιχείου, κεντρικὸν τμῆμα τοῦ ὁποίου ἦτο κύκλος ἢ δίσκος πλήρης ἐρυθροῦ χρώματος, περιβαλλόμενος ὑπὸ μελανοῦ κύκλου: οἱ δίσκοι ἐνθυμίζουν τοὺς ὁλοβάφους κύκλους τῶν πτηνῶν ἐπὶ τῶν γνωστῶν Μηλιακῶν ἀμφορέων. Τὴν ὑπόνοιαν δὲ ὅτι καὶ εἰς τὴν πρόχουν δίσκοι ἀπετέλουν μέρος πτηνῶν ἐνισχύουν ἴχνη μελανῶν γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ἐκληφθῶσιν ὡς πόδες μεγάλων πτηνῶν, καὶ ἄλλαι, αἱ ὁποῖαι ἐνθυμίζουν πτέρυγας, ὅπως ἐγράφησαν εἰς τὰ ἐκ τοῦ τάφου VI τοῦ Κύκλου Α δείγματα καὶ τὰς ἐκ τῆς Ἀσίνης μικρὰς πρόχους. Ὀλίγον ἄνωθεν τοῦ πυθμένος δακτύλιος ἐρυθροῦ χρώματος διασωζόμενος εἴς τινα τμήματα.

Γ-31. Ραμφόστομος πρόχους.

Ἐθνικόν: 8699

Πίναξ 45β

Ὕψος μέγιστον 0,205 μ., περίμετρος 0,585 μ., διάμετρος 0,19 μ., διάμετρος βάσεως 0,063 - 0,064 μ., ἄνοιγμα στομίου κατὰ τὴν ρίζαν τῆς λαβῆς 0,026 μ., μῆκος προχοῆς ἀπὸ λαβῆς 0,049 μ., ἄνοιγμα αὐλακος προχοῆς 0,017 - 0,024 μ., λαβὴ ταινιόσχημος: ὕψος 0,043 μ., πλάτος 0,015 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένη. Πηλὸς ἐρυθρωπός, ἐνιαχοῦ ἐρυθροκίτρινος μετά τινων τριμμάτων χαλαζίου.

Βάσις ὑποτυπώδης δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικὸς πεπλατυσμένος, καμπυλούμενος εἰς ἐλαφρῶς πεπλατυσμένον ὦμον, λαιμὸς χαμηλὸς ἐλαφρῶς ἐξογκούμενος πρὸς τὰ ἐμπρός, ἀπομιμούμενος γοῦσαν πτηνοῦ, λαιμὸς κλίνων ὀλίγον πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ πρὸς λαβὴν αὐλακωτήν, προχοή, ὑψουμένη ὀλίγον ἐπικλινῶς πρὸς τὸν λαιμόν, καταλήγει εἰς τετμημένον τοξοειδὲς ἄκρον. Λαβὴ ταινιόσχημος πεπιεσμένη πρὸς τὰ κάτω κατὰ τὸ κεντρικὸν αὐτῆς τμῆμα ἵνα σχηματίσῃ αὔλακα.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος. Δύο δακτύλιοι περὶ τὴν βάσιν, ἄνωθεν αὐτῆς ὑψοῦται ἡ πλατυτέρα ζώνη κοσμουμένη διὰ παραλλήλων ἐπικλινῶν ἢ λοξῶν γραμμῶν, πλαγίως γεγραμμένων. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ κορμοῦ καὶ ὁ ὦμος σχηματίζουν ἑτέραν πλατεῖαν ἐπιφάνειαν, ἥτις διὰ λεπτῶν δακτυλίων χωρίζεται εἰς ἓξ στενὰς ζώνας πληρουμένας ὑπὸ σειρῶν μικρῶν ὁμορρόπων καμπύλων γραμμῶν («πτίλων»;) ὡς τὸ λατινικὸν γράμμα C. Ἡ κατωτάτη ζώνη φέρει μίαν σειράν, αἱ ἄλλαι δύο ἐπαλλήλους. Ὑπέρκειται τῶν ζωνῶν τούτων ζώνη διακοπτομένη ὑπὸ τῆς λαβῆς καὶ διακοσμουμένη ὑπὸ ὁμάδων παραλλήλων καθέτων γραμμῶν εἰς διάταξιν τριγλύφων καὶ μετοπῶν. Ἄνω αὐτῆς, ταινία ὁλόβαφος ὁρίζουσα πλατεῖαν κάτωθεν τῆς προχοῆς ἐπιφάνειαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐγράφη πτηνὸν βαῖνον πρὸς τὰ δεξιά. Δύο πλατεῖαι ταινίαι ἐγράφησαν κάτωθεν τῆς προχοῆς, ἐνῷ ἡ αὐλακωτὴ ράχις τῆς λαβῆς καλύπτεται πλήρως ὑπὸ μελανοῦ χρώματος, παρατεινομένου καὶ πέραν τῆς καταλήξεώς της. Τὸ παρὰ τὴν λαβὴν ἄνοιγμα τοῦ στομίου καλύπτεται ὑπὸ χρώματος. Τὸ πτηνὸν ἐγράφη κατὰ πολὺ διάφορον ἢ ἐπὶ τῶν Μηλιακῶν τρόπον. Πλατεῖα γραμμὴ περιγράφει τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ἔχει σχῆμα ὠοειδὲς καὶ καλύπτεται ὑπὸ φολιδωτῶν στοιχείων περικλειόντων κατὰ τὴν κορυφήν των στιγμήν. Ἄνω τοῦ σώματος ἐγράφη πτέρυξ εἰς σχῆμα στενοῦ παραλληλογράμμου, ποικιλλομένου ὑπὸ παραλλήλων κατακορύφων ἐσωτερικῶν γραμμῶν. Ἡ ἑτέρα πτέρυξ, γραφεῖσα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, κάτω τοῦ στήθους μόλις διαφαίνεται. Ἡ γραμμὴ τῆς προσθίας ὄψεως τοῦ κορμοῦ συνεχίζεται πρὸς τὰ ἄνω διὰ νὰ δημιουργήσῃ χαμηλὸν λαιμόν, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου ἡ κεφαλὴ ἐγράφη ὡς κύκλος μὲ στιγμὴν εἰς τὸ μέσον δηλοῦσαν τὸν ὀφθαλμόν. Τὸ ράμφος δηλοῦται διὰ μικρᾶς καμπύλης γραμμῆς εἰς τὰ πλάγια τοῦ κύκλου. Οἱ πόδες πρὸς τὰ ὀπίσω ἐγράφησαν μὲ λεπτὰς ἀγκιστροειδεῖς γραμμάς. Τὸ ὅλον εἶναι μῖγμα παραστάσεως κατὰ φύσιν καὶ συνθήκην. Ἀκόμη καὶ τὸ βαρὺ καὶ βραδὺ βάδισμα μεγάλου πτηνοῦ, ὅπως ὁ ταὼς ἢ ὁ γάλλος, εἶναι διάχυτον εἰς τὴν παράστασιν. Ἡ σχηματοποίησις καὶ ἡ κατὰ γεωμετρικὸν τρόπον παράστασις καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς συνθέσεως τῆς καλυπτούσης τὰς ἄλλας ζώνας τῆς ἐπιφανείας. Αἱ παράλληλοι πλάγιαι γραμμαὶ πιθανῶς συμβολίζουν τὰ πτερὰ τοῦ πτηνοῦ. Τὰ μικρὰ καμπύλα στοιχεῖα (τὰ σχήματος C) προφανῶς εἶναι ἐσχηματοποιημένα

πτίλα. Κατὰ ταῦτα, ἡ διακόσμησις τοῦ ὅλου ἀγγείου τείνει νὰ παραστήσῃ πτηνὸν μὲ μεγάλας πτέρυγας καὶ ἄφθονα πτίλα. Ὁ τρόπος τῆς γραφῆς τῶν πτίλων εἶναι διδακτικώτατος, διότι ἔχομεν πλεῖστα μονομερῆ παραδείγματα τοῦ στοιχείου τούτου ἐπὶ ἀγγείων.

Παραβολή: Asine, σ. 295, εἰκ. 203 ἀρ. 2, πρόχους μὲ παράστασιν ὁλοβάφου πτηνοῦ. Ἐλευσίς, σ. 94, εἰκ. 73 ἀρ. 221 καὶ Karo πίν. CLXXIV, τάφος VI, πρόχους. ἀρ. 950. Zygouries, σ. 132 εἰκ. 126, ἀρ. 7.

Γ-31α. Ραμφόστομος πρόχους.
Ναύπλιον: 13491

Πίναξ 46α

Ὕψος ±0,178 μ., μεγίστη διάμετρος 0,216 μ., περίμετρος 0,668 μ., διάμετρος βάσεως 0,068 - 0,069 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συγκεκολλημένη, σώζεται μόνον ὁ κορμὸς τῆς πρόχου καὶ ἡ βάσις της. Πηλὸς ἐρυθρὸς καθαρός. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον.

Βάσις ὑψωμένη κατά τι, κορμός σφαιρικός.

Διακόσμησις γεγραμμένη δι' ἀμαυροῦ μέλανος χρώματος. Κατὰ μέγα μέρος ἐξίτηλος. Κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ ἀγγείου ἔχομεν ἑπτὰ δακτυλίους πλάτους ± 0,003 μ., ἴσον ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντας, ὧν τὰ διάκενα πληροῦνται ὑπὸ δύο σειρῶν «πτίλων» (στοιχείου C). Κάτωθεν τῶν δακτυλίων καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ δακτυλίου τῆς βάσεως σχηματίζεται πλατεῖα ζώνη κεκοσμημένη διὰ παραλλήλων λοξῶν γραμμῶν. Περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ πλατεῖα ταινία, ἄνωθεν τῆς ὁποίας εἰς τμήματα διασώζονται ἴχνη δικτυωτοῦ στοιχείου.

Ἡ διακόσμησις αὕτη εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τῆς πρόχου ὑπ' ἀριθμὸν Γ-31.

Γ-32. Πρόχους μὲ ὁριζοντίαν προχοήν.
Ναύπλιον: 13479

Πίναξ 46β, 2

Ὕψος 0,274 μ., διάμετρος μεγίστη 0,275 μ., περίμετρος 0,85 μ., διάμετρος βάσεως 0,094 μ., μ., ὕψος λαιμοῦ 0,049 μ., διάμετρος χείλους 0,044 περίμετρος λαιμοῦ 0,17 μ., ὕψος λαβῆς ± 0,05 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένη εἰς πολλὰ τμήματα. Πηλὸς κιτρινωπός, καθαρός, ἐπιφάνεια πορώδης.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ταπεινός, προχοὴ πιθανῶς αὐλακωτή, λαβὴ κατακόρυφος κυλινδρικὴ ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις ἐκ καστανοῦ χρώματος μὲ ἐρυθρωπὰς ἀποχρώσεις καὶ ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος. Περὶ τὸν λαιμὸν καὶ τὸν κορμὸν ἄνωθεν τῆς βάσεως διεσώθησαν ἴχνη τῶν δακτυλίων, οἱ ὁποῖοι ἐγράφησαν διὰ μελανοῦ καὶ καστανοῦ χρώματος ἐναλλὰξ εἰς μικρὰς ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις. Ἑκατέρωθεν τῆς προχοῆς πλαστικῶς δεδηλωμένοι ὀφθαλμοί, ἀρχικῶς ὁλόβαφοι. Οἱ πλαστικοὶ ὀφθαλμοὶ καὶ ἡ αὐλακωτὴ προχοὴ δίδουν εἰς τὸ στόμιον τριφυλλοειδῆ ὄψιν.

Παραβολή: Πρόχους Γ-18 καὶ Γ-33.

Γ-33. Πρόχους μὲ ὁριζοντίαν προχοήν.
Ναύπλιον: 13480

Πίναξ 46β, 1

Ὕψος 0,275 μ. διάμετρος μεγίστη 0,268 μ., διάμετρος βάσεως 0,093 - 0,09 μ., περίμετρος 0,705 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,051 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,153 μ., διάμετρος στομίου 0,067 - 0,043 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συγκεκολλημένη ἐκ πλειόνων τεμαχίων, ἡ προχοὴ συμπεπληρωμένη. Πηλὸς κιτρινωπός, ἐπιφάνεια πορώδης.

Βάσις πεπλατυσμένη ὡς ἐλλειπτικὸς κύκλος, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ταπεινός, λαβὴ κατακόρυφος κυλινδρική, πιθανῶς αὐλακωτὴ προχοή.

Διακόσμησις ἐξίτηλος ἐκ δακτυλίων ποικίλου πάχους, γεγραμμένων δι' ἀραιοῦ ἐρυθροῦ πρὸς τὸ καστανὸν καὶ δι' ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος περὶ τὸν λαιμόν, τὴν βάσιν αὐτοῦ καὶ εἰς τὸ κατώτερον μέρος τοῦ κορμοῦ. Πλαστικοὶ ὀφθαλμοὶ περὶ τὸ στόμιον. Βύθισμα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς κοιλίας, προφανῶς προκληθὲν ἐκ τῆς ὀπτήσεως.

Παραβολή: Πρόχους Γ-18.

Γ-34. Πρόχους μὲ ὀπισθότμητον στόμιον.
Ναύπλιον: 13385

Πίναξ 47α Τομή, πίν. 227

Ὕψος ±0,23 μ., διάμετρος μεγίστη 0,148 μ., περίμετρος 0,46 μ., διάμετρος βάσεως 0,052 -

0,053 μ., λαβή: ἄνοιγμα ± 0,08 μ., ὕψος ± 0,038 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συγκεκολλημένη ἐκ πολλῶν τεμαχίων. Ἐλλείπει μέρος τῆς προχοῆς. Πηλὸς ὑποκίτρινος μὲ πρασίνην χροιάν. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον ἐστιλβωμένον.

Βάσις ὑψωμένη πλατεῖα κάτω, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς κατακόρυφος, προεκτεινόμενος πρὸς τὰ ἄνω καὶ σχηματίζων ἐλλειψοειδῆ, αὐλακωτὴν κατακόρυφον προχοήν, ἀποκλίνουσαν ὀλίγον πρὸς τὰ ἔξω κατὰ τὸ κεκομμένον ἄκρον. Λαβὴ κατακόρυφος, ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ στομίου καταλήγει εἰς τὴν κοιλίαν.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανοῦ χρώματος. Ἐπὶ τῆς προχοῆς ὀκτὼ ἐπάλληλοι δακτύλιοι μετ' ἀσυμμέτρων διακένων. Τρεῖς δακτύλιοι κατὰ τὸ ὕψος τοῦ στομίου, τὰ διάκενα τῶν ὁποίων ποικίλλονται ὑπὸ συστημάτων μικρῶν καθέτων γραμμῶν. Κατὰ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ πλατεῖα ταινία καὶ τρεῖς δακτύλιοι· κάτωθεν τοῦ τρίτου δακτυλίου ἐγράφη ὀφιοειδὴς γραμμή, καταλήγουσα κατὰ τὰ δύο της ἄκρα εἰς θύσανον ἢ φυλλοειδὲς κόσμημα. Κατὰ τὴν κοιλίαν τρεῖς δακτύλιοι καὶ ταινία γεγραμμένη ἐν συνεχείᾳ τῆς διακοσμήσεως τῆς λαβῆς. Κάτωθεν τῆς ταινίας ἐξαρτῶνται κατὰ διαστήματα ὀφιοειδεῖς γραμμαὶ ἀμελῶς γεγραμμέναι. Ἡ ράχις τῆς λαβῆς ἐκοσμήθη διὰ γραμμῶν, δύο ἐκ τῶν ὁποίων ἐγράφησαν κατὰ μῆκος τῶν παρυφῶν, μεταξὺ δ' αὐτῶν ἀνὰ τρεῖς καὶ τέσσαρες ἐγκάρσιαι γραμμαὶ κατὰ τὸ ἄνω τμῆμα καὶ μέσον τῆς ράχεως καὶ τέσσαρες ἔτι γραμμαὶ πλαγίως κατὰ τὴν ἀπόληξιν. Συστήματα κατακορύφων μικρῶν γραμμῶν ποικίλλουν τὰ διάκενα τῶν πλαγίων γραμμῶν τῆς ἀπολήξεως καὶ κατὰ τρόπον παράλληλον τοῦ χρησιμοποιηθέντος εἰς τὴν διακόσμησιν τοῦ λαιμοῦ.

Παραβολή: μὲ τὴν A-5. Zygouries, σ. 130, εἰκ. 125. Prosymna, σ. 160, εἰκ. 644 καὶ 648, ἀρ. 501, Ἐλευσίς, σ. 102 εἰκ. 82, ἀρ. 6. Korakou, σ. 24 εἰκ. 34 ἀρ. 6, εἰκ. 35, ἀρ. 10 διὰ τὸν θύσανον.

Γ - 35. Ραμφόστομος προχοΐσκη.

Ναύπλιον: 13345

Πίναξ 47γ Τομή, πίν. 228

Ὕψος 0,135 μ., διάμετρος μεγίστη 0,108 μ., διάμετρος βάσεως 0,04 - 0,036 μ., περίμετρος 0,34 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,10 μ., λαβή: ἄνοιγμα 0,015 μ., ὕψος 0,02 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συγκεκολλημένη ἐκ πλειόνων τεμαχίων. Ἄγραφος. Πηλὸς κιτρινωπὸς μετ' ἐρυθρωπῆς ἀποχρώσεως. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον λελεασμένον.

Βάσις ἐλαφρῶς ὑψωμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς πρὸς τὰ ὀπίσω κεκλιμένος φέρει ἐλαφρὰν διόγκωσιν, ὡς γοῦσαν πτηνοῦ, εἰς τὴν προσθίαν ἐπιφάνειάν του καταλήγει εἰς αὐλακωτὴν προχοήν, τῆς ὁποίας τὰ πλάγια πιέζονται ἐλαφρῶς καὶ οὕτω δημιουργεῖται κλειστὴ σχεδὸν αὔλαξ· λαβὴ κατακόρυφος κυλινδρική, ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ στομίου καταλήγει ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Γ - 36. Ἀμφορεὺς τετράωτος.

Ναύπλιον: 13513.

Πίναξ 47β Τομή, πίν. 222

Ὕψος 0,42 μ., διάμετρος μεγίστη 0,356 μ., περίμετρος 1,07 μ., διάμετρος βάσεως 0,108 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,055 μ., περίμ. λαιμοῦ ± 0,34 μ., διάμετρος χείλους 0,12 μ., πλάτος χείλους ± 0,018 μ. Λαβαὶ κατακόρυφοι: πλάτος 0,028 μ., ὕψος ± 0,04 μ., ἄνοιγμα 0,065 μ., λαβαὶ ὁριζόντιαι: ὕψος ± 0,026 μ., ἄνοιγμα ± 0,045 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένος εἰς μικρὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τῆς βάσεως. Πηλὸς ἐρυθρωπός. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον διασωθὲν εἴς τινα τμήματα.

Βάσις ὑψωμένη, κορμὸς σφαιρικὸς ἐπιμήκης, λαιμὸς χαμηλὸς καταλήγων εἰς πλατὺ χεῖλος καὶ ταινιωτὸν περιχείλωμα, λαβαὶ δύο κατακόρυφοι, ταινιόσχημοι ἐκφύομεναι ἀπὸ τοῦ περιχειλώματος καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον. Εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ἐφάπτονται τοῦ περιχειλώματος διατηροῦνται τέσσαρα καὶ τρία κομβία ἀντιστοίχως, πλαστικῶς δεδηλωμένα, τεταγμένα εἰς ὁριζοντίαν γραμμήν. Εἰς τὰ διάμεσα διαστήματα τῶν κατακορύφων ἐτέθησαν ἐπὶ τοῦ ὤμου δύο ὁριζόντιαι τοξοειδεῖς κυλινδρικαὶ λαβαὶ οὐχὶ συμμετρικῶς πρὸς τὸν ἄξονα.

Διακόσμησις ἐξ ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος (ἴχνη μόνον διεσώθησαν). Κατὰ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ ἐγράφησαν τρεῖς ἐπάλληλοι δακτύλιοι. Ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ ἀμέσως κάτωθεν τῆς γραμμῆς τῶν λαβῶν ἔχομεν προφανῶς

εὑρεῖαν ζώνην ὁριζομένην ὑπὸ δακτυλίων καὶ κοσμουμένην ὑπὸ δύο ἐπαλλήλων κλάδων ἐλαίας (;) κατὰ ὁριζοντίαν διάταξιν.

Κατὰ τὸν πυθμένα δακτύλιος καὶ ὁμοίως δακτύλιος περὶ τὴν βάσιν.

Παραβολή: Evans, PM IV, σ. 264, εἰκ. 195, PM I, σ. 255, εἰκ. 191. Phylakopi, πίν. XX ἀρ. 16.

Γ-37. Πιθόσχημος στάμνος.

Ναύπλιον: 13527

Πίναξ 47δ

Ὕψος 0,468 μ., διάμετρος μεγίστη 0,376 μ., περίμετρος 1,165 μ., διάμετρος βάσεως 0,10 - 0,106 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,058 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,405 μ., ἄνοιγμα στομίου 0,106 μ., διάμετρος χείλους ± 0,154 μ., περίμετρος χείλους 0,507 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συγκεκολλημένος ἐκ πολλῶν τεμαχίων καὶ λίαν συμπεπληρωμένος κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὴν βάσιν. Πηλὸς ἐρυθρὸς χονδρόκοκκος, ἐπιφάνεια τραχεῖα. Ἐπίχρισμα κιτρινέρυθρον, ἐλλιπῶς διασωθέν, ὄπτησις ἀνομοιομερὴς προκαλέσασα τὴν διαφορὰν τοῦ χρώματος τῆς ἐπιφανείας.

Βάσις πεπλατυσμένη, ἀσταθής, σχεδὸν ἐπίπεδος ὡς ἐλλειψοειδὴς κύκλος, κορμὸς ὠοειδής, κυρτούμενος εἰς τὸν ὦμον, λαιμὸς καμπυλούμενος καταλήγει πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος μὲ ἐσωτερικῶς ἐπικλινῆ ἐπιφάνειαν. Λαβαὶ δύο τοξοειδεῖς, κυλινδρικαί, πεπλατυσμέναι, καθέτως τεθειμέναι ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ ἀπέχουσαι ἀσυμμέτρως τοῦ λαιμοῦ.

Διακόσμησις ἐλλιπῶς διατηρηθεῖσα, γεγραμμένη δι' ἀμαυροῦ ἐρυθροῦ χρώματος, ποικίλλοντος πρὸς τὸ καστανόν. Ἀποτελεῖται ἐκ πλατέων ταινιῶν καὶ δακτυλίων γεγραμμένων περὶ τὸν πυθμένα, κορμὸν καὶ λαιμόν. Κάτωθεν τῆς συμπεπληρωμένης λαβῆς διακρίνεται κόσμημα φυλλοειδὲς ἐν σκιαγραφίᾳ. Ἄνω τῆς λαβῆς ἴχνη δυσδιακρίτου κοσμήματος. Ἐσωτερικῶς τοῦ χείλους δακτύλιος. Ἴσως νὰ εἶχε διακόσμησιν φυτικὴν εἰς τὰς μεταξὺ τῶν δακτυλίων τοῦ ὤμου ζώνας.

Παραβολή: Προάγγελος τῶν ἀμφορέων τοῦ ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ.

Γ-38. Πιθόσχημος στάμνος.

Ναύπλιον: 13521

Πίναξ 48α

Ὕψος 0,49 μ., διάμετρος μεγίστη 0,37 μ., περίμετρος 1,12 μ., διάμετρος βάσεως 0,10 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,055 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,355 μ., περίμετρος χείλους 0,48 μ., πλάτος χείλους 0,007 μ., διάμετρος στομίου 0,152 μ. Λαβαί: ἄνοιγμα 0,03 μ., ὕψος 0,035 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συγκεκολλημένος ἐκ πλειόνων τεμαχίων, ἐλλιπὴς κατὰ τὸν κορμόν. Πηλὸς ὑποκίτρινος καθαρός, ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον μετὰ πρασινωπῆς ἀποχρώσεως.

Βάσις πεπλατυσμένη ἐπίπεδος, κορμὸς ὠοειδής, λαιμὸς χαμηλός, ἐντόνως ἐκτρεπόμενος πρὸς ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος, λαβαὶ δύο, ὁριζόντιαι, κυλινδρικαὶ περὶ τὸ μέσον τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου καὶ ὀλίγον κάτωθεν τῆς μεγαλυτέρας διαμέτρου.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος. Δακτύλιος περιθέει τὴν περίμετρον τοῦ χείλους, δύο δακτύλιοι περὶ τὸν λαιμόν. Εἰς τὴν ζώνην τοῦ ὤμου τέσσαρες διπλοῖ ὁμόκεντροι κύκλοι εἰς ἀπόστασιν 0,065 - 0,075 μ. ἀπ' ἀλλήλων. Οἱ κύκλοι μᾶλλον ἀκανόνιστοι. Τὰς λαβὰς περιβάλλουν γραμμαί, ἐξ ὧν ἡ ἄνω εἶναι εὐθεῖα καὶ ἡ κάτω τῆς λαβῆς καμπύλη· τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ ἀγγείου ἀκόσμητον.

Παραβολή: Asine, σ. 273, εἰκ. 189 ἀρ. 4. Ἐλευσίς, σ. 100 εἰκ. 81. Korakou, σ. 17, εἰκ. 23 ἀρ. 9 καὶ σ. 21, εἰκ. 28 καὶ Eutresis, σ. 147, εἰκ. 200.

Γ-39. Πιθόσχημος στάμνος.

Ναύπλιον: 13538

Πίναξ 48β

Ὕψος 0,57 μ., διάμετρος μεγίστη 0,41 μ., περίμετρος 1,24 μ., διάμετρος βάσεως 0,092 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,085 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,42 μ., περίμετρος χείλους 0,50 μ., διάμετρος στομίου 0,158 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συγκεκολλημένος ἐκ πλειόνων τεμαχίων, ἐλλιπὴς κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὴν βάσιν. Πηλὸς ὑποκίτρινος μετὰ πλείστων τριμμάτων χαλαζίου καὶ λιθαρίων. Ἐπιφάνεια μὲ ὑποπρασίνην ἀπόχρωσιν.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς ὠοειδής, λαιμὸς ὑψηλὸς στενούμενος ἄνω καταλήγει εἰς πλατὺ χεῖλος ἐκτρεπόμενον, στόμιον εὐρύ, λαβαὶ ὁριζόντιαι κυλινδρικαί.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ

χρώματος, περιοριζομένη εἰς τὸ ὑπὲρ τὰς λαβὰς τμῆμα τοῦ ἀγγείου καὶ ἀποτελουμένη ἐκ δακτυλίων καὶ ὁμοκέντρων κύκλων (ὡς καὶ τοῦ Γ - 38). Πέριξ ἑκάστης λαβῆς ἐλλειψοειδὴς δακτύλιος. Κατὰ τὸ μῆκος τῆς ράχεως τῶν λαβῶν γραμμή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξαρτῶνται τέσσαρες κάθετοι καμπύλαι γραμμαί.

Παραβολή: Διὰ τὸ σχῆμα, Ἐλευσίς, σ. 100, εἰκ. 81. Διὰ τοὺς συγκεντρικοὺς κύκλους: Asine, σ. 273 εἰκ. 189 ἀρ. 4. Eutresis, σ. 147, εἰκ. 200 καὶ πίν. XIV.

Γ - 41. Πιθόσχημος τετράωτος στάμνος.
Ναύπλιον: 13509

Πίναξ 50α

Ὕψος διασωθὲν ± 0,36 μ., διάμετρος μεγίστη 0,325 μ., περίμετρος 1,065 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,064 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,37 μ., ἄνοιγμα στομίου 0,085 μ., διάμετρος χείλους 0,162 μ., περίμετρος χείλους 0,51 μ.
λους 0,51 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Λίαν ἐλλιπὴς κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὴν βάσιν. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς χονδρόκοκκος, ἐπιφάνεια τραχεῖα.

Κορμὸς ὠοειδής, λαιμὸς ὑψούμενος πρὸς ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος, λαβαὶ δύο ἐπὶ τοῦ ὤμου κατακόρυφοι κυλινδρικαὶ καὶ δύο ὁριζόντιαι κυλινδρικαί, κατὰ τὴν κοιλίαν τεθειμέναι.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος ἐξιτήλου περὶ τὸ χεῖλος καὶ τὴν κοιλίαν, δύο δακτύλιοι ἀνίσου πλάτους ἄνωθεν τῶν ὁριζοντίων λαβῶν. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ζώνη ἐκ δύο δακτυλίων, τὸ διάκενον τῶν ὁποίων καλύπτεται ὑπὸ ἀλύσεως στιγμῶν μὲ δύο κεραίας ἄνω. Δακτύλιος περιβάλλει τὰς καθέτους λαβάς, δύο δακτύλιοι περὶ τὸν λαιμὸν καὶ εἷς ἐξίτηλος, περὶ τὸ χεῖλος καὶ ἐπ' αὐτοῦ.

Γ-42. Πιθόσχημος ἑξάωτος στάμνος.
Ναύπλιον: 13526

Πίναξ 49 Τομή, πίν. 222

Ὕψος 0,518 μ., διάμετρος 0,475 μ., περίμετρος 1,44 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,065 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,50 μ., διάμετρος βάσεως 0,146 μ., περίμετρος χείλους 0,825 μ., διάμετρος στομίου 0,185 μ., πλάτος χείλους 0,04 μ.· λαβαὶ ταινιόσχημοι: πλάτος ± 0,042 μ., ἄνοιγμα ± 0,09 μ., ὕψος ± 0,035 μ., κυλινδρικαὶ λαβαί: ἄνοιγμα ± 0,031 μ., ὕψος 0,02 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συγκεκολλημένον ἐκ πλειόνων τεμαχίων. Ἐλλείπουν τμήματα τοῦ χείλους καὶ τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ἐρυθρωπός, περιέχων τρίμματα χαλαζίου.

Βάσις πεπλατυσμένη, διακρινομένη τοῦ κορμοῦ δι' ἐλαφρᾶς αὐλακώσεως. Κορμὸς σφαιρικός, ἐπιμήκης, λαιμὸς ὑψηλός, καμπυλούμενος ἐλαφρῶς πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος μὲ πλατὺ περιχείλωμα, φέρον εἰς τὴν ἐσωτερικήν του πλευρὰν ἐγκοπήν. Λαβαὶ δύο ὁριζόντιαι, ταινιόσχημοι, πλατεῖαι, προσκεκολλημέναι εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου, ἡ ράχις αὐτῶν κοίλη· τέσσαρες κυλινδρικαί, τοξοειδεῖς λαβαὶ κατὰ τὸν ὦμον λοξῶς τεθειμέναι, δύο εἰς ἑκάστην ὄψιν καὶ εἰς διαστήματα μεταξὺ τῶν ὁριζοντίων λαβῶν.

Ἡ διακόσμησις, διὰ χρώματος εὐθρύπτου λευκοῦ ἐπὶ μελανοῦ πρὸς τὸ καστανόν, δὲν διεσώθη καλῶς, παρουσιάζει ὅμως πολὺ ἐνδιαφέρον· τὸ κάτω μέρος τοῦ ἀγγείου ἀφέθη εἰς τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ. Τὸ ἄνω τμῆμα ἐκαλύφθη ὑπὸ ἀραιοῦ χρώματος μελανοῦ, πρὸς τὸ καστανόν, ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἐγράφησαν δι' εὐθρύπτου λευκοῦ ποικίλα διακοσμητικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα δὲν διεσώθησαν πλήρως καὶ διὰ τοῦτο ἡ διάταξις τῆς συνθέσεως εἶναι ἀσαφής. Κατὰ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ὤμου διακρίνονται τμήματα δακτυλίου καὶ ἄνωθεν αὐτῶν δύο τοξοειδεῖς γραμμαί. Ἡ κυρία συνεχὴς ζώνη τοῦ κορμοῦ φαίνεται ὅτι καλύπτεται ὑπὸ σειρᾶς κύκλων καὶ σπειρῶν συνδεομένων ἀνὰ δύο ὑπὸ ἐφαπτομένων. Ἡ ἐπιφάνεια τῶν κύκλων πληροῦται ὑπὸ διαγραμμίσεως ἐκ λοξῶν γραμμῶν συγκλινουσῶν καὶ σχηματιζουσῶν ἀνὰ δύο V, τὰ μεταξὺ τῶν ἑλίκων τῶν σπειρῶν διάκενα πληροῦνται ἐπίσης ὑπὸ λοξῶν γραμμῶν τεθειμένων ἐνίοτε κατὰ τὴν φορὰν τῆς φυγοκέντρου δυνάμεως. Ἐπὶ τῆς ράχεως τῶν ὁριζοντίων λαβῶν ἐγράφησαν λοξῶς παράλληλοι γραμμαί, ἄνωθεν δ' αὐτῶν ἐγράφη φυτικὸν στοιχεῖον προφανῶς περικλειόμενον εἰς ἡμικύκλιον, ἐνῷ μεταξὺ τῶν καθέτων λαβῶν ἐγράφη βοστρυχοειδὴς γραμμή, ἄλλοτε μὲν διὰ λευκοῦ, ἄλλοτε δὲ διὰ μελανοῦ χρώματος.

Γ-43. Πιθόσχημος τετράωτος στάμνος.
Ναύπλιον: 13500

Πίναξ 50β Τομή, πίν. 219

Ὕψος 0,47 - 0,445 μ., διάμετρος μεγίστη 0,418 μ., περίμετρος 1,24 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,03 μ., περίμετρος, λαιμοῦ 0,515 μ., διάμετρος βάσεως 0,112 μ., πλάτος χείλους 0,032 μ., διάμετρος στομίου 0,127 μ., περίμετρος χείλους 0,59 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συγκεκολλημένος ἐκ πολλῶν τεμαχίων καὶ συμπεπληρωμένος κατά τινα τμήματα. Πηλὸς ἐρυθρός, κατὰ τόπους κεκαυμένος.

Βάσις πεπλατυσμένη, διακρινομένη τοῦ κορμοῦ ὑπὸ ἐλαφρᾶς αὐλακώσεως, κορμὸς ὠοειδής, λαιμὸς σχεδὸν ἀνύπαρκτος, χεῖλος πολὺ ἐκτρεπόμενον καὶ ἀπεστρογγυλευμένον μὲ ἐπικλινῆ ἔσω ἐπιφάνειαν· λαβαὶ δύο, ὁριζόντιαι, κυλινδρικαὶ κατὰ τὸν κορμὸν καὶ δύο τοξοειδεῖς, κατακορύφως τεθειμέναι ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Ἀκόσμητον. Κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ κορμοῦ διατηροῦνται μελαναὶ κηλῖδες προερχόμεναι ἐξ ὑπερβολικῆς ὀπτήσεως. Ἡ ἀνομοιογενὴς ὄπτησις ἐπίσης καταφαίνεται ἐκ τῆς διαφόρου ἀποχρώσεως τμημάτων τοῦ σώματος καὶ τοῦ λαιμοῦ.

Γ-44. Εὐρύστομος ἀμφορίσκος.

Ναύπλιον: 13370

Πίναξ 50γ

Ὕψος 0,103 μ., διάμετρος 0,102 μ., περίμετρος 0,315 μ., διάμετρος βάσεως 0,47 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,027 μ., περίμ. λαιμοῦ 0,205 μ., πλάτος χείλους ±0,015 μ., διάμετρος στομίου 0,068 μ.· λαβή: πλάτος 0,016 μ., ἄνοιγμα 0,027 μ., ὕψος 0,013 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Ἐλλείπουν ἡ βάσις, μέγα μέρος τοῦ κορμοῦ καὶ μικρὰ τμήματα τοῦ χείλους. Πηλὸς κιτρινωπός, ἐπιφάνεια ἐξωτερικῶς λεία. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος, λαβαὶ ταινιόσχημοι, κατακόρυφοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος, κατὰ τόπους ἐξίτηλος. Ὁμάδες στιγμῶν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν παρυφὴν τοῦ χείλους, λεπτὴ γραμμὴ κάτωθι τοῦ χείλους ἐξωτερικῶς. Εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ τρεῖς ἐπάλληλοι δακτύλιοι καὶ κάτωθεν τούτων σειρὰ στιγμῶν. Εἰς τὴν ζώνην μεταξὺ τῶν λαβῶν μεμονωμένοι ἀγκυλωτοὶ σταυροί, ἀπολήγοντες εἰς σπείρας, ὡς καὶ ἥμισυ διπλῆς σπείρας. Ἡ ῥάχις τῶν λαβῶν κοσμεῖται διὰ παραλλήλων γραμμῶν, τῶν ὁποίων τὰ ἄκρα περατοῦνται εἰς σπείρας καὶ φέρει διαγράμμισιν εἰς δύο ὁμάδας, ἄνω μὲν ἐκ λοξῶν κάτω δὲ ἐκ παραλλήλων ἐγκαρσίων εὐθειῶν, ἀνὰ τρεῖς τεταγμένων.

Παραβολή: Prosymna, σ. 161, εἰκ. 648 ἀρ. 569 καὶ Zygouries, σ. 130, εἰκ. 124, πίν. XIV. Hesperia 26, 1957, πίν. 43 δ ἐκ Λέρνης.

Γ - 45. Πρόχους εὐρύστομος.

Ναύπλιον: 13332

Πίναξ 51α Τομή, πίν. 225

Ὕψος 0,09 μ., διάμετρος μεγίστη 0,091 μ., περίμετρος 0,28 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,22 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,03 μ., διάμετρος βάσεως 0,044 μ., διάμετρος στομίου 0,076 μ.· λαβή: πλάτος 0,018 μ., ὕψος 0,033 μ., ἄνοιγμα 0,02 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Ἐλλιπὴς κατὰ τὸ χεῖλος. Πηλὸς ὑποκίτρινος χονδρόκοκκος, περιέχων τρίμματα χαλαζίου.

Βάσις πεπλατυσμένη, ἐλαφρῶς κοίλη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλὸς εὐρὺς κοῖλος, χεῖλος ἐκτρεπόμενον, στόμιον εὐρύτατον, λαβὴ κατακόρυφος, ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἐκ τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸν κορμόν.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανοῦ χρώματος. Περὶ τὸ χεῖλος δακτύλιος, ἐξ οὗ κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν πλευρὰν ἐξαρτῶνται ὁμάδες μικρῶν κατακορύφων γραμμῶν εἰς ἀπόστασιν 0,03 μ. ἀπ' ἀλλήλων. Δύο ταινίαι κατὰ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ. Ἐκ τῆς κατωτάτης ταινίας ἐξαρτῶνται ὀκτὼ ὁμάδες μικρῶν κατακορύφων γραμμῶν ἐκ τριῶν, τεσσάρων ἢ πέντε γραμμῶν. Εἰς τὸ μέσον τοῦ κορμοῦ καὶ κάτωθι τῆς ρίζης τῆς λαβῆς δύο ταινίαι. Περὶ τὴν βάσιν δακτύλιος. Ἡ λαβὴ κοσμεῖται εἰς τὰς παρυφὰς διὰ κατακορύφων γραμμῶν, συνεχιζομένων καὶ πέραν τῆς ἀπολήξεώς της καὶ καταληγουσῶν εἰς ἡμικύκλια. Ὁμὰς ἐκ τεσσάρων γραμμῶν εἰς τὸ ἄνω τμῆμα τῆς λαβῆς παρὰ τὸ χεῖλος, ἑτέρα ὁμὰς ἐκ τεσσάρων γραμμῶν εἰς τὸ μέσον τῆς λαβῆς καὶ τέλος τρεῖς γραμμαὶ κατὰ τὴν ἀπόληξιν.

Παραβολή: Prosymna, σ. 161 εἰκ. 648 ἀρ. 586.

Γ-46. Ἀμφορίσκος εὐρύστομος.

Ναύπλιον: 13328

Πίναξ 44β, 3

Ὕψος 0,10 μ., διάμετρος 0,11 μ., περίμετρος 0,335 μ., διάμετρος στομίου 0,067 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,03 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,18 μ., λαβαί: πλάτος 0,014 μ., ὕψος 0,04 μ., ἄνοιγμα 0,02 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Ἐλλιπὴς κατὰ τὸ χεῖλος καὶ τὸν λαιμόν. Πηλὸς ὑποκίτρινος. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον λεῖον. Ἀκόσμητος.

Βάσις ἀσταθὴς σχεδὸν ἀπεστρογγυλευμένη, κορμὸς σφαιρικὸς πεπιεσμένος, λαιμὸς εὐρὺς καμπυλούμενος ἐλαφρῶς πρὸς ὀξὺ χεῖλος, συμπιεζόμενον κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν καθέτων λαβῶν, ἀπολήγων εἰς ὀκτώσχημον στόμιον· τὸ κενὸν μεταξὺ λαβῆς καὶ χείλους πληροῦται διὰ πλαστικοῦ κομβίου: λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι (ἡ ράχις αὐτῶν φέρει αὐλάκωσιν), ἐκφυόμεναι ὀλίγον κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Παραβολή: Karo, τάφος IV, πίν. CLXXI ἀρ. 614, 615 καὶ Prosymna, εἰκ. 67 ἀρ. 582, εἰκ. 39 ἀρ. 566, 568, 591, εἰκ. 43 ἀρ. 575.

Γ-47. Ἀμφορίσκος.

Ναύπλιον: 13322

Πίναξ 44β, 2 Τομή, πίν. 224

Ὕψος ±0,115 μ., διάμετρος μεγίστη 0,113 μ., διάμετρος βάσεως 0,051 μ., περίμετρος 0,35 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,19 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,045 μ., πλάτος χείλους 0,015 μ., λαβή: πλάτος 0,013 μ., ὕψος 0,049 μ., ἄνοιγμα 0,016 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Ἐλλιπὴς κατὰ τὸ χεῖλος, τὸν κορμὸν καὶ τὴν λαβήν. Πηλὸς κίτρινος, ἐπίχρισμα κίτρινον λεῖον. Ἀκόσμητος.

Βάσις πεπλατυσμένη, ὀλίγον ὑψωμένη, κορμὸς σφαιρικός, πεπιεσμένος· λαιμὸς στενούμενος ἄνω καὶ καταλήγων εἰς χεῖλος ὀξὺ καὶ στόμιον ὀκτώσχημον. Λαβαὶ κατακόρυφοι, ταινιόσχημοι αὐλακωταί, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Παραβολή: Karo, πίν. CLXXI ἀρ. 614, 615, τάφος IV.

Γ-48. Ἀσκός.

Ναύπλιον: 13395

Πίναξ 51β Τομή, πίν. 228

Ὕψος 0,14 μ., διάμετρος 0,206 μ., διάμετρος βάσεως 0,045 - 0,05 μ., περίμετρος 0,64 μ., περίμετρος προχοῆς 0,15 μ., ὕψος προχοῆς 0,07 μ., λαβή: ἄνοιγμα 0,025 μ., ὕψος 0,035 μ., πλάτος 0,03 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συγκεκολλημένος ἐκ πολλῶν τεμαχίων. Ἐλλιπὴς κατά τινα τμήματα. Πηλὸς ἐρυθρωπός, στίλβωσις καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν. Ἀκόσμητος.

Βάσις μικρά, κυκλικὴ ἐλαφρῶς πεπλατυσμένη, κορμὸς πεπλατυσμένος, ἐλλειψοειδής, προχοὴ ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ ὤμου καταλήγει εἰς ἀποτετμημένον ἄκρον. Ταινιόσχημος λαβὴ ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ χείλους τοῦ στομίου καταλήγει εἰς τὸν ὦμον, καθέτως τεθειμένη ἐπὶ τοῦ ἀγγείου.

Παραβολή: Zygouries, σ. 95 εἰκ. 82, 83.

Γ-49. Κύπελλον τύπου Μινυείου.

Ναύπλιον: 13430

Πίναξ 51γ, 1 Τομή, πίν. 214

Ὕψος 0,156 μ., διάμετρος μεγίστη στομίου 0,184 μ., περίμετρος 0,575 μ., περίμετρος ποδὸς 0,185 μ., διάμετρος βάσεως 0,098 μ., πλάτος χείλους 0,02 μ.· λαβαί: πλάτος 0,02 μ., ὕψος 0,0181 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Ἐλλιπὲς κατὰ τὸ χεῖλος, τὸν ὦμον, τὸν κορμὸν καὶ τὴν λαβήν. Πηλὸς κιτρινωπὸς μετά τινων τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα κιτρινωπόν. Ἀκόσμητον.

Βάσις κοίλη κάτω, κωνική, ποὺς βραχύτατος, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος· δύο λαβαὶ κατακόρυφοι ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ ὤμου. Πλαστικὸς δακτύλιος εἰς τὴν βάσιν τοῦ ποδός.

Παραβολή: Karo, πίν. CLXXV ἀρ. 955 ἐκ τοῦ τάφου VI.

Γ-50. Κύπελλον τύπου Μινυείου.

Ναύπλιον: 13431

Πίναξ 51δ

Ὕψος 0,146 μ., διάμετρος μεγίστη στομίου 0,18 μ., περίμετρος ποδὸς 0,18 μ., διάμετρος βάσεως 0,097 - 0,098 μ., πλάτος χείλους 0,01 μ., πλάτος λαβῶν 0,02 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὴν βάσιν, τὸν κορμόν, τὴν λαβὴν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς ὑποκίτρινος περιέχων

τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον. Ἀκόσμητον.

Βάσις κωνικὴ κοίλη κάτω μὲ αὔλακα κατὰ τὴν περιφέρειαν, ποὺς βραχύτατος, κορμὸς κωνικὸς ἐλαφρῶς κυρτούμενος, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου· ὁ λαιμὸς καταλήγει εἰς ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος· δύο κατακόρυφοι λαβαί, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ ὤμου.

Γ-51. Κύπελλον τύπου Μινυείου.

Ναύπλιον: 13444

Πίναξ 51γ, 2 Τομή, πίν. 214

Ὕψος 0,158 μ., διάμετρος στομίου 0,155-0,164 μ., περίμετρος 0,525 μ., περίμετρος ποδὸς 0,155 μ., ὕψος ποδὸς 0,01 μ., διάμετρος βάσεως 0,087-0,089 μ., πάχος χείλους 0,004 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν κορμὸν καὶ μέρος τῆς βάσεως. Ἀκόσμητον, τύπου Μινυείου. Πηλὸς ἐρυθρὸς περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ἐρυθρωπὸν ἐστιλβωμένον.

Βάσις πεπλατυσμένη, κοίλη κάτω, δισκοειδής, ποὺς βραχύς, κορμὸς ἡμιελλειπτικὸς κυρτούμενος πρὸς ἀπεστρογγυλευμένην ἀκμήν. Χεῖλος ἀπεστρογγυλευμένον· δύο λαβαὶ κάθετοι ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον. Μεταξὺ τῶν λαβῶν μαστίδιον τριγωνικὸν ἐκ πηλοῦ.

Γ-52. Κανθαρόσχημος σκύφος.

Ναύπλιον: 13456

Πίναξ 52β Τομή, πίν. 233

Ὕψος 0,065 μ., διάμετρος 0,11 μ. καὶ 0,131 μ., διάμετρος βάσεως 0,048 μ., περίμετρος 0,41 μ., λαβαί: πλάτος 0,034 μ., ἄνοιγμα 0,02 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένος κατὰ τὴν λαβήν. Πηλὸς ἐρυθρός, λεῖος, ἐστιλβωμένος. Ἀκόσμητος.

Βάσις μὲ κυκλικὸν κάτω βύθισμα, κορμὸς ἡμισφαιρικός· χεῖλος ὀξύ, ἐκτρεπόμενον στόμιον εὐρύ, ἐλλειψοειδές, λαβαὶ ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψούμεναι αὐτοῦ καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Γ-53. Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ.

Ἐθνικόν: 8700

Πίναξ 52α

Ὕψος 0,077 μ., διάμετρος βάσεως 0,064 μ., στομίου 0,105 μ., ὕψος λαβῆς 0,045 μ., πλάτος λαβῆς 0,017 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως παρὰ τὴν κόγχην. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸ χεῖλος. Πηλὸς κιτρινωπὸς καλῶς ὠπτημένος: ἐπίχρισμα κίτρινον στιλπνόν.

Βάσις πεπλατυσμένη ἐλαφρῶς κυρτή, κορμὸς βαίνων καθέτως πρὸς τὰ ἄνω σχεδὸν μέχρι τοῦ μέσου ὕψους τοῦ ἀγγείου καὶ ἀνοίγων ἀποτόμως πρὸς ἐκτρεπόμενον λεπτὸν χεῖλος, λαβὴ ταινιόσχημος, ἐλαφρῶς κοίλη, ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγει κάτωθι τοῦ μέσου ὕψους τοῦ κυπέλλου.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος. Δύο δακτύλιοι περὶ τὸν πυθμένα. Στενὴ ζώνη εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀπολήξεως τῆς λαβῆς, ὁριζομένη διὰ δακτυλίων καὶ πληρουμένη ὑπὸ «πτίλων» εἰς γραμμικὴν διάταξιν. Περὶ τὸ χεῖλος τρεῖς δακτύλιοι, ἐκ τοῦ κατωτάτου ἐξαρτᾶται ἄλυσις ἐξ ἐννέα ὁμοκέντρων ἡμικυκλίων, ἕκαστον τῶν ὁποίων σχηματίζεται ἀπὸ τέσσαρα τόξα. Ἡ λαβὴ κατὰ τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν φέρει γραμμικὴν διακόσμησιν ἀποτελουμένην ἀπὸ καθέτους γραμμὰς κατὰ τὴν παρυφήν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐγράφησαν συστήματα ἐκ τριῶν μικρῶν παραλλήλων ὁριζοντίων γραμμῶν κατὰ τὴν ἀπόληξιν, τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ μέσον τῆς λαβῆς. Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ χείλους φέρει συμμετρικῶς τέσσαρα συστήματα μικρῶν παραλλήλων γραμμῶν.

Παραβολή: Korakou, πίν. IV, 2, σ. 26, εἰκ. 35 ἀρ. 5, πίν. II ἀρ. 5, 6, εἰκ. 36 ἀρ. 1, εἰκ. 47 ἀρ. 8. Ἐλευσίς, σ. 71, εἰκ. 46 καὶ σ. 94, εἰκ. 74. Prosymna εἰκ. 651 ἀρ. 499 καὶ Evans, PM I, σ. 244, εἰκ. 183 ἀρ. 4, 5.

Γ-54. Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ.

Ναύπλιον: 13361

Πίναξ 52γ

Θραύσματα συμπληρωθέντα εἰς ἀγγεῖον. Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Πηλὸς κιτρινωπός, ἐπίχρισμα κιτρινωπόν.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς ἀνοίγων ἀπὸ τῆς βάσεως, πλαστικὸς δακτύλιος εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου. Ἀκολουθεῖ μεταλλικὸν πρότυπον (ὅρα χρυσοῦν ποτήριον Γ-357).

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ χρώματος.

Δακτύλιος περὶ τὴν βάσιν, ὁ πλαστικὸς δακτύλιος καλύπτεται διὰ χρώματος, οὕτως ὥστε ἄνωθι καὶ κάτωθι κεῖνται πεδία κεκοσμημένα διὰ παραλλήλων καθέτων καὶ ἐλαφρῶς κυματοειδῶν γραμμῶν (ripple pattern, στολιδωτὴ διακόσμησις).

Παραβολή: Korakou, σ. 40, εἰκ. 54, 55 καὶ εἰκ. 53 ἀρ. 6, 7, 10 καὶ πίν. III ἀρ. 4. R. Bosanquet - R. M. Dawkins, BSA Suppl. Palaikastro Excavations 1902-6, σ. 23 - 24, εἰκ. 13 - 14 (MM II - III).

Γ-55. Μόνωτον κύπελλον.

Ναύπλιον: 13495

Πίναξ 52ε Τομή, πίν. 231

Ὕψος 0,105 μ., διάμετρος στομίου 0,152 - 0,154 μ., διάμετρος βάσεως 0,059 - 0,058 μ., περίμετρος χείλους 0,483 μ., περίμετρος βάσεως 0,19 μ., ὕψος βάσεως 0,016 μ., πλάτος χείλους 0,014 μ., πάχος χείλους 0,003 μ., λαβή: πλάτος 0,027 μ., ἄνοιγμα 0,03 μ., ὕψος 0,033 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸ χεῖλος, τὴν λαβήν, τὸν κορμὸν καὶ τὴν βάσιν. Πηλὸς ὑποκίτρινος, ἐπίχρισμα κιτρινέρυθρον.

Βάσις κωνική· ὁ κορμὸς ἀνοίγει ἐκ τῆς βάσεως, κυρτοῦται ἕως τὸ μέσον ὕψος τοῦ ἀγγείου, ὅπου κάμψις καὶ εἶτα εἰσέχει πρὸς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος. Λαβὴ ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸ μέσον ὕψος τοῦ ἀγγείου. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς λαβῆς καλύπτεται ὑπὸ ραβδώσεων.

Διακόσμησις γραπτὴ διὰ βαθέος ἐρυθροῦ χρώματος, ἐφ' οὗ ἐτέθη εἰς τμήματα εὔθρυπτον λευκόν, ἐξίτηλον ἐν μέρει διὰ τὴν δήλωσιν λεπτομερειῶν. Περὶ τὸ χεῖλος ἐξωτερικῶς πλατεῖα ταινία ἐρυθροῦ χρώματος, ἡ ὁποία πλαισιοῦται ὑπὸ δακτυλίων λευκοῦ χρώματος. Ἐπὶ τῆς ταινίας αὐτῆς διὰ λευκοῦ χρώματος διπλῆ σειρὰ μικρῶν φύλλων, ἀντιστοίχως τεθειμένων καὶ σχηματιζόντων ἄλυσιν ἑκατέρωθεν διακένου, ὅπου θὰ ἠδύνατο νὰ γραφῇ μίσχος. Κάτωθεν τοῦ περιορίζοντος τὴν ζώνην τῶν φύλλων δακτυλίου ἄρχεται εὐρεῖα ζώνη (ὕψος ±0,064 μ.), ἥτις καλύπτει τὴν ἐλαφρὰν κάμψιν τοῦ κορμοῦ καὶ περιλαμβάνει τὴν κυρίαν διακόσμησιν ἀποτελουμένην ἐκ παραλλήλων κατακορύφων στολιδώσεων. Λευκὸς δακτύλιος τονίζει τὸ πρὸς τὴν βάσιν ὅριον τῆς ζώνης. Ὁ ποὺς καὶ ἡ βάσις καλύπτονται ὑπὸ στιλπνοῦ ἐρυθροῦ χρώματος. Ἐρυθρὸν χρῶμα καλύπτει καὶ τὴν λαβήν, ἡ ὁποία ἀρχικῶς ἐκοσμεῖτο ὑπὸ παραλλήλων λευκῶν γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι βαίνουσι λοξῶς ἐπὶ τοῦ κατακορύφου σώματος τῆς λαβῆς.

Παραβολή: Karo, τάφος V, πίν. CXXIV, ἀρ. 628 καὶ Evans, PM I, σ. 593 εἰκ. 435. Παλαίκαστρο, Bosanquet - Dawkins, ἔ.ἀ. σ. 23 - 24, εἰκ. 13 - 14. Zakro, JHS 22, 1902, πίν. XII ἀρ. 2 καὶ 3.

Γ-56. Μόνωτον κύπελλον.

Ναύπλιον: 13350

Πίναξ 52δ, 2

Ὕψος 0,081 μ., διάμετρος μεγίστη 0,096 μ., διάμετρος βάσεως 0,045 μ., περίμετρος 0,315 μ., πλάτος χείλους 0,015 μ.· λαβή: πλάτος 0,017 μ., ἄνοιγμα 0,031 μ., ὕψος 0,018 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς τεφρὸς σκοτεινὸς μετ' ἰχνῶν στιλβώσεως ἐξωτερικῶς.

Βάσις ταπεινὴ δακτυλιόσχημος, ἐλαφρῶς κοιλουμένη κάτω καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ κοιλώματος μικρὸν μαστοειδὲς ἔξαρμα, κορμὸς σφαιρικὸς καμπυλούμενος ἄνω πρὸς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος, λαβὴ ταινιόσχημος κατακόρυφος, ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψωμένη ὀλίγον αὐτοῦ καταλήγει εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου, χεῖλος πεπιεσμένον πρὸς τὰ ἔσω, ὅπου ἐπεκολλήθη ἡ λαβή.

Παραβολή: Asine, σ. 295, εἰκ. 203 ἀρ. 4 καὶ σ. 283, εἰκ. 194 ἀρ. 3.

Γ-57. Μόνωτον κύπελλον.

Ναύπλιον: 13352

Πίναξ 52δ, 1

Ὕψος 0,087 μ., διάμετρος μεγίστη 0,114 μ., διάμετρος βάσεως 0,051 μ., περίμετρος 0,34 μ., πλάτος χείλους 0,016 μ. Λαβή: πλάτος 0,022 μ., ἄνοιγμα ±0,042, ὕψος ±0,021 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς τεφρός, ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον, ἐπιφάνεια στιλπνὴ κατὰ τόπους.

Βάσις κωνικὴ πλατεῖα κάτω, ποὺς πολὺ χαμηλός, κορμὸς σφαιρικός, χεῖλος ἐκτρεπόμενον ὀξύ, λαβὴ ταινιωτὴ κατακόρυφος, ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸν κορμόν, κατὰ τὴν ἕνωσιν λαβῆς συμπίεσις χείλους.

Παραβολή: Νεκροταφεῖον Ἐλευσῖνος ἐκ τῶν τάφων Ηπ20 καὶ Ηπ1.

Γ-58. Ὑψίπουν μόνωτον κύπελλον.

Ναύπλιον: 13362

Πίναξ 53α, 3

Ὕψος 0,083 μ., διάμετρος 0,109 μ., διάμετρος βάσεως 0,042 μ., περίμετρος 0,34 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὴν λαβὴν καὶ μέρος τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς κιτρινωπός, ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις κωνική, ἐλαφρῶς κοίλη κάτω, κορμὸς κωνικὸς καταλήγων εἰς χεῖλος ὀξύ, λαβὴ κάθετος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀμέσως κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸν κορμόν.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ παχέος χρώματος. Ἐπὶ τοῦ χείλους γραμμή, κάτωθι τῆς ὁποίας ζώνη παραλλήλων καθέτων γραμμῶν ὁριζομένη κάτω ὑπὸ τριῶν δακτυλίων, ὁ τελευταῖος δακτύλιος περὶ τὸ μέσον τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου. Τέσσαρες ἀκόμη δακτύλιοι εἰς τὸ κατώτερον μέρος τοῦ σώματος. Τὸ περὶ τὴν λαβὴν τμῆμα τοῦ κυπέλλου δὲν διεσώθη καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὁρισθῇ ἐὰν ἡ διακόσμησις κατὰ τὰ πλάγια ἐτερματίζετο ὑπὸ καθέτων γραμμῶν ὡς συνήθως εἰς κύπελλα τοῦ τύπου τούτου.

Γ-59. Ὑψίπουν μόνωτον κύπελλον.

Ναύπλιον: 13364

Πίναξ 53α, 2 Τομή, πίν. 231

Ὕψος 0,107 - 0,135 μ., διάμετρος 0,121 - 0,127 μ., διάμετρος βάσεως 0,063 μ., περίμετρος 0,395 μ., ὕψος ποδὸς 0,043 μ., περίμετρος ποδὸς 0,09 μ. Λαβή: πλάτος 0,017 μ., ἄνοιγμα ±0,03 μ., ὕψος 0,021 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Πηλὸς κιτρινωπὸς μετ' ἐρυθριζόντων τόνων. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον μὲ πρασινίζουσαν ἀπόχρωσιν.

Βάσις κωνικὴ ἀπολήγουσα εἰς στεφάνην, κοίλη κάτω, ποὺς σχετικῶς ὑψηλός, κορμὸς κωνικός, ἀπολήγων εἰς ὀξὺ χεῖλος. Λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸν κορμόν. Εἰς τὴν ράχιν φέρει ἐλαφρὰν αὐλάκωσιν. Τὸ στόμιον πιέζεται ὑπὸ τῆς ρίζης τῆς λαβῆς.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανοῦ χρώματος, καλύπτει ὁλόκληρον τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀγγείου πλὴν τῆς βάσεως. Ἑκατέρωθεν τῆς λαβῆς κατακόρυφοι γραμμαί, ἀνὰ δύο, ὁρίζουν τὴν διακοσμημένην ἐπιφάνειαν. Αὕτη διαιρεῖται εἰς δύο ζώνας. Ἡ πρώτη, ἀμέσως ὑπὸ τὸ χεῖλος, πληροῦται ὑπὸ 6 - 7 σειρῶν, προχείρως γεγραμμένων ἀγκυλωτῶν κατακορύφων γραμμῶν, «πτίλων». Δύο δακτύλιοι τερματίζουν κάτω τὴν ζώνην καὶ ὑπ' αὐτὴν ἀκόσμητος ἐπιφάνεια. Ἔπονται πέντε ταινίαι· ἐπὶ τῆς ράχεως τῆς λαβῆς καὶ κατὰ τὸν ἄξονα ταύτης παχεῖα γραμμή.

Παραβολή: Phylakopi, πίν. XVI καὶ σ. 115. Ἐλευσίς, σ. 102, εἰκ. 82 ἀρ. 8 καὶ σ. 119' εἰκ. 98. Korakou, πίν. IV, σ. 39, εἰκ. 53' σ. 24, εἰκ. 34 ἀρ. 14.

Γ-60. Ὑψίπουν μόνωτον κύπελλον.

Ναύπλιον: 13366

Πίναξ 53α, 1 Τομή, πίν. 231

Ὕψος 0,14 μ., διάμετρος στομίου 0,149 - 0,162 μ., διάμετρος βάσεως 0,072 μ., περίμετρος 0,496 μ., ὕψος ποδὸς 0,024 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν κορμόν, τὴν λαβὴν καὶ τὸν πόδα. Πηλὸς κιτρινωπός, ἀτελῶς ὠπτημένος. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον.

Βάσις δισκοειδής, κοίλη κάτω, ποὺς ταπεινός, κορμὸς ἀνοίγων πρὸς τὰ ἄνω κυρτούμενος, χεῖλος ὀξύ, λαβὴ ταινιόσχημος, ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγει ὀλίγον ἄνω τοῦ μέσου ὕψους τοῦ κορμοῦ. Τὸ στόμιον πιέζεται εἰς τὸ σημεῖον ὅπου προσεκολλήθη ἡ λαβή.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος. Τὸ περὶ τὸν πυθμένα τμῆμα καλύπτεται ὑπὸ ὀκτὼ ἐπαλλήλων δακτυλίων. Τὸ ἄνω τμῆμα τοῦ ἀγγείου περιλαμβάνει δύο ζώνας τερματιζομένας ἑκατέρωθεν τῆς λαβῆς ὑπὸ δύο καθέτων γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι ἄρχονται ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ διήκουσαι διὰ τῶν δακτυλίων τοῦ πυθμένος τερματίζονται εἰς τὸν πόδα. Ἐκ τῶν δύο ζωνῶν ἡ ὑπὸ τὸ χεῖλος πληροῦται ὑπὸ τοῦ στοιχείου τῶν «πτίλων» ἢ αἰχμῶν βελῶν καὶ ὁρίζεται κάτω ὑπὸ τεσσάρων ἐπαλλήλων δακτυλίων. Ἡ κάτωθεν αὐτῶν ζώνη ἀκόσμητος.

Τὸ χεῖλος καλύπτεται ὑπὸ δακτυλίου. Ἀπὸ τὰς κατακορύφους γραμμὰς ἐκφύονται πρὸς τὸ μέρος τῆς λαβῆς, ὅπου ἀδιακόσμητος χῶρος, εὐθεῖαι λοξῶς γεγραμμέναι, εἰς δύο ὁμάδας ἐκ τεσσάρων γραμμῶν. Ἐπὶ τοῦ διασωθέντος τμήματος τῆς λαβῆς εὐθύγραμμος διακόσμησις.

Παραβολή: Korakou, σ. 24, εἰκ. 34, ἀρ. 3, 14. Asine, σ. 290, εἰκ. 199, ἀρ. 17 καὶ Furtwängler - Loeschke, MV πίν. XXIV ἀρ. 176, 177 καὶ 178 ἐκ Μυκηνῶν.

Γ-80. Μόνωτον κύπελλον [1].

Πίναξ 53γ Ναύπλιον: 13365

Ὕψος 0,16 μ., διάμετρος στομίου 0,18 - 0,175 μ., διάμετρος βάσεως 0,07 μ., περίμετρος 0,567 μ. Λαβή: πλάτος 0,028 μ., ἄνοιγμα 0,036 μ., ὕψος 0,032 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς καθαρός, ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον.

Βάσις μικρά, κωνική, κοίλη, κορμὸς μετὰ κυρτῶν τοιχωμάτων, χεῖλος ὀξύ, εὐρὺ στόμιον, λαβὴ ταινιωτὴ κατακόρυφος, ἐκφυομένη ὑπὸ τὸ χεῖλος καταλήγει εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος. Ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς κορυφῆς τοῦ χείλους καὶ ἐπὶ τῆς ράχεως τούτου παχεῖα γραμμή. Ἕπεται ζώνη πλάτους 0,036 μ. μὲ τριπλῆν σειρὰν βελῶν. Ἡ ζώνη ὁρίζεται κάτω ὑπὸ τριπλοῦ δακτυλίου, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ὑπάρχει δευτέρα στενὴ ζώνη, πληρουμένη ὑπὸ στιγμῶν. Ἡ δευτέρα ζώνη κάτω ὁρίζεται ὑπὸ τριπλοῦ δακτυλίου· κάτωθεν αὐτοῦ τρίτη ἄγραφος ζώνη. Ἑπτὰ δακτύλιοι περὶ τὸν πυθμένα. Αἱ ζῶναι τερματίζονται εἰς τὰ πλάγια ὑπὸ διπλῆς κατακορύφου γραμμῆς διηκούσης ἀπὸ τοῦ χείλους μέχρι τῆς βάσεως. Ἐκ τῆς διπλῆς αὐτῆς γραμμῆς ἄρχονται τρεῖς ὁμάδες ἐκ τριῶν ἐγκαρσίων γραμμῶν, αἵτινες κοσμοῦν τὴν περὶ τὴν λαβὴν ἐπιφάνειαν. Ἡ ράχις τῆς λαβῆς κοσμεῖται ὑπὸ δύο γραμμῶν· τὸ μεταξὺ των διάκενον πληροῦται μὲ διαγράμμισιν ἐξ ἐγκαρσίων μικρῶν συντεταγμένων κατὰ συστάδας.

Παραβολή: Zygouries, σ. 132, εἰκ. 126 ἀρ. 7, 8, 9.

1. Ἀρχικῶς ὑπετέθη ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὸν τάφον Ε καὶ τῷ ἐδόθη ὁ ἀριθμὸς 80.

Γ-61. Φιάλη μετὰ πλαγίας προχοῆς.

Ναύπλιον: 13455

Πίναξ 53β, 2 Τομή, πίν. 232

Ὕψος ±0,06 μ., διάμετρος στομίου 0,127-0,128 μ., περίμετρος 0,457 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένη κατὰ τὸν κορμόν. Πηλὸς κιτρινωπὸς καθαρός. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον.

Βάσις ἐλαφρῶς πεπλατυσμένη, κορμὸς ἡμισφαιρικός, χεῖλος πλατύ, γεφυρωτὴ προχοή· λαβὴ ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους ὑψοῦται λοξῶς. Τὰ ἄκρα τῆς λαβῆς καὶ τῆς προχοῆς, ἐκεῖ ὅπου συνάπτονται μὲ τὸ χεῖλος, πλατύνονται καὶ σχηματίζουν ὠτία.

Διακόσμησις διὰ χρώματος ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ πρὸς τὸ μελανόν. Τὸ πλατὺ χεῖλος κοσμεῖται διὰ μικρῶν παραλλήλων γραμμῶν. Κάτωθεν τοῦ χείλους δύο δακτύλιοι ἀνίσου πάχους. Ἐκ τοῦ κατωτέρου ἐξαρτῶνται ὁμάδες ἐκ τριῶν γραμμῶν ἀντιρρόπων, ἀνὰ τριμελεῖς συστάδας· ἐπὶ τῆς λαβῆς καὶ τῆς προχοῆς ἐγράφησαν παράλληλοι μικραὶ γραμμαί.

Παραβολή: Ἐλευσίς, σ. 77, εἰκ. 52.

Γ-62. Φιάλη μετὰ πλαγίας προχοῆς.

Ναύπλιον: 13490

Πίναξ 53β, 1 Τομή, πίν. 233

Ὕψος 0,064 μ. μετὰ τῆς λαβῆς ±0,083 μ., διάμετρος στομίου 0,134 - 0,137 μ., περίμετρος χείλους ±0,455 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένη κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὴν προχοήν. Πηλὸς κιτρινωπὸς περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπιφάνεια τραχεῖα, ἐνιαχοῦ μετ' ἐρυθρῶν κηλίδων λόγῳ ἀνομοιομεροῦς ὀπτήσεως. Ἐπίχρισμα κιτρινωπὸν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς.

Μικρὰ βάσις ἀσταθής, ἀνίσως πεπλατυσμένη, κορμὸς ἡμισφαιρικός, χεῖλος πλατύ, προχοὴ γεφυρωτὴ ἐκ τοῦ στομίου, ἔναντι αὐτῆς λαβὴ ταινιόσχημος, ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑψουμένη λοξῶς. Τὰ ἄκρα τῆς λαβῆς καὶ τῆς προχοῆς, ἐκεῖ ὅπου συνάπτονται πρὸς τὸ χεῖλος, σχηματίζουν ὠτία.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος ἐξιτήλου. Ἐπὶ τοῦ χείλους μικραὶ παράλληλοι γραμμαί. Λαβὴ κεκοσμημένη ὑπὸ παραλλήλων γραμμῶν. Ἡ λαβὴ περιγράφεται ὑπὸ γραμμῆς, ἐφ' ἧς κατακορύφως ἐγράφησαν

μικραὶ παράλληλοι γραμμαί. Κάτωθεν τοῦ χείλους δύο δακτύλιοι, ἐκ τοῦ κατωτέρου τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ἅλυσις συγκεντρικῶν ἡμικυκλίων. Πρὸς τὴν βάσιν τέσσαρες δακτύλιοι.

Παραβολή: Ἐλευσίς, σ. 77, εἰκ. 52. Διὰ συγκεντρικὰ ἡμικύκλια ὅρα Asine, σ. 290, εἰκ. 199 ἀρ. 13. Prosymna, σ. 160, εἰκ. 647 ἀρ. 577.

* * *

Γ-262. Ξίφος χαλκοῦν.

Ἐθνικόν: 8688

Πίναξ 54α, 1 Τομή, εἰκ. 6

Μῆκος μέγιστον 0,605 μ., πλάτος μέγιστον 0,068 μ., μῆκος μίσχου 0,07 μ., πλάτος μίσχου 0,024 μ., πάχος μετάλλου κατὰ τὴν ράχιν 0,017 μ. εἰς τοὺς ὤμους 0,002 μ.

Διατηρεῖται εἰς ὁλόκληρον τὸ μῆκός του καὶ εἰς 3 συγκεκολλημένα τεμάχια, ἀκμαὶ ἀποκεκρουμέναι. Λεπὶς ἀπὸ πλατεῖς ὤμους βαίνει στενουμένη βαθμηδὸν εἰς ὀξὺ ἄκρον· 0,03 μ. ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἡ λεπὶς ἔχει πλάτος μόνον 0,015 μ. ἐστερεοῦτο ἡ προφανῶς ξυλίνη λαβή, σμικρότατα ἴχνη τῆς ὁποίας διατηροῦνται εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὄψιν τῶν κνωδόντων. Ἡ ξυλίνη λαβὴ θὰ ἐτερματίζετο εἰς εὐθεῖαν γραμμὴν κάτωθεν τῶν ἤλων τοῦ ὤμου.

Τὸ ξίφος εἶναι καλῶς κατειργασμένον καὶ ἡ λεπὶς στερεὰ καὶ ἰσορροπημένη.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου.

Τύπος Β.

Γ-263. Ξίφος χαλκοῦν ἀργυρόηλον.

Ἐθνικόν: 8685

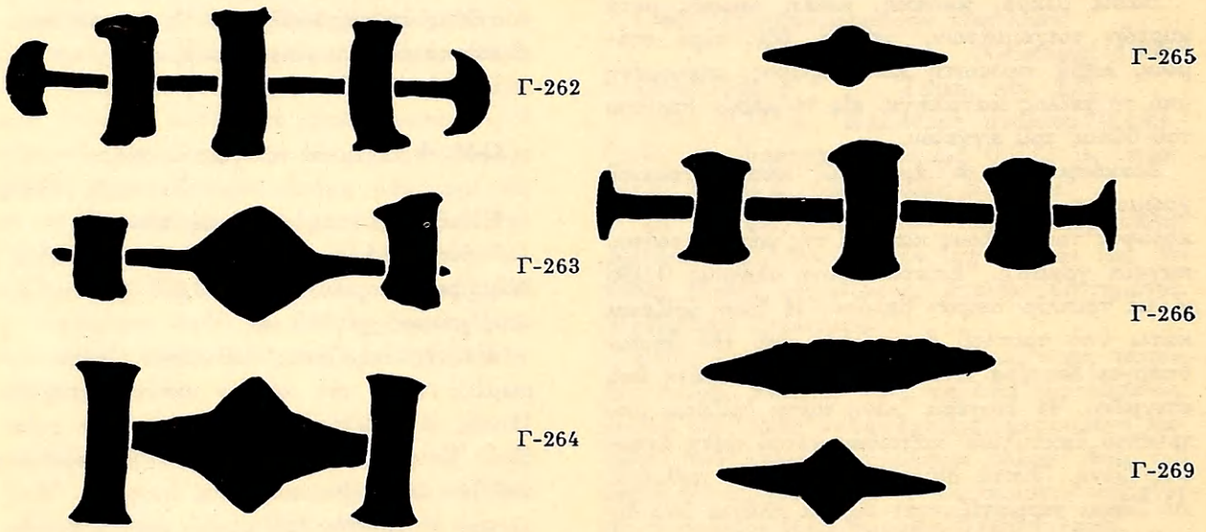

Εἰκ. 6. Τομαὶ ξιφῶν τάφου Γ.

Εἰς τὸ μέσον τοῦ πλάτους φέρει ράχιν ἡμικυκλικήν, ἑκατέρωθεν τῆς ὁποίας καὶ κατὰ μῆκος αὐτῆς ἔχει χαραχθῆ λεπτὴ γραμμή. Οἱ πλατεῖς ὦμοι κατὰ τὰ ἄκρα ὑψοῦνται εἰς κνώδοντας ἢ ταπεινὰ πλαίσια (εἰκ. 6). Ἀπὸ τὸ ἴδιον ἔλασμα ἐδημιουργήθη πλατὺς μίσχος, ὁ ὁποῖος φέρει τρεῖς ἥλους στοιχηδὸν τεθειμένους. Καὶ εἰς τὸν ὦμον διεσώθησαν τρεῖς ἦλοι εἰς ὁριζοντίαν γραμμήν, κάτωθεν τῆς ὁποίας ἀρχίζει ἡ ράχις. Διὰ τῶν ἥλων καὶ τῶν κνωδόντων

Πίναξ 54α, 2 Τομή, εἰκ. 6

Μῆκος διασωθὲν 0,732 μ., μίσχου 0,022 μ., πλάτος μέγιστον 0,055 μ., πάχος μέγιστον 0,02 μ.

Πολὺ κατιωμένον, ἐκ πλειόνων τεμαχίων, ἐλλείπει τὸ ἄκρον τῆς λεπίδος, ἡ ράχις ἠνεῳγμένη. Διατηρεῖ ἀκέραιον τὸν μικρὸν μίσχον του μὲ ἕνα ἦλον. Κάτωθεν τῶν ἀπεστρογγυλευμένων ὤμων δύο ἦλοι ἐπάργυροι. Ἡ λεπὶς στενοῦται βαθμηδὸν πρὸς τὸ ἄκρον καὶ φέρει ράχιν κυρτήν,

ἡ ὁποία εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ μῆκός της εἶναι ἠνεῳγμένη.

Ἀπὸ τὴν ὁμάδα τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς (ὅρα πίν. 38β).

Τύπος Α.

Γ-264. Ξίφος χαλκοῦν ἀργυρόηλον.

Ἐθνικόν: 8686

Πίναξ 54α, 3 Τομή, εἰκ. 6

Μῆκος διασωθὲν 0,737 μ., μῆκος μίσχου 0,024 μ., πλάτος μέγιστον 0,045 μ., πλάτος μίσχου 0,018 μ., πάχος μετάλλου μέγιστον 0,018 μ.

Πολὺ κατιωμένον, συγκολληθὲν ἐκ πλειόνων τεμαχίων. Ἡ ἄκρα, αἱ ἀκμαὶ καὶ οἱ ὦμοι ἀποκεκρουμένα, ἡ ράχις ἠνεῳγμένη. Ἡ λεπὶς φέρει κατὰ τὸ κέντρον τοῦ πλάτους της ράχιν τριγωνικὴν μὲ ἐλαφρῶς κυρτουμένας πλευράς. Ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ τοῦ μίσχου διασώζονται 3 ἦλοι μὲ ἀργυρᾶ ἐπικαλύμματα. Κατ' ἀκολουθίαν τὸ ξίφος εἶναι «ἀργυρόηλον». Εἰς τοὺς ὤμους καὶ εἰς τὸ τμῆμα τῆς λεπίδος ὑπεράνω τῶν ἥλων φέρει ἐγχάρακτον διακόσμησιν (κεντίδια) ἀποτελουμένην ἐκ συνεχομένων σπειροειδῶν στοιχείων (πίν. 54β). Προφανῶς μέρος μόνον τῆς διακοσμήσεως ἐκαλύπτετο ὑπὸ τῆς λαβῆς καὶ τοῦ περικαλύμματός της.

Φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς (ὅρα πίν. 38β).

Τύπος Α.

Γ-265. Ξίφος χαλκοῦν.

Ἐθνικόν: 8687

Πίναξ 54α, 4 Τομή, εἰκ. 6

Μῆκος μέγιστον 0,72 μ., μῆκος μίσχου 0,017 μ., πλάτος μέγιστον 0,047 μ., πλάτος μίσχου 0,016 μ., πάχος μετάλλου εἰς τὴν ράχιν 0,016 μ., εἰς τὸν ὦμον 0,007 μ.

Πολὺ κατιωμένη λεπὶς ἀλλὰ σώζεται πλήρως. Ὦμοι ἀποκεκρουμένοι. Λεπὶς στενοῦται ἀπὸ 0,047 μ., κατὰ τοὺς ὤμους εἰς 0,016 μ. περὶ τὰ 0,02 μ. ἀπὸ τῆς ἄκρας. Ράχις ἡμικυκλικὴ ἠνεῳγμένη σχεδὸν καθ' ὅλον τὸ μῆκός της (τομὴ περίπου εἰς τὸ μέσον τοῦ μήκους). Εἰς τοὺς ὤμους φαίνεται ὅτι φέρει ἐγχάρακτον διάκοσμον σιγμοειδῶν στοιχείων μόλις διαφαινομένων. Ἐπὶ τοῦ μικροῦ, τετραπλεύρου μίσχου, διασώζεται ἦλος. Δύο ἀκόμη ἦλοι εἰς τοὺς ὤμους. Οὐδὲν ἴχνος λαβῆς.

Εὑρέθη κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 1 = MYC. 55 σκελετοῦ (ὅρα πίν. 33).

Τύπος Α.

Γ-266. Παραξιφὶς χαλκῆ.

Ἐθνικόν: 8689

Πίναξ 55α καὶ β,1 Τομή, εἰκ. 6

Μῆκος μέγιστον 0,395 μ., μῆκος μίσχου 0,052 μ., μέγιστον πλάτος 0,063 μ., πλάτος μίσχου 0,028 μ., πάχος μετάλλου λεπίδος μέγιστον 0,006 μ., μίσχου 0,003 μ.

Διατηρεῖται πλήρως, συγκεκολλημένη ἐκ δύο τεμαχίων, τοῦ μίσχου καὶ τῆς λεπίδος. Εὑρέθη μὲ τὸ ξίφος ὑπ' ἀριθμὸν 262 κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν τοῦ τάφου. Πλατεῖα λεπὶς κατὰ τοὺς ὤμους, ἀνυψουμένους ἐλαφρῶς κατὰ τὰ πλάγια διὰ νὰ δημιουργήσουν κνώδοντας. Ἀπὸ πλάτους 0,063 μ. στενοῦται εἰς 0,024 μ. περὶ τὰ 0,04 μ. ἀπὸ τοῦ ἄκρου· τὸ τριγωνικὸν ἄκρον δημιουργεῖται δι' ἀποτόμου κοπῆς καὶ τῶν δύο πλευρῶν. Ἡ λεπὶς εἶναι παχυτέρα κατὰ τὸ κέντρον τοῦ πλάτους της καὶ οὕτω σχηματίζεται πλατεῖα λωρὶς κατὰ τὸν μακρὸν ἄξονά της, παράλληλος πρὸς τὴν ράχιν τῶν ξιφῶν. Ὁμοίαν λωρίδα φέρουν καὶ ἐγχειρίδια ἐκ τοῦ Κύκλου Α καὶ ἐπὶ τῆς λωρίδος ἐκείνης ἐστερεώθη διακόσμησις. Οὐδεμία ὅμως διακόσμησις διαφαίνεται εἰς τὴν παραξιφίδα, ἡ δὲ παχυτέρα κεντρικὴ λωρὶς ἦτο ἐνισχυτικὴ τῆς λεπίδος. Εἰς τὸν μακρὸν σχετικῶς καὶ τετράπλευρον μίσχον διατηροῦνται 3 ἦλοι καὶ εἰς τοὺς ὤμους τέσσαρες, οἱ τρεῖς εἰς εὐθεῖαν γραμμὴν καὶ ὁ τέταρτος ὑπὸ τὸν μεσαῖον. Οὕτω ἡ ἐκ φθαρτῆς τινος ὕλης λαβὴ ἐστερεοῦτο ἰσχυρῶς εἰς τὴν λεπίδα.

Ἡ ὅλη κατεργασία εἶναι ἀρίστη καὶ ἡ παραξιφὶς εἶναι στερεὰ καὶ ἰσχυρά. Ὁμοιάζει πλήρως πρὸς τὰ ξίφη τοῦ τύπου Β.

Γ-267. Παραξιφίς.

Ἐθνικόν: 8691

Πίναξ 55γ

Μῆκος μέγιστον 0,30 μ., πλάτος μέγιστον 0,067 μ., πάχος μετάλλου μέγιστον 0,007 μ.

Διατηρεῖται ὁλόκληρος ἡ λεπίς, συγκεκολλημένη ἐκ 4 τεμαχίων. Φαίνεται ὅτι ἀρχικῶς ἔφερε μίσχον, ὁ ὁποῖος ἀπεκόπη καὶ ἠφανίσθη. Εὑρέθη μετὰ τοῦ ξίφους ὑπ' ἀριθμὸν 265 κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 1=MYC.

55 σκελετοῦ. Οἱ πλατεῖς ὦμοι ὑψοῦνται κατὰ τὰ ἄκρα διὰ νὰ σχηματίσουν κνώδοντας. Ἡ λεπίς, παχυτέρα κατὰ τὸ μέσον τοῦ πλάτους της, παρουσιάζει κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ μήκους πλατεῖαν λωρίδα ἀντὶ ράχεως, στενοῦται δὲ πρὸς τὸ ἄκρον ἔχουσα πλάτος 0,02 μ. περὶ τὰ 0,025 μ. ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἐκείνου. Εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ὤμων φέρει 4 ἥλους, τρεῖς εἰς ἐλαφρῶς καμπύλην γραμμὴν καὶ τέταρτον κάτωθεν τοῦ μεσαίου, διὰ τὴν στερέωσιν τῆς λαβῆς, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι ἦτο ἐκ ξύλου, ψήγματα τοῦ ὁποίου διεσώθησαν.

Κατὰ τὸν τύπον ὁμοιάζει πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 266 παραξιφίδα καὶ τὰ ξίφη τοῦ τύπου Β.

Γ-268. Παραξιφὶς ἄμισχος.

Ἐθνικόν: 8690

Πίναξ 55β,2

Μῆκος μέγιστον 0,365 μ., πλάτος μέγιστον 0,062 μ.

Σώζεται εἰς ὁλόκληρον τὸ μῆκος, ἀλλὰ εἶναι πολὺ κατιωμένη. Εὑρέθη κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ τάφου μὲ τὰ ξίφη ὑπ' ἀριθμὸν Γ-263 καὶ Γ-264. Φαίνεται ὅτι ἡ λεπίς της ἀπηρτίσθη ἐκ δύο ἐλασμάτων χαλκοῦ συσσωματωθέντων διὰ σφυρηλατήσεως. Εἶναι τριγωνικὴ μὲ πλατεῖς ὤμους καὶ τριγωνικὸν ἄκρον, πρὸς τὸ ὁποῖον βαίνει στενουμένη βαθμηδόν (ἀπὸ πλάτους 0,062 μ. φθάνει εἰς πλάτος 0,028 μ. περὶ τὰ 0,04 μ. ἀπὸ τοῦ ἄκρου).

Κατὰ τὸν ἄξονα μήκους φέρει ἀντὶ ράχεως παχυτέραν λωρίδα ἀδιακόσμητον. Εἰς τὸ τμῆμα τῶν ὤμων διασώζονται 3 ἥλοι, τεθειμένοι εἰς καμπυλουμένην γραμμήν, διὰ τὴν στερέωσιν τῆς λαβῆς.

Πολὺ βαρὺ καὶ στερεὸν ὅπλον, τὸ ὁποῖον διαφέρει κάπως ἀπὸ τὰ προηγούμενα, διότι ἔχει ἀπεστρογγυλευμένους ὤμους καὶ στερεῖται μίσχου.

Γ-269. Ἐγχειρίδιον λεπιδοειδές.

Ἐθνικόν: 8693

Πίναξ 56α, 1 Τομή, εἰκ. 6

Μῆκος μέγιστον 0,225 μ., πλάτος μέγιστον 0,05 μ.

Διατηρεῖται εἰς ὅλον τὸ μῆκός του, ἀλλὰ πολὺ κατιωμένον καὶ ἀποκεκρουμένον κατὰ τὰς ἀκμάς. Ἔχει κατασκευασθῆ ἀπὸ δύο διάφορα ἐλάσματα χαλκοῦ συσσωματωθέντα διὰ σφυρηλατήσεως. Κατὰ τοὺς ὤμους ἔχουν ἀποτεθῆ ὁριζοντίως δύο ἀκόμη ἐλάσματα χαλκοῦ, κάτωθεν τῶν ὁποίων ἐτέθησαν τὰ ἄκρα τῆς ἐξ ἐλεφαντοστοῦ λαβῆς. Διὰ τῶν ἐλασμάτων καὶ τῶν ἐλεφαντίνων πλακιδίων διέρχονται 3 ἥλοι μὲ κωνικὰς ἐπαργύρους κεφαλάς. Ἡ λεπὶς πλατεῖα ὑπὸ τοὺς ὤμους βαίνει λεπτυνομένη πρὸς τὸ μέσον καὶ εἶτα πλατύνεται διὰ νὰ λεπτυνθῆ ἐκ νέου πρὸς τὸ ἄκρον. Αἱ πλάγιαι αἰχμαὶ εἶναι λεπταὶ καὶ προφανῶς τὸ ἐγχειρίδιον ἦτο δίστομον. Ἡ ράχις τῆς λεπίδος, ἠνεψγμένη κατὰ τὸ πλεῖστον, ἔχει σχῆμα τριγωνικόν, ἑκατέρωθεν δὲ αὐτῆς ἐχαράχθησαν συστάδες ἐκ δύο καὶ τριῶν γραμμῶν.

Εὑρέθη μετὰ τῶν ξιφῶν τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς. Παρουσιάζει πολὺ ἐνδιαφέρον εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν τοποθέτησιν τῶν ἥλων, οἱ ὁποῖοι ἦτο δυνατὸν νὰ θρυμματίσουν τὸ ἐλεφαντοστοῦν ἐὰν ἐπετίθεντο ἀπ' εὐθείας ἐπ' αὐτοῦ. Αἱ κωνικαὶ κεφαλαὶ τῶν ἥλων, διάφοροι τῶν συνήθων ἐπιπέδων, ἦσαν ἐπίθετοι καὶ ἐξ ἀργύρου.

Παραβολή: Karo, πίν. XCV, ἀρ. 928 ἐκ τοῦ τάφου VI. Prosymna, σ. 19 εἰκ. 107 ἐκ τοῦ τάφου XVII. Evans, PM II, σ. 172 - 173.

Γ-270. Μάχαιρα γλωσσοειδής.

Ἐθνικόν: 8694

Πίναξ 56α, 2 καὶ β

Μῆκος μέγιστον 0,17 μ., πλάτος εἰς τοὺς ὤμους 0,033 μ., μέγιστον 0,045 μ., πάχος μετάλλου μέγιστον κατὰ τὸ μέσον 0,0045 μ.

Μικρὸν τμῆμα τοῦ ἄκρου ἐλλείπει καὶ αἱ πλάγιαι αἰχμαὶ πολλαχοῦ εἶναι ἀποκεκρουμέναι. Ἡ λεπὶς εἶναι πολὺ κατιωμένη. Ἀπὸ σχετικῶς στενοῦ περὶ τοὺς ὤμους τμήματος βαίνει πλατυνομένη πρὸς τὸ ἄκρον 0,04 μ., ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὸ πλάτος ἐλαττοῦται. Τρεῖς χαλκοῖ ἧλοι ἐστερέουν τὴν λαβήν, ἥτις δὲν διεσώθη.

Ἡ ἀμφίστομος μάχαιρα τοῦ γνωστοῦ γλωσσοειδοῦς τύπου εὑρέθη μετὰ τοῦ ξίφους τοῦ νεκροῦ ὑπ' ἀριθμὸν 1= MYC. 55.

Παραβολή: Τάφος IV καὶ VI, Karo, πίν. XCVI ἀρ. 931 καὶ πίν. C.

Γ-271. Λεπὶς μονοστόμου μαχαίρας.
Ἐθνικόν: 8696
Πίναξ 56γ, 1
Μῆκος διασωθὲν 0,108 μ., πλάτος μέγιστον 0,019 μ., πάχος κατὰ τὴν ράχιν 0,005 μ. κατὰ τὴν αἰχμὴν 0,001 μ.
Λίαν κατιωμένη. Ἐλλείπει τὸ τμῆμα τῶν ὤμων καὶ ἡ λαβή. Ἄνω πλευρὰ χονδρὴ καὶ ὀλίγον κυρτή.
Ἴσως ἐκ τῆς ἀνατολικῆς τοῦ τάφου πλευρᾶς παρὰ τὰ συσσωρευμένα ὀστᾶ.
Παραβολή: Karo, πίν. XCVI ἀρ. 907 ἐκ τοῦ τάφου VI.

Γ-272. Λεπὶς μονοστόμου μαχαίρας.
Ἐθνικόν: 8695
Πίναξ 57α, 2
Μῆκος διασωθὲν 0,175 μ., πλάτος μέγιστον 0,022 μ. ἐλάχιστον 0,011 μ., πάχος μετάλλου κατὰ τὴν ράχιν 0,005 μ. κατὰ τὴν αἰχμὴν 0,001 μ.
Κατιωμένη, ἐλλείπει τὸ ἄκρον καὶ τὸ τμῆμα τῆς λαβῆς.
Ἴσως ὅμως ἡ λαβὴ Γ-273 νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν λεπίδα.
Τόπος εὑρέσεως δὲν ἀναφέρεται, εἶναι ὅμως πιθανὸν ὅτι ἡ λεπὶς καὶ ἡ λαβὴ Γ-273 εὑρέθησαν παρὰ τὰ συσσωρευμένα ὀστᾶ.
Παραβολή: Karo, πίν. XCIX ἀρ. 461 ἐκ τοῦ τάφου IV.

Γ-273. Λαβὴ μαχαίρας.
Ἐθνικόν: 8695
Πίναξ 57α, 1
Μῆκος διασωθὲν 0,12 μ., πλάτος μέγιστον 0,025 μ., πάχος μετάλλου μέγιστον 0,006 μ.
Πιθανὸν ἡ λαβὴ νὰ ἀνῆκεν εἰς τὴν μάχαιραν Γ-272. Ἀλλὰ τότε μικρὸν ἐνδιάμεσον τμῆμα θὰ ἠφανίσθη. Τὰ πλευρὰ τοῦ ἐλάσματος ὑψοῦνται καὶ δημιουργοῦν πλαίσια ἢ κνώδοντας, τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁποίων ἐστερεοῦτο ἡ ξυλίνη λαβή. Ψήγματα ξύλου διασώζονται εἰς τὴν αὔλακα.
Παραβολή: Τάφος IV, Karo, πίν. C ἀρ. 460. Τάφος VI, πίν. XCVI ἀρ. 923.

Γ-274. Χαλκοῦς ὀπεύς (;).
Ἐθνικόν: 8697
Πίναξ 56γ, 2
Μῆκος διασωζόμενον 0,082 μ., κυκλικῆς κεφαλῆς διάμετρος 0,013 μ., πάχος μετάλλου 0,004 - 0,007 μ.
Πολὺ κατιωμένον. Τὸ ἄκρον ἐλλείπει. Χρῆσις ἀκαθόριστος.
Ὀπεὺς (;) ἢ καρφίς. Γράφεται ὅτι εὑρέθη «κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ τάφου»· ἄνω τερματίζεται εἰς κύκλον.
Παραβολή: Τάφος VI, Karo, πίν. XCVI ἀρ. 924.

Γ-275. Ἐλάσματα τελαμῶνος (;).
Πίναξ 57β.
Μῆκος διασωθὲν 0,64 μ., πλάτος μέγιστον 0,05 μ.
Εὑρέθη κάτωθεν τῶν συσσωρευμένων ὀστῶν. Ἴσως ἦτο τελαμὼν μᾶλλον ἢ ζώνη, ὡς ἀνεφέρθη ἀρχικῶς.

Γ-276. Αἰχμὴ ἀκοντίου.
Ἐθνικόν: 8692
Πίναξ 57γ
Μῆκος 0,515 μ., μῆκος αὐλοῦ 0,245 μ., λόγχης 0,265 μ., πλάτος μέγιστον λόγχης 0,048 μ. Διάμετρος ἐσωτερικὴ αὐλοῦ 0,024 μ. δακτυλίου ἐξωτερικὴ 0,035 μ., πάχος μετάλλου κατὰ τὴν ράχιν τῆς λόγχης 0,018 μ.
Διατηρεῖται εἰς ὁλόκληρον τὸ μῆκος, συγκεκολλημένη ἐκ πολλῶν τεμαχίων. Ἐλλείπουν μικρὰ τεμάχια τῶν πλαγίων αἰχμῶν· ὁ αὐλὸς κατά τι πεπιεσμένος. Διὰ τὴν κατασκευὴν ἐχρησιμοποιήθη ἓν ἔλασμα χαλκοῦ. Τὸ ἥμισυ τοῦ ἐλάσματος περιεστράφη διὰ νὰ δημιουργηθῇ στρογγύλος αὐλὸς ἐλαφρῶς στενούμενος πρὸς τὰ ἄνω, ὁπόθεν ἐπλατύνθη διὰ νὰ σχηματισθῇ πλατεῖα φυλλοειδὴς λόγχη ὀλίγον μακροτέρα τοῦ αὐλοῦ. Φέρει καμπύλην ράχιν καὶ ἑκατέρωθεν αὐτῆς δύο ἐγχαράκτους γραμμάς. Περὶ τὸ ἄκρον τοῦ αὐλοῦ δακτύλιος, κάτωθι τοῦ ὁποίου ὀπαὶ διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ στειλεοῦ. Ἐπεξεργασία ἀρίστη, δημιουργοῦσα βαρὺ καὶ στερεὸν ὅπλον.
Παραβολή: A-258 καὶ ἐκ τῶν τάφων IV καὶ VI. Karo, πίν. XCVII ἀρ. 449 καὶ πίν. XCVI ἀρ. 902, 910, 933, τάφου II, πίν. LXXII ἀρ. 215.

Γ-316. Κύπελλον χαλκοῦν.
Ἐθνικόν: 8701
Πίναξ 59β
Ὕψος 0,079 - 0,08 μ., διάμετρος στομίου 0,125 μ. βάσεως 0,054 μ.

Πολὺ κατιωμένον. Ἐλλείπει μέγα μέρος τοῦ χείλους, τοῦ κορμοῦ καὶ τῆς λαβῆς. Εὑρέθη εἰς τὴν ἐκ χώματος μᾶζαν τοῦ ξυλίνου κιβωτίου, τοῦ εὑρεθέντος ἄνωθεν τοῦ κρανίου τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 1= MYC. 55 σκελετοῦ.

Βάσις κυκλικὴ πεπλατυσμένη, κορμὸς ἀνεστραμμένου κολούρου κώνου. Ὀλίγον κάτωθεν τοῦ μέσου τοῦ ὕψους φέρει ἔκτυπον δακτύλιον. Τὰ χείλη ὀξέα. Κάθετος, ταινιόσχημος λαβὴ στερεοῦται διὰ 2 ἥλων εἰς τὸ χεῖλος καὶ δι' ἑνὸς εἰς τὸν κορμὸν τοῦ κυπέλλου. Ἡ λαβὴ δὲν φαίνεται τόσον στερεά [1].

* * *

Γ-357. Ποτήριον χρυσοῦν.

Ἐθνικόν: 8703

Πίναξ 58α καὶ β, 1

Ὕψος 0,049 - 0,05 μ., διάμετρος στομίου 0,08 - 0,082 μ. καὶ βάσεως 0,052 - 0,055 μ., κυκλικοῦ βυθίσματος κάτω ἐπιφανείας βάσεως 0,015 μ., στεφάνης περὶ τὸ βύθισμα 0,031 μ., πλάτος στεφάνης 0,006 - 0,007 μ.

Διατηρεῖται πλήρως. Ἐκ τῆς μάζης χώματος, πιθανῶς ἐκ τοῦ κιβωτίου, ὕπερθεν κρανίου τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 1= MYC. 55 σκελετοῦ (πίν. 36β).

Ἐκ λεπτοῦ ἀλλὰ στερεοῦ ἐλάσματος. Σχῆμα γενικῶς ὡς τὸ τῶν ποτηρίων τοῦ Βαφειοῦ μὲ πλατεῖαν κυκλικὴν ἐνισχυμένην διὰ δακτυλίου βάσιν. Ὁ κορμὸς ἀρχικῶς βαίνει κατακορύφως καὶ ἄνωθεν τοῦ μέσου τοῦ ὕψους καὶ τοῦ κεντρικοῦ ἐκτύπου δακτυλίου ἀνοίγει, καταλήγων εἰς ὀξὺ χεῖλος. Πλατεῖα λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος, ἐκ λεπτοῦ ἐλάσματος. Ἐκφύεται κάτωθεν τοῦ χείλους, ὅπου καὶ στερεοῦται διὰ δύο χρυσῶν ἥλων, καὶ βαίνει πρὸς τὸ μέσον τοῦ κυπέλλου στενουμένη κατά τι. Τὸ κάτω ἄκρον της φέρει εὐθεῖαν ἀπόληξιν καὶ συγκρατεῖται εἰς τὴν θέσιν του ὑπὸ ἑνὸς ἥλου. Περὶ τὸ χεῖλος τοῦ ἀγγείου δημιουργεῖται ταινία ἀκόσμητος.

Περὶ τὴν βάσιν καὶ τὸ μέσον τοῦ ὕψους ἔκτυποι δακτύλιοι καὶ κάτω τοῦ χείλους ἐλαφρῶς ἔκτυπος γραμμή. Μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ἐκτύπου δακτυλίου τοῦ μέσου, ὡς καὶ ἐξ ἐκείνου καὶ τοῦ περὶ τὴν βάσιν δακτυλίου, ἐτέθησαν παράλληλοι ἔκτυποι κυρτώσεις, αἱ ὁποῖαι ἐσωτερικῶς φαίνονται ὡς αὐλακώσεις. Αἱ γραμμαὶ αἱ διαιροῦσαι τὰς κυρτώσεις ἐξωτερικῶς εἶναι ἔντυποι. Ἡ βάσις εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν φέρει κυκλικὸν βύθισμα, περὶ τὸ ὁποῖον στεφάνη, οὕτως ὥστε ἐσωτερικῶς δημιουργεῖται κυκλικὸν ἔξαρμα, περιβαλλόμενον ὑπὸ βυθίσματος εἰς μορφὴν στεφάνης καὶ περίμετρον καταλήγουσαν εἰς τὸν εἰσέχοντα δακτύλιον, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἐξωτερικήν του ὄψιν φαίνεται ἔκτυπος ἐν εἴδει δακτυλιοσχήμου βάσεως. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς λαβῆς αὐλακοῦται ἐλαφρῶς ὑπὸ δύο ραβδώσεων, τὰ ἄκρα της δὲ εἶναι στρεπτὰ περὶ χάλκινον σύρμα.

Παραβολή: Πρὸς γραπτὰ ἀγγεῖα τύπου Βαφειοῦ ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Ἰδίᾳ Γ-54. Διὰ τὸ σχῆμα ὅρα δείγματα ἐκ τοῦ Κύκλου Α: τάφου V, KARO, πίν. CXXIV ἀρ. 628, ὡς καὶ πίν. CXXV, ἀρ. 629, τάφου III, πίν. CIII ἀρ. 73, τάφου IV, πίν. CVII ἀρ. 441 καὶ CVIII, ἀρ. 441, τάφου V, πίν. CXXIII ἀρ. 627. ΠΑΕ 1952, σ. 447, εἰκ. 15.

Γ-358. Ποτήριον χρυσοῦν.

Ἐθνικόν: 8704

Πίναξ 58β, 2 καὶ γ

Ὕψος 0,045 - 0,047 μ., εἰς τὸ ἄκρον τῆς λαβῆς 0,053 μ., διάμετρος βάσεως 0,052 - 0,054 μ. κυκλικοῦ βυθίσματος κάτω ἐπιφανείας βάσεως 0,015 μ., διάμετρος στομίου 0,08 - 0,081 μ., ὕψος λαβῆς 0,025 μ., πλάτος λαβῆς 0,013 μ.

Εὑρέθη ἄνωθεν καὶ πλαγίως τῶν ὀστῶν τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 2= MYC. 58 σκελετοῦ καὶ ὑπὸ τὴν πρόχουν ὑπ' ἀριθμὸν Γ-18 (πίν. 39). Διατηρεῖται πλήρως.

Ἐκ λεπτοῦ χρυσοῦ ἐλάσματος πάχους μικροτέρου τοῦ ἡμίσεος χιλιοστομέτρου, ἀλλὰ στερεοῦ. Τυπικὸν σχῆμα ποτηρίου.

Πλατεῖα, κυκλικὴ βάσις ὁριζομένη ὑπὸ ὀξείας γραμμῆς. Ὁ κορμὸς ἀνοίγει πρὸς τὰ ἄνω, οὕτως ὥστε ἡ διάμετρος τοῦ στομίου εἶναι μεγαλυτέρα τῆς διαμέτρου τῆς βάσεως, καὶ καταλήγει εἰς ὀξὺ χεῖλος. Λαβὴ κάθετος, ταινιόσχημος,

1. Μικρὰ τεμάχια χαλκοῦ ἀγγείου ἀκαθορίστου σχήματος ἐκ τοῦ τάφου τούτου ἐπίσης φυλάσσονται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον.

ἐκ λεπτοῦ ἐλάσματος. Ἐκφύεται ὀλίγον κάτωθεν τοῦ χείλους, ὅπου στερεοῦται διὰ δύο χρυσῶν ἥλων καὶ καταλήγει ὀλίγον κάτωθεν τοῦ μέσου τοῦ ὕψους, ὅπου στερεοῦται δι' ἑνὸς ἥλου. Εἶναι πλατυτέρα κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ στενοτέρα κατὰ τὴν ρίζαν, ὅπου τερματίζεται εἰς εὐθεῖαν γραμμήν.

Περὶ τὸ χεῖλος ἐξωτερικῶς δημιουργεῖται πλατεῖα ταινία ἀκόσμητος, κάτωθεν τῆς ὁποίας ἀρχίζουν αἱ αὐλακώσεις ποὺ καταλήγουν εἰς τὴν βάσιν. Αἱ αὐλακώσεις αὐταί, 16 τὸν ἀριθμόν, ἔχουν ἐλλειπτικὴν τομὴν καὶ αἱ μεταξύ των ἀκμαὶ εἶναι ὀξεῖαι. Ἐνθυμίζουν τὰς ραβδώσεις δωρικοῦ κίονος. Εἶναι πλατύτεραι ἄνω (0,014 - 0,016 μ.) καὶ στενότεραι κάτω (0,009 - 0,01 μ.). Ἡ κάτω ἐπιφάνεια τῆς βάσεως φέρει περὶ τὸ κέντρον κυκλικὸν βύθισμα, πλατὺ περιχείλωμα καὶ περὶ αὐτὸ στεφάνην καταλήγουσαν εἰς τὰ τοιχώματα τοῦ κορμοῦ, μετὰ τῶν ὁποίων σχηματίζει ὀξὺ ἔξαρμα. Ἐσωτερικῶς τὸ βύθισμα τοῦ πυθμένος φαίνεται ὡς ἔκτυπος κύκλος περιβαλλόμενος ὑπὸ δύο ἐκτύπων στεφανῶν, αἱ ὁποῖαι καταλήγουν εἰς βαθεῖαν ἐσοχήν. Τὰ ἄκρα τοῦ ἐλάσματος τῆς λαβῆς ἀνεδιπλώθησαν περὶ χάλκινον σῦρμα, τὸ ὁποῖον προσδίδει στερεότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐντύπωσιν ἐλαφρᾶς αὐλακώσεως εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς λαβῆς.

Παραβολή: Ἐκ τάφου IV, Karo, πίν. CVII καὶ CVIII, ἀρ. 442. ΠΑΕ 1952, σ. 451, εἰκ. 19.

Γ-359. Ταινία χρυσῆ.

Ἐθνικόν: 8706

Πίναξ 59α, 1

Μῆκος μέγιστον 0,292 μ., πλάτος μέγιστον 0,05 μ., πάχος μετάλλου 0,005 μ.

Ἐκ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ τάφου.

Λεπτὸν ἔλασμα ἀτρακτόσχημον ἢ ρομβόσχημον, πλατὺ κατὰ τὸ κέντρον στενούμενον πρὸς τὰ ἄκρα, ὅπου καταλήγει εἰς λεπτότατον ἄκρον συρματοειδές, τὸ ὁποῖον περιελίσσεται καὶ σχηματίζει θηλειάν, διὰ τῆς ὁποίας τὸ ἔλασμα θὰ ἐστερεοῦτο.

Ὁλόκληρος ἡ ἐπιφάνεια τῆς ταινίας καλύπτεται ὑπὸ ἐκτύπων κοσμημάτων. Ἡ περίμετρος τονίζεται ὑπὸ λεπτοτάτων ἐκτύπων γραμμιδίων. Τὰ δύο ἄκρα κοσμοῦνται διὰ δύο μεγάλων συνεχομένων σπειρῶν, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἑλίκων τῶν ὁποίων, ὡς καὶ ἡ ἐφαπτομένη των, σχηματίζονται δι' ἐκτύπων γραμμιδίων. Ἀκολουθοῦν δύο ζεύγη συνεχομένων σπειρῶν μὲ κεντρικὰ ἔκτυπα δισκάρια καὶ ἑλικας σχηματισθείσας διὰ γραμμιδίων. Κατὰ τὸ κέντρον ἔχομεν τὸ κυρίως κόσμημα καταλαμβάνον τὸ πλατύτερον μέρος τοῦ ἐλάσματος καὶ σχηματιζόμενον ὑπὸ δύο ὁμοκέντρων κύκλων σχηματισθέντων δι' ἐκτύπων γραμμιδίων καὶ περικλειόντων ἔκτυπον ἄλλως ἀκόσμητον δισκάριον. Τὸ μεταξὺ τῶν δύο κύκλων διάστημα πληροῦται ὑπὸ ἑπτὰ ἐκτύπων δισκαρίων περιβαλλομένων ὑπὸ κύκλων ἐκ γραμμιδίων, οἱ ὁποῖοι ἑνοῦνται δι' ἐφαπτομένων γραμμῶν.

Ἡ ὅλη διακόσμησις εἶναι προσεκτικῶς εἰργασμένη καὶ ἡ ἐντύπωσις εἶναι πολὺ καλὴ καὶ εὐχάριστος. Ἡ ταινία ἴσως ἀπετέλει κόσμημα κεφαλῆς.

Παραβολή: Στιγμαὶ σχηματίζουσαι περίγραμμα ἐκτύπων κύκλων ἐκ τοῦ τάφου III, Karo, πίν. XIII, ἀριθ. 3. Ἐπίσης κύκλοι περιβαλλόμενοι ὑπὸ στιγμῶν καὶ σχηματίζοντες σπείρας, ἐκ τοῦ τάφου IV, Karo, πίν. XXXVIII, ἀρ. 287 καὶ 286. ΠΑΕ 1952, σ. 448.

Γ-360. Χρυσοῦν ἔλασμα τύπου «ἐπιγονατίδος».

Ἐθνικόν: 8707

Πίναξ 59α, 2

Μῆκος μέγιστον 0,145 μ., μῆκος σκελῶν 0,06 μ. καὶ 0,061 μ., πλάτος σκελῶν 0,005 μ. καὶ 0,009 μ., μῆκος κορμοῦ 0,058 μ., μέγιστον πλάτος κορμοῦ 0,025 μ. ἐλάχιστον 0,02 μ. Κεφαλή: ὕψος μετὰ λαιμοῦ 0,022 μ., πλάτος 0,026 μ., διάμετρος ἐξωτερικὴ μὲ ἐγκοπὴν 0,041 μ. καὶ 0,028 μ., πλάτος ἐλάσματος περιβάλλοντος 0,004 - 0,005 μ.

Χρυσοῦν ἔλασμα λεπτότατον εἰς σχῆμα κεφαλαίου Υ. Τὸ στρογγύλον ἄκρον του διὰ κυκλικῆς ἐγκοπῆς σχηματίζεται εἰς κεντρικὴν κεφαλὴν περιβαλλομένην ὑπὸ στενοῦ δακτυλίου. Κατὰ τὰ ἄκρα τῶν σκελῶν ὀπαί, ἀνοιγεῖσαι ἐκ τῆς ἄνω πρὸς τὴν κάτω ὄψιν, ὡς ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ περιχείλωμα.

Ὁ κορμὸς τοῦ ἐλάσματος καὶ ἡ κεφαλὴ κοσμοῦνται δι' ἐκτύπων δισκαρίων περιγραφομένων ὑπὸ στιγμῶν.

Ἐὰν τὸ ἔλασμα τεθῇ ἀντιστρόφως ἢ ὡς ἀπει-

κονίζεται, δίδει τὴν ἐντύπωσιν παιδὸς μὲ τὰς χεῖρας ἡνωμένας ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς.

Τὸ ἔλασμα τοῦτο ἐνθυμίζει τὴν ἐπιγονατίδα ἐκ τοῦ τάφου **Α**, ἀλλὰ ἀντὶ εὐθέος τμήματος ἔχει τὰ δύο σκέλη. Ἐπίσης ἔκτυπα δισκάρια περιγραφόμενα ὑπὸ στιγμῶν χαρακτηρίζουν καὶ τὸ κόσμημα τῆς ἐπιγονατίδος καὶ τὸ βραχιόνιον τοῦ **Α**.

Σημειωτέον ὅτι ἓν καὶ μόνον ἔλασμα τοῦ τύπου τούτου εὑρέθη εἰς τὸν τάφον. Τοῦτο ἴσως ἀποκλείει τὴν χρῆσίν του ὡς ἐπιγονατίδος.

Δυστυχῶς τὸ κόσμημα δὲν εὑρέθη εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ θέσιν.

Παραβολή: Karo, πίν. LXVIII ἀρ. 913 ἐκ τοῦ τάφου VI. Ὅρα καὶ Persson, BSA 46, 1951, σ. 125, πίν. 13a. ΠΑΕ 1952, σ. 448.

Γ-361. Ταινία χρυσῆ ἀκόσμητος.

Ἐθνικόν: 8705

Πίναξ 59α, 3

Μῆκος 0,061 μ., πλάτος 0,014 - 0,018 μ., πάχος περίπου 0,0005 μ.

Εὑρέθη μετὰ τῶν λοιπῶν χρυσῶν πρὸ τῆς βορείας πλευρᾶς.

Δὲν φαίνεται νὰ ἔχῃ ὀπὰς πρὸς στερέωσιν, οὐδὲ καὶ διακόσμησιν. Ἴσως ἐλλείπουν τὰ ἄκρα.

Πρβ. πρὸς ταινίαν ἐξ ἠλέκτρου ἐκ τοῦ **Β**. Καὶ ἐκείνη δὲν φέρει ὀπάς. Ἐρράπτετο ἄρα γε, ὁπότε θὰ ἦτο παρυφὴ φορέματος; Ἡ ἐκ τοῦ **Β** ταινία ἀνῆκεν εἰς ἄνδρα, ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος δυνατὸν νὰ ἀνῆκεν εἴτε εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 2 εἴτε εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 3 σκελετόν. Εἷς τῶν σκελετῶν αὐτῶν ἀνήκει εἰς γυναῖκα.

Γ-362. Προσωπὶς ἐξ ἠλέκτρου.

Ἐθνικόν: 8709

Πίναξ 60α καὶ ἔγχρωμος σελ. ιβ'

Ὕψος μέγιστον 0,215 μ., πλάτος μέγιστον 0,178 μ., ὕψος μετώπου 0,055 μ., πώγων ἀπὸ χείλους εἰς ἄκρον 0,07 μ., πλάτος περὶ τὰ 0,35 μ., πάχος μετάλλου 0,005 μ.

Διασώζεται ἀρκετὰ καλά, μολονότι ἐθραύσθη εἰς πολλὰ τεμάχια. Εἶναι ἀσφαλῶς σφυρήλατος καὶ θὰ ἐσφυρηλατήθη ἐπὶ ξυλίνου πυρῆνος.

Σχῆμα ἐπίμηκες ἐλλειπτικόν, τὸ μεγαλύτερον πλάτος κατὰ τὰ ὦτα. Ἀπὸ τὸ πλατὺ μέτωπον, τοῦ ὁποίου ἡ γραμμὴ εἶναι ἐλαφρῶς κυρτή, ἄρχεται ἔξαρσις σχηματίζουσα τὰς ὀφρῦς, αἵτινες ἐπιπροσθέτως παριστῶνται διὰ μικρῶν παραλλήλων γραμμῶν, πλαγίων κατὰ τὸ μῆκος τῶν ὀφρύων, κατακορύφων ἄνωθεν τῆς ρινός. Αἱ ὀφρύες ἑνοῦνται ἄνωθεν τῆς ρινός (σμιχταί). Ρίς, ὀξεῖα καὶ μακρά, ἀπεκόπη καθέτως κατὰ τὸ ἄκρον της διὰ νὰ σχηματισθοῦν οἱ ρώθωνες. Ἑκατέρωθεν τῆς ρίζης της οἱ ὀφθαλμοί, δημιουργηθέντες διὰ τῆς κοιλάνσεως τῆς ἐπιφανείας καὶ τῆς ἐξάρσεως τῶν βολβῶν, ἔχουν σχῆμα ἐλλειπτικὸν καὶ παρίστανται μὲ τὰ βλέφαρα κλειστά· τὰ ἄκρα τῶν βλεφάρων δηλοῦνται δι' εὐθείας γραμμῆς, ἑκατέρωθεν τῆς ὁποίας μικραὶ κάθετοι γραμμαὶ δηλοῦν τὰς τρίχας τῶν βλεφαρίδων. Τὰ μῆλα τῶν παρειῶν κυρτοῦνται πρὸς τὰ ἄνω, ἐνῷ τὸ ἔλασμα ἑκατέρωθεν τῆς ρινὸς ἐκοιλάνθη διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἔξαρσίν της. Τὸ στόμα ὑποδεικνύεται ὑπὸ ἐγχαράκτου γραμμῆς ἐπὶ κυρτῆς ἐξάρσεως παριστώσης τὰ χείλη. Ἴσως ἡ κατερχομένη γραμμὴ τῆς περιοχῆς τοῦ ἄνω χείλους νὰ ὑπεδείκνυε μικρὸν μύστακα. Ὁ πώγων εἶναι μακρὸς καὶ στενός, οὐδεμίαν λεπτομέρειαν παρουσιάζων. Κάτω λήγει εἰς ὁριζοντίαν ἐλαφρῶς κυρτουμένην γραμμήν. Τὰ ὦτα, σχετικῶς μεγάλα, ἐτέθησαν πολὺ ὑψηλὰ καὶ ἐδηλώθησαν γραμμικῶς διὰ δύο καμπύλων παραλλήλων γραμμῶν· ἔχουν σχῆμα νεφροῦ, ἐνῷ εἰς τὸν ἀμέθυστον εἶναι ὀκτώσχημα. Ὁ μεταξὺ αὐτῶν χῶρος ἐπλατύνθη. Ἑκατέρωθεν τῶν ὤτων διεσώθησαν ὀπαί, ἀνὰ δύο αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο ἐκ τῆς ὄψεως πρὸς τὰ ἔσω, ὡς δεικνύει τὸ περιχείλωμα εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν τῆς προσωπίδος (ὕψος ὤτων: 0,037 μ. δεξιοῦ καὶ 0,033 μ. ἀριστεροῦ· ἐξωτερικῶς, πλάτος μέγιστον 0,025 μ. δεξιοῦ, 0,02 μ. ἀριστεροῦ). Τὸ περίγραμμα τοῦ προσώπου παρουσιάζει δύο συνεχεῖς κυρτὰς γραμμὰς ἀπὸ τοῦ μετώπου μέχρι τοῦ πώγωνος.

Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι δὲν ὑπάρχει ἔνδειξις τριχῶν εἰς τὸν πώγωνα ἢ ἄνωθεν τοῦ μετώπου (πρβ. πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ ἀμεθύστου παράστασιν κεφαλῆς Γ-443).

* * *

Γ-440. Μύκης ἐξ ἀλαβάστρου.

Ἐθνικόν: 8698

Πίναξ 61α, 3

Ὕψος μέγιστον 0,033 μ., μεγίστη διάμετρος 0,053 μ., διάμετρος βάσεως 0,026 μ., ὀπῆς 0,018 μ., πλάτος στεφάνης περὶ τὴν ὀπὴν 0,004 μ., βάθος ὀπῆς ±0,017 μ.

Διατηρεῖται πλήρως. Εὑρέθη ἐντὸς τοῦ χαλκοῦ κυπέλλου ὑπ' ἀρ. Γ-316.

Σχῆμα ἡμικυκλικόν. Ὑποτυπώδης λαιμός, βάσις πλατεῖα, ὅπου ὑπάρχει ὀπὴ διὰ τὴν ἔνθεσιν τῆς λαβῆς. Ὑπὸ τὴν περίμετρον διασώζονται δύο τρήματα ἥλων διαμετρικὰ διὰ τὴν στερέωσιν τῆς λαβῆς. Εἰς αὐτὰ διασώζονται ὑπολείμματα χαλκῶν ἥλων.

Παραβολή: Karo, πίν. LXXVI, ἀρ. 484, 485, 486, 487 ἐκ τοῦ τάφου IV.

Γ-441. Μύκης ἐξ ἀλαβάστρου.

Ἐθνικόν: 8698

Πίναξ 61α, 1

Ὕψος μέγιστον 0,038 μ., μεγίστη διάμετρος 0,052 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,018 μ. διάμετρος βάσεως ἐξωτερικὴ 0,027 - 0,0285 μ., ὀπῆς ἐσωτερικὴ 0,015 μ., πλάτος στεφάνης περὶ τὴν ὀπὴν 0,005 - 0,007 μ., βάθος ὀπῆς ± 0,023 μ.

Διακρίνεται τοῦ Γ-440 ἐκ τοῦ ὑψηλοτέρου καὶ καλῶς διακρινομένου λαιμοῦ. Ἐπιφάνεια πολλαχῶς τετριμμένη. Εὑρέθη ἐντὸς τοῦ χαλκοῦ κυπέλλου ὑπ' ἀρ. Γ-316. Σχῆμα ἡμικυκλικόν, φέρει δύο ἐλλειπτικὰ τρήματα ἥλων διὰ τὴν στερέωσιν τῆς λαβῆς, ἡ ὁποία ἐτίθετο εἰς κυκλικὴν ὀπὴν κατὰ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ. Ἐντὸς τῆς ὀπῆς διατηροῦνται ὑπολείμματα ξύλου. Προφανῶς οἱ στερεοῦντες τὴν λαβὴν ἦλοι ἦσαν ἀργυροῖ, διότι οὐδεμία ὀξείδωσις παρατηρεῖται εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν τρημάτων.

Παραβολή: Τάφος IV, Karo, πίν. LXXVI.

Γ-442. Μύκης ἐξ ἀλαβάστρου.

Ἐθνικόν: 8698

Πίναξ 61α, 2

Ὕψος μέγιστον διασωθὲν 0,029 μ., μεγίστη διάμετρος, ὡς διασώζεται, 0,055 μ., διάμετρος βάσεως 0,032 μ., ὀπῆς 0,016 μ., πλάτος στεφάνης περὶ τὴν ὀπὴν 0,006 μ., βάθος ὀπῆς 0,016 μ.

Ἔχει φθαρῆ πολλαχῶς. Εὑρέθη ἄνω τῆς παραξιφίδος ὑπ' ἀρ. Γ-267 παρὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 1 = MYC. 55 σκελετοῦ. Ὁμοιάζει πρὸς τὸν ὑπ' ἀρ. 440 μύκητα. Ὑπὸ τὴν περίμετρον δύο τρήματα ἥλων διαμετρικῶς ἠνεῳγμένα διὰ τὴν στερέωσιν τῆς λαβῆς.

Παραβολή: Karo, σ. 140 εἰκ. 57 ἐκ τοῦ τάφου V.

Γ-443. Ψῆφις ἐξ ἀμεθύστου.

Ἐθνικόν: 8708

Πίναξ 60β καὶ ἔγχρωμος σελ. ι'

Διάμετρος 0,009 μ. καὶ 0,0095 μ. Πάχος λίθου 0,006 μ. Αἱ φωτογραφίαι ἐμεγεθύνθησαν 10 φοράς.

Ἀμέθυστος κυκλικοῦ σχεδὸν σχήματος ἔχων ὁριζοντίαν τὴν διακοσμουμένην καὶ κυρτὴν τὴν ἑτέραν, ὀπισθίαν πλευράν. Φέρει τρῆμα κάθετον πρὸς τὴν γλυφήν, προφανῶς δημιουργηθὲν ἀπὸ τὰ δύο ἄκρα καὶ διὰ τοῦτο ἡ αὖλαξ δὲν εἶναι εὐθύγραμμος. Ἡ γλυφὴ δὲν εἶναι τόσον βαθεῖα, ἀλλ' ἐγένετο μὲ πολλὴν λεπτότητα καὶ εὐαισθησίαν. Ἡ ἔντυπος διακόσμησις (intaglio), καταλαμβάνουσα σχεδὸν ὁλόκληρον τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ψήφου, ἀποτελεῖται ἀπὸ κεφαλὴν γενειοφόρου ἀνδρός, μὲ μακρὰν κόμην, ἐνθυμίζουσαν τοὺς καρηκομόωντας Ἀχαιοὺς τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν. Ἡ κεφαλὴ παρουσιάζει σαφὲς καὶ καθαρὸν περίγραμμα καὶ λεπτομερείας ἁδρὰς καὶ ἰσχυράς. Χαμηλὸν καὶ μᾶλλον πλατὺ κρανίον ἐπιστέφεται ὑπὸ πυκνῆς κόμης, ἡ ὁποία καλύπτει καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ μετώπου. Εἷς τῶν βοστρύχων προεξέχει τοῦ μετώπου, ὡς συνήθως συμβαίνει εἰς τὰς μινωικὰς παραστάσεις. Ἡ γραμμὴ τῆς εὐθείας ρινός, ἡ ὁποία δίδει εἰς τὸ πρόσωπον Ἑλληνικὴν κατατομήν, συνεχιζομένη μὲ ἰσχυρὰν καμπύλην δημιουργεῖ τὴν ὀφρὺν καὶ τὸ βαθούλωμα τοῦ ζωηροῦ ὀφθαλμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐσχηματίσθη κατ' ἐνώπιον. Ἡ ρὶς ἀπολήγει εἰς πλατεῖς ρώθωνας, κάτω τῶν ὁποίων τὰ χείλη προεξέχουν, διαχωριζόμενα ὑπὸ ἐγχαράκτου γραμμῆς. Τὸ ἄνω χεῖλος εἶναι παχύτερον καὶ προβάλλει, ἴσως διότι φέρει μύστακα. Ἁδραὶ αὐλακώσεις δημιουργοῦν αἰχμηρὸν γένειον, τὸ ὁποῖον καλύπτει τὴν σιαγόνα καὶ τὰς παρειάς. Τὰ μῆλα τῶν παρειῶν εἶναι ὑψωμένα

καὶ τὸ ὑπερμέγεθες οὗς, διαμορφωθὲν μὲ ἐπιμέλειαν, ἐτέθη ὑψηλά.

Ἡ κόμη πίπτει εἰς πυκνοὺς βοστρύχους ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς. Ἡ ὅλη ἐντύπωσις εἶναι ζωηρά, ζωντανὴ καὶ σοβαρά, ἡ δὲ παράστασις ἀτομικὴ χαρακτηρίζουσα ἄνδρα δυνατόν. Τὸ κάθετον τρῆμα τῆς ψηφῖδος ὑποδεικνύει ἴσως ὅτι ἐφέρετο ἐπὶ τοῦ καρποῦ καὶ δὲν ἀπετέλει μέρος περιδεραίου.

Ὑπὸ τοῦ Biesantz καὶ τῆς Σακελλαριου ἀπεδόθη εἰς τεχνίτην ἐκ Κρήτης.

Παραβολή: Sp. Marinatos, Archaeologia Homerica, τ. I, σ. B, 25. Σακελλαριου, Μυκηναϊκὴ Σφραγιδογλυφία, σ. 25. Biesantz, Die Minoischen Bildnisgemmen, Marburger Winckelmann's Programm, 1958, σ. 13 κ.ἑ. Blegen, AJA 66, 1962, σ. 247.

Γ-444. Ψῆφοι περιδεραίου.

Ἐθνικόν: 9192

Πίναξ 62δ

Ἑπτὰ ψῆφοι ἐξ ὧν πέντε ἐξ ὑαλομάζης μὲ τρίμματα Lapis Lazuli, σχήματος σφαιρικοῦ πεπλατυσμένου.

Μία ψῆφος ἐκ μελανοῦ λίθου (3η ἐξ ἀριστερῶν) σχήματος σφαιρικοῦ πεπλατυσμένου.

Μία ψῆφος ἐξ ὀρείας κρυστάλλου σχήματος ἐλλειπτικοῦ.

Ἡ ἐξ ὀρείας κρυστάλλου ψῆφος φέρει ὁριζόντιον τρῆμα, αἱ λοιπαὶ φέρουν κάθετον τρῆμα.

Διαστάσεις: Διάμετρος τῶν ἐξ ὑαλομάζης ἀπὸ 0,009 - 0,011 μ. μῆκος ἀπὸ 0,007 - 0,008 μ. Διάμετρος λιθίνης ψήφου 0,0115 μ., μῆκος 0,009 μ. μῆκος ψήφου ἐξ ὀρείας κρυστάλλου 0,034 μ.

Γ-445. Περιδέραιον.

Ἐθνικόν: 9568

Πίναξ 62α

Περιδέραιον ἐκ 13 ψηφίδων, ἐκ τῶν ὁποίων 11 ἐκ νιέλλου, μία ἐξ ὀρείας κρυστάλλου καὶ μία ἐκ χαλκοῦ. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ ψηφῖδες διετηροῦντο εἰς τὴν ἀρχικήν των θέσιν, συγκρατούμεναι διὰ νήματος, ὅπερ διεσώθη. Αἱ ἐκ νιέλλου ποικίλλουν ἀπὸ 0,005 - 0,012 μ. εἰς διάμετρον, ὅλαι δὲ φέρουν κατακορύφους ραβδώσεις. Καθ' ὅλην τὴν ἐξωτερικήν των ἐπιφάνειαν φέρουν ὀξείδωσιν χαλκοῦ. Μία ψηφὶς ἐκ νιέλλου, καθαρισθεῖσα, εἰκονίζεται ἄνω δεξιά. Αἱ ψηφῖδες ἔχουν τὴν ἑξῆς σειράν: Δύο ἐκ νιέλλου, μία μικρὰ ἐκ χαλκοῦ, μία ἐξ ὀρείας κρυστάλλου καὶ ἓξ ἐκ νιέλλου.

Ἡ ἐξ ὀρείας κρυστάλλου ψηφὶς εἶναι σχήματος σφαιρικοῦ πεπιεσμένου, ἡ δὲ χαλκῆ εἶναι κυλινδρικὴ ἐκ λεπτοῦ ἐλάσματος. Μετὰ τῶν ἀνωτέρω ψηφίδων εἰκονίζεται καὶ μία ἐξ ἠλέκτρου (ἄνω ἀριστερά, Γ-331).

Γ-508. Μύκης ἐξ ἐλεφαντοστοῦ.

Ἐθνικόν: 9185

Πίναξ 61β, 2

Ὕψος 0,059 μ., διάμετρος 0,08 μ., περίμετρος 0,238 μ.

Ἐλλείπουν μικρὰ ψήγματα ἐκ τῆς κορυφῆς καὶ τῆς βάσεως. Προφανῶς εὑρέθη μετὰ τῶν ξιφῶν παρὰ τὰ συσσωρευμένα ὀστᾶ (ὅρα ΠΑΕ 1952, σ. 446, εἰκ. 14). Φέρει ὑπὸ τὴν βάσιν κεντρικήν, τετράπλευρον ὀπήν, 0,02 × 0,02 μ., βάθους 0,632 μ., διὰ τὴν ἔνθεσιν τῆς λαβῆς, καὶ κατὰ τὴν περιφέρειαν δύο διαμετρικὰ τρήματα διὰ τοὺς ἥλους τῆς στερεώσεως.

Παραβολή: Karo, πίν. LXXVI, ἀρ. 490 τάφου IV.

Γ-509. Μύκης ἐξ ἐλεφαντοστοῦ.

Ἐθνικόν: 9186

Πίναξ 61β, 1

Πολὺ ἐφθαρμένος. Διάμετρος, περίπου 0,11 μ. διασωθὲν βάθος ὀπῆς λαβῆς 0,032 μ. Εἰς τὴν φωτογραφίαν φαίνονται τὰ ἴχνη τῆς ὀπῆς καὶ τῶν τρημάτων, τὰ ὁποῖα λόγῳ τῆς φθορᾶς τοῦ ὀστοῦ παρουσιάζουν ἀνώμαλον διαδρομήν.

Γ-510. Κτένιον ἐξ ἐλεφαντοστοῦ.

Ἐθνικόν: 8702

Πίναξ 62β

Μῆκος 0,10 μ. λαβῆς 0,044 μ. σώματος 0,056 μ., πλάτος σώματος μέγιστον 0,01 μ., πάχος ὀστοῦ 0,004 μ., μῆκος ὀδόντων 0,011 μ., πλάτος ἀπὸ ράχεως μέχρις ἄκρου ποδῶν 0,021 μ.

Διασώζεται εἰς βαθμόν, ὁ ὁποῖος νὰ παρέχῃ πλήρη ἰδέαν τοῦ σχήματος καὶ τῆς κατασκευῆς του. Κατὰ τὸ ἓν ἄκρον σχηματίζεται μακρὰ καμπυλόγραμμος λαβή, κατὰ τὸ ἕτερον ὡραία καμπύλη ἀπολήγουσα ἄνω εἰς ὀξύ. Προφανῶς

ζῳόμορφον σχῆμα, μὲ μακρὰν οὐρὰν κατὰ τὸ ἄκρον. Αὕτη ὡς καὶ τὸ σῶμα ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ παχὺ τεμάχιον ἐλέφαντος, ἐκ τοῦ ἰδίου δὲ τεμαχίου ἐκφύονται οἱ λεπτοὶ ὀδόντες, οἱ ὁποῖοι δὲν ἦσαν ἔνθετοι, ὡς γίνεται εἰς νεωτέρους χρόνους. Εὐχάριστοι καμπύλαι καὶ κυρταὶ γραμμαὶ καὶ πολὺ καλὴ κατεργασία.

Εὑρέθη παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ σκελετοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 2 =MYC. 58.

Παραβολή: Τάφος IV, Karo πίν. XLIII, ἀρ. 310.

Γ-511. Τροχὸς ἢ τράπεζα ἐξ ἐλέφαντος.
'Εθνικόν: 9664

Πίναξ 62γ

Διάμετρος 0,039 μ., ὕψος πόδὸς 0,006 μ.

'Αναφέρεται ὅτι εὑρέθη «κατὰ τὸ κέντρον τοῦ τάφου **Γ** εἰς βάθος 2,50 μ. περίπου». Φέρει κεντρικὴν ὀπὴν καὶ 15 ὀπὰς κατὰ τὴν περιφέρειαν. Αἱ ὀπαὶ ἔχουν ἐλαφρῶς διάφορον διάμετρον καὶ αἱ ἀποστάσεις ἀπ' ἀλλήλων δὲν εἶναι πάντοτε αἱ αὐταί. Εἰς μίαν τῶν ὀπῶν διασώζεται πούς ἔνθετος, ἴσως δὲ τοιοῦτοι πόδες νὰ εἶχον τεθῆ καὶ εἰς τὰς ἄλλας ὀπάς, οὐδεὶς ὅμως ἄλλος εὑρέθη. Ἡ χρῆσις τοῦ μικροῦ τούτου τροχοῦ μοὶ εἶναι ἄγνωστος. Ἴσως ἦτο μικρὰ στρογγύλη τράπεζα, χρήσιμος μόνον ὡς παίγνιον.

Μετὰ τῆς τραπέζης ἢ τροχοῦ εὑρέθησαν καὶ τὰ δύο τεμάχια ἐξ ἐλεφαντοστοῦ μετὰ τρημάτων, ἐνθυμίζοντα τὰ ἐκ τοῦ τάφου **Α** ἀντικείμενα. Διὰ τὰ τεμάχια αὐτὰ ἀναφέρεται ὅτι εὑρέθησαν «παρὰ τὸν νεκρὸν 28/7/52» ἀλλὰ δὲν ὁρίζεται ὁ νεκρός.

ΤΑΦΟΣ ΔΕΛΤΑ (πίν. 64α)

Ὁ τάφος **Δ** κεῖται διαγωνίως πρὸς τὸν **Β** (πίν. 1) καὶ ἔχει κατεύθυνσιν ἀπὸ τὰ Βορειοδυτικὰ πρὸς τὰ Νοτιοανατολικά, κατεύθυνσιν διάφορόν πως τῆς τῶν τάφων **Α**, **Β** καὶ **Γ**. Ἔχει καὶ αὐτὸς λαξευθῆ εἰς τὸν κροκαλοπαγῆ βράχον καὶ τὸ μῆκός του κατὰ τὸ εἰς τὸν βράχον χεῖλος ἀνέρχεται εἰς 3,25 μ., ἐνῷ τὸ πλάτος του εἶναι 2,55 μ. Εἰς βάθος 0,70 μ. ἀπὸ τοῦ χείλους τὸ εἰς τὸν βράχον λάξευμα στενοῦται, οὕτως ὥστε κατὰ τὸ βάθος ἐκεῖνο δημιουργεῖται βαθμὶς ἢ πατούρα διήκουσα κατὰ μῆκος ὅλων τῶν πλευρῶν του. Ἡ βαθμὶς αὕτη ἔχει μέσον πλάτος 0,35 μ. κατὰ τὰς μακρὰς πλευρὰς καὶ 0,58 μ. κατὰ τὰς στενὰς πλευράς. Οὕτως αἱ διαστάσεις τοῦ τάφου κατὰ τὸ δάπεδόν του ἀνέρχονται εἰς 2,50 × 1,38 μ. τὸ δάπεδον εὑρέθη εἰς βάθος 1,60 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ βράχου. Ἐὰν ὑποτεθῆ ὅτι ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ βράχου ὑπῆρχε χῶμα μέσου πάχους 0,50 μ., τότε τὸ ἀρχικὸν βάθος τοῦ τάφου θὰ ἀνήρχετο εἰς 2,10 μέτρα. Τὸ δάπεδον τοῦ τάφου ἦτο ἐστρωμένον μὲ χάλικας καὶ κροκάλας (πίν. 64α). Εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ Παπαδημητρίου [1] δὲν ἀναφέρεται ἐὰν εὑρέθη σωρὸς λίθων ἄνωθεν τῆς περιοχῆς τοῦ τάφου.

Ἐπὶ τῆς εἰς τὸν βράχον ἀφεθείσης βαθμίδος ἐστηρίζοντο τὰ ἄκρα τῶν δοκῶν τῆς στέγης, τὰ ὁποῖα ἐστερεοῦντο ἐκεῖ διὰ πηλοῦ καὶ μικρῶν πλακωτῶν λίθων. Ἱκανὰ ἴχνη τῶν δοκῶν καὶ τῶν λίθων εὑρέθησαν κατὰ χώραν. Ἐπὶ τῶν δοκῶν εἶχον ἐπιτεθῆ πλάκες, αἱ ὁποῖαι ἐκαλύπτοντο ὑπὸ ὑδατοστεγοῦς ὑπολεύκου πηλοῦ, τῆς γνωστῆς «πλέσιας» (πίν. 63α). Ὅταν αἱ δοκοὶ ἐσάπισαν καὶ ἡ στέγη ἐβυθίσθη, αἱ πλάκες κατωλίσθησαν πρὸς τὸ μέσον τοῦ δαπέδου καὶ παρέμειναν εἰς πλαγίας ἀκόμη καὶ καθέτους θέσεις.

Ἡ ἐπίχωσις τοῦ τάφου ἀπετελεῖτο ἐκ χώματος καστανοφαίου, περιέχοντος «πλεῖστα ὄστρακα», ὀστᾶ ζώων καὶ ἀνθρώπων, ἀκόμη δὲ καὶ μικρὰ τεμάχια ἐλεφαντοστοῦ. Κάτω τοῦ βάθους τῆς βαθμίδος καὶ ὑπὸ τὰς πλάκας τῆς στέγης ἡ ἐπίχωσις ἦτο μαλακή, περιεῖχε ὀλίγα ὄστρακα καὶ κροκάλας, εἰς βάθος δὲ 0,40 μ. ἀπὸ τοῦ δαπέδου ἀπέδωσε τεμάχιον χαλκοῦ ξίφους. Εἰς τὸ αὐτὸ βάθος καὶ κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ τάφου, εἰς χῶμα μελανόφαιον περιέχον χάλικας καὶ εἰς βάθος 0,40 μ. ἀπὸ τοῦ δαπέδου, εὑρέθη τμῆμα ἀργυροῦ κυπέλλου (πίν. 63β). Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ κυπέλλου δὲν εὑρέθη, τὸ τεμάχιον ὅμως τοῦ ξίφους ἀπεδείχθη ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὸ μετὰ χρυσῆς λαβῆς ξίφος ὑπ' ἀριθμὸν 277 (πίν. 67), τὸ ὁποῖον εὑρέθη εἰς τὸ δάπεδον. Ἡ φωτογραφία τοῦ πίνακος 67 ἐλήφθη ἀφ' οὗ ὅλα τὰ τεμάχια τοῦ ξίφους διηυθετήθησαν ἐπὶ τοῦ δαπέδου μετὰ τὴν πλήρη ἀνασκαφὴν τοῦ τάφου. Ἐπίσης πρέπει νὰ σημειωθῆ ἡ παρατήρησις τοῦ Παπαδημητρίου, ἡ ὁποία ἀναφέρει ὅτι «ὄστρακον τῆς μιᾶς τῶν δύο κυλίκων», τὰ τεμάχια τῶν ὁποίων εὑρέθησαν εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου **Δ**, εὑρέθη κατὰ

1 ΠΑΕ 1952, σ. 451-457.

τὸν τάφον **Γ**, εἰς ἀπόστασιν δηλαδὴ «4 περίπου μέτρων ἀπὸ τοῦ τάφου **Δ**, ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ὅτι ἤδη κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τὰ χώματα ἐπὶ τῶν τάφων εἶχον ἀναταραχθῆ» [1].

Ἐπὶ τοῦ δαπέδου εὑρέθησαν τὰ ὀστᾶ τριῶν σκελετῶν. Ὁ εἷς τῶν σκελετῶν, ὑπ' ἀριθμὸν 1 = MYC. 61, εὑρέθη κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς τοῦ τάφου πλευρᾶς καὶ πολὺ πλησίον ταύτης, ἔκειτο δὲ ἐκτάδην μὲ τὴν κεφαλὴν κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου (κατ' ἀκολουθίαν ἔβλεπε πρὸς τὰ Βορειοανατολικὰ) καὶ τὰς χεῖρας τεταμένας κατὰ μῆκος τοῦ κορμοῦ (πίν. 64α). Κατὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν καὶ χεῖρα εὑρέθησαν «τὰ ὅπλα του, ἤτοι 4 χαλκᾶ ἀγχέμαχα ὅπλα, μία μάχαιρα, δύο ἐγχειρίδια, ἐξ ὧν τὸ ἓν φέρει μύκητα ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, καὶ ἓν στενὸν ἀμφίστομον μαχαίριον, τοῦ ὁποίου ἡ λαβὴ περιβάλλεται δι' ἐλεφαντοστοῦ» [2]. Τὰ ὀστᾶ τοῦ δευτέρου σκελετοῦ, τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 2 = MYC. 60, ὁ ὁποῖος κατεῖχε περισσότερον κεντρικὴν εἰς τὸν τάφον θέσιν, εἶχον φθαρῆ σχεδὸν πλήρως, μόλις δὲ διεκρίνοντο ἐπὶ τοῦ δαπέδου τὰ ἐξ αὐτῶν χονδρότερα καὶ τμήματα τοῦ κρανίου. Ταῦτα ὅμως ἦσαν ἀρκετὰ διὰ νὰ ἀποδείξουν ὅτι τὸ λείψανον εἶχεν ἀποτεθῆ ἐκτάδην ἀπὸ Νότου περίπου πρὸς Βορρᾶν. Παρὰ τὸ κρανίον καὶ τὸν ἀριστερὸν ὦμον εὑρέθησαν τὰ τμήματα τοῦ μετὰ χρυσῆς λαβῆς ξίφους, ὑπ' ἀριθμὸν 277 (πίν. 64α). Πολλὰ τῶν ὀστῶν τοῦ τρίτου σκελετοῦ, τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 3, εὑρέθησαν συσσωρευμένα εἰς τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου καὶ ἐπ' αὐτῶν εἶχε τεθῆ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 63 ἀγγεῖον.

Τὰ ἐντὸς τοῦ τάφου καὶ εἰς τὸ δάπεδον αὐτοῦ εὑρεθέντα κτερίσματα δὲν ἦσαν τόσον πολλὰ ἀλλ' ἀξιόλογα. Πλὴν τῶν μνημονευθέντων ξιφῶν, «ἐγχειριδίων» καὶ μαχαιρῶν εὑρέθησαν κατὰ μὲν τὴν βορειοανατολικὴν τοῦ τάφου γωνίαν τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 63 ἀγγεῖον, κατὰ δὲ τὴν βορειοδυτικὴν ὁ τρίωτος ἀμφορίσκος ὑπ' ἀριθμὸν 64 καὶ ἡ χαλκῆ μόνωτος φιάλη ὑπ' ἀριθμὸν 283 (πίν. 64α).

Φαίνεται ὅτι ἡ φιάλη αὐτὴ ἐκαλύπτετο ὑπὸ πώματος ἐκ ξύλου. Ἄνωθεν αὐτοῦ «εὑρέθησαν 17 αἰχμαὶ βελῶν ἐκ πυριτολίθου, δύο χαλκαῖ αἰχμαὶ» καὶ μικρὰ ἀκόνη (πίν. 72α). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα αἱ αἰχμαὶ τῶν βελῶν θὰ περιείχοντο εἰς θύλακα, ἐξ ὑφάσματος ἢ δέρματος, ὁ ὁποῖος δὲν διεσώθη.

Ἡ ἱστορία τῆς χρήσεως τοῦ τάφου εἶναι καταφανής. Τὰ εἰς τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν εὑρεθέντα ὀστᾶ ἀνῆκον εἰς τὸν νεκρόν, ὁ ὁποῖος πρῶτος κατετέθη εἰς τὴν κεντρικὴν ἔκτασιν τοῦ δαπέδου. Ὅταν ἐγένετο δευτέρα χρῆσις τοῦ τάφου, τὸ λείψανον κατετέθη παραπλεύρως τοῦ πρώτου καὶ κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς τοῦ τάφου πλευρᾶς. Τοῦτο ἐξηγεῖ τὴν στενόχωρον θέσιν, τὴν τόσον πλησίον τῆς πλευρᾶς ἐκείνης. Τέλος πρὸς τὸ κέντρον καὶ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ τάφου κατετέθη τὸ τρίτον λείψανον, ἀφ' οὗ προηγουμένως τὰ ὀστᾶ τοῦ πρώτου νεκροῦ συνεσωρεύθησαν εἰς τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου. Τότε μερικὰ τῶν ὀστῶν ὡς καὶ τὰ ἀγγεῖα κτερίσματα τῶν προγενεστέρως ταφέντων ἐξεβλήθησαν τοῦ τάφου καὶ θραυσθέντα ἀνεμίχθησαν μετὰ τῶν χωμάτων τῆς ἐπιχώσεως.

Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι παρὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν καὶ χεῖρα τοῦ λειψάνου, τοῦ

1. ΠΑΕ 1952, σ. 456.
2. Αὐτόθι.

ἀποτεθέντος πρὸ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου (ὑπ' ἀριθμὸν 1 = MYC. 61), τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν Angel ἀνῆκεν εἰς νέον ἄνδρα 33 περίπου ἐτῶν καὶ ὕψους 1,634 μ., ἀπεκαλύφθησαν διάφορα ὅπλα — παραξιφὶς καὶ μάχαιραι — οὐχὶ ὅμως καὶ ξίφος. Ἐκ τῶν τάφων, **Γ, Ι, Ν** ἀπεδείχθη ὅτι πάντοτε μετὰ τῆς παραξιφίδος ἐτοποθέτουν ξίφος. Εἰς τὸν τάφον **Δ** εὑρέθη τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 277 ξίφος, λέγεται ὅμως — καὶ φαίνεται ἐκ τοῦ πίνακος — ὅτι εὑρέθη ἄνωθεν τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου τοῦ πρὸς τὸ κέντρον καὶ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ τάφου ἀποκειμένου σκελετοῦ (ὑπ' ἀριθμὸν 2 = MYC. 60). Ἡ θέσις του αὐτὴ εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν κατὰ κανόνα τοποθέτησιν ξιφῶν κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς χειρὸς τῶν νεκρῶν. Ἡ εὕρεσις ἐξ ἄλλου ἑνὸς τεμαχίου τοῦ ξίφους τούτου εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου περὶ τὰ 0,40 μ. ἄνωθεν τοῦ δαπέδου του ἀποδεικνύει ὅτι τὸ ξίφος, ὡς εἰκονίζεται, δὲν εἶναι εἰς τὴν ἀρχικήν του θέσιν. Πρὸς τούτοις ὁ Angel δέχεται ὅτι ὁ παρὰ τὸ ξίφος καὶ πρὸς τὸ κέντρον τοῦ τάφου σκελετὸς (ὑπ' ἀριθμὸν 2 = MYC. 60) εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδοθῇ εἰς γυναῖκα, μολονότι λόγῳ τῆς σαθρότητος τῶν ὀστῶν ἀπόλυτος βεβαιότης δὲν εἶναι δυνατή. Αἱ παρατηρήσεις αὐταὶ αἱ σχετικαὶ πρὸς τὸ ξίφος ὑπ' ἀριθμὸν 277 ἐπιτρέπουν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὸ ξίφος τοῦτο ἀρχικῶς εἶχεν ἀποτεθῇ μετὰ τῆς παραξιφίδος κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς χειρὸς τοῦ πρὸ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου ἀποτεθέντος ἀνδρός (ὑπ' ἀριθμὸν 1 = MYC. 61), ὅτι ἦτο κτέρισμα τοῦ λειψάνου ἐκείνου. Κατὰ τὴν ταφὴν τοῦ πρὸς τὸ κέντρον λειψάνου (ὑπ' ἀριθμὸν 2 = MYC. 60), τὸ ξίφος ἀφῃρέθη ἐκ τῆς ἀρχικῆς του θέσεως. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὴν ἐκ τοῦ τάφου ἐξαγωγήν του ἐθραύσθη εἰς τρία καὶ οὕτω κατέστη ἄχρηστον, τὰ δύο του τεμάχια ἐρρίφθησαν εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου, ἐνῷ τὸ τρίτον κατέπεσεν εἰς τὰ χώματα τῆς στέγης, μὲ τὰ ὁποῖα ἀργότερον ἐβυθίσθη πρὸς τὸ δάπεδον διὰ νὰ παραμείνῃ 0,40 μ. ἄνωθεν αὐτοῦ. Τὰ εἰς τὴν ἐπίχωσιν εὑρεθέντα ὀστᾶ ζῴων βεβαίως εἶναι τὰ κατάλοιπα τῶν ταφικῶν δείπνων, ἐνῷ τὰ ἀνθρώπινα θὰ ἀνῆκον εἰς τὸν σκελετόν, τὰ ὀστᾶ τοῦ ὁποίου ἐσωρεύθησαν εἰς τὴν ΒΑ. γωνίαν τοῦ τάφου. Τὸ ἀργυροῦν ποτήριον Δ-326, τὸ ὁποῖον ἴσως νὰ ἀνῆκεν εἰς τὸ δεύτερον λείψανον, μολονότι πολὺ κατιωμένον, παρουσιάζει πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ ἴσως ἀνῆκεν εἰς τὸν νεκρόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνῆκε καὶ τὸ μετὰ χρυσῆς ἐπενδύσεως ξίφος ὑπ' ἀριθμὸν 277.

ΤΑ ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ

Δ-63. Τετράωτος στάμνος.

Ναύπλιον: 13504

Πίναξ 65α Τομή, πίν. 221

Ὕψος 0,331 μ., διάμετρος μεγίστη 0,286 μ., διάμετρος βάσεως 0,082 μ., περίμετρος ±0,875 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,069 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,315 μ., περίμετρος χείλους 0,445 μ., πλάτος χείλους 0,013 μ., πάχος 0,009 μ.· λαβῶν ὁριζοντίων: ἄνοιγμα ±0,07 μ., ὕψος ±0,035 μ., ἄνοιγμα κυλινδρικῶν λαβῶν ±0,03 μ., ὕψος ±0,025 μ.

Ἐκ τῆς ΒΑ. γωνίας τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὸν λαιμόν. Πηλὸς ὑπέρυθρος, καθαρός. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον, εἴς τινα σημεῖα ἀπολεπισμένον. Ἐπιφάνεια λεία.

Βάσις ἐπίπεδος, μικρὰ καὶ ἀνώμαλος πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, ὀλίγον πεπλατυσμένος στενούμενος πρὸς τὴν βάσιν, λαιμὸς ὑψηλὸς διακρινόμενος τοῦ ὤμου διὰ ταπεινοῦ καὶ δυσδιακρίτου πλαστικοῦ δακτυλίου, πλατὺ χεῖλος ἐκτρεπόμενον πρὸς τὰ ἔξω, σχηματίζον περιχείλωμα. Δύο ὁριζόντιαι κυλινδρικαὶ λαβαὶ κατὰ τὸ μέσον ὕψος τοῦ ἀγγείου, ἀλλ' οὐχὶ

συμμετρικῶς πρὸς τὸν ἄξονα καὶ δύο μικρότεραι κυλινδρικαὶ καὶ ἐλαφρῶς πεπλατυσμέναι καθέτως ἐπὶ τοῦ ὤμου τεθειμέναι.

Διακόσμησις γραμμικὴ διὰ μέλανος καὶ σκοτεινοῦ ἐρυθροῦ ἀμαυροῦ χρώματος, καλύπτουσα τὸ ἄνω ἥμισυ τοῦ ἀγγείου, ἐνῷ τὸ ὑπόλοιπον ἥμισυ μένει ἀδιακόσμητον. Ἐπὶ τοῦ χείλους ἴχνη χρώματος. Δύο δακτύλιοι εἶναι γεγραμμένοι περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ καὶ ἄνωθεν τοῦ πλαστικοῦ δακτυλίου τοῦ διακρίνοντος τοῦτον τοῦ ὤμου. Τὸ μεταξὺ τῶν δακτυλίων διάκενον πληροῦται δι' ἠραιωμένου καστανερύθρου χρώματος. Δύο πλατεῖς δακτύλιοι περιθέουν τὸ ἀγγεῖον κατὰ τὸ μέσον τοῦ ὕψους του καὶ κατὰ τὸ ὕψος τῶν ὁριζοντίων λαβῶν. Τὸ διάκενον τῶν δακτυλίων πληροῦται ὑπὸ ἐρυθροῦ σκοτεινοῦ χρώματος καὶ κατὰ τὸ κέντρον περίπου φέρει αὐλάκωσιν. Ἡ κυρία ζώνη, πλάτους 0,123 μ., κοσμεῖται διὰ τεθλασμένων ταινιῶν, αἱ ὁποῖαι μὲ τὴν εἰς τὴν κοιλίαν ὁριζοντίαν ταινίαν δημιουργοῦν σειρὰν συνεχομένων τριγώνων, τῶν ὁποίων ἡ κορυφὴ ἐγγίζει τὸν δακτύλιον περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ. Τὸ κύριον σῶμα τῶν τριγώνων εἶναι χρώματος σκοτεινοῦ ἐρυθροῦ, περιβάλλεται δὲ ὑπὸ μελανῶν γραμμῶν. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι λόγῳ τῆς ὀπτήσεως τὸ μελανὸν χρῶμα πολλαχοῦ προσέλαβε τεφρὰν ἀπόχρωσιν.

Παραβολή: Ἐλευσίς, σ. 87, εἰκ. 65 ἀρ. 5, σ. 91, εἰκ. 70 ἀρ. 7 καὶ 69, β, σ. 99 εἰκ. 80. Eutresis, σ. 158, εἰκ. 220 ἀρ. 2. Prosymna I, ἀρ. 381, πίν. IV, σ. 387 καὶ εἰκ. 645 ἀρ. 697.

Δ-64. Τρίωτος κρατηρίσκος.

Ἐθνικόν: 8715

Πίναξ 65γ

Ὕψος 0,135 μ., διάμετρος στομίου 0,095 μ. ἐσωτερικὴ 0,078 μ., διάμετρος βάσεως 0,056 - 0,058 μ., ὕψος λαβῶν περίπου 0,02 μ., περίμετρος 0,46 μ.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Ἐλλείπει μία τῶν λαβῶν. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς καθαρός, ἐπίχρισμα κιτρινωπὸν στιλπνόν, λελεασμένον.

Βάσις πεπλατυσμένη σχεδὸν κυκλική, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς διακρινόμενος ἐλαφρῶς τοῦ ὤμου δι' ἀβαθοῦς αὐλακος, εἶναι ὑψηλός, καμπυλούμενος ἄνω πρὸς ὀξὺ ἐκτρεπόμενον χεῖλος. Τρεῖς λαβαὶ κυλινδρικαί, τοξοειδεῖς, καθέτως τεθειμέναι ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Διακόσμησις διὰ καστανοῦ πρὸς τὸ ξανθὸν χρώματος στιλπνοῦ. Τὸ χρῶμα, ὅταν εἶναι πυκνότερον, εἶναι καστανὸν καὶ πολλαχοῦ παρουσιάζει τὰ τυπικὰ μυκηναϊκὰ «σκασίματα». Ὁ λαιμὸς καὶ τὰ χείλη ὁλοβαφῆ, τρεῖς δὲ πλατεῖαι ταινίαι καλύπτουν τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ κορμοῦ, μία περὶ τὴν βάσιν καὶ δύο περὶ τὴν κοιλίαν. Μεταξὺ τοῦ ἀνωτάτου δακτυλίου καὶ τοῦ ὁλοβαφοῦς λαιμοῦ δημιουργεῖται ἡ κυρία ζώνη, διακοπτομένη ὑπὸ τῶν λαβῶν. Ἡ ζώνη αὕτη κοσμεῖται ὑπὸ σπειρῶν ἐχουσῶν κεντρικὸν ὁλοβαφῆ ὀφθαλμὸν καὶ ἕλικας γεγραμμένας μὲ λεπτὰς γραμμὰς καὶ μὲ κάπως ἠραιωμένον χρῶμα. Πλατὺς μελανὸς κύκλος περιβάλλει τὰς σπείρας, ἐνῷ παχεῖαι τοξοειδεῖς γραμμαὶ ἑνώνουν τὰς σπείρας. Ἑκατέρωθεν τῶν τοξοειδῶν αὐτῶν γραμμῶν ἐγράφησαν ὁλοβαφῆ δισκάρια. Αἱ λαβαὶ καλύπτονται κατὰ τὴν ἐξωτερικήν των ἐπιφάνειαν καὶ βάσιν ὑπὸ συμπαγοῦς μελανοῦ χρώματος.

Παραβολή: ΠΑΕ 1952, σ. 455, εἰκ. 24.

Δ-65. Πιθόσχημος στάμνος.

Ναύπλιον: 13465

Πίναξ 65δ

Ὕψος 0,349 μ., διάμετρος 0,275 - 0,284 μ., διάμετρος βάσεως 0,10 - 0,097 μ., περίμετρος 0,855 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,057 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,377 μ., πλάτος χείλους ±0,02 μ., πάχος 0,0095 μ., διάμετρος χείλους 0,111 μ., περίμετρος χείλους 0,48 μ.

Πιθανῶς ἐκ τῆς ἐπιχώσεως. Συμπεπληρωμένος κατὰ τὸν κορμόν, τὸν ὦμον καὶ τὸν λαιμόν. Ἐπιμελὴς ἐργασία διακρίνει τὸ ἀγγεῖον ἀπὸ ἄλλων προγενεστέρων. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς καὶ καθαρός. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον μὲ ἐλαφρὰν πρασινωπὴν ἀπόχρωσιν μέχρι τοῦ μέσου ὕψους τοῦ ἀγγείου.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς ὠοειδής, λαιμὸς ὑψηλός, καμπυλούμενος ἐλαφρῶς πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος μὲ περιχείλωμα πλατύ. Δύο τοξοειδεῖς, κυλινδρικαὶ λαβαὶ καθέτως ἐπὶ τοῦ ὤμου τεθειμέναι.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανοῦ χρώματος καὶ σκοτεινοῦ ἐρυθροῦ. Ἐπὶ τοῦ περιχειλώματος ἐρυθρὸν χρῶμα. Πρὸς τὴν βάσιν τοῦ

λαιμοῦ δύο δακτύλιοι διὰ καστανοῦ χρώματος γεγραμμένοι· κάτωθεν τούτων ζώνη ὁριζομένη κάτω ὑπὸ δύο λεπτοτέρων δακτυλίων καὶ διακοπτομένη ὑπὸ τῶν λαβῶν, κεκοσμημένη δὲ ὑπὸ δύο ἐπαλλήλων ὁριζοντίων σειρῶν φύλλων κισσοῦ μετὰ μίσχων. Ἐκ τοῦ κατωτάτου δακτυλίου ἐξαρτᾶται τρίτη σειρὰ φύλλων κισσοῦ, εἰς ὁριζοντίαν διάταξιν, μετὰ λεπτῶν μίσχων, ἐξαρτωμένων ἐκ τοῦ δακτυλίου. Κάτωθεν τοῦ μέσου ὕψους τοῦ ἀγγείου δύο μελανοὶ δακτύλιοι, τὸ πλατὺ διάκενον τῶν ὁποίων καλύπτεται ὑπὸ συμπαγοῦς σκοτεινοῦ ἐρυθροῦ χρώματος. Ἑκάστη τῶν ἀπολήξεων τῶν λαβῶν περιβάλλεται ὑπὸ ἐλλείψεως, τὰ κάτω ἄκρα τῆς ὁποίας διασταυρούμενα βαίνουν πρὸς τὰ πλάγια. Ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς διασταυρώσεως ἄρχεται μίσχος λεπτὸς κυματίζων, ὁ ὁποῖος καταλήγει εἰς φύλλον κισσοῦ.

Παραβολή: Asine, σ. 293, εἰκ. 202. PM I, σ. 345, εἰκ. 249. Mochlos, σ. 62, εἰκ. 31, XII.

Δ-66. Πιθόσχημος στάμνος.

Ναύπλιον: 13522

Πίναξ 66α

Ὕψος 0,455 μ., διάμετρος 0,345 - 0,35 μ., διάμετρος χείλους 0,132 - 0,135 μ., διάμετρος βάσεως 0,085 - 0,089 μ., περίμετρος 1,07 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,32 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,075 μ., περίμετρος χείλους 0,42 μ.· λαβαί: ἄνοιγμα ±0,045 μ., ὕψος 0,03 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν κορμόν, τὸν λαιμὸν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς κιτρινωπὸς περιέχων τρίμματα χαλαζίου καὶ λιθάρια. Ἐπίχρισμα κιτρινωπὸν μὲ ὑποπρασίνην ἀπόχρωσιν.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμὸς ὠοειδής, λαιμὸς ὑψηλὸς στενούμενος πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος. Δύο λαβαὶ ὁριζόντιαι, κυλινδρικαί, τεθειμέναι εἰς τὴν κοιλίαν.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος. Δακτύλιος καστανομελανοῦ χρώματος περιβάλλει ἄνω τὸ χεῖλος καὶ ἐξωτερικῶς ἕτερος δακτύλιος. Δύο ἐπάλληλοι δακτύλιοι εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ. Κάτωθεν τῶν δύο δακτυλίων σπεῖραι ἢ δύο συγκεντρικοὶ κύκλοι, ὧν ὁ ἐξωτερικὸς ἐφάπτεται τοῦ δακτυλίου τοῦ λαιμοῦ. Λοξὴ ἐφαπτομένη γραμμή, ἀρχικῶς ἁπλῆ μετέπειτα διπλῆ, ἑνώνει τοὺς κύκλους. Εἰς τὰ διάκενα ἐφαπτομένων τινῶν παρατηρεῖται διαγράμμισις. Ὁριζοντία ταινία ἐγράφη ἐπὶ τῶν λαβῶν.

Παραβολή: Asine, σ. 273, εἰκ. 189 ἀρ. 4 MH II. Eutresis, σ. 147, εἰκ. 200.

Δ-67. Εὐρύστομος προχοΐσκη.

Ναύπλιον: 13335

Πίναξ 66γ

Ὕψος 0,097 μ., διάμετρος 0,088 μ., διάμετρος βάσεως ±0,04 - 0,045 μ., περίμετρος 0,275 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,028 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένη κατὰ τὸν κορμόν, τὴν λαβήν, τὸ χεῖλος καὶ τὴν βάσιν. Πηλὸς ὑποκίτρινος. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον ἐλαφρῶς στιλπνόν.

Βάσις ὑψωμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλὸς καμπυλούμενος πρὸς ἀπεστρογγυλευμένον καὶ ἐλαφρῶς ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβὴ ἐκφύεται κάτωθεν τοῦ χείλους.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος, κατὰ τόπους ἀπολεπισθέντος. Δακτύλιος περὶ τὸ χεῖλος καὶ τρεῖς δακτύλιοι διαφόρου πλάτους κάτωθεν τῆς βάσεως τοῦ λαιμοῦ, κάτωθεν δ' αὐτῶν ταινία, ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται λεπτὴ κυματοειδὴς γραμμή. Διπλαῖ σπεῖραι κοσμοῦν τὴν κοιλίαν τῆς προχοΐσκης. Φαίνεται ὅτι ἦσαν τέσσαρες ἐν ὅλῳ.

Παραβολή: Prosymna, σ. 161, εἰκ. 648 ἀρ. 522, 573, 586, 590. Asine, σ. 291, εἰκ. 200 ἀρ. 3.

Δ-68. Εὐρύστομος προχοΐσκη.

Ναύπλιον: 13336

Πίναξ 66β

Ὕψος 0,09 μ., διάμετρος 0,085 μ., διάμετρος χείλους 0,062 μ., διάμετρος βάσεως 0,032 - 0,033 μ., περίμετρος 0,265 μ., περίμετρος λαιμοῦ ±0,18 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένη κατὰ τὴν κοιλίαν, τὸν λαιμὸν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς κιτρινέρυθρος. Ἐπίχρισμα κιτρινωπόν.

Μικρὰ βάσις ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος, λαβὴ κατακόρυφος, ταινιόσχημος ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσα εἰς τὴν κοιλίαν. Εἰς τὴν ἀρχὴν

τῆς λαβῆς πλαστικὸν κομβίον. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὸ τοίχωμα τοῦ στομίου πιέζεται ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἔσω.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος. Περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ τρεῖς δακτύλιοι, ἐξ ὧν ὁ μεσαῖος πολὺ πλατύτερος. Ἐκ τοῦ κατωτάτου δακτυλίου ἐξαρτᾶται συνεχὴς ζιγζαγωτὴ γραμμή. Εἰς τὸ μέσον τῆς κοιλίας ταινία περιβαλλομένη ὑπὸ δακτυλίων. Ἐκ τοῦ κατωτάτου δακτυλίου ἐξαρτᾶται ζιγζαγωτὴ γραμμὴ διακοπτομένη κατὰ διαστήματα. Ἐκ τοῦ πλαστικοῦ κομβίου ἄρχονται τρεῖς κατακόρυφοι καὶ παράλληλοι γραμμαί, διήκουσαι διὰ τῆς ἐλαφρῶς αὐλακωτῆς ράχεως τῆς λαβῆς μέχρι τῆς ἀπολήξεώς της.

Παραβολή: Prosymna, σ. 161, εἰκ. 648 ἀρ. 522. Asine, σ. 291, εἰκ. 200 ἀρ. 3.

Δ-69. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13453

Πίναξ 66δ,1 Τομή, πίν. 214

Ὕψος 0,275 - 0,281 μ., διάμετρος 0,26 - 0,274 μ., διάμετρος βάσεως 0,145 μ., περίμετρος 0,85 μ., περίμετρος ποδὸς 0,23 μ., ὕψος ποδὸς 0,10 μ., πλάτος χείλους 0,012 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν κορμόν, τὸ χεῖλος καὶ τὸν λαιμόν. Πηλὸς τεφρός.

Βάσις κωνική, κοίλη κάτω, ποὺς ὑψηλὸς κοῖλος, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, χεῖλος πλατὺ μὲ ἐπικλινὲς περιχείλωμα, κάτωθεν τοῦ ὁποίου αὖλαξ. Λαβαὶ τέσσαρες κατακόρυφοι ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ περιχειλώματος καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον τεθειμέναι συμμετρικῶς.

Καθ' ὅλον τὸ ὕψος τοῦ ποδὸς ἕνδεκα δακτύλιοι πλαστικῶς δεδηλωμένοι. Ὁ κατώτατος δακτύλιος εἶναι πλατύτερος. Εἰς τὸ μέσον τοῦ κορμοῦ ἐγχάρακτοι δακτύλιοι εἰς τρεῖς συστάδας. Σειρὰ δακτυλίων ἐπίσης ἐγχαράκτων ὀλίγον κάτωθεν τῆς ἀκμῆς τοῦ ὤμου.

Παραβολή: ΠΑΕ 1952, σ. 455, εἰκ. 23. Asine, σ. 270, εἰκ. 188 ἀρ. 1.

Δ-70. Κύπελλον Μινύειον.

Ἐθνικόν: 8714

Πίναξ 66δ,2

Ὕψος 0,255 μ., διάμετρος στομίου 0,246 μ., πλάτος χείλους 0,012 μ., διάμετρος βάσεως 0,13 μ., ὕψος ποδὸς 0,08 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς τεφρόχρους, πολλαχοῦ ἀποτετριμμένος.

Βάσις κωνικὴ δισκοειδής, κοίλη κάτωθεν, ποὺς ὑψηλός, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου, χεῖλος πλατὺ μὲ περιχείλωμα. Δύο κάθετοι ταινιόσχημοι λαβαί, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον.

Καθ' ὅλον τὸ ὕψος τοῦ ποδὸς δέκα τρεῖς δακτύλιοι πλαστικῶς δεδηλωμένοι, δύο ἀβαθεῖς αὐλακώσεις εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ κωνικοῦ κορμοῦ, τρεῖς ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ μία αὖλαξ κάτω τοῦ χείλους.

Παραβολή: Asine, εἰκ. 188, ἀρ. 1. Zygouries, σ. 125. ΠΑΕ 1952 σ. 455 καὶ 456, εἰκ. 23.

* * *

Δ-277. Χαλκοῦν ξίφος.

Ἐθνικόν: 8710

Πίνακες 67-68 καὶ ἔγχρωμος πίν. σ. ι'

Τομή, εἰκ. 7

Μῆκος μέγιστον μετὰ λαβῆς 1,025 μ., μῆκος λεπίδος 0,925 μ., πλάτος λεπίδος μέγιστον 0,052 μ., πάχος μετάλλου λεπίδος μέγιστον 0,018 μ. ἐλάχιστον 0,003 μ., πλάτος μέγιστον χρυσῆς ἐπενδύσεως 0,079 μ., περίμετρος κυλινδρικοῦ τμήματος ἐπενδύσεως 0,089 μ., διάμετρος 0,029 μ., διάμετρος χρυσοῦ δακτυλίου 0,061 μ., τετράπλευρος ὀπὴ 0,019 × 0,017μ., ἐλεφαντοστοῦν εἰς ὀπὴν πλάτους 0,007 μ., πάχους 0,009 μ., περίμετρος δακτυλίου 0,112 μ.

Λεπὶς τριγωνικὴ πλήρως διασωζομένη μολονότι πολὺ κατιωμένη. Τύπος ξίφους Α μὲ ἀπεστρογγυλευμένους ὤμους φέρει ράχιν ἰσχυρὰν τομῆς τριγωνικῆς πολλαχοῦ ἠνεῳγμένην. Ἀπὸ πλάτους 0,052 μ. στενοῦται εἰς 0,019 μ. περὶ τὰ 0,03 μ. ἀπὸ τῆς ἄκρας. Διασώζεται ἡ χρυσῆ ἐπένδυσις προφανῶς ξυλίνης λαβῆς στερεουμένης ἐπὶ μικροῦ μίσχου μήκους μόλις 0,015 μ. δι' ἑνὸς διασωζομένου χαλκοῦ ἥλου. Δύο ἀκόμη ἥλοι εἰς τοὺς ὤμους διακρίνονται

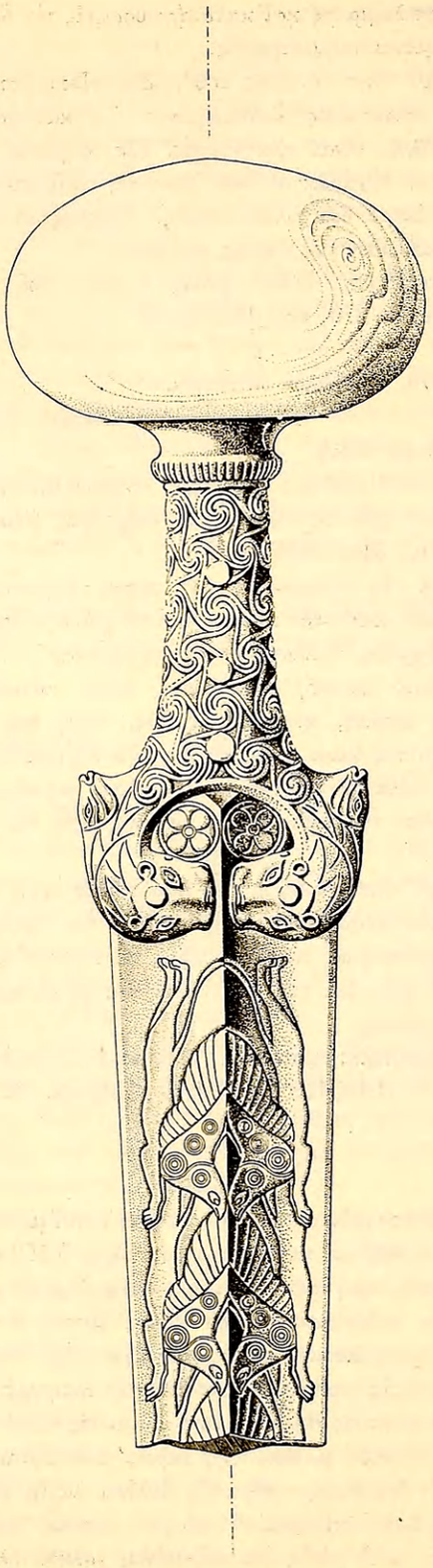

Εἰκ. 8. Ξίφος τοῦ τάφου Δ (σχέδιον Ζήση).

κάτωθεν τῶν προτομῶν τῶν λεόντων. Ἡ χρυσῆ ἐπένδυσις ἀποτελεῖται ἀπὸ κυλινδρικὸν τμῆμα, μήκους περίπου 0,10 μ., τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται ἄνωθεν τῶν ὤμων δημιουργοῦν τετράπλευρον προφυλακτῆρα τῶν δακτύλων. Ἡ χρυσῆ ἐπένδυσις ἐσχηματίσθη ἀπὸ δύο λεπτὰ ἐλάσματα καὶ ἐστερεώθη ἐπὶ τῆς ξυλίνης λαβῆς διὰ μικρῶν στρογγύλων χρυσῶν ἥλων. Τὸ κυλινδρικόν της τμῆμα κοσμεῖται ὑπὸ ἐκτύπων ἀτερμόνων σπειρῶν, ἐνῷ τὸ τετράπλευρον κατώτατον τμῆμα καταλήγει εἰς κεφαλὰς λεόντων (μία εἰς ἕκαστον ἄκρον), τῶν ὁποίων ἡ μὲν χαίτη ἐδηλώθη διὰ τριγωνικῶν ἐγχαράκτων γραμμῶν οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ διὰ ρομβοειδοῦς σιριτίου μὲ κεντρικὴν

Δ-277

Εἰκ. 7. Τομὴ ξίφους τάφου Δ.

στιγμήν. Δύο κυκλικὰ βυθίσματα, ὑψηλὰ εἰς τὸ κρανίον, σχηματίζουν τὰ ὦτα. Τὰ πτερυγωτὰ ἄκρα τοῦ τετραπλεύρου τμήματος κοσμοῦνται ὑπὸ ἐκτύπου κεφαλῆς μικροῦ ζῴου, ἴσως αἰγός. Ἡ ἐντύπωσις τῆς διακοσμήσεως εἶναι ἀρίστη καὶ ἡ ἐκτέλεσίς της θαυμαστή. Ὑπεράνω τοῦ κυλινδρικοῦ τμήματος ἐτέθη διάτρητος χρυσοῦς δακτύλιος (πίν. 68) κεκοσμημένος καὶ κατὰ τὰς δύο ὄψεις του ὑπὸ κυματοειδοῦς ταινίας. Εἰς τὸ τρῆμα τοῦ δακτυλίου ἐτέθη πλακίδιον ἐξ ἐλεφαντοστοῦ φέρον τετράπλευρον ὀπήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐστερεοῦτο τὸ ἄκρον τῆς ξυλίνης λαβῆς. Αὕτη ἐτερματίζετο ὑπὸ μύκητος ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, ὁ ὁποῖος δυστυχῶς εὑρέθη κατὰ πολὺ ἐφθαρμένος.

Σημειωτέον ὅτι καὶ εἰς ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς ἡ λεπὶς τοῦ ξίφους φέρει ἐγχάρακτον διακόσμησιν, ἡ ὁποία δυστυχῶς μόλις διακρίνεται τώρα. Σχεδιογράφημα τῆς διακοσμήσεως ταύτης, ἀποτελουμένης ἐκ δύο σειρῶν πτερωτῶν γρυπῶν ἐν κινήσει, γενόμενον ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Ζήση, ἐδημοσιεύθη εἰς τὰ ΠΑΕ τοῦ 1952, σ. 357 εἰκ. 26 καὶ ἀναδημοσιεύεται εἰς τὴν εἰκόνα 8.

Εἰς τὸ Ἐθνικὸν φυλάσσεται ἦλος, προφανῶς ἀνήκων εἰς τὸ ξίφος μὲ τὴν ἐπίχρυσον ἐπένδυσιν.

Δ-278. Ἀργυρόηλος παραξιφίς.

Ἐθνικόν: 8712

Πίνακες 64β, 69α

Μῆκος 0,395 μ., μῆκος λεπίδος 0,315 μ., πλάτος μέγιστον 0,08 μ.

Διασώζεται πλήρως, ἀλλὰ πολὺ κατιωμένη. Ἐγένετο ἀπὸ δύο ἐλάσματα ἰσχυρῶς ἐσφυρηλατημένα διὰ τοῦτο ἡ παραξιφὶς εἶναι πολὺ βαρεῖα· θὰ ἦτο ὄντως πολὺ στερεά. Οἱ πλατεῖς ὦμοι κατὰ τὰ ἄκρα ὑψοῦνται πρὸς ἄνω δημιουργοῦντες πλαίσια ἢ κνώδοντας. Ὁ μίσχος εἶναι μακρὸς καὶ στερεός, τομῆς τετραπλεύρου· κατὰ τὰ πλάγια σχηματίζει κνώδοντας ὕψους ±0,006 μ. Εἷς ἦλος ἐπάργυρος εἰς τὸν μίσχον καὶ δύο ἦλοι ἐπάργυροι εἰς τοὺς ὤμους. Ἡ διάταξις τῶν ἥλων τῶν ὤμων, διάφορος τῆς τῶν παραξιφίδων ἐκ τοῦ τάφου **Γ**, εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν διάταξιν τῶν ἥλων τῶν ξιφῶν τοῦ τύπου Α. Λεπὶς πλατεῖα τριγωνικὴ βαίνει στενουμένη πρὸς τὸ ἄκρον. Κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ μήκους δημιουργεῖται παχυτέρα ταινία, ὡς συνήθως εἰς παραξιφίδας. Ἡ λαβὴ ἦτο ἐκ ξύλου, ἐστερεοῦτο δὲ διὰ τῶν ἥλων καὶ τῶν κνωδόντων. Φαίνεται ὅτι κάτω τῶν ὤμων ἡ λαβὴ εἶχε σχῆμα τοξοειδὲς καὶ οὐχὶ τετράπλευρον. Τὰ δύο ἄκρα τοῦ τόξου ἐστερεοῦντο ὑπὸ τῶν ἥλων.

Εἰς τὴν παραξιφίδα Δ-278 ἀνήκει ὁ ἐξ ἀλαβάστρου μύκης Δ-446 (Ἐθνικόν: 8713), ὡς καταφαίνεται ἐκ τῆς εἰκόνος τοῦ πίνακος 64β. Εἶναι τοῦ συνήθους τύπου μετὰ σχετικῶς ὑψηλοῦ θόλου καὶ μικροῦ ἀλλὰ σαφῶς δηλουμένου λαιμοῦ, εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ ὁποίου διατηροῦνται τὰ δύο τρήματα διὰ τοὺς ἥλους τῆς στερεώσεως. Κάτω ὀπὴ στρογγύλη διὰ τὴν ἔνθεσιν τῆς λαβῆς. Διαστάσεις: ὕψος 0,035 μ., περίμετρος 0,13 μ., διάμετρος μεγίστη 0,044 μ., διάμετρος ὀπῆς 0,016 μ., βάθος ὀπῆς 0,018.

Ἐπιφάνεια πολὺ ἐφθαρμένη.

Παραβολή: Karo, πίν. XCV ἀρ. 904, 905, 906, ἐκ τοῦ τάφου VI.

Δ-279. Μάχαιρα γλωσσοειδής.

Ἐθνικόν: 9182

Πίναξ 69β,2

Μῆκος διασωθὲν 0,175 μ., πλάτος μέγιστον 0,05 μ.

Πολὺ κατιωμένη, συγκολληθεῖσα ἐκ δύο τεμαχίων. Ἐλλείπει τμῆμα τοῦ ὤμου, ἀποκεκρουμένη κατὰ τὰ ἄκρα. Μάχαιρα ἀμφίστομος ἐξ ἑνὸς ἐλάσματος, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῶν ὤμων βαίνει πλατυνόμενον πρὸς τὸ ἄκρον. Τὸ μεγαλύτερον πλάτος εἶναι κάτω τοῦ ἡμίσεος τοῦ μήκους.

Δ-280. Μάχαιρα καμπυλόσχημος.

Ἐθνικόν: 9183

Πίναξ 69β,1

Μῆκος διασωθὲν 0,223 μ., πλάτος μέγιστον 0,04 μ. Λεπὶς ἀποκεκρουμένη κατὰ τὸ ἄκρον καὶ τὸν ὦμον. Συνεκολλήθη ἐκ τριῶν τεμαχίων. Κατιωμένη.

Μάχαιρα μονόστομος μὲ κυρτήν, παχεῖαν ράχιν καὶ αἰχμὴν καμπύλην. Ἴχνη 3 ὀπῶν κατὰ τοὺς ὤμους διὰ τὴν στερέωσιν τῆς λαβῆς. Ἴσως ἀρχικῶς ἡ λαβὴ ἐστερεοῦτο διὰ 4 ἥλων. Κατὰ μῆκος τῆς ράχεως διακρίνεται διπλῆ ἐγχάρακτος γραμμή.

Δ-281. Μαχαιρίδιον.

Ἐθνικόν: 9184

Πίναξ 69β,3

Μῆκος μέγιστον 0,164 μ., πλάτος μέγιστον 0,017 μ.

Ἰσχυρῶς κατιωμένον. Ἐλλείπουν μικρὰ τμήματα τῆς ράχεως καὶ τῆς αἰχμῆς. Ἓν ἔλασμα ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς λεπίδος καὶ τῆς λαβῆς. Τὰ ἄκρα τῆς λαβῆς ὑψοῦνται ἐλαφρῶς διὰ νὰ δημιουργήσουν ταπεινοὺς κνώδοντας, βοηθητικοὺς διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ ἐξ ἐλέφαντος καλύμματος τῆς λαβῆς. Τοῦτο ἐστερεοῦτο πρὸς τούτοις καὶ ὑπὸ δύο ἥλων τεθειμένων στοιχηδόν. Ἡ λεπὶς ἀπὸ τῆς λαβῆς εὐρύνεται βαθμιαίως πρὸς τὸ μέσον τοῦ μήκους καὶ εἶτα στενοῦται πρὸς τὸ ἄκρον. Εἰς τὸ μαχαιρίδιον τοῦτο ἀνήκει τὸ τμῆμα τῆς λαβῆς τῆς περιλαμβανομένης εἰς τὰ τρίμματα ἐλεφαντοστοῦ Δ-512.

Δ-282. Μαχαιρίδιον.

Ἐθνικόν: 9577

Πίναξ 69γ

Μῆκος μέγιστον 0,155 μ., πλάτος μέγιστον 0,034 μ. Ἐλλείπει τὸ ἄκρον τοῦ μαχαιριδίου. Ἡ λεπὶς ἀπὸ τῆς λαβῆς εὐρύνεται βαθμιαίως πρὸς τὸ μέσον τοῦ μήκους καὶ ἐν συνεχείᾳ στενοῦται πρὸς τὸ ἄκρον. Παρὰ τὴν θέσιν τῆς

λαβῆς διατηροῦνται τρεῖς ἦλοι τεθειμένοι εἰς τριγωνικὴν μεταξύ των διάταξιν, εἷς ἄνω καὶ δύο κάτω.

Δ-283. Φιάλη χαλκῆ.
Ἐθνικόν: 8711
Πίναξ 70

Ἄνοιγμα στομίου 0,297 - 0,302 μ., διάμετρος βάσεως 0,153 - 0,155 μ., ὕψος μέγιστον 0,075 μ. ἐλάχιστον 0,024 μ., πάχος μετάλλου 0,005 - 0,006 μ.

Πολὺ κατιωμένη, ἀλλὰ τὸ σχῆμα καὶ ἡ κατασκευὴ σαφής. Κατεσκευάσθη διὰ σφυρηλατήσεως ἀπὸ ἰσχυρὸν ἔλασμα χαλκοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐδημιουργήθη καὶ αὐτὴ ἡ λαβή.

Βάσις πλατεῖα, μὲ ἐξωτερικῶς ἔκτυπον κύκλον, ὁ ὁποῖος ἐσωτερικῶς φαίνεται ὡς κυκλικὸν βύθισμα. Σῶμα ἀπεστρογγυλευμένον, καταλήγει εἰς πλατὺ χεῖλος κατά τι ἐξέχον τῆς ἐξωτερικῆς ὄψεως. Πλατεῖα κάθετος λαβὴ ἐκφύεται τοῦ χείλους καὶ ὑψουμένη ἄνωθεν αὐτοῦ καταλήγει ὀλίγον ἄνωθεν τῆς βάσεως. Τὸ ἔλασμα τῆς λαβῆς συνεχίζεται κατά τι καὶ πέραν τοῦ σημείου τῆς ἀπολήξεως ἐπὶ τῆς πλευρᾶς. Σημειωτέον ὅτι ἡ λαβὴ δὲν ἐστερεοῦτο δι' ἥλων, διότι ἦτο κατεσκευασμένη ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐλάσματος μὲ τὴν φιάλην. Κάτωθεν τοῦ χείλους διακρίνονται τρεῖς ἐγχάρακτοι δακτύλιοι. Ἐπίσης δακτύλιος ἐτέθη κάτωθεν τοῦ χείλους εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν.

Παραβολή: Karo, πίν. CLXIV ἀρ. 170 (μετὰ προχοῆς), ἐκ τοῦ τάφου III.

Δ-284. Δύο χαλκαῖ αἰχμαὶ βελῶν.
Πίναξ 72α Ἐθνικόν: 9575

Δύο διαφόρων τύπων. Ἡ μὲν λογχόσχημος, μὲ μακρὸν αὐλὸν εἰς τὴν θέσιν τοῦ μίσχου, καὶ ἡ ἑτέρα μὲ πλατεῖαν αἰχμήν, πλατέα πτερύγια καὶ βραχὺν ἀλλὰ πλατὺν μίσχον. Ἡ λογχόσχημος ἔχει μῆκος 0,048 μ., μῆκος μίσχου 0,018 μ.· ἡ μετὰ πλατείας αἰχμῆς ἔχει μῆκος συνολικὸν 0,03 μ., πλάτος κατὰ τὴν βάσιν τῶν πτερυγίων 0,017 μ. καὶ μῆκος μίσχου 0,015 μ. Εἰς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τῆς αἰχμῆς διατηρεῖται προσκεκολλημένον τεμάχιον λινοῦ ὑφάσματος.

Δ-326. Ποτήριον ἐξ ἀργύρου.
Ἐθνικόν: 9563
Πίναξ 63β καὶ 71α

Διατηρεῖται εἰς ὕψος 0,093 μ., περὶ τὸ ἥμισυ τῆς περιφερείας του καὶ διασώζει τὸ ἓν τρίτον περίπου τῆς βάσεώς του. Πολὺ ἐφθαρμένον, ἀλλ' ἐκαθαρίσθη μετ' ἐπιμελείας ὑπὸ τοῦ ἀρχιτεχνίτου τοῦ Μουσείου κ. Ἡλιοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται καὶ ἡ ἀποκάλυψις τῆς διακοσμήσεως τοῦ ποτηρίου.

Βάσις ἐπίπεδος μὲ συγκεντρικοὺς ἐκτύπους δακτυλίους. Κορμὸς εὐρυνόμενος πρὸς τὰ ἄνω. Ἐπὶ τοῦ κορμοῦ φέρει ἔκτυπον παράστασιν λέοντος ὁρμῶντος πρὸς τὰ ἀριστερά. Διακρίνεται σαφῶς μέρος τοῦ κορμοῦ, οἱ ὀπίσθιοι πόδες του καὶ ἡ παχεῖα στρογγύλη οὐρά του. Ἡ κεφαλὴ ἐκαλύπτετο ὑπὸ πυκνῆς χαίτης, μικρὸν μόνον τμῆμα τῆς ὁποίας διασώζεται. Δὲν εἶναι καταφανές, ἐὰν ὁ λέων ἔστρεφε πρὸς τὰ ὀπίσω τὴν κεφαλήν. Φαίνεται μᾶλλον ὅτι ἡ κεφαλὴ ἔβλεπε πρὸς τὰ ἐμπρός. Ὑπὸ τὴν κοιλίαν τοῦ λέοντος εἰς μικροτέραν κλίμακα παρεστάθη, περισσότερον ἀδρομερῶς, μορφὴ ἀνδρὸς φέροντος ἀσπίδα τοῦ ποδηνεκοῦς τύπου. Πρὸ τῆς ἀσπίδος παρεστάθη ἴσως ἀκόντιον, μὲ τὸ ὁποῖον ὁ ὁπλίτης προσβάλλει τὸν λέοντα. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν στατικὴν καὶ τὴν γενικευμένην μορφὴν τοῦ ὁπλίτου, ὁ λέων παρεστάθη μὲ φυσικότητα καὶ πολλὴν δεξιοτεχνίαν. Τὸ ρωμαλέον σῶμά του τονίζεται ὑπὸ βαθειῶν αὐλάκων, αἱ ὁποῖαι σχηματίζουν τὰ περιγράμματά του καὶ αἱ ὁποῖαι φανερώνουν τὴν δύναμιν τῶν ποδῶν του. Τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν αὐτοῦ μὲ τοὺς γαμψοὺς ὄνυχας παρεστάθησαν κατὰ διάφορον τοῦ συνήθους τρόπον, ἀκολουθούμενον συνήθως εἰς τὴν παράστασιν τῶν γαμψῶν ὀνύχων γυπῶν. Ἀλλὰ καθ' ὅμοιον τρόπον παρεστάθησαν καὶ οἱ πόδες τῶν λεόντων τῶν χρυσῶν πλακιδίων τοῦ ξυλίνου κιβωτίου τοῦ τάφου V (Karo, πίν. CXLIII ἀρ. 808 - 811 καὶ Marinatos - Hirmer, εἰκ. 198).

Δ-447. Αἰχμαὶ βελῶν ἐκ πυρίτου.
Ἐθνικόν: 8716
Πίναξ 72α

Μῆκος ποικίλλον ἀπὸ 0,023 - 0,039 μ., πλάτος ἀπὸ 0,013 - 0,019 μ., πάχος μέγιστον ἀπὸ 0,002 - 0,005 μ.

Ὅλαι αἱ αἰχμαί, ἐξ ἐρυθρωποῦ πυρίτου, εἶναι τοῦ αὐτοῦ τύπου. Ἔχουν πλάγια πτερύγια

καὶ βαθεῖαν κοιλότητα διὰ τὴν ἐμβολὴν τοῦ στειλεοῦ τοῦ βέλους. Τὸ ἄνοιγμα καὶ τὸ βάθος τῆς κοιλότητος ποικίλλουν. Ἄλλαι τῶν αἰχμῶν ἔχουν τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν κυρτὴν καὶ τὴν κάτω ἐπίπεδον, ἄλλαι δὲ ἔχουν ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς κυρτάς. Ἡ κατεργασία των εἶναι ἐπιμεμελημένη καὶ αἱ ἀκμαὶ ὠξύνθησαν ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω καὶ διὰ τοῦτο τὸ περίγραμμα τῶν αἰχμῶν εἶναι ἐλαφρῶς ὀδοντωτόν. Ἐκ τῶν αἰχμῶν αἱ 11 ἔχουν διασωθῆ πλήρως καὶ αὐταὶ ἐκτίθενται εἰς τὸ Μουσεῖον ὑπ' ἀριθμὸν 8716.

Δ-448. Ἀκόνη λιθίνη.

Ἐθνικόν: 8716

Πίναξ 72α

Μῆκος 0,068 μ., πλάτος μέγιστον 0,017 μ., ἐλάχιστον 0,009 μ., πάχος μέγιστον 0,006 μ.

Ἀκόνη ἐκ μελανοῦ σκληροῦ λίθου λελεασμένου τετραπλεύρου τομῆς.

* * *

Δ-512. Τεμάχια ἐλεφαντοστοῦ.

Ἐθνικόν: 9567

Πίνακες 71β καὶ 72β

Ἐκ τῶν πολλῶν μικρῶν τεμαχίων ἐλεφαντοστοῦ, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον ἀξιοσημείωτον εἶναι τεμάχιον λαβῆς μαχαίρας μήκους 0,061 μ. καὶ μεγίστου πλάτους 0,028 μ. Προφανῶς ἀνῆκεν εἰς τὸ μαχαιρίδιον Δ-281.

ΤΑΦΟΣ ΕΨΙΛΟΝ (πίν. 73 καὶ 74)

Πολὺ πλησίον καὶ πρὸς τὰ Νοτιοδυτικὰ τοῦ **Γ** κεῖται ὁ **Ε**. Τόσον πλησίον ἦσαν ὥστε κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν μέρος τοῦ χωρίζοντος αὐτοὺς βράχου κατὰ τὴν ΒΑ. γωνίαν τοῦ **Γ** καὶ τὴν ΝΔ. τοῦ **Ε** (πίν. 73β καὶ σ. 45), φαίνεται ὅτι ἐθρυμματίσθη καὶ οὕτως ἐδημιουργήθη ἀνώμαλον ἄνοιγμα μεταξύ των, πλάτους μεγίστου κατὰ τὴν βάσιν 0,40 μ. καὶ ὕψους 0,78 μ. Τὸ ἄνοιγμα τοῦτο ἦτο τυχαῖον καὶ πιθανῶς ἐφράχθη ὅτε ἐδημιουργήθη, διότι εἰς τὴν ἐπίχωσιν καὶ τοῦ **Γ** καὶ τοῦ **Ε** παρὰ τὸ «ἄνοιγμα» εὑρέθησαν ἀρκετὰ λιθάρια. Ὁ Παπαδημητρίου ὑπέθεσεν ὅτι «τὸ ἄνοιγμα τοῦτο δὲν εἶναι τυχαῖον, ἀλλ' ὅτι ἐλαξεύθη ἐπίτηδες ὁ βράχος διὰ νὰ εἰσέρχωνται εὐχερέστερον ὁσάκις ἐγίνοντο μεταγενέστεραι ταφαὶ ἐντὸς τοῦ ἑνὸς τῶν δύο τάφων» [1].

Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἀποδεικνύεται ἀδύνατος ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι αἱ διαστάσεις τοῦ ἀνοίγματος εἶναι τόσον μικραὶ ὥστε δὲν ἐπέτρεπον ἄνετον δίοδον, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ἄνοιγμα εὑρίσκετο ὑπεράνω τῆς στέγης τῶν τάφων (πίν. 73β). Ἐὰν ἦτο βοηθητικὸν διὰ μεταγενεστέρας ταφὰς θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτο κάτωθεν τῆς στέγης, διότι ἄλλως, ἐάν τις κατώρθωνε νὰ διεισδύσῃ διὰ τοῦ ἀνοίγματος, θὰ εὑρίσκετο εἰς ὄγκον χώματος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπλήρου τὸ τμῆμα τοῦ τάφου ἄνωθεν τῆς στέγης καὶ τοῦτο εἰς οὐδὲν θὰ τὸν ὠφέλει. Ἡ γειτνίασις τῶν γωνιῶν τῶν τάφων καὶ ὁ μοιραῖος θρυμματισμὸς τοῦ βράχου ἐξηγεῖ τὸ ἄνοιγμα τοῦτο πλήρως (ἄλλως καὶ ἡ τομὴ τοῦ βράχου δὲν εἶναι τόσον κανονική). Παρὰ τὸ ρῆγμα εὑρέθησαν τὰ ἀγγεῖα Ε-82 καὶ Ε-83.

Ὁ τάφος ἔχει κατεύθυνσιν ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον. Τὸ μῆκός του κατὰ τὸ ἐπὶ τοῦ βράχου χεῖλος ἀνέρχεται εἰς 3,25 μ., τὸ δὲ πλάτος του εἰς 2,20 μ. Καὶ ὁ τάφος οὗτος εἶχε τὰ τοιχώματα ἐπενδεδυμένα διὰ τοιχαρίων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίζοντο αἱ δοκοὶ τῆς στέγης. Δυστυχῶς τὰ τοιχάρια ἐν πολλοῖς εἶχον καταρρεύσει, ὥστε τὸ ἀρχικὸν ὕψος των παραμένει ἄδηλον (πίν. 74α). Εἰς βάθος 2 μ. ἀπὸ τοῦ χείλους εὑρέθη «καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ τάφου παχὺ στρῶμα πλέσιας καὶ κάτωθεν αὐτοῦ πλάκες ἐκ σχιστολίθου, αἵτινες ἀπετέλουν τὴν στέγην τοῦ τάφου». Τὸ ὁλικὸν βάθος τοῦ τάφου ἀπὸ τοῦ χείλους τοῦ βράχου ἀνήρχετο εἰς 2,85 μ. Ἐπὶ τῶν στρωματογραφικῶν δεδομένων στηριζόμενοι δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ ὕψος τῶν τοιχαρίων θὰ ἀνήρχετο περίπου εἰς 0,80 μ. Τὸ πλάτος αὐτῶν εἶναι ἐξ ἴσου ἀβέβαιον ἀλλά, καθὼς διεπίστωσα, τὰ εἰς τὸ δάπεδον διασωζόμενα τμήματα ἔχουν μέσον πλάτος 0,35 μ. Αἱ διαστάσεις τοῦ τάφου κατὰ τὸ δάπεδον θὰ ἦσαν: μῆκος ± 2,55 μ., πλάτος ±1,50 - 1,60 μ. Τὸ βάθος ἀπὸ τοῦ βράχου κατὰ τὴν ἀνατολικὴν τοῦ τάφου πλευρὰν εἶναι 2,85 μ.· ἐὰν εἰς αὐτὸ προστεθῇ καὶ τὸ ὑπὲρ τὸν βράχον χῶμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἀνήρχετο τοὐλάχιστον εἰς 0,35 μ., τὸ ὁλικὸν βάθος θὰ ἦτο ὑπὲρ τὰ 3 μέτρα.

Ἡ ἐπίχωσις τοῦ τάφου φαίνεται ὅτι δὲν παρουσίασέ τι τὸ ἀσύνηθες. Χῶμα,

---

1 ΠΑΕ 1952, σ. 458.

κροκάλαι καὶ ὄστρακα ἀγγείων ἐπλήρουν τὸν τάφον ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας μέχρι τῆς στέγης του. Ἐκ τούτων συνεκολλήθησαν τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀριθμὸν Ε-78, Ε-81, Ε-84. Εἰς βάθος 0,40 μ. ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ βράχῳ στομίου του καὶ κατὰ τὸ κέντρον τοῦ τάφου εὑρέθη στρῶμα «ἐρυθρωποῦ χρώματος, ὁμοίου πρὸς ἐκεῖνο, ὅπερ συνήθως τίθεται εἰς τὴν θεμελίωσιν ταφικῆς στήλης». Οὐδὲν ὅμως ἴχνος τοιαύτης στήλης εὑρέθη ἄνωθεν τοῦ τάφου. Τὸ στρῶμα αὐτὸ δὲν εἶχε μέγα βάθος, ὑπ' αὐτὸ δὲ ἡ ἐπίχωσις παρουσίαζε τὴν ἰδίαν ὑφὴν καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ τάφου. Εἰς βάθος 2 περίπου μέτρων εὑρέθη στρῶμα πλέσιας καὶ κάτωθεν αὐτοῦ αἱ πλάκες τῆς στέγης (πίν. 73α). «Κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν δὲ ταύτην καὶ κατὰ τὸ κέντρον τοῦ τάφου .... εὑρέθη ἓν ὁλόκληρον κίτρινον μινύειον κύπελλον (ἀρ. 79), ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν ὀστᾶ μικροῦ πτηνοῦ. Ταῦτα ἀπεδόθησαν εἰς ἐπιταφίους τελετάς, αἵτινες θὰ ἐλάμβανον χώραν εὐθὺς μετὰ τὴν στέγασιν τοῦ τάφου» [1].

Τὸ στρῶμα πλέσιας καὶ αἱ ὑπ' αὐτὸ εὑρεθεῖσαι πλάκες ὁρίζουν τὸ ὕψος τῆς στέγης καὶ ἀποδεικνύουν τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς αὐτῆς. Προφανῶς ἐπὶ τῶν τοιχαρίων τῶν καλυπτόντων τὰς πλευρὰς τοῦ τάφου ἐτέθησαν πυκνῶς κατὰ τὸ πλάτος τοῦ τάφου καὶ ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς ξύλιναι δοκοί. Ἐπ' αὐτῶν ἐστερεώθησαν πλάκες σχιστολίθου, αἱ ὁποῖαι πράγματι ἐσχημάτιζον τὴν στέγην (πίν. 73). Τὰς πλάκας εἶχον καλύψει μὲ παχὺ στρῶμα ὑδατοστεγοῦς, ὑπολεύκου ἀργίλου, πλέσιας. Φαίνεται ὅτι τὸ σφράγισμα οὕτως εἰπεῖν τῆς στέγης διὰ πλέσιας θὰ ἦτο πολὺ ἐπιτυχές, διότι τὸ κενὸν τοῦ τάφου δὲν εἶχε πληρωθῆ χώματος, ὅταν ἡ στέγη ἐβυθίσθη λόγῳ τῆς σήψεως τῶν ξυλίνων δοκῶν. Καὶ οὕτω πλάκες τῆς στέγης εὑρέθησαν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου καὶ ἐπὶ τῶν ὀστῶν καὶ τῶν χρυσῶν κτερισμάτων τοῦ ἀνευρεθέντος σκελετοῦ. Ἡ ἐκ τῆς πτώσεως τῶν πλακῶν τῆς στέγης προξενηθεῖσα δόνησις ἐγένετο αἰτία τῆς μετατοπίσεως τῶν ἐκ χρυσοῦ κτερισμάτων τοῦ τάφου ὡς καὶ τῆς μετακινήσεως ὀστῶν τοῦ σκελετοῦ. Τὸ δάπεδον ἦτο, ὡς συνήθως, ἐπεστρωμένον διὰ χαλίκων.

Ἡ ὑπὸ τὸ στρῶμα πλέσιας ἐπίχωσις ἦτο ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν ἄνωθεν τοῦ στρώματος. Περιεῖχε περισσοτέρας πλάκας σχιστολίθου καὶ προφανῶς ἐσχηματίσθη ἀπὸ τὰ χώματα τὰ ὁποῖα ἐκρημνίσθησαν εἰς τὸ κενὸν τοῦ τάφου, ὅταν ἡ στέγη του ἐβυθίσθη. Πρὸς τούτοις κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ τάφου καὶ ὀλίγον ἄνωθεν τοῦ πυθμένος «εὑρέθησαν περὶ τοὺς εἴκοσι ὀδόντες» ἀνθρώπινοι.

Εἰς τὸ κοῖλον τοῦ τάφου καὶ εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν αὐτοῦ γωνίαν εὑρέθη εἷς καὶ μόνος σκελετὸς εἰς στάσιν ἰσχυρῶς συνεσταλμένην (πίν. 75)· ἔκειτο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ πλευρᾶς, μὲ τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς Ἀνατολὰς καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα κάτωθεν τῆς σιαγόνος. Φαίνεται ὅμως ὅτι καὶ ἕτερος νεκρὸς εἶχε κατατεθῆ εἰς τὸν τάφον, διότι, ὡς εἴδομεν, «περὶ τοὺς εἴκοσι ὀδόντες» ἐνήλικος ἀτόμου εὑρέθησαν κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ τάφου καὶ οὗτοι δὲν ἀνῆκον εἰς τὸν διασωθέντα σκελετόν. Τὰ ὀστᾶ τοῦ δευτέρου λειψάνου φαίνεται ὅτι διελύθησαν πλήρως.

Ὁ τάφος **Ε** περιεῖχε σημαντικὰ κτερίσματα. Πολλὰ ἐκ χρυσοῦ ἐλάσματα εὑρέ-

1. ΠΑΕ 1952, σ. 458.

θησαν συγκεντρωμένα ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ σκελετοῦ (πίν. 75 καὶ 76), κάτωθεν πλακὸς τῆς στέγης,ἡ ὁποία τὰ ἐκάλυπτε πλήρως. Πλησίον τοῦ κρανίου τοῦ σκελετοῦ καὶ κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ τάφου εὑρέθη δίωτος ἐκ χαλκοῦ λεκάνη (Ε-287), ἐνῷ εἰς τὴν ἑτέραν γωνίαν, τὴν ΝΑ., τμήματα χαλκῆς πρόχου μὲ ἐκτύπους σπείρας (Ε-288). Κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν τοῦ τάφου εὑρέθη μέγας ἐκ χαλκοῦ κρατήρ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀποτεθῆ χαλκῆ πρόχους (Ε-286) καὶ τρία πήλινα ἀγγεῖα (ἀρ. 72, 75, 77) (πίν. 74β). Ἴσως ὁ κρατὴρ νὰ εἶχε τοποθετηθῆ ἐπὶ ξυλίνου βάθρου, διότι πολλὰ τεμάχια ξύλων, μὴ ἀνηκόντων εἰς τὰς δοκοὺς τῆς στέγης, εὑρέθησαν περὶ τὴν βάσιν του. Πρὸς τούτοις ὁ κρατὴρ εἶχε στερεωθῆ εἰς τὴν θέσιν του διὰ μικρῶν λιθαρίων. Παραπλεύρως τοῦ κρατῆρος εὑρέθησαν σχεδὸν θρυμματισμένα τρία ἀκόμη ἐκ πηλοῦ ἀγγεῖα (ὑπ' ἀριθμὸν 71, 74, 76) (πίν. 74β). Τὰ πήλινα αὐτὰ ἀγγεῖα, θρυμματισθέντα ὑπὸ τῶν πλακῶν τῆς στέγης, ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ τάφος ἦτο κενὸς ὅτε ἡ στέγη ἐβυθίσθη. Πλησίον τῶν πηλίνων αὐτῶν ἀγγείων εὑρέθη «μικρὰ περόνη ἐξ ἐλέφαντος μετὰ κεφαλῆς κεκαλυμμένης διὰ χρυσοῦ ἐλάσματος».

Οὐδὲ ἓν ξίφος ἢ μάχαιρα εὑρέθη εἰς τὸν τάφον, τοῦτο δὲ ὡς καὶ τὰ ἐκ χρυσοῦ κοσμήματα ἀποδεικνύουν ὅτι τοὐλάχιστον τὸ τελευταῖον εἰς τὸν τάφον ἀποτεθὲν λείψανον ἦτο γυνή.

Τὸ δάπεδον τοῦ τάφου κατόπιν τῆς συγκολλήσεως τῶν πηλίνων ἀγγείων καὶ τῆς τοποθετήσεώς των εἰς τὰς ἀρχικάς των θέσεις εἰκονίζεται εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 74α πίνακα.

ΤΑ ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ

Ε-71. Στάμνος.

Ναύπλιον: 13528

Πίναξ 77α

Ὕψος 0,495 μ., διάμετρος 0,385 - 0,386 μ., διάμετρος βάσεως 0,106 μ., περίμετρος 1,175 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,071 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,39 μ., διάμετρος χείλους 0,135 μ., περίμετρος χείλους 0,485 μ.· λαβαί: ἄνοιγμα ±0,10 μ., ὕψος ±0,065 μ.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας πλησίον τοῦ χαλκοῦ κρατῆρος. Συγκεκολλημένος ἐκ πλειόνων τεμαχίων. Ἐλλείπουν τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τῆς βάσεως. Πηλὸς ἐρυθρωπός, καθαρός. Ἐπίχρισμα λεῖον, κιτρινέρυθρον διατηροῦν ἴχνη ἐργαλείου λειάνσεως. Λίαν ἀπολεπισθεῖσα ἐπιφάνεια.

Βάσις πεπλατυσμένη κυρτή, κορμὸς ὠοειδὴς στενούμενος πρὸς τὴν βάσιν, λαιμὸς καμπυλούμενος ἐλαφρῶς πρὸς ἐκτρεπόμενον παχὺ χεῖλος, μὲ περιχείλωμα πλατύ, δύο λαβαὶ τοξοειδεῖς, κυλινδρικαί.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανοῦ χρώματος κατὰ τόπους ἐρυθροχρόου. Κατὰ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ καὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὤμου δύο λεπτοὶ δακτύλιοι, τὸ μεταξὺ τῶν ὁποίων διάκενον κατὰ τὸ πλεῖστον πληροῦται ὑπὸ ἀραιοτέρου χρώματος. Ὀλίγον ἄνωθεν τοῦ μέσου τῆς κοιλίας, εἰς τὸ ὕψος τῶν λαβῶν, ταινία (±0,023 μ.) διακοπτομένη ὑπὸ τῶν λαβῶν. Μεταξὺ τῆς ταινίας αὐτῆς καὶ τῶν δακτυλίων τοῦ λαιμοῦ δημιουργεῖται πλατεῖα ζώνη (πλάτος 0,17 μ. περίπου), ἡ ὁποία κοσμεῖται ἀπὸ κατακορύφους πλατείας ταινίας περιγραφομένας ἀπὸ λεπτοτέρας παραλλήλους πρὸς αὐτὰς γραμμάς. Τὸ μεταξὺ τούτων διάκενον πληροῦται ἄλλοτε μὲν ὑπὸ ἠραιωμένου ἐρυθρωποῦ χρώματος, ἄλλοτε δὲ ὑπὸ κυματοειδοῦς γραμμῆς. Κάτωθεν τῶν λαβῶν δακτύλιος. Σχεδὸν πολύχρωμος διακόσμησις.

Παραβολή: Korakou, σ. 21, εἰκ. 28 καὶ σ. 22, εἰκ. 30 κλπ. Ἐλευσίς, σ. 90, εἰκ. 68 καὶ 69γ, καὶ σ. 96, εἰκ. 77, σ. 97, εἰκ. 78, σ. 98, εἰκ. 79. Eutresis, πίν. XIV, σ. 147, εἰκ. 200 - 201 - 202, σ. 149, εἰκ. 205, σ. 150, εἰκ. 206.

Karo, τάφος VI, πίν. CLXXIV ἀρ. 948. Evans, PM I, σ. 558, εἰκ. 406a. M.TH. πίν. VIII, 43.

E-72. Στάμνος.

Ναύπλιον: 13510

Πίναξ 77β

Ὕψος 0,55 μ., διάμετρος 0,413 μ., διάμετρος βάσεως 0,085 - 0,074 μ., περίμετρος 1,28 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,075 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,48 μ., περίμετρος χείλους 0,58 μ., πλάτος χείλους 0,017 μ.· λαβή: ἄνοιγμα 0,085 μ., ὕψος 0,05 μ.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας ἐντὸς τοῦ χαλκοῦ κρατῆρος. Συμπεπληρωμένος εἰς τινα τμήματα κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὴν βάσιν. Πηλὸς ἐρυθρωπός, περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα κιτρινέρυθρον. Μέγα μέρος τῆς ἐπιφανείας ἔχει ἀπολεπισθῆ.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη ἀσταθής, κορμὸς ὠοειδής, λαιμὸς ὑψηλὸς καμπυλούμενος πρὸς πλατὺ ἐπίπεδον χεῖλος μὲ περιχείλωμα, λαβαὶ ὁριζόντιαι κυλινδρικαὶ εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανοῦ καὶ καστανερύθρου χρώματος. Περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ λεπτὸς καστανὸς δακτύλιος. Εἰς τὸ ὕψος τῶν λαβῶν δύο ἐγχάρακτοι δακτύλιοι καλυπτόμενοι ὑπὸ καστανοῦ χρώματος, κάτωθεν δὲ αὐτῶν καστανέρυθρος γραπτὴ γραμμὴ καὶ κάτωθεν γραμμὴ καστανή. Ἡ κεντρικὴ ζώνη μεταξὺ τῶν δακτυλίων τοῦ λαιμοῦ καὶ τῶν λαβῶν διαιρεῖται εἰς τέσσαρας μετόπας ὑπὸ συστήματος τριῶν καθέτων καὶ παραλλήλων πρὸς ἀλλήλας γραμμῶν. Τὰ μεταξὺ τῶν γραμμῶν διάκενα πληροῦνται ὑπὸ κυματοειδοῦς κατακορύφου γραμμῆς ἢ ὑπὸ καστανερύθρου χρώματος. Ἐπὶ τῆς λαβῆς φέρει σημεῖον ἀγγειοπλάστου ὁμοιάζον πρὸς κεφαλαῖον Χ.

Παραβολή: Ἐλευσίς, σ. 88, εἰκ. 66 ἀρ. 7. Asine, εἰκ. 203 ἀρ. 1. Eutresis, εἰκ. 240 ἀρ. 5.

E-74. Ὑδρία.

Ναύπλιον: 13474

Πίναξ 77γ

Ὕψος 0,405 μ., διάμετρος 0,335 μ., διάμετρος χείλους 0,134 - 0,137 μ., διάμετρος βάσεως 0,075 - 0,079 μ., περίμετρος 1,055 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,31 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,085 μ.· κατακορύφου λαβῆς: ἄνοιγμα 0,046 μ., ὕψος 0,085 μ., ὁριζοντίας: ἄνοιγμα 0,048 μ., ὕψος 0,03 καὶ 0,025 μ.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας ἐκτὸς τοῦ κρατῆρος. Συγκεκολλημένη ἐκ πολλῶν τεμαχίων. Πηλὸς κιτρινέρυθρος μετὰ πολλῶν τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα κιτρινωπόν.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, ἐπίπεδος, κορμὸς σφαιρικός, στενούμενος πρὸς τὴν βάσιν, λαιμὸς ὑψηλός, καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον πλατὺ χεῖλος. Μία λαβὴ κατακόρυφος ἐκφύεται ἀπὸ τοῦ μέσου ὕψους τοῦ λαιμοῦ καὶ καταλήγει εἰς τὸν ὦμον καὶ δύο ὁριζόντιαι κυλινδρικαὶ κατὰ τὴν κοιλίαν τεθειμέναι.

Ἀκόσμητος.

E-75. Ὑδρία.

Ναύπλιον: 13468

Πίναξ 77δ

Ὕψος 0,41 μ., διάμετρος 0,333 - 0,34 μ., διάμετρος χείλους 0,152 - 0,155 μ., διάμετρος βάσεως 0,08 μ., περίμετρος 1,05 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,34 μ., ὕψος λαιμοῦ ±0,095 μ., περίμετρος χείλους 0,49 μ., πλάτος χείλους 0,01 μ.· λαβὴ κάθετος: ὕψος 0,09 μ., ἄνοιγμα 0,04 μ., ὁριζόντιαι λαβαί: ἄνοιγμα 0,045 μ., ὕψος 0,035 μ.

Ἐντὸς τοῦ χαλκοῦ κρατῆρος. Συμπεπληρωμένη κατὰ τὴν βάσιν, τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ λαιμοῦ. Πηλὸς κιτρινέρυθρος περιέχων πολλὰ τρίμματα χαλαζίου. Ἡ ἐπιφάνεια φέρει κιτρινωπὴν ἀλοιφήν.

Βάσις πεπλατυσμένη ἐλαφρῶς κυρτή, κορμὸς σφαιρικὸς ἐπιμήκης στενούμενος πρὸς τὴν βάσιν, λαιμὸς ὑψηλὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον πλατὺ χεῖλος, μὲ περιχείλωμα, λαβαὶ τρεῖς, δύο ὁριζόντιαι κυλινδρικαὶ κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ μία κατακόρυφος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ μέσου ὕψους τοῦ λαιμοῦ καὶ καταλήγουσα εἰς τὸν ὦμον. Δύο ἐλαφρῶς ἐγχάρακτοι δακτύλιοι εἰς τὴν ἄνω τῶν ὁριζοντίων λαβῶν ζώνην καὶ εἷς ἐγχάρακτος δακτύλιος περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ.

Ἀκόσμητος.

E-76. Πιθόσχημος στάμνος.

Ναύπλιον: 13524

Πίναξ 78γ Τομή, πίν. 225

Ὕψος 0,453 μ., διάμετρος 0,419 - 0,424 μ., διάμετρος βάσεως 0,111 - 0,114 μ., περίμετρος 1,288 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,455 μ.,

ὕψος λαιμοῦ 0,074 μ., πλάτος χείλους 0,011 μ., πάχος χείλους 0,0095 μ., διάμετρος χείλους 0,15 μ., ἄνοιγμα στομίου 0,118 μ.· λαβαί: ἄνοιγμα 0,051 μ., ὕψος 0,056 μ.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Συγκεκολλημένος ἐκ πολλῶν τεμαχίων καὶ συμπεπληρωμένος κατὰ τὸν κορμόν. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς μετὰ πλείστων τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα σιτόχρουν.

Βάσις πολὺ μικρὰ πεπλατυσμένη ἀσταθής, κορμὸς ἀσύμμετρος σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος μὲ περιχείλωμα. Ἀδιακόσμητος.

Λαβαὶ δύο ὁριζόντιαι κυλινδρικαὶ κατὰ τὴν μεγίστην διάμετρον. Δύο ἐγχάρακτοι ἐπάλληλοι δακτύλιοι μεταξὺ τῶν ὁριζοντίων λαβῶν.

Παραβολή: Asine, σ. 273, εἰκ. 189 ἀρ. 4. ΠΑΕ 1952, σ. 459 - 460.

E-77. Ὑδρία.

Ναύπλιον: 13471

Πίναξ 78β

Ὕψος 0,322 μ., διάμετρος 0,276 - 0,281 μ., διάμετρος βάσεως 0,082 - 0,086 μ., περίμετρος 0,876 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,073 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,325 μ.· λαβαί: ἄνοιγμα ± 0,06 μ., ὕψος 0,03 μ.

Ἐντὸς τοῦ χαλκοῦ κρατῆρος. Συμπεπληρωμένη εἰς ἀρκετὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ, τὸ μέγιστον τμῆμα τοῦ λαιμοῦ, τοῦ χείλους καὶ τῆς κατακορύφου λαβῆς. Πηλὸς κιτρινωπὸς μετὰ τριμμάτων χαλαζίου.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος. Δύο λαβαὶ ὁριζόντιαι, κυλινδρικαὶ κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ μία κατακόρυφος, συμπεπληρωμένη. Ἀκόσμητος.

E-78. Ὑδρία.

Ναύπλιον: 13502

Πίναξ 78α

Ὕψος 0,495 μ., διάμετρος 0,332 - 0,352 μ., διάμετρος χείλους 0,144 μ., περίμετρος 1,07 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,34 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,09 μ., περίμετρος χείλους 0,46 μ., πλάτος χείλους 0,014 μ.· λαβὴ κατακόρυφος: ἄνοιγμα 0,038 μ., ὕψος 0,064 μ., λαβαὶ τοξοειδεῖς: ἄνοιγμα 0,075 μ., ὕψος 0,05 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως. Συμπεπληρωμένη κατὰ τὸν κορμόν, τὸν λαιμόν, τὸ στόμιον καὶ τὴν βάσιν. Ἐλλείπει μία τῶν ὁριζοντίων λαβῶν. Πηλὸς ἐρυθρός. Ἐπιφάνεια ἀπολεπισθεῖσα. Ἴχνη κιτρίνου ἐπιχρίσματος.

Βάσις πολὺ μικρά, ἐλαφρῶς πεπλατυσμένη, κορμὸς ὠοειδής, λαιμὸς ὑψηλὸς σχεδὸν κάθετος, ἀπολήγων εἰς πλατὺ χεῖλος μὲ περιχείλωμα. Ἡ κατακόρυφος λαβὴ εἶναι κυλινδρική, ἐκφύεται ἀπὸ τοῦ μέσου ὕψους τοῦ λαιμοῦ καὶ καταλήγει εἰς τὸν ὦμον. Δύο ὁριζόντιαι λαβαί, κυλινδρικαὶ κατὰ τὴν κοιλίαν. Δύο ἐγχάρακτοι δακτύλιοι κατὰ τὸν ὦμον.

E-79. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13427

Πίναξ 79α

Ὕψος 0,138 μ., διάμετρος 0,16 - 0,164 μ., διάμετρος βάσεως 0,092 - 0,093 μ. πλάτος χείλους 0,018 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸ χεῖλος. Πηλὸς ὑποκίτρινος περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις κοίλη κάτω, κωνικὴ μὲ εὐρὺ κοίλωμα κάτω περιβαλλόμενον ὑπὸ δύο αὐλακώσεων· ποὺς βραχύτατος, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ κατὰ τὸν εἰσέχοντα ὦμον, ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος. Δύο κάθετοι λαβαὶ ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Παραβολή: ΠΑΕ 1952, σ. 458 καὶ Prosymna, σ. 158, εἰκ. 640.

E-81. Κύπελλον μόνωτον.

Ναύπλιον: 13349

Πίναξ 79β

Ὕψος 0,081 μ., διάμετρος 0,102 - 0,105 μ., διάμετρος βάσεως 0,048 μ., περίμετρος 0,34 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὴν βάσιν, τὸν κορμὸν καὶ τὴν λαβήν. Πηλὸς ἐρυθρωπός, ἐπίχρισμα κιτρινέρυθρον.

Βάσις κωνική, ἐλαφρῶς κοίλη κάτω, ποὺς μικρός, κορμὸς κυρτούμενος καταλήγει εἰς ὀξὺ χεῖλος, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος, ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγει περὶ τὸ μέσον ὕψος τοῦ ἀγγείου. Ἀκόσμητον.

Τύπος μινύειος.

E-82. Ἀμφορίσκος εὐρύστομος.

Ναύπλιον: 13375

Πίναξ 80α,2 Τομή, πίν. 224

Ὕψος 0,16 μ., διάμετρος 0,157 - 0,153 μ., διάμετρος χείλους 0,11 - 0,113 μ., διάμετρος βάσεως 0,085 - 0,086 μ., περίμετρος 0,49 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,305 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,038 μ., πλάτος χείλους 0,01 μ., πάχος χείλους 0,009 μ.· λαβή: πλάτος 0,03 μ., ὕψος 0,045 μ., ἄνοιγμα 0,021 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως παρὰ τὸ ἄνοιγμα. Συμπεπληρωμένος εἷς τινα τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τῆς λαβῆς. Πηλὸς τεφρὸς ἀμαυρός. Ἐπιφάνεια στιλπνή.

Βάσις πεπλατυσμένη ἐλαφρῶς κυρτὴ καὶ ὀλίγον ὑψωμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς μικρὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐντόνως ἐκτρεπόμενον ἐπίπεδον χεῖλος μὲ περιχείλωμα, στόμιον εὐρύ. Λαβαὶ δύο κατακόρυφοι ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὴν κοιλίαν.

Παραβολή: Ἐλευσίς, σ. 72, εἰκ. 47, 320. Δείγματα ἐκ τοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσῖνος καὶ ἐκ τῶν τάφων Θπ6, Λπ3, Μπ16, Ζπ1.

E-83. Ἀμφορίσκος εὐρύστομος.

Ναύπλιον: 13376

Πίναξ 80α,1

Ὕψος 0,184 μ., περίμετρος 0,545 μ., διάμετρος 0,175 - 0,178 μ., διάμετρος βάσεως 0,084 μ., διάμετρος χείλους 0,085 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,03 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,285 μ.· λαβαί: ὕψος 0,06 μ., πλάτος 0,03 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως παρὰ τὸ ἄνοιγμα. Συμπεπληρωμένος κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς τεφρός, ἐπίχρισμα σκοτεινὸν τεφρόν, στιλπνόν.

Βάσις εὐρεῖα πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ἐπίπεδον χεῖλος μὲ ἐπικλινῆ ἔσω ἐπιφάνειαν. Δύο κάθετοι λαβαί, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὴν κοιλίαν.

Ἀκόσμητος.

Παραβολή: Ἐλευσίς, σ. 72, εἰκ. 47. Δείγματα ἐκ τοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσῖνος καὶ ἐκ τῶν τάφων Θπ6, Λπ3, Μπ16.

E-84. Ἀμφορίσκος.

Ναύπλιον: 13321

Πίναξ 80β

Ὕψος 0,125 μ., διάμετρος 0,113 - 0,115 μ., διάμετρος στομίου 0,046 - 0,073 μ., διάμετρος βάσεως 0,05 - 0,054 μ., περίμετρος 0,35 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,185 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,045 μ., πλάτος λαβῶν 0,018 μ., ὕψος 0,05 μ., ἄνοιγμα 0,023 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συγκεκολλημένος - συμπεπληρωμένος κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὸ χεῖλος. Ἐλλείπει μία λαβή. Πηλὸς ὑποκίτρινος, καθαρός, στιλπνὸν ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις πεπλατυσμένη ἀσταθής, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλὸς στενούμενός πως ἄνω καταλήγει εἰς ὀξὺ χεῖλος συμπεπιεσμένον ὑπὸ τῶν λαβῶν, στόμιον ὀκτώσχημον. Δύο κατακόρυφοι λαβαί, ταινιωταί, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὴν κοιλίαν.

Ἀκόσμητος.

Παραβολή: Ἐλευσίς, σ. 72, εἰκ. 47. Karo, πίν. CLXXI ἀρ. 614, 615 ἐκ τοῦ τάφου IV.

* * *

E-285. Κρατὴρ χαλκοῦς.

Ἐθνικόν: 9663

Πίναξ 81

Διαστάσεις: ὕψος 0,765 - 0,815 μ., διάμ. στομίου 0,57 - 0,59 μ., ὕψος λαβῆς 0,05 μ., ἄνοιγμα λαβῆς 0,118 μ.

Πολὺ κατιωμένος καὶ παραμορφωμένος. Δυστυχῶς ὅτε ὁ κρατὴρ ἀπεστάλη εἰς τὸ Μουσεῖον δὲν ἐλήφθη φροντὶς καθαρισμοῦ καὶ στερεώσεώς του καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ κατίωσις συνεχίσθη καὶ τὸ μέταλλον ἐφθάρη τόσον, ὥστε σήμερον, κατὰ τὴν γνώμην τῶν εἰδικῶν, εἶναι ἀδύνατος ἡ ἀποκατάστασις τοῦ σχήματός του.

Ὁ κρατὴρ εἶναι κατεσκευασμένος ἐκ 4 ἐλασμάτων: ἓν ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὸν πυθμένα, δύο διὰ τὸ σῶμα καὶ τὸ τέταρτον διὰ τὸν λαιμὸν καὶ τὸ στόμιον. Περὶ τὴν βάσιν δημιουργεῖται δακτύλιος. Τὰ ἐλάσματα αὐτὰ συνέχον-

ται καὶ στερεοῦνται μὲ ἥλους τεθειμένους κατὰ συμμετρικὰ διαστήματα 0,025 μ. εἰς τὸ χαμηλότερον καὶ 0,05μ. εἰς τὸ ὑψηλότερον τμῆμα. Τὸ ἔλασμα τοῦ λαιμοῦ κατὰ τὸ ἄνω ἄκρον στρέφεται πρὸς τὰ ἔσω διὰ νὰ δημιουργήσῃ χεῖλος πλάτους περὶ τὰ 0,006 μ., ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχον στερεωθῆ τρεῖς κατακόρυφοι λαβαί. Τὰ ἄκρα τῶν λαβῶν εἶναι διχαλωτὰ καὶ ἐνσφηνώνονται ἐπὶ τοῦ χείλους. Πρὸς περισσοτέραν στερεότητα εἷς ἧλος ἐτέθη εἰς ἕκαστον ἄκρον τῶν λαβῶν. Τὸ διχαλωτὸν αὐτὸ σύστημα εἶναι διάφορον τοῦ συνήθους, ἤτοι τῆς προσηλώσεως τοῦ ἄκρου λαβῆς εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀγγείου δι' ἥλων μόνον. Αἱ λαβαί, τετράπλευροι κατὰ τὴν τομήν, ἔχουν μέσον πάχος 0,02 μ., ἐνῷ τὸ πάχος τῶν ἐλασμάτων τοῦ κορμοῦ ἀνέρχεται εἰς ±0,003 μ.

Παραβολή: Karo, πίν. CLX, τάφος IV. Schliemann, Mycenae σ. 315, εἰκ. 437.

E-286. Πρόχους χαλκῆ.

Ἐθνικόν: 9665

Πίναξ 82

Ὕψος 0,44 - 0,47 μ., ὕψος δακτυλίου βάσεως 0,028 μ., διάμετρος βάσεως 0,15 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικὴ 0,138 μ., ἐσωτερικὴ 0,10 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,045 μ.

Βάσις δακτυλιόσχημος σχηματισθεῖσα ἐκ δύο ἐλασμάτων καὶ διὰ τοῦτο συμπαγὴς καὶ βαρεῖα. Κορμὸς ὠοειδής, χαμηλὸς λαιμὸς καμπυλούμενος πρὸς ἔξω φερόμενον χεῖλος. Μία κάθετος λαβὴ ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ χείλους, ὅπου στερεοῦται ὑπὸ δύο ἥλων, καταλήγει εἰς τὸν ὦμον, ὅπου στερεοῦται ὑπὸ ἑνὸς ἥλου. Ἡ ἀπόληξις τῆς λαβῆς συνεχίζεται περὶ τὸ 0,01 μ. κάτωθεν τοῦ ἥλου. Ὁ ἧλος αὐτὸς ἐστερεώθη ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω, ἐνῷ οἱ δύο ἧλοι τοῦ χείλουςἐστερεώθησαν ἐκ τῶν ἔσω πρὸς τὰ ἔξω.

Ἡ ὁριζοντία λαβή, περὶ τὰ 0,14 μ. ἄνωθεν τῆς βάσεως, κατεσκευάσθη ὑπὸ ἑνὸς παχέος ἐλάσματος, τὰ ἄκρα τοῦ ὁποίου ἐστράφησαν διὰ νὰ προσαρμοσθοῦν εἰς τὸν κορμὸν τοῦ ἀγγείου καὶ νὰ στερεωθοῦν ὑπὸ ἥλων.

Παραβολή: Karo, πίν. CLIV, CLV, ἐκ τοῦ τάφου IV.

E-287. Λεκάνη χαλκῆ.

Ἐθνικόν: 9661

Πίναξ 83 Σχέδιον, εἰκ. 9

Ὕψος 0,06 - 0,07 μ., διάμετρος στομίου 0,444 μ., διάμετρος βάσεως 0,39 μ., πλάτος χείλους 0,028 μ., ὕψος λαβῶν 0,04 μ., πλάτος λαβῶν 0,029 μ.

Ἐλλείπουν μικρὰ τμήματα τῶν καθέτων πλευρῶν καὶ τοῦ πυθμένος. Διατηρεῖται εἰς σχετικῶς καλὴν κατάστασιν. Πυθμὴν καὶ τοιχώματα ἐξ ἑνὸς ἐλάσματος χαλκοῦ (μέσου πάχους 0,0015 μ.). Τὰ τοιχώματα ἄνω κυρτοῦνται πρὸς τὰ ἔξω σχηματίζοντα ἐπίπεδον χεῖλος. Ἐπ' αὐτοῦ ἔχει στερεωθῆ ἕτερον πλατύτερον ἔλασμα ἐν εἴδει στεφάνης, τὸ ὁποῖον φέρει ἔκτυπον διακόσμησιν γενομένην μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας. Τὸ κεκοσμημένον ἔλασμα ἐστερεώθη ἐπὶ τοῦ πλατέος χείλους διὰ μικρῶν ἥλων τεθειμένων κατὰ κανονικὰ διαστήματα (ὅρα σχέδιον εἰκ. 9). Ἀπὸ τοῦ χείλους ὑψοῦνται δύο ταινιόσχημοι λαβαί, τῶν ὁποίων τὰ ἄκρα, διαπερῶντα τὴν στεφάνην καὶ τὸ χεῖλος, ἐκτείνονται καὶ κατὰ μῆκος τῶν τοιχωμάτων περὶ τὰ 0,023 μ. Τὰ ἄκρα αὐτὰ στερεοῦνται διὰ δύο μικρῶν ἥλων, οἱ ὁποῖοι διαπεροῦν τὸ τοίχωμα καὶ χρησιμεύουν διὰ τὴν στερέωσιν εὐμεγέθων ἡμισφαιρικῶν κεφαλῶν (διαμέτρου ±0,02 μ.) ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τῆς λεκάνης.

Ἡ διακόσμησις τῆς πλατείας στεφάνης ἀποτελεῖται ἐξ ἁλύσεως μικρῶν τετραγωνιδίων, ἡ ὁποία καλύπτει μίαν στενὴν ἐσωτέραν ζώνην, καὶ ἐκ φυλλοειδῶν καμπύλων στοιχείων καλυπτόντων πλατυτέραν ἐξωτερικὴν ζώνην, πλάτους περίπου 0,022 μ. Τὸ διάγραμμα τῆς κορυφῆς τῶν φυλλοειδῶν στοιχείων ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ διπλῆς ἐγχαράκτου γραμμῆς, σκοπὸς τῆς ὁποίας ἦτο ἡ δημιουργία τῆς ἐντυπώσεως ἐπαλλήλων φύλλων. Αἱ ἐγχάρακτοι γραμμαὶ τονίζονται ὑπὸ σειρᾶς στιγμῶν, πέραν τῶν ὁποίων τὸ ἔλασμα ἐκόπη κατὰ τρόπον συνεχίζοντα τὴν καμπυλόγραμμον κορυφὴν τοῦ φυλλοσχήμου στοιχείου, οὕτως ὥστε ἡ περιφέρεια παρουσιάζει ἐλαφρὸν φεστονοειδὲς περίγραμμα. Ἡ ὅλη διακόσμησις ἔχει γίνει μὲ ἐξαιρετικὴν ἐπιμέλειαν καὶ δεξιοτεχνίαν, εἶναι δὲ γνωστὴ ἐκ πολλῶν ἐκ μετάλλου σκευῶν ἐκ τῆς Κρήτης καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Ἴσως θὰ πρέπει νὰ σημειωθῆ ἡ ἐκ στιγμῶν παρυφὴ τοῦ σχεδίου, ἡ ὁποία δὲν εὑρίσκεται εἰς κρητικὰ δείγματα τῆς διακοσμήσεως αὐτῆς, εἶναι ὅμως χαρακτηριστικὴ τῆς διακοσμήσεως τῶν χρυσῶν ἐλασμάτων τῶν λακκοειδῶν τάφων τῶν Μυκηνῶν.

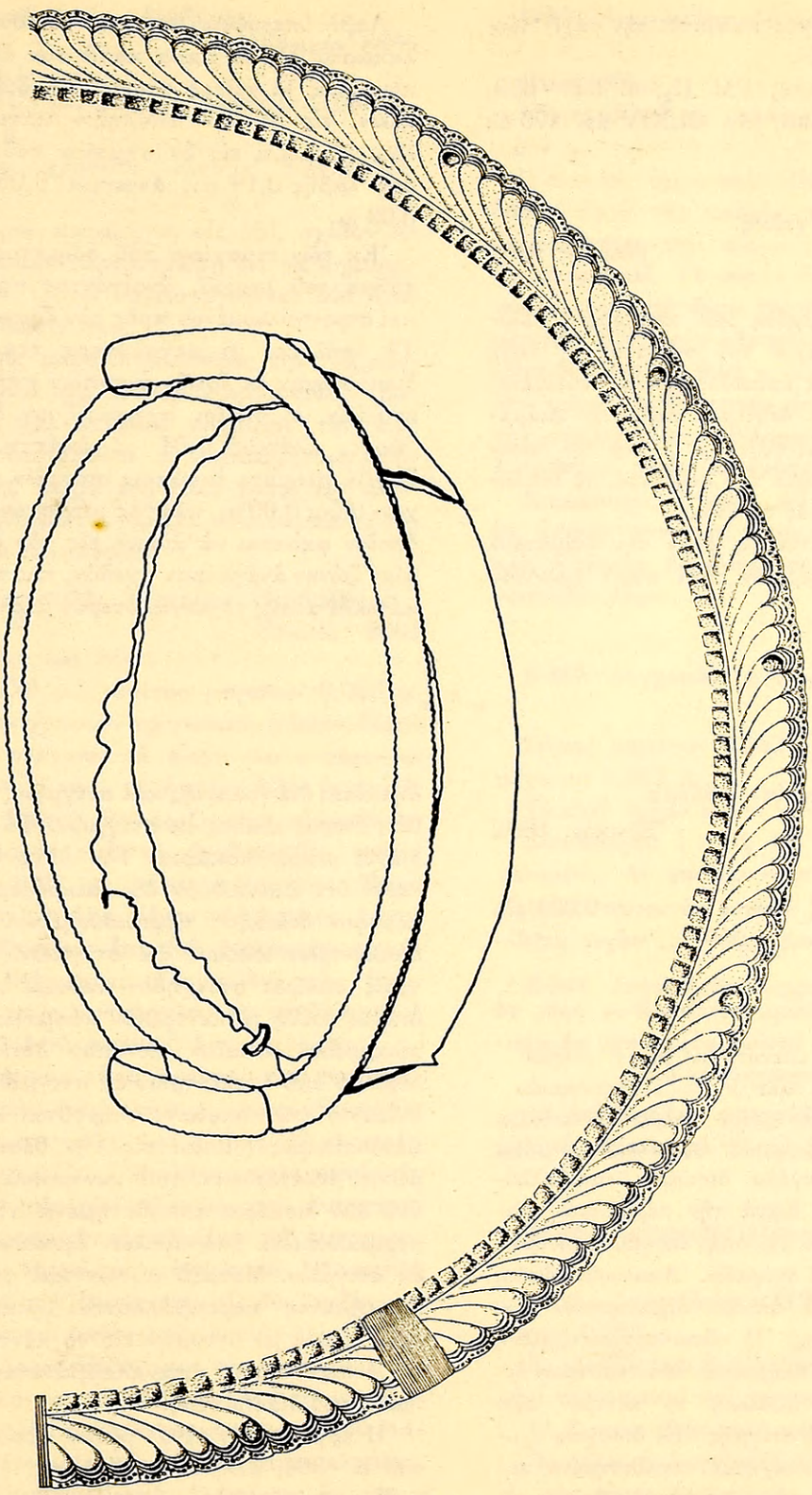

Εἰκ. 9. Λεπτομέρεια διακοσμήσεως τοῦ στομίου τῆς χαλκῆς φιάλης Ε-287.
(Σχέδιον Αἰ. Μαυραγάνη).

Ὁμοία διακόσμησις καλύπτει τὴν ράχιν τῶν κατακορύφων λαβῶν.

Παραβολή: Evans, PM II_2, σ. 638 - 639, εἰκ. 402 - 404. Karo, πίν. CLXIV ἀρ. 170 ἐκ τοῦ τάφου III.

E-288. Πρόχους χαλκῆ.

Ἐθνικόν: 9660

Πίναξ 84α

Πολὺ κατεστραμμένη καὶ κατιωμένη. Σώζονται μόνον τεμάχια τοῦ σώματος, ἡ λαβὴ καὶ ἡ βάσις. Βάσις ἐπίπεδος κάτω, ὑψωμένη. Ἐσωτερικῶς φέρει δεύτερον πυθμένα. Διάμετρος 0,105 μ., ὕψος 0,014 μ. Ὑπὲρ τὴν βάσιν σώζεται μικρὸν τμῆμα τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον ἀνοίγει ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἄνω.

Τὸ χεῖλος σώζεται εἰς ὅλην τὴν διάμετρον (0,113 μ.), ἐστραμμένον περὶ παχὺ χάλκινον σύρμα.

Λαβὴ ὑπερυψουμένη τοῦ χείλους μὲ δύο αὐλακώσεις εἰς τὰ ἄκρα κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ μήκους. Εἰς τὸ χεῖλος στερεοῦται διὰ δύο μικρῶν ἥλων, εἰς δὲ τὴν ἀπόληξιν κάτω δι' ἑνὸς ἥλου. Ἁρμόζει εἰς ἓν σημεῖον τοῦ χείλους. Ὕψος λαβῆς 0,18 μ., ἄνοιγμα 0,051 μ., πλάτος 0,02 μ.

Ἐκ τῶν τεμαχίων τοῦ σώματος ἓν ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ λαιμοῦ, ἀνοίγοντος πρὸς τὸ χεῖλος καὶ στρογγυλουμένου πρὸς τὸν ὦμον τοῦ ἀγγείου. Τὰ ὑπόλοιπα (6 μεγαλύτερα τεμάχια) φέρουν διακόσμησιν ἐκ τριῶν ἐντύπων παραλλήλων δακτυλίων, οἱ ὁποῖοι σχηματίζουν δύο ἐκτύπους ζώνας, πλάτους 0,01 μ. ἑκάστη. Κάτω τῶν ζωνῶν τμήματα ἐκτύπων σπειρῶν. Εἰς ἓν τεμάχιον (ὕψος 0,09 μ., πλάτος μέγιστον 0,095 μ.), τὸ ὁποῖον φαίνεται νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸν ὦμον, ἔχομεν μίαν ζώνην ἀνάγλυφον σχεδόν, πλάτους 0,007 μ., κάτω δὲ αὐτῆς τὸ μεγαλύτερον μέρος σπείρας.

* * *

E-363. Χρυσῆ ταινία - διάδημα.

Ἐθνικόν: 8664

Πίναξ 85α,2

Μῆκος 0,338 μ., πλάτος μέγιστον 0,053 μ., πρὸς τὰ ἄκρα πλάτος 0,008 μ., πάχος μετάλλου 0,001 μ.

Ἀτρακτοειδὲς ἔλασμα στενούμενον πρὸς τὰ ἄκρα, ἕκαστον τῶν ὁποίων φέρει ὀπὴν μὲ περιχείλωμα εἰς τὴν κεκοσμημένην ὄψιν.

Ἡ ἐπιφάνεια καλύπτεται πλήρως ἀπὸ ἔκτυπον διακόσμησιν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ μικρὰ καὶ μεγάλα δισκάρια περιβαλλόμενα ὑπὸ στιγμῶν. Κατὰ τὴν περίμετρον στιγμαί. Ἀμέσως παρὰ τὴν ὀπὴν ἔκτυπον δισκάριον περιβαλλόμενον ὑπὸ στιγμῶν. Ἀκολουθεῖ διπλῆ σειρὰ στιγμῶν, αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦν δύο ὁμοκέντρους κύκλους. Ἡ οὕτω σχηματιζομένη κυκλικὴ ἐπιφάνεια πληροῦται ὑπὸ τεσσάρων διπλῶν ὁμοκέντρων κύκλων, τὸ κέντρον τῶν ὁποίων δηλοῦται διὰ στιγμῆς. Ἐν συνεχείᾳ ἔχομεν δύο δισκάρια στοιχηδὸν τοποθετημένα καὶ περιβαλλόμενα ὑπὸ στιγμῶν. Ἀκολουθεῖ μεγάλης διαμέτρου δίσκος, ἡ περιφέρεια τοῦ ὁποίου δηλοῦται διὰ γραμμῆς καὶ στιγμῶν. Τοῦτον περιθέει ἕτερος κύκλος ἐκ στιγμῶν. Τὸ διάκενον περιέχει μικρὰ δισκάρια. Τὸν δίσκον αὐτὸν φαίνεται ὅτι ἀκολουθοῦν δύο μικρότεροι εἰς κατακόρυφον διάταξιν, περιβαλλόμενοι ὑπὸ διπλῶν ὁμοκέντρων κύκλων ἐκ στιγμῶν. Ἀκολουθοῦν τρεῖς σπεῖραι στοιχηδὸν τεθειμέναι, μετὰ τὰς ὁποίας ἐτέθη τὸ κεντρικὸν κόσμημα. Τοῦτο περιλαμβάνει μεσαῖον ἔκτυπον δίσκον περιβαλλόμενον ὑπὸ ὁμοκέντρων ἐκ στιγμῶν κύκλων, τὸ διάκενον τῶν ὁποίων πληροῦται ἀπὸ θεούσας ψευδοσπείρας (δίσκοι εἰς τὴν θέσιν τῶν σπειρῶν). Ἑκατέρωθεν τοῦ κεντρικοῦ κοσμήματος ἀνὰ δύο δισκάρια τοποθετημένα στοιχηδὸν καὶ περιβαλλόμενα ὑπὸ διπλῶν ὁμοκέντρων κύκλων ἐκ στιγμῶν. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ κεντρικοῦ κοσμήματος παρεμβάλλονται μικροὶ ὁμόκεντροι κύκλοι μὲ στιγμὴν εἰς τὸ κέντρον.

Ἡ διακόσμησις ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὸ ἄλλο ἥμισυ τοῦ διαδήματος.

Ἡ ἐργασία δὲν εἶναι τόσον προσεκτικὴ ὡς ἡ τοῦ Ε - 364, ἀλλ' ἐνδιαφέρουσα.

Παραβολή: Ὅρα καὶ Γ - 359. Karo, πίν. XXXVIII ἀρ. 286 ἐκ τοῦ τάφου IV.

Ε-364. Χρυσῆ ταινία - διάδημα.
Ἐθνικόν: 8665
Πίναξ 85α,1
Μῆκος 0,318 μ., πλάτος μέγιστον 0,058 μ., πάχος 0,001 μ.
Λεπτότατον χρυσοῦν ἔλασμα διατηρούμενον πλήρως.
Εἰς τὸ ἄκρον καταλήγει εἰς ὀξύ, σχεδὸν εἰς σύρμα, τὸ ὁποῖον περιεστράφη διὰ νὰ δημιουργήσῃ κόμβον. Οὕτω δημιουργοῦνται δύο ὀπαὶ διὰ τὴν στερέωσίν του.
Διακόσμησις παραπλησία πρὸς τὴν τοῦ προηγουμένου, ἀλλὰ περισσότερον προσεκτική. Ἔκτυποι δίσκοι καὶ στιγμαὶ πληροῦσι τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἀποτελοῦσι τὰ διακοσμητικὰ στοιχεῖα. Συνεχὴς σειρὰ στιγμῶν κατὰ τὴν περίμετρον τοῦ ἐλάσματος ὁρίζει ἄνω καὶ κάτω τὴν διακοσμητέαν ἐπιφάνειαν.

Ε-365. Λογχοειδὲς κόσμημα - ἡμιδιάδημα.
Ἐθνικόν: 8662
Πίναξ 85β,1 καὶ 86
Μῆκος 0,239 μ., πλάτος μέγιστον 0,058 μ.
Λεπτότατον χρυσοῦν τριγωνικὸν φύλλον. Κατὰ τὰς μακρὰς πλευρὰς τὰ ἄκρα του στρέφονται περὶ χάλκινον σύρμα, τὸ ὁποῖον δίδει ἰσχὺν εἰς τὸ ἔλασμα. Κατὰ τὴν ὁριζοντίαν πλευρὰν τὸ ἔλασμα διπλώνει καὶ τὸ ἀναδιπλωθὲν τμῆμά του, μήκους 0,01 μ., εἶναι ἀκόσμητον. Σειρὰ ὀπῶν, ἐκ τῶν ὁποίων πέντε εὐδιάκριτοι, ἐσχηματίσθη ὁριζοντίως ἐπὶ τοῦ διπλουμένου τμήματος τοῦ ἐλάσματος. Ἴσως διὰ τῶν ὀπῶν αὐτῶν τὸ ἔλασμα ἐστερεοῦτο εἰς τὸ ὕφασμα ἢ τὸ δέρμα τοῦ ἀντικειμένου, ὅπερ ἐκόσμει.
Ἡ διακόσμησις εἶναι ἔκτυπος καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ μικρὰς παραλλήλους γραμμάς, σχεδὸν ἐπιμηκύνσεις στιγμῶν, καὶ ἕλικας. Αἱ στιγμαὶ - γραμμαὶ σχηματίζουν διπλῆν σειρὰν κατὰ τὴν παρυφὴν τῶν μακρῶν πλευρῶν τοῦ ἐλάσματος καὶ τριπλῆν γραμμὴν εἰς τὸ μέσον τοῦ ἐλάσματος καὶ κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ μήκους του. Ἡ τριπλῆ σειρὰ χωρίζει τὴν ἐπιφάνειαν εἰς δύο πεδία, τὰ ὁποῖα πληροῦνται ὑπὸ σειρᾶς διπλῶν ἑλίκων διαφόρων διαστάσεων ἀναλόγως τῆς θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκονται, αἵτινες δηλαδὴ βαίνουσι σμικρυνόμεναι πρὸς τὸ τριγωνικὸν ἄκρον τοῦ ἐλάσματος. Ἡ ἐργασία εἶναι πολὺ ἐπιμελημένη.
Παραβολή: Τριγωνικὰ ἐλάσματα ἐκ τάφου III, Karo, πίν. XIV, XV.

Ε-366. Λογχοειδὲς κόσμημα.
Ἐθνικόν: 8662
Πίναξ 85β,2
Μῆκος 0,247 μ., πλάτος μέγιστον 0,056 - 0,057 μ.
Ἐπίμηκες τριγωνικὸν ἔλασμα μὲ πλατεῖαν βάσιν. Κατὰ τὰς μακρὰς πλευρὰς τὸ ἔλασμα περιστρέφεται περὶ σύρμα χαλκοῦν, τὸ ὁποῖον τὸ στερεοποιεῖ. Τὸ σύρμα ἐκάμφθη κάπως διαγωνίως κατὰ τὰ ἄκρα τῆς ὁριζοντίας πλατείας πλευρᾶς. Κατὰ τὴν πλευρὰν ἐκείνην τὸ ἔλασμα ἐδιπλώθη περὶ τὸ 0,01 μ. καὶ εἰς τὸ ἀναδιπλωθὲν τμῆμα φέρει σειρὰν ὀπῶν, χρησίμων διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ ἐλάσματος εἰς τὸ ὕφασμα ἢ τὸ δέρμα, τὸ ὁποῖον ἐκόσμει.
Διακόσμησις ἡ αὐτὴ ὡς καὶ ἡ τοῦ Ε-365 ἐκ μικρῶν στιγμῶν ἐπιμηκυνθεισῶν καὶ ἑλίκων ἐκτύπων. Αἱ ἕλικες σμικρύνονται πρὸς τὸ γωνιῶδες ἄκρον.

Ε-367. Λογχοειδὲς κόσμημα.
Ἐθνικόν: 8662
Μῆκος μέγιστον 0,242 μ., διασωθὲν πλάτος μέγιστον 0,062 μ.
Τὸ αὐτὸ σχῆμα ὡς τὸ τῶν Ε-365 καὶ Ε-366.
Διακόσμησις ἡ αὐτὴ ἀλλ' οὐχὶ τόσον ἐπιμελημένη. Αἱ σπεῖραι ἐπιπόλαιαι καὶ ἀμελῶς εἰργασμέναι.

Ε-368. Λογχοειδὲς κόσμημα.
Ἐθνικόν: 8662
Μῆκος 0,246 μ., πλάτος μέγιστον 0,058 μ.
Διακόσμησις ὡς ἡ τῶν προηγουμένων ἐλασμάτων. Σπεῖραι ὅμως ἐπιπολαίως ἔκτυποι, μόλις διαφαίνονται. Ἐπιφάνεια ἐφθαρμένη.

Ε-369. Λογχοειδὲς κόσμημα.
Ἐθνικόν: 8662
Μῆκος διασωζόμενον 0,228 μ., πλάτος μέγιστον 0,053 μ.
Κατασκευὴ καὶ διακόσμησις ἡ αὐτή. Σπεῖραι οὐχὶ τόσον καλαὶ καὶ τεχνικαί.
Τὸ ἔλασμα εἶναι πολὺ κατεστραμμένον.
Ἐν ὅλῳ 5 λογχοειδῆ ἐλάσματα εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον ὅμοια πρὸς ἄλληλα κατά τε τὸ σχῆμα καὶ τὴν διακόσμησιν.

Ε-370. Σταυρόσχημον χρυσοῦν κόσμημα.
Ἐθνικόν: 8663

Πίναξ 87α,4

Ἐπιφανειακὸν ἔλασμα: μῆκος μέγιστον 0,117 μ., πλάτος μέγιστον 0,033 μ. Κάτω ἔλασμα: μῆκος μέγιστον 0,119 μ., πλάτος μέγιστον 0,034 μ., πλάτος κατὰ τὴν διασταύρωσιν 0,022 μ.

Σώζεται καλῶς καὶ γενικῶς εἶναι τὸ μικρότερον τῶν τεσσάρων σταυροειδῶν κοσμημάτων, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον.

Ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἀμφικοίλων ἐλασμάτων προσαρμοσθέντων κατὰ τὸ μέσον χιαστί. Εἰς τὸ κέντρον ὀπὴ καλυπτομένη ὑπὸ ἡμισφαιρικοῦ ἐλάσματος. Εἰς τὴν ὀπὴν διασώζεται ἀκόμη χονδρὸν σύρμα ἀγκιστροειδὲς ἄνω, εὐθὺ κάτω. Τὸ ἄγκιστρον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἐκαλύπτετο ὑπὸ τοῦ κεντρικοῦ ἡμισφαιρικοῦ ἐλάσματος, ἐνῷ τὸ εὐθὺ ἄκρον προσηρμόζετο εἰς χαλκῆν ταινίαν, μικρὸν τεμάχιον τῆς ὁποίας διεσώθη εἰς μῆκος 0,004 μ. Ἡ ταινία συνεχίζετο καὶ πέραν τοῦ σημείου αὐτοῦ, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὴν κατίωσιν τοῦ χαλκοῦ εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τοῦ χρυσοῦ ἐλάσματος. Ὥστε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ ἔλασμα ἐστερεοῦτο εἰς χαλκῆν ταινίαν.

Ἡ διακόσμησις πολὺ ἐπιμεμελημένη ἀποτελεῖται ἐξ ἐκτύπων δίσκων περικλειομένων ὑπὸ κύκλων ἐκ στιγμῶν. Τὸ ἐπιφανειακὸν ἔλασμα εἰς ἕκαστον σκέλος φέρει κεντρικὸν στοιχεῖον σχηματιζόμενον ὑπὸ δίσκου ἐκτύπου περικλειομένου εἰς τετραπλῆν σειρὰν ὁμοκέντρων κύκλων ἐκ στιγμῶν. Εἷς κατὰ τὴν κορυφὴν καὶ δύο κατὰ τὴν βάσιν δίσκοι περιβαλλόμενοι ὑπὸ στιγμῶν συμπληροῦν τὴν διακόσμησιν ἑκάστου σκέλους. Οἱ δύο κατὰ τὴν βάσιν ἑκάστου σκέλους δίσκοι δημιουργοῦν τετράπλευρον διάκοσμον περὶ τὴν κεντρικὴν ὀπήν. Τὸ κάτω ἔλασμα φέρει διάφορον κεντρικὸν στοιχεῖον. Τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ κεντρικοῦ ἐκτύπου μεγάλου δίσκου περιβαλλομένου ὑπὸ ἁπλῆς σειρᾶς στιγμῶν, ὑπὸ διακένου καὶ ὑπὸ διπλῆς σειρᾶς στιγμῶν. Τὸ διάκενον πληροῦται ὑπὸ 4 ἐκτύπων δισκαρίων. Ἔκτυπον ὁμοίως δισκάριον περικλειόμενον εἰς κύκλον στιγμῶν ἐτέθη εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ φυλλοσχήμου σκέλους τοῦ ἐλάσματος.

Παραβολή: Διὰ σταυροειδῆ κοσμήματα μὲ διάφορόν πως διακόσμησιν ὅρα ἐκ τοῦ τάφου III, Karo, πίν. XIX ἀριθ. 86, ἐκ τοῦ τάφου I, πίν. XXXV ἀριθ. 188, ἐκ τοῦ τάφου IV, πίν. XLVI ἀριθ. 385 καὶ πίν. XXXIX ἀρ. 231.

Ε-373. Σταυρόσχημον χρυσοῦν κόσμημα.
Ἐθνικόν: 8663

Πίναξ 87α,1

Μῆκος μέγιστον κάτω ἐλάσματος 0,135 μ., ἐλάσματος ἐπιφανείας 0,134 μ., πλάτος μέγιστον κάτω ἐλάσματος 0,042 μ., ἐλάσματος ἐπιφανείας 0,043 μ., πλάτος κατὰ τὸ μέσον 0,024 μ., πάχος φύλλου χρυσοῦ 0,001 μ.

Διασώζεται πλήρως παρὰ τὴν λεπτότητά του. Τὸ κόσμημα σχηματίζεται ἀπὸ δύο χρυσᾶ ἀμφίκοιλα ἐλάσματα ἑνούμενα κατὰ τὸ κέντρον. Εἰς τὸ κέντρον φέρει κεντρικὴν ὀπὴν διὰ τὸ σύρμα τὸ στερεοῦν τὸ κόσμημα εἰς ταινίαν πιθανῶς, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω. Ἡ ὀπή, ὡς καὶ εἰς τὸ Ε-370, καλύπτεται ὑπὸ ἡμισφαιρικοῦ ἐλάσματος.

Ἡ διακόσμησις ἀποτελεῖται ἀπὸ ἔκτυπα δισκάρια περιβαλλόμενα ὑπὸ στιγμῶν. Τὸ περίγραμμα τῶν ἐλασμάτων κοσμεῖται ὑπὸ ἁπλῆς ἢ τριπλῆς σειρᾶς στιγμῶν. Τὸ κάτωθεν τοῦ ἐπιφανειακοῦ σκέλος φέρει τριπλῆν σειρὰν στιγμῶν περὶ τὸ περίγραμμα, ἐνῷ διὰ τοῦ μέσου τοῦ μήκους του διήκει διπλῆ σειρὰ στιγμῶν, ἡ ὁποία χωρίζει τὴν ἐπιφάνειαν εἰς δύο πεδία. Ταῦτα κοσμοῦνται διὰ τριῶν ἐκτύπων δίσκων τεθέντων στοιχηδόν. Ὁ κεντρικὸς εἶναι μεγαλύτερος καὶ περιβάλλεται ὑπὸ διπλῆς σειρᾶς στιγμῶν, ἐνῷ οἱ ἄλλοι δύο εἶναι μικρότεροι καὶ περιβάλλονται ὑπὸ ἁπλοῦ κύκλου στιγμῶν. Ἕκαστον τῶν τμημάτων τοῦ ἐλάσματος ἔχει φυλλόσχημον μορφήν. Τὸ ἐπιφανειακὸν σκέλος διακρίνεται εἰς δύο τμήματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων κοσμεῖται ὑπὸ τῶν αὐτῶν διακοσμητικῶν στοιχείων. Τὸ κύριον στοιχεῖον εἶναι κεντρικὸς ἔκτυπος δίσκος περιβαλλόμενος ὑπὸ πέντε κύκλων γενομένων διὰ στιγμῶν. Μεταξὺ τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ τρίτου ἐκ στιγμῶν κύκλου ἀφέθη πλατὺ διάκενον, τὸ ὁποῖον ἐπληρώθη ὑπὸ ὀκτὼ μικρῶν ἐκτύπων δισκαρίων. Περὶ τὸ κεντρικὸν τοῦτο στοιχεῖον ἔχομεν τρία δισκάρια ἔκτυπα περιβαλλόμενα ὑπὸ στιγμῶν (πίν. 87β· σχέδιον Παπαηλιοπούλου).

Ε-371. Σταυρόσχημον χρυσοῦν κόσμημα.
Ἐθνικόν: 8663

Πίναξ 87α,2

Μῆκος μέγιστον κάτω ἐλάσματος 0,162 μ. ἐλάσματος ἐπιφανείας 0,164 μ., πλάτος μέγιστον 0,039 καὶ 0,038 μ. ἐλάσματος ἐπιφανείας, πλάτος κατὰ τὸ κεντρικὸν τμῆμα 0,022 - 0,024 μ., πάχος ἐλάχιστον 0,0005 μ.

Ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἐλασμάτων ἡνωμένων κατὰ τὸ κέντρον, μᾶλλον ἐπιμήκους σχήματος.

Ἡ διακόσμησις ἀποτελεῖται καὶ πάλιν ἀπὸ γραμμίδια ἢ στιγμὰς καὶ ἐκτύπους δίσκους περικλειομένους ἐντὸς κύκλου ἐκ στιγμῶν ἢ μικροσκοπικῶν παραλλήλων ἐκτύπων γραμμῶν. Ἕκαστον σκέλος φέρει δύο ὁμοκέντρους κύκλους, ἐξ ὧν ὁ εἷς ἐκ στιγμῶν καὶ ὁ ἕτερος (ὁ ἐξωτερικὸς) ἐκ μικρῶν ἐκτύπων παραλλήλων γραμμῶν. Τὸ διάκενον μεταξὺ τῶν κύκλων πληροῦται ὑπὸ δέκα ἐκτύπων δισκαρίων, ἐνῷ τὸ κέντρον ὑπὸ μεγαλυτέρου ἐκτύπου δίσκου. Ἀνὰ τρεῖς ἔκτυποι δίσκοι περιβαλλόμενοι ὑπὸ κύκλου στιγμῶν ἐτέθησαν ἄνω καὶ κάτω τοῦ κεντρικοῦ στοιχείου. Τὸ κεντρικὸν τμῆμα κοσμεῖται ὑπὸ στιγμῶν κατὰ τὸ περίγραμμα καὶ μικρῶν ἐκτύπων γραμμῶν χιαστὶ τεθεισῶν περὶ τὴν κατακόρυφον κεντρικὴν γραμμήν.

Εἰς τὸ κέντρον ὀπή, ἡ ὁποία ἀρχικῶς ἐκαλύπτετο ὑπὸ τοῦ συνήθους ἡμισφαιρικοῦ ἐλάσματος. Τοῦτο δὲν διεσώθη, ἀλλὰ περὶ τὴν ὀπὴν ἀφῆκε σαφῆ ἴχνη τῆς ὑποστάσεώς του. Πλὴν τῆς κεντρικῆς ὀπῆς τὸ κόσμημα φέρει δύο μικρὰς ὀπὰς εἰς ἕκαστον τῶν τεσσάρων του ἄκρων, βοηθητικὰς προφανῶς διὰ τὴν στερέωσίν του.

Ἡ ἐργασία δὲν εἶναι καὶ τόσον καλή.

Παραβολή: Ὅρα Ε-370.

Ε-372. Σταυρόσχημον χρυσοῦν κόσμημα.
Ἐθνικόν: 8663

Πίναξ 87α,3

Μῆκος μέγιστον ἐπιφανειακοῦ ἐλάσματος 0,133 μ., πλάτος μέγιστον 0,04 μ., πλάτος κατὰ τὴν ὀσφὺν 0,022 μ., μῆκος μέγιστον κάτω ἐλάσματος 0,134 μ., πλάτος μέγιστον 0,04 μ. ἄνω καὶ κάτω.

Ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἀμφικοίλων ἐλασμάτων σταυροειδῶς προσηρμοσμένων κατὰ τὸ κέντρον. Ἐλλείπουν τμήματα τοῦ κάτωθεν τοῦ ἐπιφανειακοῦ ἐλάσματος. Εἰς τὸ κέντρον ὀπὴ καλυπτομένη ὑπὸ μικροῦ ἡμισφαιρικοῦ ἐλάσματος, διὰ τοῦ ὁποίου διήρχετο ἡ καρφὶς στερεώσεως. Διάμετρος ὀπῆς εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν 0,002 μ., ἄνω 0,003 μ.· ἴσως ἐμεγάλωσεν ὅταν ἀπεσπάσθη βιαίως.

Διακόσμησις τοῦ ἰδίου σχεδὸν τύπου ὡς ἡ τῶν προηγουμένων, ἀποτελουμένη ἐκ δισκαρίων ἐκτύπων μικρῶν καὶ μεγάλων περιβαλλομένων ὑπὸ στιγμῶν. Τὸ περίγραμμα τῶν ἐλασμάτων τονίζεται ὑπὸ ἁπλῆς σειρᾶς στιγμῶν. Ἕκαστον σκέλος φέρει ὡς κεντρικὸν κόσμημα ἔκτυπον δίσκον περικλειόμενον ἐντὸς διπλῆς σειρᾶς στικτῶν κύκλων. Πέντε μικρότεροι δίσκοι, τρεῖς ἄνω καὶ δύο κάτω, περικλειόμενοι ἐπίσης ὑπὸ κύκλου στιγμῶν ἐτέθησαν περὶ τὸ κεντρικὸν στοιχεῖον. Οἱ δίσκοι οὗτοι συνδέονται πρὸς ἀλλήλους διὰ διπλῆς ἐφαπτομένης ἐκ κυματοειδῶν στικτῶν γραμμῶν.

Ε-512α. Βελόνη ὀστεΐνη.
Ἐθνικόν: 9200

Πίναξ 84β

Μῆκος μέγιστον 0,17 μ., ὕψος κεφαλῆς 0,009 μ., πάχος κεφαλῆς μέγιστον 0,007 μ., πάχος βελόνης μέγιστον 0,005 μ., ἐλάχιστον πρὸς τὸ ἄκρον 0,002 μ.

Διεσώθη πλήρως ἀλλὰ εἰς 5 τεμάχια. Κεφαλὴ ἡλόσχημος ὁριζομένη ὑπὸ αὐλακος, κάτωθεν τῆς ὁποίας δακτύλιοι ἐγχάρακτοι. Ἡ περόνη βαίνει ἐλαφρῶς στενουμένη πρὸς τὸ ἄκρον.

Φαίνεται ὅτι ἀρχικῶς ἔφερεν ἐπένδυσιν ἐκ χρυσοῦ, τῆς ὁποίας τὰ φύλλα διεσώθησαν (πίν. 84β).

ΤΑΦΟΣ ΖΗΤΑ (πίν. 88 καὶ εἰκ. 10)

Ὁ τάφος οὗτος ἀνήκει εἰς ὁμάδα τριῶν μικρῶν τάφων λαξευθέντων εἰς τὸν βράχον πρὸς Δυσμὰς τοῦ τάφου **Β** καὶ εἰς τὴν ἄκραν κοιλώματος λαξευθέντος εἰς τὸν βράχον εἰς ἐποχὴν μὴ καθορισθεῖσαν καὶ διὰ λόγους μὴ ἐπιβεβαιουμένους. Θὰ ἦτο ἴσως δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ κοίλωμα αὐτὸ ἐδημιουργήθη ὅταν ὁ βράχος ἐλαξεύετο διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ τάφου **Ο**. Ἡ λάξευσις ὅμως ἐγκατελείφθη, ὅταν ἀπεκαλύφθη ἡ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ τάφου **Ζ**. Καὶ ὁ τάφος **Ο** κατεσκευάσθη ὀλίγον δυτικώτερον. Ὁ τάφος **Ζ** ἔχει κατεύθυνσιν ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς μὲ τὰς μακράς του πλευρὰς πρὸς Βορρᾶν καὶ πρὸς Νότον. Ἡ δυτική του πλευρὰ φαίνεται ὅτι κατεστράφη ὅταν ἐλαξεύθη ὁ βράχος διὰ τὸν τάφον **Ο**.

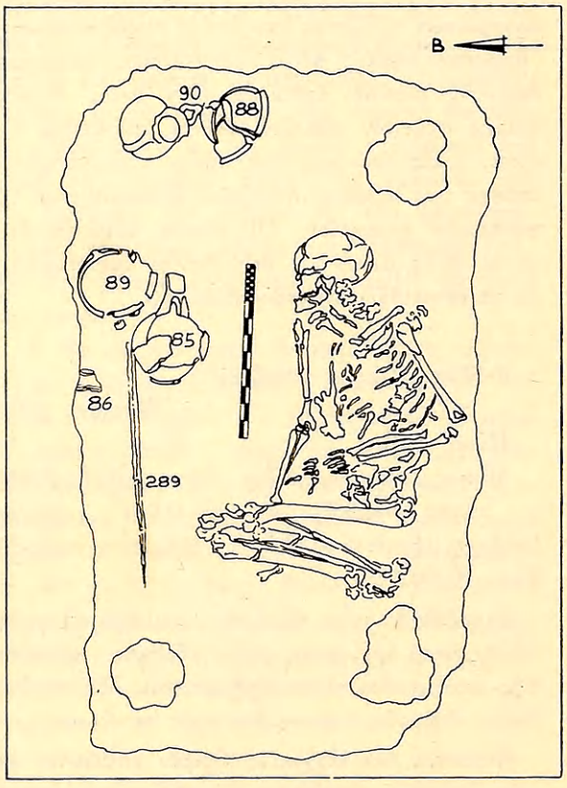

Εἰκ. 10. Τάφος Ζ.

Περὶ τὰ 0,25 μ. κάτωθι τῆς ἐπιφανείας τοῦ βράχου εὑρέθη βαθμὶς λαξευμένη εἰς τὸν βράχον, μέσου πλάτους 0,26 μ., διασωζομένη κατὰ τὰς τρεῖς αὐτοῦ πλευράς (πίν. 88)· ἐπὶ τῆς βαθμίδος αὐτῆς ἐστηρίζοντο αἱ δοκοὶ τῆς στέγης. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς 4 γωνίας τοῦ τάφου εὑρέθησαν ἀβαθεῖς λάκκοι, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχον τεθῇ κατακόρυφοι δοκοὶ διὰ νὰ βοηθήσουν προφανῶς τὴν στερέωσιν τῆς στέγης. Οὐδὲν περὶ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου ἐγράφη ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν περιεῖχεν ὄστρακα ἢ μεγάλα τεμάχια ἀγγείων.

Αἱ διαστάσεις τοῦ τάφου εἰς τὸ δάπεδον ἔχουν ὡς ἑξῆς: μῆκος 1,90 μ., πλάτος 1,10 μ. Τὸ δάπεδον ἦτο ἀραιῶς ἐπεστρωμένον μὲ χάλικας καὶ ἐπ' αὐτῶν εὑρέθη εἷς καὶ μόνον σκελετὸς εἰς τὴν στάσιν τῶν «κατακειμένων ὀκλαδιῶν». Κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς του πλευρᾶς μὲ τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς Βορρᾶν καὶ πρὸς τὰ κτερίσματα. Ἡ δεξιὰ χείρ, κεκαμμένη κατὰ τὸν ἀγκῶνα, φέρεται ἄνωθεν τῆς κοιλίας πρὸς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ἡ ὁποία καταλήγει ὑπὸ τὸ δεξιὸν γόνυ. Τὰ σκέλη εἶναι ἰσχυρῶς συνεσταλμένα.

Κατὰ τὸν Δρα Angel, ὁ σκελετὸς (MYC. 59) ἀνήκει εἰς ἄνδρα ἰσχυρὸν 49 περίπου ἐτῶν, ὕψους 1,751 μ. Εἰς τὸν ἀριστερόν του ὦμον παρετήρησε ψευδοάρθρωσιν, ἡ ὁποία

ἐδημιουργήθη λόγῳ τῆς συνεχοῦς ἐπὶ τοῦ ὤμου θέσεως βαρέος ἀντικειμένου, πιθανῶς ἀσπίδος. Ἐπίσης παρετήρησε βύθισμα 0,02 μ., εἰς τὸ ὀστοῦν ἄνωθεν τοῦ ἀριστεροῦ ὀφθαλμοῦ, τὸ ὁποῖον προφανῶς ἦτο ἀποτέλεσμα βαρέος πλήγματος. Δικαίως λοιπὸν συμπεραίνει ὅτι ὁ ὑψηλὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ ἦτο σπουδαῖος καὶ ἐπαγγελματίας πολεμιστής.

Περὶ τὸν τάφον εὑρέθη σειρὰ λίθων, οἱ ὁποῖοι φαίνεται ὅτι ὥριζον τὴν περίμετρόν του.

ΤΑ ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ

Ὁ Παπαδημητρίου εἰς τὴν ἔκθεσίν του ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν εὑρέθησαν «ἑπτὰ ἐν ὅλῳ ἀγγεῖα, ἐξ ὧν τὰ πέντε διετηρήθησαν ἀνέπαφα». Εἰς τὴν φωτογραφίαν τοῦ τάφου πίν. 88 διακρίνονται ἐπὶ τοῦ δαπέδου ἐν ὅλῳ πέντε ἀγγεῖα, τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 85,86,88,89 καὶ 90. Εἰς τὴν φωτογραφίαν τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 87 ἀγγείου ὁ Τομπάζης γράφει «ἐκ τοῦ τάφου Z», δὲν ἀναφέρει ὅμως εἰς ποῖον τμῆμα τοῦ τάφου εὑρέθη τὸ ἀγγεῖον τοῦτο. Οὔτε καὶ εἰς τὴν ἔκθεσιν ἀναφέρεταί τι δυνάμενον νὰ ὁρίσῃ ἀσφαλῶς τὴν θέσιν τῆς εὑρέσεώς του. Εἶναι πιθανὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι εὑρέθη κάτωθεν τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ὁμάδος τῶν εἰκονιζομένων ἀγγείων, ὅταν ταῦτα ἀφῃρέθησαν. Δὲν κατώρθωσα νὰ ἀνεύρω τὸ ἕβδομον ἀγγεῖον τῆς ἐκθέσεως.

Z-85. Πρόχους μὲ ὀπισθότμητον προχοήν.
Ἐθνικόν: 8667
Πίναξ 89β Τομή, πίν. 220

Ὕψος 0,285 μ., διάμετρος βάσεως 0,078 - 0,08 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικὴ 0,06 μ., ἐσωτερικὴ 0,05 μ.· προχοή: μῆκος 0,044 μ., πλάτος κατὰ τὸ ἄκρον 0,055 μ.· λαβή: μῆκος 0,12 μ., πλάτος εἰς τὸ στόμιον 0,035 μ. εἰς τὴν ἀπόληξιν 0,06 μ., περίμετρος 0,64 μ., διάμετρος 0,215 μ.

Ἐκ τῆς Β. πλευρᾶς τοῦ τάφου. Πηλὸς κιτρινέρυθρος μὲ τρίμματα χαλαζίου.

Βάσις ὑψωμένη, κορμὸς σφαιρικός, ὦμος ἀπεστρογγυλευμένος, λαιμὸς κάθετος, καμπυλούμενος ἐλαφρῶς, καταλήγει εἰς στόμιον προεκτεινόμενον, σχηματίζον αὐλακωτὴν προχοήν, τῆς ὁποίας τὸ ἄκρον εἶναι ἀποτετμημένον· λαβὴ κάθετος ταινιόσχημος μὲ κυρτὴν ράχιν ἐκφύεται ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ αὐξανομένη εἰς πλάτος καταλήγει εἰς τὴν κοιλίαν· κατὰ τὴν ἀρχήν της παρὰ τὸ χεῖλος δύο πλαστικὰ κομβία κατὰ μίμησιν ἥλων χαλκῶν προτύπων.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ μέλανος χρώματος, ἐκ δακτυλίων καὶ πλατειῶν ταινιῶν, ἀμελῶς γεγραμμένων, αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦν στενὰς ζώνας, πληρουμένας ὑπὸ συστημάτων κατακορύφων μικρῶν γραμμῶν. Ἐκ τῆς πλατείας ταινίας τῆς κοιλίας ἐξαρτᾶται ἅλυσις ἐκ μικρῶν ἡμικυκλίων, ἐνῷ εἰς τὴν ζώνην τῆς λαβῆς ἄνω τῶν συστημάτων τῶν καθέτων γραμμῶν ἐγράφησαν συστάδες ἐκ τριῶν ἢ δύο ὁμοκέντρων ἡμικυκλίων. Ἡ ζώνη ἄνω τῆς ἀπολήξεως τῆς λαβῆς πληροῦται ὑπὸ δύο σειρῶν ἐπαλλήλων μικρῶν ὁριζοντίων γραμμῶν. Ἡ βάσις τοῦ λαιμοῦ περιβάλλεται ὑπὸ στενῆς ταινίας, ἐνῷ τὰ τοιχώματά του ποικίλλονται ὑπὸ τριῶν συστημάτων κατακορύφων τριῶν ἢ δύο γραμμῶν. Εἰς τὸ ὕψος τοῦ στομίου κεῖται διπλοῦς δακτύλιος καὶ ἡ προχοὴ περιγράφεται ὁμοίως ὑπὸ διπλῆς γραμμῆς κατὰ τὰ πλευρά, ὑπὸ ἁπλῆς κατὰ τὸ τετμημένον ἄκρον. Εἰς τὴν αὐλακωτὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν τῆς προχοῆς ἐγράφησαν τρία συστήματα ἐκ δύο, τεσσάρων καὶ δύο γραμμῶν. Αἱ παρυφαὶ τῆς λαβῆς ἄνω τονίζονται ὑπὸ γραμμῆς, ἐνῷ τρεῖς ἐγκάρσιαι γραμμαὶ ἐτέθησαν κατὰ τὴν ἀρχήν, τὸ μέσον καὶ τὴν ἀπόληξίν της.

Z-86. Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ.
Ναύπλιον: 13359
Πίναξ 89α Τομή, πίν. 230

Ὕψος 0,05 μ., διάμετρος 0,08 - 0,082 μ.,

διάμετρος βάσεως 0,046 - 0,047 μ. περίμετρος 0,21 μ., περίμετρος χείλους 0,27 μ., πάχος χείλους 0,004 μ.· λαβή: πλάτος 0,016 μ., ὕψος 0,04 μ., ἄνοιγμα 0,02 μ.

Κατὰ τὸ μέσον τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ τάφου. Ἐλλείπει μέρος τῆς λαβῆς καὶ μικρὰ τμήματα τοῦ χείλους. Πηλὸς ὑποκίτρινος. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις πεπλατυσμένη κἄπως κυρτή, κορμὸς εὐρυνόμενος ἀπὸ τῆς βάσεως πρὸς τὰ ἄνω, καταλήγει εἰς ὀξὺ χεῖλος. Ἄνοιγμα στομίου μέγα ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὕψος, λαβὴ ταινιόσχημος κατακόρυφος, ἐκφυομένη ὀλίγον κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγει πρὸς τὴν βάσιν. Τὸ στόμιον κατὰ τὴν ρίζαν τῆς λαβῆς πιέζεται πρὸς τὰ ἔσω.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος. Τρεῖς κατακόρυφοι καὶ παράλληλοι γραμμαί, ἀρχόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς δύο δακτυλίους περὶ τὴν βάσιν, διαιροῦν τὴν ἐπιφάνειαν εἰς δύο πεδία. Τὸ μεγαλύτερον, πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς λαβῆς, ποικίλλεται ὑπὸ συνεχοῦς βοστρυχοειδοῦς γραμμῆς περὶ τὸ χεῖλος, κάτωθεν τῆς ὁποίας ἐγράφη ὀφιοειδὴς γραμμή, ἀρχομένη ἀπὸ ὑποτυπώδη θύσανον, πληροῦσα μίαν ἀνωτάτην ζώνην, ἡ ὁποία κάτω ὁρίζεται ὑπὸ ταινίας περιγραφομένης ὑπὸ γραμμῶν. Ὑπ' αὐτὰς ἀφέθη ζώνη ἄγραφος, ἡ ὁποία ὁρίζεται κάτω ὑπὸ τῶν δύο περὶ τὴν βάσιν δακτυλίων. Τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς λαβῆς μικρότερον πεδίον ποικίλλεται ὑπὸ δύο συστημάτων ἐκ τριῶν ἢ τεσσάρων γραμμῶν λοξῶς γεγραμμένων, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν ἀπὸ τῆς καθέτου γραμμῆς. Περὶ τὸ χεῖλος ἐγράφησαν τρεῖς δακτύλιοι καὶ περὶ τὴν βάσιν δύο. Ὁ κεντρικὸς ἄξων τῆς λαβῆς τονίζεται ὑπὸ διπλῆς γραμμῆς.

Παραβολή: Ἐλευσίς, σ. 94, εἰκ. 74 καὶ Asine, σ. 290, εἰκ. 199 ἀριθ. 11 καὶ 5. (M.H.III). Hesperia 25, 1956, πίν. 39d, ἀπὸ τὴν Λέρναν. Νεκροταφεῖον Ἐλευσῖνος, ἐκ τοῦ τάφου Θπ6.

Z-87. Σκύφος κανθαρόσχημος.

Ναύπλιον: 13320

Πίναξ 90α Τομή, πίν. 233

Ὕψος 0,025 μ., διάμετρος 0,061 - 0,064 μ., διάμετρος βάσεως 0,058 - 0,059 μ., περίμετρος 0,215 μ.· λαβή: πλάτος 0,014 μ., ὕψος 0,03 μ., ἄνοιγμα 0,015 μ.

Ἀκέραιος. Πηλὸς ὑποκίτρινος.

Βάσις πεπλατυσμένη καὶ ἐλαφρῶς κυρτή, κορμὸς κυρτὸς σχεδὸν κυλινδρικός, δύο λαβαὶ ταινιόσχημοι, κατακόρυφοι, ἐκφύονται ἀπὸ τοῦ χείλους, ὑπερυψούμεναι δὲ τούτου καταλήγουν κάτωθεν τοῦ μέσου περίπου τοῦ ὕψους τοῦ κορμοῦ. Ἡ ράχις των εἶναι ἐλαφρῶς αὐλακωτή.

Διακόσμησις γραπτὴ δι' ἀμαυροῦ καστανομέλανος χρώματος· σύγκειται ἐκ δακτυλίων περὶ τὸ χεῖλος καὶ τὴν βάσιν. Ἐκ τοῦ τρίτου δακτυλίου κάτωθεν τοῦ χείλους ἐξαρτῶνται κατ' ἀραιὰ διαστήματα καὶ καθ' ὁμάδας γωνιώδεις βοστρυχοειδεῖς γραμμαί. Ἡ ράχις τῶν λαβῶν κοσμεῖται κατὰ τὸν ἄξονα ὑπὸ δύο κατακορύφων γραμμῶν.

Παραβολή: Prosymna, σ. 13, εἰκ. 75 ἀρ. 1200 καὶ σ. 160, εἰκ. 644. Ἐκ τοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσῖνος δείγματα ἐκ τῶν τάφων Ζπ1, καὶ Ιπ1.

Z-88. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13406

Πίναξ 90γ Τομή, πίν. 214

Ὕψος 0,16 μ., διάμετρος 0,167 - 0,172 μ., διάμετρος βάσεως 0,093 μ., περίμετρος 0,52 μ., περίμετρος ποδὸς 0,19 μ., πλάτος χείλους 0,017 μ.· λαβή : ὕψος 0,022 μ., ἄνοιγμα 0,02 μ.

Ἐκ τῆς ΒΑ. γωνίας τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον εἰς μικρὰ τμήματα τῆς βάσεως καὶ τοῦ χείλους. Πηλὸς κιτρινέρυθρος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα σιτόχρουν.

Βάσις δισκοειδής, κωνική, κοίλη κατὰ τὴν κάτω ἐπιφάνειαν, ποὺς χαμηλὸς κοῖλος, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐλαφρὰ ἐπὶ τοῦ ὤμου· χεῖλος μὲ μικρὸν περιχείλωμα, δύο λαβαὶ πλατεῖαι, ταινιόσχημοι, κάθετοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον· 9 ἐπάλληλοι ἐγχάρακτοι δακτύλιοι ἀπὸ τῆς βάσεως μέχρι τοῦ μέσου περίπου τῆς κοιλίας.

Παραβολή: ΠΑΕ 1952, σ. 465, εἰκ. 31.

Z-89. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13424

Πίναξ 90δ

Ὕψος 0,17 μ., διάμετρος 0,185 μ., διάμετρος βάσεως 0,097 μ., περίμετρος 0,59 μ., περί-

μετρος ποδὸς 0,19 μ., πλάτος χείλους 0,02 μ.· λαβαί: πλάτος 0,017 μ., ἄνοιγμα 0,02 μ.

Ἐκ τῆς βορείας πλευρᾶς. Συγκεκολλημένον, διασώζεται πλήρως. Πηλὸς κιτρινωπὸς περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπιφάνεια ἐπικεχρισμένη διὰ κιτρινωπῆς ἀλοιφῆς.

Βάσις δισκοειδής, κωνικὴ μετὰ ταινιωτοῦ δακτυλίου κατὰ τὴν περιφέρειαν. Κάτω φέρει κοίλωμα περιβαλλόμενον ὑπὸ πλαστικοῦ δακτυλίου. Ποὺς βραχύτατος, κορμὸς κωνικός, ὦμος εἰσέχων ἀπεστρογγυλευμένος, ἐκτρεπόμενον χεῖλος, δύο λαβαὶ κάθετοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον.

Περὶ τὸν πόδα καὶ τὸ κάτω τμῆμα τοῦ κυπέλλου ἀκανόνιστοι ἐγχάρακτοι δακτύλιοι, ἐξ ὧν οἱ ἀνώτατοι κατὰ τὴν κοιλίαν, λίαν ἐπιπολαίως χαραγμένοι. Σχηματίζονται ἀπὸ ἐγχάρακτον ἑλικοειδῆ γραμμήν, διακοπτομένην εἴς τινα σημεῖα. Τομὴ παραπλησία τῆς τοῦ Z - 88.

Z-90. Ἀγγεῖον μετὰ πλαγίας προχοῆς.

Ναύπλιον: 13396

Πίναξ 90β Τομή, πίν. 229

Ὕψος 0,21 μ., διάμετρος 0,17 - 0,173 μ., διάμετρος χείλους 0,105 - 0,18 μ., διάμετρος βάσεως 0,076 μ., περίμετρος 0,53 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,26 μ., περίμετρος χείλους 0,34 μ., χεῖλος : πλάτος 0,006 μ. πάχος χείλους 0,007 μ., λαβή: ἄνοιγμα 0,021 μ., ὕψος 0,036 μ.

Ἐκ τῆς ΒΑ. γωνίας. Ἀκέραιον πλὴν μικρᾶς ἀποκρούσεως τοῦ χείλους. Πηλὸς ἐρυθρός, περιέχων λιθάρια καὶ ψήγματα μαρμαρυγίου. Ἐπίχρισμα στιλπνὸν ἐρυθρωπόν, ἐξίτηλον.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κοίλη κάτω. Κορμὸς σφαιρικός, ὑψηλός. Λαιμὸς ὑψηλός, ἐλαφρῶς καμπυλούμενος πρὸς τὰ ἄνω πρὸς ἐκτρεπόμενον πλατὺ χεῖλος. Λαβὴ κατακόρυφος, κυλινδρική, ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ ὤμου καταλήγει εἰς τὴν κοιλίαν. Εἰς τὴν ἔναντι τῆς λαβῆς πλευρὰν γεφυρωτὴ προχοὴ μὲ εὐρὺ τριφυλλοειδὲς στόμιον· παρὰ τὴν εὐρύτητα τοῦ στομίου της ἡ προχοὴ ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸ ἀγγεῖον διὰ μικρᾶς ὀπῆς εἰς τὸ τοίχωμα. Ἑκατέρωθεν τῆς ρίζης τῆς προχοῆς δύο πήλινα κομβία, κατ' ἀπομίμησιν ἥλων μεταλλικοῦ προτύπου, ὡς νὰ ἐστερέωνον τὴν προχοὴν εἰς τὸ τοίχωμα τοῦ ἀγγείου.

Διακόσμησις διὰ τεσσάρων ἐγχαράκτων δακτυλίων περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ καὶ ἑπτὰ δακτυλίων περὶ τὸ μέσον τοῦ ὕψους. Μεταξὺ τῶν δακτυλίων ζώνη κοσμουμένη ὑπὸ αὐλακωτῆς θλαστῆς γραμμῆς. Ἐπείσακτον.

Παραβολή: Phylakopi, πίν. IV ἀρ. 6, 8 καὶ Eutresis, σ. 184, εἰκ. 255. ΠΑΕ 1952, σ. 464, εἰκ. 31.

* * *

Z-289. Ξίφος χαλκοῦν.

Ἐθνικόν: 8666

Πίναξ 90ε,1 Τομή, εἰκ. 11

Μῆκος διασωθὲν 0,90 μ., πλάτος μέγιστον 0,055 μ., πάχος μετάλλου μέγιστον κατὰ τὴν ράχιν 0,012 μ., ἐλάχιστον 0,002 μ.

Εἰκ. 11. Τομὴ ξίφους τάφου Z.

Διατηρεῖται πλήρως, ἀποκεκρουμένον κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ μίσχου. Λεπὶς ἐπιμήκης μὲ ἰσχυρὰν τριγωνικὴν ράχιν, ἑκατέρωθεν τῆς ὁποίας 3 ἐγχάρακτοι γραμμαί. Τὸ πλάτος τῆς λεπίδος, περὶ τὰ 0,03 μ. ἀπὸ τοῦ αἰχμηροῦ ἄκρου, εἶναι μόλις 0,014 μ. Ὁ μίσχος ἦτο πολὺ μικρὸς καὶ εἰς τὸ ἄκρον του εἶχε τεθῆ ἧλος· μόλις διακρίνεται μέρος τῆς περιφερείας τῆς ὀπῆς διὰ τὸν ἧλον. Δύο ἀκόμη ἧλοι κάτωθεν τῶν ἀπεστρογγυλευμένων ὤμων.

Τύπος Α.

Εἰς τὸ ξίφος τοῦτο ἀνῆκεν ὁ Z - 513 μύκης ἐξ ἐλέφαντος.

Z-513. Μύκης ἐξ ἐλέφαντος.

Ἐθνικόν: 8666

Διάμετρος μεγίστη 0,063 μ., ὕψος 0,08 μ.

Πολὺ κατεστραμμένος καὶ ἐλλιπής. Διασώζει τρήματα προσηλώσεως, εἰς ἓν τῶν ὁποίων διασώζονται ὑπολείμματα ἥλου.

ΤΑΦΟΣ ΗΤΑ (πίν. 91α καὶ εἰκ. 12)

Πλησίον καὶ πρὸς Βορρᾶν τοῦ **Ζ** εὑρέθη ὁ τάφος **Η**. Σειρὰ λίθων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὑπεδείκνυον τὸ περίγραμμά του. Καὶ ὁ τάφος αὐτὸς ὁμοιάζει περισσότερον πρὸς τοὺς κιβωτιοσχήμους μεσοελλαδικοὺς ἢ πρὸς τοὺς λακκοειδεῖς τάφους. Στερεῖται βαθμίδος ἢ πατούρας καὶ ἔχει σχῆμα τετράπλευρον. Ἡ δυτική του πλευρὰ δὲν διατηρεῖται

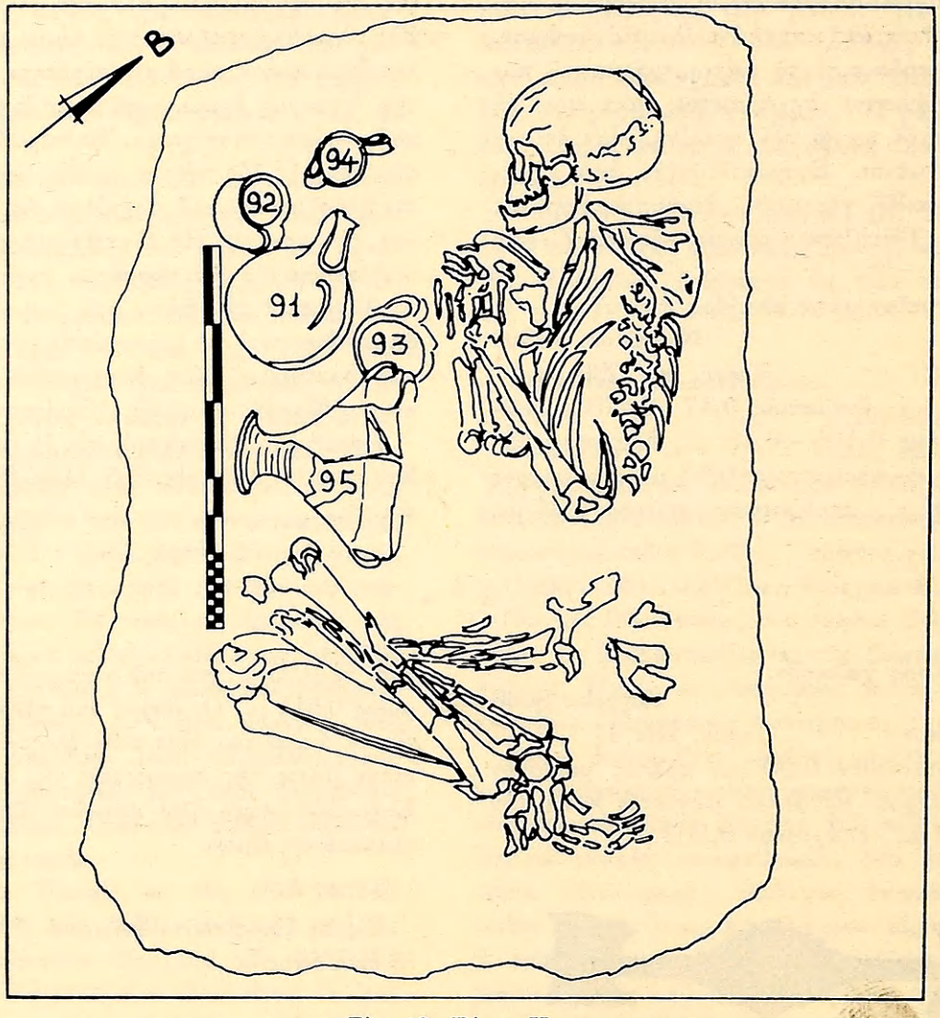

Εἰκ. 12. Τάφος Η.

καὶ ὑπετέθη ὅτι ἦτο κατεσκευασμένη ἐκ πλίνθων, ἀλλ' οὐδὲ ἴχνος πλίνθων εὑρέθη κατὰ τὴν ἀνασκαφήν. Ἡ πλευρὰ αὕτη, ὡς καὶ ἡ ἀντίστοιχος τοῦ τάφου **Ζ**, εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὸ μικρὸν τεχνητὸν κοίλωμα εἰς τὸν βράχον, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὸν Παπαδημητρίου, ἴσως ἐσχημάτιζε περίβολον τῶν μικρῶν τάφων **Ζ**, **Η** καὶ **Θ**. Πιθανώτερον

ὅμως εἶναι νὰ ὑποτεθῇ ὅτι κατὰ τὴν περιοχὴν ἐκείνην ἤρχισαν νὰ λαξεύουν τὸν βράχον διὰ τὴν κατασκευὴν μεγάλου τάφου, προφανῶς τοῦ **Ο**, ἐγκατέλειψαν ὅμως τὸν χῶρον, ὅταν ἀπεκαλύφθησαν κατὰ τὴν ἀνατολικήν του πλευρὰν οἱ τάφοι **Ζ**, **Η**, καὶ **Θ**. Τότε κατεστράφη ἡ δυτικὴ τῶν τάφων ἐκείνων πλευρά. Σημειωτέον ὅτι πρὸ τῆς δυτικῆς των πλευρᾶς δὲν εἶχον ἀποτεθῇ κτερίσματα καὶ διὰ τοῦτο οἱ τάφοι οὗτοι δὲν ἐσυλήθησαν κατὰ τὴν ἀποκάλυψίν των. Προφανῶς ὑπετέθη ὅτι περιεῖχον μόνον ὀστᾶ καὶ χῶμα.

Ἡ κατεύθυνσις τοῦ τάφου εἶναι ἀπὸ τὰ Νοτιοανατολικὰ πρὸς τὰ Βορειοδυτικά, αἱ δὲ διαστάσεις του κατὰ τὸ δάπεδον ἀνέρχονται εἰς 1,10 μ. μῆκος καὶ 0,75 μ. πλάτος. Οὐδεμία πληροφορία ὑπάρχει διὰ τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου καὶ φαίνεται ὅτι τὸ δάπεδόν του εἶχεν ἀραιῶς ἐπιστρωθῇ διὰ χαλίκων. Εἷς καὶ μόνος σκελετὸς (MYC. 54) εὑρέθη ἐπὶ τοῦ δαπέδου, εἰς θέσιν ἰσχυρῶς συνεσταλμένην καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς του πλευρᾶς μὲ τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς Νότον καὶ πρὸς τὰ κτερίσματά του (πίν. 91α). Αἱ χεῖρες, κεκαμμέναι κατὰ τὸν ἀγκῶνα, εἶχον ἀποτεθῇ πρὸ τοῦ στήθους. Εἰς τὴν δεξιὰν ὁ νεκρὸς ἐκράτει τὴν ὑπ' ἀριθμὸν Η-290 μάχαιραν. Πρὸ τοῦ κορμοῦ καὶ τῆς κεφαλῆς εἶχον ἀποτεθῇ 5 ἀγγεῖα (ὑπ' ἀριθμὸν 91 - 95). Ὁ εἰς τὸν τάφον **Η** ἀποτεθεὶς ἦτο νέος, ἡλικίας μόλις 28 ἐτῶν, κατὰ τὸν Δρα Angel. Ἦτο ὅμως καὶ αὐτὸς ἰσχυρὸς καὶ καλοδεμένος ἀνὴρ ὕψους 1,728 μ.

ΤΑ ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ

Η-91. Πρόχους μὲ ὀπισθότμητον προχοήν.
Ἐθνικόν: 8669

Πίναξ 91β

Ὕψος 0,235 μ., διάμετρος 0,165 μ., περίμετρος 0,525 μ., διάμετρος βάσεως ± 0,065 μ., ὕψος προχοῆς ἀπὸ τοῦ στομίου 0,045 μ., ἄνοιγμα προχοῆς εἰς τὸ ἄκρον 0,035 μ., ἄνοιγμα στομίου 0,037 μ.· λαβή: πλάτος εἰς τὸ χεῖλος 0,027 μ., εἰς τὸ μέσον 0,023 μ. καὶ εἰς τὴν ρίζαν 0,053 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς ὑποκίτρινος. Ἐπιφάνεια λειανθεῖσα, ἴχνη ἐργαλείου καταφανῆ.

Βάσις ὑποτυπώδης, δακτυλιόσχημος, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς εὐρὺς κάτω στενούμενος πρὸς τὸ στόμιον, ὅπερ ἔναντι τῆς λαβῆς προεκτεινόμενον ἀποτέμνεται καὶ σχηματίζει αὐλακωτὴν προχοήν. Λαβὴ ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸν ὦμον καὶ πλατύνεται κατὰ τὴν ἀπόληξίν της.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος, καλύπτουσα τὰ 2/3 τῆς ἐπιφανείας. Ἀκόσμητον τὸ περὶ τὸν πυθμένα καὶ τὴν βάσιν τμῆμα. Κάτωθεν τῆς ἀπολήξεως τῆς λαβῆς συστήματα ἐκ δύο πλατειῶν ταινιῶν μὲ φεστονοειδεῖς παρυφάς. Τὸ μεταξύ των διάκενον καλύπτεται ὑπὸ δύο δακτυλίων. Περὶ τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ σύστημα πλατειῶν ταινιῶν μὲ φεστονοειδεῖς παρυφάς. Μεταξὺ τῶν δύο συστημάτων τῶν ταινιῶν ζώνη κοσμουμένη ὑπὸ τριῶν συνεχομένων σπειρῶν συμμετρικῶς διατεταγμένων. Τὸ στόμιον καὶ ἡ προχοὴ ἐξωτερικῶς περιγράφονται ὑπὸ τριῶν πλατειῶν γραμμῶν, κάθετος στενὴ ταινία μὲ φεστονοειδεῖς παρυφὰς ἐγράφη ἀπὸ τοῦ στομίου πρὸς τὸ σύστημα τῶν ταινιῶν τῆς ρίζης τοῦ λαιμοῦ κατὰ τὸν μέσον ἄξονα τοῦ ὕψους τοῦ λαιμοῦ. Ἡ λαβὴ κοσμεῖται ὑπὸ ἑπτὰ παραλλήλων ὁριζοντίων καὶ ἐπαλλήλων ζητοειδῶν γραμμῶν.

Παραβολή: Prosymna, σ. 161, εἰκ. 648 ἀρ. 586 καὶ 522, σ. 160, εἰκ. 643, 644. Asine, σ. 291, εἰκ. 200 ἀρ. 3, σ. 292. ΠΑΕ 1952, σ. 467, εἰκ. 33.

Η-92. Εὐρύστομος προχοΐσκη.
Ναύπλιον: 13341

Πίναξ 92α Τομή, πίν. 226

Ὕψος 0,08 μ., διάμετρος 0,089 μ., διάμετρος χείλους 0,067 - 0,069 μ., διάμετρος βάσεως 0,045 μ., περίμετρος 0,28 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,21 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,022 μ., πάχος 0,003 μ.·

λαβή: πλάτος 0,018 μ., ὕψος 0,035 μ., ἄνοιγμα 0,023 μ.

Ἀκέραιον, μικρὰ ἀπόκρουσις κατὰ τὸ χεῖλος καὶ τὴν κοιλίαν. Πηλὸς κιτρινέρυθρος περιέχων τρίμματα χαλαζίου, φέρων ἐρυθρωπὰς ἀποχρώσεις. Ἐπίχρισμα κιτρινωπόν.

Βάσις ἐλαφρῶς ὑψωμένη, κοίλη, κορμὸς πεπιεσμένος σφαιρικός, λαιμὸς καμπυλούμενος ἄνω πρὸς ὀξὺ χεῖλος, στόμιον κυκλικὸν εὐρύ. Λαβὴ κατακόρυφος, ταινιόσχημος, αὐλακωτὴ ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει πρὸς τὸ μέσον τῆς κοιλίας. Ἡ πρόχους κλίνει πρὸς τὴν πλευρὰν τῆς λαβῆς.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος. Εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὄψιν τοῦ χείλους ὁμάδες στιγμῶν κατὰ συμμετρικὰς ἀποστάσεις. Κάτωθεν τοῦ χείλους ταινία, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται ἅλυσις ἡμικυκλίων. Ἡ κυρία ζώνη ὁρίζεται ὑπὸ δύο ταινιῶν κάτω καὶ μιᾶς ἄνω, ἐκ ταύτης δὲ ἐξαρτᾶται ἅλυσις ἡμικυκλίων. Μεταξὺ τῶν ταινιῶν τέσσαρες διπλαῖ συνεχόμεναι σπεῖραι διατεταγμέναι εἰς ἀπόστασιν ± 0,01 μ. ἀπ' ἀλλήλων. Κατὰ μῆκος τῆς ράχεως ἡ λαβὴ φέρει γραμμήν, τὴν ὁποίαν διασταυρώνουν δύο ὁριζόντιαι γραμμαὶ εἰς τὸ ὕψος τοῦ χείλους. Κατὰ τὸ μέσον τῆς λαβῆς ἐγράφη δευτέρα ὁμὰς ἐκ τριῶν γραμμῶν καθέτως πρὸς τὴν τοῦ ἄξονος. Οἱ δύο δακτύλιοι τῆς κυρίας ζώνης διασταυρώνουν τὴν κάθετον γραμμὴν κατὰ τὴν ἀπόληξιν τῆς λαβῆς.

Παραβολή: Prosymna, σ. 161, εἰκ. 648.

Η-93. Μόνωτος κύαθος.

Ναύπλιον: 13384

Πίναξ 92β Τομή, πίν. 232

Ὕψος 0,062 - 0,066 μ., διάμετρος χείλους 0,107 μ., διάμετρος βάσεως 0,046 - 0,047 μ., περίμετρος 0,331 μ., λαβή: πλάτος 0,021 μ., ἄνοιγμα 0,027 μ., ὕψος 0,031 μ.

Συγκεκολλημένος ἐκ πλειόνων θραυσμάτων. Ἐλλείπουν τμήματά τινα τοῦ χείλους. Πηλὸς ὠχροκίτρινος καθαρός. Ἐπίχρισμα ἐρυθρωπὸν ἐλαφρῶς στιλπνόν.

Βάσις μικρά, ὀλίγον ὑψωμένη, κορμὸς ἡμισφαιρικός, ὀξὺ χεῖλος ἐκτρεπόμενον. Λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος, ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψουμένη αὐτοῦ, καταλήγει εἰς τὴν κοιλίαν. Πλατύνεται εἰς τὴν ἀπόληξίν της, ἐνῷ φέρει δύο κομβία, ὅπου ἐφάπτεται τοῦ χείλους κατὰ μίμησιν μεταλλικοῦ προτύπου.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανοῦ χρώματος. Κάτωθεν τοῦ χείλους τρεῖς ταινίαι· ἐκ τῆς τελευταίας ἐξαρτᾶται ἅλυσις ἐξ ἡμικυκλίων (φεστόνι). Ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ κάτωθεν τῶν ταινιῶν τρία συστήματα συνεχομένων σπειρῶν, τεθειμένα κατὰ συμμετρικὰ διαστήματα.

Ἐπὶ τῆς λαβῆς δύο γραμμαὶ κατὰ τὰς παρυφὰς καὶ διαγράμμισις διὰ λοξῶν ἐγκαρσίων καὶ εὐθειῶν γραμμῶν (τομή, πίν. 232). Αἱ κατὰ τὰς παρυφὰς γραμμαὶ καταλήγουν εἰς ἄγκιστρα εἰς τὴν ἀπόληξιν τῆς λαβῆς. Εἰς τὸ χεῖλος συστάδες στιγμῶν κατὰ διαστήματα.

Παραβολή: Προχοΐσκη Η - 92. Prosymna, σ. 161, εἰκ. 648. Eutresis, πίν. XV ἀρ. 3.

Η-94. Κανθαρόσχημος σκύφος.

Ναύπλιον: 13319

Πίναξ 92γ

Ὕψος 0,03 μ,. διάμετρος 0,069 - 0,075 μ., περίμετρος 0,23 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς ὑποκίτρινος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς ἡμισφαιρικός. Χεῖλος ὀξύ. Λαβαὶ ταινιόσχημοι ἐκφύονται ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψούμεναι αὐτοῦ καταλήγουν εἰς τὴν κοιλίαν.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανοῦ χρώματος. Εἰς τὴν ἀπόληξιν τοῦ χείλους ἐσωτερικῶς συστάδες ἐκ τριῶν, τεσσάρων ἢ πέντε στιγμῶν. Δακτύλιος ἐξωτερικῶς περὶ τὸ χεῖλος. Αἱ λαβαὶ κοσμοῦνται ὑπὸ πέντε καὶ τεσσάρων ἐγκαρσίων γραμμῶν εἰς τὴν ἀπόληξίν των, ὑπὸ δύο ἐγκαρσίων εἰς τὸ ὕψος καὶ ὑπὸ τριῶν κατὰ τὴν ἀρχήν· εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ χείλους βάσιν ἡ μία λαβὴ φέρει τρεῖς γραμμὰς καὶ ἡ ἑτέρα τέσσαρας.

Η-95. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13420

Πίναξ 92δ Τομή, πίν. 215

Ὕψος 0,205 μ., διάμετρος 0,224 - 0,225 μ., διάμετρος βάσεως 0,106 - 0,11 μ., περίμετρος 0,65 μ., περίμετρος ποδὸς 0,185 μ., περίμετρος χείλους 0,71 μ., πλάτος χείλους 0,006 μ., πάχος 0,008 μ.· λαβή: πλάτος 0,025 μ., ὕψος 0,02 μ., ἄνοιγμα 0,01 μ.

Πλῆρες μὲ μικρὰς ἀπολεπίσεις κατὰ τὴν βάσιν καὶ τὴν κοιλίαν. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς χονδρόκοκκος μὲ τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα κιτρινέρυθρον ἐστιλβωμένον καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν.

Βάσις δισκοειδὴς μὲ βαθὺ κοίλωμα κάτω, πούς κοῖλος, κορμὸς κωνικὸς χοανοειδής, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου. Ὁ λαιμὸς ἐκτρέπεται πρὸς χεῖλος ὀξὺ μὲ ἐπικλινῆ ἔσω ἐπιφάνειαν. Λαβαὶ ταινιόσχημοι, ἐλαφρῶς αὐλακωταί, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον. Αὖλαξ συνεχὴς ἀπὸ τῆς κοιλίας μέχρι τῆς βάσεως τοῦ ποδὸς δημιουργεῖ δακτυλίους. Αὔλακες ἀνωμάλως τεθειμέναι ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Τὸ κύπελλον φαίνεται ὅτι ἐχρησιμοποιήθη προτοῦ τεθῇ εἰς τὸν τάφον.

Η-290. Μάχαιρα ἀμφίστομος γλωσσοειδής.
Ἐθνικόν: 8668

Πίναξ 92ε

Μῆκος 0,155 μ., πλάτος μέγιστον 0,035 μ.

Συγκεκολλημένη ἐκ δύο τεμαχίων. Ἐλλείπουν μικρὰ τμήματα κατὰ τὸ ἄκρον καὶ τὰς πλευράς. Ἔλασμα πολὺ κατιωμένον μὲ πλατεῖς ὤμους καὶ ἐγκοπὴν ὑπ' αὐτούς· εἰς τοὺς ὤμους διασώζονται τρεῖς ἦλοι μὲ ἐπαργύρους κεφαλὰς διὰ τὴν στερέωσιν τῆς ἐκ ξύλου προφανῶς λαβῆς. Πέραν τῶν ἐγκοπῶν ἡ λεπὶς καμπυλουμένη ἐλαφρῶς αὐξάνει εἰς πλάτος πρὸς τὸ μέσον τοῦ μήκους. Τὸ ἄκρον τριγωνικόν, σύνηθες εἰς τὰς γλωσσοειδεῖς μαχαίρας.

Παραβολή: Karo, σ. 140 εἰκ. 57 ἐκ τοῦ τάφου V.

ΤΑΦΟΣ ΘΗΤΑ (πίν. 93α)

Πρὸς Βορρᾶν τῶν τάφων **Ζ** καὶ **Η** ἔκειτο ὁ τάφος **Θ**, τοῦ αὐτοῦ τύπου. Ἦτοι ἦτο τάφος ἀβαθής, ἐσκαμμένος εἰς τὸν βράχον κατὰ τὸν χαρακτηριστικὸν τῶν μεσοελλαδικῶν κιβωτιοσχήμων τάφων τρόπον. Δυστυχῶς ὁ τάφος οὗτος ἀνευρέθη καὶ κατεστράφη τὸ 1945, ὅτε κατεσκευάσθη ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἡ νέα αὖλαξ τοῦ ὑδραγωγείου των διὰ νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν κατασκευασθεῖσαν. Τὸ μόνον γνωστὸν εἶναι ὅτι εἰς τὸν τάφον τοῦτον εὑρέθη μαχαιρίδιον χαλκοῦν, τὸ ὁποῖον καὶ κατεστράφη ἀμέσως, διότι ἦτο ἤδη πολὺ ὠξειδωμένον. Τὰ ὑπολειφθέντα ἴχνη τοῦ τάφου διατηροῦν τὸ πλάτος μόνον αὐτοῦ καὶ τοῦτο ἀνέρχεται εἰς 0,75 μ. (πίν. 93α). Ὀλίγα ὀστᾶ εὑρέθησαν εἰς τὸ δάπεδόν του κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ 1952, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουν ὅτι τὸ λείψανον εἶχεν ἀποτεθῇ εἰς ὀκλάζουσαν στάσιν μὲ τὴν ἀριστερὰν τουλάχιστον χεῖρα πρὸ τοῦ αἰδοίου (πίν. 93α)[1]. Κατὰ τὸν Δρα Angel ὁ σκελετὸς ἀνῆκεν εἰς γυναῖκα.

1 ΠΑΕ 1952, σ. 465.

ΤΑΦΟΣ ΙΩΤΑ (πίν. 94 καὶ εἰκ. 13)

Ὁ τάφος **Ι** κεῖται εἰς τὸ ΒΑ. τμῆμα τοῦ Κύκλου καὶ ἔχει κατεύθυνσιν ἀπὸ τὰ Βορειοανατολικὰ πρὸς τὰ Νοτιοδυτικά. Ἡ περίμετρός του, ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, ὑπεδεικνύετο ὑπὸ σειρᾶς λίθων. Τὸ χῶμα, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς ἐκάλυπτε τὸν βράχον καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ἐσκάφη ὁ τάφος ἀνήρχετο εἰς 0,85 μ. περίπου. Κάτω τοῦ βάθους τούτου ὁ τάφος ἐλαξεύθη εἰς τὸν μαλακὸν κροκαλοπαγῆ βράχον. Εἰς βάθος 0,95 μ. ἀπὸ τοῦ χείλους εὑρέθη ἡ συνήθης ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμένη βαθμὶς ἢ πατούρα, διήκουσα κατὰ μῆκος καὶ τῶν τεσσάρων του πλευρῶν ἀλλὰ διαφόρου πλάτους κυμαινομένου μεταξὺ 0,31 καὶ 0,40 μ. [1]. Ἐπὶ τῆς βαθμίδος ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἐκ τύφης καὶ πηλοῦ, πλέσιας, ἐστηρίζοντο αἱ δοκοὶ τῆς στέγης.

Τὸ δάπεδον εὑρέθη 1,05 μ. κάτωθεν τῆς βαθμίδος. Αἱ διαστάσεις τοῦ τάφου κατὰ τὸ χεῖλος τοῦ λαξευθέντος βράχου ἀνέρχονται εἰς 3,20 μ. μῆκος καὶ 2,05 μ. πλάτος, εἰς τὸ δάπεδον 2,55 × 1,30 μ. Τὸ μέσον βάθος του ἀπὸ τοῦ βραχώδους ἐδάφους ἀνέρχεται εἰς 2 μ. καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εἰς 2,85 μ.

Ἡ ἐπίχωσις μέχρι βάθους 0,75 μ. ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας ἀπετελεῖτο ἀπὸ χῶμα μελανόφαιον, σχετικῶς καθαρὸν μὲ πολὺ ὀλίγα ὄστρακα μεσοελλαδικὰ τῶν τελευταίων χρόνων. Εἰς βάθος 0,77 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας καὶ κατὰ τὸ κέντρον τοῦ τάφου εὑρέθησαν 7 πλάκες σχιστολίθου· δύο τούτων ἦσαν ἐσφηνωμέναι εἰς τὸ ἔδαφος, ὡς ἐὰν ἀπετέλουν ὅριον, καὶ ἄλλαι ἦσαν ἀνωμάλως ἐστρωμέναι ἐπὶ ἐκτάσεως 1,25 μ. μήκους καὶ 0,52 μ. πλάτους. Ἐπὶ τῶν πλακῶν αὐτῶν καὶ ἐπὶ ἐκτάσεως μήκους 0,60 μ. καὶ πλάτους 0,48 μ. εὑρέθησαν ὀστᾶ μικρῶν ζῴων (ἀμνῶν καὶ αἰγῶν) καὶ μερικὰ θαλάσσια ὄστρεα. Τὰ ὀστᾶ δὲν παρουσίαζον ἴχνη καύσεως καὶ προφανῶς ἦσαν τὰ κατάλοιπα ἐπιταφίου δείπνου, τὸ ὁποῖον ἐπηκολούθησε τὴν ταφήν. Κάτωθεν τῶν πλακῶν ἡ ἐπίχωσις, μέχρι βάθους 1,80 μ., περιελάμβανε καστανὰ χώματα, ὀλίγα λιθάρια καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερα ὄστρακα. Εἰς τὸ βάθος ἐκεῖνο ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνωνται τεμάχια ὑδατοστεγοῦς πηλοῦ πλέσιας, μερικὰ τῶν ὁποίων ἔφερον ἴχνη τύφης καὶ κατάλοιπα ὑπόλευκα σεσηπότων δοκῶν. Προφανῶς κατὰ τὸ ὕψος ἐκεῖνο ἔκειτο ἡ στέγη τοῦ τάφου. Κατάλοιπα δοκῶν καὶ πλέσιας μὲ ἀποτυπώματα τύφης περιελαμβάνοντο εἰς τὴν ἐπίχωσιν ἀπὸ βάθους 1,80 μέχρι 2,85 μ. ὅπου εὑρέθη τὸ δάπεδον.

Ἡ ἐπίχωσις τοῦ τελευταίου μέτρου κατὰ μῆκος τῶν πλευρῶν ἦτο πολὺ χαλαρὰ καὶ περιεῖχε πολλοὺς λίθους, οἱ ὁποῖοι ἐδημιούργουν μεταξύ των κενά. Εἰς τὰ κενὰ αὐτὰ εἶχον διεισδύσει ρίζαι καππάρεως, αἱ ὁποῖαι εἰς σημεῖά τινα ἔφθανον καὶ μέχρι τοῦ δαπέδου. Εἰς τὴν πτῶσιν τῶν λίθων αὐτῶν, διὰ τῶν ὁποίων προφανῶς ἐστερεοῦντο τὰ ἄκρα τῶν δοκῶν τῆς στέγης, ὀφείλεται ἡ συντριβὴ τῶν κατὰ τὰ πλευρὰ τοῦ τάφου

1. Τὸ μέσον πλάτος τῆς βαθμίδος πρὸ τῆς βορείας πλευρᾶς ἀνήρχετο εἰς 0,31 μ., πρὸ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς εἰς 0,35 μ., πρὸ τῆς νοτίας πλευρᾶς εἰς 0,34 μ. καὶ πρὸ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς εἰς 0,40 μ.

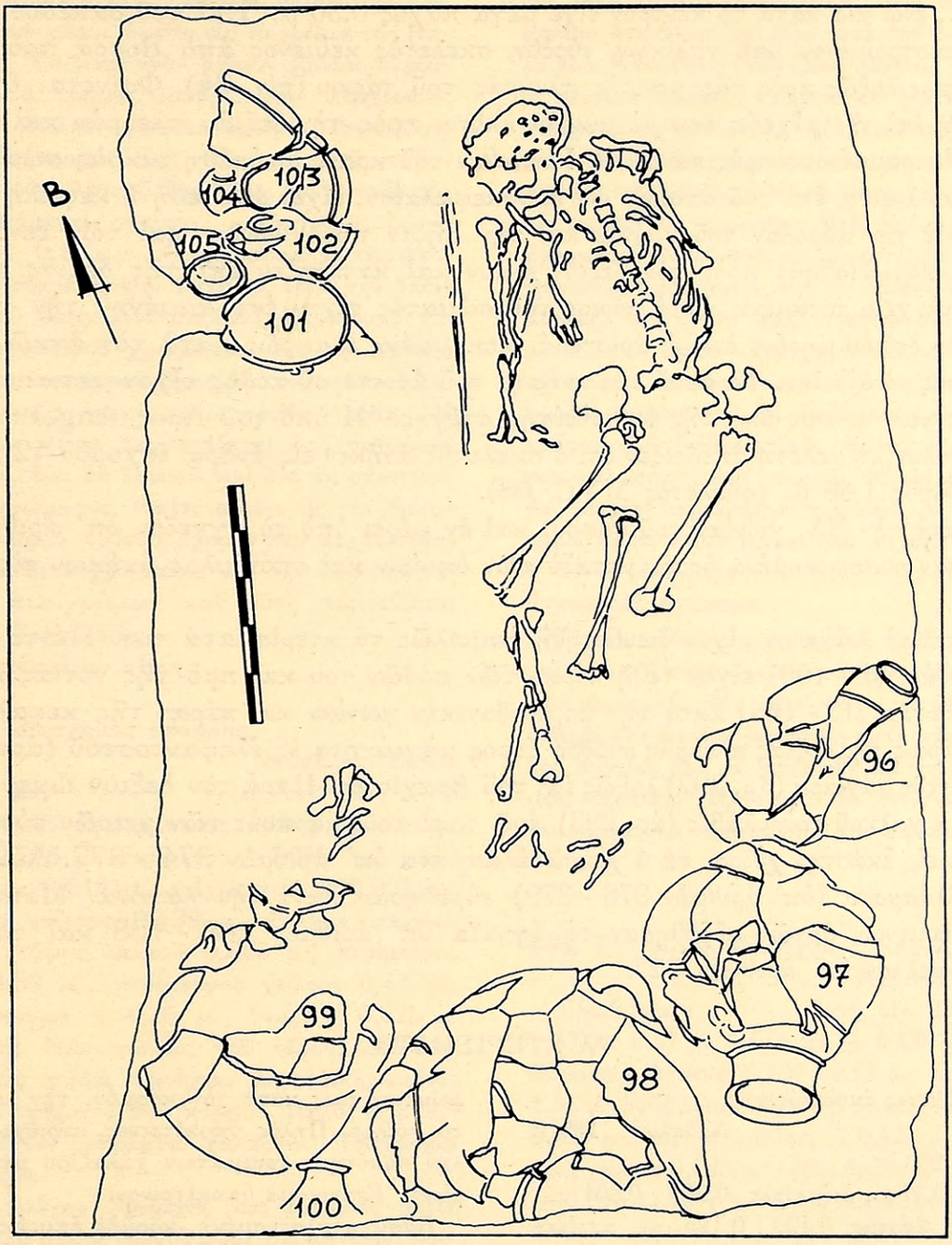

Εἰκ. 13. Τάφος Ι.

ἀγγείων. Ἡ στέγη, ὡς εἴδομεν, ἐσχηματίζετο ὑπὸ τύφης καὶ στρώματος πλέσιας, ὑποβασταζομένου ὑπὸ δοκῶν, πυκνῶς τεθειμένων, καθέτως πρὸς τὸ μῆκος καὶ κατὰ τὸ πλάτος τοῦ τετραπλεύρου ὀρύγματος. Κατὰ μέσον ὅρον αἱ δοκοὶ αὗται εἶχον πάχος 0,14 μ., ἐνῷ μία κατὰ τὸ κέντρον εἶχε μέγα πάχος 0,30 μ. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου, ἐπεστρωμένου ὑπὸ χαλίκων, εὑρέθη σκελετὸς κείμενος ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον καὶ κάπως λοξῶς πρὸς τὰς μακρὰς πλευρὰς τοῦ τάφου (πίν. 94). Φαίνεται ὅτι εἶχεν ἀποτεθῆ ἐπὶ τῆς ράχεώς του μὲ μικρὰν κλίσιν πρὸς τὴν δεξιὰν πλευρὰν καὶ μὲ τοὺς πόδας ἐστραμμένους πρὸς τὰ δεξιά. Κάτωθεν τοῦ κρανίου εὑρέθη μικρὸς σωρὸς λιθαρίων καὶ ἄμμου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου, ὡς προσκεφαλαίου, εἶχεν ἀποτεθῆ ἡ κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καὶ τὴν σῆψιν τῶν μυώνων καὶ τῶν τενόντων ἡ κεφαλὴ κατωλίσθησε πρὸς τὸν δεξιὸν ὦμον καὶ κατέληξεν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παρειᾶς. Ἡ δεξιὰ χεὶρ τεταμένη κατὰ μῆκος τοῦ σώματος εἶχεν ἐστραμμένην τὴν παλάμην πρὸς τὸν δεξιὸν μηρόν, ἐνῷ ἡ ἀριστερά, κεκαμμένη ἐλαφρῶς κατὰ τὸν ἀγκῶνα, ἐφέρετο πρὸς τὸ αἰδοῖον. Τὰ ὀστᾶ τῆς κνήμης τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς εἶχον μετακινηθῆ τῆς ἀρχικῆς των θέσεως ὑπὸ τῆς βυθισθείσης στέγης. Ἡ ὑπὸ τοῦ Δρος Angel γενομένη ἀνθρωπολογικὴ μελέτη ἀπέδειξεν ὅτι ὁ σκελετὸς ἀνῆκεν εἰς ἄνδρα ἰσχυρὸν 42 περίπου ἐτῶν, ὕψους 1,68 μ. (σκελετὸς MYC. 68).

Κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ τάφου, καὶ ἐν μέρει ὑπὸ τὸ ἀγγεῖον ὑπ' ἀριθμὸν 99, εὑρέθησαν συσσωρευμένα ὀστᾶ, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ σπόνδυλος ἀνήκων εἰς μικρὸν παιδίον.

Περὶ τὸ λείψανον εἶχον διευθετηθῆ ἐπιμελῶς τὰ κτερίσματά του. Πέντε μεγάλα ἀγγεῖα (ἀρ. 96 - 100) εἶχον τεθῆ πέραν τῶν ποδῶν του καὶ πρὸ τῆς νοτίας πλευρᾶς καὶ πέντε (ἀρ. 101 - 105) κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν καὶ πέραν τῆς κεφαλῆς του. Κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς εὑρέθη ξίφος μὲ μύκητα ἐξ ἐλεφαντοστοῦ (ἀριθ. 291) καὶ πλατεῖα μάχαιρα (ἀρ. 292) λοξῶς ἐπὶ τοῦ βραχίονος. Παρὰ τὸν δεξιὸν ὦμον εὑρέθη μικρὰ ἐκ χαλκοῦ τριχολαβίς (ἀρ. 293), ἐνῷ περὶ τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν εὑρέθησαν, ἀνὰ δύο εἰς ἑκάστην χεῖρα, τὰ 4 χρυσᾶ ἐλάσματα ὑπ' ἀριθμὸν 374 - 377. Δύο ἀκόμη χρυσᾶ ἐλάσματα (ὑπ' ἀριθμὸν 378 - 379) εὑρέθησαν κατὰ τὴν λαγόνα. Μεταξὺ τῶν συσσωρευμένων ὀστῶν εὑρέθησαν τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀριθμὸν 106 - 108 καὶ τὸ ἀργυροῦν κύπελλον ὑπ' ἀριθμὸν 327.

ΤΑ ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ

I-96. Δίωτος ἀμφορεύς.

Ναύπλιον: 13518

Πίναξ 95β

Ὕψος 0,37 μ., διάμετρος 0,299 - 0,301 μ., διάμετρος βάσεως 0,122 - 0,125 μ., περίμετρος 0,923 μ., ὕψος λαιμοῦ ± 0,06 μ., διάμετρος χείλους 0,165 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,40 μ.· λαβαί: ἄνοιγμα ± 0,01 μ., ὕψος 0,04 μ.

Ἐκ τῆς ΝΑ. γωνίας τοῦ τάφου. Συγκεκολλημένος ἐκ πλειόνων θραυσμάτων, συμπεπληρωμένος πως κατὰ τὸν κορμόν, τὴν λαβὴν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς ὑποκίτρινος περιέχων μεγάλην ποσότητα τριμμάτων χαλαζίου μετὰ λιθαρίων. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς ἐπιμήκης σφαιρικὸς πρὸς ὠοειδῆ, λαιμὸς ταπεινός, καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος μὲ ἐπικλινῆ ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν, λαβαὶ κατακόρυφοι κυλινδρικαί, ἐκφυόμεναι ὀλίγον κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανερύθρου, λευκοῦ καὶ σκοτεινοῦ ἐρυθροῦ χρώματος. Τὰ δύο τρίτα περίπου τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου ἐκαλύφθησαν ὑπὸ καστανοῦ πρὸς τὸ μελανὸν χρῶμα, ἐνῷ τὸ κάτω μέρος ἀφέθη εἰς τὸ χρῶμα τοῦ ἐπιχρίσματος. Τὸ καστανὸν ἀραιὸν χρῶμα παρουσιάζει κατὰ τόπους ἐρυθρίζουσαν ἀπόχρωσιν· κατὰ τὴν κοιλίαν γίνεται ἐρυθρόν, ἴσως λόγῳ κακῆς ὀπτήσεως. Ἐπὶ τοῦ καστανοῦ πεδίου ἐγράφησαν διὰ λευκοῦ δακτύλιοι καὶ μεταξὺ αὐτῶν συνδεόμεναι σπεῖραι, καλύπτουσαι ζώνην πλάτους ± 0,125 μ., ἥτις ὑπέρκειται τῆς ἀκοσμήτου ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου. Περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ δακτύλιοι ἐναλλὰξ διὰ λευκοῦ καὶ σκοτεινοῦ ἐρυθροῦ χρώματος. Εἰς τὴν μεταξὺ τῶν λαβῶν ζώνην τοῦ ὤμου ἐπὶ τοῦ μελανοῦ πεδίου, ἀρχικῶς λευκὴ κυματοειδὴς ταινία. Ἡ ζώνη αὕτη κάτω τερματίζεται ὑπὸ τεσσάρων δακτυλίων, δύο ἐκ λευκοῦ καὶ δύο ἐκ σκοτεινοῦ ἐρυθροῦ χρώματος. Φαίνεται ὅτι εἰς τὸν ἀμφορέα τοῦ τάφου τούτου ἔχομεν τὴν ἀρχαιοτέραν χρῆσιν ἐρυθροῦ χρώματος εἰς τὴν διακόσμησιν ἀγγείων πολυχρώμων καὶ αὕτη περιορίζεται μόνον εἰς δακτυλίους.

Ἴσως περιεῖχεν οἶνον.

I-97. Πιθόσχημος στάμνος.

Ναύπλιον: 13505

Πίναξ 95δ Τομή, πίν. 222

Ὕψος 0,45 μ., διάμετρος 0,344 μ., διάμετρος βάσεως 0,076 μ. περίμετρος 1,056 μ., πλάτος χείλους 0,018 μ., πάχος χείλους 0,007 μ., διάμετρος χείλους 0,139 μ., ἄνοιγμα στομίου 0,084 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,065 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,33 μ., περίμετρος χείλους 0,43 μ.· λαβή: ἄνοιγμα ± 0,05 μ., ὕψος ± 0,025 μ.

Ἐκ τῆς ΝΑ. γωνίας τοῦ τάφου. Διεσώθη πλήρως εἰς πολλὰ τεμάχια. Συμπεπληρωμένος εἰς μικρὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς κιτρινωπὸς περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα πρασινωπόν.

Βάσις ὀλίγον ὑψωμένη καὶ ἐλαφρῶς κοίλη κάτω, πολὺ μικρὰ διὰ τὸ ὕψος τοῦ ἀγγείου, κορμὸς ἀμφικωνικὸς ὠοειδής. Λαιμὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον παχὺ χεῖλος ἐπικλινὲς κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν. Δύο ὁριζόντιαι κυλινδρικαὶ λαβαὶ ἐπὶ τῆς κοιλίας ἀσυμμέτρως πρὸς τὸν ἄξονα καὶ δύο κατακόρυφοι ταινιόσχημοι, τεθειμέναι ἐπὶ τοῦ ὤμου συμμετρικῶς πρὸς τὰς ὁριζοντίας.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανοῦ χρώματος κατὰ τόπους μελανόχρους. Περὶ τὸ χεῖλος ἐγράφη δακτύλιος καὶ δύο κατὰ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ. Κάτωθεν αὐτῶν ζώνη πλάτους ± 0,095 μ. φέρουσα ἰσοσκελῆ τρίγωνα, ὧν ἡ μὲν κορυφὴ στρέφεται πρὸς τὰ κάτω, ἡ δὲ ἐπιφάνεια πληροῦται ὑπὸ πλατειῶν κατακορύφων γραμμῶν τόσον πυκνῶς τεθειμένων, ὥστε νὰ δίδουν τὴν ἐντύπωσιν συμπαγοῦς χρώματος. Πρὸς τὰ ἄνω ἐνίοτε αἱ γραμμαὶ αὐταὶ βαίνουσι καὶ πέραν τῆς βάσεως τοῦ τριγώνου, παρέχουσαι τὴν ἐντύπωσιν διαγραμμίσεως. Τὴν ζώνην ὁρίζουν κάτω δύο ταιναι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐγράφη δακτύλιος. Ἐκ τῆς κατωτάτης ταινίας ἐξαρτᾶται ἅλυσις διπλῶν τοξοειδῶν καμπυλῶν. Αἱ ὁριζόντιαι λαβαὶ περιγράφονται ὑπὸ ἐλλειπτικῆς ταινίας, ἡ δὲ ράχις των καλύπτεται ὑπὸ γραμμῆς φερούσης συστάδας μικρῶν παραλλήλων γραμμῶν. Αἱ κατακόρυφοι λαβαὶ καλύπτονται ὑπὸ παχείας ταινίας, ἡ ὁποία πέραν τῆς ἀπολήξεως σχηματίζει δύο ἀγκυροειδῆ ἄγκιστρα.

Εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ἀγγείου εὑρέθη ὑπόλευκος κόνις, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι ἦτο εἶδος ἀλεύρου. Δυστυχῶς δὲν κατώρθωσα νὰ ἀνεύρω τὸ δεῖγμα, τὸ ὁποῖον ἐκρατήθη κατὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ ἀγγείου διὰ νὰ ὑποβληθῇ εἰς χημικὴν καὶ μικροσκοπικὴν ἐξέτασιν. Ἡ ἐντύπωσις τῶν ἀνασκαψάντων ὅμως ἦτο ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀλεύρου.

I-98. Τετράωτος ὑδριόσχημος στάμνος.

Ναύπλιον: 13512

Πίναξ 95α,γ Τομή, πίν. 223

Ὕψος 0,57 μ., διάμετρος ± 0,439 - 0,45 μ., διάμετρος βάσεως 0,107 - 0,11 μ., περίμετρος 1,35 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,098 μ., διάμετρος χείλους 0,169 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,425 μ., περίμετρος χείλους 0,525 μ.· λαβαὶ ὁριζόντιαι: ἄνοιγμα ± 0,062 μ., ὕψος ± 0,03 μ., κατακόρυφος λαβή: ἄνοιγμα ± 0,11 μ., ὕψος ± 0,045 μ., λαβὴ ταινιωτή: πλάτος 0,032μ., ἄνοιγμα 0,075 μ., ὕψος 0,043 μ.

Ἐκ τῆς Νοτίας πλευρᾶς. Συγκεκολλημένος ἐκ πλειόνων θραυσμάτων καὶ συμπεπληρωμένος εἰς μικρὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς

περιέχων λιθάριά τινα. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον.

Βάσις ἀσταθὴς πολὺ μικρὰ διὰ τὸ ὕψος τοῦ ἀγγείου, ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, κορμὸς ὠοειδής, ὦμος ἀπεστρογγυλευμένος πρὸς χαμηλὸν λαιμὸν στενούμενον πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος. Τέσσαρες λαβαί, δύο ὁριζόντιαι κυλινδρικαὶ τεθειμέναι ὀλίγον κάτωθεν τοῦ μέσου ὕψους, ἀσυμμέτρως πρὸς τὸν ἄξονα, τρίτη κατακόρυφος κυλινδρικὴ ἐκφυομένη ὑπὸ τὸ χεῖλος καταλήγει εἰς τὸν ὦμον καὶ τετάρτη ταινιόσχημος κατακόρυφος ἐπὶ τοῦ ὤμου τεθειμένη.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος περιοριζομένη ἄνω εἰς τὰ δύο τρίτα τοῦ ἀγγείου. Δακτύλιος μελανὸς κάτωθεν τοῦ χείλους, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται ταινιωτὴ γραμμὴ ὡς ἄλυσις μικρῶν τόξων. Κατὰ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ πλατεῖα ταινία, ἡ ὁποία μετὰ τῶν δύο πλατειῶν ταινιῶν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ὤμου περιορίζουν ζώνην, διακοπτομένην ὑπὸ τῆς κατακορύφου ταινιωτῆς λαβῆς, καλύπτεται δὲ ἡ ζώνη αὕτη ὑπὸ τριγώνων συνεχομένων κατὰ τὴν βάσιν καὶ μὲ τὴν κορυφὴν πρὸς τὰ κάτω, πρὸς τὴν κοιλίαν τοῦ ἀγγείου. Αἱ πλευραὶ τῶν τριγώνων ἐνίοτε ἐγράφησαν διὰ διπλῶν γραμμῶν ἐνῷ ἡ ἐπιφάνειά των καλύπτεται ὑπὸ τεμνομένων γραμμῶν εἰς σχῆμα δικτυωτοῦ. Κάτωθεν τῆς δευτέρας ταινίας καὶ περίπου εἰς τὸ ὕψος τῶν ὁριζοντίων λαβῶν ἐγράφησαν συνεχόμεναι ψευδοσπεῖραι ἀποτελούμεναι ἐξ ἑνὸς κύκλου καὶ διπλῶν ἐφαπτομένων γραμμῶν· εἰς τὸν κύκλον χιαστὶ δύο λεπταὶ γραμμαί. Αἱ ψευδοσπεῖραι διακόπτονται ἄνωθεν τῶν ὁριζοντίων λαβῶν καὶ ἐκεῖ ἔχομεν ἄλυσιν ἐκ μικρῶν τόξων (φεστονοειδὲς κόσμημα). Παχεῖα γραμμὴ καλύπτει τὴν ράχιν τῶν κυλινδρικῶν λαβῶν· τὴν ράχιν τῆς ταινιωτῆς λαβῆς καλύπτουν δύο κατακόρυφοι γραμμαί, κατὰ τὰ ἄκρα τῶν πλευρῶν μὲ πυκνὴν διαγράμμισιν μεταξύ των· τὰς ὁριζοντίας λαβὰς περιγράφει ἐλλειψοειδὲς περίγραμμα καμπύλον ἄνω, ἡμιοκτώσχημον κάτω. Προφανῶς τὸ ἀγγεῖον περιεῖχεν ἔλαιον.

Παραβολή: Ἐλευσίς, σ. 96, εἰκ. 77 ἀρ. 3. Eutresis, σ. 147, εἰκ. 201, καὶ σ. 171, εἰκ. 240 ἀρ. 4. Korakou, σ. 20, εἰκ. 27 ἀρ. 2. Διὰ τρίγωνα πληρούμενα δικτυωτοῦ.

Ὅρα τὸ ἐκ τοῦ τάφου **A** πιθόσχημον τετράωτον, A-4.

I-99. Τετράωτος πιθόσχημος στάμνος.

Ναύπλιον: 13499

Πίναξ 96β Τομή, πίν. 221

Ὕψος 0,518 μ., διάμετρος 0,368 - 0,38 μ., διάμετρος βάσεως 0,101 - 0,103 μ., περίμετρος 1,145 μ., πλάτος χείλους 0,007 μ., πάχος 0,007, ὕψος λαιμοῦ 0,072 μ., διάμετρος χείλους 0,118 μ., ἄνοιγμα στομίου 0,086 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,35 μ., περίμετρος χείλους 0,42 μ. λαβαὶ ὁριζόντιαι: ἄνοιγμα 0,03 μ., ὕψος 0,024 μ., τοξοειδεῖς ὦμου: ἄνοιγμα 0,03 μ., ὕψος 0,019 μ.

Ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας. Μικραὶ συμπληρώσεις εἰς τὸν κορμόν, τὸν λαιμὸν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς ὑποκίτρινος, χονδρόκοκκος μετὰ λιθαρίων. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον μετὰ πρασινωπῆς ἀποχρώσεως. Ἐπιφάνεια ἀποτετριμμένη.

Βάσις πεπλατυσμένη ἀνωμάλως, πολὺ ἐλαφρῶς ὑψωμένη, ἀσταθής, κορμὸς ὠοειδὴς στενούμενος πρὸς τὴν βάσιν, ὦμος ἀπεστρογγυλευμένος πρὸς λαιμὸν μᾶλλον βραχύν, καμπυλούμενον πρὸς ἐκτρεπόμενον ἀνωμάλως ἐπίπεδον χεῖλος· λαβαί: δύο ὁριζόντιαι κυλινδρικαὶ κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ δύο μικρότεραι τοξοειδεῖς κυλινδρικαὶ κατὰ τὸν ὦμον, ἀπέχουσαι ἀνίσως ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος, ἐξίτηλος, καλύπτουσα τὸ ἥμισυ τοῦ ἀγγείου μέχρι τῆς γραμμῆς τῶν ὁριζοντίων λαβῶν. Περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ δακτύλιος καὶ εἰς ἀπόστασιν (± 0,007 μ.) ἕτερος δακτύλιος, ἐξ οὗ ἐξαρτῶνται ἐφαπτόμενα αὐτοῦ κατὰ τὴν βάσιν των ἀνὰ τρία τρίγωνα, μεταξὺ τῶν κατακορύφων λαβῶν. Τὰ τρίγωνα πληροῦνται ὑπὸ τεμνομένων γραμμῶν σχηματιζουσῶν δικτυωτά. Γραμμὴ ὁρίζουσα τὴν ρίζαν τῶν τοξοειδῶν ὁριζοντίων λαβῶν. Κάτω τῆς πρώτης δευτέρα ζώνη ὁριζομένη ὑπὸ τῆς γραμμῆς τῶν ὁριζοντίων λαβῶν, πληρουμένη ὑπὸ ἁλύσεως ἐκ δύο τριγώνων ἀντικορύφων ἐν σκιαγραφίᾳ.

Μεταξὺ τῶν τριγώνων σχηματίζεται ρομβοειδὴς χῶρος ἄγραφος. Ἐννέα στοιχεῖα ἐξ ἀντικορύφων τριγώνων ἀποτελοῦν τὴν ἄλυσιν τῆς ἡμισείας πλευρᾶς. Αἱ ὁριζόντιαι λαβαὶ περιγράφονται ὑπὸ καμπύλων γραμμῶν.

Παραβολή: Eutresis, σ. 147, εἰκ. 201 διὰ διάταξιν ἀντικορύφων τριγώνων καὶ ρόμβων.

I - 100. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13414

Πίναξ 96α Τομή, πίν. 215

Ὕψος 0,173 μ., διάμετρος 0,194 - 0,198 μ. διάμετρος βάσεως 0,10 μ., περίμετρος 0,59 μ., περίμετρος ποδὸς 0,195 μ., πλάτος χείλους 0,01 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,035 μ.

Ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας. Συμπεπληρωμένον εἰς τινα τμήματα. Πηλὸς κιτρινωπός, περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπιφάνειαι ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐπικεχρισμέναι διὰ καστανῆς ἀλοιφῆς.

Βάσις δισκοειδής, κοίλη κάτωθεν, ποὺς κοῖλος, κορμὸς κωνικὸς μὲ ἀκμὴν ἐπὶ τοῦ ὤμου, εἰσέχων λαιμὸς καταλήγων πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος ἀπεστρογγυλευμένον· λαβαί: δύο ὁριζόντιαι κυλινδρικαὶ τεθειμέναι εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ ὤμου καὶ σχηματίζουσαι μικρότατα ἀνοίγματα.

Διακόσμησις διὰ δέκα τριῶν ἐπιπολαίων δακτυλίων ἐκ τῆς βάσεως καὶ τῆς ρίζης τοῦ ποδὸς μέχρι τοῦ μέσου τῆς κοιλίας. Περίγραμμα γωνιῶδες. Σημειωτέον ὅτι ὁριζόντιαι λαβαὶ εἶναι ἀσυνήθεις διὰ μινύεια κύπελλα, εἶναι ὅμως συνήθεις εἰς φιάλας μὲ γωνιῶδες περίγραμμα τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς.

I-101. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13446

Πίναξ 96γ,2

Ὕψος 0,225 - 0,234 μ. διάμετρος 0,236 - 0,243 μ., διάμετρος βάσεως 0,127 μ., περίμετρος 0,38 μ., περίμετρος ποδὸς 0,10 μ.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας. Συμπεπληρωμένον εἰς μικρὰ τμήματα κατὰ τὸν κορμόν. Πηλὸς ἐρυθρωπός, μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις δισκοειδὴς φέρουσα κατὰ τὴν περιφέρειαν ἐγχάρακτον κύκλον, κάτω εἰς τὸ κέντρον βαθὺ κοίλωμα. Ποὺς ὑψηλός, κοῖλος, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ ἀμβλεῖαν γωνίαν μετὰ τοῦ λαιμοῦ καταλήγοντος εἰς ἐκτρεπόμενον χεῖλος. Λαβαὶ τέσσαρες, ταινιόσχημοι, σταυροειδῶς διατεταγμέναι ἐκφύονται ὑπὸ τὸ χεῖλος καὶ καταλήγουν ἐπὶ τοῦ ὤμου. Περίγραμμα οὐχὶ τόσον γωνιῶδες.

Ἐγχάρακτοι δακτύλιοι εἰς ἀκανονίστους ἀποστάσεις ἀπὸ τῆς ρίζης τοῦ ποδὸς μέχρι τοῦ μέσου τῆς κοιλίας· ἐλαφρῶς ἐγχάρακτοι κύκλοι εἰς τὸν ὦμον. Τομὴ παραπλησία τῆς τοῦ I-103.

I-102. Μινύειον κύπελλον τετράωτον.

Ναύπλιον: 13447

Πίναξ 96γ,1

Ὕψος 0,234 μ., διάμετρος 0,24 - 0,247 μ., διάμετρος βάσεως 0,122 - 0,124 μ., περίμετρος 0,38 μ.· λαβαί: πλάτος ± 0,024 μ., ὕψος 0,023.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὴν λαβὴν καὶ εἰς μικρὰ τμήματα κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὸν πόδα. Πηλὸς κιτρινέρυθρος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις δισκοειδὴς μὲ βαθύτατον καὶ στενὸν κοίλωμα κάτω, ποὺς ὑψηλός, σῶμα κωνικόν, χοανοειδές, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος. Λαβαὶ τέσσαρες κάθετοι, ταινιόσχημοι, σταυροειδῶς διατεταγμέναι ἐκφύονται ὑπὸ τὸ χεῖλος καὶ καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον. Περίγραμμα ἐλαφρῶς γωνιῶδες.

Ἐγχάρακτοι δακτύλιοι ἐκ τῆς ρίζης τοῦ ποδὸς μέχρι τοῦ μέσου τοῦ κορμοῦ, διατεταγμένοι κανονικῶς, περισσότερον στενοὶ καὶ ἐπιπόλαιοι εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον, ἐλαφρῶς ἐγχάρακτοι δακτύλιοι εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὤμου.

Παραβολή: Asine, σ. 270, εἰκ. 188 ἀριθ. 1.

I-103. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13448

Πίναξ 97α Τομή, πίν. 215

Ὕψος 0,221 μ., διάμετρος χείλους 0,207 - 0,21 μ., διάμετρος βάσεως 0,122 - 0,123 μ., περίμετρος χείλους 0,716 μ., περίμετρος βάσεως 0,396 μ., ὕψος ποδὸς ± 0,082 μ., πάχος βάσεως 0,011 μ., πλάτος χείλους 0,01 μ., πάχος χείλους 0,006 μ.· λαβαί: πλάτος ± 0,022 μ., ἄνοιγμα ± 0,021 μ., ὕψος 0,021 μ.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας. Συμπεπληρωμένον εἰς μικρὸν τμῆμα τοῦ χείλους. Πηλὸς ὑπέρυθρος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου, χονδρόκοκκος. Ἐπιφάνεια τραχεῖα. Ἐπίχρισμα κιτρινωπὸν στιλπνόν, ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς· μαῦρα στίγματα ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς καὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας.

Βάσις δισκοειδὴς πλατεῖα, στρογγύλη κατὰ τὰ ἄκρα, κάτω κοίλη προχωροῦσα εἰς κοιλότητα ποδός (βάθος 0,041 μ., διάμετρος 0,042 μ.),

πους ὑψηλὸς κοῖλος, κορμὸς κωνικὸς χοανοειδής, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, χεῖλος ἀπεστρογγυλευμένον ἐπικλινὲς πρὸς τὸ ἄνοιγμα· λαβαί: τέσσαρες κατακόρυφοι, ταινιόσχημοι, σταυροειδῶς διατεταγμέναι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ ὤμου.

Διακόσμησις δι' ἐγχαράκτου συνεχοῦς ἑλικοειδοῦς γραμμῆς, ἡ ὁποία δίδει τὴν ἐντύπωσιν δακτυλίων ἀρχομένων ἀπὸ τῆς ρίζης τοῦ ποδὸς μέχρι τοῦ μέσου τῆς κοιλίας.

I-104. Σφαιρικὸν ἀγγεῖον μετὰ πλαγίας προχοῆς.

Ναύπλιον: 13378

Πίναξ 97β Τομή, πίν. 230

Ὕψος 0,168 μ., διάμετρος 0,183 - 0,184 μ., διάμετρος χείλους 0,089 - 0,09 μ., διάμετρος βάσεως 0,064 - 0,065 μ., περίμετρος 0,575 μ., περίμετρος χείλους 0,29 μ., προχοῆς 0,09 μ., ἄνοιγμα λαβῶν 0,025 μ., ὕψος 0,02 μ.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὴν κοιλίαν εἰς μικρὰ τμήματα καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς ὑποκίτρινος περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις ὑψωμένη, ἀνωμάλως πεπλατυσμένη καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀσταθής. Κορμὸς σφαιρικός, χεῖλος πεπλατυσμένον σχηματίζον περιχείλωμα, προχοὴ γεφυρωτή, στρογγύλη κατὰ τὴν ρίζαν της, καταλήγει εἰς αὐλακωτὸν τμῆμα ἀπετμημένον κατὰ τὸ ἄκρον· λαβαί: δύο τοξοειδεῖς κυλινδρικαὶ ἐπὶ τοῦ ὤμου, ὑπερυψούμεναι τοῦ χείλους.

Διακόσμησις, περιοριζομένη εἰς τὸ ἄνω ἥμισυ τοῦ ἀγγείου, δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος ἐξιτήλου. Εἰς τὸ περιχείλωμα ὁμάδες μικρῶν λοξῶν γραμμῶν. Πέριξ τοῦ χείλους γραπτὸς δακτύλιος καὶ ἀμέσως κάτωθεν αὐτοῦ ἕτερος παχύτερος, ἐξ οὗ ἐξαρτῶνται ὀκτὼ συνεχόμενα τρίγωνα μὲ βάσιν ἐφαπτομένην τοῦ δευτέρου δακτυλίου καὶ ἐπιφάνειαν πληρουμένην διὰ δικτυωτοῦ πλέγματος. Ἡ ζώνη αὕτη τοῦ ὤμου διακόπτεται ὑπὸ τῶν λαβῶν, κάτωθεν δὲ αὐτῆς πλατεῖα ταινία, ἐφ' ἧς ἐπικάθηται βοστρυχοειδὴς γραμμή. Δύο δακτύλιοι γεγραμμένοι μὲ λεπτὴν γραμμὴν πληροῦν τὸ διάκενον μεταξὺ τῆς παχείας αὐτῆς ταινίας τοῦ ὤμου καὶ ἑτέρας γεγραμμένης εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς κοιλίας. Ἀπὸ τὴν ταινίαν τῆς κοιλίας, ἥτις εἶναι γεγραμμένη κάπως ἀμελῶς, ἐξαρτᾶται βοστρυχοειδὴς γραμμὴ καὶ ἀμέσως ὑπ' αὐτήν, μὲ τὴν περιφέρειαν ἁπτομένην πολλαχοῦ τῆς βοστρυχοειδοῦς γραμμῆς, σειρὰ συνεχομένων σπειρῶν· Αἱ σπεῖραι ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο ἕως τέσσαρας ἕλικας καὶ συνδέονται πρὸς ἀλλήλας μὲ ἐφαπτομένας ἐκ διπλῆς γραμμῆς. Ἐπὶ τῆς ράχεως τῶν λαβῶν γραμμή, ἐξ ἧς εἰς τὴν ἔσω ἐπιφάνειαν τῆς λαβῆς ἐξαρτῶνται τρεῖς κάθετοι γραμμαὶ εἰς τὸ κέντρον καὶ ἀνὰ τρεῖς ἢ τέσσαρες εἰς τὰς ἀπολήξεις. Τὸ περίγραμμα τῆς προχοῆς τονίζεται ὑπὸ δύο γραμμῶν. Τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τῆς προχοῆς τέμνει κατακόρυφος ταινία ἀποτελουμένη ἐκ δύο παραλλήλων γραμμῶν μὲ ἐγκαρσίας γραμμὰς μεταξύ των. Εἰς τὰς ἀπολήξεις καὶ τὸ κέντρον τῶν γραμμῶν ἀνὰ ἓν ἡμικύκλιον.

Παραβολή: Πρόχους I-105. Διπλῆ γραμμὴ εἰς τὴν προσθίαν ὄψιν τῆς προχοῆς, ποικιλλομένη ὑπὸ ἡμικυκλίων κατὰ τὴν ἀρχήν, τὸ κέντρον καὶ τὴν ρίζαν της. Τὸ διάκενον τῶν γραμμῶν φέρει ἀνώμαλον διαγράμμισιν.

I-105. Πρόχους μόνωτος εὐρύστομος.

Ναύπλιον: 13391

Πίναξ 98α Τομή, πίν. 227

Ὕψος 0,164 μ., διάμετρος 0,134 - 0,136 μ., διάμετρος βάσεως 0,058 - 0,059 μ., περίμετρος 0,428 μ., περίμετρος βάσεως 0,185 μ., ὕψος βάσεως 0,004 μ., πάχος 0,0045 μ., διάμετρος χείλους ± 0,082 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,24 μ., περίμετρος χείλους 0,255 μ.· λαβή: ἄνοιγμα 0,048 μ., ὕψος 0,026 μ., πλάτος 0,025 μ. ἄνω, 0,02 μ. κατὰ τὸ κέντρον καὶ 0,045 μ. εἰς τὴν ἀπόληξιν.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας. Συμπεπληρωμένη κατὰ τὸν κορμόν. Πηλὸς κιτρινωπός, χονδρόκοκκος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον μὲ πρασινωπὴν χροιάν.

Βάσις πεπλατυσμένη, ὑψουμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλὸς καμπυλούμενος ἄνω πρὸς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος, λαβὴ κάθετος, ταινιόσχημος, ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσα εἰς τὸν ὦμον· ἡ ἐπιφάνεια τῆς λαβῆς φέρει αὐλάκωσιν.

Διακόσμησις ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος καλύπτει τὸ ἄνω ἥμισυ τοῦ ἀγγείου.

Ἐπὶ τοῦ χείλους τέσσαρες συστάδες μικρῶν παραλλήλων γραμμῶν. Κάτωθεν τοῦ χείλους ταινία, ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται ἄλυσις συνεχομένων ἡμικυκλίων. Εἰς τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ δύο λεπτοὶ δακτύλιοι, ὑπὸ τοὺς ὁποίους πλατεῖα ταινία ὁλόβαφος, ἀκολουθουμένη ὑπὸ δύο λεπτῶν δακτυλίων· κάτωθεν τούτων δευτέρα εὐρεῖα ταινία, ἀφ' ἧς ἐξαρτᾶται ἄλυσις συνεχομένων μικροσκοπικῶν ἡμικυκλίων. Κάτωθεν τῆς ἁλύσεως ταύτης σειρὰ ἀπὸ ἓξ συνεχομένας σπείρας. Αἱ σπεῖραι ἀποτελοῦνται ἐκ γραμμῆς τετράκις ἑλισσομένης, συνέχονται δὲ δι' ἐφαπτομένης ἐκ διπλῆς γραμμῆς. Ἐπὶ τῆς λαβῆς γραμμικὴ διακόσμησις ἐκ παραλλήλων ὁριζοντίων καὶ λοξῶν γραμμῶν μεταξὺ καθέτων γραμμῶν κατὰ τὰς παρυφὰς τερματιζομένων κάτω εἰς σπειροειδῆ ἄγκιστρα (τομὴ πίν. 227). Ἀπὸ τῆς τελευταίας ὁριζοντίας γραμμῆς τῆς ἀπολήξεως κρέμαται ἄλυσις ἐκ μικρῶν ἡμικυκλίων.

Παραβολή: Asine, σ. 278, εἰκ. 192, σ. 290, εἰκ. 199 ἀρ. 4. Korakou, σ. 33, εἰκ. 47 ἀρ. 2, 12 καὶ πίν. II, ἀρ. 3.

I-106. Προχοΐσκη μὲ ὀπισθότμητον προχοήν.

Ναύπλιον: 13344

Πίναξ 98β Τομή, πίν. 226

Ὕψος 0,09 μ., διάμετρος 0,065 - 0,067 μ., διάμετρος βάσεως 0,036 - 0,037 μ., περίμετρος 0,205 μ., πάχος 0,0035 μ., ὕψος λαιμοῦ ± 0,025 μ., ἄνοιγμα στομίου 0,025 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,095 μ.· λαβή: ἄνοιγμα 0,026 μ., ὕψος 0,022 μ., πλάτος 0,01 μ.

Ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας ὑπὸ τὸ ὑπ' ἀρ. 99 ἀγγεῖον. Ἀκεραία σχεδόν, συμπεπληρωμένη κατὰ τὸ χεῖλος καὶ τὴν λαβήν. Πηλὸς ὑποκίτρινος, ἐπιφάνεια τραχεῖα ἰδίᾳ κατὰ τὴν βάσιν. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον.

Βάσις πεπλατυσμένη, ἀνώμαλος, ἀσταθής, κορμὸς ἀπιόσχημος, λαιμὸς βραχύς, προεκτεινόμενος εἰς αὐλακωτὴν προχοήν, ἀποτετμημένην κατὰ τὸ ἄκρον, λαβὴ κατακόρυφος κυλινδρική, ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους τοῦ στομίου καταλήγει εἰς τὴν κοιλίαν.

Διακόσμησις ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος ἐπὶ κιτρινωποῦ ἐπιχρίσματος καλύπτει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐπιφανείας. Ἀποτελεῖται ἐκ δακτυλίων περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ καὶ τὴν κοιλίαν, οἱ ὁποῖοι ὁρίζουσι πλατεῖαν ζώνην (0,03 μ.) κεκοσμημένην μὲ κυματοειδῆ γραμμήν, ἥτις ἀνὰ διαστήματα κάμπτεται ὡσεὶ περιγράφουσα ἐξωτερικὴν ἕλικα σπείρας. Ὑποτυπώδης διμερὴς θύσανος εἰς τὰ ἄκρα τῆς ἁλύσεως. Ἐπὶ τῆς ράχεως τῆς λαβῆς τρεῖς παράλληλοι ὁριζόντιαι γραμμαὶ ὡς καὶ ἑτέρα κατὰ τὴν ἀπόληξίν της. Εἰς τὴν προσθίαν ὄψιν τοῦ λαιμοῦ τρεῖς μικραὶ ὁριζόντιαι καὶ ἐπάλληλοι γραμμαί.

Παραβολή: Ἐλευσίς, σ. 102, εἰκ. 82 ἀρ. 4 καὶ 6 καὶ Korakou, σ. 24, εἰκ. 34 ἀρ. 8.

I-107. Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ.

Ναύπλιον: 13358

Πίναξ 98δ Τομή, πίν. 230

Ὕψος 0,05 μ., διάμετρος 0,075 μ., διάμετρος βάσεως 0,04 μ., περίμετρος 0,175 μ., περίμετρος χείλους 0,24 μ.· λαβή: πλάτος 0,013 μ., ὕψος 0,032 μ., ἄνοιγμα 0,02 μ.

Ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας μὲ τὰ συσσωρευμένα ὀστᾶ ὑπὸ τὸ ἀγγεῖον I-99. Συμπεπληρωμένον εἰς μικρὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ χείλους. Πηλὸς ὑποκίτρινος. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον, ἐλαφρῶς ἐστιλβωμένον.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμός, ἀνοίγων ἀπὸ τοῦ μέσου σχεδὸν τοῦ ὕψους τοῦ κυπέλλου, καταλήγει πρὸς ὀξὺ χεῖλος. Λαβὴ κάθετος, ταινιόσχημος, ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὴν βάσιν.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος, εἰς τινα σημεῖα τὸ χρῶμα λίαν παχύ, δι' ὃ καὶ ἡ διακόσμησις φαίνεται ἀνάγλυφος. Ἐπὶ τοῦ χείλους λεπτὸς δακτύλιος, κάτωθεν τοῦ ὁποίου συνεχὴς ὀφιοειδὴς γραμμὴ καὶ ὑπ' αὐτὴν ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κυπέλλου χωρίζεται εἰς δύο πεδία ὑπὸ δύο κατακορύφων γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι ἐγράφησαν σχεδὸν ἔναντι τῆς λαβῆς. Τὸ ἓν πεδίον ἀμέσως πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς λαβῆς φέρει ἄνω κυματοειδῆ γραμμὴν καὶ ὑπ' αὐτὴν τρεῖς δακτυλίους. Τὸ ἕτερον πεδίον, τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς λαβῆς, παραμένει ἀκόσμητον. Ἀπὸ τῆς πρὸς τὰ δεξιὰ καθέτου γραμμῆς ἐκφύονται ὀκτὼ μικραὶ ἐπάλληλοι γραμμαί. Περὶ τὴν βάσιν ἐγράφησαν δύο δακτύλιοι. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς λαβῆς κοσμεῖται ὑπὸ τριῶν ὁριζοντίων παραλλήλων γραμμῶν κατὰ τὴν ρίζαν καὶ δύο παραλλήλων γραμμῶν κατὰ τὴν ἀπόληξίν της.

Παραβολή: Ἐλευσίς, 102, εἰκ. 82 ἀρ. 6 καὶ Korakou, σ. 24, εἰκ. 34 ἀρ. 3, 4, 8, 11. Asine, σ. 290, εἰκ. 199 ἀρ. 11.

I-108. Κανθαρόσχημος σκύφος.

Ναύπλιον: 13315

Πίναξ 98γ

Ὕψος 0,052 μ. καὶ 0,038 μ., διάμετρος 0,08 μ. καὶ 0,088 μ., περίμετρος 0,30 μ.· λαβαί: πλάτος 0,015 μ., ὕψος 0,035 μ., ἄνοιγμα 0,017 μ.

Ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας μὲ τὰ συσσωρευμένα ὀστᾶ κάτω ἀπὸ τὸ I-99. Συμπεπληρωμένος εἰς τμῆμα τοῦ χείλους καὶ τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ὑποκίτρινος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου.

Βάσις μικρά, πεπλατυσμένη ἐλαφρῶς, κορμὸς ἡμισφαιρικὸς κυρτούμενος καὶ καταλήγων πρὸς ὀξὺ χεῖλος, λεπτυνόμενον ἐσωτερικῶς, λαβαὶ δύο, ταινιόσχημοι, κατακόρυφοι, ὑπερυψούμεναι τοῦ χείλους καταλήγουν ὀλίγον ὑπ' αὐτό.

Ἀκόσμητος κατὰ τὸν κορμόν· εἰς τὰς λαβὰς διακόσμησις ἀμαυρὰ ἐκ παραλλήλων ὁριζοντίων γραμμῶν, ἐπὶ τοῦ χείλους λεπτὴ ταινία.

* * *

I-291. Ξίφος χαλκοῦν ἀργυρόηλον.

Ἐθνικόν: 8616

Πίναξ 98ε Τομή, εἰκ. 14

Μῆκος 0,805 μ., μῆκος μίσχου 0,023 μ., πλάτος μέγιστον κατὰ τοὺς ὤμους 0,048 μ.

Διατηρεῖται εἰς ὁλόκληρον τὸ μῆκός του ἀλλὰ εἶναι ἀποκεκρουμένον κατὰ τὰς πλαγίας αἰχμάς. Ἡ λεπίς, μέσου πάχους 0,015 μ. κατὰ τὴν ράχιν καὶ 0,004 μ. κατὰ τὰ πλευρά, στενοῦται πρὸς τὸ ἄκρον. Ἡ ράχις, τομῆς τριγωνικῆς, μὲ ἐγχαράκτους γραμμὰς κατὰ τὴν βάσιν τοῦ

Εἰκ. 14. Τομὴ ξίφους τάφου Ι.

μήκους της (τομὴ εἰκ. 14), προσδίδει ἰσχὺν εἰς τὴν λεπίδα. Εἰς τὸν μικρὸν μίσχον διατηρεῖται ἦλος, εἰς τοὺς ὤμους δὲ δύο ἀκόμη ἦλοι διὰ τὴν στερέωσιν τῆς λαβῆς. Οἱ ἦλοι ἔχουν κεφαλὰς ἐπαργύρους. Κατὰ τοὺς ὤμους καὶ εἰς τὰς δύο ὄψεις ἡ λεπὶς φέρει ἐγχάρακτον διακόσμησιν, συγκειμένην ἐκ δύο ἀντωπῶν χρυσαλλίδων (πίν. 99α)· τὸ διακοσμούμενον τμῆμα εἶναι ἐπιχρυσωμένον. Μύκης ἐξ ἐλέφαντος (I-514) ἐπέστεφε τὴν λαβήν.

Τύπος Α.

I-514. Μύκης ἐξ ἐλεφαντοστοῦ.

Ἐθνικόν: 9187

Πίναξ 99β

Ὕψος διασωζόμενον 0,055 μ., περίμετρος 0,235 μ., διάμετρος μεγίστη 0,083 μ., πλάτος ὀπῆς 0,021 μ.

Ἀνήκει εἰς τὸ ξίφος I-291, ἀλλ' εἶναι πολὺ κατεστραμμένος. Κάτω διασώζεται τετράπλευρος ὀπή, εἰς τὴν ὁποίαν κατέληγεν ἡ λαβὴ καὶ δύο πλάγια τρήματα διὰ τὴν προσήλωσιν.

I-292. Μάχαιρα γλωσσοειδὴς ἀμφίστομος.

Ἐθνικόν: 8617

Πίναξ 100α,β

Μῆκος μέγιστον 0,267 μ., μῆκος λεπίδος 0,184 μ., πλάτος εἰς τοὺς ὤμους 0,042 μ., μέγιστον πρὸς τὸ ἄκρον 0,064 μ., λαιμοῦ μίσχου 0,017 μ., πάχος λεπίδος 0,003 μ. ἀγκυροσχήμου περιβλήματος ὤμων 0,007 μ., ἡλοσχήμου μίσχου 0,013 μ., κεφαλῆς ἐκ κρυστάλλου μῆκος 0,033 μ., διάμετρος 0,013 μ.

Εἶναι συγκεκολλημένη ἐκ τεμαχίων μὲ ἀποκρούσεις κατὰ τὰς ἀκμὰς καὶ σχηματίζεται ἀπὸ πλατὺ ἔλασμα χαλκοῦ πλατυνόμενον ἀπὸ τῶν ὤμων πρὸς τὸ ἄκρον. Τοὺς ὤμους καλύπτει χαλκοῦν ἔλασμα ἀγκυρόσχημον στερεωθὲν διὰ σφυρηλατήσεως καὶ ἀποτελοῦν τὴν βάσιν λαβῆς μὲ κυλινδρικὸν λαιμόν. Ἐκ τούτου ἐκφύεται ἡλόσχημον τμῆμα, τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ ὁποίου καλύπτεται ὑπὸ κυλινδρικῆς κεφαλῆς ἐξ ὀρείας κρυστάλλου. Ἴχνη ἐλεφαντοστοῦ ἀπο-

δεικνύουν ὅτι ἡ λαβὴ κάτω τῆς κεφαλῆς ἐκαλύπτετο ὑπὸ ἐλεφαντοστοῦ. Κατὰ τοῦτο ἐνθυμίζει τὸ περίφημον ξίφος τοῦ ἀνακτόρου τῶν Μαλίων (Mon. Piot 1926, σ. 1 κ.ἑ., πίν. I-II· ὅρα καὶ EVANS, PM II, σ. 272). Ἡ μάχαιρα εἶχε τεθῆ διαγωνίως πρὸς τὸν δεξιὸν βραχίονα μὲ τὴν αἰχμὴν πρὸς τὴν μασχάλην καὶ τὴν λαβὴν ὑπεράνω τοῦ ἀγκῶνος (πίν. 93). Ἴχνη λιπαρᾶς καστανοχρώμου οὐσίας, εὑρεθέντα ἐπὶ τῆς λεπίδος, ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ μάχαιρα εἶχε κολεὸν ἐκ δέρματος.

I - 293. Τριχολαβὶς χαλκῆ.

Ἐθνικόν: 8618

Πίναξ 100γ

Μῆκος μέγιστον 0,081 μ., πλάτος μέγιστον 0,023 μ., πλάτος σκέλους 0,008 μ., ἄνθους 0,008 - 0,017 μ., μῆκος ἄνθους 0,002 μ.

Διασώζεται σχεδὸν πλήρως, ἀλλ' ἡ μία της πλευρὰ εἶναι περισσότερον ἐφθαρμένη. Κατεσκευάσθη ἐκ λεπτοῦ χαλκοῦ ἐλάσματος. Τὰ δύο σκέλη τῆς λαβίδος καταλήγουν εἰς κρινόσχημον ἄνθος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκφύεται ἕτερον ἐσχηματοποιημένον ἄνθος λυροειδές, τὸ ὁποῖον κοσμεῖται ὑπὸ γραμμικοῦ σχήματος ἐκ τριῶν γραμμῶν ἑνουμένων κατὰ τὰ ἄκρα ὑπὸ τόξων.

Εὑρέθη παρὰ τὸν δεξιὸν ὦμον τοῦ σκελετοῦ.

I - 294. Τριχολαβὶς χαλκῆ.

Ἐθνικόν: 9603

Πίναξ 101α

Τὸ ἓν τῶν σκελῶν σώζεται εἰς ὁλόκληρον τὸ μῆκός του (μῆκος 0,062 μ.), τὸ ἕτερον μόνον εἰς μῆκος 0,04 μ.· τὸ ἀρχικὸν μῆκος τῆς λαβίδος 0,062 μ. Πλάτος κατὰ τὸ πλατὺ ἄκρον 0,016 μ.

Εὑρέθη πλησίον τῆς I-293. Τὸ σχῆμα εἶναι τὸ σύνηθες ἁπλοῦν τριγωνικόν. Δυστυχῶς ὁ χαλκὸς πολὺ κατιωμένος.

Μετὰ τῶν λαβίδων εὑρέθησαν καὶ τὰ μικρὰ χαλκᾶ τεμάχια τὰ εἰκονιζόμενα εἰς τὸν πίνακα 101α· προφανῶς ἀνῆκον εἰς δύο διάφορα μικρὰ ἐκ χαλκοῦ ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα διελύθησαν καταλιπόντα ὀλίγα ἴχνη. Ἓν τῶν ἀγγείων φαίνεται ὅτι ἔφερεν ἔκτυπον γραμμικὴν διακόσμησιν, μικρὸν μέρος τῆς ὁποίας διεσώθη ὑπὸ μορφὴν τριπλῆς κυματοειδοῦς γραμμῆς.

I - 327. Κύπελλον ἀργυροῦν.

Ἐθνικόν: 8621

Πίναξ 101β

Ὕψος μέγιστον κατὰ τὸ χεῖλος 0,06 μ., διάμετρος στομίου 0,07 μ., βάσεως 0,035 - 0,04 μ.

Ἐκ τῶν συσσωρευμένων ὀστῶν τῆς ΝΔ. γωνίας. Νῦν ἔχει σχῆμα ἐλλειπτικόν, ἀλλὰ τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν πίεσιν τῶν χωμάτων καὶ τῶν λίθων τῶν καταπεσόντων τοιχωμάτων, οἱ ὁποῖοι τὸ ἐκάλυπτον. Σώζεται πλήρως ἀλλ' εἶναι πολὺ ὠξειδωμένον, οὕτως ὥστε ἡ ἐπαναφορὰ εἰς τὸ ἀρχικόν του σχῆμα ἦτο ἀδύνατος.

Περὶ τὴν βάσιν δακτύλιος ἢ κόμβος κατὰ τοὺς τεχνίτας, ὅμοιος πρὸς τοὺς δακτυλίους τῶν βάσεων τῶν ἐκ χαλκοῦ πρόχων καὶ κρατήρων· ἐξ αὐτοῦ ὁ κορμὸς ἀνοίγει πρὸς στόμιον μὲ ὀξὺ χεῖλος. Τὸ χεῖλος καλύπτει λεπτὴ ἐκ χρυσοῦ ταινία, ἡ ὁποία ἔχει διπλωθῆ ἐπ' αὐτοῦ. Λαβὴ κατακόρυφος, ταινιόσχημος, αὐλακωτή, ἐξ ἐλάσματος στενουμένου πρὸς τὴν ἀπόληξιν. Ἐκφύεται ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ καταλήγει ἄνωθεν τοῦ μέσου ὕψους τοῦ κορμοῦ. Στερεοῦται διὰ τριῶν μικρῶν ἥλων, δύο κατὰ τὴν ἀρχήν της καὶ ἑνὸς κατὰ τὴν ἀπόληξιν. Ὁ κορμὸς ποικίλλεται ἀπὸ 20 ραβδώσεις, στενουμένας ὀλίγον πρὸς τὰ κάτω, πρὸς τὴν βάσιν (ἀπὸ πλάτους 0,011 μ. πρὸς 0,008 μ.). Εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ κυπέλλου ἐπιφάνειαν δημιουργοῦνται ἀντίστοιχοι κυρτώσεις. Ἐπὶ τοῦ δακτυλίου ἢ κόμβου τῆς βάσεως διακρίνονται ἔκτυποι γραμμαί, ἀντιστοιχοῦσαι πρὸς τὰς ραβδώσεις τοῦ κορμοῦ.

Φαίνεται ὅτι τὸ κύπελλον ἐγένετο ἐξ ἑνὸς ἐλάσματος, σφυρηλατηθέντος ἐπὶ ξυλίνου ἴσως τύπου. Τὸ εἰς ὀξὺ ἀπολῆγον χεῖλος ἐκαλύφθη ὑπὸ χρυσῆς ταινίας διὰ νὰ προφυλαχθοῦν τὰ χείλη τοῦ χρησιμοποιοῦντος αὐτὸ ἀπὸ τὴν αἰχμηρότητα τοῦ ἀργυροῦ ἐλάσματος. Εἰς τὸ κύπελλον δύναται νὰ ἀποδοθῆ ἡ Ὁμηρικὴ περιγραφή:

ἀργύρεον, χρυσῷ δ' ἐπὶ χείλεα κεκράανται.

Παραβολή: KARO, πίν. CVII, ἀρ. 442 ἐκ τοῦ τάφου IV καὶ πίν. CXXIII, ἀρ. 756 ἐκ τοῦ τάφου V.

***

I-374. Χρυσοῦν τριγωνικὸν ἔλασμα.

Ἐθνικόν: 8619

Πίναξ 102α,5

Μῆκος 0,082 μ., μέγιστον πλάτος κατὰ τὴν

βάσιν 0,04 μ., πλάτος κατὰ τὴν κορυφὴν 0,006 μ.

Χρυσὸς κίτρινος μὲ ἐρυθρωπὴν τάσιν.

Κατὰ τὴν βάσιν ἔνδεκα ὀπαὶ γενόμεναι ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν πρὸς τὰ ἔσω, ὅπου καὶ τὸ περιχείλωμα. Οὐχὶ εἰς εὐθεῖαν γραμμήν. Αἱ ὀπαὶ εἶναι τόσον μικροσκοπικαί, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ προωρίζοντο δι' ἧλους. Ἐπίσης μία μικρὰ ὀπὴ περὶ τὰ 0,005 μ. κάτω τῆς κορυφῆς.

Στιγμαὶ ἢ μικροσκοπικαὶ γραμμαὶ κατὰ μῆκος τῶν μακρῶν πλευρῶν. Διάκοσμος ἐκ δίσκων ἐντύπων περιβαλλομένων ὑπὸ κύκλων ἐκ μικρῶν ἐκτύπων γραμμιδίων. Τρεῖς δίσκοι κατὰ τὸ πλατὺ τμῆμα, κάτωθεν αὐτῶν δύο καὶ ἀνὰ εἷς εἰς τὸ στενότερον ἄκρον. Ἐν ὅλῳ ἑπτὰ δίσκοι.

ΠΑΕ 1953, σ. 214, εἰκ. 4.

I-375. Χρυσοῦν τριγωνικὸν ἔλασμα.

Ἐθνικόν: 8619

Πίναξ 102α,6

Μῆκος μέγιστον 0,08 μ., πλάτος κατὰ τὴν βάσιν 0,041 μ., πλάτος κορυφῆς 0,004 μ.

Κατὰ τὴν βάσιν ἔνδεκα ὀπαί, οὐχὶ εἰς εὐθεῖαν γραμμήν, δὲν ἁρμονίζονται μὲ τὴν διακόσμησιν, κατ' ἀκολουθίαν ἐγένοντο μετ' αὐτήν. Μία ὀπὴ κατὰ τὴν κορυφήν. Ἡ αὐτὴ ὡς ἄνω διακόσμησις. Δίσκοι τρεῖς, δύο, εἷς, εἷς.

I-376. Χρυσοῦν τριγωνικὸν ἔλασμα.

Ἐθνικόν: 8619

Πίναξ 102α,3

Μῆκος μέγιστον 0,078 μ., πλάτος κατὰ τὴν βάσιν 0,041 μ., πλάτος κορυφῆς 0,004 μ.

Δώδεκα ὀπαὶ κατὰ τὴν βάσιν, οὐχὶ εἰς εὐθεῖαν γραμμήν, καὶ μία ὀπὴ κατὰ τὸ ἄκρον.

Διάκοσμος ὁ αὐτὸς ὡς ἄνω. Ὁ δίσκος τῆς τρίτης σειρᾶς εἶναι μεγαλύτερος τῶν ἄλλων.

I - 377. Χρυσοῦν τριγωνικὸν ἔλασμα.

Ἐθνικόν: 8619

Πίναξ 102α,4

Μῆκος μέγιστον 0,078 μ., πλάτος κατὰ τὴν βάσιν 0,04 μ., πλάτος κορυφῆς 0,006 μ.

Διάκοσμος ὁ αὐτός. Δέκα τρεῖς ὀπαὶ κατὰ τὴν βάσιν, εἰς ἀνώμαλον γραμμήν. Κατὰ τὸ ἄκρον ὀπή.

I - 378. Χρυσοῦν ἔλασμα τύπου ἐπιγονατίδος.

Ἐθνικόν: 8620

Πίναξ 102α,1

Μῆκος μέγιστον 0,106 μ., πλάτος μέγιστον κατὰ τὸν ὦμον 0,025 μ., διάμετρος κεφαλῆς 0,034 μ., ὕψος κεφαλῆς 0,019 μ.

Εὑρέθη κατὰ τὴν λαγόνα, παρὰ τὸ ἕτερον ὅμοιον ἔλασμα. Ἐλλείπει μικρὸν τεμάχιον.

Ὀπαὶ κατὰ μῆκος τῶν μακρῶν πλευρῶν. Δεξιὰ δώδεκα, ἀριστερὰ διασώζονται ὀκτώ.

Διάκοσμος ἐκ στιγμῶν κατὰ τὴν περίμετρον. Δισκάρια, αὐξανόμενα κατὰ τὸ μέγεθος ὅσον τὸ πλάτος αὐξάνει, περιγράφονται ὑπὸ κύκλου ἐκτύπων γραμμιδίων. Ἡ κεφαλὴ κοσμεῖται διὰ τελειῶν.

Παραβολή: ΠΑΕ 1953, σ. 214, εἰκ. 4. Karo, πίν. LXVII τάφου IV καὶ πίν. LXVIII, ἀρ. 637, 652, 913 ἐκ τῶν τάφων V, VI.

I - 379. Χρυσοῦν ἔλασμα τύπου ἐπιγονατίδος.

Ἐθνικόν: 8620

Πίναξ 102α,2

Μῆκος μέγιστον 0,105 μ., πλάτος μέγιστον κατὰ τὸν ὦμον 0,024 μ., διάμετρος κεφαλῆς 0,03 μ., ὕψος κεφαλῆς 0,02 μ.

Εἰς τὸ τριγωνικὸν τμῆμα ὀπαὶ προσαρμογῆς, δέκα τρεῖς κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευράν· ἐπὶ τῆς δεξιᾶς, ἥτις δὲν διεσώθη πλήρως, σώζονται μόνον τέσσαρες καὶ τμῆμα πέμπτης. Ἴσως καὶ ἐδῶ ὁλικῶς νὰ ἦσαν δέκα τρεῖς.

Διακόσμησις ἔκτυπος ὡς τοῦ προηγουμένου, ἐκ τεσσάρων δισκαρίων ἐπαλλήλων στοιχηδὸν τεθειμένων καὶ περιγραφομένων ὑπὸ κοκκίδων.

Αἱ μικραὶ ὀπαί, περιωρισμέναι μόνον εἰς τὸ κάτω ἥμισυ, ἀποδεικνύουν ὅτι τὰ ἐλάσματα προσηρμόζοντο ἐπὶ ὑφάσματος ἢ καὶ δέρματος μὲ τὴν κυκλικὴν ἀπόληξιν πρὸς τὰ κάτω. Αἱ μικροσκοπικαὶ ὀπαὶ ὑποδεικνύουν μᾶλλον μαλακὸν ἀντικείμενον, ὕφασμα. Ἴσως καὶ ἡ ἐντὸς τοῦ κύκλου ἀπόληξις νὰ προσηρμόζετο μὲ νῆμα.

Τὰ ἐλάσματα ἐνθυμίζουν τὰς «ἐπιγονατίδας» τῶν μυκηναϊκῶν τάφων. Ἐδῶ ὅμως ἀσφαλῶς ἀπετέλουν διακόσμησιν, ἴσως ἐπὶ ζώνης.

* * *

I-331. Ψηφὶς ἐξ ἠλέκτρου πεπλατυσμένη ἀμφικωνική.

Ἐθνικόν: 8622

Πίναξ 102β,1

Διαστάσεις: διάμετρος 0,024 μ., ὀπῆς διάμετρος 0,003 μ., πάχος μέγιστον 0,008 μ.

Ἴσως ἐκ τοῦ σωροῦ τῶν συσσωρευμένων ὀστῶν.

Καλῶς διατηρουμένη.

I-449. Σφαιρικὴ ἐκ λίθου ψηφίς.

Ἐθνικόν: 8622

Πίναξ 102β,2

Ὕψος 0,009 μ., διάμετρος 0,011 μ.

Τρῆμα εὐθὺ καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν δύο ἄκρων. Λεία καὶ σαφὴς ἐπιφάνεια. Καλὴ ἐργασία.

I-514. Ὀστέϊνα ἀντικείμενα.

Ἐθνικόν: 8623

Ὕψος ποικίλλον ἀπὸ 0,018 ἕως 0,025 μ., διάμετρος 0,015 - 0,018 μ.

Τρία τεμάχια κυλινδρικοῦ σχήματος, ἐξ ὧν τὸ ἓν φέρει ἐξοχὰς δίκην ὀδόντων. Ἴσως ἐκάλυπτε τὸ ἄκρον λεπτῆς ράβδου.

I-515. Τεμάχια ὀστεΐνης ταινίας.

Ἐθνικόν: 8624

Ὕψος διασωθὲν 0,022 μ.

Τὰ τεμάχια φέρουν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας των ἐγχάρακτον τεθλασμένην γραμμήν.

ΤΑΦΟΣ ΚΑΠΠΑ (πίν. 103α)

Ὁ τάφος **Κ** κεῖται κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ Κύκλου καὶ ἔχει κατεύθυνσιν ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον, μὲ τὰς μακράς του πλευρὰς πρὸς Ἀνατολὰς καὶ Δυσμάς. Λόγῳ τῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους πρὸς τὰ Νοτιοδυτικά, τὸ ἄνω τμῆμα τοῦ τάφου καὶ μέγα μέρος τῆς ἐπιχώσεως αὐτοῦ εἶχον πρὸ πολλοῦ κατολισθήσει πρὸς τὴν κατωφέρειαν. Ἡ βορεία, ἡ ἀνατολικὴ καὶ μέρος τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ τάφου ἦσαν λαξευμέναι εἰς τὸν βράχον. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀνασκαφῆς τὸ χεῖλος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς εὑρίσκετο εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, ἐνῷ χῶμα δέκα μόνον ἑκατοστομέτρων εἶχε διατηρηθῆ ἄνωθεν τῆς εἰς τὸν βράχον τομῆς τῆς βορείας πλευρᾶς. Ἡ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ τάφου ἦτο ἐκτισμένη ἐκ πλίνθων καὶ κατὰ τὴν ἀποκάλυψίν της ἐφαίνετο ὡς ὄγκος σκληροτάτου χώματος. Ἐπειδὴ ἡ ἐπίχωσις τοῦ τάφου ἔκλινεν ἀποτόμως πρὸς Δυσμάς, ἡ κορυφὴ τοῦ συμπαγοῦς χώματος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς εὑρέθη μόλις 0,40 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας. Ἡ ἐπίχωσις κατὰ τὴν ΒΑ. γωνίαν, ὅπου ἦτο βαθυτέρα, ἀπετελεῖτο ἀπὸ καστανόφαιον χῶμα περιέχον πολλὰ λιθάρια καὶ ἐλάχιστα ὄστρακα, ἐφαίνετο δ' ὡς ἂν ἐσχηματίσθη ἐκ τῶν τριμμάτων τοῦ λαξευθέντος βράχου, διὰ τῶν ὁποίων ἐπλήρωσαν τὸ κενὸν ἀφοῦ ἐτέθη ὁ νεκρὸς εἰς τὸ δάπεδον καὶ ἐπετέθη ἡ στέγη. Παρὰ τὴν ΒΑ. γωνίαν τοῦ τάφου καὶ εἰς βάθος 0,25 μ. ἀπὸ τοῦ χείλους εὑρέθησαν 4 πλάκες ἐκ σχιστολίθου, σχηματίζουσαι δάπεδον πλάτους 0,53 μ.· δύο τούτων εἶχον τεθῆ κατακορύφως ὡς ὅρια. Οὐδὲν εὑρέθη ἐπὶ τῶν πλακῶν, κάτωθεν ὅμως αὐτῶν εὑρέθησαν ὀλίγα ὀστᾶ μικροῦ ζώου. Τὸ κατασκεύασμα ἐνθυμίζει τὸ πλακόστρωτον τοῦ τάφου **Ι**, τοῦ σχέσιν ἔχοντος πρὸς τὰ ἐπιτάφια δεῖπνα. Δὲν ἦτο δυνατὸν αἱ πλάκες αὗται νὰ ἀνῆκον εἰς τὴν στέγην, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔχουν σχετικῶς μέγα πάχος, ποικίλλον ἀπὸ 0,11 μέχρι 0,18 μ., ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν λοιπὴν ἔκτασιν τοῦ τάφου δὲν εὑρέθησαν πλάκες. Ἡ ἐπίχωσις ἦτο ὁμοιόμορφος ἐκ καστανωποῦ χώματος, τριμμάτων βράχου καὶ λιθαρίων μέχρι τοῦ δαπέδου, τὸ ὁποῖον εὑρέθη εἰς βάθος 1,40 μ. ἀπὸ τοῦ εἰς τὸν βράχον λελαξευμένου χείλους τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς. Ἴχνη βαθμίδος δὲν διεσώθησαν οὐδὲ εἶναι ἐξηκριβωμένον ἐὰν ὑπῆρχε. Ἴχνη τῆς στέγης, δοκῶν, καὶ πλακῶν δὲν εὑρέθησαν, ὥστε εἶναι ἄγνωστον πῶς ἐστεγάζετο ὁ τάφος. Τὸ δάπεδον ἐκαλύπτετο ὑπὸ χαλίκων καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ διαστάσεις τοῦ τάφου κατὰ τὸ δάπεδον ἦσαν: μῆκος ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον 2,22 μ. καὶ πλάτος ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς 1,55 μ. - 1,60 μ.

Ἐπὶ τοῦ δαπέδου εἷς καὶ μόνος σκελετὸς εὑρέθη σχεδὸν διαλελυμένος. Ὀλίγα μόνον ὀστᾶ διεφαίνοντο, ὑποδεικνύοντα ὅτι ὁ νεκρὸς εἶχεν ἀποτεθῆ ἐκτάδην ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον. Ἡ δεξιὰ χεὶρ φαίνεται ὅτι ἦτο τεταμένη κατὰ μῆκος τοῦ σώματος μὲ τὴν παλάμην ἐστραμμένην πρὸς τὸ αἰδοῖον· ἡ ἀριστερὰ εἶχε τελείως διαλυθῆ. Κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν καὶ τὸ ἄνω τμῆμα τῆς δυτικῆς πλευρᾶς εὑρέθησαν 4 ἀγγεῖα, τὰ μόνα διασωθέντα κτερίσματα τοῦ νεκροῦ (πίν. 103α), διότι δὲν εἶναι βέβαιον ἐὰν τὰ εὑρε-

θέντα ἦσαν ὅσα ἀρχικῶς εἶχον κατατεθῆ εἰς τὸν τάφον. Κατὰ τὸν Δρα Angel, ὁ σκελετὸς ἀνῆκεν εἰς ἄνδρα. Παρ' αὐτὸν θὰ ἔπρεπε νὰ εὑρεθῆ ξίφος ἢ μάχαιρα ἢ ἕτερόν τι ἀγχέμαχον ὅπλον. Ἡ ἀπουσία τούτων ἴσως ὑποδεικνύει ὅτι ὁ τάφος ἐσυλήθη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

ΤΑ ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ

Κ-109. Στάμνος τετράωτος.

Ἐθνικόν: 8717

Πίνακες 103β, 104 καὶ ἔγχρωμος σελ. η΄

Ὕψος, 0,58 μ., διάμετρος 0,41 μ., περίμετρος 1,33 μ., διάμετρος βάσεως, 0,075 μ., διάμ. στομίου ἐξωτερικὴ 0,198 μ. ἐσωτερικὴ 0,15 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,075 μ., ὕψος περιχειλώματος 0,015 μ.

Πηλὸς ἐρυθροκίτρινος.

Βάσις πολὺ μικρὰ διὰ τὸ ὕψος τοῦ ἀγγείου, ἀμελῶς ἐπίπεδος. Κορμὸς ὠοειδής, λαιμὸς ὑψηλός, ἐλαφρῶς καμπυλούμενος πρὸς χεῖλος πλατὺ μὲ καλῶς διαμορφωθὲν περιχείλωμα. 4 λαβαί, ἐξ ὧν αἱ δύο, κατὰ τὴν μεγαλυτέραν διάμετρον, ὁριζόντιαι, κυλινδρικαί, λοξῶς τεθειμέναι, αἱ ἄλλαι δύο, κάθετοι, κυλινδρικαί, ἀμέσως πρὸ τῆς ρίζης τοῦ λαιμοῦ.

Διακόσμησις πλαστικῶν ταινιῶν καὶ μελανοῦ καὶ ἐρυθροῦ ἀμαυροῦ χρώματος. Ὁ στάμνος εἶναι δυνατὸν νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς πολύχρωμος. Δύο πλαστικαὶ ταινίαι, πλάτους ἕως 0,012 μ., μὲ ἐλαφρῶς καμπύλην ἐπιφάνειαν, ὁρίζουν ζώνην, πλάτους 0,065 μ., κεκοσμημένην ὑπὸ 3 πτηνῶν γεγραμμένων εἰς τὸ μεταξὺ τῶν λαβῶν τμῆμα τῆς κοιλίας. Εἰς τὴν προσθίαν ὄψιν τὰ πτηνὰ φαίνονται πλήρως. Εἰς τὴν ἑτέραν, ὀπισθίαν ὄψιν, δὲν διακρίνεται διακόσμησις, εἶναι δὲ ἀδύνατον νὰ βεβαιωθῆ ἐὰν ὑπῆρχέ ποτε. Αἱ πλαστικαὶ ζῶναι περιγράφονται ὑπὸ δακτυλίων ἐρυθροῦ χρώματος, ἴσως δ' ἀρχικῶς καὶ αὐταὶ νὰ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ χρώματος. Ὁ ὦμος τοῦ ἀγγείου καλύπτεται ὑπὸ ἑτέρας διακοσμητικῆς ζώνης (πλάτους 0.04 μ.) μὲ κύριον στοιχεῖον διπλῆν διὰ μελανοῦ χρώματος ὀφιοειδῆ γραμμήν, τὸ διάκενον τῆς ὁποίας πληροῦται ὑπὸ ἐρυθροῦ χρώματος. Τὸ ἔδαφος ἐντὸς τοῦ ὁποίου κινεῖται ἡ διπλῆ αὐτὴ γραμμὴ ἐπληρώθη ὑπὸ στιγμῶν. Καὶ τρίτη στενοτέρα ζώνη ἀπὸ καθέτου εἰς κάθετον λαβὴν κοσμεῖται ὑπὸ πλαστικῆς ὀφιοειδοῦς ταινίας, ἡ ράχις τῆς ὁποίας καλύπτεται ὑπὸ μελανοῦ χρώματος. Περὶ τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ ἐγράφησαν δύο δακτύλιοι διὰ μελανοῦ καὶ ἐρυθροῦ χρώματος. Κατὰ τὴν ὀπισθίαν ὄψιν καὶ ἀπὸ τοῦ μελανοῦ δακτυλίου ἐξαρτᾶται ὀφιοειδὴς γραμμή. Τὸ περιχείλωμα φαίνεται ὅτι ἀρχικῶς ἐκαλύπτετο ὑπὸ ἐρυθροῦ χρώματος.

Παραβολή: Διὰ τὰς πλαστικὰς ζώνας ὅρα Goldman, Eutresis, σ. 174. Διὰ τὰ πτηνά, τὰ τόσον διάφορα τῶν Μηλιακῶν, ὅρα Asine, σ. 295, εἰκ. 203 ἀρ. 2 καὶ σ. 291, εἰκ. 200 ἀρ. 2 Ὡς πρὸς τὸ σχῆμα πρβ. πρὸς Ο-193.

Κ - 110. Πρόχους ὀπισθότμητος.

Ναύπλιον: 13386

Πίναξ 105α Τομή, πίν. 228

Ὕψος 0,286 μ., διάμετρος 0,169 - 0,17 μ., διάμετρος βάσεως 0,061 - 0,062 μ., περίμετρος ± 0,535 μ., περίμετρος ποδὸς 0,195 μ., ὕψος ποδὸς 0,02 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,098 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,145 μ., πάχος 0,006 μ.· λαβή: ἄνοιγμα ± 0,08 μ., ὕψος 0,042 μ.

Παρὰ τὴν Δ. πλευρὰν τοῦ τάφου. Ἀκέραιον.

Πηλὸς ἐρυθρωπός, καθαρός. Ἐπίχρισμα λεῖον στιλπνὸν σιτόχρουν μετ' ἐρυθριζουσῶν ἀποχρώσεων.

Βάσις ὑψηλὴ μὲ κοίλωμα μικρὸν κάτω, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς χαμηλὸς προεκτεινόμενος εἰς κατακόρυφον αὐλακωτὴν προχοΐν τετμημένην κατὰ τὸ ἄκρον, χεῖλος ἀναδιπλούμενον ἐλαφρῶς, λαβὴ κυλινδρικὴ κάπως πεπλατυσμένη ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ στομίου καὶ καταλήγουσα εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ καὶ σκοτεινοῦ ἐρυθροῦ χρώματος, πολύχρωμος. Ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τῆς προχοΐδος ἑπτὰ ἐπάλληλοι παχεῖαι καστανομελαναὶ γραμμαί, ἡμιδακτύλιοι, τῶν ὁποίων τὰ διάκενα πληροῦνται ὑπὸ ἀραιοῦ ἐρυθροῦ χρώματος. Περὶ τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ ταινία ἐρυθροῦ, ἀμαυροῦ περιορι-

ζομένη ὑπὸ καστανομελανῶν περιγραμμάτων. Κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς κοιλίας δακτύλιος λεπτός, ὁ ὁποῖος ἄνω ὁρίζει στενὴν ζώνην καλυπτομένην ὑπὸ ἀλύσεως ρόμβων συνεχομένων, ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τῶν ὁποίων καλύπτεται ὑπὸ δικτυωτοῦ. Ἡ ζώνη κάτω ὁρίζεται ὑπὸ δύο δακτυλίων, τὸ πλατὺ διάκενον τῶν ὁποίων πληροῦται ὑπὸ σκοτεινοῦ ἐρυθροῦ χρώματος. Κάτω τοῦ ἡμίσεος τοῦ ὕψους ταινία ἐξ ἐρυθροῦ χρώματος περιοριζομένη ὑπὸ μελανοκαστανῶν δακτυλίων ἐν εἴδει περιγράμματος. Ἡ κυρία γραπτὴ ζώνη διακόπτεται ὑπὸ τῆς λαβῆς. Τὸ κατώτερον μέρος τοῦ ἀγγείου ἀκόσμητον, ἡ λαβὴ ἀκόσμητος.

Παραβολή: Eutresis, σ. 174, εἰκ. 242 ἀρ. 7, σ. 160, εἰκ. 223 καὶ πίν. XIII καὶ σ. 147, εἰκ. 203. Phylakope, πίν. X ἀρ. 13. Kirrha, πίν. XLI, ἀρ. 26. Ἐλευσίς, σ. 102 εἰκ. 82 ἀρ. 9. ΠΑΕ 1953, σ. 215 καὶ 216, εἰκ. 6.

Κ-111. Ὑδρία.

Ναύπλιον: 13472

Πίναξ 105β

Ὕψος 0,281 μ., διάμετρος 0,241 - 0,25 μ., διάμετρος βάσεως 0,084 - 0,087 μ., περίμετρος 0,76 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,27 μ.· περίμετρος χείλους 0,38 μ., διάμετρος στομίου 0,116 - 0,117 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,06 μ.· λαβὴ κατακόρυφος κυλινδρική: ὕψος 0,05 μ., ἄνοιγμα 0,033 μ., λαβαὶ ὁριζόντιαι: ἄνοιγμα 0,022 μ., ὕψος 0,03 μ.

Ἐκ τῆς Δ. πλευρᾶς τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένη κατὰ τὴν κοιλίαν.

Πηλὸς ὑποκίτρινος, μὲ πρασινωπὴν ἀπόχρωσιν, περιέχων τρίμματα χαλαζίου.

Βάσις ἀσταθὴς πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλός, καταλήγων εἰς ἐκτρεπόμενον χεῖλος μὲ περιχείλωμα. Ἀδιακόσμητος. Δύο ὁριζόντιαι κυλινδρικαὶ λαβαὶ κατὰ τὸ μέσον τοῦ ὕψους καὶ μία κάθετος κυλινδρικὴ ἀπὸ τοῦ στομίου πρὸς τὸν ὦμον. Εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ἡ κατακόρυφος λαβὴ ἅπτεται τοῦ χείλους ὑπάρχει πλαστικὸν κομβίον - ἀπομίμησις κεφαλῆς ἥλου. Εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τὸ χεῖλος πιέζεται πρὸς τὰ ἔσω.

Κ-112. Σκύφος κανθαρόσχημος.

Ναύπλιον: 13317

Πίναξ 106α

Ὕψος 0,039 μ., διάμετρος 0,08 μ., διάμετρος βάσεως 0,033 - 0,035 μ.· λαβαί: πλάτος 0,015 μ., ἄνοιγμα 0,02 μ., ὕψος 0,038 μ.

Ἐκ τῆς Δ. πλευρᾶς τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένος κατὰ τὸν κορμόν.

Πηλὸς ὑποκίτρινος.

Πυθμὴν πεπλατυσμένος πρὸς σχηματισμὸν βάσεως, κορμὸς ἡμισφαιρικὸς καταλήγων εἰς χεῖλος ὀξύ, λαβαὶ ταινιόσχημοι, ὑπερυψούμεναι τοῦ χείλους καὶ ἐκφυόμεναι ἐξ αὐτοῦ καταλήγουν εἰς τὴν κοιλίαν. Ῥάχις ἐλαφρῶς αὐλακωτή.

ΠΕΤΑΛΟΣΧΗΜΟΝ ΚΤΙΣΜΑ

Πρὸς Δυσμὰς τοῦ τάφου **Κ** ἀπεκαλύφθη χῶρος ἔχων τὸ αὐτὸ μῆκος πρὸς τὸν τάφον, ἤτοι περὶ τὰ 2,25 μ. πλάτος δὲ 1,32 μ., τοῦ ὁποίου ἡ βορεία, ἡ δυτικὴ καὶ ἡ νοτία πλευρὰ εἶχον λαξευθῆ εἰς τὸν βράχον, ἐνῷ ἡ ἀνατολικὴ ἐσχηματίζετο ὑπὸ τοῦ ἐκ σκληροῦ πηλοῦ δυτικοῦ τοιχώματος τοῦ τάφου **Κ**. Ἡ καλύπτουσα τὸν χῶρον ἐπίχωσις ἦτο ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τοῦ τάφου **Κ** μέχρι βάθους 0,50 μ., τὰ δὲ λαξεύματα εἰς τὸν βράχον, τὰ ὁποῖα ἐσχημάτιζον τὴν βορείαν καὶ τὴν νοτίαν πλευράν του, ἀπετέλουν συνέχειαν τῶν ἐν τῷ βράχῳ λαξευθέντων ἀντιστοίχων πλευρῶν τοῦ τάφου **Κ**. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ἀπεκαλύφθη τὸ ἐκ πηλοῦ ἀνατολικὸν τοίχωμα τοῦ τάφου **Κ** ὑπετέθη ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν εἴχομεν δύο τάφους, τοὺς ὁποίους καὶ ὠνομάσαμεν τότε **Κ 1** τὸν ἀνατολικὸν καὶ **Κ 2** τὸν δυτικόν. Εἰς βάθος 0,92 μ. ἀπὸ τοῦ χείλους τῆς εἰς τὸν βράχον λελαξευμένης βορείας πλευρᾶς εὑρέθη καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ χώρου στρῶμα πηλοῦ,

μέσου πάχους 0,10 μ. Φαίνεται ὅτι προτοῦ ξηρανθῇ τὸ ἐκ πηλοῦ στρῶμα ὁ χῶρος ἐπληρώθη χώματος, διότι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ πηλοῦ ἔφερε σαφῆ ἀποτυπώματα τῶν λιθαρίων καὶ ἄλλων μικροαντικειμένων, τὰ ὁποῖα τότε ἐπεκάθισαν ἐπ' αὐτῆς.

Ὀλίγον νοτιώτερον τοῦ κέντρου καὶ πολὺ πλησίον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς[1] ἀμέσως ὑπὸ τὸ στρῶμα τοῦ πηλοῦ ἀπεκαλύφθη κυκλικὸν βόθισμα διαμέτρου 0,65 - 0,70 μ. καὶ βάθους 0,10 (πίν. 107 α). Ἐντὸς αὐτοῦ εὑρέθη λεπτὸν στρῶμα μελανοῦ καθαροῦ χρώματος, περιέχοντος ὀστᾶ πλευρᾶς ζῴου καὶ μικρὸν τεμάχιον ὀστοῦ μικροῦ ζῴου, τὰ ὁποῖα δὲν παρουσίαζον ἴχνη πυρακτώσεως ἢ καπνοῦ. Τὸ μόνον ὄστρακον τὸ εὑρεθὲν κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ βοθίσματος εἰς τὸ μελανὸν στρῶμα ἦτο τεμάχιον τεφροῦ μινυείου μὲ αὐλακώσεις. Περαιτέρω σκαφὴ τοῦ βοθίσματος ἀπέδειξεν ὅτι τοῦτο ἐκάλυπτε πεταλόσχημον κτίσμα, αἱ πλευραὶ τοῦ ὁποίου, ἡ ἀνατολικὴ καὶ ἡ βόρειος, εἶχον σχηματισθῆ ἀπὸ πλίνθους (πίν. 107 β). Μία καὶ μόνη πλίνθος ἀπέμεινεν ἐκ τῆς νοτίας πλευρᾶς· ἡ δυτική του πλευρὰ ἀφομοιοῦται ἢ ταυτίζεται πρὸς τὴν ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμένην πλευρὰν τοῦ χώρου. Αἱ πλίνθοι εἶναι τοῦ αὐτοῦ μεγέθους καὶ ἔχουν πλάτος μὲν 0,16 μ., μῆκος 0,35 μ. καὶ πάχος 0,12 μ.

Αἱ ἐσωτερικαὶ διαστάσεις τοῦ πεταλοσχήμου κτίσματος ἔχουν ὡς ἑξῆς: μῆκος ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον 0,85 μ. καὶ πλάτος μέγιστον ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς 0,80 μ. Ἐξωτερικαὶ διαστάσεις 1,15 × 1,08 μ.

Πρὸς Βορρᾶν τοῦ κτίσματος καὶ 0,20 μ. κάτωθεν τῆς στρώσεώς του, εἰς βάθος 1,30 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας, εὑρέθη ἕτερον στρῶμα πηλοῦ καὶ ἐπ' αὐτοῦ, κατὰ τὸ μέσον περίπου τοῦ πλάτους τῆς βορείας πλευρᾶς, ἀπεκαλύφθησαν δύο πλίνθοι πλησίον ἀλλήλων (πίν. 108 α).

Ἀμέσως ἄνωθεν τοῦ στρώματος τοῦ πηλοῦ εὑρέθη τὸ στόμιον καὶ τὸ ἄνω τμῆμα τοῦ κορμοῦ στάμνου φέροντος γραμμικὴν ἐκ κατακορύφων καὶ λοξῶν γραμμῶν διακόσμησιν γεγραμμένην διὰ μελανοῦ ἀμαυροῦ χρώματος (πίν. 106 γ,1), κάτωθεν δὲ τῶν πλίνθων εὑρέθη ὁ βράχος, ὁ ὁποῖος σχηματίζει βόθισμα κατὰ τὸ τμῆμα τοῦτο μεταξὺ τῆς βορείας πλευρᾶς καὶ τοῦ πεταλοσχήμου ἐκ πλίνθων κτίσματος. Τοῦτο, ὡς καὶ ἄλλαι μικραὶ ἀνωμαλίαι τῆς ἐπιφανείας τοῦ βράχου, ἐκαλύφθησαν μὲ συμπαγὲς στρῶμα πηλοῦ. Δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ ἐὰν αἱ δύο πλίνθοι τοῦ βαθυτέρου στρώματος ἦσαν ὑπολείμματα ἑτέρου πεταλοσχήμου ἢ ἄλλου κτίσματος· ἡ χρῆσίς των παραμένει ἄδηλος.

Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθῇ ἰδιαιτέρως ὅτι ἴχνη πυρὸς ἢ πυρακτώσεως ἢ καὶ καπνοῦ ἀκόμη δὲν εὑρέθησαν εἰς τὴν ἔκτασιν τοῦ πεταλοσχήμου κτίσματος. Τὰ εὑρεθέντα ὀλίγα ὀστᾶ ζῴων δὲν φέρουν ἴχνη πυρὸς ἢ πυρακτώσεως. Οὔτε καὶ ὁ βράχος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, ἡ ὁποία σχηματίζει σχεδὸν τὸ δυτικὸν τοίχωμα τοῦ πεταλοσχήμου κτίσματος, φέρει ἴχνη καπνοῦ ἢ πυρακτώσεως οὔτε καὶ αἱ πλίνθοι, αἱ ὁποῖαι διατηροῦνται πλήρως, παρουσιάζουν ἴχνη πυρακτώσεως ἢ καπνοῦ.

Ἡ χρῆσις τοῦ πεταλοσχήμου κτίσματος παραμένει ἄδηλος. Ὁ Παπαδημητρίου

1. Εἰς ἀπόστασιν 1,75 ἀπὸ τῆς βορείας πλευρᾶς, 0,45 ἀπὸ τῆς νοτίας, 0,57 ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς καὶ 0,03 μ. ἀπὸ τῆς δυτικῆς.

ὑπέθεσεν ὅτι[1] τοῦτο πιθανῶς «συνδέεται πρὸς τὰ βορειότερα κτίσματα καὶ τὸν ἰπνόν», ἡ ὑπόθεσις ὅμως αὕτη δὲν εἶναι πιθανή. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ κτίσμα τοῦτο ἦτο ἑστία οἰκίας, διότι τότε ὁ βράχος δὲν θὰ ἐλαξεύετο εἰς τόσον βάθος, οὔτε εἶναι πιθανὸν νὰ ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ λατρευτικοὺς σκοπούς, διότι τότε θὰ εἶχε κατασκευασθῇ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας διὰ νὰ εἶναι προσιτὸν καὶ πρὸς τούτοις δὲν θὰ ἐκαλύπτετο ὑπὸ στρώματος πηλοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπετέθη χῶμα. Ἴσως τὸ κτίσμα νὰ εἶχε σχέσιν πρὸς τὴν τελετὴν τοῦ ἐνταφιασμοῦ. Ἀλλὰ τότε διατί δὲν εὑρέθησαν ἄλλα παρόμοια κτίσματα πλησίον τῶν λοιπῶν τάφων; Εἶναι δυνατὸν νὰ γραφῇ ὅτι ὁ χῶρός του εἶχε προετοιμασθῇ δι' ἐνταφιασμόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἐγένετο, καὶ δελεαστικὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἦτο τάφος ἀνδρὸς ἀποθανόντος μακρὰν τῆς πατρίδος του, ἦτο δηλ. κενοτάφιον. Τὸ πεταλόσχημον κτίσμα εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν θὰ ἐσχετίζετο μὲ τὴν τελετὴν τῆς εἰς ἐκεῖνον ἀφιερώσεως τοῦ χώρου. Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ τὴν τελετὴν τὸ κτίσμα ἐσφραγίσθη διὰ πηλοῦ καὶ ὁ χῶρος ἐπληρώθη χώματος. Ἴσως ὁ μακρὰν τῆς πατρίδος του ἀποθανὼν νὰ ἦτο συγγενὴς τοῦ εἰς τὸν τάφον **Κ** ταφέντος καὶ διὰ τοῦτο ἐδημιουργήθη καὶ διὰ τοὺς δύο ἓν μέγα λάξευμα εἰς τὸν αὐτὸν βράχον. Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθῇ ὅτι οὐδὲν κτέρισμα εὑρέθη εἰς τὸν χῶρον τοῦ πεταλοσχήμου κτίσματος, ἀλλ' ἴσως ὁ μακρὰν τῆς πατρίδος του ἀποθανὼν νὰ μὴ εἶχε πλέον ἀνάγκην κτερισμάτων, διότι εἶχε πρὸ πολλοῦ ἀποθάνει. Βεβαίως ἐκ τῶν διασωθέντων λειψάνων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδειχθῇ πλήρως ὁ σκοπὸς τῆς κατασκευῆς τοῦ πεταλοσχήμου κτίσματος καὶ τῆς χρήσεως τοῦ χώρου του.

Κ-113. Πιθόσχημον ἀγγεῖον.

Ναύπλιον: 13519

Πίναξ 106γ,1

Ὕψος 0,20 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,35 μ. Ὕψος λαιμοῦ 0,07 μ., περίμετρος χείλους 0,42 μ.

Ἐκ τοῦ πεταλοσχήμου κτίσματος σώζεται τὸ ἄνω ἥμισυ, λίαν συμπεπληρωμένον.

Πηλὸς ὑποκίτρινος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου καί τινων λιθαρίων, ἐπίχρισμα ἐλαφρὸν μὲ πρασινωπὴν ἀπόχρωσιν.

Ἡ βάσις ἐλλείπει· κορμὸς ᾠοειδής, λαιμὸς χαμηλὸς στενούμενος ἄνω πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος.

Ἐπὶ τῆς καταλήξεως τοῦ χείλους ταινία, ἐξ ἧς ἐξαρτῶνται τέσσαρες ὁμάδες ἐκ τεσσάρων παραλλήλων καθέτων γραμμῶν.

Περὶ τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ὤμου τρεῖς δακτύλιοι. Ἐκ τοῦ κατωτάτου δακτυλίου ἐξαρτῶνται τεθλασμέναι γραμμαὶ δημιουργοῦσαι γωνίας μὲ τὴν κορυφὴν ἐφαπτομένην τοῦ δακτυλίου. Αἱ γωνίαι ἐξωτερικῶς φέρουν παχεῖαν γραμμήν, ἐσωτερικῶς δὲ λεπτὰς γραμμὰς δημιουργούσας τρεῖς ἢ τέσσαρας γωνίας μὲ πλευρὰς διεσταυρωμένας κατὰ τὴν κορυφήν. Ὁμάδες ἐκ τεσσάρων κατακορύφων γραμμῶν ἐγράφησαν ἀπὸ τὰς γωνίας πρὸς τὴν κοιλίαν τοῦ ἀγγείου. Εἰς τὴν σωζομένην περίπτωσιν ὁμὰς ἐκ πέντε γραμμῶν καταλήγει εἰς τετράπλευρον σχέδιον.

Παραβολή: Eutresis, σ. 158, εἰκ. 220 ἀρ. 2, καὶ σ. 144. Korakou, σ. 20, εἰκ. 27 ἀρ. 2, 3. Ἐλευσίς, σ. 89, εἰκ. 67 ἀρ. 9, 16, εἰκ. 70 ἀρ. 7. ΠΑΕ 1953, σ. 220 - 221.

Ὁ πρὸς Βορρᾶν τοῦ τάφου **Κ** καὶ μεταξὺ τῶν τάφων **Λ** καὶ **Μ** χῶρος περιεγράφη εἰς τὴν εἰσαγωγήν. Ἐκ τοῦ χώρου τούτου καὶ τοῦ λιθοστρώτου του προέρχεται τὸ ἀργυροῦν ἄγκιστρον Κ-328.

1. ΠΑΕ 1953, σ. 220 - 221.

Κ-328. Ἀργυροῦν ἄγκιστρον.

Ἐθνικόν: 9580

Πίναξ 106β

Μῆκος 0,064 μ.

Πολὺ κατιωμένον ἀλλὰ προφανῶς διατηρεῖται εἰς ὅλον του τὸ μῆκος. Ἀργυροῦν κυλινδρικὸν ἔλασμα κατὰ τὴν κορυφὴν περιστρεφόμενον δημιουργεῖ θηλειάν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀνηρτᾶτο· τὸ ἄκρον του λεπτὸν καὶ ὀξύ.

ΤΑΦΟΣ ΛΑΜΒΔΑ (πίν. 108β-112)

Ὁ τάφος **Λ** ἀπεδείχθη εἷς τῶν μεγαλυτέρων τάφων τοῦ Κύκλου Β καί, μολονότι ἀπέδωσε πολλὰ καὶ καλὰ κτερίσματα, παρέσχε ὅμως καὶ προβλήματα καὶ ἀπογοητεύσεις. Κεῖται ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον μὲ κλίσιν πρὸς τὰ ΒΔ. καὶ τὰ ΝΑ. μὲ τὰς μακρὰς πλευρὰς πρὸς Ἀνατολὰς καὶ πρὸς Δυσμὰς καὶ ἔχει τετράπλευρον οὐχὶ τόσον κανονικὸν σχῆμα, διότι αἱ πλευραί του δὲν εἶναι τῶν αὐτῶν διαστάσεων. Ἡ δυτικὴ πλευρά, κατὰ τὸ ἐν τῷ βράχῳ λαξευθὲν χεῖλος, ἔχει μῆκος 3,65 μ. ἐνῷ ἡ ἀνατολικὴ 3,15 μ.· ἡ βορεία πλευρὰ ἔχει μῆκος 2,71 μ. ἐνῷ ἡ νοτία 2,68 μ. Κατὰ τὸ δάπεδον, τὸ μέσον μῆκος τοῦ τάφου ἀνήρχετο εἰς 2,55 μ., τὸ δὲ πλάτος εἰς 1,73 μ. Τὸ ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας βάθος του κατὰ μὲν τὴν βορείαν πλευρὰν ἀνήρχετο εἰς 2,40 μ. κατὰ δὲ τὴν νοτίαν εἰς 2,10 μ. Ἡ πληροῦσα τὸν τάφον ἐπίχωσις ἦτο διδακτικωτάτη. Πολὺ ὀλίγον χῶμα διετηρήθη ἄνωθεν τοῦ λαξευθέντος βράχου· κατὰ μὲν τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦτο ἀνήρχετο εἰς 0,20 μ. κατὰ δὲ τὴν βορείαν πλευρὰν εἰς 0,35 μ.

Εὐθὺς μετὰ τὸ ἐπιφανειακὸν στρῶμα, εἰς 0,20 μ., παρετηρήθη ὅτι κατὰ τὸ κέντρον περίπου τοῦ τάφου χῶρος πλάτους 1,45 μ. καὶ μήκους 1,20 μ. παρουσίαζε διάφορον ἐπίχωσιν τῆς τοῦ λοιποῦ τάφου. Ἐξηκριβώθη δὲ ἀργότερον ὅτι ἡ διάφορος αὕτη ἐπίχωσις ἔβαινε στενουμένη πρὸς τὰ κάτω καὶ ἔφθανεν εἰς βάθος 1,40 μ., ὅπου εἶχε πλάτος περὶ τὰ 0,75 μ. καὶ μῆκος περὶ τὰ 0,60 μ. Κατέστη προφανὲς ὅτι ἡ ἐπίχωσις ἐκείνη ἦτο μεταγενεστέρα καὶ ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς πληρώσεως τοῦ κενοῦ τὸ ὁποῖον ἐδημιουργήθη ὅταν ἡ στέγη τοῦ τάφου ἐβυθίσθη. Κάτω τοῦ βάθους ἐκείνου ἡ ἐπίχωσις ἦτο ὁμοιογενὴς καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ τάφου.

Ἡ ὁμοιογενὴς αὕτη ἐπίχωσις περιελάμβανε καστανόφαια μαλακὰ χώματα, λίθους, πλάκας, τεμάχια πλέσιας καὶ πολλὰ ὄστρακα. Κατὰ τὴν ΝΑ. γωνίαν τοῦ τάφου καὶ μόλις 0,30 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας εἰς μελανόφαια χώματα εὑρέθησαν τεθραυσμένα 3 μινύεια κύπελλα μεταξὺ τμημάτων πλέσιας καὶ πλακῶν. Ἡ πλέσια καὶ αἱ πλάκες ἀνῆκον εἰς τὴν στέγην τοῦ τάφου, ἐπὶ τῆς ὁποίας φαίνεται ὅτι εἶχον ἀποτεθῆ τὰ κύπελλα. Μέγα τεμάχιον τοῦ κυπέλλου Λ-125 εὑρέθη εἰς τὸ κέντρον τοῦ τάφου καὶ εἰς βάθος 1.80 μ., ἤτοι 0,30 μ. κάτωθεν τοῦ σημείου εἰς τὸ ὁποῖον ἐτερματίζετο ἡ μεταγενεστέρα ἐπείσακτος ἐπίχωσις. Προφανῶς εἶχε κατολισθήσει ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν θέσιν του ὅταν ἡ στέγη ἐβυθίσθη. Κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τεμάχια πλέσιας καὶ πλάκες ἐκ σχιστολίθου ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνωνται εἰς βάθος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας 0,55 μ., ὑποδεικνύοντα τὴν θέσιν τῆς στέγης κατὰ τὴν πλευρὰν ἐκείνην. Καὶ πρὸ τῶν ἄλλων δύο πλευρῶν τεμάχια πλέσιας καὶ πλάκες ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνωνται κατὰ τὸ ὕψος ἐκεῖνο, φθάνουσαι μέχρι τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου. Κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν καὶ κάτω τῶν πρώτων πλακῶν τῆς στέγης, ἤτοι εἰς βάθος 0,59 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας, διεσώθησαν ὑπόλευκα ἴχνη τῶν δοκῶν τῆς στέγης. Ταῦτα ἔβαινον ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν, ἤτοι κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ μήκους τοῦ τάφου. Ὅμοια ἴχνη εὑρέθησαν εἰς βάθος 0,70 μ.

ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας καὶ κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν καὶ αὐτὰ ἔβαινον κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ μήκους τοῦ τάφου. Κάτω τῶν 0,50 μ., ἰδίᾳ κατὰ μῆκος τῶν πλευρῶν, ἐκτὸς τῶν πλακῶν ἡ ἐπίχωσις περιεῖχε πολλοὺς ἀργοὺς λίθους. Εἰς βάθος 2 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας καὶ πρὸ τῆς Νοτίας πλευρᾶς εὑρέθη σωρὸς ὀστράκων καλύπτων ἔκτασιν 1 τετρ. μ. περίπου, 0,07 μ. δὲ κάτωθεν αὐτοῦ τοῦ σωροῦ εὑρέθη τὸ δάπεδον τοῦ τάφου. Κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν ὑπὸ τὰς πλάκας τῆς στέγης εὑρέθησαν θρυμματισμένα κυριολεκτικῶς 2 ἀγγεῖα. Κατὰ μῆκος τῶν πλευρῶν εὑρέθησαν ὑπολείμματα ξηροτοίχων, ἐκ τῆς καταρρεύσεως τῶν ὁποίων προῆλθον οἱ πολλοὶ ἀργοὶ λίθοι οἱ εὑρεθέντες εἰς τὴν ἐπίχωσιν. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου καὶ παρὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, 1 μ. περίπου ἀπὸ τῆς νοτίας, εὑρέθησαν ὑπὸ πλάκα σχιστολίθου τῆς στέγης καὶ κάτωθεν στρώματος πλέσιας συσσωρευμένα ὀστᾶ καὶ ὑπ' αὐτὰ κτερίσματα ἐκ χρυσοῦ καὶ ὑπολείμματα χαλκῆς μαχαίρας (πίν. 111)· κατὰ μῆκος δὲ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, παρὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν, εὑρέθησαν συσσωρευμένα ξίφος, μάχαιρα καὶ ἄλλα κτερίσματα (πίν. 112).

Ὁ τάφος κατὰ τὴν κατασκευήν του παρουσιάζει τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν λακκοειδῶν τάφων τοῦ Κύκλου Β. Τὸ μεγαλύτερον μέρος του ἐλαξεύθη εἰς τὸν μαλακὸν βράχον καὶ ἡ μικρὰ παρέκκλισις ἀπὸ τοῦ κανονικοῦ τετραπλεύρου, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει καὶ ἡ ὁποία ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰς κάπως διαφόρους διαστάσεις τῶν πλευρῶν, πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν ὑφὴν τῶν λαξευθέντων βράχων. Αἱ πλευραί του ἦσαν ἐπενδεδυμέναι μὲ τοιχάρια ἐκ μικρῶν ἀργῶν λίθων, τὰ ὁποῖα ἀρχικῶς εἶχον ὕψος 1,70 μ. περίπου. Μόνον ὁ ξηρότοιχος τῆς βορείας πλευρᾶς διεσώθη μέχρι τοῦ ἀρχικοῦ του ὕψους τοῦ 1,70 μ. καὶ εἶχε πλάτος 0,65 μ. [1]. Αἱ τῶν ἄλλων πλευρῶν διετηρήθησαν εἰς ὕψη ποικίλλοντα ἀπὸ 1 μέτρου μέχρι 0,40 μ. Εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τὸ πλάτος τοῦ τοιχαρίου ἐκυμαίνετο μεταξὺ 0,65 καὶ 0,45 μ. Οἱ ξηρότοιχοι ἐκρημνίζοντο εὐθὺς ὡς ἀφῃροῦντο αἱ ἄνωθεν αὐτῶν πλάκες καὶ τὰ χώματα. Ἡ κατάρρευσις τοῦ τοιχαρίου τοῦ ἐπενδύοντος τὸν βράχον τῆς βορείας πλευρᾶς ἔφερεν εἰς φῶς κοιλότητα εἰς τὸν βράχον, σχεδὸν ἐλλειπτικήν, τῆς ὁποίας τὸ πρὸς τὸν τάφον **Λ** καὶ τὸ τοιχάριον ἄνοιγμα ἐκλείετο ὑπὸ σειρᾶς ἐπαλλήλων λίθων, δημιουργούντων φράγμα ξηρολιθιᾶς. Ἡ εἰς τὸν βράχον κοιλότης ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο προγενέστερος τάφος, ὁ **Λ 2**. Ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς ἐπενδύσεως εἶχον τεθῇ μικρότεροι λίθοι καὶ πλέσια διὰ νὰ τοὺς ἰσοπεδώσουν καὶ διὰ νὰ δημιουργήσουν τὰς θέσεις τῶν δοκῶν τῆς στέγης. Ὅπως εἴδομεν, αἱ δοκοὶ αὗται ἔβαινον κατὰ μῆκος τοῦ τάφου καὶ οὐχὶ κατὰ πλάτος· διὰ τοῦτο ἐδημιουργήθη τὸ μέγα κοίλωμα κατὰ τὸ μέσον τοῦ τάφου ὅταν ἡ στέγη ἐβυθίσθη καὶ αἱ πλάκες τῆς στέγης ἐκύλισαν πρὸς τὸ κέντρον τοῦ τάφου ἀπὸ ὅλας τὰς πλευράς. Ἐπὶ τῶν

---

1. Ὁ ξηρότοιχος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς διετηρεῖτο κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ μήκους· εἶχε μέσον πλάτος 0,50 μ. εἰς ὕψος 1 περίπου μέτρου. Ὁ ξηρότοιχος τῆς νοτίας πλευρᾶς εἰς τὸ μῆκός του μέχρι τῆς ΝΔ. γωνίας εἶχε σχεδὸν ἀφανισθῇ καὶ μόνον τμήματά του ἐπὶ τοῦ δαπέδου ἀπέδειξαν τὴν ὕπαρξίν του καὶ τὸ πλάτος του, τὸ ὁποῖον ἀνήρχετο εἰς 0,45 μ. Ὁ ξηρότοιχος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ἀπὸ τῆς ΝΔ. γωνίας μέχρι μήκους 2 περίπου μ. διετηρεῖτο εἰς ὅλον τὸ ὕψος (1.70 μ.) καὶ εἶχε πλάτος 0,55 μ.· πέραν τοῦ μήκους ἐκείνου, πρὸς τὴν ΒΔ. γωνίαν, διετηρεῖτο εἰς ὕψος 0,60 μ μόνον.

δοκῶν εἶχον τεθῆ πλάκες ἐκ σχιστολίθου καὶ ἐπ' αὐτῶν παχὺ στρῶμα ὑδατοστεγοῦς πηλοῦ πλέσιας πάχους 0,12 - 0,16 μ. (πίν. 108β καὶ 109α)[1].

Τὸ δάπεδον τοῦ τάφου ἐκαλύπτετο, ὡς συνήθως, ὑπὸ χαλίκων, ἐπ' αὐτοῦ δὲ καὶ κατὰ τὸ μέσον τοῦ τάφου εὑρέθησαν τὰ σαθρὰ ὑπολείμματα σκελετοῦ ἐκτάδην κειμένου ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον.

Μόνον ἡ στάσις τοῦ λειψάνου ἦτο δυνατὸν νὰ ὁρισθῇ ἀπὸ τὰ ἴχνη καὶ τὰ ἀποτυπώματα τῶν διαλυθέντων σχεδὸν ὀστῶν. Τὸ κρανίον, θρυμματισμένον εἰς πλεῖστα μικρότατα τεμάχια, ἔκειτο ἐπὶ τοῦ αὐχένος, αἱ χεῖρες καμπτόμεναι κατὰ τὸν ἀγκῶνα ἐφέροντο πρὸς τὸ αἰδοῖον. Μικρὸν μέρος ὑπελείφθη τῆς λαγόνος καὶ μόνον τὸ δεξιὸν μηριαῖον ὀστοῦν κάπως διετηρήθη διὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν τεταμένην στάσιν τοῦ σκελετοῦ (πίν. 110α)[2]. Περιέργως οὐδὲν κτέρισμα εὑρέθη περὶ τὸν σκελετόν. Ὅπως ἀνωτέρω ἐλέχθη, κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν εὑρέθη σωρὸς τεθραυσμένων ἀγγείων καὶ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν συσσωρευμένα ὀστᾶ, ὑπὸ τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν ἀντικείμενα ἐκ χρυσοῦ (πίν. 111). Κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν καὶ κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς εὑρέθησαν συσσωρευμένα ἓν ξίφος μετὰ μύκητος ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, μία παραξιφίς, μία πλατεῖα μάχαιρα, μία αἰχμὴ ἀκοντίου, μία στενὴ μάχαιρα καὶ χρυσᾶ κοσμήματα τῆς δερματίνης θήκης τοῦ ξίφους (πίν. 112), βορειότερον δὲ ἀκόμη αἰχμαὶ βελῶν ἐκ πυρίτου.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὰ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν εὑρεθέντα ἀντικείμενα ἀνῆκον εἰς προγενεστέραν τῆς τελευταίας ταφήν, τὰ ὑπολείμματα τῆς ὁποίας ἐτέθησαν κατὰ τὴν πλευρὰν ἐκείνην καὶ ἐκαλύφθησαν διὰ πηλοῦ.

Διὰ τὰ κτερίσματα τῆς ΒΔ. γωνίας, τὰ κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς εὑρεθέντα, ἐγράφη ὅτι ἦσαν τὰ κτερίσματα τοῦ λειψάνου εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκον τὰ ὀλίγα εὑρεθέντα εἰς τὸ μέσον τοῦ τάφου ὀστᾶ[3]. Κατ' ἀρχὴν ὅμως τὰ κτερίσματα τοῦ τελευταίου σκελετοῦ διετίθεντο μὲ τάξιν περὶ τὸ πτῶμα, μὲ τὸ ξίφος του κατὰ τὴν δεξιάν του πλευράν. Τὴν τακτικὴν αὐτὴν διάταξιν εὑρίσκομεν εἰς ὅλους τοὺς ἀνασκαφέντας τάφους, ὡς π.χ. εἰς τοὺς τάφους **Ι, Ν, Υ** κλπ.

Τὰ κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς εὑρεθέντα δὲν εἶναι διατεταγμένα ἀλλὰ συσσωρευμένα, ὡς καταφαίνεται ἐκ τοῦ πίνακος[4]. Ὁ σωρὸς τῶν κτερισμάτων αὐτῶν ἐκαλύπτετο ὑπὸ χώματος πάχους 0,15 - 0,18 μ. καὶ ἄνωθεν τοῦ χώματος αὐτοῦ ἦσαν λίθοι. Τὸ χῶμα τοῦτο ἀφῄρει προσεκτικῶς ὁ τεχνίτης, ὅτε τὸ ἐργαλεῖόν του (τὸ μυστρὶ) ἀνέσυρε τὴν χρυσῆν ταινίαν, ἡ ὁποία φαίνεται εἰς τὴν φωτογραφίαν καὶ ἡ ὁποία οὕτως ἐξέφυγε τῆς θέσεώς της καὶ κατόπιν ἐτοποθετήθη πλησίον τοῦ σωροῦ

1. Ἡ ἀποκάλυψις τῶν πλακῶν καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ τάφου ἦτο σπουδαιοτάτη, διότι ἐφανέρωνε πλήρως τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ σχῆμα τῶν στεγῶν, αἱ πλάκες δ' ἀφέθησαν ἐπ' ἀρκετὸν διὰ νὰ δυνηθοῦν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον νὰ τὰς μελετήσουν οἱ ἐπιστήμονες.

2. Ἔκτασις κατεχομένη ὑπὸ τῶν ὀστῶν: ἀπὸ τοῦ κρανίου μέχρι τοῦ ἄκρου τοῦ μηριαίου ὀστοῦ 1,80 μ. Ὁ Dr. Angel σημειώνει ὅτι τὰ ὀστᾶ ἀνῆκον εἰς ἄνδρα 38 ἐτῶν περίπου.

3. ΠΑΕ 1953, σ. 218.

4. Ἐνίοτε εἶναι δυνατὴ ἐπίθεσις δύο ξιφῶν, παραξιφίδος ἢ μαχαίρας ἐπὶ ξίφους, ἀλλ' ἐκεῖ ἔχομεν περισσότερα τοῦ ἑνὸς ξίφη, ἐνῷ εἰς τὸν Λ εὑρέθησαν συσσωρευμένα ἓν ξίφος, μία παραξιφίς, μία μάχαιρα, μία αἰχμὴ ἀκοντίου, μία κοπίς.

εἰς τὸν ὁποῖον ἀνῆκεν, ὄχι ὅμως εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς θέσιν. Οὕτω τὰ κτερίσματα αὐτὰ ἦσαν συσσωρευμένα εἰς τὴν ρίζαν τῆς πλευρᾶς καὶ τοῦ τοιχαρίου ἐπενδύσεως. Προφανῶς τὰ συσσωρευμένα αὐτὰ ἀντικείμενα ἀνῆκον εἰς προγενεστέραν τῆς τελευταίας ταφήν. Καὶ τὸ ἀναπόφευκτον συμπέρασμα εἶναι, ὅτι ἐκτὸς τῶν ἀγγείων τῆς ΝΔ. γωνίας δὲν εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον κτερίσματα ἀνήκοντα εἰς τὸν σκελετόν, ὁ ὁποῖος καταλαμβάνει τὸ μέσον τοῦ τάφου.

Εἶναι ὅμως δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ νεκρὸς ὁ ὁποῖος ἀπετέθη εἰς τὸν μεγαλοπρεπῆ τάφον **Λ** δὲν θὰ εἶχεν ἀτομικὰ κτερίσματα ἐκτὸς τῶν ἀγγείων τῆς ΝΔ. γωνίας; Σημειωτέον ὅτι καὶ τὰ θραύσματα τῶν ἀγγείων τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν εἰς τὴν γωνίαν ἐκείνην ἦσαν τόσον πολυπληθῆ (ἐγέμισαν κατὰ τὸ ἡμερολόγιον ἓν ζεμπίλιον), ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν τὰ ἀγγεῖα εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἀνῆκον νὰ ἐξοικονομηθοῦν εἰς τὸν χῶρον τῆς γωνίας ἐκείνης. Ἡ ἔλλειψις κτερισμάτων ἰδίᾳ περὶ τὸν εὑρεθέντα σκελετὸν πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς σύλησιν τοῦ τάφου.

Πότε καὶ πῶς ἐγένετο ἡ σύλησις αὕτη δὲν εἶναι καὶ τόσον δύσκολον νὰ ὑπολογισθῇ ἐκ τῶν δεδομένων τὰ ὁποῖα διεφύλαξεν ἡ ἐπίχωσις τοῦ τάφου καὶ τὰ τοιχώματά του. Θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ ἐπείσακτος ἐπίχωσις τοῦ κέντρου τοῦ τάφου ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς συλήσεώς του καὶ τὸ κοίλωμα τὸ ὁποῖον ἐγέμιζε ἦτο ὁ χῶρος, διὰ τοῦ ὁποίου τυμβωρύχοι κατῆλθον εἰς τὸν τάφον. Ἡ ὑπόθεσις ὅμως αὕτη εἶναι ἀδύνατος, διότι ἡ ἐπείσακτος ἐπίχωσις ἐτερματίζετο 1,40 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας, κάτωθεν δὲ τοῦ τέρματος αὐτοῦ ἡ ἐπίχωσις ἦτο διάφορος τῆς ἐπεισάκτου, ἦτο ὁμοιογενὴς εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ τάφου καὶ εἶχε πλάτος τοὐλάχιστον 0,80 μ.

Νομίζω ὅτι τὰ συσσωρευμένα κτερίσματα τῆς δυτικῆς πλευρᾶς κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν ὑποδεικνύουν τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος· τὰ κτερίσματα αὐτά, ὡς εἴδομεν, ἦσαν κεκαλυμμένα ἀπὸ παχὺ στρῶμα χώματος· ἄνωθεν τοῦ χώρου τῶν κτερισμάτων εἰς τὸ τοίχωμα τῆς δυτικῆς πλευρᾶς παρὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν ἀπεκαλύφθη ὀπή, ἡ ὁποία ἀνοίγει πρὸς Δυσμὰς καὶ πρὸς τὸν τάφον **Λ1** (πίν. 109β καὶ 110β).

Πρὸς τὸν τάφον **Λ** ἡ ὀπὴ εἶχε ὕψος μὲν 0,97 μ., πλάτος δὲ 0,73 μ. Ἡ κορυφὴ τῆς ὀπῆς αὐτῆς εἶναι ἀκριβῶς κάτωθεν τῆς στέγης τοῦ τάφου **Λ**. Προφανῶς ἐδημιουργήθη ὅτε ἐλαξεύθη ὁ τάφος **Λ1**. Διότι, ἐὰν ἐδημιουργεῖτο κατὰ τὴν λάξευσιν τοῦ **Λ**, τὸ ἄνοιγμά της θὰ ἐφράσσετο μὲ λίθους συνεχομένους πρὸς τοὺς λίθους τοῦ τοιχαρίου τῆς ἐπενδύσεως καὶ τὸ τοιχάριον ἐκεῖνο κατὰ τὸ πρὸς Βορρᾶν ἄκρον του δὲν θὰ εἶχε καταστραφῇ. Τοῦτο θὰ ἦτο εὔκολον καὶ φυσικὸν διὰ τοὺς κατασκευαστὰς τοῦ **Λ**, οἱ ὁποῖοι ἔκτιζον τὸ τοιχάριον διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῶν δοκῶν τῆς στέγης, τοῦτο δὲ ἔπραξαν ὅταν ἀνεκάλυψαν τὸν τάφον **Λ2**. Ἡ ὀπὴ ὅμως αὕτη εὑρέθη πλήρης ἐρυθρωποῦ χώματος, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου **Λ1**, ἡ ὁποία προήρχετο ἐκ τῆς λαξεύσεως τοῦ ἐρυθρωποῦ βράχου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξοικονομήθη ἡ θέσις τοῦ **Λ1**[1].

---

1. Σημειωτέον ὅτι τὰ κτερίσματα τοῦ **Λ1** εὑρέθησαν κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν τοῦ τάφου, ἤτοι εἰς τὴν γωνίαν ἡ ὁποία εὑρίσκετο εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον ἀπὸ τὸν τάφον **Λ**. Δὲν ὑπῆρχε χῶρος κατὰ τὴν ἀνατολικὴν καὶ τὴν νοτίαν πλευράν του διὰ κατάθεσιν κτερισμάτων καὶ οὐδὲν θὰ εἶχε κατατεθῇ ἐκεῖ, ὥστε ἡ σύλησις τοῦ τάφου **Λ1** δὲν ἐννοεῖται.

Διὰ τῆς ὀπῆς αὐτῆς οἱ συληταὶ εἰσέδυσαν εἰς τὸν τάφον **Λ**. Τοῦτο ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὰς διαστάσεις τῆς ὀπῆς, μεγαλυτέρας κατὰ τὴν πλευρὰν τοῦ τάφου **Λ1**, μικροτέρας κατὰ τὴν πλευρὰν τοῦ τάφου **Λ** καὶ ἀπὸ τοὺς λίθους, οἱ ὁποῖοι εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Λ**. Οἱ συληταὶ εἰσέδυσαν εἰς τὸν τάφον **Λ** προτοῦ βυθισθῇ ἡ στέγη του καὶ οὕτως εὑρέθησαν εἰς κοῖλον χῶρον, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποίου ἦτο τὸ λείψανον μὲ τὰ κτερίσματά του. Ταῦτα καὶ ἀφῆρεσαν. Ἔθραυσαν τὰ ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα ἦσαν εἰς τὸν τάφον, καὶ τὰ τεμάχιά των συνεσώρευσαν εἰς τὴν ΝΔ. γωνίαν. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ὕπαρξιν τῶν χρυσῶν κοσμημάτων τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς, διότι ταῦτα ἦσαν κεκαλυμμένα ὑπὸ τῶν ὀστῶν καὶ τοῦ πηλοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὰ κτερίσματα τῆς ΒΔ. γωνίας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διακρίνουν, διότι καὶ αὐτὰ ἐκαλύπτοντο ἀπὸ χῶμα. Τὸ χῶμα δ' αὐτὸ κατέπεσε ἐπὶ τῶν κτερισμάτων, ὅτε ἠνοίγετο ἡ ὀπὴ καὶ ὅτε ὁ τυμβωρύχος κατῆλθε δι' αὐτῆς εἰς τὸν τάφον. Οἱ λίθοι οἱ ἐπὶ τοῦ χώματος εὑρεθέντες προήρχοντο ἀπὸ τὸ τοιχάριον τῆς ἐπενδύσεως τοῦ βράχου, τὸ ὁποῖον καὶ θὰ εἶχε διαλυθῇ κατὰ τὴν κορυφὴν ἀπὸ τὴν κάθοδον τοῦ τυμβωρύχου κατὰ τὴν πλευρὰν ἐκείνην[1]. Ὥστε καὶ τὰ κτερίσματα τῆς ΒΔ. γωνίας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντιληφθῇ ὁ συλήσας τὸν τάφον, διότι ἦσαν κεκαλυμμένα ἀπὸ τὰ χώματα, τὰ ὁποῖα ἡ κάθοδός του ἐδημιούργησε. Σημειωτέον ὅτι εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου **Λ1** εὑρέθησαν 3 λίθοι ἀργοὶ ὁμοιότατοι πρὸς τοὺς τῶν τοιχαρίων, οἱ ὁποῖοι θὰ παρεσύρθησαν πρὸς τὸν τάφον ἐκεῖνον, ὅτε ὁ συλήσας χρησιμοποιῶν τὸ τοιχάριον καὶ διὰ τῆς ὀπῆς ἐπανήρχετο εἰς τὴν ἀρχικήν του ἀφετηρίαν, ἤτοι εἰς τὸν χῶρον τοῦ καταπεσόντος βράχου. Τὸ ὅτι ἦτο δυνατὸν διὰ τῆς ὀπῆς νὰ κατέλθῃ εἰς τὸν τάφον **Λ** ἄνθρωπος ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸν πίνακα 109β.

Κατὰ ταῦτα φαίνεται πιθανώτατα ὅτι ἡ σύλησις τοῦ τάφου ἐγένετο ὑπὸ τῶν κατασκευαστῶν τοῦ τάφου **Λ1** καὶ εἰς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ στέγη τοῦ τάφου **Λ** διετηρεῖτο ἀκεραία εἰς τὸ ὕψος της.

Ἀλλ' ὑπετέθη ὅτι ὁ τάφος **Λ1** ἦτο ἀρχαιότερος τοῦ **Λ**. Ἡ μαρτυρία τῶν ἀγγείων τῶν εὑρεθέντων εἰς τὸν τάφον ἐκεῖνον εἶναι ἡ μόνη ὑπάρχουσα, ἐπὶ τῆς ὁποίας δύναται νὰ στηριχθῇ ἡ χρονολογία τοῦ τάφου. Διότι, ὡς εἴδομεν, ὁ τάφος ἐκεῖνος εἶναι νεώτερος τοῦ χρόνου τῆς πτώσεως τοῦ βράχου, ἀλλ' ἡ πτῶσις ἐκείνη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χρονολογηθῇ. Τὰ ἀγγεῖα ἆρά γε δικαιολογοῦν μίαν χαμηλὴν χρονολογίαν; Εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ πρόχους Λ1 - 114, σύγχρονος πρὸς τὴν πρόχουν Μ - 143, ἀνάγεται εἰς τὴν μεταβατικὴν περίοδον ἀπὸ τῆς Μεσοελλαδικῆς πρὸς τὴν Ὑστεροελλαδικὴν Ι ἐποχήν, ἐνῷ ὅλα τὰ ἐκ τοῦ τάφου **Λ** προερχόμενα ἀγγεῖα ἀνήκουν εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Μεσοελλαδικῆς. Κατὰ ταῦτα καὶ ἡ ἐκ τῶν ἀγγείων μαρτυρία ἐνισχύει τὴν ὑστερωτέραν κατασκευὴν τοῦ τάφου **Λ1** καὶ τὴν χρονολογικὴν προτεραιότητα τοῦ **Λ**.

1. Εἴδομεν ἀνωτέρω ὅτι κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀνασκαφῆς τὸ τοιχάριον τῆς ἐπενδύσεως δὲν διετηρεῖτο εἰς ὅλον τὸ ὕψος καὶ ὅτι τὸ λεπτὸν τοῦ τοιχαρίου τμῆμα τῆς δυτικῆς πλευρᾶς διετηρεῖτο εἰς ὑψηλότερον σημεῖον. Εἰς τὸν πίνακα 109β ὁ Ἰωάννης Καραμῆτρος εἰκονίζει τὸν τρόπον τῆς διεισδύσεως εἰς τὸν τάφον **Λ** διὰ τῆς ὀπῆς.

Λ-116. Πιθόσχημος στάμνος.

Ἐθνικόν: 8615

Πίναξ 113. Ἔγχρωμος πίναξ σελ. ε'. Τομή, πίν. 220.

Ὕψος μέγιστον 0,24 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,035 μ.· λαβαί: ὕψος 0,045 μ., διάμετρος βάσεως 0,075 - 0,08 μ., περίμετρος 0,63 μ., πλάτος χείλους 0,015 μ., προεξοχή του ἐκ τοῦ λαιμοῦ ± 0,01 μ., διάμετρος στομίου ἐσωτερικὴ 0,085 - 0,09 μ., διάμετρος μεγίστη 0,21 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένος κατὰ τὸν κορμόν, τὸν λαιμὸν καὶ μικρὸν τμῆμα τοῦ χείλους.

Πηλὸς ἐρυθρωπὸς καθαρός. Ἐπίχρισμα κίτρινον. Εἰς τὸν λαιμὸν καὶ τὸν ὦμον ἴχνη πινέλλου, δι' οὗ ἐπεστρώθη τὸ ἐπίχρισμα.

Βάσις ἀσταθὴς πεπλατυσμένη καὶ κυρτὴ εἴς τινα σημεῖα.

Κορμὸς σχεδὸν σφαιρικὸς πρὸς ἀπεστρογγυλευμένον ὦμον, λαιμὸς κάθετος πρὸς χεῖλος ἐκτρεπόμενον μετὰ περιχειλώματος ἀπεστρογγυλευμένου, λαβαὶ τοξοειδεῖς κυλινδρικαί, καθέτως τεθειμέναι ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ καὶ σκοτεινοῦ ἐρυθροῦ, πολύχρωμος.

Περὶ τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ ἐγράφη δακτύλιος διὰ μελανοῦ χρώματος. Ὁ δακτύλιος οὗτος καὶ οἱ δύο δακτύλιοι τῆς κοιλίας, γραφέντες διὰ τοῦ αὐτοῦ μελανοῦ χρώματος, ὁρίζουν τὴν διακοσμουμένην ζώνην πλάτους 0,088 μ. Αὕτη διὰ φυτικοῦ κοσμήματος, εἰς τὸ μεταξὺ τῶν λαβῶν καὶ τοῦ λαιμοῦ διάστημα, χωρίζεται εἰς δύο ὄψεις, εἰς προσθίαν καὶ ὀπισθίαν. Ἐπὶ ἑκατέρας τούτων ἔχουν γραφῆ δύο ἀντωπὰ πτηνά. Ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως τὰ ἀντωπὰ πτηνὰ ἐφάπτονται κατὰ τὸ στῆθος, φέρουν τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἄνω καὶ ὀλίγον πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἀπὸ τὸ ὄπισθεν μέρος τῆς κεφαλῆς ἐκφύονται τρία μεγάλα πτερά. Ἡ οὐρὰ αὐτῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσαρα καὶ πέντε πτερά. Οἱ πόδες τῶν πτηνῶν ἀπεδόθησαν διὰ καμπυλογράμμων σχημάτων κατὰ τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν, μολονότι τὰ πτηνὰ εἶναι ἀντωπά. Ἐκ τῶν ἐφαπτομένων στηθῶν κατέρχεται πλατεῖα ταινία ἀπολήγουσα εἰς φυλλόσχημον ἐκ τριῶν μελῶν θύσανον. Τὸ περίγραμμα τοῦ σώματος τῶν πτηνῶν καὶ ἡ κεφαλὴ ἐγράφησαν διὰ βαθέος μελανοῦ χρώματος. Τὸ μεταξὺ τοῦ περιγράμματος τμῆμα τοῦ σώματος ἐπληρώθη διὰ βαθέος ἐρυθροῦ χρώματος. Τὰ πτηνὰ τῆς ὀπισθίας ὄψεως ἐγράφησαν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, τὸ ἐρυθρὸν ὅμως χρῶμα ἑνὸς ἐξ αὐτῶν εἶναι ἠραιωμένον. Τὰ στήθη των ἐφάπτονται ἐλαφρῶς καὶ οἱ πόδες παρελείφθησαν. Περὶ τὴν ρίζαν τῆς λαβῆς ἐγράφησαν κύκλοι. Ἄνω τῶν λαβῶν ἐπὶ τοῦ ὤμου ἀνὰ ἓν βελόσχημον φύλλον, ἴσως κισσοῦ μὲ ἁπλοῦν κυματοειδῆ μίσχον. Τὰ πτηνὰ παρίστανται ἱστάμενα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, τοῦτο ὅμως δὲν δηλοῦται.

Παραβολή: Asine, σ. 295, εἰκ. 203 ἀρ. 2.

Λ-117. Πιθόσχημος στάμνος.

Ναύπλιον: 13520

Πίναξ 114α Τομή, πίν. 218

Ὕψος 0,435 - 0,44 μ., διάμετρος 0,368 μ., διάμετρος βάσεως 0,117 - 0,12 μ., περίμετρος 1,135 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,053 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,40 μ., περίμετρος χείλους 0,535 μ., διάμετρος χείλους 0,15 μ., ἄνοιγμα στομίου 0,101 μ., πλάτος χείλους 0,013 μ., πάχος χείλους 0,01 μ., λαβῆς ἄνοιγμα ± 0,042 μ.

Ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας, ἴσως ἐκ τοῦ σωροῦ. Ἐλλιπὴς εἴς τινα σημεῖα κατὰ τὸν κορμόν.

Πηλὸς ἐρυθρωπός, καθαρὸς κατὰ τόπους κεκαυμένος.

Πυθμὴν ὑψηλός, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου ὁ κορμὸς κυρτοῦται εἰς ἡμικυκλικὸν σχῆμα. Λαιμὸς χαμηλὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος μὲ ἐπικλινῆ ἐπιφάνειαν καὶ περιχείλωμα, λαβαὶ τοξοειδεῖς κυλινδρικαί, τεθειμέναι ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανοῦ χρώματος περιοριζομένη εἰς τὸ ἄνω ἥμισυ τοῦ ἀγγείου. Εἰς τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ καὶ εἰς τὸ μέσον ὕψος σχεδὸν αὐτοῦ ἐγράφησαν δύο δακτύλιοι. Κάτωθεν τοῦ λαιμοῦ μέχρι τοῦ μέσου περίπου τῆς κοιλίας σχηματίζεται εὐρεῖα ζώνη (πλάτος ± 0,19) περιοριζομένη κάτω ὑπὸ τριῶν ἀκανονίστων δακτυλίων. Ἡ κυρία ζώνη διαιρεῖται εἰς δύο πεδία ἢ ὄψεις ὑπὸ τῶν λαβῶν καὶ ὑπὸ δύο φύλλων κισσοῦ. Ἐπὶ ἑκατέρας ὄψεως ἐγράφη ἐν σκιαγραφίᾳ φοῖνιξ μὲ ἐκτεινομένους πρὸς τὰ

πλάγια κλάδους καὶ αἰχμηρὰν κορυφήν (εἰκ. 15).

Τὸ πρὸς τὸν πυθμένα τμῆμα τοῦ ἀγγείου φέρει συστάδας ἐκ τριῶν καὶ δύο δακτυλίων περὶ τὴν βάσιν.

φανῶς ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσα εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις, καλύπτουσα τὰ δύο τρίτα τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου καὶ ἀφήνουσα ἀκόσμητον

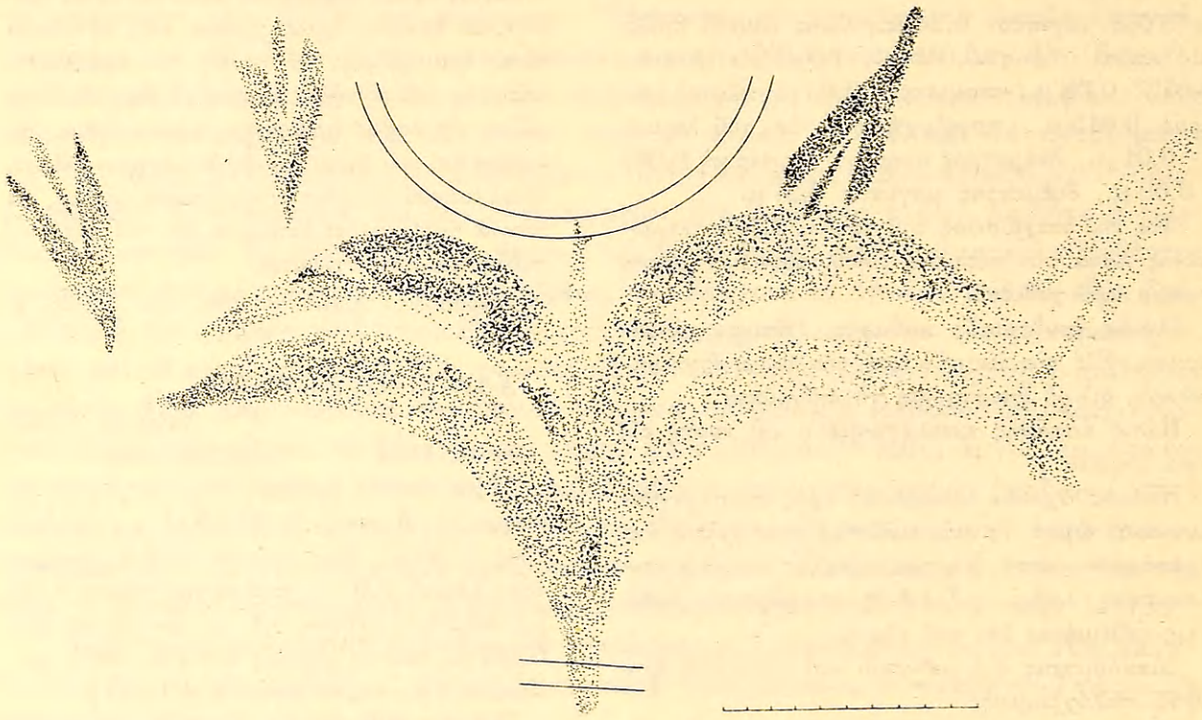

Εἰκ. 15. Λεπτομέρεια διακοσμήσεως τοῦ στάμνου Λ-117.

Λ-118. Πρόχους εὐρύστομος.

Ναύπλιον: 13390

Πίναξ 114β Τομή, πίν. 226

Ὕψος 0,24 μ., διάμετρος 0,205 - 0,206 μ., διάμετρος βάσεως 0,071 μ., περίμετρος 0,635 μ., ὕψος λαιμοῦ ± 0,05 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,3 μ., διάμετρος χείλους 0,11 - 0,114 μ.

Ἐκ τοῦ σωροῦ τῆς ΝΔ. γωνίας τοῦ τάφου.

Συμπεπληρωμένη κατὰ τὸν κορμόν, τὸ χεῖλος καὶ τὴν λαβήν.

Πηλὸς ἐρυθρωπὸς περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα κιτρινέρυθρον, ἐλαφρῶς ἐστιλβωμένον.

Βάσις ὑψωμένη, ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, κυρτούμενος ὁμαλῶς πρὸς τὸν ὦμον, λαιμὸς ὑψηλὸς καταλήγων πρὸς ἐκτρεπόμενον πλατὺ χεῖλος μὲ μικρὸν περιχείλωμα, λαβὴ κατακόρυφος, ταινιόσχημος, προτὴν περὶ τὸν πυθμένα ζώνην, εἶναι γεγραμμένη δι' ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος. Εἰς τὸ πλατὺ χεῖλος ἐγράφησαν ὁμάδες μικρῶν παραλλήλων γραμμῶν κατὰ διαστήματα. Κάτωθεν τοῦ χείλους ταινία, ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται βοστρυχοειδὴς γραμμὴ ἐν εἴδει ἁλύσεως τόξων.

Εἰς τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ δευτέρα βοστρυχοειδὴς γραμμὴ ἐπικαθημένη ἐπὶ δακτυλίου, κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἐγράφησαν ὁλοβάφως δύο πλατεῖαι ταινίαι ἀφήνουσαι μικρὸν διάκενον πληρούμενον ὑπὸ τεθλασμένων γραμμῶν, δημιουργουσῶν ρομβοειδὲς συνεχὲς κόσμημα. Εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀπολήξεως τῆς λαβῆς καὶ ἀμέσως κάτω τῆς δευτέρας ταινίας δύο λεπτοὶ δακτύλιοι, ἐκ τοῦ κατωτέρου τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται συνεχὴς βοστρυχοειδὴς γραμμή, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ ἀνώτατον ὅριον εὐρείας ζώνης, τὸ κάτω ὅριον τῆς ὁποίας ὁρίζεται ὑπὸ ἑτέρου δακτυλίου καὶ πλα-

τείας ταινίας. Ἡ εὐρεῖα ζώνη χωρίζεται εἰς μετόπας διὰ τριῶν καθέτων πρὸς τοὺς δακτυλίους γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι τονίζονται ὑπὸ κατακορύφου ἀλύσεως ἐξ ἡμικυκλίων.

Αἱ μετόπαι φέρουν εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ ὕψους των στοιχεῖον ἀγκυρωτόν, σχήματος «Χ» εἰς πλαγίαν θέσιν, σχηματιζόμενον ὑπὸ δύο ἐφαπτομένων ἡμικυκλίων. Κατὰ τὴν βάσιν αἱ μετόπαι φέρουν σειρὰν στοιχείων ὁμοιαζόντων πρὸς αἰχμὰς βελῶν.

Κάτω τῆς κυρίας ζώνης ἐγράφησαν δύο πλατεῖαι ταινίαι, τὸ διάκενον τῶν ὁποίων πληροῦται ὑπὸ τεθλασμένων γραμμῶν σχηματιζουσῶν ἅλυσιν ρόμβων. Κάτωθεν τῶν ταινιῶν ἐγράφη δακτύλιος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξαρτῶνται ὁμάδες μικρῶν παραλλήλων καθέτων γραμμῶν τεθειμένων εἰς συμμετρικὰς ἀποστάσεις. Ἐπὶ τῆς ράχεως τῆς λαβῆς ἐγράφησαν δύο κατακόρυφοι γραμμαί, διακοπτόμεναι ἄνω ὑπὸ ἐγκαρσίας ταινίας. Κατὰ τὸ μέσον τῆς λαβῆς ἐγράφη πλέγμα ἀποτελούμενον ἐκ τριῶν κατακορύφων καὶ τεσσάρων διασταυρουμένων γραμμῶν.

Παραβολή: Prosymna II, σ. 160 εἰκ. 643, καὶ σ. 161, εἰκ. 648 ἀρ. 569, διὰ τὸ σχῆμα. Ἐπίσης Hesperia 33, 1964, πίν. 40 ἀρ. B7.

Λ-119. Κύπελλον μόνωτον (βαθύ).

Ἐθνικόν: 8613

Πίναξ 115α, 2 καὶ β Τομή, πίν. 235

Ὕψος 0,122 μ., διάμετρος στομίου 0,155 μ., βάσεως 0,054 - 0,058 μ., ὕψος ποδὸς 0,012 μ., περίμετρος παρὰ τὴν ρίζαν τῆς λαβῆς ± 0,50 μ., πλάτος λαβῆς 0,025 μ.

Ἐκ τοῦ σωροῦ τῆς ΝΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν κορμόν, τὸ χεῖλος καὶ τὴν λαβήν.

Πηλὸς καθαρὸς ἐρυθροκίτρινος. Ἐπίχρισμα κιτρινωπόν.

Βάσις δισκοειδὴς κοίλη κάτω, κορμὸς κυρτούμενος πρὸς λεπτότατον χεῖλος, λαβὴ κάθετος ταινιόσχημος, σωζομένη κατὰ τὴν ἀπόληξιν. Πολὺ καλὴ κατεργασία, τὰ τοιχώματα λεπτὰ κατὰ τὸν κορμὸν 0,005 μ. καὶ κατὰ τὸ χεῖλος 0,002 μ.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ καὶ ἐρυθρωποῦ ἀμαυροῦ χρώματος ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς ἐπιφανείας. Τὸ πληροῦν τὴν ἐπιφάνειαν κύριον στοιχεῖον εἶναι γωνιώδεις γραμμαὶ ὡς αἰχμαὶ βελῶν κατὰ στοίχους γεγραμμένους ἐναλλὰξ διὰ μελανοῦ καὶ ἐρυθρωποῦ χρώματος (δύο στοῖχοι μελανοί, τρεῖς ἐρυθρωποί, τρεῖς μελανοί, τρεῖς ἐρυθρωποί, τρεῖς μελανοί, τρεῖς ἐρυθρωποί, τρεῖς μελανοί, τρεῖς ἐρυθρωποὶ καὶ τρεῖς μελανοί). Ἡ διὰ βελῶν διακόσμησις ὁρίζεται κατὰ τὴν λαβὴν ὑπὸ δύο μελανῶν παραλλήλων καθέτων γραμμῶν.

Βοστρυχοειδὴς γραμμὴ προσετέθη κατὰ μῆκος τῆς πρὸς τὴν λαβὴν καθέτου γραμμῆς· τὴν ἀπόληξιν τῆς λαβῆς κοσμοῦν τρεῖς ὁριζόντιαι παράλληλοι γραμμαὶ κάτω δ' αὐτῶν, καθέτως γεγραμμέναι, τρεῖς συνεχόμεναι ψευδοσπεῖραι καταλήγουσαι εἰς φυλλοειδῆ ἐκ τριῶν πετάλων θύσανον. Τὸ χεῖλος καλύπτεται ὑπὸ γραμμῆς, ἀμέσως δὲ κάτωθεν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν ἐγράφη βοστρυχοειδὴς γραμμή. Περὶ τὸν πυθμένα ἐγράφησαν πέντε δακτύλιοι, διακοπτόμενοι ὑπὸ τῶν καθέτων γραμμῶν τῆς λαβῆς.

Παραβολή: Korakou, σ. 24, εἰκ. 34 ἀρ. 14. Phylakopi, σ. 115, εἰκ. 88, πίν. XVI, διὰ τὸ σχῆμα. Prosymna II, σ. 161, εἰκ. 648 ἀρ. 501, διὰ τὸν θύσανον. MV. πίν. XXIV, ἀρ. 176 ἐκ Μυκηνῶν. ΠΑΕ 1953, σ. 218, εἰκ. 8.

Λ-120. Κύπελλον βαθὺ μόνωτον.

Ναύπλιον: 13363

Πίναξ 115α,1 Τομή, πίν. 231

Ὕψος 0,123 μ., διάμετρος χείλους 0,139 - 0,152 μ., διάμετρος βάσεως 0,062 - 0,063 μ., περίμετρος 0,472 μ., ὕψος ποδὸς 0,021 μ., περίμετρος ποδὸς 0,19 μ., πλάτος λαβῆς 0,024 μ., ἄνοιγμα ± 0,03 μ., ὕψος ± 0,028 μ.

Ἐκ τοῦ σωροῦ τῆς ΝΔ. γωνίας. Εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν ΠΑΕ 1953, σ. 218 ἐσφαλμένως ὑπετέθη ὅτι τὸ ἀγγεῖον τοῦτο, ὡς καὶ τὸ Λ - 119 εὑρέθησαν ἐπὶ τῆς στέγης τοῦ τάφου.

Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν κορμόν, τὸ χεῖλος καὶ τὴν βάσιν.

Πηλὸς ἐρυθρωπός, καθαρός. Ἐπίχρισμα ὠχροκίτρινον.

Βάσις κωνικὴ κοίλη κάτω, ποὺς σχεδὸν ἀνύπαρκτος, κορμὸς κυρτούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος. Λαβὴ κάθετος, ταινιόσχημος ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ χείλους (ὅπου τὸ τοί-

χωμα ἐπιέσθη ἐλαφρῶς καὶ ὅπου ἐτέθησαν δύο πλαστικῶς δεδηλωμέναι κεφαλαὶ ἥλων) καὶ καταλήγουσα εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου.

Διακόσμησις διὰ πυκνοῦ ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος. Ἡ κυρία ζώνη κοσμεῖται ὑπὸ συνεχομένων ψευδοσπειρῶν, ὧν ἡ πρώτη κατὰ τὸ δεξιὸν τῆς λαβῆς ἄρχεται ἀπὸ θυσάνου. Ἡ ζώνη ὁρίζεται ἄνω ὑπὸ λεπτῆς γραμμῆς καλυπτούσης τὸ χεῖλος καὶ κάτω ὑπὸ ἓξ δακτυλίων, ἐξ ὧν οἱ τρεῖς ἄρχονται ἀπὸ τῆς ἀπολήξεως τῆς λαβῆς. Ἀριστερὰ τῆς λαβῆς τρεῖς κάθετοι γραμμαὶ διήκουσαι ἀπὸ τοῦ χείλους μέχρι τοῦ ποδὸς καὶ συμπίπτουσαι κατὰ τὰ πέρατα αὐτῶν. Δακτύλιος περὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ποδός. Ἐπὶ τῆς ράχεως τῆς λαβῆς δύο παράλληλοι γραμμαὶ διήκουσαι καθ' ὅλον τὸ μῆκός της.

Παραβολή: Ἐλευσίς, σ. 103, εἰκ. 83 ἀρ. 302. Ὅρα Λ - 119 καὶ σχῆμα ὡς Μ - 148 καὶ Μ - 147. Phylakopi, πίν. XVI ἀρ. 1, 4, 7, 20, 21. ΠΑΕ 1953, σ. 218, εἰκ. 8.

Λ-121. Κυαθίσκος μετὰ κατακορύφου λαβῆς.
Ναύπλιον: 13308

Πίναξ 115δ

Ὕψος 0,038 μ., διάμετρος 0,043 - 0,047 μ., διάμετρος βάσεως 0,027 μ., περίμετρος 0,19 μ.

Ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένος εἰς πλεῖστα σημεῖα.

Πηλὸς ὑποκίτρινος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα κιτρινωπόν.

Βάσις ὑψωμένη. Κορμὸς κυρτούμενος καταλήγει πρὸς χεῖλος πλατύ. Λαβὴ συμπεπληρωμένη, προφανῶς κάθετος κυλινδρική, ἐκφύεται ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψουμένη αὐτοῦ καταλήγει εἰς αὐτό.

Ἡ διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσαρας δακτυλίους κάτωθεν τοῦ χείλους, ἐξ ὧν ὁ κατώτατος παχύτερος· ἐκ τούτου ἐξαρτᾶται ἅλυσις τόξων. Εἰς τὴν κοιλίαν διπλῆ σπεῖρα. Εἰς τὸ σωζόμενον τμῆμα τοῦ χείλους ἓξ ἐγκάρσιαι βραχεῖαι γραμμαί. Ἴχνη ἀκόμη δύο διπλῶν σπειρῶν ἐπὶ τῆς κοιλίας.

Παραβολή: Prosymna II, σ. 160, ἀρ. 574 διὰ σχῆμα καὶ σ. 161, εἰκ. 648 ἀρ. 573, 586, 590 διὰ διακόσμησιν.

Λ-122. Ποτήριον τύπου Βαφειοῦ.
Ναύπλιον: 13360

Πίναξ 115γ

Ὕψος 0,07 μ., διάμετρος 0,09 - 0,10 μ., διάμετρος βάσεως 0,062 - 0,064 μ., περίμετρος 0,30 μ., λαβῆς ἄνοιγμα 0,025 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν πυθμένα καὶ τὸ χεῖλος.

Πηλὸς ἐρυθρωπὸς μετά τινων τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον.

Βάσις πλατεῖα, ἐλαφρῶς κυρτή, κορμὸς σχεδὸν κάθετος, ἀνοίγων ἀπὸ τοῦ μέσου ὕψους τοῦ ἀγγείου πρὸς εὐρὺ στόμιον καὶ ὀξὺ χεῖλος, λαβὴ ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψουμένη αὐτοῦ καταλήγει εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου.

Διακόσμησις δι' ἀραιοῦ μελανοῦ πρὸς τὸ φαιὸν καὶ ὑπερύθρου ἀμαυροῦ χρώματος διαιρουμένη διὰ ταινιῶν καὶ δακτυλίων εἰς δύο ὁριζοντίας ζώνας, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ ἄνω καλύπτεται ὑπὸ λεπτῶν καμπύλων γραμμῶν, δι' ἠραιωμένου ἐρυθροῦ χρώματος, ἐνθυμίζουσα μηνοειδῆ στοιχεῖα, ἡ κατωτέρα ὑπὸ λεπτῶν λοξῶν μελανῶν παραλλήλων γραμμῶν.

Ταινίαι χρώματος ἀμαυροῦ μελανοῦ κάτωθεν τοῦ χείλους περὶ τὸ μέσον τοῦ ὕψους καὶ τὸν πυθμένα σχηματίζουν τὰ ὅρια τῶν ὁριζοντίων ζωνῶν. Μεταξὺ τῶν ταινιῶν τοῦ κορμοῦ δύο λεπτοὶ δακτύλιοι. Ἐπὶ τῆς ράχεως τῆς λαβῆς ὁριζόντιαι παράλληλοι γραμμαὶ εἰς ὁμάδας ἀνὰ δύο ἢ τέσσαρας τοποθετημέναι καὶ κατὰ διαστήματα ἐγκαρσίως. Κατὰ τὸ κάτω ἄκρον τῆς λαβῆς πλατεῖα ταινία. Κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ χείλους δακτύλιος ἐσωτερικῶς. Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου φέρει ὁριζοντίους αὐλακώσεις.

Παραβολή: Phylakopi, πίν. XXV ἀρ. 10 καὶ ΠΑΕ, 1953, σ. 219, εἰκ. 9. Eutresis, πίν. XVII ἀρ. 2 διὰ μηνοειδὲς κόσμημα.

Λ-123. Πιθόσχημος στάμνος τετράωτος.
Ναύπλιον: 13496

Πίναξ 116α Τομή, πίν. 221

Ὕψος 0,42 - 0,44 μ., διάμετρος 0,374 - 0,38 μ., διάμετρος χείλους 0,15 - 0,153 μ., διάμετρος βάσεως 0,096 - 0,098 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,37 μ., λαβαὶ ὁριζόντιαι: ἄνοιγμα

0,028 μ., ὕψος 0,03 μ. καὶ λαβαὶ κάθετοι: ἄνοιγμα 0,037 μ., ὕψος 0,035 μ.

Ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας ὑπὸ τὴν πλάκα.

Ἐλλιπὴς κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ τὸν ὦμον. Πηλὸς ὑποκίτρινος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου· Ἀδιακόσμητος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, πεπιεσμένος, λαιμὸς ὑψηλός, καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον εὐρὺ χεῖλος μετὰ μικροῦ περιχειλώματος. Λαβαὶ τέσσαρες κυλινδρικαί, δύο ὁριζόντιαι εἰς τὴν κοιλίαν καὶ δύο τοξοειδεῖς ἐπὶ τοῦ ὤμου. Εἰς τὴν ράχιν τῶν τοξοειδῶν λαβῶν τρεῖς γωνιώδεις ἀκμαί. Περὶ τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ πλαστικὸς δακτύλιος.

Λ-124. Στάμνος δίωτος.

Ναύπλιον: 13523

Πίναξ 116β

Ὕψος 0,49 μ., διάμετρος 0,38 - 0,383 μ., διάμετρος χείλους 0,17 - 0,173 μ.· λαβή: ἄνοιγμα 0,06 μ., ὕψος 0,037 μ.

Ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας ὑπὸ τὴν πλάκα. Συμπεπληρωμένος κατὰ πλεῖστα τμήματα.

Πηλὸς ἐρυθρωπός, μὲ πολλὰ λιθάρια καὶ τρίμματα χαλαζίου.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς ἐπιμήκης σφαιρικός.

Λαιμὸς ὑψηλός, καμπυλούμενος ἐλαφρῶς καταλήγει πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος μὲ περιχείλωμα, λαβαὶ κυλινδρικαί, ὁριζόντιαι κατὰ τὴν κοιλίαν τεθειμέναι.

Λ-125. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13436

Πίναξ 117α Τομή, πίν. 215

Ὕψος 0,142 μ., διάμετρος 0,17 μ., διάμετρος βάσεως 0,08 μ., περίμετρος 0,54 μ., περίμετρος ποδὸς 0,16 μ., πλάτος χείλους ±0,02 μ.

Τμῆμά του εὑρέθη κατὰ τὸ μέσον τοῦ τάφου ἄνωθεν τοῦ σκελετοῦ. Τὰ λοιπὰ ἐκ τῆς ἐπιχώσεως ἄνωθεν τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένον σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ, ἐλλιπὲς κατὰ τὰς λαβὰς καὶ τμῆμα τῆς βάσεως.

Πηλὸς ὑπέρυθρος. Ἐπίχρισμα κεραμόχρουν.

Βάσις δισκοειδής, ποὺς χαμηλός, κορμὸς κωνικὸς μεταβαίνων πρὸς κυρτούμενον ὦμον μὲ ἐλαφρὰν ἀκμήν, ἐλαφρῶς εἰσέχων λαιμὸς καταλήγων πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος.

Περὶ τὸν πόδα τρεῖς πλαστικοὶ δακτύλιοι.

Λ-126. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13410

Πίναξ 117β

Ὕψος 0,168 - 0,178 μ., διάμετρος 0,207 μ., διάμετρος βάσεως 0,11 μ., περίμετρος 0,65 μ., περίμετρος ποδὸς 0,18 μ., πλάτος χείλους 0,004 μ., πλάτος λαβῶν ± 0,025 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως ἄνωθεν τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὴν κοιλίαν.

Πηλὸς κιτρινέρυθρος περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα κίτρινον.

Βάσις δισκοειδής, ποὺς βραχύς, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου, ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβαὶ ταινιόσχημοι, κατακόρυφοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον. Περίγραμμα γωνιῶδες.

Γραμμὴ ἑλικοειδὴς σχηματίζει δακτυλίους, βαθυτέρους κατὰ τὴν βάσιν.

Λ-127. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13411

Πίναξ 118α

Ὕψος 0,198 μ., διάμετρος 0,198 μ., διάμετρος βάσεως 0,107 μ., περίμετρος 0,623 μ., περίμετρος ποδὸς 0,192 μ., ὕψος ποδὸς 0,036 μ., πλάτος χείλους 0,023, πλάτος λαβῶν 0,024 μ., ἄνοιγμα ± 0,03 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου ἄνωθεν τῆς στέγης.

Συμπεπληρωμένον κατά τινα σημεῖα εἰς τὸ χεῖλος, τὸν κορμὸν καὶ τὴν βάσιν.

Πηλὸς κιτρινωπὸς μετά τινων τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα σιτόχρουν.

Βάσις δισκοειδὴς μὲ κοίλωμα ἀβαθὲς κάτω, ποὺς βραχύς, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου, ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον. Γραμμή, συνεχῶς ἐλισσομένη, γίνεται ἐλαφροτέρα ὡς ἀνέρχεται ἀπὸ τὴν βάσιν καὶ δίδει ἐντύπωσιν ἐγχαράκτων δακτυλίων.

Λ-128. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13413

Πίναξ 118β Τομή, πίν. 215

Ὕψος 0,19 μ., διάμετρος χείλους 0,195 - 0,199 μ., διάμετρος βάσεως 0,103 - 0,104 μ., περίμετρος 0,625 μ., περίμετρος ποδὸς 0,195 μ.,

περίμετρος βάσεως 0,325 μ., ὕψος ποδὸς ± 0,054 μ., πάχος 0,006 μ.· λαβή: πλάτος 0,022 μ., ἄνοιγμα 0,024 μ., ὕψος 0,014 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως ἄνωθεν τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένον εἷς τινα τμήματα κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ τὸ χεῖλος.

Πηλὸς ὑποκίτρινος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου, χονδρόκοκκος. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον στιλπνόν. Σποράδην μαῦραι κηλῖδες ἀκανόνιστοι.

Βάσις δισκοειδής, μὲ κοίλωμα κάτω (βάθος ± 0,019 μ., διάμετρος 0,043 μ.), ποὺς ὑψηλός, συμπαγής, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, εἰσέχων λαιμὸς καταλήγων πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος,· λαβαὶ ταινιόσχημοι, κατακόρυφοι, μὲ ράχιν ἐλαφρῶς αὐλακωτήν. Περίγραμμα γωνιῶδες.

Δώδεκα ἐλαφρῶς ἐγχάρακτοι δακτύλιοι περιβάλλουν τὸν πόδα καὶ τὴν ρίζαν τοῦ κορμοῦ.

Λ-129. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13418

Πίναξ 119α

Ὕψος 0,184 μ., διάμετρος 0,177 - 0,195 μ., διάμετρος βάσεως 0,104 - 0,105 μ., πλάτος λαβῶν 0,02 μ.

Εὑρέθη πρὸ τῆς Ν. πλευρᾶς. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸ χεῖλος, τὴν βάσιν καὶ τὸν κορμόν. Πηλὸς ὑποκίτρινος περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις δισκοειδής, ποὺς μᾶλλον ὑψηλός, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου, ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβαὶ κατακόρυφοι, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι ὀλίγον κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον. Περίγραμμα γωνιῶδες.

Ἐγχάρακτοι δακτύλιοι περιβάλλουν τὸν πόδα μέχρι τοῦ μέσου περίπου τοῦ κορμοῦ.

Λ-130. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13419

Πίναξ 119β

Ὕψος 0,191 μ., διάμετρος 0,203 - 0,207 μ., διάμετρος βάσεως 0,107 μ., περίμετρος 0,68 μ., περίμετρος ποδὸς 0,205 μ., πλάτος λαβῶν 0,02 μ.

Εὑρέθη πρὸ τῆς Ν. πλευρᾶς.

Συμπεπληρωμένον εἷς τινα σημεῖα κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὸ χεῖλος.

Πηλὸς ὑποκίτρινος μὲ τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις δισκοειδής, κοίλη κάτω, ποὺς ὑψηλός, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου, ἐκτρεπόμενον χεῖλος. Λαβαὶ κατακόρυφοι, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι ὀλίγον κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι πρὸς τὸν ὦμον. Περίγραμμα γωνιῶδες.

Ἐλαφρῶς ἐγχάρακτοι δακτύλιοι περιβάλλουν τὸν πόδα μέχρι τοῦ μέσου περίπου τοῦ κορμοῦ.

Λ-131. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13435

Πίναξ 120α

Ὕψος 0,195 μ., διάμετρος 0,208 - 0,217 μ., διάμετρος βάσεως 0,112 μ., περίμετρος 0,675 μ., περίμετρος ποδὸς 0,195 μ., πλάτος χείλους 0,028 μ.

Εὑρέθη πρὸ τῆς Ν. πλευρᾶς.

Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸ χεῖλος, τὴν βάσιν καὶ τὸν κορμόν.

Πηλὸς κιτρινωπὸς μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὑποπράσινον.

Βάσις δισκοειδὴς κωνική, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου, ἐκτρεπόμενον χεῖλος. Λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι ὀλίγον κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον. Περίγραμμα γωνιῶδες.

Ἐγχάρακτοι δακτύλιοι ἀκανόνιστοι ἀπὸ τοῦ ποδὸς μέχρι τοῦ μέσου τῆς κοιλίας.

Λ-132. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13398

Πίναξ 120β Τομή, πίν. 215

Ὕψος 0,163 - 0,173 μ., διάμετρος 0,17 - 0,179 μ., διάμετρος βάσεως 0,086 μ., περίμετρος 0,542 μ., περίμετρος ποδὸς 0,155 μ., ὕψος ποδὸς 0,028 μ., πλάτος χείλους 0,022 μ., πλάτος λαβῆς 0,021 μ., ἄνοιγμα λαβῆς ±0,035 μ., ὕψος λαβῆς 0,017 μ.

Εὑρέθη πρὸ τῆς νοτίας πλευρᾶς. Συμπεπληρωμένον εἷς τινα σημεῖα κατὰ τὸν κορμόν, τὸ χεῖλος καὶ τὴν μίαν λαβήν.

Πηλὸς κιτρινωπός, περιέχων λιθάρια. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις δισκοειδής, κοίλη κάτω, ποὺς ὑψηλός,

κορμὸς κυρτούμενος, ἀπεστρογγυλευμένη ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, εἰσέχων λαιμὸς καταλήγων πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβαί: δύο ταινιόσχημοι κατακόρυφοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον.

'Ακόσμητον.

* * *

Λ-295. Ξίφος χαλκοῦν.

'Εθνικόν: 8608

Πίναξ 121α Τομή, εἰκ. 16

Μῆκος 0,94 μ., μῆκος μίσχου 0,024 μ., πλάτος μέγιστον 0,055 μ., πάχος κατὰ τὴν ράχιν 0,017 μ., κατὰ τὰς πλαγίας ἀκμὰς 0,017 μ., κατὰ τὸ ὀξὺ ἄκρον 0,01 μ. 'Εκ τῆς ΒΔ. γωνίας.

Εἰκ 16. Τομὴ ξίφους Λ-295.

Διασώζεται εἰς ὅλον τὸ μῆκός του μολονότι εἶναι συγκεκολλημένον ἐκ τεμαχίων. 'Αρκετὰ βαρὺ καὶ στερεὸν ξίφος βεβαίως τοῦ νύσσοντος τύπου.

'Η μακρὰ τριγωνικὴ λεπὶς ἔχει ὤμους ἀπεστρογγυλευμένους καὶ ράχιν τομῆς τριγωνικῆς, ἑκατέρωθεν τῆς ὁποίας καὶ κατὰ τὸ μῆκός της ἐχαράχθησαν λεπταὶ παράλληλοι αὔλακες. Σχετικῶς ἔχει μακρὸν μίσχον, εἰς τὸν ὁποῖον διεσώθη ὁ χαλκοῦς ἧλος.

Δύο ἀκόμη ἧλοι χαλκοῖ διασώζονται κάτω τῶν ὤμων καὶ πρὸς τὰς πλαγίας αἰχμάς. 'Η ἐπιφάνεια τῆς λεπίδος εἰς ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς μεταξὺ τῆς ρίζης τοῦ μίσχου καὶ τῆς γραμμῆς τῶν ἥλων κοσμεῖται ὑπὸ ἐγχαράκτου πλέγματος συνεχομένων σπειρῶν (πίν. 121β).

'Η ὑπὸ τῶν ἥλων στερεωμένη λαβὴ ἄφηνε τὴν ὑπὸ τοῦ πλέγματος κοσμουμένην ἐπιφάνειαν ἀκάλυπτον.

'Η θήκη τοῦ ξίφους ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ὑπολειμμάτων ὅτι ἦτο ἐκ δέρματος, τὸ ἄνοιγμα δὲ αὐτῆς θὰ ἐνισχύετο ὑπὸ ξύλου, ἴχνη τοῦ ὁποίου διεσώθησαν. 'Επ' αὐτοῦ ἐστερεοῦντο τὰ χρυσᾶ ἐλάσματα Λ - 386, ἐνῷ τὸ μηνοειδὲς χρυσοῦν ἔλασμα Λ - 385 ἐκόσμει μόνον τὴν ἐξωτερικὴν πλευρὰν τῆς θήκης (τοῦ κολεοῦ). Τύπος Α.

Λ-516. Μύκης ἐξ ἐλεφαντοστοῦ.

'Εθνικόν: 9584

Πίναξ 121γ

'Ανήκει εἰς τὸ ξίφος Λ - 295, δυστυχῶς μερικῶς μόνον διατηρεῖται. Προφανῶς ἀνήκει εἰς τὸν σφαιρικὸν τύπον ἄνευ ὑψηλοῦ λαιμοῦ. Εἰς τὸ κέντρον κεντρικὴ ὀπή, ἐντὸς τῆς ὁποίας διατηροῦνται ἴχνη ἑτέρας ὕλης, πιθανὸν ξύλου.

Ὕψος διασωθὲν 0,065 μ., διάμετρος 0,07 μ., διάμετρος ὀπῆς 0,02 μ.

Λ-296. Παραξιφὶς ἄμισχος.

'Εθνικόν: 8612

Πίναξ 122α

Μῆκος μέγιστον 0,375 μ., πλάτος μέγιστον 0,074 μ. Πάχος μέγιστον 0,011 μ., ἴσως ἀρχικῶς ἦτο 0,008 μ.

'Εκ τῆς ΒΔ. γωνίας.

Βαρὺ ὅπλον πολὺ κατιωμένον. Κατεσκευάσθη ἐκ δύο διαφόρων ἐλασμάτων προσκολληθέντων διὰ σφυρηλατήσεως. Φέρει κεντρικὴν πλατεῖαν λωρίδα στενουμένην πρὸς τὸ ἄκρον κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ σχῆμα τῆς παραξιφίδος. Οἱ ὦμοι εἰς τὰ ἄκρα ἀπολήγουν εἰς κνώδοντας διὰ τὴν στερέωσιν τῆς λαβῆς. Αὕτη πρὸς τούτοις ἐστερεοῦτο διὰ 4 ἥλων χαλκῶν· 3 τούτων ἐτέθησαν εἰς εὐθεῖαν γραμμὴν καὶ ὁ 4ος κάτωθεν τοῦ μεσαίου.

Λ-297. Μάχαιρα γλωσσοειδὴς ἀμφίστομος.

'Εθνικόν: 8610

Πίναξ 122β-δ

Μῆκος μέγιστον 0,243 μ., μῆκος λεπίδος 0,188 μ., πλάτος μέγιστον 0,058 μ. 'Αγκυροσχήμου λαβῆς πλάτος μέγιστον 0,042 μ.

'Εκ τῆς ΒΔ. γωνίας, εὑρέθη ἄνωθεν τοῦ ξίφους ἀρ. 293 (ὅρα πίνακα 112α). 'Η λαβὴ ἀρχικῶς προσηρμόσθη ἐσφαλμένως (πίν. 122β)· ἡ ὀρθὴ ἀποκατάστασις τοῦ σχήματος τῆς μαχαίρας ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἀρχιτεχνίτου Μαυραγάνη (πίν. 122δ).

Λεπτόν, ἀλλὰ στερεὸν ἔλασμα χαλκοῦν, νῦν πολὺ κατιωμένον, φέρει ἀπὸ γλωσσοειδὲς πλατὺ ἄκρον πρὸς στενοὺς ὤμους, οἱ ὁποῖοι καλύπτονται ὑπὸ ἀγκυροσχήμου ἐκ χαλκοῦ λαβῆς στερεουμένης διὰ τριῶν ἥλων τεθέντων εἰς εὐθεῖαν γραμμὴν καὶ διὰ τετάρτου κάτωθεν τοῦ μεσαίου. Ὁ λαιμὸς καὶ ὁ ἦλος τῆς ἀγκυροσχήμου λαβῆς ἐκαλύπτετο ὑπὸ ἐλεφαντοστοῦ, τμῆμα τοῦ ὁποίου διεσώθη. Καὶ ὁ κολεὸς τῆς μαχαίρας ἐκαλύπτετο ὑπὸ ἐλασμάτων ἐλεφαντοστοῦ (διὰ τὸ σχῆμα τῆς ἐκ χαλκοῦ λαβῆς ὅρα τὴν μάχαιραν I - 292).

Λ-298. Μονόστομον μαχαιρίδιον.

Ἐθνικόν: 8611

Πίναξ 123α

Μῆκος μέγιστον 0,123 μ., πλάτος κατὰ τοὺς ὤμους 0,017 μ., πλάτος μέγιστον ὀλίγον κάτωθεν αὐτῶν 0,0125 μ. Πάχος μετάλλου εἰς τὴν ράχιν 0,005 μ., κατὰ τὴν λαβήν, ὅπου διατηρεῖται καλῶς, 0,003 μ.

Χαρακτηριστικὸν μονόστομον μαχαιρίδιον, μὲ χονδρὴν κυρτὴν ράχιν καὶ αἰχμηρὰν ἐλαφρῶς καμπύλην πλευρὰν κοπῆς. Ἐκ τῶν ὤμων ἡ λεπὶς πλατύνεται πρὸς σημεῖον ὀλίγον κάτω τῶν ἥλων στερεώσεως, ὁπόθεν πλατύνεται πρὸς τὸ ἄκρον. Εἰς τοὺς ὤμους 2 χαλκοῖ ἦλοι πρὸς συγκράτησιν τῆς ξυλίνης λαβῆς (ἴχνη τῆς ὁποίας εὑρέθησαν). Ὁ χαλκὸς κάτω τῆς ξυλίνης λαβῆς, ἥτις ἔφθανε μέχρι σχεδὸν τοῦ πλατυτέρου σημείου, διετηρήθη καλῶς, τὸ λοιπὸν κατιωμένον καὶ φουσκωμένον. Τὸ φούσκωμα ἀποδεικνύει ὅτι ἐγένετο ἐκ δύο ἐλασμάτων ἰσχυρῶς σφυρηλατηθέντων. Τύπος Ια. Εὑρέθη ἄνωθεν τοῦ ξίφους Λ-293 καὶ διαγωνίως πρὸς τὸ ἄκρον τῆς μαχαίρας Λ-295 (πίν. 112α).

Παραβολή: Karo, πίν. LXXII, ἀρ. 216 μὲ ἐλεφαντίνην λαβήν.

Λ-299. Αἰχμὴ ἀκοντίου.

Ἐθνικόν: 8609

Πίναξ 123β

Μῆκος μέγιστον 0,241, λόγχης μῆκος 0,11 μ., αὐλοῦ μῆκος 0,13 μ., αὐλοῦ περίμετρος μεγίστη 0,07 μ., αὐλοῦ διάμετρος μεγίστη 0,018, δακτυλίου 0,025 μ. Ἐλάσματος πάχος κατὰ τὸν αὐλὸν 0,003 μ. Παρὰ τὸ ξίφος τῆς ΒΔ. γωνίας.

Κατασκευασθεῖσα ἐξ ἑνὸς ἐλάσματος ὅπως τὰ ἐκ τοῦ τάφου **Γ** καὶ **Ν**: Ἰσχυρὸν ἔλασμα περιετυλίχθη διὰ νὰ σχηματισθῇ ὁ κυλινδρικὸς «αὐλὸς» καὶ τὸ ἄκρον του περιεστράφη διὰ νὰ δημιουργηθῇ ὁ κατὰ τὸ ἄνοιγμά του δακτύλιος (πόρκης), τὰ δύο ἄκρα του ἄνω ἐσφυρηλατήθησαν διὰ νὰ δημιουργηθῇ ἡ φυλλόσχημος λόγχη μὲ δυνατὴν κατὰ τὸν ἄξονα ράχιν. Εἰς τὸν δακτύλιον ὀπαὶ διὰ τὴν προσήλωσιν τοῦ ξυλίνου στελεοῦ.

Εἰς τὸ κοῖλον εὑρέθη τεμάχιον κυλινδρικοῦ ξύλου τοῦ στελεοῦ, ἀκόμη δὲ καὶ μέρος τοῦ στελεοῦ εὑρέθη κάτω τῆς πλευρᾶς τῆς μαχαίρας Λ-295, περὶ αὐτὸ στρεπτὸν ἔλασμα χρυσοῦν ὡς ἐκ τοῦ τάφου **Ν**.

Παραβολή: Karo, πίν. XCVI ἀρ. 933 (μῆκος 0,438), XCVII ἀρ. 449 (0,605).

Λ-300. Μαχαιρίδιον μονόστομον.

Ἐθνικόν: 9585

Πίναξ 123γ

Μῆκος 0,143 μ., πλάτος μέγιστον 0,017 μ., πλάτος κατὰ τὸ ἄκρον τῆς λαβῆς 0,011 μ. Εὑρέθη μεταξὺ τῶν παραμερισμένων ὀστῶν. Κατιωμένον ἀλλὰ διατηρούμενον σχεδὸν εἰς ὁλόκληρον τὸ μῆκός του. Ράχις ἐλαφρῶς κυρτή. Τὸ ἔλασμα τῆς λεπίδος δημιουργεῖ καὶ τὴν λαβήν, ἐπὶ τῆς ὁποίας διετηρήθησαν δύο ἦλοι.

Λ-450. Αἰχμαὶ βελῶν.

Ἐθνικόν: 9619

Πίναξ 123δ

Τοῦ αὐτοῦ τύπου μὲ πλάγια πτερύγια καὶ πλατὺν ὦμον διὰ τὴν ἔνθεσιν τοῦ ξυλίνου στελέχους τοῦ βέλους. Τὰ περισσότερα ἔχουν μίαν τῶν πλευρῶν κυρτήν.

Ἐν ὅλῳ 29, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 28 ἐκ πυρίτου ἐρυθρωποῦ εὑρέθησαν κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν. Μία (πίν. 123δ), ἡ μεσαία τῆς κατωτάτης σειρᾶς, ἐξ ὀψιανοῦ τοῦ αὐτοῦ τύπου εὑρέθη μὲ τὰ συσσωρευμένα ὀστᾶ.

Παραβολή: Aghios Kosmas, εἰκ. 166 ἀρ. 17, 18. Zygouries, πίν. XX, ἀρ. 23. Asine, σ. 243 καὶ εἰκ. 175, ἀρ. 4. Eutresis, σ. 208, εἰκ. 280 ἀρ. 2. Karo, πίν. CI, ἀρ. 536 - 540. Marinatos, ΑΑΑ III, 1970, σ. 356, εἰκ. 11 (ἐκ τοῦ τύμβου Βρανᾶ).

* * *

Λ-380. Χρυσῆ ταινία.

'Εθνικόν: 8603

Πίναξ 124α καὶ β,3

Μῆκος μέγιστον 0,177 μ., πλάτος μέγιστον 0,034 μ., πλάτος κατὰ τὴν εὐθεῖαν πλευρὰν 0,024 μ., κατὰ τὸ καμπύλον ἄκρον 0,017 μ.

Λεπτότατον ἔλασμα μὲ ὀπάς, ἀνὰ μίαν εἰς ἕκαστον ἄκρον καὶ τέσσαρας κατὰ τὸ κέντρον. Τὸ περιχείλωμα τῶν ὀπῶν ἐξέχει εἰς τὴν διακοσμουμένην ὄψιν, ὥστε ἡ διάτρησις εἶχε γίνει ἐκ τῶν ὄπισθεν. 'Εὰν ἐκαρφώνετο εἰς ἀντικείμενον, τὸ περιχείλωμα θὰ ἦτο εἰς τὴν ὀπισθίαν ὄψιν.

'Ολόκληρος ἡ ἐπιφάνεια καλύπτεται ὑπὸ διακοσμήσεως. Κατὰ τὸ περίγραμμα διπλῆ σειρὰ στιγμῶν. Εἰς τὸ ἀριστερὸν (καμπύλον) ἄκρον ὀφιοειδὴς γραμμὴ ἄνω καὶ κάτω κεντρικοῦ στοιχείου ἀποτελουμένου ἐκ ταινίας εὐθυγράμμου πληρουμένης ὑπὸ μικρῶν παραλλήλων γραμμῶν. Τὸ πρὸς τὸ κέντρον ἄκρον τοῦ στοιχείου κλείεται ἀπὸ δύο ὀλίγον πλαγίως τεθειμένων γραμμῶν, τὸ διάκενον τῶν ὁποίων πληροῦται γραμμιδίων. 'Ακολουθεῖ δίσκος ἔκτυπος περιγραφόμενος ὑπὸ δύο δακτυλίων, τὸ διάκενον τῶν ὁποίων πληροῦται ὑπὸ μικρῶν παραλλήλων γραμμῶν, ἐν συνεχείᾳ μεγαλύτερος δίσκος ὁμοίως περιγραφόμενος. Μεταξὺ τῶν δύο δίσκων ἄνω καὶ κάτω μικρότεροι ἔκτυποι δίσκοι, συνδεόμενοι μεταξύ των δι' ὀφιοειδοῦς γραμμῆς. Τὸ κέντρον τῆς ταινίας κατέχεται ὑπὸ ἐκτύπου δίσκου περιγραφομένου ὑπὸ δύο ὁμοκέντρων κύκλων, τὸ διάκενον τῶν ὁποίων κοσμεῖται ὑπὸ ὀφιοειδοῦς γραμμῆς· τέσσαρες μικρότεροι δίσκοι ἔχουν τεθῆ συμμετρικῶς εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τοῦ κεντρικοῦ στοιχείου, μεταξὺ δὲ ἑκάστου ζεύγους αὐτῶν διακρίνεται ἔκτυπος ὀφιοειδὴς γραμμή. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐσχηματίσθησαν δύο ἀκόμη ἔκτυποι δίσκοι περιβαλλόμενοι ὑπὸ ὀφιοειδοῦς συνεχοῦς γραμμῆς πληρούσης τὸ διάκενον δύο κύκλων, οἱ ὁποῖοι καταλαμβάνουν τὸ δεξιὸν τμῆμα τῆς ταινίας. Εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἀκραῖον παραλληλόγραμμον στοιχεῖον τὸ πληρούμενον ὑπὸ παραλλήλων μικρῶν γραμμῶν καὶ περιβαλλόμενον ὑπὸ ὀφιοειδῶν γραμμῶν.

'Η ὅλη διακόσμησις φαίνεται ἐξεζητημένη καὶ δὲν εἶναι τόσον ἀκριβής.

'Ενδιαφέρουσαι εἶναι αἱ ὀφιοειδεῖς γραμμαί, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ παραβληθοῦν πρὸς τὰς λεπτὰς συμπληρωματικὰς γραμμὰς τῆς πρόχου ὑπ' ἀριθμὸν Λ1 - 114 τοῦ τάφου **Λ1.**

Λ-381. Φυλλόσχημον χρυσοῦν ἔλασμα.

'Εθνικόν: 860 3

Πίναξ 124α καὶ β,2

Μέγιστον διασωθὲν μῆκος 0,133 μ., πλάτος μέγιστον διασωθὲν 0,033 μ., πλάτος κατὰ τὸ εὐθὺ ἄκρον 0,022 μ.

'Εκ τῶν συσσωρευμένων ὀστῶν τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς.

Λεπτότατον φύλλον χρυσοῦ. Εἰς τὸ εὐθὺ ἄκρον φέρει τέσσαρας ὀπάς.

'Η ὅλη ἐπιφάνεια καλύπτεται ὑπὸ ἐκτύπου διακοσμήσεως. Εἰς τὸ στρογγύλον ἄκρον κύκλος ἐκ στιγμῶν περικλείων φυλλόσχημον στοιχεῖον δύο καθέτων γραμμῶν, ἑκατέρωθεν τῶν ὁποίων ἔχομεν πολλὰς μικρὰς παραλλήλους λοξὰς γραμμάς. 'Ακολουθεῖ δίσκος ἔκτυπος περιβαλλόμενος ὑπὸ στιγμῶν· ἄνω καὶ κάτω αὐτοῦ ὀφιοειδεῖς γραμμαί. 'Εν συνεχείᾳ ἔχομεν μικρὸν δίσκον εἰς τὸ κέντρον τοῦ πλάτους καὶ μετ' αὐτὸν ἀντωπὰ ἡμικύκλια πέραν τῶν ὁποίων μικρὸς δίσκος. Μετ' αὐτὸν μεγαλύτερος δίσκος μὲ τέσσαρας μικροτέρους κατὰ τὰ τέσσαρα ἄκρα. Τὸ στοιχεῖον αὐτὸ φέρει ἑκατέρωθεν δύο συστήματα ἐκ δύο κατακορύφων γραμμῶν περικλειουσῶν μικρὰς παραλλήλους γραμμάς. Τὸ δεξιὸν ἄκρον καλύπτεται ὑπὸ φυλλοσχήμου στοιχείου — κλάδος μὲ φύλλα. 'Η περίμετρος τονίζεται ὑπὸ διπλῆς γραμμῆς στιγμῶν.

Τὸ ὅλον ἐξεζητημένον καὶ οὐχὶ τόσον καλῶς εἰργασμένον.

Τὰ φυλλόσχημα στοιχεῖα ἐνθυμίζουν τὴν «πτέραν» τοῦ ἀγγείου ὑπ' ἀριθμὸν Β - 14.

Λ-382. Ταινία χρυσῆ.

'Εθνικόν: 8603

Πίναξ 124α καὶ β,1

Μῆκος μέγιστον 0,175 μ., πλάτος μέγιστον 0,025 μ., πλάτος κατὰ τὰ ἄκρα 0,012 μ.

'Εκ τῶν συσσωρευμένων ὀστῶν τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς. Διασώζεται πλήρως.

Λεπτὸν ἔλασμα χρυσοῦ, πλατὺ κατὰ τὸ κέντρον καὶ στενούμενον κατὰ τὰ ἄκρα.

Φέρει ἀνὰ μίαν ὀπὴν εἰς ἕκαστον ἄκρον καὶ δύο εἰς τὸ κέντρον. Αἱ ὀπαὶ τῶν ἄκρων ἔχουν περιχείλωμα εἰς τὴν διακοσμουμένην ὄψιν, ἀντιθέτως αἱ τοῦ κέντρου.

Ἡ ἐπιφάνεια τῆς ταινίας καλύπτεται ὑπὸ ἐκτύπου διακοσμήσεως ὄχι τόσον πυκνῆς ὡς ἡ τῶν προηγουμένων. Ἀποτελεῖται ἀπὸ μικροτέρους καὶ μεγαλυτέρους δίσκους περιβαλλομένους ὑπὸ ὁμοκέντρων κύκλων, τὰ διάκενα τῶν ὁποίων πληροῦνται στιγμῶν ἤ, εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν μικροτέρων, ἀφήνονται κενά. Ὀφιοειδεῖς γραμμαὶ καθέτως καὶ ὁριζοντίως σχεδιασμέναι καὶ φυλλόσχημον στοιχεῖον κατὰ τὸ δεξιὸν ἄκρον συμπληρώνουν τὴν διακόσμησιν. Τὸ περίγραμμα τοῦ ἐλάσματος περιγράφεται ὑπὸ στιγμῶν.

Ἐνδιαφέρουσα ἡ χρῆσις ὀφιοειδῶν γραμμῶν. Ὅρα καὶ Karo, πίν. XXXIX ἀρ. 231 ἐκ τοῦ τάφου IV δι' ὀφιοειδεῖς γραμμάς.

Λ-383. Ταινία χρυσῆ.
Ἐθνικόν: 8603

Πίναξ 124β,4

Μῆκος μέγιστον 0,10 μ., πλάτος μέγιστον 0,022 μ., περὶ τὸ μέσον, πλάτος κατὰ τὸ εὐθὺ ἄκρον 0,018 μ.

Ἐκ τῶν συσσωρευμένων ὀστῶν τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς. Πλατὺ ἔλασμα κατὰ τὸ ἓν ἄκρον εὐθύ, κατὰ τὸ ἄλλο ἐλλειπτικόν. Δύο μικραὶ ὀπαὶ καὶ μία μεγάλη κατὰ τὸ ἐλλειπτικὸν καὶ δύο κατὰ τὸ εὐθὺ ἄκρον.

Περιχείλωμα καὶ τῶν πέντε ὀπῶν εἰς τὴν διακοσμουμένην ἐπιφάνειαν.

Ἡ ἐπιφάνεια κοσμεῖται πλήρως. Στιγμαὶ καὶ πάλιν τονίζουν τὸ περίγραμμα τοῦ ἐλάσματος. Ἡ ὅλη ἐπιφάνεια κοσμεῖται ὑπὸ ἐκτύπων δίσκων μικρῶν καὶ μεγάλων, περιγραφομένων ὑπὸ ὁμοκέντρων κύκλων καὶ στιγμῶν. Μεταξὺ τῶν δίσκων ὀφιοειδεῖς γραμμαὶ καὶ εἰς μίαν περίπτωσιν (παρὰ τὸ ἐλλειπτικὸν ἄκρον) φυλλόσχημον στοιχεῖον.

Λ-384. Λωρὶς χρυσῆ.
Ἐθνικόν: 8603 (407)

Πίναξ 124β,5

Μέγιστον μῆκος 0,099 μ., πλάτος τὸ αὐτὸ εἰς ὅλον τὸ μῆκος 0,005 μ.

Ἐκ τῶν συσσωρευμένων ὀστῶν. Φαίνεται ὅτι διασώζεται εἰς ὅλον τὸ μῆκος, ἂν καὶ ἓν ἄκρον κατὰ τὰ πλάγια εἶναι ἀποκεκρουμένον. Ἀνὰ τρεῖς ὀπαὶ εἰς ἕκαστον τῶν ἄκρων.

Ἡ διακόσμησις σύγκειται ἀπὸ μίαν σειρὰν στιγμῶν.

Λ-385. Χρυσοῦν κόσμημα κολεοῦ ξίφους.
Ἐθνικόν: 8606

Πίναξ 125α,1 καὶ 124γ

Ὕψος μέγιστον σώματος 0,05 μ., ὕψος μέγιστον ἄκρου διακοσμήσεως καὶ τοῦ γυρίσματος 0,04 μ., ὕψος μέγιστον εἰς ἄκρον κεράτων 0,095 μ., πλάτος μεταξὺ προεξοχῶν κεράτων 0,09 μ.

Εὑρέθη ὑπὸ τὸ ξίφος μὲ τὴν διακόσμησιν κάτω (πίν. 126) εἰς τὴν ΒΔ. γωνίαν τοῦ τάφου.

Λεπτότατον φύλλον χρυσοῦ, τὸ ὁποῖον ἐκόσμει τὴν ἐκ δέρματος θήκην ξίφους.

Ὁλόκληρος ἡ ἐπιφάνειά του κοσμεῖται ἐκτύπως. Ἡ ἄνω παρυφὴ φέρει μικρὰς παραλλήλους γραμμάς, ἡ κάτω καὶ αἱ ἐπιφάνειαι τῶν πλευρῶν μικροὺς κύκλους μὲ στιγμὴν εἰς τὸ κέντρον ἐνουμένους διὰ τοξοειδοῦς ἐφαπτομένης. Τὸ κύριον σῶμα διαιρεῖται εἰς τρεῖς στενὰς ζώνας, αἱ ὁποῖαι χωρίζονται ὑπὸ λεπτοτάτων ἐκτύπων δακτυλίων καὶ κοσμοῦνται διαφοροτρόπως· ἡ ἀνωτάτη μὲ ἄλυσιν ρομβοειδῶν φύλλων, ἡ μεσαία μὲ μικρὰς παραλλήλους, ἐλαφρῶς καμπύλας γραμμὰς (μηνοειδεῖς) ἐστραμμένας πρὸς τὰ ἀριστερά, ἡ κατωτάτη ἐπίσης μὲ ἐλαφρῶς καμπύλας γραμμάς, ἀλλ' ἐστραμμένας πρὸς τὰ δεξιά. Τὸ σῶμα χωρίζεται ἀπὸ τὰς πλαγίας πλευρὰς ὑπὸ καθέτων γραμμῶν. Λεπτοτάτη ἐργασία.

Παραβολή: Διὰ τὸ σχῆμα, ὅρα ἐκ τοῦ τάφου V, Karo, πίν. LXXXIII, ἀρ. 634 - 635, πίν. LXXXIV, ἀρ. 690, καὶ ἀρ. 723. ΠΑΕ 1953, σ. 217, εἰκ. 7.

Λ-386α. Χρυσοῦν ἔλασμα κολεοῦ.
Λ-386β. Ἐθνικόν: 8604

Πίναξ 125β

386α: μῆκος μέγιστον 0,143 μ. ἄνω, 0,137 μ. κάτω, ὕψος ὁριζοντίου μέλους 0,018 - 0,019 μ., ὕψος ὁλικὸν 0,05 μ., ὕψος ἐξωτερικοῦ κύκλου 0,031 μ., πλάτος ἐξωτερικοῦ κύκλου 0,036 μ.

386β: μῆκος μέγιστον 0,147 μ., μῆκος μέγιστον κάτω 0,139 μ., ὕψος ὁριζοντίου μέλους 0,02 μ., ὕψος ὁλικὸν 0,05 μ., ὕψος κύκλου 0,029 - 0,03 μ., πλάτος κύκλου 0,036 μ.

Λεπτότατα χρυσᾶ φύλλα, τὰ ὁποῖα προφανῶς ἐκόσμουν τὸ ἄνοιγμα τῆς θήκης ἄνω καὶ κάτω. Δυστυχῶς μετεκινήθησαν, ὡς εἴδομεν, τῆς θέ-

σεώς των κατὰ τὴν ἀνασκαφήν. Εἰς τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν κατέχουν εἰς τὸν πίνακα 112α ἐτέθησαν μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν ξιφῶν διὰ τὴν φωτογράφησιν.

Τὸ κόσμημα ἀποτελεῖται ἀπὸ ὁριζοντίαν ταινίαν, ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς ὁποίας ἐκφύεται κύκλος.

Καὶ τὰ δύο ἐλάσματα παρουσιάζουν τὴν αὐτὴν διακόσμησιν. Τὸ περίγραμμα ἀποτελεῖται ἀπὸ διπλᾶς ἐγχαράκτους γραμμάς. Ἡ κεντρικὴ ἐπιφάνεια καλύπτεται ὑπὸ παραλλήλων λοξῶν γραμμῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐχαράχθησαν διπλᾶ τρίγωνα μὲ τὰ διάκενα πληρούμενα ὑπὸ διπλῆς ὀφιοειδοῦς γραμμῆς. Τὰ ἄκρα πληροῦνται ἀπὸ διπλᾶ τρίγωνα κατακόρυφα καὶ ὁριζόντια μὲ στιγμὰς εἰς τὰ διάκενα. Ὁ κύκλος καὶ τὰ πλάγια τῆς ὁριζοντίας πλευρᾶς ποικίλλονται μὲ συνεχῆ ἅλυσιν σιγμοσχήμου στοιχείου, μὲ κύκλους καὶ στιγμὴν εἰς τὸ μέσον ἢ μὲ τοξοειδεῖς γραμμὰς ἀντιθέτως τεθειμένας.

Τὰ σιγμόσχημα στοιχεῖα εἶναι ἔκτυπα, ἐνῷ αἱ γραμμαὶ ἐγχάρακτοι. Καὶ πάλιν ἀξιοπαρατήρητοι αἱ ὀφιοειδεῖς γραμμαί.

Ἡ ὅλη διακόσμησις λεπτὴ καὶ καλαίσθητος.

Παραβολή: ἐκ τοῦ τάφου IV, Karo, πίν. XLV ἀρ. 292, 293.

Διακόσμησις : ἐκ τοῦ τάφου V, Karo, πίν. LXXXIV ἀρ. 724.

Ὅμοια περίπου ἐλάσματα εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους IV καὶ III καὶ ἐξελήφθησαν ὡς καλύμματα κτενίων. Νῦν ἀποδεικνύονται ὡς κοσμήματα ξιφῶν.

Λ-387. Χρυσοῦν ἔλασμα - κάλυμμα ἄκρου κολεοῦ.

Ἐθνικόν: 8605

Πίναξ 125α,2 καὶ 124γ

Μῆκος 0,052 μ., πλάτος προσθίας ὄψεως 0,017 - 0,021 μ., πλάτος πλαγίας ὄψεως 0,014 μ., πλάτος β′ πλαγίας ὄψεως 0,011 μ.

Λεπτότατον φύλλον χρυσοῦ. Ἡ ὅλη ἐπιφάνεια καλύπτεται ὑπὸ ἐκτύπου διακοσμήσεως. Ὑπὸ ἐκτύπων γραμμῶν διαιρεῖται εἰς καθέτους ζώνας, ὅπου δὲ τὸ ἔλασμα ἐκάμπτετο περὶ τὸ ὑλικὸν τῆς θήκης, αἱ ζῶναι εἶναι πλατύτεραι καὶ ἀκόσμητοι. Αἱ ἄλλαι πληροῦνται κυρίως ὑπὸ τοῦ σιγμοσχήμου μετὰ τελείας διακοσμητικοῦ στοιχείου καὶ βοστρυχοειδῶν γραμμῶν μὲ λεπτοτάτας ἄνω μικρὰς γραμμὰς ποὺ σχεδὸν σχηματίζουν σκίασιν.

Ἐργασία πολὺ λεπτὴ καὶ καλαίσθητος.

Παραβολή: Ἐκ τοῦ τάφου V, Karo, πίν. LXXXIV ἀρ. 724 καὶ πίν. LXXXIV ἀρ. 282, ἐκ τοῦ τάφου IV. ΠΑΕ 1953, σ. 217 εἰκ. 7.

Λ-388. Κόσμημα θήκης μὲ θυσάνους.

Ἐθνικόν: 8607

Πίνακες 124γ καὶ 126

Μῆκος μέγιστον 0,074 μ., μῆκος ἐλλείψεως 0,055 μ., πλάτος μέγιστον ἐλλειπτικοῦ ἐλάσματος 0,02 μ. περὶ τὸ μέσον τοῦ μήκους τῆς θήκης.

Λεπτότατον ἔλασμα ἐλλειπτικοῦ σχήματος, αἱ παρυφαὶ τοῦ ὁποίου ἐστράφησαν ἔσω διὰ νὰ συγκρατηθῇ ἐπὶ τῆς θήκης. Φέρει τέσσαρας ἀκραίας ἀποφύσεις θυσανοειδεῖς. Σπειροειδὲς ἔκτυπον κόσμημα ἐπὶ τοῦ ἐλάσματος. Δύο συνεχόμεναι σπεῖραι ἑνούμεναι ὑπὸ μικρῶν ἐφαπτομένων, ἄνω καὶ κάτω τῶν ὁποίων ἐτέθησαν μικρότεραι ψευδοσπεῖραι μὲ μικρὰς ἐφαπτομένας γραμμὰς ὡσὰν μίσχους. Αὗται καταλήγουν εἰς τὴν περιβάλλουσαν τὸ ἔλασμα γραμμήν, τῆς ὁποίας ἀποτελοῦν συνέχειαν.

Εἰς τὰς ἀποφύσεις συγκεντρικοὶ κύκλοι. Θύσανοι ἐκ λεπτοτάτου φύλλου χρυσοῦ περιελιχθέντος [1].

ΤΑΦΟΣ ΛΑΜΒΔΑ 1 (πίν. 127)

Ὁ μικρὸς αὐτὸς τάφος εἶναι κατεσκευασμένος σχεδὸν ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον μὲ τὰς μακράς του πλευρὰς ἐστραμμένας πρὸς Ἀνατολὰς καὶ Δυσμάς.

Ὁ χῶρός του καὶ ἡ πληροῦσα αὐτὸν ἐπίχωσις περιεγράφησαν εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν (πίν. 10β καὶ εἰκ. 2). Εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ τάφου τὴν λα-

1. ΠΑΕ 1953, σ. 217, εἰκ. 7

ξευθεῖσαν εἰς τὸν βράχον εὑρέθη ὀπή, ὕψους 1 μ. καὶ πλάτους κατὰ τὴν βάσιν 0,80 μ., πλήρης ἐρυθρωποῦ χώματος, ὁμοίου πρὸς τὸ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου, τὸ ὁποῖον προφανῶς προῆλθε ἀπὸ τὴν λάξευσιν τοῦ ἐρυθρωποῦ βράχου τῆς περιοχῆς. Ὁ τάφος ἔχει μῆκος μέγιστον 1,13 μ. καὶ μέσον πλάτος 0,63 μ. Κατὰ τὸ βόρειον τμῆμα τὸ πλάτος του εἰς τὸ δάπεδον ἀνέρχεται εἰς 0,80 μ. Κατὰ τὸ τμῆμα ἐκεῖνο καὶ κάτωθεν τοῦ ἄκρου τοῦ καταπεσόντος βράχου εἶχε τεθῆ σειρὰ πλίνθων, ἴσως διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς στέγης τοῦ τάφου. Ἴχνη μόνον τῆς στέγης διεσώθησαν. Αὕτη φαίνεται ὅτι ἦτο ἐκ τύφης. Τὸ δάπεδον τοῦ τάφου ἀπετέλει αὐτὸς ὁ ἐρυθρωπὸς βράχος. Ὁ **Λ1** εἶναι εἷς τῶν σπανίων τάφων, τὸ δάπεδον τοῦ ὁποίου δὲν ἐκαλύπτετο ὑπὸ χαλίκων ἢ κροκαλῶν. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου καὶ πολὺ πλησίον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου εὑρέθη σκελετὸς κείμενος ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον μὲ τὰ σκέλη ἰσχυρῶς κεκαμμένα. Εἶχε τοποθετηθῆ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς καὶ ἔφερε τὴν μὲν δεξιὰν χεῖρα κάτω τῆς σιαγόνος, τὴν δὲ ἀριστερὰν κεκαμμένην κατὰ τὸν ἀγκῶνα, πρὸ τοῦ στήθους. Τὰ κτερίσματά του πρὸς τὰ ὁποῖα ἐστρέφετο ἡ κεφαλὴ ἀπετελοῦντο ἐκ δύο μόνον ἀγγείων — τῶν ὑπ' ἀριθμὸν 114 καὶ 115 —· ταῦτα εἶχον ἀποτεθῆ εἰς τὴν ΒΔ. γωνίαν τοῦ τάφου καὶ πρὸ τοῦ προσώπου τοῦ λειψάνου (πίν. 127α).

Κατὰ τὸν Angel ὁ σκελετὸς ἀνῆκεν ἴσως εἰς ἄνδρα 25 ἐτῶν περίπου.

Εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου εὑρέθησαν 3 λίθοι οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τὰ τοιχώματά του ἢ τὴν ἐκ τοῦ βράχου γενομένην ἐπίχωσιν ἔχοντες. Προφανῶς προῆλθον, ὡς εἴδομεν, ἀπὸ τὸ τοιχάριον τοῦ τάφου **Λ**.

Λ1-114. Πρόχους.

Ἐθνικόν: 8614

Πίναξ 127β,2 Τομή, πίν. 220

Ὕψος εἰς τὸ χεῖλος 0,17 μ., εἰς τὴν κορυφὴν τῆς λαβῆς 0,175 μ., διάμετρος βάσεως 0,048 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικὴ μεγίστη 0,058 μ., ἐσωτερικὴ καθέτως πρὸς τὴν λαβὴν 0,051 μ., ὕψος λαβῆς ἀπὸ τοῦ ὤμου 0,05 μ., περίμετρος 0,415 μ., διάμετρος μεγίστη 0,13 μ.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Ἀκεραία.

Πηλὸς κιτρινωπός, καλῶς ὠπτημένος, ἡ ἐπιφάνεια ἐλειάνθη διὰ πλατέος ἐργαλείου, ἴχνη ἐμφανῆ εἰς πλεῖστα σημεῖα τῆς ἐπιφανείας.

Βάσις ὑψηλή, κωνικὴ πλατεῖα κάτω, κορμὸς ὠοειδὴς μὲ ἀπεστρογγυλευμένον ὦμον, λαιμὸς εὐρυνόμενος ἄνω καταλήγει εἰς ἐκτρεπόμενον εὐρὺ χεῖλος, λαβὴ πλατεῖα ταινιόσχημος, ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψουμένη ὀλίγον αὐτοῦ καταλήγει εἰς τὸν ὦμον. Σχῆμα ραδινὸν καὶ χαρίεν.

Διακόσμησις δίχρωμος δι' ἀμαυρῶν χρωμάτων μελανοῦ καὶ ἐρυθροῦ. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ χείλους ἐγράφησαν συμμετρικῶς ἀπ' ἀλλήλων κατ' ἀποστάσεις τέσσαρες ὁμάδες διπλῶν τάξεων. Περὶ τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ ἐγράφη δακτύλιος καὶ ὑπ' αὐτὸν δύο ταινίαι, ἡ κατωτέρα ἀπολήγει εἰς κυματοειδῆ πρὸς τὰ κάτω περιφέρειαν περιγραφομένην ὑπὸ λεπτῆς κυματοειδοῦς γραμμῆς. Μεταξὺ τῶν ταινιῶν αὐτῶν καὶ δύο δακτυλίων γεγραμμένων διὰ μέλανος χρώματος κεῖται ζώνη πλατεῖα, ἥτις φέρει τὴν κυρίαν διακόσμησιν τῆς πρόχου. Δέκα δίσκοι ὁλόβαφοι ἐγράφησαν μὲ ἀραιὸν ἢ πυκνότερον ἐρυθρὸν χρῶμα εἰς ὁριζοντίαν σειράν.

Οἱ δίσκοι οὗτοι περιβάλλονται ὑπὸ κύκλων μελανοκαστανοῦ χρώματος.

Οἱ κύκλοι καὶ οἱ ἐντὸς αὐτῶν δίσκοι ἄνω καὶ κάτω περιγράφονται ὑπὸ παχείας κυματοειδοῦς γραμμῆς ἡ ὁποία περιβάλλει τὸν πρῶτον κύκλον, ἐνῷ ἀνὰ μία κυματοειδὴς συνεχὴς γραμμὴ περιγράφει τοὺς δίσκους ἄνω καὶ κάτω. Περὶ τὸν πυθμένα ἐγράφη κυματοειδὴς νευρώδης γραμμὴ διὰ μελανοῦ χρώματος. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς λαβῆς κοσμεῖται ὑπὸ δύο καθέτων γραμμῶν, ἐνῷ περὶ τὴν ρίζαν της ἐγράφη κυκλικὴ γραμμή.

Παραβολή: Ἀγγεῖον Μ-143. Prosymna II,

σ. 160, εἰκ. 645, καὶ σ. 161, εἰκ. 648. Phylakopi, πίν. XX ἀρ. 5 διὰ τὴν διακόσμησιν καὶ πίν. XXI ἀρ. 1 καὶ 4 διὰ τὸ σχῆμα.

Λ1-115. Κανθαρόσχημος σκύφος.

Ναύπλιον: 13318

Πίναξ 127,β1 Τομή, πίν. 233

Ὕψος 0,036 μ., διάμετρος 0,078 - 0,085 μ., διάμετρος βάσεως 0,025 μ., περίμετρος 0,28 μ., πλάτος χείλους 0,005 μ., πάχος χείλους 0,002 μ., λαβῶν πλάτος 0,014 μ., ὕψος 0,045 μ., ἄνοιγμα 0,02 μ.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Ἀκέραιος.

Πηλὸς ὑποκίτρινος περιέχων τρίμματα χαλαζίου.

Βάσις μικρά, πεπλατυσμένη, κορμὸς ἡμισφαιρικός, χεῖλος ὀξὺ μὲ ἐξωτερικὸν περιχείλωμα, λαβαὶ κατακόρυφοι, ταινιόσχημοι, ἐλαφρῶς αὐλακωταί, ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους ὑπερυψοῦνται αὐτοῦ καὶ καταλήγουν εἰς τὴν κοιλίαν.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανοῦ χρώματος. Εἰς τὸ χεῖλος ἓξ ὁμάδες ἐκ τριῶν, τεσσάρων καὶ πέντε στιγμῶν συμμετρικῶς διατεθειμένων ἀνὰ τρεῖς εἰς τὰ δύο ὑπὸ τῶν λαβῶν σχηματιζόμενα ἡμίτομα τοῦ κύκλου τοῦ στομίου. Ὀλίγον κάτωθεν τοῦ χείλους πλατὺς δακτύλιος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξαρτῶνται ἓξ ὁμάδες ἐκ τριῶν συνεχομένων ἡμικυκλίων, ἑκάστη διατεταγμένη κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰς ὁμάδας τῶν στιγμῶν τοῦ χείλους. Αἱ λαβαὶ κοσμοῦνται ὑπὸ ὁμάδων τριῶν ὁριζοντίων παραλλήλων γραμμῶν κατὰ διαστήματα, τρεῖς γραμμαὶ παρὰ τὸ χεῖλος, κατὰ τὴν κάμψιν καὶ κατὰ τὴν ἀπόληξιν τῆς λαβῆς.

Παραβολή: Prosymna II, σ. 8, εἰκ. 51 ἀρ. 743, σ. 11, εἰκ. 62 ἀρ. 758 καὶ σ. 13, εἰκ. 75 ἀρ. 1200.

ΤΑΦΟΣ ΛΑΜΒΔΑ 2 (πίν. 128)

Ἡ κατάρρευσις τοῦ ξηροτοίχου τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ τάφου **Λ** ἀπεκάλυψεν, ὡς εἴδομεν, ἐλλειψοειδὲς εἰς τὸν βράχον κοίλωμα, τοῦ ὁποίου τὸ ἄνοιγμα ἐκλείετο ὑπὸ προχείρου σειρᾶς ἐπαλλήλων λίθων. Ἡ ἀφαίρεσις αὐτῶν ἀπέδειξεν ὅτι τὸ κοίλωμα ἦτο τάφος, τοῦ ὁποίου ἡ νοτία πλευρὰ ἐκόπη κατὰ τὴν λάξευσιν τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ τάφου **Λ.** Διὰ τοῦ κοιλώματος τῆς πλευρᾶς αὐτῆς ἠρευνήθη ὁ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἀποκαλυφθεὶς τάφος, τὸν ὁποῖον ἀπεκαλέσαμεν **Λ2.**

Τὸ σχῆμα τοῦ τάφου εἶναι ἐλλειπτικὸν καὶ αἱ διαστάσεις του ἀνέρχονται εἰς μῆκος μέγιστον 1,10 μ. καὶ πλάτος μέγιστον κατὰ τὸ δάπεδον 0,60 μ. Περὶ τὰ 0,60 μ. ὑψηλότερον τὸ πλάτος ἀνέρχεται εἰς 0,73 μ. Εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖνο φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε βαθμὶς ἢ πατούρα, λαξευμένη εἰς τὸν βράχον διὰ τὴν στερέωσιν τῆς στέγης. Οὐδὲν ἴχνος τῆς στέγης αὐτῆς εὑρέθη εἰς τὴν ἐπίχωσιν, ἥτις περιελάμβανε χῶμα μελανόφαιον καὶ ὀλίγα ΜΕ ὄστρακα τύπου μινυείου καὶ μετ' ἀμαυροχρώμου γεωμετρικῆς διακοσμήσεως. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου εὑρέθησαν δύο σκελετοί. Τὰ ὀστᾶ τοῦ ἑνὸς προφανῶς εἶχον παραμερισθῆ κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ τάφου. Κατὰ τὸν Angel ἀνήκουν εἰς ἄνδρα ὕψους 1,61 μ. καὶ ἡλικίας 37 περίπου ἐτῶν. Τὸ κρανίον εἶχε τεθῆ κάτω τῶν ὀστῶν τῶν χειρῶν καὶ τῶν μηρῶν (πίν. 128α).

Πλησίον τῶν παραμερισμένων ὀστῶν, κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ χώρου, εὑρέθη τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 133 ἀγγεῖον.

Κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ τάφου εὑρέθη πλήρης σκελετὸς παιδίου, περίπου 5 ἐτῶν, τὸ λείψανον τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀποτεθῆ ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν καὶ ἐπὶ τῆς ράχεώς του μὲ τοὺς πόδας ἰσχυρῶς κεκαμμένους. Ἡ κεφαλὴ ἔκλινε πρὸς Ἀνατολὰς

πρὸς τὸν δεξιὸν ὦμον, ὅπου θὰ εἶχε κατολισθήσει. Αἱ χεῖρες, κεκαμμέναι κατὰ τὸν ἀγκῶνα, ἐφέροντο ἡ μὲν δεξιὰ πρὸς τὴν κεφαλήν, ἡ δὲ ἀριστερὰ πρὸς τὸ στῆθος. Ἡ θέσις τῆς σπονδυλικῆς στήλης ἀποδεικνύει ὅτι ὁ νεκρὸς ἐτέθη ἐκτάδην μὲ τοὺς πόδας ὑψωμένους κατὰ τὸ γόνυ καὶ μὲ τὰς πτέρνας εἰς τὸ δάπεδον. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καὶ τὴν σῆψιν τῶν μυώνων τὰ ὀστᾶ τῶν ποδῶν ὠλίσθησαν πρὸς τὰ ἀριστερά. Εἶναι προφανὲς ὅτι οἱ ἀνευρόντες τὸν τάφον κατασκευασταὶ τοῦ τάφου **Λ** δὲν τὸν ἐσύλησαν· οὕτω καὶ τὰ ὀστᾶ καὶ τὰ ὀλίγα κτερίσματα ἔμειναν εἰς τὴν θέσιν των.

Λ2-133. Λαγηνόσχημον δίωτον ἀγγεῖον.

Ναύπλιον: 13369

Πίναξ 128β Τομή, πίν. 235

Ὕψος 0,105 - 0,115 μ., διάμετρος 0,111 μ., διάμετρος βάσεως 0,049 - 0,05 μ., περίμετρος 0,35 μ., πάχος 0,006 μ., διάμετρος χείλους 0,084 μ., περίμετρος χείλους 0,26 μ. Ἀκέραιον.

Ἐκ τῶν παραμερισμένων ὀστῶν.

Πηλὸς ὑποκίτρινος εἰς τμήματα ὑπέρυθρος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου, χονδρόκοκκος. Ἐπίχρισμα κιτρινωπὸν μὲ πρασινίζουσαν ἀπόχρωσιν. Χειροποίητον.

Βάσις πεπλατυσμένη ἀνωμάλως, ὀλίγον ὑψωμένη, κορμὸς κυρτούμενος ἐλαφρῶς πρὸς ταπεινὸν λαιμὸν καὶ ἐκτρεπόμενον στρογγύλον χεῖλος, λαβαὶ κυλινδρικαὶ τοξοειδεῖς, τεθειμέναι κατὰ τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ μελανοῦ ἀμαυροῦ, ἀποτελουμένη ἐκ δακτυλίων, τριῶν κατὰ τὸν λαιμὸν καὶ ὑπὸ τὸ χεῖλος καὶ δύο κατὰ τὴν κοιλίαν κάτω τῶν λαβῶν.

Κατὰ τὴν ράχιν τῶν λαβῶν ἀνὰ μία γραπτὴ γραμμή.

Παραβολή: ΠΑΕ 1954, σ. 263, εἰκ. 12γ.

Λ2-134. Μικρὰ ὀπισθότμητος προχοΐσκη.

Ναύπλιον: 13340

Πίναξ 128γ

Ὕψος 0,114 μ., διάμετρος 0,089 μ., διάμετρος βάσεως 0,037 μ., ὕψος λαιμοῦ ± 0,02 μ., διάμετρος χείλους 0,03 μ., περίμετρος ὤμου 0,28 μ., λαβῆς ἄνοιγμα ± 0,04 μ.

Ἐκ τοῦ παιδικοῦ σκελετοῦ. Συμπεπληρωμένη κατὰ τὸ χεῖλος καὶ μικρὰ τμήματα τῆς κοιλίας. Πηλὸς κιτρινέρυθρος μετὰ πολλῶν τριμμάτων χαλαζίου ἀτελῶς ὠπτημένος.

Βάσις μικρά, ἀτελῶς πεπλατυσμένη, κορμὸς ἐπιμήκης σφαιρικός, ὦμος ἀπεστρογγυλευμένος, λαιμὸς χαμηλός, χεῖλος λεπτὸν ἀπεστρογγυλευμένον, σχηματίζον μικρὰν αὐλακωτὴν προχοὴν μὲ ἄκρον ἀποτετμημένον, λαβὴ κυλινδρικὴ κάθετος μὲ παρειὰς πεπλατυσμένας.

Διακόσμησις διὰ καστανοῦ ἀμαυροῦ παχέος χρώματος ἀποτελουμένη ἐκ δακτυλίων, ἐξ ὧν τρεῖς τεθειμένοι κατὰ τὴν κοιλίαν τοῦ ἀγγείου καὶ κάτωθεν τῆς λαβῆς καὶ τρεῖς παρὰ τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ. Κάτωθεν τοῦ χείλους παχεῖα γραμμὴ καὶ ὑπὸ τὸ τετμημένον τμῆμα τῆς προχοῆς δύο ἀκόμη ὁριζόντιαι γραμμαί, λοξῶς βαίνουσαι, αἱ ὁποῖαι τέμνουν δύο ὁριζοντίας γραμμὰς κειμένας εἰς τὴν προσθίαν ὄψιν τῆς προχοῆς καὶ ὑπὸ τὴν παχεῖαν γραμμὴν τοῦ χείλους.

Εἰς τὴν ράχιν τῆς λαβῆς παχεῖα γραμμὴ συνεχιζομένη καὶ πέραν τῆς ἀπολήξεώς της ἐπὶ τῆς κοιλίας, ὅπου διχαζομένη καταλήγει εἰς δύο καμπυλωτὰ ἄκρα.

Παραβολή: Hesperia 33, 1964, πίν. 40, Β13.

Λ2-135. Κυαθίσκος μὲ κάθετον ἐπὶ τοῦ χείλους λαβήν.

Ναύπλιον: 13309

Πίναξ 128δ Τομή, πίν. 232

Ὕψος 0,036 μ., διάμετρος 0,044 - 0,045 μ., περίμετρος 0,13 μ., πάχος χείλους 0,004 μ.

Ἐκ τοῦ παιδικοῦ σκελετοῦ. Ἐλλιπὴς κατὰ τὸ χεῖλος.

Πηλὸς ὑποκίτρινος.

Βάσις κυρτή, ἀσταθής, κορμὸς κυλινδρικός, χεῖλος προεκβάλλον ἀπεστρογγυλευμένον, λαβὴ τοξοειδής, κυλινδρική, καθέτως ἀπὸ τοῦ χείλους ὑψουμένη καταλήγει εἰς αὐτό.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος. Εἴς τινα σημεῖα τὸ χρῶμα λίαν παχύ, ὥστε

ἡ διακόσμησις ὡς ἀνάγλυφος. Ἐπὶ τοῦ χείλους δύο συστάδες ἐκ πέντε στιγμῶν ἑκάστη. Δακτύλιος κάτωθεν τοῦ χείλους, κάτωθεν αὐτοῦ ἅλυσις ἀπὸ ἓξ τρίγωνα ὁλοβάφως γεγραμμένα καὶ ἐξαρτώμενα ἐκ τῆς βάσεως μὲ τὴν κορυφὴν πρὸς τὸν πυθμένα τοῦ ἀγγείου. Ἡ κορυφὴ ἐφάπτεται δακτυλίου, ὅστις ὁρίζει κάτω τὴν ζώνην τῶν τριγώνων.

Δεύτερος δακτύλιος περὶ τὸν πυθμένα. Ἐπὶ τῆς ράχεως τῆς λαβῆς γραμμή, ἐξ ἧς ἐξαρτῶνται εἰς τὴν προσθίαν ὄψιν ὁμάδες ἐκ τριῶν μικρῶν παραλλήλων γραμμῶν.

Εἰς τὴν ρίζαν τῆς λαβῆς καὶ εἰς τὴν ὀπισθίαν ὄψιν δύο γραπταὶ γραμμαί, αἱ ὁποῖαι ἑνώνουν τὰ ἀκραῖα τρίγωνα τῆς κυρίας ζώνης.

Παραβολή: ΠΑΕ 1954, σ. 263, εἰκ. 12α. Δείγματα ἐκ τοῦ νεκροταφείου Ἐλευσῖνος καὶ ἐκ τοῦ τάφου Ιπ1.

ΤΑΦΟΣ Μ (πίν. 129, εἰκ. 17 καὶ 18)

Ἡ ἐπιφάνεια τῆς περιοχῆς τοῦ τάφου **Μ** ἦτο ἐγκατεσπαρμένη μὲ ἀργοὺς λίθους μικρῶν μεγεθῶν. Ὁ τάφος ἔχει κατεύθυνσιν ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον μὲ τὰς μακρὰς πλευρὰς πρὸς Ἀνατολὰς καὶ Δυσμάς. Εἶναι ἀβαθὴς καὶ ἡ ἐπίχωσίς του δὲν παρουσίασε πολὺ ἐνδιαφέρον. Μετὰ τὸ ἐπιφανειακὸν στρῶμα ἡ ἐπίχωσις εἶχε καστανόφαιον χρῶμα καὶ περιεῖχε πολὺ ὀλίγα ὄστρακα καὶ λίθους. Εἰς βάθος 0,39 μ. ἀπὸ τοῦ χείλους τοῦ βράχου κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν καὶ 0,45 μ. κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν εὑρέθη ἐγκατεσπαρμένον εἰς ὁλόκληρον τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ τάφου στρῶμα πλέσιας μέσου πάχους 0,15 μ. ὑποδεικνύον τὴν θέσιν τῆς στέγης, ἡ ὁποία εἶχε καταπέσει κατὰ 0,35 - 0,40 μ. κάτω τῆς βαθμίδος εἰς τὴν ὁποίαν ἐστηρίζετο. Μερικὰ τεμάχια ἔφερον ἀποτυπώματα τύφης ἢ ψαθίου. Κάτω τοῦ στρώματος τῆς πλέσιας περὶ τὰ 0,35 - 0,40 μ. εὑρέθη τὸ δάπεδον τοῦ τάφου, τὸ ὁποῖον δὲν ἐκαλύπτετο ὑπὸ χαλίκων. Ἡ ἐπίχωσις κάτω τοῦ στρώματος τῆς πλέσιας περιελάμβανε καστανόφαια μαλακὰ χώματα περιέχοντα ὀλίγα μεσοελλαδικὰ ὄστρακα.

Ὁ τάφος εἶχε τὰς τρεῖς πλευράς, βορείαν, δυτικὴν καὶ νοτίαν, λαξευμένας εἰς τὸν βράχον. Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ ἐσχηματίζετο ὑπὸ τοίχου ἐκ συμπαγοῦς πηλοῦ πλέσιας, ὁ ὁποῖος εἰσεῖχε κατὰ 0,45 μ. εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ καταπεσόντος βράχου. Εἰς τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ τάφου **Μ** ἐτερματίζετο τὸ λάξευμα εἰς τὸν βράχον (πίν. 1, ἀρ. 9), ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίζετο τὸ ἓν ἄκρον τοῦ καταπεσόντος βράχου, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω. Κατὰ τὴν βορείαν πλευράν, 0,45 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ βράχου, ἀπεκαλύφθη βαθμὶς λαξευμένη εἰς τὸν βράχον μέσου πλάτους 0,40 μ.· λόγῳ τῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους τῆς κλιτύος κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν ἡ βαθμὶς ἀπεκαλύφθη εἰς βάθος 0,10 μ. ἀπὸ τοῦ λαξευθέντος χείλους τοῦ τάφου. Ἐπίσης βαθμὶς λαξευμένη εἰς τὸν βράχον ἀπεκαλύφθη καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ἐκ πλίνθων ἀνατολικὴ πλευρὰ ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ὡς βαθμίς. Τὸ στρῶμα πηλοῦ καὶ τὰ ἀποτυπώματα εἰς μικρά του τμήματα ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ στέγη τοῦ τάφου ἦτο ἐκ τύφης καλυπτομένης ὑπὸ στρώματος πλέσιας, ὑπεβαστάζετο δὲ ὑπὸ δοκῶν, αἱ ὁποῖαι ἴσως εἶχον τεθῆ ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον. Τὸ δάπεδον τοῦ τάφου δὲν ἐκαλύπτετο ὑπὸ χαλίκων, ἀλλά, ὡς καὶ εἰς τὸν τάφον **Α1,** αὐτὸς ὁ βράχος ἐχρησιμοποιήθη ὡς δάπεδον, ἐπειδὴ δὲ εἰς ὡρισμένα σημεῖα δὲν παρουσίαζε ἐπίπεδον ὄψιν, ἰσοπεδώθη μὲ πηλὸν πλέσια.

Αἱ διαστάσεις τοῦ τάφου, ἄνω 2.90 μ. μῆκος καὶ πλάτος 2,08 μ., ἠλαττοῦντο κατὰ τὸ δάπεδον εἰς 2,40 μ. μῆκος καὶ 1,50 μ. πλάτος. Τὸ μέσον βάθος ἀνήρχετο εἰς 1,20 μ.

Εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου καὶ εἰς τὸ ἀνατολικὸν αὐτοῦ ἥμισυ ἀπεκαλύφθη σκελετός, ἀνήκων προφανῶς εἰς κορασίδα. Τὰ μακρὰ ὀστᾶ εἶχον διατηρηθῆ εἰς τὴν ἀρχικήν των θέσιν, τὸ κρανίον, μολονότι ἐθρυμματίσθη, κατεῖχε τὴν ἀνάλογον πρὸς τοὺς ὤμους καὶ τὰς χεῖρας θέσιν του. Τὰ ὑπολείμματα τῶν ὀστῶν παρέχουν σαφῆ εἰκόνα τῆς

στάσεως τοῦ λειψάνου. Ἡ νεκρὰ εἶχεν ἀποτεθῆ ἐκτάδην ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν μὲ τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν ἀνατολικὴν τοῦ τάφου πλευράν, ἤτοι πρὸς τὰ κτερίσματα. Ἡ σπονδυλικὴ στήλη παρουσίαζεν ἐλαφρῶς πλαγίαν κάμψιν καὶ αἱ χεῖρες εἶχον διευθετηθῆ εἰς κυκλικὴν διάταξιν κατὰ μῆκος τοῦ σώματος. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὰ μηριαῖα ὀστᾶ ἔβαινον πρὸς τὰ ἔξω, ἐνῷ τὰ τῆς κνήμης ἀπὸ τοῦ γόνατος ἔκλινον πρὸς τὰ ἔσω. Ἡ πτέρνα ἔκλινε πρὸς τὰ ἔσω, ἐνῷ οἱ δάκτυλοι τῶν ποδῶν καὶ τὸ μετατάρσιον ἐστρέφοντο πρὸς τὰ ἔξω. Ἡ στάσις βεβαίως εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 1 λειψάνου τοῦ τάφου **Γ**.

Ἐπὶ τοῦ στέρνου καὶ ἄνωθεν τῶν ὑπολειμμάτων τῆς σπονδυλικῆς στήλης εὑρέθη ὅρμος ἐξ 11 ψήφων (Μ - 452, 453, πίν. 136α) διατεταγμένων κυκλικῶς.

Ἡ κεντρικὴ ψῆφος ἐκ σαρδίου (ἀρ. 453) φέρει γλυπτὴν παράστασιν. Κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ τάφου εὑρέθη θρυμματισμένη ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 136 ὑδρία. Πρὸ τοῦ μέσου περίπου τῆς δυτικῆς πλευρᾶς καὶ πλησίον τῆς ὀσφύος τοῦ λειψάνου εὑρέθησαν τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 137 - 140 τέσσαρα μινύεια κύπελλα· πέραν τῶν ποδῶν τοῦ λειψάνου κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν εὑρέθη συστὰς 14 ἀγγείων (ἀρ. 141 - 154), κατὰ τὴν ΒΑ. γωνίαν τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀριθμὸν 155 καὶ 156, ὑπ' αὐτὰ δὲ τεμάχια ὀστεΐνων βελονῶν (ἀρ. 517 - 519). Ὑπὸ τὴν συστάδα τῶν ἀγγείων τῆς ΒΑ. γωνίας εὑρέθησαν ὀστᾶ μικροῦ παιδίου, τὰ ὁποῖα εἶχον παραμερισθῆ ἐκεῖ διὰ νὰ ἐξοικονομηθῆ χῶρος διὰ τὸ λείψανον τῆς κορασίδος, τὸ ὁποῖον εὑρέθη εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἥμισυ τοῦ δαπέδου. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ κορασὶς ἦτο ἡ δευτέρα καὶ χρονολογικῶς τελευταία ταφή.

Ἴσως τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀριθμὸν 155 καὶ 156 νὰ ἀνῆκον εἰς τὴν προγενεστέραν ταφήν.

Πρέπει νὰ σημειωθῆ ἰδιαιτέρως ὅτι ὁ τάφος **Μ** παρουσιάζει στοιχεῖα ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ **Λ1**. Καὶ οἱ δύο τάφοι ἐλαξεύθησαν ἀφ' οὗ ὁ ὀγκόλιθος εἶχε καταπέσει καὶ ἡ περαιτέρω λάξευσις τοῦ ὑπ' αὐτὸν βράχου (ὑπ' ἀριθμὸν 9) ἐγκατελείφθη, τὸ δάπεδον καὶ τῶν δύο τάφων δὲν ἐκαλύπτετο ὑπὸ χαλίκων ἀλλ' ἀφέθη εἰς τὸν βράχον, κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον αἱ ἀνωμαλίαι τοῦ βράχου ἐκαλύφθησαν διὰ πηλοῦ. Ἡ στέγη των ἐκαλύπτετο ὑπὸ τύφης. Τέλος ἡ ἐκ τοῦ τάφου **Λ1** πρόχους Λ1-114 εὑρίσκει παράλληλον εἰς τὴν πρόχουν Μ - 143. Ἡ παρατηρουμένη διαφορὰ εἰς τὴν στάσιν τῶν εἰς τοὺς τάφους τούτους ἀποκαλυφθέντων λειψάνων, τοῦ ἑνὸς ὀκλάζοντος καὶ τοῦ ἑτέρου ἐκτάδην, ὀφείλεται εἰς τὴν διάφορον ἔκτασιν τῶν τάφων, ἡ ὁποία ἐπεβλήθη ὑπὸ τοῦ διαθεσίμου διὰ τὴν κατασκευὴν των χώρου.

ΤΑ ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ

Μ-136. Ὑδρία.

Ναύπλιον: 13473

Πίναξ 130β καὶ εἰκ. 17

Ὕψος 0,419 μ., διάμετρος 0,34 - 0,345 μ., διάμετρος βάσεως 0,10 - 0,12 μ., περίμετρος 1,06 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,028 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,34 μ., περίμετρος χείλους 0,465 μ., πλάτος χείλους 0,012 μ., πάχος 0,013 μ., διάμετρος χείλους 0,122 μ., ἄνοιγμα στομίου 0,087 μ.· λαβαὶ ὁριζόντιαι: ἄνοιγμα 0,046 μ., ὕψος 0,034 μ., κατακόρυφος λαβή: ἄνοιγμα 0,083 μ., ὕψος 0,046 μ.

Ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένη εἰς τινα σημεῖα κατὰ τὸν κορμόν.

Πηλὸς ἐρυθρὸς χονδρόκοκκος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον.

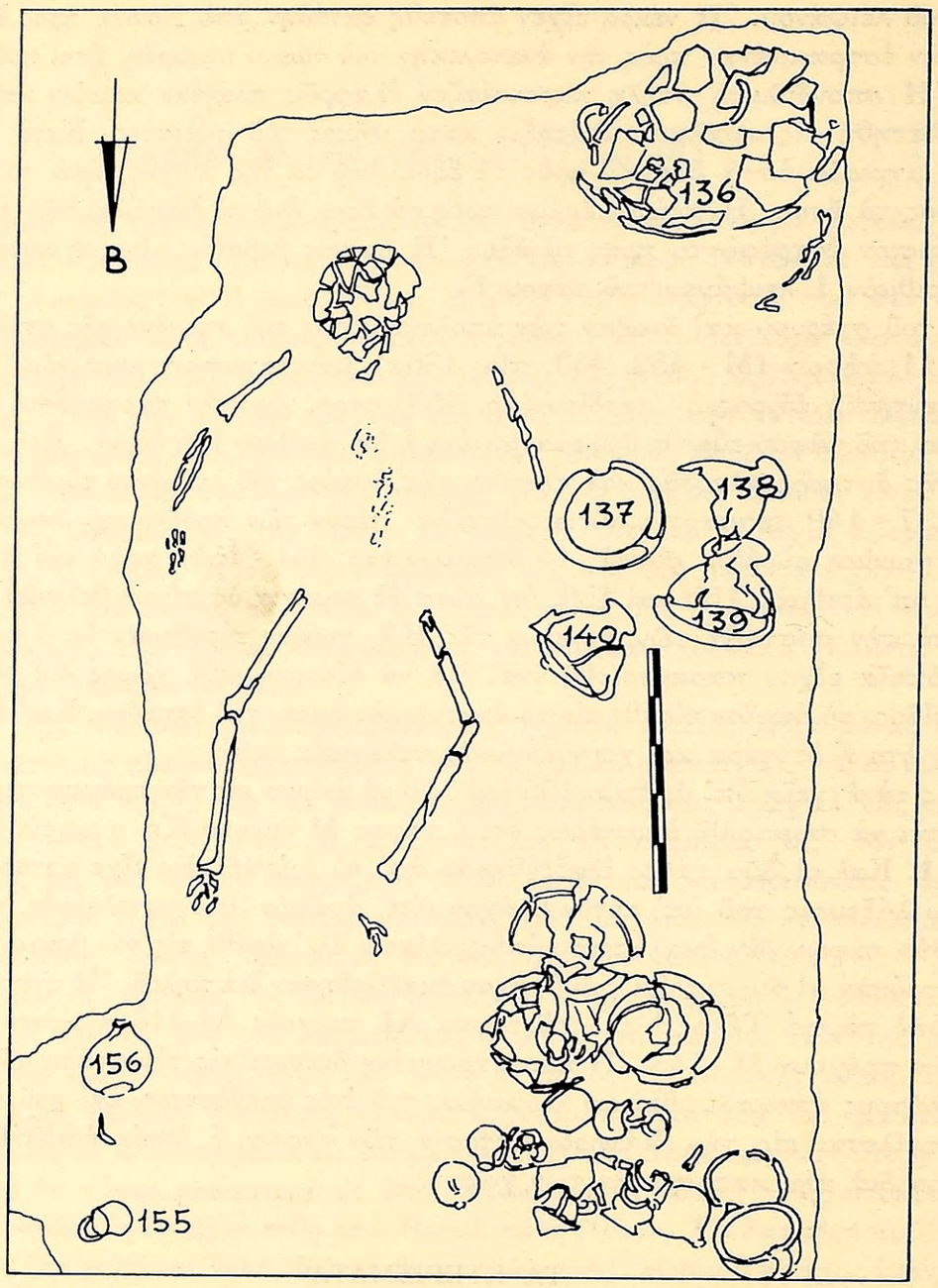

Εἰκ. 17. Τάφος Μ.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, ὦμος ἀπεστρογγυλευμένος, λαιμὸς κάθετος, ὀλίγον καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον παχὺ χεῖλος μὲ διμερὲς περιχείλωμα, δύο ὁριζόντιαι λαβαὶ ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ μία κατακόρυφος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ καὶ καταλήγουσα εἰς τὸν ὦμον. Ἀκόσμητος.

Μ-137. Μινύειον κύπελλον.

Ναύπλιον: 13434

Πίναξ 130α καὶ εἰκ. 17

Τομή, πίν. 216

Ὕψος 0,17 - 0,188 μ., διάμετρος 0,20 - 0,205 μ., διάμετρος βάσεως 0,104 - 0,105 μ.,

περίμετρος 0,30 μ., πλάτος χείλους 0,023 μ., λαβῶν πλάτος 0,019 μ.

Ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὴν βάσιν.

Πηλὸς ἐρυθρωπὸς μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα κιτρινέρυθρον.

Βάσις δισκοειδὴς κωνική, κοίλη κάτω, πούς βραχύτατος, κορμὸς κωνικὸς ἐλαφρῶς κυρτούμενος πρὸς ἀπεστρογγυλευμένην ἀκμὴν καὶ λαιμὸν εἰσέχοντα. Χεῖλος ἐκτρεπόμενον, δύο ταινιόσχημοι κάθετοι λαβαὶ ἐκφυόμεναι ὀλίγον κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον.

Ἀκόσμητον.

Μ-138. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13399

Πίναξ 130γ καὶ εἰκ. 17

Ὕψος 0,164 μ., διάμετρος 0,187 - 0,193 μ., διάμετρος βάσεως 0,096 μ., περίμετρος 0,91 μ., περίμετρος ποδὸς 0,20 μ., πλάτος χείλους ±0,02 μ.· λαβαί: πλάτος 0,024 μ., ἄνοιγμα ±0,032 μ.

Ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὴν λαβήν. Πηλὸς κιτρινέρυθρος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα σιτόχρουν.

Βάσις κωνικὴ κοίλη κάτω, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, ἐκτρεπόμενον χεῖλος. Δύο κατακόρυφοι ταινιόσχημοι λαβαί, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον.

Μ-139. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13402

Πίναξ 131α καὶ εἰκ. 17

Ὕψος 0,164 - 0,168 μ., διάμετρος 0,191 - 0,193 μ., διάμετρος βάσεως 0,099 - 0,10 μ., περίμετρος 0,605 μ., περίμετρος ποδὸς 0,195 μ., πλάτος λαβῶν 0,016 μ.

Ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου. Σχεδὸν πλῆρες μὲ μικρὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ συμπεπληρωμένα.

Πηλὸς κιτρινέρυθρος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπιφάνεια σιτόχρους.

Βάσις κωνικὴ κοίλη κάτω, μὲ βύθισμα εἰς τὸ κέντρον, πούς χαμηλός, κορμὸς κωνικὸς κυρτούμενος ἐλαφρῶς, ἀκμὴ ἐμφανὴς εἰς τὸν εἰσέχοντα ὦμον, ἐκτρεπόμενον χεῖλος.

Δύο κάθετοι, ταινιόσχημοι λαβαί, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον.

Μεταξὺ βάσεως καὶ σώματος εἶς πλαστικὸς δακτύλιος. Δύο ἐξογκώματα, ἓν εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τῆς βάσεως καὶ ἓν ἐσωτερικῶς παρὰ τὸν πυθμένα.

Μ-140. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13437

Πίναξ 131β καὶ εἰκ. 17

Ὕψος 0,15 - 0,16 μ., διάμετρος 0,183 - 0,186 μ., διάμετρος βάσεως 0,10 μ., περίμετρος 0,55 μ., περίμετρος ποδὸς 0,195 μ., πλάτος χείλους 0,02 μ., περίμετρος χείλους 0,59 μ.

Ἐκ τῆς Δ. πλευρᾶς. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν πόδα καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς κιτρινέρυθρος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις δισκοειδής, εὐρὺ καὶ ἀβαθὲς κοίλωμα κάτω, πούς βραχύτατος, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, ἐκτρεπόμενον χεῖλος, δύο λαβαὶ κατακόρυφοι, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Μ-141. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13429

Πίναξ 132α καὶ εἰκ. 18

Ὕψος 0,153 - 0,164 μ., διάμετρος 0,183-0,185 μ., διάμετρος βάσεως 0,09 - 0,092 μ., περίμετρος 0,585 μ., περίμετρος ποδὸς 0,18 μ., πλάτος χείλους 0,022 μ.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου.

Μικρὸν τμῆμα τοῦ ὤμου συμπεπληρωμένον.

Πηλὸς ἐρυθρωπὸς μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα κιτρινέρυθρον.

Βάσις κωνική, κοίλωμα εὐρὺ κάτω, πούς βραχύτατος, κορμὸς κωνικὸς ἐλαφρῶς κυρτούμενος, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβαὶ δύο κατακόρυφοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον.

Μ-142. Κύπελλον Μινύειον, κίτρινον.

Ναύπλιον: 13428

Πίναξ 132β καὶ εἰκ. 18

Ὕψος 0,177 μ., διάμετρος 0,185 - 0,196 μ., διάμετρος βάσεως 0,099 - 0,101 μ., περί-

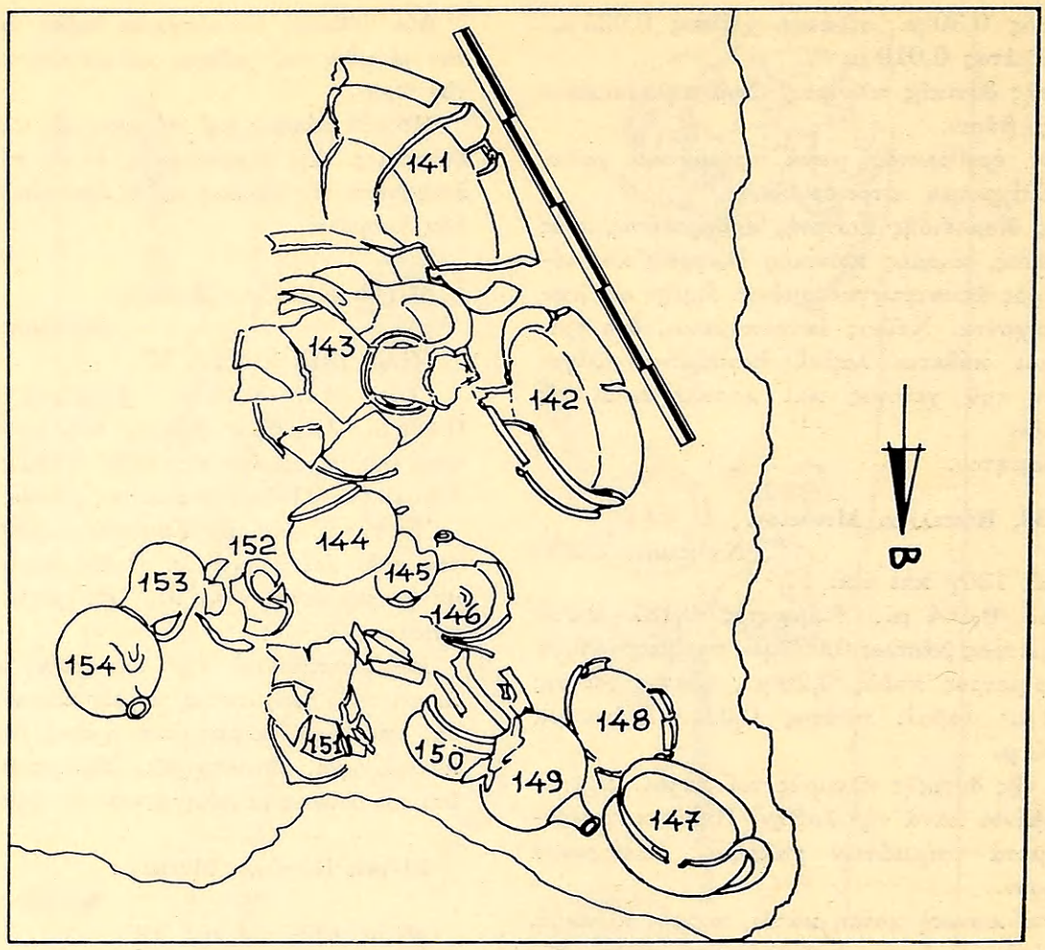

Εἰκ. 18. Τάφος Μ.

μετρος 0,595 μ., ἄνοιγμα στομίου ±0,155 μ.· λαβαί: πλάτος ±0,019 μ., ἄνοιγμα ±0,025 μ.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸ χεῖλος καὶ τὸν πόδα. Πηλὸς κίτρινος μὲ τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις κωνικὴ μὲ κυρτὰς πλευράς, εὐρὺ κοίλωμα κάτω, ποὺς βραχύτατος, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, λαιμὸς μὲ ἀμβλεῖαν καμπύλην φέρει πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβαὶ δύο κάθετοι, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Παραβολή: Prosymna II, σ. 158, εἰκ. 640.

Μ-143. Πρόχους.

Ναύπλιον: 13387

Πίναξ 134ε καὶ εἰκ. 18 Τομή, πίν. 226

Ὕψος 0,26 μ., διάμετρος 0,181 - 0,183 μ., περίμετρος 0,565 μ., ὕψος ποδὸς 0,01 μ., περίμετρος ποδὸς 0,21 μ., διάμετρος βάσεως 0,065 - 0,067 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,067 μ., διάμετρος χείλους 0,078 μ., ἄνοιγμα στομίου 0,043 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,18 μ., περίμετρος χείλους 0,245 μ., πάχος 0,006 μ.· λαβαί: ἄνοιγμα 0,077 μ., ὕψος 0,04 μ.

Ἐκ τῆς συστάδος τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου σώζεται πλήρης μὲ μόνα μικρὰ τμήματα τοῦ λαιμοῦ καὶ τῆς κοιλίας συμπεπληρωμένα.

Πηλὸς ἐρυθρωπός, χονδρόκοκκος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα κιτρινωπὸν στιλπνόν.

Βάσις ὑψωμένη, κωνική, ἐλαφρῶς κοίλη κάτω, κοιλία σφαιρικὴ ἐπιμήκης, ὦμος ἀπεστρογγυλευμένος, πλαστικὸς δακτύλιος περὶ τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ, λαιμὸς ὑψηλὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβὴ κατακόρυ-

φος, κυλινδρικὴ ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσα εἰς τὸν ὦμον. Μεταλλικὸν πρότυπον.

Παραβολή: Πρόχους τοῦ τάφου Λ1 - 114.

Μ-144. Βομβυλιός.

Ναύπλιον: 13382

Πίναξ 133β,1 καὶ εἰκ. 18 Τομή, πίν. 234

Ὕψος 0,08 μ., διάμετρος 0,10 μ., διάμετρος βάσεως 0,057 μ., περίμετρος 0,315 μ., πλάτος χείλους 0,009 μ., διάμετρος στομίου 0,057 μ., περίμετρος χείλους 0,235 μ.

Ἐκ τῆς συστάδος τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Ἀκέραιος σχεδόν, ὀλίγον ἀποκεκρουμένος κατὰ τὸ χεῖλος. Πηλὸς σκοτεινός, τεφρός. Ἐπίχρισμα τεφρόχρουν στίλβον.

Βάσις πεπλατυσμένη, ἐσωτερικῶς φέρουσα ἐξόγκωμα καὶ ἐξωτερικῶς κάτω σπειροειδὲς στοιχεῖον γενόμενον δι' ἀβαθοῦς αὔλακος. Κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ἀνύπαρκτος, ἐκτρεπόμενον ἐπίπεδον χεῖλος μὲ περιχείλωμα. Δύο ὁμάδες ἐκ δύο ὀπῶν ἑκάστη ἔναντι ἀλλήλων τεθειμέναι ἀμέσως κάτωθεν τοῦ χείλους.

Ἴχνη τροχοῦ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν.

Μ-145. Ἀμφορίσκος εὐρύστομος.

Ναύπλιον: 13367

Πίναξ 133γ καὶ εἰκ. 18 Τομή, πίν. 224

Ὕψος 0,06 μ., διάμετρος 0,064 - 0,066 μ., διάμετρος χείλους 0,05 - 0,052 μ., διάμετρος βάσεως 0,033 μ., περίμετρος 0,21 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,15 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,023 μ., πάχος 0,003 μ.· λαβαί: πλάτος 0,01 μ., ὕψος 0,02 μ., ἄνοιγμα 0,011 μ.

Ἐκ τῆς συστάδος τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Ἀκέραιος. Πηλὸς τεφρός, ἐπίχρισμα στιλπνὸν ὁμοιόχρωμον. Τύπος τεφροῦ μινυείου.

Βάσις μικρά, ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, κορμὸς πεπιεσμένος σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλὸς πρὸς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος, στόμιον εὐρύ, λαβαὶ κάθετοι ταινιόσχημοι ἀπὸ τοῦ χείλους εἰς τὸν ὦμον ἐπλάσθησαν ὡς ἐπέκτασις τῆς σφαιρικότητος τοῦ κορμοῦ πρὸς τὰ ἄνω. Πέντε ἐγχάρακτοι δακτύλιοι κάτωθεν τῆς ρίζης τοῦ λαιμοῦ.

Παραβολή: Ἐλευσίς, σ. 72, εἰκ. 47 ἀρ. 320.

Μ-146. Ἀσκός.

Ναύπλιον: 13298

Πίναξ 133α,δ καὶ εἰκ. 18 Τομή, πίν. 228

Ὕψος 0,06 μ., διάμετρος 0,088 - 0,09 μ., διάμετρος βάσεως 0,069 - 0,07 μ., περίμετρος 0,278 μ., περίμετρος βάσεως 0,235 μ., ὕψος προχοῆς ± 0,022 μ., ἄνοιγμα στομίου 0,011 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,06 μ.· λαβή: ἄνοιγμα 0,01 μ., ὕψος 0,04 μ.

Ἐκ τῆς συστάδος τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένος εἴς τινα μικρὰ σημεῖα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς κιτρινωπός. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον στιλπνόν.

Βάσις ἐπίπεδος εὐρεῖα, κορμὸς κυλινδρικός, ἀποκλίνων ἐλαφρῶς πρὸς ἡμισφαιρικὴν κορυφήν, ἐξ ἧς εἰς τὰ πλάγια ἐκφύεται κυλινδρικὴ προχοή. Μικρὰ λαβὴ ἐτέθη εἰς τὸ κέντρον τῆς κορυφῆς τοξοειδῶς. Προχοὴ μὲ ἐλαφρῶς ἀποκλῖνον ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος.

Διακόσμησις διὰ πορτοκαλλόχρου στιλπνοῦ χρώματος. Χρῶμα παχὺ καλύπτει τὴν λαβήν, τὴν προχοὴν καὶ τὴν περὶ αὐτὴν ἐπιφάνειαν, ὡς καὶ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πυθμένος· τὴν λαβὴν περιγράφουν δύο ὁμόκεντροι δακτύλιοι. Περὶ τοὺς ὁμοκέντρους δακτυλίους ἐγράφησαν τρία ἄνθη κρόκων ἐπὶ μίσχων φερόντων τέσσαρα φύλλα, ἀνὰ δύο ἑκατέρωθεν τοῦ μίσχου. Οἱ μίσχοι ἐκφύονται ἀπὸ τὰς ἡμικυκλικὰς γραμμάς, αἱ ὁποῖαι εἰς δύο περιπτώσεις περιβάλλουν τὸ ἄνθος. Ἡ διακόσμησις τῶν κρόκων πληροῖ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὦμου καὶ ὁρίζεται ὑπὸ πλατείας ταινίας, ἥτις ἐγράφη εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τοῦ κορμοῦ.

Παραβολή: Phylakopi, σ. 126 - 127, εἰκ. 96 - 97 καὶ σ. 125, πίν. XXIII ἀρ. 1, 4, 5, 6, 7. Thera II, σ. 42, εἰκ. 26. ΠΑΕ 1953, σ. 223.

Μ-147. Μόνωτον κύπελλον.

Ναύπλιον: 13353

Πίναξ 133ζ καὶ εἰκ. 18

Ὕψος 0,094 μ., διάμετρος 0,113 - 0,125 μ., διάμετρος βάσεως 0,055 μ., περίμετρος 0,38 μ., πλάτος χείλους 0,007 μ., λαβῆς πλάτος ± 0,009 μ., ὕψος ± 0,022 - 0,024 μ., ἄνοιγμα 0,034 μ.

Ἐκ τῆς συστάδος τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Συγκεκολλημένον ἐκ πολλῶν ὀστράκων.

Πηλὸς κιτρινωπὸς μὲ ἐντόνους ἀποχρώσεις πρασίνου. Πιθανῶς ἐπίχρισμα κίτρινον.

Βάσις δισκοειδής, ἐλαφρῶς κοίλη κάτω, κορμὸς ἡμισφαιρικός, χεῖλος ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλευμένον· λαβὴ ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους, καταλήγουσα εἰς τὴν κοιλίαν. Ἀκόσμητον. Τύπος μινυείου κιτρίνου. Εἰς τὸ σημεῖον ἐπαφῆς πρὸς τὸ συμπιεζόμενον χεῖλος δύο ὑποτυπώδη κομβία κατ' ἀπομίμησιν ἥλων.

Παραβολή: Korakou, σ. 41, εἰκ. 56, σ. 42, εἰκ. 57 καὶ Ἐλευσίς, σ. 114, εἰκ. 92 ἀρ. 348.

Μ-148. Μόνωτον κύπελλον.

Ναύπλιον: 13357

Πίναξ 133η καὶ εἰκ. 18 Τομή, πίν. 231

Ὕψος 0,118 μ., διάμετρος 0,12 - 0,149 μ., διάμετρος βάσεως 0,065 μ., περίμετρος 0,45 μ., πλάτος χείλους 0,012 μ.· λαβή: πλάτος 0,025 μ., ὕψος 0,05 μ., ἄνοιγμα 0,02 μ.

Ἐκ τῆς συστάδος τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Ἀκέραιον σχεδόν, ἀποκεκρουμένον ἐλαφρῶς κατὰ τὸ χεῖλος καὶ τὴν λαβήν.

Πηλὸς τεφρὸς σκοτεινός. Ἐπίχρισμα στιλπνὸν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς.

Βάσις δισκοειδὴς μὲ ἀβαθὲς κοίλωμα κάτω. Κορμὸς κυρτούμενος, εὐρύνεται πρὸς χεῖλος ἐκτρεπόμενον καὶ συμπιεζόμενον εἰς τὸ σημεῖον ἐπαφῆς μὲ τὴν λαβήν, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος, ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους, ὑπερυψουμένη ὀλίγον αὐτοῦ καὶ καταλήγουσα εἰς τὸν κορμὸν περὶ τὸ μέσον ὕψος τοῦ ἀγγείου. Τύπος μελανοῦ μινυείου.

Παραβολή: Korakou, σ. 43, εἰκ. 58 - 59. Ἐλευσίς, σ. 109, εἰκ. 86 ἀρ. 317 καὶ εἰκ. 85.

Μ-149. Ἀσκός.

Ναύπλιον: 13304

Πίναξ 133ε καὶ εἰκ. 18 Τομή, πίν. 228

Ὕψος 0,106 μ., διάμετρος 0,119 μ., διάμετρος βάσεως 0,065 - 0,066 μ., διάμετρος χείλους 0,023 μ., ὕψος προχοῆς 0,025 μ., περίμετρος προχοῆς 0,07 μ., περίμετρος ἀσκοῦ 0,37 μ.· λαβή: πλάτος 0,011 μ., ὕψος 0,015 μ., ἄνοιγμα 0,007 μ.

Ἐκ τῆς συστάδος τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Ἀνέπαφος.

Πηλὸς κιτρινέρυθρος, ἐπίχρισμα στιλπνὸν ὑποκίτρινον.

Βάσις εὐρεῖα, πεπλατυσμένη, ἐλαφρῶς κοίλη, κορμὸς σφαιρικός, πλαγία κυλινδρικὴ προχοὴ μὲ προεκβάλλον χεῖλος, εἰς τὸ κέντρον τῆς κορυφῆς τοῦ ἀγγείου πλαστικὸν ἡμικύκλιον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐκφύεται ἡ τοξοειδὴς ταινιωτὴ λαβή.

Διακόσμησις διὰ στιλπνοῦ καστανομελανοῦ χρώματος. Ἡ βάσις καὶ ἡ ὅλη ἐπιφάνεια μέχρι τοῦ μέσου τῆς κοιλίας καλύπτεται διὰ καστανοῦ χρώματος. Ἀκολουθεῖ ταινία ἄβαφος καὶ κατόπιν πλατεῖα ὁλόβαφος ταινία καλύπτουσα τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ κορμοῦ. Ἡ προχοὴ καλύπτεται ἐπίσης διὰ χρώματος μέχρι τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ στομίου. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς κορυφῆς κοσμεῖται ὑπὸ συνθέσεως ὁμάδων φύλλων μηνοειδῶν ἐν σκιαγραφίᾳ. Μεταξὺ τῶν ὁμάδων τῶν φύλλων τρία ἡμικύκλια καστανομελανοῦ χρώματος.

Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς λαβῆς ἴχνη χρώματος.

Παραβολή: Phylakopi, σ. 136, εἰκ. 108. ΠΑΕ 1953, σ. 223.

Μ-150. Βομβυλιός.

Ναύπλιον: 13381

Πίναξ 133β,2 καὶ εἰκ. 18

Ὕψος 0,062 μ., διάμετρος 0,088 μ., διάμετρος βάσεως 0,054 μ., περίμετρος 0,27 μ., πλάτος χείλους ± 0,008 μ., ἄνοιγμα στομίου 0,054 μ.

Ἐκ τῆς συστάδος τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Ἀκέραιος. Πηλὸς τεφρὸς μετὰ ἰχνῶν στιλβώσεως ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας. Ἐπίχρισμα σκοτεινόν, τεφρόν, στίλβον.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, πεπιεσμένος, χεῖλος πλατὺ ἐπίπεδον. Ἀνὰ δύο ὀπαὶ κατὰ τὰ ἄκρα τῆς διαμέτρου τοῦ στομίου ἔναντι ἀλλήλων κείμεναι. Κάτω τῆς πεπλατυσμένης ἐπιφανείας ἐγχάρακτος μικρὸς κύκλος.

Παραβολή: Μ - 144, δείγματα ἐκ τοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσῖνος καὶ ἐκ τῶν τάφων Γπ16, Ζπ1, Μπ15 κλπ.

Μ-151. Φιαλίδιον μόνωτον μετὰ πλαγίας προχοῆς.

Ναύπλιον: 13329

Πίναξ 134α καὶ εἰκ. 18 Τομή, πίν. 233

Ὕψος 0,033 μ., διάμετρος 0,082 - 0,085 μ.,

διάμετρος βάσεως 0,032 - 0,034 μ., περίμετρος 0,27 μ., πλάτος χείλους 0,004 μ., πάχος 0,004 μ.

Ἐκ τῆς συστάδος τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον εἰς μικρὰ σημεῖα κατὰ τὸ χεῖλος καὶ τὴν κοιλίαν. Πηλὸς ὑποκίτρινος φέρων ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις πεπλατυσμένη ἐσωτερικῶς σχηματίζουσα βύθισμα, κορμὸς ἡμισφαιρικός, χεῖλος πλατύ, λαβὴ ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσα ἄνω τῆς βάσεως, προχοὴ αὐλακωτὴ ὀλίγον προεκβάλλουσα διὰ πτυχώσεως τοῦ χείλους. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀγγείου καὶ τὸν πυθμένα κεῖται εὐρὺ κοίλωμα. Εἰς σημεῖον ἐπαφῆς χείλους καὶ λαβῆς τρεῖς πλαστικοὶ ἧλοι κατὰ μεταλλικὸν πρότυπον.

Μ-152. Προχοΐσκη εὐρύστομος.

Ναύπλιον: 13337

Πίναξ 134β καὶ εἰκ. 18 Τομή, πίν. 226

Ὕψος 0,08 μ., διάμετρος 0,08 - 0,084 μ., διάμετρος χείλους 0,044 - 0,046 μ., διάμετρος βάσεως 0,038 - 0,04 μ., περίμετρος 0,26 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,12 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,028 μ., χεῖλος: πλάτος 0,011 μ., πάχος 0,003 μ.

Ἐκ τῆς συστάδος τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένη κατὰ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ, τὴν κοιλίαν καὶ τὴν λαβήν. Πηλὸς ὑποκίτρινος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα στιλπνόν, ὁμοιόχρωμον.

Βάσις πεπλατυσμένη, ὀλίγον ὑψωμένη, κορμὸς σφαιρικὸς πεπιεσμένος, λαιμὸς ὑψηλός, στενούμενος ἄνω μὲ εὐθέα τοιχώματα. Χεῖλος ἐκτρεπόμενον ἰσχυρῶς. Λαβὴ κάθετος ταινιόσχημος, συμπεπληρωμένη ἀσφαλῶς.

Τέσσαρες ἐγχάρακτοι δακτύλιοι κατὰ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ, ὑπ' αὐτοὺς σειρὰ ὁριζοντίων ἐγχαράκτων σπειρῶν, συνδεομένων διὰ διπλῶν ἐφαπτομένων. Εἰς μίαν περίπτωσιν αἱ γραμμαὶ εἶναι τρεῖς. Ἐσωτερικῶς ὑπὸ τὸ χεῖλος εἷς ἐγχάρακτος δακτύλιος.

Μ-153. Προχοΐσκη ἀπιόσχημος.

Ναύπλιον: 13333

Πίναξ 134γ καὶ εἰκ. 18

Ὕψος 0,082 μ., διάμετρος 0,065 μ., διάμετρος στομίου 0,025 - 0,026 μ., περίμετρος 0,205 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,095 μ.· λαβή: πλάτος 0,01 μ., ὕψος 0,035 μ., ἄνοιγμα 0,017 μ.

Ἐκ τῆς συστάδος τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Ἀκεραία. Πηλὸς τεφρός, ἐπίχρισμα στιλπνὸν ὁμοιόχρωμον. Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμὸς ἀπιόσχημος ἐπιμήκης, λαιμὸς κατακόρυφος, καμπυλούμενος καὶ καταλήγων εἰς ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος, λαβὴ κατακόρυφος, ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσα εἰς τὴν κοιλίαν. Τὸ στόμιον διακόπτεται ὑπὸ τῆς λαβῆς καὶ οὕτω σχηματίζεται ἐσωτερικῶς ἐγκοπή.

Παραβολή: Διὰ τὸ σχῆμα Asine, σ. 291, εἰκ. 200 ἀρ. 2, καὶ σ. 295 εἰκ. 203 ἀρ. 2.

Μ-154. Ἀσκός.

Ναύπλιον: 13303

Πίναξ 134ζ καὶ εἰκ. 18 Τομή, πίν. 229

Ὕψος 0,06 μ., διάμετρος προχοῆς 0,016 μ., διάμετρος βάσεως 0,046 - 0,049 μ., περίμετρος 0,29 μ., περίμετρος προχοῆς 0,055 μ., ὕψος προχοῆς 0,022 μ., πλάτος λαβῆς 0,007 μ.

Ἐκ τῆς συστάδος τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Ἐλλιπὴς κατὰ τὴν βάσιν.

Πηλὸς ὑποκίτρινος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα στιλπνὸν ὁμοιόχρωμον.

Βάσις ἐπίπεδος, κορμὸς σφαιρικὸς πεπλατυσμένος, κυρτούμενος πρὸς τὴν κορυφήν. Προχοὴ πλαγία κυλινδρική, πλαστικὸς δακτύλιος εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἀγγείου καὶ ἐπὶ τῆς διαμέτρου μικρὰ λαβὴ τοξοειδής, ταινιόσχημος.

Διακόσμησις δι' ἐρυθροῦ, στιλπνοῦ χρώματος, τὸ ὁποῖον λόγῳ τῆς ὀπτήσεως πολλαχοῦ φαίνεται ὡς πορτοκαλλόχρουν καὶ καστανόν, χεῖλος ἀπεστρογγυλευμένον. Ἐπὶ τῆς ράχεως τῆς λαβῆς ταινία πορτοκαλλόχρους, ἐνῷ ἐρυθρὸς κύκλος καλύπτει τὸν πέριξ τῆς λαβῆς πλαστικὸν δακτύλιον. Ἡ προχοὴ καὶ ὁ περὶ τὴν ρίζαν της χῶρος καλύπτεται ὑπὸ πορτοκαλλόχρου συμπαγοῦς χρώματος. Εἰς τὸν ὦμον ἀμέσως κάτω τῆς προχοῆς πλατεῖα ταινία ἐρυθρά. Ἄνωθι τῆς ταινίας αὐτῆς, ἡ ζώνη τῆς προχοῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο σειρὰς φύλλων ἄνευ μίσχου, ἐν σκιαγραφίᾳ γεγραμμένων καὶ τεταγμένων κατ' ἀντίθετον φοράν. Περὶ τὸν πυθμένα, πλατεῖα ὀλόβαφος ζώνη.

Μ-155. Κυάθιον μὲ κατακόρυφον λαβήν.
Ναύπλιον: 13307
Πίναξ 134δ καὶ εἰκ. 17 Τομή, πίν. 232
Ὕψος 0,054 μ., διάμετρος 0,067 μ., διάμετρος χείλους 0,054 - 0,057 μ., πλάτος χείλους 0,009 μ., πάχος 0,003 μ.· λαβή: ὕψος 0,023 μ., ἄνοιγμα 0,026 μ.

Ἐκ τῆς ΒΑ. γωνίας τοῦ τάφου. Ἀκέραιον. Πηλὸς τεφρόχρους. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον ἐστιλβωμένον.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, χεῖλος ὀξὺ ἐκτρεπόμενον, λαβὴ τοξοειδὴς κυλινδρική, ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καί, ὑπερυψουμένη αὐτοῦ καθέτως, καταλήγει εἰς τοῦτο, ἡ λαβὴ κοσμεῖται διὰ δακτυλίων καὶ γραμμῶν ἀκανονίστων.

Παραβολή: Prosymna II, σ. 159, εἰκ. 641 καὶ σ. 160, εἰκ. 647 ἀρ. 574. Δείγματα ἐκ τοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσῖνος καὶ ἐκ τῶν τάφων Ιπ1, Ηπ13, Λπ5 κλπ.

Μ-156. Ἀσκός.
Ἐθνικόν: 8670
Πίναξ 135α καὶ εἰκ. 17 Τομή, πίν. 229
Ὕψος 0,135 μ., διάμετρος βάσεως 0,057 - 0,058 μ., μῆκος προχοῆς 0,028 - 0,03 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικὴ 0,035 μ., ὀπῆς 0,022 μ., περίμετρος 0,415 μ., διάμετρος 0,15 μ.

Ἐκ τῆς ΒΑ. γωνίας τοῦ τάφου. Ἀκέραιος, εἴς τινα σημεῖα ἀπολεπισμένος.

Πηλὸς μετὰ στιλπνοῦ μέλανος γανώματος.

Μικρὰ βάσις, πεπλατυσμένη, ὀλίγον ὑψωμένη, κορμὸς σφαιρικός, ταινιωτὴ μικρὰ λαβή, τοξοειδής, προσκεκολλημένη εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἀγγείου, καθέτως τεθειμένη ἐπὶ μικροῦ ἐκτύπου δίσκου, ἐκφυομένη λοξῶς πρὸς τὴν προχοήν, ἥτις εἶναι ἀπεστρογγυλευμένη μὲ ἐλαφρὸν περιχείλωμα.

Διακόσμησις σχηματιζομένη ἀπὸ αὐλακώσεις. Δακτύλιος τετραπλοῦς κεῖται περὶ τὴν λαβήν, κάτωθεν αὐτοῦ τρία ζεύγη ὁμοκέντρων κύκλων ἑνουμένων ὑπὸ διπλῆς γραμμῆς κατὰ ζεύγη διατεταγμένων συμμετρικῶς.

* * *

Μ-452. Ψηφῖδες περιδεραίου.
Ἐθνικόν: 8673
Πίναξ 136α
Ἐν ὅλῳ 10 ψηφῖδες, ἐξ ὧν 2 ἐξ ὀρείας κρυστάλλου, 4 ἐκ χαλκοῦ, 2 ἐκ σαρδίου, 1 ἐκ μετεωρίτου καὶ 1 ἐξ ἀργύρου. Εἰς τὸν πίνακα ἀριθμοῦνται ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά.

ἀρ. 1: Σφαιρικὴ ψηφὶς ἐκ σαρδίου μὲ τρῆμα κατὰ τὸν ἄξονα μήκους. Μῆκος 0,005 μ., διάμετρος πλάτους 0,006 μ.

ἀρ. 2: Πεπλατυσμένη σφαιρικὴ ψηφὶς ἐξ ὀρείας κρυστάλλου μὲ εὐθὺ τρῆμα κατὰ τὸ μῆκος, ἀνερχόμενον εἰς 0,004 μ., διάμετρος πλάτους 0,006 μ.

ἀρ. 3: Ἀμφικωνικὴ ψηφὶς ἐκ χαλκοῦ μὲ τρῆμα κατὰ τὸ μῆκος, ἀνερχόμενον εἰς 0,005 μ., διάμετρος πλάτους 0,007 μ.

ἀρ. 4: Ψηφὶς σφαιρικὴ ἐξ ἀργύρου πολὺ κατιωμένη. Μῆκος 0,007 μ., διάμετρος 0,007 μ.

ἀρ. 5: Σφαιρικὴ πεπιεσμένη ψηφὶς ἐκ χαλκοῦ, αὐλακωτή. Ἐλλείπει μικρὸν τμῆμα. Μῆκος 0,006 μ., διάμετρος 0,009 μ.

ἀρ. 6: Πεπιεσμένη σφαιρικὴ ψηφὶς ἐξ ὀρείας κρυστάλλου μὲ καθέτους ραβδώσεις. Ὡραιοτάτη καὶ πολὺ προσεκτικὴ ἐργασία. Τρῆμα ἐκ τῶν δύο ἄκρων διαμέτρου 0,003 μ. Μῆκος ψήφου 0,009 μ., διάμετρος 0,013 μ.

ἀρ. 7: Ἐκ μετεωρίτου λίθου ἐπιμήκης σφαιρικὴ μήκους 0,01 μ., διαμέτρου 0,011 μ.

ἀρ. 8: Ἐκ χαλκοῦ σφαιρικὴ πεπιεσμένη, μήκους 0,005 μ., διαμέτρου 0,007 μ.

ἀρ. 9: Ἐκ χαλκοῦ σφαιρικὴ πεπιεσμένη μὲ καθέτους ραβδώσεις. Μῆκος 0,005 μ., διάμετρος 0,0065 μ.

ἀρ. 10: Ἐκ σαρδίου, σφαιρικὴ πεπιεσμένη. Μῆκος 0,005 μ., διάμετρος 0,006 μ.

Μ - 453. Ψηφὶς ἀνάγλυφος.
Ἐθνικόν: 8672
Πίναξ 135β καὶ 136α
Μῆκος μέγιστον 0,018 μ., πλάτος μέγιστον 0,014 μ., πάχος μέγιστον 0,007 μ.

Ἀμυγδαλοειδὴς ἐκ σαρδίου ψηφὶς καλῶς διασωζομένη. Εἶναι διάτρητος κατὰ τὸν μείζονα, μακρὸν ἄξονα ἐκ τῶν δύο ἄκρων καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ αὖλαξ τοῦ τρήματος δὲν εἶναι εὐθεῖα.

Ἡ γλυφὴ εἶναι ἔντυπος. Μέγα φοινικοειδὲς δένδρον μὲ κλάδους ἐκτεινομένους συμμετρικῶς

ἑκατέρωθεν τοῦ κεντρικοῦ ἄξονος καὶ τριγωνικὴν κορυφὴν ἐκφύεται ὄπισθεν σφαιρικοῦ ὄγκου, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὡς σφαιρικὸν ἀγγεῖον· καὶ ὡς τοιοῦτον ἀρχικῶς ἐξελήφθη. Ὡς ἀγγεῖον ἐχαρακτηρίσθη καὶ ὑπὸ τῆς Κας Σακελλαρίου «μὲ δύο τοξωτὲς λαβὲς στὴν κορυφὴ» καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χαρακτηρισμοῦ τούτου ἡ «σφραγὶς» ἐθεωρήθη ὡς «μαγική» [1]. Πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι ἀγγεῖον τοῦ σχήματος τούτου εἰς τοὺς χρόνους τῶν λακκοειδῶν δὲν ὑπάρχει οὔτε εἰς τὴν μινωικὴν οὔτε εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν κεραμεικήν, τοῦτο δὲ ὡς καὶ παράλληλοι παραστάσεις σφαιρικῶν ἀντικειμένων ἀποκλείουν τὴν πιθανότητα τῆς παραδοχῆς τῆς ὑποθέσεως τῆς κ. Σακελλαρίου. Προφανῶς τὸ σφαιρικὸν ἀντικείμενον εἰκονίζει βράχον ἢ γήλοφον, ὡς συνήθως βράχοι ἀπεικονίζονται εἰς τὴν μινωικὴν μικρογλυφίαν. Ἐκατέρωθεν τοῦ δένδρου καὶ ἄλλοι κλάδοι [2].

* * *

Μ - 517 - 519. Περόναι ὀστέϊναι.

Ἐθνικόν: 8671

Πίναξ 136β

Ἐκ τῆς νοτιοδυτικῆς γωνίας τοῦ τάφου εὑρέθησαν κάτωθεν τῆς ὑδρίας Μ - 136.

Πέντε τεμάχια προφανῶς ἀνήκοντα εἰς 3 διαφόρους καὶ πλήρεις βελόνας.

Αὐλακώσεις δακτυλιόσχημοι ἐμφανεῖς εἰς τὰ ἄκρα τριῶν τεμαχίων (1 - 3) ἀποδεικνύουν ὅτι αὐτὰ ἀπετέλουν τὰς κεφαλὰς τριῶν διαφόρων βελονῶν (τὰ τεμάχια ἀριθμοῦνται ἐκ δεξιῶν).

Διαστάσεις: ἀρ. 1 (πρώτη δεξιά): Διασωθὲν μῆκος 0,08 μ., διάμετρος 0,006 - 0,007 μ. Φέρει 7 αὐλακωτοὺς δακτυλίους.

ἀρ. 2: Διασωθὲν μῆκος 0,111 μ., διάμετρος 0,045 μ. Φέρει 5 αὐλακωτοὺς δακτυλίους.

ἀρ. 3: Διασωθὲν μῆκος 0,115 μ., διάμετρος μεγίστη 0,005 μ. Φέρει 4 αὐλακωτοὺς δακτυλίους.

ἀρ. 4: Διασωθὲν μῆκος 0,103 μ., διάμετρος μέση 0,003 μ. Καταλήγει εἰς ἄκρον.

ἀρ. 5: Διασωθὲν μῆκος 0,068 μ., διάμετρος κάτω 0,003 μ., ἄνω 0,004 μ.

Φαίνεται ὅτι τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 3, 4 καὶ 5 τεμάχια ἀπετέλουν μίαν βελόνην.

1. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, Μυκηναϊκὴ Σφραγιδογλυφία, σ. 40 - 41.

2. EVANS, PM II, σ. 494, εἰκ. 299 καὶ IV, σ. 488, εἰκ. 417, a.b.

ΤΑΦΟΣ ΝΥ (πίν. 137 - 138 καὶ εἰκ. 19)

Ὁ τάφος **Ν**, κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ Κύκλου Β, ἦτο ὁ πρῶτος τάφος, ὁ ὁποῖος ἐπεσημάνθη τὸ 1952[1], ἡ ἀνασκαφή του ὅμως ἐπραγματοποιήθη τὸ 1953, διότι προτοῦ σκαφῇ ἔπρεπε νὰ ἀλλαγῇ ἡ φορὰ τοῦ ὑδραγωγείου τοῦ χωρίου, τὸ ὁποῖον διήρχετο ἀκριβῶς ἄνωθεν αὐτοῦ. Ἡ θέσις τοῦ τάφου ἀνεγνωρίσθη, ὅταν ὑπολείμματα στήλης εὑρέθησαν 0,50 μ. κάτωθεν τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Λίθοι δὲ τεθειμένοι εἰς σειρὰν καὶ διασωθέντες κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν, τὴν δυτικὴν πλευρὰν καὶ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν ὑπεδείκνυον τὴν περίμετρόν του εἰς τὰς γενικάς της γραμμάς. Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ τάφου ἐγένετο καθέτως κατὰ τμήματα περὶ τὴν διατηρηθεῖσαν βάσιν τῆς στέγης, συνεπληρώθη δὲ διὰ τῆς μελέτης τῆς ὑπὸ τὴν στήλην ἐπιχώσεως, ἡ ὁποία ἀφέθη τρόπον τινὰ ὡς μάρτυς.

Τῆς στήλης διεσώθη τὸ ἥμισυ τῆς βάσεως, μικρὸν τμῆμα τοῦ ἑτέρου ἡμίσεος καὶ πολὺ μικρὸν τμῆμα αὐτῆς τῆς στήλης ἀκόμη ἐσφηνωμένον εἰς τὴν ἐγκοπὴν τοῦ διασωθέντος τμήματος τῆς βάσεως. Ἡ ἐπίχωσις τῶν 0,50 μ. ἄνωθεν τῶν ὑπολειμμάτων τῆς στήλης ἐχαρακτηρίζετο ἀπὸ ἐπιφανειακὸν στρῶμα τεταραγμένον ὑπὸ τῆς καλλιεργείας τοῦ χώρου καὶ στρῶμα περὶ τὰ 0,15 μ. περιέχον χῶμα καθαρόν, ἀμμουδερὸν μὲ ὀλίγους χάλικας. Ἡ βάσις, μὲ μικρὰν κλίσιν πρὸς Νότον, 0,05 - 0,08 μ., εὑρέθη ἐσφηνωμένη εἰς σκληρὸν ἐρυθρωπὸν χῶμα πλῆρες μικρῶν λιθαρίων καὶ χαλίκων. Τὸ ἐρυθρωπὸν χῶμα ὑπὸ τὴν βάσιν τῆς στέγης ἐσχημάτιζε στρῶμα μέσου πάχους 0,45 μ. ἀπὸ τῆς κάτω πλευρᾶς τῆς βάσεως. Τὸ στρῶμα τοῦτο ἐδημιουργήθη προφανῶς διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόβαθρον, ὡς «κρηπὶς» τῆς στήλης καὶ τῆς βάσεώς της. Κάτω τοῦ ἐρυθρωποῦ στρώματος καὶ μέχρι βάθους 1,05 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς βάσεως τῆς στέγης τὰ χώματα ἦσαν μελανόφαια, περιεῖχον πολὺ ὀλίγους λίθους καὶ ὄστρακα, ἐγκατεσπαρμένα ὀστᾶ μικρῶν ζῴων καὶ 7 χαυλιόδοντας εἰς διάφορα βάθη. Εἰς βάθος 1,05 μ. ἀπὸ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς βάσεως τῆς στήλης εὑρέθησαν πολλὰ ὀστᾶ ζῴων καὶ μερικὰ ὄστρεα· μεταξὺ τῶν ὀστῶν τῶν ζῴων ἦσαν καὶ 3 ὀδόντες μεγάλου ζῴου, ἴσως ἀγελάδος, μικρὸν τεμάχιον χρυσῆς ταινίας καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος παιδικῆς σιαγόνος. Εἰς τὸ αὐτὸ βάθος καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ὀστῶν τῶν ζῴων εὑρέθησαν δύο πλάκες, ἐξ ὧν ἡ μία ἔκειτο ὁριζοντίως ἐπὶ τῶν χωμάτων, ἡ ἄλλη καθέτως. Ἴσως ἐχρησίμευον ὡς τράπεζα, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐτελέσθη τὸ ἐπιτάφιον δεῖπνον, ὑπολείμματα τοῦ ὁποίου ἦσαν τὰ ὀστᾶ τῶν ζῴων καὶ τὰ ὄστρεα.

Κάτω τῶν 1,05 μ. καὶ μέχρι βάθους 1,45 μ. ἡ ἐπίχωσις ἦτο χαλαρὰ καὶ περιεῖχε πολλοὺς λίθους, εἰς αὐτὴν δὲ εἶχον εἰσχωρήσει καὶ ρίζαι ἀγρίων φυτῶν καὶ ἰδίᾳ καππάρεως. Κατὰ τὸ 1,10 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς βάσεως τῆς στήλης ἀπεκαλύφθησαν αἱ εἰς τὸν βράχον λελαξευμέναι πλευραὶ τοῦ τάφου. Κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν καὶ

1. ΠΑΕ 1952, σ. 434.

0,30 μ. κάτω τῆς ἐπιφανείας τοῦ βράχου ἀπεκαλύφθη ἡ εἰς τὸν βράχον ἀφεθεῖσα βαθμίς (πατούρα), ἡ ὁποία διασώζεται εἰς ὅλας τὰς πλευράς του εἰς τὸ αὐτὸ περίπου βάθος καὶ ἔχει μέσον πλάτος 0,65 μ. Κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ τάφου καὶ εἰς βάθος 1,20 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς βάσεως τῆς στήλης ἀπεκαλύφθη ὁμὰς 11 ἀγγείων ἐπὶ τῶν πλευρῶν των (πίν. 137β, ἀρ. 161 - 165, 172 καὶ 167). Ἡ μεταξὺ τῶν ἀγγείων αὐτῶν ἐπίχωσις ἦτο χαλαρὰ καὶ περιεῖχε λιθάρια, ἐνῷ τὰ πέραν αὐτῶν χώματα ἦσαν συμπαγῆ. Ἡ χαλαρὰ ἐπίχωσις προφανῶς ὀφείλεται εἰς τὰ μεταξὺ τῶν ἀγγείων δημιουργηθέντα κενὰ ὅταν, ἐκφυγόντα τῆς ἀρχικῆς των θέσεως, ἔκλιναν πρὸς τὴν πλευρὰν καὶ ἐθραύσθησαν.

Εἰς βάθος 1,45 μ. ἀπὸ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς βάσεως τῆς στήλης εὑρέθησαν ἐγκατεσπαρμένα τεμάχια πηλοῦ πλέσιας, προφανῶς ἀνήκοντα εἰς τὴν στέγην, ἡ ὁποία εἶχε βυθισθῆ πρὸς τὸ κέντρον τοῦ τάφου. Εἰς βάθος 1,48 - 1,50 μ. εὑρέθησαν ἴχνη δοκῶν, αἱ ὁποῖαι εἶχον τεθῆ κατὰ τὸ πλάτος τοῦ τάφου, ἤτοι ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς. Ὀλίγαι μόνον πλάκες ἐκ σχιστολίθου εὑρέθησαν εἰς βάθος 1,45 μ., τέσσαρες μὲν κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν καὶ δύο κατὰ τὴν ἀνατολικήν, ἐνῷ τμήματα πηλοῦ ὑπῆρχον καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ τάφου. Κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ἐφάνη ὁλόκληρος ἡ γραμμὴ τῆς στέγης, ἡ ὁποία κατὰ τὴν πλευρὰν ἐκείνην εἶχεν ὀλισθήσει πρὸς τὸ κέντρον τοῦ τάφου. Πλάκες δὲν εὑρέθησαν κατὰ τὴν πλευρὰν αὐτήν.

Κάτω τοῦ βάθους τῶν 1,45 μ. καὶ μέχρι 2,30 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς στήλης ἡ ἐπίχωσις ἦτο μελανοφαιά, περιεῖχεν ὀλίγα λιθάρια καὶ ὀλίγα ὄστρακα μεσοελλαδικὰ καὶ ἦτο συμπαγεστέρα τῆς ἄνωθεν τῆς στέγης ἐπιχώσεως. Εἰς βάθος 2,30 μ. εὑρέθη τὸ δάπεδον τοῦ τάφου ἐπεστρωμένον διὰ χαλίκων. Εἰς τὸν τάφον τοῦτον παρατηρεῖται ὡς μοναδικὸν φαινόμενον ἡ ὕπαρξις περιθωρίου ἐκ πηλοῦ ἐπὶ τοῦ δαπέδου καὶ κατὰ μῆκος τῶν πλευρῶν του. Τὸ περιθώριον τοῦτο, κατεσκευασμένον ἐκ πλίνθων, εἶχε μέσον πλάτος 0,50 μ. κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν καὶ 0,30 μ. κατὰ τὰς ἄλλας πλευρὰς καὶ μέσον ὕψος 0,40 μ. Ἡ ἐπιφάνειά του ἐκαλύπτετο ὑπὸ «ἀλοιφῆς» ἐκ πηλοῦ. Εἰς τὸ περιθώριον τῆς νοτίας πλευρᾶς εὑρέθησαν τοποθετημένα μεγάλα ἀγγεῖα, τὰ στόμια τῶν ὁποίων μόνον ἐφαίνοντο ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ περιθωρίου (πίν. 138α, εἰκ. 19), κάτωθεν δὲ τοῦ περιθωρίου τῆς δυτικῆς πλευρᾶς εὑρέθησαν συσσωρευμένα ἀνθρώπινα ὀστᾶ (πίν. 138β). Εἰς τὸν ὑπολειφθέντα χῶρον τοῦ δαπέδου εὑρέθη σκελετὸς ἀνδρὸς 28 ἐτῶν περίπου, κατὰ τὸν Δρα Angel.

Ὁ τάφος **Ν** κατευθύνεται ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον περίπου μὲ τὰς μακράς του πλευρὰς κατὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν. Ἔχει μῆκος εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ βράχου καὶ ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον 3,90 μ. καὶ πλάτος ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς 3,10 μ.· τὸ βάθος του ἀνέρχεται εἰς 2,30 μ. ἀπὸ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς στήλης. Αἱ διαστάσεις μήκους καὶ πλάτους ἠλαττώθησαν ὑπὸ τῆς εἰς τὸν βράχον ἀφεθείσης βαθμίδος, ἀκόμη δὲ περισσότερον εἰς τὸ δάπεδον ὑπὸ τοῦ περιθωρίου. Οὕτω, κατὰ τὸ ὕψος τῆς βαθμίδος, ὡς καὶ ἄνωθεν τοῦ περιθωρίου, τὸ μῆκός του ἀνέρχεται εἰς 2,60 μ. καὶ τὸ πλάτος του εἰς 1,80 μ. Ὁ ὑπὸ τοῦ περιθωρίου περικλειόμενος χῶρος τοῦ δαπέδου ἔχει μῆκος 2 μ. καὶ πλάτος 0,95 μ. Ἐπὶ τῆς βαθμίδος ἐστηρίζοντο αἱ δοκοὶ τῆς στέγης, τεθειμέναι κατὰ πλάτος τοῦ τάφου, ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς, καὶ ἐπ' αὐτῶν εἶχεν ἀπο-

τεθῆ ἡ τύφη, ἐξ ἧς, ὡς φαίνεται, ἦτο κατεσκευασμένη ἡ στέγη, καὶ τὸ σύνηθες στρῶμα ὑδατοστεγοῦς πηλοῦ.

Αἱ εὑρεθεῖσαι πλάκες προφανῶς εἶχον ἐπιτεθῆ ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν δοκῶν, τὰ ὁποῖα ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῆς βαθμίδος. Ἐπὶ τοῦ τάφου εἶχε τεθῆ στήλη ἡ ὁποία διεσώθη εἰς μικρὰ μόνον τμήματα ἀλλ' εὐτυχῶς εἰς τὴν ἀρχικήν της σχεδὸν θέσιν. Διὰ τὴν τοποθέτησιν τῆς στήλης αὐτῆς εἶχε κατασκευασθῆ ὑποθεμελίωσις, ἡ κρηπίς, ἐξ ἐρυθρωποῦ χώματος καὶ λιθαρίων, ἡ ὁποία ὑψοῦτο καὶ ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ χώρου. Τὸ χῶμα τῆς κρηπῖδος προῆλθεν ἀπὸ τὴν λάξευσιν τοῦ βράχου, ἀπετελεῖτο δηλαδὴ ἀπὸ τὰ τρίμματα τοῦ βράχου καὶ ἦτο τόσον σκληρὸν ὥστε φυτὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εὐδοκιμήσουν καὶ κατ' ἀκολουθίαν ρίζαι φυτικαὶ δὲν εὑρέθησαν εἰς αὐτό. Ἡ κρηπὶς ἀπετέλει μέρος μικροῦ τύμβου, ὁ ὁποῖος ἐσχηματίσθη ἄνωθεν τοῦ τάφου, ἡ στήλη δὲ εἶχεν ἀποτεθῆ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ τύμβου, ἡ ὁποία θὰ ἦτο τοὐλάχιστον 1,10 μ. ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ βράχου. Ὁ τύμβος θὰ ὑψοῦτο περὶ τὰ 0,40 - 0,60 μ. ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, θὰ ἐτερματίζετο δὲ εἰς τὴν περίμετρον τοῦ τάφου καὶ εἰς τὴν σειρὰν τῶν λίθων οἱ ὁποῖοι εὑρέθησαν κατὰ χώραν.

Εἰς τὸν τάφον **Ν** ἀπετέθησαν τοὐλάχιστον δύο νεκροί, ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου. Ὁ σκελετὸς τοῦ πρώτου ἐνταφιασθέντος παρεμερίσθη κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν καὶ τὰ ὀστᾶ του ἐκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ περιθωρίου κατὰ τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ δευτέρου νεκροῦ. Ὁ σκελετὸς τούτου εὑρέθη ἐπὶ τοῦ χαλικοστρώτου δαπέδου εἰς σχετικῶς καλὴν κατάστασιν (πίν. 138, εἰκ. 19). Κεῖται ἐπὶ τῆς ράχεώς του ἐκτάδην καὶ ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸ τῆς βορείας πλευρᾶς. Αἱ χεῖρες, κεκαμμέναι κατὰ τὸν ἀγκῶνα, ἐφέροντο πρὸς τὴν ὀσφὺν καὶ τὸ αἰδοῖον. Καὶ οἱ πόδες ἐλαφρῶς καμπτόμενοι κατὰ τὸ γόνυ σχηματίζουν κυκλικὸν ἄνοιγμα ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ μεγαλύτερον ἄνοιγμα τῶν χειρῶν. Ἡ κεφαλὴ ἀρχικῶς ἔκειτο ἐπὶ τοῦ αὐχένος καὶ ἐπὶ μικροῦ «προσκεφαλαίου» ἐκ λιθαρίων καὶ ἄμμου, μετὰ τὴν σῆψιν τῶν σαρκῶν ὠλίσθησε πρὸς τὸν δεξιὸν ὦμον καὶ παρέμεινεν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παρειᾶς. Ἡ στάσις τοῦ σκελετοῦ εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 1 (=MYC. 55) νεκροῦ τοῦ τάφου **Γ** καὶ πρὸς τὴν τῆς παιδίσκης τοῦ τάφου **Ν**. Λόγῳ τῆς συζητήσεως ἡ ὁποία ἐπηκολούθησε τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ σκελετοῦ τοῦ τάφου **Γ** κατεβλήθη ἰδιαιτέρα προσοχὴ εἰς τὸν καθαρισμὸν καὶ τὴν μελέτην τοῦ σκελετοῦ τοῦ τάφου **Ν.** Ἐπὶ τῶν χαλίκων καὶ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ δαπέδου καὶ πέραν ἀκόμη τῆς ἀμέσου περιοχῆς τοῦ σκελετοῦ εὑρέθη λεπτὸν στρῶμα λιπαρᾶς, καστανόχρου οὐσίας, τὰ κατάλοιπα δέρματος ἢ δορᾶς. Φαίνεται ὅτι τὸ λείψανον εἶχε κατατεθῆ ἐπὶ δορᾶς ζῴου, τῇ βοηθείᾳ δὲ τῆς δορᾶς αὐτῆς θὰ κατεβιβάσθη εἰς τὸ δάπεδον. Τοῦτο παρετηρήθη μόνον εἰς τὸν τάφον **Ν.**

Περὶ τὸν δεύτερον νεκρὸν εἶχον διευθετηθῆ τὰ κτερίσματά του. Πέραν τῶν ποδῶν του εὑρέθησαν ἐντετοιχισμένα εἰς τὸ ἐκ πηλοῦ περιθώριον τῆς νοτίας πλευρᾶς τέσσαρα ἀγγεῖα ὑπ' ἀριθμὸν 157, 158, 159 καὶ 160. Κάτωθεν τῆς δεξιᾶς ὠλένης καὶ κατὰ μῆκος τοῦ δεξιοῦ μηροῦ εὑρέθησαν τὸ χαλκοῦν ξίφος ὑπ' ἀριθμὸν 301 καὶ ἡ παραξιφὶς ὑπ' ἀριθμὸν 303. Περὶ τὰ 0,05 μ. ἄνω τῶν ὤμων τῆς παραξιφίδος εὑρέθη ὁ ἐξ ἀλαβάστρου μύκης, παρ' αὐτὸν δὲ κατεστραμμένος μύκης ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, ἀνήκων προφανῶς εἰς τὸ ξίφος. Παρὰ τὸν ὦμον τοῦ ξίφους καὶ ὑπ' αὐτὸν εὑρέθη χαλκῆ φιάλη,

δυστυχῶς πολὺ ἐφθαρμένη καὶ μεταξὺ τῶν τεμαχίων της μικρὰ ἐκ χαλκοῦ λαβίς (πίν. 138). Κάτωθεν τῆς σιαγόνος τοῦ νεκροῦ καὶ κατὰ τὰς κλεῖδας τῶν χειρῶν διε-

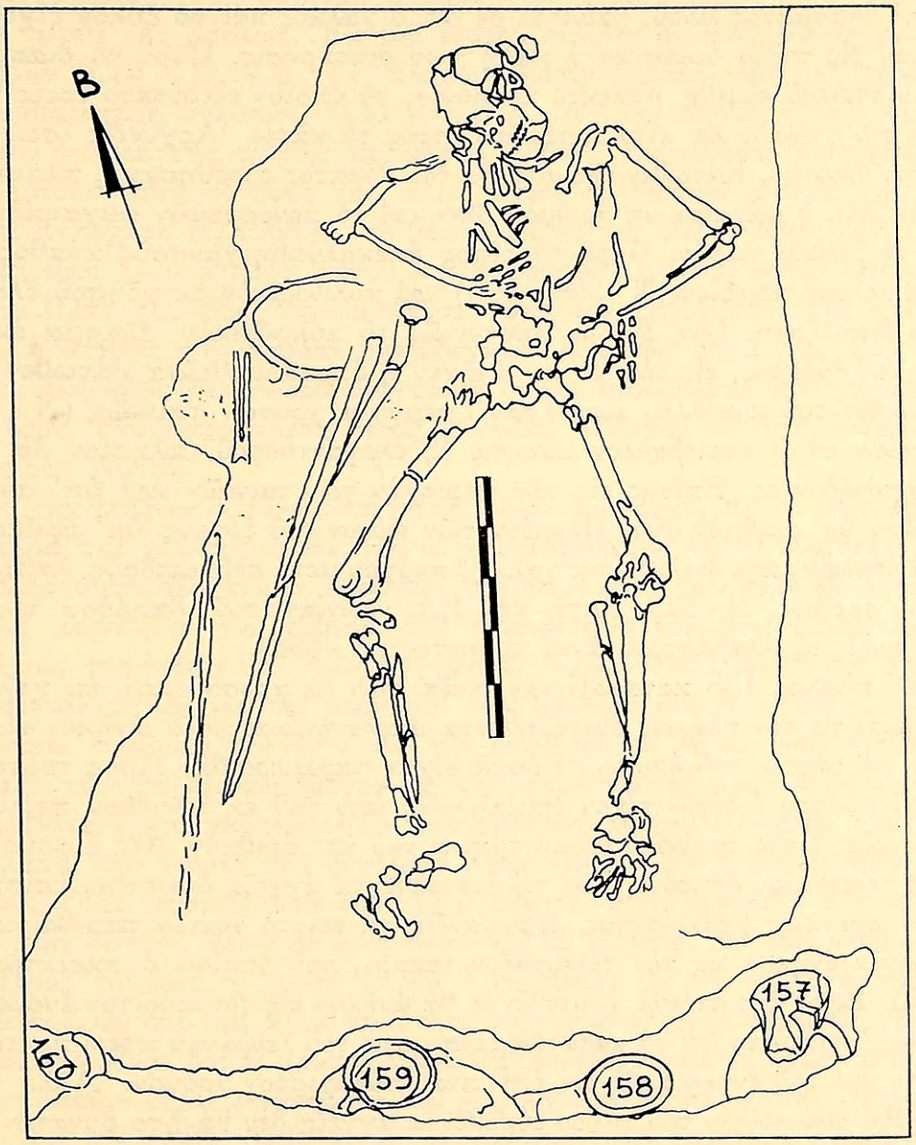

Εἰκ. 19. Τάφος Ν.

σώθη ταινία ἐκ χρυσοῦ (Ν - 390), ἡ ὁποία ἐσχημάτιζε τὴν κατὰ τὸν λαιμὸν παρυφὴν τοῦ φορέματος τοῦ νεκροῦ ἢ καὶ περιλαίμιον [1].

Πλησίον τῶν παραμερισθέντων ὀστῶν εἶχον τεθῆ τὰ κτερίσματα τοῦ πρώτου νεκροῦ (πίν. 138β καὶ 139α). Ταῦτα περιελάμβανον ξίφος μακρόν (ἀρ. 302), ὁ ὦμος

1. Ὁ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ εἰς ΠΑΕ 1953, σ. 227 τὸ ὀνομάζει «χρυσοῦν περιλαίμιον» ρομβοειδοῦς σχήματος ... ἀνάλογον πρὸς τὸ *χρύσεον στρεπτὸν περιαυχένιον* τοῦ ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΙΙ 20 καὶ 80.

τοῦ ὁποίου ἐκαλύπτετο ἀκόμη ὑπὸ τῶν ὑπολειμμάτων θήκης ἐκ δέρματος[1]. Ὑποκάτω τοῦ ξίφους ἔκειτο αἰχμὴ χαλκοῦ δόρατος (ἀρ. 308), εἰς τὸν αὐλὸν τοῦ ὁποίου διετηρεῖτο ἀκόμη μικρὸν τμῆμα τοῦ ξυλίνου στελεοῦ. Ἡ αἰχμὴ καὶ τὸ ξύλον ἦσαν περιτυλιγμένα ὑπὸ ὑφάσματος λινοῦ, φαίνεται δὲ ὅτι ὁ χαλκὸς καὶ τὸ ξύλον εἶχον ἐπαλειφθῆ μὲ λίπος καὶ εἰς τοῦτο ὀφείλεται ἡ καλή των διατήρησις. Περὶ τὸ διασωθὲν τμῆμα τοῦ ξυλίνου στελεοῦ εὑρέθη «πλεκτὸ κορδόνι», τὸ ὁποῖον εἱλίσσετο τρεῖς τοὐλάχιστον φορὰς περὶ τὸν στελεὸν καὶ εἶτα ἐκρέματο πρὸς τὰ κάτω. Ἀρχικῶς ἴσως νὰ εἶχε εἰς τὸ ἄκρον του θύσανον. Κάτωθεν τῆς αἰχμῆς τοῦ δόρατος εὑρέθησαν ἡ πλατεῖα μάχαιρα ὑπ' ἀριθμὸν 305, ἡ μάχαιρα ὑπ ἀριθμὸν 306 καὶ τὸ μονόστομον μαχαιρίδιον ὑπ' ἀριθμὸν 307 μὲ ξυλίνην λαβήν. Παρὰ τὸ ξίφος ἀπεκαλύφθη χρυσοῦς κύαθος (Ν - 389), περιέχων 2 κελύφη κομβίου (Ν - 398 - 399) καὶ κυλινδρικὸν ἐκ χρυσοῦ ἔλασμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διεσώζοντο ἴχνη ξύλου. Προφανῶς τὸ κυλινδρικὸν ἔλασμα ἐκόσμει στελεόν, ἴσως τοῦ δόρατος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνῆκεν ἡ ἀποκαλυφθεῖσα κάτωθεν τοῦ ξίφους αἰχμή. Πλησίον τοῦ κυπέλλου εὑρέθησαν 7 τεμάχια χρυσῶν ταινιῶν (Ν - 391 - 392), ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 5 περιέβαλλον μύκητα ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, πλησίον δὲ αὐτῶν καὶ τέσσαρες χαυλιόδοντες. Ἐπίσης εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ταινιῶν καὶ ὑπ' αὐτὰς εὑρέθη τὸ ἐγχειρίδιον ὑπ' ἀριθμὸν 304. Πλησίον τῶν ὤμων τοῦ ξίφους ὑπ' ἀριθμὸν 302 εὑρέθησαν τὰ ὑπολείμματα διαλυθείσης χαλκῆς πρόχου μετὰ σιγμοειδοῦς λαβῆς (Ν - 310) καὶ ἀργυροῦ σκεύους, Ν - 329. Κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν τοῦ δαπέδου εὑρέθη μικρὰ κυλινδρικὴ πυξὶς ἐξ ἀλαβάστρου ἄνευ πώματος (Ν - 458).

Ἐκ τοῦ πίνακος 138 καταφαίνεται ποῖα τῶν ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐκ χαλκοῦ κτερισμάτων ἀνῆκον εἰς τὸν πλήρως διατηρηθέντα σκελετὸν καὶ ποῖα ἀνῆκον εἰς τὸν πρῶτον ἔνοικον τοῦ τάφου, τοῦ ὁποίου τὰ ὀστᾶ εἶχον παραμερισθῆ. Πρὸς τούτοις τὰ κτερίσματα τοῦ πρώτου ἐνοίκου εἶχον ἐπικαλυφθῆ ὑπὸ τοῦ ἐκ πλίνθων περιθωρίου τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, ὥστε ἐφαίνετο μόνον τμῆμα τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 302 ξίφους ὅταν ἀπεκαλύφθη τὸ τελευταῖον δάπεδον. Καὶ τὰ ἀνευρεθέντα ἀγγεῖα δύνανται ἐπίσης νὰ ἀποδοθοῦν μετὰ σχετικῆς βεβαιότητος. Προφανῶς τὰ εἰς τὸ νότιον περιθώριον τοποθετηθέντα ἀγγεῖα ἀνῆκον εἰς τὸν τελευταῖον νεκρόν, τοῦ ὁποίου ὁ σκελετὸς διεσώθη· τὰ εἰς τὸ ΝΔ. ἄκρον τῆς στέγης ἀποτεθέντα θὰ ἀνῆκον εἰς τὸν πρῶτον ἔνοικον τοῦ τάφου. Βεβαίως ἐπιστεύετο ὅτι τὰ κατατιθέμενα μετὰ τοῦ λειψάνου κτερίσματα θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τοῦ ἐνταφιασθέντος ἐπί τινα τοὐλάχιστον χρόνον. Ἀλλὰ τὰ ἐπὶ τῆς στέγης καὶ ἔξω τοῦ κοίλου τοῦ τάφου εὑρεθέντα ἀγγεῖα δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὑπὸ τοῦ ἐντὸς αὐτοῦ κειμένου λειψάνου. Προφανῶς τὰ ἐπὶ τῆς στέγης ἀγγεῖα ἐξεβλήθησαν τοῦ κοίλου τοῦ τάφου διὰ νὰ δημιουργηθῆ χῶρος διὰ τὰ κτερίσματα - ἀγγεῖα τοῦ τελευταίου νεκροῦ, τὰ ὁποῖα αὐτὸς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμοποιήσῃ.

Ἡ ἄνωθεν τοῦ τάφου εὑρεθεῖσα στήλη, ἐκ πώρου λίθου, βεβαίως ἀνῆκεν εἰς τὸν τελευταίως ἐνταφιασθέντα, διότι ἄλλως ἡ στήλη αὕτη δὲν θὰ ἵστατο ἐπὶ τῆς κρηπῖδός

1. Ταῦτα διεσώθησαν εἰς μῆκος 0,40 μ. καὶ πλάτος 0,10 μ., πίν. 138α, ὡς μελανὸς ὄγκος παρὰ τὴν λεπίδα τοῦ ξίφους τοῦ σκελετοῦ.

της καὶ εἰς τὴν ἀρχικήν της θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ εὑρέθη. Δυστυχῶς ἡ στήλη δὲν διεσώθη πλήρως (πίν. 137α). Ἓν τεμάχιον τῆς ἐκ πώρου βάσεώς της μόνον διεσώθη πλήρως· ἔχει μῆκος 0,36 - 0,38 μ., πλάτος 0,55 μ. καὶ πάχος 0,14 - 0,16 μ. Ἴσως ἀπετέλει τὸ ἥμισυ τῆς βάσεως. Ἐκ τοῦ ἑτέρου ἡμίσεος διεσώθη μόνον μικρὸν τριγωνικὸν τεμάχιον 0,19 × 0,19 μ. Τὸ πλήρως διατηρούμενον τεμάχιον φέρει κατὰ τὸ κέντρον του διαμπερῆ ἐγκοπήν, 0,11 × 0,21 μ., εἰς τὴν ὁποίαν εὑρέθη ἐσφηνωμένον τὸ κατώτατον τμῆμα τῆς στήλης ἐκ πώρου λίθου[1]. Ἐκ τούτου, δυστυχῶς, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπολογισθῇ τὸ ὕψος της, ἀλλὰ μόνον τὸ πιθανὸν πλάτος της, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἀνήρχετο εἰς 0,68 μ.· τὸ μέσον πάχος τοῦ πώρου εἶναι 0,10 μ. Ἡ βάσις κατευθύνεται ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον καὶ παρουσιάζει μικρὰν μόνον κλίσιν πρὸς Νότον, περίπου 0,05 - 0,06 μ., προκληθεῖσαν ὑπὸ τοῦ βυθίσματος τῆς στέγης. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ στήλη, τὴν ὁποίαν ὑπεβάσταζε, εἶχε τὰς ὄψεις της πρὸς Ἀνατολὰς καὶ Δυσμάς. Βεβαίως δὲν γνωρίζομεν ἐὰν ἡ στήλη ἐποικίλλετο ὑπὸ γλυφῆς καὶ ἐὰν ἡ κυρία της ὄψις ἦτο ἐστραμμένη πρὸς Δυσμάς. Πάντως δὲν ἦτο ἐστραμμένη πρὸς Βορρᾶν ἢ πρὸς Νότον.

Τὰ εἰς τὴν ἐπίχωσιν εὑρεθέντα ὀστᾶ ζώων ὀφείλονται εἰς τὸ ἐπιτάφιον δεῖπνον, ἀλλὰ τὸ τμῆμα τῆς χρυσῆς ταινίας καὶ οἱ χαυλιόδοντες οἱ ὁποῖοι εὑρέθησαν εἰς τὰ χώματα τὰ πληροῦντα τὸν τάφον ὀφείλουν τὴν παρουσίαν των ἐκεῖ εἰς ἄλλους λόγους. Εἶναι σαφῆ μαρτύρια τοῦ ἐθίμου τῆς ἀφαιρέσεως πολυτίμων κτερισμάτων τῶν προγενεστέρως ταφέντων ὑπὸ τῶν συγγενῶν. Χαυλιόδοντες εὑρέθησαν ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐπίχωσιν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῶν παραμερισθέντων ὀστῶν, εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι οὗτοι ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὴν διακόσμησιν δερματίνων περικεφαλαιῶν[2]. Ἴσως μεταξὺ τῶν πολεμικῶν ὅπλων καὶ ἐξαρτημάτων τοῦ πρώτου ἐνοίκου τοῦ τάφου νὰ περιελαμβάνετο καὶ περικεφαλαία κεκοσμημένη μὲ χαυλιόδοντας. Ταύτην ἀφῆρεσε συγγενὴς κατὰ τὴν ταφὴν τοῦ δευτέρου λειψάνου καὶ τὸν παραμερισμὸν τῶν ὀστῶν τοῦ πρώτου. Τότε μερικοὶ ἀπὸ τοὺς χαυλιόδοντας ἀπεσπάσθησαν καὶ κατέπεσαν εἰς τὸν χῶρον τῶν ὀστῶν, ἄλλοι δὲ κατέπεσαν εἰς τὰ χώματα, διὰ τῶν ὁποίων ἐπληροῦτο ὁ τάφος. Πρὸς τούτοις, ἡ χρυσῆ ταινία ἡ εὑρεθεῖσα εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ἐπιταφίου δείπνου φανερώνει ὅτι καὶ ἄλλα πολύτιμα κτερίσματα εἶχον ἀφαιρεθῆ ἐκ τοῦ τάφου. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι αἱ χρυσαῖ ταινίαι αἱ εὑρεθεῖσαι μὲ τὰ κτερίσματα τῶν παραμερισμένων ὀστῶν εἶναι λεπτότεραι καὶ φέρουν ἀμελῆ διακόσμησιν. Ἀρχικῶς ἀνῆκον εἰς δύο ταινίας (Ν - 391, 392), αἱ ὁποῖαι ἐκόπησαν διὰ ψαλίδος εἰς περισσότερα τμήματα. Αἱ ταινίαι προφανῶς ὑποδεικνύουν προγενεστέραν καὶ τῆς πρώτης ταφῆς χρῆσιν.

Ἡ παιδικὴ σιαγὼν ἡ ὁποία εὑρέθη εἰς τὴν ἐπίχωσιν ὑποδεικνύει ὅτι πλὴν τῶν λειψάνων τῶν ἀνδρῶν εἶχε κατατεθῆ εἰς τὸν τάφον καὶ λείψανον παιδίου, τὰ ὀστᾶ τοῦ ὁποίου θὰ διελύθησαν πλήρως ἢ καὶ διεσκορπίσθησαν.

1. Ἡ ἐγκοπὴ ἀπεῖχε ἀπὸ μὲν τῆς μακρᾶς ἐξωτερικῆς τῆς πλακὸς πλευρᾶς 0,165 μ., ἀπὸ δὲ τῶν μικρῶν πλευρῶν 0,22 καὶ 0,228 μ. Ἐκ τοῦ πλάτους καὶ τῆς θέσεως τῆς ἐγκοπῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν βάσιν καὶ τοῦ διασωθέντος τμήματος τῆς στήλης εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ ὁλικὸν μῆκος τῆς βάσεως θὰ ἦτο 1,10 μ. περίπου. Ὅρα καὶ ΠΑΕ 1953, σ. 223 κ.ἑ. διὰ πλήρη μελέτην τῆς θέσεως τῆς στήλης.

2. A.J.B. Wace, Chamber Tombs, σ. 112 κ.ἑ. Ἰλιὰς Κ 263 κ.ἑ. Eutresis, σ. 54 καὶ 220, εἰκ. 290 ἀρ. 4 - 16.

Ν - 157. Ὑδρία.

Ναύπλιον: 13469

Πίναξ 139γ, εἰκ. 19 Τομή, πίν. 225

Ὕψος ± 0,42 μ., διάμετρος 0,313-0,317 μ., διάμετρος χείλους 0,114 - 0,119 μ., διάμετρος βάσεως 0,092 - 0,094 μ., περίμετρος 0,965 μ., περίμ. χείλους 0,36 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,33 μ., ὕψος λαιμοῦ ± 0,07 μ.· λαβαὶ τοξοειδεῖς: ἄνοιγμα 0,05 μ., ὕψος 0,035 μ., λαβὴ κάθετος: ὕψος 0,053 μ., ἄνοιγμα 0,025 μ.

Ἐκ τοῦ νοτίου περιθωρίου τοῦ τάφου. Συγκεκολλημένη ἐκ πλειόνων τεμαχίων καὶ συμπεπληρωμένη κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς κιτρινέρυθρος, περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον.

Βάσις μικρά, πεπλατυσμένη ἀνωμάλως, ἀσταθής, κορμὸς σφαιρικὸς - κωνικός, λαιμὸς ὑψηλὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος, λαβαὶ δύο ὁριζόντιαι, κυλινδρικαὶ τεθειμέναι κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ μία κάθετος, κυλινδρικὴ ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσα πρὸς τὸν ὦμον.

Ν - 158. Πιθόσχημος στάμνος.

Ναύπλιον: 13463

Πίναξ 139β, εἰκ. 19 Τομή, πίν. 218

Ὕψος 0,30 μ., διάμετρος 0,266 - 0,27 μ., διάμετρος βάσεως 0,083 - 0,085 μ., περίμετρος 0,84 μ., πλάτος χείλους 0,017, πάχος 0,008, ὕψος λαιμοῦ ± 0,045 μ., διάμετρος χείλους 0,099 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,315 μ., περίμετρος χείλους 0,39 μ.· λαβαί: ± 0,056 μ., ὕψος 0,032 μ.

Ἐκ τοῦ νοτίου περιθωρίου τοῦ τάφου. Συγκεκολλημένος ἐκ πλειόνων τεμαχίων καὶ συμπεπληρωμένος κατὰ τὸν πυθμένα. Πηλὸς ὑποκίτρινος, καθαρός. Ἐπίχρισμα ἀμαυρὸν καὶ λεῖον χρώματος ὑποκιτρίνου μὲ ἐλαφρὰς κηλῖδας. Ἴχνη τροχοῦ εἰς τὸν λαιμόν.

Βάσις ἀνωμάλως πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς καμπυλούμενος ἄνω πρὸς ἐκτρεπόμενον ἐπίπεδον χεῖλος μὲ περιχείλωμα πλατύ, λαβαί, δύο τοξοειδεῖς, κυλινδρικαί, καθέτως ἐπὶ τοῦ ὤμου τεθειμέναι.

Διακόσμησις δι' ἠραιωμένου καστανοῦ ἀμαυροῦ. Περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ ταινία, ἡ ὁποία εἴς τινα σημεῖα φαίνεται ὡς διπλοῦς δακτύλιος· κάτω τοῦ μέσου τῆς κοιλίας ἑτέρα ταινία, ἀμελῶς γεγραμμένη, ἀποτελουμένη ἐκ δύο δακτυλίων, τὸ διάκενον τῶν ὁποίων ἐπληρώθη χρώματος. Ἡ κυρία ζώνη περιλαμβάνει ταινίας κατακορύφους, αἱ ὁποῖαι διαιροῦν τὴν ἐπιφάνειαν εἰς δύο πλατείας μετόπας, προσθίαν καὶ ὀπισθίαν. Ἑκάστη μετόπη πληροῦται ὑπὸ ὁλοβάφου καστανερύθρου δίσκου περιγραφομένου ὑπὸ καστανοῦ δακτυλίου, τοῦ ὁποίου ἡ περιφέρεια φέρει μικρὰς παραλλήλους, δίκην ἀκτίνων ἡλίου, γραμμὰς γεγραμμένας διὰ καστανοῦ πρὸς τὸ μελανόν. Πιθανῶς εἰκονίζεται ἥλιος εἰς ἑκάστην τῶν μετοπῶν. Αἱ ὁρίζουσαι τὰς μετόπας δύο κατακόρυφοι παράλληλοι ταινίαι, συγκλίνουσαι ἄνω, φέρουν κατὰ τὸ μεταξύ των διάκενον γραμμικὸν σχέδιον ἰχθυακάνθης. Ἐκ τοῦ δακτυλίου τοῦ λαιμοῦ ἐξαρτῶνται μικραὶ κατακόρυφοι παράλληλοι γραμμαί.

Παραβολή: MV, πίν. XXIII ἀρ. 171 καὶ Prosymna II, σ. 161, εἰκ. 648 ἀρ. 580.

Ν - 159. Πιθόσχημος στάμνος.

Ναύπλιον: 13511

Πίναξ 140α,β, εἰκ. 19 Τομή, πίν. 222

Ὕψος 0,518 μ., διάμετρος 0,389 - 0,393 μ., διάμετρος βάσεως 0,111 - 0,116 μ., περίμετρος 1,235 μ., πλάτος χείλους 0,011 μ., πάχος χείλους 0,009 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,07 μ., διάμετρος χείλους 0,121 μ., ἄνοιγμα στομίου 0,10 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,405 μ., περίμ. χείλους 0,445 μ.· λαβαὶ κατακόρυφοι: πλάτος 0,02 μ., ὕψος 0,026 μ., ἄνοιγμα 0,043 μ., ὁριζόντιαι λαβαί: ἄνοιγμα 0,048 μ., ὕψος 0,03 μ.

Ἐκ τοῦ περιθωρίου τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένος εἰς μικρὰ τεμάχια τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς κιτρινέρυθρος χονδροειδὴς μετὰ λιθαρίων καὶ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον πρασινωπῆς ἀποχρώσεως τραχείας ὑφῆς.

Βάσις πεπλατυσμένη μικρά, κορμὸς ὠοειδής, ὦμος ἀπεστρογγυλευμένος πρὸς λαιμὸν ὑψηλὸν καμπυλούμενον πρὸς ἐκτρεπόμενον πλατὺ χεῖλος μὲ ἀνώμαλόν πως περιφέρειαν, λαβαὶ δύο ὁριζόντιαι κυλινδρικαὶ τεθειμέναι ὀλίγον κάτω τῆς μεγίστης διαμέτρου καὶ δύο κάθετοι ταινιόσχη-

μοι ἐπὶ τοῦ ὤμου φέρουσαι αὔλακα ἐπὶ τῆς ράχεως αὐτῶν [1].

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος καλύπτουσα τὸ ἄνωθεν τῆς μεγίστης διαμέτρου τμῆμα τοῦ ἀγγείου. Δακτύλιος εἰς τὴν ἐξωτερικὴν περιφέρειαν τοῦ χείλους. Κάτωθεν τῆς ρίζης τοῦ λαιμοῦ ζώνη μεταξὺ τῶν κατακορύφων λαβῶν κοσμουμένη ὑπὸ σειρᾶς συνεχομένων τριγώνων, πληρουμένων ἐκ δικτυωτοῦ καὶ μὲ τὴν βάσιν των ἐφαπτομένην τοῦ δακτυλίου τῆς ρίζης τοῦ λαιμοῦ. Κάτωθεν τῆς ζώνης ταύτης δύο δακτύλιοι, τὸ στενὸν διάκενον τῶν ὁποίων πληροῦται διὰ μικρῶν κατακορύφων καὶ παραλλήλων γραμμῶν.

Ἐκ τοῦ κατωτέρου δακτυλίου ἐξαρτᾶται σειρὰ συνεχομένων δέκα τριῶν τριγώνων πληρουμένων ἐναλλὰξ διὰ δικτυωτοῦ ἢ διὰ παραλλήλων γωνιωδῶς τεθλασμένων γραμμῶν ὡς στολιδώσεων. Κάτωθεν τῆς ζώνης αὐτῆς πλατεῖα ταινία, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται ἅλυσις τόξων μικροσκοπικῶν. Καμπύλη γραμμὴ περιβάλλει τὴν ἀπόληξιν τῶν κατακορύφων λαβῶν καὶ ταινίαι ἐκ χρώματος τονίζουν τὰς ἀκμὰς τῶν πλευρῶν της. Ἐλλειψοειδὴς γραμμὴ περιβάλλει τὰς ὁριζοντίας λαβάς, ἐνῷ ἐπὶ τῆς ράχεώς των ἐγράφη γραμμή, ἀφ' ἧς ἐκφύονται λοξῶς μικραὶ γραμμαί.

Παραβολή: Eutresis, σ. 147, εἰκ. 201 καὶ 203, σ. 150, εἰκ. 206 ἀρ. 1 καὶ σ. 171, εἰκ. 240 ἀρ. 2,4. Prosymna II, σ. 160, εἰκ. 643 καὶ σ. 161, εἰκ. 648 ἀρ. 567, 586, 590. Korakou, σ. 20, εἰκ. 27 ἀρ. 2 καὶ χρυσοῦν κύπελλον μὲ γωνιωδῶς τεθλασμένας γραμμάς. Karo, τάφος V, πίν. CXXIV.

N - 160. Πιθόσχημος τετράωτος στάμνος.
Ναύπλιον: 13498

Πίναξ 140γ, εἰκ. 19 Τομή, πίν. 221

Ὕψος 0,452 μ., διάμετρος 0,368 - 0,373 μ., διάμετρος χείλους 0,166 μ., διάμετρος βάσεως 0,113 - 0,115 μ., περίμετρος 1,15 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,395 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,07 μ., περίμετρος χείλους 0,525 μ., πλάτος χείλους 0,015 μ.· λαβαὶ τοξοειδεῖς ὤμου: ἄνοιγμα 0,04 μ., ὕψος 0,035 μ. καὶ λαβαὶ ὁριζόντιαι κοιλίας: ἄνοιγμα 0,045 μ., ὕψος 0,032 μ.

Ἐκ τῆς νοτιοδυτικῆς γωνίας τοῦ περιθωρίου. Συγκεκολλημένος ἐκ πλειόνων θραυσμάτων καὶ συμπεπληρωμένος εἰς τμήματα κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ τὸν ὦμον. Πηλὸς ὑποκίτρινος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ἀραιὸν μὲ πρασινωπὴν ἀπόχρωσιν.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμὸς ὠοειδὴς - σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλὸς καμπυλοῦται πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος μὲ περιχείλωμα, δύο τοξοειδεῖς κυλινδρικαὶ λαβαὶ εἰς τὸν ὦμον καὶ δύο ὁριζόντιαι κυλινδρικαὶ τεθειμέναι κάτω τῆς μεγαλυτέρας διαμέτρου. Παρὰ τὴν βάσιν δύο σειραὶ ἐκ τριῶν ἐγχαράκτων γραμμιδίων (πίν. 221, τομή).

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος. Δακτύλιος περιβάλλει τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ καὶ στενὴ ταινία τὸ χεῖλος καὶ τὸ περιχείλωμα. Εἰς τὸ ὕψος τῶν λαβῶν τοῦ ὤμου κεῖται ἅλυσις ἡμικυκλίων γεγραμμένων ἐν σκιαγραφίᾳ. Ταινία εἰς τὸ ὕψος τῶν ὁριζοντίων λαβῶν, περιγραφομένη ὑπὸ δύο δακτυλίων ἀκανονίστων. Αἱ ἀπολήξεις τῶν λαβῶν περιβάλλονται ὑπὸ δακτυλίων. Ἀπὸ τοὺς δακτυλίους τῶν τοξοειδῶν λαβῶν ἐκφύονται δύο πτερυγιόσχημοι ταινίαι ἀπολήγουσαι εἰς τρισκελῆ θύσανον. Πρὸς τούτοις πλατεῖα γραμμὴ ἐγράφη εἰς τὴν ράχιν τῶν τοξοειδῶν λαβῶν.

N - 161. Κύπελλον κίτρινον Μινύειον.
Ναύπλιον: 13421

Πίναξ 141α

Ὕψος 0,192 μ., διάμετρος 0,182 - 0,189 μ., διάμετρος βάσεως 0,10 μ., περίμετρος 0,593 μ., περίμετρος ποδὸς 0,185 μ., πλάτος χείλους 0,022 μ.

Ἐκ τῆς στέγης. Συγκεκολλημένον ἐκ πλειόνων τεμαχίων καὶ συμπεπληρωμένον κατὰ τὸ χεῖλος, τὸν λαιμὸν καὶ τὸν κορμόν. Πηλὸς κιτρινωπὸς μετὰ πλείστων τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον.

Βάσις κωνική, φέρουσα εὐρὺ κοίλωμα κάτω μὲ μαστοειδὲς ἔξαρμα εἰς τὸ κέντρον. Ποὺς πολὺ ταπεινός, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, ὁ ὁποῖος εἰσέχει καὶ δημιουργεῖ γωνιῶδες περίγραμμα μετὰ τοῦ λαιμοῦ, καταλήγοντος πρὸς ἐκτρεπόμενον παχὺ χεῖλος, λαβαί, δύο κατακόρυ-

1. Εἰς ἓν σημεῖον τὸ τοίχωμα συμπεπιεσμένον περιβάλλεται ὑπὸ ἐρυθρωπῆς κηλῖδος πιθανῶς γενομένης κατὰ τὴν ὄπτησιν.

φοι, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον. Ἔνδεκα ἐγχάρακτοι δακτύλιοι ἀπὸ τὴν βάσιν τοῦ ποδὸς μέχρι τοῦ μέσου ὕψους τῆς κοιλίας. Ἐγχάρακτος δακτύλιος ἐπὶ τοῦ χείλους.

Παραβολή: Asine, σ. 287, εἰκ. 198 ἀρ. 8.

Ν - 162. Κύπελλον κίτρινον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13415

Πίναξ 141β

Ὕψος 0,183 - 0,203 μ., διάμετρος 0,19 - 0,207 μ., διάμετρος βάσεως 0,112 μ., περίμετρος 0,64 μ., περίμετρος ποδὸς 0,18 μ., πλάτος χείλους 0,005 μ.· λαβαί: πλάτος 0,035 μ., ὕψος 0,02 μ.

Ἐκ τῆς στέγης. Συγκεκολλημένον ἐκ πλειόνων τεμαχίων καὶ συμπεπληρωμένον κατὰ τὸ χεῖλος, τὴν λαβήν, τὴν βάσιν καὶ τὸν κορμόν. Πηλὸς κιτρινωπός, περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα κιτρινοπράσινον.

Βάσις δισκοειδὴς μὲ κυρτὰς πλευράς, κοίλη κάτω, πούς βραχύς, ἀκμὴ εἰς τὸν εἰσέχοντα ὦμον, ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβαὶ κατακόρυφοι ταινιωταί. Ἐγχάρακτοι δακτύλιοι ἐκ τῆς βάσεως τοῦ ποδὸς μέχρι τοῦ μέσου ὕψους τῆς κοιλίας. Εἷς δακτύλιος εἰς τὴν ἀπόληξιν τοῦ χείλους.

Παραβολή: Asine, σ. 287, εἰκ. 198 ἀρ. 8.

Ν - 163. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13408

Πίναξ 142α

Ὕψος 0,186 μ., διάμετρος 0,19 - 0,20 μ., διάμετρος βάσεως 0,106 - 0,107 μ., περίμετρος 0,62 μ., περίμετρος ποδὸς 0,18 μ., πλάτος χείλους 0,004 μ.· λαβαί: πλάτος 0,03 μ., ἄνοιγμα 0,023 μ.

Ἐκ τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένον εἴς τινα σημεῖα κατὰ τὸ χεῖλος, τὸν λαιμὸν καὶ τὴν κοιλίαν. Πηλὸς ὑποκίτρινος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα κιτρινοπράσινον.

Βάσις δισκοειδής, κοίλη κάτω, πούς βραχύς, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὦμου, ὁ ὁποῖος σχηματίζει ἐλαφρὰν καμπύλην μετὰ τοῦ λαιμοῦ, καταλήγοντος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος. Δύο λαβαὶ κατακόρυφοι, ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον.

Ἐγχάρακτοι δακτύλιοι ἐκ τῆς βάσεως τοῦ ποδὸς μέχρι τοῦ μέσου τῆς κοιλίας, τεθειμέναι κατὰ ἀκανόνιστα μεταξύ των διαστήματα.

Παραβολή: Asine, σ. 287, εἰκ. 198 ἀρ. 8.

Ν - 164. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13426

Πίναξ 142β

Ὕψος 0,195 μ., διάμετρος 0,19 - 0,204 μ., διάμετρος βάσεως 0,106 - 0,107 μ., περίμετρος 0,63 μ., περίμετρος ποδὸς 0,185 μ., πλάτος χείλους 0,02 μ.· λαβαί: πλάτος 0,029 μ., ὕψος 0,023 μ.

Ἐκ τῆς στέγης τῆς ΝΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Ἐντὸς αὐτοῦ εὑρέθη ὁ ἀσκὸς Ν - 171. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὴν βάσιν. Πηλὸς ὑποκίτρινος μετὰ πολλῶν τεμαχίων χαλαζίου. Ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ κιτρινωπῆς ἀλοιφῆς.

Βάσις δισκοειδὴς κυρτουμένη κατὰ τὰς πλευράς της, κοίλη κάτω, πούς χαμηλός, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὦμου, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ ἐλαφρὰν καμπύλην μετὰ τοῦ λαιμοῦ, καταλήγοντος πρὸς ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος, λαβαὶ δύο, κατακόρυφοι, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον.

Ἐγχάρακτοι δακτύλιοι σχηματιζόμενοι ὑπὸ συνεχοῦς ἑλικοειδοῦς γραμμῆς ἐλισσομένης ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ ποδὸς μέχρι τοῦ μέσου ὕψους τῆς κοιλίας.

Παραβολή: Asine, σ. 287, εἰκ. 198 ἀρ. 8.

Ν - 165. Πρόχους ραμφόστομος.

Ναύπλιον: 13477

Πίναξ 143α.β Τομή, πίν. 228

Ὕψος 0,265 μ., διάμετρος 0,223 - 0,23 μ., διάμετρος βάσεως 0,071 μ., περίμετρος 0,70 μ., πάχος 0,004 μ., ἄνοιγμα στομίου 0,023 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,11 μ.· λαβή: ἄνοιγμα ± 0,025 μ., ὕψος 0,02 μ.

Ἐκ τῆς στέγης τῆς ΝΔ. γωνίας. Συγκεκολλημένη ἐκ πλειόνων τεμαχίων καὶ συμπεπληρωμένη κατὰ τὸν κορμόν, τὴν προχοΐ, τὴν βάσιν καὶ τὸν ὦμον. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς καθαρός. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον, λεῖον.

Κορμὸς σφαιρικός, ἐπιμήκης, λαιμὸς χαμηλὸς μετὰ ἐλαφροῦ ἐξάρματος ἐν εἴδει στομάχου (γούσης) πτηνοῦ καὶ στόμιον σεσυρμένον πρὸς τὰ ὀπίσω. Τὸ ἓν ἄκρον τοῦ στομίου ἐπιμηκυνθὲν ἐσχημάτισε αὐλακωτὴν προχοήν. Λαβὴ μικρά, κατακόρυφος, κυλινδρικὴ ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ καστανερύθρου καὶ καστανοῦ ἀμαυροῦ. Κατὰ τὸν λαιμὸν καὶ τὸν ὦμον τέσσαρες καστανοὶ καὶ καστανέρυθροι δακτύλιοι. Ἐπὶ τῆς κοιλίας εὐρεῖα ζώνη πλάτους 0,115 μ., ὁριζομένη ἄνω ὑπὸ δύο λεπτῶν δακτυλίων, κάτω δὲ ὑφ' ἑνός, ἁπάντων διὰ καστανοῦ χρώματος γεγραμμένων. Ἡ ζώνη κοσμεῖται διὰ τεσσάρων ἱπταμένων πτηνῶν ἐν παρατάξει, ἀποδοθέντων ἐν περιγράμματι, μετὰ λεπτῶν γραμμικῶν λεπτομερειῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σώματος. Κάτωθεν τούτων ἐκφύονται ἀπὸ τοῦ κάτω δακτυλίου κατὰ συστάδας καρδιόσχημα φύλλα κισσοῦ, ἐν σκιαγραφίᾳ γεγραμμένα, ἐπὶ καμπυλουμένων μίσχων. Ἄνωθεν ἑκάστου πτηνοῦ ἐξαρτᾶται κόσμημα ἀκαθορίστου μορφῆς ἰχθυόσχημον ἢ φυλλοειδές. Περὶ τὸν πυθμένα ἐγράφησαν τρεῖς καστανέρυθροι δακτύλιοι. Μέγα μέρος τοῦ ἐπιχρίσματος καὶ τῆς διακοσμήσεως ἔχουν ἐξαλειφθῆ.

Παραβολή: Phylakopi, πίν. XVI ἀρ. 4 καὶ XXI ἀρ. 5 - 6, 8, 9, 11, 12, ὅρα N - 166 καὶ Evans, PM I, σ. 560.

N - 166. Πρόχους ραμφόστομος.

Ἐθνικόν: 8596

Πίναξ 143γ καὶ 144

Ὕψος μέγιστον 0,20 μ., περίμετρος 0,53 μ., διάμετρος 0,17 μ., διάμετρος βάσεως 0,039 - 0,042 μ., ὕψος προχοῆς 0,045 μ.· λαβή: ὕψος 0,019 μ., πλάτος 0,018 μ.

Ἐκ τῆς στέγης κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν. Συμπεπληρωμένη κατά τινα τμήματα εἰς τὸν κορμὸν καὶ τὸν ὦμον. Πηλὸς κιτρινωπός.

Βάσις ὑψωμένη καὶ πεπλατυσμένη, οὐχὶ τελείως κυκλική, κορμὸς σφαιρικός, ἐλαφρῶς πεπιεσμένος. Χαμηλὸς λαιμὸς καὶ στόμιον ραμφοειδές, κεκλιμένος πρὸς τὰ ὀπίσω μὲ «γούσαν» κατὰ τὴν προσθίαν πλευρὰν τοῦ λαιμοῦ. Στόμιον κυκλικὸν κατὰ τὸ ἥμισυ προεκτεινόμενον ἔναντι τῆς λαβῆς εἰς προχοὴν αὐλακωτήν. Λαβὴ μικρὰ κατακόρυφος, ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ στομίου καὶ καταλήγουσα εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις χρώματος ἀμαυροῦ μελανοῦ πρὸς ξανθομελανὸν καλύπτει σχεδὸν ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν. Περὶ τὴν βάσιν δύο δακτύλιοι, ξανθὸς ὁ κάτω καὶ μελανὸς ὁ ἄνω. Ἄνωθεν αὐτῶν ζώνη 0,022 μ., ἀκόσμητος περιοριζομένη ἄνω ὑπὸ πέντε δακτυλίων· οἱ τρεῖς κεντρικοὶ εἶναι ξανθοῦ χρώματος, οἱ περιβάλλοντες αὐτοὺς ἄνω καὶ κάτω μελανοί. Ἡ κυρία ζώνη εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς κοιλίας, πλάτους ±0,073 - 0,075 μ., φέρει διπλᾶς σπείρας συνεχομένας μὲ ἐφαπτομένας ἄνω καὶ κάτω· μικρὸς τριγωνικὸς χῶρος μεταξὺ τῶν ἐξωτερικῶν ἑλίκων καὶ τῶν ἐφαπτομένων καλύπτεται μὲ συμπαγὲς χρῶμα. Περὶ τὸν λαιμὸν δύο δακτύλιοι μελανοὶ μὲ στενὴν γραμμήν, ἄνωθεν αὐτῶν, δύο πλατεῖς κύκλοι ξανθοί. Ἡ διακόσμησις περὶ τὴν προχοὴν ἀποτελεῖται ἐξ ἡμικυκλίου πληρουμένου ὑπὸ παραλλήλων μηνοειδῶν γραμμῶν καὶ ἐξαρτωμένου ἐκ κυκλικῆς περὶ τὸν λαιμὸν γραμμῆς. Ἄνω τοῦ ἡμικυκλίου καὶ ἑκατέρωθεν τῆς προχοῆς δύο γραπτοὶ ὀφθαλμοί. Τὸ χεῖλος τῆς ἀποτετμημένης προχοῆς καλύπτεται ὑπὸ χρώματος μελανοῦ. Ἡ λαβὴ κοσμεῖται εἰς τὴν ῥίζαν της μὲ ὁριζοντίαν γραμμὴν ὡς καὶ εἰς τὴν παρὰ τὸ χεῖλος ἀρχήν της. Ἡ διακόσμησις εἶναι παράλληλος πρὸς τὴν τῶν ραμφοστόμων πρόχων μὲ παραστάσεις πτηνῶν, ἀντὶ τούτων ὅμως ὁ τεχνίτης χρησιμοποιεῖ σπείρας, συνήθεις εἰς τὸν καμαραϊκὸν ρυθμὸν καὶ εἰς τὴν ἑλλαδικὴν κεραμεικήν.

N - 168. Πιθόσχημος στάμνος.

Ναύπλιον: 13459

Πίναξ 145α Τομή, πίν. 218

Ὕψος 0,308 μ., διάμετρος 0,258 - 0,259 μ., διάμετρος βάσεως 0,088 - 0,091 μ., περίμετρος 0,808 μ., πλάτος χείλους 0,013 μ., πάχος 0,007 μ., διάμετρος χείλους 0,11 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,365 μ., περίμετρος χείλους 0,415 μ.· λαβαί: ἄνοιγμα ± 0,036 μ., ὕψος 0,021 μ.

Ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένος εἰς ἱκανὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ἐρυθρωπός, καθαρός. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον.

Βάσις πεπλατυσμένη, ἐλαφρῶς ὑψωμένη, κορμὸς σφαιρικός, ἐπιμήκης, ὦμος ἀπεστρογγυλευμένος, λαιμὸς χαμηλός, καμπυλούμενος πρὸς

ἐκτρεπόμενον πλατὺ χεῖλος φέρον περιχείλωμα μετ' ἐλαφρᾶς αὔλακος κατὰ τὴν περιφέρειάν του. Λαβαὶ δύο, τοξοειδεῖς, κυλινδρικαί, κατακορύφως ἐπὶ τοῦ ὤμου τεθειμέναι.

Διακόσμησις διὰ καστανοῦ καὶ ἀμαυροῦ ἐρυθροῦ χρώματος. Ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς παρειᾶς τοῦ λαιμοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ περιχειλώματος ἴχνη ἀραιοῦ ἐρυθροῦ χρώματος. Ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ λαιμοῦ μέχρι τοῦ ὤμου καὶ τῆς ρίζης τῶν λαβῶν τρεῖς δακτύλιοι χρώματος μελανοῦ καὶ τρεῖς ταινίαι χρώματος ἐρυθροῦ. Κάτωθεν τῶν δακτυλίων ἡ κυρία ζώνη, πλάτους 0,13 μ., περατουμένη κάτω τοῦ μέσου τῆς κοιλίας καὶ τῆς μεγίστης διαμέτρου, πληροῦται ὑπὸ φυτικοῦ στοιχείου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐσχηματοποιημένου. Πέντε ὅμοιοι περίπου μίσχοι, καταλήγοντες εἰς πλατὺ πολύφυλλον ἄνθος μὲ φεστονοειδὲς περίγραμμα, ἐκφύονται ἐναλλὰξ ἀπὸ τοῦ ἄνω καὶ τοῦ κάτω ὁριακοῦ δακτυλίου τῆς ζώνης. Τὰ ἄνθη δηλοῦνται ἐν περιγράμματι διὰ παχείας καστανῆς γραμμῆς, οἱ μίσχοι δὲ καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ νευρώσεις διὰ λεπτοτέρων γραμμῶν. Τὸ κάτω μέρος τῆς κοιλίας καὶ τὸν πυθμένα περιβάλλουν δακτύλιοι, τρεῖς δι' ἐρυθροῦ καὶ δύο διὰ καστανοῦ χρώματος γεγραμμένοι. Κάτω τοῦ πυθμένος δύο γραμμαὶ διασταυρούμεναι χιαστί, ἴσως σῆμα τοῦ ἀγγειοπλάστου. Τοὺς πόδας τῶν λαβῶν περιβάλλει παχεῖα γραμμὴ χρώματος πυκνοῦ καστανοῦ πρὸς τὸ μέλαν. Ἡ πρὸς πολυχρωμίαν διάθεσις τοῦ τεχνίτου εἶναι προφανής. Βασικῶς χρησιμοποιεῖ τρία χρώματα, τὸ ὑποκίτρινον τοῦ ἐπιχρίσματος, τὸ ἐρυθρόν, ὅπερ ἀποκλίνει πρὸς τὸ πορτοκαλλόχρουν, καὶ τὸ μέλαν. Ἡ ἐκτέλεσις φαίνεται ὅτι ἐγένετο μετὰ σπουδῆς, ἰδίᾳ ἡ γραφὴ τῶν δακτυλίων. Ἀλλὰ καὶ τὰ φυτικὰ στοιχεῖα ὑποδεικνύουν χρωστῆρα ταχέως ἐργαζόμενον. Οἱ καμπυλόσχημοι μίσχοι καὶ ἡ διάταξις τῶν ἀνθέων χαρίζει κίνησιν.

Παραβολή: PM IV, σ. 282, εἰκ. 216 καὶ PM II, σ. 203, εἰκ. 112a καὶ πρὸς τὰ δένδρα τῶν ποτηρίων τοῦ Βαφειοῦ.

N - 169. Πιθόσχημος στάμνος.

Ναύπλιον: 13461

Πίναξ 145β Τομή, πίν. 219

Ὕψος 0,32 μ., διάμετρος 0,27 - 0,271 μ., διάμετρος βάσεως 0,092 μ., περίμετρος 0,825 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,355 μ., περίμετρος χείλους 0,41 μ., διάμετρος χείλους 0,108 μ., ὕψος λαιμοῦ ±0,04 μ., πλάτος χείλους 0,018 μ., πάχος 0,008 μ.· λαβαί: ἄνοιγμα ±0,03μ., ὕψος ±0,023 μ.

Ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένος κατὰ τὸν κορμόν, τὸν λαιμὸν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς ὑπέρυθρος, καθαρός. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον, λεῖον.

Βάσις πεπλατυσμένη ἐλαφρῶς ὑψωμένη, κορμὸς ὠοειδὴς-σφαιρικός, ὦμος ἀπεστρογγυλευμένος, λαιμὸς χαμηλὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον πλατὺ χεῖλος μετὰ περιχειλώματος. Δύο λαβαὶ τοξοειδεῖς κυλινδρικαί, τεθειμέναι σχεδὸν καθέτως ἐπὶ τοῦ ὤμου. Εἰς τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ αὐλάκωσις, δίδουσα τὴν ἐντύπωσιν πλαστικοῦ δακτυλίου.

Διακόσμησις διὰ καστανοῦ σκοτεινοῦ καὶ καστανερύθρου ἀμαυροῦ χρώματος. Κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν παρειὰν τοῦ λαιμοῦ καὶ τὸ περιχείλωμα καστανέρυθρον χρῶμα ἠραιωμένον. Ἑπτὰ ταινίαι ἀπὸ τοῦ μέσου περίπου τοῦ λαιμοῦ μέχρι τῆς ρίζης τῶν λαβῶν, μία καστανέρυθρος, δύο σκοτειναὶ καστανα ἐξίτηλοι, δύο καστανέρυθροι, μία καστανὴ ἐξίτηλος, μία καστανέρυθρος.

Ἐκ τοῦ κατωτάτου δακτυλίου ἐξαρτῶνται ὁμάδες τόξων, τὰ ὁποῖα καταλήγουν εἰς σπείρας ἀντωπούς, λεπτὴ κυματοειδὴς γραμμὴ περιγράφει κάτω τὸ ἄνοιγμα καὶ τὰς μεταξύ των ἀποστάσεις. Κατὰ τὸ μέσον τῆς ζώνης συνεχὲς φυτικόν, ἐσχηματοποιημένον κόσμημα ἀποτελούμενον ἐκ δύο ὁριζοντίων γραμμῶν, ἐκατέρωθεν τῶν ὁποίων κατὰ διαστήματα εἶναι τοποθετημέναι ἕλικες ἀνὰ ζεύγη ὡς καὶ φύλλα ἢ μικρὰ ἄνθη χρώματος καστανοῦ σκοτεινοῦ, πλὴν δύο ζευγῶν ἑλίκων, αἵτινες ἔχουν γραφῆ διὰ καστανερύθρου χρώματος. Ἡ αὐλάκωσις τοῦ λαιμοῦ καλύπτεται ὑπὸ καστανοῦ χρώματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγράφη διὰ λευκοῦ δακτύλιος. Τάσις πρὸς πολυχρωμίαν. Προφανῶς ἐγράφη ἐσχηματοποιημένη παράστασις φοίνικος. Τὸ ἐξωτερικὸν ἄνοιγμα τῶν λαβῶν περιγράφει καμπύλη γραμμή, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐκφύονται σπειροειδῆ διπλᾶ στοιχεῖα.

Ὑπὸ τὴν κυρίαν ζώνην ἐγράφησαν ἓξ ταινίαι διὰ καστανοῦ καὶ ἐρυθροκαστάνου χρώματος. Δύο ἕτεραι ταινίαι περὶ τὴν βάσιν.

Παραβολή: Evans, PM I, σ. 270, εἰκ. 200. Διὰ τὸ ἐκ τόξων ἀπολήγοντων εἰς σπείρας

κόσμημα πρβ. Lerna, Hesperia 27, 1958, πίν. 20 καὶ Karo, σ. 32 - 33, εἰκ. 11a,b, στήλη ἀρ. 1428, πίν. V. Evans, PM II, σ. 200, εἰκ. 110A καὶ σ. 199. Τὸ κόσμημα κοινὸν εἰς χρυσᾶ ἐκ τοῦ Κύκλου Α, ὅρα Karo, πίν. LVI ἀρ. 649, 650, LXIV ἀρ. 701, XXIX ἀρ. 16.

N - 170. Πιθόσχημος στάμνος.

Ναύπλιον: 13460

Πίναξ 145γ Τομή, πίν. 219

Ὕψος 0,32 μ., διάμετρος 0,263 - 0,267 μ., διάμετρος βάσεως 0,085 - 0,087 μ., περίμετρος 0,805 μ., πλάτος χείλους 0,019 μ., πάχος 0,011 μ., ὕψος λαιμοῦ ±0,05 μ., διάμετρος χείλους 0,115 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,365 μ., περίμετρος χείλους 0,478 μ.· λαβαί: ἄνοιγμα ± 0,04 μ., ὕψος ± 0,03 μ.

Ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένος εἴς τινα σημεῖα κατὰ τὸν κορμόν, τὸν λαιμόν, τὴν λαβὴν καὶ τὸ περιχείλωμα. Πηλὸς ὠχροκίτρινος καθαρός. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον μὲ πρασινωπὴν ἀπόχρωσιν, ἀραιὸν καὶ ἀμαυρόν.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς ὠοειδής, λαιμὸς ὑψηλὸς πρὸς ἐκτρεπόμενον ἐπίπεδον χεῖλος μετὰ ἀπεστρογγυλευμένου περιχειλώματος, λαβαὶ κυλινδρικαὶ τοξοειδεῖς.

Διακόσμησις διὰ πυκνοῦ ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος καὶ κατὰ τόπους ἀπολεπισμένου. Ἐπὶ περιχειλώματος ἴχνη ἐξιτήλου καστανερύθρου ἠραιωμένου χρώματος. Κατὰ τὸ μέσον καὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ δύο δακτύλιοι. Ἐπὶ τοῦ ὤμου (καρδιόσχημα) φύλλα κισσοῦ εἰς δύο ὁμορρόπους σειρὰς τεταγμένα ἐπὶ καμπυλουμένων μίσχων ἐκφυομένων ἀπὸ δακτυλίου κάτωθεν τῶν φύλλων εὑρισκομένου καὶ διακοπτομένου ὑπὸ τῶν λαβῶν. Μετ' αὐτὸν ἕτερος δακτύλιος, ἐκ τοῦ ὁποίου κρέμαται σειρὰ φύλλων κισσοῦ. Δύο δακτύλιοι κάτω τοῦ μέσου τῆς κοιλίας, τὸ διάκενον τῶν ὁποίων πληροῦται ὑπὸ ἀραιοῦ ἐρυθρωποῦ χρώματος, καὶ ἕτεροι δύο περὶ τὴν βάσιν μᾶλλον ἀκανόνιστοι. Περὶ τοὺς πόδας τῶν λαβῶν γραμμή, ἧς τὰ πέρατα διασταυροῦνται.

Παραβολή: Prosymna I, σ. 387, πίν. IV. Evans, PM II, σ. 481, εἰκ. 288 καὶ Mochlos, σ. 62 XIIF καὶ εἰκ. 31. Phylakopi, πίν. XIX ἀρ. 1. Asine, σ. 293, εἰκ. 202.

N - 171. Ἀσκός.

Ἐθνικόν: 8601

Πίναξ 146α

Ὕψος μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς λαβῆς 0,09 μ., διάμετρος 0,118 μ., περίμετρος 0,307 μ., ὕψος προχοῆς 0,03 μ., διάμετρος στομίου προχοῆς 0,022 - 0,024 μ., διάμετρος βάσεως 0,04 - 0,043 μ., πλάτος ταινιοσχήμου λαβῆς 0,016 μ.

Ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας τῆς στέγης, εὑρέθη ἐντὸς τοῦ Μινυείου κυπέλλου Ν - 164. Ἀκέραιος. Πηλὸς κιτρινέρυθρος καθαρός, λεῖος, ἴχνη λειάνσεως δι' ἐργαλείου.

Βάσις ἀπεστρογγυλευμένη, κυρτὴ ἀσταθής, κορμὸς σφαιρικὸς πεπλατυσμένος, προχοὴ μετὰ παχέος περιχειλώματος, τεθειμένη πλαγίως, προφανῶς ἐπεκολλήθη ἀργότερον καὶ ἐλειάνθη μετὰ ταῦτα· ἴχνη λειάνσεως, λαβὴ εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ ἀγγείου, ταινιόσχημος.

Ἀκόσμητος.

Παραβολή: Karo πίν. CLXXIII ἀρ. 944.

N - 172. Ἀμφορεύς.

Ναύπλιον: 13516

Πίναξ 146β Τομή, πίν. 222

Ὕψος 0,325 μ., διάμετρος 0,297 - 0,305 μ., διάμετρος χείλους 0,12 - 0,132 μ., διάμετρος βάσεως 0,096 μ., περίμετρος 0,93 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,30 μ., ὕψος λαιμοῦ ±0,08 μ., περίμετρος χείλους 0,42 μ., πλάτος χείλους 0,008 μ., πάχος 0,01 μ.· λαβαί: ὕψος 0,065 μ., ἄνοιγμα 0,035 μ.

Ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας τῆς στέγης. Μικρὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ συμπεπληρωμένα. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς μὲ ἴχνη καύσεως. Ἐπίχρισμα ἐρυθρωπόν. Ψήγματα χρυσίζοντος μαρμαρυγίου.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμὸς φακοειδὴς πρὸς ἀπιόσχημον, λαιμὸς στενούμενος ἄνω μὲ ἐλαφρὰν καμπύλην πρὸς ἐντόνως ἐκτρεπόμενον χεῖλος μὲ ἐπικλινῆ ἐσωτερικὴν ὄψιν. Λαβαί, δύο κάθετοι κυλινδρικαὶ ἐκφυόμεναι ἀπὸ τῶν παρειῶν τοῦ περιχειλώματος καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον μὲ τοὺς πόδας πεπλατυσμένους ἄνω καὶ κάτω· εἰς τὰ σημεῖα ἐπαφῆς τὸ χεῖλος συμπιέζεται καὶ ὑψοῦται ἐλαφρῶς καὶ τὸ στόμιον λαμβάνει σχῆμα ἐλλειψοειδές.

Ἐλαφρῶς ἐγχάρακτοι δακτύλιοι ἀπὸ τὸ κάτω μέρος τοῦ λαιμοῦ μέχρι ὀλίγον κάτω τῆς μεγί-

στης περιμέτρου. Εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ συνόλου εἰς τὰ διάκενα τριῶν δακτυλίων δύο ἐγχάρακτοι συνεχεῖς κυματοειδεῖς γραμμαί.

Διακόσμησις ἐγχάρακτος ἀντὶ γραπτῆς.

Παραβολή: Karo, πίν. CLXXI ἀρ. 591 ἐκ τοῦ τάφου IV καὶ πίν. CLXXV ἀρ. 956 ἐκ τοῦ τάφου VI. Eutresis, σ. 169, εἰκ. 238 ἀρ. 1, σ. 171, εἰκ. 240 ἀρ. 3 καὶ σ. 173, εἰκ. 241 ἀρ. 3.

* * *

N - 301. Ξίφος χαλκοῦν.

Ἐθνικόν: 8585

Πίναξ 147α,1 καὶ β,1 Τομή, εἰκ. 20β

Μῆκος μέγιστον 0,94 μ., πλάτος μέγιστον 0,056 μ., πάχος μετάλλου κατὰ τὴν ράχιν, 0,012 - 0,014 μ., πάχος μετάλλου ἀπὸ 0,0045 ἕως 0,002 κατὰ τὰς πλαγίας αἰχμάς.

Συγκεκολλημένον ἐκ τριῶν τεμαχίων, ἀποκεκρουμένον κατὰ τὰς ἀκμάς, μὲ ἠνεφγμένην τὴν ράχιν κατὰ τόπους καὶ κατιωμένον. Ἔχει βραχύτατον μίσχον (διασωθέντα εἰς μῆκος μόλις 0,015 μ.) καταλήγοντα εἰς ὀπὴν διὰ τὸν ἧλον τῆς λαβῆς, ὁ ὁποῖος δὲν διεσώθη, ἀπεστρογγυλευμένους ὤμους, μακρὰν τριγωνικὴν λεπίδα

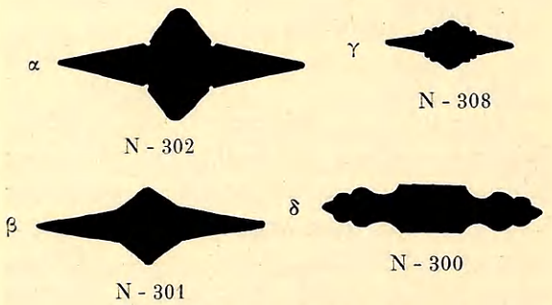

Εἰκ. 20. Τομαὶ ξιφῶν τάφου N.

στενουμένην πρὸς τὸ ἄκρον καὶ ράχιν τομῆς τριγωνικῆς. Ἀπὸ πλάτους 0,056 μ. στενοῦται εἰς 0,016 μ. περὶ τὰ 0,02 μ. ἀπὸ τοῦ ἄκρου. Ἐπὶ τῶν ὤμων διασώζονται δύο χαλκοῖ ἧλοι διὰ τὴν στερέωσιν τῆς λαβῆς, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι ἦτο ξυλίνη. Τὸ ξίφος εἶχε μύκητα ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, ὁ ὁποῖος ἐφθάρη πλήρως. Εὑρέθη παρὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ τελευταίου νεκροῦ. Φαίνεται ὅτι ὁ κολεός του ἦτο ἐκ δέρματος.

Τύπου Α.

N - 302. Ξίφος χαλκοῦν.

Ἐθνικόν: 8586

Πίναξ 147α,2 καὶ β,2 Τομή, εἰκ. 20α

Μῆκος μέγιστον 0,95 μ., πλάτος μέγιστον συμπληρωθὲν εἰς τοὺς ὤμους 0,052 μ., πλάτος μέγιστον διασωθὲν 0,046 μ., πάχος μετάλλου μέγιστον κατὰ τὴν ράχιν κάτω τῶν ὤμων 0,021 μ., πάχος μέγιστον ἑκατέρωθεν τῆς ράχεως 0,005 μ., κατὰ τὰς πλαγίας αἰχμὰς 0,0025 μ.

Συγκεκολλημένον ἐκ τεμαχίων, μέ τινα ἐλλείποντα, ἰδίᾳ κατὰ τοὺς ὤμους. Ἔχει, ὡς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 298, βραχύτατον μίσχον (διασωθέντα εἰς μῆκος μόλις 0,01 μ.), ὁ ὁποῖος κατέληγεν εἰς ὀπὴν διὰ τὸν ἧλον τῆς λαβῆς, ἀπεστρογγυλευμένους ὤμους (ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ διασωθέντος ὤμου), μακρὰν τριγωνικὴν λεπίδα καὶ ράχιν ὀδοντωτὴν τριγωνικῆς τομῆς μὲ κορυφὴν πεπλατυσμένην ὑπὸ ἐγκαρσίας αὔλακος (εἰκ. 20α, πίν. 147β,2.) Ἀπὸ πλάτους 0,052 μ. στενοῦται εἰς 0,018 μ. περὶ τὰ 0,03 μ. ἀπὸ τοῦ ἄκρου. Ὁ ἧλος τοῦ μίσχου ἀπωλέσθη, ἀλλ' ὁ εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ὤμων διεσώθη.

Εὑρέθη πλησίον τῶν παραμερισθέντων ὀστῶν καὶ φαίνεται ὅτι εἶχε κολεὸν ἐκ δέρματος, ὡς φαίνεται καὶ εἰς τὸν πίνακα 138α.

Τύπου Α'.

Παραβολή: Δι' αὐλακώσεις τῆς ράχεως ὅρα Karo, σ. 98, εἰκ. 31 ἀρ. 404 ἐκ τοῦ τάφου IV, καὶ πίν. LXXX ἀρ. 752 ἐκ τοῦ τάφου V.

N - 303. Παραξιφὶς χαλκῆ.

Πίναξ 148α Ἐθνικόν: 8587

Μῆκος μέγιστον 0,43 μ., πλάτος μέγιστον 0,081 μ., πάχος μέγιστον μετάλλου κατὰ τὸ μέσον τοῦ πλάτους 0,0065 μ., ἐλάχιστον κατὰ τὰς πλευρὰς 0,002 μ.

Διασώζεται πλήρως. Λεπὶς τριγωνικὴ ἀπὸ εὐρεῖς ὤμους στενοῦται πρὸς τὸ ἄκρον. Περὶ τὰ 0,025 μ. ἀπὸ τοῦ ἄκρου τὸ πλάτος ἀνέρχεται εἰς 0,025 μ. Ἐκεῖθεν αἱ πλευραὶ κόπτονται ἀντιστοίχως διὰ νὰ δημιουργηθῇ τὸ τριγωνικὸν ἄκρον. Κατὰ τὸ μέσον τοῦ πλάτους δημιουργεῖται παχυτέρα λωρίς, ὡς συνήθως. Οἱ ὦμοι δημιουργοῦν κνώδοντας κατὰ τὰ ἄκρα διὰ τὴν στερέωσιν τῆς λαβῆς, ἡ ὁποία πρὸς τούτοις προσηλοῦτο ὑπὸ 4 ἥλων τεθειμένων ἐπὶ τῆς

περιοχῆς τῶν ὤμων, τρεῖς τούτων ἐτέθησαν εἰς ἐλαφρῶς καμπύλην ὁριζοντίαν γραμμὴν καὶ ὁ τέταρτος ὑπὸ τὸν μεσαῖον. Φαίνεται ὅτι ὁ μίσχος ἀπεκόπη εἴτε κατὰ τὴν κατασκευὴν εἴτε ὅτε ἐθραύσθη ἡ λαβίς, ἡ ὁποία ἦτο ξυλίνη, ὡς ἀποδεικνύουν ψήγματα ξύλων διατηρηθέντα εἰς τοὺς κνώδοντας.

Εὑρέθη κάτωθεν τοῦ ξίφους ὑπ' ἀριθμὸν 301 παρὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ τελευταίου νεκροῦ.

Παραβολή: Karo, πίν. LXXXIX ἀρ. 396 ἐκ τοῦ τάφου IV καὶ πίν. XCI ἀρ. 753 ἐκ τοῦ τάφου V.

N - 304. Ἐγχειρίδιον χαλκοῦν ἀργυρόηλον. Ἐθνικόν: 8591

Πίναξ 149β

Μῆκος μέγιστον 0,19 μ., πλάτος μέγιστον 0,05 μ., πάχος μετάλλου κατὰ τὰ πλάγια 0,007 μ.

Καλῶς διατηρημένον εἰς ὅλον τὸ μῆκος, μολονότι κατιωμένον. Ἀπὸ πλατεῖς ὤμους βαίνει στενούμενον πρὸς τὸ ἄκρον, ἀπ' αὐτοῦ δὲ περὶ τὰ 0,025 μ. τὸ πλάτος ἀνέρχεται εἰς 0,02 μ. Κατὰ τὸ μέσον τοῦ πλάτους τῆς λεπίδος ἀφέθη βαθεῖα αὔλαξ πλάτους ἀπὸ 0,008 ἕως 0,003 μ. Ἡ αὔλαξ αὕτη προφανῶς ἐπληροῦτο οὐσίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστερεοῦτο ἔνθετος διακόσμησις. Ὁ τρόπος αὐτὸς ἦτο ὁ ἀρχαιότερος ἐν χρήσει διὰ τὴν στερέωσιν ἐλάσματος μὲ ἐγχάρακτον ἢ ἔνθετον διακόσμησιν εἰς πρωτομυκηναϊκοὺς χρόνους. Τὸ μέταλλον τῆς ἐπιφανείας τῆς αὔλακος διεσώθη καλύτερον τοῦ τῆς λοιπῆς ἐπιφανείας, προφανῶς διότι προεφυλάσσετο ἀπὸ τὴν πληροῦσαν τὴν αὔλακα οὐσίαν. Τρεῖς ἧλοι μὲ ἀργυρᾶ ἐπικαλύμματα συνεκράτουν τὴν ξυλίνην λαβήν. Κατὰ τὸ σχῆμα ἐνθυμίζει τὰ ΥΕ Ι ἐγχειρίδια μὲ ἔνθετον διακόσμησιν τοῦ Κύκλου Α. Εὑρέθη μεταξὺ τῶν χρυσῶν ταινιῶν τοῦ παραμερισμένου σκελετοῦ. Σώζονται ἴχνη ὑφάσματος δι' οὗ ἐκαλύπτετο.

Παραβολή: Prosymna II, σ. 9, εἰκ. 58 ἐκ τοῦ τάφου IV. Karo, πίν. XCI ἀρ. 746 ἐκ τοῦ τάφου V.

N - 305. Μάχαιρα γλωσσοειδὴς ἀμφίστομος. Ἐθνικόν: 8593

Πίναξ 149γ

Μῆκος μέγιστον 0,18 μ., πλάτος μέγιστον 0,042 μ., πλάτος κάτωθεν τῶν ἥλων τῶν ὤμων 0,034 μ., μέσον πάχος ἐλάσματος κατὰ τὸ μέσον τοῦ μήκους 0,004 μ.

Διατηρεῖται σχεδὸν εἰς ὁλόκληρον τὸ μῆκος, ἂν καὶ ἐθραύσθη εἰς δύο. Φαίνεται ὅτι κατεσκευάσθη ἐκ 2 φύλλων χαλκοῦ προσαρμοσθέντων διὰ σφυρηλατήσεως. Συνήθης τύπος γλωσσοειδοῦς μαχαίρας. Εἰς τοὺς ὤμους ἔφερεν ἀρχικῶς τρεῖς ἥλους, ἐξ ὧν διεσώθησαν οἱ δύο μὲ ἐπάργυρα καλύμματα. Κάτωθεν τῶν ἥλων τὸ ἔλασμα ἔχει ἐγκοπήν, μετὰ τὴν ὁποίαν πλατύνεται πρὸς τὸ ἄκρον, περὶ τὰ 0,05 μ. ἀπὸ τοῦ ὁποίου φθάνει τὸ μεγαλύτερον πλάτος. Λεπταὶ πλάγιαι ἀκμαί, ἀνώμαλοι ἐκ τῆς χρήσεως.

Εὑρέθη πλησίον τῶν παραμερισμένων ὀστῶν.

N - 306. Μάχαιρα γλωσσοειδὴς ἀμφίστομος. Ἐθνικόν: 8592

Πίναξ 148β.γ

Μῆκος μέγιστον 0,20 μ., πλάτος μέγιστον 0,065 μ., πλάτος κάτωθεν ἥλων ὤμων 0,038 μ., μέσον πάχος μετάλλου 0,003 μ.

Διετηρήθη εἰς ὅλον τὸ μῆκος τῆς λεπίδος, ἀλλὰ πολὺ κατιωμένη μάχαιρα φυλλόσχημος. Εἰς τοὺς ὤμους φέρει 3 ἥλους ἐπαργύρους στερεωθέντας ἐπὶ ἐλάσματος τὸ ὁποῖον ἀπετέλει μέρος τῆς λαβῆς καὶ τὸ ὁποῖον πιθανῶς ἦτο ἀγκυρόσχημον. Κάτω τῶν ἥλων καὶ ἑκατέρωθεν ἡ λεπὶς φέρει ἐγκοπάς, ἐξ αὐτῶν δὲ τὸ ἔλασμα βαίνει πλατυνόμενον πρὸς τὸ τριγωνικὸν ἄκρον. Αἱ πλάγιαι αἰχμαὶ παρουσιάζουν ὄψιν ὀδοντωτὴν ἐκ τῆς χρήσεως. Ἡ μάχαιρα εὑρέθη πλησίον τῶν παραμερισμένων ὀστῶν περιτυλιγμένη εἰς λινὸν ὕφασμα· διεκρίθησαν πέντε ἐπάλληλοι πτυχώσεις τοῦ περιτυλίγματος (πίν. 148β)· εἰς τὴν ἑτέραν τῶν ὄψεων εὑρέθη προσκεκολλημένον ἀργυροῦν σύρμα μήκους 0,09 μ. Ἴσως ἐνίσχυε τὴν πλευρὰν τοῦ ἐξ ὑφάσματος στελεοῦ τῆς μαχαίρας. Διὰ τὸν τύπον τῆς ἀγκυροσχήμου ἐκ μετάλλου λαβῆς ὅρα τὴν ἐκ τοῦ τάφου Ι μάχαιραν ὑπ' ἀριθμὸν 291, πίν. 100α.β.

N - 307. Μαχαιρίδιον χαλκοῦν μονόστομον. Ἐθνικόν: 8590

Πίναξ 149α

Μῆκος διασωθὲν 0,165 μ., μῆκος λεπίδος 0,07 μ. λαβῆς 0,095 μ., πλάτος μέγιστον λεπίδος 0,013 μ., πλάτος μέγιστον λαβῆς 0,011 μ., πλάτος κοίλου λαβῆς 0,006 μ.

Λαβὴ καὶ λεπὶς ἐγένοντο ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐλάσματος, τὸ ὁποῖον νῦν εἶναι πολὺ κατιωμένον καὶ ἀποκεκρουμένον κατὰ τὸ ἄκρον. Τὰ πλευρὰ τῆς λαβῆς ὑψώθησαν καὶ οὕτως ἐδημιουργήθησαν κνώδοντες διὰ τὴν συγκράτησιν τοῦ ἐνθέτου ἐκ ξύλου τμήματος τῆς λαβῆς. Τοῦτο συνεκρατεῖτο πρὸς τούτοις διὰ μικρῶν ἥλων ἐμπεπηγμένων εἰς τὴν πλαγίαν ὄψιν τῶν κνωδόντων· ἐκ τούτων διεσώθησαν δύο. Ἡ λεπὶς ἄνω εἶναι παχεῖα καὶ κυρτή, κάτω ὀξεῖα καὶ ἐλαφρῶς καμπύλη. Τύπος ΙΙ.

Παραβολή: Karo, πίν. XCVII ἀρ. 450, πίν. XCVIII ἀρ. 439 ἐκ τοῦ τάφου IV, πίν. XCVI ἀρ. 907, 932 ἐκ τοῦ τάφου VI.

Ν - 308. Αἰχμὴ χαλκῆ ἀκοντίου.

Ἐθνικόν: 8589

Πίναξ 150α.β Τομή, εἰκ. 20γ

Μῆκος μέγιστον 0,462 μ., μῆκος αὐλοῦ 0,21 μ., λόγχης 0,252 μ., πλάτος λόγχης κατὰ τὸν ὦμον 0,031 μ., κάτω γραμμῆς ἀφ' ἧς ἄρχεται ἡ ἑκατέρωθεν κοπὴ τοῦ ἄκρου 0,015 μ., διάμετρος αὐλοῦ μεγίστη 0,021 μ., περίμετρος μεγίστη 0,083 μ., ἐλαχίστη 0,046 μ., διάμετρος δακτυλίου 0,008 μ., πάχος μετάλλου κατὰ τὴν ράχιν τῆς λόγχης 0,007 μ.

Θαυμασίως διατηρουμένη αἰχμὴ ἀκοντίου, διότι προφανῶς ἐκαλύφθη διὰ λίπους καὶ περιετυλίχθη ὑπὸ λινοῦ ὑφάσματος. Ἓν ἄκρον χαλκοῦ ἐλάσματος περιεστράφη διὰ νὰ σχηματίσῃ κυλινδρικὸν αὐλὸν στενούμενον ἄνω. Ἡ βάσις του περιεστράφη διὰ νὰ σχηματίσῃ δακτύλιον ἢ κλοιόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐγένοντο δύο ὀπαὶ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι διὰ τὴν προσήλωσιν τοῦ ξυλίνου στελεοῦ. Τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ ἐλάσματος ἐπλατύνθη διὰ νὰ δημιουργήσῃ φυλλόσχημον λόγχην μὲ ἰσχυρὰν τριγωνικὴν ράχιν (εἰκ. 20γ), ἑκατέρωθεν τῆς ὁποίας ἐγχάρακτοι ἀβαθεῖς αὔλακες.

Εὑρέθη πλησίον τῶν παραμερισμένων ὀστῶν.

Παραβολή: Karo, πίν. LXXII ἀρ. 215 ἐκ τοῦ τάφου II, πίν. XCVI ἀρ. 902, 903, 910, 933 ἐκ τοῦ VI κλπ. Mochlos, σ. 75, εἰκ. 45, XX12, XX10, XX11, Malia (Maisons, Études Crét. 11) σ. 71, πίν. XX, εἰκ. 1.

Ν - 309. Χαλκῆ φιάλη.

Ἐθνικόν: 9569

Πίναξ 151α,β

Δυστυχῶς κατεστραμμένη. Σώζονται τμήματα μόνον τῆς βάσεως, τοῦ σώματος, τοῦ χείλους καὶ μία τῶν λαβῶν. Προφανῶς κατὰ τὸ σχῆμα ὡμοίαζε πρὸς τὴν φιάλην Δ - 283.

Ἐκ τοῦ τμήματος τῆς βάσεως ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ διάμετρός της θὰ ἦτο 0,109 μ. Ἡ ταινιόσχημος λαβὴ φέρει ἐπὶ τῆς ράχεως λεπτὰς ραβδώσεις καὶ διὰ τριῶν ἥλων κατὰ τὴν ρίζαν καὶ ἑνὸς κατὰ τὴν ἀπόληξιν στερεοῦται ἐπὶ τοῦ χείλους καὶ τοῦ κορμοῦ· (τὸ ἄνοιγμα τῆς λαβῆς ἀνέρχεται εἰς 0,038 μ., τὸ δὲ πλάτος μέγιστον 0,035 μ.). Τὰ μικρὰ τεμάχια τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸν κορμὸν ἀποδεικνύουν, ὅτι οὗτος ἐκαμπυλοῦτο ἰσχυρῶς ἀπὸ τῆς βάσεως πρὸς τὸ χεῖλος καὶ ὅτι τὸ ὕψος του ἦτο μικρόν, οὕτως ὥστε ἡ φιάλη θὰ ἦτο ἀβαθής. Τὸ χεῖλος, ἀπεστρογγυλευμένον, περιβάλλει ἔλασμα κυλινδρικὸν χαλκοῦν, προσδίδον εἰς αὐτὸ μεγάλην στερεότητα. Φαίνεται ὅτι τὸ στόμιον τῆς φιάλης θὰ εἶχε διάμετρον 0,30 μ.

Ν - 310. Χαλκῆ πρόχους.

Ἐθνικόν: 9566

Πίναξ 151γ

Πλεῖστα μικρὰ τεμάχια πλήρως διαλελυμένου χαλκοῦ ἀγγείου, εὑρεθέντα παρὰ τὰ συσσωρευμένα ὀστᾶ (ὅρα καὶ πίν. 139α). Μόνον ἡ ὑψηλή, ταινιόσχημος λαβὴ διασώζεται πλήρως. Ἤρχιζε ἀπὸ τοῦ χείλους, ὅπου ἐστερεοῦτο διὰ δύο ἥλων, καὶ κατέληγεν εἰς τριγωνικὴν ἀπόληξιν. Τὸ χεῖλος, ὡς φαίνεται ἀπὸ δύο διασωθέντα ψήγματα, ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλοῦτο. Κάτωθι τοῦ χείλους εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν ἔφερε ἔκτυπον διακόσμησιν ἐξ ἐπαλλήλων γραμμῶν ἢ ραβδώσεων, παράλληλον τῆς ὁποίας ἴσως ἔχομεν εἰς τὴν φιάλην Δ - 283.

Τὸ ἀγγεῖον φαίνεται ὅτι περιεβάλλετο ὑπὸ ὑφάσματος, ἴχνη τοῦ ὁποίου διεσώθησαν. Μεταξὺ αὐτῶν εὑρέθη καὶ μικρὸν τμῆμα σύρματος ἐξ ἀργύρου.

Ν - 311. Χαλκῆ τριχολαβίς.

Ἐθνικόν: 9590

Πίναξ 150γ

4 τεμάχια τριχολαβίδος ἐκ χαλκοῦ. Εὑρέθη-

σαν μεταξὺ τῶν τεμαχίων τῆς φιάλης Ν - 309. Ὡς συνήθως, εἶναι κατεσκευασμένη ἐξ ἁπλοῦ χαλκοῦ ἐλάσματος ἀναδιπλωθέντος. Καταλήγει εἰς ἄκρα πλατέα καὶ τριγωνικά, τὰ ὁποῖα στρέφονται ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἔσω, ἐνῷ ἡ ἀναδίπλωσις σχηματίζει λεπτὸν λαιμόν. Πολὺ κατιωμένη.

Μῆκος μέγιστον ±0,072 μ., πλάτος μέγιστον κατὰ τὴν ἀπόληξιν 0,016 μ.

***

Ν - 389. Μόνωτος ἐκ χρυσοῦ κύαθος.

Ἐθνικόν: 8595

Πίναξ 152

Ὕψος 0,035 μ., διάμετρος ἀνοίγματος 0,08 μ., διάμετρος βάσεως μεγίστη 0,048 - 0,05 μ., πλάτος μέγιστον λαβῆς 0,02 μ., προεξοχὴ λαβῆς ἐκ τῶν τοιχωμάτων 0,029 μ.

Ἐξ ἑνὸς στερεοῦ ἐλάσματος χρυσοῦ, σφυρήλατος. Τὰ ἄκρα ἐκόπησαν διὰ ψαλίδος διὰ νὰ δημιουργηθῇ τὸ ὀξὺ χεῖλος. Ἡ βάσις ἔχει ὀξεῖαν περίμετρον καὶ ἐλαφρὸν βύθισμα κατὰ τὸ κέντρον. Ταινιόσχημος κάθετος λαβὴ ἐκ λεπτοῦ φύλλου χρυσοῦ προσετέθη ἀφοῦ ἐγένετο ἡ διακόσμησις, διὰ τοῦτο ἡ ἀπόληξίς της βαίνει ὀλίγον λοξῶς πρὸς τὰ πλάγια. Στερεοῦται διὰ δύο μικρῶν ἥλων ἄνω καὶ ἑνὸς κάτω εἰς τὴν ἀπόληξιν (πίν. 152). Οἱ ἧλοι προσηρμόσθησαν ἐκ τῶν ἔσω πρὸς τὰ ἔξω διὰ τοῦ τοιχώματος, ὥστε φαίνονται τὰ ἄκρα των. Τὰ πλάγια τοῦ ἐλάσματος τῆς λαβῆς περιεστράφησαν περὶ χαλκοῦν σύρμα.

Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου χωρίζεται εἰς δύο ζώνας, πλατυτέραν κάτω καὶ στενοτέραν ἄνω, καλυπτομένας ὑπὸ αὐλακώσεων, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι τελείως ἀντίστοιχοι εἰς τὰς δύο ζώνας, 31 αὐλακώσεις κάτω καὶ 36 - 37 ἄνω. Μεταξὺ τῶν ζωνῶν ἔκτυπος γραμμὴ ὡς ράχις, ἐσωτερικῶς βεβαίως εἰσέχουσα. Εἰς τὸ κέντρον τῆς βάσεως μία σπεῖρα ἐξ ἐντύπου γραμμῆς. Μεταξὺ τῶν ἑλίκων τῆς σπείρας στιγμαὶ ἔκτυποι ἐπίσης. Κατὰ τὴν περιφερειακὴν ἕλικα τρεῖς ὁμάδες παραλλήλων γραμμῶν· αἱ γραμμαὶ τῶν δύο ὁμάδων εἶναι κατακόρυφοι, τῆς μιᾶς πλάγιαι. Τὸ ὅλον ἐγγεγραμμένον εἰς δακτύλιον. Μεταξὺ τοῦ δακτυλίου καὶ τῆς ὀξείας περιμέτρου τῆς βάσεως ἀφέθη διάκενον, τὸ ὁποῖον πληροῦται στιγμῶν.

Περὶ τὴν περιφέρειαν τοῦ χείλους καὶ ἀμέσως κάτωθεν αὐτοῦ διπλῆ σειρὰ στιγμῶν, ἐκτύπων ἔξω, ἐντύπων ἔσω.

Ἡ ὅλη διακόσμησις ἀρχιτεκτονική.

ΠΑΕ 1953, σ. 228, εἰκ. 14. Τάφος IV; Karo, πίν. CVII ἀρ. 442.

Ν - 390. Ταινία χρυσῆ.

Ἐθνικόν: 8599

Πίναξ 153α

Μῆκος μέγιστον 0,40 μ., πλάτος μέγιστον 0,07 μ., πλάτος κατὰ τὰ ἄκρα 0,006 - 0,007 μ., πάχος φύλλου 0,005 μ.

Ἔλασμα χρυσοῦν πολὺ ἐφθαρμένον καὶ νῦν τεμαχισμένον. Σχῆμα «ἀτρακτοειδές», στενούμενον εἰς τὰ ἄκρα, ὅπου καταλήγει εἰς ἀπεστρογγυλευμένον ἢ τριγωνικὸν ἄκρον. Τὸ ἔλασμα λεπτότατον κάμπτεται πρὸς τὰ ἔσω. Κατὰ τὰ ἄκρα φέρει ὀπὴν μὲ περιχείλωμα εἰς τὴν ἄνω καλὴν ὄψιν, ὥστε ἔγινε ἐκ τῆς κάτω πλευρᾶς. Ἄρα τὸ ἔλασμα δὲν εἶχε καρφωθῆ ἐπὶ ξύλου· ἄλλως καὶ ἡ ὀπὴ εἶναι πολὺ μικρὰ δι' ἧλον. Εὑρέθη κάτωθι τοῦ κρανίου περὶ τὸν λαιμὸν τοῦ τελευταίου λειψάνου.

Ἡ ὅλη ἐπιφάνεια καλύπτεται ὑπὸ ἐκτύπου διακοσμήσεως, σχηματιζομένης ὑπὸ 15 δίσκων διαφόρων μεγεθῶν, ἰσχυρῶς ἢ ἐλαφρῶς ἐκτύπων, πλαισιουμένων ὑπὸ ὁμοκέντρων κύκλων μὲ στιγμὴν εἰς τὸ κέντρον. Οἱ δίσκοι περιβάλλονται ὑπὸ λεπτογράμμων κύκλων, τὰ διάκενα τῶν ὁποίων πληροῦνται ὑπὸ μικρῶν παραλλήλων γραμμῶν. Κατὰ τὴν περίμετρον τοῦ ἐλάσματος ἐτέθη σειρὰ στιγμῶν.

Ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ κυάθου καὶ πλησίον αὐτοῦ εὑρέθησαν ἑπτὰ τεμάχια χρυσῶν ταινιῶν (πίν. 139α). Ἡ Δὶς Μαυραγάνη ἀνεγνώρισε τὰ τεμάχια τὰ ὁποῖα ἀνῆκον εἰς τὸ αὐτὸ ἔλασμα καὶ κατώρθωσε νὰ ἀνασυγκροτήσῃ τὰς δύο ἀτρακτοειδεῖς ταινίας, εἰς τὰς ὁποίας ἀνῆκον (παρένθ. πίν. Β). Τὸ ἐνδιαφέρον σημεῖον εἶναι ὅτι αἱ δύο αὐταὶ ταινίαι, προφανῶς κατὰ τὴν συσσώρευσιν τῶν ὀστῶν καὶ τῶν κτερισμάτων, ἐκόπησαν διὰ ψαλίδος εἰς ἑπτὰ τεμάχια. Πέντε τούτων ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ νὰ περιβάλουν τὸν ἐξ ἐλεφαντοστοῦ μύκητα τοῦ ξίφους Ν - 302 καὶ τὰ ἄλλα δύο ἀφέθησαν παρὰ τὸν κύαθον. Παραμένει ἀνεξήγητος ὁ λόγος τῆς τοιαύτης διαθέσεως τῶν ταινιῶν τοῦ πρώτου λειψάνου.

Ἡ ἐπιφάνεια τῶν χρυσῶν ἐλασμάτων καλύπτεται ὑπὸ ἐλαφρῶς ἐκτύπου διακοσμήσεως μικρᾶς τεχνικῆς τελειότητος ἀλλ' ἀξιοσημειώτου συνθέσεως.

Ν - 391. Ταινία χρυσῆ.

Ἐθνικόν: 8600

Πίναξ 153β,1 Παρένθ. πίν. Β,1

Μῆκος, ὡς δύναται νὰ ἀποκατασταθῇ, 0,472 μ., πλάτος μέγιστον, ὡς δύναται νὰ ἀποκατασταθῇ, 0,07 μ.

Ἐλλείπουν τμήματα ἀπὸ τὸ κέντρον τῆς ταινίας. Ὑπὸ ψαλίδος τὸ ἔλασμα εἶχε κοπῇ εἰς δύο λωρίδας, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν ἐθραύσθησαν καὶ πάλιν, ὥστε τὸ διασωζόμενον μέρος τῆς ταινίας ἀποτελεῖται ἀπὸ 4 τεμάχια. Κατὰ τὰ ἄκρα ὀπαί. Ἁπλῆ σειρὰ στιγμῶν κατὰ τὴν περίμετρον τονίζει τὸ διακοσμούμενον πεδίον. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐλάσματος πλὴν τῶν ἄκρων ἀποτελεῖ τὸ πεδίον καὶ καλύπτεται ὑπὸ ἐλαφρῶς ἐκτύπου διακοσμήσεως ἀποτελουμένης ὑπὸ δισκαρίων, κύκλων, συγκεντρικῶν κύκλων ἑνουμένων ὑπὸ ἁπλῆς ἐφαπτομένης καὶ μικρῶν παραλλήλων γραμμιδίων σχηματιζόντων γραμμὰς εὐθείας ἢ καμπύλας, διὰ τῶν ὁποίων περιβάλλονται οἱ κύκλοι. Οὕτω κατὰ τὸ κέντρον τῆς ταινίας, τὸ ὁποῖον δυστυχῶς δὲν διεσώθη, εἶχε τεθῇ δίσκος περιβαλλόμενος ὑπὸ ἐγχαράκτων κύκλων, τὰ διάκενα τῶν ὁποίων πληροῦνται διὰ δισκαρίων καὶ μικρῶν κύκλων μὲ στιγμὰς εἰς τὸ κέντρον. Τὸ κεντρικὸν τοῦτο σημεῖον πλαισιώνουν ἀνὰ δύο σειραὶ συγκεντρικῶν κύκλων τεθειμένων στοιχηδόν. Οἱ κύκλοι ἑνοῦνται μὲ ἐφαπτομένας καὶ τὸ κέντρον των δηλοῦται ὑπὸ στιγμῆς, οὕτω δὲ δημιουργεῖται ἐντύπωσις σπειρῶν ἢ ψευδοσπειρῶν. Αἱ ψευδοσπεῖραι αὐταὶ συνδέονται μὲ ὁμοίας ἐκ συγκεντρικῶν κύκλων τεθειμένας ὁριζοντίως κατὰ τὴν ὠὰν τοῦ ἐλάσματος. Μικροσκοπικοὶ κύκλοι πληροῦν τὸ διάκενον μεταξὺ τοῦ κεντρικοῦ στοιχείου καὶ τῶν ψευδοσπειρῶν. Πέραν τούτων πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ ἐπαναλαμβάνεται τὸ κεντρικὸν στοιχεῖον εἰς μικροτέραν κλίμακα, πέραν δ' αὐτοῦ ἔχομεν συνεχὲς στοιχεῖον ἐκ μικρῶν γραμμιδίων σχηματιζόντων γραμμὰς χιαστὶ τεθειμένας καὶ πέραν αὐτῶν καμπυλόγραμμον, δίκην λαβῆς ξίφους, στοιχεῖον ἐκ μικρῶν γραμμιδίων. Αἱ γραμμαὶ περιβάλλουν κύκλους πληρουμένους ὑπὸ μικροτέρων κύκλων, τὰ δὲ διάκενα μεταξὺ τῶν γραμμῶν καὶ τῆς ὥας πληροῦνται ὑπὸ συγκεντρικῶν κύκλων καὶ ἡμικυκλίων. Φαίνεται ὅτι οἱ κύκλοι ἐχαράχθησαν μηχανικῶς καὶ παρέχουν θαυμαστὰ ὄντως δείγματα λεπτοτεχνίας. Τὸ ὅλον σχέδιον εἶναι εὔχαρι καὶ καλῶς ὠργανωμένον, μολονότι βεβαρημένον ὑπὸ λεπτομερειῶν. Ἡ ἔκτυπος ἐργασία δὲν εἶναι τεχνικῶς ἀρτία.

Ν - 392. Χρυσῆ ταινία.

Ἐθνικόν: 8600

Πίναξ 153β,2 Παρένθ. πίν. Β,2

Μῆκος, ὡς δύναται νὰ ἀποκατασταθῇ, 0,393 μ., πλάτος, ὡς δύναται νὰ ἀποκατασταθῇ, 0,054 μ.

Τρία ἀπὸ τὰ τεμάχια ἀνήκουν εἰς τὴν ταινίαν αὐτήν. Φαίνεται ὅμως ὅτι μετὰ τὴν διὰ ψαλίδος κοπὴν τῆς ταινίας τὰ τεμάχια αὐτῆς ἔπαθον στρέβλωσιν οὕτως ὥστε δὲν ἐφαρμόζουν πλήρως σήμερον. Ἡ διακόσμησις αὐτῶν ἐβοήθησεν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ σχήματος τῆς ταινίας ὡς ἀπεδόθη ὑπὸ τῆς δεσποινίδος Μαυραγάνη εἰς τὸ σχέδιον τῆς εἰκόνος τοῦ παρενθ. πίν. Β,2.

Μικρὰ μόνον ψήγματα ἐκ τῆς περιμέτρου ἐλλείπουν καὶ ἴσως κεντρικὸν λεπτὸν τμῆμα. Καὶ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐλάσματος τούτου καλύπτεται ὑπὸ ἐλαφρῶς ἐκτύπων καὶ οὐχὶ τόσον ἐντέχνως δημιουργηθέντων διακοσμητικῶν στοιχείων. Ταῦτα, ὡς φαίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὸ σχέδιον, ἀκολουθοῦν τὴν αὐτὴν διάταξιν ὡς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς ταινίας Ν - 391 καὶ ἀποτελοῦνται ἐκ δισκαρίων περιβαλλομένων ὑπὸ ἐγχαράκτων κύκλων, ὑπὸ συγκεντρικῶν κύκλων ἑνουμένων μὲ ἐφαπτομένους καὶ μικροὺς συγκεντρικοὺς κύκλους μὲ τὸ κέντρον ὁριζόμενον ὑπὸ στιγμῆς, πληροῦντας πολλὰ τῶν διακένων. Διάκενα ἐπίσης πληροῦνται ὑπὸ στιγμῶν, αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦνται διὰ νὰ τονίσουν τὸ περίγραμμα τοῦ ἐλάσματος. Ἡ ὅλη διάταξις εἶναι βεβαρημένη ἀλλὰ οἱ κύκλοι, αἱ καμπύλαι, αἱ εὐθεῖαι καὶ αἱ στιγμαὶ προσδίδουν εἰς τὸ σχέδιον χάριν καὶ ἐνδιαφέρον. Ἡ διάταξις αὐτὴ τῶν διακοσμητικῶν στοιχείων εἶναι ἁπλουστέρα τῆς ἐπὶ τῆς ταινίας Ν - 391, ἡ τεχνικὴ ὅμως, οὐχὶ τόσον ἔντεχνος, καὶ τῶν δύο ταινιῶν εἶναι ἡ αὐτή. Ἡ διακόσμησις παραβαλλομένη πρὸς τὴν τῆς

ταινίας Ν - 390 φαίνεται περισσότερον πρωτόγονος καὶ παρουσιάζει τὸν ἰσχυρὸν ἔκτυπον χαρακτῆρα, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζει τὴν χρονολογικῶς ὑστερωτέραν ταινίαν Ν - 390.

Ν - 394 - 395 - 396 - 397. Κυλινδρικὰ ἐκ χρυσοῦ ἐλάσματα.

Ἐθνικόν: 8597

Πίναξ 153γ

Ἐκ τοῦ χρυσοῦ κυάθου, πλησίον τῶν παραμερισμένων ὀστῶν.

Λεπτότατα ἐλάσματα, τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς εἶχον τεθῆ ἀρχικῶς πέριξ ξυλίνου στελεοῦ.

Τρία τῶν τεμαχίων φαίνονται περισσότερον πλήρη, διότι ἔχουν ὀπὰς καὶ μέρος τῶν ὀπῶν εἰς τὸ ἄλλο ἀντίστοιχον ἄκρον. Λεπτὸν ἔλασμα ἐτέθη περὶ τὸν στελεὸν μὲ τὰ δύο ἄκρα του συνενούμενα διὰ μικρῶν ἥλων, διὰ τῶν ὁποίων τὸ ἔλασμα στερεοῦται ἐπὶ τοῦ στελεοῦ. Ὥστε ἔχομεν ὀπὰς καὶ κατὰ τὰ δύο ἄκρα. Τὸ περιχείλωμα τῶν ὀπῶν εἶναι εἰς τὴν ἔσω ἐπιφάνειαν, κατ' ἀκολουθίαν οἱ ἧλοι ἐτέθησαν ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω.

Τεμάχιον 1ον: Ὕψος 0,024 μ., διάμετρος ±0,015 μ., ὁλικὸν μῆκος ἐλάσματος 0,048 μ., πέντε ὀπαί.

2ον: Ὕψος 0,024 μ., εἰς τὸ ἓν ἄκρον ἔχομεν δίπλωμα τοῦ ἐλάσματος καὶ διὰ τοῦ διπλοῦ ἐλάσματος αἱ ὀπαί. Ὡς καὶ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1. Πλάτος διπλώματος 0,009 μ.

3ον: Πέντε ὀπαὶ καὶ τέσσαρες ἀντίστοιχοι, τῶν ὁποίων τμῆμα σῴζεται. Ὕψος 0,024 μ., διάμετρος ἄνω 0,012 ἢ 0,015 μ.

4ον: Μὲ τέσσαρας ὀπάς. Ὕψος 0,016 μ., διάμετρος 0,013 - 0,014 μ.

5ον: Ὕψος 0,012 μ., διάμετρος 0,013 μ.

Ἐκ τῶν πέντε ἀπεικονίζονται εἰς τὸν πίνακα τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 1 καὶ 2 ἐλάσματα.

Ν - 397α. Ταινίαι ἐκ χρυσοῦ.

Ἐθνικόν: 9586 καὶ 9587

Πίναξ 153δ

Αἱ ταινίαι, μήκους 0,042 καὶ 0,046 μ. ἀντιστοίχως καὶ πλάτους 0,018 καὶ 0,017 μ., ἀποτελοῦνται ἐκ λεπτοτάτου χρυσοῦ ἐλάσματος. Εἰς τὴν μίαν στενὴν πλευρὰν φέρουν ἀνὰ τέσσαρας ὀπάς, ἐνῷ εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον σῴζεται ἡ ἀρχὴ τῶν ἀντιστοίχων ὀπῶν.

Ν - 398 - 399. Χρυσοῦν κομβίον εἰς δύο κελύφη.

Ἐθνικόν: 8598

Πίναξ 153γ

Διάμετρος ἄνω τμήματος 0,031 μ., διάμετρος κάτω τμήματος 0,031 μ. ἐξωτερική, ὕψος ἄνω τμήματος 0,015 μ., ὕψος κάτω τμήματος 0,009 μ.

Ἐκ τοῦ χρυσοῦ κυπέλλου.

Κεφαλὴ ἐκ 2 τμημάτων χρυσοῦ ἐλάσματος περιβάλλουσα ξύλινον ἢ μετάλλινον ἀντικείμενον. Ἴσως κεφαλὴ περόνης.

Τὸ ἄνω τμῆμα φέρει εἰς τὸ κέντρον κυκλικὸν ἄνοιγμα καὶ πλατὺν δακτύλιον, περὶ τὸν ὁποῖον διατηροῦνται ἔκτυποι τέσσαρες συνεχόμεναι διπλαῖ σπεῖραι. Τὸ κάτω τμῆμα φέρει ἐπίσης ὀπὴν καὶ περὶ αὐτὴν πλατεῖαν κυκλικὴν ζώνην διαμέτρου 0,015 μ. κοσμεῖται δὲ μὲ διπλᾶς ἐκτύπους σπείρας. Τὸ κυκλικὸν ἄνοιγμα τοῦ ἄνω κελύφους ἔχει διάμετρον 0,004 μ. καὶ τοῦ κάτω 0,005 μ. Ὥστε ὁ εἰσδύων μίσχος ἐλεπτύνετο ἄνω. Εἰς τὰ μεταξὺ τῶν σπειρῶν διάκενα ἔκτυποι στιγμαί.

Εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐκ τοῦ ἄνω τμήματος ἐτέθη «ἧλος», ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ γεμίσματος τοῦ κομβίου διήρχετο ἀπὸ τὴν κάτω ὀπὴν καὶ εἰσέδυεν εἰς τὸ ἀντικείμενον, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου ἐτέθη τὸ κομβίον.

Τὸ περιχείλωμα εἶναι εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν, ὥστε ἐκ τῶν ἄνω ἐτέθη ὁ συγκρατῶν ἧλος ἢ ἄλλο τι.

Παραβολή: Karo, σ. 123, εἰκ. 43 ἀρ. 631 καὶ 632 διὰ τὸ σχῆμα.

Ν - 400. Δύο ἐλάσματα χρυσοῦ κομβίου.

Ἐθνικόν: 8598

Πίναξ 153γ

Διάμετρος τοῦ ἄνω τμήματος 0,02 μ., ὕψος 0,018 μ., διάμετρος τοῦ κάτω τμήματος 0,018 μ.

Τὸ ἄνω τμῆμα εἶναι «πιλοειδὲς» μὲ θολωτὴν κεφαλήν. Περὶ τὴν ὀπήν του περιχείλωμα. Λεπτόταται πτυχώσεις κατὰ τὴν βάσιν τοῦ κομβίου ἐδημιουργήθησαν κατὰ τὴν ἐφαρμογήν του ἐπὶ ἀντικειμένου τινός.

Τὸ δεύτερον ἔλασμα, τὸ κάτω τμῆμα τοῦ κομβίου, φέρει ὀπὴν εἰς τὸ κέντρον καὶ περὶ αὐτὴν κυκλικὴν ἀκόσμητον ζώνην, διαμέτρου 0,011 μ. Ἀσφαλῶς τὰ δύο ἐλάσματα ἐσχημάτιζον κεφαλὴν μικροῦ ἀντικειμένου, ἴσως ξυλίνου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐστερεοῦντο δι' ἥλου διαπερῶντος τὴν θόλον τοῦ ἄνω τμήματος.

Ν - 329. Τεμάχια ἀγγείου ἐξ ἀργύρου.

Ἐθνικόν: 9588

Πίναξ 154α

Εὑρέθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν παραμερισμένων ὀστῶν. Τόσον ὀλίγα εἶναι τὰ διασωζόμενα τεμάχια, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ ὁρισθῇ τὸ σχῆμα τοῦ σκεύους εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκον μετὰ βεβαιότητος. Ἐκ τῶν ἰχνῶν λαβῆς τὰ ὁποῖα διατηροῦνται εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὰ τεμάχια αὐτὰ ἀνῆκον εἰς κύπελλον ἢ ποτήριον ὡς τὸ Δ - 326. Τὸ ποτήριον θὰ ἔφερεν ἔκτυπον διακόσμησιν, ὡς ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ ἴχνη κυκλικοῦ σχήματος, τὰ ὁποῖα διασώζονται εἰς δύο τῶν τεμαχίων του.

Ἐπίσης εὑρέθησαν μικρότατα τεμάχια ἑτέρου ἀγγείου, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἦτο κεκοσμημένον μὲ πλουσίαν ἔκτυπον διακόσμησιν σχηματιζομένην ὑπὸ συγκεντρικῶν κύκλων καὶ γραμμιδίων ὁμοιάζουσαν πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς ταινίας Ν - 391 σύνταξιν.

* * *

Ν - 458. Πυξὶς ἐξ ἀλαβάστρου.

Ἐθνικόν: 8594

Πίναξ 154δ

Ὕψος 0,055 μ., διάμετρος βάσεως 0,09 μ. στομίου ἐξωτερικὴ 0,084 μ., περίμετρος 0,265 μ., πάχος τοιχωμάτων 0,0085 μ.

Ἄνευ πώματος.

Βάσις πλατεῖα, ἐλαφρῶς κυρτή, σῶμα κυλινδρικόν, μὲ λεπτὴν καμπυλότητα. Κατακόρυφα χείλη λεπτυνθέντα ἐκ τῶν ἔξω κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ πάχους δημιουργοῦντα αὔλακα εἰς ἣν εὑρισκε θέσιν τὸ πῶμα. Τὸ σῶμα φέρει πυκνὰς ἐπιπολαίας αὐλακώσεις. Πολὺ ἐφθαρμένον. Ἦτο ἆρά γε οἰκογενειακὸν κειμήλιον;

Ἀπὸ τὴν ΒΔ. γωνίαν τοῦ τάφου.

Ν - 488. Χαυλιόδοντες.

Ἐθνικόν: 8602

Πίναξ 154β

Ἑπτὰ χαυλιόδοντες, εὑρεθέντες εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου.

Μῆκος κυμαινόμενον ἀπὸ 0,05 - 0,067 μ., πλάτος κυμαινόμενον ἀπὸ 0,015 - 0,02 μ.

Ὅλοι φέρουν τρήματα ἐσωτερικῶς καὶ εἰς τὸ πάχος των.

Προφανῶς θὰ ἐκόσμουν περικεφαλαίαν.

Ν - 489. Χαυλιόδοντες.

Ἐθνικόν: 9193

Πίναξ 154γ

Τέσσαρες χαυλιόδοντες, εὑρεθέντες μεταξὺ τῶν παραμερισθέντων ὀστῶν.

Μῆκος κυμαινόμενον ἀπὸ 0,057 - 0,067 μ. Πλάτος κυμαινόμενον ἀπὸ 0,012 - 0,016 μ.

Ὅλοι φέρουν τρήματα εἰς τὸ πάχος των καὶ ἐσωτερικῶς διὰ τὴν προσαρμογήν των ἐπὶ μαλακῆς ὕλης, προφανῶς ἐπὶ περικεφαλαίας.

ταινίας Ν - 390 φαίνεται περισσότερον πρωτόγονος καὶ παρουσιάζει τὸν ἰσχυρὸν ἔκτυπον χαρακτῆρα, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζει τὴν χρονολογικῶς ὑστερωτέραν ταινίαν Ν - 390.

Ν - 394 - 395 - 396 - 397. Κυλινδρικὰ ἐκ χρυσοῦ ἐλάσματα.

Ἐθνικόν: 8597

Πίναξ 153γ

Ἐκ τοῦ χρυσοῦ κυάθου, πλησίον τῶν παραμερισμένων ὀστῶν.

Λεπτότατα ἐλάσματα, τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς εἶχον τεθῆ ἀρχικῶς πέριξ ξυλίνου στελεοῦ.

Τρία τῶν τεμαχίων φαίνονται περισσότερον πλήρη, διότι ἔχουν ὀπὰς καὶ μέρος τῶν ὀπῶν εἰς τὸ ἄλλο ἀντίστοιχον ἄκρον. Λεπτὸν ἔλασμα ἐτέθη περὶ τὸν στελεὸν μὲ τὰ δύο ἄκρα του συνενούμενα διὰ μικρῶν ἥλων, διὰ τῶν ὁποίων τὸ ἔλασμα στερεοῦται ἐπὶ τοῦ στελεοῦ. Ὥστε ἔχομεν ὀπὰς καὶ κατὰ τὰ δύο ἄκρα. Τὸ περιχείλωμα τῶν ὀπῶν εἶναι εἰς τὴν ἔσω ἐπιφάνειαν, κατ' ἀκολουθίαν οἱ ἧλοι ἐτέθησαν ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω.

Τεμάχιον 1ον: Ὕψος 0,024 μ., διάμετρος ±0,015 μ., ὁλικὸν μῆκος ἐλάσματος 0,048 μ., πέντε ὀπαί.

2ον: Ὕψος 0,024 μ., εἰς τὸ ἓν ἄκρον ἔχομεν δίπλωμα τοῦ ἐλάσματος καὶ διὰ τοῦ διπλοῦ ἐλάσματος αἱ ὀπαί. Ὡς καὶ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1. Πλάτος διπλώματος 0,009 μ.

3ον: Πέντε ὀπαὶ καὶ τέσσαρες ἀντίστοιχοι, τῶν ὁποίων τμῆμα σῴζεται. Ὕψος 0,024 μ., διάμετρος ἄνω 0,012 ἢ 0,015 μ.

4ον: Μὲ τέσσαρας ὀπάς. Ὕψος 0,016 μ., διάμετρος 0,013 - 0,014 μ.

5ον: Ὕψος 0,012 μ., διάμετρος 0,013 μ.

Ἐκ τῶν πέντε ἀπεικονίζονται εἰς τὸν πίνακα τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 1 καὶ 2 ἐλάσματα.

Ν - 397α. Ταινίαι ἐκ χρυσοῦ.

Ἐθνικόν: 9586 καὶ 9587

Πίναξ 153δ

Αἱ ταινίαι, μήκους 0,042 καὶ 0,046 μ. ἀντιστοίχως καὶ πλάτους 0,018 καὶ 0,017 μ., ἀποτελοῦνται ἐκ λεπτοτάτου χρυσοῦ ἐλάσματος. Εἰς τὴν μίαν στενὴν πλευρὰν φέρουν ἀνὰ τέσσαρας ὀπάς, ἐνῷ εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον σῴζεται ἡ ἀρχὴ τῶν ἀντιστοίχων ὀπῶν.

Ν - 398 - 399. Χρυσοῦν κομβίον εἰς δύο κελύφη.

Ἐθνικόν: 8598

Πίναξ 153γ

Διάμετρος ἄνω τμήματος 0,031 μ., διάμετρος κάτω τμήματος 0,031 μ. ἐξωτερική, ὕψος ἄνω τμήματος 0,015 μ., ὕψος κάτω τμήματος 0,009 μ.

Ἐκ τοῦ χρυσοῦ κυπέλλου.

Κεφαλὴ ἐκ 2 τμημάτων χρυσοῦ ἐλάσματος περιβάλλουσα ξύλινον ἢ μετάλλινον ἀντικείμενον. Ἴσως κεφαλὴ περόνης.

Τὸ ἄνω τμῆμα φέρει εἰς τὸ κέντρον κυκλικὸν ἄνοιγμα καὶ πλατὺν δακτύλιον, περὶ τὸν ὁποῖον διατηροῦνται ἔκτυποι τέσσαρες συνεχόμεναι διπλαῖ σπεῖραι. Τὸ κάτω τμῆμα φέρει ἐπίσης ὀπὴν καὶ περὶ αὐτὴν πλατεῖαν κυκλικὴν ζώνην διαμέτρου 0,015 μ. κοσμεῖται δὲ μὲ διπλᾶς ἐκτύπους σπείρας. Τὸ κυκλικὸν ἄνοιγμα τοῦ ἄνω κελύφους ἔχει διάμετρον 0,004 μ. καὶ τοῦ κάτω 0,005 μ. Ὥστε ὁ εἰσδύων μίσχος ἐλεπτύνετο ἄνω. Εἰς τὰ μεταξὺ τῶν σπειρῶν διάκενα ἔκτυποι στιγμαί.

Εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐκ τοῦ ἄνω τμήματος ἐτέθη «ἧλος», ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ γεμίσματος τοῦ κομβίου διήρχετο ἀπὸ τὴν κάτω ὀπὴν καὶ εἰσέδυεν εἰς τὸ ἀντικείμενον, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου ἐτέθη τὸ κομβίον.

Τὸ περιχείλωμα εἶναι εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν, ὥστε ἐκ τῶν ἄνω ἐτέθη ὁ συγκρατῶν ἧλος ἢ ἄλλο τι.

Παραβολή: Karo, σ. 123, εἰκ. 43 ἀρ. 631 καὶ 632 διὰ τὸ σχῆμα.

Ν - 400. Δύο ἐλάσματα χρυσοῦ κομβίου.

Ἐθνικόν: 8598

Πίναξ 153γ

Διάμετρος τοῦ ἄνω τμήματος 0,02 μ., ὕψος 0,018 μ., διάμετρος τοῦ κάτω τμήματος 0,018 μ.

Τὸ ἄνω τμῆμα εἶναι «πιλοειδὲς» μὲ θολωτὴν κεφαλήν. Περὶ τὴν ὀπήν του περιχείλωμα. Λεπτόταται πτυχώσεις κατὰ τὴν βάσιν τοῦ κομβίου ἐδημιουργήθησαν κατὰ τὴν ἐφαρμογήν του ἐπὶ ἀντικειμένου τινός.

Τὸ δεύτερον ἔλασμα, τὸ κάτω τμῆμα τοῦ κομβίου, φέρει ὀπὴν εἰς τὸ κέντρον καὶ περὶ αὐτὴν κυκλικὴν ἀκόσμητον ζώνην, διαμέτρου 0,011 μ. Ἀσφαλῶς τὰ δύο ἐλάσματα ἐσχημάτιζον κεφαλὴν μικροῦ ἀντικειμένου, ἴσως ξυλίνου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐστερεοῦντο δι' ἥλου διαπερῶντος τὴν θόλον τοῦ ἄνω τμήματος.

Ν - 329. Τεμάχια ἀγγείου ἐξ ἀργύρου.

Ἐθνικόν: 9588

Πίναξ 154α

Εὑρέθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν παραμερισμένων ὀστῶν. Τόσον ὀλίγα εἶναι τὰ διασωζόμενα τεμάχια, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ ὁρισθῇ τὸ σχῆμα τοῦ σκεύους εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκον μετὰ βεβαιότητος. Ἐκ τῶν ἰχνῶν λαβῆς τὰ ὁποῖα διατηροῦνται εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὰ τεμάχια αὐτὰ ἀνῆκον εἰς κύπελλον ἢ ποτήριον ὡς τὸ Δ - 326. Τὸ ποτήριον θὰ ἔφερεν ἔκτυπον διακόσμησιν, ὡς ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ ἴχνη κυκλικοῦ σχήματος, τὰ ὁποῖα διασώζονται εἰς δύο τῶν τεμαχίων του.

Ἐπίσης εὑρέθησαν μικρότατα τεμάχια ἑτέρου ἀγγείου, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἦτο κεκοσμημένον μὲ πλουσίαν ἔκτυπον διακόσμησιν σχηματιζομένην ὑπὸ συγκεντρικῶν κύκλων καὶ γραμμιδίων ὁμοιάζουσαν πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς ταινίας Ν - 391 σύνταξιν.

* * *

Ν - 458. Πυξὶς ἐξ ἀλαβάστρου.

Ἐθνικόν: 8594

Πίναξ 154δ

Ὕψος 0,055 μ., διάμετρος βάσεως 0,09 μ. στομίου ἐξωτερικὴ 0,084 μ., περίμετρος 0,265 μ., πάχος τοιχωμάτων 0,0085 μ.

Ἄνευ πώματος.

Βάσις πλατεῖα, ἐλαφρῶς κυρτή, σῶμα κυλινδρικόν, μὲ λεπτὴν καμπυλότητα. Κατακόρυφα χείλη λεπτυνθέντα ἐκ τῶν ἔξω κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ πάχους δημιουργοῦντα αὔλακα εἰς ἣν εὑρισκε θέσιν τὸ πῶμα. Τὸ σῶμα φέρει πυκνὰς ἐπιπολαίας αὐλακώσεις. Πολὺ ἐφθαρμένον. Ἦτο ἆρά γε οἰκογενειακὸν κειμήλιον;

Ἀπὸ τὴν ΒΔ. γωνίαν τοῦ τάφου.

Ν - 488. Χαυλιόδοντες.

Ἐθνικόν: 8602

Πίναξ 154β

Ἑπτὰ χαυλιόδοντες, εὑρεθέντες εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου.

Μῆκος κυμαινόμενον ἀπὸ 0,05 - 0,067 μ., πλάτος κυμαινόμενον ἀπὸ 0,015 - 0,02 μ.

Ὅλοι φέρουν τρήματα ἐσωτερικῶς καὶ εἰς τὸ πάχος των.

Προφανῶς θὰ ἐκόσμουν περικεφαλαίαν.

Ν - 489. Χαυλιόδοντες.

Ἐθνικόν: 9193

Πίναξ 154γ

Τέσσαρες χαυλιόδοντες, εὑρεθέντες μεταξὺ τῶν παραμερισθέντων ὀστῶν.

Μῆκος κυμαινόμενον ἀπὸ 0,057 - 0,067 μ. Πλάτος κυμαινόμενον ἀπὸ 0,012 - 0,016 μ.

Ὅλοι φέρουν τρήματα εἰς τὸ πάχος των καὶ ἐσωτερικῶς διὰ τὴν προσαρμογήν των ἐπὶ μαλακῆς ὕλης, προφανῶς ἐπὶ περικεφαλαίας.

ΤΑΦΟΣ Ξ (πίν. 155 καὶ εἰκ. 21)

Πρὸς τὰ Δυτικὰ τοῦ **Ν** καὶ κατὰ τὴν βορείαν περίμετρον τοῦ Κύκλου ἀνευρέθη καὶ ἀνεσκάφη ὁ τάφος **Ξ**. Τὸ χῶμα τὸ ὁποῖον ἐκάλυπτε τὸν βράχον κατὰ τὴν περιοχὴν τοῦ τάφου τούτου ἀνήρχετο μόλις εἰς 0,10 - 0,20 μ. Σχεδὸν ἀμέσως κάτω τῆς ἐπιφανείας ταύτης εὑρέθη σωρὸς λίθων εἰς ἐρυθρωπὸν χῶμα, κατέχων ἔκτασιν 0,65 × 0,63 μ. (πίν. 155α), ὁ ὁποῖος, ὡς ἀπεδείχθη ἀργότερον, ἔβαινε πρὸς τὸ κέντρον τοῦ τάφου, ἀλλὰ ἦτο πλησιέστερον πρὸς τὴν δυτικὴν ἢ τὴν ἀνατολικήν του πλευράν. Προφανῶς εἰς τοὺς λίθους αὐτοὺς ἔχομεν τὸ ὑπόλειμμα τοῦ σήματος τοῦ τάφου. Κάτω τοῦ λιθολογήματος εὑρέθησαν ὀστᾶ ζῴων, τὰ κατάλοιπα προφανῶς ἐπιταφίου δείπνου. Ὑπὸ τὸ στρῶμά των ἡ ἐπίχωσις ἐκ καστανοῦ χώματος περιεῖχε πολλὰ μικρὰ λιθάρια καὶ χάλικας. Ἡ ἐπίχωσις αὕτη διῆκε μέχρι βάθους 0,60 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ βράχου. Εἰς βάθος 0,54 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας ἐκείνης ἦλθον εἰς φῶς τὰ ὑπολείμματα τοιχαρίων, διὰ τῶν ὁποίων εἶχον ἐπενδυθῆ αἱ πλευραὶ τοῦ τάφου αἱ λαξευμέναι εἰς τὸν βράχον. Κάτω τῶν 0,60 μ. μέχρι τοῦ δαπέδου ἡ ἐπίχωσις συνεχίζει νὰ περιλαμβάνῃ καστανὰ χώματα καὶ λιθάρια, προφανῶς ἀπὸ τὴν λάξευσιν τοῦ βράχου προερχόμενα, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν περιοχὴν αὐτὴν εἶναι πολὺ σαθρός. Ἐλάχιστα ὄστρακα, ἅπαντα μεσοελλαδικὰ μινύεια, ἀμαυρόχρωμα καὶ κοινά, εὑρέθησαν εἰς τὴν ἐπίχωσιν αὐτήν. Χαρακτηριστικῶς δὲν εὑρέθησαν πλάκες, ἀλλὰ τμήματα πηλοῦ πλέσιας καὶ ὀλίγα ἴχνη σεσαθρωμένων ξύλων, προφανῶς τῶν δοκῶν τῆς στέγης.

Ὁ τάφος **Ξ** ἔχει κατεύθυνσιν ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον περίπου, μὲ τὰς μακράς του πλευρὰς πρὸς Ἀνατολὰς καὶ Δυσμάς. Εἶναι μικρῶν διαστάσεων καὶ μεγάλου βάθους διὰ τὰς διαστάσεις του. Τὸ μῆκός του, ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον, κατὰ τὰ εἰς τὸν βράχον λαξευθέντα χείλη, ἀνέρχεται εἰς 1,95 μ. καὶ τὸ πλάτος του εἰς 1,38 μ., ἐνῷ εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου τὸ μῆκος ἀνέρχεται εἰς 1,58 μ. καὶ τὸ πλάτος του εἰς 1,02 μ. Τὸ βάθος του ἀπὸ τοῦ βράχου εἶναι 1,90 μ. Τὰ τοιχάρια τῆς ἐπενδύσεως ἦσαν κατεσκευασμένα ἐξ ἀργῶν λίθων καὶ πηλοῦ καὶ εἶχον πολὺ μικρὸν πλάτος ἀπὸ 0,15 - 0,22 μ. Ἐπ' αὐτῶν ἐστηρίζοντο αἱ δοκοὶ τῆς στέγης, αἱ ὁποῖαι, κατὰ τὰ ἀνευρεθέντα ἴχνη, εἶχον τεθῆ κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ μήκους τοῦ τάφου, ἤτοι ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον. Ἡ στέγη του φαίνεται ὅτι ἐκαλύφθη μὲ τύφην καὶ στρῶμα πηλοῦ. Τὸ δάπεδον εὑρέθη κεκαλυμμένον ὑπὸ χαλίκων.

Ἐπὶ τοῦ δαπέδου καὶ κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν εὑρέθησαν τὰ ὀστᾶ παραμερισμένου λειψάνου ἐνήλικος. Φαίνεται ὅτι ἀρχικῶς ὁ νεκρὸς ἐκεῖνος θὰ ἐτέθη εἰς στάσιν συνεσταλμένην καὶ τὰ ὀστᾶ του παρεμερίσθησαν προτοῦ ἀκόμη ἐπέλθῃ ἡ πλήρης σῆψις τῶν σαρκῶν. Διὰ τοῦτο τὰ μηριαῖα ὀστᾶ (πίν. 155β) καὶ τὰ τοῦ ποδὸς (ἡ περόνη καὶ ἡ κερκὶς) ἐτήρησαν τὴν σχετικὴν πρὸς ἄλληλα θέσιν των. Περὶ τὸ μέσον τοῦ δαπέδου καὶ πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ τάφου εὑρέθησαν τὰ ὀστᾶ τοῦ τελευταίως ἐνταφιασθέντος λειψάνου. Τὰ ὀστᾶ αὐτὰ ἀνήκουν εἰς μικρὰν κορασίδα

πέντε περίπου ἐτῶν. Ἔκειτο ἐκτάδην ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον μὲ τοὺς πόδας ἐλαφρῶς κεκαμμένους κατὰ τὸ γόνυ. Ἡ κεφαλὴ ἦτο ὑψωμένη ἐπὶ μικροῦ προσκεφαλαίου ἐκ χαλίκων καὶ κατέπεσεν ἐπὶ τῆς σιαγόνος. Ἡ θέσις τῶν χειρῶν εἶναι ἄδηλος. Οἱ πόδες ἐλαφρῶς καμπτόμενοι πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἴσως ἦσαν ἀρχικῶς ἐλαφρῶς ὑψωμένοι καὶ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου κατέπεσαν. Περὶ τὸν σκελετὸν εὑρέθησαν 11 ἀγγεῖα (εἰκ. 21, ἀρ. 173-183). Ἐπὶ τοῦ κρανίου, τὸ ὁποῖον εὑρέθη σχεδὸν κάτω τοῦ καταπεσόντος ἀμφορέως Ξ - 183, εὑρέθη χρυσῆ ταινία Ξ - 404, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶχον στερεωθῆ εἰς μικρὰς ἀποστάσεις διὰ χαλκῶν καρφίδων 3 σταυρόσχημα χρυσᾶ κοσμήματα, Ξ - 401 - 402 - 403 (ἀστέρες). Κατὰ τοὺς κροτάφους εὑρέθησαν ὅρμοι εἰς ἡμικυκλικὸν σχῆμα ἐξ ἡμιπολυτίμων λίθων μετὰ τριῶν χρυσῶν ἑλίκων χρησίμων διὰ τὴν ἀνάδεσιν τῆς κόμης, ἄνωθεν δὲ τοῦ δεξιοῦ ὤμου μακρὰ ἐξ ἀργύρου περόνη (Ξ - 331). Ἕτερος ὅρμος μὲ ψήφους ὀρείας κρυστάλλου (μερικαὶ τῶν ὁποίων εἶχον ἐκφύγει τῆς θέσεώς των) καὶ μὲ κεντρικὸν τετράπλευρον ἐκ φαγεντιανῆς περίαπτον εὑρέθη περὶ τὸν λαιμὸν καὶ τὸ στῆθος. Ἓν ζεῦγος ἁπλῶν ἐνωτίων καὶ δακτύλιος ἐκ στρεπτοῦ σύρματος χρυσοῦ συνεπλήρωνον τὸν κόσμον τῆς κορασίδος. Εἰς τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν θὰ κατεῖχεν ἡ δεξιὰ χεὶρ εὑρέθη μικρὸν ἐκ χρυσοῦ καρυόσχημον (Ξ - 405) ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον ὑπετέθη ὅτι ἦτο κωδώνιον (κουδουνίστρα) παιδικόν. Ἐὰν ὄντως ἦτο κωδώνιον, τότε πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι κατετέθη εἰς τὸν τάφον ὡς τελευταῖον δῶρον ὑπὸ τῆς θρηνούσης μητρὸς τῆς κορασίδος. Πλησίον αὐτοῦ εὑρέθησαν αἱ ψηφῖδες ὑπ' ἀρ. 456. Μολονότι ὁ τάφος εἶναι μικρὸς εἰς διαστάσεις ἐν τούτοις ὅμως ἀπέδωσε πολλὰ τὰ καλά. Θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ μεταφράσω ἐδῶ τὰ ὅσα σχετικὰ ἐδημοσίευσα εἰς τὸ Ancient Mycenae, βασισμένα εἰς τὰς σημειώσεις τοῦ ἡμερολογίου μου. Ὁ ἐπισκεπτόμενος τὸν Κύκλον Β σήμερον θὰ ἀνεύρῃ μόνον βαθύν, ἄχαριν λάκκον εἰς τὴν θέσιν τοῦ τάφου Ξ, ἀλλ' ὅταν ἐπὶ τοῦ δαπέδου του εὑρίσκοντο ἀκόμη τὰ σεσαθρωμένα ὀστᾶ τῆς κορασίδος, τῆς μικρᾶς μας πριγκιπίσσης, ὡς τὴν ἀπεκαλέσαμεν, καλυπτόμενα μὲ τὰ χρυσᾶ κοσμήματα καὶ περιβαλλόμενα ἀπὸ τὰ ἀγγεῖα-κτερίσματα, ὁ τάφος παρουσίαζε μίαν συγκινητικὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἐθίμων μιᾶς παναρχαίας ἀλλ' ἐνδόξου ἐποχῆς. Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ τάφου Ξ μᾶς ἐχάρισεν ὀλίγας συγκινητικὰς στιγμάς. Τὰ κτερίσματα καὶ τὰ ὀστᾶ τῆς παιδίσκης — τῆς μικρᾶς μας πριγκιπίσσης —, ὡς ἀπεκαλύ-

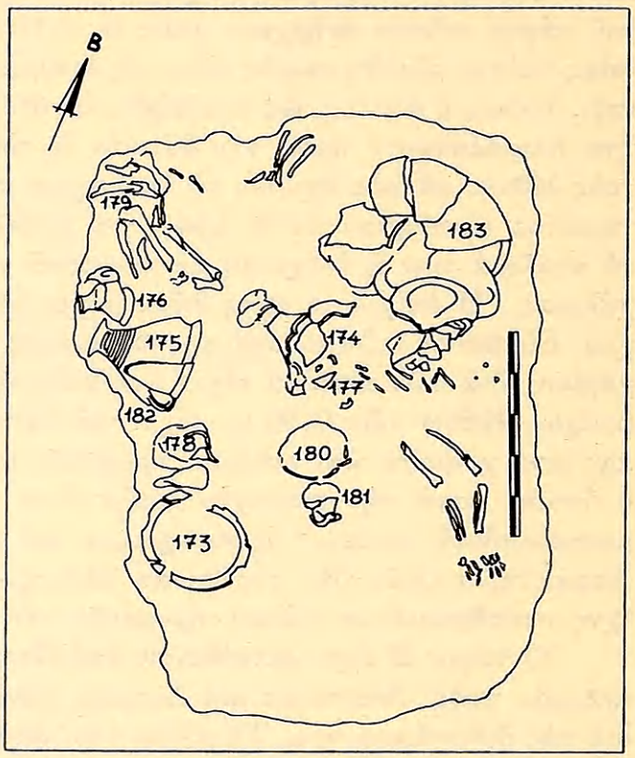

Εἰκ. 21. Τάφος Ξ.

φθησαν εἰς τὸ βάθος τοῦ τάφου, παρεῖχον κτυπητὴν εἰκόνα τῆς ματαιότητος τῶν ἀνθρωπίνων, ἀκόμη καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

ΤΑ ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ

Ξ - 173. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13452

Πίναξ 156α Τομή, πίν. 216

Ὕψος 0,13 - 0,14 μ., διάμετρος 0,128 - 0,129 μ., διάμετρος βάσεως 0,087 μ., περίμετρος 0,458 μ., περίμετρος ποδὸς 0,125 μ., ὕψος ποδὸς 0,055 μ., πλάτος χείλους 0,012 μ.· λαβαί: ἄνοιγμα ±0,036 μ., ὕψος ±0,037 μ.

Ἐκ τοῦ νοτιοδυτικοῦ τμήματος τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον εἷς τινα σημεῖα κατὰ τὸν κορμόν, τὸ χεῖλος καὶ τὴν βάσιν. Πηλὸς τεφρός. Ἐπιφάνεια στιλπνή. Ἐσωτερικῶς ἡ ἐπιφάνεια τοῦ πηλοῦ ἐμφανίζει λεπτὰς ραγάδας.

Βάσις δισκοειδής, ποὺς ὑψηλὸς κοῖλος, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ μεταξὺ κορμοῦ καὶ εἰσέχοντος ὤμου, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ ὀξεῖαν γωνίαν μετὰ τοῦ ἰσχυρῶς ἐκτρεπομένου λαιμοῦ καταλήγοντος εἰς ἐπικλινὲς χεῖλος. Λαβαὶ τοξοειδεῖς κυλινδρικαί, ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψούμεναι αὐτοῦ καταλήγουν ἐπὶ τοῦ χείλους.

Ἀπὸ τοῦ μέσου ὕψους τοῦ ποδὸς ἓξ ἐγχάρακτοι δακτύλιοι.

Παραβολή: Ἐλευσίς, σ. 67 - 68, εἰκ. 41 - 42.

Ξ - 174. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13432

Πίναξ 156β Τομή, πίν. 216

Ὕψος 0,15 - 0,16 μ., διάμετρος 0,176 - 0,182 μ., διάμετρος βάσεως 0,095 μ., περίμετρος 0,57 μ., περίμετρος ποδὸς 0,17 μ., πλάτος χείλους 0,005 μ., πλάτος λαβῶν 0,016 μ.

Ἐκ τοῦ μέσου περίπου τοῦ τάφου πλησίον τοῦ κρανίου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸ χεῖλος καὶ τὸν πόδα. Πηλὸς κιτρινέρυθρος περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον.

Βάσις κωνικὴ μὲ κοίλωμα κάτω, τὸ ὁποῖον ἑνοῦται μὲ τὸ κοίλωμα τοῦ ποδός, ποὺς μᾶλλον ὑψηλός, κοῖλος, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, ὁ ὁποῖος εἰσέχει καὶ δημιουργεῖ ἀμβλεῖαν γωνίαν μετὰ τοῦ ἐκτρεπομένου λαιμοῦ τοῦ καταλήγοντος εἰς ἐπικλινὲς ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος. Δύο λαβαὶ κάθετοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον.

Ἐγχάρακτοι δακτύλιοι ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ ποδὸς μέχρι τοῦ μέσου περίπου τῆς κοιλίας. Ἐλαφραὶ ἐγχάρακτοι γραμμαὶ ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ ἐπὶ τῆς βάσεως. Εἰς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τῶν λαβῶν αὔλαξ. Δακτύλιοι σχηματιζόμενοι ὑπὸ ἐγχαράκτου ἑλισσομένης περὶ τὸν πόδα καὶ τὴν κοιλίαν γραμμῆς.

Ξ - 175. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13407

Πίναξ 156γ

Ὕψος 0,105 μ., διάμετρος 0,105 - 0,12 μ., διάμετρος βάσεως 0,062 - 0,064 μ., πλάτος λαβῶν 0,017 μ.

Ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν κορμόν. Πηλὸς ὑποκίτρινος μὲ τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον.

Βάσις δισκοειδής, ποὺς βραχύς, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ εἰς τὸν ὦμον, ὁ ὁποῖος εἰσέχει καὶ δημιουργεῖ ἀμβλεῖαν γωνίαν μετὰ τοῦ ἐκτρεπομένου λαιμοῦ τοῦ καταλήγοντος εἰς ἐπικλινὲς ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος, ἄνοιγμα ἀγγείου ἐλλειψοειδές.

Ἐγχάρακτοι ἀκανόνιστοι δακτύλιοι ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ ποδὸς μέχρι τοῦ μέσου περίπου τοῦ κορμοῦ.

Παραβολή: Prosymna II, σ. 158, εἰκ. 640.

Ξ - 176. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13412

Πίναξ 157α Τομή, πίν. 216

Ὕψος ±0,20, διάμετρος 0,215 μ., διάμετρος βάσεως 0,108 - 0,11 μ., περίμετρος 0,69 μ., περίμετρος ποδὸς 0,20 μ., πλάτος χείλους 0,005 μ.· λαβαί: πλάτος 0,02 μ., ὕψος 0,022 μ.

Ἐκ τῆς Δ. πλευρᾶς τοῦ τάφου. Συμπεπλη-

ρωμένον εἴς τινα σημεῖα κατὰ τὸ χεῖλος. Πηλὸς κιτρινέρυθρος, μετ' ἀφθόνων τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις πλατεῖα δισκοειδής, κωνική, κοίλη κάτω, πουὺς βραχύς, κορμὸς κωνικὸς σχηματίζων ἀκμὴν εἰς τὸν ὦμον, ὁ ὁποῖος εἰσέχει καὶ δημιουργεῖ ἀμβλεῖαν γωνίαν μὲ ἐκτρεπόμενον λαιμὸν πρὸς ἐπικλινὲς πλατὺ χεῖλος, λαβαὶ δύο κατακόρυφοι ταινιόσχημοι. Δέκα ἐγχάρακτοι βαθεῖς δακτύλιοι περὶ τὸν πόδα.

Ξ - 177. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13442

Πίναξ 157β

Ὕψος 0,185 - 0,191 μ., διάμετρος 0,208 μ., διάμετρος βάσεως 0,103 μ., περίμετρος 0,652 μ., περίμετρος ποδὸς 0,203 μ., πλάτος χείλους 0,023 μ.· λαβαί: πλάτος 0,021 μ., ὕψος ἢ ἄνοιγμα ±0,025 μ.

Εὑρέθη εἰς τὸ μέσον τοῦ τάφου πλησίον τοῦ σκελετοῦ. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸ χεῖλος, τὸν λαιμόν, τὴν λαβὴν καὶ τὸν πόδα. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπιφάνεια τραχεῖα.

Βάσις δισκοειδής, πουὺς σχετικῶς βραχύς, κορμὸς κωνικός, κυρτούμενος ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἔξω, ἀκμὴ ἐλαφρὰ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου, ὁ ὁποῖος σχηματίζει ἀμβλεῖαν γωνίαν μετὰ τοῦ λαιμοῦ τοῦ καταλήγοντος εἰς ἐκτρεπόμενον, πλατὺ σχετικῶς, χεῖλος.

Κατὰ τὸν πόδα καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ κορμοῦ δέκα ἐγχάρακτοι δακτύλιοι εἰς ἀκανόνιστα ἀπ' ἀλλήλων διαστήματα.

Ξ - 178. Εὐρύστομος προχοΐσκη.

Ναύπλιον: 13331

Πίναξ 156δ Τομή, πίν. 226

Ὕψος 0,13 μ., διάμετρος 0,117 μ., διάμετρος χείλους 0,082 - 0,085 μ., διάμετρος βάσεως 0,054 μ., περίμετρος 0,37 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,25 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,033 μ.· λαβή: ὕψος 0,04 μ., πλάτος 0,023 μ., ἄνοιγμα 0,025 μ.

Εὑρέθη εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένη κατὰ τὸν κορμόν. Πηλὸς ὑποκίτρινος περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ἐξωτερικῶς κίτρινον μὲ ἀποχρώσεις πρασίνου.

Βάσις ἐλαφρῶς ὑψουμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς εὐρὺς καμπυλούμενος ἐλαφρῶς πρὸς ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος, στόμιον ὁριζόντιον, λαβὴ κατακόρυφος, ταινιόσχημος, ἐλαφρῶς καμπύλη κατὰ τὴν ράχιν, ἐκφύεται ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ καταλήγει εἰς τὴν κοιλίαν.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος. Δακτύλιος κάτωθεν τοῦ χείλους. Ἡ κυρία ζώνη, περιοριζομένη ὑπὸ δύο ταινιῶν ἄνω καὶ δύο κάτω, καλύπτει τὸν ὦμον καὶ τὸ ἄνω μέρος τοῦ κορμοῦ (πλάτους 0,055 μ.). Διαιρεῖται ὑπὸ πέντε ὁμάδων παραλλήλων κατακορύφων γραμμῶν (ἓξ, ἑπτὰ καὶ ὀκτώ), εἰς μετόπας, αἱ ὁποῖαι ἄνω φέρουν σειρὰν στιγμῶν ἢ γραμμιδίων ἐξαρτωμένων ἐκ τῆς ταινίας. Ἐπὶ τῆς λαβῆς μεταξὺ δύο κατακορύφων γραμμῶν κατὰ τὰς παρυφὰς εὐθεῖαι ἀνὰ τρεῖς τεθλασμέναι εἰς ἀντίρροπον κατεύθυνσιν. Εἰς τὸ κατώτατον σημεῖον τῆς ἀπολήξεως τῆς λαβῆς δύο ὁριζόντιαι γραμμαί, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸ ἄκρον ἀπολήγουν εἰς ἡμικύκλια ἐξαρτώμενα ἐκ τῆς κατωτάτης ταινίας (τομή, πίν. 226).

Παραβολή: Prosymna II, σ. 161, εἰκ. 648 ἀρ. 580.

Ξ - 179. Προχοΐσκη.

Ναύπλιον: 13355

Πίναξ 156ε

Ὕψος 0,089 μ., διάμετρος 0,077 μ., διάμετρος στομίου 0,045 μ., περίμετρος 0,24 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,13 μ.· λαβή: ἄνοιγμα 0,015 μ., ὕψος 0,027 μ., πλάτος 0,014 μ.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου ὑπὸ τὰ συσσωρευμένα ὀστᾶ. Συμπεπληρωμένη κατὰ μέγα μέρος τῆς κοιλίας καὶ τοῦ στομίου. Πηλὸς ἐρυθρὸς κεκαυμένος μὲ τραχυτάτην ἐπιφάνειαν.

Βάσις μικρά, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς καμπυλούμενος ἄνω πρὸς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος, αὐλακωτή, πλατυτέρα κατὰ τὴν ἀπόληξίν της εἰς τὸν κορμὸν καὶ στενοτέρα εἰς τὸ χεῖλος, ἐκφύεται ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ καταλήγει εἰς τὴν κοιλίαν. Ἀκόσμητος.

Παραβολή: Karo, πίν. CLXVI ἀρ. 160, ἐκ τοῦ τάφου III.

Ξ - 180. Ἀσκός.

Ναύπλιον: 13300

Πίναξ 156η

Ὕψος 0,076 μ., διάμετρος 0,114 μ., διάμετρος βάσεως 0,068 μ., περίμετρος 0,353 μ.,

ὕψος προχοῆς ±0,03 μ., διάμετρος στομίου ±0,027 μ.· λαβή: ἄνοιγμα 0,021 μ., ὕψος 0,015 μ.

Εὑρέθη εἰς τὸ μέσον τοῦ τάφου καὶ πλησίον τῆς λεκάνης τοῦ σκελετοῦ.

Συμπεπληρωμένος κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὸν ὦμον. Πηλὸς κιτρινωπὸς μὲ ἐλαφρὰν ἐρυθριάζουσαν ἀπόχρωσιν.

Βάσις εὐρεῖα, κορμὸς σφαιρικὸς πεπλατυσμένος, κλειστὸς ἄνω, λαβὴ τοξοειδὴς κυλινδρική, καθέτως τεθειμένη ἐπὶ τῆς κορυφῆς. Προχοὴ λοξῶς ἐπὶ τοῦ ὤμου μὲ εὐρὺ στόμιον. Χεῖλος ὀξύ. Ἀκόσμητος. Περὶ τὸν πυθμένα ὅμως διασώζονται ἴχνη χρώματος προφανῶς ἀνήκοντα εἰς δακτύλιον, ὁ ὁποῖος ἐγράφη περὶ αὐτόν.

Ξ - 181. Πρόχους.

Ναύπλιον:

Πίναξ 156ζ

Ὕψος 0,078 μ., διάμετρος βάσεως 0,037 μ., διάμετρος στομίου 0,039 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,03 μ., ὕψος λαβῆς 0,032 μ., ἄνοιγμα λαβῆς 0,018 μ.

Συμπεπληρωμένη, ἐλλιπὴς εἴς τινα τμήματα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς κιτρινέρυθρος.

Βάσις ὑψωμένη, κορμὸς σφαιρικὸς πεπιεσμένος, λαιμὸς ὑψηλὸς στενούμενος πρὸς τὰ ἄνω, χεῖλος ἐντόνως ἐκτρεπόμενον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὴν κοιλίαν. Ἀκόσμητος.

Ξ - 182. Κάνθαρος.

Ἐθνικόν: 8634

Πίναξ 156θ Τομή, πίν. 235

Ὕψος 0,07 μ., ὕψος εἰς ἄκρον λαβῶν 0,096 μ., διάμετρος μεγίστη 0,15 μ., διάμετρος βάσεως 0,044 μ., στομίου 0,085 - 0,09 μ.

Διασώζεται καλῶς, μὲ μικρὸν μόνον τμῆμα τῆς λαβῆς συμπεπληρωμένον. Πηλὸς κιτρινωπὸς καθαρός, ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις ὑψωμένη, ποὺς ταπεινός, κορμὸς ἀμφικωνικὸς μὲ ἀκμὴν κατὰ τὸ μέσον τοῦ ὕψους, λαιμὸς καμπυλούμενος πρὸς ὀξὺ χεῖλος ἔξω ἐκτρεπόμενον. Δύο ταινιόσχημοι, κατακόρυφοι λαβαὶ ἐκφύονται ἀπὸ τοῦ χείλους καί, ὑψούμεναι λοξῶς, ἀπολήγουν εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ κορμοῦ. Σχῆμα χαρίεν.

Διακόσμησις ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος. Καλύπτει τὸν λαιμόν, τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ σώματος καὶ τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τῶν λαβῶν. Ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς πλευρᾶς τῶν χειλέων ὁμάδες γραμμιδίων. Ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας μία κυρία ζώνη ὁριζομένη ἄνω καὶ κάτω ὑπὸ δύο ταινιῶν, τὰ διάκενα τῶν ὁποίων πληροῦνται ὑπὸ βοστρυχοειδοῦς συνεχοῦς γραμμῆς καὶ λεπτοῦ δακτυλίου. Τὸ διακοσμητικὸν τῆς ζώνης στοιχεῖον σχηματίζεται ὑπὸ δύο συγκεντρικῶν ἡμικυκλίων ἐφαπτομένων τῆς ταινίας τοῦ ὁρίου, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκφύονται ἀντιρρόπως δύο ἕλικες. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται τρεῖς φορὰς εἰς ἑκάστην ὄψιν, κατὰ κανονικὰ διαστήματα. Ὅμοιον διακοσμητικὸν στοιχεῖον κρέμαται ἐκ τῆς κατωτάτης πρὸς τὸν πόδα ταινίας, εἰς τὸ μέσον περίπου ἑκάστης ὄψεως. Αἱ λαβαὶ κοσμοῦνται διὰ κατακορύφων γραμμῶν γεγραμμένων κατὰ τὰς πλευρὰς καὶ τριῶν ἢ τεσσάρων ἐπαλλήλων ἐγκαρσίων γραμμῶν μεταξὺ τῶν κατακορύφων ἀντιστοίχως κατὰ τὴν πρόσφυσιν καὶ τὴν ἀπόληξιν τῶν λαβῶν.

Παραβολή: Τὸ σχῆμα ἐνθυμίζει τὸ ἐκ τοῦ τάφου D5 τῆς Λέρνας ἀγγεῖον, Hesperia 23, 1954, πίν. 7a. Ὅρα διὰ τὸ σχῆμα Karo, πίν. CLXXIII ἀρ. 942, τάφος VI.

Ξ - 183. Ἀμφορεὺς εὐρύστομος.

Ναύπλιον: 13517

Πίναξ 158α Τομή, πίν. 223

Ὕψος 0,395 - 0,41 μ., διάμετρος 0,315 - 0,318 μ., διάμετρος βάσεως 0,10 μ., περίμετρος 0,96 μ., πλάτος χείλους 0,015 μ., διάμετρος χείλους 0,174 μ., ἄνοιγμα στομίου ±0,09 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,385 μ., περίμετρος χείλους ±0,54 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,058 μ.· λαβαί: ἄνοιγμα ±0,074 μ., ὕψος ±0,048 μ., πλάτος ±0,035 μ.

Συμπεπληρωμένος κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὸ χεῖλος εἴς τινα σημεῖα. Πηλὸς κιτρινωπὸς περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἀραιὸν μελανὸν χρῶμα ἐτέθη εἰς τὰ 3/4 τοῦ ἀγγείου ὡς ἐλαφρὰ ἀλοιφή. Ἐκ τῆς ΒΑ. γωνίας τοῦ τάφου.

Βάσις μικρά, ἐλαφρῶς κοίλη, κορμὸς ὠοειδὴς ἐπιμήκης, λαιμὸς χαμηλὸς καμπυλούμενος πρὸς ἰσχυρῶς ἐκτρεπόμενον χεῖλος, δύο λαβαὶ κατακόρυφοι, ταινιόσχημοι, μετὰ στρογγύλων πλευρῶν, ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις ἐπὶ μέλανος πεδίου δι' ἀμαυροῦ λευκοῦ καὶ σκοτεινοῦ ἐρυθροῦ καλύπτει τὰ 2/3

τῆς ἐπιφανείας, ἀσαφὴς λόγῳ κακῆς διατηρήσεως. Κατὰ τὸ μέσον τοῦ λαιμοῦ καὶ τὴν βάσιν του διακρίνονται δύο ἐρυθροὶ δακτύλιοι. Κατωτέρω ζώνη φέρουσα λοξὰς γραμμὰς διὰ λευκοῦ καὶ ὁριζομένη ὑπὸ τρίτου ἐρυθροῦ δακτυλίου (πλάτος ζώνης $\pm$0,046 μ.). Κάτωθι αὐτῆς δύο δακτύλιοι, τὰ διάκενα τῶν ὁποίων πληροῦνται ὑπὸ κατακορύφων λευκῶν γραμμῶν. Κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς κοιλίας ἴχνη τετάρτου δακτυλίου. Ἡ κυρία ζώνη κατὰ τὸν κορμὸν κοσμεῖται διὰ συνεχοῦς σειρᾶς ὁμοκέντρων κύκλων (ἓξ ἐν συνόλῳ). Ὁ ἐσώτατος τῶν κύκλων ἐγράφη δι' ἐρυθροῦ χρώματος, οἱ περὶ αὐτὸν διὰ λευκοῦ. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἐσωτάτου κύκλου ἐγράφη ἀστὴρ διὰ λευκοῦ. Τάσις πρὸς πολυχρωμίαν.

Παραβολή: Πρόχους Λ1 - 114, διὰ τοὺς ὁμοκέντρους κύκλους καὶ Ι - 96 διὰ τὸ σχῆμα.

Ξ - 241. Ἐγκόλπιον ἐκ φαγεντιανῆς.
Ἐθνικόν: 8631

Πίναξ 159α

Μῆκος 0,027 μ., πλάτος 0,018 μ., πάχος κατὰ τὸ μέσον 0,005 μ., κατὰ τὰ πλάγια 0,006 μ.

Φαγεντιανὴ μὲ κυανοπρασίνην ἐπιφάνειαν ἄνω καὶ λευκὴν κάτω. Τετράπλευρον, ὀρθογώνιον πλακίδιον μὲ ἀνάγλυφον παχύτερον πλαίσιον κατὰ τὰ πλάγια κοσμούμενον ὑπὸ 7 καθέτων αὐλακώσεων. Τὰ πλαίσια κατὰ τὸ μῆκός των καὶ τὸ πάχος τῆς φαγεντιανῆς εἶναι διάτρητα, διὰ τῶν ὁποίων δ' αὐτῶν θὰ ἀνηρτᾶτο τὸ πλακίδιον ὡς ἐγκόλπιον. Τὸ κεντρικὸν κόσμημα ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο τεθλασμένας γραμμὰς ἀντιθέτως τεθειμένας καὶ μὲ τὰ ἄκρα των διασταυρούμενα, οὕτως ὥστε νὰ σχηματίζουν ραμφόσχημον κόσμημα μὲ μικρὸν κύκλον εἰς τὸ κέντρον. Μετὰ τοῦ ἐγκολπίου εὑρέθησαν καὶ αἱ ἐξ ὀρείας κρυστάλλου ψηφῖδες, εἶναι δὲ δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι αὗται ἀπετέλουν μέρος περιδεραίου, εἰς τὴν κεντρικὴν θέσιν τοῦ ὁποίου εἶχε τοποθετηθῇ τὸ ἐκ φαγεντιανῆς περίαπτον κατὰ τρόπον περίπου ὡς ὁ εἰκονιζόμενος εἰς τὸν πίνακα 210α.

Ξ - 242. Ψηφῖδες ἐκ φαγεντιανῆς.
Ἐθνικόν: 9595

11 ψηφῖδες, ἐξ ὧν 4 σφαιρικαί, 6 δακτυλιόσχημοι καὶ μία ἐλλειψοειδὴς (μῆκος 0,016 μ.) ἐκ λευκῆς ἢ πρασινωπῆς φαγεντιανῆς.

* * *

Ξ - 330. Τεμάχια ἀντικειμένων ἐξ ἀργύρου.
Πίναξ 160γ Ἐθνικόν: 9594

Διάφορα μικροσκοπικὰ τεμάχια ἀργύρου εὑρέθησαν μεταξὺ τῶν πακεταρισμένων ὀστῶν. Τρία τούτων σχηματίζουν λεπτοὺς ἐπιπέδους δακτυλίους, διαμέτρου $\pm$0,018 μ. Ἓν τερματίζεται εἰς συρματοειδὲς ἄγκιστρον καὶ εἶχε σῶμα ἀτρακτοειδές, ἐνθυμίζον τὸ σχῆμα τῶν χρυσῶν ταινιῶν. Δύο τεμάχια, ἴσως ἀνήκοντα εἰς μικρὰν πρόχουν, φέρουν ἔκτυπον διακόσμησιν συγκεντρικῶν ἡμικυκλίων.

Ξ - 331. Περόνη ἀργυρᾶ.
Πίναξ 159α Ἐθνικόν: 8626

Μῆκος 0,10 μ.

Ἐπιστέφεται ὑπὸ δισκοειδοῦς κεφαλῆς. Ἐπιστεύθη ὅτι τὸ καρυόσχημον χρυσοῦν ἀντικείμενον Ξ - 405 ἦτο ἡ κεφαλὴ τῆς περόνης. Ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ μέταλλα εἶναι διάφορα, χρυσὸς καὶ ἄργυρος, καὶ ἀφ' ἑτέρου κατὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς περόνης αὕτη εἶχε τὴν δισκοειδῆ ἐξ ἀργύρου κεφαλήν της. Εἶναι ἀμφίβολον κατ' ἀκολουθίαν ἐὰν τὸ καρυόσχημον ἀντικείμενον ἀνήκει εἰς τὴν περόνην. Πρὸς τούτοις πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ περόνη καὶ τὸ καρυόσχημον ἀντικείμενον εὑρέθησαν εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου, ἡ μὲν περόνη ἐκεῖ ὅπου θὰ ἦτο ὁ δεξιὸς ὦμος, τὸ δὲ καρυόσχημον ἀντικείμενον εἰς τὴν γραμμὴν τῶν χειρῶν.

* * *

Ξ - 401. Χρυσοῦν σταυρόσχημον κόσμημα.
Ἐθνικόν: 8630

Πίνακες 159α, εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς εἰκόνος, καὶ 159β.

Ὕψος μέγιστον 0,187 μ., πλάτος μέγιστον 0,19 μ., πλάτος μέγιστον σκελῶν 0,04 - 0,042 μ.

Δύο λεπτότατα φύλλα χρυσοῦ κομμένα εἰδικῶς καὶ προσηρμοσμένα κατὰ τὴν ὀσφὺν διὰ νὰ δημιουργήσουν σταυρόσχημον κόσμημα. Εἰς τὸ κέντρον ὀπὴ διὰ τὴν περόνην, ἡ ὁποία θὰ

συνέδεε τὸ κόσμημα μὲ τὴν ταινίαν. Τὸ πάχος τῶν φύλλων εἶναι μικρότερον τοῦ ἡμίσεος χιλιοστομέτρου.

Ἡ ὅλη σχεδὸν ἐπιφάνεια καλύπτεται ὑπὸ ἐκτύπου διακοσμήσεως, μᾶλλον ἐπιπολαίως γενομένης. Ἀποτελεῖται ἐκ μεγάλων καὶ μικροτέρων δίσκων περιβαλλομένων καὶ συνδεομένων διὰ μικρῶν παραλλήλων γραμμιδίων (πίν. 59β). Εἰς τὸ περίγραμμα στιγμαί. Ἡ ὅλη σύνταξις εἰς τὰ κάθετα σκέλη: τρεῖς δίσκοι περιβαλλόμενοι ὑπὸ στιγμῶν, ἐξ ὧν ὁ κεντρικὸς μεγαλύτερος, ἐτέθησαν στοιχηδόν. Περὶ τὸν μεσαῖον, τὸν μεγαλύτερον, τέσσαρα δισκάρια ἴσα κατὰ τὴν διάμετρον πρὸς τὸν πρῶτον καὶ τὸν τρίτον. Καὶ αὐτοὶ περιβάλλονται καὶ φέρονται εἰς συνάφειαν διὰ στιγμῶν καὶ συνάπτονται μὲ στιγμοειδεῖς ἐφαπτομένας ἐκ μικρῶν παραλλήλων γραμμιδίων. Εἷς ἐπὶ πλέον μικρὸς δίσκος μὲ τὸ κέντρον του ὑποδεικνυόμενον ὑπὸ στιγμῆς προσετέθη κάτωθεν τοῦ πρώτου δίσκου τοῦ ἄνω σκέλους. Ἡ αὐτὴ διάταξις μικρῶν καὶ μεγάλων δίσκων ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς τὰ ἄλλα τμήματα τοῦ σταυροῦ.

Πρὸς τούτοις οἱ πρὸς τὸ κέντρον τοῦ ὁριζοντίου σκέλους κατώτατοι δίσκοι περιβάλλονται καὶ φέρονται εἰς σχετικότητα ὑπὸ καμπυλογράμμου ρομβοειδοῦς σχεδίου ἐκ μικρῶν παραλλήλων γραμμιδίων. Εὐθεῖα γραμμὴ κατὰ τὸ μέσον περίπου τοῦ σχεδίου ἐπίσης συνδέει τοὺς περιβάλλοντας τοὺς δίσκους ἐκείνους κύκλους.

Παραβολή: Διὰ τὴν διακόσμησιν μὲ γραμμίδια ὅρα καὶ ταινίαν Ν - 391. Διὰ τὸ σχῆμα Karo, πίν. XXXV ἀρ. 188 τάφος Ι κλπ. ὡς καὶ τὰ Ε - 370 καὶ Ε - 373.

Ξ - 402. Χρυσοῦν σταυρόσχημον κόσμημα.
Ἐθνικόν: 8630

Πίναξ 159α

Μῆκος μέγιστον 0,17 μ., πλάτος μέγιστον 0,166 μ., πλάτος μέγιστον σκελῶν 0,04 μ., κατὰ τὴν διασταύρωσιν 0,025 μ.

Φωτογραφία πρὸς τὰ ἀριστερά.

Λεπτότατον φύλλον χρυσοῦ πάχους μικροτέρου τοῦ ἡμίσεος χιλιοστομέτρου. Ὀπὴ εἰς τὸ κέντρον σχετικῶς ἀνώμαλος.

Διακόσμησις ἔκτυπος ἀλλὰ μᾶλλον ἐπιπολαία, ὡς καὶ ἡ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 401, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐλλείπει τὸ μικρὸν παρένθετον δισκάριον μετὰ στιγμῆς εἰς τὸ κέντρον καὶ τὸ γραμμικὸν σχέδιον τὸ ποικίλλον τὸ κέντρον τοῦ σταυροειδοῦς κοσμήματος.

Ξ - 403. Χρυσοῦν σταυρόσχημον κόσμημα.
Ἐθνικόν: 8630

Πίναξ 159α

Μέγιστον ὕψος 0,173 μ., μέγιστον πλάτος 0,177 μ., πλάτος μέγιστον σκελῶν ἀπὸ 0,038 - 0,04 μ., πλάτος κατὰ τὴν ὀσφὺν ἄνω 0,025 μ., κάτω 0,026 μ.

Λεπτότατα χρυσᾶ φύλλα συνδεόμενα μεταξύ των κατὰ τὴν ὀσφύν. Ὀπὴ εἰς τὸ κέντρον, μεγάλη καὶ ἀνώμαλος.

Διακόσμησις ὡς αἱ προηγούμεναι, Ξ - 401 καὶ Ξ - 402.

Ξ - 404. Χρυσῆ ταινία.
Ἐθνικόν: 8625

Πίναξ 159α,γ

Μῆκος μέχρι σύρματος 0,208 μ., μῆκος ὁλικὸν 0,221 μ., πλάτος μέγιστον κατὰ τὸ κέντρον 0,024 μ., πλάτος κατὰ τὰ ἄκρα ὅπου καμπυλοῦται ἡ ἐκ στιγμῶν διακόσμησις 0,006 μ.

Ὁ χρυσὸς φαίνεται ἀνοικτὸς κίτρινος, ἴσως διότι περιέχει ἄργυρον. Ἡ ὀπισθία πλευρὰ καλύπτεται ὑπὸ μελανῆς οὐσίας.

Τὸ ἔλασμα βαίνει πλατυνόμενον ἀπὸ τὰ ἄκρα εἰς τὸ κέντρον. Εἰς τὰ δύο ἄκρα καταλήγει εἰς λεπτὸν σύρμα, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ πέρας του περιστρεφόμενον δημιουργεῖ κυκλικὸν ἄνοιγμα. Δι' αὐτοῦ θὰ διήρχετο νῆμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ ταινία ἐστερεοῦτο περὶ τὴν κεφαλήν.

Τὸ κύριον διακοσμητικὸν στοιχεῖον εἶναι καὶ πάλιν δίσκοι καὶ ὁμόκεντροι κύκλοι περιβαλλόμενοι ὑπὸ στιγμῶν (πίν. 59γ). Οἱ δύο μικροὶ ἀκραῖοι δίσκοι περιβάλλονται ὑπὸ φυλλοειδῶν ἀκτίνων, αἱ ὁποῖαι καλύπτουν τὸ διάκενον μεταξὺ τοῦ δίσκου καὶ τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸν ἐκ στιγμῶν κύκλου. Οἱ ἀπὸ τοῦ ἄκρου πρὸς τὸ κέντρον βαίνοντες τρεῖς δίσκοι περιβάλλονται ὑπὸ δύο ὁμοκέντρων ἐκτύπων κύκλων καὶ τρίτου ἐκ στιγμῶν. Τὸ κεντρικὸν κόσμημα ὁμοιάζει πρὸς τὰ δύο ἀκραῖα δισκάρια, ἤτοι ὡς κέντρον ἔχει μικρὸν ἔκτυπον δισκάριον περιβαλλόμενον ὑπὸ ἐκτύπου κύκλου. Περὶ αὐτὸν ἐτέθη φυλλόσχημον στοιχεῖον, ὡς πέταλα

ἄνθους, προσδίδοντα τὴν ὄψιν ρόδακος. Καὶ αὐτὰ περιβάλλονται ὑπὸ δύο ἐκτύπων κύκλων καὶ ὑπὸ τρίτου ἐκ στιγμῶν. Κατὰ τὸ περίγραμμα τῆς ταινίας ἐτέθη σειρὰ στιγμῶν ἐκτύπων.

Παραβολή: Karo, πίν. XXXVI ἀρ. 233 τάφος IV, διὰ τὸ σχῆμα καὶ τοὺς ρόδακας, διὰ ρόδακας καὶ ὁμοκέντρους κύκλους, πίν. XLI ἀρ. 230 τάφος IV, καὶ XIX ἀρ. 86 τάφος III.

Ξ - 405. Χρυσοῦν καρυόσχημον κόσμημα.
Ἐθνικόν: 8620

Πίναξ 159α

Ὕψος 0,02 μ., μεγίστη διάμετρος 0,009 μ., διάμετρος ὀπῆς ἄνω 0,002 μ., κάτω 0,004 μ.

Ἐκ σχετικῶς ἰσχυροῦ χρυσοῦ ἐλάσματος, τὸ ὁποῖον περιεστράφη διὰ νὰ σχηματίσῃ τὸ κόσμημα. Ἡ ἐπιφάνειά του καλύπτεται ἀπὸ βαθείας αὐλακώσεις. Εἰς τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω ἄκρον φαίνεται ἐπικεκολλημένον λεπτὸν ἀστεροειδὲς φύλλον χρυσοῦ, ὡσὰν νὰ προσεκολλήθη ἄνω τῶν ὀπῶν.

Αἱ ὀπαὶ ἴσως ἀποδεικνύουν ὅτι τὸ χρυσοῦν ἔλασμα ἦτο κεφαλὴ περόνης—καὶ βεβαίως ὁμοιάζει πρὸς κεφαλὰς περονῶν ἐξ ὀρείας κρυστάλλου—ἀλλὰ δὲν εὑρέθη περόνη ἢ τμῆμα αὐτῆς πλησίον τοῦ κοσμήματος κατὰ τὴν ἀνασκαφήν. Ἐπιπροσθέτως φαίνεται ὅτι ἐντὸς ὑπάρχουν μικρὰ σκληρὰ σώματα, ἴσως λιθάρια, τὰ ὁποῖα ἀντηχοῦν ὅταν τὸ κόσμημα κινῆται. Ἂν ἦτο κεφαλὴ περόνης, πῶς εἰσέδυσαν τὰ λιθάρια εἰς τὸ ἐσωτερικόν του; Ἴσως καὶ διὰ τῆς ὀπῆς νὰ διήρχετο λαβή, ἐξ ἧς τὸ κόσμημα ἐκρατεῖτο καὶ ἐκινεῖτο. Ἐθεωρήθη κατὰ τὴν ἀνακάλυψίν του ὡς κουδουνίστρα.

Ξ - 406. Χρυσοῦν στρεπτὸν ἔλασμα.
Ἐθνικόν: 8627

Πίναξ 160α

Πλάτος μέγιστον 0,004 μ., ἐλάχιστον 0,0015 μ., μεγίστη διάμετρος 0,037 μ., ἐλαχίστη 0,033 μ.

Ἔλασμα ἀρκετὰ ἰσχυρόν. Ἀρχίζει ἀπὸ λεπτὸν ἄκρον καί, ὡς ἐλίσσεται, αὐξάνει εἰς πλάτος. Ἀφ' οὗ περατώσῃ τὸν πρῶτον κύκλον δὲν ἐλίσσεται ὡς σπεῖρα, ἀλλὰ στρέφεται περὶ ἑαυτὸ πρὸς ἀντίθετον φορὰν καὶ τερματίζεται ὀλίγον πέραν τῆς ἀρχῆς του. Δημιουργεῖται ἐλαφρῶς ὠοειδὲς σχῆμα.

Ξ - 407. Χρυσοῦν στρεπτὸν ἔλασμα.
Ἐθνικόν: 8627

Πίναξ 160α

Μέγιστον πλάτος 0,0045 μ., κατὰ τὸ πλατὺ ἄκρον, μέσον πλάτος 0,004 μ., πλάτος ἐλάχιστον 0,0015 μ., μεγίστη διάμετρος 0,029 μ., ἐλαχίστη διάμετρος 0,025 μ.

Ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ κρανίου.

Ἀρκετὰ ἰσχυρὸν ἔλασμα, ὥστε χρῆσίς του εἰς τὴν ζωὴν δυνατή. Αὐξάνει εἰς πλάτος ὡς ἐλίσσεται.

Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς περιβραχιόνιον, διότι ἡ διάμετρός του εἶναι μικρά.

Ξ - 408. Χρυσοῦν στρεπτὸν ἔλασμα.
Ἐθνικόν: 8627

Πίναξ 159α

Πλάτος ἀρχῆς 0,0014 μ., πλατύνεται εἰς 0,0035 μ., διάμετρος κυκλικοῦ ἀνοίγματος μόλις 0,0012 μ.

Ὡς τὸ προηγούμενον, ἀλλὰ μικροσκοπικόν. Ἐλίσσεται δύο φορὰς προτοῦ καμφθῇ διὰ νὰ συνεχίσῃ εἰς τὴν ἀντίθετον φορὰν ἡμίσειαν στροφὴν καὶ πάλιν κάμπτεται πρὸς τὴν ἀρχικὴν κατεύθυνσιν. Ἀρχίζει πολὺ λεπτὸν καὶ πλατύνεται ὡς προχωρεῖ.

Κόσμημα κόμης.

Ξ - 409. Δακτύλιος χρυσοῦς.
Ἐθνικόν: 8628

Πίναξ 159α

Διάμετρος ἐξωτερικὴ 0,01 - 0,012 μ., βάρος 147 γραμμ.

Κύκλος ἐκ χονδροῦ χρυσοῦ σύρματος λεπτοῦ κατὰ τὰ ἄκρα, παχέος πρὸς τὸ μέσον. Τὰ δύο ἄκρα συνέρχονται, τὸ ἓν ἀρκετὰ λεπτόν, ὥστε θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ διήρχετο διὰ τῆς ὀπῆς τοῦ λοβοῦ τοῦ ὠτός, ἐὰν τὸ κόσμημα ἦτο ἐνώτιον. Ἡ θέσις εἰς τὴν ὁποίαν εὑρέθη πλησίον τῶν ὀστῶν τῆς χειρὸς ἴσως ὑποδεικνύει ὅτι ἦτο δακτύλιος.

Ξ - 455. Ψῆφοι ἡμιπολυτίμων λίθων.
Ἐθνικόν: 8633

Πίναξ 160α

8 ψῆφοι σαρδίου εὑρεθεῖσαι παρὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον. Ἐξ αὐτῶν αἱ 4 εἶναι ἐλλειψοειδεῖς, μέσου μήκους 0,011 μ. καὶ μέσου πάχους 0,006 μ., καὶ αἱ ἄλλαι 4 σφαιρικαί, μήκους ἀπὸ

0,0025 - 0,007 μ. καὶ διαμέτρου ἀπὸ 0,004 - 0,007 μ.

Ξ - 455α. Ψῆφοι ἡμιπολυτίμων λίθων.
Πίναξ 160α Ἐθνικόν : 8633
8 ψῆφοι ἐκ σαρδίου εὑρεθεῖσαι παρὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον. Ἐξ αὐτῶν αἱ 4 εἶναι σφαιρικαὶ (μήκους ἀπὸ 0,005 - 0,008 μ. καὶ διαμέτρου ἀπὸ 0,007 - 0,009 μ.) καὶ αἱ λοιπαὶ 4 εἶναι ἐλλειψοειδεῖς (μήκους ἀπὸ 0,01 -0,012 μ. καὶ μεγίστου πλάτους ἀπὸ 0,0055 - 0,009 μ.).

Ξ - 456. Ψῆφοι ἡμιπολυτίμων λίθων καὶ φαγεντιανῆς.
Πίναξ 158β,3 Ἐθνικόν: 9595
Ὅρμος ἀποτελούμενος ἐκ 2 μικρῶν σφαιρικῶν ψηφίδων σαρδίου, 3 σφαιρικῶν ψηφίδων ἐκ φαγεντιανῆς καὶ 6 δακτυλιοσχήμων ἐκ λευκῆς ἢ πρασινωπῆς φαγεντιανῆς. Εὑρέθησαν πλησίον τοῦ δεξιοῦ καρποῦ τῆς παιδίσκης.

Ξ - 457. Ψῆφοι ἐξ ὀρείας κρυστάλλου.
Ἐθνικόν: 8632
Πίνακες 158β,1 καὶ 160α
18 ψῆφοι δακτυλιόσχημοι διάτρητοι καθέτως. Ἡ ὀπὴ ἠνοίχθη ἀπὸ τῆς μιᾶς πλευρᾶς καὶ διὰ περιστρεφομένου λεπτοῦ ἐργαλείου. Τὰ ἴχνη τῆς περιστροφῆς φαίνονται εἰς πολλὰς ψήφους. Ἡ περιφέρεια τῶν δακτυλίων οὐχὶ τόσον ὠμαλισμένη καὶ ἐνίοτε γωνιώδης. Διάμετρος ἀπὸ 0,005 - 0,008 μ., πάχος ἀπὸ 0,002 - 0,006 μ.

ΤΑΦΟΣ Ξ 1 (πίν. 161α)

Πρὸς τὰ Νοτιοδυτικὰ τοῦ τάφου **Ξ** καὶ εἰς βάθος μόλις 0,30 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας εὑρέθη ἐν τῷ χώματι ταφή, τὴν ὁποίαν ὠνομάσαμεν **Ξ 1** (πίν. 161α). Ἡ θέσις της ἴσως ὑπεδεικνύετο ὑπὸ δύο λίθων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἄνωθεν τοῦ κέντρου σχεδὸν τοῦ χώρου τὸν ὁποῖον ὁ τάφος κατελάμβανε. Δυστυχῶς τὸ σκάμμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τὸ λείψανον κατετέθη, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ. Τὸ δάπεδον ὅμως τοῦ τάφου ἦτο φανερόν, διότι εἶχεν ἐπιστρωθῇ μὲ χάλικας, μικροτέρους κατὰ τὸ μέσον καὶ ὑπὸ τὸν σκελετόν, μεγαλυτέρους. Ἐπὶ τοῦ χαλικοστρώτου τούτου δαπέδου εὑρέθη σκελετὸς παιδὸς περίπου τριῶν ἐτῶν. Ἔκειτο ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς του πλευρᾶς μὲ τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παρειᾶς ἐστραμμένην πρὸς Δυσμάς. Τὰ κάτω σκέλη ἦσαν ἰσχυρῶς κεκαμμένα οὕτως ὥστε ὁ χῶρος τὸν ὁποῖον κατεῖχεν ὁ σκελετὸς ἀνήρχετο μόλις εἰς 0,60 μ. Ἡ δεξιὰ χεὶρ ἐφέρετο κατὰ μῆκος τοῦ κορμοῦ καὶ πρὸς τὸν δεξιὸν μηρὸν καὶ ἐτερματίζετο μεταξὺ τοῦ δεξιοῦ καὶ τοῦ ἀριστεροῦ γόνατος. Ἡ ἀριστερὰ χείρ, καμπτομένη κατὰ τὸν ἀγκῶνα, ἐφέρετο πρὸς τὴν λαγόνα ἢ τὸ αἰδοῖον. Πρὸ τοῦ λειψάνου καὶ κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς του πλευρᾶς εἶχον τεθῇ ὡς κτερίσματα τέσσαρα μικρὰ ἀγγεῖα (ἀρ. 184 - 187). Οὕτω ὁ νεκρὸς ἦτο ἐστραμμένος πρὸς τὰ κτερίσματά του.

Ξ1 - 184. Προχοΐσκη εὐρύστομος.
Ναύπλιον: 13339
Πίναξ 161β,1
Ὕψος 0,097 μ., διάμετρος 0,099 - 0,10 μ., διάμετρος στομίου 0,06 μ., διάμετρος βάσεως 0,049 - 0,05 μ., περίμετρος 0,31 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,205 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,04 μ.· λαβή: πλάτος 0,015 μ., ὕψος 0,034 μ., ἄνοιγμα 0,018 μ.
Ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου. Ἀκε-

ραία σχεδόν, πλὴν μικροῦ τμήματος τοῦ χείλους. Πηλὸς κιτρινωπὸς μετὰ τριμμάτων χαλαζίου.

Βάσις κατά τι ὑψωμένη, κορμὸς σφαιροειδής, λαιμὸς εὐρὺς καὶ ὑψηλὸς στενούμενος πρὸς ἐλαφρῶς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος, λαβὴ ταινιόσχημος, κατακόρυφος ἐλαφρῶς αὐλακωτὴ ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσα εἰς τὴν κοιλίαν.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος. Δύο ταινίαι περὶ τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ καὶ δύο περὶ τὴν κοιλίαν δημιουργοῦν ζώνην, ἡ ὁποία ποικίλλεται ὑπὸ 3 τεθλασμένων γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι συντάσσονται εἰς ὁμόρροπα τρίγωνα τεθειμένα εἰς τὴν ἔναντι τῆς λαβῆς πλευράν. Πέριξ τοῦ χείλους δακτύλιος. Δύο κατακόρυφοι γραμμαὶ εἰς τὰ ἄκρα τῆς λαβῆς καὶ μεταξὺ αὐτῶν διαγράμμισις ἐκ τεθλασμένων.

Παραβολή: ΠΑΕ 1953, σ. 231, εἰκ. 17. Prosymna II, σ. 12, εἰκ. 67 ἀρ. 580, καὶ σ. 17, εἰκ. 100 ἀρ. 392.

Ξ1 - 185. Πρόχους.

Ναύπλιον: 13334

Πίναξ 161β,2 Τομή, πίν. 227

Ὕψος 0,12 μ., διάμετρος 0,097 - 0,101 μ., διάμετρος χείλους 0,048 μ., διάμετρος βάσεως 0,034 - 0,036 μ., περίμετρος 0,305 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,115 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,045 μ., πλάτος χείλους 0,01 μ.· λαβή: πλάτος 0,019 μ., ὕψος 0,046 μ., ἄνοιγμα 0,02 μ.

Ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ἄνωθεν σχεδὸν τοῦ κρανίου. Ἀκεραία. Πηλὸς κιτρινέρυθρος. Ἐπίχρισμα μὲ καστανὰς σκιὰς κατὰ τόπους.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς ὑψηλὸς ἐλαφρῶς στενούμενος ἄνω, χεῖλος πολὺ ἐκτρεπόμενον, λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος, ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὴν κοιλίαν.

Ἀκόσμητος.

Παραβολή: Prosymna II, σ. 14, εἰκ. 79 ἀρ. 697 καὶ σ. 12, εἰκ. 67 ἀρ. 579.

Ξ1 - 186. Μόνωτον κύπελλον.

Ναύπλιον: 13343

Πίναξ 161β,4

Ὕψος 0,07 μ., διάμετρος 0,087 μ., διάμετρος βάσεως 0,044 - 0,046 μ., περίμετρος 0,275 μ.· λαβή: πλάτος 0,013 μ., ὕψος 0,024 μ., ἄνοιγμα 0,024 μ.

Ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου. Ἀκέραιον. Πηλὸς κιτρινέρυθρος, ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις κωνική, κορμὸς ἀμφικωνικός, ἀκμὴ περὶ τὸ μέσον τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου, βραχὺς λαιμὸς εἰσέχων καὶ καταλήγων εἰς ἐκτρεπόμενον καὶ ὀξὺ εὐρύστομον χεῖλος. Λαβὴ κατακόρυφος ταινιόσχημος, ἐκφυομένη κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὴν κοιλίαν. Ἡ ράχις τῆς λαβῆς ἐλαφρῶς αὐλακωτή.

Ἀκόσμητον. Τυπικὸν μινύειον σχῆμα.

Ξ1 - 187. Μόνωτος κύαθος.

Ναύπλιον: 13356

Πίναξ 161β,3 Τομή, πίν. 232

Ὕψος ±0,05 μ., διάμετρος 0,074 μ., διάμετρος χείλους 0,06 μ., διάμετρος βάσεως 0,026 - 0,03 μ., περίμετρος 0,23 μ., πλάτος χείλους 0,009 μ.

Ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου. Ἀκέραιος σχεδόν, μικραὶ ἀποκρούσεις εἰς τὸ χεῖλος καὶ τὴν βάσιν. Πηλὸς κιτρινέρυθρος περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ἐρυθρόν.

Βάσις πεπλατυσμένη ἀνωμάλως, ἀσταθής, κορμὸς ἀμφικωνικός, ἀκμὴ ἄνω τοῦ μέσου ὕψους τοῦ ἀγγείου, ἐκτρεπόμενον χεῖλος εὐρύστομον, λαβὴ κάθετος ταινιόσχημος, ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγει εἰς τὴν κοιλίαν· εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς λαβῆς αὐλάκωσις κατὰ τὸ μῆκός της.

ΤΑΦΟΣ ΟΜΙΚΡΟΝ (πίν. 162 - 166)

Ὁ τάφος **Ο** κεῖται εἰς τὸ βορειοδυτικὸν τμῆμα τοῦ περιβόλου μὲ τὴν ΒΔ. γωνίαν του σχεδὸν ἐφαπτομένην τῆς ἐσωτερικῆς περιφερείας τοῦ Κύκλου. Ἔχει κατεύθυνσιν ἀπὸ τὰ ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ. μὲ τὰς μακράς του πλευρὰς πρὸς Ἀνατολὰς καὶ Δυσμάς. Τὸ ἐπιφανειακὸν χῶμα τῆς περιοχῆς του ὑπέστη ἀρκετὰς μεταβολὰς καὶ ἀναμοχλεύσεις ἀφ' ἑνὸς μὲν κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ὁδοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατὰ τὴν διάνοιξιν νέας αὔλακος διὰ τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦ χωρίου. Ἡ αὔλαξ αὕτη διέσχιζε τὸν τάφον κατὰ πλάτος, μάλιστα δὲ ὀλίγον πρὸ τῆς ἀνατολικῆς αὐτοῦ πλευρᾶς καὶ πρὸς τὸ κέντρον τῆς ἐκτάσεώς του εἶχε κατασκευασθῆ καὶ φρεάτιον βάθους ἑνὸς περίπου μέτρου ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας. Εὐτυχῶς κατὰ τὰς ἐργασίας αὐτὰς ὁ τάφος δὲν ἀνεγνωρίσθη καὶ ἡ ἐπίχωσίς του παρέμεινεν ἀδιατάρακτος ἀπὸ βάθους 1,25 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας. Κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ φρεατίου ὅμως φαίνεται ὅτι ἀπεκαλύφθη ἡ ἐπὶ τοῦ τάφου τούτου στήλη μετὰ τῆς βάσεώς της καὶ ἴσως τότε κατεστράφη τὸ μεγαλύτερον τμῆμα ἀμφοτέρων (πίν. 162β)[1].

Εἰς βάθος 1,35 - 1,40 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας (τῆς ἀσφάλτου τοῦ δρόμου ὑπολογιζομένης ὡς ἐπιφανείας), κάτωθι τῆς περιοχῆς τῆς στήλης καὶ περὶ αὐτήν, εὑρέθησαν ἐπὶ στρώματος χονδροκόκκου ἄμμου ὀστᾶ ζώων μικρῶν, πιθανῶς ἐριφίων καὶ ἀμνῶν, καὶ τεμάχιον ἄνθρακος, τὸ ὁποῖον προφανῶς «θὰ μετεφέρθη ἐκεῖ μετὰ τῶν ὀπτῶν κρεάτων». Ἐπίσης καὶ ὄστρακον ἀνῆκον εἰς ποτήριον τύπου Βαφειοῦ, φέρον στιλπνὴν ἐκ σπειρῶν διακόσμησιν, ἀσφαλῶς ΥΕ Ι χρόνων. Περὶ τὰ 0,25 μ. κάτωθι τοῦ στρώματος τῶν ὀστῶν τῶν ζώων εὑρέθη στρῶμα πλέσιας, μέσου πάχους 0,11 μ., ἐπικλινῶς βαῖνον πρὸς τὸ κέντρον τοῦ τάφου, ὑπ' αὐτὸ δὲ εὑρέθησαν εἰς πολλὰ τμήματα τεμάχια πλακῶν σχιστολίθου, ἀνήκοντα ἀσφαλῶς εἰς τὴν στέγην. Κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν, καὶ μέχρι τοῦ μέσου τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ἀμέσως ἄνωθεν τοῦ στρώματος τῆς πλέσιας, εὑρέθησαν πολλὰ ἀγγεῖα καὶ ὄστρακα (πίν. 163α). Προφανῶς εἶχον ἐκβληθῆ τοῦ τάφου καὶ θὰ ἀνῆκον εἰς πρώτην τινὰ ταφήν.

Ἀπὸ βάθους 1,60 μ. μέχρι τοῦ δαπέδου εὑρέθη ἐπίχωσις ἐρυθροτεφρῶν χωμάτων περιέχουσα πολλοὺς λίθους, ἰδίᾳ κατὰ τὰς πλευρὰς τοῦ τάφου, ὄστρακα καὶ τεμάχια ἀποσυντεθειμένων ξυλίνων δοκῶν. Τόσον πολλὰ ὑπολείμματα ξύλων εὑρέθησαν ὥστε ἐδημιουργήθη ἡ ἐντύπωσις ὅτι εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν τοιχαρίων διὰ τῶν ὁποίων εἶχον ἐπενδυθῆ αἱ πλευραὶ τοῦ τάφου ἐγένετο χρῆσις ξύλων, ἤτοι ἠκολούθησαν οἱ κατασκευασταί του τὸ σύστημα τῆς ξυλοδεσιᾶς. Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ

1. Παρέμειναν κατὰ χώραν μέρος ἑνὸς τμήματος τῆς βάσεως καὶ μικρὸν τμῆμα τῆς στήλης, ἀμφότερα ἐκ πώρου λίθου (πίν. 162β). Τὸ τμῆμα τῆς στήλης ἔχει μῆκος 0,69 μ. καὶ πάχος 0,17 μ. Ἄλλα μικρότερα τεμάχια εὑρέθησαν τεθραυσμένα καὶ σκορπισμένα εἰς τὰ περὶ τὸ φρεάτιον χώματα. Ἡ μελέτη τῶν θραυσμάτων τῆς στήλης ἤγαγε τὸν ἀείμνηστον Παπαδημητρίου νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι αὕτη ἦτο ἱδρυμένη ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς καὶ αἱ ὄψεις της ἦσαν ἐστραμμέναι πρὸς Βορρᾶν καὶ πρὸς Νότον (ΠΑΕ 1953, σ. 232). Ἡ στήλη φαίνεται ὅτι ἦτο ἀκόσμητος.

τάφου ἐπὶ τοῦ τοιχαρίου τῆς ἐπενδύσεως ἀλλὰ κάτωθεν τῆς στέγης εὑρέθησαν «πολλοὶ ἐκ πηλοῦ σφόνδυλοι ἀτράκτου» πιθανῶς χρησιμοποιούμενοι ὡς ψηφῖδες περιδεραίου (πίν. 163β). Πολλαὶ ἀπὸ τὰς πλάκας τῆς στέγης εἶχον φθάσει μέχρι τοῦ δαπέδου, τὸ ὁποῖον εὑρέθη εἰς βάθος 3 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἀσφάλτου τοῦ σημερινοῦ δρόμου.

Ἡ κατασκευὴ τοῦ τάφου εἶναι ἡ χαρακτηρίζουσα τοὺς λακκοειδεῖς. Ὅπως εἴδομεν, τὸ ἐπιφανειακόν του χῶμα εἶχε πρὸ πολλοῦ ἀφαιρεθῆ ἀλλὰ καὶ ἀρκετὸν τμῆμα τοῦ ἐν τῷ βράχῳ λαξευθέντος στομίου του εἶχε καταστραφῆ κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σημερινοῦ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν δρόμου. Ὡς νῦν διασώζεται κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ βράχου ὁ τάφος, παρουσιάζει μῆκος μὲν 3,50 μ., πλάτος δὲ 3 μ. Τὸ βάθος του τὸ ἀρχικὸν ὑπελογίσθη εἰς 3,50 μ. περίπου, ἀφ' οὗ τὸ δάπεδον εὑρέθη 3 μ. κάτωθι τῆς ἐπιφανείας τῆς ἀσφάλτου. Οἱ ἐπενδύοντες τὰς πλευρὰς τοῖχοι ὑψοῦντο κατὰ μέσον ὅρον περὶ τὰ 1,30 μ. ἄνωθι τοῦ δαπέδου καὶ εἶχον μέσον πλάτος 0,40 μ. Αἱ διαστάσεις τοῦ τάφου κατὰ τὸ δάπεδον ἦσαν 2,70 × 2,20 μ. περίπου. Ἐπὶ τῶν τοιχαρίων ἐστηρίζοντο αἱ δοκοὶ αἱ ὑποβαστάζουσαι πλάκας ἐκ σχιστολίθου καὶ αὐταὶ ἐκαλύπτοντο ἀπὸ παχὺ στρῶμα πλέσιας (πίν. 162α καὶ 166β). Φαίνεται ὅτι ἡ μόνωσις ἦτο ἐπιτυχής, διότι ἐλάχιστον χῶμα εἶχεν εἰσδύσει εἰς τὸ κοῖλον τοῦ τάφου πρὸ τῆς καταρρεύσεως τῆς στέγης. Αἱ πλάκες τῆς στέγης θὰ κατέπεσαν ἀπὸ ἀρκετοῦ ὕψους, ἐθρυμμάτισαν τὰ ἀγγεῖα ποὺ εἶχον τοποθετηθῆ εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου καὶ ἐκάλυψαν τὰ ὀστᾶ καὶ τὰ χρυσᾶ κτερίσματα τὰ ὁποῖα δὲν ἐπροστατεύοντο ἀπὸ διεισδῦσαν χῶμα. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ ὀστᾶ κατεστράφησαν σχεδὸν πλήρως.

Ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου, κατὰ τὸ μέσον περίπου τῆς δυτικῆς του πλευρᾶς, εὑρέθησαν τὰ παραμερισμένα ὀστᾶ ἐνήλικος (πίν. 164α καὶ β, ὅπου ἡ κλῖμαξ). Μεταξὺ αὐτῶν παρετηρήθησαν τεμάχια ὀστῶν παιδίου. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἥμισυ τοῦ τάφου καὶ πρὸς τὸ κέντρον αὐτοῦ ἀπεκαλύφθη ὁ σκελετὸς τοῦ τελευταίου ἐνταφιασθέντος λειψάνου (πίν. 164β). Τὰ ὀστᾶ μόλις διεφαίνοντο μεταξὺ τῶν χαλίκων τοῦ δαπέδου καὶ πολλὰ ἐξ αὐτῶν εἶχον διαλυθῆ. Ἐν τούτοις ὅμως ἡ στάσις τοῦ νεκροῦ ἦτο σαφής. Ἔκειτο ἐκτάδην ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸ τῆς νοτίας πλευρᾶς. Αἱ χεῖρες, κεκαμμέναι κατὰ τὸν ἀγκῶνα, ἐφέροντο πρὸς τὸ αἰδοῖον καὶ παρουσίαζον κυκλικὴν διάταξιν μὲ τὴν σπονδυλικὴν στήλην. Ἡ κεφαλὴ ἀρχικῶς εἶχεν ἀποτεθῆ ἐπὶ ταπεινοῦ προσκεφαλαίου ἐκ πηλοῦ. Ἐκ τῆς θέσεως ἐκείνης καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς καταπεσούσης στέγης κατωλίσθησε μεταξὺ τῶν ὤμων μὲ τὰς σιαγόνας εἰς τὸ ὕψος τῶν μασχαλῶν, ἐνῷ τὰ ἐπ' αὐτῆς κτερίσματα, ὡς καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου, προωθήθησαν πρὸς τὰ πλάγια καὶ ἄνω. Ἡ διάταξις αὕτη τῶν χρυσῶν κτερισμάτων, τῶν ὀστῶν τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ὡς καὶ τῶν ψήφων τῶν περιδεραίων ἀποδεικνύει ὅτι ἡ στέγη κατέρρευσε ἀπὸ τὴν νοτιοανατολικὴν πρὸς τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν.

Περὶ τὸ λείψανον εἶχον τοποθετηθῆ διάφορα ἀγγεῖα, ἐνῷ κοσμήματα ἐκ χρυσοῦ, πολυτίμων λίθων καὶ ἠλέκτρου ἐκάλυπτον τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ στῆθός του. Οὕτως ὑπεράνω καὶ πλαγίως τοῦ δεξιοῦ κροτάφου εὑρέθησαν δύο χρυσαῖ ταινίαι (ἀρ. 410 - 411), αἱ ὁποῖαι ἀρχικῶς θὰ ἐκόσμουν τὴν κεφαλήν (πίν. 165α). Κάτωθεν τῶν ταινιῶν

καὶ πάλιν πλαγίως τοῦ κροτάφου, προφανῶς δὲ ἄνω τοῦ δεξιοῦ ὤμου, εὑρέθη ρόδαξ ἀστεροειδὴς ἐκ χρυσοῦ (ἀρ. 412), δύο μεγάλαι περόναι ἐκ χαλκοῦ μὲ κεφαλὴν ἐξ ὀρείας κρυστάλλου (ἀρ. 312 - 313), ἑτέρα περόνη ἐξ ἀργύρου μὲ κεφαλὴν ἐξ ὕλης ἀποσυντεθείσης ἀλλὰ περιβαλλομένης ὑπὸ χρυσῶν καλυμμάτων (ἀρ. 434 - 435). Κατὰ τὸν δεξιὸν ὦμον εὑρέθησαν πολλαὶ ψηφῖδες καὶ μικρὰ χρυσᾶ τετράπλευρα ἐλάσματα (ἀρ. 426 - 427).

Ἄνωθεν τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου, πρὸς τὸ κέντρον τῆς νοτίας πλευρᾶς, εὑρέθησαν διάσπαρτοι ψηφῖδες ἐκ χρυσοῦ, σχήματος πτηνοῦ μὲ ἀνοικτὰς πτέρυγας (πίν. 165β), διάφορα κοσμήματα εἰς σχῆμα σπειρῶν, μεμονωμένων ἢ καθ' ὁμάδας δύο ἢ περισσοτέρων, καὶ ψηφῖδες ἐξ ἡμιπολυτίμων λίθων. Ἐπίσης δύο περιβραχιόνια κεκοσμημένα μὲ σπείρας καὶ δύο ἐνώτια περιελαμβάνοντο μεταξὺ τῶν κτερισμάτων ὡς καὶ ἄλλα χρυσᾶ κοσμήματα, τὰ ὁποῖα ἴσως ἦσαν ποικίλματα τῶν ἐνδυμάτων τῆς νεκρᾶς. Κατὰ τὸ στῆθος εὑρέθησαν ψηφῖδες ἐξ ἡμιπολυτίμων λίθων σχηματίζουσαι ἴσως δύο περιδέραια καὶ ἕτερον περιδέραιον ἐκ πολλῶν ψήφων ἐξ ἠλέκτρου, αἱ ὁποῖαι ἔφθανον μέχρι τῆς ὀσφύος. Μετὰ τῶν παραμερισμένων ὀστῶν οὐδὲν εὑρέθη, ἀλλ' εἰς τὴν ΝΔ. γωνίαν, οὐχὶ μακρὰν τῶν ὀστῶν, εὑρέθησαν δύο ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα ἴσως ἀνῆκον εἰς τὸ λείψανον ἐκεῖνο (πίν. 168α). Εἰς τὸν σκελετὸν τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ τάφου ἀσφαλῶς θὰ ἀνῆκον τὰ ἀγγεῖα τὰ εὑρεθέντα κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν καὶ πρὸ τῆς βορείας πλευρᾶς (πίν. 164β). Μεταξὺ τῶν ἀγγείων τῆς βορείας πλευρᾶς ἦτο καὶ ἡ νῦν περίφημος ἐξ ὀρείας κρυστάλλου κύμβη Ο - 459 (πίν. 167 καὶ 184). Σημειωτέον ὅτι τὰ ἐπὶ τῆς στέγης τεθραυσμένα ἀγγεῖα εὑρέθησαν κατὰ τὴν ἰδίαν πλευρὰν ὅπου ἔκειντο καὶ τὰ παραμερισμένα λείψανα τοῦ πρώτου ἐνοίκου τοῦ τάφου. Εἶναι λοιπὸν πιθανὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἀνῆκον εἰς αὐτὸν καὶ ἐξεβλήθησαν τοῦ τάφου κατὰ τὴν μεταγενεστέραν ταφήν. Ἐπίσης ἄξιον σημειώσεως εἶναι ἡ τοποθέτησις τῶν ἀγγείων ὄχι μόνον κατὰ μῆκος τοῦ λειψάνου ἀλλὰ καὶ πέραν τῶν ποδῶν του, εἰς τὸν πρὸ τῆς βορείας πλευρᾶς ἐλεύθερον χῶρον. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, δηλαδὴ πέραν τῶν ποδῶν τοῦ λειψάνου καὶ πρὸ μιᾶς τῶν στενῶν πλευρῶν τοῦ τάφου, εἶχον ἀποτεθῇ ἀγγεῖα εἰς τοὺς τάφους **Ι** καὶ **Ν**. Τέλος πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι κτερίσματα καὶ ἐξ ἐλεφαντοστοῦ θὰ εἶχον κατατεθῇ, ἀλλὰ ταῦτα ἠφανίσθησαν τελείως. Τρίμματα ἐλεφαντοστοῦ καὶ μικρὰ τμήματα κτενίου ἐξ ἐλεφαντοστοῦ εὑρέθησαν εἰς τὸ δάπεδον ἢ προσκεκολλημένα ἐπὶ τῆς πλακός, ἡ ὁποία τὰ ἐκάλυψε (πίν. 166α καὶ 188).

Προφανῶς ὁ σκελετὸς ὁ ὁποῖος ἀπεκαλύφθη εἰς τὸ κεντρικὸν τμῆμα τοῦ τάφου ἀνῆκεν εἰς γυναῖκα.

ΤΑ ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ

Ο - 188. Ἀσκός.

Ναύπλιον: 13301

Πίναξ 168β Τομή, πίν. 229

Ὕψος 0,072 μ., διάμετρος 0,082 μ., διάμετρος βάσεως 0,036 - 0,037 μ., περίμετρος 0,252 μ., ὕψος προχοῆς 0,025 μ., ἄνοιγμα στομίου ±0,021 μ., περίμετρος προχοῆς 0,088 μ.· λαβή: πλάτος 0,012 μ., ἄνοιγμα 0,042 μ., ὕψος 0,021 μ.

Ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας. Συμπεπληρωμένος εἰς δύο μικρὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς κιτρινωπός, ἐπιφάνεια ἀπολεπισμένη εἴς τινα σημεῖα, ἰδίᾳ κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ τὸν πυθμένα.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς ἐλλειψοειδὴς πεπλατυσμένος, προχοὴ εἰς τὸ ἄκρον τῆς κορυφῆς, καταλήγουσα εἰς ἐλλειψοειδές, σχεδὸν τριφυλλόσχημον, στόμιον, πεπιεσμένον κατὰ τὸ ἔναντι τῆς λαβῆς ἄκρον διὰ νὰ σχηματισθῇ εὐρεῖα αὖλαξ, χεῖλος λεπτὸν ἀπεστρογγυλευμένον, λαβὴ αὐλακωτὴ ταινιόσχημος ἐκφυομένη ὀλίγον κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσα ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ μελανοῦ ἐξιτήλου χρώματος. Τὸ χεῖλος τῆς προχοῆς κεκοσμημένον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ὑπὸ πλατείας γραπτῆς ταινίας. Ἐπὶ τῆς λαβῆς, τονίζουσα τὴν κατὰ μῆκος αὐλάκωσίν της, παχεῖα γραμμὴ (πλάτους ±0,006) ἐξικνουμένη μέχρι τῆς ἀπολήξεώς της, ὅπου συναντᾷ τὴν περὶ τὴν περιφέρειαν τοῦ ἀγγείου ταινίαν. Εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πλευρὰν τῆς ἀπολήξεως τῆς λαβῆς τμῆμα καμπύλης γραμμῆς. Ἡ κυρίως διακόσμησις κεῖται κατὰ τὴν ἄνω κλειστὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀγγείου μέχρι τῆς περιφερείας τοῦ κορμοῦ, ἀφήνουσα τὸ λοιπὸν τμῆμα ἀκάλυπτον. Δακτύλιος περὶ τὸν πυθμένα· τὴν περιφέρειαν περιβάλλει ταινία (πλάτους 0,006 μ.), ἐκ τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται συνεχὴς βοστρυχοειδὴς γραμμή. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια περιοριζομένη ὑπὸ τῆς ταινίας καλύπτεται ὑπὸ δύο συστάδων ἐκ πέντε καὶ ἓξ παραλλήλων γραμμῶν, τοξοειδῶς βαινουσῶν ἀπὸ τῆς ρίζης τῆς προχοῆς μέχρι τῆς ἀπολήξεως τῆς λαβῆς. Καθέτως πρὸς τὰς συστάδας αὐτὰς ἐγράφησαν δύο παράλληλοι ἐγκάρσιαι γραμμαί. Ἀπὸ τῆς ρίζης τοῦ λαιμοῦ πρὸς τὰς ἐγκαρσίας γραμμὰς ἐγράφησαν τρεῖς λοξαὶ γραμμαί, μία δὲ ἐξ αὐτῶν κατὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν συνεχίζεται πέραν τῶν καθέτων διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς μίαν τῶν συστάδων τῶν πλευρῶν. Ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως τῆς προχοῆς δύο κατακόρυφοι γραμμαὶ ἀπὸ τοῦ χείλους μέχρι τῆς ταινίας τῆς περιφερείας. Ἀσκοειδὲς ἀγγεῖον, προφανῶς ἀπομιμούμενον κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν διακόσμησιν πτηνόν.

Παραβολή: Evans, PM IV, σ. 293, εἰκ. 228, καὶ σ. 79. Hesperia 23, 1954, σ. 27, πίν. 11a. Eutresis, σ. 160, εἰκ. 223.

Ο - 189. Κρατηρόσχημον μετὰ προχοῆς ἀγγεῖον.

Ναύπλιον: 13514

Πίναξ 169α Τομή, πίν. 230

Ὕψος 0,258 μ., διάμετρος χείλους 0,284 - 0,296 μ., διάμετρος βάσεως 0,118 - 0,119 μ., περίμετρος χείλους 1,055 μ., πλάτος χείλους 0,02 μ.· λαβή: ἄνοιγμα 0,065 μ., ὕψος 0,043 μ., προχοή: μῆκος 0,045 μ.

Ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Χονδρόκοκκος τραχείας ὑφῆς. Ἐρυθρὰ κηλὶς κατὰ τὴν κοιλίαν δημιουργηθεῖσα κατὰ τὴν ὄπτησιν. Ἐπίχρισμα ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐρυθρωπόν, ἐλαφρῶς στιλπνόν.

Ἡ βάσις ὑψωμένη, ἐλαφρῶς κοίλη κάτω, κορμὸς κυρτούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ἐπίπεδον χεῖλος μετὰ περιχειλώματος, λαβαὶ τοξοειδεῖς κυλινδρικαὶ κατὰ τὴν μεγαλυτέραν διάμετρον τοῦ ἀγγείου. Προχοὴ γεφυρωτὴ ἡμικυλινδρικὴ αὐλακωτή, πλαστικῶς συνδυασμένη πρὸς τὸν κορμὸν τοῦ ἀγγείου. Ὀπὴ εἰς τὸ τοίχωμα (διάμετρος ±0,03 μ.) δημιουργεῖ τὸ ἄνοιγμα τῆς προχοῆς (ἀγγεῖον γεφυρόστομον).

Παραβολή: Karo, πίν. CLXXIV ἀρ. 949, τάφος VI.

Ο - 190. Πιθόσχημος δίωτος στάμνος.

Ναύπλιον: 13464

Πίναξ 169β Τομή, πίν. 219

Ὕψος 0,30 μ., διάμετρος 0,278 - 0,279 μ., διάμετρος χείλους 0,107 - 0,109 μ., διάμετρος βάσεως 0,093 - 0,097 μ., περίμετρος 0,87 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,28 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,04 μ., περίμετρος χείλους 0,345 μ.· λαβαί: ὕψος 0,032 μ., ἄνοιγμα 0,038 μ.

Ἐκ τῆς Α. πλευρᾶς. Συμπεπληρωμένος εἴς τινα τμήματα κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς κιτρινέρυθρος, ἐπίχρισμα κιτρινωπόν, πολλαχοῦ ἀπολεπισμένον.

Βάσις πεπλατυσμένη, ἐπίπεδος, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς βραχύς, καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος, λαβαὶ κατακόρυφοι, τοξοειδεῖς κυλινδρικαί, καθέτως ἐπὶ τοῦ ὤμου, πεπλατυσμέναι κατὰ τὰς ἀπολήξεις.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος· εἰς τὴν ἀπόληξιν τοῦ χείλους δακτύλιος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξαρτῶνται ἐσωτερικῶς διπλᾶ ὁμόκεντρα ἡμικύκλια. Ὁ δακτύλιος τοῦ χείλους ἐμφανὴς καὶ ἐξωτερικῶς. Τὸν λαιμὸν κατὰ τὴν βάσιν του περιθέει ταινία ἀκανόνιστος, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἄνω ὅριον τῆς ζώνης

τοῦ ὤμου, ὁριζομένης κάτω ὑπὸ ἑτέρας ταινίας. Ἡ ζώνη, διακρινομένη εἰς δύο ὄψεις, κοσμεῖται ὑπὸ συστάδων τεθλασμένων γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι μὲ τὴν κάτω ταινίαν δημιουργοῦν εἰς ἑκάστην ὄψιν τρία τρίγωνα, περικλείοντα ὁμόλογα τρίγωνα, τῶν ὁποίων αἱ πλευραὶ διασταυρώνονται κατὰ τὴν κορυφήν. Δύο ἀκόμη ταινίαι, διακοπτόμεναι ὑπὸ τῶν λαβῶν, συμπληροῦσι τὴν διακόσμησιν τοῦ κορμοῦ. Ἡ λοιπὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου παρέμεινεν ἀκόσμητος. Ταινία ἐπετέθη εἰς τὴν ράχιν τῶν τοξοειδῶν λαβῶν.

Παραβολή: Ἐλευσίς, σ. 89, εἰκ. 67 ἀρ. 16 καὶ σ. 90, εἰκ. 68 ἀρ. 10. Διὰ τὸ σχῆμα ὅρα Ο - 207.

Ο - 191. Ἀσκός.

Ναύπλιον: 13299

Πίναξ 169γ Τομή, πίν. 229

Ὕψος 0,073 μ., διάμετρος 0,128 μ., διάμετρος στομίου 0,03 - 0,031 μ., διάμετρος βάσεως 0,048 μ., περίμετρος 0,40 μ., ὕψος προχοῆς 0,023 μ., περίμετρος προχοῆς 0,075 μ.· λαβή: ἄνοιγμα 0,018 μ., ὕψος 0,02 μ., πλάτος 0,012 μ.

Ἐκ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένος εἰς μικρὰ τμήματα τῆς κοιλίας καὶ τῆς βάσεως. Πηλὸς κιτρινέρυθρος. Ἐπίχρισμα κίτρινον, λεῖον. Ὄπτησις ἀτελής. Ἀκόσμητος.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικὸς ἄνω πεπλατυσμένος, προχοὴ πλαγία, καμπυλουμένη καὶ καταλήγουσα εἰς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος, λαβὴ ταινιόσχημος τοξοειδὴς καθέτως τεθειμένη ἐπὶ τοῦ ἀγγείου καὶ παρὰ τὴν προχοήν.

Ο - 192. Βαθεῖα κύλιξ δίωτος.

Ναύπλιον: 13457

Πίναξ 170ζ Τομή, πίν. 235

Ὕψος μετὰ λαβῶν 0,125 - 0,135 μ., ἄνευ λαβῶν 0,102 - 0,11 μ., διάμετρος 0,153 - 0,156 μ., διάμετρος βάσεως 0,066 - 0,071 μ., περίμετρος 0,48 μ., διάμετρος στομίου 0,094 μ.· λαβαί: πλάτος ±0,028 μ., ἄνοιγμα ±0,04 μ., ὕψος 0,04 μ.

Ἐκ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς. Συμπεπληρωμένη εἰς τινα τμήματα κατὰ τὸ χεῖλος καὶ τὴν κοιλίαν. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ἐρυθρωπὸν στιλπνόν. Ἐπιφάνεια λεία. Προφανῆ ἴχνη ἐργαλείου λειάνσεως. Τύπος μινύειος.

Βάσις ὑψωμένη πως καὶ ἀμελῶς πεπλατυσμένη, διὰ τοῦτο καὶ ἀσταθής, κορμὸς ἀμφικωνικὸς καμπυλούμενος καταλήγει εἰς ἐλαφρῶς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος, λαβαὶ δύο κάθετοι, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψούμεναι αὐτοῦ καταλήγουν εἰς τὴν κοιλίαν ὡς συνέχεια τῶν τοιχωμάτων τοῦ ἀγγείου. Αἱ λαβαὶ στενεύουν κατὰ τὴν κορυφὴν καὶ παρουσιάζουν συμπεπιεσμένον γωνιῶδες τοίχωμα, πλατύνονται δὲ κατὰ τὴν ἀπόληξίν των.

Ο - 193. Πιθόσχημος τετράωτος στάμνος.

Ναύπλιον: 13501

Πίναξ 170α Τομή, πίν. 221

Ὕψος 0,645 - 0,65 μ., διάμετρος 0,533 - 0,538 μ., διάμετρος βάσεως 0,12 μ., περίμετρος 1,61 μ., πλάτος χείλους 0,015 μ., πάχος χείλους 0,015 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,075 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,565 μ., διάμετρος στομίου 0,198 μ.· λαβαί: ἄνοιγμα 0,09 μ., ὕψος 0,035 μ. καὶ λαβαὶ κατὰ τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ: ἄνοιγμα ±0,04 μ., ὕψος 0,027 μ.

Ἐκ τῆς Β. πλευρᾶς. Συμπεπληρωμένος κατὰ τὸν κορμόν. Πηλὸς κιτρινέρυθρος, καθαρός. Ἐπιφάνεια τραχεῖα, ἐσωτερικῶς ὁ πυρὴν τεφρομελανός. Ἐπίχρισμα εὔθρυπτον κιτρινέρυθρον, λεῖον καὶ ἐλαφρῶς στιλπνόν.

Βάσις μικρὰ πεπλατυσμένη, κορμὸς ὠοειδὴς καμπυλόγραμμος, λαιμὸς χαμηλός, ἐλαφρῶς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον πλατὺ χεῖλος μὲ πλατὺ περιχείλωμα, δύο λαβαὶ κυλινδρικαί, ὁριζόντιαι — λοξῶς κατὰ τὴν κοιλίαν — καὶ δύο μικραὶ τοξοειδεῖς κυλινδρικαὶ καθέτως ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ παρὰ τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ, τεθειμέναι ἀντιστοίχως. Πλαστικὸς δακτύλιος διακρίνει τὸν λαιμὸν ἀπὸ τοῦ ὤμου.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ καὶ καστανερύθρου χρώματος. Εἰς τὸ πλατὺ χεῖλος διαγράμμισις ὑπὸ ὁμάδων ἐγκαρσίων παραλλήλων εὐθειῶν καὶ ἐπὶ τῆς καθέτου παρειᾶς τοῦ περιχειλώματος χρῶμα καστανέρυθρον. Κατὰ τὸ μέσον τοῦ λαιμοῦ δύο ταινίαι πολλαχοῦ ἐφαπτόμεναι, διὰ σκοτεινοῦ καστανομελανοῦ χρώματος γεγραμμέναι· τὸ μικρὸν διάκενον μεταξὺ αὐτῶν πληροῦται διὰ καστανερύθρου. Ἀπὸ τῆς

βάσεως τοῦ λαιμοῦ πρὸς τὸν πυθμένα διαιρεῖται ἡ ἐπιφάνεια διὰ δακτυλίων καὶ ταινιῶν εἰς πέντε ζώνας, ἐξ ὧν αἱ κατώταται δύο ἀκόσμητοι, αἱ ἄλλαι ἀνίσου πλάτους, αὐξανομένου ἀπὸ τοῦ ὤμου πρὸς τὸν πυθμένα, γραπταί.

Αἱ ζῶναι κοσμοῦνται ὑπὸ χιαστὶ τεμνομένων εὐθειῶν διὰ σκοτεινοῦ καστανοῦ χρώματος, πλαισιούμεναι κατ' ἀμφοτέρας αὐτῶν τὰς πλευρὰς ὑπὸ καστανερύθρου περιγράμματος. Οὕτως ἐντὸς ἑκάστης ζώνης δημιουργεῖται συνεχὴς σειρὰ ρόμβων, ἐναλλασσομένων πρὸς ἀντικόρυφα τρίγωνα. Διακόσμησις σχετικῶς πολύχρωμος.

Παραβολή: Prosymna I, πολύχρωμα ἀγγεῖα, σ. 386 κ.ἑ., πίν. IV. Eutresis, σ. 147, εἰκ. 201 καὶ 202, πίν. XIII.

Ο - 194. Πιθόσχημος στάμνος.

Ναύπλιον: 13497

Πίναξ 170β Τομή, πίν. 222

Ὕψος 0,376 μ., διάμετρος 0,326 - 0,328 μ., διάμετρος βάσεως 0,09 - 0,092 μ., περίμετρος 0,98 μ., πλάτος χείλους 0,009 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,066 μ., διάμετρος στομίου 0,12 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,344 μ., περίμετρος χείλους 0,425 μ.· λαβαὶ κοιλίας: ἄνοιγμα 0,05 μ., ὕψος 0,035 μ., λαβαὶ ὤμου: πλάτος 0,02 μ., ὕψος 0,022 μ., ἄνοιγμα 0,04 μ.

Ἐκ τῆς Β. πλευρᾶς. Συμπεπληρωμένος κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὴν βάσιν. Πηλὸς ἐρυθρός, καθαρός. Ἐπιφάνεια κατὰ τόπους ἀπολεπισμένη.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικὸς ἐπιμήκης, λαιμὸς ταπεινός, καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον πλατὺ χεῖλος μετὰ περιχειλώματος. Λαβαὶ δύο ὁριζόντιαι, κυλινδρικαὶ κατὰ τὴν κοιλίαν, καὶ δύο κατακόρυφοι ταινιόσχημοι, αὐλακωταὶ κατὰ τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ μέλανος ἀμαυροῦ καὶ σκοτεινοῦ ἐρυθροῦ **χρώματος** κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξίτηλος, προφανῶς περιοριζομένη εἰς τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ κορμοῦ μέχρι περίπου τῆς γραμμῆς τῶν ὁριζοντίων λαβῶν. Κατὰ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ ταινία ἐκ δύο δακτυλίων, μὲ τὸ διάκενον πληρούμενον δι' ἐρυθροῦ χρώματος. Ἡ ταινία αὕτη ὥριζεν ἄνω πλατεῖαν κατὰ τὸν ὦμον ζώνην, πλάτους 0,15 μ., ἥτις κάτω ὡρίζετο ὑπὸ δύο μελανῶν δακτυλίων, τὸ διάκενον τῶν ὁποίων πληροῦται ὑπὸ ἐρυθροῦ χρώματος. Ἡ ζώνη αὕτη διαιρεῖται εἰς ἀγράφους μετόπας καὶ εἰς γραπτὰ ἐπιμήκη πεδία μεταξὺ καθέτων διπλῶν μελανῶν γραμμῶν, τὰ διάκενα τῶν ὁποίων ἐπληρώθησαν διὰ χρώματος ἐρυθροῦ. Τὰ γραπτὰ ἐπιμήκη πεδία πληροῦνται ὑπὸ ρόμβων στοιχηδὸν γεγραμμένων καὶ συνεχομένων κατὰ τὴν κορυφήν. Οἱ ρόμβοι ἐπληρώθησαν ὑπὸ παραλλήλων γραμμῶν.

Παραβολή: Ὅρα πιθόσχημον Ο - 193. Ἐλευσίς, σ. 102, εἰκ. 82 ἀρ. 9.

Ο - 195. Κρατηρόσχημον ἀγγεῖον μετὰ πλαγίας προχοῆς.

Ναύπλιον: 13377

Πίναξ 170γ Τομή, πίν. 230

Ὕψος 0,144 μ., διάμετρος 0,179 - 0,18 μ., περίμετρος 0,555 μ., περίμετρος ποδὸς 0,265 μ., διάμετρος βάσεως 0,082 - 0,083 μ., ὕψος ποδὸς 0,024 μ.· πλάτος χείλους 0,01 μ., διάμετρος στομίου 0,11 μ.· λαβαί: ἄνοιγμα 0,026 μ., ὕψος 0,03 μ.

Ἐκ τῆς Β. πλευρᾶς. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸ χεῖλος, τὴν κοιλίαν καὶ τὴν λαβήν. Πηλὸς κιτρινωπὸς μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς. Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια πολὺ ἀπολεπισμένη.

Βάσις μικρὰ κωνικὴ ἐλαφρῶς κοίλη κάτω, κορμὸς ἡμισφαιρικὸς καταλήγων εἰς εὐρὺ στόμιον, ἐξ οὗ πλαγία προχοὴ αὐλακωτὴ ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ περιχειλώματος, τὸ ὁποῖον βαίνει ἄνωθεν ὀπῆς, καὶ τῆς ρίζης τῆς προχοῆς, ἡ ὁποία οὕτω γίνεται γεφυρωτὴ καὶ ὑπερυψουμένη κατά τι τοῦ χείλους καταλήγει εἰς ἐλλειπτικὸν ἄκρον (διάμετρος ὀπῆς 0,014 μ.). Ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος πρὸς τὴν προχοὴν καὶ κάτωθεν τοῦ χείλους ἐτέθη τεμάχιον πηλοῦ, πλαστικῶς δηλοῦν κεφαλὴν ἥλου (διαμέτρου ±0,015 μ.). Λαβαὶ δύο τοξοειδεῖς κυλινδρικαί, ἐπὶ τοῦ ὤμου τεθειμέναι καὶ ὑπερυψούμεναι τοῦ στομίου. Ἐσωτερικῶς βάθυνσις ἀντίστοιχος πρὸς τὴν κωνικὴν βάσιν (βάθος ±0,025 μ.).

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανοῦ χρώματος καὶ λευκοῦ διὰ τὰς λεπτομερείας. Τὸ χεῖλος καλύπτεται ὑπὸ **καστανοῦ** χρώματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγράφησαν διὰ λευκοῦ συστάδες ἀπὸ ἑπτὰ παραλλήλους γραμμάς, ἀκτινοειδῶς διατεταγμέναι. Κάτωθεν τοῦ χείλους στενὴ ταινία

καστανοῦ χρώματος περιοριζομένη ἄνω καὶ κάτω διὰ λευκῶν δακτυλίων. Ἐπὶ τῆς ταινίας ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς περιφερείας, πλὴν τῆς περιοχῆς τῆς προχοῆς, κύκλοι (διάμετρος 0,0061 μ.) πλήρεις λευκοῦ χρώματος, ἐναλλασσόμενοι μὲ στιγμορόδακας. Ἀμέσως κάτω ἡ κυρία ζώνη (πλάτους ±0,052 μ.) διακοσμουμένη διὰ μονήρων σπειρῶν γεγραμμένων διὰ λεπτῆς πολλαπλῶς ἑλισσομένης ἕλικος ἀρχομένης ἐκ κεντρικοῦ ὁλοβάφου καστανοῦ ὀφθαλμοῦ (διάμετρος σπείρας ±0,04 μ.). Αἱ σπεῖραι περικλείονται ἐντὸς κύκλου μὲ παχεῖαν περιφέρειαν καὶ συνδέονται μὲ δύο τοξοειδεῖς γραμμάς, ἄνω καὶ κάτω τῶν ὁποίων ἐγράφησαν ἀνὰ εἷς κύκλος διαμέτρου ±0,01 μ. Τὴν ζώνην κάτω ὁρίζει ταινία ἐκ καστανοῦ χρώματος, περιοριζομένη ὑπὸ δακτυλίων ἐκ λευκοῦ. Μεταξὺ τῶν δακτυλίων αὐτῶν καὶ εἰς τὴν διὰ καστανοῦ χρώματος ζώνην ἐγράφη σειρὰ κύκλων διὰ λευκοῦ (διάμετρος 0,002 μ.). Τὸ κάτω μέρος τῆς κοιλίας κοσμεῖται ὑπὸ δύο ταινιῶν, αἱ ὁποῖαι φέρουν ἐπ' αὐτῶν δακτύλιον ἐκ λευκοῦ. Πλατεῖα ταινία καστανοῦ χρώματος καλύπτει τὴν βάσιν καὶ λεπτοτέρα ἐκ λευκοῦ χρώματος τὸ μέσον αὐτῆς. Ἡ ἐπιφάνεια τῶν λαβῶν καλύπτεται διὰ καστανοῦ χρώματος, τὸ ὁποῖον συνεχιζόμενον περιβάλλει ὡς δακτύλιος ἕκαστον τῶν ποδῶν της. Ἐπ' αὐτοῦ λευκός, λεπτὸς δακτύλιος. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῆς προχοῆς καλύπτεται ὑπὸ καστανοῦ χρώματος. Ἐσωτερικῶς, ἐπὶ τῶν ἐπικλινῶν τοιχωμάτων της, ἐγράφησαν δύο λευκαὶ ὁριζόντιαι παράλληλοι γραμμαί, ἐνῷ λευκὴ γραμμὴ περιθέει τὸ σῶμα τῆς προχοῆς κατὰ τὸ σημεῖον ἐπαφῆς μὲ τὸ τοίχωμα τοῦ ἀγγείου. Τὸν πλαστικῶς δεδηλωμένον ἦλον καλύπτει χρῶμα καστανόν.

Παραβολή: Prosymna II, σ. 165, εἰκ. 656, σ. 167, εἰκ. 666. Korakou, σ. 33, εἰκ. 47 ἀρ. 2, σ. 35, εἰκ. 49 ἀρ. 1 καὶ 2. Ὅρα πρόχουν Λ1 - 114 καὶ Evans, PM IV, σ. 264, εἰκ. 195, καὶ Karo τάφος II, πίν. CLXX ἀρ. 221. Phylakopi, πίν. XXV.

Ο - 196. Λεβητόσχημον δίωτον ἀγγεῖον.

Ναύπλιον: 13458

Πίναξ 170δ

Ὕψος 0,185 μ., διάμετρος 0,188 - 0,19 μ., διάμετρος βάσεως 0,076 μ., περίμετρος 0,59 μ., περίμετρος ποδὸς 0,20 μ., πλάτος χείλους 0,01 μ.

Ἴσως ἐκ τῆς Β. πλευρᾶς. Συμπεπληρωμένον εἰς τινα τμήματα τοῦ χείλους καὶ τῆς κοιλίας. Πηλὸς ἐρυθρὸς περιέχων κρυστάλλους ἄμμου καὶ μαρμαρυγίου.

Βάσις δακτυλιόσχημος, κοίλωμα κάτω εὐρύ, πούς χαμηλὸς κοῖλος, κορμὸς σφαιρικός, χεῖλος ἐκτρεπόμενον, λαβαὶ δύο, τοξοειδεῖς, κυλινδρικαί, καθέτως τεθειμέναι ἐπὶ τοῦ ὤμου. Προφανῶς ἐπείσακτον.

Ἀκόσμητον.

Ο - 197. Ἀμφορίσκος.

Ναύπλιον: 13327

Πίναξ 170ε

Ὕψος 0,13 μ., διάμετρος στομίου 0,056 - 0,086 μ., διάμετρος βάσεως 0,047 - 0,05 μ., περίμετρος 0,38 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,23 μ., διάμετρος 0,095 - 0,123 μ.· λαβαί: πλάτος 0,015 μ., ὕψος 0,05 μ., ἄνοιγμα 0,023 μ.

Ἴσως ἐκ τῆς Β. πλευρᾶς. Συμπεπληρωμένος κατὰ τὸ στόμιον καὶ τὴν κοιλίαν. Πηλὸς ὑποκίτρινος μετ' ἀποχρώσεων ἐρυθρῶν, ἐπίχρισμα κιτρινωπόν.

Βάσις πεπλατυσμένη, ὑψωμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐλαφρῶς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος. Στόμιον συμπεπιεσμένον κατὰ τὰς λαβάς, διὰ τοῦτο ἔχει σχῆμα ὀκτώσχημον. Μεταξὺ τῶν λαβῶν καὶ τοῦ στομίου ἀνὰ ἓν πλαστικὸν κομβίον.

Λαβαὶ ταινιόσχημοι κάθετοι ἐκφύονται ὀλίγον κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουν πρὸς τὴν κοιλίαν. Αὖλαξ εἰς τὴν ράχιν τῶν λαβῶν.

Παραβολή: Karo, πίν. CLXXI ἀρ. 614 ἐκ τοῦ τάφου IV.

Ο - 198. Ἀμφορεὺς εὐρύστομος.

Ναύπλιον: 13529

Πίναξ 171α Τομή, πίν. 223

Ὕψος 0,494 - 0,52 μ., διάμετρος 0,383 μ., διάμετρος χείλους 0,205 - 0,206 μ., διάμετρος βάσεως 0,076 - 0,077 μ., περίμετρος 1,18 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,52 μ., ὕψος λαιμοῦ ±0,09 μ., πλάτος χείλους 0,008 μ.· λαβαί: πλάτος 0,038 μ., ὕψος 0,065 μ., ἄνοιγμα 0,04 μ.

Ἐκ τῆς Β. πλευρᾶς. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὴν βάσιν καὶ τὸν κορμόν, εἰς ἱκανὰ τμήματα.

Πηλὸς ἐρυθρὸς περιέχων τρίμματα χαλαζίου.

Βάσις μικρὰ ὑψωμένη, ἐπίπεδος, κορμὸς ὠοειδής, καμπυλόγραμμος, λαιμὸς ὑψηλός, καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ἐπικλινὲς χεῖλος. Δύο λαβαὶ ταινιόσχημοι κατακόρυφοι ἐκφύονται ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ λαιμοῦ καὶ καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος· ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο πλατείας ταινίας τοποθετημένας κάτωθεν τῆς βάσεως τοῦ λαιμοῦ καὶ περὶ τὸ ἄνω τμῆμα τῆς κοιλίας. Κάτω τῶν ταινιῶν ἐγράφησαν δύο λεπτότατοι δακτύλιοι. Ὁμοίως δακτύλιος ἐγράφη κατὰ τὴν ἔσω ἐπιφάνειαν τοῦ χείλους καὶ γραμμὴ ἐπ' αὐτοῦ. Αἱ παρυφαὶ τῆς λαβῆς καλύπτονται ὑπὸ πλατειῶν γραμμῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων, εἰς τὸ κάτω τμῆμα, ἐγράφησαν τρεῖς ἐγκάρσιαι γραμμαί.

Ο - 199. Κρατηρόσχημον ἀγγεῖον μετὰ πλαγίας προχοῆς.

Ναύπλιον: 13484

Πίναξ 171γ Τομή, πίν. 230

Ὕψος 0,264 μ., διάμετρος 0,214 - 0,217 μ., διάμετρος βάσεως 0,092 - 0,093 μ., περίμετρος 0,662 μ., περίμετρος ποδὸς 0,29 μ., ὕψος ποδὸς 0,016 μ., πλάτος χείλους 0,016 μ., διάμετρος στομίου 0,086 μ.· λαβαί: πλάτος 0,023 μ., ἄνοιγμα ±0,045 μ., ὕψος 0,029 μ.

Ἐκ τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένον εἰς ἱκανὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ, τῆς βάσεως καὶ τοῦ χείλους. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς περιέχων ψήγματα κιτρίνου μαρμαρυγίου. Ἐπίχρισμα ἐρυθρόν, κατὰ τόπους ἐξίτηλον.

Βάσις κωνική, ὑψωμένη, κορμὸς ὠοειδής, λαιμὸς βραχὺς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον πλατὺ χεῖλος μὲ περιχείλωμα, λαβαὶ ταινιόσχημοι, κατακόρυφοι, ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον. Κάτωθεν τοῦ χείλους προχοὴ αὐλακωτή, ραμφόσχημος, τύπου γεφυρωτοῦ. Ἀκόσμητον. Κάτωθεν τῆς βάσεως ἐγχάρακτον σῆμα ὁμοιάζον πρὸς κεφαλαῖον Υ (τομή, πίν. 230). Ἴσως εἶναι σῆμα ἀγγειογράφου.

Παραβολή: Ο - 189 κρατηρόσχημον ἀγγεῖον μετὰ προχοῆς καὶ Evans, PM I, σ. 257, εἰκ. 192.

Ο - 200. Πιθόσχημος στάμνος.

Ναύπλιον: 13530

Πίναξ 171β Τομή, πίν. 219

Ὕψος 0,605 μ., διάμετρος βάσεως 0,123 μ., περίμετρος 1,475 μ., πλάτος χείλους 0,019 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,098 μ., διάμετρος στομίου 0,205 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,55 μ.· λαβαί: ἄνοιγμα ±0,05 μ., ὕψος ±0,055 μ.

Ἐκ τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένος εἰς πολλὰ τμήματα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ περιχειλώματος. Πηλὸς πρασινωπὸς μετὰ τριμμάτων χαλαζίου.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς ὠοειδὴς καμπυλόγραμμος, λαιμὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ἐπίπεδον χεῖλος μετὰ περιχειλώματος, δύο τοξοειδεῖς λαβαί, κυλινδρικαὶ τεθειμέναι ἐπὶ τοῦ ὤμου καθέτως. Πλαστικὸς δακτύλιος κατὰ τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανοῦ χρώματος κατὰ τόπους ἀπολεπισθέντος. Ἐπὶ τοῦ περιχειλώματος γραπτὸς δακτύλιος. Κατὰ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ τρεῖς γραπτοὶ δακτύλιοι, εἷς τῶν ὁποίων ἐγράφη ἐπὶ τοῦ πλαστικοῦ δακτυλίου. Ἡ κυρία ζώνη κεῖται ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ μεταξὺ τῶν λαβῶν, ὁριζομένη κάτω ὑπὸ πλατείας καστανομελανῆς ταινίας ἀνωμάλως γραφείσης. Ἑκάστη μεταξὺ τῶν λαβῶν ὄψις κοσμεῖται διὰ δύο ἐσχηματοποιημένων πτηνῶν. Ἡ μία τῶν πτερύγων των φαίνεται ἀνοικτή, ἐν σκιαγραφίᾳ καὶ πρὸ τοῦ σώματος, ἡ ἄλλη κλειστή. Ἡ οὐρὰ δημιουργεῖται ὑπὸ δύο παραλλήλων γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι τερματίζονται εἰς ἐλλειπτικὰ ἄκρα. Μεταξὺ τῶν γραμμῶν «σταγόνες», αἱ ὁποῖαι προφανῶς παριστοῦν πτίλα. Κεφαλὴ καὶ ράμφος ἀφέθησαν εἰς τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ. Ὁ ὀφθαλμὸς δεδηλωμένος διὰ στιγμῆς καὶ κύκλου, τὸ ράμφος εἶναι γαμψόν (πίν. 171β). Ἡ κεφαλή, ὑψωμένη πρὸς τὰ ἄνω, ἐνισχύει τὴν ἐντύπωσιν πτήσεως. Μεταξὺ τῶν πτηνῶν σπεῖρα μὲ πολλὰς ἕλικας. Τὸ λοιπὸν ἀγγεῖον ἀκόσμητον.

Ἀσφαλῶς ἐντοπία ἀπομίμησις πτηνῶν.

Ο - 201. Ἀμφορίσκος εὐρύστομος.

Ναύπλιον: 13372

Πίναξ 172α,2

Ὕψος 0,13 μ., διάμετρος 0,143 μ., διάμετρος βάσεως 0,047 μ. στομίου 0,091 μ., περίμετρος 0,454 μ., πλάτος χείλους 0,009 μ., ὕψος λαιμοῦ ±0,027 μ., ἄνοιγμα λαβῶν ±0,035 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένος κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς ὑποκίτρινος, καθαρός. Ἐπίχρισμα μὲ πρασινωπὴν ἀπόχρωσιν. Ἐπιφάνεια λεία.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικὸς πεπιεσμένος, λαιμὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον πλατὺ χεῖλος. Λαβαὶ κυλινδρικαί, ἐκφυόμεναι ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ λαιμοῦ, ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη ἀπὸ τοῦ μέσου ὕψους περίπου τοῦ λαιμοῦ, καταλήγουν εἰς τὴν κοιλίαν. Ἐπὶ τῆς ράχεως μία τῶν λαβῶν φέρει νεύρωσιν καὶ ἡ ἄλλη αὔλακα.

Ἀκόσμητος.

Ο - 202. Ἀμφορίσκος εὐρύστομος.

Ναύπλιον: 13325

Πίναξ 172γ

Ὕψος 0,115 μ., διάμετρος στομίου 0,055 - 0,078 μ., διάμετρος βάσεως 0,045 μ., περίμετρος 0,36 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,205 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,025 μ.· λαβαί: πλάτος 0,015 μ., ὕψος 0,05 μ., ἄνοιγμα 0,02 καὶ 0,022 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένος εἴς τινα τμήματα κατὰ τὸν κορμόν, τὸ χεῖλος καὶ τὰς λαβάς. Πηλὸς κιτρινοπράσινος.

Βάσις ὑψωμένη καὶ πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικὸς ἐπιμήκης, λαιμὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐλαφρῶς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος. Λαβαὶ ταινιόσχημοι, κατακόρυφοι, ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὴν κοιλίαν, αὔλαξ εἰς τὴν ράχιν των. Λόγῳ τῆς προσαρμογῆς τῶν λαβῶν ἐπὶ τοῦ χείλους τὸ στόμιον ἔχει ὀκτώσχημον περίγραμμα.

Ἀκόσμητος.

Παραβολή: Karo, πίν. CLXXI ἀρ. 615 ἐκ τοῦ τάφου IV.

Ο - 203. Εὐρύστομος ἀμφορίσκος.

Ναύπλιον: 13323

Πίναξ 172α,3

Ὕψος 0,13 μ., διάμετρος 0,123 μ., διάμετρος στομίου 0,06 - 0,086 μ., διάμετρος βάσεως 0,042 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,035 μ., περίμετρος 0,38 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,23 μ.· λαβαί: πλάτος 0,015 μ., ὕψος 0,055 μ., ἄνοιγμα 0,02 μ. καὶ 0,024 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένος κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὸ χεῖλος, εἰς μικρὰ τμήματα. Πηλὸς ὑποκίτρινος, ἐπίχρισμα μὲ πρασινωπὴν ἀπόχρωσιν.

Βάσις ὑψωμένη καὶ πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ἐλαφρῶς ὀξὺ χεῖλος, στόμιον μὲ ὀκτώσχημον περίγραμμα, λαβαὶ ταινιόσχημοι κατακόρυφοι ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὴν κοιλίαν. Κατὰ μῆκος τῶν λαβῶν αὔλαξ. Μεταξὺ τῶν λαβῶν καὶ τοῦ στομίου κομβίον.

Ἀκόσμητος.

Ο - 204. Ἀμφορίσκος εὐρύστομος.

Ναύπλιον: 13374

Πίναξ 172α,1

Ὕψος 0,168 μ., διάμετρος 0,15 - 0,165 μ., διάμετρος βάσεως 0,06 μ., περίμετρος 0,505 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,295 μ., πλάτος χείλους ±0,0065 μ., ὕψος λαιμοῦ ±0,033 μ., διάμετρος στομίου 0,086 - 0,09 μ.· λαβαί: ὕψος ±0,08 μ., πλάτος ±0,03 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένος κατὰ τὴν κοιλίαν, τὴν λαβὴν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς τεφρός. Ἐπίχρισμα σκοτεινὸν τεφρὸν στιλπνόν.

Βάσις πεπλατυσμένη, ἀσταθής, κορμὸς ἐπιμήκης σφαιρικός, λαιμὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον πλατὺ χεῖλος μὲ περιχείλωμα· στόμιον εὐρύ, λαβαὶ κατακόρυφοι, ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Παραβολή: Ἐλευσίς, σ. 72, εἰκ. 47 ἀρ. 320.

Ο - 205. Κύπελλον μόνωτον κωδωνόσχημον.

Ναύπλιον: 13392

Πίναξ 172β

Ὕψος 0,15 μ., διάμετρος 0,119 - 0,12 μ., διάμετρος βάσεως 0,043 μ., περίμετρος 0,395 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν κορμόν, τὴν λαβήν, τὸ χεῖλος καὶ τὴν βάσιν. Πηλὸς χονδρόκοκκος ἐρυθρός, ἴχνη αἰθάλης κατὰ τὸν κορμόν.

Βάσις μικρὰ ὑψηλὴ πεπλατυσμένη, κορμὸς κυρτούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος, κοιλία ἐπιμήκης στενουμένη πρὸς τὴν βάσιν. Λαβὴ κυλινδρικὴ κάθετος, ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ ὤμου καὶ καταλήγουσα εἰς τὴν κοιλίαν.

Παραβολή: Ἐλευσίς, σ. 82, εἰκ. 59 καὶ σ. 81, εἰκ. 58 ἀρ. 116.

Ο - 206. Ἀσκός.

Ναύπλιον: 13305

Πίναξ 172δ

Ὕψος 0,038 μ., διάμετρος 0,048 - 0,055 μ., περίμετρος 0,17 μ.· λαβή: ἄνοιγμα 0,009 μ., ὕψος 0,025 μ., πλάτος 0,009 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένος κατὰ τὸν κορμόν, τὸν λαιμὸν καὶ τὴν λαβήν. Πηλὸς ἐρυθρωπός, κεκαυμένος.

Βάσις ἀνωμάλως πεπλατυσμένη μικρά, κοιλία ἡμισφαιρική, προχοὴ πλαγία, καταλήγουσα εἰς εὐρὺ στόμιον, λαβὴ τοξοειδής, ταινιόσχημος ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ μέσου ὕψους τοῦ λαιμοῦ τῆς προχοῆς καὶ καταλήγουσα εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἀγγείου, ἡ ὁποία εἶναι κλειστὴ καὶ ἐπίπεδος.

Ἀκόσμητος.

Ο - 207. Πιθόσχημος στάμνος.

Ναύπλιον: 13462

Πίναξ 173α

Ὕψος 0,296 μ., διάμετρος 0,26 - 0,261 μ., διάμετρος βάσεως 0,086 - 0,087 μ., περίμετρος 0,805 μ., ὕψος λαιμοῦ ±0,058 μ., διάμετρος στομίου 0,13 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,305 μ., περίμετρος χείλους 0,402 μ.· λαβαί: ἄνοιγμα 0,045 μ., ὕψος 0,035 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένος κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς κιτρινωπὸς μετ' ἐλαφρῶς ἐρυθριζούσης ἀποχρώσεως.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος, λαβαὶ κυλινδρικαὶ τοξοειδῶς τεθειμέναι ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Διακόσμησις διὰ καστανοῦ ἀμαυροῦ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξίτηλος. Ταινία κατὰ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ καὶ ἴχνη χρώματος διακρίνονται ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Ο - 208. Πῶμα ἀγγείου.

Ναύπλιον: 13489

Πίναξ 173β

Ὕψος ±0,05 μ., διάμετρος 0,18 μ., περίμετρος 0,575 μ.· λαβή: ὕψος 0,022 μ., ἄνοιγμα 0,022 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τῆς στέγης. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς μὲ ἴχνη καύσεως.

Βάσις κοίλη, κορμὸς κωνικός, λαβὴ τοξοειδὴς κυλινδρικὴ τεθειμένη εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον καὶ εἰς τὸ κέντρον τοῦ πώματος.

Ο - 209. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13449

Πίναξ 174α Τομή, πίν. 216

Ὕψος 0,154 μ., διάμετρος 0,169 - 0,176 μ., διάμετρος βάσεως 0,09 μ., περίμετρος 0,545 μ., περίμετρος ποδὸς 0,19 μ.· λαβή: πλάτος 0,014 μ., ὕψος 0,02 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τῆς στέγης. Ἀκέραιον πλὴν μικρῶν τμημάτων τοῦ χείλους. Πηλὸς κιτρινέρυθρος περιέχων πλεῖστα τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις δισκοειδὴς κοίλη κάτω, ποὺς βραχύς, κορμὸς κωνικός, κυρτούμενος, ἐλαφρὰ ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ λαιμοῦ σχηματίζει ὡραίαν καμπύλην τερματιζομένην εἰς ἐκτρεπόμενον λεπτὸν χεῖλος. Δύο λαβαὶ κάθετοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους, καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον. Δύο ζεύγη μαστοειδῶν ἀποφύσεων ἐπὶ τοῦ ἐστρογγυλευμένου ὤμου τοποθετημέναι οὐχὶ κατὰ τὸν κατακόρυφον ἄξονα. Δακτύλιος πλαστικὸς εἰς τὸν πόδα. Ἀντὶ μαστοειδῶν ἀποφύσεων εἰς τὸ κύπελλον Ο - 216 ἐτέθησαν δύο ὁριζόντιαι λαβαί.

Ο - 210. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13423

Πίναξ 174γ,1

Ὕψος 0,156 μ., διάμετρος 0,163 - 0,17 μ., διάμετρος βάσεως 0,084 - 0,085 μ., περίμετρος 0,535 μ., περίμετρος ποδὸς 0,175 μ., πλάτος χείλους 0,02 μ.· λαβαί: 0,04 μ., πλάτος 0,014 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένον σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ. Πηλὸς ὑποκίτρινος περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Ποὺς βραχύτατος, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ ἀμβλεῖαν γωνίαν μετὰ τοῦ λαιμοῦ, καταλήγοντος εἰς ἐκτρεπόμενον παχὺ χεῖλος. Δύο λαβαὶ κάθετοι, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι ἀπὸ τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Ο - 211. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13438

Πίναξ 174β,1

Ὕψος 0,17 μ., διάμετρος 0,185 μ., διάμετρος βάσεως 0,095 μ., περίμε-

τρος ποδὸς 0,17 μ., πλάτος χείλους 0,025 μ.

Ἐκ τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένον σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ. Πηλὸς ὑποκίτρινος μετ' ἐρυθρωπῶν ἀποχρώσεων.

Βάσις κωνική, ἐλαφρῶς δισκοειδής, κοίλη κάτω, ποὺς χαμηλὸς καμπυλούμενος πρὸς κορμὸν κωνικόν, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ εἰσέχοντος ὤμου, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ ἀμβλεῖαν γωνίαν μετὰ τοῦ λαιμοῦ, καταλήγοντος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος. Δύο λαβαὶ κάθετοι, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν ἐπὶ τοῦ ὤμου. Ἐγχάρακτος γραμμὴ κατὰ τὸ κοίλωμα τῆς βάσεως.

Ο - 212. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13440

Πίναξ 174β,2 καὶ γ,2

Ὕψος 0,163 μ., διάμετρος 0,177 - 0,181 μ., διάμετρος βάσεως 0,094 - 0,096 μ., περίμετρος 0,57 μ., περίμετρος ποδὸς 0,17 μ., πλάτος χείλους 0,024 μ.· λαβαί: πλάτος 0,02 μ., ἄνοιγμα 0,015 μ.

Ἐκ τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένον εἰς τμήματα κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς κιτρινέρυθρος περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον.

Βάσις δισκοειδὴς κωνικὴ μὲ εὐρὺ κοίλωμα κάτω, ποὺς ταπεινός, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ μετὰ τοῦ λαιμοῦ ἀμβλεῖαν γωνίαν ἀπολήγουσαν εἰς ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος. Δύο λαβαὶ κάθετοι, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Ο - 213. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13397

Πίναξ 175α,1 Τομή, πίν. 216

Ὕψος 0,171 μ., διάμετρος 0,18 - 0,19 μ., διάμετρος βάσεως 0,098 μ., περίμετρος 0,57 μ., περίμετρος ποδὸς 0,18 μ.· λαβαί: πλάτος 0,022 μ., ὕψος 0,025 μ.

Ἐκ τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν κορμὸν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς ὑποκίτρινος, περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὑποπράσινον.

Βάσις δισκοειδὴς μὲ εὐρὺ κοίλωμα κάτωθι αὐτῆς, ποὺς βραχύς, κορμὸς κωνικὸς ὀλίγον κυρτούμενος, ἐλαφρὰ ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, εἰσέχων ὦμος σχηματίζουν ἀμβλεῖαν γωνίαν μετὰ τοῦ ἐκτρεπομένου λαιμοῦ, ὁ ὁποῖος τερματίζεται εἰς ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος. Δύο λαβαὶ κάθετοι, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Ο - 214. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13439

Πίναξ 175α,2

Ὕψος 0,168 - 0,178 μ., διάμετρος 0,185 - 0,189 μ., διάμετρος βάσεως 0,09 μ., περίμετρος 0,57 μ., περίμετρος ποδὸς 0,18 μ., πλάτος χείλους 0,025 μ.· λαβαί: πλάτος 0,02 μ., ὕψος 0,02 μ., ἄνοιγμα 0,015 μ.

Ἐκ τῆς στέγης. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν κορμόν, μίαν τῶν λαβῶν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς κιτρινωπὸς περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα πρασινωπόν.

Βάσις δισκοειδής, κωνική, κοίλη κάτω, ποὺς βραχύτατος· κορμὸς κωνικός, ἐλαφρῶς κυρτούμενος, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὑψηλοῦ ὤμου, ἐκτρεπόμενον ὀξὺ χεῖλος. Δύο λαβαὶ κάθετοι, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Ο - 215. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13441

Πίναξ 175β

Ὕψος 0,17 - 0,18 μ., διάμετρος 0,183 - 0,187 μ., διάμετρος βάσεως 0,10 μ., περίμετρος 0,58 μ., περίμετρος ποδὸς 0,175 μ., πλάτος χείλους 0,022 μ.· λαβαί: πλάτος 0,02 μ., ὕψος 0,05 μ.

Ἐκ τῆς στέγης ἴσως. Συμπεπληρωμένον εἴς τινα τμήματα κατὰ τὴν βάσιν, εἰς τὴν μίαν τῶν λαβῶν πλήρως, εἰς τμήματα τοῦ κορμοῦ. Πηλὸς ὑποκίτρινος καὶ εἴς τινα σημεῖα ἐρυθρωπός. Ἐπίχρισμα σιτόχρουν.

Βάσις δισκοειδής, ποὺς βραχύτατος, κορμὸς κωνικός, ὑψηλός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ γωνιῶδες περίγραμμα μὲ τὸν ἐκτρεπόμενον λαιμόν. Δύο λαβαὶ κάθετοι, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Ἐγχάρακτος δακτύλιος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς βάσεως καὶ κατὰ τὴν περιφέρειαν αὐτῆς.

Ο - 216. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13450

Πίναξ 176 Τομή, πίν. 217

Ὕψος 0,16 - 0,171 μ., διάμετρος 0,182 μ., διάμετρος βάσεως 0,11 μ.

Ἐκ τῆς στέγης ἴσως. Συμπεπληρωμένον εἰς πλεῖστα τμήματα κατὰ τὸν κορμόν, τὴν μίαν τῶν λαβῶν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς ὑποκίτρινος μετὰ πλείστων τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις δισκοειδής, ἐλαφρῶς κοίλη κάτω, ποὺς βραχύς, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ λαιμοῦ σχηματίζει ὡραίαν καμπύλην τερματιζομένην εἰς λεπτὸν ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβαὶ δύο κάθετοι ταινιόσχημοι, ἀντιστοίχως τεθειμέναι, ἐκφύονται κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουν ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ δύο κυλινδρικαὶ ὁριζόντιαι ἐπὶ τοῦ ὤμου τεθειμέναι ἀντιστοίχως. Σχῆμα μᾶλλον καμπυλόγραμμον.

Ἀξιοσημείωτοι αἱ ὁριζόντιαι λαβαί, αἱ ὁποῖαι ἐνθυμίζουν τοιαύτας εἰς τὸν ὦμον βαθειῶν μινυείων φιαλῶν. Παραβλητέαι πρὸς τὰς μαστοειδεῖς ἀποφύσεις τοῦ Ο - 209.

* * *

Ο - 410. Χρυσῆ ταινία - διάδημα.

Ἐθνικόν: 8644

Πίναξ 177α,1 καὶ β

Μῆκος μέγιστον 0,426 μ., πλάτος μέγιστον 0,087 μ., κατὰ τὸ κέντρον, ἐλάχιστον κατὰ τὰ ἄκρα μόλις 0,002 μ.

Ἐκ τῆς τελευταίας ταφῆς. Διασώζεται πλήρως. Ταινία ἀτρακτοειδής, σχηματιζομένη ἀπὸ λεπτότατον ἔλασμα, ἀλλὰ στερεόν. Κατὰ τὰ ἄκρα φέρει ὀπήν, ἡ ὁποία ἐγένετο ἐκ τῆς ὄψεως πρὸς τὰ ὀπίσω.

Ἡ ὅλη ἐπιφάνεια καλυπτομένη ὑπὸ ἐκτύπου διακοσμήσεως γενομένης μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ δεξιοτεχνίας δίδει τὴν ἐντύπωσιν κεντήματος. Ἡ διακόσμησις ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐκτύπους δίσκους, μικροὺς καὶ μεγάλους ἀναλόγως[1] τῆς θέσεώς των εἰς τὸ πλάτος τοῦ ἐλάσματος· οὗτοι περιβάλλονται ὑπὸ δύο κύκλων ἐκ στιγμῶν. Τὰ διάκενα τῶν κύκλων αὐτῶν πληροῦνται κατὰ δύο τρόπους: τὰ τῶν τριῶν κεντρικῶν στοιχείων πληροῦνται ὑπὸ μικρῶν ἐκτύπων δίσκων, οἱ ὁποῖοι περιγράφονται ὑπὸ κυκλοτεροῦς περιφερείας, τὰ κάτω ἄκρα τῆς ὁποίας καμπυλοῦνται ἀντιστοίχως εἰς σπειροειδεῖς ἀπολήξεις· αἱ περιφέρειαι μὲ τὰς ἀπολήξεις των ὁμοιάζουν πρὸς τὸ κεφαλαῖον γράμμα Ω καὶ ἐνθυμίζουν καρποὺς ροιᾶς. Τὰ διάκενα τῶν ἑκατέρωθεν τῶν κεντρικῶν δίσκων κύκλων πληροῦνται ὑπὸ κυκλικοῦ στοιχείου ἐκ στιγμῶν φέροντος ἀκτῖνα ἀπὸ τῆς περιφερείας πρὸς τὸ κέντρον. Τὸ κεντρικὸν τμῆμα τοῦ ἐλάσματος περιγράφεται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ κυκλικοῦ μετ' ἀκτῖνος στοιχείου. Τὸ στοιχεῖον τὸ ὁμοιάζον πρὸς τὸ Ω ἐνθυμίζει τὸ γραπτὸν κόσμημα τοῦ κανθάρου ὑπ' ἀριθμὸν 182 ἐκ τοῦ τάφου **Ξ**. Ἐπίσης εὑρίσκει παράλληλον εἰς γραπτὴν διακόσμησιν τῶν ἀγγείων τῆς Φυλακωπῆς τοῦ ρυθμοῦ τῶν «Black and Red, Early Mycenaean Ware» Phylakopi, πίν. XX ἀρ. 14 καὶ ἰδίᾳ XXI ἀρ. 15.

Ο - 411. Χρυσῆ ταινία - διάδημα.

Ἐθνικόν: 8645

Πίναξ 177α,2 καὶ γ

Μῆκος μέγιστον 0,382 μ., πλάτος μέγιστον 0,068 μ., πλάτος ἄνωθεν κύκλου τοῦ ἄκρου 0,016 μ. καὶ 0,022 μ., πάχος 0,001 μ.

Ἐκ τῆς τελευταίας ταφῆς.

Ἀτρακτοειδὲς ἔλασμα, θαυμασίως κεκοσμημένον. Διακόσμησις ἐξ ἑπτὰ δίσκων περιβαλλομένων ὑπὸ κύκλων, τὰ διάκενα τῶν ὁποίων πληροῦνται ὑπὸ πετάλων οὕτως ὥστε οἱ δίσκοι φαίνονται ὡς κεφαλαὶ μαργαριτῶν. Μεταξὺ τῶν κύκλων κλάδοι (ἐλαίας;) καὶ φύλλα κισσοῦ. Ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἀρχόμενοι ἀντιστοίχως ἔχομεν: μικρὸν δίσκον ἔκτυπον περιβαλλόμενον ὑπὸ κύκλου ἐκ στιγμῶν καὶ ἀπὸ φυλλοειδεῖς γραμμὰς πλαγίως βαινούσας καὶ περιβαλλομένας ὑπὸ δύο κύκλων ἐκ στιγμῶν. Ἀκολουθοῦν δύο μικροὶ δίσκοι στοιχηδόν, περιβαλλόμενοι ὑπὸ δύο κύκλων ἐκ στιγμῶν. Ἀκολουθεῖ μεγαλύτερος δίσκος ἔκτυπος περιβαλλόμενος ὑπὸ κύκλου ἐκ

1. Οἱ εἰς τὰ ἄκρα δίσκοι ἔχουν σχεδὸν τὰς αὐτὰς διαστάσεις μὲ διάμετρον 0,011 μ., οἱ μετ' αὐτοὺς ἔχουν διάμετρον 0,036 μ., οἱ κατόπιν 0,047 μ., οἱ πρὸς τὸ κέντρον 0,053 μ. καὶ ὁ κεντρικὸς 0,06 μ.

στιγμῶν, ἐκ τῆς περιφερείας τοῦ ὁποίου ἐκφύονται ἓξ πέταλα ὠοειδῆ ἔκτυπα περιβαλλόμενα ὑπὸ στιγμῶν. Τὸ ὅλον περιβάλλεται ὑπὸ δύο ὁμοκέντρων κύκλων ἐκ στιγμῶν. Ἔπεται ὁ τρίτος κύκλος, μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ δευτέρου δύο κλάδοι (ἐλαίας;) ἀντίρροποι, ὁ μὲν κλίνων πρὸς τὸν τρίτον, ὁ δὲ πρὸς τὸν δεύτερον δίσκον. Καὶ ὁ τρίτος δίσκος, ὡς ὁ πρῶτος, ποικίλλεται μὲ φυλλοειδῆ πλαγίως βαίνοντα σχήματα. Μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ κεντρικοῦ ἔχομεν κλάδον ἐλαίας ἄνω, σχεδὸν κατακορύφως βαίνοντα, καὶ φύλλον καρδιόσχημον προφανῶς κισσοῦ εἰς τὸ ἄκρον λεπτοῦ μίσχου. Καὶ ὁ κεντρικὸς μεγαλύτερος δίσκος ἐγράφη εἰς μορφὴν μαργαρίτας. Αἱ διάμετροι τῶν κύκλων ποικίλλουν ἀπὸ 0,024 - 0,06 μ. (τοῦ κεντρικοῦ).

Ποῦ καὶ πῶς ἀρχικῶς εἶχον ἀποτεθῆ αἱ ταινίαι δὲν εἶναι σαφές. Ἦσαν περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ ἀπετέλουν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ διάδημα; εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ μία ἐτέθη περὶ τοὺς κροτάφους ἐνῷ ἡ ἑτέρα καθέτως πρὸς αὐτὴν ἀπὸ τοῦ μετώπου πρὸς τὸν αὐχένα.

Παραβολή: Δι' ἐκτύπους δίσκους μὲ στιγμὰς πέριξ καὶ φύλλα ἐκ τοῦ τάφου III, Karo, πίν. XV ἀρ. 7, πίν. XLIII ἀρ. 255 καὶ 257· ἐκ τοῦ IV πίν. XXXVI. Κύκλοι περιβαλλόμενοι ὑπὸ στιγμῶν, Karo, πίν. XXXVIII ἀρ. 286 καὶ 287.

Ο - 412. Ῥόδαξ χρυσοῦς.

Ἐθνικόν: 8643

Πίναξ 178α

Μῆκος ἐλασμάτων ποικίλλον ἀπὸ 0,205 μ. μέχρι 0,211 μ., πλάτος μέγιστον ἀπὸ 0,015 μ. μέχρι 0,018 μ., πάχος ±0,0005 μ.· τὰ δύο κεντρικὰ ἐλάσματα εἶναι κατά τι μεγαλύτερα καὶ πλατύτερα τῶν λοιπῶν (0,211 × 0,018 μ.).

Ἀποτελεῖται ἐκ πέντε ἐπιμήκων ἐλασμάτων χρυσοῦ, τὰ ὁποῖα συνδεόμενα κατὰ τὸ κέντρον σχηματίζουσι ῥόδακα μὲ δέκα πέταλα. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ ῥόδακος διασώζεται στρογγύλη κεφαλὴ ἐκ χαλκοῦ, ἡ ὁποία ἀμέσως ὑπ' αὐτὴν φέρει στεφάνην, ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς ὁποίας ἐκφύεται χαλκοῦς ἧλος. Μεταξὺ τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς στεφάνης ἐνσφηνοῦνται τὰ χρυσᾶ φύλλα. Ἴσως ἡ κεφαλὴ νὰ ἐκαλύπτετο ἀρχικῶς ὑπὸ χρυσοῦ φύλλου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐστερεοῦντο τὰ σταυρόσχημα κοσμήματα τοῦ τάφου Ε καὶ τοῦ Ξ. Τὸ διασωθὲν μῆκος τοῦ ἐκ χαλκοῦ ἥλου εἶναι 0,075 μ. καὶ τὸ πάχος κατὰ τὸ ἀνοξείδωτον τμῆμα αὐτοῦ 0,004 μ. Τὸ ὅλον κόσμημα δύναται νὰ περιληφθῇ εἰς κύκλον ἔχοντα ἀκτῖνα 0,103 μ.

Εἰς τὸ περίγραμμα τῶν πετάλων φαίνεται ὅτι ὑπῆρχον μικροσκοπικαὶ στιγμαί, αἱ ὁποῖαι μόλις διαφαίνονται.

Παραβολή: Karo, πίν. XVII ἀρ. 89 ἐκ τοῦ τάφου III.

Ο - 413. Χρυσοῦν περιβραχιόνιον.

Ἐθνικόν: 8639

Πίναξ 178β καὶ 179α

Ὁλικὸν μῆκος 0,253 μ., ὕψος σπειρῶν 0,01 μ., πάχος διπλοῦ σύρματος 0,002 μ., πάχος ἑκάστου σύρματος 0,001 μ.

Σχηματίζεται ἀπὸ ἓν στερεὸν χρυσοῦν σύρμα μέσου πάχους 0,001 μ., τὸ ὁποῖον ἐκάμφθη κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον διὰ νὰ δημιουργηθῇ διπλοῦν σύρμα. Τὰ δύο σύρματα, Α καὶ Β, βαίνουν ὁμοῦ περὶ τὰ 0,14 μ., ὅπου καὶ χωρίζονται. Καὶ τὸ μὲν ἕν, τὸ Α, μετὰ τὸν σχηματισμὸν θηλειᾶς, δημιουργεῖ ἐννέα συνεχομένας σπείρας, αἱ ὁποῖαι στηρίζονται ἐπὶ τοῦ ἑτέρου σύρματος, τοῦ Β, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς βάσις καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐπικολλῶνται εἰς θέσιν κατακόρυφον. Τὸ σύρμα Β (τὸ σχηματίζον τὴν βάσιν), κατὰ τὸ ἄκρον στρεφόμενον, σχηματίζει τελικὴν σπεῖραν, ἡ ὁποία συνδέεται μὲ τὴν τελευταίαν σπεῖραν τὴν σχηματισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Α. Οὕτω ἐξ ἑνὸς σύρματος δημιουργεῖται ἀξιοθαύμαστον περιβραχιόνιον. Ἡ στερεότης τοῦ σύρματος καὶ ἡ σκληρότης τοῦ μετάλλου ἐπιτρέπουν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὸ περιβραχιόνιον ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὴν ζωὴν καὶ δὲν ἐγένετο μόνον διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς κτέρισμα. Ἡ ἐργασία του εἶναι λεπτή.

Σημειωτέον ὅτι ἡ θηλειὰ συνδεομένη μὲ τὴν σπεῖραν ἐνθυμίζει ὅμοιον διακοσμητικὸν στοιχεῖον χρησιμοποιούμενον εἰς τὴν κεραμεικὴν τοῦ ΥΕ III Α - 2 ρυθμοῦ.

Παραβολή: Ἐκ τοῦ τάφου III, Karo, πίν. XXI ἀρ. 65, 66.

Ο - 413α. Χρυσοῦν περιβραχιόνιον.

Ἐθνικόν: 8639

Πίναξ 178β

Ὁμοίως κατεσκευασμένον ὡς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν

413. Φαίνεται ὅτι καὶ εἰς αὐτὸ ὑπῆρχον ἀρχικῶς δέκα σπεῖραι, ἐξ ὧν μόνον αἱ τέσσαρες διετηρήθησαν εἰς τὴν ἀρχικήν των θέσιν. Παρουσιάζει πολὺ λεπτὴν καὶ ἐπιμεμελημένην ἐργασίαν καὶ τὸ σύρμα ἐλίσσεται ἀριστοτεχνικῶς. Ἐὰν τὸ σύρμα περιελιχθῇ ὥστε νὰ σχηματίσῃ μὲ τὰς σπείρας εἰς ὅλην τὴν περιφέρειαν κύκλον, ὡς ἐγένετο εἰς τὸ Μουσεῖον, ὁ κύκλος αὐτὸς θὰ ἔχῃ διάμετρον περίπου 0,045 μ. Βεβαίως δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ὑποτεθῇ ὅτι αἱ σπεῖραι θὰ ἦσαν εἰς ὅλην τὴν περιφέρειαν τοῦ κύκλου, ἐν τούτοις καὶ οὕτω δημιουργεῖται ἀρκετὰ εὐρὺ περιβραχιόνιον χρησιμοποιήσιμον.

Ο - 414 - 419. Ἓξ διπλαῖ χρυσαῖ σπεῖραι τύπου «ὀμματοϋαλίων».

Ἐθνικόν: 8650

Πίναξ 179γ

Τὸ ὕψος ποικίλλει ἀπὸ 0,014 - 0,021 μ., τὸ πλάτος ἀπὸ 0,021 - 0,028 μ., τὸ ὕψος τῶν σπειρῶν ἀπὸ 0,01 - 0,011 μ., τὸ πλάτος τῶν σπειρῶν ἀπὸ 0,01 - 0,011 μ., τὸ πάχος τοῦ σύρματος ἀπὸ 0,003 - 0,004 μ.

Κατεσκευάσθησαν ἐκ χρυσοῦ σύρματος, τὸ ὁποῖον μεταξὺ τῶν σπειρῶν ὑψοῦται ἄνωθεν αὐτῶν δημιουργοῦν λαιμὸν προσδίδοντα εἰς τὸ κόσμημα σχῆμα «ὀμματοϋαλίων». Εἰς τὰ πλάγια ὁ λαιμὸς φέρει δύο ὀπὰς μὲ περιχείλωμα εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν, ὑποδεικνύον ὅτι αἱ ὀπαὶ ἐγένοντο προτοῦ τὸ σύρμα καμπυλωθῇ πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐν συνεχείᾳ δημιουργήσῃ τὰς σπείρας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑλίκων δὲν εἶναι πάντοτε ὁ αὐτὸς εἰς ἑκάστην σπεῖραν· ἄλλοτε ἡ πρὸς τὰ ἀριστερὰ σπεῖρα ἔχει τέσσαρας ἕλικας καὶ ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ πέντε, ἄλλοτε δὲ τρεῖς ἕλικας καὶ τέσσαρας. Τὰ κοσμήματα ταῦτα θὰ ἐπετίθεντο ἐπὶ φορεμάτων ἢ θὰ ἐξηρτῶντο ἀπὸ νῆμα ἢ σύρμα περιδεραίου μὲ τὰς σπείρας κρεμαμένας ὡς περίαπτα. Σημειωτέον ὅτι ἓν τῶν σπειροειδῶν τούτων κοσμημάτων εἶναι ἐξ ἠλέκτρου.

Ο - 420 - 425. Ἓξ χρυσαῖ ψηφῖδες μὲ σπείρας.

Ἐθνικόν: 8650

Πίναξ 179γ

Τὸ μῆκος τῶν ψηφίδων κυμαίνεται μεταξὺ 0,01 μ. καὶ 0,022 μ., τὸ πλάτος μεταξὺ 0,016 μ. καὶ 0,025 μ. καὶ τὸ ὕψος μεταξὺ 0,006 μ. καὶ 0,012 μ.

Σπεῖραι ὁριζοντίως τεθειμέναι ἐπὶ στελέχους διατρήτου, διὰ τοῦ ὁποίου διήρχετο τὸ συγκρατοῦν τὰς ψηφῖδας νῆμα. Εἰς τέσσαρα δείγματα ἔχομεν δύο σπείρας ἄνω καὶ δύο κάτω τοῦ στελέχους· αἱ σπεῖραι αὗται ἑνοῦνται διὰ τῆς ἐξωτερικῆς των ἕλικος, ἡ ὁποία εὐθυγραμμίζεται μεταξύ των καὶ τὸ εὐθύγραμμον τμῆμα προσκολλᾶται ἐπὶ τοῦ στελέχους. Μίαν ψηφῖδα δημιουργοῦσι τρεῖς ψευδοσπεῖραι ἄνω καὶ τρεῖς κάτω καὶ μίαν μόνον δύο σπεῖραι, μία ἄνω καὶ μία κάτω τοῦ στελέχους. Εἰς τὰς τελευταίας ψηφῖδας αἱ σπεῖραι συνδέονται μεταξύ των διὰ τῆς ἐξωτερικῆς των ἕλικος καὶ εἶναι στερεωμέναι εἰς τὸ στέλεχος διὰ προσθέτου χρυσοῦ. Τρεῖς ψηφῖδες εἶναι ἐξ ἠλέκτρου.

Παραβολή: Karo, πίν. XXI ἀρ. 56 - 59, ἐκ τοῦ τάφου III.

Ο - 426 - 427. Δύο τετράπλευρα πλακίδια.

Ἐθνικόν: 8640

Πίναξ 179β

Μῆκος 0,051 μ. καὶ 0,049 μ., πλάτος 0,017 μ. καὶ 0,018 μ.

Σχηματίζονται ἐκ φύλλου χρυσοῦ, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς μακρὰς πλευρὰς καμπυλοῦται πρὸς τὰ κάτω σχηματίζον κυλινδρικὴν ὀπήν, διὰ τῆς ὁποίας θὰ διήρχετο νῆμα. Οὕτω φαίνεται ὅτι τὰ πλακίδια αὐτὰ ἀνηρτῶντο ὡς περίαπτα.

Ἡ ἐπιφάνεια κοσμεῖται ὑπὸ τριῶν ἐκτύπων δίσκων, τὸ περίγραμμα τῶν ὁποίων περιβάλλεται ὑπὸ στιγμῶν. Αἱ παρυφαὶ ἐπίσης τῶν πλευρῶν τῶν πλακιδίων τονίζονται διὰ στιγμῶν. Ἡ θέσις τῆς εὑρέσεώς των (πίν. 165α) πλησίον τῶν ψηφίδων περιδεραίου ὑποδεικνύει, νομίζω, ὅτι ἀπετέλουν μέρος τῶν περιδεραίων ἐκείνων.

Ο - 428 - 429. Δύο χρυσᾶ ἐνώτια.

Ἐθνικόν: 8658

Πίναξ 180α

Μεγίστη ὁριζοντία διάμετρος 0,0235 μ. καὶ 0,025 μ., μεγίστη κατακόρυφος διάμετρος 0,02 μ., πάχος ποικίλλον ἀπὸ 0,002 μ. μέχρι 0,0035 μ., βάρος 6,50 γραμμάρια καὶ 6,55 γραμμάρια.

Τετράπλευρον τεμάχιον χρυσοῦ περιειλίχθη διὰ νὰ σχηματίσῃ ἐλλειψοειδὲς ἐνώτιον μὲ διπλῆν σειρὰν κάτω καὶ ἄνω γωνιώδη ἑλιγμὸν χρήσιμον διὰ τὴν ἀνάρτησιν. Ἀκόμη καὶ τώρα φαίνονται εἰς τὸν γωνιώδη ἑλιγμὸν ἴχνη τριβῆς, νή-

ματος ἴσως, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνηρτᾶτο. Ἡ τομή του εἶναι τετράπλευρος καὶ τὰ ἄκρα του ὀξέα.

Καὶ τὰ δύο ἐνώτια ἔχουν τὸ αὐτὸ σχῆμα καὶ μέγεθος.

Παραβολή: Ἐκ τοῦ τάφου III, KARO, πίν. XX ἀρ. 53 - 55 (περισσότερον κεκοσμημένα).

O - 430. Ὅρμος ἐκ πτηνοσχήμων ψηφίδων.
Ἐθνικόν: 8659

Πίναξ 181

Μῆκος ψηφίδων ποικίλλει ἀπὸ 0,015 μ. μέχρι 0,017 μ., πλάτος κατὰ τὸ κέντρον 0,0035 - 0,005 μ.

Εὑρέθησαν ἐγκατεσπαρμέναι ἄνωθεν τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς κεφαλῆς (πίν. 165α καὶ β), ἐνῷ αἱ ταινίαι καὶ ὁ ρόδαξ εὑρέθησαν ἄνω τοῦ δεξιοῦ ὤμου. Ὁ ὅρμος, ὡς εἰκονίζεται, ἀποτελεῖται ἀπὸ 44 πτηνοσχήμους ψηφῖδας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἄνω καὶ κάτω ἐπιφάνειαν αὐλακωτήν, παρουσιάζουσαι οὕτω τὴν αὐτὴν ὄψιν καὶ κατὰ τὰς δύο πλευράς. Εἶναι διάτρητοι, ἡ δὲ ὀπὴ βαίνει ἀπὸ τὴν καμπὴν ἄνω πρὸς τὴν προεξοχὴν κάτω, προφανῶς ἀπὸ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὴν οὐράν, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι αἱ ψηφῖδες παριστῶσι πτηνὸν ἐν πτήσει κατὰ πολὺ ἐσχηματοποιημένον τρόπον.

Ἐλέχθη ἐπίσης ὅτι ἴσως παριστοῦν κρίνον — lily. Ἀλλὰ τὰ πλευρὰ εἶναι τόσον ἀνοικτά, ὥστε μόνον ὡς ἀνοικταὶ πτέρυγες δύνανται νὰ θεωρηθοῦν. Αἱ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας των αὐλακώσεις ἐνισχύουν τὴν ἐντύπωσιν πτερύγων.

Αἱ ψηφῖδες δὲν εἶναι συμπαγεῖς, ἀλλ' ἐλαφραί [1].

O - 431. Χρυσοῦν ἐγκόλπιον ἢ περίαπτον.
Ἐθνικόν: 8660

Πίναξ 181

Μέγιστον ὕψος 0,023 μ., ὕψος ἀσπίδος 0,019 μ., πλάτος ἄνω τμήματος ἀσπίδος 0,016 μ. κάτω 0,0135 μ., πλάτος κατὰ τὸ μέσον 0,006 μ.

Ἐκ λεπτοῦ χρυσοῦ ἐλάσματος σχηματίζοντος ὀκτώσχημον ἀσπίδα, ἄνωθεν τῆς ὁποίας ἐξέχει κόμβος, ἴσως κεφαλὴ πολεμιστοῦ. Ἡ παρυφὴ τοῦ ἐλάσματος κάμπτεται πρὸς τὰ ἔσω καὶ οὕτω σχηματίζεται λεπτὴ περὶ τὴν περίμετρον ταινία πλάτους μόλις 0,0015 μ. Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἐλάσματος καλύπτεται ὑπὸ καστανοχρόου οὐσίας, εἰς τὴν ὁποίαν τερματίζεται ἡ κατὰ τὴν περίμετρον λεπτὴ ταινία τοῦ ἐλάσματος. Ἡ καστανόχρους αὕτη οὐσία ἴσως εἶναι φελλός, διότι πολλαχοῦ παρουσιάζει μικρὰ τρήματα. Ὑπετέθη ἐπίσης ὅτι εἶναι πηλός. Ὀγκοῦται κάτωθι τοῦ χρυσοῦ κόμβου ὁ ὁποῖος ὑπερέχει τῆς ἀσπίδος καὶ εἰς τὸ διωγκωμένον τοῦτο τμῆμα φέρει ὀπήν, διὰ τῆς ὁποίας τὸ ἐγκόλπιον ἀνηρτᾶτο εἰς τὸν ὅρμον.

Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐλάσματος δι' αὐλακώσεως ποικίλλεται μὲ ρόδακα, σπεῖραν καὶ κύκλους. Αὖλαξ ἐπίσης περιθέει τὸ περίγραμμα τῆς ἀσπίδος, καταλήγουσα εἰς τὸ ἄνω τμῆμα κατὰ τὰ πλάγια εἰς ἡμικύκλια.

O - 432. Χρυσᾶ στρεπτὰ βοστρύχων.
Ἐθνικόν: 9574

Πίναξ 180β,2 καὶ γ

Εὑρέθησαν κάτω τῶν ὀστῶν τοῦ κρανίου. Ἐκ λεπτοῦ χρυσοῦ σύρματος, μεγίστου πάχους 1/4 χιλιοστομέτρου.

Τὸ μεγαλύτερον ἑλίσσεται ἓξ φοράς, τὸ μικρότερον πέντε. Ἀσφαλῶς ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὰ ἄκρα τῆς κόμης. Παρ' ὅλην τὴν λεπτότητά του τὸ σύρμα εἶναι στερεόν [2].

O - 433. Κυλινδρικὸν ροπαλόσχημον κόσμημα ἐκ χρυσοῦ.
Ἐθνικόν: 8646

Πίναξ 180β,3

Μῆκος 0,029 - 0,03 μ., μῆκος κοίλου τμήματος 0,004 μ., διάμετρος μέση τῶν κυλίνδρων 0,006 μ. Κατὰ τὸ σχῆμα ὁμοιάζει πρὸς δύο κυλίνδρους ὁριζοντίως τεθειμένους καὶ ἡνωμένους κατὰ τὴν βάσιν διὰ τεμαχίου χρυσοῦ. Τὸ ἑνοῦν

1. Εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον φυλάσσονται ἐπίσης τρεῖς ψηφῖδες μικρῶν σχετικῶς διαστάσεων, αἱ ὁποῖαι ἴσως ἀνῆκον εἰς τὸν ὅρμον. Διαφέρουν τῶν λοιπῶν μόνον κατὰ τὰς διαστάσεις, αἱ ὁποῖαι ποικίλλουν ἀπὸ 0,008 - 0,012 μ. μῆκος καὶ ἀπὸ 0,0035 - 0,004 μ. εἰς πλάτος.

Ἀκόμη τρεῖς χρυσαῖ ψηφῖδες σχήματος κυλινδρικοῦ, ὅμοιαι κατὰ τὸ σχῆμα πρὸς τὰς εὑρεθείσας εἰς τὸν τάφον **Y** (Ἐθνικόν: 9583).

2. Ἀκόμη τμήματα τριῶν στρεπτῶν φυλάσσονται εἰς τὸ Μουσεῖον O - 432α. Ἓν τούτων διασῴζει τὴν ἀπόληξιν, ἡ ὁποία εἶναι ὀξεῖα.

τοὺς κυλίνδρους μικρὸν τμῆμα χρυσοῦ ἔχει ἄνω ἐπιφάνειαν κυρτὴν καὶ κάτω κοίλην.

Ὅμοιον ἐξ ἀργύρου τελείως κατιωμένον μὲ τὰς αὐτὰς σχεδὸν διαστάσεις. Μῆκος 0,03 μ., μῆκος κοίλου τμήματος 0,004 μ., μεγίστη διάμετρος 0,007 μ.

Παραβολή: Ἐκ τοῦ τάφου IV, Karo, πίν. LVIII ἀρ. 260 - 266. Ἐκεῖ ἀπεδείχθησαν ὅτι ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν στερέωσιν καὶ τὸ τάνυσμα τετραπλεύρων χρυσῶν ταινιῶν.

Ο - 434. Χρυσοῦν κάλυμμα κεφαλῆς περόνης.
Ἐθνικόν: 8642

Πίναξ 182β,1

Διάμετρος κύκλου βάσεως ὡς διεσώθη 0,042 - 0,045 μ. Ἴσως ἀρχικῶς προτοῦ παραμορφωθῇ νὰ ἦτο 0,043 μ. Διάμετρος κύκλου κορυφῆς 0,011 - 0,013 μ.

Ἔχει σχῆμα ἀνθόσχημον κωνικὸν μὲ βάσιν στρογγύλην καὶ κορυφὴν ἀποκεκομμένην. Τὸ κύριον σῶμά του σχηματίζεται ὑπὸ πετάλων, τὰ ὁποῖα κρέμανται ἐκ τοῦ κύκλου τῆς κορυφῆς, περιβάλλονται δὲ κάτω ὑπὸ μεγαλυτέρου κύκλου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶναι σχεδιασμένα. Τὰ πέταλα, δέκα ἐξ τὸν ἀριθμόν, περιγράφονται ὑπὸ ἐκτύπου γραμμῆς, ἐνῷ μεταξύ των ἐχαράχθη λεπτὴ αὖλαξ, ἡ ὁποία εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν φαίνεται ὡς ἔκτυπος γραμμή. Τὸ κάτω τμῆμα τῶν πετάλων ἀπεκόπη καὶ τὰ περιγράμματα τῆς ὀπῆς ἐπιέσθησαν πρὸς τὰ ἔσω. Ἐπίσης καὶ τὰ μεταξὺ τῶν ἄκρων τῶν πετάλων καὶ τοῦ περιβάλλοντος κύκλου τμήματα ἀπεκόπησαν. Οὕτω δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωσις ἐργασίας ἀνοικτῆς. Τὸ ὅλον ἐγένετο ἐξ ἑνὸς φύλλου χρυσοῦ, τὰ ἄκρα τοῦ ὁποίου ἄνω καὶ κάτω ἐστράφησαν πρὸς τὰ ἔσω καὶ πέριξ χαλκοῦ σύρματος, τὸ ὁποῖον προσέδιδε στερεότητα. Οἱ κύκλοι κοσμοῦνται μὲ μικρὰς παραλλήλους ἐκτύπους γραμμάς. Ἴσως τὸ κόσμημα νὰ μιμῆται «νούφαρον». Λεπτοτάτη ἐργασία. Φαίνεται ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν περόνην Ο - 435, ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς τῆς ὁποίας εὑρέθη (πίν. 165α).

Ο - 435. Χρυσοῦν ἔλασμα κεφαλῆς περόνης.
Ἐθνικόν: 8641

Πίναξ 182β,2

Διάμετρος λαιμοῦ 0,016 μ., ἄνω κυκλικοῦ ἀνοίγματος ±0,031 μ., ἀλλὰ δὲν σῴζεται πλήρως καὶ ἀρχικῶς θὰ ἦτο μεγαλύτερον καὶ θὰ προσηρμόζετο εἰς τὸν κύκλον τοῦ καλύμματος.

Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν Ο - 434. Ἀπὸ κυκλικοῦ λαιμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐχρησίμευεν ὡς βάσις, ἀνοίγει πρὸς τὰ ἄνω ἄνθος μὲ πολλὰ πέταλα, εἰς τὸ κάτω τμῆμα τῶν ὁποίων ἔχομεν τριγωνικὰς ἐγκοπὰς καὶ εἰς τὸ ἄνω ἔκτυπα δισκάρια. Ὁ λαιμὸς κοσμεῖται διὰ παραλλήλων ἐκτύπων γραμμῶν.

Διὰ τοῦ λαιμοῦ διήρχετο περόνη, μέρος τῆς ὁποίας διεσώθη. Εἶναι ἐξ ἀργύρου καὶ πολὺ ὠξειδωμένη. Διεσώθη εἰς μῆκος 0,10 μ. καὶ ἡ διάμετρός της ἀνέρχεται εἰς 0,008 μ.

Παραβολή: Ἐκ τοῦ τάφου III, Karo, πίν. XXXI ἀρ. 76 «Silbernadel mit goldener Blüte».

Ο - 436. Χρυσαῖ ψηφῖδες.
Ἐθνικόν: 8648

Πίναξ 179γ, ἄνω

Ἐκ λεπτοῦ μικροσκοπικοῦ χρυσοῦ ἐλάσματος διπλωθέντος ὥστε νὰ σχηματισθῇ τετράπλευρος ψηφὶς σχήματος πεπιεσμένου κυλίνδρου μήκους 0,004 μ. καὶ πλάτους 0,003 μ.

Διεσώθησαν δέκα ἓξ ψηφῖδες ἀποτελοῦσαι μικρότατον ὅρμον ἢ καὶ δακτύλιον.

Ο - 437. Χρυσᾶ κομβία.
Ἐθνικόν: 9572

Πίναξ 182γ

Ἑπτὰ κομβία διαφόρων διαστάσεων, ἐξ ὧν τὰ ἓξ φέρουν ἔκτυπον διακόσμησιν καὶ τὸ ἕβδομον εἶναι ἀκόσμητον. Ἡ διακόσμησις τῶν κομβίων εἶναι σχεδὸν ἡ αὐτὴ καὶ ἀποτελεῖται ἐκ στιγμῶν κατὰ τὴν περιφέρειαν καὶ μεταξὺ φύλλων, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν ρόδακα καὶ ἀποτελοῦν τὸ κύριον διακοσμητικὸν στοιχεῖον.

Διάμετρος ἀπὸ 0,012 - 0,015 μ., τὸ ἀκόσμητον ἔχει διάμετρον 0,01 μ.

Παραβολή: Karo, πίν. LXII, ἐκ τοῦ τάφου V.

* * *

Ο - 312. Χαλκῆ περόνη μὲ κεφαλὴν ἐξ ὀρείας κρυστάλλου.

Ἐθνικόν: 8635

Πίναξ 182α,1

Εὑρέθη ἐπὶ τοῦ στήθους.

Περόνη ἐκ χαλκοῦ διασωθεῖσα εἰς μῆκος 0,16 μ. ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, ἡ ὁποία εἶναι ἐξ ὀρείας κρυστάλλου.

Ἡ κεφαλὴ ἔχει σχῆμα σφαιρικόν, διωγκωμένον κατὰ τὰ πλάγια καὶ φέρει ὀκτὼ ραβδώσεις. Κατὰ τοὺς δύο πόλους ἔχει ὀπήν, διὰ τῆς ὁποίας διήρχετο ἡ περόνη.

Ἡ ὀπὴ ἔχει κυκλικὸν περιχείλωμα πλάτους 0,004 μ. καὶ διάμετρον 0,007 μ.

Ὕψος κεφαλῆς 0,044 μ., μεγίστη διάμετρος 0,056 μ., διάμετρος περόνης 0,01 μ. ἄνω καὶ κατὰ τὸ ἄκρον 0,007 μ.

Παραβολή: Ἐκ τοῦ τάφου ΙΙΙ, Karo, πίν. XXXI ἀρ. 103, ὅπου περισσότερον τεχνική.

Ο - 313. Περόνη χαλκῆ μὲ κεφαλὴν ὀρείας κρυστάλλου.

Ἐθνικόν: 8636

Πίναξ 182α,2

Εὑρέθη ἄνω τοῦ δεξιοῦ ὤμου τοῦ σκελετοῦ μὲ τὸν ρόδακα καὶ τὴν περόνην ἀρ. Ο - 435.

Ἡ χαλκῆ περόνη, στρογγύλη βεβαίως, διεσώθη εἰς μῆκος 0,104 μ. καὶ ἔχει μεγίστην διάμετρον 0,008 μ.

Ἡ διάτρητος κεφαλὴ ἐξ ὀρείας κρυστάλλου εἶναι σφαιρικὴ καὶ λεία, ἀρίστης κατεργασίας. Τόσον λεία ὥστε τὸ εἰς αὐτὴν τμῆμα τῆς περόνης φαίνεται καλῶς. Κατὰ τοὺς δύο πόλους ὀπαὶ διὰ τὴν περόνην συνδεόμεναι διὰ τρήματος, τὸ ὁποῖον ἐγένετο διὰ περιστρεφομένου κυλινδρικοῦ λεπτοῦ ἐργαλείου ἀπὸ τοὺς δύο πόλους, διὰ τοῦτο ἡ φορά του δὲν εἶναι εὐθεῖα.

Διαστάσεις κεφαλῆς: ὕψος 0,037 μ., διάμετρος 0,043 μ.

Παραβολή: Karo, πίν. XXXI ἀρ. 104, τάφος ΙΙΙ.

Ο - 314. Χαλκῆ περόνη μὲ κεφαλὴν ἐξ ὀρείας κρυστάλλου.

Ἐθνικόν: 8637

Πίναξ 182α,3

Περόνη ἐκ χαλκοῦ διασωθεῖσα εἰς μῆκος 0,055 μ. Μικρὸν αὐτῆς τμῆμα διασῴζεται εἰς τὸ τρῆμα τῆς κεφαλῆς. Αὕτη εἶναι ἐξ ὀρείας κρυστάλλου, ἔχει σχῆμα κλειστὸν κροκόσχημον καὶ ποικίλλεται ὑπὸ δέκα ἓξ ραβδώσεων. Ἄνω ἀπολήγει εἰς χαμηλὸν λαιμὸν δημιουργούμενον περὶ ὀπὴν διαμέτρου 0,003 μ. Περὶ τὴν ὀπὴν εἶναι ὁρατὰ ἴχνη τοῦ κυλινδρικοῦ ἐργαλείου, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἐξέφυγε τῆς κανονικῆς του τροχιᾶς καὶ ἐχάραξε τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ περιχειλώματος.

Ὕψος κεφαλῆς μετὰ λαιμοῦ 0,034 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,004 μ., διάμετρος μεγίστη 0,029 μ., διάμετρος λαιμοῦ 0,014 μ.

Παραβολή: Πρὸς τὰ λεγόμενα σκῆπτρα ἐκ τοῦ τάφου ΙΙΙ, Karo, πίν. XXXI περισσότερον κατειργασμένα. Τώρα ἀποδεικνύονται ἀσφαλῶς ὡς περόναι [1].

* * *

Ο - 459. Κύμβη ἐξ ὀρείας κρυστάλλου.

Ἐθνικόν: 8638

Πίνακες 183 - 185 Τομή, εἰκ. 22

Μῆκος μέγιστον 0,132 μ., μῆκος φιάλης ἐξωτερικῶς 0,11 μ., ἐξωτερικὸν πλάτος μέγιστον 0,071 μ., ἐλάχιστον πλάτος παρὰ τὴν προχοὴν 0,033 μ., πλάτος ἄκρου προχοῆς 0,036 μ.

Ὕψος ἐξωτερικὸν 0,042 - 0,047 μ., προβολὴ λαβῆς - κεφαλῆς 0,032 μ., προεξοχὴ ράμφους ἐντὸς φιάλης 0,011 μ., διάμετρος κύκλου ὀφθαλμοῦ 0,003 μ., πλάτος ράμφους 0,009 μ., πάχος προβαλλομένου ράμφους 0,005 - 0,008 μ. Τὸ πάχος τοῦ κρυστάλλου κατὰ τὸ χεῖλος ποικίλλει εἰς διάφορα μέρη: κάτω ράμφους 0,007 - 0,008 μ., κατὰ τὸ εὐρύτερον ἄνοιγμα 0,005 μ., πρὸς τὴν προχοὴν 0,003 μ., προχοῆς ἐξωτερικὸν χεῖλος 0,0045 μ., πάχος μέγιστον κεφαλῆς νήσσης 0,016 μ., πάχος λαιμοῦ κάτω κεφαλῆς 0,014 μ., κατὰ τὴν ρίζαν 0,021 μ., πάχος λαιμοῦ κατὰ τὸ κέντρον 0,012 μ.

Εὑρέθη τεμαχισμένον κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν μεταξὺ τῶν θραυσμάτων τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν Ο - 193 πιθοσχήμου ἀγγείου (πίν. 167α καὶ β). Συνεκολλήθη προχείρως ὑπὸ τοῦ συγκολλητοῦ Ἀργύρη Μαρίνη καὶ τελικῶς ὑπὸ τοῦ τεχνίτου Μαυραγάνη.

1. Τρία μικρὰ τμήματα ἀνήκοντα ἴσως εἰς δακτυλίους φυλάσσονται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον, εἶναι ὅμως πολὺ μικρὰ διὰ νὰ εἶναι χρήσιμα (πίν. 180γ).

Ἐκ τοῦ σχήματος κατατάσσεται εἰς τὰ ἐλλειψοειδῆ φιαλίδια μετὰ πλαγίας προχοῆς καὶ λαβῆς ἔναντι τῆς προχοῆς.

Ἐδημιουργήθη ἐξ ἑνὸς τεμαχίου κρυστάλλου καὶ θὰ ἐθραύσθη ὅτε ἐβυθίσθη ἡ στέγη ὑπὸ καταπεσόντος σχιστολίθου (πίν. 167α). Ὡς ἐκ βάσεως κυρτοῦται πρὸς τὰ πλάγια διὰ νὰ σχηματίσῃ τὴν πλευράν, ἡ ὁποία φέρεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν κάπως ἐξέχουσαν προχοὴν μὲ ἀποτετμημένον τὸ ἄκρον, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὴν λαβήν.

Τὸ μεταξὺ τοῦ λαιμοῦ καὶ τῆς κεφαλῆς

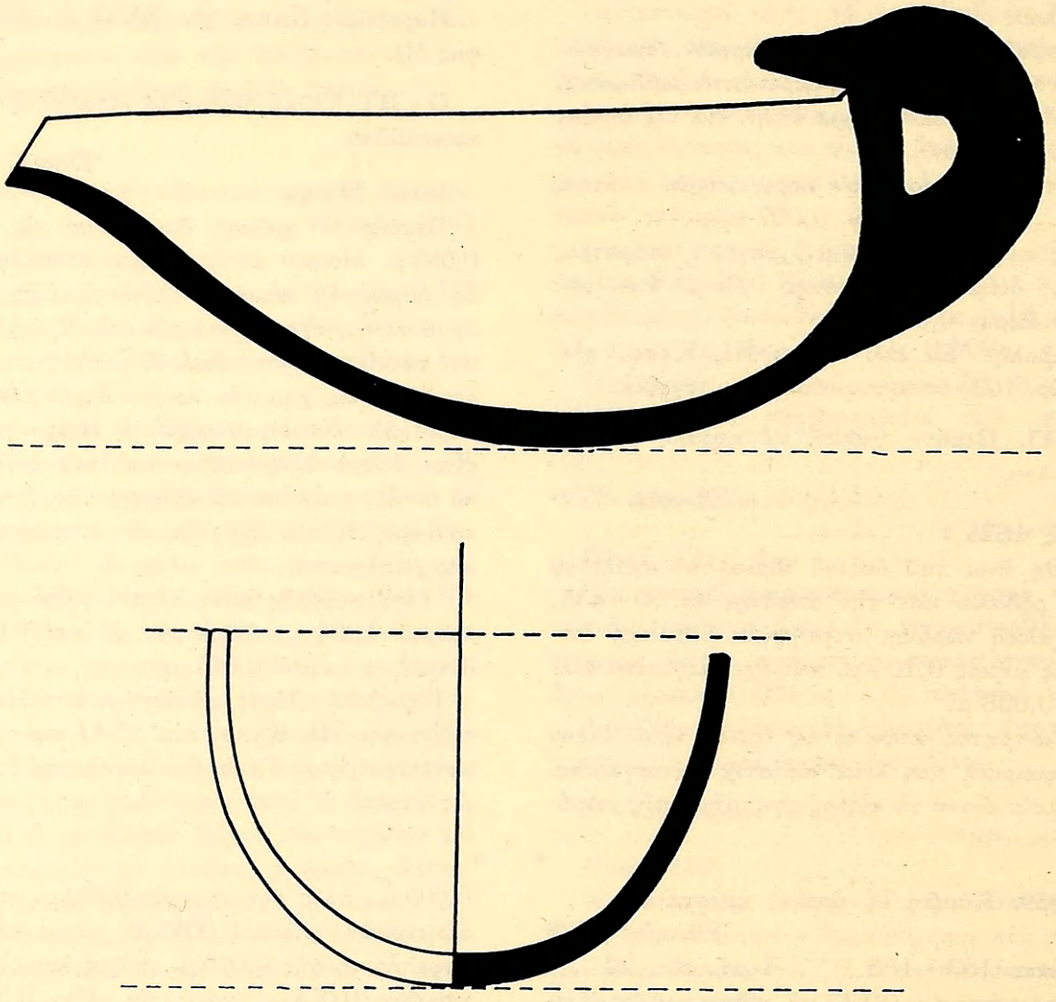

Εἰκ. 22. Κύμβη ἐκ τοῦ τάφου Ο.

τούτου τὰ θραύσματα παρουσιάζουν ἀνώμαλα σχήματα καὶ ἄκρα. Ἐλλείπουν μικρὸν τριγωνικὸν τεμάχιον τοῦ χείλους μεγίστου μήκους 0,04 μ. καὶ πλάτους κατὰ τὸ χεῖλος 0,015 μ. καὶ ἕτερον μικρὸν τμῆμα εἰς τὸ σῶμα τῆς κύμβης (0,005 μ.).

Ἡ βάσις τοῦ φιαλιδίου εἶναι ἀπεστρογγυλευμένη κάπως ἀμελῶς, διὰ τοῦτο καὶ τὸ δοχεῖον κλίνει πρὸς τὴν λαβήν. Ἡ γραμμὴ τῆς τμῆμα τῆς ὀρείας κρυστάλλου ἀπεκόπη καὶ ἀφῃρέθη, τοῦτο δὲ ἐγένετο τῇ βοηθείᾳ περιστρεφομένου κυλινδρικοῦ τρυπάνου, ἴχνη τοῦ ὁποίου φαίνονται εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πλευρὰν τῆς λαβῆς. Οὐδὲν ἴχνος ἐργαλείου φαίνεται ἀλλαχοῦ. Τὸ χεῖλος εἶναι πεπλατυσμένον, ἀκόμη δὲ καὶ τὸ ἄκρον τῆς προχοῆς, τὸ ὁποῖον ἐκ τοῦ χείλους φέρεται πρὸς τὸ τέρμα του δι' ἐλαφρᾶς καμπύλης ἀποκλίσεως. Ἡ λαβὴ εἰς σχῆμα λαιμοῦ καὶ

κεφαλῆς νήσσης παρουσιάζει ἀξιοθαύμαστον τεχνικὴν ἱκανότητα. Ἡ πρὸς τὸν λαιμὸν διόγκωσις τῶν σιαγόνων ὡς καὶ ὁ θόλος τοῦ κρανίου ἐδηλώθησαν πλαστικῶς κατὰ θαυμαστὸν τρόπον ὡς καὶ ἡ διάκρισις τοῦ μετώπου καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ μετάβασις εἰς τὸ πεπλατυσμένον ἄκρον. Ὁ διὰ κύκλου δηλούμενος ὀφθαλμὸς μὲ τὸν κανθὸν δηλούμενον διὰ μικρῶν γραμμῶν εἰς τὰ πλάγια, ὡς καὶ αἱ κλεισταὶ σιαγόνες, δηλωθεῖσαι διὰ βαθυτέρας γραμμῆς, προσδίδουν εἰς τὴν κεφαλὴν ἄφθαστον φυσικότητα. Τὸ βύθισμα τὸ περιβάλλον τὸν στρογγύλον ὀφθαλμὸν αἰχμαλωτίζει τὸ φῶς καὶ προσδίδει οὕτω ζωηρότητα εἰς τὴν κεφαλήν. Σημειωτέον ὅτι ἡ κάτω τῶν σιαγόνων ἐπιφάνεια δὲν εἶναι τόσον ἐπιμελῶς ἐξειργασμένη. Ἡ ἐξωτερικὴ ὅμως καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ φιαλιδίου ἔχουν λειανθῆ τελειότατα. Ἡ ὅλη ἐργασία βεβαίως θὰ ἐγένετο δι' abrasive κατὰ τὸ τελικὸν στάδιον, ἡ δὲ κοίλανσις τῆς κρυστάλλου ἐγένετο διὰ τῆς μεθόδου τοῦ κυλινδρικοῦ τρυπάνου, τὴν ὁποίαν περιέγραψαν ἀρχικῶς ὁ Evans καὶ ὁ Seager.

Βεβαίως ἔχομεν δείγματα ἐξ Αἰγύπτου. Ἡ ὅλη ὅμως κατεργασία εἶναι τόσον ἐπιμεμελημένη, ὥστε πρέπει νὰ ἀποδοθῆ εἰς ἔμπειρον καλλιτέχνην προφανῶς ἐκ Κρήτης καὶ τὸ φιαλίδιον πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐξαίρετον ἔργον μινωικῆς τέχνης. Τὸ ὡραιότατον ἐκ Κάτω Ζάκρου ρυτὸν καὶ αἱ ἐκ κρυστάλλου κεφαλαὶ περονῶν ἀποδεικνύουν τὸν βαθμὸν τῆς ἐξελίξεως τῆς κατεργασίας τῆς κρυστάλλου κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ τὴν προτίμησιν διὰ τὸ ὑλικὸν αὐτό.

Ο - 460. Ψηφῖδες ἐκ σαρδίου.
Ἐθνικόν: 8654

Πίναξ 186α,1

Περιδέραιον ἐξ ἐννέα ψήφων ἐκ σαρδίου σχήματος ἐλλειψοειδοῦς, μὲ ὁριζόντιον τρῆμα κατὰ τὸ μῆκός των. Τὸ μῆκός των ποικίλλει ἀπὸ 0,009 - 0,015 μ., καὶ ἡ διάμετρός των, κατὰ τὸ μέσον τοῦ μήκους, ἀπὸ 0,004 - 0,006 μ. Τὸ τρῆμα ἐγένετο ἐκ τῶν δύο ἄκρων.

Παραβολή: Karo, πίν. XXV ἀρ. 111, 114, 115, ἐκ τοῦ τάφου III.

Ο - 461. Περιδέραιον ἐκ δέκα ἑπτὰ ψηφίδων ἡμιπολυτίμων λίθων.
Ἐθνικόν: 8655

Πίναξ 186α,3

Ἐκ τούτων δέκα τρεῖς (ἕνδεκα ἐκ σαρδίου, μία ἐξ ὀρείας κρυστάλλου καὶ μία ἐξ ἀμεθύστου) ἔχουν σχῆμα σφαιρικὸν πεπλατυσμένον, μία ἐξ ἀμεθύστου εἶναι τρίπλευρος μὲ κυκλικὰς ἐπιφανείας, μία ἐξ ἀμεθύστου ἐλλειψοειδὴς μὲ ἀποτόμως τεμνόμενα ἄκρα, μία ἐξ ὀρείας κρυστάλλου ἐλλειψοειδής, ἓν τεμάχιον τετράπλευρον ὀρείας κρυστάλλου.

Αἱ σφαιρικαὶ ψηφῖδες ποικίλλουν εἰς μῆκος ἀπὸ 0,009 - 0,013 μ. καὶ εἰς διάμετρον ἀπὸ 0,005 - 0,009 μ. Ἡ ἐλλειψοειδὴς ἐξ ὀρείας κρυστάλλου ἔχει μῆκος 0,021 μ. καὶ διάμετρον μεγίστην 0,01 μ. Τὸ ἐξ ὀρείας κρυστάλλου τεμάχιον ἔχει μῆκος μέγιστον 0,012 μ.

Εἰς τὸ κέντρον τοῦ ὅρμου ἐτέθη ἡ μετὰ γλυφῆς ψῆφος Ο - 464.

Ο - 462. Ψηφῖδες ἐκ σαρδίου.
Ἐθνικόν: 8653

Πίναξ 186α,2

Περιδέραιον ἐκ τριάκοντα ὀκτὼ ψήφων ἐκ σαρδίου, σχήματος σφαιρικοῦ πεπλατυσμένου. Τὸ μῆκός των ποικίλλει ἀπὸ 0,004 - 0,007 μ. ἡ δὲ διάμετρος ἀπὸ 0,005 - 0,008 μ. (εἰς τὸν πίνακα εἰκονίζονται 37 ψῆφοι).

Ο - 463. Σφενδόνη ἐξ ὀρείας κρυστάλλου.
Ἐθνικόν: 8652

Πίναξ 186 ἄνω

Μῆκος μέγιστον 0,023 μ., πλάτος μέγιστον 0,017 μ., πάχος μέγιστον 0,004 μ.

Ἐλλειψοειδὲς τεμάχιον ὀρείας κρυστάλλου ἐπιπεδόκυρτον, σχήματος σφενδόνης. Οὐδεμίαν διακόσμησιν φέρει καὶ δὲν ἔχει τρῆμα.

Ο - 464. Γλυπτὴ ψηφίς.
Ἐθνικόν: 8656

Πίναξ 187

Μῆκος μέγιστον 0,016 μ., πλάτος μέγιστον 0,011 μ., πάχος 0,009 μ.

Ἐκ σαρδίου. Φέρει πρὸς ἀνάρτησιν ὁριζόντιον τρῆμα. Ὀπισθία ὄψις τριγωνικὴ ἀμφικλινής. Ἡ προσθία ὄψις εἶναι ἐλαφρῶς κυρτή. Ἐπ' αὐτῆς ἐχαράχθη διακοσμητικὸν στοιχεῖον, ἀποτελούμενον, ὡς φαίνεται, ἀπὸ δύο ἐπάλληλα θαλάσσια κελύφη. Πλάτος διακοσμουμένης ἐπιφανείας 0,011 μ., ὕψος 0,01 μ. (ὅρα καὶ θέσιν εἰς ὅρμον). Ἐργασία καλή. Ἡ φωτογραφία εἶναι τοῦ ἀποτυπώματος.

Κατὰ τὴν Καν Ἀ. Σακελλαρίου ἐπὶ τῆς ψηφῖδος ἔχομεν ἐσχηματοποιημένην παράστασιν «δύο

σηπιῶν διατεταγμένων παραλλήλως καὶ κατ' ἀντιθέτους διευθύνσεις. Τὸ σῶμα ἀποδίδεται δι' ἀτρακτοειδοῦς σχήματος καὶ οἱ πόδες διὰ μικρῶν γραμμῶν ἐκφυομένων ἀπὸ τοῦ πλατυτέρου ἄκρου»[1].

* * *

Ο - 332. Ὅρμος ἐξ ἠλέκτρου.

Ἐθνικόν: 8657

Πίναξ 186β

119 ψηφῖδες ἐξ ἠλέκτρου κατὰ τὸ πλεῖστον σχήματος σφαιρικοῦ πεπλατυσμένου. Μόνον μία ψηφὶς ἔχει σχῆμα ἀμφικωνικόν. Αἱ διαστάσεις των ποικίλλουν ἀπὸ ὕψους ἢ πάχους 0,004 μ. μέχρι 0,013 μ. καὶ ἡ διάμετρος ἀπὸ 0,006 μ. μέχρι 0,019 μ. Ἡ ἀμφικωνικὴ ψηφὶς ἔχει ὕψος 0,017 μ. καὶ διάμετρον 0,021 μ.

Μετὰ τῶν ψηφίδων εὑρέθησαν καὶ τρία τετράπλευρα πλακίδια γνωστὰ ὡς «spacers» εἰς τὴν βόρειον εὐρωπαϊκὴν ἀρχαιολογίαν. Ἐκ τούτων τὸ ἓν σχεδὸν διεσώθη πλήρως· ἐλλείπει μόνον μικρὸν τεμάχιον εἰς μίαν τῶν μακρῶν πλευρῶν. Ἔχει τρήματα ἐσωτερικά, τὰ ὁποῖα βαίνουν καθέτως πρὸς τὸ πλάτος τοῦ τεμαχίου καὶ ἀπὸ τὴν μίαν τῶν στενῶν πλευρῶν πρὸς τὴν ἑτέραν παραλλήλως πρὸς τὸν ἄξονα μήκους. Δι' αὐτῶν θὰ ἐστερεοῦντο εἰς τὸν ὅρμον τῶν ψηφίδων. Μῆκος 0,043 μ., πλάτος 0,028 μ., πάχος 0,009 μ. Τὸ δεύτερον τετράπλευρον τεμάχιον εἶχε θραυσθῆ εἰς τρία τμήματα, τὰ ὁποῖα συνεκολλήθησαν. Ἔχει τέσσαρα τρήματα· τὸ τρίτον διασώζει τὸ ἀρχικὸν μῆκος καὶ τὸ πλάτος εἰς τὸ ἓν ἄκρον. Μῆκος 0,048 μ., πλάτος 0,027 μ., πάχος 0,0095 - 0,01 μ. Τὰ τρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν ἄνω ὄψιν τῆς στενῆς πλευρᾶς.

Φαίνεται ὅτι τὰ τετράπλευρα αὐτὰ τεμάχια ἐτίθεντο κατ' ἀποστάσεις εἰς τὸν ὅρμον διὰ νὰ συγκρατοῦν τὰς ψηφῖδας εἰς τὴν θέσιν των καὶ νὰ ἀποφεύγεται οὕτω ἐμπλοκή. Διὰ τοῦτο καὶ λέγονται «spacers».

Παραβολή: Karo, πίν. XXV ἀρ. 101 καὶ πίν. LVII, ἀρ. 513 ἐκ τοῦ τάφου IV διὰ τὰ πλακίδια.

Εἰκ. 23. Τομὴ σφονδυλίων ἐκ πηλοῦ τοῦ τάφου Ο.

1. Α. Σακελλαριου, CMS I, σ. 15.

Ο - 526. Σφονδύλια.

Ἐθνικόν: 8661

Πίναξ 189β Τομή, εἰκ. 23

Κατὰ τὴν ἔκθεσιν τῆς ἀνασκαφῆς, «εὑρέθησαν κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν ἐπὶ τοῦ τοιχαρίου τῆς ἐπενδύσεως κάτωθεν τοῦ ὕψους τῆς στέγης». Ἐκ τούτων 14 εἶναι ἐκ πηλοῦ ὠπτημένου καὶ 4 λίθινα. Τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 14 καὶ 4 εἶναι ἐκ στεατίτου καὶ τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 3 καὶ 7 ἐκ μετεωρίτου λίθου. Πάντα φέρουν τρήματα κατὰ τὸν κάθετον ἄξονα. Διαστάσεις καὶ σχήματα.

ἀρ. 1. Ἀμφικωνικὸν ἐκ πηλοῦ ὠπτημένου. Ὕψος 0,012 μ., διάμετρος 0,017 μ.

ἀρ. 2. Ἀγγειόσχημον ἐκ πηλοῦ, ἐστιλβωμένον. Ὕψος 0,017 μ., διάμετρος 0,016 μ.

ἀρ. 3. Κωνικὸν ἐκ λίθου, τρῆμα εὐθύ. Ὕψος 0,016 μ., διάμετρος κορυφῆς 0,009 μ. βάσεως 0,015 μ.

ἀρ. 4. Κωνικὸν ἐκ στεατίτου, τρῆμα εὐθύ, πλευρὰ καμπυλουμένη πρὸς πλατεῖαν βάσιν. Ὕψος 0,018 μ., διάμετρος κορυφῆς 0,009 μ. βάσεως 0,015 μ.

ἀρ. 5. Ἀμφικωνικὸν ἐκ πηλοῦ κιτρίνου. Ὕψος 0,19 μ., διάμετρος μεγίστη 0,024 μ.

ἀρ. 6. Ἀγγειόσχημον ἐκ πηλοῦ ἀμαυροῦ. Φέρει αὐλακωτὴν διακόσμησιν, κατὰ τὸν ὦμον ἐλλειψοειδῆ, ἄνω καὶ κάτω τοῦ ὤμου ἐκ παραλλήλων λοξῶν γραμμῶν. Ὕψος 0,024 μ., διάμετρος κατὰ τὸν ὦμον 0,026 μ. ὀπῆς 0,005 μ.

ἀρ. 7. Κωνικὸν ἐκ λίθου. Τρῆμα εὐθύ. Ὕψος 0,024 μ., διάμετρος βάσεως 0,026 μ. κορυφῆς 0,015 μ. ὀπῆς 0,004 μ.

ἀρ. 8. Ἀμφικωνικὸν ἐκ πηλοῦ, ἐστιλβωμένον. Ὕψος 0,029 μ., διάμετρος μεγίστη 0,033 μ. ὀπῆς 0,007 μ.

ἀρ. 9. «Κουβαρίστρα» ἐκ πηλοῦ μὲ κοῖλον λαιμὸν καὶ πεπλατυσμένα ἄνισα ἄκρα. Ὀπὴ ἐκ τοῦ πλατυτέρου στενοῦται πρὸς τὸ ἕτερον ἄκρον, ὅπου ἐδημιουργήθη περιχείλωμα. Ὕψος 0,027 μ., διάμετρος ἄκρων 0,034 μ. καὶ 0,031 μ. ὀπῆς 0,009 μ. καὶ 0,013 μ.

ἀρ. 10. Ἀμφικωνικὸν ἐκ πηλοῦ, ἐστιλβωμένον. Ὕψος 0,027 μ., μεγίστη διάμετρος 0,033 μ. ὀπῆς 0,006 μ.

ἀρ. 11. Ἀρτόσχημον μὲ βάσιν εἰσέχουσαν κατὰ τὴν ὀπήν. Ἐκ πηλοῦ, ἐστιλβωμένον. Ὕψος 0,019 μ., διάμετρος βάσεως 0,032 μ. ὀπῆς 0,007 μ.

ἀρ. 12. Κωνικὸν ἐκ πηλοῦ ἡμικατεστραμμένον. Ὕψος 0,024 μ., διάμετρος βάσεως ±0,032 μ. ὀπῆς 0,005 μ.

ἀρ. 13. Ἀγγειόσχημον ἐκ πηλοῦ, ἐστιλβωμένον. Ὕψος 0,025 μ., μεγίστη διάμετρος κατὰ τὸν ὦμον 0,026 μ. ὀπῆς 0,005 μ.

ἀρ. 14. Κωνικὸν ἐκ στεατίτου. Ὕψος 0,022 μ., διάμετρος βάσεως 0,027 μ., κορυφῆς 0,014 μ. ὀπῆς 0,005 μ.

ἀρ. 15. Ἀγγειόσχημον ἐκ πηλοῦ, ἐστιλβωμένον. Βάσις ἀπεστρογγυλευμένη. Ὕψος 0,025 μ., διάμετρος ἄνω 0,012 μ. ὀπῆς 0,004 μ.

ἀρ. 16. Κωνικὸν πήλινον μὲ ἀπεστρογγυλευμένην βάσιν. Ὕψος 0,016 μ., διάμετρος βάσεως 0,016 μ. ὀπῆς 0,003 - 0,004 μ.

ἀρ. 17. Κωνικὸν μὲ ἀπεστρογγυλευμένην βάσιν. Ὕψος 0,013 μ., διάμετρος βάσεως 0,013 μ. ὀπῆς 0,003 μ.

ἀρ. 18. Κωνικὸν μὲ ἀπεστρογγυλευμένην βάσιν, ἀπολεπισμένον. Ὕψος 0,011 μ., διάμετρος βάσεως 0,012 μ. ὀπῆς 0,003 μ.

* * *

Ο - 520. Τεμάχια ἐλεφαντοστοῦ.

Ἐθνικόν: 9570

Πίναξ 188

Ἐκ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου Ο προέρχονται περὶ τὰ 70 μικρὰ τεμάχια ἐλεφαντοστοῦ· τινὰ ἐξ αὐτῶν φαίνεται ὅτι ἀνῆκον εἰς πλακίδιον, τὸ ὁποῖον ἔφερε ἐγχάρακτον διακόσμησιν περιλαμβάνουσαν σπειροειδῆ στοιχεῖα. Τὸ εἰς τὸν πίνακα εἰκονιζόμενον μεγαλύτερον τεμάχιον συγκολληθὲν ἐκ πολλῶν μικροτέρων ἔχει μῆκος 0,075 μ. καὶ ὕψος 0,045 μ. Ὅλα σχεδὸν τὰ τεμάχια εἰς τὴν ὀπισθίαν ὄψιν φέρουν ἐγχαράκτους γραμμὰς ὑποβοηθητικὰς διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ πλακιδίου ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου, τὸ ὁποῖον θὰ ἐκόσμει.

* * *

Ο - 521. Τμῆμα μύκητος ἐξ ἐλέφαντος.

Ἐθνικόν: 9571

Πίναξ 189α

Δυστυχῶς δὲν διεσώθη πλήρως· τὸ διασωθὲν τμῆμα τῆς περιφερείας ἀνέρχεται εἰς 0,08 μ.

ΤΑΦΟΣ **ΠΙ** (πίν. 190 καὶ εἰκ. 24)

Ὁ μικρὸς τάφος **Π** εὑρέθη σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου κάτωθεν τοῦ ὑποστρώματος τῆς σημερινῆς ὁδοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀρχική του ἐπίχωσις μέχρι τοῦ δαπέδου εἶχε ταραχθῆ καὶ συμπιεσθῆ ἰσχυρῶς. Τὸ δάπεδον ἦτο ἐπεστρωμένον μὲ χάλικας, ὡς συνήθως, ἐπ' αὐτοῦ δ' εὑρέθησαν τὰ ὀστᾶ ἑνὸς καὶ μόνου λειψάνου, πιθανῶς παιδίου καὶ τέσσαρα ἀγγεῖα, τὰ κτερίσματά του. Ἡ κατεύθυνσις τοῦ τάφου εἶναι ἀπὸ τὰ ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ. καὶ αἱ κατὰ προσέγγισιν διαστάσεις του ἀνέρχονται εἰς 1,80 μ. καὶ 0,96 μ.· τὸ δάπεδόν του εἶναι μόλις 0,95 μ. ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἀσφαλτοστρώτου ὁδοῦ, ἡ ὁποία καλύπτει τὸν τάφον.

Ὁ σκελετὸς (πίν. 190) ἔκειτο ἐκτάδην μὲ μικρὰν κλίσιν τοῦ κορμοῦ πρὸς τὰ δεξιά, μὲ τὰς χεῖρας τεταμένας κατὰ μῆκος τοῦ κορμοῦ. Τὰ κάτω σκέλη ἐπίσης ἦσαν τεταμένα. Ἡ κεφαλή, ἀρχικῶς ἐπὶ ταπεινοῦ ἐκ πηλοῦ προσκεφαλαίου, ἐκύλισεν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παρειᾶς, ἀφοῦ οἱ μυῶνες οἱ ὁποῖοι τὴν συνεκράτουν διελύθησαν. Τὰ κτερίσματα εἶχον ἀποτεθῆ πέραν τῶν ποδῶν τοῦ λειψάνου πρὸ τῆς μιᾶς τῶν στενῶν τοῦ τάφου πλευρῶν (τῆς ΒΔ.). Ἡ τοιαύτη ἀπόθεσις τῶν κτερισμάτων, πέραν δηλαδὴ τῶν ποδῶν, παρετηρήθη καὶ εἰς τοὺς τάφους **Ε, Ι, Ν** καὶ **Ο.**

ΤΑ ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ

Π - 217. Πρόχους.

Ναύπλιον: 13389

Πίναξ 191α

Ὕψος 0,25 μ., διάμετρος 0,232 μ., διάμετρος στομίου 0,096 - 0,105 μ., διάμετρος βάσεως 0,071 μ., περίμετρος 0,72 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,30 μ., περίμετρος χείλους 0,32 μ.· λαβή: ἄνοιγμα 0,027 μ., ὕψος 0,05 μ.

Συμπεπληρωμένη εἰς μικρὸν τμῆμα κατὰ τὸν λαιμὸν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς ὑποκίτρινος μετὰ πολλῶν τριμμάτων χαλαζίου καὶ λιθαρίων.

Βάσις πεπλατυσμένη, ἀσταθής, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος, στόμιον ἐλαφρῶς ἐλλειψοειδές, λαβὴ κατακόρυφος κυλινδρική, ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ μέσου ὕψους τοῦ λαιμοῦ, καταλήγει εἰς τὸν ὦμον.

Ἀκόσμητος.

Π - 218. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13433

Πίναξ 191γ,2

Ὕψος 0,132 - 0,142 μ., διάμετρος στομίου 0,161 μ., διάμετρος βάσεως 0,083 - 0,085 μ.· λαβαί: πλάτος 0,017 μ.

Ἀκέραιον. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς καθαρός.

Βάσις κωνική, κοίλη κάτω, ποὺς βραχύς, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ καμπύλην μετὰ τοῦ λαιμοῦ, καταλήγοντος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος. Ἐσωτερικῶς τοῦ χείλους ἀνεπαίσθητον κοίλωμα καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν. Δύο λαβαὶ κάθετοι, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Ἀκόσμητον.

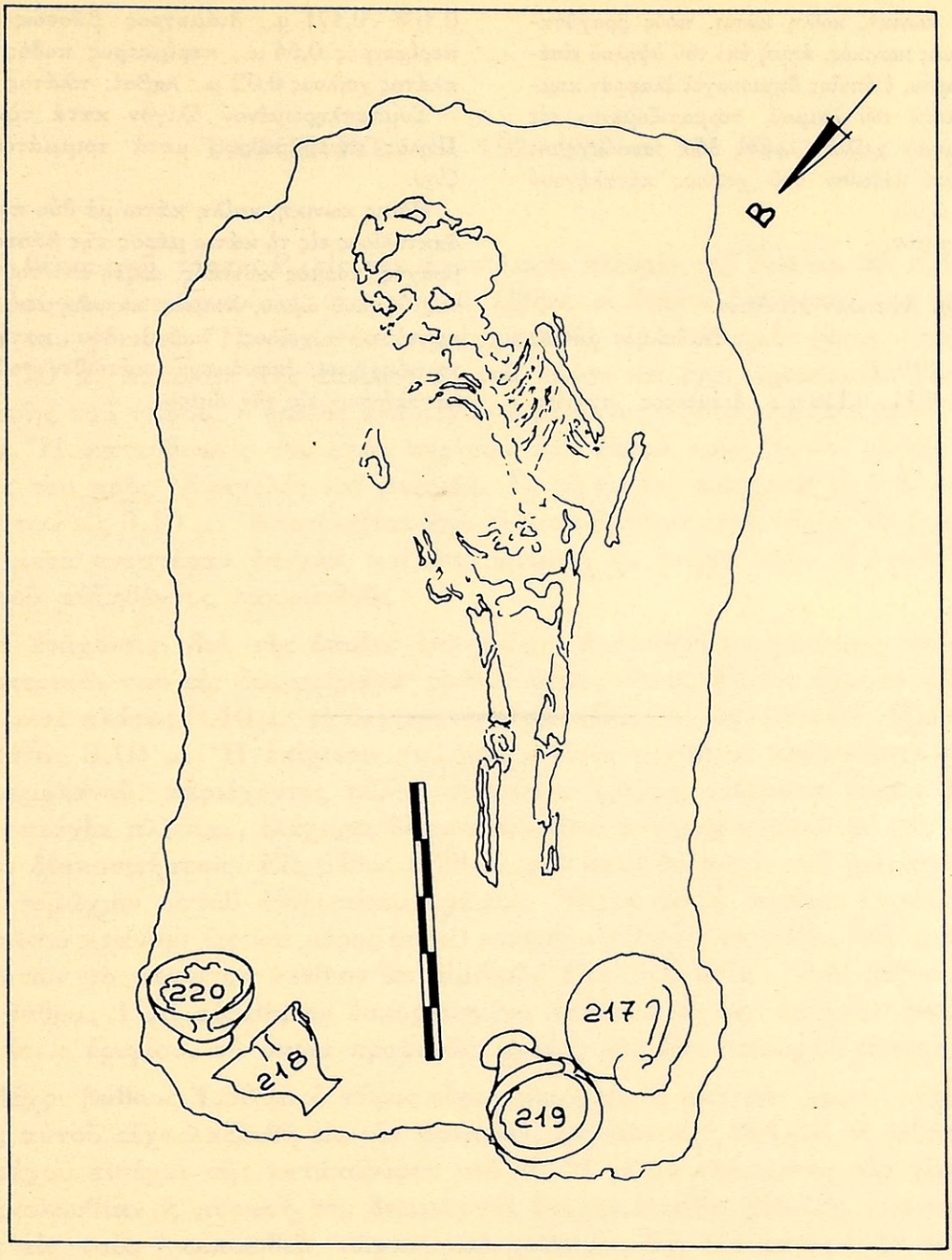

Εἰκ. 24. Τάφος Π.

Π - 219. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13405

Πίναξ 191β

Ὕψος 0,15 μ., διάμετρος στομίου 0,16 - 0,166 μ., διάμετρος βάσεως 0,081 - 0,085 μ., περίμετρος 0,525 μ., περίμετρος ποδὸς 0,17 μ., πλάτος χείλους 0,025 μ.· λαβαί: πλάτος ±0,017 μ., ἄνοιγμα 0,03 μ.

Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν κορμὸν εἴς τινα τμήματα καὶ μέρος τοῦ χείλους. Πηλὸς κιτρινωπὸς μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὁμοιόχρωμον.

Βάσις κωνική, κοίλη κάτω, πους βραχύτατος, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ εἰσέχοντος ὤμου, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ ἐλαφρὰν καμπύλην μετὰ τοῦ λαιμοῦ, τερματιζομένου εἰς ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβαὶ δύο ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Ἀκόσμητον.

Π - 220. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13400

Πίναξ 191γ,1

Ὕψος 0,14 - 0,156 μ., διάμετρος στομίου 0,168 - 0,171 μ., διάμετρος βάσεως 0,09 μ., περίμετρος 0,54 μ., περίμετρος ποδὸς 0,19 μ., πλάτος χείλους 0,02 μ.· λαβαί: πλάτος 0,015 μ.

Συμπεπληρωμένον ὀλίγον κατὰ τὸν λαιμόν. Πηλὸς κιτρινέρυθρος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου.

Βάσις κωνική, κοίλη κάτω μὲ δύο πλαστικοὺς δακτυλίους εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς βάσεως. Πους βραχύς, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὑψηλοῦ ὤμου, λαιμὸς καταλήγων πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβαὶ δύο κατακόρυφοι, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

ΤΑΦΟΣ **ΡΩ** (πίν. 192 - 202 καὶ εἰκ. 25)

Ἡ θέσις τοῦ τάφου **Ρ**, εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ Κύκλου καὶ πρὸς Νότον τοῦ τάφου **Α**, ὑπεδεικνύετο ὑπὸ σωροῦ λίθων, οἱ ὁποῖοι ἐκάλυπτον τὴν νοτιοανατολικήν του γωνίαν. Ἡ γωνία ἐκείνη, ἐσκαμμένη εἰς τὸ στερεὸν χῶμα, ἀπεκαλύφθη μόλις 0,20 μ. κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ λόφου καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς ὁδηγὸς τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ τάφου, ὁ ὁποῖος ἀπεδείχθη ὁ μέγιστος τῶν περιλαμβανομένων εἰς τὸν Κύκλον. Ἡ κατεύθυνσίς του εἶναι περίπου ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον, μὲ τὰς μακρὰς πλευράς του πρὸς Ἀνατολὰς καὶ Δυσμάς. Τὸ μῆκός του ἀνέρχεται εἰς 6,87 μ. καὶ τὸ πλάτος του εἰς 3,10 μ. Ἀποτελεῖται ἀπὸ λακκοειδῆ τάφον, τοῦ ὁποίου τὸ μῆκος ηὐξήθη εἰς μεταγενεστέραν ἐποχήν, καὶ ἀπὸ κτιστὸν ἐκ πώρου λίθου, ὁ ὁποῖος ἐκτίσθη ἐντὸς τοῦ αὐξηθέντος λακκοειδοῦς.

Ἡ ἐπίχωσις, διὰ τῆς ὁποίας ἐπληροῦτο, ἀπεδείχθη ἀνομοιογενὴς καὶ διέκρινε τὸ ἐσωτερικόν του εἰς δύο τμήματα· τὸ ἓν τούτων, τὸ πρὸς Νότον, εἶχε μέγιστον μῆκος 3,50 μ. καὶ πλάτος 3,10 μ.· τὸ δεύτερον, τὸ πρὸς Βορρᾶν, εἶχε μέγιστον μῆκος 3,37 μ. καὶ πλάτος 3,10 μ. Ἡ ἐπίχωσις τοῦ πρὸς Νότον τμήματος ἀπετελεῖτο ἐκ χώματος καστανομελανοῦ, περιέχοντος πολλὰ τρίμματα βράχου, τρίμματα πώρου λίθου καὶ μικρὰ τεμάχια πλέσιας, ἐλάχιστα δὲ μεσοελλαδικὰ ὄστρακα μινύεια καὶ μετ' ἀμαυροχρώμου διακοσμήσεως. Εἰς βάθος 0,28 μ. καὶ κατὰ τὸ μέσον τοῦ τμήματος τούτου εὑρέθη τεμάχιον ὀστοῦ ἀνθρωπίνου κρανίου. Ἕτερα μικρὰ τεμάχια (3 τὸν ἀριθμὸν) ἀνθρωπίνου κρανίου ὡς καὶ μέρος ὀστοῦ κνήμης εὑρέθησαν εἰς βάθος 0,70 μ. καὶ πλησίον αὐτῶν τὸ μόνωτον κυάθιον ὑπ' ἀριθμὸν 223 (πίν. 197δ). Ἀπὸ βάθους 0,35 μ. μέχρι βάθους 1 μ. εὑρέθησαν ἐσκορπισμένα ἀτάκτως εἰς τὴν ἐπίχωσιν ὀστᾶ μικροῦ ζώου, ἴσως ἐριφίου, τὰ ὁποῖα προφανῶς προήρχοντο ἀπὸ ἐπιτάφιον δεῖπνον.

Μέχρι βάθους 1,50 μ. ὁ τάφος εἶχε σκαφῆ εἰς τὸ σκληρὸν χῶμα· κάτωθεν τοῦ βάθους αὐτοῦ εἶχε λαξευθῆ εἰς τὸν μαλακόν, κροκαλοπαγῆ βράχον, τὸ λάξευμα ὅμως τοῦ βράχου εἰσέχει τῆς κατακορύφου τοῦ εἰς τὸ χῶμα σκάμματος τῶν πλευρῶν καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ κορυφή του δημιουργεῖ ἐσοχὴν ἐν εἴδει βαθμίδος (πατούρας) συνήθους εἰς τοὺς λακκοειδεῖς τάφους καὶ χρησίμου διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς στέγης των. Κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν ἡ βαθμὶς ἔχει μέσον πλάτος 0,30 μ., κατὰ τὴν ἀνατολικὴν δὲ πλευρὰν 0,55 - 0,60 μ. Κατὰ τὸ πρὸς Νότον ἄκρον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς ἡ βαθμὶς διεκόπη ὑπὸ λαξεύματος ἀνωμάλου, μήκους 1,25 μ. καὶ μέσου πλάτους 0,45 μ., εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον ἐναποτεθῆ συσσωρευμένα ὀστᾶ (πίν. 192α) καὶ τὰ ἀγγεῖα ὑπ' ἀριθμὸν 221, 222 καὶ 224, ἀνήκοντα εἰς τὸ τέλος τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς. Τὰ ὀστᾶ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ πωρίνης πλακὸς καὶ μικρῶν λιθαρίων καὶ τὸ ὅλον ἐκ λίθων συγκρότημα ἐκαλύπτετο ὑπὸ λεπτοῦ στρώματος πλέσιας. Πρὸ τῆς δυτικῆς, τῆς πρὸς

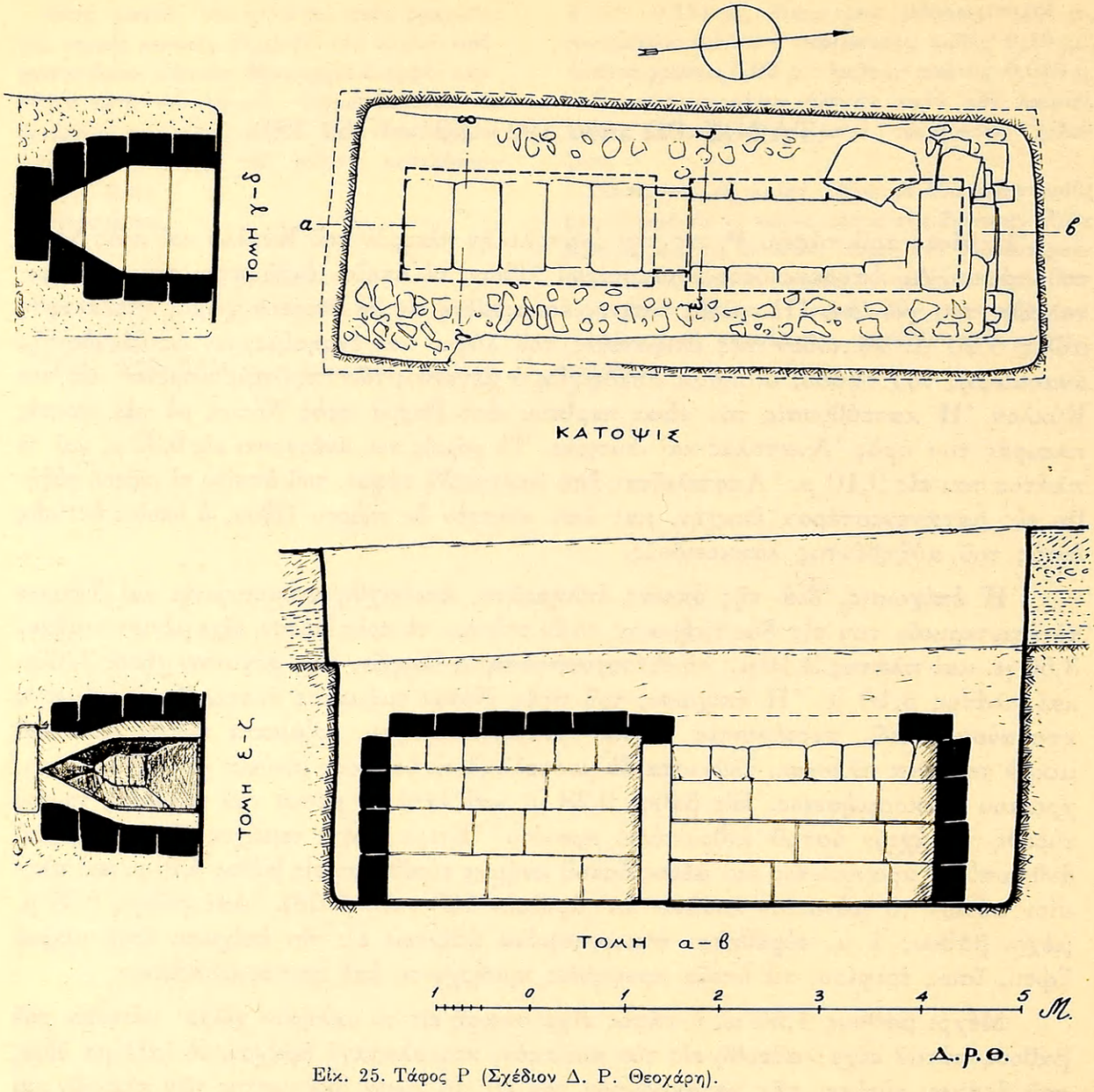

Εἰκ. 25. Τάφος Ρ (Σχέδιον Δ. Ρ. Θεοχάρη).

τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τάφου, πλευρᾶς τοῦ λαξεύματος εἶχε κτισθῆ τοιχάριον, μέσου πλάτους 0,28 μ., ἐξ ἀργῶν λίθων [1].

Εἰς βάθος 0,43 μ. ἀπὸ τῆς βαθμίδος (πατούρας) τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, ἤτοι εἰς βάθος 1,93 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας, ἀπεκαλύφθη στρῶμα πηλοῦ πλέσιας, μέσου πάχους 0,12 μ., τὸ ὁποῖον ἐκάλυπτεν ὁλόκληρον τὸ πλάτος τοῦ τάφου καὶ τὸ ὁποῖον ἐξετείνετο μέχρι μήκους 3,30 μ. ἀπὸ τῆς νοτίας του πλευρᾶς. Ὑπὸ τὸ στρῶμα αὐτὸ τοῦ ὑδατοστεγοῦς πηλοῦ εὑρέθη σειρὰ 6 ὀρθογωνίων πλακῶν, διαστάσεων μέσου

1. ΠΑΕ 1954, σ. 248, εἰκ. 4.

μήκους 1,05 μ. καὶ πλάτους 0,53 μ., τεθειμένων κατὰ πλάτος, οἱ πλατεῖς ἁρμοὶ τῶν ὁποίων εἶχον πληρωθῆ διὰ πηλοῦ (πίν. 193α τὸ κάτω τμῆμα). Αἱ πλάκες αὐταὶ ἐκάλυπτον μέρος μόνον τοῦ πλάτους τοῦ τάφου καὶ ἀπετέλουν τὴν στέγην θαλάμου κτιστοῦ τάφου. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἐκ χωμάτων ἐπίχωσις τοῦ νοτίου τμήματος ἐτερματίζετο εἰς βάθος 2 περίπου μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λόφου. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῶν καλυπτηρίων πλακῶν εὑρέθησαν ἀτάκτως τεθειμένοι λίθοι ἀργοί, οἱ ὁποῖοι ἔφθανον εἰς τὸ λάξευμα τοῦ βράχου. Ὁμοίως μικρὰ ἔκτασις 0,30 μ. πέραν τῆς τελευταίας πρὸς Νότον καλυπτηρίου πλακὸς ἐπληροῦτο κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπὸ λίθων ἀργῶν (πίν. 194α).

Τὸ βόρειον ἥμισυ τοῦ τάφου, ἀπὸ μήκους 3,50 μ. μέχρι τῆς βορείας του πλευρᾶς, ἤτοι μέχρι μήκους 6,87 μ., παρουσίαζε διάφορον ὅλως ἐπίχωσιν, ἡ ὁποία κατὰ τὸν ἄξονα μήκους διεκρίνετο καὶ πάλιν εἰς δύο τμήματα, τὸ δυτικὸν καὶ τὸ ἀνατολικόν. Τὸ δυτικὸν τμῆμα, εἰς πλάτος 2,10 μ. ἀπὸ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, περιελάμβανεν ἐπίχωσιν ἀποτελουμένην ἐξ ἐναλλασσομένων λωρίδων χώματος ἐρυθρωποῦ καὶ χαλίκων μεμιγμένων μὲ λεπτὴν ἄμμον καὶ λιθαρίων (πίν. 192β). Ἡ ὑφὴ τῶν ἐρυθρωπῶν χωμάτων ἦτο ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τῆς ἐπιχώσεως, ἡ ὁποία ἀπεκαλύφθη εἰς τὸν τριγωνικὸν χῶρον μεταξὺ τῶν τάφων **Α, Δ** καὶ **Γ.** Προφανῶς ἡ ἐπίχωσις τῶν χαλίκων καὶ ἄμμου ἦτο «νερόφερτος», εἶχε δηλαδὴ ἐπισωρευθῆ εἰς λάκκον ὑπὸ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων· ἀκόμη καὶ τὸ ἐρυθρωπὸν χῶμα θὰ εἶχε παρασυρθῆ ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῆς βροχῆς πρὸς τὸν λάκκον ἐκ τῆς πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν περιοχῆς. Ὁ λάκκος αὐτὸς εἶχε μῆκος μὲν 3,35 μ. καὶ πλάτος 2,10 μ. (πίν. 192β). Πρὸς τούτοις ἡ ἐκ χώματος δυτικὴ πλευρὰ τοῦ τάφου κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν εἶχε καταστραφῆ εἰς βάθος 1,90 μ. καὶ πλάτος 1,60 μ.

Εἰς βάθος 2,10 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας καὶ περὶ τὰ 0,55 μ. ἀπὸ τῆς βορείας πλευρᾶς εὑρέθη κατὰ χώραν τετράπλευρος ἐκ πώρου πλάξ (μῆκος 1,13 μ., πλάτος 0,52 μ. καὶ πάχος 0,25 μ.), ἡ ὁποία ἀπεδείχθη ὅτι ἐκάλυπτε τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ δρόμου τοῦ κτιστοῦ τάφου (πίν. 192β). Περὶ τὰ 0,15 μ. ἀπὸ τῆς καλυπτηρίου αὐτῆς πλακὸς καὶ πρὸ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς εὑρέθη μέγα τμῆμα δευτέρας πλακός (μήκους σωζομένου 0,86 μ., πλάτους 0,69 μ. καὶ πάχους 0,22 - 0,24 μ.), ἡ ὁποία ἔκειτο διαγωνίως πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν καὶ τὴν γραμμὴν τοῦ πλευρικοῦ τοίχου τοῦ δρόμου (πίν. 192β καὶ 193α). Προφανῶς ἡ πλὰξ αὕτη εἶχε παραμερισθῆ ἀπὸ τὴν ἀρχικήν της θέσιν καὶ τότε φαίνεται ὅτι ἐθραύσθη ἓν τμῆμά της. Μεταξὺ τῶν δύο πλακῶν, κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν τοῦ τάφου, εὑρέθη εὐμέγεθες ὄστρακον, τὸ ὁποῖον ἀπεδείχθη ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν P-225 ἀγγεῖον ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ, πολλὰ ὄστρακα τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν τὸ 1953 εἰς τὴν ἐκτὸς τοῦ τάφου πρὸς Δυσμὰς ἀνασκαφεῖσαν τριγωνικὴν ἔκτασιν μεταξὺ τῶν τάφων **Α, Δ** καὶ **Ρ.** Μετὰ τοῦ ὀστράκου εὑρέθησαν ὀλίγα ψήγματα χρυσοῦ (πίν. 200α καὶ γ) ὡς καὶ σύρμα ἐκ χαλκοῦ προερχόμενον ἴσως ἀπὸ τὴν λαβὴν χαλκοῦ ἀγγείου. Τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ βορείου ἡμίσεος τοῦ τάφου, μέσου πλάτους ἑνὸς περίπου μέτρου καὶ βάθους 2 μ., ἦτο πλῆρες μελανοφαίου χώματος περιέχοντος ὀλίγους λίθους, τρίμματα πωρολίθων καὶ ἐσκορπισμένα τεμάχια πλέσιας. Ἐλάχιστα ἄγραφα καὶ ἀβέβαια ὄστρακα εὑρέθησαν εἰς τὴν ἐπίχωσιν αὐτήν, ἡ ὁποία

ἦτο κἄπως σκληρὰ καὶ κατὰ τὴν ὑφὴν ὡμοίαζε πρὸς τὴν τοῦ νοτίου τμήματος. Σημειωτέον ὅτι ἡ ἐπίχωσις αὐτὴ μετὰ τὸ δεύτερον μέτρον βάθους προεξετείνετο ἐπικλινῶς πρὸς τὴν κορυφὴν τῶν ὀγκολίθων, οἱ ὁποῖοι ἐσχημάτιζον τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ δρόμου τοῦ κτιστοῦ τάφου. Ἀπὸ βάθους 2 μ. ἡ ἐπίχωσις ἠδράζετο ἐπὶ σωροῦ μικρῶν ἀργῶν λίθων, οἱ ὁποῖοι ἐκάλυπτον καὶ μέρος τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ ἀνατολικοῦ πλευρικοῦ δρόμου (πίν. 194α). Εἰς τὸ στρῶμα τοῦτο τῶν λίθων ὠφείλετο ἡ ἐπικλινὴς πρὸς τὸ ἄνοιγμα τοῦ δρόμου κατεύθυνσις τῆς βάσεως τοῦ χώματος τῆς ἐπιχώσεως. Μεταξὺ τῶν ὀγκολίθων τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ δρόμου καὶ τοῦ λαξευθέντος βράχου ἀφέθη κενὸς χῶρος πλάτους κυμαινομένου ἀπὸ 0,07 μ. ἕως 0,13 μ., ὁ ὁποῖος ἐπληρώθη ὑπὸ μικρῶν ἀργῶν λίθων ἐρριμμένων ἀτάκτως. Καὶ κατὰ τὰς ἄλλας πλευρὰς ὁ κτιστὸς τάφος δὲν ἐξετείνετο μέχρι τοῦ λαξευθέντος βράχου, ἀλλ' ἐτερματίζετο εἰς μικρὰν ἀπὸ τούτου ἀπόστασιν. Οὕτω, κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν ἀφέθη διάστημα 0,60 μ. περίπου, τὸ ὁποῖον ἐπληρώθη λίθων (πίν. 194 α καὶ β)· κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν ἀφέθη χῶρος μέσου πλάτους 0,40 μ., κατὰ δὲ τὴν νοτίαν κενὸν 0,30 μ. περίπου.

Εἰς τὸ ὕψος τῆς καλυπτηρίου πλακὸς εὑρέθη τὸ ἄνοιγμα τοῦ δρόμου. Ἡ ἐπίχωσις ἡ ὁποία ἐπλήρου τὸν δρόμον αὐτόν, μέσου βάθους 1,86 μ., ἦτο ὁμοιογενής, ἀπετελεῖτο ἀπὸ χῶμα ἐρυθρωπὸν καὶ περιεῖχε πολλὰ τρίμματα βράχου, πώρου λίθου καὶ ὀλίγα ψήγματα χρυσοῦ κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς καὶ πρὸς τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ τάφου. Εἰς τὴν ἐπίχωσιν αὐτὴν καὶ εἰς τὸ δάπεδον τοῦ δρόμου εὑρέθησαν 5 τεμάχια ὀρθογωνίων ἐκ πώρου λίθων, οὐχὶ ἐπάλληλα, ἀλλὰ καλύπτοντα ἔκτασιν μήκους 1,37 μ. καὶ πλάτους 1,21 μ. (πίν. 193β). Τούτων τὸ «α» ἔχει διαστάσεις 0,69 × 0,40 × 0,24 μ., τὸ «β» 0,56 × 0,47 × 0,31 μ., τὸ «γ» 0,55 × 0,48 × 0,30 μ., τὸ «δ» 0,55 × 0,27 × 0,39 μ. καὶ τὸ «ε» 0,32 × 0,26 × 0,39 μ. Φαίνεται ὅτι τὸ «α» εἶναι τὸ ἀποκοπὲν τμῆμα τῆς καλυπτηρίου πλακὸς «κ», τῆς εὑρεθείσης ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ δρόμου, τὸ «ε» φαίνεται ὅτι εἶχεν ἀποκοπῇ ἐκ τοῦ «δ».

Ὁ κτιστὸς τάφος ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο μέρη, τὸν δρόμον, καὶ τὸν θάλαμον. Ἐκτὸς τοῦ χώματος, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς θύρας εἶχεν εἰσδύσει εἰς τὸν θάλαμον καὶ τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ὑφὴν ἦτο τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ πληροῦν τὸν δρόμον, οὐδὲν εὑρέθη εἰς αὐτόν. Εἰς μικρὸν τοῦ δαπέδου κοίλωμα, περὶ τὸ μέσον τοῦ πλάτους του, εὑρέθησαν μικροσκοπικὰ ψήγματα χρυσοῦ (πίν. 200γ) καὶ ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 465 σφραγιδόλιθος (πίν. 201), παρὰ δὲ τὴν ἀνατολικὴν παραστάδα τῆς εἰσόδου εὑρέθη μικρὸν τεμάχιον ὀστοῦ κρανίου.

Τὰ ὀλίγα αὐτὰ εὑρήματα ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ κτιστὸς τάφος εἶχε χρησιμοποιηθῇ διὰ ταφήν, ἀλλ' ὅτι τὸ περιεχόμενον του εἶχεν ἀφαιρεθῇ πολὺ πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς.

Ἡ ἱστορία τοῦ τάφου **P** καὶ αἱ περιπέτειαί του καθίστανται νῦν φανεραί. Ἀρχικῶς ἐλαξεύθη λακκοειδὴς τάφος πλάτους κατὰ τὸ χεῖλός του 3,10 μ. καὶ μήκους ἀβεβαίου, ἀλλὰ τοὐλάχιστον 4 μέτρων. Τὸ ἀρχικόν του βάθος ἐπίσης δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ, διότι ὁ χῶρός του ὀλίγον κάτωθεν τῆς βαθμίδος τῆς στέγης εἶχε χρησιμοποιηθῇ διὰ τὸν θάλαμον τοῦ κτιστοῦ τάφου, ὁ ὁποῖος ἀσφαλῶς ἐλαξεύθη εἰς μεγαλύτερον βάθος. Ὁ λακκοειδὴς τάφος ἀνῆκεν εἰς τὸ τέλος τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς. Εἰς ὑστερωτέρους χρόνους, προφανῶς εἰς ὑστεροελλαδικοὺς ΙΙ χρόνους, τὸ μῆκος

τοῦ τάφου ηὐξήθη ἀπὸ 4 μ. εἰς 6,87 μ. καὶ εἰς τὸν αὐξηθέντα λακκοειδῆ χῶρον ἐκτίσθη μετὰ μεγάλης προσοχῆς ὁ μετὰ δρόμου θαλαμωτὸς τάφος. Τότε εἰς τὴν ΝΑ. γωνίαν τοῦ τάφου καὶ κατὰ τὸ ἄκρον τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς ἐλαξεύθη ἀνώμαλος κόγχη, εἰς τὴν ὁποίαν συνεσωρεύθησαν τὰ ὀστᾶ τοῦ προγενεστέρως ταφέντος εἰς τὸν λακκοειδῆ μεσοελλαδικὸν τάφον. Τοῦτο ἐγένετο μὲ πολὺ ὀλίγην προσοχήν, διότι τεμάχια ὀστῶν ἀνθρωπίνων καὶ ὀστᾶ ζῴων κατεσπάρησαν εἰς τὰ χώματα, διὰ τῶν ὁποίων τελικῶς ἐπληρώθη τὸ νότιον τμῆμα τοῦ τάφου. Εἰς τὴν ἐκ νέου πλήρωσιν τοῦ τάφου κατόπιν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ κτιστοῦ ὀφείλονται καὶ τὰ τρίμματα τῶν πωρολίθων, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν εἰς τὴν ἐπίχωσιν.

Εἰς μυκηναϊκοὺς ἀκόμη χρόνους τὸ περιεχόμενον τοῦ κτιστοῦ τάφου ἀφῃρέθη. Κατὰ τὸ ΒΔ. τμῆμά του ἐσκάφη λάκκος $2{,}10 \times 2$ μ. περίπου καὶ δι' αὐτοῦ κατῆλθον εἰς τὸν δρόμον καὶ τὸν θάλαμον οἱ ἀφαιρέσαντες τὸ περιεχόμενον αὐτῶν. Μετὰ τὴν σύλησιν ἐπλήρωσαν χώματος τοὐλάχιστον τὸν ἀποκαλυφθέντα δρόμον καὶ μέρος τοῦ λάκκου τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησαν. Ὁ λάκκος ἐκεῖνος δὲν ἰσοῦτο πρὸς τὸ πλάτος τοῦ τάφου καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν εὑρέθη συμπαγὴς ἐπίχωσις ὁμοιάζουσα πρὸς τὴν καλύπτουσαν τὸ νότιον τμῆμα τοῦ τάφου. Εἰς ἀρκετὸν βάθος ὁ λάκκος ἀφέθη κενός, ἐπληρώθη δὲ βαθμηδὸν μὲ τὴν παρέλευσιν τοῦ χρόνου καὶ εἰς τὴν μακροχρόνιον αὐτὴν πλήρωσιν (τὸ μόλωμα αὐτὸ) ὀφείλονται αἱ ἐπάλληλοι λωρίδες χώματος καὶ χαλίκων, αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζουν τὴν ἐπίχωσιν τοῦ βορείου τμήματος τοῦ τάφου.

Γεννᾶται νῦν τὸ ἐρώτημα: ὁ κτιστὸς τάφος ἐσυλήθη ὑπὸ τυμβωρύχων κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἤ, ὡς ἐλέχθη, τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ μετεφέρθη ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ ταφέντος εἰς ἄλλον μεγαλοπρεπέστερον, εἰς θολωτόν τινα τάφον. Νομίζω ὅτι τὰ ἀνασκαφικὰ δεδομένα ὑποδεικνύουν σύλησιν ὑπὸ τυμβωρύχων. Ἡ σκαφὴ μέρους μόνον τῆς ἐκτάσεως τοῦ τάφου, λάκκου δηλαδὴ $2{,}10 \times 2$ μ., ὁ ὁποῖος καθίστα δυσκολωτέραν τὴν διείσδυσιν εἰς τὸν τάφον καὶ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ περιεχομένου του, ὑποδεικνύει τὴν λαθραίαν ἀνόρυξίν του. Τὸ μικρὸν τμῆμα τοῦ ὀστοῦ κρανίου, τὸ ὁποῖον εὑρέθη εἰς τὸ δάπεδον τοῦ θαλάμου ἀποδεικνύει ὅτι τὸ εἰς αὐτὸν ἀποτεθὲν λείψανον εἶχε σκελετοποιηθῆ ὅταν ἐγένετο ἡ ἀφαίρεσις τῶν κτερισμάτων. Ἡ μεταφορὰ τῶν ὀστῶν εἰς μεγαλοπρεπέστερον τάφον θὰ ὑπεκινεῖτο ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῶν ἐπιγόνων νὰ τιμήσουν τὸν πρόγονόν των, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἤδη κατέλθει εἰς τὸν Ἅδην, καὶ νὰ ἐξασφαλίσουν οὕτω τὴν εὐμένειάν του. Ἀλλά, καθ' ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ γνωσθῇ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀνασκαφέντων ἑλλαδικῶν τάφων, οἱ μυκηναῖοι ἀπέδιδον πολὺ ὀλίγην σημασίαν εἰς τὰ ὀστᾶ τῶν προγόνων των, ἴσως δ' ἐπιστεύετο ὅτι μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν σαρκῶν διεκόπτετο κάθε ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν ταφέντων καὶ τῶν ζώντων. Ἄλλως τε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κατασκευῆς τοῦ κτιστοῦ τάφου ἦσαν συνήθεις οἱ θολωτοὶ καὶ ἐὰν ὁ ταφεὶς ἦτο σπουδαῖός τις ἀνὴρ θὰ ἀνηγείρετο δι' αὐτὸν ἐξ ἀρχῆς θολωτὸς τάφος. Ὁ κτιστὸς προϋποθέτει καὶ χρόνον καὶ οἰκονομικὰ μέσα ἐπαρκῆ ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἦτο προσωρινός. Πρὸς τούτοις ἡ ἀφαίρεσις ἐκ τοῦ θαλάμου ὅλων τῶν κτερισμάτων, ἀκόμη καὶ τῶν ἀγγείων μικρῶν διαστάσεων, τὰ ὁποῖα εἶναι συνήθη εἰς τάφους, θὰ παραμείνῃ ἀνεξήγητος ἐὰν δεχθῶμεν τὴν ὑπόθεσιν τῆς μεταφορᾶς. Διότι ἀπεδείχθη ὅτι τὰ ἀγγεῖα κατὰ κανόνα ἐθραύοντο καὶ

διεσκορπίζοντο ἢ καὶ ἐσαρώνοντο εἰς τὰς πλευρὰς τοῦ τάφου ὁσάκις οἱ σκελετοὶ μετετοπίζοντο. Ἀλλ' εἶναι λογικὸν νὰ ἀναμείνῃ τις ὅτι τυμβωρύχοι θὰ ἀφῄρουν ὅλα τὰ εἰς τὸν θάλαμον κτερίσματα, ἀκόμη καὶ τὰ ἀγγεῖα, διότι εἰς τὸ σκότος τὸ ὁποῖον θὰ ἐπεκράτει εἰς τὸ βάθος ἐκεῖνο καὶ μὲ τὸ ὀλίγον φῶς τὸ ὁποῖον θὰ διέθετον δὲν θὰ τοὺς ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξακριβώσουν τὸ περιεχόμενόν των. Διὰ τοῦτο ὅλα τὰ ἀντικείμενα, ἀκόμη καὶ τὰ ὀστᾶ, ἐξήχθησαν εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας διὰ νὰ βεβαιωθῇ ὅτι οὐδὲν κτέρισμα ἀξίας παρημελήθη.

Πρὸς τούτοις πρέπει νὰ ἐξάρωμεν τὴν εὕρεσιν συσσωρευμένων ὀστῶν ὀλίγον κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ τάφου **Α,** περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω (σ. 12 καὶ πίν. 7β). Οὐδεμία ἄλλη περίπτωσις ὀστῶν συσσωρευμένων ἔξω τῶν τάφων ἀνεκαλύφθη εἰς τὴν ἔκτασιν τοῦ Κύκλου. Τὰ συσσωρευμένα ὀστᾶ ἀνήκουν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὸ λείψανον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀποτεθῇ εἰς τὸν κτιστὸν τάφον: ἀφοῦ ἀφῄρεσαν τὰ ἐπ' αὐτῶν τυχὸν διατηρηθέντα κοσμήματα οἱ συληταί, τὰ ἔθεσαν εἰς ἀβαθῆ λάκκον ἀνοιγέντα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἐρεύνης των. Κατὰ ταῦτα τὰ ἀνασκαφικὰ δεδομένα ὑποδεικνύουν σύλησιν τοῦ κτιστοῦ τάφου εἰς τοὺς μυκηναϊκοὺς πιθανὸν χρόνους.

Ἡ πρὸς Δυσμὰς τοῦ τάφου **Ρ** τριγωνικὴ πρὸς τὸ κέντρον τοῦ Κύκλου περιοχὴ τελικῶς δὲν ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν κατασκευὴν τάφων. Φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ μυκηναῖοι τῶν χρόνων ἐκείνων ἐδοκίμασαν νὰ λαξεύσουν τάφους καὶ εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν ἀλλὰ προφανῶς τὴν ἐγκατέλειψαν διὰ τὴν ποιότητα τοῦ βράχου ἢ δι' ἄλλους ἀγνώστους εἰς ἡμᾶς λόγους. Εἰς τοὺς λάκκους οἱ ὁποῖοι ἠνοίχθησαν κατὰ τὴν δοκιμὴν τοῦ χώρου οἱ συληταὶ τοῦ κτιστοῦ τάφου ἔρριψαν τὴν ἐπίχωσιν, τὴν ὁποίαν ἀφῄρεσαν ἐκ τοῦ **Ρ.** Εἰς αὐτὴν εὑρέθησαν τεμάχια τῶν γνωστῶν τριῶν πιθοσχήμων ἀμφορέων ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 225, 226 καὶ 227[1], πρὸς τὰ ὁποῖα προσηρμόσθη τὸ εἰς τὸν τάφον **Ρ** εὑρεθὲν ὄστρακον, τὸ συνδέσαν αὐτὰ πρὸς τὸν κτιστὸν τάφον, ὀλίγα χρυσᾶ ψήγματα ἐλασμάτων, «ψῆφοι ἐξ ἡμιπολυτίμου λίθου», τεμάχια ἀλαβαστρίνου δοχείου «ἐξ ὧν δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἀνασυσταθῇ τὸ σχῆμα τοῦ ἀγγείου».

Σπουδαιότατον εὕρημα εἶναι ὁ ἐκ lapis lazuli (λαζουλίου λίθου) γλυπτὸς σκαραβαῖος ὑπ' ἀριθμὸν Ρ - 466. Εἰς τὴν ἀρχικὴν ἔκθεσιν τῆς ἀνασκαφῆς δὲν ὁρίζεται ποῦ ἀκριβῶς εὑρέθη ὁ πολύτιμος αὐτὸς σκαραβαῖος. Εἰς τὸ ἡμερολόγιόν μου ὅμως διὰ τὸ ἔτος 1954 καὶ εἰς τὴν σελίδα 46 μνημονεύω τὴν εὕρεσιν «μικρᾶς ψήφου εἰς σχῆμα σκαραβαίου ἐκ κυανοχρώμου λίθου (lapis lazuli)», εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ νοτίου τμήματος τοῦ τάφου **Ρ** εἰς βάθος 0,73 μ. καὶ πλησίον τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν Ρ - 223 μονώτου κυαθίου. Προφανῶς, ἡ μικρὰ κυανόχρωμος ψῆφος εἶναι ὁ ἀναγνωρισθεὶς εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Μουσείου γλυπτὸς σκαραβαῖος[2]. Ὁ ὁρισμὸς τῆς ἀκριβοῦς θέσεως τοῦ σκαραβαίου εἶναι σπουδαιότατος, διότι ὁ μικρὸς αὐτὸς λίθος, ὡς θὰ λεχθῇ κατωτέρω, παρέχει πολύτιμα χρονολογικὰ δεδομένα. Εἰς τὸν θάλαμον τοῦ τάφου εὑρέθη ὁ ὑπ' ἀριθμὸν Ρ - 465 σφραγιδόλιθος ἐκ σαρδίου (πίν. 201).

1. ΠΑΕ 1954, σ. 244 κ. ἑ.

2. Σημειωτέον ὅτι τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου ἀνέσκαψα ἐγώ, βοηθούμενος ὑπὸ τῆς θυγατρός μου Νίκης Μυλωνᾶ.

Ἡ κατασκευὴ τοῦ κτιστοῦ τάφου

Τὸν κτιστὸν τάφον **P** ὡς καὶ τὸν ἀρχιτεκτονικὸν τύπον τὸν ὁποῖον ἀντιπροσωπεύει περιέγραψεν ἐν ἐκτάσει ὁ ἀείμνηστος Παπαδημητρίου εἰς τὰ Πρακτικὰ τοῦ 1954, σ. 247 - 259. Κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ περιγραφή μας ἐπαναλαμβάνει τὰς ὑπ' ἐκείνου δοθείσας λεπτομερείας ἐπηυξημένας μὲ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἔγραψα εἰς τὸ ἡμερολόγιόν μου τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἔτους 1954.

Ὁ τάφος, ὡς γνωστόν, ἀποτελεῖται ἐκ ταφικοῦ θαλάμου καὶ ἐκ δρόμου ἐν εἴδει προθαλάμου. Σχηματίζει ἐνιαῖον ἀρχιτεκτονικὸν σύνολον, τὸ ὁποῖον ἐκτίσθη ἐντὸς τετραπλεύρου ἐν τῷ βράχῳ ὀρύγματος. Ὁ δρόμος ἔχει μῆκος, ἐσωτερικόν, 2,69 μ. καὶ πλάτος μέσον 1,23 μ. Ὁ θάλαμος ἔχει μῆκος 2,68 μ. καὶ πλάτος 1,20 μ. Εἰς τὴν βορείαν του πλευρὰν ἐδημιουργήθη εἴσοδος πλάτους 0,80 μ. καὶ βάθους 0,30 μ. Τὸ ὁλικὸν μῆκος τοῦ θαλάμου μετὰ τῆς εἰσόδου ἀνέρχεται εἰς 2,98 μ. Τὸ ὁλικὸν ἐσωτερικὸν μῆκος τοῦ τάφου ἀπὸ τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ θαλάμου μέχρι τῆς κτιστῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ δρόμου ἀνέρχεται εἰς 5,67 μ.

Ὁ θάλαμος ἔχει κτισθῆ μὲ ὀρθογωνίους ἐκ πώρου λίθους, ἀκόμη καὶ τὸ δάπεδόν του, μολονότι εἶναι λαξευμένον εἰς τὸν βράχον, ἐκαλύφθη ἐπιμελῶς διὰ πωρίνων πλακῶν. Οἱ πλάγιοι τοῖχοί του, ὁ ἀνατολικὸς καὶ ὁ δυτικός, ἐκτίσθησαν δι' ἰσοϋψῶν κατὰ δόμον ἐκ πώρου λίθων ἀνίσου μήκους, οἱ ὁποῖοι προσδίδουν εἰς τὴν κατασκευὴν εὐθύγραμμον ἰσόδομον ὄψιν[1]. Τέσσαρες δόμοι ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν τοίχων. Ἐκ τούτων οἱ δύο κατώτεροι δόμοι ἐτέθησαν καθέτως πρὸς τὸ δάπεδον καὶ ὑψοῦνται κατὰ κατακόρυφον γραμμήν· οἱ λοιποὶ δύο δόμοι συγκλίνουσι πρὸς τὰ ἄνω κατὰ τὸν ἐκφορικὸν τρόπον χωρὶς ὅμως καὶ νὰ καλύψουν τελείως τὸ ἄνοιγμα τῆς στέγης. Μεταξύ των ἀφέθη χῶρος 0,30 μ. περίπου, τὸν ὁποῖον ἐκάλυψαν αἱ πλάκες τῆς στέγης. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ στέγη παρουσιάζει σαγματοειδῆ μορφήν (πίν. 195α). Σημειωτέον ὅτι οἱ τρεῖς δόμοι τῶν πλευρικῶν τοίχων ἐκτὸς μιᾶς περιπτώσεως σχηματίζονται ἀπὸ τρεῖς τετραπλεύρους λίθους ἀνίσου μήκους. Ὁ τέταρτος, ἀνώτατος, δόμος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς περιλαμβάνει 7 κυβολίθους, ἐνῷ ὁ τῆς δυτικῆς 6. Τὸ μέσον ἐσωτερικὸν ὕψος τοῦ θαλάμου ἀνέρχεται εἰς 1,85 μ.

Ὁ νότιος τοῖχος τοῦ θαλάμου, ἐκ τεσσάρων δόμων, εἶναι εὐθύγραμμος (πίν. 195β). Ὁ βόρειος τοῖχος σχηματίζεται ὑπὸ τῶν παραστάδων τῆς εἰσόδου, αἱ ὁποῖαι προβάλλουν ἀπὸ τὴν δυτικὴν καὶ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν 0,30 μ. περίπου, δημιουργοῦσαι ἄνοιγμα εἰσόδου 0,80 μ.· τὸ πλάτος τῶν παραστάδων κατὰ τὴν βάσιν των ἀνέρχεται εἰς 0,30 μ. ἀπὸ τὸ δάπεδον μέχρι ὕψους 1,01 μ. Αἱ παραστάδες εἶναι ἐκτισμέ-

---

1. Τὸ ὕψος τοῦ κατωτάτου δόμου τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ἀνέρχεται εἰς 0,48 μ., τοῦ δευτέρου εἰς 0,55 μ., τοῦ τρίτου εἰς 0,47 μ. καὶ τοῦ τετάρτου εἰς 0,35 μ. Τὸ ὕψος τῶν δόμων τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς ἀνέρχεται κατὰ τὴν ἰδίαν σειρὰν εἰς 0,46, 0,52, 0,45, 0,35. μ. Τὸ μῆκος τῶν λίθων τῶν 4 δόμων τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ἀνέρχεται εἰς 1,10, 0,95 καὶ 0,57 μ. πρῶτος δόμος· 0,94, 0,53, 1,125 μ. δεύτερος δόμος· 0,885, 0,875, 0,195 μ. τρίτος δόμος· 0,42, 0,50, 0,46, 0,37, 0,35, 0,42 μ. τέταρτος δόμος. Σημειωτέον ὅτι ὁ τρίτος λίθος τοῦ τρίτου δόμου μήκους 0,46 μ. παρουσιάζει ἐμβάλωμα γενόμενον προφανῶς κατὰ τὴν κατασκευήν του. Τὸ μῆκος τῶν λίθων τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς ἀντιστοίχως ἀνέρχεται εἰς 1,31, 1,36· 0,28, 1,35, 1,055· 0,41, 0,98, 1,22 καὶ 0,27, 0,38, 0,41, 0,40, 0,36, 0,42, 0,38 μ.

ναι κατ' εὐθύγραμμον τρόπον. Ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐκείνου οἱ λίθοι των συγκλίνουν πρὸς τὰ ἔσω καὶ σχηματίζουν ὀξεῖαν γωνίαν (ἀντεστραμμένον V σχῆμα), ἡ ὁποία καλύπτει πλήρως τὸ ἄνοιγμα τῆς εἰσόδου (πίν. 196α). Τὸ ὕψος τῆς εἰσόδου αὐτῆς ἀπὸ τοῦ δαπέδου μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς γωνίας ἀνέρχεται εἰς 1,79 μ. Ἡ κορυφὴ τῆς γωνίας καλύπτεται ὑπὸ τῆς πλακὸς τῆς στέγης, ἡ ὁποία ἐξέχει τῆς ὄψεως τῶν παραστάδων κατὰ 0,03 - 0,04 μ. Σημειωτέον ὅτι ἡ πλὰξ αὐτὴ δὲν ἔχει τεθῆ μὲ τὸ κέντρον της ἄνωθεν τῆς γωνίας, ἀλλὰ τὸ τμῆμά της πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν ἔχει μῆκος 0,36 μ. τὸ δὲ πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν 0,53 μ. (πίν. 196β). Τὸ ἄνοιγμα τῆς εἰσόδου, ὡς εἴδομεν, κατὰ τὴν βάσιν τῶν παραστάδων ἀνέρχεται εἰς 0,80 μ., ἄνω ὅμως εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀρχῆς τῆς συγκλίσεως ἀνέρχεται εἰς 0,76 μ. Ἐλαφρὰ λοιπὸν πρὸς τὰ ἄνω σμίκρυνσις τοῦ πλάτους τῆς εἰσόδου ἔχει δημιουργηθῆ εἴτε τυχαίως εἴτε ἐξ ὑπολογισμοῦ. Αἱ παραστάδες καὶ εἰς τὴν πρόσοψιν καὶ εἰς τὴν πλαγίαν των πλευρὰν ἐκαλύφθησαν διὰ κονιάματος, ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἐτέθη συμπαγὲς ἐρυθρὸν χρῶμα, τὸ ὁποῖον διετηρεῖτο ἀρκετὰ καλὰ κατὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ τάφου. Οἱ τοῖχοι καὶ ἡ ὀροφὴ τοῦ θαλάμου δὲν ἐκαλύπτοντο διὰ κονιάματος ἐξ ὁλοκλήρου. Οἱ ἁρμοὶ τῶν λίθων εἶχον πληρωθῆ δι' ὑδατοστεγοῦς πηλοῦ. Ἄνωθεν αὐτοῦ εἶχε τεθῆ κονίαμα πλάτους 0,11 μ. καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐγράφησαν πλατεῖαι ταινίαι, 0,04 - 0,045 μ., δι' ἐρυθροῦ καὶ μελανοῦ χρώματος, χρησιμοποιουμένου ἐναλλὰξ κατὰ δόμους. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν καὶ διὰ χρώματος ἐξαίρονται τὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέρη τοῦ κτίσματος (πίν. 195).

Ὁ δρόμος 2,69 μ. ἐσωτερικοῦ μήκους, 1,23 μ. μέσου πλάτους καὶ 1,87 μ. μέσου ὕψους παρουσιάζει, ὡς πρὸς τὴν κατασκευήν του, ὁμοιότητας πρὸς τὸν θάλαμον ἀλλὰ καὶ διαφοράς. Τὸ δάπεδόν του δὲν εἶναι ἐπεστρωμένον διὰ πλακῶν, ἀλλ' ὁ βράχος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐλαξεύθη, ἐκαλύφθη ὑπὸ πηλοῦ, παρουσιάζει δ' ἐλαφρὰν κλίσιν ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον, ἤτοι πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ τάφου. Ἡ εἴσοδος αὕτη ὑψοῦται 0,02 μ. ἀπὸ τοῦ δαπέδου τοῦ δρόμου. Οἱ πλευρικοί του τοῖχοι παρουσιάζουν ὄψιν ἰσοδόμου κατασκευῆς καὶ σχηματίζονται ἀπὸ 4 δόμους, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ κατώτατοι δύο ἐτέθησαν καθέτως πρὸς τὸ δάπεδον καὶ ὑψοῦνται κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἀπ' αὐτοῦ[1]. Οἱ λίθοι τοῦ τρίτου δόμου τῆς δυτικῆς πλευρᾶς συγκλίνουν αἰσθητῶς πρὸς τὰ ἔσω, ἐνῷ οἱ τοῦ ἀντιστοίχου δόμου τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς παρουσιάζουν μόνον ἐλαφροτάτην κλίσιν. Οἱ λίθοι ὅμως τοῦ τετάρτου δόμου, ἐκτὸς τῶν δύο πρὸς τὸ βόρειον ἄκρον τῶν πλευρῶν, ἔχουν τεθῆ καθέτως καὶ δὲν παρουσιάζουν κλίσιν. Οἱ δύο ἀκραῖοι λίθοι συγκλίνουν πρὸς τὰ ἔσω μὲ ἄνοιγμα μεταξύ των 0,24 μ., τὸ ὁποῖον καλύπτεται ὑπὸ πλακὸς διατηρουμένης εἰς τὴν ἀρχικήν της θέσιν. Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης τοιχοδομίας εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἄνοιγμα τοῦ στομίου τοῦ δόμου τοῦ ἀποτελοῦντος τὴν ὀροφήν. Τοῦτο κάτωθεν τῆς καλυπτηρίου πλακὸς ἀνέρχεται εἰς 0,24 μ., εἰς τὸ λοιπὸν ὅμως τμῆμα τοῦ

1. Τρεῖς μόνον ὀγκόλιθοι ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ 1ου, τοῦ 2ου καὶ τοῦ 3ου δόμου ἀπὸ τοῦ δαπέδου τοῦ δρόμου. Εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν οἱ ὀγκόλιθοι οὗτοι ἔχουν ἀντιστοίχως ὕψος 0,52 μ., 0,43 μ. καὶ 0,46 μ. Τὸ μῆκος τῶν 3 ὀγκολίθων τοῦ κατωτάτου δόμου ἀνέρχεται εἰς 1,07 μ., 1,16 μ. καὶ 0,44 μ.· τοῦ δευτέρου δόμου εἰς 1,40 μ., 0,77 μ. καὶ 0,51 μ.· τοῦ τρίτου δόμου εἰς 0,88 μ., 1,22 μ. καὶ 0,57 μ. Διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ 4ου δόμου ἐχρησιμοποιήθησαν 7 κυβόσχημοι λίθοι εἰς τὴν δυτικὴν καὶ 6 εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν μέσου ὕψους 0,39 μ. Τὸ μῆκος τῶν 7 κυβολίθων τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ἀνέρχεται εἰς 0,38 μ., 0,43 μ., 0,55 μ., 0,36 μ., 0,33 μ., 0,36 μ. καὶ 0,26 μ.

μήκους του παρουσιάζει μέσον πλάτος 0,74 μ. Οἱ ἁρμοὶ τῶν πώρων λίθων ἐπληρώθησαν πηλοῦ (πλέσιας) καὶ ἐκαλύφθησαν ὑπὸ κονιάματος.

Τὸ ἄνοιγμα τοῦ δρόμου, πλὴν τοῦ βορείου του ἄκρου, εὑρέθη ἀκάλυπτον. Ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ πλευρικοῦ τοίχου τοῦ δρόμου καὶ πλησίον τῆς κατὰ χώραν καλυπτηρίου πλακὸς εὑρέθη, ὡς εἴδομεν, καὶ ἑτέρα πωρίνη πλάξ, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι ἐκάλυπτε τὸν δρόμον καὶ ἡ ὁποία παρεμερίσθη ἐκ τῆς θέσεώς της ὑπὸ τῶν τυμβωρύχων. Ἐὰν ἡ πλὰξ αὐτὴ τοποθετηθῇ εἰς τὴν ἀρχικήν της θέσιν, τότε τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ δρόμου εἰς μῆκος 1,10 μ. ἐκαλύπτετο ὑπὸ πλακῶν. Γεννᾶται νῦν τὸ ἐρώτημα: τὸ λοιπὸν τμῆμα τοῦ δρόμου, μήκους 1,57 μ., ἦτο ἀκάλυπτον; Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἄλλαι καλυπτήριοι πλάκες δὲν εὑρέθησαν. Εἶναι ὅμως δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ταύτας ἀφῆρεσαν οἱ τυμβωρύχοι καὶ βεβαίως τὰς ἔρριψαν ἔξω τοῦ τάφου μετὰ τῶν χωμάτων. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τριγωνικὴν περιοχὴν πρὸς Δυσμὰς τοῦ τάφου **P** δὲν εὑρέθησαν τεμάχια πωρολίθων. Καὶ πάλιν ὅμως εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ταῦτα εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ἐχρησιμοποιήθησαν δι' ἄλλας οἰκοδομικὰς ἀνάγκας τῶν μυκηναίων. Ἐὰν τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ δρόμου ἔμενεν ἀκάλυπτον, τότε θὰ ἐπληροῦτο χώματος ὅταν ὁ τάφος, μετὰ τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ ἐνοίκου του, ἐπληρώθη χώματος.

Ἐλέχθη ὅτι ἐπὶ τοῦ κονιάματος τῆς προσόψεως τοῦ θαλάμου παρετηρήθησαν ἐμπιέσεις, «αἵτινες προφανῶς ἐγένοντο, ὅταν τὸ κονίαμα ἦτο νωπόν». Τοῦτο ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ δρόμος δὲν ἐκαλύφθη ἀλλὰ κατεχώσθη. Τὴν πρόσοψιν αὐτὴν ἐγὼ ἀπεκάλυψα καὶ ἐμελέτησα, οὐδαμοῦ δὲ παρετήρησα τὰς ἀναφερομένας ἐμπιέσεις, οὐδὲ τοιοῦτόν τι ἐσημείωσα εἰς τὸ ἡμερολόγιόν μου, ὅπου ἐγράφη λεπτομερεστάτη περιγραφὴ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ τάφου. Ἐὰν ὄντως ἐπρόκειτο νὰ πληρωθῇ ὁ δρόμος, τότε, ὅπως συμβαίνει καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους μυκηναϊκοὺς τάφους θολωτοὺς καὶ θαλαμοειδεῖς, ἡ εἴσοδος τοῦ νεκρικοῦ θαλάμου θὰ ἐκλείετο διὰ τοίχου ἐξ ἀργῶν λίθων. Οὐδὲ ἴχνος τοιούτου τοίχου εὑρέθη εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ θαλάμου καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι οἱ τυμβωρύχοι ἀφῆρεσαν τελείως τὸν τοῖχον, ὁ ὁποῖος θὰ ἔκλειε τὴν εἴσοδον χωρὶς νὰ ἀφήσουν οὔτε ἓν λιθάριον. Ὅπως παρετηρήθη εἰς ἄλλας περιπτώσεις, μέρος τοιούτου τοίχου, ἐὰν ὑπῆρχε, θὰ παρέμενεν εἰς τὴν θέσιν του. Ἐὰν ἡ εἴσοδος ἐκλείετο ὑπὸ ξηροτοίχου, τότε θὰ ὑπῆρχε πρὸ τοῦ θαλάμου βαθὺ στόμιον, ὅπως παρατηρεῖται εἰς ὅλους τοὺς ἀνασκαφέντας μυκηναϊκοὺς τάφους, διὰ νὰ δημιουργηθῇ χῶρος διὰ τὸν τοῖχον ἐκεῖνον. Ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, τὸ πλάτος τῶν παραστάδων ἀνέρχεται μόλις εἰς 0,30 μ., τοῦτο δὲ εἶναι ἀνεπαρκὲς διὰ τὴν οἰκοδομὴν ξηροτοίχου, ὁ ὁποῖος συνήθως ἔχει μέγα πλάτος, τοὐλάχιστον 0,70 μ. Πρὸς τούτοις θὰ μείνῃ ἀνεξήγητον διατί τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ δρόμου εἶχε καλυφθῇ διὰ πλακῶν μέχρι μήκους 1,10 μ., ἐνῷ τὸ νότιον, τὸ καὶ σπουδαιότερον, διότι καταλήγει εἰς ἀνοικτὴν εἴσοδον, εἶχεν ἀφεθῇ ἀκάλυπτον. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ δρόμος εἰς ὅλον του τὸ μῆκος ἐκαλύπτετο ὑπὸ πλακῶν.

Ἡ βορεία πλευρὰ τοῦ δρόμου ἐκλείετο ὑπὸ τοίχου ἐκ τετραπλεύρων πωρολίθων, ὅπως καὶ ἡ νοτία πλευρὰ τοῦ θαλάμου (πίν. 193β). Πρὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης καὶ ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ δρόμου εὑρέθησαν, ὡς εἴδομεν, πέντε τεμάχια πωρολίθων (πίν. 193β). Ὁ χῶρος τὸν ὁποῖον καλύπτουν τὰ τεμάχια αὐτὰ ἔχει μῆκος 1,37 μ. καὶ πλάτος 1,25 μ.,

τὸ δὲ πάχος των κυμαίνεται μεταξὺ 0,23 μ. καὶ 0,30 μ. Ὑπετέθη ὅτι τὰ πώρινα αὐτὰ τεμάχια «ἀπετέλουν βαθμίδα κλίμακος, ἥτις εἶχε διεύθυνσιν ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ θαλάμου». Ἡ τοιαύτη ὅμως ὑπόθεσις δημιουργεῖ προβλήματα, τὰ ὁποῖα παραμένουν ἄλυτα καὶ τὰ ὁποῖα τὴν ἀποδεικνύουν ὡς ἀπίθανον. Εἰς τὴν πραγματικότητα τὸ ἓν τῶν τεμαχίων, τὸ «α» τοῦ πίν. 193β, ἀπεκόπη ἀπὸ τὴν καλυπτήριον πλάκα «κ», ἡ ὁποία εὑρέθη ὑπεράνω τοῦ δυτικοῦ τοίχου τοῦ δρόμου, καὶ κατέπεσεν εἰς τὸ δάπεδον ὅταν ἡ πλὰξ ἐκείνη παρεμερίσθη ἐκ τῆς ἀρχικῆς της θέσεως. Ἐκ τῶν ἄλλων τεμαχίων τὰ δύο «δ» καὶ «ε» τοῦ πίνακος 193β, ἀνήκουν εἰς τὸν αὐτὸν ὀγκόλιθον. Κατ' ἀκολουθίαν 3 καὶ μόνον πωρόλιθοι ὁ «β», ὁ «γ» καὶ ὁ «δ+ε» ὑπολείπονται πρὸς ἐξακρίβωσιν. Ἐὰν οἱ ὀγκόλιθοι οὗτοι τεθοῦν ὁ εἷς ἐπὶ τοῦ ἄλλου θὰ φθάσουν εἰς ὁλικὸν ὕψος 0,90 μ. περίπου, πολὺ κατώτερον τοῦ βάθους τοῦ δρόμου, τὸ ὁποῖον, ὡς εἴδομεν, ἀνέρχεται εἰς 1,87 μ. Ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι οἱ 3 πωρόλιθοι ἦσαν βαθμίδες κλίμακος, τότε θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ κλῖμαξ ἐκείνη θὰ εἶχε τοὐλάχιστον 6 βαθμίδας. Διὰ τὰς βαθμίδας ταύτας θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο 6 πωρόλιθοι, ἀλλὰ μόνον 3 διασώζονται. Πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ τονισθῇ ὅτι οἱ πωρόλιθοι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πλάτος κυμαινόμενον ἀπὸ 0,45 μέχρι 0,32 μ., αἱ ὑποθετικαὶ αὐταὶ βαθμίδες, δὲν θὰ εἶχον τεθῇ ὁ εἷς ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ἀλλ', ὡς συνήθως, θὰ ἦσαν στερεωμένοι εἰς συμπαγὲς κτίσμα, εἰς τοῖχον πλατὺν ἢ ἄλλο συμπαγὲς ὑπόστρωμα. Οὐδεμία ἔνδειξις τοιούτου ὑποστρώματος διασώζεται. Ἀκόμη πρέπει νὰ ἐρωτηθῇ διατί ἡ ὑποτιθεμένη κλῖμαξ κατεστράφη καὶ μερικαὶ τῶν βαθμίδων της ἐξηφανίσθησαν. Εἶναι λογικὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι οἱ τυμβωρύχοι ἀφ' οὗ ἐκένωσαν τὸν τάφον ἐκρήμνισαν τὴν κλίμακα τοῦ δρόμου; Νομίζω ὅτι οἱ ἐκτεθέντες λόγοι ἀποκλείουν τὴν ὕπαρξιν κλίμακος εἰς τὸν δρόμον καὶ ὅτι οἱ πωρόλιθοι οἱ εὑρεθέντες πρὸ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ δρόμου δὲν εἶναι τὰ κατάλοιπα βαθμίδων[1]. Εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι οἱ 3 πώρινοι κύβοι, καθ' ὅλα ὅμοιοι πρὸς τοὺς κυβολίθους τοὺς χρησιμοποιηθέντας εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ 4ου δόμου τῶν πλευρικῶν τοίχων τοῦ δρόμου καὶ τοῦ θαλάμου, ἦσαν πλεόνασμα ὑλικοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν ἐχρησιμοποιήθη καὶ τὸ ὁποῖον διὰ τὸ δύσκολον τῆς μεταφορᾶς του ἀφέθη εἰς τὸ ἄκρον τοῦ δρόμου. Πλεόνασμα ὑλικοῦ εἶναι κοινότατον ἀκόμη καὶ εἰς τὰς σημερινὰς οἰκοδομάς, διὰ τὰς ὁποίας ἐκπονοῦνται λεπτομερῆ σχέδια κατασκευῆς.

Ὁ ἀρχιτεκτονικὸς τύπος τοῦ κτιστοῦ τάφου

Οἱ ἀμφορεῖς τοῦ ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν μέρος τῶν κτερισμάτων τοῦ κτιστοῦ τάφου, ἀποδεικνύουν ὅτι οὗτος ἀνάγεται εἰς τὴν ΥΕ ΙΙ περίοδον. Εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα οἱ θολωτοὶ καὶ οἱ θαλαμοειδεῖς ἦσαν οἱ ἐν γενικῇ χρήσει τύποι τάφων. Ἀμφότεροι ἀπετελοῦντο ἐκ δύο μερῶν, δρόμου καὶ νεκρικοῦ θαλάμου. Ἡ οὐσιώδης διαφορὰ ἡ ὁποία ὑφίσταται μεταξὺ τῶν

1. Ὁ παραλληλισμὸς τῆς ὑποθετικῆς αὐτῆς κλίμακος πρὸς τὰς βαθμίδας τὰς λελαξευμένας εἰς τὸν δρόμον θαλαμοειδῶν μυκηναϊκῶν τάφων δὲν εὐσταθεῖ διότι, ὡς γνωστόν, σκοπὸς τῶν βαθμίδων τῶν θαλαμοειδῶν ὡς καὶ τῆς μικρᾶς ἢ μεγάλης κλίσεως τοῦ δρόμου ἦτο ἡ εἰς μικρὰν ἔκτασιν ἐξασφάλισις βάθους διὰ τὴν λάξευσιν τοῦ ὑπογείου θαλάμου, τοῦ ὁποίου ἡ στέγη ἔπρεπε νὰ εὑρίσκετο κάτωθι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους εἰς ἀσφαλὲς βάθος.

τύπων τούτων καὶ τοῦ κτιστοῦ τάφου τοῦ **P** εἶναι ὅτι εἰς τοὺς θολωτοὺς καὶ τοὺς θαλαμοειδεῖς ὁ δρόμος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ἔφερε πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ θαλάμου καὶ ἐχρησίμευεν ὡς πραγματικὴ πρόσβασις, ἐνῷ εἰς τὸν κτιστὸν τάφον τοῦ **P** ὁ δρόμος ἐτέθη εἰς τὸ βάθος λάκκου, ὁλικοῦ βάθους 3,10 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, οὕτως ὥστε νὰ δίδῃ τὴν ἐντύπωσιν προθαλάμου μᾶλλον ἢ δρόμου. Αἱ εἴσοδοι τῶν θολωτῶν καὶ τῶν θαλαμοειδῶν τάφων κατὰ κανόνα ἐκλείοντο ὑπὸ ξηροτοίχου· ἡ εἴσοδος τοῦ κτιστοῦ τάφου τοῦ **P** ἀφέθη ἀνοικτή. Ἡ κάλυψις τοῦ δαπέδου διὰ πωρίνων πλακῶν ἦτο ξένη πρὸς τὴν κατασκευὴν ἀκόμη καὶ τῶν θολωτῶν. Εἶναι προφανὲς ὅτι εἰς τοὺς συνήθεις τῆς ΥΕ ΙΙ περιόδου τάφους τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος δὲν δύνανται νὰ εὑρεθοῦν τὰ πρότυπα τοῦ κτιστοῦ τάφου **P**.

Εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ κτιστὸς τάφος **P** ἀποτελεῖ ἐξέλιξιν πρὸς τὰ βελτίω τοῦ λακκοειδοῦς τύπου[1]. Ἀλλὰ προσπάθεια πρὸς βελτίωσιν τοῦ λακκοειδοῦς τύπου εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ θολωτοὶ καὶ οἱ θαλαμοειδεῖς εἶχον καταντήσει κοινότατοι οἱ δὲ λακκοειδεῖς σπανιώτατοι, ἐὰν δὲν εἶχον τελείως ἐγκαταλειφθῇ, φαίνεται ἄστοχος. Τοῦ κτιστοῦ τάφου **P** πρέπει νὰ εὑρεθῇ πρότυπον πέραν τῶν ἀκτῶν τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Πολλὰ δείγματα μετὰ δρόμου κτιστῶν τάφων ἀνεσκάφησαν εἰς τὴν Κρήτην. Ταῦτα συνεκέντρωσεν ὁ ἀείμνηστος Παπαδημητρίου καὶ ἀπέδειξεν ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐχρησίμευον ὡς πρότυπα τοῦ κτιστοῦ τάφου τοῦ **P**[2].

Εἰς τὴν Κύπρον, εἰς τὴν θέσιν τοῦ Τράχωνα ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Καρπασίας χερσονήσου, τῆς πρὸς τὴν Συρίαν, εὑρέθη παρόμοιος τάφος[3]. Ὁ τάφος ὅμως ἐκεῖνος εἶναι μεταγενέστερος τοῦ μυκηναϊκοῦ. Καὶ φαίνεται ὅτι ἐκτίσθη κατὰ Συριακὰ πρότυπα.

Εἰς τὴν Συριακὴν ἀκτὴν καὶ κυρίως εἰς τὴν Ras - Shamra ὁ συνάδελφος κ. Cl. Shaeffer ἀνέσκαψε παρομοίους τάφους[4]. Τινὲς τούτων ἀνάγονται εἰς χρόνους νεωτέρους, ἄλλοι ὅμως τίθενται εἰς χρόνους ἀρχαιοτέρους τῆς ΥΕ ΙΙ ἐποχῆς. Οἱ ἀρχαιότεροι κτιστοὶ τάφοι τῆς Ras - Shamra ἀποτελοῦνται ἀπὸ δρόμον καὶ θάλαμον. Ὁ δρόμος των χρησιμεύει διὰ τὴν προσπέλασιν εἰς τὸν θάλαμον τῇ βοηθείᾳ κλίμακος, ἡ ὁποία κτίζεται εἰς τὸ δάπεδόν του. Ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, κλῖμαξ δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸν δρόμον τοῦ κτιστοῦ τάφου **P**. Αἱ εἴσοδοι τῶν τάφων τῆς Ras - Shamra δὲν ἐκλείοντο διὰ θύρας ἢ καὶ ξηροτοίχου, ἀλλὰ συνήθως εἰς τὴν πρόσοψιν ἠνοίγοντο παράθυρα. Καὶ εἰς τὸν κτιστὸν τάφον **P** ἡ εἴσοδος ἀφέθη ἀνοικτή, δὲν ἐδημιουργήθη ὅμως παράθυρον, ἴσως διότι ἡ πρόσοψις ἦτο στενὴ καὶ τὸ πλάτος τοῦ θαλάμου μικρόν. Ἡ σαμαρωτὴ

---

1. Τοῦτο ὑπέθεσεν ὁ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, ΠΑΕ 1954, σ. 255 - 256.

2. ΠΑΕ 1954, σ. 253 - 257. Ὅρα EVANS, The Prehistoric Tombs of Knossos, σ. 136 κ.ἑ., PM IV, σ. 771 κ.ἑ. καὶ The Tombs of the Double Axes and Associated Group, σ. 6 κ.ἑ. BSA 8, 1901 - 1902, σ. 245, εἰκ. 14 (τάφος Β. Πραισοῦ). ΑΕ 1904, σ. 21 κ.ἑ. διὰ τάφους περιοχῆς Σητείας. Σ. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ, ΑΔ 2, 1916, σ. 171 κ.ἑ. τάφος τῶν Δαμανίων. Ὁ τάφος Κεφάλα (AJA 43, 1939, σ. 128) εὑρέθη τὸ 1938. DORO LEVI, Κρητικὰ Χρονικὰ 4, 1950, 184 κ.ἑ. P. DEMARGNE, Crète Dédalique, σ. 56 καὶ σημ. 2. Ὅρα καὶ J.D.S. PENDLEBURY, The Archaeology of Crete, σ. 242 κ.ἑ.

3. E. GJERSTAD, Swedish Cyprus Expedition I, σ. 405.

4. CL. SCHAEFFER, Ugaritica, I, σ. 8 κ.ἑ., Syria 19, 1938, σ. 248 κ.ἑ. 1, σ. 19, εἰκ. 81 καὶ 87 πίν. XVI, 1, εἰκ. 28, σ. 86 κ.ἑ. πίν. XVII, εἰκ. 84, σ. 87, πίν. XVI, 1, εἰκ. 85.

στέγη τοῦ κτιστοῦ τάφου **P** εὑρίσκει παράλληλον εἰς τὴν στέγην τῶν νεκρικῶν θαλάμων τῆς Ras - Shamra· ἀντὶ ὅμως κλειδός, ἡ ὁποία ἐνσφηνοῦται εἰς τὸ μεταξὺ τῶν συγκλινόντων δόμων διάστημα εἰς τὴν στέγην τοῦ κτιστοῦ τάφου **P**, εὑρίσκομεν ὁριζοντίας πλάκας, αἱ ὁποῖαι ἐτέθησαν κατὰ πατροπαράδοτον τρόπον στεγάσεως τάφων. Τὸ ἐπίχρισμα τῶν ἁρμῶν τῶν λίθων εἶναι κοινὸν γνώρισμα, ὡς καὶ ἡ ἐπίστρωσις τοῦ δαπέδου τοῦ θαλάμου διὰ πωρίνων πλακῶν. Παρὰ τὰς παρατηρουμένας μικρὰς διαφοράς, αἱ ὁμοιότητες εἶναι τοιαῦται καὶ ὁ τύπος τόσον παρόμοιος ὥστε ἐπιβάλλουν τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ κατασκευασταὶ τοῦ κτιστοῦ τάφου **P** εἶχον ὡς πρότυπον τοὺς κτιστοὺς τάφους τῆς Ras - Shamra, ὅπου ἔχουν μακραίωνα ἱστορίαν.

P - 221. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13409

Πίναξ 197α,1

Ὕψος 0,192 μ., διάμετρος στομίου 0,18 - 0,194 μ., διάμετρος βάσεως 0,10 - 0,102 μ., περίμετρος 0,59 μ., περίμετρος ποδὸς 0,19 μ., πλάτος χείλους 0,005 μ.· λαβαί: πλάτος 0,022 μ.

Ἐκ τῶν συσσωρευμένων ὀστῶν τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον εἴς τινα μικρὰ τμήματα κατὰ τὸν κορμὸν τὴν βάσιν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς ὑποκίτρινος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπιφάνεια ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς ἐπικεκαλυμμένη διὰ κιτρινωπῆς ἀλοιφῆς.

Βάσις δισκοειδής, κοίλη κάτω, ποὺς ὑψηλός, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου, ὁ ὁποῖος σχηματίζει ἀμβλεῖαν γωνίαν μετὰ τοῦ λαιμοῦ, καταλήγοντος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβαὶ δύο κάθετοι ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Δώδεκα ἐγχάρακτοι δακτύλιοι κατὰ τὸν πόδα καὶ εἰς τὸ κάτω τμῆμα τοῦ κορμοῦ.

P - 222. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13422

Πίναξ 197α,2

Ὕψος 0,18 μ., διάμετρος στομίου 0,188 - 0,191 μ., διάμετρος βάσεως 0,094 - 0,097 μ., περίμετρος 0,60 μ., περίμετρος ποδὸς 0,185 μ., πλάτος χείλους 0,005 μ., πλάτος λαβῶν 0,027 μ.

Ἐκ τῶν συσσωρευμένων ὀστῶν τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸ χεῖλος καὶ τὴν κοιλίαν. Πηλὸς ὑποκίτρινος μετ' ἐρυθρωπῶν ἀποχρώσεων καὶ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα κιτρινωπὸν ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς.

Βάσις δισκοειδής, κοίλη κάτω, ποὺς ὑψηλός, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου, σχηματίζοντος ἀμβλεῖαν γωνίαν μετὰ τοῦ λαιμοῦ, ὅστις τερματίζεται εἰς ἐκτρεπόμενον χεῖλος. Λαβαὶ δύο, κάθετοι ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Ἐγχάρακτοι δακτύλιοι εἰς ὅλον τὸν πόδα μέχρι τοῦ μέσου περίπου τοῦ κορμοῦ, εἰς τὸ κατώτερον σημεῖον εἶναι βαθύτερον χαραγμένοι, ἐλαφρότεροι δὲ πρὸς τὰ ἄνω.

P - 223. Κυάθιον μόνωτον.

Ναύπλιον: 13330

Πίναξ 197δ. Τομή, πίν. 232

Ὕψος ±0,034 μ., διάμετρος στομίου 0,072 μ., περίμετρος χείλους 0,23 μ.· λαβή: πλάτος 0,014 μ., ὕψος 0,032 μ., ἄνοιγμα ±0,012 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὴν λαβήν. Πηλὸς ὑπέρυθρος μετ' ὀλίγων τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα κιτρινωπὸν ἔσω καὶ ἔξω.

Βάσις ἀσταθὴς ἀπολήγουσα εἰς πλαστικῶς ἐξέχον κομβίον, ἐσωτερικῶς ἀντίστοιχος ἐλαφρὰ βάθυνσις εἰς τὸν πυθμένα. Κορμὸς γωνιώδης, ἄνω καμπυλούμενος πρὸς ἐλαφρῶς ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβὴ κατακόρυφος, κυλινδρική, ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψουμένη αὐτοῦ καταλήγει εἰς τὸν κορμόν.

Παραβολή: ΠΑΕ 1954, σ. 247, εἰκ. 3.

P - 224. Σκύφος κανθαρόσχημος.

Ναύπλιον: 13316

Πίναξ 197γ

Ὕψος 0,05 μ., διάμετρος 0,085 μ., περίμετρος 0,29 μ.· λαβαί: πλάτος 0,016 μ., ὕψος 0,045 μ., ἄνοιγμα 0,02 μ.

Συγκεκολλημένος μὲ μικρὰς συμπληρώσεις. τοῦ χείλους καὶ τοῦ κορμοῦ.

Πηλὸς ὑποκίτρινος.

Βάσις κυρτή, κορμὸς ἡμισφαιρικός, χεῖλος ὀξὺ κατακορύφως βαῖνον. Λαβαὶ ταινιόσχημοι, ὑπερυψούμεναι τοῦ χείλους.

Ταινία μελανοῦ ἀμαυροῦ χρώματος περὶ τὸ χεῖλος. Μικραὶ παράλληλοι γραμμαὶ ἐπὶ τῶν λαβῶν.

P - 225. Πιθόσχημος ἀμφορεὺς ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ.

Ναύπλιον: 11627

Πίναξ 197β

Ὕψος 0,532 μ., διάμετρος 0,383 μ., περίμετρος 1,14 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,055 μ., διάμετρος στομίου 0,149 μ.· λαβαὶ μεγάλαι: πλάτος 0,026 μ., ἄνοιγμα 0,023 μ., ὕψος 0,025 μ., μικραὶ λαβαί: πλάτος 0,014 μ., ἄνοιγμα 0,011 μ., ὕψος 0,008 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τριγωνικοῦ τμήματος ὑπ' ἀριθμὸν 8 (πίν. 1) πρὸς Δυσμὰς τοῦ **P**. Συγκεκολλημένος καὶ λίαν συμπεπληρωμένος κατὰ τὴν βάσιν ὁλόκληρον, εἰς πλεῖστα τμήματα κατὰ τὸν κορμόν, τὸν λαιμὸν καὶ τὸ χεῖλος καὶ τὰς λαβάς, σώζεται μόνον ἡ μία λαβή. Πηλὸς ὑπέρυθρος (ΠΑΕ 1954, σ. 245) μετὰ τριμμάτων χαλαζίου καὶ ἐρυθρωπῶν ἀποχρώσεων. Ἐπίχρισμα στιλπνόν.

Σχῆμα συμπεπληρωμένον.

Διακόσμησις διὰ καστανοῦ χρώματος, ἐνιαία καλύπτουσα τὸν κορμὸν τοῦ ἀγγείου, ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ὀκταπόδων, τῶν ὁποίων «ὁ σάκκος» ἐγράφη κάτωθεν ἑκάστης τῶν τριῶν λαβῶν, οἱ δὲ πλόκαμοι ἐλίσσονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου. Κατὰ τὴν μίαν πλευρὰν τῶν πλοκάμων ἐδηλώθησαν αἱ κοτυληδόνες διὰ σειρᾶς μικρῶν ἡμικυκλίων (φεστόνι), μεταξὺ δ' αὐτῶν ἐγράφησαν διάφορα στοιχεῖα τοῦ φυτικοῦ κόσμου ἐσχηματοποιημένα. Ἡ μόνη διασωζομένη λαβὴ καλύπτεται ὑπὸ χρώματος καὶ ἡ βάσις της περιβάλλεται ὑπὸ καμπύλης γραμμῆς. Περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ ἐγράφη πλατεῖα ταινία. Ἡ ὅλη διακόσμησις πολὺ ἐπιμεμελημένη καὶ καλλιτεχνική.

Παραβολή: A.J.B. Wace, Chamber Tombs, σ. 104 καὶ πίν. L ἐκ τοῦ τάφου 529 τοῦ Καλκάνη. Prosymna I, σ. 417, ἀρ. 177, πίν. VII καὶ Prosymna II, σ. 105, εἰκ. 437. ΠΑΕ 1954, σ. 245.

P - 226. Πιθόσχημος ἀμφορεὺς ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ.

Ναύπλιον: 11626

Πίναξ 198β καὶ 199α

Ὕψος 0,69 μ., συνεπληρώθη, περίμετρος μεγίστη 1,46 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,094 μ., πλάτος χείλους 0,052 μ., διάμετρος χείλους 0,64 μ.· λαβαὶ μεγάλαι: ἄνοιγμα 0,02 μ., ὕψος 0,029 μ., πλάτος 0,026 μ., μικραὶ λαβαί: ἄνοιγμα 0,014 μ., ὕψος 0,01 μ., πλάτος 0,015 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τριγωνικοῦ χώρου ὑπ' ἀρ. 8 (πίν. 1) πρὸς Δυσμὰς τοῦ **P**. Μόνον τμήματα τοῦ ἀμφορέως διεσώθησάν. Πηλὸς κιτρινέρυθρος μετὰ λεπτῶν τριμμάτων χαλαζίου. Ἀπόχρωσις καστανέρυθρος εἰς τμῆμα τῆς κοιλίας ὀφειλομένη εἰς τὴν ὄπτησιν.

Σχῆμα συμπεπληρωμένον.

Ἡ διακοσμουμένη ἐπιφάνεια τοῦ κορμοῦ τοῦ ἀγγείου ὑπὸ τῶν λαβῶν καὶ ὑπὸ τριῶν κατακορύφως βαινουσῶν διακοσμητικῶν ζωνῶν περικλειουσῶν τὰς λαβὰς διαιρεῖται εἰς τρία πεδία. Αἱ διακοσμητικαὶ ζῶναι, στενούμεναι πρὸς τὰ κάτω, ἀντιστοίχως πρὸς τὸν στενούμενον κορμὸν τοῦ ἀγγείου (ἀπὸ 0,045 - 0,065), πληροῦνται διὰ χρώματος, εἰς τὸ ὁποῖον δι' ἐξαιρέσεως σχηματίζονται πυκνὰ «σπογγοειδῆ κοσμήματα» (spongeprint), τὸ κέντρον τῶν ὁποίων τονίζει στιγμή (πίν. 199α). Τὰς ζώνας αὐτὰς πλαισιώνει ἑκατέρωθεν ἀνὰ μία κατακόρυφος γραμμὴ μετὰ ἀπὸ διάκενον ἰσόπαχον πρὸς αὐτήν. Μεταξὺ τῶν κατακορύφων ζωνῶν δημιουργοῦνται τρεῖς διακοσμητικαὶ ἐπιφάνειαι, αἱ ὁποῖαι διὰ μικρῶν ὁλογράφων δισκαρίων διακρίνονται εἰς ἑπτὰ ὁριζοντίας ζώνας. Τὸ μῆκος τῶν ζωνῶν τούτων σμικρύνεται πρὸς τὰ κάτω ἀντιστοίχως πρὸς τὴν σμίκρυνσιν τῆς περιμέτρου τοῦ κορμοῦ, πληροῦνται δὲ διὰ φυλλοειδῶν στοιχείων ἐν εἴδει περιδεραίου. Οὕτως ἐκ τῆς ἁλύσεως τῶν δισκαρίων κατὰ κανονικὰ διαστήματα ἐξαρτῶνται κρινόσχημα ἐν σκιαγραφίᾳ στοιχεῖα, ἀποτελούμενα ἀπὸ τρία ἡμικυκλικῶς λήγοντα φύλλα ἢ ἄνθη μετὰ στημόνων. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα συνδέονται πρὸς ἄλληλα διὰ τόξων δηλουμένων διὰ διπλῆς σειρᾶς στιγμῶν. Ἡ κατωτάτη ζώνη περὶ τὴν βάσιν κοσμεῖται διὰ

θαλασσίων βράχων καὶ θαλασσίων φυτῶν ἐν περιγράμματι (πίν. 199α). Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν τριῶν μεγάλων λαβῶν τοῦ ὤμου ἐγράφησαν φύλλα λοξῶς καὶ κατ' ἀντίθετον φοράν (πίν. 199α). Αἱ μικρότεραι λαβαὶ φέρουν διακόσμησιν ἐκ γωνιωδῶν γραμμῶν. Ἐπὶ τοῦ πλαστικοῦ δακτυλίου τοῦ ὁρίζοντος τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ ἐγράφησαν ἐπίσης γωνιώδεις γραμμαί, κατακορύφως βαίνουσαι. Εἰς τὸ μικρὸν διασωθὲν τμῆμα τοῦ λαιμοῦ διακρίνονται ὀφιοειδεῖς γραμμαὶ ἐξηρημέναι ἐκ τοῦ χρώματος τῆς ἐπιφανείας. Προφανῶς καὶ ὁ πυθμὴν θὰ ἐκαλύπτετο ὑπὸ χρώματος.

Παραβολή: ΠΑΕ 1954, σ. 244, εἰκ. 2.

P - 227. Πιθόσχημος ἀμφορεὺς ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ.

Ναύπλιον: 11625

Πίναξ 198α

Ὕψος 0,872 μ., μεγίστη περίμετρος 2,075 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,117 μ., διάμετρος χείλους 0,287 - 0,29 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,91 μ.· λαβαὶ μεγάλαι: πλάτος 0,038 μ., ἄνοιγμα 0,029 μ., ὕψος 0,038 μ., δευτέρα σειρὰ λαβῶν: πλάτος 0,013 μ., ἄνοιγμα 0,01 μ., ὕψος 0,005 μ. καὶ τρίτη σειρὰ λαβῶν: πλάτος 0,016 μ., ἄνοιγμα 0,017 μ., ὕψος 0,006 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τριγωνικοῦ χώρου ὑπ' ἀριθμὸν 8 (πίν. 1) πρὸς Δυσμὰς τοῦ **P.** Λίαν συμπεπυκνωμένος κατὰ τὸν κορμόν, τὸν λαιμὸν καὶ τὰς λαβάς. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς μετὰ πολλῶν τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπιφάνεια τραχεῖα ἀπολεπισθεῖσα. Ἐπίχρισμα κιτρινωπὸν στιλπνόν.

Σχῆμα συμπεπληρωμένον.

Διακόσμησις δι' ἐρυθροῦ χρώματος, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν μίαν πλευρὰν τοῦ ἀγγείου ἐμφανίζει καστανομελανὴν ἀπόχρωσιν. Ὁ κορμὸς τοῦ ἀγγείου διαιρεῖται ὁριζοντίως ὑπὸ δύο ὁμάδων ἐκ τριῶν δακτυλίων εἰς τέσσαρας διακοσμητικὰς ζώνας, ἀνίσου ὕψους, ἀντιστοίχως πρὸς τὰς διαφόρους διαμέτρους τοῦ ἀγγείου. Ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω ζώνη «α» 0,14 μ., «β» 0,186 μ., «γ» 0,225 μ., «δ», τὸ σωζόμενον ὕψος τῆς «δ» 0,18 μ. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς βάσεως καὶ τοῦ πυθμένος προφανῶς θὰ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ συμπαγοῦς χρώματος. Ἑκάστη ζώνη εἰς τὸ ἄνω μέρος αὐτῆς διακοσμεῖται μὲ συνεχῆ κυματοειδῆ παχεῖαν γραμμήν (πάχους $\pm$0,01 μ.), ἡ ὁποία πολλάκις ἐφάπτεται τῶν δακτυλίων, οἱ ὁποῖοι ὁρίζουν ἄνω τὴν ζώνην. Ἐντὸς τῆς ζώνης κατὰ κανονικὰ διαστήματα ἐγράφησαν ἐν σκιαγραφίᾳ καὶ πυργοειδῶς βραχώδη σχήματα μὲ κυματοειδῆ περιγράμματα καὶ ἀπόληξιν ὀξεῖαν. Εἰς τὸν ὁλόβαφον κορμόν των ἐξαιρεῖται γραμμὴ σχηματίζουσα ὑψηλὴν καμπύλην ὡς γράμμα Ω. Τὸ βάθος τῆς ζώνης τὸ ἀπομένον μεταξὺ τῶν βραχωδῶν στοιχείων καὶ τῆς κυματοειδοῦς ταινίας πληροῦται ἀπὸ πυκνὰς ὁριζοντίας σειρὰς στιγμῶν. Τὸν λαιμὸν ἐκάλυπτε χρῶμα, εἰς τὸ ὁποῖον δι' ἐξαιρέσεως ἐσχηματίζετο διπλῆ κυματοειδὴς γραμμή. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τῶν μεγάλων λαβῶν ἐκαλύπτετο ὑπὸ διπλῆς σειρᾶς φύλλων βαινόντων λοξῶς, ἡ δὲ ἐσωτερικὴ ὑπὸ συμπαγοῦς χρώματος. Ἐπὶ τῆς σωζομένης μικρᾶς λαβῆς ἐγράφησαν παράλληλοι γραμμαὶ λοξῶς βαίνουσαι. Τὸν περὶ τὸν λαιμὸν πλαστικὸν δακτύλιον καλύπτει χρῶμα.

Παραβολή: ΠΑΕ 1954, σ. 245 καὶ Wace, Chamber Tombs, σ. 81, πίν. XXXIX καὶ XL ἀρ. 18, 19, 20.

* * *

P - 465. Σφραγιδόλιθος φακοειδής.

Ἐθνικόν: 8683

Πίναξ 201

Διάμετρος 0,017 καὶ 0,019 μ.

Εὑρέθη εἰς τὸ δάπεδον τοῦ θαλάμου τοῦ κτιστοῦ τάφου.

Εἶναι ἐκ σαρδίου ἀποκεκρουμένος εἰς τὴν περιφέρειαν. Προσθία πλευρὰ ἐλαφρῶς κυρτή, ὀπισθία κυρτή. Φέρει τρῆμα οὐχὶ εὐθύ, καθέτως πρὸς τὴν παράστασιν ἀνοιγὲν ἐκ τῶν δύο ἄκρων. Κατ' ἀκολουθίαν θὰ ἐφέρετο εἴτε ὡς περίαπτον εἰς τὸ κέντρον περιδεραίου, εἴτε περὶ τὸν καρπὸν τῆς χειρός, ὅπερ καὶ πιθανώτερον. Φέρει παράστασιν ἐλάφου τρεχούσης πρὸς τὰ δεξιά. Ἡ κεφαλὴ ὑψώνεται κατακορύφως, ἐνῷ οἱ πρόσθιοι πόδες κάμπτονται ἰσχυρῶς· τοῦτο δίδει τὴν ἐντύπωσιν γονυκλισίας ἀποδοθείσης ἀρχικῶς εἰς τὸ ὅτι ἡ ἔλαφος παρίστατο ὡς πλη-

γωμένη. Βεβαίως ἀνήκει εἰς τὴν ΥΕ ἐποχὴν καὶ προφανῶς εἰς τὴν ΥΕ ΙΙ περίοδον τῶν ἐκ τοῦ τάφου ἀμφορέων τοῦ ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ.

P - 466. Σκαραβαῖος.

Πίναξ 199β

Δὲν κατώρθωσα νὰ ἀνεύρω τὸν σκαραβαῖον αὐτόν, ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ κ. Ν. Μπουφίδης, τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου, ὁ ὁποῖος κατ' ἐντολὴν τοῦ Παπαδημητρίου τὸ 1954 εἶχε μελετήσει τοῦτον, ἔλαβε ἔκτυπον, τὸ ὁποῖον καὶ διεφύλαξεν· ἐπὶ τῇ βάσει τούτου καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψίν του ἐγένετο τὸ ὑπὸ τῆς Δίδος Μαυραγάνη σχεδίασμα τοῦ πίν. 199β. Κατὰ τὸ ἐκμαγεῖον ὁ σκαραβαῖος ἔχει μῆκος 0,015 μ. καὶ πλάτος 0,009 μ. εἰς τὴν γλυπτήν του δὲ ἐπιφάνειαν φέρει τὰ ἀκόλουθα στοιχεῖα, ἀριθμηθέντα κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ σχεδιάσματος τοῦ πίνακος ὑποδεικνυομένην σειράν, 1. Τὸ κέντρον τῆς εἰκονιστικῆς παραστάσεως (πίν. 199β) καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ ὁμοιώματος στήλης τῆς θεᾶς Ἀθώρ (ἢ Seshshit, Sesheshet = SŠŠT «σεῖστρον»), ἱσταμένης μεταξὺ δύο ἱεράκων (ἀρ. 3 καὶ 4). Ἡ θεὰ φέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ναόσχημον σεῖστρον, ἐν εἴδει ἁπλοῦ ἀθωρικοῦ κίονος. Ὑπὸ τοὺς πόδας της ἐτέθη τὸ κυκλικὸν σύμβολον τῆς Σέν (Shen, Shenu = ŠN [šn.ω] «κύκλος») (πίν. 199β, ἀρ. 2). Ἑκατέρωθεν δ' αὐτοῦ ἀπεικονίσθησαν κυνοκέφαλοι (ἀρ. 5 καὶ 6). Κατὰ τὰς Αἰγυπτιακὰς δοξασίας, ἡ Σὲν «παρίστανε τὴν κυκλικὴν τροχιὰν τοῦ ἡλίου καὶ ἐντεῦθεν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐξασφαλίζῃ εἰς τὸν θανόντα τὴν μετὰ θάνατον ζωήν, ὁμοίαν πρὸς τὴν φορὰν τοῦ ἡλίου». Κατ' ἀκολουθίαν ὁ σκαραβαῖος μὲ τὴν παράστασίν του ἦτο ἁρμόζον κτέρισμα διὰ θανόντα. Ὁ κ. Μπουφίδης ἀνάγει τὸν σκαραβαῖον εἰς τοὺς μεταξὺ τοῦ 17ου καὶ τοῦ 16ου αἰ. π.Χ. χρόνους (εἰς τὴν περίοδον τῶν Ὑκσώς), προσθέτει δ' ὅτι εἶναι τὸ ἀρχαιότερον μέχρι τοῦδε εὑρεθὲν Αἰγυπτιακὸν ἀντικείμενον εἰς τὴν μυκηναϊκὴν Ἑλλάδα, εἶναι δὲ πρὸς τούτοις πολύτιμον διὰ τὴν χρονολόγησιν τοῦ ἀρχαιοτέρου σκαπτοῦ τάφου **P,** εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἀναχθῇ, διότι, ὡς εἴδομεν, εὑρέθη εἰς τὴν αὐτὴν ἐπίχωσιν εἰς τὴν ὁποίαν εὑρέθησαν καὶ τὰ ὑπ' ἀριθμὸν P - 223 καὶ 224 ἀγγεῖα [1].

Ἐκ λίθου κυανοῦ (lapis lazuli).

P - 522. Ἀνθορόδαξ ἐξ ἐλέφαντος.

Ἐθνικόν: 9188

Πίναξ 200β

Μεγίστη διασωθεῖσα διάμετρος 0,074 μ., πάχος μέγιστον 0,02 μ.

Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τριγωνικοῦ χώρου ὑπ' ἀριθμὸν 8 πρὸς Δυσμὰς τοῦ **P.** Προφανῶς ἀνῆκεν εἰς τὰ κτερίσματα τοῦ συληθέντος κτιστοῦ τάφου. Ἀποκεκρουμένος κατὰ τὰ ἄκρα. Κάτω ἐπιφάνεια ἐπίπεδος, ἄνω μὲ γλυπτὰ στοιχεῖα θολωτή. Δισκάριον σχηματίζει τὸ κέντρον περιβαλλόμενον ἀπὸ στιγμάς· ἐξ αὐτῶν ἐκφύονται ἐπάλληλα φύλλα μὲ τριγωνικὰ ἄκρα. Δὲν φέρει ἴχνη ἥλων ἢ ὀπῆς διὰ προσαρμογήν.

Μικρὰ ἀκόμη τμήματα φύλλων ἐξ ἐλεφαντοστοῦ εὑρέθησαν εἰς τὴν αὐτὴν ἐπίχωσιν καὶ φυλάσσονται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον (πίν. 202β).

Χρονολογικῶς ἀνάγεται οὗτος εἰς τὴν περίοδον τῶν ἀνακτορικῶν ἀμφορέων P - 225 - 227.

1. Ν. ΜΠΟΥΦΙΔΗΣ, ΑΑΑ 3, 1970, σ. 273, 274. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, ΠΑΕ 1954, σ. 246.

ΤΑΦΟΣ ΣΙΓΜΑ (πίν. 203α)

Σωρὸς λίθων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν πλευρὰν τοῦ Κύκλου ὑπεδείκνυε τὴν θέσιν τοῦ τάφου τούτου καὶ προφανῶς ἀπετέλει τὸ σῆμά του. Ὁ τάφος ἔχει κατεύθυνσιν σχεδὸν ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς, μὲ τὰς μακράς του πλευρὰς πρὸς Βορρᾶν καὶ πρὸς Νότον. Κατὰ τὸ ἄνω του ἄνοιγμα ἔχει μῆκος 1,65 μ. καὶ πλάτος 1,40 μ., κατὰ δὲ τὸ δάπεδόν του 1,05 μ. καὶ 0,84 μ. Τὸ βάθος του ἀνέρχεται εἰς 1,25 μ. Ὁ βράχος ἐφάνη 0,60 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, εἰς τοῦτον δ' εἶχε λαξευθῆ τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα τοῦ τάφου. Περὶ τὰ 0,35 μ. βαθύτερον, κάτωθεν δηλαδὴ τῶν χειλέων τοῦ βράχου, ἀπεκαλύφθη βαθμὶς λαξευμένη εἰς τὸν βράχον μέσου πλάτους κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν 0,26 μ., κατὰ τὴν δυτικὴν 0,22 μ., κατὰ τὴν βορείαν 0,31 μ. καὶ κατὰ τὴν νοτίαν 0,24 μ. Περὶ τὰ 0,30 μ. κάτωθεν τοῦ ὕψους τῆς βαθμίδος ἀπεκαλύφθη τὸ δάπεδον τοῦ τάφου.

Ἡ ἐπίχωσις τοῦ τάφου ἀπετελεῖτο ἐκ χώματος μελανοφαίου καὶ πολλῶν ριχτῶν λίθων. Μεταξὺ τῶν λίθων καὶ εἰς διάφορα βάθη εὑρέθησαν τεμάχια ἀνθρωπίνων ὀστῶν προφανῶς ἐρριμμένα μετὰ τῶν λίθων καὶ τοῦ χώματος. Εἰς διάφορα βάθη εἰς τὴν ἐπίχωσιν (0,55 μ. καὶ 0,78 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας) εὑρέθησαν δύο διάφορα τεμάχια τοῦ αὐτοῦ μηριαίου ὀστοῦ, τὰ ὁποῖα προσηρμόζοντο ἀσφαλῶς. Εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου εὑρέθη πλήρης σκελετὸς εἰς στάσιν ἰσχυρῶς συνεσταλμένην (πίν. 203α) οὐδὲν ὅμως κτέρισμα. Ὁ σκελετὸς αὐτὸς ἀποδεικνύει ὅτι τὰ εἰς τὴν ἐπίχωσιν εὑρεθέντα ἀνθρώπινα ὀστᾶ ἀνῆκον εἰς προγενεστέρως ταφέντα καὶ ὅτι, διὰ τὸ στενόχωρον τοῦ τάφου, ἐξεβλήθησαν αὐτοῦ διὰ νὰ δημιουργηθῇ χῶρος διὰ τὸν τελευταῖον νεκρόν. Οὗτος ἀπετέθη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς του πλευρᾶς ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου. Τὸ πρόσωπον ἔβλεπε πρὸς Βορρᾶν. Ἡ θέσις τῶν χειρῶν δὲν εἶναι σαφὴς ἀλλὰ τὰ κάτω ἄκρα ἦσαν ἰσχυρῶς κεκαμμένα, ὥστε τὸ λείψανον εἶχε τὴν ὄψιν ὀκλάζοντος. Κατὰ τὸν Δρα Angel ὁ σκελετὸς ἀνῆκεν εἰς ἰσχυρὸν ἄνδρα 55 ἐτῶν περίπου, ὕψους 1,757 μ., ἀνῆκε δηλαδὴ εἰς ἕνα τῶν ὑψηλοτέρων ἀνδρῶν τῶν ταφέντων εἰς τὸν Κύκλον Β μόνον κατὰ 0,005 μ. χαμηλότερον τοῦ εἰς τὸν τάφον **Γ** ἐνταφιασθέντος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὕψος 1,762 μ., καὶ κατὰ 0,007 μ. τοῦ εἰς τὸν **Ν**, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὕψος 1,764 μ. Μεταξὺ τῶν ὀστῶν τοῦ ἰλιακοῦ εὑρέθησαν χολόλιθοι. Φαίνεται ὅτι ὁ ἔνοικος τοῦ **Σ** ὑπέφερε καὶ ἐξ ἀρθρίτιδος.

Τὰ ὀλίγα ἀνευρεθέντα ὄστρακα εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου, μελανὰ καὶ κίτρινα μινύεια καὶ μὲ ἀμαυρόχρωμον διακόσμησιν, ἀποδεικνύουν ὅτι οὗτος ἀνάγεται εἰς τὸ τέλος τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς.

ΤΑΦΟΣ ΤΑΥ

Κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου **Λ** κεῖται ὁ τάφος **Τ**. Ἀκόμη φαίνεται ὅτι ἡ δυτική του πλευρὰ κατεστράφη ὅταν ἐλαξεύετο ὁ τάφος **Λ** καὶ ἀντ' αὐτῆς ἐκτίσθη ἀμελῶς τοιχάριον ἐξ ἀργῶν λίθων. Κεῖται ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον μὲ τὰς μακράς του πλευρὰς πρὸς Ἀνατολὰς καὶ Δυσμάς. Ἡ ἐπίχωσίς του ἀπετελεῖτο ἀπὸ λίθους καὶ ὀλίγον χῶμα, περιεῖχε δὲ ἐλάχιστα μεσοελλαδικὰ ὄστρακα. Πλινθόκτιστα τοιχάρια ἐκάλυπτον τὰ λαξευθέντα εἰς τὸν βράχον πλευρὰ τοῦ τάφου, ἀπὸ τοῦ δαπέδου μέχρι ὕψους 0,80 μ. Ἐπ' αὐτῶν θὰ εἶχε στερεωθῇ ἡ στέγη, οὐδὲν ἴχνος τῆς ὁποίας διεσώθη. Τὸ δάπεδον τοῦ τάφου εἰς βάθος 1,70 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας ἦτο ἐστρωμένον μὲ χάλικας, ὡς συνήθως. Οὐδὲν κτέρισμα ἢ καὶ ὀστοῦν εὑρέθη εἰς τὸ δάπεδον. Προφανῶς ὁ τάφος εἶχε κενωθῇ τοῦ περιεχομένου του καὶ κατόπιν ἐπληρώθη ἀμελῶς μὲ χῶμα καὶ λίθους. Τοῦτο πιθανὸν θὰ ἐγένετο ὅταν ἐλαξεύετο ὁ τάφος **Λ**, ὁπότε καὶ ἡ ὕπαρξίς του ἐφανερώθη. Ὑπετέθη ὅτι τὰ συσσωρευμένα ὀστᾶ τὰ εὑρεθέντα πρὸ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ τάφου **Λ** εἶχον μεταφερθῇ ἐκεῖ ἀπὸ τὸν τάφον **Γ**. Νομίζω ὅτι τοῦτο εἶναι ἀπίθανον. Διότι, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ διαφυλάξουν τὰ ὀστᾶ καὶ μερικὰ τῶν κτερισμάτων, ἀσφαλῶς θὰ τὰ ἄφηναν εἰς τὸν τάφον **Τ**, ἀφοῦ εἶχον ἀφαιρέσει τὰ λοιπὰ κτερίσματα. Εἶναι προφανὲς ὅτι εἰς τὸν τάφον **Τ** ἔχομεν ἀκόμη ἓν παράδειγμα συλήσεως τάφου εἰς πρωΐμους μυκηναϊκοὺς χρόνους.

Διαστάσεις τοῦ κενωθέντος τάφου: Μῆκος κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους 1,98 μ., πλάτος 1,12 μ. Μῆκος εἰς τὸ δάπεδον 1,81 μ., πλάτος 0,91 μ., βάθος 1,70 μ.

ΤΑΦΟΣ ΥΨΙΛΟΝ (πίν. 203β - 210 καὶ εἰκ. 26)

Πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ τάφου **Τ** καὶ νοτίως τοῦ **Ρ** κεῖται ὁ τάφος **Υ** ἐσκαμμένος ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον, μὲ τὰς μακράς του πλευρὰς πρὸς Ἀνατολὰς καὶ Δυσμάς. Ἔχει σχῆμα πλατὺ καὶ βραχὺ μήκους, εἰς τὸ δάπεδον, ἀνερχομένου εἰς 1,85 μ. καὶ πλάτους εἰς 1,30 μ. Ὁ βόρειος τοῖχός του ἐφάπτεται τοῦ νοτίου τοῦ **Ρ** καὶ φαίνεται ὅτι ἦτο ἐκτισμένος διὰ πλίνθων. Καὶ αἱ πλευραί του εὑρέθησαν κατεστραμμέναι προφανῶς ὅμως ἦσαν ἐπενδεδυμέναι διὰ τοιχαρίων ἐκ λίθων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνῆκον οἱ πολλοὶ λίθοι οἱ εὑρεθέντες εἰς τὴν ἐπίχωσίν του. Μικρὰ σχετικῶς ἐπίχωσις ἐπλήρου τὸ κοῖλον τοῦ τάφου, τὸ ὁποῖον θὰ ἀνήρχετο τοὐλάχιστον εἰς 0,70 μ. Οὐδὲν ἴχνος τῆς στέγης του διεσώθη. Κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν ἡ ἐπίχωσις εἶχε βάθος 1,10 μ., κατὰ τὴν νοτίαν μόλις 0,60 μ. Εἰς ὅλην της τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ βάθος περιελάμβανε πολλοὺς λίθους καὶ μελανόφαιον χῶμα περιέχον ἐλάχιστα μεσοελλαδικὰ ὄστρακα· 0,30 μ. κάτω τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους καὶ κατὰ τὴν ΝΑ. γωνίαν τοῦ τάφου εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀρχικήν των θέσιν δύο κύπελλα μινύεια (ἀρ. 229 - 230), τὸ ἓν μελανότεφρον τὸ ἕτερον κίτρινον (πίν. 204α). Εἰς τὸ χῶμα τὸ περιβάλλον τὸν σκελετὸν εὑρέθησαν πολλὰ μικρὰ τεμάχια φύλλων χρυσοῦ, τὰ ὁποῖα προφανῶς ἐκόσμουν τὸ φόρεμα τοῦ λειψάνου.

Τὸ δάπεδον ἦτο ἐστρωμένον μὲ τοὺς συνήθεις χάλικας, ἐπ' αὐτῶν δὲ εὑρέθη ἐκτάδην σκελετὸς γυναικός (κατὰ τὸν Δρα L. Angel), ἀποκείμενος ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸ τῆς νοτίας καὶ τοὺς τεταμένους πόδας πρὸς τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ τάφου (πίν. 203β). Ἀρχικῶς ἡ κεφαλὴ ὑπεβαστάζετο ὑπὸ χαμηλοῦ προσκεφαλαίου ἐκ χώματος καὶ χαλίκων, μετὰ δὲ τὴν σῆψιν τῶν μυώνων καὶ τῶν τενόντων κατωλίσθησε πρὸς τὰ πλάγια καὶ πρὸς τὸν ἀριστερὸν ὦμον καὶ οὕτω παρέμεινεν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς παρειᾶς. Οἱ βραχίονες ἦσαν τεταμένοι κατὰ μῆκος τοῦ κορμοῦ, ἡ δεξιὰ ὅμως χεὶρ κεκαμμένη κατὰ τὸν ἀγκῶνα ἐφέρετο διαγωνίως τῆς κοιλίας πρὸς τὴν λαγόνα, εἰς τὸ ἀριστερὸν τμῆμα τῆς ὁποίας ἔκειντο ἡ παλάμη καὶ οἱ δάκτυλοι. Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ ἦτο τεταμένη κατὰ μῆκος τοῦ κορμοῦ, ἡ παλάμη της ὅμως ἐκάμπτετο ἀποτόμως πρὸς τὴν λαγόνα, παρὰ τὴν ὁποίαν εὑρέθησαν οἱ δάκτυλοι (πίν. 203β).

Περὶ τὸ λείψανον εἶχον ἀποτεθῆ 9 ἀγγεῖα (ἀρ. Υ - 229 - 237), ἐξ τῶν ὁποίων εἶναι κύπελλα τύπου μινυείου. Ἐπὶ τοῦ κρανίου ἀπεκαλύφθη κόσμημα σταυρόσχημον ἐκ χρυσῶν φύλλων (Υ - 438), τὸ ὁποῖον συνεκρατεῖτο ἐπὶ χαλκῆς ταινίας διὰ μικρῶν καρφίδων, χρυσῆ δὲ ταινία μεταξὺ τοῦ ἀριστεροῦ κροτάφου καὶ ὤμου. Περὶ τὸν λαιμὸν τοῦ λειψάνου καὶ τὸ στέρνον εὑρέθησαν ψηφῖδες ἐκ σαρδίου καὶ ὀρείας κρυστάλλου. Διάτρητος ἀπιόσχημος λίθος φαίνεται ὅτι ἀπετέλει μέρος τοῦ περιδεραίου εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκον αἱ ψηφῖδες, ὡς καὶ τετράπλευρον περίαπτον ἐκ φαγεντιανῆς. Μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ σκελετοῦ ὑπὸ τοῦ Δρος Angel εὑρέθησαν δύο ἀργυρᾶ ἐνώτια, δύο ἀκόμη περίαπτα ἐκ φαγεντιανῆς καὶ τρεῖς δακτύλιοι ἐκ χαλκοῦ, ὄπισθεν καὶ κάτω

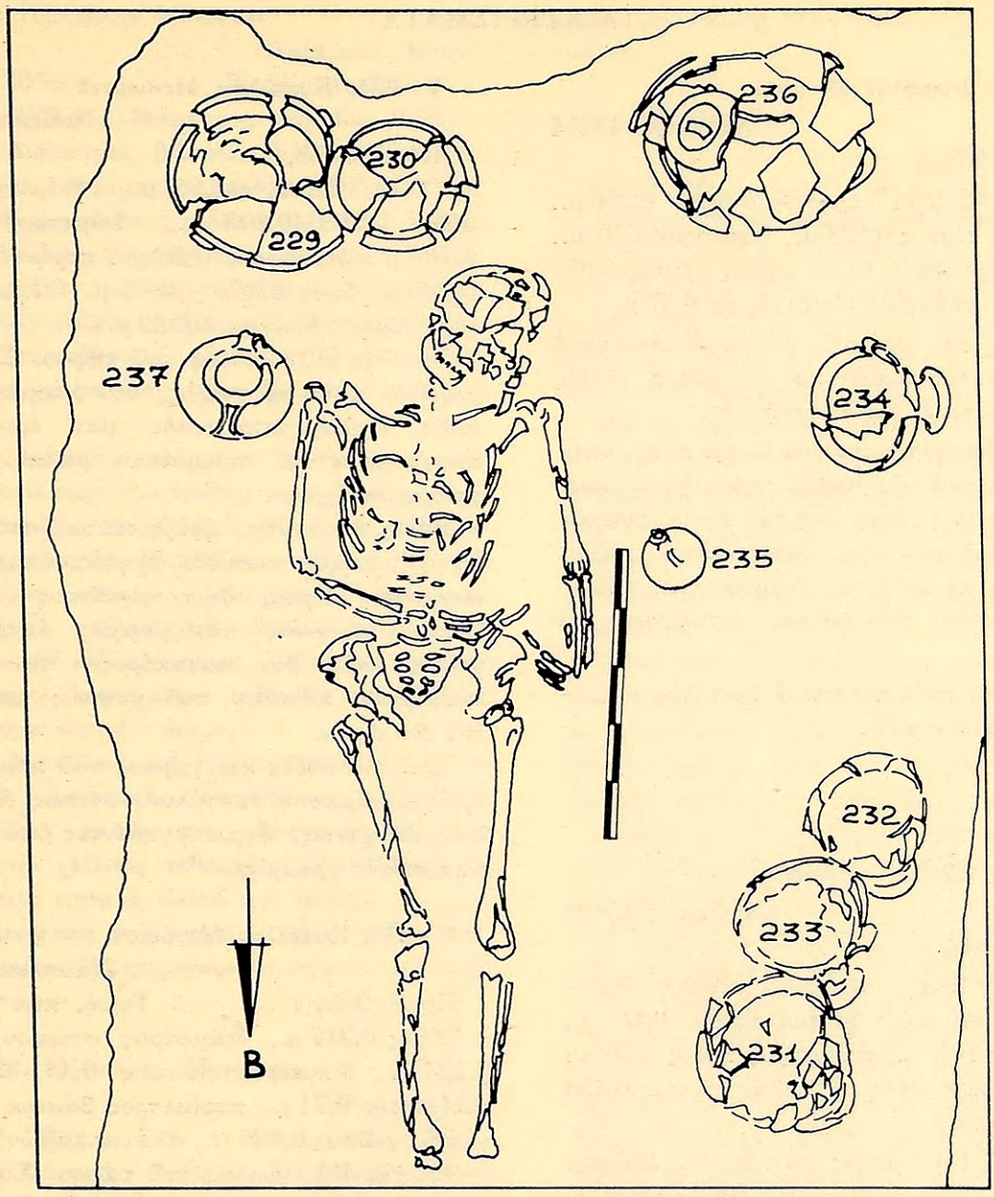

Εἰκ. 26. Τάφος Υ.

τοῦ κρανίου (πίν. 203β καὶ 204β)· 3 περόναι, ἐξ ὧν ἡ μία ἔχει κεφαλὴν ἐξ ὀρείας κρυστάλλου (πίν. 204β), εὑρέθησαν μεταξὺ τοῦ ὤμου καὶ τοῦ ἀμφορίσκου ὑπ' ἀριθμὸν Υ - 237.

Ὁ τάφος, ἂν καὶ μικρός, ἀπεδείχθη πλούσιος εἰς εὑρήματα καὶ πληροφορίας. Εἶναι δὲ περίεργον ὅτι τὸ περιεχόμενόν του, προστατευόμενον ὑπὸ μικρᾶς μόνον ἐπιχώσεως, διεσώθη πλήρως.

Κατὰ τὸν Angel ὁ σκελετὸς (ἀρ. 132 MYC.) ἀνῆκεν εἰς εὐτραφῆ καὶ ὑψηλὴν γυναῖκα 37 περίπου ἐτῶν, ὕψους 1,612 μ., σχετικῶς μεγάλου διὰ γυναῖκα.

Υ - 229. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13454

Πίναξ 205α,1

Ὕψος 0,242 μ., διάμετρος στομίου 0,236 μ., διάμετρος βάσεως 0,128 μ., περίμετρος 0,37 μ., περίμετρος ποδὸς 0,10 μ., πλάτος χείλους 0,012 μ.· λαβαί: πλάτος 0,03 μ., μῆκος 0,07 μ.

Ἐκ τῆς ΝΑ. γωνίας. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὴν βάσιν, τὸν κορμὸν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς σκοτεινὸς τεφρὸς φέρων στίλβωσιν.

Βάσις δισκοειδής, βαθὺ κοίλωμα κάτω, ἐνούμενον πρὸς κοίλωμα ποδός, ποὺς ὑψηλός, κορμὸς χοανοειδής, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, εἰσέχων ὦμος καταλήγων πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβαὶ δύο κατακόρυφοι, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Κατὰ τὸν πόδα πλαστικοὶ δακτύλιοι συμμετρικῶς διατεταγμένοι.

Υ - 230. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13425

Πίναξ 205β,1

Ὕψος 0,19 μ., διάμετρος στομίου 0,20 - 0,206 μ., διάμετρος βάσεως 0,103 - 0,104 μ., περίμετρος 0,65 μ., περίμετρος ποδὸς 0,20 μ., πλάτος χείλους 0,006 μ.· λαβαί: πλάτος 0,018 μ., ὕψος 0,02 μ.

Ἐκ τῆς ΝΑ. γωνίας τοῦ τάφου. Σώζεται πλήρως μολονότι εἰς τεμάχια. Πηλὸς κιτρινωπὸς περιέχων τρίμματα χαλαζίου.

Βάσις δισκοειδής, ἐλαφρῶς κωνική, φέρουσα στενὸν κοίλωμα κάτω, ποὺς μᾶλλον ὑψηλός, κορμὸς κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου, ὁ ὁποῖος σχηματίζει γωνιῶδες περίγραμμα μετὰ τοῦ λαιμοῦ, καταλήγοντος πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβαὶ δύο κατακόρυφοι ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Κατὰ τὸν πόδα ὀκτὼ ἐγχάρακτοι δακτύλιοι δημιουργηθέντες ὑπὸ συνεχοῦς ἑλικοειδοῦς γραμμῆς.

Υ - 231. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13443

Πίναξ 205β,2

Ὕψος 0,193 - 0,195 μ., διάμετρος στομίου 0,195 - 0,203 μ., διάμετρος βάσεως 0,106 μ., περίμετρος 0,63 μ., περίμετρος ποδὸς 0,185 μ., ὕψος ποδὸς ±0,05 μ.· λαβαί: πλάτος ± 0,028 μ., ἄνοιγμα 0,023 μ.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸ χεῖλος, τὸν κορμὸν καὶ τὸν πόδα. Πηλὸς κιτρινωπὸς μετ' ἐρυθριζούσης ἀποχρώσεως καὶ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα σιτόχρουν.

Βάσις δισκοειδής, κοίλη κάτω, ποὺς μᾶλλον ὑψηλός, κορμὸς κωνικὸς ὑψηλός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου, δημιουργοῦντος μετὰ τοῦ λαιμοῦ γωνιῶδες περίγραμμα, ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβαὶ δύο, κατακόρυφοι ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν ἐπὶ τοῦ ὤμου.

Ἐπὶ τοῦ ποδὸς καὶ μέρους τοῦ κορμοῦ δέκα τρεῖς ἐγχάρακτοι δακτύλιοι, ἀνίσως ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντες, δημιουργηθέντες ὑπὸ συνεχοῦς ἑλικοειδοῦς γραμμῆς.

Υ - 232. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13445

Πίναξ 205γ,1 Τομή, πίν. 217

Ὕψος 0,217 μ., διάμετρος στομίου 0,222 - 0,224 μ., διάμετρος βάσεως 0,11 - 0,112 μ., περίμετρος 0,71 μ., περίμετρος βάσεως 0,21 μ., πλάτος χείλους 0,005 μ., πλάτος λαβῶν 0,025 μ.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὸν κορμόν, τὸν πόδα καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς κιτρινωπὸς περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὑποπράσινον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς.

Βάσις δισκοειδὴς ἐλαφρῶς κωνική, κοίλη κάτω, ποὺς μᾶλλον ὑψηλός, κορμὸς κωνικὸς ὑψηλός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, πλατὺ χεῖλος ἐκτρεπόμενον, λαβαὶ τέσσαρες κατακόρυφοι, ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον, ἀντιστοίχως τεθειμέναι.

Ἐγχάρακτοι δακτύλιοι κατ' ἀκανόνιστα διαστήματα εἰς τὸν πόδα.

Υ - 233. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13451

Πίναξ 205α,2 Τομή, πίν. 217

Ὕψος 0,22 μ., διάμετρος στομίου 0,217 - 0,218 μ., διάμετρος βάσεως 0,124 μ., περίμετρος 0,58 μ., περίμετρος ποδὸς 0,205 μ., ὕψος ποδὸς 0,08 μ., πλάτος χείλους 0,011 μ.· λαβαί: πλάτος 0,033 μ., ὕψος 0,023 μ., ἄνοιγμα 0,011 μ.

Ἐκ τῆς ΒΔ. γωνίας τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον εἰς μικρὸν τμῆμα τῆς βάσεως. Πηλὸς σκοτεινὸς τεφρόχρους, φέρων στίλβωσιν. Πολλαχοῦ τῆς ἐπιφανείας ἴχνη ἐργαλείου στιλβώσεως.

Βάσις κωνική, κοίλωμα κάτω ἐνούμενον πρὸς τὸ κοίλωμα τοῦ ποδός, ποὺς ὑψηλός, κορμὸς χοανοειδής, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου, εἰσέχων ὦμος δημιουργῶν ἀμβλεῖαν γωνίαν μετὰ τοῦ εὐθυγράμμου λαιμοῦ καταλήγοντος πρὸς πεπλατυσμένον χεῖλος, τὸ ὁποῖον ἐσωτερικῶς τονίζεται ὑπὸ αὐλακώσεως, λαβαὶ δύο κάθετοι ταινιόσχημοι ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Δέκα δακτύλιοι ἐγχάρακτοι περιβάλλουν τὸν πόδα εἰς κανονικὰς ἀποστάσεις τεθειμένοι. Ἐγχάρακτοι ἀκανόνιστοι δακτύλιοι ἐπὶ τῆς ταινίας τοῦ χείλους τεθειμένοι ἐξωτερικῶς καὶ αὐλακώσεις μεταξὺ ὤμου καὶ λαιμοῦ.

Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου δίδει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τοῦτο ἐχρησιμοποιήθη προτοῦ κατατεθῇ εἰς τὸν τάφον.

Υ - 234. Κύπελλον Μινύειον.

Ἐθνικόν: 8684

Πίναξ 205γ,2 Τομή, πίν. 217

Ὕψος μέγιστον 0,18 μ., διάμετρος στομίου ἐξωτερικῶς 0,195 μ., διάμετρος βάσεως μεγίστη 0,11 μ.· λαβαί: πλάτος 0,02 μ., ὕψος 0,03 μ.

Ἐκ τῆς Δ. πλευρᾶς τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένον εἴς τινα σημεῖα κατὰ τὸν κορμόν. Πηλὸς κίτρινος.

Βάσις δισκοειδής, κάτω κοίλη βαίνουσα πρὸς κοῖλον πόδα, ποὺς χαμηλός, κορμὸς χοανοειδής, κωνικός, ἀκμὴ ἐπὶ τοῦ εἰσέχοντος ὤμου, ὁ ὁποῖος μὲ τὸν ἐκτρεπόμενον λαιμὸν δημιουργεῖ ἀμβλεῖαν γωνίαν. Χεῖλος ἀνωμάλως ἐπικλινές, πεπλατυσμένον, λαβαὶ δύο κατακόρυφοι, ταινιόσχημοι ἐπὶ τῆς ράχεώς των καὶ κατὰ μῆκος φέρουσαι αὐλάκωσιν. Περὶ τὸν πόδα καὶ τὸ κάτω μέρος τοῦ κορμοῦ δέκα πέντε ἐγχάρακτοι δακτύλιοι.

Υ - 235. Ἀσκός.

Ναύπλιον: 13302

Πίναξ 206β Τομή, πίν. 229

Ὕψος 0,099 μ., ὕψος κορμοῦ 0,08 μ., διάμετρος μεγίστη 0,112 - 0,113 μ., διάμετρος βάσεως 0,054 μ., περίμετρος 0,345 μ., ὕψος προχοῆς ±0,028 μ., διάμετρος στομίου προχοῆς 0,023 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,07 μ.· λαβή: ἄνοιγμα 0,019 μ., ὕψος 0,012 μ.

Ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ τάφου. Συμπεπληρωμένος κατὰ τὸ χεῖλος τῆς προχοῆς. Πηλὸς ἐρυθρός, χονδρόκοκκος, περιέχων μικρὰ τεμάχια χρυσίζοντος μαρμαρυγίου, εὔθρυπτος. Ἐπίχρισμα ἐρυθρωπόν. Ἐπιφάνεια ἐξίτηλος, ἀπολεπισμένη εἰς πλείονα σημεῖα, ἰδίᾳ εἰς τὸ κάτω ἥμισυ τοῦ κορμοῦ καὶ περὶ τὴν βάσιν.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικὸς πεπιεσμένος, προχοὴ λοξῶς ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ ὤμου καταλήγει εἰς ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος, λαβὴ τοξοειδὴς κυλινδρική, τεθειμένη καθέτως, παραπλεύρως τῆς προχοῆς.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανοῦ καὶ πορτοκαλοχρόου χρώματος. Ἡ κυρία ζώνη ὁρίζεται ἄνω καὶ κάτω ὑπὸ δακτυλίων. Ἐκ τοῦ ἄνω δακτυλίου ἐξαρτῶνται τέσσαρα καμπυλόγραμμα τρίγωνα ἐν σκιαγραφίᾳ καὶ ἀντιστοίχως ἐκ τοῦ κάτω δακτυλίου ἐκφύονται τέσσαρα τρίγωνα ἐν σκιαγραφίᾳ, βαίνοντα κατ' ἀντίθετον φοράν. Ἡ κορυφὴ τῶν τριγώνων συνεχίζεται ὑπὸ καμπύλης γραμμῆς ἐν ἀντιστοιχίᾳ καὶ οὕτω σχηματίζεται σύμπλεγμα, ὃ δίδει τὴν ἐντύπωσιν σπειροειδοῦς κοσμήματος.

Τὸ κάτω τμῆμα τῆς κοιλίας περιβάλλεται ὑπὸ δύο ταινιῶν, τὸ διάκενον τῶν ὁποίων πληροῦται ὑπὸ πορτοκαλοχρόου χρώματος. Ὑπὸ πορτοκαλοχρόου ἐπίσης χρώματος καλύπτεται ἡ ρίζα τῆς προχοῆς καὶ ἡ ἑκατέρωθεν τῆς λαβῆς ζώνη.

Τὸ ἀγγεῖον ἀσφαλῶς εἶναι ἐπείσακτον.

Υ - 236. Στάμνος δίωτος.

Ναύπλιον: 13470

Πίναξ 206α Τομή, πίν. 218

Ὕψος 0,40 μ., διάμετρος μεγίστη 0,33 μ., διάμετρος στομίου 0,135 μ., βάσεως 0,072 -

0,073 μ., περίμετρος 1,006 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,053 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,30 μ., περίμετρος χείλους 0,425 μ.

Ἐκ τῆς ΝΔ. γωνίας. Συμπεπληρωμένος εἷς τινα σημεῖα τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ χείλους. Πηλὸς κιτρινοπράσινος. Ἐπιφάνεια πορώδης μετά τινων ἐρυθριζόντων ἀποχρώσεων εἷς τινα τμήματα ἕνεκα ἀνωμάλου ὀπτήσεως.

Βάσις πεπλατυσμένη μικρά, κορμὸς ὠοειδὴς πρὸς σφαιρικόν, λαιμὸς χαμηλός, εὐρυνόμενος ἄνω πρὸς ἐκτρεπόμενον ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος, λαβαὶ δύο ὁριζόντιοι, κυλινδρικαὶ τεθειμέναι κατὰ τὴν μεγίστην διάμετρον.

Διακόσμησις διὰ καστανομελανοῦ ἀμαυροῦ χρώματος μᾶλλον ἀραιοῦ, ἀποτελουμένη ἐκ τεσσάρων ὁμοκέντρων διπλῶν κύκλων τεθειμένων κάτωθι τοῦ λαιμοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ὤμου. Ὁ χῶρος τῶν λαβῶν πλαισιοῦται ὑπὸ καμπύλων γραμμῶν ὁριζοντίως τεθειμένων καὶ διασταυρουμένων κατ' ἀμφότερα τὰ πέρατα αὐτῶν. Ταῦτα καταλήγουν εἰς θύσανον.

Παραβολή: Asine, σ. 273, εἰκ. 189, ἀρ. 4.

Υ - 237. Ἀμφορίσκος εὐρύστομος.

Ναύπλιον: 13373

Πίναξ 206γ Τομή, πίν. 224

Ὕψος 0,204 μ., διάμετρος μεγίστη 0,177 - 0,181 μ., διάμετρος στομίου 0,094 μ., βάσεως 0,08 - 0,081 μ., περίμετρος 0,542 μ., ὕψος λαιμοῦ ±0,043 μ., περίμετρος λαιμοῦ 0,275 μ., περίμετρος χείλους 0,325 μ.· λαβαί: πλάτος ±0,03 μ., ὕψος ±0,032 μ., ἄνοιγμα ±0,06 μ.

Ἐκ τῆς ΝΑ. γωνίας τοῦ τάφου ἄνωθεν τοῦ κρανίου. Πηλὸς κιτρινέρυθρος, περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα ὑποκίτρινον ἐλαφρῶς ἐστιλβωμένον, καλύπτει ὁλόκληρον τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν καὶ τμῆμα τῆς ἐσωτερικῆς παρειᾶς τοῦ λαιμοῦ.

Βάσις πεπλατυσμένη ἐλαφρῶς ὑψωμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς μᾶλλον ὑψηλός, καμπυλούμενος πρὸς ἐλαφρῶς ἐκτρεπόμενον ἐπίπεδον χεῖλος. Δύο λαβαὶ κάθετοι ταινιόσχημοι αὐλακωταί, ἐκφυόμεναι κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις διὰ καστανοῦ ἀμαυροῦ χρώματος. Ἐπὶ τοῦ χείλους δακτύλιος καλύπτων ὁλόκληρον τὸ πλάτος του. Ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς παρυφῆς τοῦ χείλους ὁμάδες μικρῶν παραλλήλων εὐθειῶν γραμμῶν τεθειμένων κατὰ κανονικὰ διαστήματα. Κάτω τοῦ χείλους ἐξωτερικῶς δακτύλιος. Δύο δακτύλιοι κατὰ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ μὲ ἀκανόνιστον διάκενον πληρούμενον διὰ διαγραμμίσεως. Κάτωθεν τῆς ἀπολήξεως τῶν λαβῶν τρεῖς δακτύλιοι ἀμελῶς καὶ ἀκανονίστως γεγραμμένοι καὶ εἰς τινα σημεῖα ἐφαπτόμενοι ἀλλήλων. Ἡ μεταξὺ τῶν δακτυλίων σχηματιζομένη ζώνη ±0,042 μ. χωρίζεται ὑπὸ τριπλῶν κατακορύφων γραμμῶν εἰς ἓξ μετόπας, ἀνὰ δύο κατὰ τὴν προσθίαν καὶ τὴν ὀπισθίαν ὄψιν καὶ ἀνὰ μίαν κατὰ τὰς λαβάς. Εἰς τὰς μετόπας τῆς προσθίας καὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως ἐγράφη σπειροειδὲς κόσμημα ἀποτελούμενον ἐξ ὁμοκέντρων κύκλων ἑνουμένων δι' ἐφαπτομένης. Εἰς τὴν ράχιν τῶν λαβῶν δύο κατακόρυφοι γραμμαί, τὸ μεταξὺ διάστημα τῶν ὁποίων πληροῦται ὑπὸ διαγραμμίσεως λοξῶν καὶ ἀντιρρόπων εὐθειῶν (πίν. 224).

Παραβολή: Prosymna, σ. 161, εἰκ. 648. Ἐκ τοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσῖνος δείγματα ἔχομεν ἀπὸ τοὺς τάφους Ηπ13, Θπ2 κλπ.

* * *

Υ - 438. Φύλλα διαδήματος.

Ἐθνικόν: 8682

Πίναξ 207

Διαστάσεις: μῆκος μέγιστον τοῦ ἐπικειμένου φύλλου 0,105 μ. τοῦ ὑποκειμένου 0,101 μ., πλάτος μέγιστον 0,042 μ. καὶ 0,043 μ., πρὸς τὴν ταινίαν 0,024 μ.

Τὰ δύο φύλλα συνδέονται καὶ συνέχονται διὰ χαλκίνου σύρματος, τὸ ὁποῖον τὰ διαπερᾷ διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς χρυσῆν κεφαλήν. Εἰς τὴν ὀπισθίαν ὄψιν τὸ σύρμα προσκολλᾶται εἰς χαλκῆν ταινίαν πλάτους 0,017 μ., μικρὸν μέρος τῆς ὁποίας διεσώθη. Φαίνεται ὅτι ἡ χαλκῆ ταινία συνεκρατεῖτο εἰς τὴν κόμην διὰ χαλκῶν μικρῶν περονῶν.

Ὁλόκληρος ἡ ἐπιφάνεια τῶν φύλλων καλύπτεται ὑπὸ ἐκτύπου διακοσμήσεως περιλαμβανούσης τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν χρόνων δισκάρια περιβαλλόμενα ὑπὸ διπλοῦ κύκλου στιγμῶν. Δι' ἐφαπτομένων ἐκ μικρῶν παραλλήλων ἐκτύπων γραμμῶν ἢ στιγμῶν οἱ κύκλοι συνέχονται. Κατὰ τὴν παρυφὴν τὰ φύλλα ποι-

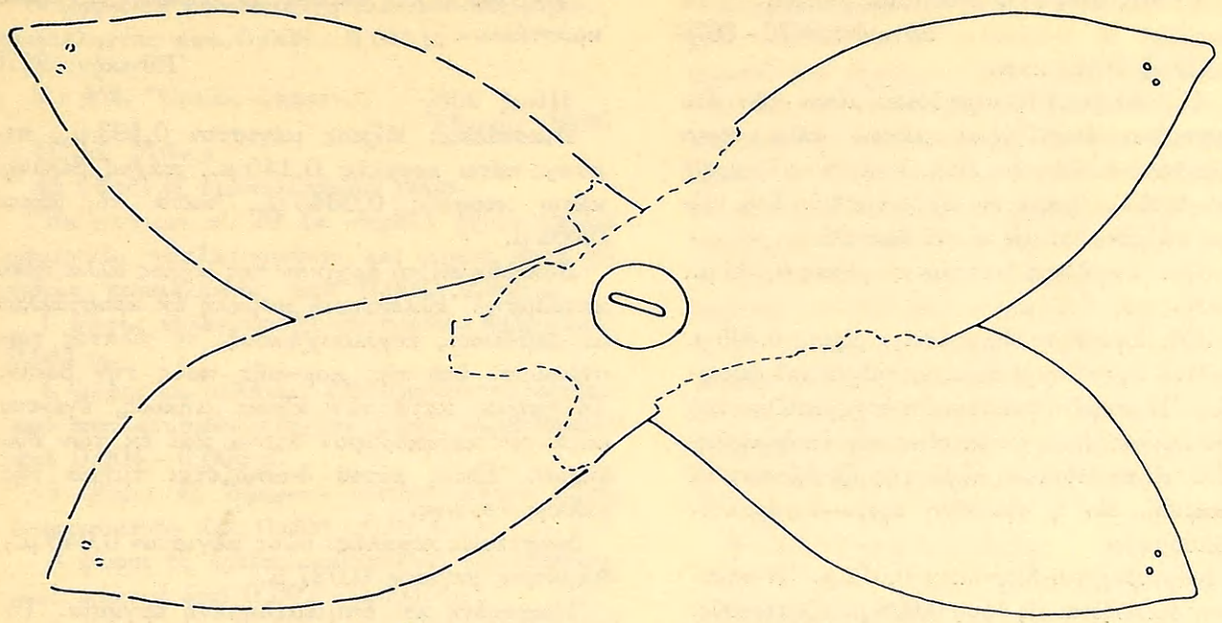

Εἰκ. 27. Σταυρόσχημον κόσμημα τοῦ διαδήματος Υ - 438.

κίλλονται διὰ διπλῆς ἢ ἁπλῆς σειρᾶς στιγμῶν.

Ἀρχικῶς τὸ κόσμημα ἦτο σταυρόσχημον ἐκ τεσσάρων φύλλων, ἐξ ὧν δύο σκέλη μόνον διετηρήθησαν πλήρως, τῶν δὲ ἄλλων τμήματα μόνον (πίν. 207α, εἰκ. 27).

Παραβολή: Karo, πίν. XLVI ἀρ. 385 ἐκ τοῦ τάφου IV.

Υ - 439. Χρυσῆ ταινία.

Ἐθνικόν: 8681

Πίναξ 207γ

Διαστάσεις: μῆκος 0,217 μ., πλάτος μέγιστον 0,019 μ. κατὰ τὸ μέσον· ἐλάχιστον πλάτος κατὰ τὰ ἄκρα 0,006 μ.

Διατηρεῖται πλήρως.

Ἡ διακόσμησις ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς ἐκτύπων δισκαρίων περιβαλλομένων ὑπὸ ἐκτύπου γραμμῆς. Στιγμαὶ εἰς τὸ περίγραμμα τῆς ταινίας συμπληρώνουν τὴν διακόσμησιν. Δὲν φαίνεται νὰ ἔχῃ ὀπὰς κατὰ τὰ ἄκρα. Φαίνεται ὅτι συνεκρατεῖτο ὑπὸ τῶν βοστρύχων τοῦ ἀριστεροῦ κροτάφου, ὡς ὑποδεικνύεται εἰς τὸν πίνακα 207β.

* * *

Υ - 332. Δύο κρίκοι ἐνωτίων.

Ἐθνικόν: 8674

Πίναξ 209β, ἄνω δεξιὰ

Διαστάσεις: διάμετρος 0,04 καὶ 0,037 μ., πάχος 0,003 καὶ 0,004 μ. Οὐδεμία διακόσμησις φαίνεται νῦν ἐπὶ τοῦ ἀργυροῦ σύρματος λόγῳ τῆς μεγάλης κατιώσεως.

4 μικρὰ κυλινδρικὰ ἐλάσματα ἐξ ἀργύρου, 0,02 - 0,03 μ. μήκους, φυλάσσονται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον, ἀνήκοντα ἴσως εἰς περόνην.

Εἰς τὴν ἔκθεσιν ἀναφέρονται «5 περόναι, ἐξ ὧν ἡ μία ἀργυρᾶ αἱ δὲ ἄλλαι ἐκ χαλκοῦ». Πράγματι εἰς τὴν ΝΑ. γωνίαν τοῦ τάφου καὶ παρὰ τὴν βάσιν τοῦ εὐρυστόμου ἀμφορίσκου Υ - 237 εὑρέθησαν 5 διάφορα τεμάχια. Τρία ὅμως τούτων ἀνήκουν εἰς τὴν αὐτὴν περόνην ὑπ' ἀριθμὸν Υ-318. Προφανῶς δὲ ἡ περόνη αὕτη ἐτέθη τεθραυσμένη ὡς κτέρισμα εἰς τὸν τάφον. Τὰ μικρὰ κυλινδρικὰ ἐξ ἀργύρου ἐλάσματα τὰ περιλαμβανόμενα εἰς τὸ Υ - 332 ἀνήκουν προφανῶς εἰς τὴν περόνην ἐξ ἀργύρου τῆς ἐκθέσεως τοῦ Παπαδημητρίου.

* * *

Υ - 315, 316, 317. Δακτύλιοι χαλκοῖ.
Ἐθνικόν: 8676 - 8678

Πίναξ 209β, κάτω

Αἱ ἐλλειψοειδεῖς σφενδόναι μόνον τῶν δύο δακτυλίων διασώζονται κάπως ἀλλὰ τόσον ὠξειδωμέναι ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διακριθῇ ἐὰν ἔφερον ἐγχάρακτον διακόσμησιν. Τοῦ τρίτου σώζεται καὶ μέρος τοῦ δακτυλίου.

315: Σφενδόνης διαστάσεις: μῆκος 0,025 μ., πλάτος μέγ. 0,02 μ.

316: Σφενδόνης διαστάσεις: μῆκος 0,025 μ.

317: Σφενδόνη μὲ ἀρκετὸν τμῆμα τοῦ δακτυλίου. Ἡ στεφάνη φαίνεται ὅτι ἐσχηματίζετο ἀπὸ δύο ἐλάσματα, τὰ ὁποῖα εἶναι νῦν ἀποκεκολλημένα. Εἶναι ἀδύνατον, λόγῳ τῆς ὀξειδώσεως, νὰ διακριθῇ, ἐὰν ἡ σφενδόνη ἔφερε ἐγχάρακτον διακόσμησιν.

Διάμετρος τοῦ δακτυλίου 0,012 μ. Ἡ σφενδόνη διασώζεται εἰς ὕψος 0,028 μ. ἐξωτερικῶς, ἐσωτερικῶς 0,021 μ.· τὸ ὕψος αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ ἀρχικόν.

Παραβολή: Karo, πίν. XXIII ἀρ. 99 ἀργυροῖ δακτύλιοι ἐκ τοῦ τάφου III.

Υ - 318. Περόνη χαλκῆ.
Ἐθνικόν: 9176

Πίναξ 208β,2

Διαστάσεις: Μῆκος 0,245 μ., πάχος μετάλλου 0,001 - 0,006 μ. Κεφαλή, ὕψος 0,007 μ., διάμετρος μεγίστη 0,01 μ.

Πολὺ κατιωμένη, ἀλλὰ διασώζεται εἰς ὁλόκληρον τὸ ἀρχικόν της μῆκος. Ἔχει κεφαλὴν ἡλόσχημον καὶ ὑπ' αὐτὴν 4 αὐλακωτοὺς δακτυλίους. Εἰς τὸν τάφον ἐτέθη τεθραυσμένη εἰς 3 τεμάχια.

Υ - 319. Περόνη χαλκῆ κλειδόσχημος.
Ἐθνικόν: 9177

Πίναξ 208β,1

Διαστάσεις: μῆκος 0,225 μ., διάμετρος κεφαλῆς 0,048 - 0.05 μ., πάχος μετάλλου κεφαλῆς 0,002 μ., περόνης μέγιστον πάχος 0,005 μ.

Πολὺ κατιωμένη μὲ ράχιν ἠνεφγμένην, ἀλλὰ σώζεται εἰς τὸ ἀρχικόν της μῆκος. Κεφαλὴ κυκλική, πεπλατυσμένη ἐκ τοῦ ἰδίου ἐλάσματος ὡς ἡ λοιπὴ περόνη, φέρει 5 ὀπὰς σταυροειδῶς διατεθειμένας.

Υ - 320. Χαλκῆ περόνη μὲ κεφαλὴν ἐξ ὀρείας κρυστάλλου.
Ἐθνικόν: 9178

Πίναξ 208γ

Διαστάσεις: Μῆκος μέγιστον 0,193 μ., περόνης κάτω κεφαλῆς 0,145 μ., πάχος βελόνης κάτω κεφαλῆς 0,0045 μ., κατὰ τὸ ἄκρον 0,002 μ.

Διεσώθη εἰς τὸ ἀρχικόν της μῆκος ἀλλὰ πολὺ κατιωμένη. Ἐλλειπτικὴ κεφαλὴ ἐκ κρυστάλλου μὲ ραβδώσεις κοχλιοσχήμους, τὸ πλάτος των στενοῦται ἀπὸ τῆς κορυφῆς πρὸς τὴν βάσιν. Τὸ τρῆμα, κατὰ τὸν ἄξονα μήκους, ἐγένετο κατὰ τὸν κατακόρυφον ἄξονα καὶ ἐκ τῶν δύο ἄκρων. Ἐντὸς αὐτοῦ διασώζεται τμῆμα τῆς χαλκῆς περόνης.

Διαστάσεις κεφαλῆς: ὕψος μέγιστον 0,045 μ., διάμετρος μεγίστη 0,027 μ.

Ὡραιοτάτη καὶ ἐπιμελημένη ἐργασία. Τὸ κρύσταλλον διαφανὲς καὶ καθαρόν.

Υ - 321. Μικρὰ τεμάχια χαλκῶν καρφίδων.
Ἐθνικόν: 9199

Πίναξ 210β

Υ - 322. Χαλκοῦν ἄγκιστρον.
Ἐθνικόν: 9199

Πίναξ 210β

Διαστάσεις: μῆκος 0,026 μ., ἄνοιγμα 0,014 μ.

Υ - 467. Ὅρμος ψήφων.
Ἐθνικόν: 9179

Πίναξ 210α,1

Αἱ 36 ψῆφοι τοῦ ὅρμου τούτου ὡς καὶ αἱ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν Υ - 468 εὑρέθησαν περὶ τὰ ὀστᾶ τοῦ στέρνου καὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Ἴσως μετὰ τῶν ψήφων Υ - 468 ἀπετέλουν ἓν καὶ μόνον μακρὸν περιδέραιον.

Ἐκ τούτων αἱ 20 εἶναι ἐκ σαρδίου, σχήματος σφαιρικοῦ καὶ σφαιρικοῦ πεπιεσμένου, μέσων διαστάσεων ἀπὸ 0,004 - 0,0055 μ.

3 ψῆφοι εἶναι ἐξ ὀρείας κρυστάλλου δακτυλιόσχημοι μέσων διαστάσεων ἀπὸ 0,002 - 0,005 μ.

3 ψῆφοι ἐκ μελανοῦ λίθου εἶναι τρίεδροι μήκους ἀπὸ 0,0085 - 0,015 μ.

4 ψῆφοι ἐκ μελανοῦ λίθου σφαιρικοῦ πεπιεσμένου μήκους 0,004 μ. κατὰ τὸ τρῆμα.

6 ψῆφοι ἐκ φαγεντιανῆς ἐλλειψοειδεῖς μήκους ποικίλλοντος ἀπὸ 0,008 - 0,015 μ.

Υ - 468. Ὅρμος ψήφων.
Ἐθνικόν: 9180

Πίναξ 210α,2

45 ψῆφοι ἐξ ἡμιπολυτίμων λίθων.

Ἐκ τούτων αἱ 29 ἐκ σαρδίου ἔχουν σχῆμα σφαιρικὸν πεπλατυσμένον καὶ μῆκος κατὰ τὸ τρῆμα ποικίλλοντος ἀπὸ 0,002 - 0,008 μ.

1 ψῆφος ἐλλειψοειδὴς ἐκ σαρδίου ἔχει μῆκος 0,011 μ.

4 ψῆφοι ἐκ μελανοῦ λίθου σχήματος σφαιρικοῦ πεπλατυσμένου ἔχουν μῆκος κυμαινόμενον ἀπὸ 0,004 - 0,005 μ.

3 ψῆφοι ἐξ ὀψιανοῦ τρίεδροι ἔχουν μῆκος κυμαινόμενον ἀπὸ 0,008 - 0,01 μ.

3 ψῆφοι ἐξ ὀρείας κρυστάλλου δακτυλιόσχημοι, μήκους ἀπὸ 0,002 - 0,0035 μ.

5 ψῆφοι ἐκ φαγεντιανῆς ἐλλειψοειδεῖς μήκους 0,016 μ.

Υ - 469. Ὅρμος ψηφίδων.
Ἐθνικόν: 9181

Πίναξ 209α

Ἐκ φαγεντιανῆς καὶ ἠλέκτρου. Ἐν ὅλῳ 57 ψῆφοι διετηρήθησαν. Ἐκ τούτων αἱ 35 εἶναι ἐκ φαγεντιανῆς δακτυλιόσχημοι διαμέτρου ±0,0035 μ. καὶ αἱ 22 μεταλλικαὶ ἐξ ἠλέκτρου ἐλλειψοειδεῖς μήκους 0,0025 - 0,003 μ. καὶ πάχους ±0,002 μ. Αἱ μεταλλικαὶ ἐξ ἠλέκτρου (χρυσοῦ καὶ ἀργύρου) ψῆφοι εἶναι ἀξιοθαύμαστοι διὰ τὴν τελειότητα τῆς κατασκευῆς των εἰς τόσον μικρὰν κλίμακα. Δὲν γνωρίζω δείγματα ἐξ ἄλλων περιοχῶν[1]. Δὲν εἶναι βέβαιον ἐὰν αἱ μικραὶ αὐταὶ ψῆφοι ἀπετέλουν ἰδιαίτερον περιδέραιον ὡς ἀπεικονίσθησαν. Εὑρέθησαν περὶ τὸ κρανίον καὶ εἰς τὸ ἄνω τμῆμα τοῦ στέρνου, περὶ τὴν σπονδυλικὴν στήλην.

Εἰς τὸ μέσον τοῦ πίνακος 209α εἰκονίζεται ψῆφος σφαιρικὴ πεπλατυσμένη, ἥτις διατηρεῖ εἰς τὸ τρῆμά της λεπτὸν ἐξ ἀργύρου σύρμα, προφανῶς χρησιμοποιηθὲν διὰ τὴν προσάρτησιν ψήφων εἰς ὅρμον. Μῆκος ψήφου 0,035 μ.

Υ - 470. Ψῆφις κυλινδρική.
Ἐθνικόν: 8677

Πίναξ 209β, ἄνω

Μῆκος 0,024 μ., πλάτος κατὰ τὸ κέντρον 0,016 μ., κατὰ τὰ ἄκρα 0,011 μ. Διάμετρος ὀπῆς 0,004 καὶ 0,005 μ.

Ψῆφις ἐξ ὀρείας κρυστάλλου σχήματος κυλινδρικοῦ μολονότι εἶναι παχυτέρα κατὰ τὸ κέντρον ἢ κατὰ τὰ ἄκρα. Φέρει κατὰ μῆκος ὀπήν, ἡ ὁποία διηνοίχθη ἀπὸ τὰ δύο ἄκρα καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ αὖλάξ της δὲν εἶναι τελείως εὐθεῖα.

* * *

Υ - 471. Ἀπιόσχημον περίαπτον.
Ἐθνικόν: 8679

Πίναξ 209β, ἄνω ἀριστερὰ

Ἐκ λίθου φαιοῦ, διάτρητον κατὰ τὴν κορυφήν. Τὰ ἴχνη τοῦ τρυπάνου φαίνονται καθαρὰ καὶ εἰς τὰς δύο πλευράς. Λέγεται ὅτι ἦτο εἰς τὸ κέντρον τοῦ περιδεραίου.

Διαστάσεις: Μῆκος 0,023 μ., πλάτος 0,016 μ., πλάτος κατὰ τὴν κορυφὴν 0,01 μ., πάχος μέγ. 0,012 μ. Κατὰ τὴν κορυφὴν πάχος 0,007 μ. Διάμετρος ὀπῆς 0,004 μ.

Ἡ θέσις διακρίνεται εἰς τὸν πίνακα 204β.

Παραβολή: Περίαπτον ἐξ ὀρείας κρυστάλλου ἀπὸ θόλον Μεσσαρᾶς, Zervos, L'art de la Crète, εἰκ. 197.

* * *

Υ - 243 - 245. Πλακίδια ἐκ φαγεντιανῆς.
Ἐθνικόν: 8680

Πίναξ 209β, μέσον

Μῆκος 0,027 μ., πλάτος 0,017 μ.

Τρία ὀρθογώνια πλακίδια ἐκ καλῆς ποιότητος φαγεντιανῆς κυανοπρασίνου κατὰ τὴν ἄνω ὄψιν, λευκῆς κατὰ τὴν κάτω. Εἶναι τῶν αὐτῶν διαστάσεων καὶ φέρουν παρομοίαν διακόσμησιν.

1. Εἰς τὸν τάφον Ο εὑρέθησαν 3 ὅμοιαι ἐκ χρυσοῦ ψηφῖδες.

Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ κεντρικοῦ ρομβοειδοῦς γραμμικοῦ στοιχείου μὲ μικρὸν κύκλον εἰς τὸ κέντρον καὶ ἐξ αὐλακώσεων, αἱ ὁποῖαι καλύπτουν τὸ διάτρητον πλαίσιον τῶν πλευρῶν. Φαίνεται ὅτι ἀνηρτῶντο ὡς περίαπτα εἰς περιδέραια, ὡς ὑποδεικνύεται εἰς τὸν πίνακα 210α.

Εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν ΠΑΕ 1954, σ. 261 ἐκ παραδρομῆς ἐγράφη ὅτι «4 ἐγκόλπια ἐκ φαγεντιανῆς» εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον. Ὡς ἀποδεικνύει ὁ πίναξ 204β, τρία μόνον «ἐγκόλπια» εὑρέθησαν καὶ μόνον τρία ἐκ τοῦ τάφου τούτου φυλάσσονται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον. Τὰ πλακίδια ταῦτα εἶναι παρόμοια πρὸς τὸ εὑρεθὲν εἰς τὸν τάφον Ξ (Ξ - 241).

ΤΑΦΟΣ ΦΙ (πίν. 211α)

Δυστυχῶς καὶ ὁ τάφος **Φ** εἶχε συληθῆ, ἴσως εἰς τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους. Κεῖται πρὸς τὰ ΒΑ. τοῦ τάφου **Λ** καὶ πρὸς Δυσμὰς τοῦ τάφου **Υ** μὲ κατεύθυνσιν ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς. Ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν μικρῶν λακκοειδῶν τάφων καὶ κατὰ τὸ δάπεδον ἔχει μῆκος 1,10 μ. καὶ πλάτος 0,60 μ. Τὸ δάπεδόν του, ἀρχικῶς ἐστρωμένον μὲ χάλικας, εὑρέθη εἰς βάθος 1,80 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Εἰς μέσον βάθος 1 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας ἀπεκαλύφθη ἡ συνήθης εἰς τοὺς λακκοειδεῖς τάφους βαθμὶς ἢ πατούρα μέσου πλάτους 0,23 μ. Οὐδὲν ἴχνος στέγης εὑρέθη εἰς τὴν ἐπίχωσιν, ἡ ὁποία περιεῖχε πολλοὺς λίθους καὶ μελανόφαια χώματα. Εἰς τὴν ἐπίχωσιν εὑρέθησαν ἐγκατεσπαρμένα εἰς διάφορα ὕψη τεμάχια ἀνθρωπίνων ὀστῶν. Προφανῶς ἡ ἐπίχωσις τοῦ τάφου εἶχε ταραχθῆ εἰς παλαιοτέρους χρόνους. Εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου δὲν διετηρήθη σκελετὸς ἢ καὶ ὀστᾶ, μόνον δὲ τὸ μικρὸν κυάθιον ὑπ' ἀριθμὸν 239 καὶ τὸ χειροποίητον μινύειον κύπελλον ὑπ' ἀριθμὸν 238 ἀπέμειναν ἀπὸ τὰ κτερίσματά του.

Τυπικῶς ὁ τάφος οὗτος ὡς πρὸς τὴν κατασκευήν του δύναται νὰ παραβληθῆ πρὸς τὸν τάφον **Ζ.**

ΤΑ ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ

Φ - 238. Κύπελλον Μινύειον.

Ναύπλιον: 13417

Πίναξ 211β

Ὕψος ±0,13 μ., διάμετρος στομίου 0,14 - 0,144 μ., διάμετρος βάσεως 0,077 μ., περίμετρος 0,45 μ., περίμετρος ποδὸς 0,19 μ.· λαβαί: πλάτος 0,02 μ., ὕψος 0,025 μ.

Ἐκ τῆς βορείας πλευρᾶς. Συμπεπληρωμένον κατὰ τὴν βάσιν καὶ τὸ χεῖλος. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς μετὰ τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα δι' ἀλοιφῆς πορτοκαλοχρόου. Χειροποίητον, κακότεχνον.

Βάσις δισκοειδής, κοίλωμα μικρὸν κάτωθι καὶ ἐγχάρακτος δακτύλιος εἰς τὴν περιφέρειαν. Πούς βραχύς, κορμὸς κωνικός, ἀπεστρογγυλευμένος, ὦμος ἐλαφρῶς εἰσέχων, λαιμὸς καταλήγων πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβαὶ κατακόρυφοι, ταινιόσχημοι, ἐκφυόμεναι ὀλίγον κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Φ - 239. Κυάθιον.

Ναύπλιον: 13306

Πίναξ 211γ

Ὕψος 0,06 μ., διάμετρος στομίου 0,065 μ., διάμετρος βάσεως 0,028 - 0,029 μ., περίμετρος 0,22 μ.

Ἐκ τῆς Α. πλευρᾶς τοῦ τάφου. Ἀκέραιον. Πηλὸς ὑποκίτρινος μετὰ τριμμάτων χαλαζίου, χειροποίητον.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς κυλινδρικός, χεῖλος ὀξύ, λαβὴ τοξοειδὴς ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους ὑπερυψοῦται αὐτοῦ καὶ καταλήγει εἰς τὸ χεῖλος.

Διακόσμησις διὰ καστανερύθρου χρώματος. Κάτωθεν τοῦ χείλους κεῖνται τρεῖς ἐπάλληλοι δακτύλιοι διὰ καστανερύθρου χρώματος γεγραμμέναι.

Παραβολή: Prosymna, σ. 160, εἰκ. 647 ἀρ. 574.

ΑΓΓΕΙΑ ΔΙΑΦΟΡΑ

Εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Ναυπλίου φυλάσσονται τὰ κάτωθι ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ τὸν Κύκλον Β. Ἐκ τῶν στοιχείων τὰ ὁποῖα διεσώθησαν δὲν ἀποδεικνύεται εἰς ποίους τάφους εὑρέθησαν. Διὰ τοῦτο τὰ περιγράφομεν εἰς ἰδίαν ὁμάδα.

551. Κύπελλον Μινύειον μετὰ πλαγίας προχοῆς.

Ναύπλιον: 13483

Πίναξ 212α Τομή, πίν. 235

Ὕψος 0,11 μ., διάμετρος στομίου 0,185 μ., διάμετρος βάσεως 0,085 μ., περίμετρος 0,585 μ., ὕψος ποδὸς 0,064 μ., περίμετρος ποδὸς 0,145 μ., πλάτος χείλους 0,018 μ.· λαβή : ἄνοιγμα 0,011 μ., ὕψος 0,02 μ.

Ἐλλείπουν μόνον μικρὰ τμήματα τοῦ χείλους καὶ τοῦ ποδός. Πηλὸς ἐρυθρωπός, μετ' ὀλίγων τριμμάτων χαλαζίου. Ἐπίχρισμα στιλπνὸν ἐρυθρόν.

Βάσις δισκοειδής, κοίλη κάτω, ποὺς ὑψηλός, τοῦ ὁποίου τὸ κοίλωμα συνεχίζει τὸ κοίλωμα τῆς βάσεως, κορμὸς ἀβαθὴς καταλήγων εἰς κατακόρυφον ταινιωτὸν ὀξὺ χεῖλος. Ἐπὶ τῆς ταινίας τοῦ χείλους ἔχουν διαταχθῆ σταυροειδῶς ἀφ' ἑνὸς μὲν τρεῖς τοξοειδεῖς κυλινδρικαὶ λαβαὶ ἀνίσου πάχους, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁριζόντιος γεφυρωτὴ προχοή.

Ὁ ποὺς καθ' ὅλον τὸ ὕψος του φέρει βαθεῖς αὐλακωτοὺς δακτυλίους.

Τόπος εὑρέσεως ἀκαθόριστος.

552. Σκύφος κανθαρόσχημος.

Ναύπλιον: 13316

Πίναξ 212β

Ὕψος 0,05 μ., διάμετρος 0,08 - 0,085 μ., περίμετρος 0,29 μ.· λαβαί: πλάτος 0,016 μ., ὕψος 0,045 μ., ἄνοιγμα 0,02 μ.

Συγκεκολλημένος καὶ συμπεπληρωμένος εἰς τμήματα τοῦ χείλους καὶ τῆς βάσεως. Πηλὸς ὑποκίτρινος.

Βάσις ἐλαφρῶς πεπλατυσμένη, κορμὸς ἡμισφαιρικός, χεῖλος κατακόρυφον, λαβαὶ δύο ταινιόσχημοι κατακόρυφοι, ἐκφυόμεναι ἐσωτερικῶς τοῦ χείλους καὶ ὑπερυψούμεναι αὐτοῦ ἀπολήγουν εἰς τὴν κοιλίαν.

Ἀκόσμητος.

Τόπος εὑρέσεως ἀκαθόριστος.

553. Ποτήριον ἄωτον.

Ναύπλιον: 13383

Ὕψος 0,045 μ., διάμετρος στομίου 0,053 μ., διάμετρος βάσεως 0,033 μ., περίμετρος χείλους 0,17 μ.

Διατηρεῖται ἀκέραιον. Πηλὸς ὑποκίτρινος καθαρός. Βάσις ἐπίπεδος μὲ μικρὰς προεξοχὰς κατὰ τὴν περιφέρειαν, κορμὸς χοανοειδὴς ἀπολήγων εἰς εὐρὺ στόμιον. Ἀκόσμητον.

Τόπος εὑρέσεως ἀκαθόριστος.

554. Ἀμφορίσκος.

Ναύπλιον: 13371

Πίναξ 213

Ὕψος 0,084 μ., διάμετρος 0,088 μ., περίμετρος 0,27 μ., διάμετρος βάσεως 0,038 μ., διάμετρος στομίου 0,038 - 0,049 μ., ὕψος λαιμοῦ 0,02 μ.· λαβή: πλάτος 0,015 μ., ὕψος 0,024 μ.

Ἀκέραιος. Πηλὸς ὑποκίτρινος, περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ἐπίχρισμα καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς σφαιρικός, λαιμὸς καμπυλούμενος πρὸς ἐλαφρῶς ἐκτρεπόμενον χεῖλος, λαβαὶ δύο ταινιόσχημοι κατακόρυφοι, ἐκφυόμεναι ἀμέσως κάτωθεν τοῦ χείλους καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος. Εἰς τὴν ἀπόληξιν τοῦ χείλους ἐξωτερικῶς λεπτὸς δακτύλιος, εἰς δὲ τὴν ἐσωτερικὴν παρυφὴν τοῦ χείλους τέσσαρες ὁμάδες μικρῶν γραμμιδίων. Κατὰ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ ζώνη διακοσμητική, διακοπτομένη εἰς τὸ ὕψος τῶν λαβῶν. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 6 καὶ 7 ὑπερκειμένας παραλλήλους γραμμάς, ἐκ τῆς κατωτάτης τῶν ὁποίων ἐξαρτῶνται συνεχῆ ἡμικύκλια (φεστόνι). Κάτωθι τῆς ζώνης αὐτῆς διπλαῖ σπεῖραι, ἑκατέρωθεν τῶν ὁποίων ἐγράφησαν κατακορύφως μικρότεραι ἁπλαῖ σπεῖραι. Ἡ ῥάχις τῶν λαβῶν κοσμεῖται ὑπὸ τριῶν παραλλήλων γραμμῶν, τὰ διάκενα τῶν ὁποίων πληροῦνται ὑπὸ λοξῶν παραλλήλων γραμμιδίων σχηματιζόντων ἰχθυάκανθαν. Ἑκάστη τῶν κατακορύφων γραμμῶν τῶν λαβῶν καταλήγει εἰς ἕλικα.

Τόπος εὑρέσεως ἀκαθόριστος.

555. Βαθεῖα φιάλη

Ναύπλιον: 13487

Πίναξ 213β

Ὕψος 0,078 μ., διάμετρος στομίου 0,135 μ., διάμετρος βάσεως 0,062 μ., περίμετρος 0,45 μ., λαβαί: ὕψος 0,004, ἄνοιγμα 0,006 μ.

Σώζεται πλήρως, μὲ μικρὰς μόνον ἀποκρούσεις. Πηλὸς ὑπέρυθρος, περιέχων τρίμματα χαλαζίου. Ὄπτησις ἀνομοιομερής, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται ἡ κατὰ τόπους διαφορὰ τοῦ χρώματος.

Βάσις πεπλατυσμένη, κορμὸς ἡμισφαιρικός, καταλήγων εἰς ἐκτρεπόμενον χεῖλος. Ἀπὸ τοῦ χείλους ἐκφύονται δύο μικραὶ ὁριζόντιαι, πεπλατυσμέναι λαβαί.

Διακόσμησις δι' ἀμαυροῦ καστανοῦ ἕως καστανερύθρου χρώματος. Περὶ τὸ χεῖλος ἐξωτερικῶς πλατεῖα ταινία καστανοῦ χρώματος καὶ ἑτέρα περὶ τὴν βάσιν. Τὸ μεταξὺ τῶν δύο ταινιῶν διάστημα πληροῖ ζώνη μὲ κατακορύφους στολιδώσεις. Ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου καλύπτεται διὰ γανώματος χρώματος βαθέος καστανοῦ. Τὰς λαβὰς καλύπτει χρῶμα.

Τόπος εὑρέσεως ἀκαθόριστος.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Ἐκ τῆς περιγραφῆς τῶν τάφων κατέστη φανερὸν ὅτι οὗτοι δὲν ἔχουν σπουδαῖον ἢ μνημειακὸν χαρακτῆρα καὶ ἀκολουθοῦν ἕνα ὁμοιόμορφον καὶ ἁπλοῦν τρόπον κατασκευῆς. Ἔχουν σχῆμα τετράπλευρον, οὐδέποτε ὅμως κανονικὸν ὀρθογώνιον, καὶ ἡ εὐθυγραμμία τῶν πλευρῶν ἐξηρτήθη ἀπὸ τὴν ποιότητα τοῦ βράχου. Φαίνεται ὅτι καὶ ἡ κατεύθυνσις τῶν τάφων ἐπεβάλλετο ὑπὸ τῆς ποιότητος τοῦ βράχου καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶναι πάντοτε ἡ αὐτή, μολονότι ἡ ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον περίπου κατεύθυνσις εἶναι ἡ συνηθεστέρα. Πρὸς τούτοις ἡ ἀπόθεσις τῶν λειψάνων εἰς διαφόρους κατευθύνσεις ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ὑπῆρχον θρησκευτικοὶ λόγοι, οἱ ὁποῖοι ἐπέβαλλον ὡρισμένον προσανατολισμὸν σκελετῶν καὶ τάφων.

Εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις ἡ ἐπιφάνεια τῶν βράχων ἀρχικῶς ἦτο κεκαλυμμένη ὑπὸ χώματος πάχους κυμαινομένου ἀπὸ 0,30 ἕως 0,85 μ. Εἰς τὸ χῶμα αὐτὸ ἐσκάπτετο μέχρι τοῦ βράχου τετράπλευρος τάφρος, ἡ ὁποία ἀπετέλει τὸ ἀνώτατον τμῆμα τοῦ τάφου. Οἱ ὑπ' αὐτὴν κροκαλοπαγεῖς βράχοι ἐλαξεύοντο ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰς πλευρὰς τῆς τάφρου, μέχρι τοῦ δαπέδου. Κατὰ ταῦτα ἓν τμῆμα τῶν τάφων ἐσκάπτετο εἰς τὸ χῶμα καὶ ἕτερον ἐλαξεύετο εἰς τὸν κροκαλοπαγῆ βράχον. Τὸ λάξευμα σπανίως παρουσιάζει τελείως κάθετον πλευρὰν ἢ ὄψιν, παρουσιάζει ὅμως πολλὰς ἀνωμαλίας, αἱ ὁποῖαι ὀφείλονται εἰς τὴν ὑφὴν τοῦ κροκαλοπαγοῦς βράχου, ὁ ὁποῖος εἶναι ἄλλοτε μὲν μαλακὸς καὶ ἔχει ὑφὴν χαλαράν, ἄλλοτε δὲ σκληρὸς καὶ συμπαγής. Συνήθως ὁ βράχος ἀπὸ τῆς γραμμῆς ὅπου θὰ ἐτοποθετεῖτο ἡ στέγη ἐλαξεύετο εἰς ὀλιγώτερον τοῦ ἀνοίγματος τῆς εἰς τὸ χῶμα τάφρου πλάτος, οὕτως ὥστε κατὰ τὰ πλευρὰ ἐσχηματίζετο κατ' ὀρθὴν πρὸς αὐτὰ γωνίαν βαθμὶς ἢ «πατούρα». Ἄλλοτε πάλιν κατὰ μῆκος τῶν πλευρῶν ἐκτίζοντο τοιχάρια ἀπὸ ἀργοὺς λίθους ὕψους ἀπὸ τοῦ δαπέδου κυμαινομένου ἀπὸ 0,40 μέχρι 1,10 μ. καὶ πλάτους ποικίλλοντος ἀπὸ 0,20 μ. ἕως 0,65 μ. Εἰς ὀλίγας περιπτώσεις, ὡς εἰς τοὺς τάφους **Β** καὶ **Γ**, πρὸ τῶν στενῶν πλευρῶν ἐκτίζοντο τοιχάρια ἀπὸ πλίνθους εἰς δὲ τοὺς τάφους **Γ** καὶ **Μ** ἀκόμη καὶ μέρος τῶν μακρῶν πλευρῶν των κατεσκευάζετο ἀπὸ πλίνθους ἢ ἀπὸ χυτὸν ὑδατοστεγῆ πηλόν (pisé).

Γνώρισμα χαρακτηριστικὸν τῶν καθέτων λακκοειδῶν τάφων εἶναι τὸ κοῖλον τὸ ὁποῖον ἐσχηματίζετο εἰς τὸ κατώτατον τμῆμά των, εἶδος μικροῦ θαλάμου εἰς τὸν ὁποῖον ἀπετίθεντο οἱ νεκροί. Τὸ βάθος τοῦ κοίλου χώρου ἐκυμαίνετο μεταξὺ 0,40 - 1,80 μ., ἐξησφαλίζετο δὲ διὰ τῆς στέγης τοῦ τάφου, ἡ ὁποία ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς βαθμίδος ἢ πατούρας. Ξύλιναι δοκοί, πάχους κατὰ μέσον ὅρον 0,15 μ., ἐτίθεντο εἰς μικρὰς ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις (περίπου 0,10 - 0.15 μ.) καὶ ἀπὸ βαθμίδος εἰς βαθμίδα, συνηθέστερον μὲν καθέτως πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ μήκους, σπανιώτερον δὲ καθέτως πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ πλάτους (π.χ. τάφοι **Λ** καὶ **Ξ**). Δοκοὶ ἐπίσης ἐτίθεντο ἐπὶ τῆς ἄνω

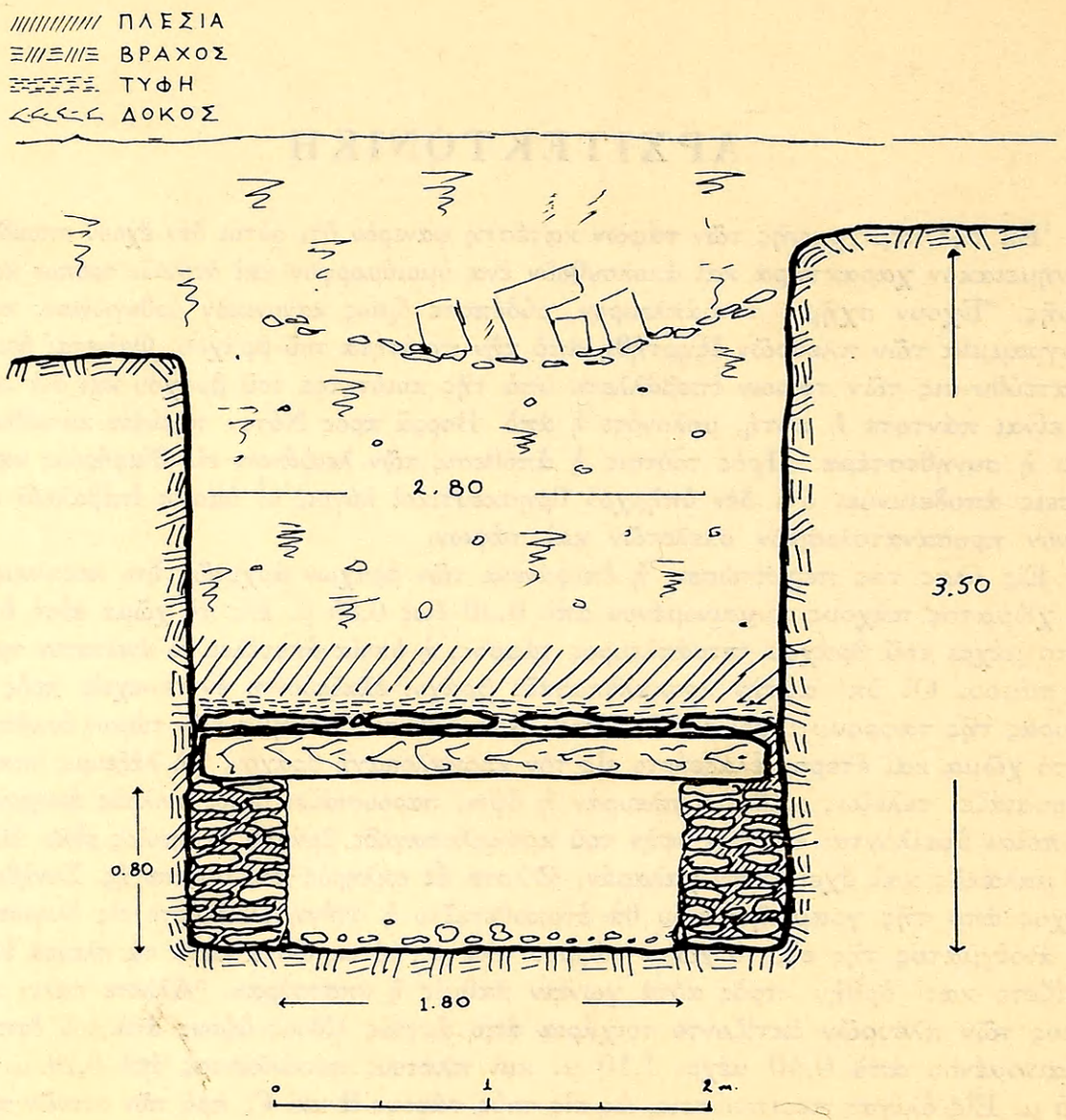

Εἰκ. 28. Τομὴ λακκοειδοῦς τάφου.

ἐπιφανείας τῶν τοιχαρίων τῶν στενῶν πλευρῶν, ἐὰν αἱ δοκοὶ τῆς στέγης ἐτίθεντο κατὰ τὸ πλάτος τοῦ τάφου, ἤτοι ἀπὸ μακρᾶς πρὸς μακρὰν πλευράν. Ἐὰν αἱ δοκοὶ τῆς στέγης ἐτίθεντο κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ μήκους τοῦ τάφου, ἤτοι ἀπὸ τῆς στενῆς πρὸς τὴν στενὴν πλευράν, τότε δοκοὶ ἐτίθεντο ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῶν τοιχαρίων τῶν μακρῶν πλευρῶν. Οὕτω ἐσχηματίζετο ἐσχάρα ἐκ δοκῶν, ἡ ὁποία ἐκαλύπτετο ἄλλοτε μὲν ὑπὸ πλακῶν σχιστολίθου (τάφοι **Δ, Ε, Α, Ο**) ἄλλοτε δὲ ὑπὸ τύφης (τάφοι **Α** (;), **Β, Ι, Μ**) (εἰκ. 28).

Ἐπὶ τῶν πλακῶν ἢ τῆς τύφης ἐτίθετο παχὺ στρῶμα ὑδατοστεγοῦς πηλοῦ διὰ νὰ σφραγίσῃ τὸ κοῖλον τοῦ τάφου καὶ νὰ προφυλάξῃ αὐτὸ ἀπὸ τὴν διείσδυσιν ὑδάτων καὶ

ἀπὸ τὴν ὑγρασίαν. Καὶ τὰ ἐπὶ τῶν βαθμίδων ἄκρα τῶν δοκῶν περιεβάλλοντο ὑπὸ πηλοῦ καὶ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ λίθων διὰ νὰ στερεωθοῦν ἀκόμη καλύτερον, διότι βεβαίως οὔτε αἱ ἄνω ἐπιφάνειαι τῶν πλευρῶν οὔτε αἱ δοκοὶ ἦσαν τελείως ὡμαλισμέναι. Μάλιστα δὲ εἰς μίαν τοὐλάχιστον περίπτωσιν ὁ συνάδελφος κ. Μαρινᾶτος παρετήρησεν ὅτι ἡ δοκὸς ἦτο ὄχι μόνον ἀκατέργαστος ἀλλὰ καὶ στρεβλή (εἰς τὸν τάφον **Γ**)[1]. Τοὐλάχιστον εἰς δύο περιπτώσεις, εἰς τοὺς τάφους **Β** καὶ **Ζ**, δοκοὶ φαίνεται ὅτι ἐτέθησαν κατακορύφως εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας διὰ νὰ ὑποβαστάσουν τὴν στέγην, ἀκόμη δὲ εἰς τὸν τάφον **Ο** τὰ τοιχάρια τῆς ἐπενδύσεως φαίνεται ὅτι ἐνισχύθησαν διὰ ξύλων κατὰ τὸν συνήθη τῆς ξυλοδεσιᾶς τρόπον τῶν μυκηναίων. Εἰς μερικοὺς τάφους δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ τρόπου τῆς στεγάσεως λόγῳ τῆς μικρᾶς ἄνωθεν τοῦ δαπέδου ἐπιχώσεώς των, ἀλλὰ κατὰ κανόνα ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς τῆς στέγης ἦτο ὁ περιγραφείς, φαίνεται δ' ὅτι καὶ οἱ κάθετοι λακκοειδεῖς τάφοι τοῦ Κύκλου Α ἐστεγάζοντο κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ μὲ τύφην μᾶλλον ἢ πλάκας ἐκ σχιστολίθου. Ἡ ἐκ πλακῶν στέγασις ἀπεδείχθη περισσότερον ἐπιτυχὴς διότι ἐλάχιστον χῶμα εἶχε διεισδύσει δι' αὐτῆς εἰς τὸ κοῖλον, κατὰ κανόνα δέ, ὅταν ἡ στέγη ἐβυθίσθη, πολλαὶ πλάκες κατέληξαν εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου, ἐπὶ τῶν ὀστῶν καὶ τῶν κτερισμάτων. Τὸ κοῖλον τῶν διὰ τύφης ἐστεγασμένων τάφων εὑρέθη πλῆρες μαλακοῦ χώματος, τὸ ὁποῖον εἶχε διεισδύσει πρὸ τῆς καταρρεύσεως τῆς στέγης, καὶ τὰ κατάλοιπα τῶν δοκῶν καὶ τοῦ πηλοῦ εὑρέθησαν εἰς ὕψος ἀπὸ τοῦ δαπέδου.

Τὸ δάπεδον τῶν τάφων ἐκαλύπτετο συνήθως ὑπὸ χαλίκων διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ στεγανότης καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ χώρου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπετίθεντο τὰ λείψανα. Εἰς δύο τοὐλάχιστον περιπτώσεις, εἰς τοὺς τάφους **Λ1** καὶ **Μ**, τὸ δάπεδον δὲν ἐκαλύφθη ὑπὸ χαλίκων, ἀλλ' ἐχρησιμοποιήθη αὐτὴ ἡ ὁμαλισθεῖσα ἐπιφάνεια τοῦ βράχου. Ἓν μόνον μέρος τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου **Β** ἐκαλύφθη ὑπὸ χαλίκων, τὸ ὑπόλοιπον ὑπὸ πηλοῦ.

Ἄνωθεν τῆς στέγης ὑψοῦτο τὸ τετράπλευρον λάξευμα καὶ ἡ ἐν τῷ χώματι τάφρος τοῦ ἀνωτάτου τμήματος τοῦ τάφου. Τοῦτο μετὰ τὸν ἐνταφιασμὸν ἐπληροῦτο χώματος ἕως ὅτου ἐσχηματίζετο μικρὸς τύμβος, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου ἱδρύετο ἐπιτάφιος στήλη (τάφοι **Α, Γ, Ο, Ν**) ἢ συνεσωρεύοντο λίθοι διὰ νὰ χρησιμεύσουν ὡς «σῆμα» τοῦ τάφου (τάφοι **Ν, Θ, Σ**). Εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους συνήθως ἐτοποθετεῖτο σειρὰ λίθων κατὰ τὴν περίμετρον (εἰκ. 29).

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν καθέτων λακκοειδῶν τάφων τοῦ Κύκλου Β εἶναι σχετικῶς ἁπλῆ καὶ δὲν παρουσιάζει προβλήματα, χαρακτηριστικὰ δὲ αὐτῶν γνωρίσματα εἶναι αἱ διαστάσεις, τὸ κοῖλον τοῦ κατωτάτου τμήματος, ἡ στέγη καὶ τὸ μέγα βάθος των. Τὸ μῆκος τῶν καθ' αὐτὸ καθέτων λακκοειδῶν τάφων εἰς τὸ δάπεδον κυμαίνεται μεταξὺ 3,20 μ. καὶ 1,50 μ. καὶ τὸ πλάτος των μεταξὺ 2,20 μ. καὶ 0,80 μ. Τὸ βάθος των, καθ' ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ, ποικίλλει ἀπὸ 3,50 μ. ἕως 1,20 μ. Εἰς τὴν παροῦσαν ἀνάλυσιν τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν λακκοειδῶν τάφων δὲν περιελήφθη

1. ΣΠ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, Γέρας, σ. 59. Διὰ τὴν ἐν γένει περιγραφὴν τοῦ Κύκλου Α καὶ τῶν τάφων του ὅρα G. KARO, σ. 14 κ.ἑ.

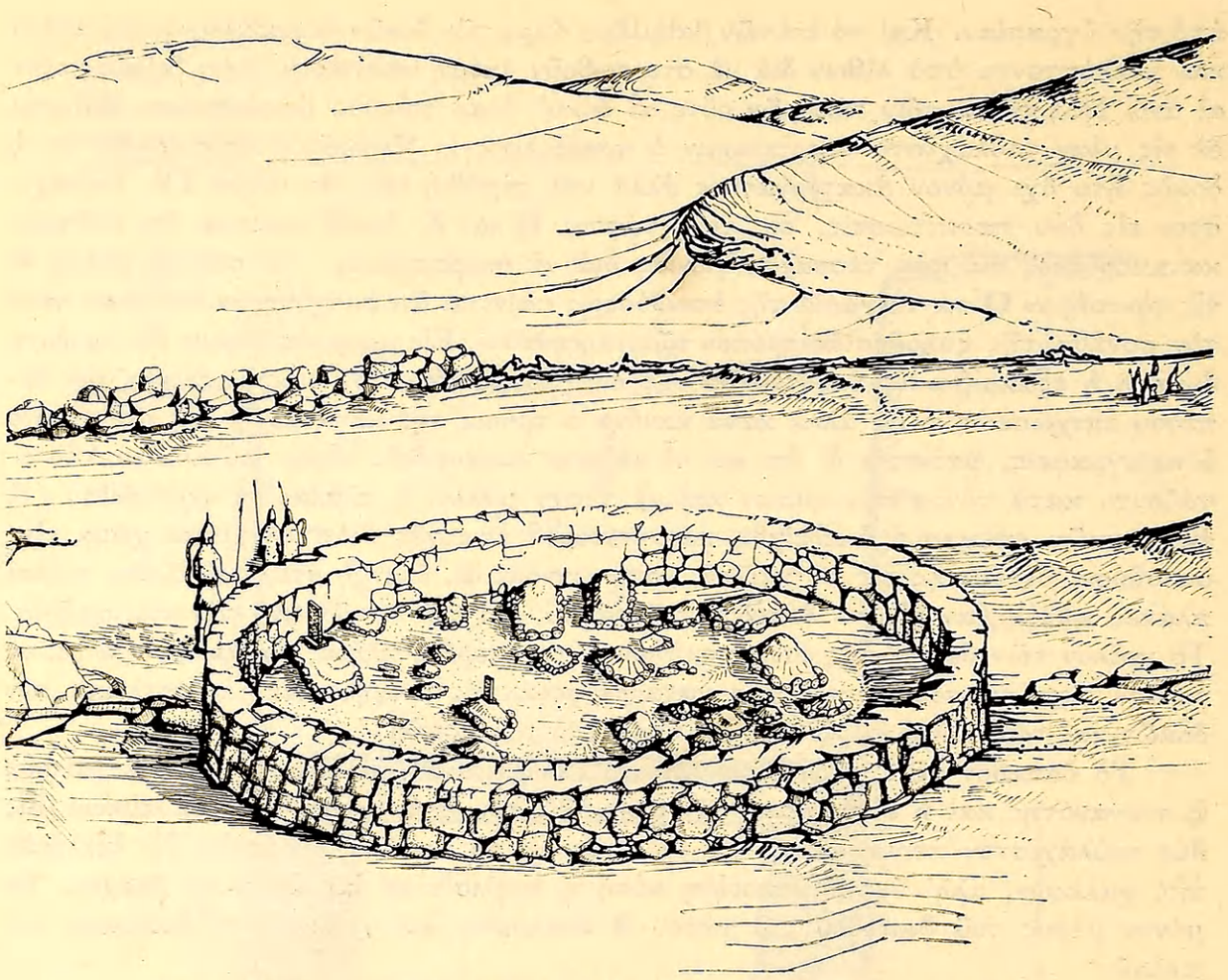

Εἰκ. 29. Ἀναπαράστασις τοῦ ταφικοῦ Κύκλου Β (Σχεδιογράφημα Α. Βογιατζῆ).

ὁ τάφος **P**, καὶ διότι τὸ κτιστόν του τμῆμα ἀνάγεται εἰς μεταγενεστέρους χρόνους καὶ διότι ἐλέχθησαν ἤδη ἀρκετὰ κατὰ τὴν περιγραφήν του.

Ὁ μικρὸς παιδικὸς τάφος **Ξ1**, ὁ ὁποῖος ἐσκάφη ἁπλῶς εἰς τὸ χῶμα καὶ εἰς μικρὸν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας βάθος, εὑρίσκει παράλληλα εἰς τοὺς παιδικοὺς μεσοελλαδικοὺς τάφους τῆς Ἀσίνης, οἱ ὁποῖοι ἀνεσκάφησαν καὶ περιεγράφησαν ὑπὸ τοῦ Persson[1]. Φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν μεσοελλαδικὴν ἐποχὴν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀσίνης, ὡς καὶ εἰς τὴν τῆς Ἐλευσῖνος, παιδία ἄλλοτε μὲν ἐθάπτοντο εἰς τοὺς τάφους ἐνηλίκων, ἄλλοτε δὲ εἰς ἰδίους τάφους, ἐσκαμμένους εἰς τὸ χῶμα καὶ εἰς μικρὸν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας βάθος.

Παραλλήλως πρὸς τοὺς καθέτους λακκοειδεῖς τάφους εἰς τὸν Κύκλον Β, ὡς καὶ εἰς τὸν Κύκλον Α, κατεσκεύαζον καὶ ἐχρησιμοποίουν τάφους, λαξευμένους εἰς τὸν βράχον, μικρῶν διαστάσεων καὶ τετραπλεύρου σχήματος. Οἱ τάφοι **Ζ, Η, Θ, Λ1, Σ,** εἶναι σαφῆ παραδείγματα τοῦ τύπου. Δὲν διεσώθησαν δεδομένα δυνάμενα νὰ ἀποδεί-

1. Asine, σ. 345-346.

ξουν τὸν τρόπον στεγάσεως τῶν τάφων τούτων. Τὸ μικρόν των πλάτος, κυμαινόμενον ἀπὸ 0,70 μ. μέχρις 1,10 μ., ἐπιτρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ στέγη των, κατὰ μεσοελλαδικὰ πρότυπα, ἀπετελεῖτο ἀπὸ μίαν καὶ μόνην πλάκα, ἡ ὁποία ἐστηρίζετο ἐπὶ τῶν πλευρῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ τάφου Z, τοῦ ὁποίου τὸ πλάτος ἀνέρχεται εἰς 1,10 μ., δοκοὶ ἐτέθησαν εἰς τὰς γωνίας τοῦ τάφου διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς στέγης, διότι τὸ πλάτος ἐθεωρήθη μεγαλύτερον τοῦ συνήθους. Οἱ μικροὶ αὐτοὶ τάφοι παρουσιάζουν τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ πρὸς τοὺς ἀρχαιοτέρους τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς. Δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι συνεχίζουν τὸν τύπον τῶν κιβωτιοσχήμων τάφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, δείγματα τῶν ὁποίων ἀπεκάλυψαν εἰς αὐτὰς τὰς Μυκήνας ὁ Τσούντας καὶ ὁ Wace[1]. Ἀλλὰ καὶ οἱ κάθετοι λακκοειδεῖς τάφοι ἐξειλίχθησαν ἐκ τῶν κιβωτιοσχήμων καί, ὡς ἀρχικῶς ὑπέδειξεν ὁ Wace[2], εἶναι δείγματα τάφων βασιλέων καὶ προυχόντων, ἐνῷ οἱ ἁπλοῖ κιβωτιόσχημοι εἶναι τάφοι ἀστῶν.

Ὁ τύπος τῶν τάφων τούτων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδοθῇ εἰς ἐπείσακτα ξένα πρότυπα ἀλλὰ εἶναι δημιούργημα τῶν κατοίκων τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Ἄλλως τε τοιαῦτα ὑποθετικὰ πρότυπα δὲν εὑρέθησαν εἰς τὴν λοιπὴν Αἰγαιακὴν περιοχήν. Εἰς τὰς Κυκλάδας ἔχομεν ἀκόμη τοὺς κιβωτιοσχήμους ἐκ πλακῶν τάφους καὶ τοὺς κυκλικοὺς κτιστούς, εἰς δὲ τὴν μινωικὴν Κρήτην ἔχομεν τὰ κυκλικὰ ὀστεοφυλάκια, τοὺς κτιστοὺς τετραπλεύρους τάφους, τὰς ἐντὸς πίθων ταφὰς καὶ τὰς εἰς βραχώδη κοιλώματα ἐναποθέσεις λειψάνων[3].

Ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τῶν Μυκηνῶν καὶ μέχρι τοῦδε εὑρέθησαν μονομερῆ δείγματα λακκοειδῶν σκαπτῶν τάφων εἰς τὴν Λέρναν τῆς Ἀργολίδος ὑπὸ τοῦ Caskey, εἰς τὸ Μπερμπάτι τῆς Ἀργολίδος ὑπὸ τοῦ Persson, εἰς τὴν Πύλον ὑπὸ τοῦ Blegen καὶ εἰς τὴν Περιστερὰν τῆς Τριφυλίας ὑπὸ τοῦ Μαρινάτου. Εἰς τὴν Ἐλευσῖνα ὑπὸ τοῦ Φιλίου καὶ τοῦ Μυλωνᾶ ἀνεσκάφησαν τάφοι, οἱ ὁποῖοι τυπικῶς δύνανται νὰ καταλεχθῶσιν εἰς τοὺς σκαπτούς[4]. Οἱ περισσότεροι τῶν ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τῶν Μυκηνῶν εὑρεθέντες τάφοι εἶχον συληθῆ προγενεστέρως καὶ μόνον ὁ τῆς Περιστερᾶς διεφύλαξε μέρος τῶν πλουσίων κτερισμάτων του, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐφάμιλλα πρὸς τὰ κτερίσματα τῶν τάφων τῶν Μυκηνῶν. Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσῖνος μᾶς ἐπέτρεψε νὰ παρακολουθήσωμεν βῆμα πρὸς βῆμα σχεδὸν τὴν σὺν τῷ χρόνῳ ἐξέλιξιν τῶν κιβωτιοσχήμων μεσοελλαδικῶν τάφων εἰς λακκοειδεῖς καὶ νὰ διαπιστώσωμεν τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν ἐξασκοῦν ἐπιχώριοι συνθῆκαι εἰς τὴν ἐξέλιξιν αὐτὴν καὶ εἰς τὴν σπανίαν ἢ συνήθη χρησιμοποίησιν τύπων, οἱ ὁποῖοι ἐπεβλήθησαν εἰς ἄλλας περιοχάς. Ἡ σπάνις λακκοειδῶν σκαπτῶν τάφων εἰς τὴν λοιπὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα πιθανῶς ὀφείλεται εἰς τὰς κατὰ περιοχὰς ὑφισταμένας διαφόρους γεωλογικὰς

1. Χ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ, Μυκῆναι καὶ Μυκηναῖος πολιτισμός, σ. 111. WACE, BSA 25, 1921-1923, σ. 118 κ.ἑ. καὶ 48, 1953, σ. 7 κ.ἑ. 49, 1954, σ. 232 κ.ἑ.

2. WACE, BSA 25, 1921-1923, σ. 120-121.

3. Γενικῶς διὰ τὰ κρητικὰ ἔθιμα ταφῆς ὅρα PENDLEBURY, σ. 133.

4. J. CASKEY, Hesperia 24, 1955, σ. 32-34 καὶ σημ. 16. C. W. BLEGEN, AJA 67, 1963, σ. 159, πίν. 31, εἰκ. 13. ΣΠ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, ΠΑΕ 1965, σ. 116. Διὰ τοὺς τάφους τῆς Ἐλευσῖνος ὅρα ΦΙΛΙΟΝ, ΑΕ 1889, σ. 171 κ.ἑ. καὶ ΜΥΛΩΝΑΝ, ΠΑΕ 1952, σ. 58-72, 1953, σ. 77-87, 1954, σ. 50-65, 1955, σ. 67-77, 1956, σ. 57-62.

συνθήκας[1]. Εἰς τὰς Μυκήνας ὅμως γίνεται φανερὸν ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ οἱ ἀρχαιότεροι κιβωτιόσχημοι τάφοι ἐξειλίχθησαν εἰς τοὺς λακκοειδεῖς ἄνευ ἐξωτερικῆς τινος ἐπιδράσεως.

Ταφικοὶ περίβολοι ὅμοιοι καὶ σύγχρονοι πρὸς τοὺς τῶν Μυκηνῶν δὲν εὑρέθησαν μέχρι τοῦδε εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα. Ὁ ἡμικυκλικὸς ἢ πεταλόσχημος περίβολος, τὸν ὁποῖον ἀπεκάλυψεν ὁ συνάδελφος κ. Μαρινᾶτος εἰς τὴν Περιστεριὰν τῆς Τριφυλίας εἶναι τὸ πλησιέστερον πρὸς τοὺς περιβόλους τῶν Μυκηνῶν κτίσμα[2]. Τὸ «οἰκογενειακὸν νεκροταφεῖον S» τῆς Λευκάδος, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν ΜΕ ἐποχὴν καὶ εἰς χρόνους ἀρχαιοτέρους τῶν ἀντιπροσωπευομένων ὑπὸ τῶν μυκηναϊκῶν Κύκλων, εἶναι δεῖγμα σαφὲς ταφικοῦ κύκλου καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πρότυπον ἢ προάγγελος τῶν μυκηναϊκῶν. Πρέπει ὅμως νὰ τονισθῇ ὅτι τὸ κάπως νεώτερον «οἰκογενειακὸν νεκροταφεῖον F» τῆς Λευκάδος, μεσοελλαδικῶν πάντως χρόνων, ἔχει τετράπλευρον σχῆμα, περιβάλλεται δηλαδὴ ὑπὸ εὐθυγράμμων τοίχων συναντωμένων κατ' ὀρθὴν γωνίαν. Ἴσως τοῦτο ὑποδεικνύει ὅτι ἡ παράδοσις κυκλικῶν ταφικῶν χώρων δὲν ἦτο συνήθης καὶ ὅτι δὲν συνεχίσθη εἰς τὴν Λευκάδα[3].

Δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν Κρήτην διὰ πρότυπα, διότι τὰ κοιμητήρια τῆς ἀνατολικῆς Κρήτης καὶ οἱ τάφοι των, ὡς οἱ τοῦ Μόχλου, διαφέρουν βασικῶς τῶν μυκηναϊκῶν. Τὸ νεκροταφεῖον τῶν Μαλίων, τὸ ὁποῖον περιβάλλεται ὑπὸ τοίχου, ἔχει τετράπλευρον σχῆμα καὶ τὰ κυκλικὰ ταφικὰ κτίσματα τῆς Μεσαρᾶς ἐχρησίμευον ὡς ὀστεοθῆκαι, ἐχρησιμοποιοῦντο δηλαδὴ διὰ διάφορον σκοπόν, ἐπιβληθέντα ἀπὸ διάφορα ταφικὰ ἔθιμα[4].

Ὁ περιορισμὸς τῆς περιοχῆς τάφου ἢ καὶ τάφων ὑπὸ σειρᾶς λίθων ἐσημειώθη τὸ πρῶτον εἰς τὸ πρωτοελλαδικὸν νεκροταφεῖον τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ[5] καὶ ἐπεβεβαιώθη διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ διὰ τὴν Ἀττικὴν ὑπὸ τῶν ἀνασκαπτομένων πρωτοελλαδικῶν τάφων τῆς περιοχῆς Βρανᾶ τοῦ Μαραθῶνος ὑπὸ τοῦ συναδέλφου κ. Μαρινάτου καὶ τοῦ ἐφόρου ἀρχαιοτήτων κ. Μαστροκώστα[6]. Εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν τοῦ Μαραθῶνος, εἰς τὴν κοιλάδα Βρανᾶ, ὁ Μαρινᾶτος ἀποκαλύπτει κυκλικὰ κτίσματα περιβάλλοντα τάφους καλυπτομένους ὑπὸ χαμηλοῦ τύμβου[7]. Οἱ χρόνοι τῶν κυκλικῶν τούτων κτισμάτων θὰ ὁρισθῶσιν ὅταν ἀνασκαφῶσι πλήρως οἱ ἐντὸς αὐτῶν τάφοι. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μέχρι τοῦδε ἀνευρεθέντων ὀστράκων τὰ κτίσματα ἐτέθησαν εἰς τὴν μεσοελλαδικὴν καὶ τὴν πρώιμον μυκηναϊκὴν ἐποχήν. Ταῦτα ὁμοιάζουν πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Dörpfeld ἀνασκαφέντα ταφικὰ κτίσματα εἰς τὴν Λευκάδα[8].

---

1. ΜΥΛΟΝΑS, Mycenae and the Mycenaean Age, σ. 110.
2. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, ΠΑΕ 1965, σ. 114-115.
3. Alt-Ithaka, πίν. 14 καὶ 15.
4. P. DEMARGNE, Mallia, Explorations des nécropoles, 19. R. SEAGER, Explorations in the Island of Mochlos, 1912. ST. XANTHUDIDES, The Vaulted Tombs of Messara, 1924.
5. Aghios Kosmas, σ. 66 κ.ἑ.
6. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, ΑΑΑ 3, 1970, σ. 64-65, εἰκ. 4-6.
7. Αὐτόθι σ. 65-67, εἰκ. 7-9.
8. Alt-Ithaka, ἔ.ἀ. παρένθ. πίν. 37-41.

Ἡ σχέσις τῶν κυκλικῶν τούτων κτισμάτων πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τοὺς τύμβους τῆς Βορείου Ἠπείρου ἀφ' ἑνὸς[1] καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς τοὺς ταφικοὺς κύκλους τῶν Μυκηνῶν ἴσως καθορισθῇ ἀφ' οὗ ἀνασκαφοῦν καὶ μελετηθοῦν πλήρως τὰ κτίσματα τοῦ Μαραθῶνος.

Ἐσχάτως εἰς τοὺς ταφικοὺς τύμβους τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος καταλέγεται καὶ ὁ λεγόμενος «τύμβος τῆς Λέρνης»[2]. Ὁ ἀνασκαφεὺς ὅμως τῆς Λέρνης (Caskey) βεβαιώνει ὅτι ὁ τύμβος κατεσκευάσθη ἄνωθεν τῶν ὑπολειμμάτων τῆς μεγάλης οἰκίας τῶν Κεράμων καὶ ἡ ἔκτασίς του περιωρίσθη ὑπὸ κυκλικῆς σειρᾶς λίθων κατὰ τὸ τέλος τῆς Πρωτοελλαδικῆς ΙΙ καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Πρωτοελλαδικῆς ΙΙΙ ἐποχῆς, δηλαδὴ κατὰ τέσσαρας τοὐλάχιστον ἑκατονταετίας πρὸ τῆς ἐποχῆς τῶν λακκοειδῶν τάφων. Σκοπὸς τοῦ τύμβου ἦτο νὰ προφυλάξῃ λείψανα καταστραφέντα διὰ πυρὸς καὶ ἀπ' ἀρχῆς φαίνεται ὅτι ἐθεωρεῖτο ὡς ἱερὸς χῶρος, ὡς ἄβατον, «the place of the great building», γράφει ὁ Caskey, «was then (after the catastrophe) set aside through the forming of a low round tumulus over its ruins. For some time thereafter nobody encroached upon the mysteriously sacred area».

Εἰς τὸν χῶρον τοῦ τύμβου εὑρέθη εἷς λακκοειδὴς τάφος. Αὐτὸς δὲν ἦτο σύγχρονος τοῦ τύμβου ἀλλὰ κατὰ τέσσαρας τοὐλάχιστον αἰῶνας μεταγενέστερος αὐτοῦ. Ἀσφαλῶς ἡ καταοκευὴ τοῦ τάφου εἰς τὸν τύμβον ἦτο τυχαία καὶ τὸ ἔξαρμα δὲν ἐγένετο διὰ νὰ καλύψῃ τὸν τάφον. Τὸ τυχαῖον ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς εὑρέσεως καὶ δευτέρου λακκοειδοῦς τάφου ἔξω τοῦ τύμβου. Ἐὰν ὁ τύμβος ἦτο ταφικός, τότε ὅλοι οἱ τάφοι θὰ ἦσαν εἰς τὴν ἔκτασίν του. Κατὰ ταῦτα ὁ τύμβος τῆς Λέρνης οὐδεμίαν συγγένειαν ἔχει πρὸς τοὺς κύκλους τῶν Μυκηνῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι ταφικοὶ καὶ κατὰ πολὺ νεώτεροί του. Καὶ ἡ ὑπόθεσις ὅτι ὁ τύμβος τῆς Λέρνης εἶχε χαρακτῆρα ταφικὸν ἀποδεικνύεται ὡς μὴ ὀρθῶς ἔχουσα.

Πρὸ ἐτῶν ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλος Χρῆστος Τσούντας ὑπέθεσεν ὅτι ὁ Κύκλος Α ἐκαλύπτετο ὑπὸ χώματος, ὅτι ὁ ἐκ πλακῶν περίβολός του ἦτο ἡ κρηπὶς τύμβου[3]. Τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν, ἡ ὁποία δὲν ἐγένετο ἀποδεκτή, ἐπανέλαβε τελευταίως ὁ καθηγητὴς κ. N. G. L. Hammond, ὁ ὁποῖος ἐτόνισεν ὅτι καὶ ὁ Κύκλος Β ἐκαλύπτετο ὑπὸ ἐνιαίου τύμβου. Διὰ νὰ στηρίξῃ τὴν θεωρίαν του αὐτὴν ὁ Hammond χρησιμοποιεῖ στοιχεῖα, ἄλλα τῶν ὁποίων δὲν εἶναι ἀκριβῆ καὶ ἄλλα στηρίζονται ἐπὶ ὑποθέσεων, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο προκαταρκτικῶς ὑπὸ τοῦ Παπαδημητρίου καὶ αἱ ὁποῖαι ἠλέγχθησαν ὡς ἀνακριβεῖς ἀκόμη καὶ ὑπ' ἐκείνου μεταγενεστέρως. Ὁ Hammond, π.χ., δέχεται ὅτι ὁ τοῖχος ὑπ' ἀρ. 10 (πίν. 1 καὶ εἰκ. 2) εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν ἥμισυ τοῦ Κύκλου Β ἀποτελεῖ τὸ διασωθὲν τμῆμα ἀρχαιοτέρου περιβόλου. «In the last

1. FRANCO PRENDI, Buletin per Shkencat Shoquërore 1956, 1, σ. 180 κ.ἑ. 1957, 2, σ. 76 κ.ἑ. 1959, 2, σ. 19 κ.ἑ. Studia Albanica 1, 1964.

2. J. CASKEY, Hesperia 25, 1956, σ. 165, σ. 150, εἰκ. 3 καὶ 29, 1960, σ. 293. Ὁ N. G. L. HAMMOND βεβαιώνει, χωρὶς νὰ προσκομίζῃ τεκμήρια καὶ ἀποδείξεις, ὅτι «the tumulus at Lerna was intended either as a cenotaph or to be used for burials». (Tumulus burial in Albania, the Grave Circles of Mycenae and the Indo-Europeans, BSA 62, 1967, σ. 77 κ.ἑ., ἰδίᾳ σ. 90.)

3. ΤΣΟΥΝΤΑΣ, Μυκῆναι καὶ Μυκηναῖος πολιτισμός, σ. 105.

report (ΠΑΕ 1954, σ. 263)», γράφει ὁ Hammond, «Papadimitriou suggested that a piece of carving wall inside Grave Circle B was the relic of an earlier Grave Circle partly within but mainly outside Grave Circle B and that this earlier Grave Circle had included Graves Σ, T, and Λ2»[1].

Προφανῶς ὁ Hammond ὑπονοεῖ τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 10 τοῖχον τοῦ σχεδιογραφήματος. Ὁ Παπαδημητρίου, ἔ.ἀ., ὅμως γράφει, «εἶναι βέβαιον ὅτι ἔχομεν ἐνταῦθα (δηλ. εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 10 τοίχου) ἀλλεπάλληλα μεσοελλαδικὰ κτίσματα». Καὶ προσθέτει: «ὑ π έ θ ε σ α κ α τ' ἀ ρ χ ὰ ς ὅτι ὁ νεώτερος τῶν δύο τοίχων, ἔχων ἐλλειψοειδῆ ἐν μέρει μορφήν, ἦτο ὑπόλειμμα παλαιοτέρου μεσοελλαδικοῦ κυκλικοῦ περιβόλου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου περιελαμβάνοντο οἱ παλαιότεροι τάφοι **Σ, Τ, Φ** καὶ **Λ2** καὶ ὅτι οὗτος ἐγκατελείφθη, ὅταν κατεσκευάσθη ὁ νέος περίβολος καὶ κατεστράφη μερικῶς ὑπὸ τῶν νέων τάφων, ὡς π.χ. τοῦ **Υ** καὶ τοῦ **Ρ**. Τ ὸ π ρ ᾶ γ μ α ὅ μ ω ς δ ὲ ν ε ἶ ν α ι ἀ π ο λ ύ τ ω ς σ α φ ὲ ς κ α ὶ ἔ χ ω π ο λ λ ὰ ς ἀ μ φ ι β ο λ ί α ς λ ό γ ῳ τῆς ἀνευρέσεως καὶ ἄλλων τοίχων».

Ὁ Hammond συνεχίζων λέγει: «the curving wall was 0,70 m. wide (ΠΑΕ 1953, σ. 207) and it was preserved to a height of less than 0,15 μ. (ΠΑΕ 1952, σ. 431)». Ἐδῶ ἀσφαλῶς ἔχομεν παρανόησιν τῶν κειμένων τοῦ Παπαδημητρίου. Διότι ὁ τοῖχος εἰς τὸν ὁποῖον τὰ κείμενα ταῦτα ἀναφέρονται καὶ ὁ ὁποῖος ἔχει πλάτος 0,70 μ. εἶναι προφανῶς ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 5 τοῖχος τοῦ πίνακος 1, ὁ ὁποῖος εὑρέθη «κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν τμῆμα τῆς περιμέτρου τοῦ Κύκλου» καὶ εἰς τὸν χῶρον «βορείως τοῦ ταφικοῦ περιβόλου» ὅπου εὑρέθη καὶ τὸ στρῶμα τῆς λατύπης, δηλ. ἔξω τοῦ Κύκλου. Τοῦτο ἄλλως τε ἐμφαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὰ Πρακτικὰ τοῦ 1953, σ. 206, σχέδιον, ὅπου ἀκόμη ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 10 τοῖχος δὲν ἀναγράφεται. Ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 10 τοῖχος, ὁ κατὰ τὸν Hammond ἀνήκων εἰς ἀρχαιότερον Κύκλον, ἔχει διάφορον κατεύθυνσιν τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 5, ἔχει πλάτος μόνον 0,40 μ., εἶναι θεμελιωμένος κατὰ τὸ μεγαλύτερον τμῆμά του ἐπὶ μαλακῆς ἐπιχώσεως καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα ἐπικάθηται ΜΕ τοίχων, ἄνωθεν τῶν ὁποίων διεσώθη ἐπίχωσις ἐκ χώματος. Κατὰ ταῦτα ἡ παραβολή του καὶ ἡ ταύτισίς του πρὸς τὴν κρηπῖδα τοῦ Ἀλβανικοῦ τύμβου εἰς Vodhinë, ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ Hammond, δὲν εὐσταθεῖ.

Πρέπει νῦν νὰ τονισθῇ ὅτι ὁ τοῖχος ὑπ' ἀριθμὸν 10, ὁ «ἔχων ἐλλειψοειδῆ ἐν μέρει μορφήν», κατὰ τὸ δυτικόν του ἄκρον ἐπικάθηται ἐπὶ τοῦ λαξευμένου βράχου ὑπ' ἀριθμὸν 9 καὶ βαίνει πέραν αὐτοῦ (πίν. 1 καὶ εἰκ. 2). Τοῦτο βεβαίως ἀποδεικνύει ὅτι ὁ τοῖχος εἶναι νεώτερος τοῦ λαξεύματος, τὸ ὁποῖον εἶναι σύγχρονον πρὸς τὰ λαξεύματα τοῦ Κύκλου Β, κατὰ δὲ τὸν Hammond ἡ λάξευσις τοῦ βράχου τοῦ κεντρικοῦ τμήματος τοῦ Κύκλου καὶ ὁ σχηματισμὸς τοῦ τριγωνικοῦ χώρου ὑπ' ἀριθμὸν 8 ἐγένετο περὶ τὸ 1500 π.Χ. Προφανῶς ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 10 τοῖχος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνῆκεν εἰς ἀρχαιότερον περίβολον ἀλλ' ἐκτίσθη ἀφ' οὗ ὁ κεντρικὸς χῶρος τοῦ Κύκλου Β εἶχε λαξευθῇ. Ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἐπιμελὴς ἀνασκαφὴ τοῦ χώρου δὲν ἔφερεν εἰς φῶς ἀρχαιότερον Κύκλον καί, ὡς ἀπεδείχθη, ὁ τοῖχος 10 δὲν ἀνῆκεν εἰς ἀνύπαρκτον ἀρχαιότερον Κύκλον.

1. HAMMOND, ἔ.ἀ. σ. 84.

Εἰς παρεξήγησιν ἐπίσης ὀφείλεται ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ Κύκλου Β ἀρχικῶς (ἀπὸ τοῦ 1600 π.Χ. περίπου) ἐκαλύπτετο ὑπὸ στρώματος πηλοῦ ὅπως καὶ ἡ ἐπιφάνεια τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ τύμβων τοῦ Pazhok καὶ τοῦ Vodhinë[1]. Διότι αἱ παραπομπαὶ εἰς τὰς ἐκθέσεις τοῦ Παπαδημητρίου, αἱ ὁποῖαι λέγει ὁ Hammond ὅτι ἀναφέρονται εἰς τὰς στήλας τῶν τάφων **Γ** καὶ **Ν**, πράγματι ἀναφέρονται εἰς μόνην τὴν στήλην τοῦ τάφου **Ν**[2]. Εἰς τὴν νεωτέραν καὶ πληρεστέραν περιγραφὴν τῆς στήλης τοῦ τάφου **Ν** ὁ Παπαδημητρίου ρητῶς ἀναφέρει ὅτι «ἡ βάσις εὑρίσκετο ἐντὸς στερεοῦ στρώματος ἐξ ἐρυθρᾶς γῆς μετὰ λεπτῶν λιθαρίων ἀναμείκτου, τῆς αὐτῆς δὲ ὑφῆς πρὸς τὴν ἐρυθρὰν γῆν, ἐξ ἧς εἶναι κατεσκευασμέναι πλίνθοι τινὲς τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ Β τάφου»[3]. Κατὰ τοῦτο διορθώνει τὴν κατὰ τὸ 1952 (σ. 434) γραφεῖσαν προκαταρκτικῶς γνώμην ὅτι «ἡ βάσις εὑρίσκεται καλῶς προσηρμοσμένη ἐντὸς στεγανοῦ ἐρυθρωποῦ πηλοῦ». Ἡ πλήρης ἀνασκαφὴ τοῦ 1953 ἀπέδειξεν ὅτι ἡ βάσις ἦτο καλῶς προσηρμοσμένη ἐντὸς «στεγανῆς ἐρυθρᾶς γῆς μετὰ λεπτῶν λιθαρίων ἀναμείκτου», γῆς προελθούσης ἐκ τῆς λαξεύσεως καὶ τοῦ θρυμματισμοῦ τοῦ βράχου, ὁ ὁποῖος πολλαχοῦ ἔχει ἐρυθρωπὴν χροιάν. Τοῦτο ἐπεβεβαίωσα προσεκτικῶς κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ 1953 καὶ κατεχώρισα εἰς τὸ ἡμερολόγιόν μου τῆς ἀνασκαφῆς. Ἐπίσης παρετήρησα ὅτι ἡ περιοχὴ τοῦ Κύκλου Β δὲν καλύπτεται ὑπὸ στρώματος πηλοῦ.

Τὰ στρωματογραφικὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα παρέχει ὁ Hammond διὰ τὸ ὕψος τοῦ τύμβου βασίζονται εἰς τὴν ἐσφαλμένην ὑπόθεσιν ὅτι οἱ τάφοι ἐβυθίσθησαν ὁμοιομόρφως καὶ καθέτως καθ' ὅλον τὸ μῆκός των. Ὡς φαίνεται ἀπὸ τοὺς πίνακας 73, 109, 137β, 162 καὶ ὡς εἴδομεν ἰδίᾳ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ τάφου **Λ**, αἱ στέγαι ἐβυθίζοντο πρὸς τὸ κέντρον ἢ πρὸς τὴν μίαν τῶν πλευρῶν τοῦ τάφου, ὅπου καὶ ἐδημιουργεῖτο βύθισμα ἐνῷ τὰ πλάγια ἔμενον σχεδὸν εἰς τὸ ἀρχικόν των ὕψος. Αὐτὸ ἀποκλείει τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς κατακορύφου βυθίσεως, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθη ἡ ὑπόθεσις τοῦ Hammond. Ἂς προστεθῇ ὅτι θὰ ἦτο ἐξαιρετικῶς δύσκολος ἡ διὰ τοῦ ὕψους ἑνὸς τύμβου σκαφὴ λάκκων ὁσάκις καὶ νέος νεκρὸς ἐπρόκειτο νὰ τεθῇ εἰς τὸν αὐτὸν τάφον[4]. Ἂς μὴ λησμονῶμεν ὅτι εἰς τὸν τάφον **Γ**, ὁ ὁποῖος ἔκειτο εἰς τὴν δυτικὴν πλαγιὰν τοῦ Κύκλου, εἶχον ἀποτεθῇ 4 νεκροί. Ἀκόμη καὶ ἡ σημερινὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους περὶ τὸν τάφον τοῦτον εἶναι κατὰ 1,60 - 1,80 μ. χαμηλοτέρα τῆς ἐπιφανείας τῆς βορείας παρυφῆς τοῦ κυκλικοῦ χώρου. Ἐὰν δὲ ὑπολογισθῇ ὅτι κατὰ τὴν παρυφὴν ἐκείνην ὁ ὑποτεθεὶς τύμβος θὰ ἤρχιζεν ὑψούμενος περὶ τὸ 1 μ. ἄνωθεν αὐτῆς (ἀφ' οὗ ὁ περιβάλλων κυκλικὸς τοῖχος εἶχε ὕψος περίπου 1,20 μ.), τότε ὁ τύμβος, ἔστω καὶ ἂν ἦτο πολὺ ταπεινός, ἄνωθεν τοῦ τάφου **Γ** θὰ εἶχεν ὕψος τοὐλάχιστον 4 ἂν ὄχι 5 μέτρων. Ἐὰν εἰς τὸ ὕψος τοῦτο

---

1. HAMMOND, ἔ.ἀ. σ. 87-88.
2. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, ΠΑΕ 1952, σ. 434 καὶ 1953, σ. 224.
3. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, ΠΑΕ 1953, σ. 224.
4. Διὰ τοῦτο εἰς τοὺς τύμβους τῆς Βορείου Ἠπείρου εἰς περίπτωσιν μεταγενεστέρας ταφῆς ἀντὶ νὰ ἀνοιγῇ ὁ ἀρχικὸς τύμβος διὰ νὰ κατατεθῇ τὸ δεύτερον λείψανον εἰς τὸ βάθος του ἐδημιουργεῖτο εἰς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ δεύτερος τάφος, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου ἐσωρεύετο δεύτερος τύμβος. Ἡ ἐπαλληλία αὐτὴ τῶν τάφων, ἡ χαρακτηρίζουσα τοὺς διπλοῦς τύμβους τῆς Βορείου Ἠπείρου, εἶναι ὅλως ἀντίθετος πρὸς τὸν ἀκολουθούμενον ὑπὸ τῶν μυκηναίων τρόπον κατασκευῆς τάφων.

προστεθῇ καὶ τὸ βάθος τοῦ τάφου **Γ**, τότε διὰ νὰ ἀποτεθοῦν ὑστερώτερα λείψανα εἰς τὸ δάπεδόν του θὰ ἔπρεπε ἑκάστοτε νὰ σκάπτεται χῶμα βάθους τοὐλάχιστον 7 μέτρων. Τοῦτο βεβαίως εἶναι ἀπίθανον[1]. Πρὸς τούτοις ἡ κατωφέρεια τοῦ λοφίσκου πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ θὰ ἀπῄτει πολὺ παχυτέραν κρηπῖδα ἀπὸ ἐκείνην, ἡ ὁποία ἐσχημάτιζε τὸ βόρειον τμῆμά του ἐὰν βεβαίως ὁ Κύκλος ἐκαλύπτετο ὑπὸ χώματος τύμβου.

Τὸ νοτιοδυτικὸν τμῆμα τοῦ περιβόλου δὲν διεσώθη ἀλλ' εἴς τινα σημεῖά του διετηρεῖτο τὸ ἐκ μικρῶν λίθων ὑπόστρωμά του, τὸ ὁποῖον ἐκλαμβάνεται ὡς «footing or step which was similar to that on the west side of Grave Circle A's retaining wall inside the acropolis»[2]. Εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν παρεσύρθη ὁ Hammond ἀπὸ τὰ προκαταρκτικῶς γραφέντα ὑπὸ τοῦ Παπαδημητρίου κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐρεύνης τοῦ Κύκλου[3]. Ἡ «σειρὰ λίθων ἐκ τῶν κατωτέρων στρωμάτων τοῦ ὑπάρχοντος ἐκεῖ ἀναλήμματος» ἀπεδείχθη τὸ 1953 καὶ τὸ 1954 ὅτι ἦτο μέρος τοῦ ὑποστρώματος, τὸ ὁποῖον καὶ ἐδῶ ἔχει πλάτος 1,55 μ. Ἐὰν ὁ κυκλικὸς περίβολος ἦτο κρηπὶς τύμβου, ἀσφαλῶς τὸ πλάτος τῆς κρηπῖδος κατὰ τὸ νότιον καὶ τὸ δυτικὸν τμῆμα, τὸ τμῆμα τῆς κατωφερείας, θὰ ἦτο πολὺ μεγαλύτερον τοῦ πλάτους τοῦ βορείου τμήματος, διότι ἡ πίεσις τῶν χωμάτων τοῦ τύμβου, τὰ ὁποῖα θὰ εἶχον μεγαλύτερον βάθος, θὰ ἦτο μεγαλυτέρα[4]. Ἀλλὰ τὰ διασωθέντα τμήματα τοῦ ὑποστρώματος κατὰ τὸ νότιον καὶ τὸ δυτικὸν τμῆμα ἔχουν τὸ αὐτὸ πλάτος πρὸς τὸ πλάτος τοῦ βορείου τμήματος. Πρὸς τούτοις τὸ λεγόμενον ἀνάλημμα τοῦ δυτικοῦ τμήματος τοῦ Κύκλου Α ἀπεδείχθη δι' ἀνασκαφῆς ὅτι εἶναι τμῆμα τοῦ ἀρχικοῦ περιβόλου τοῦ Κύκλου ἐκείνου καὶ δὲν εἶναι ἀνάλημμα[5].

Ὁ σωρὸς τῶν λίθων, ὁ ὁποῖος ἐτίθετο ὡς σῆμα ἄνωθεν τάφων οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχον στήλην, δὲν εἶναι κάτι νεώτερον ἰδιάζον εἰς τοὺς κατασκευαστὰς τῶν τάφων τῆς Βορείου Ἠπείρου. Ὡς εἴδομεν, ἤδη κατὰ τὴν πρωτοελλαδικὴν ἐποχὴν ἐτίθετο σωρὸς λίθων ὑπεράνω τῶν τάφων τῶν ἀνευρεθέντων εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ καὶ τῶν τάφων τοὺς ὁποίους νεωστὶ ἀνέσκαψεν ὁ συνάδελφος κ. Μαρινᾶτος εἰς τὸν Μαραθῶνα. Οἱ πρωτοελλαδικοὶ αὐτοὶ τάφοι ἔχουν τὸ περίγραμμα δεδηλωμένον ὑπὸ σειρᾶς λίθων, ὥστε καὶ αὐτὸ εἶναι πανάρχαιον Ἑλληνικὸν ἔθιμον[6].

Τὰ διὰ τὸν τάφον **Τ** λεγόμενα[7] ἐξητάσαμεν κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ τάφου ἐκείνου καὶ ὑπεδείξαμεν τὸ ἀστήρικτον τῶν ὑποθέσεων τοῦ Παπαδημητρίου καὶ νῦν τοῦ Hammond. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἱερότητα τοῦ κεντρικοῦ χώρου τοῦ Κύκλου, «The sacral character» τοῦ χώρου[8], δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι οὐδὲν στοιχεῖον ἀνευρέθη δυ-

1. Πρὸς τούτοις πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι διὰ τὴν τελευταίαν ταφὴν θὰ ἔπρεπε νὰ δημιουργηθῇ τάφρος στενὴ καὶ μακρά, ἡ κατασκευὴ τῆς ὁποίας ἦτο ἀδύνατος ἐὰν ὄντως ὁ χῶρος ἐκαλύπτετο ὑπὸ τύμβου.
2. HAMMOND, ἔ.ἀ. σ. 86.
3. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, ΠΑΕ 1952, σ. 427.
4. Τοῦτο βεβαίως δέχεται καὶ ὁ HAMMOND.
5. ΜΥΛΩΝΑΣ, ΑΕ 1962, σ. 110 κ.ἑ.
6. Aghios Kosmas, σ. 66 κ.ἑ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, ΑΑΑ 3, 1970, σ. 64-65.
7. Ὁ HAMMOND λέγει ὅτι τὸ «secondary burial» τοῦ τάφου **Σ** ἀνῆκεν εἰς παιδίον (ἔ.ἀ. σ. 86) ἀλλ' οὐδὲν στοιχεῖον ἀποδεικνύει τοῦτο. Διὰ τὸν **Τ**, ὅρα ἀνωτέρω, σ. 227.
8. HAMMOND, ἔ.ἀ. σ. 86 καὶ 90.

νάμενον νὰ ὑποδείξῃ τὴν ἱερότητα αὐτήν. Τὰ ἐντὸς τοῦ Κύκλου εὑρεθέντα ΜΕ θεμέλια ἀνήκουν εἰς οἰκήματα, τὰ ὁποῖα ἐκρημνίσθησαν ὅταν ὁ χῶρος ἰσοπεδώθη διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς νεκροταφεῖον. Τοῦτο ἐδέχθησαν καὶ ὁ Παπαδημητρίου καὶ ὁ Hammond. Ὅταν ὁ τελευταῖος ὑπέθεσεν ὅτι ὁ τοῖχος 10 ἀνήκει εἰς ἀρχαιότερον κύκλον δὲν προσεπάθησε νὰ ἐξηγήσῃ πῶς διεσώθη, ἀφ' οὗ τὰ ἀρχαιότερα κτίσματα τοῦ Κύκλου Β ἠφανίσθησαν ὑπὸ τῶν δημιουργῶν τοῦ Κύκλου ἐκείνου, καὶ πῶς ἦτο ἐκτισμένος ἐπὶ τοίχων προφανῶς ἀνηκόντων εἰς τὴν ΜΕ ΙΙ ἢ ΙΙΙ ἐποχήν.

Πρέπει ἴσως νὰ τονισθῇ ὅτι εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς θεωρίας του ὁ Hammond δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν μεσοελλαδικὴν προέλευσιν καὶ πατρότητα τῶν τάφων καὶ τῶν ταφικῶν ἐθίμων, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν τοὺς λακκοειδεῖς τῶν κύκλων τάφους. Οὔτε ἐπισημαίνει καὶ τὴν διάφορον τῶν κύκλων χρησιμοποίησιν. Οἱ τύμβοι τῆς Β. Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀλβανίας, ὡς ὁ ἴδιος γράφει, κατὰ κανόνα ἱδρύοντο ὑπεράνω ἑνὸς καὶ μόνον κεντρικοῦ τάφου. Οἱ ὀλίγοι διπλοῖ τύμβοι περιελάμβανον δύο ἐπαλλήλους τάφους· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἁπλῶν τύμβων ὁ δεύτερος τάφος ἱδρύετο εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πρώτου τύμβου καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ ἐσωρεύετο χῶμα καὶ οὕτω ἐδημιουργεῖτο δεύτερος ἐπάλληλος τύμβος. Πρὸς τούτοις οἱ τάφοι τῶν τύμβων τῆς Β. Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀλβανίας ἔχουν σχῆμα στρογγύλον ἢ τετράπλευρον καὶ εἶναι ἀβαθεῖς, ὡς γράφει ὁ Hammond, «a single central burial which was at the bottom of the tumulus but not dug very much into the (virgin) ground», ἴσως μόλις 0,80 μ.[1].

Οἱ ἐπάλληλοι τύμβοι καὶ οἱ ἀβαθεῖς τάφοι τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀλβανίας εἶναι τελείως διάφοροι τῶν μυκηναϊκῶν κύκλων καὶ τῶν λακκοειδῶν τάφων των, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τόσον βάθος. Ἴσως πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι καὶ ἡ χρονολόγησις τῶν τύμβων τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀλβανίας δὲν στηρίζεται ἐπὶ αὐστηρῶς ἐπιστημονικῶν δεδομένων. Ἡ ἀπόδοσις μερικῶν εἰς μεσοελλαδικοὺς χρόνους εἶναι ἀμφίβολος[2]. Ἀκόμη ἀναφέρεται ὅτι εἰς τοὺς τάφους τῶν τύμβων τοῦ Vajzë καὶ τοῦ Vodhinë, οἱ ὁποῖοι ἀπεδόθησαν εἰς τὴν ΜΕ ἐποχήν, παρετηρήθη καῦσις νεκρῶν. Ὡς εἴδομεν, καῦσις νεκρῶν ἦτο ἄγνωστος εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν κύκλων. Καὶ τὰ μετὰ τῶν λειψάνων

1. HAMMOND, ἔ.ἀ. σ. 79 καὶ 81.

2. Ὁ ἀνασκαφεὺς τῶν τάφων τῆς Βορείου Ἠπείρου, εἰς Vajzë, Vodhinë, Bodrishte καὶ Kakavi, καθηγητὴς FRANCO PRENDI, ἔθεσε τοὺς τάφους καὶ τὰ κτερίσματά των εἰς τὴν μεταβατικὴν ἀπὸ τῆς περιόδου τοῦ Χαλκοῦ πρὸς τὴν ἐποχὴν τοῦ Σιδήρου περίοδον. Εἰς νεωτέραν μελέτην του (Studia Albanica 1, 1964) ἐπανέλαβε τὴν χρονολόγησιν αὐτὴν διὰ τοὺς ὡς ἄνω τύμβους, εἰς τοὺς ὁποίους προσέθεσε καὶ τοὺς τῆς πεδιάδος Mati, ἀλλ' ἐδέχθη ὅτι τὰ ἐκ τῶν τύμβων Pazhok ἀρχαιότερα ἀντικείμενα ἀνάγονται εἰς ΜΕ χρόνους καὶ ὅτι πάντως ὁ κεντρικὸς ἀρχικὸς τάφος τοῦ διπλοῦ τύμβου τοῦ Pazhok εἶναι μεσοελλαδικός. Τὸ χρονολογικὸν συμπέρασμα διὰ τὸν τύμβον Pazhok στηρίζει εἰς τὰ κτερίσματα, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν εἰς τὸν δεύτερον καὶ νεώτερον κατὰ σειρὰν τάφον τοῦ τύμβου ἐκείνου. Ὁ HAMMOND ἐπαναλαμβάνει τὸ συμπέρασμα τοῦτο καὶ γράφει ὅτι τὰ κτερίσματα ταῦτα ἀνήκοντα εἰς τὸ τέλος τῆς «MH, LH I, LH IIA, and then to LH III B/C enable us to date the inner tumulus... to a period which is certainly earlier than LH IIA and probably earlier than LH I» (σ. 82). Ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς στηρίζεται ἡ ΜΕ χρονολόγησις τοῦ ἀρχικοῦ τύμβου. Ἂς ἴδωμεν καὶ ἡμεῖς μὲ τὴν σειράν μας τὰ ἀντικείμενα αὐτά. Περιλαμβάνουν: 1) Ἓν κύπελλον τύπου Βαφειοῦ τοῦ νεωτάτου τύπου μὲ στολιδωτὴν διακόσμησιν, τὸ ὁποῖον θέτει εἰς ΥΕ Ι ἢ ΥΕ ΙΙ χρόνους. 2) Ἓν χαλκοῦν ξίφος, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὴν γενικὴν φωτογραφίαν τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ τάφου καὶ οὐχὶ ἀπὸ αὐτοψίαν ἢ καὶ φωτογραφίαν τοῦ ξίφους μόνου χαρακτηρίζει ὡς «early specimen of the cruciform type» καὶ ἀνάγει εἰς ΥΕ Ι ἢ ΥΕ ΙΙ χρόνους. 3) Ἕνα σφηκωτῆρα ἐκ χρυσοῦ, τὸν ὁποῖον παραλληλίζει πρὸς ΜΕ εὑρήματα τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Κίρρας καὶ πρὸς τὰ τοῦ τάφου VI τοῦ Κύκλου Α κτερίσματα καὶ τὸν ὁποῖον κατὰ συνέπειαν

κατατιθέμενα κτερίσματα διαφέρουν πλήρως εἰς τὰς δύο περιοχάς. Τὰ κτερίσματα τῶν μυκηναϊκῶν τάφων περιλαμβάνουν ἀντικείμενα μινωικῆς προελεύσεως ἢ καὶ ἐπιδράσεως, ἀκόμη δὲ καὶ στοιχεῖα προερχόμενα ἐξ Αἰγυπτιακῆς συναλλαγῆς. Ἐὰν ὑποθέσωμεν, ἀκολουθοῦντες τὸν Hammond, ὅτι οἱ ταφέντες εἰς τοὺς μυκηναϊκοὺς τάφους ἀνῆκον εἰς τὰ φῦλα εἰς τὰ ὁποῖα ἀνῆκον οἱ δημιουργοὶ τῶν τύμβων τῆς Βορείου Ἠπείρου, τότε θὰ πρέπει νὰ ἐξηγήσωμεν πῶς τὰ ἀντικείμενα ἐκεῖνα, τὰ προϋποθέτοντα μακρὰν ἐπικοινωνίαν καὶ συναλλαγήν, εὑρέθησαν εἰς τάφους νεοαφιχθέντων ἀπὸ Βορρᾶ ἀνθρώπων· τοῦτο εἶναι ἀδύνατον.

Πιστεύω ὅτι ἔγινε καταφανὲς ὅτι οὐδεμίαν ὁμοιότητα παρουσιάζουν οἱ Κύκλοι τῶν Μυκηνῶν καὶ τὰ περιεχόμενά των πρὸς τοὺς τῆς Β. Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀλβανίας. Κατ' ἀκολουθίαν καὶ τὰ ἐπὶ τῆς ὑποτεθείσης ὁμοιότητος βασισθέντα ἐθνολογικὰ συμπεράσματα εἶναι τελείως ἀβάσιμα. Τὰ ὑπάρχοντα ἐπιστημονικὰ δεδομένα ἀποδεικνύουν ὅτι οἱ Κύκλοι τῶν Μυκηνῶν δὲν ἐκαλύπτοντο ὑπὸ ἑνιαίου τύμβου καὶ ὅτι, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ἕκαστος τῶν τάφων ἐκαλύπτετο ὑπὸ ἰδίου μικροῦ καὶ χαμηλοῦ τύμβου.

θέτει εἰς ΜΕ χρόνους καὶ τέλος 4) μίαν αἰχμὴν ἀκοντίου τύπου Hallstatt, χρονολογημένην πρὸς τὸ τέλος τῆς ΥΕ ΙΙΙΒ ἢ καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΥΕ ΙΙΙΓ περιόδου. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ HAMMOND δὲν σημειώνει εἶναι ὅτι εἰς τὸν τάφον εἰς τὸν ὁποῖον εὑρέθησαν ὅλα αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα φαίνεται ὅτι εὑρέθη ἓν καὶ μόνον λείψανον καὶ ὅτι εἰς αὐτὸ ἀνήκουν ὅλα τὰ κτερίσματα. Καὶ ἡ μὲν μαρτυρία τοῦ σφηκωτῆρος δὲν εἶναι ἀποδεικτική, διότι σφηκωτῆρες ἦσαν ἐν χρήσει καθ' ὅλην τὴν μυκηναϊκὴν περίοδον καὶ εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσῖνος εὑρέθησαν εἰς τάφους ἀναγομένους εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΥΕ ΙΙΙΒ περιόδου κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀγγείων τῶν εὑρεθέντων μετ' αὐτῶν. Καὶ εἰς τὰς Μυκήνας σφηκωτῆρες εὑρέθησαν ἀκόμη καὶ εἰς ΥΕ ΙΙΙΓ στρώματα. Οὔτε καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ ξίφους εἶναι θετική, διότι τύποι μυκηναϊκῶν ξιφῶν διετηρήθησαν καὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ σιδήρου, ὡς ἀποδεικνύουν τὰ μετὰ προφυλακτῆρος ξίφη ἐκ σιδήρου τῆς Trebenischte καὶ τῶν Ὀζολῶν Λοκρῶν, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς μυκηναϊκοὺς τύπους ἐν χρήσει ἀκόμη καὶ κατὰ τὸν 6ον π.Χ. αἰῶνα. Προτοῦ χρονολογηθῇ ἐπακριβῶς τὸ μυκηναϊκὸν κύπελλον πρέπει νὰ ἐξακριβωθῇ ἐὰν ὁ πηλός του εἶναι ἐντόπιος ἢ μυκηναϊκός, ἐὰν δηλαδὴ τὸ ἀγγεῖον εἶναι ἔργον ἐντοπίου τεχνίτου, ὁ ὁποῖος ἐμιμήθη μυκηναϊκὸν πρότυπον. Πάντως βεβαιωμένη εἶναι ἡ χρονολογία τῆς χαλκῆς αἰχμῆς δόρατος. Εἶναι τύπου Hallstatt καὶ ἀνάγεται εἰς ΥΕ ΙΙΙΒ ἢ Γ χρόνους. Πρέπει νῦν νὰ τονισθῇ ὅτι κατὰ γενικὸν καὶ ἀπαράβατον ἀρχαιολογικὸν κανόνα τὸ χρονολογικῶς νεώτερον τῶν κτερισμάτων χρονολογεῖ μίαν ταφήν. Καὶ ὁ τάφος ὁ περιέχων τὴν αἰχμὴν τύπου Hallstatt πρέπει νὰ τεθῇ εἰς ΥΕ ΙΙΙΒ ἢ Γ χρόνους. Κατ' ἀκολουθίαν ὁ ἐσωτερικὸς ἀρχικὸς τύμβος πρέπει νὰ τεθῇ εἰς χρόνους προγενεστέρους τῶν τῆς ΥΕ ΙΙΙΒ πρὸς Γ περιόδου, οὐχὶ ὅμως εἰς χρόνους ΜΕ. Τοῦτο θέτει ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν μεσοελλαδικὴν τοποθέτησιν τοῦ διπλοῦ τύμβου τοῦ Pazhok ὡς καὶ τῶν λοιπῶν τύμβων τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀλβανίας.

ΤΑΦΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

Ἐννέα τάφοι τοῦ Κύκλου Β, οἱ **Α1, Β, Ζ, Η, Θ, Λ1, Π, Σ, Υ**, ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ μίαν μόνον ταφήν. Ἐπὶ τῶν δαπέδων τῶν τάφων **Α, Ε, Ι, Λ, Μ, Ν, Ξ** καὶ **Ο** εὑρέθη εἷς σκελετὸς ἀλλὰ πλησίον μιᾶς τῶν πλευρῶν ἢ εἰς μίαν τῶν γωνιῶν των εὑρέθησαν συσσωρευμένα ὀστᾶ ἀνήκοντα εἰς προγενεστέρως ταφέντας. Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ τάφου **Ε** μόνον οἱ ὀδόντες ἑνὸς δευτέρου λειψάνου εἶχον ὑπολειφθῆ. Δύο σκελετοὶ καὶ συσσωρευμένα ὀστᾶ εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Δ**, δύο σκελετοὶ εἰς τὸν τάφον **Λ2** καὶ τέσσαρες εἰς τὸν τάφον **Γ**. Ἐκ τῶν ἀποκαλυφθέντων σκελετῶν καὶ ὀστῶν, 25 διεσώθησαν εἰς κατάστασιν ἐπιτρέπουσαν τὴν διάκρισιν τοῦ φύλου των. Ἐκ τούτων 15 ἀνῆκον εἰς ἄνδρας, ἓξ εἰς γυναῖκας, δύο εἰς κορασίδας καὶ δύο εἰς παιδία. Μία καὶ μόνη γυνὴ ἐτάφη εἰς τὸν τάφον **Α1**, μία εἰς τὸν **Θ** καὶ μία εἰς τὸν **Υ**. Οἱ τάφοι **Ε, Μ, Ξ** καὶ **Ο** ἐκτὸς τῶν σκελετῶν δύο γυναικῶν καὶ δύο κορασίδων περιεῖχον καὶ συσσωρευμένα ὀστᾶ· τὸ φῦλον τῶν νεκρῶν εἰς τοὺς ὁποίους ἀνῆκον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ. Γυναικεῖος σκελετὸς εὑρέθη εἰς τὸν τάφον **Γ**, ὁ ὁποῖος περιεῖχε καὶ τρεῖς ἀνδρικούς. Φαίνεται ὅτι αἱ γυναῖκες δὲν ἐθάπτοντο πάντοτε εἰς ἴδιον τάφον, ἀλλ' ἐνίοτε ἀπετίθεντο εἰς τὸν τάφον τῶν ἀνδρῶν τῆς οἰκογενείας. Τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Α, ὅπου εἰς μὲν τὸν τάφον ΙΙΙ εἶχον ταφῆ τρεῖς γυναῖκες καὶ δύο παιδία, εἰς τὸν τάφον ΙV, τρεῖς ἄνδρες καὶ δύο γυναῖκες καὶ εἰς τὸν τάφον V, δύο ἄνδρες καὶ μία γυνή, ὡς νομίζω ὅτι ἀπέδειξα τελευταίως[1].

Ἡ ἐξέτασις τοῦ περιεχομένου τῶν τάφων ἀπέδειξεν ὅτι ὁ αὐτὸς τάφος συχνάκις ἐχρησιμοποιεῖτο ἐπανειλημμένως, ἡ δὲ περιγραφὴ τῆς ἀνασκαφῆς των κατέστησε σαφὲς τὸ τυπικὸν τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῶν χρόνων κατὰ τοὺς ὁποίους ἦσαν ἐν χρήσει· Ὁ λακκοειδὴς τάφος ἐλαξεύετο καὶ ὁ νεκρὸς ἀπετίθετο ἐπὶ τοῦ χαλικοστρώτου δαπέδου ἄλλοτε μὲν ἐκτάδην μὲ τὰ κάτω ἄκρα τεταμένα, ἄλλοτε δὲ ἐπὶ τῆς ράχεώς του μὲ τὰ γόνατα ὀλίγον ὑψωμένα. Σπανιώτερον ἐτίθετο εἰς τὴν στάσιν τῶν «κατακειμένων ὀκλαδιῶν» μὲ τὰ κάτω μέλη ἰσχυρῶς κεκαμμένα. Φαίνεται ὅτι ἡ ὀκλάζουσα στάσις, ἡ χρησιμοποιουμένη ἐπὶ αἰῶνας, ἰδίᾳ κατὰ τὴν μεσοελλαδικὴν ἐποχήν, ἐπεβλήθη ὑπὸ τῶν μικρῶν διαστάσεων τῶν κιβωτιοσχήμων τάφων καὶ οὐχὶ ὑπὸ θρησκευτικῶν λόγων. Διὰ τοῦτο, ὅταν βαθμηδὸν αἱ διαστάσεις τῶν τάφων ηὐξάνοντο, τότε καὶ οἱ νεκροὶ ἀπετίθεντο εἰς στάσιν περισσότερον τεταμένην ἢ καὶ εἰς στάσιν κοιμωμένου ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς. Ὅταν δὲ πάλιν, διὰ λόγους ἀγνώστους εἰς ἡμᾶς, αἱ διαστάσεις τῶν τάφων περιωρίζοντο, ὡς εἰς τοὺς τάφους **Ζ, Η, Θ, Σ**, τότε καὶ πάλιν οἱ

1. Γ. Ε. ΜΥΛΩΝΑΣ, ΑΕ 1969, σ. 125 κ.ἑ. Διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκ τοῦ Κύκλου Β σκελετῶν ὅρα κατωτέρω τὴν μελέτην τοῦ Δρος Angel.

νεκροὶ ἀπετίθεντο εἰς στάσιν συνεσταλμένην καὶ ὀκλάζουσαν[1]. Μεταβατικὸν σταθμὸν τῆς ἐξελίξεως, καὶ χαρακτηριστικὸν τύπον τῆς ΜΕ ΙΙΙ περιόδου, ἀποτελεῖ ἡ ἀπόθεσις τοῦ νεκροῦ ἐπὶ τῆς ράχεως μὲ τὰ γόνατα ὑψωμένα καὶ μόνην τὴν πτέρναν ἐπὶ τοῦ δαπέδου.

Ὅταν τὰ λείψανα ἀπετίθεντο εἰς στάσιν ὑπτίαν μὲ τὰ κάτω ἄκρα τεταμένα ἢ μὲ τὰ γόνατα ὀλίγον ὑψωμένα, τότε συνήθως αἱ κεφαλαὶ ὑψοῦντο ἐπὶ χαμηλοῦ προσκεφαλαίου ἐκ χαλίκων καὶ ἄμμου (τάφοι **Γ, Ι, Ν, Ξ, Ο, Π, Υ**)· ὅταν ἀπετίθεντο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς, εἰς στάσιν ὀκλάζοντος (τάφοι **Ε, Ζ, Η, Σ**), ἐνίοτε μία τῶν χειρῶν ἐτίθετο κάτωθεν τῆς κεφαλῆς ἢ τῆς παρειᾶς, ὅπως συνηθίζεται ἀπὸ πολλοὺς κοιμωμένους ἀκόμη καὶ σήμερον[2]. Εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις ἡ κεφαλὴ ἦτο ἐστραμμένη πρὸς τὸν χῶρον, ὅπου εἶχον ἀποτεθῆ τὰ κτερίσματα.

Ἡ θέσις τῶν χειρῶν παρουσιάζει πολὺ ἐνδιαφέρον. Ἐπὶ συνόλου 19 σκελετῶν, τῶν ὁποίων ἡ θέσις τῶν χειρῶν ἦτο σαφής, εἰς 4 περιπτώσεις αἱ χεῖρες ἐφέροντο πρὸς τὸ στῆθος ἢ πρὸς τὴν κεφαλήν (**Η, Λ1, Λ2, Σ**), εἰς 3 περιπτώσεις ἦσαν τεταμέναι κατὰ μῆκος τοῦ σώματος (**Γ, Δ, Π**), εἰς 3 περιπτώσεις εἶχον διατεθῆ εἰς κυκλικὸν σχῆμα (**Γ, Μ, Ν**) καὶ εἰς 9 περιπτώσεις ἡ μία ἢ καὶ ἀμφότεραι αἱ χεῖρες ἐφέροντο πρὸς τὴν ὀσφὺν καὶ τὴν περιοχὴν τοῦ αἰδοίου. Κατὰ ταῦτα ἡ τοποθέτησις τῶν χειρῶν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ αἰδοίου ἀποδεικνύεται ἡ συνηθεστέρα μὲ ἀναλογίαν 9 περιπτώσεων ἐπὶ 19 λειψάνων. Ἡ ἀναλογία αὐτὴ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν παρατηρηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Persson εἰς τοὺς μεσοελλαδικοὺς σκελετοὺς τῶν τάφων τῆς Ἀσίνης, ὅπου ἀνέρχεται εἰς 16 πρὸς 25. Τὴν τοποθέτησιν αὐτὴν τῶν χειρῶν ὁ Persson ἀποδίδει εἰς τὴν δεισιδαιμονίαν τῶν πρωτογόνων ἀνθρώπων[3]. Τὸ ἔθιμον αὐτὸ παρετηρήθη καὶ εἰς τοὺς τάφους τῆς Ἐλευσῖνος, παράδειγμά του δ' εὑρέθη ὑπὸ τοῦ Wace[4] εἰς αὐτὴν τὴν ἀκρόπολιν τῶν Μυκηνῶν. Καθὼς ὑπεστήριξεν ὁ Persson, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῆ ὅτι τὸ ἔθιμον τοῦτο προῆλθεν ἐκ τῆς Ἀνατολῆς μέσῳ Κύπρου, ὡς ὑπέθεσε διὰ μεταγενεστέρας περιπτώσεις ὁ Blinkenberg[5], διότι συναντᾶται εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα (Ἀσίνη, Μυκῆναι, Ἐλευσὶς) εἰς χρόνους πολὺ ἀρχαιοτέρους ἐκείνων, κατὰ τοὺς ὁποίους ὑπῆρχε συχνὴ ἐπικοινωνία μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς Κύπρου καὶ τῆς Συρίας[6]. Εἶναι ἔθιμον καθαρῶς ἠπειρωτικὸν Ἑλλαδικόν, τοῦ ὁποίου ἡ σημασία παραμένει ἀσαφής.

Εἰς τοὺς τάφους **Γ, Ν** καὶ **Μ**, ὡς εἴδομεν, εὑρέθησαν σκελετοὶ εἰς περίεργον

---

1. Εἰς τὸ συμπέρασμα αὐτὸ κατέληξε καὶ ὁ PERSSON (Asine, σ. 343). Αἱ διαστάσεις τοῦ τάφου **Λ1** ἦσαν μικραί, διότι ὁ διαθέσιμος χῶρος διὰ τὴν κατασκευήν του ἦτο περιωρισμένος, ὡς εἴδομεν δὲ ἀνωτέρω (σ. 44) ὁ εἰς αὐτὸν εὑρεθεὶς σκελετὸς ἦτο εἰς στάσιν ἰσχυρῶς συνεσταλμένην.

2. Εἰς ὅλα τὰ παραδείγματα τῶν «κατακειμένων ὀκλαδιῶν» τοῦ Κύκλου Β τὰ λείψανα εἶχον ἀποτεθῆ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς των πλευρᾶς. Εἰς τὴν Ἀσίνην οἱ εὑρεθέντες ὑπὸ τοῦ PERSSON καὶ εἰς τὸ Διμῆνι καὶ τὸ Σέσκλον οἱ εὑρεθέντες ὑπὸ τοῦ ΤΣΟΥΝΤΑ νεκροὶ ἦσαν τοποθετημένοι ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ἢ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς συχνότερον ὅμως ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς. Ὅρα, Δ - Σ, σ. 127. Asine, σ. 343. Ὁ ΤΣΟΥΝΤΑΣ ἀκόμη ἀναφέρει καὶ προσκεφάλαια, ἔ.ἀ. σ. 128.

3. Asine, σ. 353.

4. WACE, BSA 25, 1921-1923, σ. 77-78 καὶ εἰκ. 17b.

5. Knidia, σ. 205 κ.ἑ.

6. Asine, σ. 353.

στάσιν· ἔκειντο, δηλαδή, ἐκτάδην μὲ τὰς χεῖρας καὶ τὰ κάτω ἄκρα εἰς σχῆμα ἡμικυκλίων (πίν. 33, 129, 138), «εἰς στάσιν ἱππέως», ὅπως τινὲς τῶν θεατῶν καὶ τῶν παρακολουθούντων τὴν ἀνασκαφὴν ὑπέθετον, «ἀποκεκρυσταλλωμένην βεβαίως». Διὰ τὸν σκελετὸν τοῦ τάφου **Γ**, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ πρῶτος ἀποκαλυφθεὶς εἰς τὴν στάσιν αὐτήν, ἔγραψεν ὁ Παπαδημητρίου: «δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐξηγήσω ἄλλως εἰμὴ ὅτι ὁ νεκρὸς ἐτέθη ἐντὸς τοῦ τάφου τοποθετημένος ἐπὶ ξυλίνης κλίνης ἢ μαξιλαρίων ἢ καὶ βαρέων κλινοσκεπασμάτων ἢ στρωμάτων, ἅτινα ἀπεσαθρώθησαν. Διότι καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου, ὅπου εὑρίσκετο ὁ προκείμενος σκελετός, τὰ χώματα ἄνωθεν τῶν χαλίκων τῆς στρώσεως ἦσαν βαθέως ἀμαυρά, προερχόμενα ἐξ ἀποσυνθέσεως ὀργανικῆς οὐσίας»[1].

Ἀντικρούων τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν ὁ συνάδελφος κ. Μαρινᾶτος, ὁ ὁποῖος παρίστατο κατὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ δαπέδου, δικαίως ἐτόνισεν ὅτι ὁλόκληρος ὁ τάφος εἰς τὸ δάπεδόν του ἔφερε σκοτεινὸν χρῶμα ἐπεκτεινόμενον ἐπὶ τῶν ὀστῶν, τῶν χαλίκων καί τινων ἔτι κτερισμάτων. «Εἰς πολλοὺς τάφους παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον τοῦτο, ὃν ἀποτέλεσμα ὑγρασίας ...». Ὁ νεκρὸς «ἀνεπαύετο κανονικώτατα ἐπὶ τοῦ στρώματος τῶν χαλίκων, οἵτινες, ὡς ἐλέχθη ἤδη, δὲν λείπουν ποτὲ ἀπὸ τοὺς λάκκους»[2]. Πράγματι δέ, καθ' ὅσον ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξακριβώσω κατὰ τὴν ἐπιστροφήν μου εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τὴν 12ην Αὐγούστου, ἐκ τῶν λειψάνων τὰ ὁποῖα εἶχον ἀφεθῇ κατὰ χώραν ἐπὶ πολύ, οὐδὲν ἴχνος ξυλίνης κλίνης ἢ καὶ μαξιλαρίων κλπ. διεσώζετο ὑποκάτω τοῦ σκελετοῦ. Εἰς τοῦτο συνεκέντρωσα τὴν προσοχήν μου, ὅταν ἀφῃρεῖτο ὁ σκελετὸς ἐκ τοῦ δαπέδου καὶ ἐπεβεβαίωσα τὴν ὀρθότητα τῆς παρατηρήσεως τοῦ Μαρινάτου.

Ἡ στάσις τοῦ νεκροῦ ἀπεδόθη εἰς τὸ ὅτι «ὁ ἀρειμάνιος πολεμιστὴς εἶχε καλυφθῇ διὰ τῆς ποδηνεκοῦς ὀκτωσχήμου ἀσπίδος του, ἣν ἐνηγκαλίσθη διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν. Ὑπὸ τὴν ἀσπίδα, εἰς τὴν δεξιάν του πλευράν, ἀπετέθησαν ἡ παραξιφὶς καὶ τὸ μέγα ξίφος»[3]. Δυστυχῶς, οὐδὲν ἴχνος τοιαύτης ἀσπίδος εὑρέθη. Ἐὰν αὕτη ἦτο ἐκ δέρματος, ἀσφαλῶς θὰ ἄφηνεν ἴχνη. Εἰς τὸν πίνακα 34 φαίνονται τὰ ὑπολείμματα τῶν δερματίνων θηκῶν τοῦ ξίφους καὶ τῆς παραξιφίδος τοῦ νεκροῦ. Εἰς τὸν πίνακα αὐτὸν φαίνεται ἐπίσης ἡ θέσις τῶν δακτύλων τῆς δεξιᾶς χειρός. Αἱ φάλαγγές των, διασωθεῖσαι εἰς εὐθεῖαν γραμμήν, ἀποδεικνύουν ὅτι οἱ δάκτυλοι ἦσαν τεταμένοι καὶ δὲν ἐκλείοντο πέριξ ἀντικειμένου τινός. Τὸ αὐτὸ ὑποδεικνύεται καὶ ὑπὸ τῶν διασωθέντων δακτύλων τῆς ἀριστερᾶς χειρός (πίν. 38β). Ἀκόμη καὶ οἱ δάκτυλοι τῶν ποδῶν δὲν ἐπιτρέπουν τὴν ἐκδοχὴν τοῦ ἐναγκαλισμοῦ ἀντικειμένου τινός. Πρὸς τούτοις, σκελετοὶ εἰς τὴν αὐτὴν στάσιν εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους **Ν** καὶ **Μ** (πίν. 129, 138). Ὁ σκελετὸς τοῦ **Μ** ἀνήκει εἰς κοράσιδα, εἶναι δὲ ἀδύνατον νὰ ὑποτεθῇ ὅτι καὶ ἡ κόρη ἐκείνη ἐκαλύπτετο ὑπὸ ἀσπίδος.

Νομίζω ὅτι ἡ ἐξήγησις τῆς θέσεως, ἰδίᾳ τῶν κάτω ἄκρων, δὲν εἶναι δύσκολος· ἡ στάσις ἦτο ἀποτέλεσμα τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ λείψανον κατετέθη εἰς τὸν

1. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, ΠΑΕ 1952, σ. 443.
2. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, Γέρας, σ. 61 καὶ 62.
3. Γέρας, σ. 62.

τάφον. Ὁ νεκρός, δηλαδή, ἀπετέθη ἐκτάδην μὲ τὰ γόνατα ὑψωμένα καὶ τὰς πτέρνας μόνον ἐπὶ τοῦ δαπέδου μὲ τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν πρὸς τὰ ἄνω. Μὲ τὴν βαθμιαίαν πρόοδον τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν μυώνων καὶ τῶν τενόντων τὰ ὑψωμένα ὀστᾶ τῶν μηρῶν καὶ τῶν κνημῶν ἔκλιναν πρὸς τὰ πλάγια καὶ πρὸς τὸ δάπεδον, ἐνῷ ἡ σχετικὴ πρὸς ἄλληλα θέσις διετηρεῖτο ἀκόμη. Οἱ δάκτυλοι τῶν ποδῶν ἐπλατύνθησαν πρὸς τὰ ἐμπρός, ἐνῷ αἱ πτέρναι παρέμειναν εἰς τὴν ἀρχικήν των θέσιν, ἐστραμμέναι ὀλίγον πρὸς τὰ ἔσω. Οὕτως ἐδημιουργήθη ἡ ἀποκαλυφθεῖσα στάσις τῶν κάτω ἄκρων. Βεβαίως αἱ χεῖρες διετέθησαν κατὰ τὸν τρόπον τὸν ὁποῖον παρουσιάζουν ἀκόμη, ἴσως διὰ νὰ προσδώσουν περισσότερον ἀρειμάνιον ὕφος εἰς περίφημον, ἀκόμη ἀκμαιότατον πολεμιστήν (33 ἐτῶν). Ὁ συνάδελφος κ. Eugene Vanderpool εὐγενῶς μοὶ ἐγνώρισεν ὅτι μερικοὶ τῶν σκελετῶν τοὺς ὁποίους ἀπεκάλυψεν εἰς τοὺς θαλαμωτοὺς τάφους τῆς Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν εὑρέθησαν εἰς τὴν αὐτὴν μὲ τοὺς ἐν λόγῳ νεκροὺς τοῦ Κύκλου Β στάσιν. Ἀπέδωσε δὲ καὶ αὐτὸς τὴν στάσιν αὐτὴν εἰς τὸν τρόπον τῆς καταθέσεως τῶν λειψάνων μὲ γόνατα ὑψωμένα. Καὶ ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖον τῆς Περατῆς ἔχομεν δεῖγμα τῆς καταθέσεως λειψάνων μὲ τὰ γόνατα ὑψωμένα[1].

Τὴν γνώμην αὐτὴν ἐνισχύουν καὶ οἱ σκελετοὶ τῶν τάφων **Ι, Ξ** καὶ **Λ2** (ὁ παιδικὸς σκελετός). Τὸ λείψανον τοῦ τάφου **Ν** προφανῶς ἐτέθη ἐπὶ τῆς ράχεώς του (πίν. 138), ἀλλὰ τὰ κάτω ἄκρα εὑρέθησαν ἐστραμμένα πρὸς τὰ πλάγια καὶ δὲν ἀποτελοῦν συνέχειαν τῆς κατευθύνσεως τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Ἡ θέσις των εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῇ μόνον ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ὁ νεκρὸς ἐτέθη ἐπὶ τῆς ράχεώς του εἰς στάσιν ὑπτίαν μὲ τὰ γόνατα ὀλίγον ὑψωμένα. Κατὰ τὴν διάλυσιν τῶν σαρκῶν ὁ δεξιὸς ποὺς ἔκλινε πρὸς τὰ πλάγια καὶ πρὸς τὸ δάπεδον κατὰ δὲ τὴν κλίσιν του παρέσυρε καὶ τὸν ἀριστερόν, τοῦ ὁποίου τὰ ὀστᾶ κατὰ τὴν πτῶσίν των δὲν διετήρησαν τὴν ἀκριβῆ σχετικῶς πρὸς ἄλληλα θέσιν καὶ ἔπεσαν ὡς ἀπεκαλύφθησαν. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τὴν παιδίσκην τοῦ τάφου **Ξ** (πίν. 155β)· τὸ λείψανόν της κατετέθη ἐπὶ τῆς ράχεως μὲ τὰ γόνατα ὀλίγον ὑψωμένα. Τὰ κάτω ἄκρα κατέληξαν ἐκεῖ ὅπου εὑρέθησαν μετὰ τὴν σῆψιν τῶν σαρκῶν. Παραβολὴ τοῦ σκελετοῦ τοῦ τάφου **Ξ** πρὸς τὸν εἰς ΜΕ ΙΙΙ τάφον τῆς Ἀσίνης εὑρεθέντα εἶναι ἐνδιαφέρουσα καὶ ἀποδεικτική. Διὰ τὸ λείψανον τοῦ τάφου ἐκείνου τῆς Ἀσίνης ἔγραψεν ὁ Persson ...«the skeleton lay on its back and the legs were only slightly bent outward – soriginally the corpse had probably lain with the bent knees straight up»[2]. Τέλος ὁ παιδικὸς σκελετὸς τοῦ τάφου **Λ2** διεφύλαξε σαφῆ καὶ καθαρὰν εἰκόνα τῆς στάσεως αὐτῆς, τοῦ κορμοῦ δηλαδὴ ἐπὶ τῆς ράχεως καὶ τῶν γονάτων ὑψωμένων (πίν. 128α).

Πρὸ ἐτῶν ὁ Β. Στάης ὑπέθεσεν ὅτι οἱ νεκροὶ τοῦ Κύκλου Α εἶχον τοποθετηθῆ ἐντὸς ξυλίνων κιβωτίων, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶχον ἐπιτεθῆ πολλὰ ἀπὸ τὰ χρυσᾶ κοσμήματα, τὰ εὑρεθέντα εἰς τοὺς λακκοειδεῖς τάφους[3]. Εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Β

1. Περατή, Α', σ. 402 πίν. 163β, Τάφος 111β.

2. Asine, σ. 343 καὶ εἰκ. 115 σ. 133.

3. Β. ΣΤΑΗΣ, ΑΕ 1907, σ. 31-60. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ΣΤΑΗ ἐπανελήφθη ὑπὸ τοῦ PERSSON, ἠμφεσβητήθη ὅμως ἐπιτυχῶς ὑπὸ τοῦ KARO, σ. 38 κ.ἑ. Ὅρα καὶ EVANS, The Shaft Graves and Bee-hive Tombs of Mycenae, σ. 15 κ.ἑ., ὅπου προσπαθεῖ νὰ συμβιβάσῃ τὰ ἀσυμβίβαστα.

οὐδὲν ἴχνος ξυλίνων κιβωτίων εὑρέθη, μολονότι ἰδιαιτέρα προσοχὴ κατεβλήθη διὰ τὴν ἐπαλήθευσιν τῆς ὑποθέσεως τοῦ Στάη. Οἱ νεκροὶ τῶν τάφων τοῦ Κύκλου Β ἀποδεδειγμένως δὲν εἶχον τοποθετηθῆ εἰς ξύλινα κιβώτια ἢ λάρνακας. Καὶ εἰς τὸν τάφον VI τοῦ Κύκλου Α, τὸν ἀνασκαφέντα ὑπὸ τοῦ Π. Σταματάκη μὲ περισσοτέραν προσοχήν, δὲν εὑρέθησαν ἴχνη ξυλίνων λαρνάκων. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ Στάη δὲν εὐσταθεῖ ἂν καὶ εἶχε κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους μερικοὺς ἀκολούθους.

Ὁ προσανατολισμὸς τῶν ἐνταφιαζομένων λειψάνων δὲν ἐπεβάλλετο ὑπὸ θρησκευτικῆς συνηθείας καὶ δὲν ἦτο πάντοτε ὁ αὐτός. Οἱ περισσότεροι τῶν ἀνακαλυφθέντων σκελετῶν ἔκειντο ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον ἢ τἀνάπαλιν, ἀλλὰ τοῦτο διότι καὶ οἱ τάφοι κατὰ τὸ πλεῖστον εἶχον αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν, ἐπιβληθεῖσαν ὑπὸ τῆς ὑφῆς τῶν βράχων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐλαξεύοντο. Εἰς τὸν τάφον **Γ**, ἓν τῶν λειψάνων ἔκειτο διαγωνίως πρὸς τὰ λοιπὰ καὶ σχεδὸν ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς (πίν. 33). Τὴν αὐτὴν ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς περίπου κατεύθυνσιν εἶχον καὶ τὰ λείψανα τῶν τάφων **Α, Ζ, Η** καὶ **Θ**. Ὁ Persson κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα τῶν διαφόρων προσανατολισμῶν τῶν λειψάνων τῆς Ἀσίνης καὶ ὁ Τσούντας πρὸ πολλοῦ παρετήρησε διὰ τοὺς ΜΕ σκελετοὺς τοῦ Διμηνίου καὶ τοῦ Σέσκλου ὅτι «ὡς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν νεκρῶν δὲν παρετηρήθη σταθερὸς κανών». Καὶ εἰς τοὺς ΜΕ τάφους τῆς Ἐλευσῖνος τὰ λείψανα εἶχον ἀποτεθῆ εἰς διαφόρους κατευθύνσεις. Εἰς τὸν Κύκλον Α οἱ σκελετοὶ τοῦ τάφου IV εἶχον ἀποτεθῆ κατὰ διάφορον κατεύθυνσιν· δύο τούτων ἔκειντο ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν, ἐνῷ τρεῖς ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς. Καὶ ὁ σκελετὸς τοῦ τάφου VI φαίνεται ὅτι εἶχεν ἀποτεθῆ ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς[1].

Εἶναι κάπως δύσκολον νὰ ὁρισθῇ ἀσφαλῶς ὁ τρόπος τῆς καταβιβάσεως τῶν λειψάνων εἰς τὸ βάθος τοῦ τάφου. Ὁ νεκρὸς τοῦ τάφου **Ν** φαίνεται ὅτι ἀπετέθη ἐπὶ δέρματος μεγάλου ζῴου καὶ οὕτω κατεβιβάσθη εἰς τὸ δάπεδον. Εἰς τὴν βαθμίδα ἦτο δυνατὸν νὰ σταθοῦν οἱ μεταφέροντες τὸ ἐπὶ τῆς δορᾶς λείψανον καὶ νὰ τὸ καταβιβάσουν εὐχερῶς εἰς τὸ δάπεδον. Εἰς οὐδεμίαν ἄλλην περίπτωσιν παρετηρήθη χρῆσις δορᾶς διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον. Οὐδεμία ἐπίσης ἔνδειξις εὑρέθη, ἂν καὶ ἰδιαιτέρα προσοχὴ κατεβλήθη εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀνασκαφέων, δυναμένη νὰ ἐκληφθῇ ὡς ὑποδεικνύουσα ὅτι τὰ λείψανα κατεβιβάζοντο εἰς τὸ δάπεδον τῇ βοηθείᾳ ξυλίνων ἢ ἐξ ἄλλης ὕλης κιβωτίων ἢ λαρνάκων ἢ ξυλοκραββάτων. Τὰ ἐξηκριβωμένα δεδομένα ἀποδεικνύουν ὅτι τὰ λείψανα ἐτίθεντο ἐπ' αὐτοῦ τοῦ χαλικοστρώτου δαπέδου καὶ μόνον εἰς μίαν περίπτωσιν, εἰς τὸν τάφον **Ν**, ἐπὶ δορᾶς μεγάλου ζῴου. Ὅταν τὸ λείψανον ἀπετίθετο ἐκτάδην, τότε ἡ κεφαλή του ἐτίθετο ἐπὶ προσκεφαλαίου σχηματιζομένου ἀπὸ μικροὺς χάλικας, ἄμμον καὶ χῶμα, ἄλλως ἀπετίθετο εἰς τὸ δάπεδον ἐπὶ μιᾶς τῶν πλευρῶν. Ἡ θέσις τῆς κεφαλῆς πρὸς τὸν δεξιὸν ἢ τὸν ἀριστερὸν ὦμον, ἡ παρατηρουμένη εἰς μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀνσκαλυφθέντα λείψανα, ὀφείλεται συνήθως εἰς τὴν κατολίσθησίν της ἐκ τοῦ προσκεφαλαίου μετὰ τὴν σῆψιν τῶν μυώνων, ἡ δὲ στρέβλωσις τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἡ ὁποία ἐνίοτε παρατηρεῖται εἰς τοὺς ἐκτάδην κατακειμένους σκελετούς,

1. Asine, σ. 343. ΤΣΟΥΝΤΑΣ, Δ-Σ, σ. 128. Ὅρα καὶ C. SCHUCHHARDT, Schliemann's Excavations, 1891, σ. 215. ΜΥΛΩΝΑΣ, ΑΕ 1969, σ. 134 εἰκ. 3.

ὀφείλεται εἰς τὴν ἐκ τῆς βυθισθείσης στέγης προξενηθεῖσαν διαταραχὴν τῶν τάφων.

Περὶ τὸ λείψανον διηυθετοῦντο τὰ κτερίσματά του. Κατὰ κανόνα τὰ ὅπλα, ἰδίᾳ ξίφη, παραξιφίδες καὶ μάχαιραι, κατετίθεντο κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς καὶ χειρὸς τῶν νεκρῶν (τάφοι **Γ, Δ, Ζ, Ι, Ν**). Ἐὰν ὑπῆρχον περισσότερα ὅπλα, τότε κατετίθεντο ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς των (τάφος **Γ**, πίν. 33). Σημειωτέον ὅτι μόνον ὅπλα χρήσιμα δι' ἐπίθεσιν (ξίφη, μάχαιραι) καὶ οὐχὶ δι' ἄμυναν (ἀσπίδες κλπ.) εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους. Ἀγγεῖα ἀποτελοῦν τὰ πολυαριθμότερα καὶ συνηθέστερα κτερίσματα. Ταῦτα κατετίθεντο ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς καὶ πέραν τῶν ποδῶν κατὰ τὰς στενὰς πλευρὰς τοῦ τάφου (τάφοι **Β, Ι, Μ, Ν** κλπ. πίν. 23β, 24α, 129, 138α), ἐὰν οὗτος εἶχε τὸ προσῆκον μῆκος, ἄλλως διηυθετοῦντο κατὰ μῆκος τῆς πλευρᾶς καὶ εἰς πλήρη θέαν τοῦ νεκροῦ, οὕτως ὥστε νὰ δημιουργῆται ἡ ἐντύπωσις ὅτι οὗτος ἐστρέφετο πρὸς αὐτά (τάφοι **Ζ, Η,** πίν. 88, 91α). Ἐνίοτε, ὡς εἰς τὸν τάφον **Ι** (πίν. 94), ἀγγεῖα ἐτίθεντο ὄχι μόνον πέραν τῶν ποδῶν ἀλλὰ καὶ κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ νεκροῦ, ἴσως διότι δὲν ὑπῆρχε χῶρος ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι κύπελλα, πρόχοι καὶ ποτήρια εἶναι τὰ συνηθέστερα σχήματα ἀγγείων, ἀλλὰ καὶ οἱ πιθόσχημοι στάμνοι εἶναι κοινοί. Τὰ ἀγγεῖα θὰ περιεῖχον προμηθείας, τρόφιμα ξηρὰ καὶ ὑγρά, διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ νεκροῦ. Βεβαίως αἱ προμήθειαι αὐταὶ δὲν διεσώθησαν, ἀλλὰ τὸ ἀγγεῖον ὑπ' ἀριθμὸν 98 τοῦ τάφου **Ι** (πίν. 95α, γ) περιεῖχεν ἔλαιον· ὁ πηλός του εἶχεν ἀπορροφήσει ποσότητα τοῦ ὑγροῦ καὶ διὰ τοῦτο ὀξεῖα ὀσμὴ ἐλαίου ἐπλήρου τὸ ἐργαστήριον ὅταν ὁ πηλὸς ἐπυρακτοῦτο κατὰ τὴν συγκόλλησιν τῶν ὀστράκων. Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 96 ἀγγεῖον τοῦ αὐτοῦ τάφου πιθανῶς περιεῖχεν οἶνον, τὸ δὲ ὑπ' ἀριθμὸν 97 εἶδος ἀλεύρου. Κύπελλα τοῦ γνωστοῦ μινυείου τύπου εὑρέθησαν εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς τάφους, εἴτε ἐπὶ τοῦ δαπέδου των εἴτε εἰς τὴν ἐπίχωσίν των. Μόνον τρία κύπελλα ἐκ χρυσοῦ εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους **Γ** καὶ **Ν** (δύο καὶ ἕν) καὶ κύπελλα ἐξ ἀργύρου μόνον εἰς τοὺς τάφους **Ι** καὶ **Δ** (ἀνὰ ἕν κύπελλον) (πίν. 63β).

Ἐκ χρυσοῦ ἀντικείμενα ἐκόσμουν ἰδίᾳ τὰ λείψανα γυναικῶν, ἀλλ' εἰς τρεῖς περιπτώσεις εὑρέθησαν εἰς σκελετοὺς ἀνδρῶν. Οὕτω, περιβραχιόνιον ἐκόσμει τὸν ἀριστερὸν βραχίονα καὶ λωρὶς ἐξ ἠλέκτρου τὴν ὀσφὺν λειψάνου ἀνδρὸς τοῦ τάφου **Β**, ταινία ἐκ χρυσοῦ ἐσχημάτιζε ἴσως παρυφὴν εἰς τὸ ἔνδυμα τοῦ σκελετοῦ τοῦ τάφου **Ν**, ἐλάσματα χρυσοῦ ἐκόσμουν τὰς χειρίδας καὶ τὴν ζώνην ἴσως τοῦ σκελετοῦ τοῦ τάφου **Ι** καὶ περιβραχιόνιον καὶ «ἐπιγονατὶς» εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Α**. Ἐπίσης χρυσαῖ ταινίαι εὑρέθησαν μὲ τὰ συσσωρευμένα ὀστᾶ τοῦ τάφου **Ν** καὶ τοῦ τάφου **Λ**. Τὰ συσσωρευμένα ὀστᾶ τοῦ τάφου **Ν** θὰ ἀνῆκον εἰς λείψανον ἀνδρός, διότι παρ' αὐτὰ εὑρέθησαν ξίφος καὶ μάχαιραι. Πολλὰ τῶν χρυσῶν ἀντικειμένων εἶχον κατασκευασθῆ ἀπὸ λεπτότατον ἔλασμα ἢ ἀπὸ φύλλον χρυσοῦ προφανῶς διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς ἐπιτάφια κοσμήματα. Πάντα σχεδὸν φέρουν ὀπάς, διὰ τῶν ὁποίων προσηρμόζοντο εἰς τὸ ἀντικείμενον τὸ ὁποῖον ἐκόσμουν. Αἱ ὀπαὶ αὐταὶ εἶναι σπουδαιόταται, διότι φανερώνουν τὸν τρόπον τῆς προσαρμογῆς τῶν ἐλασμάτων. Αἱ περισσότεραι ἐγένοντο ἐκ τῆς ἀκοσμήτου ὄψεως τοῦ ἐλάσματος πρὸς τὴν κεκοσμημένην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησαν περιχείλωμα. Ἐὰν μερικὰ ἀπὸ τὰ κοσμήματα αὐτὰ εἶχον στερεωθῆ δι' ἥλων ἐπὶ λαρνάκων ἢ ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τοῦ τάφου, ὡς ὑπετέθη πρὸ καιροῦ ὑπὸ τοῦ Στάη καὶ

τελευταίως ὑπὸ τοῦ Persson, τὸ ἀντίθετον θὰ εἶχε συμβῆ, ἤτοι αἱ ὀπαὶ θὰ ἔβαινον ἐκ τῆς κεκοσμημένης πρὸς τὴν ἀκόσμητον ὄψιν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἄφηναν περιχείλωμα. Εἰς τὴν ἐξ ἠλέκτρου προσωπίδα αἱ ὀπαὶ ἔγιναν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας πρὸς τὴν ὀπισθίαν ὄψιν, ὅπου εὑρίσκομεν τὸ περιχείλωμα. Ἀλλ' ἡ προσωπὶς προφανῶς κατεσκευάσθη διὰ σφυρηλατήσεως ἐπὶ ξυλίνης μήτρας, ἦτο δ' εὐκολώτερον νὰ δημιουργηθοῦν αἱ ὀπαὶ διὰ τὸ νῆμα τῆς στερεώσεώς της, ὅτε τὸ χρυσοῦν ἔλασμα ἦτο ἀκόμη ἐπὶ τῆς ξυλίνης μήτρας καὶ ὅτε ἐδημιουργοῦντο αἱ λεπτομέρειαι τῶν ὤτων. Πρὸς τούτοις ἡ παρυφὴ τοῦ προσώπου, τὸ περίγραμμα δηλαδὴ τοῦ προσώπου, δὲν φέρει τὴν πλατεῖαν, ὁριζόντιον ταινίαν, ἡ ὁποία θὰ ἐδημιουργεῖτο, ἐὰν ἡ προσωπὶς εἶχε στερεωθῆ εἰς ξυλίνην λάρνακα, ἀλλ' ἔχει κλίσιν πρὸς τὰ ἔσω, ὡς ἦτο φυσικόν, ἐὰν ἡ προσωπὶς ἐκάλυπτε τὸ πρόσωπον καὶ συνεκρατεῖτο εἰς τὴν θέσιν της διὰ νήματος διερχομένου διὰ τῶν ὀπῶν.

Ἀξιοσημείωτοι εἶναι αἱ ἀνευρεθεῖσαι περόναι διὰ τὸ μῆκός των καὶ τὸ βάρος τοῦ μετάλλου καὶ τῶν ἐξ ὀρείας κρυστάλλου κεφαλῶν των. Ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν θέσεων εἰς τὰς ὁποίας εὑρέθησαν, ἰδίᾳ εἰς τὸν τάφον **Ο** (πίν. 165α), αἱ περόναι αὐταὶ ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν στερέωσιν φορεμάτων. Αἱ καρφίδες των κατά τε τὸ μέγεθος καὶ τὸ πάχος δύνανται νὰ παραβληθοῦν πρὸς τὰς εἰς τὸν Κύκλον Α εὑρεθείσας καὶ ἀποδεικνύουν ὅτι δὲν εὐσταθοῦν τὰ ἐπὶ τοῦ ὄγκου τῶν καρφίδων ἐκείνων στηριχθέντα ἐπιχειρήματα, τὰ ἀποσκοποῦντα εἰς τὴν ἐπαλήθευσιν τῆς ὑποθέσεως τῆς τοποθετήσεώς των εἰς ξυλίνας λάρνακας ἢ τὰ τοιχώματα τῶν τάφων. Ἀκόμη καὶ τὰ σταυρόσχημα κοσμήματα τὰ συγκρατούμενα εἰς τὴν θέσιν των ἀπὸ μεγάλους ἥλους ἀποδεικνύονται ὅτι ἦσαν κοσμήματα γυναικῶν καὶ ἀπετέλουν ἐνίοτε διαδήματα (τάφοι **Ξ** καὶ **Υ**). Περιδέραια ἐκ ψηφίδων ἐξ ἡμιπολυτίμων λίθων καὶ ἐκ χρυσοῦ εὑρέθησαν εἰς τὰ λείψανα γυναικῶν· ἐξ ἠλέκτρου μόνον ἓν ἀλλὰ βαρύτιμον περιδέραιον εὑρέθη εἰς τὸν τάφον **Ο** (πίν. 165β καὶ 186β) ἐνῷ μεμονωμέναι ψῆφοι εὑρέθησαν εἰς τάφους **Α, Γ** καὶ **Ι**. Τὰ κοσμήματα ἐκ τοῦ Κύκλου Β δὲν ἦσαν τόσον πολλὰ ὅσον τὰ εὑρεθέντα εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Α, πάντως ὅμως εἶναι σπουδαιότατα, ἰδίᾳ ἡ μοναδικὴ ἐξ ὀρείας κρυστάλλου κύμβη ἐκ τοῦ τάφου **Ο**. Ἴσως εἰς τὴν κύμβην αὐτὴν παρεσκεύαζε τὰ καλλυντικά της ἡ ἀρχόντισσα τῶν Μυκηνῶν.

Πρέπει ἴσως νὰ σημειωθῆ ὅτι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ εἰς τὸν Κύκλον Α εὑρεθέντα μικροαντικείμενα φέροντα γλυφάς, εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Β εὑρέθησαν μόνον τρεῖς ἐκ λίθου ψηφῖδες φέρουσαι γλυπτὴν διακόσμησιν. Πρὸς τούτοις ἐκ τοῦ τάφου **Υ** ἔχομεν τρεῖς ἐκ χαλκοῦ δακτυλίους μὲ ἀκόσμητον σφενδόνην.

Τὰ κτερίσματα ἐτοποθετοῦντο περὶ τὸ λείψανον μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν καὶ φροντίδα. Μετὰ τὴν κατάθεσίν των ἡ ἐκ δοκῶν καὶ τύφης ἢ πλακῶν στέγη κατεσκευάζετο καὶ ἐκαλύπτετο ὑπὸ ὑδατοστεγοῦς πηλοῦ καὶ τὸ ἀνώτερον τμῆμα τοῦ τάφου ἐπληροῦτο χώματος καὶ τριμμάτων τοῦ λαξευθέντος βράχου. Ὅταν τὸ «γέμισμα» ἔφθανεν εἰς τὸ ὕψος περίπου τῆς ἐπιφανείας τοῦ βράχου, οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀκολουθήσει τὴν ταφήν, μετεῖχον ἐπιταφίου δείπνου, τὸ ὁποῖον ἐτελεῖτο ἄνωθεν τοῦ τάφου. Ἐνίοτε εἰς τὸν χῶρον τοῦ δείπνου ἐτίθεντο πώριναι πλάκες διὰ νὰ χρησιμεύσουν ὡς τράπεζαι ἢ ὡς βάθρα ἐναποθέσεως τῶν ἐδεσμάτων. Ταῦτα συνί-

σταντο ἐκ θαλασσίων ὀστρέων καὶ κρέατος μικρῶν ζῴων, τὸ ὁποῖον προφανῶς εἶχε παρασκευασθῆ ἀλλαχοῦ, διότι οὐδὲν ἴχνος πυρᾶς εὑρέθη εἰς τὴν περιοχὴν τῶν δείπνων. Εἶναι δὲ φυσικὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι καὶ χοαὶ καὶ προπόσεις εἰς μνήμην τοῦ ἀποθανόντος ἦσαν συχναὶ εἰς τὰ δεῖπνα αὐτά. Κατὰ περίεργον, ἀλλ' εὐτυχῆ δι' ἡμᾶς, συνήθειαν, οἱ μετέχοντες ἄφηναν τὰ ὑπολείμματα τοῦ δείπνου, ὀστᾶ ζῴων καὶ κελύφη ὀστρέων, εἰς τὸν χῶρον ὅπου ἐτελέσθη τὸ δεῖπνον, αὐτὰ δέ, ἀνακαλυπτόμενα ὑπὸ τῶν ἀνασκαφέων, ἀποκαλύπτουν τὸ ἔθιμον. Ἄνωθεν τοῦ χώρου τοῦ δείπνου ἐτίθετο καὶ ἄλλο χῶμα, ἕως ὅτου ὁ τάφος ἐπληροῦτο τελείως καὶ μικρὸς τύμβος ἐσχηματίζετο ἄνωθεν αὐτοῦ. Πρὸ ἐτῶν ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Ἀντώνιος Κεραμόπουλλος ὑπεστήριξεν ὅτι οἱ τάφοι τοῦ Κύκλου Α ἐκαλύπτοντο ὑπὸ μικρῶν τύμβων, ἡ γνώμη του δὲ ἐκείνη ἐπιβεβαιοῦται νῦν πλήρως[1]. Ἡ ἄποψις τοῦ χώρου τοῦ Κύκλου μὲ τοὺς πολυαρίθμους μικροὺς τύμβους θὰ ἔδιδε τὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν μᾶς παρέχει τὸ σχεδιογράφημα τῆς εἰκόνος 29 φιλοπονηθὲν ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Ἀ. Βογιατζῆ, καθ' ὑπόδειξιν τοῦ ἀειμνήστου Παπαδημητρίου. Κατὰ μέσον ὅρον οἱ τύμβοι αὐτοὶ θὰ εἶχον ὕψος μόλις 1 μέτρου, ὕψος ἐνθυμίζον τὰς διαστάσεις τοῦ προσωρινοῦ τύμβου τοῦ Πατρόκλου, τὸν ὁποῖον κατεσκεύασαν *οὐ μάλα πολλὸν ... ἀλλ' ἐπιεικέα* (Ἰλ. 23, 245 - 246).

Ἡ περίμετρος τοῦ τύμβου ὡς καὶ ἡ τοῦ τάφου, μὲ τὴν ὁποίαν ἐν πολλοῖς ἐταυτίζετο, ὑπεδεικνύετο ὑπὸ σειρᾶς λίθων, οἱ ὁποῖοι ἐτίθεντο εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους. Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου ἐτίθετο ἡ ἐπιτυμβία στήλη ἢ ἄλλο τι «σῆμα», συνήθως ἀποτελούμενον ἐκ σωροῦ λίθων. Οὐδεμία ἔνδειξις ἀνεκαλύφθη δυναμένη νὰ ὑποδείξῃ ὅτι σπονδαὶ ἢ ἄλλαι τελεταὶ ἐγένοντο περὶ τὸν τύμβον τοῦ τάφου εἰς χρόνους ὑστερωτέρους. Ὡς εἴδομεν δὲ εἰς τὴν εἰσαγωγήν, τὰ εἰς τὸν βράχον εὑρεθέντα κοιλώματα, τὰ ὁποῖα ἀρχικῶς ἀπεδόθησαν εἰς λατρευτικὰς τελετάς, ἐδημιουργήθησαν εἰς τὴν πραγματικότητα ἀπὸ τὰς ρίζας τῶν φυτῶν καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τὰς ρίζας καπ-πάρεων.

Ὅταν ὁ θάνατος μέλους τῆς οἰκογενείας ἐπέβαλε τὴν ἐκ νέου χρῆσιν ἑνὸς τάφου, τότε ἡ στήλη ἢ τὸ σῆμα καὶ τὰ χώματα, τὰ πληροῦντα τὸν τάφον, ἀφῃροῦντο, ἡ ἐκ τύφης ἢ πλακῶν καὶ πηλοῦ στέγη ἠνοίγετο, αἱ δοκοὶ προσεκτικῶς ἀφῃροῦντο καὶ τὸ κοῖλον ἀπεκαλύπτετο. Τὸ λείψανον κατετίθετο εἰς τὸ δάπεδον παραπλεύρως τοῦ προγενεστέρως ταφέντος καὶ τὰ κτερίσματά του διηυθετοῦντο περὶ αὐτό. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἀρκετὸς χῶρος εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου διὰ τὴν κατάθεσιν αὐτήν, τότε τὰ κτερίσματα καὶ τὰ ὑπολείμματα τοῦ πρώτου ἐνοίκου παρεμερίζοντο καὶ τὰ ὀστᾶ του ἐσωρεύοντο εἰς τὴν γωνίαν ἢ καὶ πλησίον μιᾶς τῶν πλευρῶν τοῦ τάφου. Κατὰ τὴν κατάθεσιν, πολύτιμα κτερίσματα, ἀνήκοντα εἰς τὸν ταφέντα προγενεστέρως, ἀφῃροῦντο ὑπὸ τῶν συγγενῶν του.

Ἀφ' οὗ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ δεύτερον λείψανον κατετίθετο εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου καὶ τὰ κτερίσματά του διηυθετοῦντο, ἡ στέγη ἀποκαθίστατο καὶ πάλιν ὡς πρότερον, τὸ ἀνώτερον τμῆμα τοῦ τάφου ἐπληροῦτο χώματος, ἐτελεῖτο τὸ ἐπιτάφιον δεῖπνον καὶ ἀνυψοῦτο ὁ μικρὸς τύμβος, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ἐτίθετο καὶ

1. Α. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ, ΑΕ 1918, σ. 58.

πάλιν τὸ «σῆμα». Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἠνοίγετο καὶ ἐπληροῦτο ὁ τάφος, ὁσάκις ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ περισσοτέρας ταφάς.

Ὁ ἐνταφιασμὸς τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 51 MYC., ἤτοι τοῦ τετάρτου κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν λειψάνου τοῦ τάφου **Γ**, εἶναι διδακτικός (πίν. 33). Διὰ τὸν ἐνταφιασμὸν αὐτὸν ἀφῃρέθη μέρος μόνον τοῦ νοτίου τμήματος τῆς στέγης καὶ δι' αὐτοῦ κατεβιβάσθη τὸ λείψανον εἰς τὸν τάφον καὶ κατετέθη διαγωνίως πρὸς τὰ λοιπά. Τοῦτο ἦτο δυνατόν, διότι αἱ δοκοὶ τῆς στέγης εἶχον τοποθετηθῆ κατὰ τὸ πλάτος τοῦ τάφου, ἀπὸ τῆς μιᾶς μακρᾶς πλευρᾶς πρὸς τὴν ἄλλην, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἀφαίρεσις ὀλίγων μόνον δοκῶν ἦτο ἀρκετὴ διὰ νὰ ἀνοιχθῇ τὸ ἀναγκαιοῦν μέρος τοῦ θαλάμου ἢ τοῦ κοίλου τμήματος τοῦ τάφου. Ὁ χῶρος, εἰς τὸν ὁποῖον κατετέθη ὁ τελευταῖος νεκρός, εἶχε προφανῶς χρησιμοποιηθῆ διὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν ἀγγείων-κτερισμάτων τῶν προγενεστέρως ταφέντων. Εἴδομεν ἀνωτέρω ὅτι ὁ πέραν τῶν ποδῶν τῶν λειψάνων χῶρος, ἐὰν ὑπῆρχε, συνήθως ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Τὰ ἀγγεῖα ἐκεῖνα ἐρρίφθησαν ἔξω τοῦ τάφου καὶ τὰ ὄστρακά των ἀνεμίχθησαν μὲ τὰ χώματα, μὲ τὰ ὁποῖα τὸ ἀνώτερον τμῆμα τοῦ τάφου ἐπληρώθη. Οὕτω ἐδημιουργήθη ἀρκετὸς χῶρος διὰ τὴν κατάθεσιν καὶ τετάρτου λειψάνου εἰς τὸν τάφον.

Ἡ περιγραφὴ τοῦ τυπικοῦ τοῦ ἐνταφιασμοῦ, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν δεδομένων τὰ ὁποῖα διεφύλαξαν οἱ τάφοι τοῦ Κύκλου Β, προάγει εἰς ἐνδιαφερούσας παρατηρήσεις:

1. Ὁ ἐνταφιασμὸς ἦτο ὁ μόνος τρόπος ταφῆς εἰς τοὺς χρόνους τῶν λακκοειδῶν τάφων. Καῦσις νεκρῶν ἦτο ἄγνωστος, ὅπως ἦτο ἄγνωστος καθ' ὅλην τὴν μεσοελλαδικὴν ἐποχὴν εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα.

2. Εἰς τοὺς τάφους ἐθάπτοντο εἷς ἢ καὶ περισσότεροι τοῦ ἑνὸς νεκροὶ καὶ εἰς τὴν κατάθεσίν των δὲν ἐτηρεῖτο σταθερὸς κανὼν κατευθύνσεως, ἐπιβληθεὶς ὑπὸ θρησκευτικῶν δοξασιῶν.

3. Ἡ στάσις τοῦ ὀκλάζοντος ὡς καὶ ἡ τῶν ἐκτάδην ἀποτεθέντων ἀποδεικνύεται πατροπαράδοτος καὶ ἐν χρήσει καθ' ὅλην τὴν μεσοελλαδικὴν ἐποχὴν διὰ τὴν πρώτην καὶ κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς διὰ τὴν δευτέραν.

4. Ὁ παραμερισμὸς τῶν ὀστῶν τῶν προγενεστέρως ταφέντων ἀποδεικνύεται ὅτι εἶχε πλέον ἀποκρυσταλλωθῆ εἰς συνήθειαν. Ὡς εἴδομεν, συσσωρευμένα ὀστᾶ εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους **Α, Δ, Ι, Λ, Μ, Ν, Ξ, Ο**.

Ὁ παραμερισμὸς καὶ ἡ συσσώρευσις τῶν ὀστῶν φαίνεται ὅτι δὲν ἐγένετο μετὰ προσοχῆς καὶ σεβασμοῦ ἀλλ' ἄνευ τάξεως καὶ ὡς ἔτυχε. Οὐδαμοῦ παρετηρήθη προσεκτικὴ διευθέτησις τῶν ὀστῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ τάφου **Δ**, τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 63 ἀγγεῖον ἐτέθη ἄνωθεν τῶν παραμερισθέντων ὀστῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀγγεῖα ἐτέθησαν ἄνωθεν τῶν παραμερισθέντων ὀστῶν τοῦ τάφου **Μ**. Οἱ κατασκευασταὶ τοῦ τάφου **Α** κατέστρεψαν τὸ κρανίον τῆς γυναικός (69 MYC.), ὅταν τυχαίως ἀπεκάλυψαν τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ τάφου **Α1** κατὰ τὴν λάξευσιν τοῦ ὑστερωτέρου τάφου. Ὀστᾶ ἀνθρώπινα εὑρέθησαν εἰς τὴν ἐπίχωσιν τῶν τάφων ὅπου εἶχον ἀπορριφθῆ (**Δ, Ν, Σ**).

Νομίζω ὅτι αἱ περιπτώσεις αὐταὶ καὶ ὁ τρόπος τῆς συσσωρεύσεως τῶν ὀστῶν ὑποδεικνύουν τὴν ἔλλειψιν σεβασμοῦ πρὸς τὰ λείψανα τῶν προγόνων ὅταν αἱ σάρκες

εἶχον διαλυθῆ. Τοῦτο παρετηρήθη καὶ εἰς τοὺς τάφους τῶν ὑστεροελλαδικῶν χρόνων καὶ παρουσιάζει καταφανῆ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν φροντίδα, ἡ ὁποία κατεβάλλετο διὰ τὴν διευθέτησιν τῶν λειψάνων καὶ τῶν κτερισμάτων κατὰ τὸν ἐνταφιασμόν.

5. Ἡ εὕρεσις ὀστράκων εἰς τὴν ἐπίχωσιν τάφων παρουσιάζει ἰδιάζον ἐνδιαφέρον. Πῶς ἐξηγεῖται ἡ παρουσία των; Ὁ συνάδελφος κ. Μαρινᾶτος ὑπεστήριξεν ὅτι τὰ ὄστρακα ἀνῆκον εἰς ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὸν ἐνταφιασμὸν ὑπὸ τῶν ἐπιζώντων διὰ χοὰς καὶ προπόσεις πρὸς τιμὴν καὶ εἰς μνήμην τῶν ἐνταφιασθέντων, μετὰ τὰς ὁποίας τὰ ἀγγεῖα ἐθρυμματίζοντο ἄνωθεν τοῦ τάφου[1]. Τοῦτο φαίνεται ὅτι ἦτο σύνηθες εἰς τοὺς ὑστεροελλαδικοὺς III χρόνους· θραύσματα ἀγγείων εὑρέθησαν πρὸ τῶν τετοιχισμένων εἰσόδων πολλῶν ΥΕ τάφων[2]. Τὰ θραύσματα ἐκεῖνα ἀνήκουν κατὰ κανόνα εἰς ἓν σχῆμα ἀγγείων, εἰς ὑψίποδας κύλικας.

Εἰς τὴν ἐπίχωσιν τῶν τάφων τοῦ Κύκλου εὑρέθησαν τεθραυσμένα κύπελλα, εὑρέθησαν ὅμως καὶ ἄλλα ἀγγεῖα ποικίλων σχημάτων. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι κύπελλα εὑρέθησαν καὶ ἐντὸς τῶν τάφων, ὅπου εἶχον κατατεθῆ ὡς κτερίσματα. Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν 62 κυπέλλων, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν εἰς 18 τάφους, τὰ 39 εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀρχικήν των θέσιν ἐπὶ τοῦ δαπέδου καὶ 23 εἰς τὴν ἐπίχωσιν τῶν τάφων. Πρὸς τούτοις ὄστρακα δὲν εὑρέθησαν εἰς τὴν ἐπίχωσιν, τὴν πληροῦσαν τοὺς τάφους **Β, Λ1, Π, Ζ, Η, Σ**, εἰς τάφους δηλαδὴ οἱ ὁποῖοι εἶχον χρησιμοποιηθῆ δι' ἕνα καὶ μόνον ἐνταφιασμόν. Ἐὰν ὄντως ὑφίστατο τὸ ἔθιμον τῶν χοῶν καὶ τῶν προπόσεων καὶ τοῦ θρυμματισμοῦ τῶν κυπέλλων, τότε θὰ ἔπρεπε νὰ εὑρεθῶσι τεθραυσμένα ἀγγεῖα καὶ εἰς τὴν ἐπίχωσιν τῶν τάφων αὐτῶν, ὅπως εὑρέθησαν καὶ ὀστᾶ ζῴων ἀποδεικνύοντα τὸ ἔθιμον τῶν ἐπιταφίων δείπνων. Πολυπληθῆ ὄστρακα, τὰ ὁποῖα ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποτελέσουν ἀγγεῖα, εὑρέθησαν μόνον εἰς τὴν ἐπίχωσιν τάφων, οἱ ὁποῖοι ἐχρησιμοποιήθησαν ἐπανειλημμένως. Πρὸς τούτοις ἀγγεῖα διαφόρων σχημάτων, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ τῶν κυπέλλων, εὑρέθησαν ὑπεράνω τῆς στέγης τῶν τάφων **Ν, Ο** καὶ **Λ**. Προφανῶς ταῦτα ἦσαν κτερίσματα προγενεστέρως ταφέντων, τὰ ὁποῖα ἐξεβλήθησαν τῶν τάφων κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους ἐνταφιασμούς. Καὶ τὰ πολυπληθῆ ὄστρακα τῶν ἐπιχώσεων προφανῶς ἀπετέλουν μέρος κτερισμάτων, τὰ ὁποῖα ἐρρίφθησαν ἔξω τῶν τάφων διὰ νὰ ἐξοικονομηθῇ χῶρος. Βεβαίως δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποκλείσωμεν ἀπολύτως τὴν πιθανότητα τελέσεως χοῶν καὶ προπόσεων κατὰ τὰ ἐπιτάφια δεῖπνα, ἀλλὰ δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὰ περισσότερα τῶν ἀγγείων, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται εἰς τὴν ἐπίχωσιν τῶν τάφων, ἀπετέλουν κατ' ἀρχὰς μέρος τῶν κτερισμάτων τῶν ἐνταφιασθέντων, τὰ ὁποῖα ἐρρίφθησαν ἔξω τοῦ τάφου ὅταν ἐχρειάζετο χῶρος διὰ τὴν ἀπόθεσιν καὶ ἄλλου λειψάνου εἰς τὸν αὐτὸν τάφον.

6. Ἡ εὕρεσις χαυλιοδόντων καὶ εἰς τὴν ἐπίχωσιν καὶ μεταξὺ τῶν παραμερισμένων ὀστῶν τοῦ τάφου **Ν**, τμήματος χρυσῆς ταινίας εἰς τὴν αὐτὴν ἐπίχωσιν, τὸ τεμάχιον τοῦ ξίφους ὑπ' ἀριθμὸν Δ-277 ὡς καὶ τὸ τμῆμα τοῦ κυπέλλου ἐξ ἀργύρου τοῦ τάφου **Δ**, φανερώνουν τὸ ἔθιμον τῆς ἀφαιρέσεως πολυτίμων ἀντικειμένων ἀπὸ τοὺς

1. Γέρας, σ. 64-65.
2. Prosymna I, σ. 237-238. WACE, Chamber Tombs, σ. 131.

τάφους ὑπὸ τῶν συγγενῶν αὐτῶν καὶ τῶν φίλων τῶν προγενεστέρως ταφέντων. Καὶ ὁ Schliemann ἀνεῦρε χρυσᾶ ἐλάσματα καὶ κομβία εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου V, ὑποδεικνύοντα τὸ ἔθιμον[1]. Μερικὰ τῶν ἀφαιρεθέντων πολυτίμων ἀντικειμένων ἐξ ἀπροσεξίας ἢ ἄλλης αἰτίας (ὡς π.χ. ἡ ἀχρήστευσις τοῦ ξίφους ὑπ' ἀριθμ. Δ-277 ὑπὸ τοῦ θρυμματισμοῦ του) κατέπεσαν εἰς τὰ χώματα τῆς ἐπιχώσεως καὶ παρέμειναν ἐκεῖ μέχρι τῆς ἀνακαλύψεώς των ὑπὸ τῶν συγχρόνων ἀνασκαφέων. Ἀλλὰ καὶ πλήρης σύλησις τάφων ἦτο συνήθης, ὅταν ἦτο δυνατή, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς συλήσεως τοῦ τάφου **Λ** ὑπὸ τῶν κατασκευαστῶν τοῦ τάφου **Λ1**, τοῦ τάφου **Ρ**, τῶν τάφων **Τ** καὶ **Σ**.

7. Ὁ θρυμματισμὸς τῶν ἀγγείων κατὰ τὸν παραμερισμόν των μετὰ τῶν ὀστῶν εἰς τὰς γωνίας καὶ τὰς πλευρὰς τῶν τάφων καὶ κατὰ τὴν ἀποβολήν των ἐκ τοῦ κοίλου τμήματος τοῦ τάφου παρέχει καὶ ἄλλην ἐνδιαφέρουσαν πληροφορίαν. Τὸ ἀποδεδειγμένον αὐτὸ ἔθιμον δύναται νὰ ἐξηγηθῇ μόνον ὅταν ὑποτεθῇ ὅτι τὰ ἀγγεῖα παρεμερίζοντο, ἐθρυμματίζοντο καὶ ἐρρίπτοντο ἔξω τοῦ κοίλου, διότι ἐπιστεύετο ὅτι εἶχον ἐπιτελέσει τὸν προορισμόν των καὶ δὲν εἶχον πλέον λόγον ὑπάρξεως. Βεβαίως τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ ἀρχικῶς ἐτίθεντο εἰς τὸν τάφον διὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὸν ἐνταφιασθέντα, ἐπιστεύετο δέ, ὡς φαίνεται, ὅτι ὁ ἐνταφιασθεὶς δὲν εἶχε πλέον ἀνάγκην ἐξυπηρετήσεως ὅταν αἱ σάρκες του εἶχον διαλυθῇ καὶ τὸ σῶμά του εἶχε μεταβληθῇ εἰς σκελετόν. Διὰ τοῦτο τὰ ἀγγεῖα παρεμερίζοντο καὶ ἐθραύοντο.

Ἴσως ἐπιστεύετο ὅτι ἡ διάλυσις τῶν σαρκῶν ἐφανέρωνεν ὅτι ὁ ἐνταφιασθεὶς εἶχε κατέλθει εἰς τὸν χῶρον ὅπου αἱ σκιαὶ ἀναπαύονται καὶ δὲν εἶχε πλέον ἀνάγκην προμηθειῶν, ὅπλων καὶ κοσμημάτων οὔτε εἶχε πλέον σχέσιν μὲ τοὺς ἐν τῇ ζωῇ, τῶν ὁποίων τὴν τύχην εἶχε κάποτε τὴν δύναμιν νὰ ἐπηρεάσῃ. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ πολύτιμα κτερίσματά του ἀφῃροῦντο καὶ ὁ τάφος του ἐκενοῦτο καὶ τὰ ἀγγεῖά του ἐθραύοντο. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ γλυπτὴ στήλη τοῦ τάφου **Γ** βραδύτερον ἐχρησιμοποιήθη ὡς βάσις μεταγενεστέρας στήλης καὶ ἡ γλυπτή της παράστασις, ἡ πιθανὸν ἀπαθανατίζουσα κατόρθωμά τι τοῦ ἀποθανόντος, κατεστράφη σχεδὸν ὑπὸ τῆς ἐγκοπῆς. Κατὰ συνέπειαν λατρεία νεκρῶν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐτελεῖτο. Λατρεία νεκρῶν δὲν ὑπῆρχε. Οὔτε ἴχνος τοιαύτης λατρείας εὑρέθη εἰς τὸν Κύκλον Β, οὔτε καὶ ἀπόδειξις ἀνανεώσεως προμηθειῶν ἢ καὶ προσφορῶν δώρων κατὰ χρονικὰ διαστήματα μετὰ τὸν ἐνταφιασμόν, στοιχεῖον ἀπαραίτητον διὰ λατρείαν.

8. Ἐπιτάφια δεῖπνα ἦσαν συνήθη ὡς καὶ ἡ τοποθέτησις «σήματος» ἐπὶ τῶν τύμβων τῶν τάφων.

Τὰ ταφικὰ ἔθιμα, ὑποδεικνυόμενα ὑπὸ τῶν ἀνασκαφικῶν δεδομένων, δὲν παρουσιάζονται τὸ πρῶτον εἰς τοὺς καθέτους λακκοειδεῖς τάφους τῶν Μυκηνῶν, ἀλλ' εἶχον δημιουργηθῇ κατὰ τὴν μεσοελλαδικὴν ἐποχὴν εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα. Εἰκόνα τῆς ἐξελίξεώς των παρέχει τὸ δυτικὸν νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσῖνος, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐν χρήσει ἀπὸ τῆς μεσοελλαδικῆς μέχρι τοῦ τέλους τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς ἀκόμη

1. H. SCHLIEMANN, Mycenae, 1878, σ. 295. Ὅρα καὶ Prosymna I, σ. 247. WACE, Chamber Tombs, σ. 134 καὶ 145. ΣΠ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, ΠΑΕ 1956, σ. 204. ΜΥΛΩΝΑΣ, ΑΕ 1969, σ. 127-128.

καὶ εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, τὸ μεσοελλαδικὸν νεκροταφεῖον τῆς Ἀσίνης καὶ τὰ κοιμητήρια τοῦ Διμηνίου καὶ τοῦ Σέσκλου. Οἱ ἀρχαιότεροι τάφοι τῶν νεκροταφείων αὐτῶν εἶναι οἱ συνήθεις τῶν μεσοελλαδικῶν χρόνων κιβωτιόσχημοι. Μὲ τὴν παρέλευσιν τοῦ χρόνου οἱ κιβωτιόσχημοι μικροὶ τάφοι ἐξελίσσονται εἰς τάφους κτιστοὺς μεγαλυτέρων διαστάσεων καὶ ἀπὸ ἀτομικοὶ γίνονται οἰκογενειακοί, ἤτοι εἰς αὐτοὺς ἐνταφιάζονται περισσότεροι τοῦ ἑνὸς νεκροί. Ὁ Τσούντας πρὸ χρόνων παρετήρησεν ὅτι εἰς μεσοελλαδικοὺς τάφους τοῦ Διμηνίου καὶ τοῦ Σέσκλου εἶχεν ἀποτεθῇ εἷς νεκρός, εἴς τινας ὅμως πλείονες, ἤτοι δύο, τρεῖς ἢ καὶ τέσσαρες[1].

Τὴν εἰς ΜΕ χρόνους αὔξησιν τῶν διαστάσεων τῶν τάφων ἀκολουθεῖ ἡ ἐξέλιξις τοῦ τρόπου τῆς στεγάσεώς των καὶ ἡ ἐξέλιξις τοῦ τρόπου τῆς καταθέσεως εἰς αὐτοὺς τῶν λειψάνων ἀπὸ τὴν στάσιν τοῦ ὀκλάζοντος εἰς τὴν τοῦ ἐκτάδην ἀποτεθειμένου, ἡ στάσις δ' αὕτη γίνεται ἡ συνήθης τῶν τελευταίων χρόνων τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς. Ἡ θέσις τῶν χειρῶν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ αἰδοίου γίνεται κοινὴ εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους. Ἡ καῦσις τῶν νεκρῶν παραμένει ἄγνωστος. Τὰ χαλικόστρωτα δάπεδα, ἡ διὰ χώματος κάλυψις τῶν καλυπτηρίων πλακῶν τοῦ τάφου, ἡ ἵδρυσις στήλης ἢ ἄλλου σήματος ἀποτελοῦν κατὰ κανόνα τὰ στοιχεῖα ἐνταφιασμοῦ. Ὁ παραμερισμὸς τῶν ὀστῶν τῶν προγενεστέρως ταφέντων διὰ νὰ ἐξοικονομηθῇ εἰς τὸν τάφον χῶρος διὰ μεταγενεστέρας ταφὰς ἐν χρήσει εἰς πρωτοελλαδικοὺς χρόνους ἀπαντᾷ ἤδη περὶ τὰ μέσα τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Ἀκόμη καὶ ὁ θρυμματισμὸς τῶν κτερισμάτων καὶ ἡ ἀποβολή των ἐκ τοῦ τάφου γίνεται συνήθης εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Βαθμηδὸν ὁ ἀριθμὸς τῶν κτερισμάτων αὐξάνεται, ἀκόμη δὲ καὶ πολύτιμα ἀντικείμενα κατατίθενται εἰς τοὺς τάφους. Εἰς τὸν παιδικὸν ΜΕ ΙΙΙ τάφον ὑπ' ἀριθμὸν 18 τῆς Ἀσίνης εἶχον κατατεθῇ τέσσαρα ἀγγεῖα καὶ εἰς τὸν ΜΕ τάφον τοῦ Σέσκλου εὑρέθησαν τρεῖς χρυσοῖ κρίκοι καὶ δύο χρυσᾶ ἐπικαλύμματα κομβίων, καρφίδες, ψῆφοι δύο ὅρμων, χαλκᾶ σύρματα καὶ καρφίς, ἐγχειρίδιον καὶ μαχαίριον ὡς καὶ κρατηρίσκος ὅμοιος πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν Μ-145 ἀγγεῖον τοῦ τάφου **Μ**. Εἰς τὴν Ἐλευσῖνα, εἰς συληθέντα τάφον, εὑρέθησαν χρυσοῖ κρίκοι, οἱ ὁποῖοι κατὰ τύχην διεσώθησαν[2].

Πρέπει ἴσως νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὸ ΜΕ νεκροταφεῖον τῆς Προσύμνης, τῆς Ἀσίνης καὶ τῆς Ἐλευσῖνος οἱ τάφοι συνεκεντροῦντο εἰς ὁμάδας ὀλίγον ἀπεχούσας ἀλλήλων. Οἱ τάφοι τῶν Κύκλων ἐπαναλαμβάνουν τὴν καθ' ὁμάδας κατασκευὴν τάφων τῶν ΜΕ χρόνων.

Τὰ ταφικὰ ἔθιμα τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς ταυτίζονται ἀπολύτως πρὸς τὰ τῶν καθέτων λακκοειδῶν τάφων, τὰ ὁποῖα οὕτω ἀποδεικνύονται ὡς πατροπαράδοτα ἔθιμα ἐξελιχθέντα εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα. Τὸ μέγα βάθος τῶν τάφων ὀφείλεται εἰς τὴν προσπάθειαν τῶν μυκηναίων νὰ ἐξασφαλίσουν τοὺς θησαυρούς, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ ταφοῦν μὲ τὰ λείψανα τῶν ἀρχόντων.

Μόνον ἡ κατὰ πολὺ αὔξησις τῶν κτερισμάτων, ἡ χαρακτηρίζουσα τοὺς λακκοειδεῖς τάφους, ὡς καὶ ἡ κατάθεσις λειψάνων πλουσίως κεκοσμημένων ὀφείλεται εἰς

1. Δ-Σ, σ. 126-128 διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν κιβωτιοσχήμων τάφων.
2. Asine, σ. 117. Δ-Σ, σ. 136-137.

ξενικὴν ἐπίδρασιν. Τὰ ἐπείσακτα ξενικὰ στοιχεῖα τὰ γνωστὰ ἐκ τῶν τάφων IV καὶ V ἰδίᾳ τοῦ Κύκλου Α, ἤτοι αἱ ἐκ χρυσοῦ προσωπίδες, τὸ τεταριχευμένον λείψανον, τὰ ὠὰ στρουθοκαμήλου, τὸ ξύλινον κιβωτίδιον μὲ τοὺς ἀναγλύφους κύνας, τὸ ἐγχειρίδιον μὲ τὴν Νειλοτικὴν σκηνὴν κυνηγίου, καθὼς καὶ ἡ μεγάλη ποσότης τοῦ διασωθέντος χρυσοῦ ὑποδεικνύουν τὴν Αἴγυπτον ὡς τὴν χώραν, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθεν ἡ ξενικὴ ἐπίδρασις.

Εἰς τὰ ξενικὰ αὐτὰ στοιχεῖα εἶναι δυνατὸν νὰ προστεθῇ ἡ προσωπὶς τοῦ τάφου **Γ**. Ἡ κύμβη εἰς σχῆμα νήσσης τοῦ τάφου **Ο** καὶ τὸ ἐκ φαγεντιανῆς ποτήριον τοῦ τάφου **Α**, ἂν καὶ ὑποδεικνύουν Αἰγυπτιακὴν ἐπίδρασιν, πρέπει νὰ ἀποδοθοῦν εἰς τεχνίτας τῆς μινωικῆς Κρήτης[1].

Πολλοὶ ἐπιστήμονες πρεσβεύουν ὅτι οἱ μυκηναῖοι ὑπηρέτησαν ὡς μισθοφόροι εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ὅτι ἐβοήθησαν τοὺς ἐντοπίους πρίγκιπας νὰ ἀπωθήσουν τὸν ζυγὸν τῶν Hyksos. Κατὰ τὴν παραμονήν των εἰς τὴν χώραν τῶν Φαραὼ ἐντυπωσιάσθησαν ἴσως ἀπὸ τοὺς ἐνταφιασμοὺς εὐγενῶν καὶ ἀρχόντων καὶ ὅταν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα των, καὶ ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ, ἐμιμήθησαν τὰ ξένα πρότυπα χωρὶς ὅμως καὶ νὰ υἱοθετήσουν τὰς ξένας θρησκευτικὰς δοξασίας διὰ τὴν μετὰ θάνατον τύχην τῶν ἀποθνῃσκόντων. Ἡ ἀπομίμησις αὐτὴ δὲν ἀντέβαινε πρὸς τὰς δοξασίας των, διότι ἤδη κατάθεσις κτερισμάτων εἰς τοὺς τάφους εἶχε γίνει πατροπαράδοτος συνήθεια καὶ ἐκολάκευε τὴν φιλοτιμίαν ἡγετῶν, οἱ ὁποῖοι εἰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις εἶχον δοξασθῇ καὶ πλουτίσει.

Συνήθως τονίζεται ἡ ἀντίθεσις ἡ ὑφισταμένη μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ πολυτίμων κτερισμάτων τῶν λακκοειδῶν τάφων καὶ τῶν ἀνακαλυπτομένων ὀλίγων καὶ σχετικῶς εὐτελῶν ἀντικειμένων εἰς μεσοελλαδικοὺς τάφους. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη, ὀφειλομένη εἰς τὴν Αἰγυπτιακὴν ἐπὶ τῶν Μυκηνῶν ἐπίδρασιν, δὲν εἶναι ἡ μόνη. Ὑπάρχει καὶ δευτέρα ἀντίθεσις, ἡ ὁποία ἀκόμη δὲν ἔχει ἐπισημανθῇ. Εἰς τὸν λόφον τῶν Μυκηνῶν ἔχουν εὑρεθῇ λείψανα τοῦ οἰκισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκουν οἱ λακκοειδεῖς τάφοι. Βεβαίως τὰ λείψανα αὐτά, θεμέλια οἰκημάτων καὶ πολυπληθῆ ὄστρακα, εἶναι σχετικῶς ὀλίγα· εἶναι ὅμως ἀρκετὰ διὰ νὰ ἀποδείξουν ὅτι ὁ οἰκισμὸς αὐτὸς τῶν Μυκηνῶν δὲν διαφέρει τῶν μεσοελλαδικῶν συνοικισμῶν τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Φαίνεται ὅτι οἱ ἄρχοντες οἱ ὁποῖοι ἐτάφησαν εἰς τοὺς λακκοειδεῖς τῶν Μυκηνῶν τάφους ἔζων λιτῶς καὶ κατὰ πατροπαράδοτα αὐστηρὰ ἔθιμα, ἁρμόζοντα εἰς πολεμιστάς, καὶ ὅτι ὁ οἰκισμός των παρέμεινεν εἰς τὴν μορφὴν καὶ τὸ πολιτιστικὸν ὕψος τῶν μεσοελλαδικῶν. Ὑποτίθεται ὅτι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχεν ἱδρυθῇ ἀνάκτορον εἰς τοὺς χρόνους τῶν κυκλικῶν περιβόλων. Οὐδὲν ἴχνος τοιούτου ἀνακτόρου εὑρέθη, μολονότι ἡ κορυφὴ τοῦ λόφου ἀνεσκάφη μέχρι τοῦ βράχου. Οὐδὲ ὑπόλειμμα τείχους, περιβάλλοντος τὴν κορυφὴν καὶ οὕτω ἐξασφαλίζοντος τοὺς θησαυροὺς τῶν ἀρχόντων

1. Τμῆμα πτηνοσχήμου κύμβης ἐξ ἐλεφαντοστοῦ εὑρέθη εἰς τὴν Ἀσίνην, Asine, ἔ.ἀ. σ. 388 καὶ 391 εἰκ. 254, 1. Διὰ δύο πυξίδας ἐξ ἐλεφαντοστοῦ μὲ πῶμα φέρον νῆσσαν ἀπὸ τὴν Ras-Shamra, ὅρα Syria, 13, 1932, σ. 6 καὶ πίν. VIII, 2. MV σ. 14 καὶ εἰκ. 3 διὰ παράδειγμα ἀπὸ τὸν 31ον τάφον τῆς Ἰαλυσοῦ. Διὰ Αἰγυπτιακὰ παραδείγματα ὅρα ἐν A. HERMANN, Zeitschr. für Ägypt. Sprache und Altertumskunde 68, 1932, σ. 86-105, πίν. VII-XI καὶ ἰδίᾳ σ. 91 κ.ἑ. Ὅρα καὶ ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΝ, ΑΕ 1971, σ. 188 κ.ἑ. διὰ πυξίδας-πλοῖα νεωτέρων χρόνων εἰς σχῆμα νήσσης.

διεσώθη, τὸ δὲ ὑποτεθὲν τμῆμα μεσοελλαδικοῦ τείχους ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν ὅτι εἶχε κτισθῆ εἰς ΥΕ ΙΙΙΒ χρόνους καὶ ἐχρησίμευεν ὡς ἀνάλημμα τῆς ΒΑ. αὐλῆς τοῦ ἀνακτόρου. Πραγματικὴ ἀντίθεσις ὑφίσταται μεταξὺ τῶν ἀποδεδειγμένως πτωχικῶν οἰκισμῶν καὶ τῶν πλουσίων τάφων τῶν μυκηναίων. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀποδεικνύει ὅτι τὸν οἰκισμὸν κατῴκουν ἄνθρωποι διάφοροι τῶν ταφέντων εἰς τοὺς λακκοειδεῖς τάφους. Ἀποδεικνύει μόνον τὴν δύναμιν τῆς παραδόσεως καὶ τῶν ἠθῶν ὡς καὶ τὸ ἐπείσακτον τοῦ πλουσίου κτερισμοῦ τῶν τάφων.

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

Εἰς τὴν μελέτην τοῦ Δρος L. Angel, παρέχονται ὅλα τὰ ἀνθρωπολογικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν νὰ συναχθῶσιν ἀπὸ τὰ ὀστᾶ καὶ τοὺς σκελετοὺς τῶν τάφων τοῦ Κύκλου Β. Ἐπὶ τοῦ παρόντος σημειώνω μερικὰς μόνον λεπτομερείας ὡς κατακλεῖδα τῶν περὶ ταφικῶν ἐθίμων παρατηρήσεων.

Οἱ σχετικῶς καλῶς διατηρηθέντες 12 σκελετοὶ ἀποδεικνύουν ὅτι τὸ ὕψος τῶν ἐνταφιασθέντων ἀνδρῶν ἐκυμαίνετο ἀπὸ 1,61 ἕως 1,764 μ.· ἐξ αὐτῶν ἑπτὰ εἶχον ὕψος περισσότερον τοῦ 1,70. Ὁ ὑψηλότερος πάντων, 1,764 μ., ἦτο ὁ ἐνταφιασθεὶς εἰς τὸν τάφον **Ν**. Τρεῖς εἶχον ὕψος 1,68 μ., ὁ νεκρὸς τοῦ τάφου **Δ** εἶχεν ὕψος 1,634 μ. καὶ ὁ βραχυσωμότερος πάντων τοῦ τάφου **Λ2** εἶχεν ὕψος 1,611 μ. Τὸ ὕψος τῶν τριῶν γυναικείων λειψάνων, οἱ σκελετοὶ τῶν ὁποίων ἐπιτρέπουν ἀσφαλεῖς καταμετρήσεις, ἐκυμαίνετο ἀπὸ 1,584 ἕως 1,612 μ. Ἡ ὑψηλοτέρα καὶ προφανῶς ρωμαλεωτέρα τῶν τριῶν ἦτο ἡ ταφεῖσα εἰς τὸν τάφον **Υ**. Τὰ ὀστᾶ ἀποδεικνύουν ὅτι οἱ ἄνδρες ἦσαν δυνατοὶ καὶ «καλοδεμένοι»· εἶναι ὀστᾶ πολεμιστῶν. Αἱ ἀναλογίαι των χαρακτηρίζουν κατοίκους τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Τέσσαρες ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἀπέθανον εἰς ἡλικίαν 23 μέχρι 30 ἐτῶν, πέντε εἰς ἡλικίαν 30 - 40, τρεῖς εἰς ἡλικίαν 42 - 49 καὶ εἷς μόνον εἰς ἡλικίαν 55 ἐτῶν. Ἀπὸ τὰς γυναῖκας ἡ τοῦ τάφου **Υ** ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 37 ἐτῶν· μία, ἡ τοῦ τάφου **Θ**, εἰς ἡλικίαν 25, μία εἰς ἡλικίαν 30 καὶ μία εἰς ἡλικίαν 36. Εἶναι ἴσως δυνατὸν νὰ ἀποδοθῇ ὁ εἰς σχετικῶς μικρὰν ἡλικίαν θάνατος τῶν ἀνδρῶν εἰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις ἢ κυνηγετικὰς ἐξορμήσεις, τῶν δὲ γυναικῶν εἰς θανάτους ἐπακολουθοῦντας ἐγκυμοσύνας.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὰ ὀστᾶ τῶν τάφων, τῶν ὁποίων ἡ στέγη ἐκαλύπτετο μὲ τύφην, διετηρήθησαν πολὺ καλύτερον τῶν ὀστῶν τῶν τάφων, ἡ στέγη τῶν ὁποίων ἐκαλύπτετο μὲ πλάκας ἐκ σχιστολίθου. Τοῦτο δὲ διότι πολὺ ὀλίγον χῶμα εἶχεν εἰσδύσει εἰς τοὺς πλακοσκεπεῖς τάφους πρὸ τῆς καταρρεύσεως τῆς στέγης των καὶ κατ' ἀκολουθίαν αἱ καταπεσοῦσαι πλάκες ἤρχοντο εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τὰ ὀστᾶ καὶ ἐγένοντο αἰτία ὄχι μόνον συντριβῆς των ἀλλὰ καὶ συσσωρεύσεως καὶ διατηρήσεως ὑγρασίας, ἡ ὁποία ἀπεδείχθη καταστρεπτική. Τοὐναντίον, τὰ κοῖλα τῶν τάφων, τῶν ὁποίων ἡ στέγη εἶχε καλυφθῇ ὑπὸ τύφης, περιεῖχον μαλακὸν χῶμα, τὸ ὁποῖον εἶχε διεισδύσει καὶ καλύψει τοὺς σκελετοὺς πρὸ τῆς καταρρεύσεως τῆς στέγης καὶ τὸ ὁποῖον προεφύλαξε τὰ ὀστᾶ ἀπὸ συντριβὴν καὶ ταχεῖαν φθοράν.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ

Α'. ΑΓΓΕΙΑ

Ἀγγεῖα εἶναι τὰ πολυπληθέστερα τῶν κτερισμάτων. Εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὸ Μουσεῖον καὶ τὰς ἀποθήκας τοῦ Ναυπλίου ἀπόκεινται 237 ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν εἰς τὰ δάπεδα καὶ εἰς τὴν ἐπίχωσιν τῶν τάφων τοῦ Κύκλου Β[1]. Ἐκ τούτων ὀκτὼ ἀγγεῖα καὶ ποτήριον ἐκ φαγεντιανῆς εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Α**, ἑπτὰ εἰς τὸν **Β**, 47 εἰς τὸν τάφον **Γ**, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 37 εὑρέθησαν εἰς τὴν ἐπίχωσίν του[2], ὀκτὼ εἰς τὸν **Δ**, ἐξ ὧν τὰ ἓξ εἰς τὴν ἐπίχωσίν του, δέκα τρία εἰς τὸν **Ε**, ἐξ ὧν τὰ ἓξ εἰς τὴν ἐπίχωσίν του, ἓξ εἰς τὸν **Ζ**, πέντε εἰς τὸν **Η**, δέκα τρία εἰς τὸν **Ι**, τέσσαρα εἰς τὸν **Κ**, 17 εἰς τὸν **Λ**, ἐξ ὧν τὰ ὀκτὼ εἰς τὴν ἐπίχωσίν του, δύο εἰς τὸν **Λ1**, τρία εἰς τὸν **Λ2**, 21 εἰς τὸν **Μ**, 15 εἰς τὸν **Ν**, ἐξ ὧν τὰ ἕνδεκα εἰς τὴν ἐπίχωσίν του, δέκα εἰς τὸν **Ξ**, τέσσαρα παρὰ τὸ λείψανον τοῦ σκαπτοῦ τάφου **Ξ1**, 27 εἰς τὸν **Ο**, ἐξ ὧν τὰ 16 εἰς τὴν ἐπίχωσίν του, τέσσαρα εἰς τὸν **Π**, τέσσαρα εἰς τὸν **Ρ**, ἐξ ὧν τὰ δύο εἰς τὴν ἐπίχωσίν του, καὶ τρεῖς ἀμφορεῖς ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ ἐκ τοῦ συληθέντος κτιστοῦ τάφου **Ρ**, ἐννέα εἰς τὸν **Υ** καὶ δύο εἰς τὸν **Φ**. Πρὸς τούτοις ὑπάρχουν καὶ πέντε ἀγγεῖα εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Ναυπλίου, τῶν ὁποίων ἡ προέλευσις παραμένει ἄγνωστος.

Τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ διακρίνονται εἰς τὰ ἀκόλουθα σχήματα.

ΚΥΠΕΛΛΑ ΤΥΠΟΥ ΜΙΝΥΕΙΟΥ

Ἐν ὅλῳ συνεκολλήθησαν 62 ἀγγεῖα τοῦ τύπου τούτου. Ἐξ αὐτῶν τὰ 39 εὑρέθησαν εἰς τὰ δάπεδα τῶν τάφων καὶ εἰς τὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον ἀρχικῶς ἀποτεθῆ, 22 εὑρέθησαν τεμαχισμένα εἰς τὴν ἐπίχωσιν τῶν τάφων· ἑνὸς κυπέλλου ἡ προέλευσις ἀγνοεῖται. Τέσσαρα κύπελλα εὑρέθησαν εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου **Β**, δύο εἰς τὸ τοῦ **Ζ**, ἓν εἰς τὸ τοῦ **Η**, τέσσαρα εἰς τὸ δάπεδον τοῦ **Ι**, ἓξ εἰς τὸ δάπεδον τοῦ **Μ**, πέντε εἰς τὸ τοῦ **Ξ**, τρία εἰς τὸ τοῦ **Π**, δύο μεταξὺ τῶν συσσωρευμένων ὀστῶν τοῦ λακκοειδοῦς τμήματος τοῦ τάφου **Ρ**, ἓξ εἰς τὸ δάπεδον τοῦ **Υ** καὶ ἓν εἰς τὸ τοῦ **Φ**. Ἓν ἰδιόρρυθμον κύπελλον μινυείου τύπου, τὸ Α-1, λέγεται ὅτι εὑρέθη εἰς τὸν τάφον **Α**. Τέσσαρα κύπελλα εὑρέθησαν θρυμματισμένα πρὸ τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ τάφου **Λ** καὶ προφανῶς ἀνῆκον εἰς τὴν τελευταίαν ταφήν. Εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ **Γ** εὑρέθησαν τρία κύπελλα, δύο εἰς τὴν τοῦ τάφου **Δ**, ἓν εἰς τὴν τοῦ **Ε**, τέσσαρα εἰς τὴν τοῦ **Λ**, τέσσαρα

1. Πλὴν τῶν συμπληρωθέντων ἀγγείων εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Ναυπλίου φυλάσσονται καὶ πολλὰ ὄστρακα, κατὰ πλειονότητα ἄγραφα, τὰ ὁποῖα δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ συναρμολογηθῶσι, οὔτε καὶ νὰ μελετηθῶσι πλήρως λόγῳ τῆς στενότητος τοῦ χώρου εἰς τὸν ὁποῖον ἀπόκεινται.

2. Εἰς τὸν ὁλικὸν αὐτὸν ἀριθμὸν δὲν συμπεριλαμβάνεται καὶ ὁ τεμαχισμένος ἀμφορεύς, ὁ εὑρεθεὶς ἄνωθεν τοῦ κρανίου τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 1 = ΜΥC. 55 σκελετοῦ (πίν. 35α), τὸν ὁποῖον δὲν κατώρθωσα νὰ ἀνεύρω εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον ἢ εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Ναυπλίου.

εἰς τὴν τοῦ **N**, ὀκτὼ εἰς τὴν τοῦ **O**. Δὲν εὑρέθησαν κύπελλα εἰς τοὺς τάφους **Λ1, K, Λ2** καὶ **Ξ1**. Ὁ τάφος **Ξ1** ἦτο παιδικὸς καὶ εἰς αὐτὸν εἶχον ἀποτεθῆ οἱ κύαθοι Ξ1-186 καὶ Ξ1-187. Ἡ τελευταία ταφὴ εἰς τὸν τάφον **Λ2** ἦτο ἐπίσης παιδικὴ καὶ περιεῖχε τὸ ὑπ' ἀριθμ. Λ2-135 κυάθιον μὲ κατακόρυφον λαβήν, ἐνῷ εἰς τὸν πτωχὸν τάφον **Λ1** εὑρέθη ὁ ὑπ' ἀριθμὸν Λ1-115 κανθαρόσχημος σκύφος. Τὰ κυάθια καὶ ὁ σκύφος προφανῶς ἐτέθησαν ἀντὶ κυπέλλων διότι ἐξυπηρέτουν τὸν αὐτὸν σκοπόν. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ ἐὰν τὰ τέσσαρα ἀγγεῖα τὰ εὑρεθέντα εἰς τὸν τάφον **K** ἀπετέλουν τὸ σύνολον τῶν εἰς αὐτὸν ἀποτεθέντων κτερισμάτων.

Εἰς τοὺς τάφους, εἰς τὴν ἐπίχωσιν τῶν ὁποίων εὑρέθησαν κύπελλα μινυείου τύπου, εἶχον ἀποτεθῆ δύο ἢ καὶ περισσότεροι νεκροί. Εἰς τοὺς τάφους **I, M** καὶ **Ξ**, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεκαλύφθησαν συσσωρευμένα ὀστᾶ καὶ ὁ σκελετὸς τοῦ τελευταίως ἐνταφιασθέντος λειψάνου, κύπελλα μινυείου τύπου εὑρέθησαν ἐπὶ τοῦ δαπέδου καὶ περὶ τὸ λείψανον ἐκεῖνο. Εἰς τοὺς τάφους **B, Z, H, Π** καὶ **Y**, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀποτεθῆ ἀνὰ ἓν λείψανον καὶ τὰ κτερίσματα εὑρέθησαν ὅπως ἀρχικῶς εἶχον διευθετηθῆ, κύπελλα ἀπετέλουν μέρος τῶν κτερισμάτων αὐτῶν. Τοὐναντίον κύπελλα μινυείου τύπου δὲν ἀπετέλουν μέρος τῶν κτερισμάτων τῆς τελευταίας ταφῆς εἰς τοὺς τάφους **Γ, Δ, E, N** καὶ **O**, οἱ ὁποῖοι περιεῖχον περισσοτέρους τοῦ ἑνὸς σκελετοὺς ἢ σκελετὸν καὶ συσσωρευμένα ὀστᾶ, ἐνῷ κύπελλα εὑρέθησαν εἰς τὴν ἐπίχωσίν των προφανῶς ἀνήκοντα εἰς τὰ κτερίσματα τῶν προγενεστέρως ταφέντων. Οἱ τάφοι **Γ, Δ, E, N** καὶ **O** ἀνήκουν εἰς τὴν χρονολογικῶς νεωτέραν ὁμάδα. Καὶ εἰς μὲν τὸν **Γ** παρὰ τὸ τέταρτον καὶ τελευταίως ἐνταφιασθὲν λείψανον εὑρέθησαν οἱ ὑπ' ἀριθμὸν Γ-21-22-23 κάνθαροι, εἰς δὲ τοὺς τάφους **Δ** καὶ **N** φιάλαι χαλκαῖ. Εἶναι ἆρά γε δυνατὸν νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τούτου ὅτι ἡ παλαιοτέρα συνήθεια τῆς καταθέσεως κυπέλλων μινυείου τύπου βαθμηδὸν ἐξηφανίζετο καὶ ὅτι ἀντὶ κυπέλλων εἰς ταφὰς κάπως μεταγενεστέρας κατέθετον κανθάρους ἢ ἄλλα παραπλήσια σκεύη; Διότι αἱ τελευταῖαι ταφαὶ τῶν τάφων **Γ, Δ, E** καὶ **O** χρονολογικῶς ἦσαν ὑστερώτεραι τῶν τελευταίων ταφῶν ἄλλων τάφων. Μοναδικὴν ἐξαίρεσιν φαίνεται νὰ ἀποτελῇ ὁ τάφος **M**, εἰς τὸ δάπεδον τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν μινύεια κύπελλα μὲ ἀσκοὺς φέροντας στιλπνόχρωμον διακόσμησιν. Δύναται ὅμως νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ συντηρητικότης μιᾶς οἰκογενείας ἀπέκλεισε τὴν καινοτομίαν τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν κυπέλλων ὑπὸ ἄλλων σκευῶν. Πάντως τὰ κύπελλα μινυείου τύπου εἶναι χαρακτηριστικὰ τῶν τάφων κτερίσματα.

Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ἐκ τοῦ Κύκλου Α ἀναφέρεται μόνον ἓν μινύειον κύπελλον, τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 955 ἐκ τοῦ τάφου VI[1]. Βεβαίως, ὁ Schliemann εἰς τὰς ἐκθέσεις του ἀναφέρει ὄστρακα καὶ πόδας κυπέλλων μινυείου τύπου[2], ἀλλὰ δὲν προσδιορίζει τὸν τόπον τῆς εὑρέσεώς των, ἐὰν δηλαδὴ εὑρέθησαν εἰς τὰ δάπεδα τῶν τάφων. Ἀκόμη καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀστράκων τὰ ὁποῖα μνημονεύει εἶναι τόσον μικρός, ὥστε ἐνισχύει τὴν ὑπόθεσιν τῆς μειώσεως τῆς συνηθείας τῆς ἀποθέσεως κυπέλλων μινυείου τύπου ὡς κτερισμάτων. Ἀφ' οὗ δὲ αἱ τελευταῖαι ταφαὶ τοῦ Κύκλου Α εἶναι ὑστερώτεραι

1. KARO, πίν. CLXXV ἀρ. 955.
2. SCHLIEMANN, Mycènes, 1879, σ. 233 εἰκ. 230. Πρὸς τούτοις ὄστρακα μινυείων δημοσιεύονται εἰς MV πίν. XXIII ἀρ. 165.

τῶν τοῦ Κύκλου Β, εἰς τὰ κτερίσματα τῶν ὁποίων περιλαμβάνονται κύπελλα, εἶναι δυνατὸν νὰ τονισθῇ ὅτι καὶ τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Α συναγόμενα δεδομένα ἐνισχύουν τὸ συμπέρασμα τῆς ἐξασθενήσεως τῆς συνηθείας τῆς καταθέσεως κυπέλλων κατὰ τὴν μεταβατικὴν ἀπὸ τῆς μεσοελλαδικῆς πρὸς τὴν ὑστεροελλαδικὴν Ι περίοδον.

Πρὸ καιροῦ ὁ Blegen παρετήρησεν ὅτι τὰ μινύεια κύπελλα, τὰ ὁποῖα ἀνευρίσκονται εἰς τάφους ἔχουν μικροτέρας διαστάσεις τῶν παραδειγμάτων, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ συνοικισμούς[1]. Τὸ ἐκ τῆς παρατηρήσεως ταύτης συναγόμενον συμπέρασμα εἶναι ὅτι τὰ κύπελλα μὲ μικρὰς διαστάσεις ἐγένοντο εἰδικῶς διὰ τοὺς τάφους. Τὸ ὕψος τῶν κυπέλλων τοῦ Κύκλου Β ποικίλλει ἀπὸ 0,105 μ. ἕως 0,281 μ. εἰς τὸν αὐτὸν δὲ τάφον εὑρέθησαν κύπελλα μικρῶν διαστάσεων ἀλλὰ καὶ ἕτερα μεγάλου ὕψους. Τὸ κύπελλον Λ-127, π.χ., ἔχει ὕψος 0,198 ἐνῷ τὸ Λ-125 μόνον 0,142 μ. Τὸ κύπελλον Ξ-177 ἔχει ὕψος 0,191 μ. ἐνῷ τὸ Ξ-175 μόνον 0,105 μ. Τὸ κύπελλον Ο-209 ἔχει ὕψος 0,154 μ. ἐνῷ τὸ Ο-215 ἔχει ὕψος 0,18 μ.[2]. Τὸ μέσον ὕψος κυπέλλων, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ συνοικισμούς, ἀνέρχεται εἰς 0,22 μ. Προφανῶς τὰ εὑρεθέντα τέσσαρα μινύεια κύπελλα, ὑπ' ἀριθμὸν Β-10, 11, 12, 13, εἰς τὸν τάφον **Β** κατεσκευάσθησαν διὰ νὰ τεθοῦν ὡς κτερίσματα εἰς τὸν τάφον· ἔχουν μικρὸν καὶ τὸ αὐτὸ περίπου ὕψος, ± 0,115 μ. Κατὰ ταῦτα τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Β ἀγγεῖα ἀποδεικνύουν ὅτι κύπελλα κατεσκευάζοντο εἰδικῶς διὰ νὰ ἀποτεθοῦν ὡς κτερίσματα εἰς τοὺς τάφους, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον κατετίθεντο καὶ κύπελλα, τὰ ὁποῖα εἶχον χρησιμοποιηθῇ εἰς τὴν ζωὴν ἴσως καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀποθανόντος. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἔχουν μικρὰς διαστάσεις, τὰ δὲ δεύτερα μεγαλυτέρας ἀναλόγους πρὸς τὰς τῶν κυπέλλων τῶν εὑρεθέντων εἰς συνοικισμούς. Τὰ κύπελλα μεγάλων διαστάσεων, ὡς π.χ. τὰ Δ-69, Ι-101, Υ-229, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὕψος ἀπὸ 0,234 ἕως 0,281 μ., φαίνεται ὅτι εἶχον χρησιμοποιηθῇ πρωτοῦ κατατεθοῦν εἰς τὸν τάφον ὡς κτερίσματα, διότι ἡ ἐπιφάνειά των ἔχει εἰς πολλὰ μέρη φθαρῇ ὑπὸ τῆς χρήσεως. Ἐπειδὴ τὰ κύπελλα μὲ μικρὰς διαστάσεις εἶναι συνήθως κίτρινα καὶ εὑρέθησαν εἰς ὑστερωτέρας ταφάς, εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ συνήθεια τῆς κατασκευῆς κυπέλλων εἰδικῶς διὰ τοὺς τάφους χρονολογικῶς ἦτο μεταγενεστέρα τοῦ ἐθίμου τῆς καταθέσεως κυπέλλων εἰς τὸν τάφον μετὰ τοῦ λειψάνου.

Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν τεφρῶν μινυείων κυπέλλων εἶναι οἱ πλαστικοὶ δακτύλιοι, οἱ ὁποῖοι κοσμοῦν τοὺς πόδας των[3]. Πολὺ ὀλίγα κύπελλα ἐκ τοῦ Κύκλου Β ἔχουν πράγματι πλαστικοὺς δακτυλίους, ἀλλὰ καὶ πολὺ ὀλίγα εἶναι τεφρὰ μινύεια. Πολὺ περισσότερα φέρουν διακόσμησιν συνεχοῦς ἐγχαράκτου γραμμῆς, ἡ ὁποία ἐλίσσεται περὶ τὸν πόδα καὶ τὴν κοιλίαν τοῦ ἀγγείου, δίδουσα τὴν ἐντύπωσιν δακτυλίων αὐλακωτῶν ἢ ἐγχαράκτων. Προφανῶς οἱ ψευδοδακτύλιοι αὐτοὶ ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ νήματος, τὸ ὁποῖον ἐπιέσθη περὶ τὸν πόδα καὶ τὴν κοιλίαν βεβαίως ὅταν τὸ ἀγγεῖον ἀκόμη εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ τροχοῦ. Τὰ τεφρὰ μινύεια ἐκ τοῦ τάφου **Δ** (Δ-69 ὕψους 0,28 μ. καὶ Δ-70 ὕψους 0,255 μ.) καὶ τὸ ἐκ τοῦ τάφου **Υ** (Υ-229 ὕψους 0,242 μ.) φέρουν

1. Prosymna I, σ. 379.

2. Ὅρα τὰς σχετικὰς τομὰς διὰ τὸ Λ-125 πίν. 215, διὰ τὸ Ο-209 πίν. 216, διὰ τὸ Β-10 πίν. 214, διὰ τὸ Δ-69 πίν. 214.

3. Korakou, σ. 15 καὶ 16, εἰκ. 20. Ἐλευσίς, σ. 65, εἰκ. 38.

πλαστικοὺς δακτυλίους. Τὰ ἐκ τοῦ τάφου **Ι** κύπελλα ἔχουν ἐπιφάνειαν κιτρινέρυθρον (τὰ Ι-101, ὕψος 0,234 μ., Ι-102 ὕψος 0,234 μ. καὶ Ι-103 ὕψος 0,221 μ.) καὶ φέρουν ψευδοδακτυλίους, οἱ ὁποῖοι ἐσχηματίσθησαν ὑπὸ βαθείας συνεχοῦς αὔλακος ἐλισσομένης ἀπὸ τοῦ ποδὸς μέχρι τοῦ ἡμίσεος σχεδὸν τοῦ ὕψους τῆς κοιλίας. Περὶ τὸν πόδα ἡ αὔλαξ εἶναι βαθεῖα, αἱ ἀποστάσεις κανονικαὶ καὶ πλατεῖαι, ἐνῷ εἰς τὸ περὶ τὴν κοιλίαν τοῦ ἀγγείου τμῆμα εἶναι ἀβαθὴς καὶ πλησιάζει πρὸς ἐγχάρακτον γραμμήν. Φαίνεται ὅτι ἡ διακόσμησις αὕτη εἶναι μεταβατικὴ ἀπὸ τῶν πλαστικῶν δακτυλίων πρὸς τοὺς ψευδοδακτυλίους. Περὶ τὰ εἴκοσι δύο κίτρινα μινύεια κύπελλα φέρουν ψευδοδακτυλίους δημιουργηθέντας ὑπὸ ἐγχαράκτου συνεχοῦς γραμμῆς ἢ ἐλαφρᾶς αὐλακώσεως. Τὰ κίτρινα μινύεια τὰ κοσμούμενα ὑπὸ ψευδοδακτυλίων παρουσιάζουν νεώτερα τυπολογικὰ στοιχεῖα, ἔχουν π.χ. βάσιν κωνικήν, ἀπεστρογγυλευμένον ὦμον καμπυλούμενον πρὸς τὸν λαιμὸν ἢ τὸ χεῖλος, εὑρέθησαν δὲ εἰς τάφους ἀνήκοντας εἰς τὴν νεωτάτην χρονολογικῶς ὁμάδα, π.χ. εἰς τοὺς τάφους **Γ, Μ** καὶ **Ο**. Τρία κύπελλα, τὰ Λ-125, Μ-139 καὶ Ο-209[1], φέρουν εἰς τὸν πόδα ὑποτυπώδη πλαστικὸν δακτύλιον (τὸ Λ-125 φέρει τέσσαρας δακτυλίους πολὺ ἀμελῶς πλασμένους), ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι ἀποτελεῖ ἀνάμνησιν παλαιοτέρας συνηθείας ἤδη ἐξαφανισθείσης. Δακτυλίους ἢ ψευδοδακτυλίους περὶ τὸν πόδα δὲν φέρουν 18 κύπελλα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 11 εἶναι κίτρινα μινύεια. Δώδεκα ἐκ τῶν κυπέλλων αὐτῶν εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους **Μ** καὶ **Ο**. Εἶναι ἆρά γε δυνατὸν νὰ εἰκάσωμεν ἐκ τούτου ὅτι ἀκόμη καὶ ἡ χρῆσις ψευδοδακτυλίων εἰς τὴν διακόσμησιν ἠτόνισε πρὸς τὸ τέλος τῆς περιόδου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἦσαν ἐν χρήσει οἱ λακκοειδεῖς τάφοι τοῦ Κύκλου Β; Ἐπίσης θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ κατασκευὴ τεφρῶν μινυείων εἰδικῶς διὰ τοὺς τάφους ἐσταμάτησε ἐνῷ ἀκόμη συνεχίζετο εἰς τοὺς συνοικισμοὺς καὶ μέχρι τοῦ τέλους τῆς μεσοελλαδικῆς περιόδου.

Ἐκ τῶν 62 συγκολληθέντων κυπέλλων τὰ ἓξ εἶναι τεφρὰ μινύεια, τὰ δέκα ἔχουν ἐπιφάνειαν ὑπέρυθρον, τὰ ἕνδεκα ἐπιφάνειαν κιτρινέρυθρον καὶ τὰ 34 εἶναι κίτρινα μινύεια. Προφανῶς τὸ ὑπέρυθρον, τὸ ἐρυθρωπὸν καὶ τὸ κιτρινέρυθρον χρῶμα τῆς ἐπιφανείας μερικῶν κυπέλλων ὀφείλεται εἰς τὸν τρόπον τῆς ὀπτήσεως. Ἴσως δὲ ὑποδεικνύει ὅτι εἰς τοὺς χρόνους τῆς κατασκευῆς των δὲν εἶχεν ἀκόμη τελειοποιηθῇ ἡ τεχνοτροπία τῶν κιτρίνων μινυείων ἢ ὅτι οἱ κοροπλάσται δὲν κατέβαλον τὴν προσήκουσαν προσοχὴν εἰς τὴν ὄπτησίν των.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ἰδιαιτέρως, ὅτι τὰ μινύεια κύπελλα, τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν τοὐλάχιστον, θὰ κατεσκευάσθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Μυκηνῶν καὶ ἀπὸ ἐντόπιον πηλόν. Ὁ πηλὸς 50 δειγμάτων ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων 62 κυπέλλων περιέχει τρίμματα χαλαζίου· τὰ τρίμματα αὐτὰ προφανῶς χαρακτηρίζουν τὸν ἐντόπιον πηλὸν καὶ ἡ διάκρισίς του τῇ βοηθείᾳ των μᾶς παρέχει σταθερὸν δεδομένον διὰ τὸν ὁρισμὸν προελεύσεως καὶ ἀγγείων ἄλλων σχημάτων.

Ὅλα τὰ κύπελλα ἀνάγονται εἰς τὸ β΄ ἥμισυ τῆς μεσοελλαδικῆς περιόδου καὶ πρὸς τὸ τέλος της, εἰς τὴν λεγομένην ΜΕ ΙΙΙ περίοδον. Ὁ τόπος τῆς εὑρέσεως τῶν κυπέλλων

1. Διὰ τὸ Λ-125 πίν. 215, διὰ τὸ Ο-209 πίν. 216.

καὶ ἡ συνύπαρξίς των μετ' ἄλλων ἀγγείων ὑποδεικνύουν μίαν γενικὴν χρονολογικὴν σειράν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι δυνατὸν νὰ τεθῶσι.

Τὰ κύπελλα Β-10, 11, 12 καὶ 13 εὑρέθησαν ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου καὶ περὶ τὸν σκελετὸν ἑνὸς καὶ μόνον λειψάνου. Μετ' αὐτῶν εὑρέθη καὶ ὁ γραπτὸς στάμνος Β-14 μὲ διακόσμησιν τοῦ ὡρίμου ρυθμοῦ χλωρίδος, ὁ ὁποῖος παρέχει σχετικὴν χρονολογικὴν ἔνδειξιν. Τὰ κύπελλα Ν-161, 162, 163 καὶ 164 εὑρέθησαν ἔξω τοῦ κοίλου τοῦ τάφου μὲ ἀγγεῖα, ἡ διακόσμησις τῶν ὁποίων παρουσιάζει ὑστερώτερόν πως τύπον τοῦ ρυθμοῦ χλωρίδος, χρησιμοποιοῦντος φυτικὰ στοιχεῖα διατεθειμένα εἰς ἄλυσιν. Τὰ κύπελλα τοῦ **Ν** θὰ εἶναι κάπως μεταγενέστερα τῶν τοῦ **Β** καὶ κατά τι ἀρχαιότερα τῶν ἀγγείων τῶν εὑρεθέντων εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου **Ν** καὶ ἀνηκόντων εἰς τὴν τελευταίαν του ταφήν. Σημειωτέον ὅτι εἰς τὴν ταφὴν ἐκείνην ἀνήκει τὸ εἰς τὸ ἐκ πηλοῦ περιθώριον εὑρεθὲν ἀγγεῖον Ν-158, τὸ ὁποῖον εἶναι νεωτέρου τύπου στάμνος καὶ ἔχει διακόσμησιν μὲ κεντρικὸν στοιχεῖον ὁλόβαφον δισκάριον γεγραμμένον διὰ καστανοῦ χρώματος, περιβαλλόμενον ὑπὸ ἀκτινωτοῦ μελανοῦ κύκλου. Μετὰ τῶν κυπέλλων Ν-162-164 εὑρέθη ἡ ραμφόστομος πρόχους Ν-165 μὲ διακόσμησιν ἱπταμένων πτηνῶν. Ἀλλὰ εἰς τὰ ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου **Γ** εὑρεθέντα ἀγγεῖα καταλέγεται καὶ ἡ ραμφόστομος πρόχους Γ-27, ἡ κυρία ζώνη τῆς ὁποίας κοσμεῖται ὑπὸ ἱπταμένων χελιδόνων. Ἡ παραβολὴ τῶν πτηνῶν τῶν πρόχων Γ-27 καὶ Ν-165 ὑποδεικνύει τὴν χρονολογικὴν διαφοράν των· ἡ Γ-27 εἶναι κατά τι μεταγενεστέρα τῆς Ν-165. Κατ' ἀκολουθίαν καὶ τὰ μετ' αὐτῶν εὑρεθέντα κύπελλα ἔχουν μικρὰν χρονολογικὴν διαφοράν. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου **Γ** εὑρέθη τὸ ἀλάβαστρον Γ-19 μὲ στιλπνόχρωμον διακόσμησιν, ἀνῆκον εἰς τὴν τελευταίαν ταφήν. Κατ' ἀκολουθίαν τὰ ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ **Γ** κύπελλα εἶναι κατά τι ἀρχαιότερα τῶν μετὰ στιλπνοῦ χρώματος διακοσμουμένων ἀγγείων τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν πρωίμων ὑστεροελλαδικῶν Ι χρόνων. Στιλπνόχρωμα ἀγγεῖα εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Ο**, εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν πολλὰ κύπελλα, εἰς τὸν τάφον **Μ**, εἰς τὸ δάπεδον τοῦ ὁποίου ἀπεκαλύφθησαν ἑπτὰ κύπελλα καὶ εἰς τὸν τάφον **Δ**, εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν δύο τεφρὰ κύπελλα. Τὰ ἐκ τῶν τάφων **Ο** καὶ **Μ** κύπελλα θὰ εἶναι κάπως μεταγενέστερα τῶν τοῦ **Γ**. Τὰ ἐκ τοῦ **Δ** τεφρὰ μινύεια προφανῶς εἶχον χρησιμοποιηθῆ προτοῦ κατατεθῶσιν ὡς κτερίσματα εἰς τὸν τάφον καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἀναγωγή των εἰς τὴν σειρὰν τῶν διὰ τοὺς τάφους προοριζομένων κυπέλλων εἶναι ἀδύνατος.

Εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου **Γ** εὑρέθη ὁ ἐξάωτος πιθόσχημος στάμνος Γ-42 μὲ διακόσμησιν λευκοῦ χρώματος ἐπὶ μελανοῦ πεδίου. Εἰς τὸν διακοσμητικὸν αὐτὸν ρυθμὸν ἀνήκει ὁ ἀμφορεὺς Ξ-183. Τό τε σχῆμα καὶ ἡ ἁπλουστέρα διακόσμησις ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ ἀμφορεὺς ἐκεῖνος εἶναι ἀρχαιότερος τοῦ Γ-42. Καὶ τὰ μετ' αὐτοῦ ἀνευρεθέντα κύπελλα θὰ εἶναι ἀρχαιότερα τῶν ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου **Γ**. Εἰς τὸν τάφον **Ξ** εὑρέθη καὶ ὁ κάνθαρος Ξ-182, ὁ ὁποῖος φέρει εἰς τὴν διακοσμουμένην ζώνην ὡς κύριον διακοσμητικὸν στοιχεῖον ὁμόκεντρα ἡμικύκλια, ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι ἀνηρτημέναι ἀντίρροποι σπεῖραι. Ὅμοιον στοιχεῖον εὑρίσκομεν, οὐχὶ ὡς κύριον ἀλλ' ὡς συμπληρωματικόν, εἰς τὰς λαβὰς τοῦ σφαιρικοῦ μετὰ προχοῆς ἀγγείου Β-15. Ἡ τοιαύτη χρῆσίς του ὑποδεικνύει τὸ προγενέστερον τοῦ κανθάρου Ξ-182 καὶ θέτει

τὰ ἐκ τοῦ τάφου **Ξ** κύπελλα πρὸ τῶν ἐκ τοῦ τάφου **Γ** εἰς τὴν σειρὰν ἀρχαιότητος τῶν κυπέλλων.

Εἰς τὸν τάφον **Ξ** εὑρέθη, ὡς εἴδομεν, ὁ ἀμφορεὺς Ξ-183, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν ἀμφορέα I-96, τὸν ἀνευρεθέντα εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου **I**. Τὸ σχῆμα καὶ ἡ διακόσμησις τῶν ἀγγείων τούτων ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἐκ τοῦ **Ξ** ἀμφορεὺς εἶναι νεώτερος τοῦ ἐκ τοῦ **I**. Εἰς τὸν αὐτὸν τάφον **I** εὑρέθη τὸ μετὰ προχοῆς σφαιρικὸν ἀγγεῖον I-104, τὸ ὁποῖον κατά τε τὸ σχῆμα καὶ τὴν διακόσμησιν διαφέρει πως ἀπὸ τὸ ὁμοιόσχημον B-15 καὶ προφανῶς εἶναι ἀρχαιότερον ἐκείνου. Κατ' ἀκολουθίαν τὰ κύπελλα μινυείου τύπου, τὰ εὑρεθέντα εἰς τὸν τάφον **Γ**[1], εἶναι κατά τι ἀρχαιότερα τῶν ἐκ τῶν τάφων **Β** καὶ **Ξ** προερχομένων. Ὅλα τὰ γραπτὰ ἀγγεῖα τοῦ τάφου **I** φέρουν ἀρχαϊκωτέραν, δι' ἀμαυροῦ χρώματος διακόσμησιν καὶ ἀποδεικνύονται ὡς τὰ ἀρχαιότερα ἀγγεῖα τοῦ Κύκλου. Καὶ τὰ ἐκ τοῦ τάφου **I** κύπελλα πρέπει νὰ τεθοῦν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς σειρᾶς τῶν ἐκ τοῦ Κύκλου Β κυπέλλων. Μεταγενέστερα αὐτῶν εἶναι τὸ κύπελλον ἐκ τοῦ τάφου **Η**, καὶ τὰ ἐκ τοῦ τάφου **Λ**[2].

Ἡ συσχέτισις τῶν εἰς τοὺς τάφους εὑρεθέντων ἀγγείων φαίνεται ὅτι μᾶς παρέχει τὴν ἀκόλουθον τάξιν προτεραιότητος διὰ τὰ κύπελλα μινυείου τύπου. Τὰ ἀρχαιότερα εἶναι τὰ ἐκ τοῦ τάφου **Ι**· μετ' αὐτὰ ἔρχονται κατὰ σειρὰν ἀρχαιότητος τὰ ἐκ τοῦ τάφου **Ξ**, τοῦ **Η**, **Π**, **Ρ**, **Ζ**, τοῦ **Β**, τοῦ **Ν**, τοῦ **Υ**, τοῦ **Λ**, τοῦ **Γ**, τοῦ **Ο** καὶ τοῦ **Μ**. Πρέπει ὅμως νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ χωρίζουσα τὰ κύπελλα χρονικὴ ἀπόστασις δὲν εἶναι μεγάλη καὶ τὰ τυπολογικὰ στοιχεῖα, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ διακριθοῦν εἰς τύπους, δὲν εἶναι καὶ τόσον ἀσφαλῆ, ὅτι ἐχρησιμοποιοῦντο παραλλήλως ἐπὶ πολύ, μερικὰ τούτων μάλιστα ὀφείλονται εἰς ἀναβίωσιν ἀρχαιοτέρων παραδόσεων καὶ ἄλλα εἰς ἀμελῆ κατεργασίαν. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἀρχαιότερα τυπολογικὰ στοιχεῖα εἶναι αἱ δισκοειδεῖς βάσεις, ὁ ὑψηλὸς ἢ ὁ καλῶς ἠρθρωμένος, μολονότι χαμηλός, πούς, βαθὺς κωνικὸς ἢ χοανοειδὴς κορμός, ἀκμὴ ὀξεῖα κατὰ τὸν ὦμον, γωνιώδης συμβολὴ ὤμου καὶ λαιμοῦ ἢ χείλους καὶ μικρὸν ἄνοιγμα λαβῶν. Νεώτερα στοιχεῖα εἶναι κωνικαὶ βάσεις, πούς σχεδὸν ἀνύπαρκτος, βαθὺς κορμὸς κυρτούμενος ἄνω, ἀπεστρογγυλευμένος ὦμος καὶ ἄνευ ἀκμῆς μετάβασις ἀπὸ τοῦ ὤμου πρὸς τὸ χεῖλος. Ἀναβίωσιν ἀρχαιοτέρων στοιχείων εἰς ὑστέρους χρόνους ἀποτελοῦν τὰ μαστίδια κατὰ τὴν ἀκμήν, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς συνήθεις ταινιοσχήμους καθέτους λαβάς, καὶ οἱ ὑποτυπώδεις πλαστικοὶ δακτύλιοι εἰς τὸν χαμηλὸν πόδα.

ΠΙΘΟΣΧΗΜΟΙ ΣΤΑΜΝΟΙ

Εἰς τὴν γενικὴν αὐτὴν κατηγορίαν περιλαμβάνονται 36 ἀγγεῖα μεγάλων σχετικῶς διαστάσεων, εἰς τὰ ὁποῖα ἦτο δυνατὸν νὰ τεθοῦν ξηρὰ τρόφιμα, π.χ. σῖτος, ἄλευρα κλπ., ἢ καὶ ὑγρά, π.χ. ἔλαιον, οἶνος κλπ. Πιθόσχημοι στάμνοι εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους **Α**, **Β**, **Γ**, **Δ**, **Ε**, **Ι**, **Κ**, **Λ**, **Ν**, **Ο** καὶ **Υ**, τάφους δηλαδὴ ἐνηλίκων καὶ με-

1. Διὰ τὸ I-100 πίν. 215, διὰ τὸ I-103 πίν. 215.
2. Διὰ τὸ Η-95 πίν. 215, διὰ τὸ Λ-125, 128, 132, πίν. 215.

γάλων σχετικῶς διαστάσεων. Εἰς τὰ κτερίσματα τῶν παιδικῶν τάφων **Λ2, Μ, Ξ, Ξ1** δὲν περιλαμβάνονται πιθόσχημοι στάμνοι ὡς καὶ εἰς τὰ τῶν τάφων **Ζ, Η** καὶ **Λ1** ἐνηλίκων ἀλλὰ μικρῶν διαστάσεων. 22 τῶν στάμνων εὑρέθησαν εἰς τὰ δάπεδα τῶν τάφων καὶ 14 εἰς τὴν ἐπίχωσιν αὐτῶν. Εἰς τὸν τάφον **Γ** εὑρέθησαν ἓξ στάμνοι εἰς τὴν ἐπίχωσιν καὶ εἷς εἰς τὸ δάπεδον· εἰς τὸν **Δ**, δύο εἰς τὴν ἐπίχωσιν καὶ εἷς εἰς τὸ δάπεδον· εἰς τὸν **Λ**, εἷς εἰς τὴν ἐπίχωσιν καὶ τρεῖς εἰς τὸ δάπεδον· εἰς τὸν **Ν**, τρεῖς εἰς τὴν ἐπίχωσιν καὶ τρεῖς εἰς τὸ δάπεδον· εἰς τὸν **Ο**, δύο εἰς τὴν ἐπίχωσιν καὶ τρεῖς εἰς τὸ δάπεδον. Εἰς τοὺς τάφους **Α, Β, Ε, Ι, Κ** καὶ **Υ** στάμνοι εὑρέθησαν μόνον εἰς τὸ δάπεδον. Κατ' ἀκολουθίαν οἱ πιθόσχημοι στάμνοι εἶναι δυνατὸν νὰ περιληφθοῦν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κτερισμάτων, τὰ ὁποῖα συνήθως ἀπετίθεντο εἰς τοὺς τάφους τῶν χρόνων των. Ὁ ἀριθμὸς τῶν λαβῶν διακρίνει τὰ ἀγγεῖα τοῦ σχήματος τούτου εἰς διώτους καὶ τετραώτους πιθοσχήμους στάμνους.

Δίωτοι στάμνοι τύπου Α

Τὰ ἀγγεῖα τοῦ τύπου τούτου ἔχουν μικράν, ἀνωμάλως πεπλατυσμένην βάσιν καὶ κορμὸν ἄλλοτε μὲν ὠοειδῆ, ἄλλοτε δὲ ὠοειδῆ πρὸς σφαιρικόν. Δύο ὁριζόντιοι κυλινδρικαὶ λαβαὶ κατὰ τὴν μεγαλυτέραν διάμετρον τοῦ ἀγγείου ἢ ὀλίγον ἄνωθεν ἢ κάτωθεν αὐτῆς ἀποτελοῦν χαρακτηριστικὸν γνώρισμα. Ὁ λαιμός των παρουσιάζει καλῶς διακρινομένας παραλλαγάς· ἄλλοτε μὲν ἀπὸ τῆς βάσεώς του ἐκτρέπεται σχετικῶς ἀποτόμως πρὸς ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος (π.χ. Γ-38), ἄλλοτε δὲ ὑψοῦται τῆς βάσεώς του μὲ κλίσιν πρὸς τὰ ἔσω καὶ εἶτα ἐκτρέπεται πρὸς τὸ χεῖλος (π.χ. Β-16 Γ-39, Δ-66). Ὁ στάμνος Υ-236 φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς μεταβατικὴν φάσιν τῆς τυπολογικῆς ἐξελίξεως τοῦ λαιμοῦ. Ἀκόμη περισσότερον ἐξειλιγμένος φαίνεται ὁ λαιμὸς τῶν στάμνων Ε-71, Ε-76 καὶ Λ-124. Εἶναι ὑψηλὸς καὶ μὲ ἐλαφρὰν καμπύλην φέρει πρὸς ἐπίπεδον χεῖλος μὲ περιχείλωμα. Ὁ στάμνος Ε-72 ἔχει λαιμὸν ταπεινόν, ὁ ὁποῖος καὶ πάλιν μὲ ἐλαφρὰν καμπύλην φέρει πρὸς ἐπίπεδον χεῖλος μὲ περιχείλωμα. Εἰς τὰ τελευταῖα τρία παραδείγματα, ἤτοι εἰς τοὺς στάμνους Ε-71, Ε-72 καὶ Λ-124, αἱ ὁριζόντιοι λαβαὶ ἐτέθησαν εἰς τὴν μεγαλυτέραν διάμετρον τῶν ἀγγείων, ἡ ὁποία ὅμως εἶναι ἄνωθεν τοῦ μέσου τοῦ ὕψους των[1].

Ὁ στάμνος Α-3 ἔχει μεγαλυτέραν τοῦ συνήθους πεπλατυσμένην βάσιν, δύο κυλινδρικὰς λαβὰς κατὰ τὴν μεγαλυτέραν διάμετρον καὶ λαιμὸν ὁμοιάζοντα πρὸς τὸν τοῦ Υ-236, ἀλλὰ τὰ τοιχώματά του ἀπὸ τῆς βάσεως καμπυλοῦνται πρὸς τὰ ἄνω ἐπ' ὀλίγον καὶ εἶτα κυρτοῦνται προσδίδοντα σφαιρικότητα εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀγγείου καὶ τὴν ἐντύπωσιν ὑψωμένης βάσεως. Θὰ ἴδωμεν κατωτέρω ὅτι κατὰ τὴν διακόσμησιν καὶ κάπως κατὰ τὸ σχῆμα ὁμοιάζει πρὸς στάμνον ἐκ τῆς Ἀσίνης, ὁ ὁποῖος ἐτέθη εἰς τοὺς ΜΕ ΙΙΙ χρόνους.

Εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι οἱ δίωτοι στάμνοι μὲ σχετικῶς κάθετον ὑψηλὸν λαιμὸν καμπυλούμενον πρὸς πλατὺ χεῖλος μὲ περιχείλωμα εἶναι χρονολογικῶς νεώτεροι τῶν λοιπῶν. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐνισχύεται ὑπὸ δύο παρατηρήσεων. Πρῶτον, οἱ

1. Διὰ τὸ Υ-236, πίν. 218, διὰ τὸ Ε-71, πίν. 217.

μὲ περιχείλωμα στάμνοι τοῦ τύπου τούτου φέρουν γραπτὴν διακόσμησιν γεγραμμένην διὰ μελανοῦ καὶ ἐρυθροῦ· ἡ πολύχρωμος διακόσμησις εἶναι χαρακτηριστικὴ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Δεύτερον, στάμνος μὲ περιχείλωμα τοῦ τύπου τούτου καὶ μὲ δίχρωμον διακόσμησιν εὑρέθη εἰς τὸν τάφον VI τοῦ Κύκλου Α[1].

Δίωτοι στάμνοι τύπου Β

Τὰ ἀγγεῖα τοῦ τύπου τούτου ἔχουν δύο τοξοειδεῖς λαβὰς τεθειμένας καθέτως ἐπὶ τοῦ ὤμου ἀντὶ τῶν ὁριζοντίων τοῦ τύπου Α. Ἔχουν καὶ αὐτὰ μικρὰν βάσιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὰ τοιχώματα καμπυλοῦνται ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἄνω, δημιουργοῦντα μικρὰν κάμψιν ὀλίγον ἄνωθεν αὐτῆς, καὶ εἶτα κυρτοῦνται προσδίδοντα εἰς τὸ σῶμα σφαιρικότητα καὶ εἰς τὸν πυθμένα τὴν ἐντύπωσιν ὑψωμένης βάσεως. Ὁ λαιμός των, σχετικῶς ὑψηλός, καμπυλούμενος ἐλαφρῶς καταλήγει εἰς ἐκτρεπόμενον χεῖλος, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε μὲν εἶναι ἀπεστρογγυλευμένον (Γ-37) ἄλλοτε δὲ ἐπίπεδον μὲ περιχείλωμα (Β-14, Λ-117, Ν-168, Ν-169, Ν-170, Ο-200)[2].

Ὁ στάμνος Δ-65 ἔχει τοιχώματα, τὰ ὁποῖα μὲ συνεχῆ κυρτὴν γραμμὴν φέρουν πρὸς τὸν ὦμον χωρὶς νὰ σχηματίζουν τὴν συνήθη ἐλαφρὰν κάμψιν ὀλίγον ἄνωθεν τῆς βάσεως. Κατὰ τοῦτο πλησιάζει πρὸς τοὺς διώτους στάμνους τοῦ τύπου Α, οἱ ὁποῖοι φαίνεται ὅτι εἶναι ἔργα ἐντοπίου ἐργαστηρίου. Κατ' ἀντίθεσιν ὁ στάμνος Λ-117 καὶ εἰς τὴν ἄρθρωσιν τῆς βάσεως καὶ εἰς τὴν τοῦ λαιμοῦ παρουσιάζει ἐξειλιγμένα στοιχεῖα προσδίδοντα εἰς τὸ ἀγγεῖον ραδινωτέραν ἐμφάνισιν[3]. Ἡ διακόσμησίς του, ἂν καὶ μονόχρωμος, ἀνάγεται εἰς μινωικὰ πρότυπα καὶ τὸ σχῆμα φέρει καταφανῆ μινωικὴν ἐπίδρασιν.

Παραλλαγὴν τοῦ τύπου ἀποτελοῦν τὰ ἀγγεῖα Λ-116, Ν-158 καὶ Ο-190[4]. Ταῦτα ἔχουν πεπλατυσμένην εὐρεῖαν βάσιν, σφαιρικὸν κορμὸν καὶ λαιμὸν σχετικῶς ὑψηλόν, καμπυλούμενον πρὸς ἐκτρεπόμενον ἐπίπεδον χεῖλος μετὰ περιχειλώματος. Τὸ Ν-158 εὑρέθη εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου καὶ ἀνήκει εἰς τὴν τελευταίαν ταφήν. Κατ' ἀκολουθίαν εἶναί πως νεώτερον τοῦ Ν-168 καὶ τοῦ Ν-169 μὲ τὸν φυτικὸν διάκοσμον. Ἡ μετοπικὴ διακόσμησις τοῦ Ν-158 διαφέρει τῆς διὰ φυτικῶν ἁλύσεων διακοσμήσεως τῶν ἐκ τοῦ τάφου **Ν** στάμνων τοῦ τύπου τούτου καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδοθῇ εἰς ἐντόπιον τεχνίτην ἐμπνευσμένον ἀπὸ μινωικὰ πρότυπα ἀλλ' ἀκολουθοῦντα ἠπειρωτικὴν μεσοελλαδικὴν παράδοσιν. Καὶ ἡ ἐκ πτηνῶν διακόσμησις τοῦ Λ-116 καὶ ἡ δι' ἀμαυροῦ χρώματος καὶ γραμμικῶν στοιχείων διακόσμησις τοῦ Ο-190 ἐνισχύουν τὴν ὑπόθεσιν τῆς κατὰ τὴν ἠπειρωτικὴν μεσοελλαδικὴν παράδοσιν κατασκευῆς τῶν στάμνων τούτων.

Στάμνοι τετράωτοι

Τύπος Γ. Οἱ στάμνοι τοῦ τύπου τούτου εἶναι καθ' ὅλα ὅμοιοι πρὸς τοὺς τῶν

1. KARO, πίν. CLXXIV ἀρ. 948 καὶ ἐκ τοῦ τάφου IV, πίν. CLXXI ἀρ. 590-591.
2. Διὰ τὸ Λ-117 πίν. 218, διὰ τὸ Ν-168 πίν. 218, διὰ τὸ Ν-169 πίν. 219, διὰ τὸ Ν-170 πίν. 219, καὶ διὰ τὸ Ο-200 πίν. 219.
3. Διὰ τὸ Λ-117 πίν. 218.
4. Διὰ τὸ Ν-158 πίν. 218, διὰ τὸ Ο-190 πίν. 219.

τύπων Α καὶ Β, πλὴν ὅμως φέρουν, ἐκτὸς τῶν ὁριζοντίων λαβῶν κατὰ τὸ μέσον περίπου τοῦ ὕψους των, καὶ δύο κυλινδρικὰς τοξοειδεῖς λαβὰς ἐπὶ τοῦ ὤμου. Καὶ ἄλλοτε μὲν ὁ λαιμὸς ἀπὸ τῆς βάσεώς του ἐκτρέπεται πρὸς ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος (Γ-43), ἄλλοτε δ' ὑψοῦται στενούμενος καὶ εἶτα ἐκτρέπεται πρὸς τὸ χεῖλος (Ι-99). Πολλὰ δείγματα τοῦ τύπου τούτου ἔχουν χεῖλος ἐπίπεδον μὲ περιχείλωμα (Κ-109, Ο-193, Ν-160, Λ-123) καὶ κορμὸν ὠοειδῆ μὲ εὐρυτέραν βάσιν[1].

Τ ύ π ο ς Δ. Οἱ στάμνοι τοῦ τύπου τούτου ἀντὶ τοξοειδῶν λαβῶν φέρουν ἐπὶ τοῦ ὤμου ταινιοσχήμους κατακορύφως τεθειμένας λαβάς. Ἔχουν κορμὸν ὠοειδῆ καὶ βάσιν ἀνωμάλως πεπλατυσμένην, πολὺ μικρὰν διὰ τὸ ὕψος των (π.χ. Α-4, Γ-41, Ι-97, Ν-159). Ὁ ἀκόσμητος στάμνος Γ-20 ἔχει βάσιν ὑψωμένην καὶ οἱ γραπτοὶ στάμνοι Δ-63 καὶ Ο-194 ἔχουν πλατὺ χεῖλος μὲ περιχείλωμα καὶ μικρὸν σχετικῶς ὕψος[2]. Ὁ στάμνος Ο-194 ἔχει σχῆμα σφαιρικὸν πεπλατυσμένον.

Σ τ ά μ ν ο ς ἑ ξ ά ω τ ο ς

Τὸ μοναδικὸν δεῖγμα ἑξαώτου πιθοσχήμου στάμνου εὑρέθη εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου **Γ** (Γ-42)[3]. Ἔχει εὐρεῖαν βάσιν, κορμὸν σφαιρικόν, λαιμὸν καὶ στόμιον εὐρὺ μετὰ μεγάλου περιχειλώματος. Δύο ὁριζόντιοι λαβαὶ ταινιόσχημοι ἐτέθησαν κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ τέσσαρες κυλινδρικαὶ τοξοειδεῖς εἰς τὸν ὦμον.

Γενικαὶ παρατηρήσεις

Μόνον ἓξ ἐκ τῶν 36 πιθοσχήμων στάμνων εἶναι ἀκόσμητοι, οἱ ὑπόλοιποι φέρουν γραπτὴν διακόσμησιν. Ἐκ τούτων 15 φέρουν διακόσμησιν γεγραμμένην δι' ἀμαυροῦ χρώματος καὶ περιοριζομένην εἰς τὸ ἄνω τμῆμα τοῦ ἀγγείου, κατὰ μεσοελλαδικὴν παράδοσιν. Πέντε φέρουν φυτικὴν διακόσμησιν καὶ δακτυλίους γεγραμμένους δι' ἀμαυροῦ μελανοῦ ἢ καὶ διὰ μελανοῦ καὶ ἐρυθροῦ χρώματος ἐναλλάξ. Τρεῖς φέρουν παραστάσεις πτηνῶν, εἰς τὴν γραφὴν τῶν ὁποίων ἐγένετο χρῆσις ἐρυθροῦ χρώματος. Δύο φέρουν ἐπὶ μελανοῦ πεδίου στοιχεῖα ἐσχηματοποιημένα, φυτικὰ ἢ γεωμετρικά, γεγραμμένα διὰ λευκοῦ μὲ λεπτομερείας δι' ἐρυθροῦ χρώματος.

Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι ἐκ τῶν δέκα ἀγγείων τοῦ τύπου Α δύο φέρουν διακόσμησιν χρώματος λευκοῦ ἐπὶ μελανοῦ πεδίου, τρία φέρουν γραμμικὰ στοιχεῖα γεγραμμένα δι' ἀμαυροῦ χρώματος, δύο παρουσιάζουν διακόσμησιν εἰς μετόπας καὶ τρία εἶναι ἀκόσμητα. Ἡ διακόσμησις τῶν γραπτῶν ἀγγείων τοῦ τύπου τούτου περιορίζεται εἰς τὸ ἄνω τμῆμα τοῦ ἀγγείου. Βεβαίως τὰ μετὰ στοιχείων λευκοῦ χρώματος ἐπὶ μελανοῦ πεδίου παρέχουν σχετικὰς χρονολογικὰς ἐνδείξεις, διότι ἀνάγονται εἰς τὸν παρακμάζοντα καμαραϊκὸν ρυθμόν. Ἐκ τῶν δώδεκα ἀγγείων τοῦ τύπου Β, δύο μόνον φέρουν γραμμικὴν διακόσμησιν γεγραμμένην δι' ἀμαυροῦ χρώματος καὶ περιοριζομένην εἰς τὸ ἄνω τμῆμα τοῦ ἀγγείου. Εἷς στάμνος φέρει ὁλόβαφα δισκάρια εἰς

1. Διὰ τὸ Γ-43 πίν. 219, διὰ τὸ Ι-99 πίν. 221, διὰ τὸ Ο-193 πίν. 221, διὰ τὸ Ν-160 πίν. 221, διὰ τὸ Λ-123, πίν. 221.

2. Α-4, πίν. 221, Ι-97, πίν. 222, Ν-159, πίν. 222, Δ-63, πίν. 221, καὶ Ο-194, πίν. 222.

3. Γ-42, πίν. 222.

μετόπας, ἐξ φέρουν φυτικὴν διακόσμησιν, δύο παραστάσεις πτηνῶν καὶ ἡ διακόσμησις ἑνὸς στάμνου περιορίζεται εἰς δακτυλίους μελανοῦ καὶ ἐρυθροῦ χρώματος. Ἡ διακόσμησις τῶν ἀγγείων τὰ ὁποῖα φέρουν φυτικὰ στοιχεῖα, πλὴν τοῦ στάμνου Δ-65, ἐπεκτείνεται εἰς τὴν περὶ τὸν πυθμένα ἐπιφάνειαν διὰ δακτυλίων.

Αἱ περὶ τῶν τύπων Α καὶ Β παρατηρήσεις ἄγουν εἰς τὸ ἀκόλουθον συμπέρασμα. Αἱ ὁριζόντιοι λαβαὶ καὶ ἡ δι' ἀμαυροῦ χρώματος γραμμικὴ διακόσμησις ἡ περιοριζομένη εἰς τὸ ἄνω τμῆμα τοῦ ἀγγείου εἶναι στοιχεῖα ἐκ παραδόσεως μεσοελλαδικὰ καὶ ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ τύπος Α τῶν στάμνων ἀνεπτύχθη εἰς ἠπειρωτικὰ ἐργαστήρια καὶ εἶναι ἐντόπιος ἑλλαδικός. Αἱ τοξοειδεῖς λαβαί, ἡ διακόσμησις ἡ ἐπεκτεινομένη εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ἀγγείου καὶ τὰ φυτικὰ στοιχεῖα ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ τύπος Β εἶναι ἐπείσακτος ἢ ὅτι ἐξειλίχθη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν μινωικῶν ἢ κυκλαδικῶν στοιχείων. Τὸ ἀμαυρὸν χρῶμα τὸ χρησιμοποιηθὲν εἰς τὴν διακόσμησιν ὑποδεικνύει ὅτι καὶ τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ἐγένοντο εἰς Μυκήνας ὑπὸ τεχνιτῶν ὅμως ἐκ Κρήτης ἢ ὑπὸ τεχνιτῶν ἐντοπίων οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζον τοὺς μινωικοὺς ρυθμούς. Τὰ ἀγγεῖα Β-14, Ν-168, Ν-169, Ν-170, ὡς εἴδομεν, εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδοθοῦν εἰς ἕνα τεχνίτην, ἴσως ἐκ Κρήτης. Οἱ τύποι Γ καὶ Δ προφανῶς ἐξειλίχθησαν ἐκ τοῦ συγκερασμοῦ τῶν τύπων Α καὶ Β. Τυπολογικῶς ὁ τύπος Α πρέπει νὰ εἶναι ἀρχαιότερος τοῦ Β καὶ ἀσφαλῶς τῶν τύπων Γ καὶ Δ. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἀγγεῖα καὶ τῶν τεσσάρων τύπων κατεσκευάζοντο συγχρόνως ἐπί τι διάστημα, διότι στάμνοι διαφόρων τύπων εὑρέθησαν εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ αὐτοῦ τάφου (π.χ. Δ-63, Δ-65, Δ-66). Κατ' ἀκολουθίαν χρονολογικὰ συμπεράσματα διὰ τοὺς τάφους δὲν πρέπει νὰ βασισθοῦν μόνον ἐπὶ τοῦ τύπου τῶν εἰς αὐτοὺς ἀνευρεθέντων στάμνων. Ὅσον ἀφορᾷ ὁμοιότητας καὶ παραβολὰς πρὸς ἀγγεῖα εὑρεθέντα εἰς τὴν Πελοπόννησον δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι τὸ ἀγγεῖον Α-3 εὑρίσκει παράλληλον εἰς τὸν ἐξ Ἀσίνης στάμνον καὶ ὅτι ἀγγεῖα τοῦ τύπου Α ἔχομεν ἐκ τῶν τάφων IV καὶ VI τοῦ Κύκλου Α[1].

ΑΜΦΟΡΕΙΣ

Φαίνεται ὅτι τὸ σχῆμα τοῦτο δὲν ἦτο καὶ τόσον σύνηθες. Ἴσως ἀντὶ ἀμφορέων εἰς τοὺς τάφους ἀπετίθεντο ἀμφορίσκοι, πρόχοι καὶ πιθόσχημοι στάμνοι. Εἰς τὸν Κύκλον Β εὑρέθησαν μόνον 5 δείγματα ἀμφορέων. Εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου **Γ** εὑρέθη εἷς ἀμφορεύς (Γ-36), εἷς ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου **Ι** (Ι-96), εἷς ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου **Ξ** (Ξ-183), εἷς ἐπὶ τῆς στέγης τοῦ τάφου **Ν** (Ν-172) καὶ εἷς ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου **Ο** (Ο-198). Ἐκ τούτων ὁ Ι-96 φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ ἀρχαιότερος. Ἔχει βάσιν σχετικῶς εὐρεῖαν καὶ πεπλατυσμένην, κορμὸν ὠοειδῆ πρὸς σφαιρικόν, λαιμὸν χαμηλὸν καμπυλούμενον πρὸς ἐκτρεπόμενον χεῖλος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκφύονται δύο κατακόρυφοι κυλινδρικαὶ λαβαί, καταλήγουσαι εἰς τὸν ὦμον καὶ δημιουργοῦσαι ἐλλειπτικὸν ἄνοιγμα. Ὀλίγον διαφέρει τοῦ ἀρχαιοτέρου τούτου παραδείγματος ὁ

1. Asine, σ. 285, εἰκ. 197 ἀρ. 39 καὶ ἔγχρωμος πίν. II. KARO, πίν. CLXXI ἀρ. 590-591 καὶ CLXXIV ἀρ. 948.

ἀμφορεὺς Ξ-183[1]. Ἂν καὶ εἶναι ὑψηλότερος τοῦ Ι-96 (τὸ ὕψος του ἰσοῦται πρὸς 0,41 μ. ἐνῷ τὸ τοῦ Ι-96 εἶναι 0,37 μ.), ἔχει μικροτέραν βάσιν (ἡ διάμετρος τῆς βάσεως τοῦ Ξ-183 εἶναι 0,10 μ., ἡ τοῦ Ι-96 0,125 μ.), ὠοειδῆ κορμόν, λαιμὸν καμπυλούμενον πρὸς ἐκτρεπόμενον ἐπικλινὲς χεῖλος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐκφύονται δύο κατακόρυφοι ταινιόσχημοι λαβαὶ μὲ κυκλικὸν ἄνοιγμα. Καὶ οἱ δύο ἀμφορεῖς φέρουν διακόσμησιν χρώματος λευκοῦ ἐπὶ μελανοῦ πεδίου μὲ παραπληρωματικὰ στοιχεῖα χρώματος σκοτεινοῦ ἐρυθροῦ. Κατά τε τὸ σχῆμα καὶ τὴν διακόσμησιν ὁ ἀμφορεὺς Ξ-183 εἶναι νεώτερος τοῦ Ι-96.

Ἀκόμη περισσότερον ἐξειλιγμένοι κατὰ τὸ σχῆμα εἶναι οἱ ἀμφορεῖς Γ-36 καὶ Ο-198[2]. Ἔχουν μικρὰν ὑψωμένην βάσιν, τοιχώματα κυρτούμενα ὀλίγον ἄνωθεν τῆς βάσεως πρὸς ὑψηλὸν λαιμόν, ὁ ὁποῖος εἰς τὸν ἀμφορέα Γ-36 καμπυλοῦται πρὸς ἐπίπεδον χεῖλος μὲ περιχείλωμα. Ὁ κορμὸς τοῦ Γ-36 εἶναι περισσότερον σφαιρικὸς καὶ αἱ κατακόρυφοι λαβαί του ἐκφύονται ἀπὸ τοῦ χείλους, ἐνῷ δύο τοξοειδεῖς λαβαὶ ἐτέθησαν ἐπὶ τοῦ ὤμου εἰς τὸ ὕψος τῆς βάσεως τοῦ λαιμοῦ διὰ νὰ χρησιμεύσουν ἴσως εἰς τὴν στερέωσιν πώματος. Αἱ κατακόρυφοι λαβαὶ τοῦ Ο-198 ἐκφύονται ἀπὸ τὴν βάσιν σχεδὸν τοῦ λαιμοῦ διὰ νὰ καταλήξουν εἰς τὸν ὦμον. Τὸ σχῆμα τῶν ἀμφορέων Γ-36 καὶ Ο-198 εἶναι ραδινὸν καὶ προφανῶς ἀποτελεῖ τὸν πλέον ἐξειλιγμένον σταθμὸν τοῦ σχήματος.

Ὁ ἀμφορεὺς Ν-172[3] εἶναι ἰδιότυπος καὶ εἶναι πλησιέστερος πρὸς τὸν Ξ-183 ἢ εἰς τοὺς Γ-36 καὶ Ο-198. Ἔχει κορμὸν ἀπιόσχημον, κυλινδρικὰς λαβὰς κατακορύφους ἀπὸ τοῦ χείλους πρὸς τὸν ὦμον καὶ αὐλακωτὴν διακόσμησιν. Οἱ ἄλλοι τέσσαρες ἀμφορεῖς φέρουν γραπτὴν διακόσμησιν.

ΑΜΦΟΡΙΣΚΟΙ ΔΙΩΤΟΙ

Δέκα πέντε ἐν ὅλῳ παραδείγματα διώτων ἀμφορίσκων εὑρέθησαν εἰς τὸν Κύκλον Β. Ἐκ τούτων πέντε εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Γ** (ἐξ ὧν δύο ἐπὶ τοῦ δαπέδου), τρεῖς εἰς τὸν τάφον **Ε**, εἷς εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου **Μ**, πέντε εἰς τὸν τάφον **Ο** (ἐξ ὧν εἷς εἰς τὸ δάπεδον) καὶ εἷς εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου **Υ**. Οἱ ἀμφορίσκοι Υ-237 καὶ Γ-44 φέρουν ἀμαυρόχρωμον διακόσμησιν χαρακτηριστικὴν τῆς ἠπειρωτικῆς κεραμεικῆς τῶν μεσοελλαδικῶν χρόνων, οἱ λοιποὶ εἶναι ἀκόσμητοι. Κοινὸν χαρακτηριστικὸν τῶν ἀμφορίσκων εἶναι τὸ μικρὸν ὕψος των, τὸ εὐρὺ στόμιον καὶ αἱ δύο ταινιόσχημοι λαβαί των. Κατ' ἐξαίρεσιν ὁ ἀμφορίσκος Ο-201 φέρει κυλινδρικὰς λαβάς. Τὸ σχῆμα τοῦ στομίου των τοὺς διακρίνει εἰς δύο τύπους. Εἰς τὸν πρῶτον τύπον ὑπάγονται ἀμφορίσκοι μὲ ὀκτώσχημον στόμιον. Ὀκτὼ δείγματα τοῦ τύπου τούτου εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους **Γ**, **Ε** καὶ **Ο**. Οἱ ἐκ τῶν τάφων **Γ** καὶ **Ε**, ἤτοι οἱ ἀμφορίσκοι Γ-25, 26, 46 καὶ 47 καὶ ὁ Ε-84, ἔχουν βάσιν πεπλατυσμένην, ἐνῷ οἱ Ο-197, Ο-202 καὶ Ο-203

1. Ξ-183, πίν. 223.
2. Γ-36, πίν. 222, Ο-198, πίν. 223.
3. Ν-172, πίν. 222.

ἵστανται ἐπὶ ὑψωμένης βάσεως[1]. Ὅλα τὰ δείγματα τοῦ τύπου τούτου ἔχουν ἐπιφάνειαν καλυπτομένην μὲ ὑποκίτρινον στιλπνὸν ἐπίχρισμα καὶ εἶναι ἀκόσμητοι. Ὁ κορμός των εἶναι σφαιρικός, ὁ λαιμὸς ὑψηλὸς στενούμενος κατά τι πρὸς ὀξὺ ἢ ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος. Δύο ταινιόσχημοι λαβαὶ ἐκφύονται ὀλίγον κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουν εἰς τὸν ὦμον. Κατὰ τὴν προσκόλλησιν τῶν λαβῶν ἐπιέσθη τὸ τοίχωμα τῆς κορυφῆς τοῦ λαιμοῦ ὀλίγον κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ ἡ πρὸς τὰ ἔσω πίεσις μετέτρεψε τὸ κυκλικὸν στόμιον εἰς ὀκτώσχημον[2].

Εἰς τὸν δεύτερον τύπον καταλέγονται ἀμφορίσκοι μὲ κυκλικὸν στόμιον. Τρία παραδείγματα τοῦ τύπου τούτου (οἱ ἀμφορίσκοι Ε-82, Ε-83 καὶ Ο-204) ἔχουν πεπλατυσμένην, σχετικῶς εὐρεῖαν βάσιν, σφαιρικὸν κορμόν, πολὺ χαμηλὸν λαιμόν, ἐπίπεδον χεῖλος μὲ περιχείλωμα καὶ δύο ταινιοσχήμους λαβάς, αἱ ὁποῖαι ἐκφύονται ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ καταλήγουν ὑψηλὰ εἰς τὸν ὦμον[3]. Οἱ ἀμφορίσκοι οὗτοι εἶναι καθαρῶς μινυείου τύπου καὶ κατεργασίας συνήθους εἰς τὸ β΄ ἥμισυ τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς. Καὶ ὁ ἀμφορίσκος Μ-145 εἶναι μινύειος κατά τε τὴν κατεργασίαν καὶ τὴν ἐγχάρακτον διακόσμησιν[4].

Κυκλικὸν ἐπίσης στόμιον ἔχουν οἱ ἀμφορίσκοι Γ-44, Ο-201 καὶ Υ-237[5]. Καὶ οἱ μὲν Γ-44 καὶ Υ-237 φέρουν ἀμαυρόχρωμον διακόσμησιν, ἐνῷ ὁ Ο-201 εἶναι ἀκόσμητος καί, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, φέρει κυλινδρικὰς λαβὰς ἐκφυομένας ἀπὸ τοῦ κατωτέρου μέρους τοῦ λαιμοῦ.

Τὸ σχῆμα τοῦτο, καὶ ἰδίως τὸ τῶν ἀμφορίσκων μὲ ὀκτώσχημον στόμιον, φαίνεται ὅτι ἦτο σύνηθες καὶ χαρακτηρίζει τάφους ἀνήκοντας εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς χρήσεως τοῦ Κύκλου Β.

ΥΔΡΙΑΙ

Κατὰ κανόνα αἱ ὑδρίαι ἔχουν μικρὰν πεπλατυσμένην βάσιν ἔχουσαν διάμετρον μικροτέραν τῆς διαμέτρου τοῦ στομίου των, κορμὸν σφαιρικὸν καὶ ἐνίοτε ὠοειδῆ καὶ τρεῖς κυλινδρικὰς λαβάς, δύο ὁριζοντίους κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ μίαν κατακόρυφον ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ πρὸς τὸν ὦμον. Εἰς τὸν **Κύκλον Β** εὑρέθησαν ἐν ὅλῳ ὀκτὼ δείγματα τοῦ σχήματος τούτου. Μία ὑδρία εὑρέθη εἰς τὸν τάφον **Γ** (Γ-17), τέσσαρες εἰς τὸν **Ε** (Ε-74, 75, 77, 78), μία εἰς τὸν **Κ** (Κ-111), μία εἰς τὸν **Μ** (Μ-136) καὶ μία εἰς τὸν **Ν** (Ν-157). Ἐκ τούτων τὰ ἑπτὰ δείγματα εὑρέθησαν εἰς τὰ δάπεδα τῶν τάφων καὶ ἀποτελοῦν μέρος τῶν κτερισμάτων τοῦ τελευταίως ἐνταφιασθέντος λειψάνου. Ἡ ὑδρία Ε-78 εὑρέθη εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου **Ε**. Αὕτη ἔχει διάφορον τῶν λοιπῶν σχῆμα, ἤτοι, βάσιν ἀπεστρογγυλευμένην, κορμὸν ὠοειδῆ ἐπιμήκη, λαιμὸν ὑψηλὸν καὶ ἐπίπεδον χεῖλος μὲ περιχείλωμα[6]. Αἱ λοιπαὶ ἐκ τοῦ τάφου **Ε** ὑδρίαι, εὑρεθεῖσαι ἐντὸς

1. Διὰ τὸ Γ-47 πίν. 224.
2. Ὅρα καὶ τὰ ἐκ τοῦ τάφου IV δείγματα, KARO, πίν. CLXXI ἀρ. 614 καὶ 615.
3. Ε-82, πίν. 224.
4. Μ-145, πίν. 224. Ὅρα καὶ Δ-Σ, σ. 135, εἰκ. 36.
5. Υ-237, πίν. 224.
6 Ε-78, πίν. 225.

τοῦ χαλκοῦ κρατῆρος, ἔχουν βάσιν πεπλατυσμένην, κορμὸν σφαιρικόν, λαιμὸν ὑψηλὸν καμπυλούμενον πρὸς ἐπίπεδον χεῖλος μὲ περιχείλωμα. Ὁμοίως περιχείλωμα, ἀλλὰ διμερές, ἔχει καὶ ἡ ὑδρία Μ-136, ἡ ὁποία εὑρέθη εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου **Μ**. Ἡ ὑδρία Κ-111 ἔχει πλατεῖαν σχετικῶς πρὸς τὸ μικρὸν ὕψος της βάσιν, στόμιον εὐρὺ μὲ περιχείλωμα καὶ σφαιρικὸν πεπιεσμένον κορμόν[1]. Ἡ κατακόρυφος λαβή της ἐκφύεται ἀμέσως κάτωθεν τοῦ περιχειλώματος καὶ κατὰ τὸ σημεῖον ἐκεῖνο φέρει πλαστικὸν κομβίον κατ' ἀπομίμησιν μεταλλικοῦ ἥλου. Καὶ τῆς γραπτῆς ὑδρίας Γ-17 ἡ κατακόρυφος λαβὴ ἐκφύεται ἀμέσως κάτωθεν τοῦ ἐπικλινοῦς της χείλους, τὸ ὁποῖον πιέζει πρὸς τὰ ἔσω[2].

Ἑπτὰ ἀπὸ τὰς ὑδρίας εἶναι ἀκόσμητοι· μόνον ἡ Γ-17 φέρει γραπτὴν ἀμαυρὰν διακόσμησιν συγκεντρικῶν κύκλων καὶ καμπύλων γραμμῶν μὲ θυσάνους περὶ τὰς ὁριζοντίους λαβάς. Φαίνεται ὅτι αἱ μετὰ περιχειλώματος ὑδρίαι ἀποτελοῦν τὴν ὑστεροτέραν φάσιν τῆς ἐξελίξεως τοῦ σχήματος, τὸ ἀρχαιότερον δεῖγμα τῆς ὁποίας εἶναι ἡ Ν-157[3]. Μετ' αὐτὴν εἰς τὴν χρονικὴν καὶ τὴν τυπολογικὴν σειρὰν πρέπει νὰ τεθῇ ἡ Γ-17, εἶτα αἱ ὑδρίαι ἐκ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου **Ε** καὶ τέλος ἡ νεωτέρα πασῶν Μ-136.

Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι αἱ εἰς τὸν τάφον **Ε** εὑρεθεῖσαι ὑδρίαι ἔχουν περιχείλωμα, διότι καὶ οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τάφου γραπτοὶ στάμνοι μετὰ πολυχρώμου διακοσμήσεως ἔχουν περιχείλωμα. Πρὸς τούτοις ἡ ὑδρία Μ-136 εὑρέθη εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου **Μ** μετὰ ἀσκῶν κεκοσμημένων διὰ στιλπνοῦ χρώματος. Προφανῶς αἱ ὑδρίαι μετὰ περιχειλώματος εἶναι νεώτεραι τῶν Γ-17 καὶ Ν-157, αἱ ὁποῖαι φαίνονται ἀρχαϊκώτεραι τῶν λοιπῶν.

Ὁ στάμνος Ι-98 πρέπει νὰ ταχθῇ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ὑδριῶν, διότι πλὴν τῶν ὁριζοντίων φέρει κατακόρυφον λαβὴν ἀπὸ τοῦ χείλους πρὸς τὸν ὦμον, χαρακτηριστικὴν τῶν ὑδριῶν[4]. Ἡ τετάρτη κατακόρυφος ἐπὶ τοῦ ὤμου λαβή, μὴ ἀπαντῶσα εἰς ὑδρίας, ἴσως ἐτέθη πρὸς μεγαλυτέραν διακόσμησιν, διότι τὸ ἀγγεῖον εἰς τὸ ἄνω αὐτοῦ τμῆμα φέρει πλουσίαν διακόσμησιν ἀμαυροῦ χρώματος, ἡ ὁποία, ὡς καὶ τὸ σχῆμα, τάσσει τὸν ὑδριόσχημον αὐτὸν στάμνον εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀρχαιοτέρων ἀγγείων τοῦ Κύκλου Β.

ΠΡΟΧΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΧΟΪΣΚΑΙ

Ἐν ὅλῳ 37 δείγματα πρόχων καὶ προχοϊσκῶν εὑρέθησαν εἰς τὸν Κύκλον Β καὶ μόνον εἰς τοὺς τάφους **Β, Ε, Ο** καὶ **Υ**, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεκαλύφθησαν λείψανα ἐνηλίκων, δὲν εὑρέθησαν ἀγγεῖα τοῦ σχήματος τούτου. Ἀντ' αὐτῶν εἰς τοὺς τάφους **Ε, Ο** καὶ **Υ** εἶχον ἀποτεθῇ ἀμφορίσκοι. Αἱ πρόχοι καὶ αἱ προχοΐσκαι γενικῶς διακρίνονται εἰς τὰς μετὰ ὀπισθοτμήτου στομίου καὶ εἰς τὰς μετὰ κυκλικοῦ στομίου. Αἱ πρῶται συνήθως ἀποκαλοῦνται ραμφόστομοι καὶ διακρίνονται εἰς τρεῖς τύπους.

1. Τὸ ὕψος της ἀνέρχεται μόνον εἰς 0,28 μ., ἐνῷ ἡ μὲν διάμετρος τῆς βάσεως ἰσοῦται πρὸς 0,087 μ., ἡ δὲ τοῦ στομίου εἰς 0,117 μ.
2. Γ-17, πίν. 225.
3. Ν-157, πίν. 225.
4. Ι-98, πίν. 223.

Ραμφόστομοι πρόχοι τύπου Α

Ἑπτὰ ἀγγεῖα ἀνήκουν εἰς τὸν τύπον τοῦτον, τὰ Α-5, Γ-34, Ζ-85, Η-91, Ι-106, Κ-110 καὶ Λ2-134[1]. Τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ ἔχουν βάσιν πεπλατυσμένην ἢ ὑψωμένην κατά τι, κορμὸν σφαιρικόν, λαιμὸν ὑψηλόν, πλατὺν κατὰ τὴν βάσιν καὶ προεκτεινόμενον κατακορύφως ἄνωθεν τοῦ στομίου, σχηματίζοντα μακρὰν ὀπισθότμητον προχοὴν ἀποκεκομμένην κατὰ τὸ ἄκρον. Μία κυλινδρικὴ λαβή, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ στομίου ἢ ὀλίγον κάτωθεν αὐτοῦ, καταλήγει ἐπὶ τοῦ ὤμου. Φαίνεται ὅτι εἰς νεώτερα δείγματα ἡ βάσις εἶναι περισσότερον ὑψωμένη καὶ εἰς τὴν πρόχουν Γ-34 καλύπτεται ὑπὸ χρώματος. Αἱ μικραὶ πρόχοι Λ2-134 (ὕψος 0,114 μ.) καὶ Ι-106 (ὕψος 0,09 μ.) ἀποτελοῦν ἀρχαιότερα δείγματα τοῦ σχήματος τούτου. Ἔχουν βάσιν πεπλατυσμένην, σχετικῶς εὐρεῖαν, ἀπιόσχημον κορμὸν σεσυρμένον κατὰ τὴν ἀπόληξιν τῆς κυλινδρικῆς λαβῆς. Αἱ πρόχοι τοῦ τύπου τούτου, πλὴν τῆς Κ-110, φέρουν διακόσμησιν γραπτὴν διὰ μελανοῦ ἀμαυροῦ χρώματος. Ἡ πρόχους Κ-110 φέρει πολύχρωμον διακόσμησιν, παρουσιάζει βάσιν ὑψωμένην, ἡ ὁποία προσδίδει εἰς τὸν πυθμένα τὴν ἐντύπωσιν χαμηλοῦ ποδὸς καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι χρονολογικῶς ἡ νεωτάτη πασῶν. Ἡ πρόχους Γ-34 εὑρέθη εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου, αἱ λοιπαὶ εἰς τὰ δάπεδα.

Κατὰ τὸν Carl W. Blegen τὸ σχῆμα τοῦτο δὲν ἦτο ἰθαγενὲς ἠπειρωτικόν[2]. Τὰ πολλὰ παραδείγματα ραμφοστόμων πρόχων, τὰ ἀνακαλυφθέντα ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ Σπυρ. Μαρινάτου εἰς τὴν Θήραν, ὡς καὶ τὰ γνωστὰ ἐκ παλαιοτέρων ἀνασκαφῶν τῆς Φυλακωπῆς καὶ τῆς Θήρας, ὑποδεικνύουν κυκλαδικὴν καταγωγὴν τοῦ τύπου. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι αἱ προχοαὶ τῶν νησιωτικῶν δειγμάτων δὲν εἶναι πάντοτε ἀποτετμημέναι κατὰ τὸ ἄκρον[3], ἀλλ' εἰς μεσομινωικοὺς χρόνους εἴς τε τὴν Κρήτην καὶ εἰς τὰς νήσους ἡ τομὴ τοῦ ἄκρου ἦτο συνήθης. Ἀκόμη δὲ φαίνεται ὅτι καὶ ἡ διὰ χρώματος κάλυψις τῆς βάσεως τῆς πρόχου Γ-34 μιμεῖται συνήθειαν κυκλαδικήν, ὡς μᾶς τὴν παρουσιάζουν τὰ ἐκ τῆς Θήρας δείγματα.

Ραμφόστομοι πρόχοι τύπου Β

Αἱ πρόχοι τοῦ τύπου τούτου ἔχουν πεπλατυσμένην, σχετικῶς μικράν, βάσιν, κορμὸν σφαιρικόν, εὐρὺν μικρὸν λαιμὸν σεσυρμένον πρὸς τὴν λαβήν, στόμιον ἐλλειπτικὸν ἐκτεινόμενον εἰς μικρὰν πρὸς τὰ ἄνω ὑψωμένην ὀπισθότμητον προχοήν, ἀποτετμημένην κατὰ τὸ ἄκρον. Ἀπὸ τοῦ στομίου ἐκφύεται μικρὰ κυλινδρικὴ λαβή, ἡ ὁποία τερματίζεται ἐπὶ τοῦ ὤμου. Εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ, ἀκριβῶς ἔναντι τῆς λαβῆς, παρουσιάζεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀγγείου ἐλαφρὰ ἢ μεγαλυτέρα διόγκωσις, ἡ ὁποία προφανῶς συμβολίζει τὴν διόγκωσιν τοῦ στομάχου πτηνοῦ (τὴν λεγομένην γοῦσαν). Πράγματι δὲ τὸ ὅλον στόμιον τοῦ ἀγγείου φαίνεται σχηματισθὲν κατ' ἀπομίμησιν κεφαλῆς πτηνοῦ. Τοῦτο ἐνισχύεται ὑπὸ τῶν ὁλογράφων ἢ πλαστικῶς σχηματισθέντων δισκαρίων — «ὀφθαλμῶν» — τὰ ὁποῖα τίθενται ἑκατέρωθεν τῆς ρίζης τῆς

1. Γ-34, πίν. 227, Ι-106, πίν. 226, Κ-110, πίν. 228.
2. Prosymna I, σ. 395-396.
3. Thera II, πίν. 36.

προχοῆς. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι πρόχοι τοῦ τύπου τούτου εὑρέθησαν μόνον εἰς τοὺς τάφους **Γ** (Γ-27, 28, 35) καὶ **Ν** (Ν-165, 166) καὶ ἐκ τούτων μόνον ἡ Γ-35 εἶναι μικρὰ (ὕψος 0,135 μ.) καὶ ἀκόσμητος[1].

Ὁ τύπος οὗτος τῆς ραμφοστόμου πρόχου ἦτο πρὸ πολλοῦ γνωστὸς ἀπὸ τὰ Μηλιακὰ δείγματα, τὰ εὑρεθέντα εἰς τὴν Φυλακωπὴν καὶ εἰς τὸ ἱερὸν θησαυροφυλάκιον τῆς Κνωσοῦ[2], τώρα δὲ μὲ τὴν ἀνακάλυψιν δειγμάτων εἰς τὴν Θήραν καθίσταται βεβαία ἡ κυκλαδικὴ τοῦ τύπου καταγωγή. Ἡ διακόσμησις τῶν Ν-165 καὶ Γ-27 πρὸς τούτοις ὑποδεικνύει τὴν κυκλαδικήν των σχέσιν. Τὸ Ν-165 φέρει ἰπτάμενα πτηνὰ ἐν περιγράμματι, τὰ ὁποῖα εὑρίσκουν παράλληλα εἰς τὰ ἐκ Φυλακωπῆς[3]. Τὸ Γ-27, μὲ τὴν διακόσμησιν τῆς ἰπταμένης χελιδόνος, εὑρίσκει παράλληλα ἐκ Φυλακωπῆς καὶ Θήρας[4]. Τὸ Ν-166 καλύπτεται ὑπὸ σπειροειδοῦς διακοσμήσεως, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι ὀφείλεται εἰς ἐντόπιον τεχνίτην ἢ καλλιτέχνην ἐκ Κρήτης, πεπειραμένον εἰς σπειροειδῆ στοιχεῖα, καὶ ἴσως ὑποδεικνύει ὅτι μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ τύπου ἐκ τῶν Κυκλάδων οἱ τεχνῖται οἱ ἐργαζόμενοι εἰς τὰς Μυκήνας τὸν διαμορφώνουν καὶ τὸν κοσμοῦν κατὰ ἴδιον τρόπον. Τοῦτο φαίνεται νὰ ὑποδεικνύουν καὶ αἱ πρόχοι Γ-29 καὶ Γ-30, αἱ ὁποῖαι ἔχουν λαιμὸν ὀλιγώτερον σεσυρμένον πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ διὰ τοῦτο καὶ προχοὴν τείνουσαν πρὸς κατακόρυφον γραμμὴν καὶ χεῖλος ἀναδιπλούμενον εἰς τὸ ἄκρον τῆς αὐλακος τῆς προχοῆς. Ἴσως καὶ ἡ ἀκόσμητος πρόχους Γ-35 ὑποδεικνύει ἐντοπίαν κατασκευήν, διότι θὰ ἦτο ἀπίθανος εἰσαγωγὴ ἀκοσμήτου ἀγγείου ἐκ τῶν νήσων, ἀφ' οὗ θὰ ὑπῆρχον κεκοσμημένα.

Ραμφόστομοι πρόχοι τύπου Γ

Τέσσαρα δείγματα πρόχων τοῦ τύπου τούτου εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Γ**, τρεῖς εἰς τὴν ἐπίχωσίν του (Γ-31, Γ-32, Γ-33) καὶ μία εἰς τὸ δάπεδον (Γ-18)[5]. Ἔχουν πεπλατυσμένην βάσιν, κορμὸν σφαιρικὸν εὐρύν, ταπεινὸν λαιμόν, στόμιον ἐλλειψοειδὲς προεκτεινόμενον ὁριζοντίως εἰς ἀνοικτὴν προχοήν, τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας εἶναι ἀποτετμημένον. Κυλινδρικὴ λαβὴ ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ στομίου καταλήγει εἰς τὸν ὦμον. Ἐκατέρωθεν τῆς αὐλακωτῆς προχοῆς φέρουν πλαστικὰ δισκάρια, «ὀφθαλμούς», καλυπτόμενα ὑπὸ χρώματος. Δυστυχῶς ἡ διακόσμησις τῶν πρόχων Γ-32, 33 εἶναι ἀσαφής, ἀλλὰ ἡ τῆς Γ-18 διετηρήθη πλήρως καὶ ἐγράφη δι' ἡμιστιλπνοῦ χρώματος χαρακτηριστικοῦ τῆς μεταβατικῆς περιόδου ἀπὸ τῆς ΜΕ εἰς τὴν ΥΕ ἐποχήν. Δύναται κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν διακόσμησιν νὰ παραβληθῇ πρὸς πρόχουν τῆς Θήρας, ἐκ τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς συνεχιζομένης ἀνασκαφῆς, μάλιστα δὲ φέρει, ὅπως καὶ ἐκείνη, ὀπὴν ἐπὶ τῆς ράχεως τῆς κυλινδρικῆς της λαβῆς[6]. Ἀκόμη καὶ τὸ σχῆμα τῆς πρόχου Γ-18 εἶναι περισσότερον ἐξειλιγμένον, μὲ τὴν ἐλαφρὰν διαφοροποίησιν τῆς βάσεως ἀπὸ τὸν

1. Γ-27, πίν. 227, Γ-35, πίν. 228, Ν-165, πίν. 228.
2. EVANS, PM I, σ. 556 κ.ἑ. καὶ εἰκ. 333 καὶ 404, 405. Phylakopi, πίν. XIV ἀρ. 2.
3. Phylakopi, πίν. XVI ἀρ. 4, 20 καὶ XXI ἀρ. 5, 6, 8, 9, 11.
4. Phylakopi, σ. 120 εἰκ. 92. Thera II, πίν. Α, σ. 14 εἰκ. 5 καὶ σ. 42-43. Δείγματα εἶναι γνωστὰ καὶ ἐκ τοῦ τάφου VI τοῦ Κύκλου Α. KARO, πίν. CLXXIII ἀρ. 941 καὶ CLXXIV ἀρ. 950, σ. 303 εἰκ. 124/5.
5. Γ-18, πίν. 227.
6. Thera II, πίν. 31 ἀρ. 2.

σφαιρικὸν κορμόν. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ διακόσμησις τῆς πρόχου Γ-31 παρουσιάζει ἠπειρωτικὸν χαρακτῆρα.

Πρόχοι καὶ προχοΐσκαι μὲ κυκλικὸν στόμιον

Δύο πρόχοι προερχόμεναι ἐκ τῶν τάφων **Λ1** (Λ1-114) καὶ **Μ** (Μ-143) παρουσιάζουν κοινὰ χαρακτηριστικὰ καὶ δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς τὰ καλύτερα δείγματα τοῦ τύπου τούτου. Ἡ μία (ἡ Λ1-114) εἶναι γραπτὴ καὶ ἡ ἑτέρα (Μ-143) ἄγραφος. Καὶ αἱ δύο ἔχουν ὑψωμένην βάσιν, κορμὸν ἐπιμήκη ὠοειδῆ πρὸς σφαιρικόν, λαιμὸν ὑψηλὸν ἐκτρεπόμενον πρὸς ὀξὺ χεῖλος καὶ ταινιόσχημον λαβὴν ἀπὸ τοῦ χείλους (Λ1-114) ἢ κάτωθεν αὐτοῦ (Μ-143) πρὸς τὸν ὦμον[1]. Ἡ ἄγραφος πρόχους Μ-143 περὶ τὴν ρίζαν τοῦ λαιμοῦ φέρει πλαστικὸν δακτύλιον, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν πρόχουν Λ1-114 ἐδηλώθη γραπτῶς. Τὸ ὕψος των δὲν εἶναι μέγα, ἀλλὰ τὸ ἄνοιγμα τοῦ στομίου εἶναι μικρότερον τοῦ ἑνὸς τρίτου τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου.

Μεγαλυτέρα κατὰ τὸ ὕψος καὶ χονδροειδεστέρα κατὰ τὴν κατασκευὴν εἶναι ἡ πρόχους Π-217 μὲ πεπλατυσμένην βάσιν, κορμὸν σφαιρικόν, ταπεινὸν σχετικῶς λαιμὸν καὶ ταινιόσχημον λαβὴν ἐκφυομένην κάτωθεν τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαν εἰς τὸν ὦμον. Προφανῶς ἡ πρόχους αὐτὴ παρουσιάζει τεχνοτροπίαν ἀρχαιοτέραν τῆς τῶν πρόχων Λ1-114 καὶ Μ-143. Μικροτέρα σχετικῶς καὶ περισσότερον ἀπιόσχημος εἶναι ἡ πρόχους Μ-153, τὸ ἄνοιγμα ὅμως τοῦ στομίου της εἶναι ὀλίγον μικρότερον τοῦ ἑνὸς τρίτου τοῦ ὕψους. Ἡ πρόχους αὕτη κατὰ τὸ σχῆμα ὁμοιάζει πρὸς τὰς ἐκ τῆς Ἀσίνης γραπτὰς πρόχους τῆς ΜΕ ΙΙΙ περιόδου, ἀλλὰ εἶναι ἄγραφος καὶ ἔχει στιλπνὴν τεφρὰν ἐπιφάνειαν[2].

Παραλλαγὴν τοῦ σχήματος δημιουργοῦν αἱ προχοΐσκαι Μ-152, Ξ-181 καὶ Ξ1-185[3]. Ἔχουν μικρὸν ὕψος κυμαινόμενον ἀπὸ 0,08 ἕως 0,12 μ., πεπλατυσμένην βάσιν, κορμὸν σφαιρικὸν πεπλατυσμένον, λαιμὸν ὑψηλὸν στενούμενον ἄνω πρὸς ἐκτρεπόμενον πλατὺ χεῖλος. Μία ταινιόσχημος κατακόρυφος λαβὴ ἐκφύεται ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ καταλήγει εἰς τὸν ὦμον. Τὸ ἄνοιγμα τοῦ στομίου των ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἥμισυ περίπου τοῦ ὕψους.

Εἰς διάφορόν πως τύπον προχοΐσκης μετὰ κυκλικοῦ στομίου ἀνάγονται τὰ ἐννέα παραδείγματα Γ-45, Δ-67, Δ-68, Η-92, Ι-105, Λ-118, Ξ-178, Ξ-179, Ξ1-184[4]. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ἐνθυμίζουν τὰ λαϊκὰ «κανάτια». Ἐξ αὐτῶν τὰ τέσσαρα ἔχουν τὴν βάσιν κάπως ὑψωμένην καὶ πλατεῖαν (τὰ Δ-67, Η-92, Ι-105 καὶ Λ-118), τὰ ὑπόλοιπα πεπλατυσμένην. Ὅλα τὰ δείγματα ἔχουν κορμὸν σφαιρικὸν ἐπιμήκη, ὑψηλὸν λαιμὸν ἀνοίγοντα πρὸς ὀξὺ χεῖλος. Μία ταινιόσχημος λαβή, ἐκφυομένη ἀπὸ τοῦ χείλους ἢ μικρὸν κάτωθεν αὐτοῦ τερματίζεται εἰς τὸν ὦμον. Χαρακτηριστικὸν στοιχεῖον τοῦ τύπου τούτου εἶναι τὸ μέγα ἄνοιγμα τοῦ στομίου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἴσον τοὐλάχιστον πρὸς τὸ ἥμισυ τοῦ ὕψους. Καὶ ἀφ' οὗ τὸ ὕψος εἶναι σχετικῶς μικρόν,

1. Μ-143, πίν. 226.
2. Asine, σ. 291 καὶ 297.
3. Μ-152, πίν. 226, Ξ1-185, πίν. 227.
4. Η-92, πίν. 226, Ι-105, πίν. 227, Λ-118, πίν. 226.

ποικίλλον ἀπὸ 0,08 μ. ἕως 0,164 μ., τὸ στόμιον φαίνεται ὑπερβολικὸν καὶ ἀξιοσημείωτον. Μόνον ἡ προχοΐσκη Λ-118 ἔχει ὕψος 0,24 μ. καὶ διάμετρον στομίου 0,114 μ. Ἐπίσης ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι μόνον ἓν παράδειγμα, τὸ Ξ-179, εἶναι ἀκόσμητον· τὰ λοιπὰ φέρουν διακόσμησιν δι' ἀμαυροῦ χρώματος.

Ἰδίαν κατηγορίαν ἀποτελοῦν αἱ προχοΐσκαι Α-6 καὶ Α-8[1]. Ἔχουν ἐλαφρῶς πεπλατυσμένην βάσιν, κορμὸν ἀμφικωνικὸν μὲ ἀκμὴν κατὰ τὸ μέσον τοῦ ὕψους των, λαιμὸν ταπεινὸν καὶ χεῖλος ἐκτρεπόμενον. Ἐξ αὐτοῦ ἐκφύεται ταινιόσχημος αὐλακωτὴ λαβή, ἡ ὁποία τερματίζεται εἰς τὸν ὦμον. Καὶ αἱ δύο εἶναι μικρῶν διαστάσεων (ὕψους 0,08 καὶ 0,06, διαμ. στομίου 0,058 καὶ 0,03 μ.), εἶναι κατεσκευασμέναι ἐξ ἐρυθρωποῦ πηλοῦ καὶ φέρουν στιλπνὸν ἐρυθρὸν ἐπίχρισμα. Ἐπὶ τούτου ἔχει γραφῆ διακόσμησις διὰ λευκοῦ εὐθρύπτου χρώματος. Κατὰ τὸ σχῆμα, τὴν διακόσμησιν καὶ τὸν πηλὸν τὰ δύο αὐτὰ ἀγγεῖα ὁμοιάζουν πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Edgar ὀνομασθέντα «Red Faced» ἀγγεῖα καὶ δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς εἰσαχθέντα ἐκ τῶν Κυκλάδων[2].

Προχοΐσκαι μὲ εὐρὺ κυκλικὸν στόμιον φαίνεται ὅτι ἦσαν πολὺ συνήθεις κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Εἰς τὸν Κύκλον Β καὶ εἰς ἓξ τάφους εὑρέθησαν ἐννέα δείγματα. Εἰς πέντε τάφους τῆς Προσύμνης ὁ Blegen ἀνεῦρε δέκα δείγματα[3].

ΑΣΚΟΙ

Οἱ ἕνδεκα ἀσκοὶ οἱ ὁποῖοι εὑρέθησαν εἰς ἓξ τάφους τοῦ Κύκλου Β δύνανται νὰ διακριθῶσιν εἰς τρεῖς διαφόρους τύπους.

Τ ύ π ο ς Α. Οἱ ἀσκοὶ τοῦ τύπου τούτου (Μ-156 καὶ Ν-171) ἔχουν βάσιν τόσον μικρὰν ὥστε αὕτη νὰ δίδῃ τὴν ἐντύπωσιν συνεχείας τοῦ σφαιρικοῦ των κορμοῦ[4]. Ἐπὶ τῆς θόλου των φέρουν εὐρεῖαν ταινιόσχημον τοξοειδῆ λαβὴν καὶ πλαγίαν κυλινδρικὴν προχοήν, ἀπολήγουσαν εἰς ἀπεστρογγυλευμένον περιχείλωμα. Ὁ ἀσκὸς Μ-156 εἶναι κατεσκευασμένος ἐκ χονδροκόκκου πηλοῦ καὶ φέρει μελανὸν ἐπίχρισμα καὶ αὐλακωτὴν διακόσμησιν.

Τ ύ π ο ς Β. Οἱ ἀσκοὶ τοῦ τύπου τούτου ἔχουν καλῶς πεπλατυσμένην εὐρεῖαν βάσιν, κορμὸν ἡμισφαιρικὸν ἐνίοτε πεπιεσμένον, μικρὰν τοξοειδῆ λαβὴν εἰς τὴν θόλον καὶ πλαγίαν κυλινδρικὴν προχοήν, ἀπολήγουσαν εἰς περιχείλωμα. Εἰς τὸ παράδειγμα Ξ-180, τὸ καὶ ἀρχαιότερον προφανῶς, ἡ προχοὴ εἶναι σχεδὸν κατακόρυφος. Ὁ ἀσκὸς οὗτος εἶναι ἀκόσμητος, οἱ λοιποὶ (Μ-149, Μ-154, Υ-235) φέρουν γραπτὴν διακόσμησιν, ἀποτελουμένην ἐκ τῆς κυρίας συνθέσεως, ἡ ὁποία καλύπτει τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θόλου, καὶ τῆς δευτερευούσης, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἐκ ταινιῶν-δακτυλίων, οἱ ὁποῖοι ἐγράφησαν εἰς τὸ ὕψος τοῦ κορμοῦ καὶ περὶ τὴν βάσιν. Ἡ διακόσμησις τοῦ Μ-149 καὶ Μ-154 ἐγράφη διὰ στιλπνοῦ μελανοῦ χρώματος.

Ὁ ἀσκὸς Μ-146 καταλέγεται εἰς τὸν τύπον τοῦτον, μολονότι διαφέρει τῶν ἄλ-

1. Α-8, πίν. 225.
2. Phylakopi, σ. 117, εἰκ. 90.
3. Prosymna I, σ. 384-385. Ὅρα καὶ δείγματα ἐκ τοῦ τάφου III, KARO, Ἐ.ἀ. πίν. CLXVI ἀρ. 159, 160.
4. Μ-156, πίν. 229.

λων οὐσιωδῶς, διὰ τὴν ἀποφυγὴν πολλαπλασιασμοῦ τύπων[1]. Ἔχει εὐρεῖαν καλῶς πεπλατυσμένην βάσιν, σχεδὸν κάθετα τοιχώματα πρὸς αὐτὴν καὶ ἐλλειψοειδῆ θόλον, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐτέθη μικρὰ τοξοειδὴς λαβὴ καὶ πλαγία κυλινδρικὴ προχοή, καταλήγουσα εἰς ἀπεστρογγυλευμένον περιχείλωμα. Ἡ θόλος καλύπτεται ὑπὸ φυτικῆς διακοσμήσεως, ἐνῷ ὁ κορμὸς καὶ ἡ βάσις περιβάλλονται ὑπὸ ταινιῶν. Παράλληλα τοῦ ἀσκοῦ τούτου, ὡς καὶ τῶν ἄλλων οἱ ὁποῖοι φέρουν φυτικὴν διακόσμησιν, ἔχομεν ἐκ τῆς Φυλακωπῆς καὶ νῦν ἐκ τῆς Θήρας[2].

Τ ύ π ο ς Γ. Οἱ ἀσκοὶ τοῦ τύπου τούτου ἔχουν μικρὰν πεπλατυσμένην βάσιν, κορμὸν ὁριζοντίως ὠοειδῆ, ἀπεστρογγυλευμένην κατὰ τὸ χεῖλος πλαγίαν προχοὴν καὶ ταινιόσχημον λαβὴν ἀπὸ τῆς προχοῆς πρὸς τὸ ἄκρον τῆς θόλου τοῦ ἀγγείου. Παραδείγματα εἶναι τὰ Γ-48, Ο-188, Ο-191 καὶ Ο-206[3]. Εἰς μίαν περίπτωσιν, Ο-188, ὁ τεχνίτης ἔδωκεν εἰς τὸν ἀσκὸν καὶ τὴν διακόσμησίν του τὴν μορφὴν καὶ τὰς λεπτομερείας πτηνοῦ, ἴσως δὲ καὶ εἰς τὰς ἄλλας περιπτώσεις πρέπει νὰ διακρίνωμεν πτηνοσχήμους ἀσκούς. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐνισχύεται ἀπὸ τὴν προχοὴν τοῦ Γ-48, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι μιμεῖται προχοὰς ραμφοστόμων πρόχων.

Πρέπει ἴσως νὰ τονισθῇ ἡ εὕρεσις τόσων ἀσκῶν εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Β. Βεβαίως ἀσκοὶ καὶ ἀσκοειδῆ ἀγγεῖα ἦσαν μᾶλλον κοινὰ εἰς τὴν πρωτοελλαδικὴν ἐποχήν, παραδείγματά των δὲ εὑρέθησαν εἰς διαφόρους συνοικισμούς[4]. Ἀλλὰ ἀσκοὶ ἀπὸ τὴν μεσοελλαδικὴν ἐποχὴν εἶναι σπάνιοι. Ἀπὸ τὴν Εὔτρησιν εἶναι γνωστὸς ὁ ΜΕ πτηνόσχημος ἀσκός, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν Ο-188 καὶ αὐτὸς ὅμως ἀπεδόθη εἰς κυκλαδικὴν ἐπίδρασιν[5]. Εἰς τοὺς τάφους τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς τοῦ νεκροταφείου τῆς Προσύμνης δὲν εὑρέθησαν ἀσκοί, ἀπὸ δὲ τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Α ἔχομεν ἓν καὶ μόνον δεῖγμα[6]. Ἴσως οἱ ἀσκοὶ τοῦ Κύκλου Β παρέχουν καὶ ἄλλα στοιχεῖα τῆς στενῆς σχέσεως Μυκηνῶν καὶ τῶν νήσων τῶν Κυκλάδων, ἰδίᾳ τῆς Μήλου καὶ τῆς Θήρας, σχέσεως τὴν ὁποίαν ὑποδεικνύουν καὶ αἱ ραμφόστομοι πρόχοι. Ἡ διὰ φύλλων καὶ ἀνθέων κρόκου διακόσμησις τῶν ἀσκῶν Μ-149, Μ-154 καὶ Μ-146 εὑρίσκει παράλληλα εἰς τὴν διακόσμησιν ἀγγείων τῆς Φυλακωπῆς καὶ οὕτω ἐνισχύει τὴν ὑπόθεσιν τῆς κυκλαδικῆς προελεύσεως τοῦ τύπου[7]. Πρέπει ἴσως νὰ σημειωθῇ ἰδιαιτέρως ὁ τόπος τῆς εὑρέσεως τῶν ἀσκῶν. Ὁ ὑπ' ἀριθμὸν Γ-48 ἀσκὸς εὑρέθη εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου **Γ**, ἀνῆκε δὲ βεβαίως εἰς τὰ κτερίσματα, τὰ ὁποῖα ἐξεβλήθησαν τοῦ τάφου κατὰ τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ τετάρτου λειψάνου. Ἓν τῶν τριῶν λειψάνων τοῦ τάφου, τῶν προγενεστέρως τοῦ τετάρτου ἐνταφιασθέντων, ἀνῆκεν εἰς γυναῖκα. Τέσσαρες ἀσκοί, οἱ Μ-146, Μ-149, Μ-154, Μ-156, εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Μ**, τάφον νεαρᾶς κόρης. Ὁ ἀσκὸς Ξ-180 εὑρέθη εἰς τάφον κορασίδος. Τρεῖς

1. Μ-146, πίν. 228.
2. Phylakopi, σ. 136, εἰκ. 108. Thera II, σ. 42, εἰκ. 26.
3. Γ-48, πίν. 228, Ο-188, πίν. 229, Ο-191, πίν. 229.
4. Korakou, σ. 12. Aghios Kosmas, εἰκ. 128, ἀρ. 46 καὶ εἰκ. 130, ἀρ. 30. Tiryns, IV, σ. 22-24 καὶ πίν. IX. Zygouries, πίν. XII ἀρ. 2.
5. Eutresis, σ. 160, εἰκ. 223.
6. Ἐκ τοῦ τάφου VI πολὺ προηγμένου τύπου KARO, πίν. CLXXIII ἀρ. 944.
7. Phylakopi, σ. 125-127, εἰκ. 96-97, πίν. XXIII ἀρ. 5, σ. 136, εἰκ. 108.

ἀσκοί, οἱ Ο-188, Ο-191, Ο-206, εὑρέθησαν εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου **Ο**, τάφου γυναικός. Ὁ ἀσκὸς Υ-235 εὑρέθη εἰς τάφον γυναικός. Ὁ τάφος **Ν**, εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ ὁποίου εὑρέθη ὁ ἀσκὸς Ν-171, περιεῖχε τὰ λείψανα δύο ἀνδρῶν, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπίχωσίν του εὑρέθη σιαγὼν παιδίου καὶ ὁ ἀσκὸς Ν-171 εὑρέθη ἐντὸς τοῦ κυπέλλου Ν-164, τὸ ὁποῖον μετὰ τῶν ἄλλων κτερισμάτων εἶχεν ἐκβληθῆ τοῦ τάφου κατὰ τὴν τελευταίαν ταφήν. Ἐὰν ὑποτεθῆ ὅτι ὁ ἀσκὸς Ν-171 ἀνῆκεν εἰς τὸ παιδίον, ἡ σιαγὼν τοῦ ὁποίου μόνον διεσώθη, καὶ ὅτι τὸ παιδίον τοῦτο ἦτο μικρὰ κορασίς, τότε καὶ τὰ ἔνδεκα δείγματα τῶν εὑρεθέντων ἀσκῶν προέρχονται ἀπὸ ταφὰς γυναικῶν. Τοὐλάχιστον τὰ δέκα ἐκ τῶν ἔνδεκα δειγμάτων δύνανται νὰ ἀποδοθοῦν εἰς ταφὰς γυναικῶν· τὸ ἑνδέκατον παραμένει ἀβέβαιον. Δυνάμεθα ἴσως ἐκ τῆς ἀναλύσεως ταύτης νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ ἀσκὸς ἦτο χαρακτηριστικὸν κτέρισμα γυναικῶν ἢ κορασίδων.

Πρὸ ἐτῶν ὁ Evans ὑπεστήριξεν ὅτι ἓν τῶν προσοδοφόρων προϊόντων τῆς μινωικῆς Κρήτης ἦτο τὸ ἀφέψημα τοῦ ἄνθους τοῦ κρόκου. Ἴσως ἡ παράστασις τοῦ ἄνθους τούτου ὡς καὶ ἄλλων φυτικῶν στοιχείων ὑποδεικνύει τὸ ὑγρόν, τὸ ὁποῖον περιεῖχον οἱ ἀσκοὶ αὐτοὶ ὅταν ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὰς Μυκήνας καὶ ὅταν κατετίθεντο ὡς κτερίσματα εἰς τοὺς τάφους.

ΑΓΓΕΙΑ ΜΕΤΑ ΠΛΑΓΙΑΣ ΠΡΟΧΟΗΣ

Πέντε κρατηρόσχημα ἀγγεῖα μετὰ πλαγίας προχοῆς καὶ μία πρόχους μετὰ πλαγίας προχοῆς εὑρέθησαν εἰς τὰ δάπεδα τῶν τάφων **Β, Ζ, Ι** καὶ **Ο**. Δύο τούτων, τὰ Β-15 καὶ Ι-104, ἐνθυμίζουν τὰ ἀνοικτόστομα μινωικὰ ἀγγεῖα τοῦ τύπου hole-mouth. Καὶ αἱ τοξοειδεῖς των ἐπὶ τοῦ ὤμου λαβαὶ ὑποδεικνύουν μινωικὴν ἐπίδρασιν. Ἡ δι' ἀμαυροῦ μελανοῦ χρώματος διακόσμησίς των ὅμως εἰς ὅλας της τὰς λεπτομερείας εἶναι μεσοελλαδική. Ἀμφότερα ἔχουν βάσιν ὑψωμένην, εὐρὺ στρογγύλον στόμιον καὶ γεφυρωτὴν προχοὴν ὀλίγον κάτωθεν τοῦ στομίου, καταλήγουσαν εἰς αὐλακωτὸν ἀποτετμημένον ἄκρον. Τὸ Ι-104 ἔχει σφαιρικὸν κορμόν, πλατὺ χεῖλος, τὸ ὁποῖον ἐπετέθη ἐπὶ τοῦ ὤμου ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως λαιμοῦ καὶ διάμετρον στομίου μεγαλυτέραν τοῦ ἡμίσεος τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου[1]. Τὸ Β-15 ἔχει κορμὸν σφαιρικὸν πρὸς ὠοειδῆ, ταπεινὸν λαιμὸν ἐκτρεπόμενον εἰς ἀπεστρογγυλευμένον χεῖλος καὶ ἡ διάμετρος τοῦ στομίου του ἰσοῦται σχεδὸν πρὸς τὸ ἥμισυ τοῦ ὕψους τοῦ ἀγγείου. Ἡ πλουσιωτέρα καὶ περισσότερον ἐξεζητημένη διακόσμησις τοῦ Β-15 ὡς καὶ τὸ ἐξειλιγμένον σχῆμά του ἀποδεικνύουν ὅτι τὸ Β-15 εἶναι νεώτερον τοῦ Ι-104.

Τὰ ὑπόλοιπα μετὰ προχοῆς ἀγγεῖα περιεγράφησαν πλήρως εἰς τὸ περιγραφικὸν μέρος τῆς μελέτης (σ. 190, 194, 238). Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν Ο-199, μὲ τὸ ἀσύνηθες σχῆμά του, δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀμφορεὺς μετὰ πλαγίας προχοῆς. Ὅπως καὶ τὸ κρατηρόσχημον μετὰ προχοῆς ἀγγεῖον Ο-189, εὑρέθη εἰς τὸν τάφον **Ο**[2]. Παράλληλον, ἀλλὰ μετὰ ἀμαυροῦ χρώματος διακοσμήσεως, πρὸς τὸ Ο-189 εἶναι γνωστὸν ἐκ τοῦ τάφου VI τοῦ Κύκλου Α[3].

1. Ι-104, πίν. 230.

2. Ο-199, πίν. 230, Ο-189, πίν. 230.

3. KARO, πίν. CLXXIV ἀρ. 949. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο εἶναι περισσότερον ἐξειλιγμένον τοῦ Ο-189 καὶ ἀσφαλῶς εἶναι κατά τι νεώτερον.

Εἰς τὸ δάπεδον τοῦ αὐτοῦ τάφου εὑρέθη τὸ Ο-195[1], τοῦ ὁποίου ἡ διακόσμησις ἀνάγει τὰ ἐκ τοῦ τάφου ἐκείνου κτερίσματα εἰς τὸ τέλος τῆς μεσοελλαδικῆς καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ὑστεροελλαδικῆς ἐποχῆς.

Καὶ ἡ πρόχους μετὰ πλαγίας προχοῆς Ζ-90 ἔχει σχῆμα ἀσύνηθες[2]. Ἡ προχοή, τὸ σχῆμά της καθ' ὅλου, ὡς καὶ ὁ ἐρυθρωπὸς χονδρόκοκκος πηλός της ὑποδεικνύουν τὰς Κυκλάδας ὡς τὴν περιοχήν, ἐκ τῆς ὁποίας εἶναι πιθανὸν ὅτι εἰσήχθη. Ἡ αὐλακωτὴ διακόσμησις ὅμως δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς ἠπειρωτικὴν μινύειον παράδοσιν.

ΠΟΤΗΡΙΑ ΤΥΠΟΥ ΒΑΦΕΙΟΥ

Πέντε ποτήρια τύπου Βαφειοῦ εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους **Γ** (δύο δείγματα), **Ζ, Ι** καὶ **Λ**. Ἐκ τούτων τὰ ποτήρια Γ-53, Γ-54 καὶ Λ-122 εὑρέθησαν εἰς τὴν ἐπίχωσιν τῶν τάφων· τὸ Ζ-86 εὑρέθη εἰς τὸ δάπεδον μετὰ τῶν ἄλλων κτερισμάτων καὶ τὸ Ι-107 εὑρέθη μεταξὺ τῶν συσσωρευμένων ὀστῶν τῆς ΝΔ. γωνίας τοῦ τάφου **Ι**[3]. Ὅλα ἔχουν μικρὰς διαστάσεις καὶ διάμετρον στομίου κατὰ κανόνα μεγαλυτέραν τοῦ ὕψους τοῦ ποτηρίου. Τὸ ὕψος των ποικίλλει ἀπὸ 0,05 μ. ἕως 0,077 μ. ἡ δὲ διάμετρος τοῦ στομίου, ἡ μεγαλυτέρα διάμετρος τοῦ ἀγγείου, ἀπὸ 0,075 ἕως 0,105 μ. Ἀπὸ πεπλατυσμένης βάσεως τὰ τοιχώματα ἀνοίγουν πρὸς τὰ ἄνω ἐλαφρῶς κατ' ἀρχάς, περισσότερον ἀπὸ τοῦ μέσου περίπου τοῦ ὕψους τοῦ ποτηρίου. Κατὰ τὸ μέσον τοῦ ὕψους ἢ ὀλίγον ἄνωθεν αὐτοῦ τὰ ποτήρια Γ-53, Γ-54 καὶ Λ-122 φέρουν πλαστικὸν (Γ-54) ἢ γραπτὸν δακτύλιον, προφανῶς γραφέντα ἀντὶ τοῦ πλαστικοῦ, ὁ ὁποῖος ἐγένετο κατ' ἀπομίμησιν μεταλλικοῦ προτύπου. Πλατεῖα ταινιόσχημος λαβή, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ χείλους ἢ ὀλίγον κάτωθεν αὐτοῦ καταλήγει παρὰ τὴν βάσιν εἰς τὰ ἀρχαιότερα δείγματα (Ζ-86 καὶ Ι-107) ἢ εἰς τὸ μέσον τοῦ ὕψους ἐπὶ τοῦ δακτυλίου (Γ-53, 54 καὶ Λ-122).

Βεβαίως ποτήρια τύπου Βαφειοῦ εἶναι συνήθη κτερίσματα τάφων εἰς τὸ β' ἥμισυ τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς καὶ τὰ μετὰ πλαστικῶν ἢ γραπτῶν δακτυλίων θὰ ἐξελιχθοῦν εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ ποτήρια τῆς ΥΕ Ι καὶ ΙΙ περιόδου. Κατὰ τὸν Blegen ἡ ἀρχή των ἀνάγεται εἰς τὴν συγχώνευσιν δύο παραδόσεων, μιᾶς ἐντοπίου καὶ τῆς ἑτέρας μινωικῆς. Τοῦτο καταφαίνεται ἰδίᾳ εἰς τὴν διακόσμησιν μὲ τὴν ἠπειρωτικὴν δι' ἀμαυροῦ χρώματος γραφὴν καὶ τὴν ἐπέκτασίν της εἰς τὴν περὶ τὴν βάσιν ἐπιφάνειαν[4].

ΚΥΠΕΛΛΑ ΚΑΙ ΚΥΑΘΟΙ

Ἡ ἀπ' ἀλλήλων διάκρισις τῶν δύο τούτων σχημάτων εἶναι δύσκολος, εἶναι ὅμως δυνατὴ ἐὰν ληφθοῦν ὡς κριτήρια αἱ διαστάσεις καὶ τὸ εἶδος τῆς βάσεως. Ὑψωμένη

1. Ο-195, πίν. 230.
2. Ζ-90, πίν. 229.
3. Ζ-86, πίν. 230, Ι-107, πίν. 230.
4. Δείγματα ποτηρίων εἶναι γνωστὰ ἀπὸ τοὺς ΜΕ συνοικισμοὺς Ἐλευσῖνος, Προσύμνης, Ἀσίνης καὶ ἐκ τοῦ ΥΕ Ι συνοικισμοῦ τοῦ Κοράκου. Τελευταίως εὑρέθησαν καὶ εἰς τὴν Θήραν (Thera II, πίν. D ἀρ. 7). Ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν τάφον VI ἔχομεν δεῖγμα μὲ πλαστικὸν δακτύλιον, KARO, πίν. CLXXIII ἀρ. 954.

βάσις καὶ ὑποτυπώδης ποὺς χαρακτηρίζουν τὰ κύπελλα. Πεπλατυσμένη ἢ ἐλαφρῶς μόνον ὑψωμένη βάσις καὶ μικρὸν ὕψος, μὴ ὑπερβαῖνον τὰ 0,068 μ., χαρακτηρίζουν τοὺς κυάθους.

Κύπελλα

Εἰς τὸν Κύκλον Β εὑρέθησαν 14 ἐν ὅλῳ κύπελλα. Ἐκ τούτων τὰ ὀκτὼ εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Γ** (ἓν εἰς τὸ δάπεδόν του ἀνῆκον προφανῶς εἰς τὴν τρίτην ταφήν), ἓν εἰς τὸν τάφον **Ε**, δύο εἰς τὸν τάφον **Λ**, δύο εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου **Μ** καὶ ἓν εἰς τὸν τάφον **Ο**. Τὸ ὕψος των ποικίλλει ἀπὸ ± 0,07 μ. ἕως 0,16 μ. Τὰ περισσότερα ἔχουν βάσιν κωνικὴν ὑψωμένην, κοίλην κάτω, τοιχώματα κυρτούμενα πρὸς χεῖλος ἐλαφρῶς ἐκτρεπόμενον ἢ ὀξύ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐκφύεται ταινιόσχημος κατακόρυφος λαβή, καταλήγουσα εἰς τὴν κοιλίαν. Κατὰ κανόνα ἡ διάμετρος τοῦ στομίου εἶναι μεγαλυτέρα τοῦ ὕψους τοῦ κυπέλλου καὶ ποικίλλει ἀπὸ 0,09 μ. ἕως 0,18 μ. Δείγματα κυπέλλων τοῦ τύπου τούτου εἶναι τὰ Γ-24, 55, 56, 57, Λ-119, Λ-120 καὶ Μ-147[1]. Ἡ λαβὴ τῶν κυπέλλων Γ-60, Γ-80, Ε-81, Λ-120 καὶ Ο-205 ἐκφύεται ὀλίγον κάτωθεν τοῦ χείλους, ἐνῷ ἡ τοῦ Μ-148 ὑψοῦται κατά τι ἄνωθεν αὐτοῦ[2]. Τὰ τοιχώματα τῶν κυπέλλων Γ-58 καὶ Γ-59 εἶναι σχεδὸν εὐθύγραμμα, προσδίδοντα εἰς τὸ κύπελλον κωνικὸν σχῆμα καὶ τὴν ἐντύπωσιν ὑψηλοῦ ποδός[3]. Ταῦτα ἐνθυμίζουν τὰ ἐκ τῆς Φυλακωπῆς panelled cups[4] καὶ ἴσως ἔχουν κυκλαδικὴν τὴν ἔμπνευσιν μόνον, διότι ὁ πηλός των εἶναι μυκηναϊκός. Σημειωτέον ὅτι εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου **Γ** μετὰ τῶν κυπέλλων εὑρέθησαν καὶ αἱ ραμφόστομοι πρόχοι μηλιακῶν σχημάτων τύπου Β. Ἑπτὰ τῶν κυπέλλων φέρουν διακόσμησιν γεγραμμένην δι' ἀμαυροῦ χρώματος, ἑπτὰ εἶναι ἀκόσμητα. Ἕν, τὸ Ο-205, εἶναι κατεσκευασμένον ἐκ χονδροκόκκου χονδροειδοῦς πηλοῦ καὶ ἔχει τραχεῖαν ἐπιφάνειαν. Τὰ γραπτὰ εὑρίσκουν καὶ πάλιν παράλληλα εἰς γραπτὰ ἀγγεῖα τῆς Φυλακωπῆς, ἂν καὶ τὰ διακοσμητικὰ στοιχεῖα «C», τῶν «πτίλων» δηλαδή, καὶ αἱ αἰχμαὶ βελῶν φαίνονται ὅτι εἶναι στοιχεῖα ἠπειρωτικά. Ποτήρια παραπλησίων σχημάτων ἔχομεν καὶ ἐκ τοῦ τάφου VI τοῦ Κύκλου Α[5].

Κύαθοι τύπου Α

Τέσσαρα μόνον ἀγγεῖα δυνάμενα νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς κύαθοι εὑρέθησαν εἰς τρεῖς τάφους, εἰς τὸν **Η** (Η-93), **Ξ1** (Ξ1-186, 187) καὶ **Ρ** (Ρ-223). Ἔχουν μικροτέρας τῶν κυπέλλων διαστάσεις (ὕψος ἀπὸ 0,034 ἕως 0,066 μ.), πεπλατυσμένην ἢ πολὺ ἐλαφρῶς ὑψωμένην βάσιν (Ξ1-187 καὶ Ρ-223, Η-93 καὶ Ξ1-186), κορμὸν ἡμισφαιρικὸν (Η-93) ἢ ἀμφικωνικόν (Ξ1-186, 187), ὀξέα χείλη καὶ μίαν ταινιόσχη-

1. Γ-55, πίν. 231, Γ-24, πίν. 231, Λ-120, πίν. 231.
2. Γ-60, πίν. 231, Λ-120, πίν. 231, Μ-148, πίν. 231.
3. Γ-59, πίν. 231.
4. Phylakopi, σ. 115, εἰκ. 88 καὶ πίν. XVI.
5. KARO, πίν. CLXXIII ἀρ. 943, 953. Τὸ 953 παρουσιάζει περισσότερον ἐξειλιγμένον τύπον.

μον λαβὴν ἀπὸ τοῦ χείλους πρὸς τὴν κοιλίαν τοῦ ἀγγείου[1]. Ὁ κύαθος Η-93 εἶναι ἐπιμελῶς κατεσκευασμένος, ἔχει ἁρμονικὰς ἀναλογίας καὶ φέρει διακόσμησιν γεγραμμένην δι' ἀμαυροῦ μελανοκαστανοῦ χρώματος. Οἱ λοιποὶ εἶναι ἄγραφοι. Οἱ ἐκ τοῦ τάφου **Ξ1** κύαθοι μὲ τὸ γωνιῶδες περίγραμμά των προφανῶς ἀνάγονται εἰς μινύεια πρότυπα.

Κύαθοι τύπου Β

Χαρακτηριστικοὶ τοῦ β΄ ἡμίσεος τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς εἶναι οἱ κύαθοι τοῦ τύπου Β, τέσσαρα δείγματα τῶν ὁποίων εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους **Λ**(Λ-121), **Λ2** (Λ2-135), **Μ** (Μ-155) καὶ **Φ** (Φ-239)[2]. Ἔχουν βάσιν ἀπεστρογγυλευμένην ἢ ἐλαφρῶς πεπλατυσμένην, κορμὸν κυλινδρικόν, σπανιώτερον ἡμισφαιρικόν, χείλη ἐλαφρῶς ἔξω ἀποκλίνοντα καὶ ταινιόσχημον, κάθετον πρὸς τὸ χεῖλος, λαβήν, ἀρχομένην ἀπὸ τούτου καὶ ἀπολήγουσαν εἰς αὐτό. Ὁ κύαθος Μ-155 παρουσιάζει τὴν συνηθεστέραν τοῦ τύπου μορφήν, ἐνῷ ὁ Λ2-135 περισσότερον ἐπιμεμελημένην, γραπτὴν μορφήν. Τὸ ἀγγεῖον Φ-239, μολονότι γραπτόν, εἶναι χονδροειδοῦς κατασκευῆς. Δείγματα κυάθων μὲ κάθετον πρὸς τὸ χεῖλος λαβὴν εὑρέθησαν εἰς τάφους τοῦ νεκροταφείου τῆς Προσύμνης, ἀναγόμενα εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς[3].

ΦΙΑΛΙΔΙΑ ΜΕΤΑ ΠΛΑΓΙΑΣ ΠΡΟΧΟΗΣ

Δύο γραπτὰ δείγματα καὶ ἓν ἄγραφον τοῦ σχήματος τούτου εὑρέθησαν εἰς τὸν Κύκλον Β[4]. Τὰ γραπτὰ προέρχονται ἀπὸ τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου **Γ** (Γ-61 καὶ Γ-62) καὶ ἔχουν ἀπεστρογγυλευμένην βάσιν, κορμὸν ἡμισφαιρικόν, χείλη ἐπίπεδα, μικρὰν πλαγίαν προχοὴν εἰς τὸ χεῖλος καὶ πλατεῖαν λαβὴν μετὰ πτερυγίων ἐκφυομένην ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαν εἰς αὐτό. Τὸ ἀκόσμητον φιαλίδιον Μ-151 ἔχει κατακόρυφον λαβὴν ἐκφυομένην ἀπὸ τοῦ χείλους καὶ καταλήγουσαν εἰς τὴν κοιλίαν καὶ ἀνοικτὴν προχοὴν εἰς τὸ χεῖλος ἔναντι τῆς λαβῆς. Μεταξὺ τῆς ρίζης τῆς λαβῆς καὶ τοῦ χείλους ἐτέθησαν τρία πλαστικὰ κομβία κατ' ἀπομίμησιν κεφαλῶν ἥλων. Ταῦτα ὑποδεικνύουν ὅτι τὸ φιαλίδιον ἐγένετο κατ' ἀπομίμησιν μεταλλικοῦ προτύπου, ἐνῷ τὰ ἐκ τοῦ τάφου **Γ** φιαλίδια φαίνεται ὅτι ἔχουν κεραμεικὰ πρότυπα.

ΚΑΝΘΑΡΟΣΧΗΜΟΙ ΣΚΥΦΟΙ

Ἑπτὰ σκύφοι τοῦ σχήματος τούτου εὑρέθησαν εἰς ἑπτὰ τάφους, εἰς τὸν **Γ, Ζ, Η, Ι, Κ, Λ1** καὶ **Ρ**. Ἔχουν μικράν, ἐλαφρῶς πεπλατυσμένην βάσιν, κορμὸν ἡμι-

---

1. Ξ1-187, πίν. 232, Ρ-223, πίν. 232, Η-93, πίν. 232.
2. Λ2-135, πίν. 232, Μ-155, πίν. 232.
3. Prosymna II, σ. 7, εἰκ. 43, ἀρ. 592, σ. 159, εἰκ. 641. Ὅρα καὶ ἀρχαιότερον δεῖγμα ἐκ τῆς Ἀσίνης, Asine, σ. 273, εἰκ. 189, ἀρ. 1. Δείγματα ἔχομεν καὶ ἐκ τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσῖνος.
4. Γ-61, πίν. 232, Γ-62, πίν. 233, Μ-151, πίν. 233.

σφαιρικόν, χείλη ὀξέα, εὐρὺ στόμιον καὶ δύο ταινιοσχήμους λαβάς, αἱ ὁποῖαι ἐκφύονται ἀπὸ τοῦ χείλους, ὑπερυψοῦνται αὐτοῦ καὶ καταλήγουν ὀλίγον κάτωθεν τῆς ἀρχῆς των. Κατὰ κανόνα ἡ διάμετρος τοῦ στομίου τῶν ἀγγείων τούτων εἶναι μεγαλυτέρα τοῦ ὕψους των, τὸ δὲ βάθος των ἄλλοτε μικρὸν (Η-94, Λ1-115, Ρ-224) καὶ ἄλλοτε μεγαλύτερον (Γ-52, Ι-108, Κ-112)[1]. Ὁ σκύφος Ζ-87 διαφέρει πως τῶν λοιπῶν· ἔχει βάσιν εὐρεῖαν καὶ πεπλατυσμένην, κορμὸν σχεδὸν κυλινδρικὸν καὶ ταινιοσχήμους λαβάς, αἱ ὁποῖαι καταλήγουν εἰς τὸ μέσον τοῦ ὕψους του. Ὁ σκύφος αὐτὸς ἔχει καὶ περισσότερον ἐξεζητημένην διακόσμησιν, γεγραμμένην δι' ἀμαυροῦ καστανομελανοῦ χρώματος, διήκουσαν μέχρι τῆς περὶ τὴν βάσιν ἐπιφανείας. Οἱ γραπτοὶ σκύφοι (Η-94, Ρ-224) φέρουν στενὴν μελανοκαστανὴν ταινίαν περὶ τὸ χεῖλος καὶ ὁριζοντίας ἐπαλλήλους γραμμὰς κατὰ τὴν ρίζαν τῶν λαβῶν. Ὁ σκύφος Λ1-115 ἐκτὸς τῶν ὁριζοντίων ἐπαλλήλων γραμμῶν τῶν λαβῶν φέρει καὶ ὁμάδας γραμμῶν ἐπὶ τοῦ χείλους καὶ κατὰ συμμετρικὰς ἀποστάσεις συστήματα τριῶν ἡμικυκλίων ἐξηρτημένων ἐκ τῆς ὑπὸ τὸ χεῖλος ταινίας. Ἡ διακόσμησις αὕτη καὶ τὸ μεγαλύτερον ἄνοιγμα τῶν λαβῶν τοποθετοῦν τὸ ἀγγεῖον εἰς νεωτέρους χρόνους τῆς μεσοελλαδικῆς περιόδου.

Τὸ σχῆμα βεβαίως ἔχει μακρὰν μεσοελλαδικὴν παράδοσιν, ὡς δὲ παρετήρησεν ὁ Blegen, τὸ ἀρχικὸν γωνιῶδές του περίγραμμα ἐξελιχθὲν βαθμηδὸν κατέληξεν εἰς τὸ ἡμισφαιρικὸν σχῆμα πρὸς τὸ τέλος τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς. Εἰς τὸν τάφον IV τοῦ Κύκλου Α εὑρέθη βαθὺς κανθαρόσχημος σκύφος μὲ ὑψωμένην βάσιν. Ὁ σκύφος ἐκεῖνος, ἐὰν κρίνωμεν ἀπὸ τὸ σχῆμά του, εἶναι νεώτερος τῶν ἐκ τοῦ Κύκλου Β δειγμάτων[2].

ΚΑΝΘΑΡΟΙ

Τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ βεβαίως εἶναι τύπου συγγενοῦς πρὸς τὸν τύπον τῶν διώτων σκύφων ὑψοῦνται ὅμως ἐπὶ ταπεινῆς, κωνικῆς βάσεως, διδούσης τὴν ἐντύπωσιν ποδός, ὁ κορμός των εἶναι βαθύτερος καὶ περὶ τὸ μέσον τοῦ ὕψους των παρουσιάζει ἄρθρωσιν ἰσχυρὰν καὶ ὀξεῖαν ἢ ἐλαφρὰν καὶ ἀπεστρογγυλευμένην. Τὰ ὀξέα των χείλη συνήθως ἐκτρέπονται πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκφύονται ταινιόσχημοι λαβαί, αἱ ὁποῖαι ὑπερυψούμεναι καταλήγουν εἰς τὴν ἄρθρωσιν. Κατὰ κανόνα ἡ διάμετρος τοῦ στομίου εἶναι μεγαλυτέρα τοῦ ὕψους των. Παραδείγματα ἀγράφων κανθάρων εὑρέθησαν εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου **Γ** (Γ-21, Γ-22, Γ-23) καὶ εἰς τὸν τάφον **Α** (Α-2) δύο δὲ γραπτὰ ἀπεκαλύφθησαν εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου **Ξ** (Ξ-182) καὶ εἰς τὸν τάφον **Α** (Α-7)[3].

ΒΟΜΒΥΛΙΟΙ

Δύο δείγματα τοῦ σχήματος τούτου εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Μ** (Μ-144, 150). Ἔχουν τεφρὰν ἐπιφάνειαν καὶ σχῆμα μινύειον. Ἡ βάσις των εἶναι καλῶς πεπλατυ-

1. Γ-52, πίν. 233, Ζ-87, πίν. 233, Λ1-115, πίν. 233.
2. Prosymna I, σ. 380. KARO, πίν. CLXXI ἀρ. 611.
3. Γ-21, πίν. 234, Γ-23, πίν. 234, Α-2, πίν. 234, Α-7, πίν. 234. Κάνθαρος ὁμοιάζων πρὸς τοὺς Γ-21, Γ-22 καὶ Γ-23 εὑρέθη εἰς τὸν τάφον VI τοῦ Κύκλου Α, KARO, πίν. CLXXIII ἀρ. 942.

σμένη καὶ εὐρεῖα, ὁ κορμὸς σφαιρικός, τὸ χεῖλός των πλατὺ μὲ περιχείλωμα. Κάτωθεν τοῦ περιχειλώματος φέρουν ὀπὰς χρησίμους διὰ τὴν στερέωσιν πώματος ἢ καὶ διὰ τὴν ἀνάρτησίν των[1].

Δείγματα πολλὰ τοῦ σχήματος τούτου, καθαρῶς μινυείου, εὑρέθησαν εἰς τὸ Δυτικὸν Νεκροταφεῖον τῆς Ἐλευσῖνος.

ΑΓΓΕΙΑ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Εἰς τὸν Κύκλον Β εὑρέθησαν μεμονωμένα δείγματα ἀγγείων, τὰ ὁποῖα περιεγράφησαν εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν. Ἐδῶ παρέχω κατάλογον τῶν ἀγγείων αὐτῶν μὲ ὀλίγας παρατηρήσεις.

Κρατηρίσκος τρίωτος, Δ-64. Κατά τε τὸ σχῆμα καὶ τὴν διακόσμησιν τὸ ἀγγεῖον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ΥΕ Ι περιόδου.

Εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἀνήκει καὶ ὁ μετὰ προχοῆς κρατηρίσκος Ο-195 μὲ σπειροειδῆ διακόσμησιν, γεγραμμένην διὰ στιλπνοῦ χρώματος[2], ὡς καὶ τό, κατὰ τὸν Evans, ἀλάβαστρον Γ-19, χαρακτηριστικὸν τῆς ΥΕ Ι περιόδου.

Μινύεια σχήματα ἐνθυμίζει τὸ ἀγγεῖον Ο-196 ἂν καὶ ἔχει τοξοειδεῖς λαβάς. Εἶναι ἀκόσμητον καὶ ἵσταται ἐπὶ ὑψωμένης κωνικῆς βάσεως, κοίλης κάτω. Ἐκ τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσῖνος ἔχομεν παράλληλα δείγματα τοῦ σχήματος τούτου, ἀνήκοντα εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς.

Εἰς μινύεια ἐπίσης πρότυπα ἀνάγεται καὶ τὸ ἀγγεῖον Ο-192 μὲ ὑψηλὰς γωνιώδεις λαβὰς καὶ ἐπιφάνειαν στιλπνήν· προφανῶς ἀνάγεται εἰς τοὺς ὑστέρους μεσοελλαδικοὺς χρόνους. Τὸ ἀγγεῖον Λ2-133 δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς κρατηρόσχημον καὶ παρὰ τὰς τοξοειδεῖς λαβάς του κατάγεται ἐκ μεσοελλαδικῶν προτύπων χονδροειδοῦς κατεργασίας[3]. Ἡ ἁπλῆ ἐκ δακτυλίων γραπτὴ διακόσμησις τοῦ ἄνω τμήματός του ἐνισχύει τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

Βαθεῖα δίωτος φιάλη, ὑπ' ἀριθμὸν 113, εὑρέθη εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ἱπνοῦ καὶ ἀνάγεται εἰς ἀρχαιοτέρους τῆς περιοχῆς τοῦ νεκροταφείου χρόνους. Τὸ σχῆμα καὶ ἡ διακόσμησις εἶναι γνωστὰ ἀπὸ δείγματα ἐκ τῶν μεσοελλαδικῶν ἠπειρωτικῶν συνοικισμῶν.

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΙΣ ΑΓΓΕΙΩΝ

Ἐπὶ συνόλου 237 συγκολληθέντων ἀγγείων τὰ 90 φέρουν γραπτὴν διακόσμησιν. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἀναλογία τῶν γραπτῶν ἐπιτρέπει ἐνδιαφέροντα τυπολογικὰ συμπεράσματα. Ἡ διάταξις τῆς διακοσμήσεως διακρίνει τὰ γραπτὰ ἀγγεῖα εἰς δύο τάξεις ἢ κατηγορίας. Εἰς τὴν πρώτην τάξιν ἀνάγονται ἀγγεῖα, ἡ διακόσμησις τῶν ὁποίων περιορίζεται εἰς τὸ ἄνω ἥμισυ ἢ εἰς τὰ δύο τρίτα τοῦ ὕψους τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγ-

1. Μ-144, πίν. 234.
2. Ο-195, πίν. 230, Γ-19, πίν. 234.
3. Λ2-133, πίν. 235.

γείου. Εἰς τὴν δευτέραν τάξιν ἀνάγονται ἀγγεῖα, ἡ διακόσμησις τῶν ὁποίων ἐκτείνεται εἰς ὁλόκληρον τὴν ἐπιφάνειάν των καὶ μέχρι τῆς βάσεως.

Τάξις Α

Τὰ περισσότερα τῶν ἀγγείων τῆς τάξεως ταύτης παρουσιάζουν καθαρῶς μεσοελλαδικὰ διακοσμητικὰ στοιχεῖα, γεγραμμένα εἴτε ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ πηλοῦ τῶν ἀγγείων εἴτε ἐπὶ ἐπιχρίσματος, διὰ τοῦ ὁποίου καλύπτεται ἡ ἐπιφάνειά των. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα περιλαμβάνουν τὰ ἀκόλουθα καὶ συντάσσονται κατὰ τρεῖς διαφόρους τρόπους.

1. Ἡ διακοσμουμένη ἐπιφάνεια ὑπὸ δακτυλίων, ταινιῶν ἢ καὶ ὑπ' ἀμφοτέρων διαιρεῖται εἰς ὁριζοντίους ζώνας, αἱ ὁποῖαι εἴτε παραμένουν ἄγραφοι (Λ2-133, Λ2-134, Ξ1-184, Φ-239 κλπ.) εἴτε κοσμοῦνται ὑπὸ διαφόρων στοιχείων (Α-4, Η-91, Ι-105, Ν-159 κλπ.). Εἰς ἀρκετὰς περιπτώσεις ὑπὸ τὴν κατωτάτην πρὸς τὴν βάσιν ταινίαν, ἐξηρτημένη ἐξ αὐτῆς, ἐγράφη ἄλυσις συνεχομένων μικρῶν τόξων (τὸ στοιχεῖον «φεστονίου») εἰς ἄλλας δὲ ἐγράφησαν συνεχόμεναι ψευδοσπεῖραι (Ι-104, Ι-105) ἢ καὶ διπλῆ σπεῖρα ἐπαναλαμβανομένη κατὰ διαστήματα (Δ-67, Η-91, Η-92, Η-93, Λ-121). Εἰς μίαν περίπτωσιν, Η-92, αἱ σπεῖραι αὐταὶ ἐγράφησαν εἰς ζώνην, ἡ ὁποία ὁρίζεται κάτω ἀπὸ διπλοῦν δακτύλιον. Πρέπει νὰ σημειωθῇ σχετικῶς ὅτι μεγάλη τάσις παρατηρεῖται πρὸς σύνδεσιν διακοσμητικῶν στοιχείων εἰς ἁλύσεις, διὰ τῶν ὁποίων περιβάλλεται τὸ ἀγγεῖον.

Ἀμέσως ἀντιληπτὸν εἶναι τὸ στοιχεῖον τῆς ἁλύσεως συνεχομένων τόξων, τοῦ «φεστονίου» δηλαδή, τὸ ὁποῖον πλαισιώνει πλατείας ταινίας ἢ δακτυλίους γεγραμμένους κάτωθεν τοῦ χείλους ἢ καὶ κάτω τῶν κυρίων ζωνῶν (Ι-104, Ι-105, Α-4, Η-91 κλπ.) (πίν. 236, 238). Τὸ στοιχεῖον τοῦτο εἶναι κοινότατον εἰς τὴν μεσοελλαδικὴν ἀγγειογραφίαν, ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀνήκουσαν εἰς τὸ β΄ ἥμισυ τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς[1]. Ἀλλὰ καὶ γραμμικὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα πληροῦν τὰς ζώνας, ὡς π.χ. τρίγωνα καὶ γωνίαι, στοιχεῖα πολὺ συνήθη, συνέχονται δημιουργοῦντα οὕτω ἁλύσεις. Ἡ εὐρεῖα ζώνη τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀγγείων Ι-98, Α-4, Ν-159 καὶ Λ2-135, π.χ., καλύπτεται ὑπὸ τριγώνων συνεχομένων κατὰ τὴν βάσιν (πίν. 237). Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ι-98, τὰ τρίγωνα πληροῦνται ὑπὸ διασταυρουμένων γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι σχηματίζουν δικτυωτόν. Εἰς τὴν τοῦ Α-4 ἓν τῶν τριγώνων πληροῦται ὑπὸ δικτυωτοῦ, ἐνῷ τὰ ἑκατέρωθεν αὐτοῦ πληροῦνται ὑπὸ συμπαγοῦς χρώματος. Εἰς τὸ Λ2-135 τὰ τρίγωνα εἶναι ὁλόβαφα. Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ν-159, εἰς τὴν διακόσμησιν τοῦ ὁποίου ἐχρησιμοποιήθησαν δύο ἐπάλληλοι σειραὶ τριγώνων, ἄλλα τούτων πληροῦνται ὑπὸ δικτυωτοῦ, ἄλλα εἶναι ὁλόβαφα καὶ ἄλλα πληροῦνται ὑπὸ στολιδωτῶν γραμμῶν. Εἰς τὰ τέσσαρα αὐτὰ δείγματα ἔχομεν τὴν χρονολογουμένην ἐξέλιξιν τοῦ στοιχείου τῶν τριγώνων ἀπὸ τοῦ Ι-98 εἰς τὸ Α-4, Λ2-135 καὶ τέλος εἰς τὸ Ν-159. Πρὸς τούτοις, τὸ νεώτερον δεῖγμα, τὸ Ν-159, παρουσιάζει τὸ στοιχεῖον τῆς διαγραμμίσεως, ἤτοι τὴν εἰς τὸ διάκενον τῶν ταινιῶν ἢ τῶν δακτυλίων γραφὴν μικρῶν κατακορύφων καὶ

1. Prosymna II, σ. 160, εἰκ. 643, σ. 161, εἰκ. 648 ἀρ. 567, 586, 590.

παραλλήλων γραμμῶν. Εἰς τὰ ἀρχαιότερα δείγματα τὸ διάκενον αὐτὸ ἀφήνεται ἄγραφον ἢ καλύπτεται ὑπὸ λεπτῶν δακτυλίων.

Ἀντικόρυφα τρίγωνα, πληρούμενα ὑπὸ χρώματος (π.χ. Ι-99, πίν. 237), ἐξελίσσονται εἰς ἕτερον σύνηθες στοιχεῖον, τὸ τοῦ ρόμβου. Καὶ οἱ ρόμβοι, πληρούμενοι ὑπὸ δικτυωτοῦ ἢ παραλλήλων γραμμῶν, σχηματίζουν ἁλύσεις καὶ γράφονται ἄλλοτε μὲν ὁριζοντίως, ἄλλοτε δὲ στοιχηδόν (Κ-110, Ο-194) (πίν. 237). Νεωτέραν ἐπίσης ἐξέλιξιν εἰκονίζει ἅλυσις τριγώνων, ὡς ἐπὶ τοῦ Δ-63. Αἱ πλευραὶ τῶν τριγώνων σχηματίζονται ἀπὸ διπλᾶς διὰ μελανοκαστανοῦ χρώματος γεγραμμένας παραλλήλους γραμμάς, τὰ διάκενα τῶν ὁποίων πληροῦνται ὑπὸ ἐρυθροῦ χρώματος (πίν. 237). Τὰ στοιχεῖα τῶν τριγώνων παρέχουν ἐνδιαφέροντα τυπολογικὰ δεδομένα. Τρίγωνα πληρούμενα ὑπὸ δικτυωτοῦ εἶναι συνήθη στοιχεῖα τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς[1].

Σπεῖραι καὶ σπειροειδῆ στοιχεῖα εἶναι ἐξ ἴσου συνήθη (πίν. 238, 239). Ταῦτα διακρίνονται εἰς σπείρας συνεχομένας ὑπὸ διπλῶν ἐφαπτομένων γραμμῶν, τὰ ἄκρα τῶν ὁποίων περιβάλλουν τὴν ἐξωτερικὴν ἕλικα τῆς σπείρας (Β-15, Ι-104, Ι-105 κλπ.) (πίν. 239) καὶ εἰς διπλᾶς σπείρας, χρησιμοποιουμένας μεμονωμένως (Δ-67, Η-91, Η-92, Η-93 κλπ.). Δείγματα διπλῶν σπειρῶν ὁμοίως γεγραμμένων εὑρίσκομεν εἰς ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα τῶν τάφων τῆς Προσύμνης[2]. Φαίνεται ὅτι εἰς νεώτερα παραδείγματα μεταξὺ τῶν σπειρῶν ἢ καὶ ἐπὶ τῶν ἐφαπτομένων ἐγράφοντο παραπληρωματικὰ στοιχεῖα κατὰ τρόπον γνωστὸν καὶ πάλιν ἀπὸ τὰ ἀγγεῖα τῆς Προσύμνης[3] (ὅρα καὶ Γ-18 πίν. 239).

Εἰς μίαν περίπτωσιν, εἰς τὴν πρόχουν Α-5, ἀντὶ σπειρῶν ἐγράφησαν στρόβιλοι, οἱ ὁποῖοι ἀπολήγουν εἰς μικρὸν τρισκελῆ θύσανον (πίν. 238). Εἰς τὸ διάκενον τὸ μεταξὺ τῶν δακτυλίων τῆς ρίζης τοῦ λαιμοῦ ἐγράφη εἰς τὴν πρόχουν ἐκείνην ἕτερον στοιχεῖον σύνηθες εἰς τὴν μεσοελλαδικὴν ἀγγειογραφίαν, τὸ στοιχεῖον τῆς ὀφιοειδοῦς γραμμῆς. Ἡ ὀφιοειδὴς αὐτὴ γραμμὴ ἄλλοτε παρουσιάζει ἐλαφρὰς κάμψεις, ἄλλοτε δὲ μεγαλυτέρας (πίν. 238). Εἰς τὴν πρόχουν Γ-34 ἡ ὀφιοειδὴς γραμμὴ καταλήγει εἰς θύσανον μὲ τέσσαρα σκέλη. Ὅταν αἱ κάμψεις τῆς γραμμῆς ἐπαναλαμβάνωνται εἰς μικροτάτην ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν, προσδίδουν εἰς αὐτὴν βοστρυχοειδῆ ὄψιν (Α-7, Ι-107). Κατὰ κανόνα ἡ βοστρυχοειδὴς γραμμὴ γράφεται ὁριζοντίως, ἐνίοτε ὅμως, ὅταν πληροῖ διάκενα παραλλήλων γραμμῶν, τίθεται κατακορύφως, τοῦτο δ' ἰδίᾳ εἰς μετοπικὰς διατάξεις (ὅρα Ε-71, πίν. 239).

Ἐξέλιξιν σπειρῶν, βεβαίως, ἀποτελεῖ τὸ σπειροειδὲς στοιχεῖον τῆς πρόχου Γ-18 (πίν. 238), τὸ ὁποῖον χρονολογικῶς πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὴν μεταβατικὴν ἀπὸ τῆς ΜΕ εἰς τὴν ΥΕ Ι περίοδον. Προφανῶς δὲ ἀρχαιότερον εἶναι τὸ εἰς τὸν πιθόσχημον στάμνον Ν-169 γραφὲν στοιχεῖον τῶν τόξων μὲ τὰ σπειροειδῆ ἄκρα (πίν. 239), τὸ συναντώμενον καὶ εἰς τὸν διάκοσμον τῆς λεπίδος ξιφῶν.

Ὁμόκεντροι κύκλοι ἐπίσης χρησιμοποιοῦνται ὡς κύρια στοιχεῖα διακοσμήσεως (Γ-17, Γ-38, Γ-39, Υ-236). Εἰς ἀρχαιότερα δείγματα συνέχονται ὑπὸ διπλῆς ἐφα-

1. Ἐλευσίς, σ. 89, εἰκ. 67, σ. 96, εἰκ. 77. Eutresis, σ. 147, εἰκ. 201, σ. 171, εἰκ. 240 ἀρ. 2, 6.
2. Prosymna II, σ. 161, εἰκ. 648 ἀρ. 573, 586, 590.
3. Αὐτόθι σ. 161, εἰκ. 648 ἀρ. 522, 569.

πτομένης γραμμῆς, ἡ ὁποία προσδίδει εἰς αὐτὰ τὴν ἐντύπωσιν ψευδοσπειρῶν (Ι-98 καὶ Δ-66) (πίν. 239). Εἰς νεώτερα δείγματα εἰς τὸ μεταξὺ τῶν ὁμοκέντρων κύκλων διάστημα ἐγράφησαν φύλλα κισσοῦ εἰς τὸ ἄκρον ἀνεμιζομένου μίσχου (Γ-17, πίν. 241). Ἀντὶ ὁμοκέντρων εὑρίσκομεν κύκλους, ἡ περιφέρεια τῶν ὁποίων ἐγράφη μὲ παχεῖαν γραμμήν. Οἱ κύκλοι συνδέονται ἄνω καὶ κάτω ὑπὸ συνεχοῦς ἐφαπτομένης. Εἰς τὸ Γ-19 οἱ κύκλοι ἐπληρώθησαν στιγμῶν, ἐνῷ εἰς τὸ Λ1-114 οἱ κύκλοι εἶναι ὁλόβαφοι (πίν. 240). Καὶ τὸ μὲν Γ-19 ἀσφαλῶς ἀνάγεται εἰς ΥΕ Ι χρόνους, τὸ δὲ Λ1-114 εἰς πρωίμους χρόνους τῆς ΥΕ Ι περιόδου. Εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους φαίνεται ὅτι ἀνάγεται καὶ ὁ μετὰ προχοῆς κρατηρίσκος Ο-195, ὁ ὁποῖος φέρει ἅλυσιν συνεχομένων κύκλων μὲ παχεῖαν περιφέρειαν, τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ὁποίων πληροῦται ὑπὸ σπείρας (πίν. 240). Τὸ στοιχεῖον τῶν ὁμοκέντρων κύκλων εἶναι ἐν γενικῇ χρήσει εἰς τὸ β΄ ἥμισυ τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς, φαίνεται δ' ὅτι ἐχρησιμοποιεῖτο ἀκόμη καὶ μέχρι τῶν ὑστεροελλαδικῶν ΙΙ χρόνων[1].

Ὁμοκέντρους κύκλους ἔχομεν καὶ ἐπὶ τῶν πρόχων Α-6 καὶ Α-8 (πίν. 236), ἀλλ' εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἐγράφησαν μικραὶ ἀκτινοειδεῖς γραμμαὶ εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ἐξωτέρου κύκλου, ἴσως διὰ νὰ προσδώσουν τὴν ὄψιν ἡλίου, συμβολικῶς εἰκονιζομένου. Ὅμοιαι γραμμαὶ ἐγράφησαν καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ κύκλου τοῦ ἀποτελοῦντος τὸ μόνον κόσμημα μετόπης εἰς τὸν πιθόσχημον στάμνον Ν-158 (πίν. 239). Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως ταύτην ὁ κύκλος εἶναι ὁλόβαφος. Ἀντὶ ἀκτίνων ἔχομεν στιγμὰς εἰς τοὺς μικροὺς κύκλους τοῦ Β-15 (πίν. 236). Ἡμικύκλια, πληρούμενα ὑπὸ συμπαγοῦς χρώματος, χρησιμοποιοῦνται ἐνίοτε διὰ τὴν πλαισίωσιν δακτυλίων (πίν. 240, Ν-160).

Ὁμόκεντρα τόξα σχηματίζοντα ἅλυσιν ἐξαρτωμένην ἀπὸ δακτυλίους (πίν. 240), χαρακτηρίζουν νεώτερα ἀγγεῖα, ὡς τὸ ποτήριον τύπου Βαφειοῦ Γ-53 καὶ τὸ φιαλίδιον Γ-62. Διπλᾶ ὁμόκεντρα τόξα, ἐκ τοῦ ἐξωτέρου τῶν ὁποίων κρέμανται ἀγκιστροειδῆ στοιχεῖα, τίθενται κατ' ἀποστάσεις (πίν. 236, Ξ-182)· ἀπὸ τὴν ἕνωσιν τῶν ἀγκιστροειδῶν τούτων παραπληρωματικῶν σχεδίων ἐδημιουργήθη τὸ στοιχεῖον τοῦ ἀγκυλωτοῦ σταυροῦ, τὰ σκέλη τοῦ ὁποίου καταλήγουν εἰς σπείρας (πίν. 238, Γ-44).

Ἀπὸ τοὺς κύκλους καὶ τὰς σπείρας κατάγονται τὰ λοιπὰ καμπυλόγραμμα σχήματα. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ καμπυλόγραμμον στοιχεῖον εἰς σχῆμα ὁριζοντίου C ἐδημιουργήθη ἐκ τῆς ἀποπείρας τοῦ τεχνίτου νὰ παραστήσῃ πτίλα πτηνοῦ καὶ κατὰ τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν εἰκονιστικῶν στοιχείων (πίν. 240)· τὸ στοιχεῖον αὐτὸ ἄλλοτε μὲν πληροῖ εὐρεῖαν ζώνην, ἄλλοτε δὲ τὸ διάκενον δακτυλίων. Νομίζω ὅτι ἐκ τοῦ στοιχείου τῶν πτίλων ἐξειλίχθη τὸ τῶν αἰχμῶν βελῶν, τὸ ὁποῖον κοσμεῖ τὴν ζώνην τοῦ Γ-80 καὶ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Λ-119 (πίν. 240). Τὰ διάκενα πρὸς τούτοις τῶν δακτυλίων πληροῦνται διὰ διαγραμμίσεως, ἤτοι διὰ μικρῶν παραλλήλων εὐθειῶν ἢ καμπύλων γραμμῶν, διὰ στολιδώσεων ἢ διὰ στιγμῶν, ἀκόμη δὲ καὶ διὰ φύλλων, τὰ ὁποῖα βεβαίως κατάγονται ἀπὸ φυτικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐξετάσωμεν κατωτέρω. Ἡ πλήρωσις αὕτη τῶν διακένων ἀποτελεῖ στοιχεῖον νεώτερον τῆς μεσοελλαδικῆς ἀγγειογραφίας.

Ἀπόληξιν διακοσμητικῶν στοιχείων ἀποτελοῦν οἱ θύσανοι, ἀρχαιότερα δείγματα

1. Aghios Kosmas, εἰκ. 135 ἀρ. 59.

τῶν ὁποίων ἀνευρίσκομεν εἰς τὸ ἀγγεῖον Α-5, νεώτερα δὲ εἰς τὸ Γ-17 (πίν. 238, 241). Οἱ θύσανοι αὐτοὶ ἀπὸ ἁπλᾶ τρισκελῆ γραμμικὰ στοιχεῖα ἐξελίσσονται εἰς φυλλόσχημα μὲ πολλὰ πέταλα.

Δακτύλιοι ἁπλοῖ καὶ πλατεῖς δακτύλιοι, τοὺς ὁποίους ἀποκαλοῦμεν ταινίας, εἶναι συνηθέστεροι καὶ συνήθως ὁρίζουσι ζώνας, αἱ ὁποῖαι ἄλλοτε μὲν πληροῦνται ὑπὸ ἑτέρων διακοσμητικῶν στοιχείων, ἄλλοτε δὲ ἀφήνονται ἄγραφοι. Ἀπὸ τοὺς δακτυλίους αὐτούς, ὡς εἴδομεν, ἐξαρτῶνται καὶ ἄλλα στοιχεῖα, ἁλύσεις ἡμικυκλίων, συγκεντρικὰ τόξα, στιγμαὶ κλπ.

2. Εἰς τὴν δευτέραν ὁμάδα τῆς τάξεως Α ἀνήκουν ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα φέρουν διακόσμησιν διηυθετημένην κατὰ «μετοπικὸν» σύστημα (πίν. 236, 239). Ἡ πρόχους Ξ-178 καὶ ὁ ἀμφορίσκος Υ-237 παρέχουν ἁπλᾶ δείγματα τῆς συντάξεως ταύτης (πίν. 236, 239). Τὸ «μετοπικὸν» σύστημα ἔχει μακρὰν παράδοσιν εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν ἀγγειογραφίαν τῶν μεσοελλαδικῶν χρόνων. Τὴν πρόχουν Ξ-178 δυνάμεθα νὰ παραβάλωμεν πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 580 πρόχουν ἐκ τοῦ τάφου XVIII τῆς Προσύμνης[1], εἰς τὴν διακόσμησιν τῆς ὁποίας ἐγένετο χρῆσις καὶ στιγμῶν. Ἡ μεταξὺ τῶν δακτυλίων διαγράμμισις τοῦ Υ-237 ἀποδεικνύει ὅτι χρονολογικῶς τὸ ἀγγεῖον τοῦτο εἶναι νεώτερον τοῦ Ξ-178. Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν Ν-158 παρέχει ἕτερον δεῖγμα μετοπικῆς διατάξεως καὶ προσθέτει τὸ στοιχεῖον τοῦ ὁλοβάφου κύκλου, τῆς διαγραμμίσεως τῶν κατακορύφων διαχωριστικῶν ταινιῶν διὰ «ψαροκοκκάλου» καὶ τῆς διακρίσεως τῆς διακοσμήσεως εἰς δύο ὄψεις, εἰς τὴν προσθίαν καὶ τὴν ὀπισθίαν (πίν. 239). Τὴν διάκρισιν ταύτην, ἡ ὁποία ἀσφαλῶς χαρακτηρίζει νεωτέρους χρόνους, χρησιμοποιεῖ καὶ ὁ τεχνίτης τοῦ πιθοσχήμου στάμνου Λ-116 μὲ τὰ ἀντωπὰ πτηνά, μολονότι δὲν διακρίνει τὰς ὄψεις εἰς μετόπας (πίν. 113, 243).

3. Εἰς τὴν τρίτην ὁμάδα ἀνήκουν ἀγγεῖα τὰ ὁποῖα φέρουν σύνθετον διακόσμησιν, εἰς τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖται συγχρόνως ἡ κατὰ ζώνας καὶ ἡ μετοπικὴ διάταξις· παραδείγματα εἶναι τὰ ἀγγεῖα Β-15 καὶ Λ-118. Καὶ τὸ μὲν Β-15 ἔχει τὴν μετοπικὴν διάταξιν εἰς τὴν κατωτάτην περὶ τὴν κοιλίαν ζώνην, ἐνῷ εἰς τὸν ὦμον παρουσιάζει ὡραίαν ἐκ σπειρῶν συνεχῆ διάταξιν, τὸ δὲ Λ-118 ἐναλλὰξ χρῆσιν τῆς μετοπικῆς καὶ τῆς συνεχοῦς ὁριζοντίας διατάξεως. Κοινὸν στοιχεῖον καὶ τῶν δύο εἶναι αἱ ὑπὸ λεπτῶν δακτυλίων περιγραφόμεναι ἐπάλληλοι πλατεῖαι ταινίαι, τὰ διάκενα τῶν ὁποίων πληροῦνται ὑπὸ ἁλύσεως συνεχομένων ρόμβων καὶ ὁ σχετικὸς πολλαπλασιασμὸς τῶν διακοσμητικῶν στοιχείων (πίν. 114 β, 236). Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἶναι νεώτερα καὶ εὑρίσκουν παράλληλα εἰς δείγματα τοῦ β' ἡμίσεος τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς π.χ. τὸ μετοπικὸν σύστημα, αἱ πλατεῖαι ταινίαι μὲ διάκενα πληρούμενα ὑπὸ ἁλύσεως συνεχομένων ρόμβων, αἱ ἀγκυλωταί, δίκην βελῶν, γραμμαί, ἡ διαγράμμισις τῆς ράχεως τῆς λαβῆς περιλαμβάνονται εἰς τὴν διακόσμησιν τοῦ μετὰ προχοῆς ἀγγείου ὑπ' ἀρ. 1 ἐκ τοῦ τάφου Ι τῆς Προσύμνης[2]. Τὸ παραπληρωματικὸν κόσμημα εἰς σχῆμα «χ» ὁριζοντίως τεθειμένον τοῦ Λ-118 καὶ αἱ ἀγκιστροειδεῖς ψευδοσπεῖραι αἱ ἐκφυόμεναι ἀπὸ τὸν

1. Prosymna II, σ. 161, εἰκ. 648.
2. Αὐτόθι σ. 160, εἰκ. 643.

δακτύλιον τοῦ ὤμου τοῦ ἀγγείου Β-15 εὑρίσκουν ἀκριβῆ παράλληλα εἰς τὴν διακόσμησιν τῶν εὐρυστόμων πρόχων ὑπ' ἀριθμὸν 567 καὶ 569 τῆς Προσύμνης[1].

Τὸ σχῆμα καὶ αἱ συνεχόμεναι σπεῖραι τοῦ Β-15 ἐπιβάλλουν τὴν παραβολήν του πρὸς τὸ Ι-104, τὰ ὑπόλοιπα ὅμως διακοσμητικὰ στοιχεῖα ἀποδεικνύουν ὅτι εἶναι χρονολογικῶς νεώτερον ἐκείνου. Τὸ ἐπὶ τῶν λαβῶν του σπειροειδὲς ἐκ στροβίλων στοιχεῖον ἐνθυμίζει τὸ ἐπὶ τοῦ Ξ-182 παρεμφερὲς κόσμημα, ἐνῷ ὁ μετὰ στιγμῶν κύκλος τῶν μετοπῶν τοι ἐνθυμίζει τὸ ἐπὶ ἐρυθροῦ πεδίου στοιχεῖον τῆς προχοΐσκης Α-6. Χρονολογικῶς τὸ Β-15 εἶναι νεώτερον τοῦ Ι-104, τοῦ Ξ-182 καὶ τοῦ Α-6, ἀρχαιότερον ὅμως τοῦ Λ-118. Ἴσως θὰ πρέπει νὰ ἐπαναληφθῇ ὅτι ἡ διαγράμμισις τῶν διακένων δακτυλίων καὶ ταινιῶν ἢ ἡ πλήρωσίς των ἀπὸ ἀλύσεις ρόμβων ἀποτελεῖ νεώτερον διακοσμητικὸν τρόπον, χρησιμοποιεῖται δὲ εἰς τὴν γραφὴν ἀγγείων καὶ τῆς τάξεως Α καὶ τῆς τάξεως Β.

Ἡ διακόσμησις τῶν ἐπιφανειῶν τῶν ταινιοσχήμων λαβῶν τῶν ἀγγείων εἶναι συνήθης καὶ χαρακτηριστική. Ἡ διακόσμησις αὕτη συνήθως ἀποτελεῖται ἐξ ὁμάδων παραλλήλων ὁριζοντίων γραμμῶν ἢ καὶ ὁμάδων ὁριζοντίων καὶ λοξῶς διατεθειμένων παραλλήλων γραμμῶν. Σπανιώτερον προστίθενται στρόβιλοι καί, εἰς μίαν περίπτωσιν (Β-15), ἀγκυλωτὰ στοιχεῖα ἐξαρτώμενα ἀπὸ τόξου (πίν. 242).

Εἰς τὴν τάξιν Α δύνανται νὰ ἀναχθῶσι 30 ἐν ὅλῳ ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα ἐκοσμήθησαν μὲ στοιχεῖα καὶ κατὰ τρόπον ἐν χρήσει εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς Κυκλάδας ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ξένον ὅμως πρὸς τὴν μινωικὴν ἀγγειογραφίαν. Τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ συνεχίζουν τὴν μεσοελλαδικὴν ἠπειρωτικὴν παράδοσιν.

Εἰς τὴν τάξιν ὅμως Α ὑπάγεται μία ὁμὰς ἐκ τεσσάρων ἀγγείων ἰδιορρύθμου διακοσμήσεως, τὰ ἀγγεῖα Ι-96, Ξ-183, Γ-42 καὶ Α-3 (πίν. 95β, 158α κλπ.). Τὰ δύο τρίτα περίπου τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀγγείων αὐτῶν ἐκαλύφθησαν ὑπὸ μελανοῦ χρώματος, ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἐγράφησαν διὰ λευκοῦ τὰ διακοσμητικὰ στοιχεῖα. Τὰ εἰς τὸ Ι-96 γραφέντα στοιχεῖα εἶναι σπεῖραι καὶ ταινίαι, τὰ εἰς τὸ Ξ-183 ἐκτὸς τῶν σπειρῶν, ταινιῶν ἢ δακτυλίων, περιλαμβάνουν καὶ διαγράμμισιν ἐκ παραλλήλων λοξῶν γραμμῶν, τὰ εἰς τὸ Γ-42 στοιχεῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ σπείρας, ὁμοκέντρους κύκλους καὶ δακτυλίους. Εἰς τὸ Ι-96 ἐγράφησαν διὰ σκοτεινοῦ ἐρυθροῦ χρώματος δακτύλιοι μεταξὺ τῶν ἐκ λευκοῦ ὁμοίων δακτυλίων. Εἰς τὰ Ξ-183 καὶ Γ-42 τὸ σκοτεινὸν ἐρυθρὸν χρῶμα ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν γραφὴν ὄχι μόνον δακτυλίων ἀλλὰ καὶ συμπληρωματικῶν λεπτομερειῶν τῶν ἄλλων διακοσμητικῶν στοιχείων. Ὡς ἐκ τοῦ σχήματός του, τὸ Γ-42 φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ νεώτερον τῶν τριῶν δειγμάτων. Τὸ ἀγγεῖον Α-3 παρουσιάζει ἴδιον ἐνδιαφέρον καὶ ποικιλωτέραν διακόσμησιν, εἰς τὴν γραφὴν τῆς ὁποίας ἐκτὸς τοῦ λευκοῦ ἐχρησιμοποιήθη, ὡς συμπληρωματικόν, καὶ σκοτεινὸν ἐρυθρὸν χρῶμα. Ἡ ποικίλη τοῦ ἀγγείου τούτου διακόσμησις εὑρίσκει, ὡς εἴδομεν, παράλληλον εἰς τὴν διακόσμησιν ἀγγείου ἐκ τῆς οἰκίας Β τῆς κάτω πόλεως τῆς Ἀσίνης, τὸ ὁποῖον ὁ Persson ἔθεσεν εἰς τὴν μεσοελλαδικὴν ΙΙΙ περίοδον. Τὸ ἀγγεῖον ὅμως τῆς Ἀσίνης φαίνεται περισσότερον ἐξειλιγμένον· ὁ κορμός του εἶναι ραδινώτερος, ὁ λαιμὸς ὑψηλότερος,

1. Prosymna II, σ. 161, εἰκ. 648.

ἡ πρὸς τὸ χεῖλος καμπύλη ἁρμονικωτέρα. Πρὸς τούτοις ἡ ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ Α-3 σύνθεσις εἶναι περισσότερον δυναμικὴ καὶ πηγαία[1].

Ἡ ὁμὰς αὕτη τῶν τεσσάρων ἀγγείων ἀποδεικνύει μινωικὴν ἐπίδρασιν καὶ προέλευσιν ἐκ τοῦ ΜΜ ΙΙΙ ρυθμοῦ διακοσμήσεως διὰ λευκοῦ ἐπὶ σκοτεινοῦ πεδίου. Ἐπείσακτος ἐκ Μήλου ἴσως φαίνεται ὅτι εἶναι καὶ ἡ προχοΐσκη Α-6, ἡ ὁποία βεβαίως ἀνῆκε εἰς τὴν τάξιν τῶν red faced ware τῆς Φυλακωπῆς[2].

Τάξις Β

Εἰς ταύτην ἀνήκουν ἀγγεῖα, ἡ διακόσμησις τῶν ὁποίων δὲν περιορίζεται εἰς τὸ ἄνω τμῆμα τοῦ κορμοῦ, ἀλλὰ συνεχίζεται καὶ μέχρι τῆς βάσεώς των. Κατὰ κανόνα περὶ τὴν βάσιν των ἐγράφησαν δακτύλιοι. Πολλὰ τῶν ἀγγείων τῆς τάξεως ἐκοσμήθησαν μὲ τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἐπραγματεύθημεν ἤδη καὶ τὰ ὁποῖα διετέθησαν εἰς στενὰς ἢ εὐρείας ζώνας ὁριζομένας ὑπὸ ταινιῶν. Εἰς τὰ ποτήρια τύπου Βαφειοῦ πρὸς τούτοις χρησιμοποιεῖται πλαστικὸς ἀντὶ γραπτοῦ δακτύλιος κατὰ τὸ μέσον περίπου τοῦ ὕψους των, ὁ ὁποῖος ὑποδεικνύει τὴν ἐκ μεταλλικῶν προτύπων ἐξέλιξιν τοῦ σχήματος. Οἱ πλαστικοὶ καὶ οἱ γραπτοὶ δακτύλιοι τῶν ποτηρίων διακρίνουσι τὴν ἐπιφάνειάν των εἰς δύο διάφορα ὁριζόντια πεδία, τὰ ὁποῖα κοσμοῦνται διαφοροτρόπως· συνήθως τὰ πεδία αὐτὰ πληροῦνται ὑπὸ παραλλήλων γραμμῶν, ὑπὸ μηνοειδῶν στοιχείων, ἀκόμη δὲ καὶ ὑπὸ στολιδώσεων.

Εἰς τὰ δύο παραδείγματα Ζ-86 καὶ Ι-107 (πίν. 89α, 98δ) αἱ ὁριζόντιαι ζῶναι διακόπτονται ὑπὸ καθέτων πρὸς τὴν βάσιν γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι οὕτω διαιροῦν τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ἀγγείων εἰς δύο διάφορα κάθετα πρὸς τὴν βάσιν πεδία, ἐν τῶν ὁποίων περιλαμβάνει ὁριζοντίας ζώνας μὲ τὴν κυρίαν διακόσμησιν καὶ τὸ ἕτερον, διακοπτόμενον ὑπὸ τῆς λαβῆς, φέρει δευτερεύουσαν διακόσμησιν ἀποτελουμένην ὑπὸ παραλλήλων λοξῶν γραμμῶν ἐκφυομένων ἀπὸ τὰς καθέτους πρὸς τὴν βάσιν. Καὶ εἰς μὲν τὸ Ι-107 αἱ κάθετοι πρὸς τὴν βάσιν γραμμαὶ ἐγράφησαν ἔναντι περίπου τῆς λαβῆς καὶ οὕτω ἡ διακόσμησις καλύπτει τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς λαβῆς τμῆμα τῆς ἐπιφανείας, ἐνῷ εἰς τὸ Ζ-86 κάθετοι γραμμαὶ ἐτέθησαν ἑκατέρωθεν τῆς λαβῆς, οὕτως ὥστε ἡ κυρία διακόσμησις καταλαμβάνει τὴν ἔναντι τῆς λαβῆς ἐπιφάνειαν (πίν. 89α, 98δ). Παραπλησίαν πρὸς τὴν τοῦ Ι-107 διάταξιν διακοσμήσεως εὑρίσκομεν εἰς τὰ ἐκ Φυλακωπῆς ποτήρια, τὰ ὁποῖα ὁ Edgar ἀπεκάλεσε «panelled cups». Τὰ διακοσμητικὰ ὅμως στοιχεῖα τῶν ποτηρίων τῆς Φυλακωπῆς εἶναι φυτικά, ἐνῷ τὰ τῶν Μυκηνῶν περιορίζονται εἰς γραμμικά[3]. Ἡ ὁμοιότης αὕτη τῆς διατάξεως ἴσως ὑποδεικνύει τὴν κατεύθυνσιν, ἐκ τῆς ὁποίας ἡ τάσις τῆς διακοσμήσεως τῶν ποτηρίων εἰσήχθη εἰς τὰς Μυκήνας. Ἡ πρὸς συμμετρίαν καὶ τάξιν ροπὴ τῶν τεχνιτῶν τῆς μεσοελλαδικῆς ἠπειρωτικῆς ἀγγειογραφίας μετέβαλε τὴν μονόπλευρον διάταξιν τοῦ ποτηρίου Ι-107, τοῦ κυκλαδικοῦ

1. Οἱ ἐπ' αὐτοῦ ρόδακες ἐνθυμίζουν τὸν ρόδακα τῆς εἰκόνος 440a τοῦ Evans (PM I, σ. 599) καὶ τὰ ἄνθη τοῦ κρόκου ἐνθυμίζουν τὰ coiled sprays ἐκ τοῦ τάφου IV τῶν Μυκηνῶν καὶ τὰ εἰς τὸ ΜΥΚ. ΤΗ. πίν. VI δημοσιευόμενα πολύχρωμα στοιχεῖα.

2. Phylakopi, σ. 117, εἰκ. 90.

3. Αὐτόθι σ. 115.

δηλαδὴ τύπου, εἰς τὴν κεντρικὴν τοῦ Ζ-86. Ἡ ἐξέλιξις αὐτὴ τῆς διακοσμήσεως ὑποδεικνύει ὅτι χρονολογικῶς τὸ ποτήριον Ζ-86 εἶναι νεώτερον τοῦ Ι-107. Ἀργότερον ἀκόμη αἱ δύο ζῶναι τῆς ἐπιφανείας τῶν ποτηρίων, αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦνται ὑπὸ τοῦ πλαστικοῦ ἢ τοῦ γραπτοῦ δακτυλίου των, πληροῦνται ὑπὸ παραλλήλων γραμμῶν καὶ στολιδώσεων καὶ αἱ κάθετοι πρὸς τὴν βάσιν γραμμαὶ δὲν ἐπαναλαμβάνονται. Τοῦτο βεβαίως ὑποδεικνύει ὅτι τὸ ποτήριον Γ-54 ἢ τὸ κύπελλον Γ-55 χρονολογικῶς εἶναι νεώτερα τῶν Ζ-86 καὶ Ι-107.

Οἱ ἐπὶ βάσεων μόνωτοι κύαθοι ἀκολουθοῦν τὴν περιγραφεῖσαν διάταξιν τῆς διακοσμήσεως τῶν ποτηρίων Ι-107 καὶ Ζ-86. Τὰ ποτήρια Γ-59, Γ-60 καὶ Γ-80, δύο κάπως διαφόρων τύπων, παρουσιάζουν τὴν κυρίαν διακόσμησιν ἔναντι τῆς λαβῆς καὶ τὴν δευτερεύουσαν ἑκατέρωθεν ταύτης, ἀντὶ ὅμως τῶν ὀφιοειδῶν γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζουν τὴν διακόσμησιν τῶν ποτηρίων, ἐγράφησαν σειραὶ αἰχμῶν βελῶν καὶ ἀγκυλωτῶν γραμμῶν ἢ «πτίλων». Εἰς τὸ κύπελλον Λ-119 αἱ σειραὶ αὐταὶ τῶν πτίλων, γραφεῖσαι κατ' ἐναλλασσομένας ὁμάδας δι' ἐρυθροῦ καὶ μελανοῦ χρώματος, καλύπτουν ὁλόκληρον τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀγγείου, ἀλλὰ κατὰ τὴν λαβὴν τερματίζονται πρὸ δύο καθέτων πρὸς τὴν βάσιν γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι ἐτέθησαν πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς λαβῆς δηλοῦσαι τὴν ἀφετηρίαν τῆς διακοσμήσεως. Ὑπὸ τὴν λαβὴν καὶ διὰ νὰ πληρωθῇ τὸ ὑπ' αὐτὴν κενόν, ἐγράφη ἀκόμη κατακόρυφος ἄλυσις ψευδοσπειρῶν ἀπολήγουσα εἰς θύσανον. Εἰς τὸ ποτήριον Γ-58 καὶ τὸ κύπελλον Λ-120 ὁ τεχνίτης ἐπανέρχεται εἰς τὴν διάταξιν τῆς συνεχοῦς ἀδιαιρέτου ὁριζοντίας ζώνης. Εἰς τὸ κύπελλον Γ-55, μὲ τὴν στολιδωτὴν καὶ ἐκ φύλλων εἰς τὸ χεῖλος διακόσμησιν, ἔχομεν καθαρὸν δεῖγμα μινωικῆς ἐπιδράσεως. Ἀλλὰ ἡ διακόσμησις ὅλων τῶν ποτηρίων καὶ τῶν κυάθων ὑποδεικνύει ξενικὴν ἐπίδρασιν.

Φυτικὰ στοιχεῖα χαρακτηρίζουν τὴν διακόσμησιν τῆς Β τάξεως. Ὁ πιθόσχημος στάμνος Β-14 (πίν. 241) κοσμεῖται ὑπὸ φύλλων κισσοῦ εἰς τὸ ἄκρον ἁπλοῦ κυματιζομένου μίσχου ἐκφυομένου ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, ὑπὸ κλάδου διοσάνθου (;) καὶ πλατέων φύλλων διαγωνίως πρὸς τὴν ζώνην γεγραμμένων. Ἡ διακόσμησις αὕτη, ἡ ὁποία καλύπτει μίαν κυρίαν περὶ τὴν κοιλίαν τοῦ ἀγγείου ζώνην, βεβαίως ἀντιπροσωπεύει τὸν ὥριμον ρυθμὸν χλωρίδος, μινωικῆς προελεύσεως (πίν. 241). Ἐκ τῶν φυτικῶν αὐτῶν στοιχείων, τὸ τοῦ κισσοῦ ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς ἄλλα ἐκ τοῦ Κύκλου πιθόσχημα ἀγγεῖα. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρόχουν Ν-165 καὶ πάλιν ὁ κισσὸς φύεται ἀπὸ τοῦ ἐδάφους (πίν. 143α, β), ἐνῷ εἰς τοὺς στάμνους Δ-65 καὶ Ν-170 (πίν. 65δ, 241) βραχεῖς μίσχοι ἀρχίζουν ἀπὸ τὸν δακτύλιον τῆς ζώνης καὶ διατίθενται κατὰ τρόπον πλάγιον, τεχνητὸν καὶ οὐχὶ κατὰ φύσιν, οὕτως ὥστε νὰ πληροῦν ὁριζοντίαν ζώνην. Προφανῶς τὸ φυτικὸν τοῦτο στοιχεῖον τοῦ κισσοῦ ἐξελίσσεται εἰς τὴν δημιουργίαν φυτικῆς ἁλύσεως, δι' ἧς πληροῦνται ὁριζόντιαι ζῶναι.

Τοιαύτην φυτικὴν ἅλυσιν σχηματισθεῖσαν ἐκ φύλλων καὶ ἀνθέων φοίνικος ἔχομεν εἰς τὴν διακοσμουμένην ζώνην τοῦ πιθοσχήμου στάμνου Ν-169 (πίν. 241), ἐνῷ εἰς τὴν τοῦ πιθοσχήμου στάμνου Ν-168 ἐπαναλαμβάνεται ἡ χρῆσις πλατέων φύλλων καὶ ἀνθέων ἀνεμιζομένων εἰς τὸ ἄκρον ἁπλοῦ ἢ τριπλοῦ μίσχου καὶ ἐκφυομένων ἀπὸ τῶν δακτυλίων τῶν ὁριζόντων τὴν διακοσμουμένην ζώνην (πίν. 241)· τὸ πλατύφυλλον τοῦτο

στοιχεῖον δὲν ἐχρησιμοποιήθη ἀλλαχοῦ. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι γεωμετρικὰ στοιχεῖα, μηνοειδῆ παράλληλα σχήματα καὶ σπειροειδῆ, ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὴν πλήρωσιν ἢ διακόσμησιν ζωνῶν δευτερευούσης σημασίας εἰς τοὺς πιθοσχήμους στάμνους Β-14 καὶ Ν-169. Ἡ ὅλη ἐντύπωσις τῆς διακοσμήσεως τῶν τριῶν πιθοσχήμων στάμνων Β-14, Ν-168 καὶ Ν-169 εἶναι ζωηρὰ καὶ χαρίεσσα καὶ παρουσιάζει τὴν αὐτὴν ἀμέλειαν εἰς τὴν γραφὴν τῶν δακτυλίων περὶ τὸν πυθμένα. Ἡ διακόσμησίς των καὶ τὸ σχῆμά των μὲ τὰς τοξοειδεῖς λαβὰς ἐπιτρέπει τὴν ἀπόδοσίν των εἰς ἕνα τεχνίτην, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι ἦτο ξένος καὶ οὐχὶ ἐντόπιος, ἴσως ἐπείσακτος ἐκ Κρήτης. Ἡ διακόσμησις τοῦ στάμνου Ν-170 καὶ τοῦ Δ-65, ἡ ἀποτελουμένη ἀπὸ μίαν ἁπλουστέραν διάταξιν φύλλων κισσοῦ καὶ ἡ περιλαμβάνουσα ὀλιγωτέρους δακτυλίους, ἴσως εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδοθῇ εἰς ἐντόπιον τεχνίτην, ἐργαζόμενον ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ τὴν καθοδήγησιν τοῦ τεχνίτου τῶν ἀγγείων Β-14, Ν-168 καὶ Ν-169· ἀκόμη καὶ ἡ διακόσμησις τοῦ Δ-65 δύναται νὰ ἀποδοθῇ εἰς τεχνίτην, ἀκολουθοῦντα μίαν δημιουργηθεῖσαν παράδοσιν.

Τὸ φυτικὸν στοιχεῖον τοῦ φοίνικος ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν πλήρωσιν τῆς κυρίας διακοσμητικῆς ζώνης τοῦ στάμνου Λ-117, ἀλλὰ κατὰ διάφορον τρόπον· τὸ στοιχεῖον καθέτως γεγραμμένον ἐπαναλαμβάνεται εἰς ὁριζοντίαν συνέχειαν (πίν. 241). Προφανῶς ἡ τοιαύτη διευθέτησις τοῦ στοιχείου εἶναι νεωτέρα, τοῦτο δ' ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ σχήματος τοῦ στάμνου. Φοῖνιξ, μὲ κλάδους ἐκτεινομένους πρὸς τὰ πλάγια καὶ κωνικὴν κορωνίδα, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ κισσοῦ, ἀποτελεῖ τὸ κεντρικὸν διακοσμητικὸν στοιχεῖον τῆς προσθίας καὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τῆς πρόχου Γ-29. Χωρὶς νὰ εἶναι διηρημένη ἡ ἐπιφάνεια τῆς πρόχου εἰς μετόπας, παρουσιάζει δύο πεδία κεκοσμημένα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Τὸ στοιχεῖον τοῦ φοίνικος, κοινὸν εἰς τὴν μινωικὴν ἀγγειογραφίαν, ἀπαντᾷ εἰς ἀγγεῖα τῆς Θήρας. Νεώτερόν πως δεῖγμα χρήσεώς του ἔχομεν εἰς ὡραιότατον ἀμφορέα ἐκ Θήρας[1]. Ἀξιοσημείωτον ὅμως εἶναι ὅτι ἡ φυτικὴ διακόσμησις τῶν ἀγγείων τοῦ Κύκλου Β ἐγράφη δι' ἀμαυροῦ χρώματος.

Ἐπίσης νεωτέρα εἶναι καὶ ἡ διάταξις ἁλύσεως κλάδων ἐλαίας ἢ μύρτου, τὴν ὁποίαν εὑρίσκομεν εἰς τὴν κυρίαν ζώνην τοῦ ἀμφορέως Γ-36 (πίν. 241). Δυστυχῶς ἡ διακόσμησις τοῦ ἀγγείου τούτου δὲν εἶναι τόσον σαφής, διότι δὲν διεσώθη πλήρως. Φύλλα ἐλαίας ἢ μύρτου ἐλευθέρως γεγραμμένα εἰς διπλῆν ἢ καὶ εἰς ἁπλῆν σειρὰν χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν πλήρωσιν στενῶν ὁριζοντίων δευτερευουσῶν ζωνῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν κυρίων ζωνῶν ἀσκῶν (Μ-154). Ἡ ἐκ φύλλων καὶ κλάδων διακόσμησις ἐνθυμίζει τὴν ἐπὶ τοῦ ἀσκοῦ τῆς Φυλακωπῆς ἐκ φύλλων καὶ ταινιῶν σύνθεσιν[2], ἐνῷ ἡ μοναδικὴ εἰς τὴν ἀγγειογραφίαν τοῦ Κύκλου Β μετὰ ἀνθέων κρόκου παράστασις τοῦ ἀσκοῦ Μ-146 (πίν. 242) ἀντανακλᾷ τὴν λαμπρὰν τῶν κρόκων γραφὴν μὲ μελανὸν καὶ ἐρυθρὸν χρῶμα ἐπὶ Μηλιακῶν πρόχων[3].

Πτηνὰ (πίν. 243) ἀποτελοῦν ἕτερον διακοσμητικὸν εἰκονιστικὸν στοιχεῖον προφανῶς εἰσαχθὲν ἐκ τῶν Κυκλάδων. Χαρακτηριστικῶς παραστάσεις πτηνῶν εὑρίσκομεν εἰς

1. Thera II, σ. 38, εἰκ. 23.
2. Phylakopi, σ. 136, εἰκ. 108.
3. Αὐτόθι σ. 126 καὶ 127, εἰκ. 96-97 καὶ πίν. XXIII.

ραμφοστόμους πρόχους τύπου γνωστοῦ ἐκ τῆς Μήλου. Ἐπὶ τῆς πρόχου Ν-165 ἐγράφησαν ἐν περιγράμματι ἱπτάμενα πτηνὰ κατὰ τρόπον γνωστὸν ἐκ τῆς διακοσμήσεως τῶν λεγομένων panelled cups τῆς Φυλακωπῆς[1]. Ἡ δεξιοτεχνία τοῦ ἀγγειογράφου καταφαίνεται ἐκ τῶν ἐλευθέρων καμπύλων γραμμῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐδηλώθησαν τὰ περιγράμματα τοῦ σώματος, τῶν πτερύγων καὶ τῆς οὐρᾶς. Ἡ τάσις ἢ ἡ κάμψις τῆς πτέρυγος δίδει τὴν ἐντύπωσιν πτήσεως ἢ προσγειώσεως. Αἱ πτέρυγες τῶν πτηνῶν τῆς πρόχου Ν-165 ἐγράφησαν κατὰ μοναδικὸν τρόπον. Συνήθως ἡ ἄνω πλευρὰ τῆς πτέρυγος γράφεται διὰ συνεχοῦς γραμμῆς, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξαρτῶνται καθέτως πρὸς αὐτὴν βαίνουσαι παράλληλοι γραμμαί[2]. Εἰς τὴν πρόχουν Ν-165 αἱ πτέρυγες ἐγράφησαν εἰς σχῆμα παραλληλογράμμου, τὸ ἄνοιγμα τοῦ ὁποίου ποικίλλεται ὑπὸ ὁμάδων διπλῶν καμπύλων γραμμῶν τεθεισῶν καθέτως πρὸς τὰς τοῦ περιγράμματος. Ἄνωθεν τῶν πτηνῶν ἐγράφη περίεργον παραπληρωματικὸν στοιχεῖον, ὁμοιάζον πρὸς κεφαλὴν ἰχθύος μὲ ἀνοικτὸν στόμα, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸν φυλλόσχημον θύσανον ποτηρίου ἐκ Φυλακωπῆς[3]. Μεταξὺ τῶν πτηνῶν ἐγράφησαν ὁμάδες φύλλων κισσοῦ εἰς τὸ ἄκρον λεπτῶν μίσχων. Καὶ εἰς τὸ ἐκ Φυλακωπῆς ποτήριον διακρίνονται φυτικὰ σχήματα μεταξὺ τῶν πτηνῶν, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν δύνανται νὰ παραβληθοῦν, ὡς πρὸς τὴν φυσικότητα τῆς παραστάσεως, πρὸς τὸν κισσὸν τὸν γραφέντα εἰς τὴν πρόχουν Ν-165. Ἀποδεδειγμένως ὁ ἀγγειογράφος τῆς πρόχου Ν-165 ἦτο ἐμπειρότατος εἰς διακοσμητικὴν παράδοσιν διάφορον τῆς ἠπειρωτικῆς, εἶναι δὲ πιθανὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν κυκλαδικὴν σχολήν. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ὁ πηλὸς τῆς πρόχου Ν-165 δὲν περιέχει τρίμματα χαλαζίου, τὰ ὁποῖα φαίνεται ὅτι χαρακτηρίζουν τὸν ἐντόπιον πηλὸν τῶν Μυκηνῶν.

Ἡ πρόχους Γ-27 φέρει παράστασιν ἱπταμένων χελιδόνων γραφεῖσαν κατὰ τρόπον διάφορον τοῦ χρησιμοποιηθέντος εἰς τὴν γραφὴν τῶν πτηνῶν τῆς πρόχου Ν-165, ὁμοιάζοντα ὅμως πρὸς τὸν χαρακτηρίζοντα τὰ Θηραϊκὰ ἀγγεῖα. Διὰ τοῦτο καὶ ἀπεδόθη εἰς τὸν «ἀγγειογράφον τῶν χελιδόνων» τῆς κυκλαδικῆς σχολῆς τῆς Θήρας[4]. Εἰς τὴν σχολὴν ἐκείνην ἀνήκει καὶ ὁ ἀγγειογράφος τοῦ ὀστράκου τῆς Φυλακωπῆς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου διεσώθη παράστασις ἱπταμένης χελιδόνος[5]. Νομίζω ὅτι καὶ τὰ Θηραϊκὰ δείγματα παρουσιάζουν διαφορὰς μεταξύ των, αἱ ὁποῖαι τὰ διακρίνουν εἰς ἀρχαϊκώτερα καὶ εἰς περισσότερον ἐξειλιγμένα καὶ ὑποδεικνύουν διάφορα στάδια εἰς τὴν τεχνικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ «ἀγγειογράφου τῶν χελιδόνων». Οὕτω ἡ πολύχρωμος διακόσμησις τῆς πρόχου τοῦ πίνακος Α, Thera II, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς δεῖγμα τῆς ἀκμῆς

1. Ἡ παράστασις ἐπὶ τῆς πρόχου Ν-165 εἶναι κατὰ πολὺ τελειοτέρα τῶν παραστάσεων ἐπὶ τῶν ἀγγείων τῆς Φυλακωπῆς. Ἓν τῶν πτηνῶν τῆς Φυλακωπῆς, πίν. XVI ἀρ. 20, ἐγράφη μὲ πτέρυγας ἀνοικτάς, πτέρυγας πτηνοῦ ἱπταμένου, ἀλλ' οἱ πόδες τοῦ πτηνοῦ ἐκείνου πατοῦν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους στερρῶς καὶ χαρακτηρίζουν πτηνὸν βαδίζον. Τοῦτο ἀπεφεύχθη εἰς τὴν παράστασιν τοῦ ποτηρίου τῆς Φυλακωπῆς, πίν. XVI ἀρ. 4, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ πτηνὸν φαίνεται ἱπτάμενον ἄνωθεν φυτικῆς βλαστήσεως ἢ κατερχόμενον εἰς αὐτήν. Ὅρα καὶ CHR. ZERVOS, L'art des Cyclades, εἰκ. 303, 309. Διὰ τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου ἀγγεῖα ὅρα πίν. 44, 143 καὶ παρένθετον πίνακα Β.

2. Phylakopi, πίν. XVI ἀρ. 4, 20, πίν. XXI ἀρ. 1, 5. Thera II, σ. 44, εἰκ. 30. KARO, σ. 303, εἰκ. 124. Asine, εἰκ. 200 ἀρ. 2, σ. 291. Ὅρα καὶ τὸν στάμνον Κ-109.

3. Phylakopi, πίν. XVI ἀρ. 4.

4. Thera II, πίν. Α καὶ σ. 14, εἰκ. 5, σ. 42-43.

5. Phylakopi, σ. 120, εἰκ. 92.

καὶ τῆς τελευταίας περιόδου τῆς δράσεως τοῦ ἀγγειογράφου ἐκείνου. Τὸ λευκὸν χρῶμα, τὸ τόσον ἀφειδῶς χρησιμοποιηθὲν εἰς τὴν διακόσμησιν τῆς πρόχου τῆς Θήρας, σπανίζει εἰς τὴν πρόχουν τοῦ Κύκλου Β. Τὸ στῆθος τῶν χελιδόνων τῆς πρόχου Γ-27 δὲν καλύπτεται ὑπὸ λευκοῦ, οὐδ' ἐγράφησαν λευκαὶ στιγμαὶ εἰς τὴν μακράν των οὐράν. Σειρὰ στιγμῶν ἐκ λευκοῦ χρώματος ἐτέθη μόνον εἰς τὸν περὶ τὸν λαιμὸν τῆς πρόχου Γ-27 δακτύλιον. Τὰ διαχωρίζοντα τὰς χελιδόνας της ἀγκυροειδῆ σχήματα δὲν φέρουν ἐπίθετον ἐκ λευκοῦ χρώματος διάνθισιν, ἐνῷ αἱ κυματοειδεῖς γραμμαὶ αἱ γραφεῖσαι μεταξὺ τῶν πτηνῶν τῆς πολυχρώμου Θηραϊκῆς πρόχου καλύπτονται ὑπὸ λευκῶν στιγμῶν. Τὸ ὅλον σχέδιον τῆς διακοσμήσεως τῆς πρόχου τῆς Θήρας φαίνεται βεβαρημένον καὶ ἡ τάσις πρὸς πολυχρωμίαν εἶναι καταφανής. Πρὸς τούτοις τὰ ἀγγεῖα τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν μὲ τὸ Θηραϊκὸν δεῖγμα ἀνάγονται εἰς χρόνους μεταγενεστέρους ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκουν τὰ μετὰ τῶν πρόχων Ν-165 καὶ Γ-27 εὑρεθέντα ἀγγεῖα τοῦ Κύκλου Β[1].

Τὰ μεταξὺ τῶν χελιδόνων τῆς πρόχου Γ-27 ἀγκυροειδῆ στοιχεῖα εὑρίσκουν ἀκριβῆ παράλληλα εἰς τὰ διακοσμητικὰ στοιχεῖα τοῦ πολυχρώμου στάμνου ὑπ' ἀριθμὸν 380 τοῦ τάφου XXVI τῆς Προσύμνης[2]. Πολύχρωμος διακόσμησις χαρακτηρίζει τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ΜΕ ἐποχῆς, εἰς τοὺς χρόνους δὲ ἐκείνους ἐτέθη ὁ στάμνος τῆς Προσύμνης ὑπὸ τοῦ Blegen.

Προφανῶς ἡ πρόχους Ν-165, ἴσως δὲ καὶ ἡ Γ-27[3], ἐγένοντο εἰς κυκλαδικὸν (μηλιακὸν-θηραϊκὸν) ἐργαστήριον, φαίνεται ὅμως ὅτι ὑποδεικνύουν ἀρχαιότερον στάδιον ἐξελίξεως ἐκείνου, τὸ ὁποῖον εἰκονίζει ἡ ἐκ Θήρας πολύχρωμος πρόχους. Θὰ ἦτο ἴσως δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ πρόχους Γ-27 εἶναι δεῖγμα τῶν πρωίμων χρόνων τῆς δράσεως τοῦ «ἀγγειογράφου τῶν χελιδόνων» τῆς Θήρας καὶ ὅτι μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς μνημειακῆς τέχνης τῶν τοιχογραφιῶν ὁ ἀγγειογράφος ἐκεῖνος προὐχώρησεν εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν μετὰ λευκοῦ χρώματος κεκοσμημένων καὶ δι' ἐρυθρωποῦ διηνθισμένων συνθέσεων χελιδόνων, δελφίνων κλπ. Σημειωτέον ὅτι τὸ ράμφος καὶ ὁ λαιμὸς τῶν χελιδόνων τῆς θηραϊκῆς πρόχου καλύπτονται ὑπὸ ἐρυθρωποῦ χρώματος· δι' ἐρυθροῦ χρώματος ἐκάλυψε τὸν περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς χῶρον τῆς κεφαλῆς τῶν χελιδόνων ὁ ζωγράφος τῆς τοιχογραφίας τῶν κρίνων τῆς Θήρας[4]. Κατὰ ταῦτα ἡ πρόχους Γ-27 τοῦ Κύκλου Β εἶναι δυνατὸν νὰ τεθῇ εἰς χρόνους ἀρχαιοτέρους ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκει ἡ πολύχρωμος τῆς Θήρας πρόχους. Ἀκόμη καὶ τὸ σχῆμα τῆς θηραϊκῆς ἐκείνης πρόχου εἶναι νεώτερον τοῦ τῆς Γ-27.

Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Β δὲν εὑρέθησαν πρόχοι μὲ παράστασιν πτηνῶν, τῶν ὁποίων τὸ σῶμα νὰ καλύπτεται ὑπὸ ὁλοβάφου κύκλου. Κατὰ τὸν Edgar καὶ τὸν Mackenzie αἱ παραστάσεις τῶν μετὰ ὁλοβάφων κύκλων

1. Thera II, πίν. D.

2. Prosymna I, πίν. IV ἔναντι σ. 387. Ὅρα καὶ τὸν παρένθετον πίνακα Α, τὸν φιλοτεχνηθέντα ὑπὸ τῆς Δίδος Ἑλένης Μπέζη.

3. Μικρὰ ἀμφιβολία δικαιολογεῖται ἀπὸ τὴν ὕπαρξιν τριμμάτων χαλαζίου εἰς τὸν πηλὸν τῆς Γ-27. Δυστυχῶς ἀκόμη ἡ προέλευσις τῶν πηλῶν τῶν ἀγγείων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῇ μετ' ἀσφαλείας, ἂν καὶ πολλὰ πειράματα ἐγένοντο εἰς διάφορα ἐργαστήρια καὶ μερικαὶ λύσεις τοῦ προβλήματος προετάθησαν.

4. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, ΑΑΑ 4, 1971, ἔγχρωμος πίναξ Α, εἰκ. 1.

πτηνῶν ἀποτελοῦν νεωτέραν ἐξέλιξιν τοῦ θέματος καὶ εἶναι νεώτεραι τῶν ἐν περιγράμματι εἰκονιζομένων. Μηλιακαὶ πρόχοι μὲ παράστασιν πτηνῶν μὲ ὁλοβάφους κύκλους, εὑρεθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Evans εἰς τὸ ἱερὸν Θησαυροφυλάκιον τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ, ὑποδεικνύουν τοὺς ὑστέρους ΜΜ ΙΙΙΒ χρόνους ὡς τοὺς χρόνους τῆς κατασκευῆς πρόχων τοῦ τύπου τούτου[1]. Εἰς τὰ δείγματα ἐκεῖνα ὁλόβαφοι κύκλοι ἐγράφησαν καὶ μεταξὺ τῶν πτηνῶν ὡς παραπληρωματικὸν κόσμημα. Πρέπει νὰ τονισθῇ ἰδιαιτέρως ὅτι εἰς τὸν στάμνον Ν-158 καὶ εἰς μετόπας ἐγράφη ὁλόβαφος κύκλος χρώματος ἐρυθροῦ περιβαλλόμενος ὑπὸ μελανοῦ περιγράμματος. Ὁ στάμνος ἐκεῖνος εἶχεν ἀποτεθῇ εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου μὲ τὴν τελευταίαν ταφήν. Τοῦτο βεβαίως ἀποδεικνύει ὅτι ὁ στάμνος Ν-158 κατεσκευάσθη εἰς χρόνους μεταγενεστέρους ἐκείνων τῆς πρόχου Ν-165, ἡ ὁποία ἀνῆκεν εἰς προγενεστέραν ταφήν. Ἀκόμη πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐκ τοῦ τάφου VI τοῦ Κύκλου Α ἔχομεν παράστασιν πτηνοῦ μὲ ὁλόβαφον κύκλον εἰς τὴν κοιλίαν[2], δηλαδὴ παράστασιν χρονολογικῶς νεωτέραν τῆς γραφείσης ἐπὶ τῆς πρόχου Ν-165. Ἀκόμη πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ πτηνὸν τῆς πρόχου τοῦ τάφου VI ἐγράφη μὲ τὰς δύο πτέρυγας ἀνοικτὰς ἐνῷ τὰ μηλιακὰ δείγματα εἰκονίζονται μὲ μίαν μόνον πτέρυγα ἄνωθεν καὶ ὄπισθεν τοῦ σώματός των. Γραφὴν καὶ τῶν δύο πτερύγων ἔχομεν εἰς τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Β δείγματα, πληρεστέραν ὅμως πρὸς τὸ δεῖγμα τοῦ τάφου VI παράστασιν πτερύγων, ἀλλὰ προφανῶς ἀρχαϊκωτέραν, ἔχομεν ἐπὶ τοῦ στάμνου Κ-109. Ἴσως εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ γραφὴ καὶ τῶν δύο πτερύγων κατὰ τὸν τρόπον τὸν συναντώμενον εἰς τὸν στάμνον Κ-109 καὶ εἰς τὸ ἐκ τοῦ τάφου VI ἀγγεῖον ἀποτελεῖ καινοτομίαν εἰσαχθεῖσαν ὑπὸ μυκηναίων ἀγγειογράφων καὶ κατ' ἀκολουθίαν νεωτέραν διακοσμητικὴν λεπτομέρειαν τοῦ θέματος, ὑποδεικνύουσαν ὑστερωτέρους χρόνους διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ στάμνου Κ-109. Ἐπίσης πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι μέχρι τοῦδε δὲν ἐδημοσιεύθησαν ἀγγεῖα ἢ ὄστρακα ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Θήρας, φέροντα πτηνὰ τοῦ μηλιακοῦ τύπου μὲ ὁλοβάφους κύκλους. Ἴσως τοῦτο ὑποδεικνύει ὅτι τὰ μετὰ χελιδόνων ἀγγεῖα εἶναι προϊόντα θηραϊκοῦ ἐργαστηρίου καὶ ὅτι τὰ μετὰ ὁλοβάφων κύκλων διακοσμούμενα ἀγγεῖα χαρακτηρίζουν μηλιακὸν ἐργαστήριον.

Πρέπει ὅμως νὰ προστεθῇ ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ οἱ ἐντόπιοι μυκηναῖοι ἀγγειογράφοι ὑπὸ τὴν κυκλαδικὴν ἐπίδρασιν ἐδημιούργησαν συνθέσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐχρησιμοποιήθησαν πτηνά, εἰς αὐτὰς ὅμως διαφαίνεται ἡ ἠπειρωτικὴ παράδοσις. Ἡ πρόχους Γ-31 εἶναι ἓν δεῖγμα τῆς ἐργασίας των (πίν. 45β). Αὐτὸ τὸ σχῆμά της τὴν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὰ κυκλαδικὰ πρότυπα καὶ τὴν χαρακτηρίζει ὡς προϊὸν τοῦ ἠπειρωτικοῦ ἐντοπίου ἐργαστηρίου. Εἰς τὴν ζώνην τοῦ λαιμοῦ ἐγράφη πτηνὸν πολὺ διάφορον τῶν ἱπταμένων κυκλαδικῶν. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἐγράφησαν τὰ καλύπτοντα τὸ σῶμα τοῦ πτηνοῦ πτίλα ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν χάραξιν τῶν «πτερῶν ἀετοῦ» εἰς τὴν ἐκ χρυσοῦ ἐπένδυσιν τῆς λαβῆς ξίφους ἐκ τοῦ τάφου IV τοῦ Κύκλου Α[3]. Ἡ πρὸς τὰ ἄνω τείνουσα τετράπλευρος πτέρυξ του ἀποδεικνύεται ὡς κακό-

1. EVANS, PM I, σ. 558, εἰκ. 405. KARO, σ. 303, εἰκ. 124. ΜΥΚ. ΤΗ. πίν. Χ.

2. KARO, σ. 303, εἰκ. 124. Διὰ δείγματα ἐκ Θήρας ὅρα Phylakopi, πίν. XXI ἀρ. 1 καὶ ZERVOS, ἔ.ἀ. εἰκ. 306, 308.

3. KARO, πίν. LXXXVII ἀρ. 294.

σχημος ἀπομίμησις τῶν ἐπὶ τῆς πρόχου Ν-165 γραφεισῶν πτερύγων. Ἡ διαγράμμισις τοῦ διακένου τῆς ταινίας καὶ τοῦ πρώτου δακτυλίου εἶναι ἠπειρωτική, αἱ ἀγκυλωταὶ γραμμαί, διὰ τῶν ὁποίων πληροῦνται αἱ μεταξὺ τῶν δακτυλίων ζῶναι καὶ αἱ ὁποῖαι προφανῶς παριστοῦν πτίλα, καὶ αἱ λοξαὶ γραμμαί, αἱ ὁποῖαι περιβάλλουν τὸ κατώτατον τμῆμα τοῦ ἀγγείου καὶ συμβολίζουν πτέρυγας, εἶναι δημιουργήματα ἐντοπίων τεχνιτῶν ἐμπνεομένων ὑπὸ παραδόσεως καλλιεργούσης γραμμικὰ στοιχεῖα διακοσμήσεως, παραδόσεως διαφόρου τῆς κυκλαδικῆς.

Παραστάσεις πτηνῶν ἔχομεν ἀκόμη καὶ ἐπὶ τῶν στάμνων Κ-109 καὶ Ο-200 (πίν. 243). Πλὴν τοῦ πηλοῦ καὶ τοῦ σχήματος, αἱ πλαστικαὶ ταινίαι τοῦ Κ-109 ἀποδεικνύουν τὴν ἑλλαδικήν του πατρότητα. Τὰ μονόχρωμα πτηνά, τὰ ὁποῖα ἐγράφησαν κατ' ἄνισα διαστήματα μὲ τὰς ἀνοικτάς των πτέρυγας, τὰς βαρείας των ἀναλογίας καὶ τὸν ἀσταθῆ βηματισμόν, προξενοῦν μᾶλλον φαιδρὰν ἐντύπωσιν. Τοὐναντίον ἡ ἐντύπωσις τὴν ὁποίαν ἀφήνουν τὰ ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ στάμνου Ο-200 πτηνὰ εἶναι μᾶλλον στυγνή, ἐλαττοῦται δὲ μόνον ἀπὸ τὴν παρεμβολὴν σπείρας μὲ πολλὰς ἕλικας μεταξὺ τῶν πτηνῶν. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κίνησιν ἡ ὁποία διακρίνει τὰς κυκλαδικὰς παραστάσεις, αἱ τῶν Γ-31, Κ-109 καὶ Ο-200 ἔχουν χαρακτῆρα στατικὸν καὶ βαρύν. Ἀκόμη καὶ τὰ ἀντωπὰ πτηνὰ εἰς τὴν ζώνην τοῦ στάμνου Λ-116, παρὰ τὴν ζωτικότητα τὴν ὁποίαν ἐπιδεικνύουν, παρουσιάζουν συμμετρίαν καὶ γραμμικὴν στατικὴν μᾶλλον διάταξιν (πίν. 113). Τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ πρέπει νὰ ἀποδοθοῦν εἰς ἐντοπίους τεχνίτας ἐργαζομένους ὑπὸ κυκλαδικὴν ἐπίδρασιν.

Πολύχρωμος Διακόσμησις

Χαρακτηριστικὰ τῆς πολυχρώμου διακοσμήσεως στοιχεῖα εἶναι ἐπάλληλοι ταινίαι γεγραμμέναι διὰ καστανομελανοῦ χρώματος, τὰ διάκενα τῶν ὁποίων πληροῦνται ὑπὸ σκοτεινοῦ ἐρυθροῦ (Γ-37, Δ-63, Ε-71, Ο-193 κλπ.). Ἡ διάταξις τῆς πολυχρώμου διακοσμήσεως εἶναι ἄλλοτε μὲν καθ' ὁριζοντίας ζώνας, ἄλλοτε δὲ μετοπική (Ε-71). Τὸ σύστημα τοῦτο τῶν διχρώμων ταινιῶν φαίνεται ὅτι ἐξειλίχθη ἐκ τῆς γραφῆς ταινιῶν ἐπαλλήλων, τὰ διάκενα τῶν ὁποίων ἀρχικῶς ἐπληροῦντο ὑπὸ λεπτῶν δακτυλίων ἢ καὶ ὀφιοειδῶν γραμμῶν, βραδύτερον δὲ ὑπὸ διαγραμμίσεως. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ πολύχρωμος τῶν ταινιῶν διακόσμησις εἶναι νεωτέρα τῆς γραμμικῆς ἀμαυροχρώμου ὡς αὕτη παρουσιάζεται εἰς τοὺς πιθοσχήμους στάμνους Ι-98, Α-4 κλπ. Εἰς τοὺς τάφους XXVI καὶ XXV τοῦ νεκροταφείου τῆς Προσύμνης εὑρέθησαν ἀγγεῖα φέροντα τὴν ἁπλῆν αὐτὴν πολύχρωμον διακόσμησιν μὲ ἄλλα τῆς μεταβατικῆς ἴσως ἀπὸ τῆς ΜΕ εἰς τὴν ΥΕ Ι περίοδον[1]. Εἰς τὸν τάφον **Γ** τὸ ἀλάβαστρον Γ-19, ΥΕ Ι χρόνων, εἶχε κατατεθῆ μὲ τὸ λείψανον τῆς τελευταίας ἢ τετάρτης ταφῆς καὶ κατ' ἀκολουθίαν εἰς χρόνους κάπως μεταγενεστέρους τῆς κατασκευῆς τῆς πολυχρώμου πρόχου Γ-18, ἡ ὁποία ἐτέθη εἰς τὸν τάφον μὲ τὴν τρίτην κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ταφήν. Ἀφ' ἑτέρου τὰ ἀγγεῖα Δ-63 καὶ Ο-195 ἀνάγονται εἰς τοὺς πρωίμους χρόνους τῆς ΥΕ Ι περιόδου (πίν. 42, 43α, 85α, 170γ).

Πλὴν τῶν ταινιῶν χρησιμοποιοῦνται καὶ ὁλόβαφοι κύκλοι ἢ δισκάρια (πίν. 127β,2,

1. Prosymna II, σ. 48, εἰκ. 210 καὶ I, σ. 388-392.

Λ1-114). Καὶ τὸ στοιχεῖον αὐτὸ φαίνεται ὅτι εἶναι νεώτερον, ὡς μᾶς γνωρίζουν αἱ μηλιακαὶ πρόχοι μὲ παραστάσεις πτηνῶν, εἰς τὸ σῶμα τῶν ὁποίων ἐγράφη κύκλος ἢ δισκάριον ἐρυθρωποῦ χρώματος. Τὰ δισκάρια τῆς πρόχου Λ1-114 περιβάλλονται ὑπὸ παχείας μελανῆς γραμμῆς, ἡ ὁποία εὑρίσκει παράλληλα εἰς μηλιακὰ ὄστρακα τοῦ μελανοῦ καὶ τοῦ ἐρυθροῦ ρυθμοῦ [1] καὶ εἰς ΥΕ Ι ἀγγεῖα, ὡς τὰ Ο-195, Γ-19, εἰς τὰ ὁποῖα σπεῖραι καὶ κύκλοι περιβάλλονται ὑπὸ μελανῆς ταινίας. Φαίνεται ὅτι τὰ δισκάρια αὐτὰ ἀποδεικνύουν τὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἀγγειογράφων τῶν χρυσῶν ἐλασμάτων τῆς ἐποχῆς, ἴσως δὲ ἐγράφησαν κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἐκτύπων δισκαρίων τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς διακοσμήσεως τῶν χρυσῶν ἐκείνων ἐλασμάτων.

Ἡ ἀνασκόπησις τῆς διακοσμήσεως τῶν ἀγγείων τοῦ Κύκλου Β προάγει εἰς τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα. Ἡ πλειονότης τῶν ἀγγείων αὐτῶν, ἐν οἷς καὶ τὰ ἀρχαιότερα, ἀκολουθεῖ ἠπειρωτικὴν παράδοσιν διάφορον τῆς μινωικῆς· εἰς τὴν ὁμάδα αὐτὴν ἀνήκουν τὰ ἀγγεῖα τῆς τάξεως Α. Μερικὰ τοὐλάχιστον τῆς τάξεως Β, ὡς αἱ ραμφόστομοι μὲ τὰ ἱπτάμενα πτηνὰ καὶ οἱ ἀσκοὶ μὲ τὴν φυτικὴν διακόσμησιν, ἀκολουθοῦν κυκλαδικὴν παράδοσιν. Ἄλλα, τὰ μετὰ μελανοῦ πεδίου καὶ λευκῶν γεωμετρικῶν σχεδίων, φαίνεται ὅτι ἐγράφησαν κατ' ἀπομίμησιν τοῦ καμαραϊκοῦ ρυθμοῦ τῆς ΜΜ ΙΙΙ πρὸς τὴν ΥΜ Ι περίοδον. Τέλος δὲ τὰ μετὰ φυτικῆς διακοσμήσεως τοῦ ρυθμοῦ τῆς χλωρίδος ἢ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἐξελιχθέντων φυτικῶν ἁλύσεων ἴσως ἐγράφησαν ὑπὸ ἀγγειογράφου ἐκ Κρήτης. Τὸ ἀμαυρὸν χρῶμα τὸ χρησιμοποιηθὲν εἰς τὴν γραφὴν τῶν φυτικῶν αὐτῶν στοιχείων ὑποδεικνύει τὴν πιθανότητα τῆς ὑπὸ Κρητὸς κατασκευῆς τῶν ἀγγείων αὐτῶν εἰς τὰς Μυκήνας. Τοῦτο δ' ἐπιβεβαιώνει καὶ ὁ πηλὸς τῶν ἀγγείων, ὁ ὁποῖος κατ' οὐδὲν διαφέρει τῶν ἐντοπίων. Ἀκόμη καὶ ἡ διὰ δακτυλίων ἐπέκτασις τῆς διακοσμήσεως πρὸς τὴν βάσιν τοῦ ἀγγείου, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὰ ἀγγεῖα τῆς τάξεως Β, φαίνεται ὅτι ὀφείλεται εἰς ἐξωτερικὴν ἐπίδρασιν. Ἐκ τοῦ συγκερασμοῦ στοιχείων ἠπειρωτικῶν, κυκλαδικῶν καὶ μινωικῶν προέκυψεν ἡ ἀγγειογραφία τῆς ΥΕ ἐποχῆς, τῆς μυκηναϊκῆς δηλαδὴ τεχνοτροπίας.

Παραλληλισμοί

Ἡ ἀνάλυσις τῆς διακοσμήσεως καὶ τῶν σχημάτων τῶν ἀγγείων τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν εἰς τὰ δάπεδα τῶν τάφων καὶ εἰς τὴν ἐπίχωσίν των ἀποδεικνύει ὅτι ὁ τάφος **Ι** πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς εἷς τῶν ἀρχαιοτέρων, ἐὰν μὴ ὁ ἀρχαιότερος, τάφος τοῦ Κύκλου Β. Τὰ ἐξ αὐτοῦ γραπτὰ ἀγγεῖα τῆς τάξεως Α παρέχουν βοηθητικὰ δεδομένα διὰ τὴν χρονολογικὴν κατάταξιν καὶ τῶν ἄλλων τάφων. Τὰ ἄγραφα ἀγγεῖα συνήθως διατηροῦν τὸ σχῆμά των ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν παρέχουν ἀσφαλῆ χρονολογικὰ δεδομένα ἐκτὸς ἐὰν εὑρεθοῦν εἰς στρωματογραφικῶς ἀποκαλυπτομένην ἐπίχωσιν. Τὰ ἐκ τῶν τάφων ἄγραφα παρουσιάζουν ἀνυπερβλήτους ἐπὶ τοῦ παρόντος δυσκολίας, ἀκόμη καὶ τὰ μινύεια κύπελλα, τὰ ὁποῖα φαίνεται ὅτι ὑφίστανται ἐξέλιξιν εἰς τοὺς συνοικισμούς.

Τὸ ἐκ τοῦ τάφου **Ι** πιθόσχημον ἀγγεῖον Ι-98 (πίν.95α,γ) βεβαίως πρέπει νὰ παρα-

1. Διὰ μηλιακὰ ὄστρακα ὅρα Phylakopi, πίν. XX ἀρ. 5. Πρὸς τούτοις εἰς μηλιακὰ ἀγγεῖα ἔχομεν ὁλοβάφους κύκλους περιβαλλομένους ὑπὸ καμπύλων γραμμῶν, ἀπολήγουσῶν εἰς ψευδοσπείρας, Phylakopi, πίν. XXI ἀρ. 15, στοιχεῖον ἀπαντῶν εἰς χρυσᾶ ἐλάσματα τοῦ τάφου **Ο** (πίν. 177β).

βληθῇ πρὸς τὸ ἐκ τοῦ τάφου **Α** ὁμοιόσχημον ἀγγεῖον Α-4 (πίν. 14α,β). Ἡ ἄλυσις τῶν ἐπαλλήλων τόξων τοῦ Α-4 ἴσως ὑποδεικνύει ὅτι τὸ ἀγγεῖον τοῦτο εἶναι κατά τι μεταγενέστερον τοῦ Ι-98, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχομεν ἁπλῆν σειρὰν τόξων. Καὶ τὰ δύο ἀγγεῖα ὅμως εἶναι ἀρχαιότερα τοῦ Ν-159 (πίν. 140α,β), διότι εἰς τὸ Ν-159 ἐκτὸς τῆς ἁπλῆς σειρᾶς τόξων ἔχομεν καὶ διπλῆν σειρὰν τριγώνων πληρωθέντων κατὰ περισσότερον ἐξειλιγμένον τρόπον, ἀκόμη δὲ καὶ διαγράμμισιν μεταξὺ τῶν ταινιῶν του. Τὸ Ι-98 καὶ τὸ Ν-159 εὑρέθησαν ἐπὶ τῶν δαπέδων τῶν τάφων, ὥστε ἀνάγονται εἰς τὴν τελευταίαν ταφήν, φαίνεται δ' ὅτι καὶ τὸ Α-4 ἀνάγεται εἰς τὴν τελευταίαν ταφὴν τοῦ **Α**.

Εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου **Ι**, ἀνῆκον εἰς τὴν τελευταίαν ταφήν, εὑρέθη ὁ ἀμφορεὺς Ι-96 (πίν. 95β) μὲ τὸ μελανὸν πεδίον καὶ τὰ λευκὰ ἐκ σπειρῶν διακοσμητικὰ στοιχεῖα. Ἀμφορεὺς τοῦ αὐτοῦ ρυθμοῦ εὑρέθη εἰς τὸν τάφον **Ξ** (πίν. 158α, Ξ-183) καὶ πιθόσχημος στάμνος (ὁ Γ-42) εἰς τὸν τάφον **Γ** (πίν. 49). Καὶ ὁ μὲν ἀμφορεὺς Ξ-183 εὑρέθη εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου **Ξ**, ἐνῷ ὁ στάμνος Γ-42 εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου **Γ**. Ἐκ τῶν τριῶν ἀγγείων τὸ Ξ-183 εἶναι νεώτερον τοῦ Ι-96, διότι φέρει καὶ γραμμικὴν ἐπὶ τοῦ ὤμου διακόσμησιν ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς διαγράμμισιν, τὸ δὲ Γ-42 λόγῳ τοῦ σχήματός του, εἶναι τὸ νεώτατον πάντων.

Ἡ μικρὰ πρόχους Ι-106 (πίν. 98β) εὑρέθη μὲ τὰ παραμερισμένα ὀστᾶ εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου. Κατὰ τὸ σχῆμα εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν πρόχουν Λ2-134 ἐκ τῆς παιδικῆς ταφῆς τοῦ τάφου ἐκείνου.

Ὁ σφαιρικὸς κρατὴρ μετὰ πλαγίας προχοῆς Ι-104 (πίν. 97β) καὶ κατὰ τὸ σχῆμα καὶ κατὰ τὴν διακόσμησιν ἀποδεικνύεται ἀρχαιότερος τοῦ Β-15 (πίν. 27γ). Μεταξὺ τῶν ταινιῶν τοῦ Ι-104 ἐγράφησαν λεπτοὶ δακτύλιοι, ἐνῷ μεταξὺ τῶν ταινιῶν τοῦ Β-15 ἄλυσις ρόμβων. Ὁμοιόσχημοι σπεῖραι ἐγράφησαν καὶ εἰς τὰ δύο ἀγγεῖα ἀλλὰ τὰ τρίγωνα τοῦ Ι-104 ἐλλείπουν ἐκ τοῦ Β-15, τοῦ ὁποίου ἡ διακόσμησις εἶναι περισσότερον φορτωμένη καὶ ἐξεζητημένη. Καὶ τὰ δύο ἀγγεῖα εὑρέθησαν ἐπὶ τοῦ δαπέδου τῶν τάφων καὶ ἀνήκουν εἰς τὴν τελευταίαν ταφήν.

Ἐκ τοῦ τάφου **Α** ἔχομεν τὴν πρόχουν Α-5 (πίν. 14γ, δ). Ὁμοίας σχετικῶς πρόχους ἔχομεν ἐκ τῶν τάφων **Γ**, **Η**, **Ζ** καὶ **Κ**. Αἱ τῶν τάφων **Ζ**, **Η** καὶ **Κ** εὑρέθησαν εἰς τὸ δάπεδον, ἡ τοῦ **Γ** εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου. Ἡ χρονολογικὴ σειρὰ τῶν πρόχων αὐτῶν ἀπὸ ἀρχαιοτέρας εἰς νεωτέραν φαίνεται ὅτι εἶναι: Α-5, μὲ στροβίλους ἀπολήγοντας εἰς τρισκελεῖς θυσάνους, ἡ Η-91 (πίν. 91β), μὲ διπλᾶς σπείρας συνεχομένας ἀντὶ στροβίλων, ἡ Ζ-85 (πίν. 89β), μὲ διαγράμμισιν μεταξὺ τῶν ταινιῶν, ἡ Γ-34 (πίν. 47α), μὲ ἑλικοειδεῖς γραμμάς, αἱ ὁποῖαι καταλήγουν εἰς θυσάνους, καὶ ἡ Κ-110 (πίν. 105α), μὲ τὴν πολύχρωμον διακόσμησιν καὶ τὴν ἐκ ρόμβων ἄλυσιν.

Ἐκ τοῦ **Α** προέρχεται τὸ πιθόσχημον Α-3 (πίν. 13γ), τὸ ὁποῖον, ὡς εἴδομεν, εὑρίσκει παράλληλον εἰς ὁμοιόσχημον ἀγγεῖον ἐξ Ἀσίνης τῆς ΜΕ ΙΙΙ περιόδου.

Ὁ τάφος **Β** περιεῖχε μίαν καὶ μόνην ταφὴν καὶ εἰς αὐτὴν ἀνῆκε πλὴν τοῦ κρατῆρος μετὰ πλαγίας προχοῆς Β-15 (πίν. 27γ) καὶ ὁ στάμνος Β-14 (πίν. 27α,β) τοῦ ρυθμοῦ τῆς χλωρίδος. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο σχετίζεται μὲ τοὺς στάμνους Ν-168, Ν-169, Ν-170 (πίν. 145), οἱ ὁποῖοι εὑρέθησαν ἄνωθεν τῆς στέγης τοῦ τάφου **Ν** καὶ οἱ ὁποῖοι προφανῶς ἀπετέλουν μέρος τῶν κτερισμάτων προγενεστέρας ταφῆς. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ μόνη

ταφὴ τοῦ **Β** ἦτο σύγχρονος, ἐὰν μὴ κατά τι ἀρχαιοτέρα, τῆς πρώτης ταφῆς τοῦ **Ν**. Εἰς τὴν στέγην τοῦ τάφου **Ν** εὑρέθη καὶ ἡ ραμφόστομος πρόχους Ν-165 (πίν. 143α,β), ἡ διακόσμησις τῆς ὁποίας ἀποτελεῖται ἀπὸ ἱπτάμενα μεταξὺ φύλλων κισσοῦ πτηνά, γραφέντα ἐν περιγράμματι. Αὕτη μᾶς φέρει εἰς σχέσιν πρὸς τὰ εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου **Γ** εὑρεθέντα ἀγγεῖα καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὰς ραμφοστόμους πρόχους μὲ παράστασιν πτηνοῦ, τὴν Γ-27, τὴν πρόχουν τῶν χελιδόνων (πίν. 44α), ἡ ὁποία ἴσως εἶναι κατά τι νεωτέρα, ὡς ὑποδεικνύεται ἀπὸ τὸ ἀγκυρόσχημον παραπληρωματικὸν στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον, ὡς εἴδομεν, χαρακτηρίζει πολύχρωμον ἀγγεῖον ἐκ Προσύμνης τῆς μεταβατικῆς ἀπὸ τῆς ΜΕ εἰς τὴν ΥΕ Ι περίοδον· ἐπίσης ἡ πρόχους Ν-166 (πίν. 143γ), μὲ τὴν ἐνδιαφέρουσαν ἐκ σπειρῶν διακόσμησιν καὶ τὴν δακτυλιόσχημον βάσιν, φέρει πρὸς τὴν πρόχουν Γ-31α (πίν. 46α) μὲ τὴν ἐπίσης δακτυλιόσχημον βάσιν καὶ τὴν ἐκ πτίλων διακόσμησιν.

Τὸ ποτήριον τύπου Βαφειοῦ Ι-107 (πίν. 98δ) παρουσιάζει διακόσμησιν ἀρχαιοτέραν τῆς τοῦ Ζ-86 (πίν. 89α), ὡς ἀποδεικνύει ἡ ἐμφάνισις τῆς κεντρικῆς προσθίας ὄψεως, ἀμφότερα δὲ εἶναι ἀρχαιότερα τοῦ Γ-55 (πίν. 52ε) μὲ τὴν στολιδωτὴν διακόσμησιν.

Ἀλλὰ τὸ Γ-54 προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐπίχωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρέθησαν τὰ ἐπὶ ὑψηλῆς βάσεως κύπελλα Γ-58, Γ-59, Γ-60 (πίν. 53α), ἡ δὲ διακόσμησις τῶν Γ-59 καὶ Γ-60, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγένετο χρῆσις «πτίλων», τὰ συνδέει μὲ τὸ κύπελλον Λ-119 (πίν. 115α2,β) τοῦ τάφου **Λ**. Εἰς τὸ Λ-119 ἐγένετο χρῆσις δύο χρωμάτων εἰς τὴν γραφὴν τῶν πτίλων, τὰ ὁποῖα καλύπτουν ὁλόκληρον τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀγγείου, ὑπὸ τὴν λαβήν του δὲ ἐγράφη συνεχὴς ψευδοσπεῖρα ἀπολήγουσα εἰς τρισκελῆ θύσανον πολὺ ἁπλούστερον ἀπὸ τὸν εἰς τὸ Γ-17 (πίν. 41) ἀκόμη καὶ εἰς τὸ Υ-236 (πίν. 206α) γραφέντα. Τὸ στοιχεῖον τῶν «πτίλων» ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν ζωνῶν τῶν πρόχων Γ-31 καὶ Γ-31α (πίν. 45β, 46α), αἱ ὁποῖαι εὑρέθησαν εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου **Γ**. Ἡ χρῆσις πτηνῶν διὰ τὴν διακόσμησιν τοῦ Λ-116 (πίν. 113) φέρει καὶ πάλιν πρὸς τὰς ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου **Γ** ραμφοστόμους πρόχους ὡς καὶ τὸ ποτήριον Λ-122 (πίν. 115γ) πρὸς τὸ Γ-54 (πίν. 52γ). Τὰ πτηνά, γραφέντα μὲ δύο χρώματα, ἀποτελοῦν ἠπειρωτικὴν προσπάθειαν γενομένην ὑπὸ τὴν κυκλαδικὴν ἐπίδρασιν, ἐνῷ ὁ πλαστικὸς δακτύλιος τοῦ Γ-54 ὑποδεικνύει τὸ σύγχρονον ἢ κάπως μεταγενέστερον τῆς κατασκευῆς του. Τὰ κύπελλα καὶ τὰ ποτήρια αὐτὰ ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ προγενεστέρα τῆς τελευταίας ταφὴ τοῦ τάφου **Λ**, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκον τὰ ἀγγεῖα Λ-119, Λ-120 καὶ Λ-122, εἶναι σύγχρονος ἢ κάπως ἀρχαιοτέρα τῆς ταφῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκον τὰ ἀγγεῖα Γ-54, Γ-58, Γ-59 καὶ Γ-60. Πρὸς τούτοις τὸ πιθόσχημον ἀγγεῖον Λ-116 ἐκ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου **Λ** ὑποδεικνύει ὅτι ἡ τελευταία ταφὴ τοῦ τάφου ἐκείνου ἦτο κάπως μεταγενεστέρα τῆς ταφῆς τοῦ **Γ**, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκον αἱ μετὰ πτηνῶν ραμφόστομοι πρόχοι.

Τὸ τρισκελὲς ἑλικόμορφον σχέδιον τῶν λαβῶν τοῦ Β-15 (πίν. 27γ) εὑρίσκει ἀρχαιότερόν πως παράλληλον εἰς τὸν κάνθαρον Ξ-178 (πίν. 156δ). Εἰς τὸν κάνθαρον ἐκεῖνον μεταξὺ τῶν ταινιῶν ἐγράφησαν λεπτὸς δακτύλιος καὶ βοστρυχοειδὴς γραμμή. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς πληρώσεως τῶν διακένων μεταξὺ δακτυλίων εἶναι ἀρχαιότερος τοῦ

ἐκ τῆς ἁλύσεως ρόμβων συμπληρώματος, ἡ ὁποία παρατηρεῖται εἰς τὸ Β-15 καὶ εἰς τὸ Λ-118 (πίν. 114β). Πρὸς τούτοις ἡ μετοπικὴ διακόσμησις τοῦ Ξ-178 εἶναι ἁπλουστέρα καὶ ἀρχαϊκωτέρα τῆς γραφείσης εἰς τὸ Β-15 καὶ τὸ Λ-118. Τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ ὑποδεικνύουν ὅτι ἡ τελευταία ταφὴ τοῦ **Ξ** εἶναι προγενεστέρα τῆς τοῦ **Β** καὶ τῆς τοῦ **Λ**.

Οἱ δίωτοι σκύφοι Η-94 (πίν. 92γ) καὶ Ρ-224 (πίν.197γ) ἴσως ὑποδεικνύουν τὸ σύγχρονον τῶν τάφων τούτων καὶ ἡ παραβολή των πρὸς τὸν σκύφον Λ1-115, τοῦ ὁποίου τὸ χεῖλος καλύπτεται ὑπὸ ταινίας ἐκ τῆς ὁποίας κρέμανται ἡμικύκλια, ἀποδεικνύει τὸ μεταγενέστερον τοῦ τάφου **Λ1** (πίν. 127β,1). Ἄλλως τε τοῦτο ὑποδεικνύεται καὶ ὑπὸ τῆς πολυχρώμου διακοσμήσεως τῆς πρόχου Λ1-114 (πίν. 127β,2), ἡ ὁποία δύναται νὰ παραβληθῇ κατὰ τὸ σχῆμα πρὸς τὴν πρόχουν τοῦ τάφου **Μ**, τὴν Μ-143 (πίν. 134ε). Μεταξὺ τῶν κτερισμάτων τοῦ τάφου **Μ** καταλέγονται καὶ οἱ ἀσκοὶ Μ-146, καὶ Μ-149 (πίν. 133α,ε), οἱ ὁποῖοι φέρουν διακόσμησιν γραφεῖσαν μὲ στιλπνὸν χρῶμα.

Εἰς τὰ δάπεδα τῶν τάφων **Γ**, **Δ**, **Μ**, **Ο** εὑρέθησαν ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα ἀνάγονται εἰς τὴν μεταβατικὴν ἀπὸ τῆς ΜΕ ἐποχῆς πρὸς τὴν ΥΕ Ι περίοδον ἢ καὶ εἰς ΥΕ Ι πρωίμους χρόνους. Εἰς τοὺς τάφους **Κ**, **Λ1**, **Δ** εὑρέθησαν ἀγγεῖα μετὰ πολυχρώμου διακοσμήσεως, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι ἦτο ἐν χρήσει πρὸς τὸ τέλος τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Πρὸς τούτοις τὸ ἀγγεῖον Ε-71 (πίν. 77α) εὑρίσκει παράλληλον πρὸς ὁμοιόσχημον ἀγγεῖον ἐκ τοῦ τάφου IV καὶ τὸ ἀλάβαστρον Γ-19 (πίν. 43α), νεώτερον δεῖγμα ἐκ το τάφου III τοῦ Κύκλου Α.

Αἱ συσχετίσεις μερικῶν ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ γραπτὰ ἀγγεῖα ἄγουν εἰς τὸ ἀκόλουθον χρονολογικὸν γενικῶς σχῆμα. Ἡ τελευταία ταφὴ τοῦ **Ι** ἴσως εἶναι ἀρχαιοτέρα τῆς τελευταίας ταφῆς τοῦ **Α**, πάντως ὅμως εἶναι ἀρχαιοτέρα τῆς τελευταίας ταφῆς τοῦ τάφου **Ν**, ὡς ὑποδεικνύεται ἐκ τῶν Ι-98 καὶ Ν-159, καὶ τῆς ταφῆς τοῦ τάφου **Β**, ὡς ὑποδεικνύεται ὑπὸ τῶν ἀγγείων Ι-104 καὶ Β-15. Ἡ ταφὴ τοῦ **Β**, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει τὸ Β-14, φαίνεται ὅτι ἦτο σύγχρονος, ἐὰν μὴ κατά τι ἀρχαιοτέρα, τῆς προγενεστέρας ταφῆς τοῦ τάφου **Ν**, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκον τὰ ἀγγεῖα Ν-168, Ν-169 καὶ Ν-170. Κατ' ἀκολουθίαν ἡ τελευταία ταφὴ τοῦ **Ι** εἶναι ἀρχαιοτέρα καὶ τῆς προγενεστέρας ταφῆς τοῦ **Ν**. Ἡ τελευταία ταφὴ τοῦ **Α** εἶναι προγενεστέρα τῆς ταφῆς τοῦ **Η**, ὡς ὑποδεικνύεται ἀπὸ τὰ ἀγγεῖα Α-5 καὶ Η-91, ἀλλ' ἡ ταφὴ τοῦ **Η** εἶναι ἀρχαιοτέρα τῆς ταφῆς τοῦ **Ζ**, ἡ ὁποία οὕτως ἀποδεικνύεται νεωτέρα τῆς τοῦ **Α**. Ἡ πρόχους Γ-34 ὑποδεικνύει ὅτι αἱ ταφαὶ τοῦ τάφου **Η** καὶ τοῦ **Ζ** εἶναι ἀρχαιότεραι τῶν προγενεστέρων ταφῶν τοῦ **Γ**, ἐνῷ τὰ κύπελλα καὶ τὸ πιθόσχημον τοῦ **Λ** (τὰ Λ-119, Λ-120, Λ-122 καὶ Λ-116) ὑποδεικνύουν τὸ σύγχρονον τῶν ἀρχαιοτέρων ἐνταφιασμῶν τῶν τάφων **Γ** καὶ **Λ**. Ἡ σχέσις τοῦ **Λ2** πρὸς τὸν **Λ** ἀποδεικνύει ὅτι καὶ ἡ δευτέρα ταφὴ τοῦ **Λ2** εἶναι ἀρχαιοτέρα τοῦ **Λ**, τὰ δ' εἰς τὸν **Λ2** εὑρεθέντα ἀγγεῖα ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ τάφος οὗτος ἦτο ἀπὸ τοὺς παλαιοτέρους. Αἱ πρόχοι Λ-118 καὶ Ξ-178 ὑποδεικνύουν τὴν προτεραιότητα τοῦ τάφου **Ξ**, ὁ ὁποῖος θὰ ἦτο ἀρχαιότερος καὶ τοῦ **Β**, ὡς ἐμφαίνεται ἀπὸ τὸ Ξ-178 καὶ Β-15. Ὁ παιδικὸς **Ξ1** εἶναι νεώτερος τοῦ **Ξ** παρὰ τὸν ὁποῖον καὶ εὑρέθη. Τὰ μετὰ στιλπνοῦ χρώματος κεκοσμημένα ἀγγεῖα θὰ πρέπει νὰ τεθοῦν εἰς τὸ τέλος τῆς χρονολογικῆς σειρᾶς. Κατὰ ταῦτα ἡ σειρὰ ἀρχαιότητος τῶν τάφων, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν γραπτῶν ἀγγείων, εἶναι: **Ι, Α, Λ2, Ξ, Η, Ξ1, Π, Ρ, Ζ, Β, Ν, Υ,**

Λ, Γ, Κ, Λ1, Ε, Ο, Δ, Μ. Ἡ χρονολογικὴ αὐτὴ σειρὰ συμφωνεῖ πλήρως πρὸς τὴν ὑποδεικνυομένην ὑπὸ τῶν κυπέλλων μινυείου τύπου.

Τὰ γραπτὰ ἀγγεῖα παρέχουν ἐπίσης συσχετισμοὺς μὲ ἄλλα εὑρεθέντα εἰς διάφορα μέρη: Τὸ Α-4 σχετίζεται μὲ τὸ ἐξ Ἀσίνης πολύχρωμον ἀγγεῖον. Ἡ ραμφόστομος πρόχους Γ-27 μὲ πρόχους τοῦ τεχνίτου τῶν χελιδόνων τῆς Θήρας. Ἡ ραμφόστομος πρόχους Ν-165 μὲ τὰ ἐκ Φυλακωπῆς ποτήρια. Τὸ πιθόσχημον Β-14, τὰ Ν-168, Ν-169, Ν-170, τοῦ ρυθμοῦ χλωρίδος καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ παραγώγων, ὡς καὶ οἱ ἀμφορεῖς μὲ τὴν ὑπόλευκον διακόσμησιν ἐπὶ μελανοῦ πεδίου συνδέουν τὰ ἀγγεῖα ταῦτα πρὸς μινωικὰ τοῦ τέλους τῆς ΜΜ ΙΙΙ ἐποχῆς, κεκοσμημένα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Ἡ τροχοΐσκη Α-6 ταυτίζεται πρὸς τὰ τῆς Φυλακωπῆς τὰ φέροντα διακόσμησιν λευκοῦ ἐπὶ ἐρυθροῦ. Βεβαίως τὰ μετὰ πολυχρώμου διακοσμήσεως σχετίζονται πρὸς τὰ ἐκ τῆς Προσύμνης εὑρήματα καὶ πρὸς τὰ ἐκ τῶν τάφων IV καὶ V τοῦ Κύκλου Α.

Οἱ συσχετισμοὶ αὐτοὶ ὁρίζουν τὰ χρονικὰ ὅρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων πρέπει νὰ τοποθετηθοῦν οἱ τάφοι τοῦ Κύκλου Β. Ταῦτα δὲ εἶναι οἱ τελευταῖοι χρόνοι τῆς ΜΕ ἐποχῆς, οἱ ΜΕ ΙΙΙ χρόνοι ὡς τοὺς ὁρίζει ὁ Persson, καὶ οἱ πρώιμοι χρόνοι τῆς ΥΕ Ι. Ἡ παραβολὴ τῶν ἀγγείων πρὸς τὰ εὑρεθέντα εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Α ἀποδεικνύει ὅτι οἱ νεώτεροι τῶν τάφων τοῦ Κύκλου Β, ὡς οἱ **Γ, Δ, Ε, Λ1, Ο, Μ,** ἦσαν ἀκόμη ἐν χρήσει ὅτε ἐχρησιμοποιοῦντο οἱ τάφοι IV, VI τοῦ Κύκλου Α. Οἱ λοιποὶ ἦσαν ἀρχαιότεροι.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ ΕΚ ΧΑΛΚΟΥ

Ξίφη, παραξιφίδες καὶ μάχαιραι ἀποτελοῦν τὴν πολυπληθεστέραν τάξιν τῶν ἐκ χαλκοῦ κτερισμάτων. Ἐπειδὴ εἰς τὰς ὑπὸ ἀνασκαφέων καὶ ἐρευνητῶν περιγραφὰς ξιφῶν ἰδίᾳ ἐπεκράτησε σχετικὴ ἀσάφεια, θεωρεῖται σκόπιμον ὅπως εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁρισθῇ ἡ ἐν τοῖς κατωτέρω χρησιμοποιουμένη ὀνοματολογία. Τὸ μῆκος τῶν ἀγχεμάχων, ἐπιθετικῶν ὅπλων παρέχει τὸν θετικώτερον γνώμονα τῆς διακρίσεως αὐτῶν εἰς διάφορα εἴδη. Εἰς τὸ εἶδος τῶν ξιφῶν κατατάσσονται λεπίδες, αἱ ὁποῖαι ἔχουν μῆκος τοὐλάχιστον 0,45 μ. Εἰς τὸ εἶδος τῶν παραξιφίδων κατατάσσονται λεπίδες, αἱ ὁποῖαι, μετὰ ἢ ἄνευ μίσχου, ἔχουν μῆκος κυμαινόμενον ἀπὸ 0,30 μέχρι 0,45 μ. Τέλος εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐγχειριδίων τίθενται αἱ λεπίδες, αἱ ὁποῖαι ἔχουν μῆκος ὀλιγώτερον τῶν 0,30μ.

ΞΙΦΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΞΙΦΙΔΕΣ (Κατάλογος Α)

Τὰ ξίφη εἶναι σφυρήλατα καὶ ἀποδεικνύουν ἐμπειρίαν, ἐξειλιγμένην τεχνικὴν μορφὴν καὶ ἐπιμεμελημένην κατεργασίαν. Ἤδη ὁ Karo διέκρινε τὰ εἰς τὸν Κύκλον Α εὑρεθέντα ξίφη εἰς δύο τύπους[1] καὶ ἡ διάκρισις αὐτὴ ἰσχύει ἀκόμη καὶ ταύτην ἀκολουθοῦμεν εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ξιφῶν τοῦ Κύκλου Β.

Ξίφη τοῦ τύπου Α

Εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Β εὑρέθησαν ἐν ὅλῳ δώδεκα πλήρη δείγματα ξιφῶν

1. KARO, σ. 200 κ.ἑ.

Κατάλογος Α

Ξίφη καὶ παραξιφίδες

	Τάφος	Ἀριθμὸς	Ἀρ. Μουσ.	Μῆκος λεπίδος	Διασωθὲν μῆκος μίσχου	Πλάτος κατὰ τοὺς ὤμους	Τύπος	Πίναξ
1	Α	250 ρ	8571	0,948	0,013	0,053	Α	17α,2
2	Α	251 κ	8572	0,907	0,019	0,05	Α	17α,3
3	Α	252 ρ	8573	0,985	0,02	0,059	Α	17α,1
4	Α	π 253 κ	8570	0,29	0,057	0,063	Β	18
5	Γ	262 ρ	8688	0,535	0,07	0,068	Β	54α,1
6	Γ	263	8685	(0,71)	0,022	0,055	Α	54α,2
7	Γ	264 κ	8686	(0,713)	0,024	0,045	Α	54α,3
8	Γ	265 κ	8687	0,705	0,017	0,047	Α	54α,4
9	Γ	π 266	8689	0,343	0,052	0,063	Β	55α
10	Γ	π 267	8691	0,30	—	0,067	Β (;)	55γ
11	Γ	π 268	8690	0,365	—	0,062	ἄμισχος	55β,2
12	Δ	277 κ	8710	0,925	0,015	0,052	Α	67-68
13	Δ	π 278	8712	0,315	0,08	0,08	Β	69α
14	Ζ	289 ρ	8666	0,89	0,01	0,055	Α	90ε,1
15	Ι	291 κ	8616	0,782	0,023	0,048	Α	98ε
16	Λ	295 κ	8608	0,916	0,024	0,055	Α	121α
17	Λ	π 296	8612	0,375	—	0,074	ἄμισχος	122α
18	Ν	301	8585	0,925	0,015	0,056	Α	147α,1
19	Ν	302 ρ	8586	0,94	0,01	0,052	Α	147α,2
20	Ν	π 303	8587	0,43	—	0,081	ἄμισχος	148α

π = παραξιφὶς
κ = λεπὶς διακεκοσμημένη
ρ = λεπὶς φέρουσα ραβδώσεις ἢ ἐγχαράκτους γραμμάς.
Ἀριθμοὶ ἐντὸς παρενθέσεων δηλοῦν διασωθείσας διαστάσεις.

τοῦ τύπου Α[1]. Ἐκ τούτων τρία εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Α** (Α-250, 251, 252 μήκους 0,961 μ., 0,926 μ. καὶ 1,005 μ.), τρία εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Γ** (Γ-263, 264, 265 μήκους 0,732 μ., 0,737 μ. καὶ 0,722 μ.), ἕνα εἰς τὸν τάφον **Δ** (Δ-277 μήκους λεπίδος 0,925 μ.), ἕνα εἰς τὸν τάφον **Ζ** (Ζ-289 μήκους λεπίδος 0,89), ἕνα εἰς τὸν τάφον **Ι** (Ι-291 μήκους 0,805 μ.), ἕνα εἰς τὸν τάφον **Λ** (Λ-295 μήκους 0,94 μ.) καὶ δύο εἰς

1. Πλὴν τῶν δειγμάτων αὐτῶν εἰς τὰς ἀποθήκας ὑπάρχουν καὶ μικρὰ τεμάχια ξιφῶν, τρία τῶν ὁποίων, ἀνήκοντα εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ξίφος, προέρχονται ἀπὸ τὸν τάφον Γ. Ταῦτα προστιθέμενα εἰς τὰ τρία ξίφη τοῦ τύπου Α καὶ εἰς τὸ ἓν τοῦ τύπου Β δίδουν τὸν ὁλικὸν ἀριθμὸν τῶν 5 ξιφῶν, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ εἰς τὴν ἔκθεσίν του. Ὁ KARO ἀναφέρει ὑπὲρ τὰ 30 παραδείγματα τοῦ τύπου Α ἐκ τῶν τάφων τοῦ Κύκλου Α.

τὸν τάφον **Ν** (Ν-301 καὶ Ν-302 μήκους 0,94 μ. καὶ 0,95 μ.). Τὸ μέγιστον εἰς διασωθὲν μετὰ τοῦ μίσχου μῆκος (1,005 μ.) εἶναι τὸ Α-252 ἐκ τοῦ τάφου **Α**, τὸ δὲ μικρότερον εἰς μῆκος (0,722 μ.), εἶναι τὸ ἐκ τοῦ τάφου **Γ** ξίφος Γ-265. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μίσχους τῶν ξιφῶν τοῦ τύπου τούτου δὲν διεσώθησαν πλήρως, ἐὰν δὲ ὑποτεθῇ ὅτι δὲν ἐξετείνοντο πολὺ πέραν μιᾶς μόνης ὀπῆς ἥλου, διότι ἄλλως θὰ διεσώζοντο πλήρως ἡ κατωτάτη ὀπὴ καὶ τμῆμα ὑποτιθεμένης δευτέρας ὀπῆς, τότε οἱ μίσχοι θὰ εἶχον σχετικῶς μικρὸν μῆκος μὴ ὑπερβαῖνον τὰ 0,025 μ.[1]. Τὸ μέγιστον πλάτος τῶν ξιφῶν τοῦ τύπου τούτου κατὰ τοὺς ὤμους κυμαίνεται μεταξὺ 0,045 μ. καὶ 0,059 μ. καὶ δὲν παρουσιάζει ὡρισμένην ἀναλογίαν πρὸς τὸ μῆκος τῆς λεπίδος, διότι τὸ μέγιστον πλάτος τῆς λεπίδος τοῦ ξίφους Α-250, τῆς ὁποίας τὸ μῆκος εἶναι 0,948 μ., ἀνέρχεται εἰς 0,053 μ., ἐνῷ τὸ μέγιστον πλάτος τῆς λεπίδος τοῦ ξίφους Γ-263, τῆς ὁποίας τὸ μῆκος ἀνέρχεται μόνον εἰς 0,71 μ., εἶναι 0.055 μ. (ὅρα καὶ Κατάλογον Α ξιφῶν καὶ παραξιφίδων).

Τὰ ξίφη τοῦ τύπου τούτου ἔχουν μακρὰν τριγωνικὴν καὶ στενὴν λεπίδα, ἀπεστρογγυλευμένους ὤμους καὶ μικρὸν μίσχον. Ἡ λεπὶς των ἐνισχύεται ὑπὸ νευρώσεως ἢ ράχεως, ἡ ὁποία ἄλλοτε μὲν εἶναι ἀπεστρογγυλευμένη ἄλλοτε δὲ γωνιώδης (εἰκ. 3, 6, 7 κλπ.). Τὸν μίσχον καὶ τοὺς ὤμους ἐκάλυπτε λαβὴ ἐξ ὕλης φθαρτῆς, μὴ διατηρηθείσης. Ἡ λαβὴ ἐστερεοῦτο ὑπὸ ἥλων, ἐξ ὧν δύο ἐτίθεντο εἰς τοὺς ὤμους καὶ εἷς εἰς τὸν μίσχον. Εἰς μίαν περίπτωσιν (Δ-277, εἰκ. 8) ἡ ξυλίνη πιθανῶς λαβὴ ἐκαλύπτετο ὑπὸ χρυσῆς ἐπενδύσεως πλουσίως κεκοσμημένης. Ἐπὶ τῆς λεπίδος, πέντε ξίφη φέρουν ἐγχάρακτον διακόσμησιν μὲ σπειροειδῆ στοιχεῖα καὶ ἓν (Δ-277) εἰκονιστικὴν παράστασιν καλπαζόντων γρυπῶν. Ἀντὶ ἄλλης διακοσμήσεως ξίφη φέρουν κατὰ μῆκος τῆς ράχεως ἐγχαράκτους γραμμὰς ἢ αὐλακώσεις, ἑνὸς δὲ (τοῦ Ν-302) ἡ ράχις καλύπτεται ὑπὸ ὁριζοντίων αὐλακώσεων[2] (πίν. 147β,2).

Ξίφη τοῦ τύπου Β

Ἓν παράδειγμα τοῦ τύπου τούτου εὑρέθη εἰς τὸν τάφον **Γ** (τὸ Γ-262, πίν. 54α,1, μῆκος ὁλικὸν 0,605 μ.) καὶ κατὰ τὴν ΒΔ. αὐτοῦ γωνίαν. Ἔχει τριγωνικὴν ὑπὸ νευρώσεως ἐνισχυμένην λεπίδα, βραχυτέραν καὶ κάπως πλατυτέραν τῶν λεπίδων τοῦ τύπου Α, πλατεῖς γωνιώδεις ὤμους, τὰ ἄκρα τῶν ὁποίων καμπτόμενα πρὸς τὰ ἄνω καὶ κάτω δημιουργοῦν πτερύγια ἢ κνώδοντας (φλάντζες), μακρὸν τετράπλευρον μίσχον καὶ μεγαλύτερον πάχος μετάλλου. Τὸ ξίφος τοῦτο εἶναι βαρύτερον καὶ στερεώτερον τῶν τοῦ τύπου Α, ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ὡς καὶ ἐκεῖνα, προωρίζετο διὰ νὰ διαπερᾷ καὶ οὐχὶ διὰ νὰ πλήττῃ. Εἰς τὸν μακρὸν καὶ πλήρως διασωζόμενον μίσχον του (μήκους 0,063 μ.) διατηροῦνται τρεῖς ἧλοι στοιχηδὸν τεθειμένοι καὶ εἰς τὴν πλατυτέραν ἐπιφάνειαν τῶν ὤμων ἕτεροι τρεῖς ἧλοι τεθειμένοι εἰς ὁριζοντίαν σχεδὸν γραμμήν. Διὰ τῶν ἥλων

1. Τὸ ὅτι οἱ μίσχοι τῶν ξιφῶν τοῦ τύπου τούτου ἦσαν βραχεῖς ἀποδεικνύεται καὶ ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ σπηλαίου τοῦ Ἀρκαλοχωρίου ξιφῶν, τὰ ὁποῖα διασώζονται πλήρως. Ὅρα κατωτέρω.

2. Παραπλησίαν διακόσμησιν φέρουν καὶ τὰ ξίφη τοῦ τύπου τούτου τὰ εὑρεθέντα εἰς τὸν Κύκλον Α, ἐπὶ τῆς ράχεως δὲ τῆς λεπίδος τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 404 ἐκ τάφου IV (KARO, σ. 98, εἰκ. 31) εὑρίσκομεν καὶ τὰς ὁριζοντίους αὐλακώσεις τοῦ Ν-302. Τὴν διακόσμησιν τῆς λεπίδος τοῦ ξίφους Δ-277, ἡ ὁποία ἐφθάρη σημαντικῶς ἀπὸ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ ξίφους, διέσωσεν εὐτυχῶς εἰς σχέδιόν του ὁ ἀείμνηστος Ζήσης (ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, ΠΑΕ 1952, σ. 457 εἰκ. 26 καὶ ἡμετέρα εἰκὼν 8).

τούτων ἐστερεοῦτο ἡ ξυλίνη λαβή, τὰ ἄκρα τῆς ὁποίας ἐνισχύοντο ὑπὸ τῶν κνωδόντων. Ἐγχάρακτος γραμμὴ ἑκατέρωθεν τῆς νευρώσεως ἀποτελεῖ τὴν μόνην διακόσμησιν τῆς λεπίδος.

Παραξιφίδες

Αἱ ἐκ τοῦ Κύκλου Β προερχόμεναι παραξιφίδες, ἀντιστοιχοῦσαι πρὸς τὰ «kurze Schwerter» τοῦ Karo, διακρίνονται καὶ πάλιν εἰς δύο τύπους. Εἰς τὸν πρῶτον ὑπάγονται λεπίδες μετὰ συμφυοῦς μὲ τὴν λεπίδα μίσχου· εἰς τὸν δεύτερον λεπίδες ἄνευ μίσχου. Τρία παραδείγματα (Κατάλογος Α), ἓν ἐκ τοῦ τάφου **Α** (Α-253 ὁλικοῦ μήκους 0,347 μ.), ἓν ἐκ τοῦ τάφου **Γ** (Γ-266 ὁλικοῦ μήκους 0,395 μ.) καὶ ἓν ἐκ τοῦ τάφου **Δ** (Δ-278 ὁλικοῦ μήκους 0,395 μ.) ἀνήκουν εἰς τὸν πρῶτον τύπον. Ἴσως εἰς τὸν τύπον αὐτὸν νὰ ἀνάγωνται καὶ αἱ παραξιφίδες Γ-267, ὁλικοῦ μήκους 0,30 μ. καὶ Ν-303 (μήκους 0,43 ὡς διεσώθη), ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ἀρχικῶς εἶχε μίσχον, ὁ ὁποῖος ἐθραύσθη καὶ ἠφανίσθη. Αἱ παραξιφίδες τοῦ τύπου τούτου ἔχουν πλατὺν ὦμον ἀπολήγοντα εἰς πτερύγια ἢ κνώδοντας (φλάντζες) καὶ πλατὺν συμφυᾶ μίσχον. Εἰς τὰ δύο παραδείγματα, Δ-278 καὶ Α-253, καὶ τὰ ἄκρα τοῦ μίσχου ἐκάμφθησαν ἄνω καὶ κάτω διὰ νὰ σχηματίσουν κνώδοντας. Τὸ Γ-266 φέρει κνώδοντας μόνον εἰς τοὺς ὤμους. Τρεῖς ἦλοι ἐτίθεντο στοιχηδὸν εἰς τὸν μίσχον καὶ τέσσαρες εἰς τὴν πλατεῖαν ἐπιφάνειαν τῶν ὤμων — τρεῖς εἰς ἐλαφρῶς καμπύλην γραμμὴν καὶ τέταρτος ἀμέσως κάτωθεν τοῦ κεντρικοῦ. Αἱ παραξιφίδες αὐταὶ εἶναι κατεσκευασμέναι ἀπὸ παχύτερον μέταλλον ἢ καὶ ἀπὸ δύο φύλλα χαλκοῦ ἰσχυρῶς σφυρηλατημένα καὶ φέρουν, ἀντὶ νευρώσεως, πλατεῖαν, ταινιόσχημον κεντρικὴν ἐπιφάνειαν κατὰ μῆκος τῆς λεπίδος των. Ὁ τύπος αὐτὸς τῶν παραξιφίδων διαφέρει μόνον κατὰ τὸ μικρότερον μῆκός των ἀπὸ τὰ ξίφη τοῦ τύπου Β καὶ ἀπαντᾷ ἤδη εἰς τὸν τάφον **Α**, ἕνα τῶν ἀρχαιοτέρων τάφων τοῦ Κύκλου Β.

Εἰς τὸν δεύτερον τύπον τῶν παραξιφίδων ἀνήκουν τρία παραδείγματα. Ἐκ τούτων ἓν εὑρέθη εἰς τὸν τάφον **Γ** (Γ-268 ὁλικοῦ μήκους 0,365 μ.), ἓν εἰς τὸν τάφον **Λ** (Λ-296 ὁλικοῦ μήκους 0,375 μ.) καὶ ἓν εἰς τὸν τάφον **Ν** (Ν-303 ὁλικοῦ μήκους 0,43 μ.). Αἱ παραξιφίδες αὐταὶ διαφέρουν τῶν τοῦ πρώτου τύπου μόνον διότι δὲν ἔχουν μίσχον. Ἡ λαβή των ἐστερεοῦτο ὑπὸ τεσσάρων ἢ τριῶν ἤλων τεθειμένων ἐπὶ τῆς πλατείας ἐπιφανείας τῶν ὤμων καὶ ὑπὸ τῶν κνωδόντων. Ἡ παραξιφὶς Γ-268 φέρει μόνον τρεῖς ἤλους καὶ δὲν ἔχει κνώδοντας. Πλατεῖα ταινία κατὰ τὸ κέντρον τοῦ μήκους καὶ πάλιν δημιουργεῖται ἀντὶ τῆς νευρώσεως τῆς χαρακτηριζούσης τὰ ξίφη. Καὶ αἱ παραξιφίδες τοῦ τύπου τούτου εἶναι κατεσκευασμέναι ἐκ παχέος μετάλλου ἢ ἐκ δύο φύλλων χαλκοῦ ἰσχυρῶς σφυρηλατηθέντων.

Ἐκ τῶν ἑπτὰ παραξιφίδων ἀμφοτέρων τῶν τύπων μόνον μία, ἡ Α-253, φέρει διακόσμησιν συνεχομένων σπειρῶν κατὰ τὸ μῆκος τῆς λεπίδος (πίν. 18).

Λαβαὶ

Αἱ λαβαὶ καὶ τῶν ξιφῶν καὶ τῶν παραξιφίδων φαίνεται ὅτι ἦσαν ἐκ ξύλου, τὸ ὁποῖον ἐκαλύπτετο ὑπὸ φύλλου χρυσοῦ εἰς τὰ σπουδαιότερα παραδείγματα, ὡς εἰς τὸ ξίφος Δ-277. Ἡ λαβὴ φαίνεται ὅτι εἶχε σχῆμα κυλινδρικὸν καὶ κατὰ τὴν βάσιν της ἡμικυκλικὸν ἢ τετράπλευρον διὰ νὰ περιβάλῃ τὴν περίμετρον τῶν ὤμων καὶ νὰ δη-

μιουργήσῃ προφυλακτῆρας τῶν δακτύλων. Ἡ χρυσῆ ἐπένδυσις φανερώνει τὸν τρόπον τῆς στερεώσεως ἡμικυκλικῆς βάσεως τῆς λαβῆς ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν ξιφῶν τοῦ τύπου Α. Αἱ κατὰ τὴν βάσιν τετράπλευροι λαβαὶ τῶν ξιφῶν τοῦ τύπου Β καὶ τῶν παραξιφίδων ἐστερεοῦντο κατὰ τὸν τρόπον τὸν εἰκονιζόμενον ὑπὸ τοῦ ξίφους 435 ἐκ τοῦ τάφου IV, τοῦ ξίφους 752, ἐκ τοῦ τάφου V κλπ.[1]. Αἱ λαβαὶ τῶν τε ξιφῶν καὶ τῶν παραξιφίδων ἐκορυφοῦντο ὑπὸ μυκήτων ἐξ ἐλεφαντοστοῦ ἢ ἐξ ἀλαβάστρου[2]. Οἱ ἐξ ἀλαβάστρου μύκητες ἔχουν ἄλλοτε μὲν καλῶς ἐσχηματισμένον καὶ ὑψηλὸν λαιμὸν καὶ ὑψηλὸν ἡμικυκλικὸν θόλον, ἄλλοτε δὲ μόλις σχηματιζόμενον ἐπικλινῆ λαιμὸν καὶ πεπιεσμένον σφαιρικὸν θόλον (πίν. 61). Οἱ ἐξ ἐλεφαντοστοῦ μύκητες ἔχουν σχῆμα ἡμισφαιρικόν, φαίνεται δ' ὅτι ἐστεροῦντο λαιμοῦ. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ κατὰ τὴν περιφέρειαν, ἢ ὀλίγον κάτωθεν αὐτῆς, φέρουν ἀντίστοιχα διαμπερῆ τρήματα διὰ τοὺς ἥλους, οἱ ὁποῖοι ἐστερέουν τὸν μύκητα εἰς τὸ ἄνω τμῆμα τῆς λαβῆς. Οἱ μύκητες εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν φέρουν κυκλικὴν ἢ τετράγωνον ὀπήν, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσεχώρει τὸ ἄνω τμῆμα τῆς λαβῆς, μερικοὶ δὲ μύκητες ἐξ ἐλεφαντοστοῦ φαίνεται ὅτι εἶχον ὑποτιπώδη λαιμὸν περὶ τὴν ὀπὴν αὐτήν.

Τὸ ξίφος Δ-277 ἐπεστέφετο ὑπὸ μύκητος ἐξ ἐλέφαντος. Ἡ εἰς τοὺς πίνακας 67-68 ἀναπαράστασις τῆς λαβῆς τοῦ ξίφους περιλαμβάνει μύκητα, ὁ ὁποῖος πιθανῶς ἀνῆκεν εἰς τὸ ξίφος ἐκεῖνο. Διότι, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ πίνακος 64α, δὲν εὑρέθη πλησίον τῆς λαβῆς καὶ τῆς ἐπενδύσεως. Πλησίον αὐτῆς, ἀποτελῶν μέρος ἀρχικὸν τῆς ὅλης διατάξεως, εὑρέθη ὁ χρυσοῦς δακτύλιος τοῦ πίνακος 68β, ὁ ὁποῖος ἐχρησίμευεν ὡς βάσις τοῦ μύκητος. Τὸ κυκλικὸν ἄνοιγμα τοῦ δακτυλίου τούτου ἐπληροῦτο ὑπὸ ἐλάσματος ἐξ ἐλέφαντος φέροντος τετράπλευρον τρῆμα, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ εἰσεχώρει ἡ ἐκ ξύλου λαβή, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου θὰ ἐστερεοῦτο ὁ μύκης. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἐκ ξύλου κυλινδρικὴ λαβὴ ἄνω κατέληγεν εἰς τετράπλευρον ἄκρον, ὅπως περίπου καὶ εἰς τὸ νεώτερον ξίφος τῶν Μαλίων[3].

Οἱ κολεοὶ τῶν ξιφῶν καὶ τῶν παραξιφίδων φαίνεται ὅτι ἦσαν ἐκ δέρματος ἢ καὶ ἐκ ξύλου, τὸ ὁποῖον περιεβάλλετο ὑπὸ ὑφάσματος, ἐκοσμοῦντο δὲ ὑπὸ χρυσῶν ἐλασμάτων καὶ ἐνίοτε ὑπὸ πλακιδίων ἐξ ἐλέφαντος.

Πρέπει νὰ τονισθῇ ἰδιαιτέρως ἡ μετὰ τοῦ ξίφους κατάθεσις παραξιφίδος κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς χειρὸς τοῦ νεκροῦ. Φαίνεται ὅτι τὰ δύο αὐτὰ ἀγχέμαχα ὅπλα ἀπετέλουν ἀπαραίτητον καὶ κύριον μέρος τοῦ ὁπλισμοῦ ἑνὸς μαχητοῦ. Ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς Ὁμηρικοὺς χρόνους οἱ ἥρωες μὲ τὸ ξίφος ἔφερον καὶ παραξιφίδα[4]. Ἡ παραξιφὶς θὰ ἦτο χρησιμωτάτη, ὅταν οἱ πολεμισταὶ συνεπλέκοντο σῶμα πρὸς σῶμα καὶ τὰ μακρὰ των ξίφη δὲν ἦσαν πλέον χρήσιμα.

Προέλευσις τῶν ξιφῶν

Ὁ Karo πρὸ καιροῦ ὑπεστήριξεν ὅτι τὰ ξίφη τοῦ τύπου Α κατάγονται ἐκ κρητι-

1. KARO, πίν. LXXIII ἀρ. 413, LXXXVII ἀρ. 435 καὶ LXXX ἀρ. 752 κλπ.

2. Ὅρα καὶ τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Α παραδείγματα τάφ. IV, πίν. LXXVI ἀρ. 490, ὡς καὶ τὰς παραστάσεις πολεμιστῶν χρησιμοποιούντων ξίφη ἐπὶ τῶν χρυσῶν ψηφίδων καὶ τοῦ χρυσοῦ δακτυλίου τοῦ τάφου III καὶ IV, KARO, πίν. XXIV ἀρ. 33, 35 καὶ 241.

3. F. CHAPOUTHIER, Études Crét., 5, Mallia, εἰκ. 8.

4. Ἰλιὰς Γ 271-272.

κῶν προτύπων καὶ ἐστήριξε τὴν γνώμην του ἐπὶ τοῦ ἀνακτορικοῦ ξίφους τῶν Μαλίων ἰδίᾳ. Βεβαίως πρὸ αὐτοῦ ὁ Evans ὑπεστήριξε τὴν κρητικήν των προέλευσιν. Μὲ τὴν ἀνακάλυψιν ξιφῶν τοῦ τύπου Α εἰς σεβαστὸν ἀριθμὸν ὑπὸ τοῦ Μαρινάτου εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἀρκαλοχωρίου ἐπιβεβαιοῦται ἡ κρητικὴ καταγωγὴ τοῦ τύπου[1]. Ἡ ἔξοχος κατεργασία τῶν ξιφῶν τοῦ Κύκλου Β, ἡ προϋποθέτουσα μακρὰν πεῖραν καὶ δεξιοτεχνίαν εἰς τὰ μεταλλουργικά, ἴσως ὑποδεικνύει οὐχὶ μόνον τὴν καταγωγὴν ἀλλὰ καὶ τὴν προέλευσιν τῶν ξιφῶν τούτων. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ ἐξαγωγὴ εἰδῶν ἐκ μετάλλου ἀπετέλει ἓν τῶν κυριωτέρων προϊόντων τοῦ μινωικοῦ ἐμπορίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἀνθηρότης τῆς Κρήτης κατὰ τὴν μεσομινωικὴν ἐποχήν. Εἶναι ἐπίσης γνωστὴ ἡ ἔλλειψις ὅπλων ἐκ χαλκοῦ, ἡ χαρακτηρίζουσα τοὺς μεσοελλαδικοὺς συνοικισμούς. Πρὸς τούτοις εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος παρατηρεῖται ὅτι ἡ πρώτη μέριμνα τῶν ὀλιγώτερον προηγμένων λαῶν, εὐθὺς ὡς ἔλθουν εἰς συνάφειαν μὲ περισσότερον προηγμένους, εἶναι νὰ ἀντικαταστήσουν τὰ ὅπλα των μὲ ἄλλα τελειότερα. Εἶναι κατ' ἀκολουθίαν λογικὸν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι οἱ μυκηναῖοι ἐπρομηθεύοντο ξίφη τελειότερα τῶν ἰδικῶν των ἀπὸ τὰ μινωικὰ ἐργαστήρια τῆς Μεγαλονήσου. Ἡ καταγωγὴ λοιπὸν τῶν ξιφῶν τοῦ τύπου Α ἀπὸ μινωικὰ πρότυπα, ἀκόμη καὶ ἡ εἰσαγωγή των ἀπὸ τὴν Κρήτην, δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ μετὰ βεβαιότητος.

Ἡ ἀδυναμία τῆς λαβῆς, ἡ ὁποία ἐκπηγάζει ἀπὸ τὴν σμικρότητα τοῦ μίσχου, ἀπετέλει βασικὸν μειονέκτημα τῶν ξιφῶν τοῦ τύπου Α. Ἡ λαβὴ θὰ ἐθραύετο εὐκόλως καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸ ξίφος θὰ ἠχρηστεύετο, τοῦτο δὲ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ συμβῇ ἐν ὥρᾳ μάχης ἢ καὶ κινδύνου. Τὸ καταφανὲς τοῦτο μειονέκτημα οἱ χαλκεῖς τῆς ἐποχῆς προσεπάθησαν νὰ θεραπεύσουν καὶ ὡς ἀποτέλεσμα ἐδημιουργήθησαν τὰ ξίφη τοῦ τύπου Β μὲ τὸν μακρόν των μίσχον καὶ τοὺς κνώδοντας τῶν ὤμων. Γεννᾶται νῦν τὸ ἐρώτημα· ποῦ ἐδημιουργήθησαν τὸ πρῶτον τὰ ξίφη τοῦ τύπου Β;

Τὸ ξίφος ἀπὸ τὸν τάφον τῶν Ἰσοπάτων, τὸ ἀνακτορικὸν ξίφος τῶν Μαλίων, δύο ξίφη ἀνακαλυφθέντα ὑπὸ τοῦ συναδέλφου κ. Chapouthier εἰς τὸ ἀνάκτορον τῶν Μαλίων καὶ ἕτερα δύο ἀνακαλυφθέντα ὑπὸ τοῦ συναδέλφου κ. Πλάτωνος εἰς τὸ ἀνάκτορον τῆς Κάτω Ζάκρου ὑποδεικνύουν τὴν ὑπὸ τῶν Κρητῶν χαλκέων γενομένην βελτίωσιν[2]: ηὔξησαν τὸ μῆκος τοῦ μίσχου ἀπὸ 0,02 μ. εἰς 0,04 - 0,05 μ. Τοῦτο ἐπέτρεψε τὴν χρῆσιν δύο καὶ τριῶν ἥλων ἀντὶ τοῦ ἑνὸς διὰ τὴν στερέωσιν τῆς λαβῆς. Ἀξιοσημείωτον εἶναι τὸ ὅτι εἰς τὸ ξίφος τῶν Ἰσοπάτων διετηρήθη ἡ πλατεῖα ταινία ἡ χρησιμεύουσα ὡς νεύρωσις καὶ εἰς τὸ ἀνακτορικὸν ξίφος τῶν Μαλίων, ἐνῷ εἰς τὰ δύο ἄλλα ξίφη ἐκ τοῦ ἀνακτόρου ἐκείνου ἡ νεύρωσις ὁμοιάζει πρὸς τὰς τῶν μυκηναϊκῶν ξιφῶν. Τὸ ἐκ

---

1. KARO, σ. 200 κ.ἑ. EVANS, PM II, σ. 271-273 καὶ The Shaft Graves and Bee-hive Tombs of Mycenae, σ. 32 κ.ἑ. PM IV, Suppl. πίν. LXVIII. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ - HIRMER, σ. 47 καὶ σημ. 30 καὶ ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, ΑΑ 50, 1935, σ. 253 κ.ἑ. Τὸ μέγιστον τῶν ξιφῶν τοῦ Ἀρκαλοχωρίου ἔχει μῆκος 1,055 μ. καὶ κατὰ τοῦτο εἶναι μόνον κατά τι μεγαλύτερον τοῦ Α-252, τὸ ὁλικὸν μῆκος τοῦ ὁποίου εἶναι 1,005 μ.· ὁ μίσχος ὅμως τοῦ Α-252 δὲν διεσώθη πλήρως. Τὸ μῆκος τοῦ ξίφους Δ-277 μετὰ τῆς λαβῆς του, ὡς διεσώθη, ἀνέρχεται εἰς 1,025 μ. Διὰ τὸ ἀνακτορικὸν ξίφος τῶν Μαλίων ὅρα Mon. Piot 28, 1925-1926 σ. 1-18, πίν. I-II. Τὸ ξίφος τοῦτο ὁ EVANS θέτει εἰς MM I-MM II, ὁ ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ (ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ-HIRMER) εἰς MM III.

2. EVANS, Shaft-Graves, σ. 36, εἰκ. 26. PM IV, σ. 845. F. CHAPOUTHIER, Études Crét. 5, Mallia, σ. 17 κ.ἑ. Ν. ΠΛΑΤΩΝ, ΠΑΕ 1962, πίν. 161 β.

τοῦ τάφου Γ ξίφος τοῦ τύπου Β (Γ-262) παρουσιάζει ηὐξημένον καὶ στερεὸν μίσχον, ἀλλὰ πρὸς τούτοις κνώδοντας κατὰ τὰ πλευρὰ τῶν ὤμων καὶ βραχυτέραν ἀλλὰ στερεωτέραν λεπίδα. Τὰ νέα αὐτὰ στοιχεῖα βεβαίως ἀποτελοῦν μεγάλην τοῦ ξίφους βελτίωσιν. Μακρὸν μίσχον καὶ κνώδοντας κατὰ τοὺς ὤμους εὑρίσκομεν καὶ εἰς τὰς παραξιφίδας. Εἰς τὴν παραξιφίδα Α-253, ἐκ τοῦ ἀρχαιοτέρου τάφου Α, οἱ κνώδοντες τῶν ὤμων ὑψοῦνται κανονικά, ἐνῷ τὰ ἄκρα τοῦ μίσχου μόλις στρέφονται ἄνω καὶ κάτω. Εἰς τὴν παραξιφίδα ὅμως Δ-278 ἐκ τοῦ νεωτέρου τάφου Δ κνώδοντες κανονικοὶ ἐδημιουργήθησαν καὶ εἰς τὸν μίσχον. Ἐπίσης κανονικοὺς κνώδοντας εἰς τοὺς ὤμους καὶ εἰς τὸν μίσχον εὑρίσκομεν εἰς τὸ ξίφος καὶ τὴν παραξιφίδα τοῦ τάφου VI τοῦ Κύκλου Α[1]. Πρὸς τούτοις ἐκ τοῦ Κύκλου Α, ὁ ὁποῖος περιλαμβάνει νεωτέρους τῶν τοῦ Κύκλου Β τάφους, προέρχονται περισσότερα ξίφη τοῦ τύπου Β, ὁ ὁποῖος ἀντιπροσωπεύεται δι' ἑνὸς μόνον δείγματος ἐκ τοῦ Κύκλου Β. Ἀκόμη κάμψιν τῶν ἄκρων τῆς λαβῆς εὑρίσκομεν εἰς μαχαιρίδια καὶ ἐκεῖ πληροῦν ἀρχικὴν ἀνάγκην. Εἶναι ἴσως λογικὸν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι οἱ χαλκεῖς ἀπὸ τὰς μαχαίρας μετέφερον τὴν χρῆσιν κνωδόντων διὰ τὴν στερέωσιν λαβῆς εἰς τὰς παραξιφίδας τὸ πρῶτον καὶ εἶτα εἰς τὰ ξίφη τοῦ τύπου Β. Ποῦ ἐγένετο ἡ ἐξέλιξις αὕτη; Πιστεύω εἰς τὰς Μυκήνας. Εἴδομεν ἀνωτέρω ὅτι οἱ χαλκεῖς τῆς Κρήτης προσεπάθησαν νὰ ἐνισχύσουν τὴν λαβὴν μόνον διὰ τῆς ἐπιμηκύνσεως τοῦ μίσχου.

Ὁ Evans εἰς παραξιφίδα εὑρεθεῖσαν εἰς τὸ παράρτημα τῆς θόλου τῆς Ἁγίας Τριάδος εὑρίσκει ἓν ἀρχαιότερον πρότυπον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξειλίχθησαν αἱ μετὰ κνωδόντων παραξιφίδες καὶ τὰ ξίφη τοῦ τύπου Β[2]. Δυστυχῶς ἡ χρονολογία τῶν εὑρημάτων τῶν τάφων τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τῆς Μεσαρᾶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὁρισθῇ μετὰ ἀκριβείας, διότι οἱ τάφοι ἐκεῖνοι παρέμειναν ἐν χρήσει ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν. Ὁ Evans θέτει τὴν παραξιφίδα τῆς Ἁγίας Τριάδος εἰς μεσομινωικοὺς ΙΙ ἢ ΙΙΙΑ χρόνους. Τὸ σχῆμά της ὅμως καὶ ὁ μακρός, πλατὺς μίσχος, εἶναι πολὺ ἐξειλιγμένα διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ δὴ τοὺς ἀρχαιοτέρους, εἰς τοὺς ὁποίους θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο ἀκόμη τὰ τριγωνικὰ ἐγχειρίδια μετὰ ὑποτυπώδους μίσχου. Πρὸς τούτοις μετὰ τῆς παραξιφίδος εὑρέθησαν καὶ ἄλλα χαλκᾶ ἐγχειρίδια καὶ μάχαιραι τύπων χαρακτηριστικῶν τῆς ὑστερομινωικῆς ΙΑ περιόδου· ἡ γλωσσοειδὴς μάχαιρα ἀσφαλῶς ἀνάγεται εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἐὰν μὴ εἰς τοὺς νεωτέρους[3]. Ἀκόμη μία παρατήρησις εἶναι δυνατή. Ἡ χημικὴ ἀνάλυσις τῶν χαλκῶν ἐγχειριδίων ἀπέδειξεν ὅτι τὰ ἀρχαιότερα δείγματα ἐκ Μόχλου καὶ Κουμάσας δὲν περιέχουν κασσίτερον ἀλλὰ κατεσκευάσθησαν ἐξ ἀμιγοῦς χαλκοῦ[4]. Βαθμηδὸν ὁ κασσίτερος εἰσάγεται καὶ ἡ κατεργασία τοῦ χαλκοῦ τελειοποιεῖται. Ὁ Ξανθουδίδης ἀναφέρει ὅτι καὶ τὰ μαχαίρια τοῦ μακροῦ τύπου ἐκ τῆς «θόλου» Β τῆς Κουμάσας, τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν πρωτομινωικὴν ΙΙΙ καὶ τὴν μεσομινωικὴν Ι περίοδον,

1. KARO, πίν. XCV ἀρ. 904-906.

2. EVANS, PM I, σ. 194 καὶ 195 καὶ IV, σ. 848. Shaft Graves, σ. 32, εἰκ. 19. Études Crét. 1, Mallia, σ. 60 καὶ Mon. Piot ἔ.ἀ. Mon. Ant. 14, 1904, σ. 704, πίν. 44 καὶ εἰκ. 15.

3. Παρόμοια μαχαιρίδια ἐκ τῆς Οἰκίας ΙΙ τῶν Μαλίων ἐτέθησαν εἰς ΥΜ ΙΑ χρόνους, Études Crét. 2, Mallia, σ. 71, εἰκ. 5 καὶ πίν. XX, 2.

4. ST. XANTHUDIDES, Vaulted Tombs of Mesara, σ. 27.

εἶναι κατεσκευασμένα ἐξ ἀμιγοῦς χαλκοῦ, ἐνῷ τὰ ἐκ τοῦ παραρτήματος τοῦ τάφου τῆς Ἁγίας Τριάδος περιέχουν 14% κασσίτερον[1]. Ἡ ἀνάλυσις τοῦ μετάλλου τῆς παραξιφίδος Α-253, τοῦ ἀρχαιοτέρου δηλαδὴ παραδείγματος τοῦ τύπου Β, ἀπέδειξεν ὅτι αὕτη ἦτο κατεσκευασμένη ἐκ χαλκοῦ, περιέχοντος μόνον 8,88% κασσίτερον. Ἡ μεγάλη ἀναλογία κασσιτέρου πρὸς χαλκὸν τῶν ἐξ Ἁγίας Τριάδος ἀντικειμένων ὑποδεικνύει καὶ πάλιν χρόνους κατασκευῆς νεωτέρους τῶν χρόνων τῶν ἀρχαιοτέρων χαλκῶν τοῦ Κύκλου Β.

Ἡ «λεπὶς τοῦ Λασιθίου», τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Evans καὶ τὴν ὁποίαν θεωρεῖ σύγχρονον πρὸς τὴν παραξιφίδα τῆς Ἁγίας Τριάδος, δὲν ἐνισχύει τὰ συμπεράσματά του, διότι, ἀκόμη καὶ ἐὰν ἡ λεπὶς ἐκείνη ὄντως εἶναι γνησία καὶ σύγχρονος, καὶ πάλιν θὰ πρέπει νὰ τεθῇ ὡς ἡ τῆς Ἁγίας Τριάδος εἰς χρόνους νεωτέρους τῶν ΜΜ ΙΙΙ[2].

Ἡ ὅλη μελέτη τοῦ προβλήματος φαίνεται ὅτι ἐπιβάλλει τὸ συμπέρασμα τῆς δημιουργίας τοῦ τύπου Β εἰς τὰς Μυκήνας καθ' ὑπόδειξιν περισσότερον ἐμπειροπολέμων καὶ μαχητικῶν ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐν τοῖς πολέμοις ἀποκτηθεῖσα ἐμπειρία θὰ συνέτεινεν εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ὑπ' αὐτῶν χρησιμοποιουμένων ὅπλων. Κατὰ τὰς ὑποδείξεις αὐτὰς οἱ τεχνῖται κατεσκεύαζον ξίφη μὲ μεγαλύτερον μίσχον, πλατυτέραν περιοχὴν ὤμων, ἀλλὰ μὲ μικρότερον μῆκος καὶ παχύτερον μέταλλον λεπίδος. Ἀρχικῶς ἐδημιούργησαν κνώδοντας εἰς τὰ ἄκρα τῶν ὤμων· μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καὶ αὐτὸς ὁ μίσχος ἐπλαισιοῦτο ὑπὸ κνωδόντων. Οὕτω τὸ μειονέκτημα τὸ ἰδιάζον εἰς τὰ ξίφη τοῦ τύπου Α ὑπερενικήθη. Τὸ ἐκ τῆς τρίτης ταφῆς τοῦ τάφου Γ ξίφος (Γ-262) τύπου Β φέρει κνώδοντας μόνον εἰς τοὺς ὤμους. Ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, ἐκ τοῦ τάφου VI τοῦ Κύκλου Α ἔχομεν ξίφη μὲ κνώδοντας εἴς τε τοὺς ὤμους καὶ τὴν λαβήν. Τοῦτο ἀποτελεῖ βαθμιαίαν ἐξέλιξιν τοῦ τύπου, ὁ ὁποῖος βαθμηδὸν βαίνει πρὸς τὰ σταυρόσχημα λεγόμενα ξίφη.

Διακόσμησις τῶν ξιφῶν

Εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Β εὑρέθησαν ἐν ὅλῳ 13 ξίφη καὶ 7 παραξιφίδες. Ἐκ τῶν ξιφῶν τὰ δώδεκα ἀνάγονται εἰς τὸν τύπον Α καὶ ἓν εἰς τὸν τύπον Β. Ἐκ τῶν 12 ξιφῶν τοῦ τύπου Α μόνον δύο εἶναι ἀκόσμητα, ἓξ φέρουν ἐπὶ τῆς λεπίδος των ἐγχάρακτον διακόσμησιν, τρία φέρουν ραβδώσεις κατὰ μῆκος καὶ ἑκατέρωθεν τῆς νευρώσεως καὶ ἓν φέρει αὐλακώσεις καθέτως πρὸς τὴν νεύρωσιν. Ἡ ἐγχάρακτος διακόσμησις τίθεται συνήθως εἴς τε τὴν ἄνω καὶ τὴν κάτω ἐπιφάνειαν, εἰς τὸ πλατὺ τμῆμα τῆς λεπίδος κάτωθεν τῶν ὤμων. Εἰς τὸ Ι-291 εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἐκείνην ἐχαράχθησαν ἀντωποὶ χρυσαλλίδες καὶ τὸ διακοσμούμενον τμῆμα τῆς λεπίδος φέρει ἐπιχρύσωσιν. Εἰς τὰ ξίφη Γ-264 καὶ Λ-295 ἐγράφησαν συστήματα συνεχομένων σπειρῶν. Τὸ ξίφος Γ-265 φέρει εἰς τοὺς ὤμους σιγμοειδῆ ἐγχάρακτα κοσμήματα. Σπειροειδὴς διακόσμησις ἑκατέρωθεν τῆς νευρώσεως ἐχαράχθη εἰς τὴν λεπίδα τοῦ ξίφους Α-251 καὶ ἡ διακόσμησις αὕτη καταλήγει εἰς φυλλόσχημον στοιχεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου

1. Vaulted Tombs of Mesara, σ. 26, 27. EVANS, PM I, σ. 195. Χημικὴν ἀνάλυσιν τῶν ἐκ τοῦ Κύκλου Β χαλκῶν ἀνέλαβεν ὁ Γεώργιος Βαρουφάκης, τοῦ ὁποίου ἡ μελέτη δημοσιεύεται κατωτέρω.

2. EVANS, Shaft Graves, σ. 32. PM I, σ. 718-719, εἰκ. 541, a, b.

ἐκφύονται αὐλακώσεις. Εἰς τὴν λεπίδα τοῦ ξίφους Δ-277 μὲ χρυσῆν ἐπένδυσιν τῆς λαβῆς ἐχαράχθησαν καλπάζοντες γρῦπες. Ραβδώσεις κατὰ μῆκος τῆς νευρώσεως παρουσιάζουν τὰ ξίφη Α-250, Α-252, Γ-262, Ζ-289, ἐνῷ ὁριζόντιαι, παράλληλοι αὔλακες ἐχαράχθησαν καθέτως τῆς νευρώσεως εἰς τὸ ξίφος Ν-302. Συνεχόμεναι σπεῖραι ἐχαράχθησαν εἰς τὴν λεπίδα τῆς παραξιφίδος Α-253, αἱ σπεῖραι δὲ αὐταὶ διήκουν καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς λεπίδος.

Παραπλησίαν διακόσμησιν εὑρίσκομεν εἰς ξίφη προερχόμενα ἀπὸ τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Α[1], ἐνῷ οὔτε τὸ ἀνακτορικὸν ξίφος τῶν Μαλίων, οὔτε τὸ ξίφος τοῦ βασιλικοῦ τάφου τῶν Ἰσοπάτων φέρουν εἰς τὴν λεπίδα των ἐγχάρακτον διακόσμησιν. Ἀκόμη καὶ τὰ ξίφη τοῦ Ἀρκαλοχωρίου εἶναι ἀκόσμητα. Ἡ ἔλλειψις διακοσμήσεως εἰς τὰ παλαιότερα καὶ σύγχρονα κρητικὰ δείγματα καὶ ἡ παρουσία της εἰς τὰ μυκηναϊκὰ εἶναι ἀξιοσημείωτος.

Εἶναι γνωστὸν βεβαίως ὅτι εἰς τὴν λεπίδα τοῦ ἐκ Λασιθίου φερομένου ἐγχειριδίου διασώζονται παραστάσεις γενόμεναι δι' αὐλακώσεων, εἰς τὰς ὁποίας ὑπετέθη ὅτι θὰ ἐτίθεντο διάφορα μέταλλα. Οὕτω τὸ ἐγχειρίδιον ἐκεῖνο ὑπετέθη ὡς ἀρχαϊκὸν δεῖγμα τῆς ἐνθέτου διακοσμήσεως ἐγχειριδίων. Ἐπειδὴ δ' ὑπετέθη ὅτι ἀνῆκεν εἰς ΜΜ ΙΙ χρόνους, εἰς χρόνους δηλαδὴ ἀρχαιοτέρους τῶν λακκοειδῶν τάφων τῶν Μυκηνῶν, προετάθη ὡς τὸ ἀρχαιότερον δεῖγμα ἐνθέτου ἢ αὐλακωτῆς διακοσμήσεως ἐπὶ λεπίδος ὅπλου[2]. Πρέπει ὅμως νὰ τονισθῇ ὅτι τὸ ἐγχειρίδιον ἐκεῖνο δὲν εὑρέθη εἰς ἀνασκαφάς, ὅτι ἡ προέλευσίς του κατ' ἀκολουθίαν δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη. Αὐτὸς δὲ ὁ Evans σημειώνει ὡρισμένας περιέργους λεπτομερείας εἰς τὰς ἐπὶ τῆς λεπίδος του μορφάς. Οὕτω σημειώνει ὅτι εἰς τὴν παράστασιν δύο ταύρων ὁ πρόσθιος ποὺς τοῦ ἑνὸς δὲν ἀπεδόθη κατὰ φύσιν ὡς συνήθως: «the off front leg of this animal», γράφει, «is curiously contorted». Εἰς τὴν ἑτέραν ὄψιν τοῦ ἐγχειριδίου κυνηγὸς προτείνει τὸ ἀκόντιόν του ἐναντίον ἐπελαύνοντος κάπρου. Σχετικῶς μὲ τὸν τρόπον τῆς παραστάσεως τοῦ κυνηγοῦ ὁ Evans παρατηρεῖ ὅτι ὁ κυνηγὸς «wears the usual minoan gaiters, but his belt and the arrangement of his loin-cloth are abnormal» καὶ προσθέτει: «the spear has a curious cross-piece below the head, which itself looks like a square shouldered dagger-blade». Αἰχμαὶ ἀκοντίων τῶν χρόνων αὐτῶν εὑρέθησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Κρήτης, οὐδεμία τούτων ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Λασιθίου. Ἐὰν προστεθῇ εἰς τὰ ἀνωτέρω καὶ τὸ ἀβέβαιον τῆς χρονολογήσεως τοῦ ἐγχειριδίου, γίνεται φανερὸν ὅτι ἐπὶ τούτου καὶ μόνον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ στηριχθῇ συμπέρασμα διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς συνηθείας τῆς διακοσμήσεως λεπίδων ξιφῶν καὶ ἐγχειριδίων. Προτοῦ ἐπιχειρηθῇ τοιοῦτόν τι πρέπει νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι τὸ λεγόμενον ἐγχειρίδιον τοῦ Λασιθίου εἶναι γνήσιον κατασκεύασμα τεχνιτῶν τῆς μινωικῆς ἐποχῆς καὶ οὐχὶ σύγχρονος ἀπομίμησις.

Τὰ δύο ξίφη ἀπὸ τὸ ἀνάκτορον τῶν Μαλίων, τὰ ἀνακαλυφθέντα ὑπὸ τοῦ Cha-

1. Διὰ τὸ Α-251 πίν. 17β, διὰ τὸ Α-253 πίν. 18, διὰ τὸ Γ-264 πίν. 54β διὰ τὸ Γ-265 πίν. 54α,4 διὰ τὸ Δ-277 εἰκ. 8, διὰ τὸ Ι-291 πίν. 98ε, διὰ τὸ Λ-295 πίν. 121β. KARO, πίν. LXXXV ἀρ. 402, LXXXII ἀρ. 727, LXXXVI ἀρ. 748, LXXIII ἀρ. 398, LXXIII ἀρ. 435 κλπ.

2. EVANS, PM I, σ. 718-720, εἰκ. 541 a, b.

pouthier, φέρουν ἐγχαράκτους γραμμὰς κατὰ μῆκος τῆς νευρώσεώς των[1], ἓν δὲ τούτων κάτωθι τοῦ μύκητος φέρει χρυσοῦν δακτύλιον κεκοσμημένον δι' ἐκτύπου παραστάσεως. Οἱ χρόνοι τῶν ξιφῶν τούτων δὲν καθωρίσθησαν μετὰ βεβαιότητος· ὁ μίσχος των καὶ τὸ ὅλον σχῆμά των, ἡ ὀξεῖα νεύρωσις (ἀντὶ τῆς πεπλατυσμένης λωρίδος, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὸ ἀνακτορικὸν τῶν Μαλίων ξίφος καὶ τὸ βασιλικὸν τῶν Ἰσοπάτων), ὑποδεικνύουν χρόνους τοῦ τέλους τῆς ΜΜ καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ΥΜ ἐποχῆς. Κατὰ ταῦτα δὲν δύνανται τὰ ξίφη τοῦ Chapouthier νὰ θεωρηθοῦν ὡς προάγγελοι τῆς διακοσμήσεως τῶν λεπίδων ξιφῶν, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἐκοσμήθησαν κατ' ἀπομίμησιν τῶν μυκηναϊκῶν.

Ἡ ὅλη μελέτη τοῦ προβλήματος ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα: ἡ διακόσμησις τῶν λεπίδων καὶ τῶν ξιφῶν καὶ τῶν παραξιφίδων ἀποτελεῖ δημιουργίαν τῶν μυκηναίων τεχνιτῶν καὶ εἰς τὰς Μυκήνας εἶχε τὴν ἀρχήν της.

Φαίνεται ὅτι καὶ ἡ ἐπίθεσις μυκήτων ἐπὶ τῶν λαβῶν ἦτο μυκηναϊκὴ ἐφεύρεσις καὶ προσθήκη εἰς τὸν μινωικὸν τύπον ξιφῶν.

Ὅλα σχεδὸν τὰ ἀνευρεθέντα ξίφη εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Β ἔφερον μύκητας ἐξ ἐλεφαντοστοῦ ἢ ἐξ ἀλαβάστρου. Καὶ πολλὰ τῶν ἐκ τοῦ Κύκλου Α ξιφῶν, ἂν ὄχι ὅλα, ἔφερον παρομοίους μύκητας. Ἀκόμη καὶ εἰς τὰς παραστάσεις ὁπλιτῶν φερόντων ξίφη εὑρίσκομεν μύκητας ἐπιστέφοντας τὰ ξίφη ἐκεῖνα[2]. Ὁ μόνος μύκης ὁ ὁποῖος εὑρέθη εἰς τὴν Κρήτην εἶναι ὁ μύκης τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν δύο ξιφῶν τοῦ ἀνευρεθέντος ὑπὸ τοῦ Chapouthier εἰς τὸ ἀνάκτορον τῶν Μαλίων, ἀλλά, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, τὸ ξίφος ἐκεῖνο εἶναι νεώτερον τῶν ἀρχαιοτέρων ξιφῶν τῶν λακκοειδῶν τάφων, π.χ. τοῦ ξίφους Ι-291. Φαίνεται ὅτι καὶ οἱ μύκητες τὸ πρῶτον ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν τῶν Μυκηνῶν καὶ ἀποτελοῦν ἠπειρωτικὴν προσθήκην εἰς τὴν μινωικὴν ὁπλοτεχνίαν.

Ἧλοι:

Αἱ λαβαὶ ἐστερεοῦντο, ὡς εἴδομεν, ὑπὸ χαλκῶν ἥλων. Κατὰ τὸ σχῆμα οἱ ἧλοι αὐτοί, μικροί τε καὶ μεγάλοι, ἔχουν κυλινδρικὸν σῶμα καὶ κεφαλὰς ἄνω καὶ κάτω πεπλατυσμένας ἡμικυκλικάς, γενομένας διὰ τῆς σφυρηλατήσεως τῶν ἄκρων τοῦ ἥλου μετὰ ἣν τοποθέτησίν του. Κατὰ τὸ πλεῖστον παρουσιάζουν τὰς ἐκ χαλκοῦ πεπλατυσμένας κεφαλάς των, εἰς ἀρκετὰ παραδείγματα ὅμως αἱ χαλκαῖ κεφαλαὶ εἶναι ἐπάργυροι. Οὕτω τὰ ξίφη Α-251, Γ-263, Γ-264 καὶ Ι-291 φέρουν ἐπαργύρους ἥλους καὶ δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς ἀργυρόηλα. Ἐπίσης αἱ παραξιφίδες Α-253 καὶ Δ-278 ἔχουν ἥλους μὲ ἐπαργύρους κεφαλάς. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι ὀλίγοι ἧλοι μὲ κεφαλὰς ἐπιχρύσους εὑρέθησαν μόνον εἰς τοὺς τάφους **Δ** καὶ **Ν**. Ἐν ἀντιθέσει, ὁ Karo παρατηρεῖ ὅτι αἱ κεφαλαὶ τῶν ἥλων ἐκ τοῦ Κύκλου Α συνήθως ἦσαν ἐπίχρυσοι, σπανίως ἐπάργυροι, συνηθέστερον ἀκόμη ἦσαν χαλκαῖ[3]. Τοῦτο, προστιθέμενον εἰς τὰ πλουσιώτερα κτερίσματα τῶν τάφων τοῦ Κύκλου Α, ὑποδεικνύει τὴν σὺν τῷ χρόνῳ αὔξησιν τοῦ πλούτου

1. F. CHAPOUTHIER, Études Crét., 5, Mallia, σ. 18 κ.ἑ.

2. KARO, σ. 203 κ.ἑ. Ἀκόμη καὶ μύκητες ἐκ ξύλου, ὡς δέχεται ὁ KARO, ἦσαν, φαίνεται, ἐν χρήσει. Καὶ πίν. XXIV ἀρ. 33, 35, 241. Ὅρα ἐπίσης καὶ πίν. V διὰ τὴν στήλην ἀρ. 1428.

3. KARO, σ. 201.

τῶν Μυκηνῶν. Οἱ ἐκ Κρήτης γνωστοὶ ἧλοι ξιφῶν εἶναι ὅλοι ἐκ χαλκοῦ. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἐπίσης ἡ παρατήρησις τοῦ κ. Βαρουφάκη ἡ σχετικὴ πρὸς τὸ μέταλλον τῶν ἥλων. Κατὰ κανόνα οἱ ἧλοι εἶναι κατεσκευασμένοι ἐκ καθαροῦ σχεδὸν χαλκοῦ. Τοῦτο βεβαίως ἦτο λογικόν, διότι οὕτως ἡ κατασκευὴ τῶν κεφαλῶν τῶν ἥλων θὰ ἦτο εὐκολωτέρα, ἄλλως τε δὲν ἀπητεῖτο οἱ ἧλοι νὰ εἶναι τόσον στερεοὶ ὅσον αἱ λεπίδες[1].

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ

Δύο δείγματα ἐγχειριδίων εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Β, ἀνήκοντα ἴσως εἰς δύο διαφόρους τύπους. Τὸ Ν-304 (πίν. 149β, μῆκος 0,19, μ.) εὑρέθη μετὰ τῶν παραμερισμένων ὀστῶν τοῦ τάφου καὶ προφανῶς ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους τῶν ἀγγείων Ν-165, Ν-168, Ν-169. Τὸ σχῆμά του ἐνθυμίζει τὸ τῶν παραξιφίδων, ἐκ τοῦ ὁποίου ἴσως ἐξειλίχθη, ἀντὶ ὅμως τῆς πλατείας καὶ ἰσχυρᾶς κεντρικῆς ταινίας ἐκείνων φέρει πλατεῖαν αὔλακα, ἡ ὁποία προφανῶς ἐπληροῦτο οὐσίας τινός· εἰς ταύτην ὀφείλεται ἡ καλυτέρα διατήρησις τοῦ μετάλλου εἰς τὸ βάθος τῆς αὔλακος. Τῇ βοηθείᾳ παραπλησίων αὐλάκων ἀρχικῶς ἐστερεοῦντο ἐπίθετα διακοσμητικὰ στοιχεῖα εἰς μετάλλινα ἀντικείμενα. Εἰς τὸ ἐγχειρίδιον Ν-304 ἴσως ἔχομεν προάγγελον τῶν μετ' ἐνθέτου διακοσμήσεως ἐγχειριδίων τῶν ΥΕ Ι καὶ ΙΙ χρόνων.

Ἐνδιαφέρον παράλληλον δεῖγμα ἐκ τοῦ τάφου V[2] διατηρεῖ ἀκόμη ἔνθετον λωρίδα ἐξ ἀργύρου, ἡ ὁποία πληροῖ τὴν αὔλακα τῆς λεπίδος. Τὸ ἐγχειρίδιον ἐκεῖνο εἰς τὴν πλατεῖαν ἐπιφάνειαν τῶν ὤμων φέρει τέσσαρας, ἀντὶ τριῶν, ἥλους, ἀλλὰ τὸ σχῆμα τῆς ἐπιφανείας ἐκείνης ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν διάταξιν τῆς ἐπιφανείας τῶν ὤμων τοῦ Ν-304. Ἀκόμη καὶ τὸ ἄκρον τῆς λεπίδος τοῦ ἐκ τοῦ τάφου V ὑπ' ἀρ. 746 ἐγχειριδίου εἶναι περισσότερον τριγωνικόν. Προφανῶς τὸ ἐκ τοῦ Κύκλου Α δεῖγμα ἐκεῖνο εἶναι νεώτερον τοῦ ἐκ τοῦ Κύκλου Β ἐγχειριδίου Ν-304. Ὁ τύπος τὸν ὁποῖον ἀντιπροσωπεύουν ἐξειλίχθη ἐκ τῶν ἀμίσχων παραξιφίδων. Τὸ σχῆμά των, μὲ μικρὰν παραλλαγὴν ὡς πρὸς τὴν κεντρικὴν τῆς λεπίδος ἐπιφάνειαν, ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ Κύκλου Α ἐγχειριδίων μὲ τὴν ἔνθετον διακόσμησιν.

Διαφόρου τύπου εἶναι τὸ ἐγχειρίδιον Γ-269, μήκους 0,225 μ. (πίν. 56α,1), μολονότι ἐπιφανειακῶς φαίνεται νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸν αὐτὸν τριγωνικὸν τύπον τοῦ Ν-304 — δυστυχῶς αἱ αἰχμαί του εἰς τὸ ἄνω τμῆμα ἐφθάρησαν κατὰ πολὺ — ἀλλὰ προσεκτικὴ μελέτη αὐτοῦ ὑποδεικνύει ὅτι πιθανὸν νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸν τύπον, τοῦ ὁποίου ἕτερον δεῖγμα εἶναι τὸ ἐκ τοῦ τάφου VI τοῦ Κύκλου Α ἐγχειρίδιον ὑπ' ἀριθμὸν 928. Καὶ ἡ μὲν ἄνω πλευρὰ τῆς λεπίδος τοῦ Γ-269 (ὅπως εἶναι ὁριζοντίως τεθειμένον εἰς τὸν πίν. 56α,1) κάμπτεται ἐλαφρῶς, ἐνῷ ἡ κάτω πλευρά του, μολονότι ἐφθαρμένη, φαίνεται ὅτι ἀπὸ πλατέος ὤμου ἐκάμπτετο ἡμικυκλικῶς σχεδὸν καὶ εἶτα ἐπλατύνετο. Τέλος ἡ λεπὶς καταλήγει εἰς ὀξὺ τριγωνικὸν ἄκρον. Ἐὰν ἡ περιγραφὴ αὕτη ἔχει ὀρθῶς, τότε ἡ λεπὶς κατὰ τὸ σχῆμα ὁμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ τάφου VI. Εἰς τοὺς ὤμους τοῦ Γ-269 διετηρήθησαν τρεῖς ἧλοι, διὰ τῶν ὁποίων ἐστερεοῦτο ἡ λαβή. Οἱ ἧλοι αὐτοὶ

1. Ὅρα καὶ μελέτην Γ. ΒΑΡΟΥΦΑΚΗ διὰ τὴν ἀνάλυσιν τῶν μετάλλων, κατωτέρω.
2. KARO, πίν. XCI, 746 καὶ σ. 199.

ἔχουν κωνικὰς κεφαλὰς ὡς καὶ οἱ ἧλοι τοῦ ἐγχειριδίου ἐκ τοῦ τάφου VI. Πρὸς τούτοις ἡ λεπὶς τοῦ Γ-269 φέρει αὐλάκωσιν κυλινδρικὴν διήκουσαν καὶ μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς αἰχμῆς, παράλληλον πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς λεπίδος τοῦ ἐγχειριδίου ἐκ τοῦ τάφου VI. Αἱ ὁμοιότητες αὐταὶ πείθουν ὅτι τὸ ἐγχειρίδιον Γ-269 εἶναι τὸ δεύτερον παράδειγμα τύπου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει τὸ ἐκ τοῦ τάφου VI.

Ὁ Karo ἀρχικῶς καὶ εἶτα ὁ Evans παρετήρησαν ὅτι τὸ ἐκ τοῦ τάφου VI ἐγχειρίδιον ὑπ' ἀρ. 928 ἦτο τὸ μέχρι τῶν ἡμερῶν των μοναδικὸν διὰ τὴν Αἰγαιακὴν περιοχὴν παράδειγμα τύπου πολὺ διαδεδομένου εἰς τὴν βορειοδυτικὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῆς Δανίας καὶ τῆς βορείου Γερμανίας μέχρι τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἀπὸ τῆς ἄνω Ἰταλίας καὶ Ἱσπανίας μέχρι τῆς Ἰρλανδίας[1] καὶ ἐδέχθησαν ὅτι τοῦτο θὰ εἶχεν εἰσαχθῆ εἰς τὰς Μυκήνας ἀπὸ Βορρᾶ καὶ ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τῶν μετὰ τοῦ Βορρᾶ ἐμπορικῶν σχέσεων τῶν μυκηναίων. Εἰς τὸ μοναδικὸν ἐκεῖνο παράδειγμα νομίζω ὅτι προστίθεται καὶ δεύτερον, τὸ ἐγχειρίδιον Γ-269, τὸ ὁποῖον ἴσως εἶναι κατά τι ἀρχαιότερον τοῦ ἐκ τοῦ τάφου VI καὶ διὰ τοῦτο σπουδαιότατον. Μετὰ τῆς ἐξ ἠλέκτρου ψηφῖδος ἐκ τοῦ τάφου **I** (I-331) παρέχει μαρτυρίαν ἀναμφισβήτητον ἐμπορικῆς συναλλαγῆς τῆς νοτιοανατολικῆς Ἑλλάδος μετὰ τοῦ Βορρᾶ πρὸς τὸ τέλος τῆς ΜΕ ἐποχῆς.

ΜΑΧΑΙΡΑΙ

Τὰς εἰς τὸν Κύκλον Β εὑρεθείσας μαχαίρας διακρίνομεν εἰς διστόμους καὶ μονοστόμους.

Α. Δίστομοι μάχαιραι - Γλωσσοειδεῖς: (Κατάλογος Β)

Εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Α εὑρέθησαν ἐννέα δίστομοι μάχαιραι μήκους κυμαινομένου μεταξὺ 0,155 καὶ 0,243 μ. Ἀνὰ μία μάχαιρα εὑρέθη εἰς τοὺς τάφους **Α** (Α-257), **Β** (Β-261), **Γ** (Γ-270), **Δ** (Δ-279), **Η** (Η-290), **Ι** (Ι-292) καὶ **Λ** (Λ-297). Δύο μάχαιραι εὑρέθησαν μεταξὺ τῶν παραμερισμένων ὀστῶν τοῦ τάφου **Ν** (Ν-305, Ν-306). Εἶναι κατεσκευασμέναι ἐκ λεπτοῦ ἐλάσματος, τὸ μεγαλύτερον πλάτος τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται πλησίον τοῦ ἄκρου, ἐνῷ οἱ ὦμοι ἔχουν πολὺ μικρότερον πλάτος. Κατὰ τὰ πλάγια, αἱ ἀνευρεθεῖσαι μάχαιραι παρουσιάζουν ἐγκοπάς, ἀποδεικνυούσας τὴν χρῆσίν των.

Ἡ μάχαιρα Ι - 292 διατηρεῖ ἀκόμη καὶ ὁλόκληρον τὴν λαβήν της. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀγκυρόσχημον διχαλωτὸν κάτω ἔλασμα, μεταξὺ τῶν δύο πλευρῶν τῆς βάσεως τοῦ ὁποίου ἐτοποθετεῖτο τὸ μεταξὺ τῶν ὤμων τμῆμα τῆς λεπίδος. Διὰ σφυρηλατήσεως τὸ τμῆμα ἐκεῖνο καὶ ἡ βάσις τῆς λαβῆς συνηνώθησαν στερεῶς εἰς ἓν σῶμα. Ἡ ἀγκυρόσχημος βάσις τῆς λαβῆς ἄνω σχηματίζει κυλινδρικὸν λαιμόν, ἐκ τοῦ ὁποίου ὑψοῦται τετράπλευρος σχεδὸν ἧλος. Εἰς τοῦτον ἐστερεοῦτο ἡ ἐκ φθαρτῆς οὐσίας λαβή (ἐκ ξύλου κλπ.), ὡς εἰκονίζεται εἰς τὸ δεῖγμα Λ-297 (πίν. 122δ), ἡ ὁποία ἄφηνεν ἀκάλυπτον τὴν βάσιν τοῦ ἀγκυροσχήμου ἐλάσματος. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἐκ τοῦ τάφου **Ι** μαχαίρας (Ι - 292) ἡ λαβὴ ἐπεστέφετο ὑπὸ κυλινδρικοῦ ἐξ ὀρείας κρυστάλλου κομ-

1. KARO, σ. 198, πίν. XCV ἀρ. 928. H. SCHMIDT, Prähist. Zeitschrift 4, 1912, σ. 35. EVANS, PM II, σ. 172-173 καὶ εἰκ. 87. Shaft Graves, σ. 41.

βίου (πίν. 100), ἐνθυμίζοντος τὸ ἐξ ἀμεθύστου κομβίον τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἀνακτορικοῦ ξίφους τῶν Μαλίων[1]. Ἴσως τὸ κυλινδρικὸν τμῆμα τῆς λαβῆς νὰ ἐκαλύπτετο ὑπὸ ἐλεφαντοστοῦ, μικρὰ ψήγματα τοῦ ὁποίου εὑρέθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς λαβῆς ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου.

Τὰ λοιπὰ δείγματα διστόμων μαχαιρῶν φαίνεται ὅτι εἶχον ἀγκυρόσχημον λαβήν, ἡ βάσις ὅμως αὐτῆς ἡ περικλείουσα τὸν ὦμον τῆς λεπίδος ἐστερεοῦτο διὰ σφυρηλατήσεως καὶ διὰ τριῶν ἥλων (πίν. 122). Ἡ συμπληρωματικὴ στερέωσις τῇ βοηθείᾳ ἥλων εἶναι νεώτερον στοιχεῖον ἐπιβληθὲν ὑπὸ τῆς πείρας. Χαρακτηριστικῶς τὰ δείγματα τὰ προερχόμενα ἐκ τοῦ τάφου IV προφανῶς εἶχον ἀγκυρόσχημον λαβὴν ἐνισχυμένην δι' ἥλων.

Δίστομοι μάχαιραι τοῦ τύπου τούτου, γνωσταὶ ἐκ τῶν τάφων IV καὶ VI, ἀπεκλήθησαν «ξυροὶ» («Rasiermesser») ὑπὸ τοῦ Karo[2]. Δείγματα εἶναι ἐπίσης γνωστὰ ἐκ Κρήτης, ἴσως δὲ τὸ ἀρχαιότερον τῶν κρητικῶν εἶναι τὸ εἰς τὸ παράρτημα τῆς θόλου τῆς Ἁγίας Τριάδος ἀνευρεθέν[3]. Ἤδη ὁ Karo παρετήρησεν ὅτι δύο δείγματα γλωσσοειδοῦς μαχαίρας κατελέγοντο μεταξὺ τῶν χαλκῶν ἀντικειμένων θησαυροῦ εὑρεθέντος ὑπὸ τοῦ Evans εἰς τὴν Νοτίαν Οἰκίαν τῆς Κνωσοῦ[4]. Αἱ μάχαιραι ἐκεῖναι εἶναι πολὺ χρήσιμοι, διότι δύνανται νὰ τεθῶσι μετὰ σχετικῆς βεβαιότητος εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ΥΜ Ι περιόδου.

Ἀμφίστομοι μάχαιραι τοῦ γλωσσοειδοῦς τύπου κατεσκευάζοντο καὶ εἰς προχωρημένους χρόνους τῆς ΥΕ Ι καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ΥΕ ΙΙ περιόδου τοὐλάχιστον, ὡς ἀποδεικνύουν τὰ εὑρήματα ἐκ τῶν τάφων τῆς Προσύμνης[5].

Μονόστομοι μάχαιραι καὶ μαχαιρίδια: (Κατάλογος Β)

Εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Β εὑρέθησαν ἐννέα δείγματα μονοστόμων μαχαιρῶν. Ἐκ τούτων τρεῖς εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Α** (Α-254, Α-255 καὶ Α-256), μία εἰς τὸν τάφον **Γ** (Γ-272) καὶ λαβὴ (Γ-273) ἀνήκουσα πιθανῶς εἰς τὴν Γ-272, δύο εἰς τὸν **Δ** (Δ-281, Δ-282), δύο εἰς τὸν τάφον **Λ** (Λ-298, Λ-300) καὶ μία εἰς τὸν τάφον **Ν** (Ν-307). Λεπὶς καὶ λαβὴ ἐγένοντο ἀπὸ τὸ αὐτὸ ἔλασμα, ὁ τρόπος ὅμως τῆς στερεώσεως τῆς ξυλίνης ἢ ἐξ ἄλλης οὐσίας ἐπενδύσεως τῆς λαβῆς διακρίνει τὰς μαχαίρας καὶ τὰ μαχαιρίδια εἰς τρεῖς διαφόρους τύπους, τοὺς ὁποίους διέκρινε καὶ περιέγραψεν ἡ Δὶς N. K. Sandars[6].

Εἰς τὸν τύπον Ια ἀνήκει τὸ μαχαιρίδιον Λ-298 μὲ πλατὺν ὦμον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐστερεοῦτο ἡ λαβὴ ὑπὸ ἥλων τεθειμένων στοιχηδόν (πίν. 123α).

---

1. Mon. Piot 28, 1925-26, πίν. Ι. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ κυλινδρικὸς λαιμὸς τῆς λαβῆς ἄνω ἀπολήγει εἰς τετράπλευρον ἄκρον. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον φαίνεται ὅτι καὶ αἱ ἐκ ξύλου λαβαὶ ξιφῶν εἶχον κυλινδρικὸν λαιμόν, ὁ ὁποῖος ἄνω ἀπέληγεν εἰς τετράπλευρον ἄκρον. Ὅρα ἀνωτέρω σ. 314 καὶ ὑποσ. 3.

2. KARO, σ. 222 καὶ πίν. XCVIII ἀρ. 422, XCIX ἀρ. 467, 482, XCVI ἀρ. 931, C ἀρ. 460.

3. R. PARIBENI, ἔ.ἀ. εἰκ. 15.

4. KARO, σ. 222 καὶ EVANS, PM II, σ. 630, εἰκ. 393, G. H.

5. Prosymna II, εἰκ. 574 καὶ εἰκ. 503 ἀρ. 1, 2 κλπ.

6. N. K. SANDARS εἰς τὸ Festschrift πρὸς τιμὴν τοῦ Child, Proceedings of the Prehistoric Society 1955, New Series, XXI, σ. 175 κ.ἑ. Πλὴν τῶν ἐννέα δειγμάτων εὑρέθησαν καὶ τεμάχια ἀνήκοντα εἰς ἄλλας μαχαίρας καὶ μαχαιρίδια.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ Β

ΜΑΧΑΙΡΑΙ

Ἀρ.	Τάφου	Ἀριθ.	Ἀριθ. Μουσείου	Μέγιστον Μῆκος	Μέγιστον πλάτος	Τύπος	Πίναξ
1	Α	254	8576	(0,18)	0,017	μονόστομον μαχαιρίδιον	19α, 1
2	Α	255	8575	0,195	0,022	μονόστομον μαχαιρίδιον	19α, 2
3	Α	256	8578	0,482	0,038	μονόστομος μάχαιρα	19β, 2
4	Α	257	8579	(0,168)	0,05	γλωσσοειδὴς ἀμφίστομος	19γ
5	Β	261	8581	0,185	0,048	γλωσσοειδὴς ἀμφίστομος	28β, 2
6	Γ	270	8694	(0,17)	0,045	γλωσσοειδὴς ἀμφίστομος	56α, 2 καὶ β
7	Γ	271	8696	(0,108)	0,019	μονόστομος μάχαιρα	56γ, 1
8	Γ	272	8695	(0,175)	0,022	μονόστομος μάχαιρα	57α, 2
9	Γ	273	8695	(0,12)	0,025	λαβὴ μαχαίρας (ἴσως τῆς Γ-272)	57α, 1
10	Δ	279	9182	(0,175)	0,05	γλωσσοειδὴς ἀμφίστομος	69β, 2
11	Δ	280	9183	(0,223)	0,04	καμπυλόσχημος	69β, 1
12	Δ	281	9184	0,164	0,017	μονόστομον μαχαιρίδιον	69β, 3
13	Δ	282	9577	(0,155)	0,034	μονόστομον μαχαιρίδιον	69γ
14	Η	290	8668	0,155	0,035	γλωσσοειδὴς ἀμφίστομος	92ε
15	Ι	292	8617	0,267	0,064	γλωσσοειδὴς ἀμφίστομος	100α,β
16	Λ	297	8610	0,243	0,058	γλωσσοειδὴς ἀμφίστομος	122β-δ
17	Λ	298	8611	0,123	0,125	μονόστομον μαχαιρίδιον	123α
18	Λ	300	9585	0,143	0,017	μονόστομον μαχαιρίδιον	123γ
19	Ν	305	8593	0,18	0,042	γλωσσοειδὴς ἀμφίστομος	149γ
20	Ν	306	8592	0,20	0,065	γλωσσοειδὴς ἀμφίστομος	148β,γ
21	Ν	307	8590	(0,165)	0,013	μονόστομον μαχαιρίδιον	149α

Εἰς τὸν τύπον Ιβ ἀνήκουν αἱ μάχαιραι Α-255, Α-256 καὶ Δ-281, τῶν ὁποίων ἡ λαβὴ κατὰ τὰ ἄκρα φέρει κνώδοντας ἄνω καὶ κάτω, διὰ τὴν στερέωσιν τῆς ἐπενδύσεως τῆς λαβῆς. Πλὴν τῶν κνωδόντων ὅμως ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ ἧλοι στοιχηδὸν τεθειμένοι, ὡς εἰς τὸν τύπον Ια, διὰ τὴν στερέωσιν ταύτην (πίν. 19α,2 καὶ 19β,2).

Εἰς τὸν τύπον ΙΙ ἀνήκουν αἱ μάχαιραι Α-254, Γ-272, Γ-273 καὶ Ν-307, αἱ λαβαὶ τῶν ὁποίων χαρακτηρίζονται ὑπὸ βαθείας αὐλακώσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἐστερεοῦτο ἡ ἐπένδυσις τῆς λαβῆς (πίν. 19α,1, 57α,1 καὶ 2, 149α).

Αἱ ἐκ τοῦ Κύκλου Β μάχαιραι δὲν βοηθοῦν εἰς τὸν καθορισμὸν χρονικῆς προτεραιότητος τῶν τύπων. Φαίνεται ὅτι καὶ οἱ τρεῖς τύποι ἦσαν ἐν χρήσει κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, διότι εἰς τὸν τάφον **Α**, ἕνα τῶν ἀρχαιοτέρων τοῦ Κύκλου, ἔχομεν δείγματα τῶν τύπων Ιβ καὶ ΙΙ, ὁ δὲ τρόπος τῆς στερεώσεως τῆς ἐπενδύσεως τῆς λαβῆς τοῦ μαχαιριδίου Λ-298, τοῦ μόνου δείγματος τοῦ τύπου Ια, ἦτο ὁ ἐνδεδειγμένος λόγῳ τῆς βραχύτητος τοῦ ἐλάσματος. Ἡ Sandars παρατηρεῖ ὅτι δείγματα τοῦ τύπου Ια

ἀναφαίνονται εἰς τὴν Κρήτην κατὰ τὴν πρωτομινωικὴν ἐποχήν[1]. Τὰ ἀρχαιότερα γνωστὰ δείγματα μὲ κνώδοντας εὑρέθησαν εἰς τὸν Κύκλον Β (τάφος **Α**) ἴσως δὲ εἶχον δημιουργηθῆ ἐκ παραλλήλου μὲ τὰς παραξιφίδας τοῦ τύπου Β. Φαίνεται ὅτι κατεσκευάζοντο καθ' ὅλον τὸν 16ον π.Χ. αἰῶνα, διότι δείγματα πολλὰ εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Α[2].

Πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι μέχρι τοῦδε εὑρέθησαν εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα ἐλάχιστα δείγματα μαχαιρῶν καὶ ἐγχειριδίων τῶν μεσοελλαδικῶν χρόνων, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πρότυπα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξειλίχθησαν αἱ μάχαιραι τῶν λακκοειδῶν τάφων. Ἐκ τῆς Πελοποννήσου γνωστὰ εἶναι δύο δείγματα ἐγχειριδίων εὑρεθέντα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Blegen εἰς Ζυγουριὲς καὶ εἰς τὴν Πρόσυμναν[3], ἐκτὸς δὲ τῆς Πελοποννήσου δείγματα εὑρέθησαν ὑπὸ τοῦ Τσούντα εἰς τάφους τοῦ Σέσκλου, ἓν τῶν ὁποίων εἶναι ἀσφαλῶς τύπου γλωσσοειδοῦς[4]. Δείγματα ἐπίσης τοῦ γλωσσοειδοῦς τύπου ἀναφέρει ὁ Τσούντας ἀπὸ τοὺς τάφους τῆς Ἀμοργοῦ[5]. Πολὺ περισσότερα μαχαιρίδια εὑρέθησαν εἰς τοὺς ΠΜ καὶ τοὺς ΜΜ τάφους τῆς Κρήτης καὶ διὰ τοῦτο ὁ Evans εἰς κρητικὰ πρότυπα ἀποδίδει τὰ ἐκ τῶν λακκοειδῶν τάφων μαχαιρίδια[6]. Πρέπει ὅμως νὰ τονισθῆ ὅτι οὐδεμία μάχαιρα ἐκ Κρήτης χρόνων ἀρχαιοτέρων τῶν λακκοειδῶν μυκηναϊκῶν τάφων φέρει κνώδοντας ἢ χρησιμοποιεῖ τὸν τρόπον προσαρμογῆς τῆς ἐνθέτου ἐπενδύσεως τῆς λαβῆς, τῆς χαρακτηριζούσης τὸν τύπον ΙΙ μονοστόμων μαχαιρῶν. Ἀκόμη μίαν φορὰν ὑποδεικνύεται ὅτι ἡ ἐφεύρεσις τῶν κνωδόντων ὀφείλεται εἰς μυκηναίους τεχνίτας.

ΑΙΧΜΑΙ ΑΚΟΝΤΙΩΝ (Κατάλογος Γ)

Εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Β εὑρέθησαν 4 αἰχμαὶ ἀκοντίων, ἀνὰ μία εἰς ἕκαστον τῶν τάφων **Α, Γ, Λ** καὶ **Ν**, τοῦ αὐτοῦ περίπου τύπου. Τὰ μήκη των ποικίλλουν ἀπὸ 0,241 μ. (Λ-299) ἕως 0,515 μ. (Γ-276). Αἱ αἰχμαὶ εἶναι κατεσκευασμέναι ἐξ ἑνὸς στερεοῦ ἐλάσματος, ἓν ἄκρον τοῦ ὁποίου περιετυλίχθη διὰ νὰ σχηματισθῆ κυλινδρικὸς αὐλός (ὁ Ὁμηρικὸς «καυλός»), τὸ δ' ἕτερον ἐπλατύνθη διὰ σφυρηλατήσεως διὰ νὰ δημιουργηθῆ φυλλόσχημος λόγχη μὲ κεντρικὴν ἰσχυρὰν νεύρωσιν. Κατὰ μῆκος τῆς νευρώσεως καὶ παραλλήλως πρὸς αὐτὴν ἐχαράχθησαν παράλληλοι γραμμαί. Τὸ ἄκρον τοῦ αὐλοῦ περιεστράφη διὰ νὰ δημιουργηθῆ δακτύλιος (ὁ Ὁμηρικὸς «πόρκης»), ὁ ὁποῖος φέρει δύο ὀπὰς διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ ξυλίνου στελεοῦ, ὁ ὁποῖος εἰσήγετο εἰς τὸν αὐλόν. Σκοπὸς τοῦ δακτυλίου βεβαίως ἦτο νὰ περισφίγξῃ τὸν αὐλόν, ὁ ὁποῖος ἔφερε κατὰ τὸ μῆκός του σχισμήν, φυσικὸν ἐπακόλουθον τοῦ διὰ σφυρηλατήσεως ἑνὸς

1. SANDARS, ἔ.ἀ. σ. 183.

2. Ὅρα καὶ KARO, διὰ παραδείγματα: 4 δείγματα τύπου ΙΙ ἐκ τοῦ IV καὶ VI, πίν. XCVII ἀρ. 450, CII, ἀρ. 458, C ἀρ. 460, XCVI ἀρ. 923. Τοῦ τύπου Ιβ δεῖγμα ἐκ τοῦ τάφου III, πίν. CXLIX ἀρ. 154 καὶ τεμάχια ἀπὸ τὸν II, πίν. LXXII ἀρ. 218, ἀπὸ τὸν IV, πίν. C ἀρ. 460, πίν. XCIX ἀρ. 461, ἀπὸ τὸν VI, πίν. XCVI ἀρ. 932. Τοῦ τύπου Ια δείγματα ἐκ τοῦ I, πίν. XXXV ἀρ. 186, ἐκ τοῦ IV, πίν. XCVIII ἀρ. 422Β καὶ ἐκ τοῦ II, πίν. LXXII ἀρ. 216 μὲ ἐλεφαντίνην λαβήν.

3. Zygouries, σ. 182 καὶ πίν. XX ἀρ. 25. Prosymna II, σ. 9, εἰκ. 58.

4. Δ-Σ, σ. 135 πίν. 4 ἀρ. 11, σ. 138, πίν. 5 ἀρ. 16.

5. ΤΣΟΥΝΤΑΣ, ΑΕ 1898, σ. 189-190.

6. EVANS, Shaft Graves, σ. 37.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ Γ

ΑΙΧΜΑΙ ΑΚΟΝΤΙΩΝ

Τάφος	Ἀριθ. Ἀρ. Μουσείου	Μέγ. μῆκος	Μῆκος αὐλοῦ	Πλ. λόγχης	Πίναξ
1 Α	258 8574	0,373	0,189	0,03	19β, 1
2 Γ	276 8692	0,515	0,245	0,048	57γ
3 Λ	299 8609	0,241	0,13		123β
4 Ν	308 8589	0,462	0,21	0,031	150α.β

ἐλάσματος τρόπου κατασκευῆς τῆς αἰχμῆς τοῦ ἀκοντίου. Τὸ ἔλασμα βεβαίως εἶναι παχύτερον κατὰ τὴν ράχιν τῆς λόγχης (κατὰ μέσον ὅρον 0,006 μ.) λεπτότερον δὲ κατὰ τὰς πλαγίας αἰχμάς (περὶ τὰ 0,002 μ.) (πίν. 19β,1, 57γ, 123β, 150α,β).

Τὸ πλάτος κατὰ τὴν βάσιν τῆς λόγχης Α-258 εἶναι σχετικῶς μικρόν, ἀνερχόμενον εἰς 0,03 μ., ἐνῷ τὸ πλάτος κατὰ τὴν βάσιν τῆς λόγχης τῆς αἰχμῆς Γ-276 εἶναι μεγαλύτερον καὶ ἰσοῦται πρὸς 0,048 μ.· ὡς εἴδομεν, ὁ τάφος **Α** εἶναι εἷς τῶν ἀρχαιοτέρων τάφων τοῦ Κύκλου Β, ἐνῷ ὁ **Γ** εἷς τῶν νεωτέρων. Κατὰ πόσον ἡ διαφορὰ αὕτη τοῦ πλάτους τῆς βάσεως τῆς λόγχης ὑποδεικνύει τυπολογικὴν ἐξέλιξιν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ λόγῳ τῶν ὀλίγων δειγμάτων τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν εἰς τὸν Κύκλον Β. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅμως ὅτι τὰ ΥΕ δείγματα αἰχμῶν ἀκοντίων ἐκ τῶν ΥΕ τάφων τῆς Προσύμνης ἔχουν πλατεῖαν βάσιν λόγχης[1].

Τὸ ἄνοιγμα τοῦ αὐλοῦ, κυμαινόμενον μεταξὺ 0,021 μ. καὶ 0,028 μ. εἰς διάμετρον, ὑποδεικνύει τὸ πάχος τοῦ στελεοῦ. Τοῦτο κατὰ μέσον ὅρον δύναται νὰ ὁρισθῇ εἰς 0,024 μ. Βεβαίως ὁ δακτύλιος ἢ «πόρκης» τοῦ αὐλοῦ τῶν δειγμάτων ἐκ τοῦ Κύκλου Β δὲν εἶναι ἐκ χρυσοῦ, ὡς ὁ Ὁμηρικὸς (Ἰλιάδος 6, 320: *αἰχμὴ χαλκείη, περὶ δὲ χρύσεος θέε πόρκης*) οὐδὲ φέρει ἔνθετον διακόσμησιν ὡς ὁ πόρκης τῆς αἰχμῆς ἀκοντίου τοῦ Βασιλέως Kames[2]. Ἀλλὰ περὶ τὸν δακτύλιον τοῦ δείγματος Ν-308 τοὐλάχιστον προσεδένετο σειρίτιον ἐκ χρυσοῦ, τὸ ὁποῖον προφανῶς πρὸς τὰ κάτω βαῖνον κατέληγεν εἰς χρυσοῦν θύσανον. Καὶ τὸ κάτωθεν τοῦ δακτυλίου τμῆμα τοῦ στελεοῦ ἐνίοτε ἐποικίλλετο διὰ λεπτοῦ ἐλάσματος ἐκ χρυσοῦ, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν εὑρημάτων τῶν τάφων **Λ** καὶ **Ν**. Αἱ αἰχμαὶ τῶν δοράτων μὲ τὸν ξύλινον στελεὸν ἀπετέλουν βαρὺ καὶ στερεὸν ἀμυντικὸν καὶ ἐπιθετικὸν ὅπλον, ἀπαραίτητον στοιχεῖον τοῦ ὁπλισμοῦ μαχητῶν. Περιέργως ὀλίγα μόνον δείγματα αἰχμῶν ἀκοντίων εὑρέθησαν εἴς τε τὸν Κύκλον Α καὶ εἰς τὸν Κύκλον Β, ἐνῷ ξίφη διεσώθησαν εἰς μέγαν ἀριθμόν. Ὁ Karo σημειώνει τὴν εὕρεσιν μόνον μιᾶς αἰχμῆς δόρατος εἰς τὸν τάφον V, ὁ ὁποῖος ἀπεδείχθη πλουσιώτατος εἰς ξίφη[3]. Ἴσως εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι αἱ αἰχμαὶ δοράτων διεσώζοντο καλύτερον καὶ οὕτω ἀφῃροῦντο ὑπὸ τῶν συγγενῶν κατὰ τὴν διάρκειαν μεταγενεστέρων ταφῶν. Αἱ αἰχμαὶ Λ-299 καὶ Ν-308 ἀποδεικνύουν ὅτι ἰδιαιτέρα

1. Prosymna II, εἰκ. 510, 608.
2. EVANS, Shaft Graves, σ. 39, 40, ὅπου αἱ περὶ τῆς προελεύσεως τῶν αἰχμῶν δοράτων πληροφορίαι.
3. KARO, σ. 206.

μέριμνα κατεβάλλετο διὰ τὴν διατήρησίν των εἰς τὸν τάφον. Φαίνεται ὅτι ἠλείφοντο μὲ λίπος πρῶτον καὶ εἶτα ἐτυλίσσοντο εἰς λινὸν ὕφασμα. Εἰς τοῦτο δ' ὀφείλεται ἡ καλή των διατήρησις.

Ὁ Evans ὑπέδειξε τὰς αἰχμὰς ἐκ τῶν τάφων τοῦ Μόχλου ὡς τὰ πρότυπα ἐκ τῶν ὁποίων ἐξειλίχθησαν αἱ τῶν Μυκηνῶν. Τὴν μινωικὴν ταύτην προέλευσιν ἐδέχθη καὶ ὁ Karo. Παράλληλα δείγματα αἰχμῶν ἐκ τοῦ Κύκλου Α εἶναι τὰ ὑπὸ τοῦ Karo παρεχόμενα εἰς ἴδιον πίνακα[1]. Μερικὰ δείγματα ἐκ τοῦ Κύκλου Α δὲν φέρουν δακτύλιον (ὡς τὸ ἐν πίν. XCVI ἀρ. 902). Δύο δείγματα, τὸ ὑπ' ἀρ. 215 (πίν. LXXII) καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 463 (πίν. CII), διαφέρουν. Εἰς τὸ πρῶτον διεσώθη κρίκος ἄνωθεν τοῦ δακτυλίου τοῦ αὐλοῦ εἰς δὲ τὸ δεύτερον ἀντὶ τοῦ αὐλοῦ ἔχομεν τριγωνικὴν ἐγκοπήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐστερεοῦτο τὸ ἄκρον τοῦ στελεοῦ. Τὸ μοναδικὸν παράδειγμα ὑπ' ἀριθμὸν 463 εὑρίσκει παράλληλα εἰς τὸ εὕρημα τοῦ Τσούντα ἀπὸ τὸν 56ον τάφον τοῦ Σέσκλου τῆς ΜΕ ἐποχῆς καὶ εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Dörpfeld ἀνευρεθέντα εἰς τοὺς τάφους τῆς Λευκάδος[2].

Δόρατα, χρησιμοποιούμενα ὑπὸ ὁπλιτῶν, εἰκονίζονται εἰς παραστάσεις μαχῶν ἐπὶ ἀντικειμένων ἐκ τοῦ Κύκλου Α.

ΑΙΧΜΑΙ ΒΕΛΩΝ (πίν. 72α)

Δύο μόνον αἰχμαὶ βελῶν ἐκ χαλκοῦ εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Δ** (Δ-284) μετὰ ἄλλων ἐκ πυρίτου. Κατὰ τύπον ὁμοιάζουν πρὸς τὰς αἰχμὰς ἀκοντίων· εἶναι πράγματι μικρογραφίαι τῶν αἰχμῶν ἐκείνων καὶ ἔχουν μακρὸν μίσχον ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὸν αὐλὸν καὶ μετὰ νευρώσεως λογχοειδὲς ἄκρον. Τὸ μικρότερον δεῖγμα κατὰ τὴν βάσιν τῆς λόγχης δημιουργεῖ γωνιώδη πτερύγια. Εἶναι δυνατὸν νὰ συγκρίνωμεν τὴν μεγαλυτέραν τῶν αἰχμῶν αὐτῶν πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 448 ἐκ τοῦ τάφου IV αἰχμὴν καὶ νὰ δεχθῶμεν ὅτι καὶ αἱ ἐκ τοῦ Κύκλου Β αἰχμαὶ ἀνήκουν εἰς πολὺ ἐλαφρὰ δόρατα κυνηγίου[3].

ΠΕΡΟΝΑΙ ΧΑΛΚΑΙ (πίν. 20α, 56γ,2, 182α,β, 208)

Εἰς τὸν Κύκλον Β εὑρέθησαν ὀκτὼ χάλκιναι περόναι, ἐξ ὧν τρεῖς, ἐκ τοῦ τάφου **Υ** (Υ-319, 320, 318), διασώζονται εἰς ὅλον των τὸ μῆκος (0,225 μ., 0,193 μ. καὶ 0,245 μ.). Ἐκ τῶν ὑπολοίπων δύο εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Α** (Α-259 καὶ Α-260), τρεῖς εἰς τὸν τάφον **Ο** (Ο-312, Ο-313, Ο-314) μερικῶς μόνον διασωζόμεναι. Ὅλαι σχεδὸν εἶναι ἰσχυρῶς ὠξειδωμέναι καὶ διὰ τοῦτο φαίνονται κατὰ πολὺ παχύτεραι

1. EVANS, Shaft Graves, σ. 39 καὶ KARO, Arch. Anz. 1908, σ. 130. Alt-Ithaka, σ. 315, εἰκ. 74 Α, 2. Σημειωτέον ὅτι οὐδὲν δεῖγμα αἰχμῆς δοράτων ἐκ τῆς Κρήτης, τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν νήσων ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ λεγομένου ἐγχειριδίου τοῦ Λασιθίου εἰκονιζομένην αἰχμήν.

2. KARO, πίν. XXIV ἀρ. 241.

3. KARO, σ. 207 καὶ πίν. XCVII ἀρ. 448, μήκους 0,15 μ. Τὸ ἐκ τοῦ τάφου Δ (Δ-284) φαίνεται ὅτι ἔχει μῆκος μόνον 0,048 μ. Ὅρα παράλληλα δείγματα ἐκ Προσύμνης, Prosymna II, εἰκ. 461 ἀρ. 4 καὶ 512 ἀρ. 1. Αἰχμὴ βέλους ἐκ χαλκοῦ τοῦ αὐτοῦ σχήματος καὶ μήκους 0,052 μ. εὑρέθη εἰς τὸν XIX τάφον τοῦ Μόχλου, Mochlos, σ. 74, εἰκ. 45, XIX 34. Δυστυχῶς οἱ χρόνοι τῆς ἀποθέσεώς του δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένοι, ἂν καὶ εὑρέθη μὲ ἀντικείμενα τῆς ΠΜ ΙΙ περιόδου. Ὁ ἀνασκαφεὺς ὁμολογεῖ ὅτι ἴσως ἡ αἰχμὴ νὰ εἶχεν εἰσδύσει εἰς τὸ στρῶμα εἰς μεταγενεστέρους τοῦ στρώματος χρόνους.

ἀπὸ ὅσον θὰ ἦσαν ἀρχικῶς. Αἱ ἐκ τοῦ τάφου **Υ** προερχόμεναι, αἱ σχετικῶς καλύτερον διατηρημέναι, ἔχουν μέσον πάχος 0,005 μ., ἐνῷ τὸ πάχος τῶν λοιπῶν ποικίλλει ἀπὸ 0,006 μ. μέχρι 0,01 μ. Ἐκ τῶν περονῶν τοῦ Κύκλου Β πέντε ἔχουν ἔνθετον ἐξ ὀρείας κρυστάλλου κεφαλήν, δύο ἔχουν κεφαλὴν συμφυᾶ καὶ μία διετήρησε μερικῶς τὴν αὐτοφυᾶ κεφαλήν της (ἡ Α-260). Ἴσως καὶ ἡ περόνη αὐτὴ νὰ εἶχε συμφυᾶ κεφαλὴν σχήματος ἀναλόγου πρὸς τὸ τῆς κεφαλῆς τῆς περόνης Υ-319. Περὶ τῶν ἐξ ὀρείας κρυστάλλου κεφαλῶν θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω. Ἰδιαιτέρως μνημονεύομεν τὴν περόνην ἐκ τοῦ τάφου **Γ** (Γ-274) μὲ τὸν συμφυᾶ κύκλον. Διεσώθη εἰς μῆκος 0,082 μ. καὶ παρουσιάζει διωγκωμένον ἐκ τῆς ὀξειδώσεως κορμόν. Ἀνάλογον ἀντικείμενον, μήκους 0,115 μ., εὑρέθη εἰς τὸν τάφον VI τοῦ Κύκλου Α[1] καὶ ἀπεκλήθη «bronzene Nadel». Τὸ πάχος τοῦ κορμοῦ, μέγιστον 0,007 καὶ ἐλάχιστον 0,004 μ., παραβαλλόμενον πρὸς τὸ τῶν λοιπῶν περονῶν ἐπιτρέπει τὴν κατάταξιν καὶ τοῦ ἀντικειμένου Γ-274 εἰς τὴν ὁμάδα τῶν περονῶν. Ἡ ἐκ τοῦ τάφου **Υ** περόνη μετὰ συμφυοῦς κυκλικῆς κεφαλῆς (Υ-319) ἐνισχύει τὴν κατάταξιν ταύτην (πίν. 208β,1).

Πλὴν τῶν ἐκ χαλκοῦ περονῶν εἰς τὸν Κύκλον Β εὑρέθησαν καὶ δύο περόναι ἐξ ἀργύρου, μία εἰς τὸν τάφον **Ξ** (Ξ-331) καὶ ἑτέρα εἰς τὸν τάφον **Ο**. Ἡ ἐκ τοῦ τάφου **Ο** περόνη εἶναι τόσον κατιωμένη ὥστε ἀποβαίνει ἄχρηστος.

Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ τονισθῇ τὸ πάχος καὶ τὸ μῆκος τῶν περονῶν, διότι ἄλλοτε τὸ πάχος τῶν περονῶν προήγαγεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν χρήσεως ἄλλης ἢ τῆς φυσικῆς. Ὑπετέθη δηλαδὴ ὅτι αἱ μακραὶ καὶ παχεῖαι αὐταὶ περόναι ἦσαν καρφίδες χρήσιμοι διὰ τὴν στερέωσιν κοσμημάτων ἐπὶ ξυλίνων λαρνάκων ἢ καὶ ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τοῦ τάφου. Ἡ ἀνεύρεσις τῶν περονῶν περὶ τὸ λείψανον τοῦ τάφου **Ο** ἰδίᾳ ἀπέδειξεν ὅτι αἱ περόναι, μολονότι παχεῖαι καὶ μακραί, ἐχρησίμευον διὰ τὴν ἁρμογὴν καὶ στερέωσιν φορεμάτων. Βεβαίως αἱ ἐξ ὀρείας κρυστάλλου κεφαλαὶ ἀποκλείουν τὴν χρησιμοποίησίν των ὡς ἥλων.

ΧΑΛΚΑΙ ΤΡΙΧΟΛΑΒΙΔΕΣ ΚΑΙ ΧΑΛΚΟΙ ΔΑΚΤΥΛΙΟΙ (πίν. 100γ, 101α, 209β)

Πλησίον τοῦ σκελετοῦ τοῦ τάφου **Ι** εὑρέθη ἡ χαλκῆ λαβὶς Ι-293. Παρουσιάζει τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν λαβίδων μέρη, ἤτοι στενὸν καμπύλον λαιμὸν ἄνω καὶ πλατέα δύο ἄκρα μὲ τὰ χείλη καμπτόμενα πρὸς τὰ ἔσω[2]. Εἶναι ὅμως πολὺ κομψοτέρα τῶν συνήθων καὶ τὰ ἄκρα της φαίνεται ὅτι ἐγένοντο κατ' ἀπομίμησιν ἀνθοῦντος κρίνου. Δευτέρα λαβὶς ἁπλοῦ σχήματος εὑρέθη εἰς τὸν τάφον **Ι** (Ι-294). Ἐκ τοῦ τάφου **Ν** (Ν-311) ἔχομεν τεμάχια λαβίδος τοῦ ἁπλοῦ τύπου. Βεβαίως λαβίδες ἁπλούστεραι ἄνευ κεφαλῆς ἐπιστεφούσης τὸν λαιμὸν εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους IV καὶ V τοῦ Κύκλου Α. Ἀρχαιότερα δείγματα λαβίδων ἔχομεν ἀπὸ ΠΜ τάφον τοῦ Μόχλου, ἀπὸ πρωτοκυκλαδικοὺς τάφους τῆς Ἀμοργοῦ καὶ τῆς Σύρου καὶ ἀπὸ τὸν ΠΕ συνοικισμὸν

1. KARO, πίν. XCVI ἀρ. 924.

2. Αἱ τριχολαβίδες διακρίνονται εἰς δύο τύπους. Εἰς τὸν τύπον α καταλέγονται δείγματα ἐξ ἑνὸς ἐλάσματος μὲ στενὸν καμπύλον λαιμὸν ὡς τὸ ἐκ τοῦ τάφου **Ι**. Εἰς τὸν δεύτερον τύπον καταλέγονται τριχολαβίδες, ὁ λαιμὸς τῶν ὁποίων στενοῦται ἄνω διὰ νὰ σχηματίσῃ μικρὰν κεφαλήν. Καὶ οἱ δύο τύποι φαίνονται ὅτι εἶναι ἐξ ἴσου ἀρχαῖοι, διότι ἀπαντῶσιν ὁμοῦ εἰς ΠΜ τάφον τοῦ Μόχλου.

τῶν Ζυγουριῶν[1]. Νεώτερα δείγματα ἔχομεν ἀπὸ τὰς Μυκήνας, ἀπὸ τὴν Ἐλευσῖνα καὶ ἀπὸ τὴν Πρόσυμναν. Οὐδὲν ὅμως τῶν δειγμάτων ἐκείνων εἶναι τόσον κεκοσμημένον ὅσον ἡ τριχολαβὶς Ι-293. Τὰ ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλληνικῆς ζώνης καὶ ἐκ διαφόρων περιόδων δείγματα ἀποδεικνύουν ὅτι τριχολαβίδες ἀπετέλουν ἀπαραίτητον μέσον καλλωπισμοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ χαλκοῦ.

Χαλκοῖ δακτύλιοι εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Υ**. Εἶναι τοῦ μινωικοῦ σχήματος, μὲ ἐλλειψοειδῆ σφενδόνην τεθειμένην καθέτως πρὸς τὸν δακτύλιον. Δείγματα τοῦ τύπου ἔχομεν ἐκ τοῦ Κύκλου Α. Τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Β παραδείγματα εἶναι ἀκόσμητα (KARO, πίν. XXIII ἀρ. 99).

ΧΑΛΚΑ ΣΚΕΥΗ (πίν. 59β, 70, 81-84α)

Σχετικῶς ὀλίγα σκεύη ἐκ χαλκοῦ εὑρέθησαν εἰς τὸν Κύκλον Β. Ἐκ τούτων τὰ περισσότερα εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Ε** καὶ ἀπετέλουν μέρος τῶν κτερισμάτων τοῦ τελευταίως ἐνταφιασθέντος εἰς τὸν τάφον ἐκεῖνον λειψάνου, προφανῶς γυναικός. Περιλαμβάνουν κρατῆρα (Ε-285), πρόχουν ἀκόσμητον (Ε-286), μικροτέραν πρόχουν φέρουσαν ἐπὶ τῆς κοιλίας σπειροειδῆ ἔκτυπον διακόσμησιν (Ε-288) καὶ λεκάνην μὲ κεκοσμημένον περιχείλωμα (Ε-287). Χαλκῆ φιάλη εὑρέθη εἰς τὸν τάφον **Δ** (Δ-283) καὶ ἑτέρα, δυστυχῶς τελείως κατεστραμμένη, εἰς τὸν τάφον **Ν** (Ν-309). Ὑπολείμματα πρόχου ἀποσυντεθειμένα εὑρέθησαν καὶ παρὰ τὰ συσσωρευμένα ὀστᾶ τοῦ τάφου **Ν** (Ν-310) ἐνῷ κύπελλον μόνωτον (Γ-316) εἶχεν ἀποτεθῆ μετὰ τῆς ἐξ ἠλέκτρου προσωπίδος ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ τρίτου λειψάνου τοῦ τάφου **Γ**.

Τὰ ὀλίγα αὐτὰ σκεύη εὑρίσκουν ἀκριβῆ παράλληλα εἰς τὰ ἐκ τοῦ τάφου Υ τοῦ Κύκλου Α προελθόντα ὡς καὶ εἰς τὰ ἐκ τῶν θησαυρῶν ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ Ια οἰκιῶν τῆς Κνωσοῦ[2]. Προφανῶς τὰ σκεύη ταῦτα εἶχον εἰσαχθῆ ἐκ Κρήτης. Ἰδίᾳ ἡ μεσόμφαλος φιάλη τοῦ τάφου **Δ** καὶ ἡ κεκοσμημένη λεκάνη τοῦ τάφου **Ε** εὑρίσκουν εἰς Κρήτην ἀκριβῆ παράλληλα.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ ΕΚ ΧΡΥΣΟΥ

Ἀντικείμενα ἐκ χρυσοῦ εὑρέθησαν εἰς ἕνδεκα τάφους τοῦ Κύκλου Β, ἤτοι εἰς τοὺς τάφους **Α, Β, Γ, Δ, Ε, Ι, Λ, Ν, Ξ, Ο** καὶ **Υ**. Ἄλλα τούτων εἶναι κατεσκευασμένα ἐκ λεπτοτάτων φύλλων χρυσοῦ ἵνα προφανῶς τεθῶσιν ὡς κτερίσματα εἰς τοὺς τάφους καὶ ἄλλα ἐκ στερεοῦ ἐλάσματος, τὸ ὁποῖον ἐπέτρεπε τὴν χρῆσίν των καὶ ἐν τῇ ζωῇ. Τὰ εὑρεθέντα κύπελλα, π.χ., εἶναι ἀρκούντως στερεὰ ὥστε νὰ ἦσαν κατάλληλα διὰ καθημερινὴν χρῆσιν. Πολλὰ τῶν χρυσῶν κτερισμάτων εὑρέθησαν μὲ παραμερι-

1. KARO, πίν. CXXXVI ἀρ. 818 καὶ XCV, ἄνευ ἀριθμοῦ. Mochlos, σ. 107, εἰκ. 12, ἀρ. XIX 28 καὶ εἰκ. 44, ἀρ. XIX, 25A καὶ B. Vaulted Tombs of Mesara, σ. 28 καὶ πίν. XXIV,b. Καὶ ἄλλα νεώτερα δείγματα ἐκ Κρήτης εἶναι γνωστά. Études Crét., 1, σ. 59, εἰκ. 18, 9, σ. 60, 12, σ. 58. ΤΣΟΥΝΤΑΣ, ΑΕ 1898, πίν. 12 ἀρ. 4 (ἐξ Ἀμοργοῦ), 1899, σ. 103, πίν. 10 ἀρ. 40, 41, 42 (ἐκ Σύρου). Τρία τῶν Κυκλαδικῶν παραδειγμάτων ἀνήκουν εἰς τὸν τύπον «β» καὶ ἓν εἰς τὸν τύπον «α». Zygouries, σ. 183 καὶ πίν. XX ἀρ. 19. Ἀπὸ τὴν Εὔβοιαν, ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων, σ. 6 καὶ 8, εἰκ. 4 καὶ 11 πίν. Η', ἀρ. 3. Prosymna II, εἰκ. 58. BSA 28, 1926-27, σ. 285 εἰκ. 38.

2. KARO, πίν. CLIV, CLV, CLX καὶ EVANS, PM II, 394-403, 629 καὶ 641.

σμένα ὀστᾶ καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀρχική των θέσις παραμένει ἄγνωστος. Ἄλλα, ὡς τὰ ἐκ τοῦ τάφου **Ε**, ἐξετοπίσθησαν τῆς ἀρχικῆς των θέσεως ὅτε αἱ πλάκες τῆς στέγης ἐβυθίσθησαν· μερικὰ μόνον παρέμειναν ὅπου ἀρχικῶς ἐτέθησαν ἢ ἐξέφυγον ὀλίγον μόνον τῆς ἀρχικῆς των θέσεως, ἡ ὁποία ὅμως δύναται νὰ ὁρισθῇ ἀσφαλῶς. Τὰ σχήματα τῶν ἐλασμάτων καὶ τῶν φύλλων ὑποβοηθοῦν εἰς τὴν διάκρισίν των εἰς τὰς ἀκολούθους τάξεις.

ΤΑΙΝΙΑΙ ΑΤΡΑΚΤΟΕΙΔΕΙΣ (πίν. 59α,1, 85α, 124α, 153α,β, 159α, 177)

Εἰς τοὺς τάφους **Γ, Ε, Λ, Ν, Ξ, Ο** καὶ **Υ** εὑρέθησαν ἐν ὅλῳ 15 ταινίαι τῆς τάξεως αὐτῆς. Ἐκ τούτων αἱ 10 εὑρέθησαν μεταξὺ παραμερισμένων ὀστῶν ἢ κτερισμάτων (τάφοι **Γ**, **Λ**, **Ν**) καὶ μεταξὺ ἄλλων χρυσῶν ποικιλμάτων ἐκφυγόντων τῆς ἀρχικῆς των θέσεως (**Ε**). Τρεῖς ταινίαι (αἱ Ξ-404 μήκους 0,208 μ., Ν-390 μήκους 0,40 μ. καὶ Υ-439 μήκους 0,217 μ.) εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀρχικήν των θέσιν καὶ δύο (Ο-410 μήκους 0,426 μ. καὶ Ο-411 μήκους 0,382 μ.) ἀπεκαλύφθησαν πλησίον θρυμματισμένου κρανίου, τὸ ὁποῖον προφανῶς ἐκόσμουν. Ἐκ τῶν τριῶν ταινιῶν, αἱ ὁποῖαι εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀρχικήν των θέσιν, ἡ Ξ-404 εἶχε τεθῇ ὡς διάδημα περὶ τὴν κεφαλὴν κορασίδος, εἰς αὐτὴν δὲ εἶχον στερεωθῇ σταυρόσχημα χρυσᾶ φύλλα. Ἡ Ν-390 εὑρέθη ὑπὸ τὴν σιαγόνα τοῦ τελευταίως ἐνταφιασθέντος λειψάνου τοῦ τάφου **Ν** καὶ ἐχρησίμευε πιθανῶς ὡς παρυφὴ τοῦ ἐνδύματος τοῦ νεκροῦ ἢ καὶ ὡς περιλαίμιον. Ἡ ταινία Υ-439 φαίνεται ὅτι ἐχρησίμευε διὰ τὴν στερέωσιν καὶ τὸν στολισμὸν τῆς κόμης τῆς γυναικὸς τῆς ἐνταφιασθείσης εἰς τὸν τάφον **Υ**. Αἱ δύο ταινίαι Ο-410 καὶ 411 προφανῶς ἐσχημάτιζον διάδημα, τὸ ὁποῖον ἔφερεν εἰς τὴν κεφαλὴν γυνή. Ἐκ τῶν ταινιῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἀρχικὴ θέσις εἶναι δυνατὸν νὰ ὁρισθῇ μόνον μία, ἡ Ν-390, ἐχρησίμευε πρὸς στολισμὸν ἀνδρός, αἱ λοιπαὶ ὡς καὶ αἱ ταινίαι Ε-363 (μήκους 0,338) καὶ Ε-364 (μήκους 0,318) ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὸν στολισμὸν γυναικός. Ἴσως καὶ ἡ ταινία Γ-359 (μήκους 0,292) νὰ ἀπετέλει μέρος τῶν κτερισμάτων τῆς γυναικός, ἡ ὁποία εἶχεν ἀποτεθῇ εἰς τὸν τάφον **Γ**. Ὀπαὶ ἢ καὶ μικροὶ βρόγχοι κατὰ τὰ ἄκρα τῶν ταινιῶν φανερώνουν τὸν τρόπον τῆς στερεώσεώς των διὰ νημάτων[1].

ΛΟΓΧΟΣΧΗΜΟΙ ΤΑΙΝΙΑΙ Ἢ ΗΜΙΤΑΙΝΙΑΙ (πίν. 20β,1 85β, 86)

Αἱ σπουδαιότεραι ἡμιταινίαι τοῦ τύπου τούτου εὑρέθησαν μὲ τὰ συσσωρευμένα χρυσᾶ κτερίσματα τοῦ τάφου **Ε**. Εἶναι κατεσκευασμέναι ἀπὸ λεπτότατον φύλλον χρυσοῦ, τὰ πλάγια ἄκρα τοῦ ὁποίου εἶχον στραφῇ πρὸς τὴν ὀπισθίαν ὄψιν, ὅπου ἐστερεώθησαν πέριξ χαλκοῦ σύρματος. Τὰ δύο πλήρως διασωθέντα παραδείγματα, τὸ Ε-365 καὶ 366, ἔχουν μῆκος 0,239 καὶ 0,247 μ. καὶ πλάτος κατὰ τὸ εὐθύγραμμον ἄκρον 0,056 καὶ 0,058 μ. Ἡ ἀναδίπλωσις τοῦ εὐθυγράμμου ἄκρου ὡς καὶ αἱ πολλαὶ μικραὶ ὀπαὶ αἱ διατηρούμεναι εἰς αὐτὴν ὑποδεικνύουν ὅτι αἱ ἡμιταινίαι ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἐκείνου ἐστερεοῦντο εἰς τὴν ὥαν ὑφάσματος μᾶλλον ἢ δέρματος.

Ὀλιγώτερον ἐντυπωσιακὰ εἶναι τὰ ἐκ τοῦ τάφου **Α** προερχόμενα τεμάχια. Τὸ

1. Βεβαίως τοῦ τύπου τούτου ταινίαι εἶναι γνωσταὶ ἐκ τῶν τάφων τοῦ Κύκλου Α, KARO, πίν. XIV ἀρ. 3, XVII ἀρ. 37, XXXV ἀρ. 184, XXXVI, XXXVIII, XXXIX ἀρ. 231 κλπ.

καλύτερον διασωζόμενον (Α-352 μήκους 0,176 μ. καὶ πλάτους 0,025 μ.) ἔχει δύο ὀπὰς εἰς τὸ εὐθύγραμμον ἄκρον του μὲ περιχείλωμα εἰς τὴν διακοσμηθεῖσαν ὄψιν. Ἡ διακόσμησίς του εἶναι κακότεχνος καὶ ἐπιπολαία, γενομένη διὰ στιγμῶν. Εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν εἶναι δυνατὸν νὰ τεθοῦν καὶ τὰ ἐκ τῶν παραμερισθέντων ὀστῶν τοῦ τάφου **Λ** προερχόμενα χρυσᾶ φύλλα (Λ-380-384), τῶν ὁποίων ἡ διακόσμησις εἶναι πολὺ περισσότερον ἐπιμελὴς καὶ ἐξειλιγμένη. Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ἀνήκουν ἀκόμη καὶ τὰ τέσσαρα τριγωνικὰ ἐλάσματα ἐκ τοῦ τάφου **Ι** (Ι-374, 375, 376, 377), μήκους ἀπὸ 0,078 ἕως 0,082 μ. καὶ πλάτους μεγίστου περὶ τὰ 0,04 μ. (πίν. 102α, 4-6), μολονότι ἔχουν πολὺ μικρὰς διαστάσεις. Δυστυχῶς ἡ θέσις εἰς τὴν ὁποίαν εὑρέθησαν τὰ ἐκ τοῦ τάφου **Α** ἐλάσματα δὲν ὡρίσθη καὶ τὰ ἐκ τοῦ τάφου **Ε** προερχόμενα παραδείγματα δὲν εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀρχικήν των θέσιν, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ γνωρίζωμεν πῶς καὶ ποῦ ἐτίθεντο τὰ κτερίσματα αὐτά. Ὅτι ἦσαν ἐπίθετα ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ὀπῶν τὰς ὁποίας φέρουν. Αἱ ὀπαὶ αὐταὶ ἐπίσης ἀποδεικνύουν ὅτι δὲν ἐστερεοῦντο δι' ἥλων ἀλλὰ προσερράπτοντο ἐπὶ ὑφασμάτων προφανῶς. Τὰ μικρὰ τριγωνικὰ ἐλάσματα ἐκ τοῦ τάφου **Ι** (Ι-374-377) εὑρέθησαν ἀνὰ δύο εἰς τὴν ἀρχικήν των θέσιν, περὶ τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν μὲ τὴν κορυφὴν τοῦ τριγώνου πρὸς τὰ ἄνω. Τὰ τριγωνικὰ ταῦτα ἐλάσματα ἐκτὸς τῶν δύο ὀπῶν κατὰ τὸ εὐθύγραμμον ἄκρον φέρουν ἀκόμη μίαν ὀπὴν κατὰ τὴν κορυφήν. Αἱ ὀπαὶ αὐταὶ εἶναι μικροσκοπικαὶ καὶ προφανῶς δι' αὐτῶν διήρχετο νῆμα, διὰ τοῦ ὁποίου τὰ ἐλάσματα ἐστερεοῦντο εἰς ὕφασμα. Τὸ ὕφασμα αὐτὸ θὰ εἶχε πλάτος ἴσον ἢ καὶ μεγαλύτερον τοῦ μήκους τοῦ ἐλάσματος καὶ θὰ ἐσχημάτιζε περιχειρῖδας. Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι αἱ περιχειρῖδες αὐταὶ θὰ ἦσαν μεμονωμέναι ἐν εἴδει βραχιονίων, διότι μακραὶ χειρῖδες καλύπτουσαι ὁλόκληρον τὸν βραχίονα καὶ τὸν πῆχυν δὲν χαρακτηρίζουν τὸ μυκηναϊκὸν ἀνδρικὸν ἔνδυμα[1].

ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ ΤΥΠΟΥ «ΕΠΙΓΟΝΑΤΙΔΟΣ» (πίν. 20γ, 59α,2)

Ἡ χρῆσις τῶν κοσμημάτων τούτων δὲν ἔχει ἐξακριβωθῆ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Schliemann ὠνομάσθησαν ἐπιγονατίδες (καλτσοδέται). Ὁ Persson ὑπεστήριξεν ὅτι ἐλάσματα τοῦ τύπου τούτου ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὴν διακόσμησιν φαρετρῶν[2]. Ὁ Μαρινᾶτος εἰς δημοσίαν του διάλεξιν τὰ ἐχαρακτήρισεν ὡς νευροφυλακτῆρας, ἀπαραιτήτους εἰς τοξότας διὰ τὴν προφύλαξιν τοῦ ἀντιβραχίονος. Τοῦτο ἴσως ἐξηγεῖ διατί μεμονωμένα δείγματα τοῦ κοσμήματος τούτου εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Α** καὶ εἰς τὸν τάφον **Γ**. Τὰ χρυσᾶ κοσμήματα τοῦ τάφου **Γ** (πίν. 59α) ὅμως φαίνεται ὅτι ἀνῆκον εἰς τὴν ταφεῖσαν εἰς αὐτὸν γυναῖκα. Πρὸς τούτοις δύο ἁπλούστερα ἐλάσματα τοῦ τύπου εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Ι** παρὰ τὴν ὀσφὺν σκελετοῦ ἀνήκοντος εἰς ἄνδρα (πίν. 102α, 1-2). Ταῦτα φαίνεται ὅτι ἦσαν ἐπίθετα κοσμήματα ἐρραμμένα εἰς ζώνην. Εἶναι λοιπὸν πιθανὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι κοσμήματα τοῦ τύπου τούτου ἐπετίθεντο ὡς

1. Λογχόσχημοι ταινίαι ἐκ τοῦ ΙΙΙ, KARO, πίν. XIV ἀρ. 5. XV ἀρ. 7, ἐκ τοῦ τάφου Ι, πίν. XXXV ἀρ. 185, 187. Εἰς τὰς πολὺ νεωτέρας τοιχογραφίας τῆς Πύλου ὁπλῖται φαίνεται ὅτι φέρουν ἱματισμὸν ἢ προφυλακτῆρας ἀπολήγοντας εἰς λογχόσχημα ἄκρα (Pylos II, 22 H 64, πίν. M).

2. Ὅρα τὰ ἐκ τῶν τάφων IV, V καὶ VI τοῦ Κύκλου Α δείγματα, KARO, πίν. LXVII, LXVIII. PERSSON, BSA 46, 1951, σ. 125 κ.ἑ.

διακοσμητικὰ εἰς διάφορα ἐξαρτήματα ἀνδρικοῦ ἰδίᾳ ἱματισμοῦ ἢ ὁπλισμοῦ. Τὸ εἰς τὸν τάφον **Α** δεῖγμα εἶναι διακεκοσμημένον κατὰ τρόπον ἐξαίρετον, ἐνῷ τὰ λοιπὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Β δείγματα φέρουν ὑποτυπώδη διακόσμησιν καὶ κατὰ τὸ σχῆμα εἶναι ἁπλούστερα. Ἡ ἁπλότης τῆς διακοσμήσεως δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς χρονολογικὴ ἔνδειξις, διότι τὸ ἐκ τοῦ ἀρχαιοτέρου τάφου **Α** παράδειγμα (τὸ Α-350) εἶναι περισσότερον διακεκοσμημένον ἢ τὸ ἐκ τοῦ νεωτέρου τάφου **Γ** (τὸ Γ-360). Τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Α παραδείγματα. Τὰ ἐκ τοῦ τάφου IV φέρουν πλουσιωτέραν διακόσμησιν ἐκείνης τὴν ὁποίαν φέρει τὸ ἀρχαιότερόν πως δεῖγμα ἐκ τοῦ τάφου VI (ἀρ. 913) ἀλλὰ καὶ ἐκείνης τὴν ὁποίαν φέρουν τὰ ἐκ τοῦ νεωτέρου πως τάφου V (ἀρ. 637 καὶ 652)[1].

ΧΡΥΣΟΙ ΑΣΤΕΡΕΣ (πίν. 87, 159, 207γ) ΚΑΙ ΡΟΔΑΞ (πίν. 178α)

Σταυρόσχημοι χρυσοῖ ἀστέρες εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους **Ε**, **Ξ** καὶ **Υ** (Ε-370-373, Ξ-401-403, Υ-438). Σχηματίζονται ἀπὸ δύο ὀκτώσχημα ἐπιμήκη ἐλάσματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐπιτεθῇ σταυροειδῶς καὶ στερεοῦνται ὑπὸ κεντρικῆς καρφίδος, τῆς ὁποίας ἡ κεφαλή, ἐπὶ τῆς διακοσμουμένης ὄψεως, καλύπτεται ὑπὸ κουφωτοῦ κοίλου κομβίου ἐκ χρυσοῦ. Τὰ ἐκ τοῦ τάφου **Ξ** παραδείγματα ὡς καὶ τὸ ἐκ τοῦ **Υ** ἀποδεικνύουν ὅτι πολλοὶ τῶν χρυσῶν αὐτῶν σταυροσχήμων ἀστέρων στερεούμενοι εἰς ταινίαν ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν δημιουργίαν διαδημάτων. Τὰ ἐκ τοῦ τάφου **Ε** προερχόμενα τέσσαρα δείγματα δὲν εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀρχικήν των θέσιν, ἀλλ' εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι καὶ αὐτὰ ἀρχικῶς ἦσαν διατεταγμένα περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ ἀπετέλουν διάδημα. Τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Β προερχόμενα σταυρόσχημα κοσμήματα ἀποδεικνύονται ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸν κόσμον γυναικῶν[2]. Καὶ ὁ ἐκ φύλλων χρυσοῦ ρόδαξ ὁ εὑρεθεὶς εἰς τὸν τάφον **Ο** (Ο-412) εἶναι κόσμημα γυναικός. Ἡ σχετικὴ πρὸς τὸν σκελετὸν τοῦ τάφου θέσις εἰς τὴν ὁποίαν εὑρέθη ἀποδεικνύει ὅτι εἶχε στερεωθῇ εἰς τὸ φόρεμα ἢ τὸ σάβανον τῆς νεκρᾶς καὶ κατὰ τὸν δεξιὸν ὦμον. Χαλκῆ καρφὶς μὲ κεφαλὴν κεκαλυμμένην ὑπὸ κοίλου κομβίου συγκρατεῖ εἰς τὴν θέσιν των τὰ φύλλα τοῦ χρυσοῦ ρόδακος. Ἀξιοσημείωτοι εἶναι αἱ διασωθεῖσαι διαστάσεις τῆς καρφίδος: διασωθὲν μῆκος 0,075 μ. καὶ πάχος εἰς τὸ καλῶς διατηρούμενον τμῆμά της 0,004 μ. Ἐὰν ἡ θέσις τοῦ κοσμήματος δὲν εἶχε σημειωθῇ, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ καρφὶς τὸ ἐστερέωνε εἰς ξύλινον κιβώτιον, ὡς λέγεται ὑπὸ τῶν δεχομένων τὴν χρῆσιν φερέτρων[3]. Καὶ τὰ λοιπὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Α κοσμήματα τὰ φέροντα καρφίδας προφανῶς ἐχρησίμευον διὰ τὸν στολισμὸν φορεμάτων ἢ καὶ σαβάνων κατὰ τρόπον παρόμοιον πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Ο-412 ὑποδεικνυόμενον.

---

1. KARO, πίν. LXVII καὶ LXVIII.

2. Παράλληλα παραδείγματα ἐκ τοῦ Κύκλου Α, KARO, πίν. XIX, XXXV ἀρ. 188, XLVI ἀρ. 385 καὶ XLI ἀρ. 230. Καὶ αὐτὰ εὑρέθησαν εἰς τάφους περιλαμβάνοντας καὶ γυναικείους σκελετούς.

3. Ὅρα π.χ. EVANS, Shaft Graves, σ. 5 εἰκ. 1 ἐκ τοῦ τάφου III. Ἡ καρφὶς τοῦ ἀστεροσχήμου κοσμήματος ἐκείνου διασώζεται εἰς μῆκος 0,035 μ. Βεβαίως τὸ μῆκος τοῦτο δὲν εἶναι τὸ ἀρχικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ μῆκος τῆς ἐκ τοῦ τάφου **Ο** καρφίδος δὲν διεσώθη πλήρως καὶ ὅμως ἀνέρχεται εἰς 0,075 μ.

ΑΛΛΑ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ (πίν. 179, 180, 181)

Ταῦτα περιλαμβάνουν ἐνώτια ἐκ στερεοῦ χρυσοῦ ἐλάσματος (Ο-428 - 429), στρεπτά (Ξ-406-408), ἁπλᾶ περιβραχιόνια ἐκ στρεπτοῦ σύρματος ἢ ἐκ στρεπτοῦ σύρματος καὶ σπειρῶν (Ο-413-413α), ψηφῖδες ὅρμων περιδεραίου (Ο-430), περίαπτα (Ο-431) καὶ κομβία. Μερικὰ τούτων, ὡς αἱ ψηφῖδες Ο-420 ἕως 425, προφανῶς ἐκόσμουν τὰ ὑφάσματα φορεμάτων.

ΑΝΔΡΙΚΑ ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ (πίν. 21α, 28α)

Πλὴν τῶν ἤδη μνημονευθέντων ἀνδρικῶν κοσμημάτων ἔχομεν καὶ δύο περιβραχιόνια, ἓν ἐκ τοῦ τάφου **Α** (Α-351) καὶ ἓν ἐκ τοῦ τάφου **Β** (Β-354-355). Τὸ ἐκ τοῦ τάφου **Β** παράδειγμα εὑρέθη εἰς τὴν ἀρχικήν του θέσιν (πίν. 23β) καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία διὰ τὴν χρῆσίν του. Ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ὀκτώσχημα μακρὰ φύλλα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐπιτεθῇ τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου οὕτως ὥστε ἐσχηματίσθη ἓν συμπαγὲς ἔλασμα, τὸ ὁποῖον εἶχε περιστραφῇ περὶ τὸν βραχίονα. Τὸ Α-351 καὶ αὐτὸ εἶχε κατασκευασθῇ ἀπὸ λεπτότατον φύλλον χρυσοῦ, τὰ ἄκρα τοῦ ὁποίου εἶχον στραφῇ πρὸς τὰ ἔσω καὶ στερεωθῇ πέριξ χαλκοῦ σύρματος, τὸ ὁποῖον καὶ συνεκράτει τὸ κόσμημα καὶ συνέβαλλεν εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ σχήματός του. Τὸ Α-351 φέρει ἔκτυπον διακόσμησιν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ κοσμήματος Α-350, ἐνῷ τὰ Β-354, 355 εἶναι ἀκόσμητα.

Τὰ σπουδαιότερα χρυσᾶ ἀντικείμενα τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς ἄνδρας εἶναι τὰ χρησιμοποιηθέντα διὰ τὴν διακόσμησιν ξιφῶν. Τούτων ὡραιότατα δείγματα προέρχονται ἀπὸ τοὺς τάφους **Δ** καὶ **Λ**. Τὸ ἐκ τοῦ **Δ** κόσμημα εἶναι ἡ ἐπένδυσις τῆς λαβῆς τοῦ ξίφους Δ-277, τὰ δὲ ἐκ τοῦ **Λ** ἐκόσμουν τὸν ἐκ δέρματος κολεὸν ξίφους (πίν. 125). Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι εἰς τὰ κοσμήματα ταῦτα δὲν ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς διακοσμητικὰ στοιχεῖα τὰ δισκάρια τὰ τόσον συνήθη εἰς τὰ ταινιόσχημα ἐλάσματα, ἀλλὰ γεωμετρικὰ ἁπλᾶ στοιχεῖα εὐθύγραμμα ἢ καμπυλόγραμμα. Τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς μερικὰ ἀπὸ τὰ χρυσᾶ κοσμήματα ξιφῶν τοῦ Κύκλου Α[1].

Ἀκόμη καὶ αἱ δύο μακραὶ ταινίαι ἐκ τῶν τάφων **Β** καὶ **Γ** (Β-356 καὶ Γ-361) εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἀνήκουν εἰς ἄνδρας καὶ ὅτι ἐχρησίμευον ὡς τελαμῶνες.

ΚΥΠΕΛΛΑ (πίν. 58, 152)

Δύο κύπελλα ἐκ τοῦ τάφου **Γ** (Γ-357, 358) καὶ ὁ κύαθος ὑπ' ἀριθμὸν 389 ἐκ τοῦ τάφου **Ν** ἀποτελοῦν τὸ σύνολον τῶν ἐκ χρυσοῦ ἀντικειμένων τοῦ τύπου τούτου. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ κυπέλλου Γ-358 δὲν διῃρέθη εἰς δύο πεδία, ὡς συνήθως, ἀλλ' ὡς ἑνιαία ἐκοσμήθη ὑπὸ ἐλλειπτικῶν ραβδώσεων, αἱ ὁποῖαι περὶ τὸ χεῖλος ἀφήνουν πλατεῖαν ταινίαν. Ἡ ἐπιφάνεια τῶν Γ-357 καὶ Ν-389 διῃρέθη εἰς δύο ὁριζόντια πεδία ὑπὸ πλαστικοῦ δακτυλίου καὶ ὑπὸ ἀκμῆς, ταῦτα δὲ ἐκοσμήθησαν ὑπὸ ἐγχαράκτων κατακορύφων γραμμῶν ἢ ὑπὸ αὐλακώσεων. Πρὸς τούτοις δύο σειραὶ στιγμῶν ποικίλλουν τὴν περὶ τὸ χεῖλος τοῦ κυάθου Ν-389 ταινίαν. Καὶ ἡ βάσις τοῦ κυάθου

1. KARO, πίν. LXXIX ἀρ. 282-284, 300, 301.

τούτου ποικίλλεται ὑπὸ στιγμῶν, αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦσι σπεῖραν, καὶ ὑπὸ ἀκτινοειδῶν περὶ τὴν σπεῖραν γραμμῶν. Αἱ λαβαὶ ἐστερεώθησαν ἀμελῶς δι' ἑνὸς ἥλου κατὰ τὴν βάσιν καὶ ὑπὸ ἑτέρου κατὰ τὴν ἀρχὴν ἀφοῦ αἱ ραβδώσεις εἶχον περατωθῆ. Τὰ κύπελλα αὐτὰ εἶναι πολὺ ὀλίγα διὰ νὰ ἀποδείξουν χρονολογικὰς σχέσεις, ἀλλὰ δύναται τοὐλάχιστον νὰ ὑποτεθῆ ὅτι ὁ κύαθος Ν-389 μὲ τὴν στικτὴν διακόσμησιν εἶναι ἀρχαιότερος τῶν κυπέλλων. Τὸ Γ-357 βεβαίως ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν μεταλλικῶν προτύπων, κατ' ἀπομίμησιν τῶν ὁποίων ἐδημιουργήθησαν τὰ πήλινα ποτήρια τύπου Βαφειοῦ. Τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Β κύπελλα εὑρίσκουν παράλληλα μεταξὺ τῶν ἐκ τοῦ Κύκλου Α εὑρημάτων ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν κτερισμάτων τοῦ τάφου τῆς Περιστερᾶς[1].

Διακόσμησις

Ὁ ἀείμνηστος Karo εἰς τὴν μνημειώδη μελέτην του περὶ τῶν κτερισμάτων τοῦ Κύκλου Α διέκρινε καὶ ἐσχολίασε τὴν χρῆσιν διακοσμητικῶν στοιχείων ὑπὸ τῶν μυκηναίων χρυσοχόων[2]. Τὰ συμπεράσματά του ἐπαληθεύονται ἀπὸ τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Β χρυσᾶ ἀντικείμενα. Ἡ κατὰ ἔκτυπον τρόπον (repoussé) τεχνικὴ χρησιμοποιεῖται γενικῶς διὰ τὴν διακόσμησιν ταινιῶν, λογχοσχήμων ἐλασμάτων καὶ πλατέων φύλλων χρυσοῦ. Ἡ διακόσμησις αὕτη καλύπτει ὁλόκληρον τὴν ἐπιφάνειαν, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται συνήθως ὡς ἐνιαῖον πεδίον. Αἱ παρυφαὶ τῶν ἐλασμάτων κατὰ κανόνα τονίζονται διὰ στιγμῶν. Ἔκτυπα δισκάρια, μικρὰ καὶ μεγάλα, ἀρχικῶς περιβαλλόμενα ὑπὸ κύκλου ἐκ στιγμῶν (Ι-374-378) ἀποτελοῦν τὰ βασικὰ στοιχεῖα. Αἱ στιγμαὶ βαθμιαίως μετατρέπονται εἰς μικρὰς παραλλήλους πρὸς ἀλλήλας γραμμὰς καὶ οἱ κύκλοι τοὺς ὁποίους σχηματίζουν ἑνοῦνται διὰ διπλῶν ἐφαπτομένων γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι προσδίδουν εἰς τὸ στοιχεῖον τὴν ἐντύπωσιν σπειρῶν καὶ ψευδοσπειρῶν (Α-350-351). Ἡ ἐξέλιξις αὕτη τοῦ στοιχείου ὀφείλεται ἴσως εἰς ἐπίδρασιν τῆς ἀγγειογραφίας, διότι εἰς ἀρχαιότερα ἀγγεῖα τῆς ἐποχῆς χρησιμοποιοῦνται ὡς διακοσμητικὰ στοιχεῖα κύκλοι μὲ διπλᾶς ἐφαπτομένας (Ι-104, 105). Τὸ στοιχεῖον τῶν δισκαρίων περιβαλλομένων ὑπὸ κύκλου ἐκ στιγμῶν ἐξελίσσεται ἔτι διὰ τῆς προσθήκης καὶ δευτέρου κύκλου περιγράφοντος τὸν πρῶτον. Τὸ μεταξὺ τῶν δύο κύκλων μικρὸν διάκενον βαθμηδὸν αὐξάνεται εἰς πλάτος καὶ πληροῦται ὑπὸ ἄλλων στοιχείων: ὑπὸ μικρῶν παραλλήλων ἢ ὀφιοειδῶν λεπτῶν γραμμῶν (Λ-380), ὑπὸ κύκλων (Λ-383), ὑπὸ μικροτέρων δισκαρίων καὶ στιγμῶν (Ε-363, 364, 370-373, Ο-410 κλπ.), τέλος δὲ ὑπὸ φύλλων, τὰ ὁποῖα μὲ τὸ κεντρικὸν ἔκτυπον δισκάριον προσδίδουν εἰς τὸ στοιχεῖον τὴν ἐντύπωσιν ἄνθους (μαργαρίτας) ἢ καὶ ρόδακος (Ο-411). Ἡ μεταξὺ τῶν ἐκτύπων δισκαρίων, τῶν περιβαλλομένων ὑπὸ κύκλων, ἐπιφάνεια ἀφήνεται κατ' ἀρχὰς κενή (Ι-374-378), βαθμηδὸν ὅμως πληροῦται ὑπὸ ἄλλων στοιχείων, ὑπὸ μικροτέρων δισκαρίων (Ο-410, Ν-390), ὑπὸ ὀφιοειδῶν γραμμῶν (Λ-380), τέλος δὲ ὑπὸ φύλλων καὶ φυτικῶν στοιχείων (Ο-411). Ἡ ἀρχικὴ δι' ἁπλῆς σειρᾶς στιγμῶν ἐνίσχυσις τῆς γραμμῆς τῆς παρυφῆς τοῦ ἐλάσματος βαθμηδὸν γίνεται πολυπλοκωτέρα, ὅπως φαίνεται εἰς τὴν ταινίαν

1. KARO, πίν. CXXIII-CXXV κλπ. καὶ ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, ΠΑΕ 1965, πίν. 135-139.
2. KARO, σ. 258 κ.ἑ.

Ο-410, ὅπου ἐχρησιμοποιήθησαν συνεχόμενα ἡμικυκλικὰ σχήματα. Χαρακτηριστικῶς εἰς τὴν διακόσμησιν τῶν ἀτρακτοειδῶν ταινιῶν ἐγένετο χρῆσις μόνον καμπυλογράμμων στοιχείων.

Εἰς τὴν διακόσμησιν τῶν λογχοσχήμων φύλλων τοῦ τάφου **Ε** οἱ τεχνῖται ἐχρησιμοποίησαν διάταξιν διάφορον, συναφῆ ὅμως πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν παραξιφίδων καὶ τῶν ξιφῶν χρησιμοποιουμένην. Ἤτοι, ἡ ἐπιφάνεια τοῦ φύλλου διαιρεῖται ὑπὸ τριπλῆς γραμμῆς εἰς δύο τριγωνικά, ἐπιμήκη πεδία ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὴν λεπίδα ἐγχειριδίου. Τὰ ἐπιμήκη ἐκεῖνα πεδία ἐκοσμήθησαν ὑπὸ συνεχομένων ψευδοσπειρῶν κατὰ τρόπον ἐνθυμίζοντα τὴν ἐπὶ τῆς λεπίδος τῆς παραξιφίδος Α - 253 διακόσμησιν. Τὰ σταυρόσχημα κοσμήματα, λόγῳ τοῦ σχήματος, παρουσιάζουν ἴδια προβλήματα. Ἡ ἐπίθεσις τῶν φύλλων ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι κατεσκευασμένα διαιρεῖ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ κοσμήματος εἰς τέσσαρα διάφορα πεδία καὶ οὕτω διακόπτει τὴν ἐνιαίαν διάταξιν τῆς διακοσμήσεως. Ἕκαστος τῶν βραχιόνων τοῦ σταυροῦ κοσμεῖται ὑπὸ παρεμφεροῦς συντάξεως στοιχείων, τὰ ὁποῖα ὅμως χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων ὑπὸ τοῦ κεντρικοῦ τμήματος. Εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς περιπτώσεις, ἐκτὸς μιᾶς (Ε - 370), οἱ βραχίονες κοσμοῦνται ὁμοιοτρόπως ὑπὸ ἐκτύπων δισκαρίων περιβαλλομένων ὑπὸ στιγμῶν (Ξ - 401) καὶ συνδεομένων ὑπὸ καμπυλουμένων γραμμῶν. Τὸ σταυρόσχημον Ε - 370 παρουσιάζει διάφορον διάταξιν. Δύο τῶν βραχιόνων του, ἀνήκοντες εἰς τὸ αὐτὸ ἔλασμα, κοσμοῦνται ὑπὸ δισκαρίων περιβαλλομένων ὑπὸ κύκλων ἐκ στιγμῶν, τὰ διάκενα τῶν ὁποίων πληροῦνται ὑπὸ μικροτέρων ἐκτύπων δισκαρίων. Ἓν δισκάριον κατὰ τὴν κορυφὴν καὶ δύο πρὸς τὴν βάσιν ἢ τὸ κέντρον τοῦ σταυροῦ τεθειμένα εἰς ἀντιστοιχίαν πρὸς τὴν κεφαλὴν τῆς καρφίδος τοῦ κοσμήματος συμπληροῦν τὴν διακόσμησιν, ἡ ὁποία ἐτέθη ἐπὶ ἀδιαιρέτου ἐπιφανείας. Ἡ ἐπιφάνεια τῶν δύο ἄλλων βραχιόνων ὑπὸ διπλῆς ἐκ στιγμῶν γραμμῆς διαιρεῖται εἰς δύο καμπυλόγραμμα πεδία, ἕκαστον τῶν ὁποίων πληροῦται ὑπὸ τριῶν ἐκτύπων δισκαρίων τεθειμένων στοιχηδόν. Ἡ τοιαύτη διαίρεσις τῆς ἐπιφανείας, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν τῶν λογχοσχήμων ἐλασμάτων Ε - 365 - 369, εἶναι μοναδικὴ καὶ φαίνεται ὅτι χαρακτηρίζει τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς χρήσεως τοῦ νεκροταφείου.

Διάφορα διακοσμητικὰ στοιχεῖα ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὴν διακόσμησιν τῶν ἐξαρτημάτων τῶν ξιφῶν καὶ τῶν ἐγχειριδίων. Ἀντὶ δισκαρίων ἔχομεν γραμμικὰ σχέδια λεπτότατα, πληροῦντα στενὰ πεδία, εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι διηρημένη ἡ διακοσμουμένη ἐπιφάνεια (Λ - 386, 387). Συνεχόμενα κυκλικὰ σχήματα μὲ στιγμὴν ὑποδηλοῦσαν τὸ κέντρον, παράλληλοι λεπταὶ γραμμαὶ καὶ ρομβοειδῆ φυλλόσχημα σχήματα διακρίνουν τὴν διακόσμησιν, ἡ ὁποία παρέχει πολὺ διάφορον ἐντύπωσιν ἀπὸ τὴν γνωστὴν τῶν δισκαρίων ὄψιν.

Ὁ Karo ἤδη ἐσημείωσεν ὅτι εὐθύγραμμα θέματα σπανιώτατα χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῶν χρυσοχόων τῶν Μυκηνῶν. Τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Β χρυσᾶ ἀντικείμενα ἐπιβεβαιοῦν τὴν παρατήρησιν ταύτην, διότι μόνον εἰς τὰ ὀλίγα ἐξαρτήματα ξιφῶν ἐχρησιμοποιήθησαν εὐθύγραμμα σχέδια.

Εἶναι ἆρά γε δυνατὸν νὰ ὁρισθῇ ἡ σχετικὴ χρονολογικὴ πρὸς ἄλληλα σχέσις τῶν χρυσῶν κτερισμάτων ἐκ τῆς παρατηρουμένης ἐξελίξεως τῶν διακοσμητικῶν των στοιχείων; Ἀπόλυτος βεβαιότης δὲν εἶναι δυνατή, ἀλλὰ πιστεύω ὅτι μία σχετικὴ χρονολογικὴ διάταξις ὑποδεικνύεται ὑπὸ τῶν εὑρημάτων. Κοσμήματα μὲ δισκάρια περιβαλ-

λόμενα ὑπὸ στιγμῶν εἶναι τὰ ἀρχαιότερα, ἐκτὸς ἐὰν συνοδεύωνται ἀπὸ ἄλλα ἀντικείμενα νεωτέρων χρόνων, διότι βεβαίως μόνον δισκάρια θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο ἐπὶ πολὺν καιρὸν διὰ τὴν διακόσμησιν ἀντικειμένων μικρᾶς ἀξίας. Θὰ ἠκολούθησαν δισκάρια περιβαλλόμενα ὑπὸ στιγμῶν καὶ συνδεόμενα ὑπὸ ἐφαπτομένων. Ἐδημιουργήθησαν κατόπιν δισκάρια περιβαλλόμενα ὑπὸ δύο κύκλων, τὰ διάκενα τῶν ὁποίων, ἀρχικῶς στενά, θὰ παρέμενον ἀκόσμητα. Ἡ πλήρωσις τῶν διακένων ἠκολούθησε μὲ βαθμηδὸν πολυπλοκώτερα σχήματα. Φυτικὰ στοιχεῖα ἐχρησιμοποιήθησαν τέλος διὰ τὴν πλήρωσιν διακένων καὶ τῶν μεταξὺ τῶν στοιχείων ἀποστάσεων. Ἡ χρονολογικὴ σειρὰ τῶν ἐκ χρυσοῦ ἀντικειμένων ἡ ὑποδεικνυομένη ὑπὸ τῆς διακοσμήσεως φαίνεται ὅτι ἔχει οὕτω: προηγοῦνται τὰ ἐκ τοῦ τάφου **Ι** (Ι - 374 ἕως 378), εἶτα τὸ ἐκ τοῦ τάφου **Α** (Α - 350, 351), κατόπιν τὰ ἐκ τοῦ **Ξ** (Ξ - 401, 403), τὸ ἐκ τοῦ **Ν** (Ν - 390), τὰ ἐκ τοῦ **Υ** (Υ - 438), τὰ ἐκ τοῦ **Λ** (Λ - 380, 383), τὸ ἐκ τοῦ **Γ** (Γ - 359), τὰ ἐκ τοῦ **Ε** (Ε - 363 ἕως 373) καὶ τέλος τὰ ἐκ τοῦ **Ο** (Ο - 410, 411).

Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι μεταξὺ τῶν διακοσμητικῶν στοιχείων δὲν εὑρίσκονται παραστάσεις πτηνῶν καὶ ζῴων. Παραστάσεις πτηνῶν ἐπὶ τῶν ἀγγείων, ὡς εἴδομεν, φαίνεται ὅτι ἐγένοντο κάπως συνήθεις κατόπιν τῆς εἰσαγωγῆς των ἐκ τῶν Κυκλάδων. Ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν Κύκλον Α, ἐκ τοῦ τάφου ΙΙΙ, ἔχομεν ἓν καὶ μόνον ἔλασμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου διακρίνονται ἱπτάμενα πτηνά, πιθανὸν χελιδόνες[1]. Ἴσως ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ στοιχείου τούτου ἐκ τῶν Κυκλάδων ἐγένετο πολὺ ἀργὰ διὰ νὰ ἐπιδράσῃ εἰς τὴν τέχνην τῶν χρυσοχόων, οἱ ὁποῖοι ἐπέμενον εἰς τὰ πατροπαράδοτα γεωμετρικὰ σχήματα.

Ἡ τυπολογικὴ ἐξέλιξις τῶν διακοσμητικῶν στοιχείων ἀκολουθεῖται ἀπὸ τὴν βαθμιαίαν καλυτέρευσιν τῆς τεχνικῆς καὶ τὴν περισσότερον αἰσθητικὴν διάταξιν τῆς ὅλης διακοσμήσεως. Βεβαίως ἡ τεχνικὴ εἶναι ἡ γνωστὴ τῆς ἐκτύπου διακοσμήσεως (repoussé), τὰ διακοσμητικὰ δηλαδὴ στοιχεῖα διὰ πιέσεως (καὶ οὐχὶ διὰ σφυρηλατήσεως εἰς τὰ δείγματα ἐκ τοῦ Κύκλου Β) μετεφέρθησαν ἀπὸ τῶν τύπων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν φύλλων. Γραμμικαὶ λεπτομέρειαι ἐνισχύθησαν μετὰ τὴν ἀποτύπωσιν διὰ σκληροῦ αἰχμηροῦ ἐργαλείου. Ἀρκούντως καλὴ ἡ τεχνικὴ αὐτή, ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ἀρχαιότερα δείγματα, γίνεται τελειοτέρα μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου. Βεβαίως δὲν πρέπει νὰ παραβλέπεται ἡ ὕπαρξις καλῶν καὶ μετρίων τεχνιτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδοθοῦν διαφόρου τελειότητος δείγματα, γενικῶς ὅμως εἶναι ἀσφαλὴς καὶ φυσικὴ ἡ ὑπόθεσις τῆς βαθμιαίας ἀναπτύξεως καὶ τῆς χρονολογικῆς διαφορᾶς τῶν κεκοσμημένων φύλλων. Αἱ ἐκ τοῦ τάφου **Ο** ταινίαι Ο - 410, 411 ἀντιπροσωπεύουν τὸ ὑψηλότερον σημεῖον ἐξελίξεως, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον φθάσει οἱ τεχνῖται τοῦ Κύκλου Β καὶ δύνανται νὰ παραβληθοῦν ἐπιτυχῶς πρὸς τὰς προερχομένας ἐκ τοῦ Κύκλου Α.

Πολλὰ τῶν ἐκ χρυσοῦ ἀντικειμένων κατεσκευάζοντο εἰδικῶς διὰ νὰ ἀποτεθοῦν ὡς κτερίσματα εἰς τὸν τάφον καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἐκ λεπτοτάτου φύλλου χρυσοῦ. Τὸ εὔθρυπτον τῶν φύλλων ἀποδεικνύει ὅτι τὰ κτερίσματα αὐτὰ ἐγένοντο ὑπὸ τεχνιτῶν ἐργαζομένων εἰς τὰς Μυκήνας καὶ ἐκ χρυσοῦ, ὁ ὁποῖος ἐδίδετο ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος, διὰ τὴν ταφὴν

1. KARO, πίν. XXI ἀρ. 24. Πλὴν ταύτης ἔχομεν καὶ τὰς παραστάσεις πτηνῶν εἰς τὰ ἐλάσματα τῶν ἱερῶν καὶ εἰς καρφίδας εἰς τοὺς τάφους ΙΙΙ καὶ IV, αὐτόθι πίν. XVIII ἀρ. 242-244, XXI ἀρ. 43, XXVI, XXVII.

τοῦ ὁποίου προωρίζοντο. Καθ' ὅμοιον τρόπον, εἰς πολὺ ὑστερωτέρους χρόνους, ὁ Νέστωρ ἔδωκε χρυσὸν εἰς τὸν τεχνίτην, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ καλύψῃ τὰ κέρατα τοῦ βοός, τὸν ὁποῖον θὰ ἐθυσίαζεν. Εἰς τὸ γ τῆς 'Οδυσσείας, στ. 432 κ.ἑ., ψάλλει ὁ "Ομηρος:

.....ἦλθε δὲ χαλκεὺς
ὅπλ' ἐν χερσὶν ἔχων χαλκήϊα, πείρατα τέχνης,
ἄκμονά τε σφῦράν τ' εὐποίητόν τε πυράγρην,
οἵσίν τε χρυσὸν ἐργάζετο·.....
.....γέρων δ' ἱππηλάτα Νέστωρ
χρυσὸν ἔδωχ'· ὁ δ' ἔπειτα βοὸς κέρασιν περίχευεν,
ἀσκήσας, ἵν' ἄγαλμα θεὰ κεχάροιτο ἰδοῦσα.

Γεννᾶται νῦν τὸ ἐρώτημα τῆς καταγωγῆς τῶν τεχνιτῶν, ἦσαν δηλαδὴ οὗτοι ἐντόπιοι ἢ Κρῆτες; Συνήθως πιστεύεται ὅτι ἦσαν Κρῆτες, διότι τὰ περισσότερα τῶν χρυσῶν τοῦ Κύκλου Α φέρουν διακόσμησιν προϋποθέτουσαν δεξιοτεχνίαν καὶ μακροχρόνιον πεῖραν, τὴν ὁποίαν δὲν εὑρίσκομεν εἰς τὰ ἐκ τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος ἀρχαιότερα προϊόντα. Πρὸς τούτοις εἰς τὰ ἐκ χρυσοῦ κτερίσματα τῶν πρωτομινωικῶν ὑπ' ἀριθμὸν II καὶ XIX τάφων τοῦ Μόχλου εὑρίσκουν πρότυπα τῶν ἀτρακτοειδῶν ταινιῶν καὶ τῶν προσωπίδων[1]. Μάλιστα μία τῶν ἐκ τοῦ τάφου II τοῦ Μόχλου ταινιῶν, φέρουσα παράστασιν ὀφθαλμῶν διὰ στικτῆς γραμμῆς, ἀπεκλήθη ὑπὸ τοῦ Evans «embryo death - mask» καὶ ἐχαρακτηρίσθη ὡς μακρινὸς πρόγονος τῶν μυκηναϊκῶν προσωπίδων[2]. Πλὴν τῶν ταινιῶν καὶ τῶν ἐλασμάτων εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους ἐκείνους καὶ παραστάσεις ὁλόγλυφοι ἀνθέων καὶ φύλλων ὡς καὶ ἁλύσεις κατειργασμέναι κατὰ θαυμαστὸν τρόπον. Ταινίαι μὲ στικτὴν διακόσμησιν κατὰ τὴν παρυφὴν καὶ καρδιόσχημα φύλλα μὲ ἔκτυπον διακόσμησιν εἰς τὸ ἄκρον σύρματος εὑρέθησαν καὶ εἰς τὴν θόλον Α τοῦ Πλατάνου[3]. Τοιαῦται ἁλύσεις καὶ φυτικὰ ὁλόγλυφα ἀντικείμενα δὲν εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Β ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν Κρήτην δὲν ἔχουν εὑρεθῆ μέχρι σήμερον σύγχρονα ἢ καὶ ἀρχαιότερα ἐφάμιλλα πρὸς τὰ μυκηναϊκὰ πεποικιλμένα ἐλάσματα. Τοῦτο ἐνίοτε ἀποδίδεται εἰς τὸ ὅτι μέχρι τοῦδε δὲν ἔχουν εὑρεθῆ σύγχρονοι τῶν μυκηναϊκῶν βασιλικοὶ τάφοι. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ παροραθῇ ὅτι εἰς τὸ νεκροταφεῖον παρὰ τὸ ἀνάκτορον τῶν Μαλίων τῆς Κρήτης εὑρέθησαν τόσον πολλὰ χρυσᾶ κοσμήματα, ὥστε ἡ θέσις του εἶναι γνωστὴ εἰς τοὺς σημερινοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς ὡς «Χρυσόλακκος», καὶ ὅτι οὐδὲν τούτων ὁμοιάζει πρὸς τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Β.

Αἱ χρυσαῖ ταινίαι ἐκ τῶν τάφων τοῦ Μόχλου δὲν εἶναι μοναδικαί. Πρὸ ἐτῶν ὁ Τσούντας εἰς ἕνα τῶν τάφων τοῦ νεκροταφείου τῆς Χαλανδριανῆς ἀνεῦρεν ἀργυρᾶν ταινίαν φέρουσαν στικτὴν διακόσμησιν, τεχνικῶς τελειοτέραν ἐκείνης ἣν φέρει ἡ ἐκ τοῦ τάφου II ἀρ. 4 χρυσῆ ταινία[4]. Ἡ ἀργυρᾶ ταινία, ἀνήκουσα χρονολογικῶς εἰς τὴν πρωτοκυκλαδικὴν περίοδον, ἴσως εἶναι προάγγελος ἀκόμη καὶ τῶν ταινιῶν τοῦ Μόχλου καὶ τοῦ Πλατάνου. Πρὸς τούτοις εἰς τάφον τοῦ νεκροταφείου τῆς 'Αμοργοῦ ὁ Τσούντας ἀνεῦρεν

1. Mochlos, σ. 28, εἰκ. 9 καὶ σ. 26, εἰκ. 8, II 3, II 4, II 5 κλπ.
2. EVANS, PM I, σ. 97.
3. Vaulted Tombs of Mesara, σ. 110 κ.ἑ. πίν. LVII.
4. ΤΣΟΥΝΤΑΣ, Κυκλαδικά, ΑΕ 1899, σ. 123 κ.ἑ., πίν. 10 ἀρ. 1.

ἀργυροῦν διάδημα[1] ἐπιστεφόμενον ὑπὸ συνεχοῦς ὀδοντωτῆς λωρίδος, ἐνθυμιζούσης τὴν ὀδοντωτὴν παρυφὴν τοῦ χρυσοῦ κοσμήματος ἐκ τοῦ τάφου **A** (A - 350). Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι αἱ ἀργυραῖ ταινίαι ἐκ τῆς Σύρου καὶ τῆς Ἀμοργοῦ ὡς καὶ αἱ ἐκ τοῦ Μόχλου καὶ τοῦ Πλατάνου φέρουν κατὰ τὰ ἄκρα μικρὰς ὀπάς, διὰ τῶν ὁποίων μόνον νῆμα εἶναι δυνατὸν νὰ περάσῃ. Διὰ τούτου θὰ ἐστερεοῦντο εἰς τὴν θέσιν των ἐπὶ τοῦ προσώπου ἢ τῆς κεφαλῆς. Καὶ εἰς τοὺς ὡς ἄνω κυκλαδικοὺς τάφους τῆς Σύρου καὶ τῆς Ἀμοργοῦ, ὡς καὶ εἰς τοὺς τοῦ Μόχλου, εὑρέθησαν καρφίδες ἐκ μετάλλου, τῶν ὁποίων ἡ κεφαλὴ ἐπιστέφεται ὑπὸ διαφόρων κοσμημάτων. Αἱ κεφαλαὶ τῶν καρφίδων ἐκ Μόχλου ἐπιστέφονται συνήθως ὑπὸ ἀνθέων θαυμαστῶς κατειργασμένων, αἱ ἐκ τῆς Σύρου ὑπὸ σπειροειδῶν κοσμημάτων, ὑπὸ ἐπαλλήλων δακτυλίων καὶ κρίκων ἢ καὶ ὑπὸ ἁπλῶν κομβίων σφαιρικῶν ἢ κωνικῶν, μία δὲ ἀργυρᾶ ἐξ Ἀμοργοῦ ἐπιστέφεται ὑπὸ κριοῦ. Αἱ καρφίδες τοῦ Κύκλου Β ὁμοιάζουν πρὸς τὰς κυκλαδικάς, ἐνῷ καρφὶς ἐκ τοῦ τάφου IV τοῦ Κύκλου Α ἐπιστέφεται ὑπὸ ἐλάφου ἀντὶ κριοῦ[2]. Κατὰ ταῦτα εἰς τὴν Κρήτην ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς Κυκλάδας ἀπὸ τῆς πρώτης ἐποχῆς τοῦ χαλκοῦ ἀνθίζει ἡ χρυσοχοΐα καὶ ἡ διὰ στιγμῶν διακόσμησις μεταλλικῶν ταινιῶν εἶναι συνήθης. Ἐν ἀντιθέσει, εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα φαίνεται ὅτι ἡ χρυσοχοΐα εὑρίσκετο ἀκόμη εἰς νηπιώδη κατάστασιν ἀκόμη καὶ εἰς τὴν μεσοελλαδικὴν ἐποχὴν καὶ δὲν παρέχει τὰ στάδια ἐξελίξεως, τὰ ὁποῖα προϋποθέτουν τὰ χρυσᾶ κτερίσματα τῶν Κύκλων. Τὰ ἐκ τῶν συνοικισμῶν καὶ τάφων τῆς πρωτοελλαδικῆς, ἀκόμη καὶ τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς ἀντικείμενα ἐκ πολυτίμων μετάλλων εἶναι ἐλάχιστα[3].

Σπειροειδῆ σχήματα καὶ σπεῖραι εἶναι συνήθη διακοσμητικὰ στοιχεῖα τῆς πρωτομυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Εἶναι γνωστὸν ὅτι σπεῖραι καὶ σπειροειδῆ σχήματα ἦσαν ἐν γενικῇ χρήσει εἰς τὰς Κυκλάδας κατὰ τὴν πρώιμον περίοδον τοῦ χαλκοῦ, ἴσως δὲ ἀπὸ τὰς Κυκλάδας εἰσήχθη ἡ σπεῖρα καὶ εἰς τὴν Κρήτην. Χαρακτηριστικὰ διακοσμητικὰ στοιχεῖα τῶν χρυσῶν κτερισμάτων τοῦ Κύκλου Β εἶναι τὰ ἔκτυπα δισκάρια τὰ περιβαλλόμενα ὑπὸ στιγμῶν. Τοιαῦτα δισκάρια δὲν κοσμοῦν τὰ χρυσᾶ ἀντικείμενα τῆς Κρήτης. Ἀλλὰ εἰς τὴν Φυλακωπὴν τῆς Μήλου ὁλόβαφοι κύκλοι χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν διακόσμησιν ἀγγείων τῆς μεσοκυκλαδικῆς ἐποχῆς, μία μάλιστα πρόχους φέρει περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ δίκην περιδεραίου σειρὰν ὅλην μελανῶν ὁλοβάφων κύκλων[4]. Ἴσως ἀπὸ τὴν ἀγγειογραφίαν νὰ παρέλαβον οἱ χρυσοχόοι τὰ δισκάρια. Ἡ ἀλληλεπίδρασις ἀγγειογραφίας καὶ χρυσοχοΐας ὑποδεικνύεται καὶ ὑπὸ τοῦ στοιχείου τῶν δισκαρίων περιβαλλομένων ὑπὸ ἀνοικτῶν πρὸς τὰ κάτω κύκλων, τὰ ἄκρα τῶν ὁποίων καμπυλοῦνται εἰς ψευδοσπείρας· τὸ στοιχεῖον τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὰ χρυσᾶ κοσμήματα τοῦ τάφου **O** καὶ εἰς τὰ ἀγγεῖα τῆς Φυλακωπῆς[5]. Πρὸς τούτοις εἴδομεν ὅτι καὶ ραμφόστομοι πρόχοι μὲ παρα-

1. ΤΣΟΥΝΤΑΣ, ΑΕ 1898, σ. 186, πίν. 8 ἀρ. 1.
2. KARO, πίν. XVIII ἀρ. 245.
3. Zygouries, σ. 180, πίν. XX ἀρ. 7, 11 μικρὰ κοσμήματα ἴσως ἐνώτια, πίν. XX ἀρ. 14. Τὰ χρυσᾶ ἀντικείμενα ἀπὸ τὸν δεύτερον οἰκισμὸν τῆς Τροίας καὶ ἀπὸ τὴν Πολιόχνην τῆς Λήμνου δὲν φαίνεται νὰ σχετίζωνται πρὸς τὰ μυκηναϊκά, SCHMIDT, Schliemann's Sammlung Trojanischer Altertümer, σ. 225-247, καὶ L. B. BREA, Bolletino d'Arte 42, 1957, Serie IV, σ. 206 κ.ἑ.
4. Phylakopi, πίν. XX ἀρ. 5. ZERVOS, L'Art des Cyclades, εἰκ. 270.
5. Phylakopi, πίν. XXI ἀρ. 15.

στάσεις ἱπταμένων πτηνῶν εἰσήγοντο ἐκ Μήλου - Θήρας εἰς τὰς Μυκήνας κατὰ τὴν περίοδον τῆς χρήσεως τοῦ Κύκλου Β. Κατ' ἀκολουθίαν εἶναι δυνατὸν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τεχνῖται ὄχι μόνον ἐκ Κρήτης ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν Κυκλάδων εἰργάσθησαν εἰς τὰς Μυκήνας εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν χρυσῶν μυκηναϊκῶν κτερισμάτων. Οὕτω τὰ κτερίσματα αὐτὰ φανερώνουν ἰσχυρὰν κυκλαδικὴν καὶ μινωικὴν ἐπίδρασιν πρὸς τὸ τέλος τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς, εἰς χρόνους δηλ. κατὰ τοὺς ὁποίους γεννᾶται ὁ μυκηναϊκὸς πολιτισμός.

Μεταξὺ ὅμως τῶν μέχρι τοῦδε ἀποκαλυφθέντων χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν ἀντικειμένων τῆς Κρήτης, τῶν Κυκλάδων καὶ τῶν Μυκηνῶν ὑπάρχει μέγα τεχνικὸν κενόν, περιλαμβάνον ἑκατονταετίας ὅλας. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἑκατονταετιῶν αὐτῶν ἡ χρυσοχοΐα ἀνεπτύχθη ἀλματωδῶς διὰ νὰ φθάσῃ ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου τῶν κοσμημάτων τοῦ Μόχλου εἰς τὸ ὕψος τῶν μυκηναϊκῶν εὑρημάτων. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ πρὸς τούτοις εἰς τὴν Κρήτην οἱ χρυσοχόοι ἀνέπτυξαν τὴν τεχνικὴν τὴν γνωστὴν ὡς κοκκιδωτήν, θαυμαστὸν δεῖγμα τῆς ὁποίας εἶναι τὸ χρυσοῦν περίαπτον εἰς σχῆμα σφηκῶν ἀπὸ τὸν Χρυσόλακκον[1]. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι εἰς τὰ ἐκ χρυσοῦ εὑρήματα τῶν μυκηναϊκῶν τάφων δὲν περιλαμβάνεται οὔτε ἓν δεῖγμα τῆς τεχνικῆς αὐτῆς. Πρὸς τούτοις, ὡς εἴδομεν, ἀπὸ τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Β δὲν ἔχομεν μικροαντικείμενα εἰς σχῆμα ἀνθέων καὶ φύλλων ἐξηρτημένων ἀπὸ ἁλύσεις λεπτὰς ἀλλὰ στερεὰς καὶ καλῶς εἰργασμένας, αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζουν τὴν πρωτομινωικὴν χρυσοχοΐαν. Τοιαύτας ἁλύσεις καὶ περίαπτα ἢ ἐλάσματα ἐξαρτώμενα ἐξ αὐτῶν ἔχομεν μόνον ἀπὸ τὸν τάφον IV (ἀρ. 236 - 239) καὶ ἀπὸ τὸν τάφον III (ἀρ. 78) τοῦ Κύκλου Α. Ἡ ἔλλειψις αὕτη ἴσως σημειώνει τὴν μεγαλυτέραν χρησιμοποίησιν κυκλαδιτῶν διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν χρυσῶν μυκηναϊκῶν κτερισμάτων. Ἡ ὑπόθεσις ὅμως αὕτη δὲν πληροῖ τὸ κενὸν εἰς τὴν τεχνικὴν τὸ ὁποῖον ἐσημειώσαμεν.

Πρὸ δεκαπενταετίας ὁ R. A. Higgins ὑπεστήριξεν ὅτι τὸ κενὸν αὐτὸ πληροῖ ἢ τοὐλάχιστον φωτίζει ὁ λεγόμενος θησαυρὸς τῆς Αἰγίνης, ὁ ἀποκείμενος εἰς τὸ Βρεταννικὸν Μουσεῖον. Τὸν θησαυρὸν τοῦτον χρονολογικῶς θέτει εἰς τὴν 17ην ἑκατονταετίαν[2]. Δυστυχῶς αἱ συνθῆκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας εὑρέθη ὁ θησαυρὸς αὐτὸς εἶναι ἀβέβαιοι καὶ οἱ χρόνοι εἰς τοὺς ὁποίους ἐτέθησαν τὰ ἀντικείμενά του ποικίλλουν ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς 17ης μέχρι καὶ τῆς 7ης π.Χ. ἑκατονταετίας. Παρ' ὅλην τὴν ἐπιχειρηματολογίαν καὶ τὰς παραβολὰς τοῦ Higgins φαίνεται ὅτι ὁ Στάης εἶχε δίκαιον ὅταν ὑπέθετεν ὅτι ὁ θησαυρὸς ἀπετελεῖτο

---

1. P. DEMARGNE, BCH 54, 1930, σ. 411 κ.ἑ. πίν. XIX.

2. R. A. HIGGINS, BSA 52, 1957, σ. 42 κ.ἑ. Ὁ HIGGINS πιστεύει ὅτι ὁ θησαυρὸς προέρχεται ἐκ Κρήτης καὶ πιθανῶς ἀπὸ τὸν «Χρυσόλακκον» τῶν Μαλίων (ἔ.ἀ. σ. 55 κ.ἑ.), ἀλλὰ ἡ περὶ τοῦ θησαυροῦ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι προέρχεται ἀπὸ λαθραίως ἀνασκαφέντα τάφον παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἀφροδίτης. Ὁ ἀείμνηστος Κεραμόπουλλος τὸ 1904 ἐξηρεύνησεν ἀνασκαφικῶς τὴν περιοχὴν εἰς τὴν ὁποίαν ὑπετίθετο ὅτι ἀνευρέθη ὁ θησαυρὸς καὶ ἀνεκάλυψε τέσσαρας θαλαμωτοὺς μυκηναϊκοὺς τάφους τῆς ΥΕ ΙΙΙΒ περιόδου. Ἐκ τούτων οἱ τρεῖς ἦσαν ἄθικτοι καὶ ὁ τέταρτος εἶχε συληθῆ. Ὑπετέθη ὅτι ὁ συληθεὶς τάφος περιελάμβανε τὸν θησαυρόν. Εἰς τοὺς ἄλλους τάφους δὲν εὑρέθησαν χρυσᾶ ἀντικείμενα, ἀλλὰ τὰ ἀγγεῖα τὰ ὁποῖα περιεῖχον ὁμοιάζουν πρὸς τὰ μετὰ τοῦ θησαυροῦ ἀνευρεθέντα. Ὡς ἐκ τούτου ὁ θησαυρὸς ἐτέθη ὑπὸ τοῦ ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΥ εἰς τὴν ΥΕ ΙΙΙΒ περίοδον (ΑΕ 1910, σ. 178 καὶ 183). Εἰς τοὺς αὐτοὺς περίπου χρόνους τίθεται καὶ ὑπὸ τοῦ J. P. HARLAND (Prehistoric Aigina, σ. 24-25). Ὁ WELTER (Aegina, 55, 118) πιστεύει ὅτι ὁ θησαυρὸς ἐτέθη πλησίον ΥΕ τάφου ὑπὸ τυμβωρύχων, οἱ ὁποῖοι τὸν συνεκέντρωσαν ἀπὸ διαφόρους τόπους καὶ ὅτι δὲν προέρχεται ἀπὸ τάφους τῆς Αἰγίνης.

ἀπὸ συλλογὴν ἀντικειμένων διαφόρων χρόνων[1]. Κατ' ἀκολουθίαν καὶ ὁ θησαυρὸς τῆς Αἰγίνης δὲν πληροῖ τὸ σημειωθὲν κενὸν εἰς τὴν τεχνικὴν ἐξέλιξιν τῆς μινωικῆς καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς χρυσοχοΐας.

Μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων τοῦ θησαυροῦ εἶναι καὶ περιδέραιον ἐκ χρυσῶν ψήφων ὅμοιον πρὸς τὸ ἐκ τοῦ τάφου **Ο** ὑπ' ἀριθμὸν Ο - 430 περιδέραιον. Ὁ Higgins λέγει ὅτι αἱ ψῆφοι εἶναι «in the shape of palm - branches» καὶ εἰς τὴν παράστασιν τῆς γλυπτῆς λιθίνης ψηφῖδος ἐκ τοῦ τάφου **Μ** (Μ - 453) εὑρίσκει τὴν δικαίωσιν τῆς ὀνομασίας αὐτῆς[2]. Οἱ κλάδοι ὅμως τοῦ φοινικοειδοῦς δένδρου τῆς ψηφῖδος καμπυλοῦνται πολὺ περισσότερον, σχηματίζοντες περίπου ἡμικύκλιον, καὶ μεταξύ των εἰκονίζεται μέρος τοῦ κορμοῦ τοῦ δένδρου. Οἱ δύο ἀρχικοὶ κλάδοι σχηματίζουν κύκλον καὶ ὑπεράνω τῆς τρίτης σειρᾶς ἔχει δημιουργηθῆ τριγωνικὴ τοῦ δένδρου κορυφή. Αἱ διαφοραὶ αὐταὶ εἶναι βασικαί· ἡ ἀναγνώρισις τοῦ στοιχείου τῶν ψήφων Ο-430 ὡς πτηνοῦ ἐν πτήσει εἶναι ἐπιτυχεστέρα. Ὅμως δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι τὸ περιδέραιον τῆς Αἰγίνης εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ ἐκ τοῦ τάφου **Ο** τοῦ Κύκλου Β, προφανῶς δὲ θὰ εἶναι καὶ σύγχρονον. Διὰ τοῦτο δέχομαι τὴν γνώμην τοῦ Στάη ὅτι εἰς τὸν θησαυρὸν τῆς Αἰγίνης ἔχομεν ἀντικείμενα διαφόρων χρόνων, τὸ ἀρχαιότερον τῶν ὁποίων εἶναι σύγχρονον πρὸς τὸ ἐκ τοῦ τάφου **Ο** περιδέραιον. Ἀκόμη καὶ ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι τὰ λοιπὰ ἀντικείμενα τοῦ θησαυροῦ τῆς Αἰγίνης εἶναι σύγχρονα πρὸς τὸ περιδέραιον, πρᾶγμα ὄχι βέβαιον, ἀκόμη καὶ τότε τὰ χρυσᾶ αὐτὰ ἀντικείμενα δὲν βοηθοῦν εἰς τὴν πλήρωσιν τοῦ κενοῦ τῶν μεσοελλαδικῶν αἰώνων. Ἂς ἐλπίσωμεν ὅτι μελλοντικαὶ ἀνασκαφαὶ καὶ εὑρήματα θὰ φωτίσουν καὶ τοὺς σκοτεινοὺς αἰῶνας τῆς προϊστορικῆς χρυσοχοΐας.

Ὁ χρυσός, τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποίουν διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν κτερισμάτων, συνήθως εἶναι ἀμιγὴς καὶ καθαροῦ κιτρίνου χρώματος. Ἐνίοτε ὀλίγος χαλκὸς ἀνεμιγνύετο εἰς αὐτὸν καὶ τοῦ προσέδιδε χρῶμα ἐρυθρωπόν, ἄλλοτε δὲ ἄργυρος καὶ τότε τὸ χρῶμά του καθίστατο πολὺ ἀνοικτὸν κίτρινον. Μεγάλη ποσότης ἀργύρου εἰς τὸν χρυσὸν τὸν μεταμορφώνει εἰς ἤλεκτρον, παράδειγμα δὲ τοῦ κράματος εἶναι ἡ ἐκ τοῦ τάφου **Γ** προσωπίς[3].

ΠΡΟΣΩΠΙΣ ΕΞ ΗΛΕΚΤΡΟΥ (πίν. 60α καὶ ἔγχρωμος πίν. σ. ιβ)

Ἡ προσωπὶς ἐξ ἠλέκτρου ἡ ὁποία εὑρέθη εἰς τὸν Κύκλον Β (Γ - 362) περι-

1. Β. ΣΤΑΗΣ, ΑΕ 1895, σ. 252. Ἐνίοτε αἱ χρονολογικαὶ ἐξισώσεις τοῦ HIGGINS ὑπερβάλλουν τὰ πράγματα. Π.χ. τὰ χρυσᾶ πλακίδια ὑπ' ἀρ. 692-745 (Βρετ. Μουσείου) θέτει εἰς τοὺς χρόνους 1700-1500 π.Χ. (ἔ.ἀ. σ. 49). Ἀλλὰ τὰ δισκάρια τοῦ **Ο** πρὸς τὰ ὁποῖα παραλληλίζει τὸ κεντρικὸν στοιχεῖον τῶν πλακιδίων εἶναι ἀκόσμητα, ὁ ρόδαξ τῶν ἐξ Αἰγίνης πλακιδίων περιβάλλεται ὑπὸ συνεχοῦς γραμμῆς καὶ ὄχι ὑπὸ στιγμῶν καὶ τὸ ἐκ ψευδοσπειρῶν περίβλημα τοῦ ὅλου κοσμήματος εἶναι πολὺ μεταγενέστερον. Ὁ κύαθος ὑπ' ἀρ. 768 παραβάλλεται πρὸς τὴν ἐκ Κνωσοῦ φιάλην, διότι φέρει ἐκτύπους σπείρας, καὶ πρὸς κύπελλον ἐκ τοῦ Κύκλου Α, διότι ἔχει χεῖλος ἔξω ἀποκλῖνον. Ἀλλὰ αἱ σπεῖραι τοῦ δείγματος ἐκ Κνωσοῦ δὲν εἶναι συνεχόμεναι — «tailed spirals» τὰς ἀποκαλεῖ ὁ EVANS — τὸ δὲ ἔξω ἀποκλῖνον χεῖλος μεταλλικῶν κυάθων καὶ κυπέλλων εἶναι σύνηθες καθ' ὅλην τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχήν. Τὸ κεντρικὸν στοιχεῖον τοῦ ἐξ Αἰγίνης κυάθου δὲν ἀπαντᾷ εἰς ἀρχαῖα εὑρήματα καὶ ὑποδεικνύει τὸ μεταγενέστερον τοῦ ἐξ Αἰγίνης κυάθου. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα τίθενται εἰς πλαίσια περιλαμβάνοντα ἑκατονταετίας καὶ ἄλλα δύνανται νὰ τεθῶσιν ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς τελευταίους μυκηναϊκοὺς χρόνους.

2. HIGGINS, ἔ.ἀ. σ. 50 πίν. 12a-b, ἀρ. Βρετ. Μουσείου, 758 Α καὶ 759 Α.

3. Ὁ Κος Ἡλίας Λαλαούνης ἐξήτασεν ἐμπειρικῶς 11 χρυσᾶ τεμάχια ἐκ τοῦ Κύκλου Β καὶ ἀνέφερεν ὅτι ἐκ τούτων τὰ ὑπ' ἀρ. Β-354, Γ-360 καὶ Ι-374 ἕως Ι-377 ἔχουν περιεκτικότητα 22 καρατίων, τὰ λοιπὰ 21 καρατίων. Τὸν Κον Λαλαούνην εὐχαριστῶ διὰ τὴν συμβολήν του αὐτὴν εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην.

εγράφη ἤδη ἐπαρκῶς. Φαίνεται ὅτι ἀρχικῶς εἶχε τεθῆ ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ ἐκεῖ ἐστερεοῦτο διὰ νήματος. Τὸ ἔλασμα ἐκ τοῦ ὁποίου κατεσκευάσθη εἶναι παχὺ καὶ κατὰ πολὺ στερεώτερον τοῦ χρυσοῦ τῶν ταινιῶν. Τὰ γενικὰ χαρακτηριστικά της ἐγένοντο διὰ σφυρηλατήσεως καὶ αἱ λεπτομέρειαι προσετέθησαν ἀργότερον δι' ἄλλου μικροῦ ἐργαλείου[1]. Βεβαίως μόνον εἰς τὰς γενικὰς γραμμὰς ἀντιπροσωπεύει τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ἀποθανόντος. Ἡ παραβολή της πρὸς τὴν προτομὴν τοῦ μυκηναίου τῆς ἐξ ἀμεθύστου ψηφῖδος Γ - 443 θὰ ἀποδείξῃ τὴν γενικευμένην ἀπεικόνισιν τῶν χαρακτηριστικῶν της καὶ τὸ ἀδύνατον τῆς ἐξ αὐτῶν συναγωγῆς ἀνθρωπολογικῶν συμπερασμάτων.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΕΞ ΑΡΓΥΡΟΥ (πίν. 71α, 101β)

Σχετικῶς πολὺ ὀλίγα ἀντικείμενα ἐξ ἀργύρου εὑρέθησαν εἰς τὸν Κύκλον Β, μερικὰ μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἦσαν τόσον κατεστραμμένα ὥστε ἡ διατήρησίς των ἀπέβη ἀδύνατος. Ἴσως οἱ μυκηναῖοι νὰ ἐγνώριζον τὴν σχετικὴν ἀδυναμίαν διατηρήσεως τοῦ ἀργύρου καὶ ἀπέφευγον τὴν μεγάλην του χρῆσιν. Τὸ διατηρηθὲν εἰς καλήν πως κατάστασιν ἀντικείμενον ἐκ τοῦ Κύκλου Β εἶναι τὸ ἀργυροῦν κύπελλον Ι - 327, τὸ εὑρεθὲν μεταξὺ τῶν συσσωρευμένων ὀστῶν τοῦ τάφου **Ι**. Καλυκόσχημον μὲ πολὺ ἐπιτυχεῖς ἀναλογίας παρουσιάζει εὐχάριστον σχῆμα καὶ ἁπλῆν ἀπὸ αὐλακώσεις διακόσμησιν. Εἶναι κατεσκευασμένον ἐκ χονδροῦ ἐλάσματος ἀργύρου, τὸ ὁποῖον μετεβλήθη εἰς κύπελλον διὰ σφυρηλατήσεως καὶ τῇ βοηθείᾳ ἴσως ξυλίνου τύπου, περὶ τὸν ὁποῖον τὸ ἔλασμα περιεστρέφετο κατὰ τὴν κατεργασίαν. Τὸ χεῖλός του καλύπτεται ὑπὸ χρυσῆς ταινίας, τῆς ὁποίας ὁ ρόλος δὲν ἦτο μόνον διακοσμητικὸς ἀλλὰ καὶ πρακτικός, διότι προεφύλαττε τὰ χείλη τοῦ χρησιμοποιοῦντος αὐτὸ ἀπὸ τὴν ὀξεῖαν ἀπόληξιν τοῦ ἀργυροῦ ἐλάσματος (πίν. 101β).

Φαίνεται ὅτι ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς ἐπιστέψεως τοῦ κυπέλλου διὰ χρυσῆς ταινίας παρέμεινεν ἐν χρήσει ἢ ἡ ἀνάμνησίς του παρέμεινεν εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ λαοῦ καὶ μέχρι τῶν, Ὁμηρικῶν χρόνων. Κατὰ τὸ βιβλίον δ τῆς Ὀδυσσείας (στ. 131 - 132) τὸ *τάλαρον* τὸ ὁποῖον ἡ Ἀλκάνδρη ἔδωσεν εἰς τὴν Ἑλένην ἦτο *ἀργύρεον, χρυσῷ δ' ἐπὶ χείλεα κεκράαντο*. Ἀκόμη καὶ ὁ Μενέλαος ὑπεσχέθη καὶ ἔδωσεν εἰς τὸν Τηλέμαχον *κρητῆρα τετυγμένον· ἀργύρεος δὲ ἔστιν ἅπας, χρυσῷ δ' ἐπὶ χείλεα κεκράανται* (Ὀδύσ. δ 612 - 617 καὶ ο 115 - 116). Καὶ τὸ ἐκ τοῦ τάφου **Ι** κύπελλον δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ κατὰ τὸν Ὁμηρικὸν τρόπον ὡς *ἀργύρεον, χρυσῷ δ' ἐπὶ χείλεα κεκράανται*[2].

Καὶ δεύτερον ἐξ ἀργύρου κύπελλον εὑρέθη εἰς τὸν τάφον **Δ** (Δ - 326), τὸ ὁποῖον ἴσως ἦτο σπουδαιότερον, διότι ἡ ἐπιφάνειά του εἶχε διακοσμηθῇ ὑπὸ ἐκτύπου ζωηρᾶς παραστάσεως. Ὡς εἴδομεν, εἰς τὸ διασωθὲν τμῆμά του διακρίνεται τὸ μεγαλύτερον μέρος κορμοῦ λέοντος, ὁ ὁποῖος στρέφει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω. Ὑπὸ τὴν κοιλίαν τοῦ θηρίου καὶ εἰς μικροτέραν κλίμακα παρεστάθη ἀσπιδοφόρος ἀνήρ (πίν. 71α).

Πλὴν τῶν ποτηρίων εἰς τὸν Κύκλον Β εὑρέθη εἰς καλὴν σχετικῶς κατάστασιν ἡ ἐξ ἀργύρου πρόχους Α - 325 (πίν. 16α,γ), τὸ ἄκρον τῆς προχοῆς τῆς ὁποίας δὲν συνεπληρώθη ὀρθῶς. Εἶναι πιθανώτερον ὅτι τὸ ἄκρον θὰ ἦτο ἀποτετμημένον ὅπως εἰς τὰς τελετουρ-

1. Ὅρα καὶ EUGEN FISCHER εἰς KARO, σ. 320 κ.ἑ.

2. ΜΥΛΩΝΑΣ, ΑΑΑ 2, 1969, σ. 375-376. Ὁ ἀρχιτεχνίτης τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου κ. Μαυραγάνης διὰ σφυρηλατήσεως καὶ χρησιμοποιῶν ξύλινον τόρμον κατεσκεύασεν ἐπιτυχὲς ἀντίγραφον τοῦ κυπέλλου.

γικὰς ἐκ τῆς Θήρας πηλίνας πρόχους καὶ εἰς τὸ ἐκ τοῦ τάφου III ἐκ χρυσοῦ παράδειγμα πρόχου[1]. Εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς προχοῆς τῆς **A** - 325 ἐχρησιμοποιήθη ὡς πρότυπον ἡ ἐξ ἀργύρου ἐπίσης ἐκ τοῦ τάφου IV πρόχους[2]. Ἴσως ἡ πρόχους αὕτη νὰ ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὸ τυπικὸν τῆς τελετῆς τοῦ ἐνταφιασμοῦ, εἰς ἐναγισμοὺς πιθανόν, κατὰ τὴν κατάθεσιν τοῦ λειψάνου ἐπὶ τοῦ δαπέδου.

Εἰς τὸν τάφον **E** εὑρέθη πρόχους ἀργυρᾶ, ἐκ τῆς ὁποίας διεσώθησαν τεμάχια μόνον. Φαίνεται ὅτι ἦτο κεκοσμημένη δι' ἐκτύπων σπειροειδῶν στοιχείων[3].

Μικρὰ τεμάχια ἀργύρου εὑρέθησαν καὶ εἰς τοὺς τάφους **N**, **Ξ** καὶ **O**, ἦσαν ὅμως τόσον μικρὰ καὶ τόσον ἐφθαρμένα ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐξακριβωθῇ τὸ εἶδος τῶν ἀντικειμένων εἰς τὰ ὁποῖα ἀνῆκον. Φαίνεται ὅμως ὅτι περόναι ἐξ ἀργύρου ἦσαν συνήθεις. Δύο στρεπτὰ ἐνώτια ἀκόσμητα εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Y** (Υ - 332), ὑποδεικνύοντα τὴν χρῆσιν ἀργύρου εἰς τὴν κατασκευὴν κοσμημάτων τοῦ εἴδους τούτου.

Ἄργυρος πρὸς τούτοις ἐχρησιμοποιεῖτο, ὡς εἴδομεν, διὰ τὴν ἐπαργύρωσιν ὅπλων καὶ ἐγχειριδίων (παράδειγμα ἡ παραξιφὶς Α - 253). Τοῦτο ἀπεδόθη εἰς τὴν προσπάθειαν τοῦ τεχνίτου νὰ προσθέσῃ καὶ διακοσμητικὸν χαρακτῆρα εἰς τὸ ἐπίτευγμά του. Ὁ συνεργάτης κ. Βαρουφάκης, εἰς τὴν ἐπισταμένην μελέτην του ἡ ὁποία ἐπισυνάπτεται εἰς τὸ παρὸν πόνημα, παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἐπαργύρωσις εἶχε καὶ πρακτικὸν σκοπόν, τὴν προστασίαν τοῦ χαλκοῦ κατὰ τῆς καταστρεπτικῆς διαβρώσεως εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ἐκτεθειμένος. Τὸ ὀλιγάριθμον τῶν ἀργυρῶν ἀντικειμένων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἐκ χρυσοῦ, ἀπεδόθη εἰς τὴν ἐκ πείρας ἀποκτηθεῖσαν γνῶσιν τῶν μυκηναίων περὶ τῆς καταστρεπτικῆς αὐτῆς διαβρώσεως, ἰδίᾳ ὅταν ὁ ἄργυρος ἤρχετο εἰς πολυχρόνιον ἐπαφὴν μὲ τὸ ὑγρὸν χῶμα. Ἴσως ὅμως ὠφείλετο καὶ εἰς τὴν σπάνιν τοῦ μετάλλου τούτου. Διότι εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν λακκοειδῶν τάφων κοιτάσματα ἀργύρου, ὡς τὰ τοῦ Λαυρίου, δὲν φαίνεται ὅτι ἦσαν γνωστὰ καὶ τὸ μέταλλον θὰ εἰσήγετο ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Λόγῳ τῶν δυσκολιῶν τῆς προμηθείας καὶ τῆς μεταφορᾶς του ἴσως τότε ὁ ἄργυρος ἦτο πολυτιμότερος τοῦ χρυσοῦ[4].

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΕΚ ΦΑΓΕΝΤΙΑΝΗΣ (πίν. 16β,δ, 159α, 209β)

Ὀλίγα σχετικῶς ἀντικείμενα ἐκ φαγεντιανῆς εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Β. Τὸ σπουδαιότερον εἶναι τὸ μόνωτον ποτήριον Α - 240, τὸ εὑρεθὲν εἰς τὸν τάφον **A**. Κατὰ τὸ σχῆμα εἶναι ἐντελῶς ὅμοιον πρὸς τὰ ἐκ τοῦ ἱεροῦ θησαυροφυλακίου τῆς Κνωσοῦ εὑρεθέντα ποτήρια, ἀκόμη δὲ ἡ ἐπὶ τοῦ χείλους καὶ τῆς λαβῆς πλαστικὴ ἐκ φύλλων διακόσμησίς του εὑρίσκει ἀκριβὲς παράλληλον εἰς ἓν τῶν ἐκ Κνωσοῦ εὑρημάτων[5]. Μοναδικὰ καὶ ἄνευ παραλλήλων εἶναι τὰ ἐκ φαγεντιανῆς τέσσαρα πλακίδια ἐκ τῶν τάφων **Ξ** καὶ **Y** (Ξ - 241 καὶ Υ - 242, 244, 245). Ὡς ἀποδεικνύεται ἰδίᾳ ἐκ τοῦ

1. Thera II, πίν. 36. KARO, ἔ.ἀ. πίν. CIII ἀρ. 74.
2. KARO, σ. 110-111, εἰκ. 40 πρόχους ὑπ' ἀρ. 511.
3. Ὅρα καὶ ἔκτυπον διακόσμησιν μὲ εἰκονιστικὴν παράστασιν ἐπὶ ἀργυροῦ ἀγγείου τοῦ Κύκλου Α, KARO, πίν. CXXII ἀρ. 481 ἐκ τοῦ τάφου IV.
4. Ὅρα καὶ R. J. FORBES, Studies in Ancient Technology, σ. 66, 195 κ.ἑ. R. A. HIGGINS, Greek and Roman Jewellery, σ. 6.
5. EVANS, PM I, σ. 499, εἰκ. 357.

παραδείγματος Ξ - 241, τὰ πλακίδια αὐτὰ ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς ἐγκόλπια εἰς ὅρμους περιδεραίων (ὅρα πίν. 210), διότι ἄλλως παραμένουν ἀνεξήγητα τὰ κατὰ μῆκος τῶν στενῶν των πλευρῶν τρήματα. Ἀκόμη καὶ ψηφῖδες ἐκ φαγεντιανῆς ἐχρησιμοποιοῦντο μετὰ λιθίνων καὶ χρυσῶν εἰς ὅρμους καὶ τοιαῦται εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Υ** (Υ - 467, 468, 469). Ἄλλαι τούτων ἔχουν σχῆμα ἐλλειψοειδὲς ἐπίμηκες καὶ ἄλλαι δακτυλίου πεπλατυσμένου. Αἱ πρῶται φέρουν μικρὸν τρῆμα κατὰ τὸν ἐπιμήκη ἄξονά των, αἱ δεύτεραι εὐρὺ τρῆμα κατακόρυφον περὶ τὸ κέντρον (εἰκ. 30, ἀρ. 3,4).

Αἱ ψηφῖδες καὶ τὰ πλακίδια ἐγένοντο εἰς μήτρας, ἴσως ἐκ στεατίτου, ὡς ἐκεῖναι τὰς ὁποίας ἀνεκάλυψεν ὁ Evans εἰς τὴν Κνωσὸν καὶ ὁ Schliemann εἰς τὰς Μυκήνας[1]. Βεβαίως ἡ τεχνικὴ τῆς φαγεντιανῆς προέρχεται ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' ἤδη κατὰ τὴν ΜΜ ΙΙ τοὐλάχιστον περίοδον εἰς τὴν Κνωσόν, ὡς βεβαιοῖ ὁ Evans, θὰ ὑπῆρχεν ἐργαστήριον φαγεντιανῆς καὶ προφανῶς ἐκ Κρήτης εἰσήχθησαν εἰς τὰς Μυκήνας τὰ ἀρχαιότερα παραδείγματα φαγεντιανῆς, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν εἰς τοὺς λακκοειδεῖς τάφους τῶν Κύκλων. Ἰδίᾳ τὸ ποτήριον Α - 240 ἀποδεικνύει περιτράνως τὴν τοιαύτην εἰσαγωγὴν καὶ παρέχει πολύτιμα χρονολογικὰ δεδομένα. Τὰ ἐκ τοῦ τάφου ΙΥ τῶν Μυκηνῶν δείγματα φαγεντιανῆς εἶναι διάφορα τῶν ἐκ τοῦ Κύκλου Β, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ εὑρίσκουν παράλληλα εἰς κρητικὰ εὑρήματα ὡς ὑπέδειξε πρὸ πολλοῦ ὁ Evans[2].

Κατὰ ταῦτα τὰ ἐκ φαγεντιανῆς ἀντικείμενα, μολονότι ὀλίγα, παρέχουν ἐν τούτοις ἀναμφισβητήτους ἀποδείξεις μινωικῆς ἐπιδράσεως καὶ χρονολογικὰς ἐνδείξεις σπουδαιοτάτας.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΕΚ ΛΙΘΟΥ (πίν. 62α, 136α, 160, 186α, 209α, 210α)

Τὰ κοινότερα ἐκ λίθου ἀντικείμενα εἶναι ψῆφοι, ἀποτελοῦσαι ὅρμους, αἱ ὁποῖαι εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους **Γ**, **Μ**, **Ξ**, **Ο**, **Υ**. Εἶναι κατεσκευασμέναι ἐκ σαρδίου, ὀρείας κρυστάλλου, ἀμεθύστου καὶ ὀλίγαι ἐκ πρασινωποῦ λίθου. Ὁ σάρδιος φαίνεται ὅτι ἦτο ὁ μᾶλλον χρησιμοποιούμενος λίθος διὰ τὴν κατασκευὴν ψήφων[3]. Ἐπὶ συνόλου 15 ψήφων ἐκ τοῦ τάφου **Ξ**, αἱ 12 εἶναι ἐκ σαρδίου. Ἐπὶ συνόλου 63 ψήφων ἐκ τοῦ τάφου **Ο**, αἱ 57 εἶναι ἐκ σαρδίου. Αἱ ἐκ λίθων ψῆφοι διακρίνονται εἰς τρία κυρίως σχήματα: τὸ σφαιρικόν, ἄλλοτε πεπιεσμένον κατὰ τοὺς πόλους καὶ ἄλλοτε περισσότερον ἐπίμηκες, εἶναι τὸ συνηθέστερον· τὸ ἐλλειπτικὸν σχῆμα μὲ ἐλαφρὰν διόγκωσιν κατὰ τὸ κέντρον εἶναι ὀλιγώτερον σύνηθες ἀλλ' ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ ἀρκετὰ δείγματα· τέλος τὸ δακτυλιόσχημον, ἀντιπροσωπευόμενον κυρίως ὑπὸ ψήφων κατεσκευασμένων ἐξ ὀρείας κρυστάλλου (εἰκ. 30 ἀρ. 1,2,3,4). Αἱ τῶν δύο πρώτων σχημάτων ψῆφοι φέρουν τρῆμα μικροσκοπικόν, ἐνῷ αἱ δακτυλιόσχημοι ἔχουν εὐρὺ τρῆμα κατὰ τὸ κέντρον. Ἐνίοτε τὰ τρήματα αὐτὰ παρουσιάζουν ἀνώμαλον χεῖλος, ἡ ἐπιφάνεια ὅμως τῶν ψήφων εἶναι ἐπιμελῶς λελεασμένη καὶ στιλπνή.

Μεταξὺ τῶν ψήφων τοῦ τάφου **Υ** εὑρέθησαν καὶ ψῆφοι τρίεδροι κατεσκευασμέναι ἐξ ὀψιανοῦ, μοναδικοῦ σχήματος εἰς τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Β παραδείγματα. Ὡς εἴδομεν

1. EVANS, σ. 488. SCHLIEMANN, Mycenae, σ. 107, εἰκ. 162.
2. KARO, ἔ.ἀ. πίν. CLI, CLII. EVANS, PM I, σ. 486.
3. Καὶ ὁ BLEGEN παρετήρησε τὴν αὐτὴν περίπου ἀναλογίαν καὶ μεγαλυτέραν χρῆσιν σαρδίου εἰς τὴν κατασκευὴν ψηφίδων, Prosymna I, σ. 288.

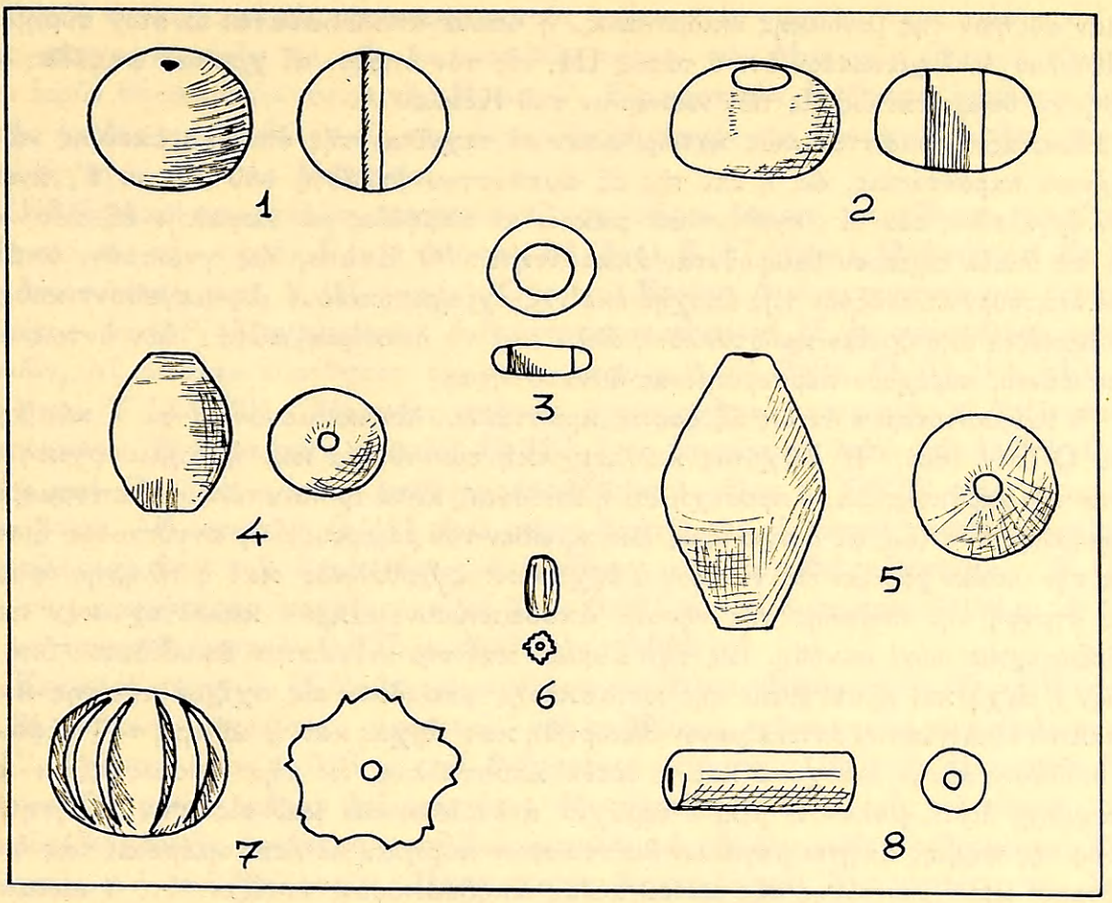

Εἰκ. 30. Σχήματα καὶ τομαὶ ψηφίδων.

ἤδη, ψῆφοι καὶ ἐκ φαγεντιανῆς ἀντιπροσωπεύονται εἰς τὰ εὑρήματα αὐτά.

Τέσσαρες μόνον γλυπταὶ ἐκ λίθου ψηφῖδες εὑρέθησαν εἰς τὸν Κύκλον Β, ἀνὰ μία εἰς τοὺς τάφους **Γ**, **Μ** καὶ **Ο**, καὶ μία νεωτέρων τῶν λακκοειδῶν χρόνων εἰς τὸ δάπεδον τοῦ κτιστοῦ τάφου **Ρ**. Ἐκ τούτων σπουδαιοτάτη εἶναι ἡ κυκλικὴ ψῆφος ἐξ ἀμεθύστου ἐκ τοῦ τάφου **Γ** (Γ-443), ἡ φέρουσα τὴν θαυμαστὴν προτομὴν γενειοφόρου ἀνδρός(πίν. 60β). Ἡ ἐκ τοῦ τάφου **Μ**(Μ-453) ἐκ σαρδίου φέρει παράστασιν φοίνικος ὑψουμένου ὄπισθεν σφαιρικοῦ βράχου καὶ κλάδων ἄλλων δένδρων (πίν. 135β). Ἡ τρίτη ἐκ τοῦ τάφου **Ο** (Ο-464) ἐκ σαρδίου φέρει παράστασιν ἴσως θαλασσίων κελύφων ἢ σηπιῶν ὀλιγώτερον ἐπιμεμελημένην (πίν. 187). Ἡ νεωτέρα ἐκ σαρδίου ψῆφος ἐκ τοῦ τάφου **Ρ** (Ρ-465) φέρει παράστασιν πληγωμένης ἐλάφου (πίν. 201). Ἐκ τοῦ Κύκλου Α εἶναι γνωσταὶ τρεῖς ψηφῖδες ἐξ ἡμιπολυτίμων λίθων καὶ αἱ τρεῖς προέρχονται ἐκ τοῦ τάφου III[1]. Ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν λιθίνων μετὰ γλυφῆς ψηφίδων εἶναι ἀξιοσημείωτος. Ἐν ἀντιθέσει, εἰς τὸν **Κύκλον Α** εὑρέθησαν ψηφῖδες ἐκ χρυσοῦ καὶ δακτύλιοι φέροντες γλυπτὰς παραστάσεις, ἐνῷ ἀπουσιάζουν ἀπὸ τὸν **Κύκλον Β**. Ἴσως δακτύλιοι, ὡς καὶ ψηφῖδες ἐκ χρυσοῦ μετὰ παραστάσεων ἀποτελοῦν νεώτερα στοιχεῖα εἰσαγόμενα ἐκ Κρήτης μὲ τὴν βα-

1. KARO, πίν. XXIV ἀρ. 116, 117 καὶ 118.

θμιαίαν αὔξησιν τῆς μινωικῆς ἐπιδράσεως, ἡ ὁποία ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν εὑρημάτων τοῦ Κύκλου Α. Σημειωτέον ὅτι ὁ τάφος ΙΙΙ, εἰς τὸν ὁποῖον αἱ χρυσαῖ ψηφῖδες αὐταὶ εὑρέθησαν, θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν νεωτέρων τοῦ Κύκλου Α.

Εἶναι ἀξιοθαύμαστον πῶς κατώρθωσαν οἱ τεχνῖται τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ ἐπιτυγχάνουν παραστάσεις, ὡς ἡ ἐπὶ τῆς ἐξ ἀμεθύστου ψηφῖδος τοῦ τάφου **Γ**, ἄνευ εἰδικῶν ἐργαλείων, οἷα οἱ μεγεθυντικοὶ φακοί, αἱ καρφίδες μὲ κεφαλὴν ἐξ ἀδάμαντος κλπ., τὰ ὁποῖα σήμερον θεωροῦνται ἀπαραίτητα. Ὁ Evans, ὡς γνωστόν, ὑπέθεσεν ὅτι οἱ λεπτουργοὶ λιθοξόοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐχρησιμοποίουν ὡς μεγεθυντικοὺς φακοὺς δισκάρια ἀπὸ ὀρείαν κρύσταλλον[1], ἀλλὰ καὶ τὰ δισκάρια αὐτά, ἐὰν ὄντως ἐχρησιμοποιοῦντο, παρέχουν περιωρισμένας δυνατότητας.

Τὸ θαυμαστότερον ὄντως ἐξ ὀρείας κρυστάλλου ἀντικείμενον εἶναι ἡ κύμβη τοῦ τάφου **Ο** (πίν. 183). Ἡ διάχυτος καλλιτεχνικὴ εὐαισθησία καὶ ἡ δημιουργικὴ πνοὴ ἡ ὁποία τὴν χαρακτηρίζει, ἡ προσοχὴ καὶ ἡ ἀπόδοσις κατὰ τρόπον τέλειον λεπτομερειῶν, τῆς κεφαλῆς ἰδίᾳ (ὡς αἱ διογκώσεις ἑκατέρωθεν τοῦ ράμφους), ἡ ἐντύπωσις ζωτικότητος τὴν ὁποίαν χαρίζει εἰς τὸ ὅλον ὁ ἐγχάρακτος ὀφθαλμὸς καὶ ἡ πλήρης φυσικότητος στροφὴ τῆς κεφαλῆς τῆς νήσσης ἀποδεικνύουν μακρὰν καλλιτεχνικὴν πεῖραν καὶ δεξιοτεχνίαν οὐχὶ συνήθη. Εἰς τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον ἀποδίδεται ὑπὸ τῶν εἰδικῶν ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ συνήθεια τῆς κατασκευῆς φιαλιδίων εἰς σχῆμα νήσσης καὶ ὡς ἐπείσακτον ἐξ Αἰγύπτου ἀντικείμενον ἐθεωρήθη κατ' ἀρχὰς καὶ ἡ κύμβη τοῦ τάφου **Ο**[2]. Τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν ἐνίσχυσε καὶ ἡ ὀρεία κρύσταλλος, ἐκ τῆς ὁποίας εἶναι κατεσκευασμένη, διότι, μολονότι μικρὰ τεμάχια ἀνευρίσκονται καὶ εἰς τὴν Κρήτην[3], τὸ μέγεθος τῆς κύμβης ἀπῄτει μεγάλων διαστάσεων πυρῆνα. Αἱ λεπτομέρειαι τὰς ὁποίας ἀνεφέραμεν καὶ ἡ λεπτότης τῆς κατεργασίας ἀποδεικνύουν, νομίζω, ὅτι ὁ κατασκευαστὴς ἦτο τεχνίτης ἐκ Κρήτης ἐργασθεὶς ἴσως εἰς τὰς Μυκήνας. Τὸ λαμπρὸν ρυτὸν τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κάτω Ζάκρου, τὸ ἀνακαλυφθὲν ὑπὸ τοῦ συναδέλφου κ. Πλάτωνος[4], ἀποδεικνύει ὅτι οἱ Κρῆτες τεχνῖται ἀπετόλμων τὴν κατεργασίαν μεγάλων πυρήνων ὀρείας κρυστάλλου. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ ὀρυκτὸν εἰσήγετο ὡς πρώτη ὕλη καὶ ἡ κατεργασία του ἐγένετο εἰς τὴν Κρήτην καὶ εἰς τὰς Μυκήνας. Ἀκόμη καὶ αἱ κεφαλαὶ περονῶν ἐκ τοῦ Κύκλου Β, αἱ ὁποῖαι βεβαίως εἶναι δείγματα ἐργασίας τεχνιτῶν τῆς μινωικῆς καὶ τῆς μυκηναϊκῆς περιοχῆς, ἀποδεικνύουν τὴν χρῆσιν μεγάλων πυρήνων ὀρείας κρυστάλλου καὶ τὴν προτίμησιν τὴν ὁποίαν οἱ τεχνῖται ἐδείκνυον διὰ τὸ ὑλικὸν τοῦτο. Ἡ κατασκευὴ κεφαλῶν περονῶν ἐκ τοῦ ὑλικοῦ τούτου πρὸς τούτοις παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀποκτήσουν πεῖραν καὶ δεξιοτεχνίαν. Ἀντικείμενα μικρὰ ἐξ ὀρείας κρυστάλλου εἶναι γνωστὰ ἐκ Κρήτης, ἀποδεικνύοντα τὴν χρῆσιν

1. EVANS, PM III, σ. 111.

2. Mycenae, σ. 191. A. HERMANN, Das Motiv der Ente mit zurückgewendeten Kopf in Ägypt. Kunstgewerbe. Zeitschr. für Ägypt. Sprache und Altertumskunde 68, 1932, σ. 88-105, πίν. VII-XI. Syria 13, 1932, πίν. VIII, ἀρ. 2. Asine, σ. 388-391, εἰκ. 254. MV σ. 14 καὶ 15, εἰκ. 3.

3. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ ΑΕ 1931, σ. 158 - 160. Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Χαλκιδικὴν καὶ εἰς τὴν Μυτιλήνην εὑρέθησαν μικρὰ τεμάχια.

4. ΠΛΑΤΩΝ, ΠΑΕ 1963, πίν. 148β καὶ σ. 180. Τεμάχιον φιαλιδίου ἐξ ὀρείας κρυστάλλου, διαμέτρου 0,095 μ. καὶ ὕψους 0,044 μ., εὑρέθη ὑπὸ τοῦ EVANS εἰς τὸ ἀνατολικὸν θησαυροφυλάκιον τῆς Κνωσοῦ, PM III, σ. 409-410, εἰκ. 272, τὸ ὁποῖον κατεσκευάσθη ἐξ εὐμεγέθους πυρῆνος.

τοῦ ὑλικοῦ ἀκόμη καὶ εἰς προανακτορικοὺς χρόνους· τὰ σπουδαιότερα τούτων καὶ σχετικῶς σύγχρονα πρὸς τὰ τῶν λακκοειδῶν τάφων τῶν Μυκηνῶν εἶναι τὰ εὑρεθέντα εἰς τὸ ἱερὸν θησαυροφυλάκιον τῆς Κνωσοῦ[1]. Εἰς κρητικὴν ἐπίδρασιν ὀφείλεται ἡ χρῆσις τῆς ὀρείας κρυστάλλου εἰς τὴν μυκηναϊκὴν τέχνην καὶ προφανῶς Κρῆτες τεχνῖται τὴν εἰσήγαγον εἰς τὰς Μυκήνας.

Ἐξ ὀρείας κρυστάλλου κατεσκευάζοντο ψῆφοι ὅρμων, ὡς εἴδομεν, τοιαῦται δὲ εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον **Γ** (μία ψῆφος), **Μ** (δύο), **Ξ** (17 ψῆφοι), **Ο** (ὀκτὼ καὶ μία σφενδόνη δακτυλίου), καὶ **Υ** (ἓξ ψῆφοι). Ἐκ τοῦ Κύκλου Α εἶναι γνωστὴ μία σφαιρικοῦ σχήματος ψηφίς[2]. Μεγαλυτέρου ἐνδιαφέροντος εἶναι αἱ ἓξ ἐκ κρυστάλλου κεφαλαὶ περονῶν, αἱ ὁποῖαι εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους **Α** (Α-259), **Ο** (Ο-312, 313, 314, 314α) καὶ **Υ** (Υ-320). Τέσσαρες τούτων ἔχουν σχῆμα σφαιρικόν, αἱ ὑπόλοιποι δύο ἐλλειπτικόν. Ἡ σφαιρικὴ κεφαλὴ Ο-313 ἔχει ἐπιφάνειαν λείαν, αἱ Α-259, Ο-312, Ο-314 καὶ Ο-314α φέρουν καθέτους ραβδώσεις· τέλος ἡ Υ-320 φέρει ἑλικοειδεῖς αὐλακώσεις. Ἡ κεφαλὴ Ο-314 ἄνω φέρει δακτύλιον, αἱ λοιπαὶ παρουσιάζουν πλατὺ περιχείλωμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἴσως ἐπεκάθητο μὴ διασωθεὶς δακτύλιος. Ἡ Ο-312 εἶναι τὸ μεγαλύτερον παράδειγμα μὲ ὕψος 0,044 μ. καὶ διάμετρον 0,056 μ.· ἡ Υ-320 ἔχει μεγίστην διάμετρον 0,027 μ. ἀλλὰ ὕψος 0,045 μ.[3].

Κεφαλαὶ περονῶν ἐξ ὀρείας κρυστάλλου εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον ΙΙΙ τοῦ Κύκλου Α, μία δὲ τούτων, σχήματος σφαιρικοῦ μὲ ραβδώσεις, εἶναι κατά τι μεγαλυτέρα τῆς Ο-312, ἔχουσα ὕψος 0,048 μ. καὶ διάμετρον μεγίστην 0,06 μ.[4]. Ἡ κεφαλὴ ἐκείνη παρουσιάζει μεγαλυτέραν δεξιοτεχνίαν, δὲν ὑπερβαίνει ὅμως εἰς τελειότητα τὴν ἐκ καθαρᾶς διαφανοῦς ὀρείας κρυστάλλου κεφαλὴν μὲ τὰς ἑλικοειδεῖς αὐλακώσεις, Υ-320. Τελευταίως ὁ συνάδελφος κ. Παναγιώτης Κρητικὸς καὶ ἡ συνεργάτις του Στέλλα Παπαδάκη ὑπεστήριξαν ὅτι ἡ κεφαλὴ τῆς περόνης ὑπ' ἀριθμὸν 103 τοῦ τάφου ΙΙΙ εἶναι κωδία τῆς μήκωνος καὶ ὅτι αἱ γραμμαὶ τῶν αὐλακώσεων εἶναι χαραγαὶ λήψεως τοῦ ὀπίου. Καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν περονῶν ἐκ τοῦ Κύκλου Β, πλὴν τῆς Υ-320, εἶναι κωδιόσχημοι, ἰδίᾳ δὲ ἡ Ο-314, τῶν ὁποίων ὁ ἀστερίσκος, ὁ ἐπιστέφων κατὰ κανόνα τὰς κωδίας, δὲν διεσώθη. Ἐὰν τὸ χρυσοῦν καρυόσχημον ἀντικείμενον μὲ τὰς βαθείας εἰς τὴν ἐπιφάνειαν αὐλακώσεις του ἐκ τοῦ τάφου **Ξ** (πίν. 159α) ἦτο πράγματι κεφαλὴ περόνης, τότε καὶ αὐτὴ εἶναι κωδιόσχημος καὶ εἰς τὰς αὐλακώσεις καὶ χαραγάς της εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδωμεν ἐγκοπὰς διὰ τὴν λῆψιν ὀπίου. Οἱ συγγραφεῖς τῆς πολυσπουδάστου περὶ τῆς ἱστορίας τῆς μήκωνος μελέτης διερωτῶνται ἐὰν αἱ μακραὶ «μετάλλιναι μυκηναϊκαὶ περόναι (τῶν ὁποίων τὸ μῆκος, ὡς ἤδη ἀνεφέρθη, δὲν δικαιολογεῖ τὴν χρησιμοποίησίν των διὰ τὰς ἐσθῆτας ἢ τὴν κόμην) ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν λῆψιν τοῦ ὀπίου καὶ τὴν προσαγωγὴν αὐτοῦ εἰς τὴν θερμαντικὴν πηγὴν ἐπὶ σκοπῷ ἀναδύσεως ἀτμῶν». Εἰς τὴν ἐκδοχὴν αὐτὴν ἐφιστοῦν τὴν προσοχὴν τῶν ἀρχαιολόγων[5].

1. EVANS, PM I, σ. 470 κ.ἑ. Ψηφῖδες ἐξ ὀρείας κρυστάλλου εὑρέθησαν εἰς τὸν ΠΜ ΙΙ τάφον XIX τοῦ Μόχλου, Mochlos, ἔ.ἀ. σ. 72 καὶ εἰκ. 41.

2. KARO, πίν. XXV ἀρ. 111.

3. Διὰ τὴν Α-259 ὅρα πίν. 20α, διὰ τὴν Ο-312, 313, 314 πίν. 182α, διὰ τὴν Υ-320 πίν. 208γ.

4. KARO, πίν. XXXI ἀρ. 102, 103, 104.

5. Π. ΚΡΗΤΙΚΟΣ - Σ. ΠΑΠΑΔΑΚΗ, Μήκωνος καὶ ὀπίου ἱστορία καὶ ἐξάπλωσις ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἀνατολι-

Εὐτυχῶς εἰς τὸν τάφον **Ο** αἱ περόναι μὲ κρυσταλλίνας κεφαλὰς εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν θέσιν, ἡ ὁποία ἀποδεικνύει ὅτι ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν συγκράτησιν τῶν φορεμάτων. Οὕτω ἡ ἐκδοχὴ τῆς χρήσεως τῶν περονῶν διὰ τὴν λῆψιν ὀπίου ἀποκλείεται. Ὁ Karo ἐπίσης ἐσημείωσεν ὅτι αἱ περόναι μὲ τὰς ἐκ κρυστάλλου μεγάλας κεφαλάς των, λόγῳ τοῦ βάρους των, δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὴν κόμμωσιν. Προσέθεσεν ὅμως ὅτι δὲν ἐγνώριζε ἄλλην πιθανὴν αὐτῶν χρῆσιν[1]. Αἱ ἐνδείξεις αἱ διασωθεῖσαι εἰς τὸν τάφον **Ο** ἀποδεικνύουν ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἄλλη χρῆσις, ἡ τῆς συγκρατήσεως φορεμάτων. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι αἱ περόναι μὲ κρυσταλλίνας κεφαλάς, πλὴν μιᾶς, εὑρέθησαν εἰς ἐξηκριβωμένους τάφους γυναικῶν. Δυστυχῶς ἡ ἀκριβὴς θέσις εὑρέσεως τῆς περόνης Α-259 δὲν εἶναι γνωστή. Εἰς τὸ δάπεδον τοῦ τάφου **Α** εὑρέθη σκελετὸς ἀνδρός, ἀλλ' εἰς μίαν τῶν γωνιῶν του ἦσαν συσσωρευμένα ὀστᾶ, τὰ ὁποῖα δὲν διεσώθησαν. Τὰ τμήματα τῶν λογχοσχήμων ἐκ χρυσοῦ ταινιῶν τὰ εὑρεθέντα εἰς τὸν τάφον προφανῶς μετὰ τῶν ὀστῶν ἐκείνων (διὰ τοῦτο καὶ διεσώθησαν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν[2]) ἴσως ὑποδεικνύουν ὅτι τὰ συσσωρευμένα ὀστᾶ ἀνῆκον εἰς γυναικεῖον σκελετόν. Εἰς τὸ λείψανον τῆς γυναικὸς ἐκείνης εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἀνῆκον καὶ αἱ ἐκ τοῦ τάφου περόναι. Πάντως συμπεράσματα στηριζόμενα εἰς τὰ ἀνευρεθέντα κτερίσματα τοῦ τάφου **Α** δὲν εἶναι ἀξιόπιστα, οὔτε καὶ δυνατά, καὶ διὰ τοῦτο ἡ περόνη Α-259 δυστυχῶς δὲν συμβάλλει εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς χρήσεως τῶν περονῶν. Αἱ λοιπαὶ ὅμως εὑρέθησαν εἰς τάφους γυναικῶν. Καὶ αἱ ἐκ τοῦ Κύκλου Α περόναι προέρχονται ἐκ τοῦ τάφου ΙΙΙ, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον ταφῇ τρεῖς γυναῖκες καὶ δύο μικρὰ παιδία. Οἱ τάφοι εἰς τοὺς ὁποίους εὑρέθησαν περόναι, ὡς καὶ ἡ θέσις τῶν ἐκ τοῦ τάφου **Ο** παραδειγμάτων, ἀποκλείουν τὴν ὑπόθεσιν τῆς χρήσεώς των διὰ τὴν λῆψιν ὀπίου. Διότι ἄλλως θὰ γεννηθῇ ἡ ἀπορία διατί δὲν εὑρέθησαν εἰς τάφους ἀνδρῶν ἀλλὰ ἀποκλειστικῶς ἐτοποθετήθησαν εἰς τάφους γυναικῶν. Κατὰ ταῦτα δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι αἱ περόναι μὲ τὰς κρυσταλλίνας κεφαλὰς ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν συγκράτησιν γυναικείων φορεμάτων, τὰ ὁποῖα, ὡς εἶναι γνωστόν, ἦσαν πολὺ περισσότερον ἐξεζητημένα τῶν ἁπλουστάτων ἀνδρικῶν.

Εἰς τὸν τάφον **Δ** (Δ-447) καὶ εἰς τὸν τάφον **Λ** (Λ-450) εὑρέθησαν αἰχμαὶ βελῶν ἐξ ἐρυθρωποῦ πυρίτου τοῦ αὐτοῦ περίπου τύπου (πίν. 123δ). Πλάγια πτερύγια κατὰ τὴν πτέρναν δημιουργοῦν ἡμικυκλικὸν ἄνοιγμα ἄλλοτε εὐρύτερον καὶ ἄλλοτε στενότερον. Αἱ ἄνω ἐπιφάνειαι συνήθως εἶναι κυρταὶ ἐνῷ αἱ κάτω ἐπίπεδοι, ἐνίοτε ὅμως ἀμφότεραι αἱ ἐπιφάνειαι εἶναι κυρταί. Αἱ ἐκ τοῦ τάφου **Δ** αἰχμαὶ ἔχουν μῆκος ποικίλλον ἀπὸ 0,023 μ. ἕως 0,039 μ., πλάτος ἀπὸ 0,013 ἕως 0,019 μ. καὶ πάχος μέγιστον ἀπὸ 0,002 μ. ἕως 0,005 μ. Αἱ αἰχμαὶ αὐταὶ ἐστερεοῦντο εἰς σχισμὴν τοῦ ἄκρου τοῦ στελεοῦ τοῦ βέλους. Μία τῶν αἰχμῶν ἐκ τοῦ τάφου **Λ** εἶναι ἐξ ὀψιανοῦ. Ἡ εὕρεσις τῶν αἰχμῶν πλησίον ἀλλήλων καὶ εἰς σωρὸν συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως ὅτι εἶχον ἀποτεθῇ εἰς τὸν τάφον ἐντὸς σακκιδίου. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, συσσωρευμέναι δη-

---

κῆς Μεσογείου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ΑΕ 1963, σ. 80-150 καὶ ἰδίᾳ σ. 101 καὶ 144.

1. KARO, σ. 186.

2. Ὁ ἀείμνηστος ἀνασκαφεὺς τοῦ τάφου Σ. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ μοὶ ἐγνώρισεν ὅτι «χρυσαῖ τινες ταιναίαι εὑρέθησαν μὲ τὰ συσσωρευμένα ὀστᾶ».

λαδή, εὑρέθησαν αἰχμαὶ βελῶν εἰς τὸν τάφον IV τοῦ Κύκλου Α[1]. Ὁ Karo ἐπεσήμανε τὴν ἔλλειψιν ἐκ Κρήτης λιθίνων αἰχμῶν καὶ διὰ τοῦτο ἐδέχθη ὅτι τὰ μυκηναϊκὰ ἀνάγονται εἰς βόρεια πρότυπα. Θὰ ἦτο ἴσως πλησιέστερον τῆς πραγματικότητος ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι αἱ αἰχμαὶ αὐταὶ χαρακτηρίζουν τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα καὶ ὅτι ἐξειλίχθησαν βαθμηδὸν ἐκ προτύπων ἤδη ἐν χρήσει εἰς πρωτοελλαδικοὺς χρόνους[2].

Ἴχνη τόξων δὲν εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους. Τὴν χρῆσίν των ἐπιβεβαιοῦν, πλὴν τῶν αἰχμῶν, καὶ παραστάσεις ἐπὶ διαφόρων μυκηναϊκῶν ἀντικειμένων. Κυνηγὸς ὄρθιος ἐπὶ ἅρματος ἑτοιμάζεται νὰ ἐκσφενδονίσῃ βέλος κατὰ θηράματος εἰς τὸν θαυμαστὸν χρυσοῦν δακτύλιον τοῦ τάφου IV. Τὸ τόξον διακρίνεται σαφῶς. Ὁμοίως κυνηγός, γονυπετὴς ἴσως, τοξεύει ἐπιτιθέμενον λέοντα εἰς τὸ περίφημον ἐγχειρίδιον μὲ ἐμπαιστικὴν διακόσμησιν ἀπὸ τὸν τάφον IV. Καὶ ἐπὶ τοῦ περιφήμου ἐξ ἀργύρου ρυτοῦ τοῦ τάφου IV διακρίνονται γονυπετεῖς τοξόται βάλλοντες κατὰ τῶν ἐπιδρομέων. Αἱ παραστάσεις αὐταὶ μαρτυροῦν τὴν συνήθη χρῆσιν τοῦ τόξου εἰς κυνηγετικὰς καὶ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις. Τὸ ἄκρον τοῦ στελεοῦ τῶν βελῶν ἐνίοτε ἦτο πτερωτόν, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς χρυσῆς ψήφου ἀρ. 34 τοῦ τάφου III[3].

Μετὰ τῶν αἰχμῶν εἰς τὸν τάφον **Δ** εὑρέθη καὶ τεμάχιον ἀκόνης. Ἔχει ἤδη σημειωθῇ ἡ χρῆσις τῆς ἀκόνης καὶ ἡ παρουσία της εἰς τὸν ὁπλισμὸν τῶν μυκηναίων πολεμιστῶν[4]. Μέρος ἄλλο τοῦ ὁπλισμοῦ ἀπαραίτητον ἦτο καὶ τὸ κράνος. Οὔτε ἴχνος κράνους διεσώθη εἰς τὰ κατάλοιπα τῶν τάφων. Εἰς τὸν τάφον **Ν** εὑρέθησαν λεπίδες χαυλιοδόντων (πίν. 154), αἱ ὁποῖαι προφανῶς ἐκόσμουν «κυνέην», ὅπως τὴν περιγράφει ὁ Ὅμηρος εἰς τὴν Δολώνειαν (Ἰλ. Κ 261 - 265):

... ἀμφὶ δὲ οἱ κυνέην κεφαλῆφιν ἔθηκε
ῥινοῦ ποιητήν· πολέσιν δ' ἔντοσθεν ἱμᾶσιν
ἐντέτατο στερεῶς· ἔκτοσθε δὲ λευκοὶ ὀδόντες
ἀργιόδοντος ὑὸς θαμέες ἔχον ἔνθα καὶ ἔνθα
εὖ καὶ ἐπισταμένως· μέσση δ' ἐνὶ πῖλος ἀρήρει[5].

Προτοῦ κλείσωμεν τὴν περὶ λιθίνων ἀντικειμένων ἀνάλυσιν πρέπει νὰ σημειώσωμεν τὸ ἀπιόσχημον λίθινον περίαπτον ἐκ τοῦ τάφου **Υ** (πίν. 209β). Παράλληλα εἶναι γνωστὰ ἐκ τῶν Κυκλάδων[6]. Ὅμοια κατὰ τὸ σχῆμα εἶναι τὰ ἐκ πηλοῦ σφονδύλια ἐκ τοῦ ἱπνοῦ τῶν μεσοελλαδικῶν χρόνων, τοῦ εὑρεθέντος κατὰ τὸ κέντρον τοῦ Κύκλου.

Σπουδαιότερα βεβαίως ἐκ λίθου κατάλοιπα εἶναι αἱ ἐπιτύμβιοι στῆλαι. Τεμάχια

1. KARO, πίν. CI ἀρ. 536-540 καὶ σ. 208. Ὁ ΤΣΟΥΝΤΑΣ καὶ ὁ MANATT ὑπέθεσαν ὅτι αἱ αἰχμαὶ ἐκ τοῦ τάφου IV ἦσαν ἐντὸς φαρέτρας, ἡ ὁποία εἶχεν ἀποτεθῇ εἰς τὸν τάφον, TSOUNTAS-MANATT, Mycenaean Age, σ. 206.

2. Aghios Kosmas, σ. 144.

3. KARO, σ. 192, εἰκ. 88, πίν. XXIV. Αἰχμαὶ βελῶν ἐξ ὀψιανοῦ (23 τεμάχια), ἐκ πυρίτου (12), ὡς καὶ αἰχμαὶ ἐκ χαλκοῦ εὑρέθησαν εἰς ἓξ τῶν τάφων τῆς Προσύμνης, ἀναγόμεναι εἰς ΥΕ I καὶ II χρόνους. Κατὰ τὸν BLEGEN αἱ ἐκ λίθου αἰχμαὶ ἀντιπροσωπεύουν ἀρχαιοτέραν παράδοσιν τῶν χαλκῶν (Prosymna I, σ. 254 καὶ 458).

4. Εἰς δημοσίαν διάλεξιν τὸ 1957 ἀνεκοίνωσα τὸ συμπέρασμα τοῦτο. Νῦν ὅρα MARINATOS-HIRMER, σ. 65 καὶ 73, σημ. 43.

5. Δι' ἀναπαράστασιν τοιούτου κράνους ὅρα WACE, Chamber Tombs, σ. 212 κ.ἑ. πίν. 38. Πλήρη περιγραφὴν τῶν σωζομένων λειψάνων καὶ βιβλιογραφίαν ὅρα εἰς Γ. Σ. ΚΟΡΡΕ, Τὰ μετὰ κεφαλῶν κριῶν κράνη, σ. 37-49. Ἐκ τοῦ Κύκλου Α: KARO, ἔ.ἀ. πίν. LXIX.

6. ΤΣΟΥΝΤΑΣ, Κυκλαδικά, ΑΕ 1898, πίν. 8 ἀρ. 61-65.

στηλῶν καὶ βάσεων εὑρέθησαν εἰς τὴν ἐπίχωσιν τῶν τάφων **Α**, **Γ**, **Ν** καὶ **Ο**. Πλὴν ἑνὸς ἐκ κογχυλιάτου λίθου, τὰ τεμάχια εἶναι ἐκ μαλακοῦ πώρου. Δύο τῶν στηλῶν φέρουν γλυπτὴν διακόσμησιν. Ἡ εὑρεθεῖσα ἄνωθεν τοῦ τάφου **Α** (πίν. 12) φέρει πράγματι ἐγχάρακτον παράστασιν, ἡ τεχνικὴ τῆς ὁποίας εὑρίσκει παράλληλα εἰς δείγματα ἐκ τοῦ Κύκλου Α, τὰ ὁποῖα ὁ Heurtley κατέταξεν εἰς τὴν τάξιν Ι. Ἡ ἐκ τοῦ τάφου **Γ** στήλη παρουσιάζει διάταξιν συνθέσεως καὶ τεχνικὴν γνωστὴν ἀπὸ τὰς στήλας τῆς τάξεως ΙΙ τοῦ Κύκλου Α[1]. Ἡ ἐργασία της φαίνεται περισσότερον ἐξειλιγμένη, μολονότι δὲν ἔχει φθάσει εἰς στάδιον, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς καλλιτεχνικῶς ἀξιοσημείωτον. Αἱ ἐπ' αὐτῆς εἰκονιζόμεναι μορφαὶ εἶναι ὄντως ἀνάγλυφοι, ἀλλὰ αἱ ἐπιφάνειαί των εἶναι ἐπίπεδοι καὶ διεκρίθησαν τοῦ πεδίου τὸ ὁποῖον ἐν πολλοῖς εἶναι ἰσοϋψὲς πρὸς αὐτὰς διὰ τῆς ἀφαιρέσεως εἰς μικρὸν βάθος τοῦ περὶ αὐτὰς μόνον λίθου. Οὕτω αἱ μορφαὶ καὶ τὰ σχέδια ἐξαίρονται τοῦ πεδίου ἀλλὰ στεροῦνται πλαστικότητος, μολονότι παρουσιάζουν σαφῆ καὶ καθαρὰ περιγράμματα. Προφανῶς ὁ δημιουργός των ἦτο συνηθισμένος εἰς τὴν κατεργασίαν τοῦ ξύλου, ἦτο ἔμπειρος τῆς ξυλογλυφίας καὶ τὴν τεχνικὴν αὐτῆς μεταφέρει εἰς τὴν γλυφὴν τοῦ λίθου. Ὁ μαλακὸς πῶρος προσεφέρετο εἰς τοιαύτην κατεργασίαν καὶ φαίνεται ὅτι διὰ τοῦτο ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν στηλῶν. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς γλυφῆς ἦτο πρόσφορος διὰ τὴν παράστασιν γεωμετρικῶν σχημάτων, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ περίγραμμα σαφὲς καὶ ζωηρόν. Εἰς τοῦτο ὀφείλεται ἡ διαφορὰ τῶν γεωμετρικῶν πρὸς τὰ εἰκονιστικὰ θέματα. Ἡ ἀντίθεσις, ἡ ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἐπὶ τῶν στηλῶν εἰκονιστικῶν παραστάσεων καὶ τῶν ἐπὶ ἡμιπολυτίμων λίθων, πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν δεξιοτεχνίαν τῶν Κρητῶν καλλιτεχνῶν καὶ τὴν μεγάλην των ἐμπειρίαν εἰς τὴν μικρογλυφίαν. Αἱ στῆλαι προφανῶς θὰ πρέπει νὰ ἀποδοθοῦν εἰς ἐντοπίους, μυκηναίους τεχνίτας, οἱ ὁποῖοι εἰς τὰ ἔργα τῶν Κρητῶν καὶ τὴν τεχνικήν των δὲν εὕρισκον πρότυπα πρὸς μίμησιν.

Ἄνευ γλυφῶν στῆλαι εὑρέθησαν εἰς τὴν ἐπίχωσιν τῶν τάφων **Γ** καὶ **Ο**. Πρὸ ἐτῶν ὁ Schuchhardt ὑπέθεσεν ὅτι αἱ ἄνευ γλυφῶν στῆλαι ἐτίθεντο ἄνωθεν τῶν τάφων γυναικῶν[2]. Ὁ Τσούντας ἐσημείωσεν ὅτι ὁ Σταματάκης ἀνεῦρεν ἄνωθεν τοῦ τάφου VI στήλην ἄνευ γλυφῆς[3]. Εἰς τὸν τάφον ἐκεῖνον εὑρέθησαν σκελετὸς ἀνδρὸς καὶ τὰ παραμερισμένα ὀστᾶ ἑτέρου λειψάνου. Ὁ Heurtley ὑπεστήριξεν ὅτι αἱ ἄνευ γλυφῶν στῆλαι εἶχον ἱδρυθῇ κατὰ τὴν διευθέτησιν καὶ τὸν ἐξωραϊσμὸν τοῦ Κύκλου Α εἰς ΥΕ ΙΙΙΒ χρόνους διὰ νὰ ἀντικαταστήσουν στήλας μετὰ γλυφῶν, αἱ ὁποῖαι ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον φθαρῇ ἢ καταστραφῇ. Ὑπετέθη ἐπίσης ὅτι ἀρχικῶς αἱ ἄνευ γλυφῶν στῆλαι ἐκαλύπτοντο ὑπὸ γραπτῆς διακοσμήσεως, ἡ ὁποία ἐξηλείφθη μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου.

Προσεκτικὴ ἐξέτασις τῶν τεμαχίων τοῦ Κύκλου Β ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ἐπιφάνειά των οὐδέποτε ἐκαλύπτετο ὑπὸ χρώματος ἢ κονιάματος. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ Heurtley ἀποδεικνύεται ἀβάσιμος ἀπὸ τὰ τεμάχια τοῦ Κύκλου Β, τὰ ὁποῖα ἦσαν σύγχρονα πρὸς τὰς μετὰ γλυφῶν στήλας, οὐδεμία δὲ νεωτέρα διευθέτησις τοῦ Κύκλου Β ἐγέ-

1. W. A. HEURTLEY, BSA 25, 1921-1923, σ. 138 κ.ἑ. Ὅρα καὶ K. MÜLLER, JdI 1915, σ. 286 κ.ἑ διὰ τὰς στήλας τοῦ Κύκλου Α. Διὰ τὴν στήλην ἐκ τοῦ τάφου **Γ** ὅρα πίν. 40.

2. SCHUCHHARDT, Schliemann's Excavations, σ. 168.

3. Μυκῆναι καὶ Μυκηναῖος πολιτισμός, σ. 111.

νετο εἰς χρόνους ὑστερωτέρους, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ, συμφώνως μὲ τὴν ἐκδοχὴν τοῦ Heurtley, ὅτι κατεσκευάσθησαν αἱ ἄνευ γλυφῶν στῆλαι. Βεβαίως ὁ σκελετὸς τοῦ τάφου VI ἀνῆκεν εἰς ἄνδρα, ἀλλὰ εἶναι ἴσως δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὰ παραμερισμένα ὀστᾶ ἀνῆκον εἰς γυναῖκα. Αἱ ἀκόσμητοι στῆλαι, τῶν ὁποίων τὰ τεμάχια εὑρέθησαν εἰς τὸν Κύκλον Β, εἶχον ἱδρυθῇ ἄνωθεν τάφων, εἰς τοὺς ὁποίους εὑρέθησαν λείψανα γυναικῶν. Οὕτω ὁ τάφος **Ο** ἀπεδείχθη τάφος γυναικὸς καὶ εἰς τὸν τάφον **Γ** ἐντῶν λειψάνων ἀνῆκεν εἰς γυναῖκα. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Β εὑρήματα ἐνισχύουν τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Schuchhardt.

Ἡ στήλη τοῦ τάφου **Α**, ἑνὸς τῶν ἀρχαιοτέρων τάφων τοῦ Κύκλου Β, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἵδρυσις στηλῶν εἶχεν ἐπικρατήσει ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τῆς περιόδου τῶν λακκοειδῶν. Ἡ συνήθεια αὕτη φαίνεται ὅτι ἤρχισεν εἰς μεσοελλαδικοὺς χρόνους, ὡς ἀποδεικνύουν στῆλαι ἐκ τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσῖνος καὶ τῆς Λέρνης τῆς Ἀργολίδος[1]. Ἴσως δὲ ἡ συνήθεια αὕτη ἀπέρρευσεν ἀπὸ τοὺς σωροὺς λίθων, τοὺς ὁποίους ἐπεσώρευον ἐπὶ τῶν τάφων οἱ κάτοικοι τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν πρωτοελλαδικὴν ἐποχήν. Πάντως αἱ στῆλαι τῶν Μυκηνῶν εὑρίσκουν πρότυπα εἰς τοὺς μεσοελλαδικοὺς χρόνους καὶ εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα.

Ἡ ἄνωθεν τοῦ τάφου **Γ** εὑρεθεῖσα γλυπτὴ στήλη χρονικῶς εἶναι νεωτέρα τῆς τοῦ τάφου **Α**. Εἰς τὰς στήλας αὐτὰς παρατηρεῖται διάφορος τρόπος γλυφῆς καὶ διάφορος διάταξις τῆς διακοσμήσεως. Ἡ εἰκονιστικὴ παράστασις τῆς στήλης τοῦ τάφου **Α** καταλαμβάνει ἀδιαίρετον ἐπιφάνειαν. Εἰς τὴν στήλην τοῦ τάφου **Γ** ἡ ἐπιφάνεια διῃρέθη εἰς δύο ἰσοϋψῆ σχεδὸν ὁριζόντια πεδία, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐκοσμήθη διαφοροτρόπως. Ἡ παράστασις τῆς στήλης Α-490 εἶναι ἐγχάρακτος, ἡ τῆς στήλης Γ-491 εἶναι ἀνάγλυφος. Ἴσως εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ τεχνικὴ ἡ χρησιμοποιηθεῖσα εἰς τὴν στήλην Γ-491 ἀποτελεῖ ἐξέλιξιν καὶ βελτίωσιν τῆς παρατηρουμένης εἰς τὴν στήλην Α-490. Τοῦτο ὅμως ὡς ὑπόθεσις μόνον δύναται νὰ προταθῇ, διότι τὰ ὀλίγα διασωθέντα δείγματα δὲν εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ παράσχουν θετικὰ καὶ ἀπόλυτα συμπεράσματα.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΕΞ ΕΛΕΦΑΝΤΟΣΤΟΥ (πίν. 62β, 166α)

Τὸ ἐλεφαντοστοῦν εἶναι ἓν τῶν ὑλικῶν, τὰ ὁποῖα εἰσήγοντο ἄλλοθεν, ἴσως δὲ ἐκ τῆς Συρίας. Θὰ εἰσήγετο ἀκατέργαστον καὶ εἰς τὰς Μυκήνας θὰ ἐγένετο ἡ κατεργασία του. Τὰ σπουδαιότερα ἐξ ἐλεφαντοστοῦ ἀντικείμενα εἶναι οἱ μύκητες ξιφῶν καὶ παραξιφίδων. Ἀλλὰ ἐλέφας ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν διακόσμησιν λαβῶν καὶ κολεῶν ξιφῶν καὶ μαχαιρῶν, ὡς καὶ ἄλλων ἀντικειμένων. Αἱ μικραὶ ἀτρακτοειδεῖς λεπίδες, αἱ εὑρεθεῖσαι εἰς τὸν τάφον **Α**, ἴσως ἐκόσμουν μεγαλύτερα ἀντικείμενα. Περόναι ἀσφαλῶς κατεσκευάζοντο ἐξ ἐλέφαντος, δεῖγμα δὲ τούτων εἶναι ἡ εὑρεθεῖσα εἰς τὸν τάφον **Μ**. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἀντικείμενα χρήσιμα διὰ τὸν καλλωπισμὸν θὰ κατεσκευάζοντο. Εἰς τὴν τελευταίαν κατηγορίαν ἀνήκουν τὰ εὑρεθέντα εἰς τοὺς τάφους **Γ** (Γ - 509) καὶ **Ο** κτένια. Παρόμοιον κτένιον εὑρέθη εἰς τὸν

1. ΜΥΛΩΝΑΣ, ΠΑΕ 1952, σ. 61, εἰκ. 3. CASKEY, Hesperia 23, 1954, σ. 14 καὶ πίν. 3,C. Ἡ ἐπιμελήτρια ἀρχαιοτήτων κ. Φ. ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ τελευταίως ἀνεῦρε στήλην ἱδρυμένην ἄνωθεν πρωτοκυκλαδικοῦ τάφου εἰς τὴν Θήραν (ΑΑΑ 4, 1971, σ. 214-215).

τάφον IV τοῦ Κύκλου Α, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον ταφῆ τρεῖς ἄνδρες καὶ δύο γυναῖκες[1]. Καὶ εἰς τὸν τάφον **Γ** εἶχον ταφῆ τρεῖς ἄνδρες καὶ μία γυνή. Κατ' ἀκολουθίαν εἶναι ἀδύνατον νὰ βεβαιωθῆ ἐὰν τὰ κτένια ἀπετέλουν χαρακτηριστικὸν κτέρισμα γυναικῶν. Ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ἡ ἐπὶ τῆς ἐξ ἀμεθύστου ψηφῖδος τοῦ τάφου **Γ** κεφαλὴ ἀνδρὸς ἀπεικόνιζε τὸν τύπον ἀνδρὸς μυκηναίου, τότε καὶ οἱ ἄνδρες μὲ τὴν μακράν των κόμην καὶ τὸ γένειον θὰ εἶχον τὴν ἀνάγκην κτενίου. Τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Β κτένια δὲν εἶχον ἐπενδύσεις ἐκ χρυσοῦ, ὡς ὑποτίθεται διὰ τὸ ἐκ τοῦ τάφου III[2].

ΨΗΦΙΔΕΣ ΕΞ ΗΛΕΚΤΡΟΥ (πίν. 102β,1, 186β)

Μία καὶ μόνη ἀμφικωνικὴ πεπλατυσμένη ψηφὶς εὑρέθη εἰς τὸν τάφον **Ι** (Ι-331), ἔχουσα διάμετρον 0,024 μ. καὶ πάχος 0,008 μ. Εἰς τὸν τάφον **Ο** εὑρέθησαν 119 ψηφῖδες μικροτέρων διαστάσεων (διαμέτρου 0,006 - 0,019 μ.) καὶ σφαιρικοῦ πεπλατυσμένου σχήματος (Ο-332). Μία μόνον τῶν ψηφίδων ἐκ τοῦ τάφου **Ο** ἔχει σχῆμα πεπλατυσμένον ἀμφικωνικὸν καὶ διαστάσεις ἀναλόγους πρὸς τὰς τῆς ψήφου Ι-331. Μεταξὺ τῶν ψηφίδων ἐκ τοῦ τάφου **Ο** εἶναι καὶ τρία τετράπλευρα πλακίδια, φέροντα τρήματα εἰς τὴν ἐσωτερικήν των ἐπιφάνειαν, ἀποδεικνύοντα τὴν χρῆσίν των εἰς ὅρμον. Προφανῶς εἶχον τεθῆ εἰς ὡρισμένας ἀποστάσεις διὰ νὰ συγκρατοῦν τὰς ψηφῖδας (πίν. 186β).

Φαίνεται ὅτι οἱ ἐξ ἠλέκτρου ὅρμοι ἐθεωροῦντο ὡς πολυτιμότατον κόσμημα. Ὁ Karo ὑπέθεσεν ὅτι αἱ γυναῖκες ἐφόρουν πολὺ ὀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς ἄνδρας ὅρμους ἐκ ψηφίδων ἠλέκτρου, διότι εἰς τὸν τάφον V τοῦ Κύκλου Α εὑρέθησαν πολλαὶ ἐξ ἠλέκτρου ψῆφοι[3]. Ἀλλὰ αἱ ψῆφοι αὐταὶ δὲν εὑρέθησαν εἰς διάταξιν ὅρμου περὶ τὸν λαιμὸν τοῦ σκελετοῦ ἀλλ' εἰς σωρὸν καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῆ ὅτι δὲν εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀρχικήν των θέσιν. Ἴσως ἐλήφθησαν ἀπὸ τὸ τεταριχευμένον λείψανον, ὅπου θὰ ἐφυλάσσοντο εἰς ξύλινον κιβωτίδιον καὶ ὅπου εὑρέθη μία καὶ μόνη ψῆφος, καὶ ἐσωρεύθησαν παρὰ τὸν τελευταίως ἀποτεθέντα εἰς τὸν τάφον νεκρόν[4]. Καὶ εἰς τὸν τάφον IV εὑρέθησαν ψῆφοι, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ εἰς σωρόν· εἰς ὁμάδα πλησίον σκελετοῦ γυναικὸς καὶ εἰς ἑτέραν ὁμάδα πλησίον σκελετοῦ ἀνδρός. 24 ὁλόκληροι ψῆφοι ἐξ ἠλέκτρου καὶ τεμάχια ἓξ ἕως ὀκτὼ ἄλλων εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον III, τάφον γυναικῶν. Εἰς τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν ἀρχικῶς εἶχον ἀποτεθῆ εὑρέθησαν αἱ ἐξ ἠλέκτρου ψῆφοι τοῦ τάφου **Ο**. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τοῦτο ἐκόσμει τὸ στῆθος γυναικός. Εἰς τὸν μεταγενέστερόν πως τάφον τοῦ Μυρσινοχωρίου ὅρμος ψήφων ἐξ ἠλέκτρου εὑρέθη περὶ τὸν λαιμὸν καὶ τὸ στῆθος ἀνδρός[5]. Κατὰ ταῦτα τοιούτους ὅρμους ἔφερον καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, εἶναι δὲ ἀδύνατον νὰ βεβαιωθῆ ἐὰν αἱ μὲν ἔφερον τοιούτους ὅρ-

1. KARO, πίν. XLIII ἀρ. 310. Εἰς τὸν Κύκλον Α ὁ KARO πρὸς τούτοις ἀναφέρει ἐξ ἐλεφαντοστοῦ λαβὴν κατόπτρου (ἀρ. 785, σ. 141 εἰκ. 58-59), κύνας κοσμοῦντας ξύλινον κιβωτίδιον (πίν. CXLV ἀρ. 812/3) καὶ μικρὰ πλακίδια μὲ ἐγχάρακτον διακόσμησιν (πίν. CL ἀρ. 210). Ἐπίσης ἀναφέρει τὴν εὕρεσιν μικρῶν ξεσμάτων (πίν. LXXII ἀρ. 226.491., σ. 154, εἰκ. 73,899 καὶ σ. 319), τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουν τὴν εἰς τὰς Μυκήνας ἐπεξεργασίαν τοῦ ἐλεφαντοστοῦ.

2. Αὐτόθι σ. 84, πίν. XLIII ἀρ.310.

3. Αὐτόθι σ. 189.

4. ΜΥΛΩΝΑΣ, ΑΕ 1969, σ. 129-130 καὶ σ. 137. Πιστεύεται γενικῶς ὅτι ὁ τάφος V περιεῖχε τρεῖς ἀνδρικοὺς σκελετούς. Νομίζω ὅτι αἱ ἐνδείξεις πείθουν ὅτι τὸ τεταριχευμένον λείψανον ἀνῆκεν εἰς γυναῖκα, ΜΥΛΩΝΑΣ, ἔ.ἀ.

5. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, ΠΑΕ 1956, σ. 204.

μους συνηθέστερον τῶν δέ. Τὸ κόσμημα ἦτο πολύτιμον, διότι εἰσήγετο ἐκ τόσον μεμακρυσμένης περιοχῆς καὶ θὰ ἐξήσκει τὴν αὐτὴν γοητείαν ἐπὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἴσως περισσότερον ἐπὶ τῶν γυναικῶν. Πάντως αἱ ἐξ ἠλέκτρου ψηφῖδες ἀποτελοῦν σπουδαίαν ἔνδειξιν ἐμπορικῶν σχέσεων.

Ἡ προέλευσις τοῦ ἠλέκτρου ἐκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον πολλῶν μελετητῶν. Φαίνεται ὅτι τὸ ἐκ τῶν Μυκηνῶν ὡς καὶ τῆς λοιπῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος ἤλεκτρον προέρχεται ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Βαλτικῆς[1]. Ἡ ἀνάλυσις τοῦ ἠλέκτρου τῶν ψηφίδων τοῦ Κύκλου Β, ὡς μοι ἐγνώρισεν ὁ ἀείμνηστος Παπαδημητρίου, ἀπέδειξεν ὅτι τὸ ὑλικὸν προήρχετο ἀπὸ τὴν περιφέρειαν τῆς Βαλτικῆς[2]. Ἴσως ἡ κατεργασία του ἦτο ἐντοπία, πάντοτε γενομένη κατ' ἀπομίμησιν ξενικῆς. Ἐκ τῆς Βαλτικῆς περιφερείας φαίνεται ὅτι προήρχετο τὸ ἤλεκτρον, τὸ ὁποῖον εὑρέθη εἰς τόσον μέγαν ἀριθμὸν εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Α. Διότι, ὡς γνωστόν, ψηφῖδες ἐξ ἠλέκτρου εὑρέθησαν εἰς τοὺς τάφους Ι, ΙΙ, ΙV καὶ V, μάλιστα δὲ αἱ εὑρεθεῖσαι εἰς τὸν τάφον IV εἶναι πολυαριθμότεραι· ὁ ὁλικός των ἀριθμὸς ἀνέρχεται εἰς 1290. Ἡ χρῆσίς των δὲν περιορίζεται εἰς τὴν περίοδον τῶν λακκοειδῶν τάφων, ἀλλὰ συνεχίζεται εἰς μεταγενεστέρους χρόνους, ὡς ἀποδεικνύουν τὰ εὑρήματα ἐκ τῶν θολωτῶν τάφων τοῦ Κακοβάτου (ΥΕ ΙΙΑ) τοῦ Μυρσινοχωρίου - Ροῦτσι (ΥΕ ΙΙ), τῆς Προσύμνης καὶ τοῦ Ἐπάνω Ἐγκλιανοῦ. Καὶ αἱ ὀλιγάριθμοι ψηφῖδες αἱ μέχρι τοῦδε εὑρεθεῖσαι εἰς τὴν Κρήτην, εἰς τὸν τάφον τοῦ Διπλοῦ Πελέκεως εἰς τὰ Ἰσόπατα (ΥΜ ΙΙΙ), εἰς τὸ Ἀρβὶ τῆς ΝΑ. ἀκτῆς τῆς Κρήτης (ἴσως ΥΜ Ι/ΙΙ), δύο ψηφῖδες εἰς τοὺς Γυψάδες πλησίον τῆς Κνωσοῦ (ΥΜ ΙΙΙ Α-Β) καὶ μία ψηφὶς εἰς τὸν θαλαμωτὸν τάφον τῆς Κυδωνίας, ἀνάγονται εἰς χρόνους ὑστερωτέρους καὶ ἴσως ἐκ τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος εἶχον εἰσαχθῆ εἰς τὴν νῆσον[3].

Τὰ ἐκ τοῦ τάφου **Ο** πλακίδια ἐξ ἠλέκτρου δὲν εἶναι μοναδικά. Ὅμοια τούτων εὑρέθησαν εἰς τὸν τάφον IV τοῦ Κύκλου Α, εἰς τὸν θολωτὸν τάφον Α τοῦ Κακοβάτου καὶ εἰς τὸ ἡμικυκλικὸν κτίσμα τῆς Περιστεριᾶς[4]. Ὅμοια πλακίδια εἶναι γνωστὰ ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν. Ἡ χρῆσίς των εἶναι προφανής, ἡ προέλευσις ὅμως τῶν ἐκ Μυκηνῶν δειγμάτων παραμένει προβληματική, ἂν καὶ εἰς αὐτὰ ἀφιερώθησαν ἐσχάτως ἐνδιαφέρουσαι εἰδικαὶ μελέται. Ὁ Von Merhart συνεσχέτισε τὰ μυκηναϊκὰ πλακίδια μὲ τὰ τῆς Νοτίου Γερμανίας, ἐνῷ ὁ Werner τὰ συνεσχέτισε πρὸς τὰ τῆς Ἀγγλίας τὰ εὑρεθέντα

---

1. Διὰ συνοπτικὴν ἀνασκόπησιν τοῦ προβλήματος ὅρα D. E. STRONG, Catalogue of Carved Amber, σ. 5-6 καὶ σχετικὸν πίνακα. Ὅρα καὶ C. W. BECK, Archaeology 23, 1970, σ. 7 κ.ἑ.

2. Ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Α. Βάρβογλης καὶ οἱ βοηθοί του εἶχον τὴν καλωσύνην νὰ ἀναλύσουν μικρὸν τεμάχιον ἠλέκτρου ἐκ τοῦ Κύκλου Β καὶ νὰ μοὶ γνωρίσουν τὰ ἀκόλουθα. «Ἡ ποσότης τοῦ διατιθεμένου δείγματος δὲν ἐπέτρεπε τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ἠλεκτρικοῦ ὀξέος. Διὰ τοῦτο, καίτοι περισσότερον χαρακτηριστικὸν διὰ τὴν προέλευσιν, ἀπαιτεῖται ποσότης πολλαπλασία τῆς ὑπαρχούσης. Ἀντιθέτως ὁ προσδιορισμὸς τοῦ θείου, κατὰ μικρομέθοδον, εἶναι δυνατός. Οὗτος ἔδωκε περιεκτικότητα εἰς θεῖον 0,1% (μέσος ὅρος τριῶν ἀναλύσεων μὲ μεγάλην σύμπτωσιν τιμῶν ἐπὶ ἀντιπροσωπευτικοῦ δείγματος). Ἡ τοσαύτη εἰς θεῖον περιεκτικότης πιθανολογεῖ ὅτι πρόκειται περὶ σουκινίτου (SUCCINIT) προελεύσεως Βαλτικῆς, ἰδίως ἐν ὄψει τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ δεῖγμα εἶναι παλαιόν, ἡλικίας πολλῶν αἰώνων». Τὸν συνάδελφον κ. Βάρβογλην καὶ τοὺς βοηθούς του καὶ ἐντεῦθεν εὐχαριστῶ θερμῶς διὰ τὴν πολύτιμον συμβολήν των εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην.

3. Πλήρη κατάλογον τῶν εὑρεθέντων ἐξ ἠλέκτρου ἀντικειμένων παρέσχεν ἡ Δὶς Ν. Κ. SANDARS, Antiquity 33, 1959, σ. 292 κ.ἑ.

4. KARO, σ. 110 ἀρ. 513. MÜLLER, AM 34, 1909, σ. 278. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, ΠΑΕ 1965, πίν. 143β.

εἰς στρώματα ἀντιπροσωπευτικὰ τῆς Wessex I καὶ II Culture[1]. Τὴν γνώμην τοῦ Werner ὑπεστήριξε πειστικώτατα ὁ Hachmann, τονίσας ὅτι τὰ μυκηναϊκὰ δείγματα καὶ τὰ τῆς Wessex ἐγένοντο διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰς ὅρμους ἐνῷ τὰ τῆς Ν. Γερμανίας ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς περίαπτα καὶ ἐτόνισε τὸ ἀδύνατον τῆς ταυτίσεως χρονολογικῶς τῶν μυκηναϊκῶν πρὸς τὰ νοτιογερμανικά[2]. Ὁ Milojčić παρέκαμψε τὴν χρονολογικὴν διαφορὰν μὲ τὸ νὰ δεχθῇ ὅτι τὰ Γερμανικὰ δείγματα εἶχον εἰσαχθῇ εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην ἐκ τῶν Μυκηνῶν[3]. Τέλος ὁ Μαρινᾶτος, ἀποδεχόμενος τὴν γνώμην τοῦ Hachmann, ὑπέδειξε τὴν εἰσαγωγὴν τῶν μυκηναϊκῶν πλακιδίων μέσῳ τῶν Αἰολίων νήσων (Lipari) καὶ διὰ θαλασσίας ἐμπορικῆς ὁδοῦ ἀπὸ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολὰς ἀντὶ τῆς συνήθως προτεινομένης ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον ποταμίας διόδου μέχρι τῆς Τεργέστης τῆς Ἀδριατικῆς καὶ ἐκεῖθεν διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Πελοπόννησον[4]. Χρονολογικῶς τὰ μυκηναϊκὰ πλακίδια εἶναι δυνατὸν νὰ σχετισθοῦν πρὸς τὰ τῆς Wessex Culture. Τὰ ἐκ τοῦ τάφου **Ο** προερχόμενα ἀνήκουν εἰς τὸ τελευταῖον λείψανον τὸ ἀποτεθὲν εἰς τὸν τάφον, ἕνα τῶν νεωτέρων τοῦ Κύκλου Β, ἡ τελευταία χρῆσις τοῦ ὁποίου, ὡς ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ κτερίσματα, ἐγένετο περὶ τὰ 1550/1540 π.Χ.· οἱ χρόνοι αὐτοὶ εἶναι πολὺ ὑψηλοὶ διὰ τὰ ἐκ Γερμανίας εὑρήματα. Ὁ R. E. Strong ὑποδεικνύει τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην ὡς τὸ κέντρον ἀπὸ τὸ ὁποῖον πλακίδια τοῦ τύπου τούτου ἐξήγοντο, ἀλλὰ τονίζει ὅτι τὸ κέντρον τοῦτο παραμένει ἄγνωστον μέχρι τοῦδε καὶ εἰς τοῦτο ἀκολουθεῖ τὴν Δίδα Sandars[5]. Ὁμολογεῖ ὅτι χρονολογικῶς ἡ σύνδεσις μὲ τὴν Wessex Culture εἶναι δυνατή, ἀλλὰ ἀφ' ἑνὸς μὲν σημειώνει «direct connections between Greece and Britain in the sixteenth century have not yet been established and are perhaps unlikely» ἀφ' ἑτέρου δὲ τονίζει ὅτι «it is also true that although the spacers found in Britain and Greece are similar, the forms of the ordinary beads are not very close to one another»[4]. Ἡ διαφορὰ τῶν ψηφίδων ὡς πρὸς τὸ σχῆμα εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν τελικήν των κατασκευήν, εἰς τὸ ὅτι δηλαδὴ ἐγένοντο εἰς τὴν μυκηναϊκὴν περιοχὴν ἀπὸ ὑλικὸν σχετικῶς ἀκατέργαστον καὶ διὰ τοῦτο ἐδίδετο εἰς αὐτὰς ἡ μορφή, τὴν ὁποίαν ἑκάστοτε προετίμων οἱ κατασκευασταί των. Τὰ πλακίδια δὲν ἄφηναν χῶρον δι' ἀτομικὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὸ σχῆμά των παρέμεινε τὸ αὐτό. Ὡς πρὸς τὴν ἀπ' εὐθείας ἐπικοινωνίαν τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀγγλίας μὲ τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν αἱ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν στηλῶν τοῦ Κύκλου τοῦ Stonehenge παρατηρηθεῖσαι νεωστὶ γλυφαὶ εἶναι ὄντως μυκηναϊκαί, ὡς πιστεύεται ἔστω καὶ ὑπὸ ὀλίγων μελετητῶν, τότε ἀποδεικνύεται ἐπαφή. Πάντως τὸ πρόβλημα προελεύσεως τῶν πλακιδίων παραμένει ἄλυτον, ἂν καὶ ἡ διὰ θαλασσίας ἀπὸ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολὰς ὁδοῦ εἰσαγωγή των φαίνεται εἰς ἡμᾶς ἡ πιθανωτέρα.

1. Germania 24, 1940, σ. 99 κ.ἑ. J. WERNER, Atti del I Congresso Internazionale di Preistoria e Protostoria, Roma 1950, σ. 293 κ.ἑ.

2. R. HACHMANN, Bayerische Vorgeschichtsblätter 22, 1957, σ. 1 κ.ἑ.

3. Germania 33, 1955, σ. 316-319.

4. MARINATOS, Atti del VI Congresso Internazionale delle Science Preistoriche e Protostoriche, 1, 1962, σ. 161-176. STRONG, ἔ.ἀ. σ. 7-8 εἰκ. 1. DE NAVARRO, Geographical Journal 1925, σ. 481-507.

5. STRONG, ἔ.ἀ. σ. 17. SANDARS, Antiquity 33, 1959, σ. 292 κ.ἑ.

ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ

Τὰ ἐκ τῶν τάφων τοῦ Κύκλου Α καὶ τοῦ Κύκλου Β κτερίσματα ἀποδεικνύουν τὴν ποικιλίαν τῶν κοσμημάτων, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὸν καλλωπισμὸν γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐκτὸς τῶν διαδημάτων καὶ τῶν ἐπιθέτων χρυσῶν ἐλασμάτων εἰς φορέματα ἐκ λίνου ἐχρησιμοποίουν περιβραχιόνια, ψέλια διαφόρων σχημάτων, σφηκωτῆρας καὶ ταινίας διὰ τὴν συγκράτησιν τῆς κόμης, δακτυλίδια, περόνας μὲ ἐντυπωσιακὰς κεφαλάς, ὅρμους ἐξ ἠλέκτρου καὶ περιδέραια ἐξ ἡμιπολυτίμων λίθων καὶ ἐκ χρυσοῦ. Ὡς παρετήρησεν ὁ Τσούντας πρὸ πολλοῦ[1], τὰ περιδέραια περιέβαλλον τὸν λαιμὸν ὡς δακτύλιοι καὶ ἐσχηματίζοντο ἀπὸ ὀλιγαρίθμους ψηφῖδας, ἐνῷ οἱ ὅρμοι ἐσχηματίζοντο ἀπὸ πολλὰς ψήφους καὶ ἔπιπτον ἐπὶ τοῦ στήθους. Εἰς περιδέραια ἀνήκουν αἱ ψηφῖδες μὲ γλυφάς, φαίνεται δὲ ὅτι ἐτοποθετοῦντο εἰς τὸ μέσον τοῦ κοσμήματος. Εἰς τὸ μέσον τῶν περιδεραίων ἐτοποθετοῦντο ἐπίσης ὡς ἐγκόλπια τὰ ἐκ φαγεντιανῆς πλακίδια.

ΣΦΟΝΔΥΛΙΑ ΕΚ ΠΗΛΟΥ (πίν. 9 καὶ 189β)

Τοιαῦτα εὑρέθησαν εἰς τὸν ἰπνὸν μεσοελλαδικοῦ κτίσματος καὶ εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου **Ο**. Τὰ πρῶτα, τὰ ἐκ τοῦ ἰπνοῦ (525), ἔχουν σχῆμα ἀπιόσχημον, χαρακτηριστικὸν ἀρχαίων μεσοελλαδικῶν χρόνων. Τὰ ἐκ τοῦ τάφου **Ο** (Ο-526) ἔχουν ποικίλα σχήματα παρουσιάζοντα διάφορα ἐξειλιγμένα στάδια σφονδυλίων. Μερικὰ τούτων, ὡς τὸ κυλινδρικοῦ σχήματος — κουβαρίστρας — σφονδύλιον, ἔχουν ἀρχαιότερα μεσοελλαδικὰ πρότυπα, τὰ τοῦ κολούρου κώνου ὅμως παρουσιάζουν πολὺ ἐξειλιγμένην καὶ νεωτέραν μορφήν. Τὰ ἀπομιμούμενα σχήματα λαγύνων ἐνθυμίζουν κυκλαδικὰ πρότυπα καὶ ἡ γραμμικὴ ἐγχάρακτος διακόσμησίς των τὰ κατατάσσει μεταξὺ τῶν νεωτάτων ἐκ τοῦ Κύκλου εὑρημάτων. Πάντως τὰ σφονδύλια αὐτὰ ἁρμόζουν μᾶλλον εἰς οἰκισμὸν ἢ εἰς τάφους.

1. ΤΣΟΥΝΤΑΣ, Μυκῆναι καὶ μυκηναῖος πολιτισμός, σ. 71 σημ. 3.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἡ συνοπτικὴ μελέτη τῶν κτερισμάτων τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν εἰς τὸν Κύκλον Β καὶ ἡ παραβολή των πρὸς ἄλληλα ἐπιτρέπει μίαν σχετικῶς ἀξιόπιστον χρονολογικὴν διάταξιν τῶν τάφων του. Εἰς τὴν προσπάθειαν τοῦ ὁρισμοῦ τῆς διατάξεως ταύτης ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ πρώτη χρῆσις τῶν τάφων, μερικοὶ τῶν ὁποίων ὡς π.χ. ὁ τάφος **Γ** ἐχρησιμοποιήθησαν ἐπὶ μακρότερον χρονικὸν διάστημα ἢ ἄλλοι, ὡς ὁ τάφος **Β**. Ἐπίσης ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ἡ ἐκ τοῦ δυτικοῦ ἰδίᾳ νεκροταφείου τῆς Ἐλευσῖνος γενομένη γνωστὴ συνήθεια, κατὰ τὴν ὁποίαν χειροποίητα ἀγγεῖα ἀρχαιοτέρων ρυθμῶν κατεσκευάζοντο ὑπὸ συγγενῶν καὶ φίλων, οἱ ὁποῖοι ἔμενον πιστοὶ εἰς πατροπαραδότους παραδόσεις, διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς κτερίσματα εἰς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἐχρησιμοποιοῦντο πλέον ὑπὸ τῶν ζώντων εἰς τοὺς συνοικισμούς. Οὕτω ἀγγεῖα μινυείων τύπων καὶ ἐκ τεφροῦ πηλοῦ εὑρίσκονται εἰς τάφους ἀκόμη καὶ ΥΕ ΙΙ χρόνων. Ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, μινύειον κύπελλον ἀρχαϊκοῦ τύπου φέρον δακτυλίους εἰς τὸν πόδα εἶχεν ἀποτεθῆ εἰς τὸν τάφον **Μ** μετὰ ἀσκῶν, οἱ ὁποῖοι φέρουν στιλπνόχρωμον διακόσμησιν, χαρακτηριστικὴν ΥΕ Ι πρωίμων χρόνων. Καὶ τὰ χονδροειδῆ χειροποίητα ἀγγεῖα τοῦ τάφου **Φ** πρέπει νὰ ἀποδοθοῦν εἰς τὴν συνήθειαν αὐτήν[1]. Δυστυχῶς δὲν εὑρέθησαν κτερίσματα εἰς τοὺς τάφους **Τ** καὶ **Σ** καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ θέσις των εἰς τὴν προτεινομένην χρονολογικὴν σειρὰν εἶναι ἀβεβαία. Πάντως ὁ τάφος **Τ** πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀρχαιότερος τοῦ τάφου **Λ**, διότι ἡ δυτική του πλευρὰ φαίνεται ὅτι κατεστράφη κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ **Λ**. Προφανῶς τότε ἀφῃρέθη καὶ τὸ περιεχόμενόν του.

Τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Β χρονολογικῶς διακρίνομεν εἰς πέντε ὁμάδας. Ἀρχαιοτέραν ὁμάδα προφανῶς ἀποτελοῦν οἱ τάφοι **Ι**, **Α1** καὶ **Α**. Εἰς τὴν δευτέραν ὁμάδα ἀνάγονται οἱ τάφοι **Λ2**, **Ξ**, **Ξ1**, **Π**, **Η**, **Ρ**, **Φ** καὶ **Ζ**. Οἱ τάφοι **Β**, **Ν**, **Υ**, **Σ** (;) καὶ **Τ** (;) ἀποτελοῦν τρίτην ὁμάδα, ἐνῷ οἱ τάφοι **Λ**, **Γ**, **Κ**, **Λ1** ἀνήκουν εἰς τὴν τετάρτην ὁμάδα. Νεώτατοι πάντων ἀποδεικνύονται οἱ τάφοι **Δ**, **Ε**, **Ο** καὶ **Μ**, οἱ ὑπαγόμενοι εἰς τὴν πέμπτην ὁμάδα. Πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι μικρὰ ἴσως χρονικὴ διαφορὰ ὑφίσταται μεταξὺ τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης ὁμάδος ἢ καὶ μεταξὺ ἑνὸς πρώτου ἐνταφιασμοῦ καὶ

1. Εἰς τὸν τάφον ΙΙ τοῦ Κύκλου Α εὑρέθη πρόχους (ἀρ. 222, KARO, πίν. CLXX), φέρουσα ἀμαυρὰν διακόσμησιν, ἡ ὁποία θὰ ἔθετε τὸ ἀγγεῖον τοὐλάχιστον εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ΜΕ ΙΙΙ περιόδου. Ἀλλὰ μετὰ τῆς πρόχου εὑρέθη ρυτόσχημον ἀγγεῖον (ἀρ. 221, KARO, πίν. CLXX), φέρον διακόσμησιν συνεχομένων καὶ μετὰ ὁλοβάφου ὀφθαλμοῦ σπειρῶν γεγραμμένων διὰ στιλπνοῦ χρώματος, προφανῶς ἀνῆκον εἰς ΥΕ Ι προκεχωρημένους χρόνους. Ἐπίσης εἰς τὸν τάφον ΙΙΙ τοῦ Κύκλου Α εὑρέθη σκύφος (ἀρ. 158, KARO, πίν. CLXVI) μὲ διακόσμησιν ἀμαυρὰν χαρακτηριστικὴν μεσοελλαδικῶν χρόνων. Ἀλλ' εἰς τὸν αὐτὸν τάφον εὑρέθη ἀλάβαστρον (ἀρ. 156, KARO, πίν. CLXVI) χαρακτηριστικὸν ΥΕ Ι χρόνων. Καὶ ἀπὸ τὰ κτερίσματα τῶν τάφων τοῦ Κύκλου Α συνάγεται τὸ συμπέρασμα τῆς κατασκευῆς ἀγγείων ἀρχαϊκωτέρων χρόνων διὰ τὴν ἀπόθεσίν των εἰς τοὺς τάφους. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὸν τάφον ΙΙ εἶχεν ἀποτεθῆ εἷς καὶ μόνον νεκρός.

ἄλλων ὑστερωτέρων γενομένων εἰς τὸν αὐτὸν τάφον. Πάντως ὅμως ὑφίσταται χρονικὴ διαφορά. Ἄξιαι ἰδίας προσοχῆς εἶναι αἱ ἀναλύσεις αἱ γενόμεναι ὑπὸ τοῦ κ. Βαρουφάκη, κατωτέρω, σ. 371-372. Αὗται ὑπέδειξαν ὅτι ὁ χαλκὸς τῶν ξιφῶν Α-250, Α-251, τῆς παραξιφίδος Α-253, τῆς λόγχης Α-258 καὶ τῆς λαβῆς τῆς μαχαίρας Ι-292 προέρχεται ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας, ἐνῷ ὁ χαλκὸς τοῦ ξίφους Α-252 ἴσως νὰ εἰσήχθη ἐκ τῆς Κύπρου. Ἐπίσης ὁ Βαρουφάκης τονίζει ὅτι τὸ ἐγχειρίδιον Α-255 εἶναι κατεσκευασμένον ἐκ καθαροῦ χαλκοῦ καὶ συμφωνεῖ μὲ τὸν Buchholz (σ. 370 σημ. 2) ὅτι προμήθεια χαλκοῦ ἐκ Κύπρου ἤρχισεν εἰς τὸν 16ον π.Χ. αἰῶνα. Κατ' ἀκολουθίαν τὰ χαλκᾶ ταῦτα ὅπλα ἀποδεικνύουν τὴν χρονικὴν προτεραιότητα τῶν τάφων **Α** καὶ **Ι**. Ἔτι δὲ τὸ ξίφος Α-252 ὑποδεικνύει ἴσως τὴν ἀρχὴν τῆς χρήσεως Κυπριακοῦ χαλκοῦ καὶ τὴν χρονικὴν διαφορὰν τῶν τάφων **Α** καὶ **Ι**, μὲ ἀρχαιότερόν πως τὸν τάφον **Ι**.

Τὰ χρονικὰ ὅρια ἐντὸς τῶν ὁποίων πρέπει νὰ τεθῇ ἡ ὁλότης τῶν τάφων τοῦ Κύκλου Β ὑποδεικνύονται κυρίως ὑπὸ τῶν ἀγγείων, τὰ ὁποῖα ἐκοσμήθησαν κατ' ἀπομίμησιν κρητικῶν, κυκλαδικῶν καὶ ἑλλαδικῶν προτύπων ἢ καὶ εἰσήχθησαν ἀπὸ τὰς νήσους. Κρητικὰς ἐπιδράσεις καὶ συναλλαγάς, ὡς εἴδομεν, ὑποδεικνύουν οἱ μετὰ λευκῆς διακοσμήσεως ἐπὶ μελανωποῦ πεδίου ἀμφορεῖς, οἱ ὁποῖοι προφανῶς ἀνάγονται εἰς τοὺς ὑστέρους χρόνους τοῦ καμαραϊκοῦ ρυθμοῦ. Ὁ πιθόσχημος στάμνος Β-14 εἶναι δεῖγμα τοῦ ὡρίμου ρυθμοῦ τῆς χλωρίδος καὶ οἱ στάμνοι Ν-168, 169, 170 φέρουν διακόσμησιν ἐμπνευσμένην ἐκ κρητικῶν προτύπων καὶ ἀπορρέουσαν ἀπὸ τὸν ρυθμὸν χλωρίδος. Τὸ ἐκ τοῦ τάφου **Α** ποτήριον ἐκ φαγεντιανῆς, Α-240, εὑρίσκει ἀκριβὲς παράλληλον εἰς τὸ ἐκ τοῦ ἱεροῦ θησαυροφυλακίου τῆς Κνωσοῦ ποτήριον ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης. Τὸ ἐκ τοῦ τάφου **Ι** ξίφος τύπου Α εἶναι ἀρχαιότερον τῶν ὑπὸ τοῦ συναδέλφου κ. Chapouthier εὑρεθέντων δύο ξιφῶν εἰς τὸ ἀνάκτορον τῶν Μαλίων, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ τεθῶσιν εἰς χρόνους μεταβατικοὺς ἀπὸ τῆς ΜΜ ΙΙΙΒ πρὸς τὴν ΥΜ ΙΑ περίοδον[1].

Αἱ ραμφόστομοι πρόχοι, αἱ φέρουσαι παραστάσεις ἰπταμένων πτηνῶν, μαρτυροῦν κυκλαδικὰς ἐπικοινωνίας καὶ ἐπιδράσεις καὶ παρέχουν σαφῆ χρονολογικὰ δεδομένα. Ἀκόμη καὶ τὰ ἐπὶ ὑψηλοῦ ποδὸς κύπελλα τὰ φέροντα γραπτὴν παράστασιν περιοριζομένην εἰς τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς λαβῆς πεδίον φαίνεται ὅτι ἀκολουθοῦν μηλιακὰ πρότυπα. Ὡς ἐσημειώθη ἤδη, αἱ ραμφόστομοι πρόχοι αἱ φέρουσαι παραστάσεις ἰπταμένων πτηνῶν εὑρέθησαν μόνον εἰς τοὺς τάφους **Ν** καὶ **Γ** καὶ εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἀνῆκον εἰς τὰ κτερίσματα τῶν ταφέντων προγενεστέρως τοῦ τελευταίου λειψάνου, τοῦ ἀποκειμένου ἐπὶ τοῦ δαπέδου. Εἰς τὴν πρόχουν Ν-165 τὰ ἱπτάμενα πτηνὰ ἐγράφησαν ἐν περιγράμματι, ἐνῷ οἱ μίσχοι καὶ τὰ φύλλα κισσοῦ, ἄνωθεν τῶν ὁποίων ἵπτανται τὰ πτηνά, εἶναι ὁλόβαφα. Ἡ πρόχους Ν-165 εὑρέθη μετὰ τῶν πιθοσχήμων στάμνων Ν-168, 169, 170, οἱ ὁποῖοι εἶναι κεκοσμημένοι μὲ φυτικὰς ἁλύσεις, θέματος ἀποτελοῦντος ἐξέλιξιν τοῦ ρυθμοῦ χλωρίδος. Ἱπτάμενα πτηνά, ἐν περιγράμματι παρασταθέντα, εὑρίσκομεν ἐπὶ κυπέλλων τῆς Φυλακωπῆς.

Ἐπὶ τῆς πρόχου Γ-27 ἐγράφησαν ἱπτάμεναι χελιδόνες. Πρόχοι μὲ παραστάσεις

1. Ὅρα ἀνωτέρω σ. 315 σημ. 2.

χελιδόνων ὡς καὶ ἄλλα ἀγγεῖα καὶ σκεύη φέροντα τὸ θέμα τοῦτο εὑρέθησαν εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Θήρας. Ὁ συνάδελφος κ. Μαρινᾶτος, ὁ εὐτυχὴς ἀνασκαφεὺς τῆς Θήρας, πιστεύει ὅτι ὅλα τὰ ἀγγεῖα τὰ φέροντα παραστάσεις χελιδόνων εἶναι ἔργα ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐργαστηρίου. Εἰς τὸ ἐργαστήριον ἐκεῖνο καὶ τὸν ἀγγειογράφον του ἀπέδωσε καὶ τὴν ἐκ τοῦ Κύκλου Β πρόχουν Γ-27[1]. Τὸ συμπέρασμά του αὐτὸ ἔχει ὑψίστην χρονολογικὴν σημασίαν. Διότι βεβαίως τὰ ἀγγεῖα τῆς Θήρας χρονολογικῶς ἀνάγονται εἰς τοὺς ἀμέσως πρὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ οἰκισμοῦ τῆς Θήρας χρόνους. Ἡ διὰ σεισμοῦ καταστροφὴ αὕτη τίθεται νῦν εἰς τοὺς περὶ τὰ 1540 - 1520 π.Χ. χρόνους καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ τὰ ἀγγεῖα τῆς Θήρας θὰ πρέπει νὰ τεθοῦν εἰς τὴν πρὸ τοῦ 1540 - 1520 γενεάν. Ὡς εἴδομεν ὅμως ἀνωτέρω, ἡ φέρουσα παράστασιν ἱπταμένων χελιδόνων πρόχους Γ-27 τοῦ Κύκλου Β πρέπει νὰ τεθῇ εἰς χρόνους κάπως ἀρχαιοτέρους τῆς πολυχρώμου θηραϊκῆς, ἴσως δὲ εἰς χρόνους πρὸ τῶν μέσων τοῦ 16ου π.Χ. αἰῶνος. Εἰς ἀρχαιοτέρους ἀκόμη χρόνους, ἤτοι εἰς τὸ α΄ ἥμισυ τοῦ αἰῶνος ἐκείνου, πρέπει νὰ τεθῇ ἡ πρόχους Ν-165. Μηλιακὰ κύπελλα φέροντα παραστάσεις ἱπταμένων πτηνῶν ἐν περιγράμματι γεγραμμένων ἐτέθησαν ὑπὸ τοῦ Edgar καὶ τοῦ Mackenzie εἰς πρωίμους χρόνους τῆς μεσοκυκλαδικῆς ΙΙΙ περιόδου, ἐνῷ ραμφόστομοι πρόχοι μὲ πτηνὰ φέροντα ὁλοβάφους κύκλους ἐτέθησαν εἰς ὑστερωτέρους χρόνους τῆς αὐτῆς περιόδου. Ὡς γνωστόν, ραμφόστομοι πρόχοι μὲ πτηνὰ τοῦ ὑστερωτέρου τύπου μὲ ὁλοβάφους κύκλους εὑρέθησαν εἰς τὸ ἱερὸν θησαυροφυλάκιον τῆς Κνωσοῦ ὑπὸ τοῦ Evans καὶ ἐτέθησαν εἰς μεσομινωικοὺς ΙΙΙΒ χρόνους. Εἰς τὸν Κύκλον Β δὲν εὑρέθησαν ἀγγεῖα μὲ παραστάσεις πτηνῶν πεποικιλμένων δι' ὁλοβάφων κύκλων. Εἰς ἀγγεῖον κάπως μεταγενέστερον τῶν πρόχων, διότι εὑρέθη ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου **Ν**, ἐγένετο χρῆσις ὁλοβάφου κύκλου ὡς ποικίλματος. Πρὸς τούτοις ἐκ τοῦ τάφου VI τοῦ Κύκλου Α προέρχεται πρόχους φέρουσα πτηνὸν μὲ ὁλόβαφον κύκλον, διὰ τὴν ὁποίαν, ὡς εἴδομεν, τὸ διακοσμητικὸν θέμα ὑποδεικνύει ὑστερωτέρους χρόνους κατασκευῆς τῶν χρόνων τῶν ραμφοστόμων τοῦ Κύκλου Β. Σαφεῖς χρονολογικὰς ἐνδείξεις ἐπίσης παρέχουν καὶ αἱ πρόχοι Α-6 καὶ Α-8 διὰ τὸν τάφον **Α**. Φέρουσι διακόσμησιν διὰ λευκοῦ χρώματος ἐπὶ ἐρυθροῦ πεδίου καὶ προφανῶς εἰσήχθησαν εἰς τὰς Μυκήνας ἐκ τῆς Μήλου.

Ἀγγεῖα μεσοελλαδικῶν σχημάτων καὶ μετὰ ἀμαυρᾶς ἢ πολυχρώμου διακοσμήσεως, προερχόμενα ἀπὸ συνοικισμοὺς καὶ νεκροταφεῖα τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος, δύνανται νὰ παραβληθοῦν πρὸς τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Β ἀγγεῖα. Ἤδη ἐσημειώθησαν πολλὰ παράλληλα μὲ ἀγγεῖα τῶν τάφων τῆς Προσύμνης, τὰ ὁποῖα ἀνάγονται εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς. Ἀκόμη ἐσημειώθη ἡ χρῆσις ἀγκυροειδῶν σχημάτων ἐπὶ στάμνου ἐκ Προσύμνης φέροντος πολύχρωμον διακόσμησιν καὶ ἀναγομένου εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους. Πρὸς τούτοις ὁ στάμνος Α-3 εὑρίσκει παράλληλον, νεωτέρων κάπως χρόνων, εἰς ἀγγεῖον ἐκ τῆς Ἀσίνης, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Persson ἐτέθη εἰς μεσοελλαδικοὺς ΙΙΙ χρόνους. Ἀφ' ἑτέρου ἀγγεῖα, φέροντα διακόσμησιν γεγραμμένην διὰ στιλπνοῦ χρώματος, ἐκ τῶν δαπέδων τῶν τάφων **Γ**,

1. Thera II, σ. 42-43.

Δ, **Μ** καὶ **Ο**, ἀνάγονται εἰς πρωίμους ΥΕ Ι χρόνους καὶ παρέχουν τὸ νεώτατον χρονολογικὸν ὅριον τῆς χρήσεως τοῦ Κύκλου Β.

Ἡ μελέτη τῶν κτερισμάτων τῶν τάφων τοῦ Κύκλου Β ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Α προερχόμενα ἀποδεικνύει ὅτι πολλὰ τούτων εἶναι ἀρχαιότερα καὶ ἄλλα σύγχρονα. Οὕτω τὰ κτερίσματα τῶν τάφων τῆς πρώτης, τῆς δευτέρας καὶ τῆς τρίτης ὁμάδος φαίνεται ὅτι εἶναι ἀρχαιότερα, ἐνῷ τὰ ἐκ τῆς τετάρτης καὶ τῆς πέμπτης ὁμάδος εἶναι σύγχρονα πρὸς τὰ ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων τάφων τοῦ Κύκλου Α, ἤτοι τῶν τάφων VI, IV, II. Οὐδὲν τῶν ἀγγείων τοῦ Κύκλου Β εἶναι δυνατὸν νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὰ προελθόντα ἐκ τῶν νεωτέρων τάφων τοῦ Κύκλου Α, τοῦ III π.χ. καὶ τοῦ Ι, τὰ δὲ λοιπὰ κτερίσματα ἐκ χρυσοῦ τῶν τάφων ἐκείνων φέρουν περισσότερον ἐξειλιγμένην διακόσμησιν. Τὸ ἀλαβαστροειδὲς ἐκ τοῦ τάφου **Γ** ἀγγεῖον (Γ-19), τὸ δυνάμενον νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ ἐκ τοῦ τάφου ΙΙΙ ἀγγεῖον ὑπ' ἀριθμὸν 156 κατά τε τὸ σχῆμα καὶ τὴν διακόσμησιν, ἀποδεικνύεται ἀρχαϊκωτέρου τύπου καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἀρχαιοτέρων χρόνων. Σημειωτέον ὅτι τὸ Γ-19 ἀνήκει εἰς τὴν τελευταίαν ταφὴν τὴν γενομένην εἰς τὸν τάφον **Γ**.

Ὁ σκαραβαῖος Ρ-466, ὁ εὑρεθεὶς εἰς τὰ χώματα τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τάφου **Ρ**, ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Μπουφίδη εἰς χρόνους ἀπὸ τῆς 17ης μέχρι τῆς 16ης ἑκατονταετίας[1]. Δύο πιθανότητες θέτουν κάπως ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν πλήρη ἀποδοχὴν τῆς μαρτυρίας τοῦ σκαραβαίου τούτου. Ἀφ' ἑνὸς μὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ σκαραβαῖος ἦτο εἰς τὴν κατοχὴν μυκηναίων ἀρχόντων ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα, ὡς οἰκογενειακὸν κειμήλιον, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀνεύρεσίς του εἰς τὰ χώματα τοῦ τάφου **Ρ** δὲν ὁμολογεῖται ὁμοφώνως ὑπὸ τῶν ἀνασκαφέων. Εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ Παπαδημητρίου, εἰς τὰ Πρακτικὰ τοῦ 1954 (σ. 246), ἐγράφη ὅτι ὁ σκαραβαῖος εὑρέθη εἰς τὰ χώματα τὰ πληροῦντα τὸν μεταξὺ τῶν τάφων **Ρ** καὶ **Δ** χῶρον ἀρ. 8 (πίν. 1), ἀπὸ τὸν ὁποῖον προέρχονται ὄστρακα τῶν πιθοσχήμων ἀμφορέων ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ, ἀλλ' εἰς τὸ ἡμερολόγιόν μου ἔγραψα ὅτι εὑρέθη εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τάφου **Ρ** καὶ πλησίον τῶν ἀγγείων Ρ-223 καὶ Ρ-224. Ἐὰν ὄντως ὁ σκαραβαῖος εἶχε τεθῇ ὡς κτέρισμα εἰς τὸ ἐν τῷ λακκοειδεῖ τάφῳ ἀποτεθὲν λείψανον, ὡς ἀποδεικνύει ἡ σημειωθεῖσα παρ' ἐμοῦ ἀνεύρεσίς του, τότε ὑποδεικνύει τὸ τέλος τοὐλάχιστον τῆς 17ης ἑκατονταετίας ὡς τὸν χρόνον κατασκευῆς τοῦ τάφου **Ρ**, ὁ ὁποῖος ἀνήκει εἰς τὴν δευτέραν ὁμάδα τῶν τάφων τοῦ Κύκλου Β.

Οἱ σημειωθέντες παραλληλισμοὶ τῶν ἀγγείων τοῦ Κύκλου Β πρὸς εὑρήματα ἐξ ἄλλων περιοχῶν διαγράφουν σαφῶς τὰ χρονολογικὰ ὅρια τῆς κατασκευῆς καὶ τῆς χρήσεως τοῦ Κύκλου Β. Ὡς ἀνώτατον ὅριον πρέπει νὰ θεωρηθοῦν οἱ χρόνοι τῆς μεσοελλαδικῆς ΙΙΙ καὶ τῆς μεσομινωικῆς ΙΙΙΒ περιόδου. Τὸ κατώτατον ὅριον πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τοὺς πρωίμους χρόνους τῆς ὑστεροελλαδικῆς Ι περιόδου. Ἤτοι, ἡ χρῆσις τοῦ Κύκλου Β διήρκεσεν ἀπὸ τῶν ὑστέρων μεσοελλαδικῶν μέχρι καὶ τῶν πρώτων χρόνων τῆς ὑστεροελλαδικῆς Ι περιόδου. Ἡ ἀπόλυτος χρονολόγησις τῆς χρήσεως τοῦ Κύκλου Β θὰ πρέπει νὰ ἀναμείνῃ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Θήρας, ἡ ὁποία ἐλπίζεται ὅτι θὰ παράσχῃ ἀσφαλὲς καί, ὡς ἐκ τούτου, ἀκριβέστερον χρονολογικὸν δεδομένον

1. Ν. ΜΠΟΥΦΙΔΗΣ, ΑΑΑ 3, 1970, σ. 274 καὶ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, ΠΑΕ 1954, σ. 246.

διὰ τοὺς χρόνους τῆς μέσης καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ὑστέρας ἐποχῆς τοῦ χαλκοῦ εἰς τὴν Αἰγαιακὴν ζώνην. Ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ Κύκλου Β διήρκεσεν ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς τοὐλάχιστον γενεάς, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1620/1610 μέχρι καὶ τοῦ 1540/1530 π.Χ. περίπου. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω γίνεται προφανὲς ὅτι καὶ μετὰ τὴν λῆξιν τῆς χρήσεως τοῦ Κύκλου Β συνεχίσθη ἡ χρῆσις τοῦ Κύκλου Α· ἄλλως τε τοῦτο ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὰ κτερίσματα τὰ ἀποτεθέντα εἰς τοὺς τάφους.

Οἱ ἀρχαιότεροι τῶν τάφων τοῦ Κύκλου Β, ἀνήκοντες εἰς χρόνους εἰς τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ τεθῇ ἡ ἀρχὴ τοῦ λεγομένου μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, προφανῶς παρέχουν στοιχεῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὸν νὰ στηριχθοῦν θετικὰ συμπεράσματα ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῆς γενέσεως τοῦ πολιτισμοῦ ἐκείνου. Ἡ μελέτη τῶν κτερισμάτων ἀπέδειξε τὴν παρουσίαν εἰς τὴν κεραμεικὴν πλείστων ἠπειρωτικῶν ἐντοπίων στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ ἀναφαινομένη τὸ πρῶτον μυκηναϊκὴ τέχνη ἔχει ἰσχυρὸν καὶ βασικὸν ἑλλαδικὸν χαρακτῆρα. Πρὸς τούτοις τὰ ταφικὰ ἔθιμα ἀποδεικνύονται ὡς ἐξελιχθέντα ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων μεσοελλαδικῶν· ἀκόμη καὶ οἱ λακκοειδεῖς τάφοι ἀποτελοῦν συνέχειαν τῶν ἀρχαιοτέρων κιβωτιοσχήμων ἰδίᾳ τῆς νοτιοανατολικῆς περιοχῆς τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ προϊόντα καὶ στοιχεῖα κυκλαδικὰ καὶ μινωικὰ περιλαμβάνονται εἰς τὰ εὑρήματα τοῦ Κύκλου. Αἱ μετὰ πτηνῶν πρόχοι, οἱ στάμνοι μὲ διακόσμησιν ρυθμοῦ χλωρίδος, τὸ ἐκ φαγεντιανῆς ποτήριον, τὰ ξίφη τοῦ τύπου Α, ὡς ἐσημειώθη ἐπανειλημμένως, προφανῶς προέρχονται ἀπὸ τὰς νήσους. Τὰ ἐπείσακτα αὐτὰ στοιχεῖα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἠπειρωτικὰ εἶναι σχετικῶς ὀλίγα οὕτως ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἀποδεικνύουν τὴν μινωικὴν ἢ καὶ τὴν κυκλαδικὴν προέλευσιν τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ. Προφανῶς τὰ ἠπειρωτικὰ στοιχεῖα ἀπετέλεσαν τὸ ὑπόβαθρον καὶ τὸν κορμὸν τοῦ πολιτισμοῦ τούτου. Εἰς τὸν συγκερασμὸν τῶν ἐπεισάκτων στοιχείων καὶ προϊόντων τέχνης μὲ τὰ ἠπειρωτικὰ ὀφείλεται ἡ γένεσις τῆς μυκηναϊκῆς τέχνης. Τὰ κτερίσματα καὶ τῶν δύο Κύκλων ἀποδεικνύουν ὅτι μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου τὰ ἐπείσακτα μινωικὰ στοιχεῖα αὐξάνονται ἐνῷ τὰ κυκλαδικὰ ἐλαττοῦνται καὶ τέλος παύουν νὰ εἰσάγωνται. Ἴσως τοῦτο νὰ ὀφείλεται εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν μεγάλων κυκλαδικῶν κέντρων ὑπὸ τῶν σεισμῶν καὶ τῶν ἐκρήξεων τοῦ ἡφαιστείου τῆς Θήρας, ἐκ τῶν ὁποίων εὐκολώτερον ἀνένηψαν οἱ κάτοικοι τῆς Κρήτης. Πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ἐλάχιστα λείψανα τοῦ οἰκισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκουν οἱ λακκοειδεῖς τάφοι, διεσώθησαν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ἀποδεικνύουν τὸν βασικὸν ἠπειρωτικὸν χαρακτῆρα τῆς μυκηναϊκῆς τέχνης, διότι δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ κατάλοιπα τῆς ΜΕ ΙΙΙ περιόδου. Μόνον ὅταν κορυφωθῇ ἡ μινωικὴ ἐπίδρασις, ὡς ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ εὑρήματα τάφων, ἀρχίζουν οἱ οἰκισμοὶ νὰ παρουσιάζουν ἐπείσακτα στοιχεῖα. Μόνον τότε φαίνεται ὅτι ἀρχίζει ἡ κατασκευὴ τῶν ἀνακτόρων καὶ ἡ εἰσαγωγὴ μινωικῶν τρόπων εἰς τὴν ζωὴν τῶν κατοίκων τῶν Μυκηνῶν.

Ἡ ἀπόδειξις τοῦ ἠπειρωτικοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον χαρακτῆρος τῆς ἀρχῆς τῆς μυκηναϊκῆς τέχνης καὶ τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ συμβάλλει σπουδαίως καὶ εἰς τὴν ἐπίλυσιν τοῦ προβλήματος τῆς καταγωγῆς τῶν μυκηναίων ἀρχόντων τῆς ΜΕ ΙΙΙ καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ΥΕ Ι ἐποχῆς, οἱ ὁποῖοι δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς αἴτιοι τῆς γενέσεως τῆς

τέχνης αὐτῆς. Βεβαίως ἡ θεωρία τοῦ Sir Arthur Evans τοῦ ἀποικισμοῦ τῶν Μυκηνῶν ὑπὸ κρητῶν, οἱ ὁποῖοι εἰσήγαγον τὴν μινωικὴν τέχνην καὶ ἦρξαν τοῦ κέντρου ἐκείνου, ἔχει χάσει πολὺ ἀπὸ τὴν ἀρχικήν της λάμψιν. Οἱ τάφοι τοῦ Κύκλου Β μὲ τὰ κτερίσματά των καὶ τὴν πλήρη εἰκόνα τῶν ταφικῶν ἐθίμων τὴν ὁποίαν μᾶς παρέσχον ἀποδεικνύουν τὸ ἀβάσιμον τῆς θεωρίας. Διότι, ὡς εἴδομεν, τὰ ταφικὰ ἔθιμα χαρακτηρίζουν τοὺς ἠπειρωτικοὺς κατοίκους τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξειλίχθησαν ὁμαλῶς ἐκ τῶν ἐθίμων τῆς ΜΕ ἐποχῆς. Εἶναι δὲ ἀδύνατον καὶ νὰ ὑποτεθῇ κἂν ὅτι οἱ ὑποτιθέμενοι κρῆτες πρίγκιπες εὐθὺς ὡς κατέλαβον τὰς Μυκήνας ἐγκατέλειψαν τὰ πατροπαράδοτα ἔθιμα καὶ υἱοθέτησαν ἐν τῇ ὁλότητί των ξένα ἔθιμα ταφῆς, τὰ ἔθιμα τῶν μεσοελλαδικῶν ὑπηκόων των.

Πρὸς τούτοις ἡ θεωρία τοῦ Evans προϋποθέτει τὴν ὕπαρξιν καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν ταφὴν εἰς τοὺς λακκοειδεῖς τάφους κρητῶν πριγκίπων καὶ τῶν ἀκολούθων αὐτῶν. Οἱ σκελετοὶ οἱ εὑρεθέντες εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Β ἐμελετήθησαν ἐπιμελῶς ὑπὸ τοῦ Δρος Lawrence Angel, τοῦ ὁποίου τὴν λεπτομερειακὴν μελέτην παραθέτω ὡς προσάρτημα εἰς τὴν παροῦσαν δημοσίευσιν. Ἐξ αὐτῆς προκύπτει ὅτι οἱ εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Β ἐνταφιασθέντες ἄνδρες εἶχον κατὰ μέσον ὅρον ὕψος 1,675 μ. (7 ἐξ αὐτῶν ὑπερέβαινον τὰ 1,70 μ.) καὶ αἱ γυναῖκες 1,591 μ. Ἐκ τοῦ Κύκλου Α διεσώθησαν δύο μόνον σκελετοὶ εἰς κατάστασιν ἐπιτρέπουσαν ἀσφαλεῖς καταμετρήσεις. Ὁ εἷς τούτων, ἐκ τοῦ τάφου VI, εἶχεν ὕψος 1,664 μ., καὶ ὁ ἕτερος, ἐκ τοῦ τάφου IV, εἶχεν ὕψος 1,825 μ.

Ἡ καταμέτρησις σκελετῶν προελθόντων ἐκ τάφων τῆς Κρήτης ἀπέδειξεν ὅτι οἱ μὲν ἄνδρες τῆς μινωικῆς ἐποχῆς κατὰ μέσον ὅρον εἶχον ὕψος 1,575 μ. αἱ δὲ γυναῖκες 1,50 μ. Πρὸς τούτοις οἱ ταφέντες εἰς τοὺς τάφους τοῦ Κύκλου Β κατὰ τὸν Angel «have remarkably thick bones, and relatively and absolutely massive bodies and heads». Ἐκ τῶν διασωθέντων ὀστῶν τῆς μινωικῆς ἐποχῆς ὡς καὶ ἐκ τῶν παραστάσεων κρητῶν εἰς ἔργα τέχνης ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Μεγαλονήσου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὄχι μόνον εἶχον μικρὸν ὕψος ἀλλὰ καὶ ἡ σκελετική των διαμόρφωσις ἦτο ἐλαφρὰ καὶ οὐχὶ «massive». Ἐὰν προστεθῇ εἰς τὰς μαρτυρίας ταύτας καὶ ἡ πληροφορία, ἡ βασισμένη εἰς σκελετικὰ κατάλοιπα, ὅτι οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ πολεμισταὶ τῶν λακκοειδῶν τάφων ὑπερεῖχον εἰς ὕψος κατὰ μέσον ὅρον 0,05 μ. τῶν ὑπηκόων των, τῶν κατοίκων δηλαδὴ τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος τῆς ΜΕ ἐποχῆς, καθίσταται φανερόν, ὅτι οἱ ἐνταφιασθέντες εἰς τοὺς λακκοειδεῖς τάφους τῶν Μυκηνῶν δὲν ἦσαν κρῆτες, πρίγκιπες ἀπεσταλμένοι τοῦ Μίνωος, ἀλλ' ἐντόπιοι ἠπειρῶται. Μολονότι δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχόντων τῶν ταφέντων εἰς τοὺς Κύκλους οὐδὲ τὴν γενεαλογικήν των ἱστορίαν, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἦσαν Ἑλληνόφωνοι ἠπειρῶται, προπάτορες τῶν μυκηναίων, οἱ ὁποῖοι εἰς μεταγενεστέρους χρόνους καὶ ἐπὶ πινακίδων ἐχάραττον Ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς.

Τὰ πλούσια κτερίσματα τῶν λακκοειδῶν τάφων ἀποδεικνύουν ὅτι οἱ ἐνταφιασθέντες εἰς αὐτοὺς ἀνῆκον εἰς τὰς ἡγετικὰς οἰκογενείας τῶν Μυκηνῶν, εἰς μυκηναίους ἄρχοντας καὶ βασιλεῖς. Ἀπὸ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Κύκλου Β ἐδημιουργήθη τὸ πρόβλημα

τῆς σχέσεως καὶ τῆς χρήσεως τῶν δύο Κύκλων. Καὶ ὁ μὲν Wace ἐπίστευεν ὅτι ὁ Κύκλος Β ἦτο ἀρχαιότερος τοῦ Α καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ Α ἀπετέλει συνέχειαν τοῦ Β, τὰ κτερίσματα τῶν τάφων ὅμως ἀποδεικνύουν ὅτι τοὐλάχιστον δι' ἓν χρονικὸν διάστημα οἱ δύο Κύκλοι ἐχρησιμοποιοῦντο παραλλήλως. Ὁ συνάδελφος κ. Μαρινᾶτος ἀπέδωσε τὴν χρῆσιν τῶν δύο Κύκλων εἰς τὴν ὕπαρξιν δύο βασιλικῶν γενῶν, τὰ ὁποῖα ἐκ περιτροπῆς ἡγεμόνευον τῶν Μυκηνῶν[1]. Ἡ πρώτη χρῆσις τοῦ Κύκλου Β ἀνάγεται εἰς χρόνους ἀρχαιοτέρους τῆς πρώτης χρήσεως τοῦ Κύκλου Α. Τοῦτο ὑποδεικνύει ὅτι τὸ βασιλικὸν γένος τῶν Μυκηνῶν ἤρχισε χρησιμοποιοῦν τὸν Κύκλον Β καὶ ὅταν, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ἐδημιουργήθη ἴσως κενὸν εἰς τὴν διαδοχήν, κατεσκευάσθη ὁ Κύκλος Α διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ ὑπὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ νέου ἡγεμόνος, ἐνῷ συγχρόνως ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ὁ Κύκλος Β ὑπὸ τῶν συγγενῶν τοῦ ἀρχαιοτέρου. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι οἱ νεώτεροι τάφοι **Ε**, **Μ** καὶ **Ο** ἦσαν τάφοι γυναικῶν καὶ ὅτι οἱ τάφοι αὐτοὶ εἶναι σύγχρονοι τῶν τάφων τοῦ Κύκλου Α. Εἶναι δὲ ἀπίθανον ὅτι γυναῖκες ἦσαν βασιλεῖς τῶν φιλοπολέμων μυκηναίων.

Τὰ κτερίσματα ἀποδεικνύουν τὸν πλοῦτον καὶ τὴν μεγάλην οἰκονομικὴν δύναμιν τῶν μυκηναίων τῆς ἐποχῆς τῶν λακκοειδῶν τάφων. Γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: πόθεν προήρχετο ὁ πλοῦτος αὐτός; Τὰ μινωικὰ καὶ τὰ κυκλαδικὰ στοιχεῖα, τὰ σημειωθέντα ἤδη, ἀποδεικνύουν συναλλαγὰς μὲ τὰς νήσους. Αἰγυπτιακὰ καὶ συριακὰ στοιχεῖα, ὡς π.χ. ἡ ὀρεία κρύσταλλος, ὁ σάρδιος, τὸ ἐλεφαντοστοῦν κλπ., ὑποδεικνύουν ἐπικοινωνίαν μὲ τὰς γειτονικὰς ἐκείνας χώρας. Αἱ ἐξ ἠλέκτρου ψηφῖδες καὶ τὸ ἐγχειρίδιον Γ-269 ἀποδεικνύουν ἐπαφὰς μὲ βορείας χώρας καὶ τὴν Βαλτικὴν περιοχήν. Εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὰ ἀντικείμενα τὰ μαρτυροῦντα ἐπαφὰς μὲ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Συρίαν ἀποδεικνύουν ἀπ' εὐθείας ἐμπορικὰς συναλλαγὰς τῶν μυκηναίων μὲ τὰς χώρας ἐκείνας καὶ εἰς τὰς συναλλαγὰς αὐτὰς νὰ ἀποδοθῇ ἡ οἰκονομικὴ ἄνθησις τῶν Μυκηνῶν; Τοῦτο θὰ ἦτο δύσκολον, εἰμὴ ἀδύνατον, νὰ ἀποδειχθῇ. Διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ κρῆτες ναυτικοὶ ἐκυριάρχουν τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου, εἶναι δὲ πιθανώτερον νὰ ὑποτεθῇ ὅτι κρῆτες ἔμποροι καὶ θαλασσοπόροι ἐχρησίμευσαν ὡς μεσάζοντες διὰ τὴν προμήθειαν τῶν ξένων εἰδῶν, τὰ ὁποῖα οἱ μυκηναῖοι ἐχρησιμοποίουν, ὅπως ἐχρησίμευσαν ὡς προμηθευταὶ τῶν ξιφῶν τοῦ τύπου Α. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἀποκλείει τὸ ἀπ' εὐθείας ἐμπόριον τῶν μυκηναίων μὲ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Συρίαν, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἀπεδίδετο ὁ πλοῦτός των. Ἄλλως τε εἶναι ἀμφίβολον ἐάν, εὑρισκόμενοι τότε εἰς χαμηλὸν στάδιον καλλιτεχνικῆς ἐξελίξεως, οἱ μυκηναῖοι θὰ εἶχον τόσα εἴδη ἐπιθυμητὰ εἰς τοὺς γείτονάς των πρὸς ἀνταλλαγήν.

Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι πολὺ ὀλίγα στοιχεῖα εὑρέθησαν μέχρι τοῦδε δυνάμενα νὰ ἀποδείξουν συχνὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν ΒΑ. Μικρὰν Ἀσίαν. Τοῦτο ἐνισχύει τὴν ἐκδοχὴν τῆς ἰδιότητος ὡς μεσαζόντων τῶν κρητῶν θαλασσοπόρων, διότι, ὡς ἦτο φυσικόν, οἱ θαλασσοπόροι ἐκεῖνοι θὰ ἐπεδίδοντο εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ νοτίου τμήματος τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου, τῶν θαλασσίων περιοχῶν δηλαδὴ πρὸς τὰ Δωδεκά-

1. Σ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ, Γέρας, σ. 83-86.

νησα, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον, αἱ ὁποῖαι ἦσαν πλησιέστεραι πρὸς τὴν νῆσόν των καὶ πολὺ προσοδοφόροι. Θὰ ἀπέφευγον βεβαίως τὰ ταξίδια πρὸς τὰ παράλια τῆς Θράκης, τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὴν ΒΔ. Μικρὰν Ἀσίαν, τὰ ὁποῖα ἦσαν περισσότερον ἀπομεμακρυσμένα καὶ ὀλιγώτερον προσοδοφόρα.

Τὰ κυκλαδικὰ καὶ τὰ μινωικὰ στοιχεῖα προφανῶς πρέπει νὰ ὀφείλωνται εἰς πρωτοβουλίας τῶν νησιωτῶν. Αἱ ἐπαφαὶ μὲ τὸν Βορρᾶν δὲν δύνανται νὰ δικαιολογήσουν τὴν οἰκονομικὴν εὐρωστίαν τῶν μυκηναίων, διότι ἡ ἀπόκτησις ὅρμων ἐξ ἠλέκτρου, ἡ ἀποδεικνύουσα τὸν πλοῦτον τῶν μυκηναίων, μόνον τοὺς ἀπὸ Βορρᾶ ἐμπόρους θὰ ὠφέλει. Ὁ πλοῦτος τῶν μυκηναίων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἐπίδοσίν των εἰς τὴν γεωργίαν καὶ εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, διότι ἄλλως θὰ ἔπρεπε πρὸ πολλοῦ νὰ εἶχον ἀποκτήσει πλοῦτον, ἐνῷ ἡ ΜΕ ΙΙ καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς ΜΕ ΙΙΙ ἀποδεικνύονται ἀπὸ τὰ κατάλοιπα τῶν συνοικισμῶν ὡς πτωχικαὶ περίοδοι. Ὁ πλοῦτος ὀφείλεται προφανῶς εἰς εἶδος, τὸ ὁποῖον εἶχον ἐν ἀφθονίᾳ οἱ μυκηναῖοι καὶ τὸ ὁποῖον ἐχρειάζοντο οἱ γείτονές των. Τὸ εἶδος τοῦτο ἦτο ἡ πρὸς τὸν πόλεμον ἔφεσις καὶ ἡ πολεμικὴ ἐμπειρία των. Ὡς μισθούμενοι πολεμισταί, ὡς μισθοφόροι δηλαδή, θὰ ἐπετύγχανον πλουσίας ἀμοιβάς, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐνίσχυον σημαντικῶς τὴν οἰκονομίαν τῆς πατρίδος των. Οἱ κρῆτες τῶν ΜΜ ΙΙΙ χρόνων δὲν εἶχον ἀνάγκην μισθοφόρων. Ἐκυριάρχουν τῆς θαλάσσης καὶ ἀπελάμβανον εἰρηνικὴν περίοδον εἰς τὴν νῆσόν των. Ἡ Αἴγυπτος ὅμως, ἡ ὁποία τὴν ἐποχὴν ἐκείνην προσεπάθει νὰ ἀποτινάξῃ τὸν ζυγὸν τῶν Hyksos, εἶχεν ἀνάγκην μισθοφόρων ἐμπείρων καὶ γενναίων. Πρὸς τούτοις ἡ Αἴγυπτος εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ ἀνταμείψῃ πλουσιοπαρόχως μισθοφόρους, πρὸ παντὸς διὰ χρυσοῦ. Τὰ πλούσια κτερίσματα ὑποδεικνύουν τὴν Αἴγυπτον ὡς τὴν μόνην πηγὴν τοῦ πλούτου τῶν μυκηναίων τῆς ἐποχῆς τῶν λακκοειδῶν τάφων. Ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, παραμονὴ τῶν μυκηναίων εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐξηγεῖ καὶ τὴν κατάθεσιν τόσον πολλῶν καὶ τόσον πλουσίων κτερισμάτων εἰς τοὺς τάφους τῶν ἀρχόντων, ἡ ὁποία τοὺς χαρακτηρίζει.

Ἡ κατάθεσις περισσοτέρων τοῦ ἑνὸς ξίφους μὲ τοὺς νεκροὺς παρέχει μίαν εἰσέτι ἔνδειξιν τῆς ἰδιότητός των ὡς πολεμιστῶν μισθοφόρων. Διότι εἶναι λογικὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι μὲ τὸν νεκρὸν ἄνδρα ἀπετίθεντο εἰς τὸν τάφον τὸ ξίφος του ἢ καὶ ὅ,τι ἄλλο ἐχρησιμοποίει ὡς ὅπλον κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου του. Τὰ πολλὰ ὅμως ξίφη τὰ ὁποῖα εὑέθησαν εἴς τινας τῶν τάφων δύνανται νὰ ἐξηγηθοῦν μόνον ὡς μνημεῖα καὶ μαρτύρια τῆς πολεμικῆς ἐπιδόσεως καὶ τῶν κατορθωμάτων τῶν ἐνταφιασθέντων. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ξίφη ἐκεῖνα εἶχον ἀχρηστευθῇ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ζωῆς των, ὡς ἀποδεικνύουν οἱ ἀτελῶς διασωζόμενοι καὶ τεθραυσμένοι μίσχοι των. Ἐν τούτοις ὅμως διετηρήθησαν, ἀντὶ νὰ τακῶσι καὶ τὸ μέταλλόν των νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐκ δευτέρου, καὶ τέλος τεθραυσμένα, ὡς ἦσαν, ἀπετέθησαν εἰς τὸν τάφον. Προφανῶς τὰ διατηρηθέντα καὶ ἀποτεθέντα ξίφη ταῦτα ἀπετέλουν τὰ «μαρτύρια τῆς ἀριστείας» τοῦ πολεμιστοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἦσαν ἀγαπητὰ μνημεῖα, ἐνθυμίζοντα τὰ κλέα του καὶ ἐπιβεβαιοῦντα τὰς ἀπαιτήσεις του δι' ἀναγνώρισιν καὶ ἀξιώματα. Τὰ ξίφη ἦσαν ἐπιθετικὰ ὅπλα, χρησιμοποιούμενα εἰς τοὺς ἐκ τοῦ συστάδην ἀγῶνας, κατ' ἀκολουθίαν ἦσαν μαρτύρια ἀτομικῆς τόλμης καὶ μαχητικότητος ἑνὸς πολεμιστοῦ. Διὰ τοῦτο διετηροῦντο κατὰ τὸ διάστημα τῆς ζωῆς του καὶ μετὰ θάνατον ἀπετίθεντο εἰς τὸν τά-

φον· ἦσαν μνημεῖα ἑνὸς καὶ μόνον ἀτόμου καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὑπὸ ἄλλου.

Τόσαι πολεμικαὶ πράξεις καὶ ἀριστεῖα, ὅσαι ὑποδεικνύονται ὑπὸ τῶν ξιφῶν, δὲν δικαιολογοῦνται ἀπὸ τὰς εἰρηνικὰς συνθήκας, αἱ ὁποῖαι φαίνεται ὅτι ἐπεκράτουν εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα, εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ εἰς τὴν Κρήτην κατὰ τὴν ΜΕ ΙΙΙ περίοδον, δικαιολογοῦνται ὅμως ἄριστα ἀπὸ τὰς ἀνησύχους συνθήκας, αἱ ὁποῖαι ἐπεκράτουν εἰς τὴν Αἴγυπτον, λόγῳ τῶν κατὰ τῶν Hyksos προσπαθειῶν τῶν ἐντοπίων πριγκίπων. Σημειωτέον ὅτι εἰς τὸν τάφον **Β**, εἰς τὸ δάπεδον τοῦ ὁποίου ἀπεκαλύφθη ἓν καὶ μόνον λείψανον, δὲν εὑρέθησαν ξίφη ἀλλὰ ἐλάχιστα πολύτιμα κτερίσματα. Κατὰ τὸν Δρα Angel, τὸ λείψανον ἀνῆκεν εἰς ἄνδρα ἡλικίας 55 ἐτῶν περίπου, εἰς ἄνδρα δηλαδὴ γέροντα (διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους), τοῦ ὁποίου ἡ πολεμικὴ ὡς μισθοφόρου ἀξία εἶχε παρέλθει πρὸ πολλοῦ καὶ ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς μισθοφόρος.

Ἀλλὰ πῶς ἀπὸ τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος οἱ μυκηναῖοι διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον; Τὸ ἐρώτημα τοῦτο εἶναι προσφυές, διότι ἀκόμη οἱ κάτοικοι τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος φαίνεται ὅτι δὲν εἶχον ἀποκτήσει μεγάλην τῆς θαλάσσης πεῖραν καὶ δὲν εἶχον πολυπληθῆ πλοῖα. Εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι μινωικὰ πλοῖα ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν μισθοφόρων εἰς τὴν Αἴγυπτον. Τόσον ἡ μεταφορὰ αὐτὴ ὅσον καὶ ἡ παραμονή των εἰς τὴν χώραν τοῦ Νείλου ἐγένετο αἰτία νὰ ἀντιληφθοῦν τὰ ἀγαθὰ ὑπερποντίων ἐπιχειρήσεων καὶ ἐμπορίου. Εἰς τὸ ἐμπόριον αὐτὸ ἤρχισαν νὰ ἐπιδίδωνται οἱ μυκηναῖοι εἰς ΥΕ Ι χρόνους, ὡς ἀποδεικνύουν τὰ μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα τῶν χρόνων ἐκείνων, τὰ εὑρεθέντα εἰς Αἰγυπτιακοὺς τάφους. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον αἱ ὑπερπόντιοι ἐπιχειρήσεις των ἐνισχύοντο καὶ οὕτω εἰς τοὺς ΥΕ ΙΙ χρόνους ἐγένοντο κύριοι τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου ἀκόμη καὶ τῶν ἐμπορείων, τὰ ὁποῖα εἶχον ἱδρύσει καὶ ἐξεμεταλλεύοντο οἱ Κρῆτες.

Κατὰ ταῦτα εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ μετὰ πιθανότητος ὅτι ὁ πλοῦτος καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἄνθησις τῶν Μυκηνῶν, ἡ ὑποδεικνυομένη ὑπὸ τῶν λακκοειδῶν τάφων, ὠφείλετο εἰς τὰς πολεμικὰς ἀρετὰς καὶ ἰδιότητας τῶν κατοίκων της, τὰς ὁποίας ἐμίσθωνον ἀντὶ γενναίας ἀμοιβῆς εἰς ξένους γείτονας, προφανῶς εἰς τοὺς Αἰγυπτίους.

ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ ΕΚ ΧΑΛΚΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΤΑΦΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΟΛΟΥ Β ΤΩΝ ΜΥΚΗΝΩΝ[1]

(ΥΠΟ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΒΑΡΟΥΦΑΚΗ, Δ.Φ. ΧΗΜΙΚΟΥ)

Ἡ ἐξέτασις καὶ ἡ χημικὴ ἀνάλυσις ἀντικειμένων ἐκ χαλκοῦ τοῦ ταφικοῦ περιβόλου τῶν Μυκηνῶν ἀπέδωκαν ἐνδιαφέροντα ἀποτελέσματα παρὰ τὰς δυσκολίας τὰς ὁποίας παρουσίασαν. Ἡ δειγματοληψία ἦτο ἐπίπονος καὶ δυσκολωτάτη, διότι τὰ ἐξετασθέντα ἀντικείμενα, λόγῳ τῆς μεγάλης διαβρώσεως τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν, ἔχουν καταστῆ εὔθραυστα καὶ εὔθρυπτα. Ὁ τόσον ἐλατὸς χαλκὸς διὰ τῆς βαθείας διαβρώσεως τὴν ὁποίαν ὑπέστη ὄχι μόνον ἔχασε τὴν στιλπνότητά του ἀλλὰ καὶ τὰς μηχανικὰς καὶ φυσικάς του ἰδιότητας. Ἡ διάβρωσις τὸν μετέτρεψε καὶ πάλιν εἰς μετάλλευμα καὶ δὲν εἶναι πλέον ἐλατός, ἐλαστικὸς καὶ δύσθραυστος. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐξετασθοῦν ὅλα τὰ ἐκ χαλκοῦ ἀντικείμενα, ἀλλὰ ὅσα ἐξ αὐτῶν περιεῖχον κάτωθεν ὠξειδωμένης ἐπιφανείας ἔστω καὶ ὀλίγον ἀνέπαφον μέταλλον. Τέλος ἡ ἔρευνα συμπεριέλαβε καὶ τὴν ἐξέτασιν λεπτοτάτων φύλλων χρυσοῦ.

Τὰ ἐξετασθέντα ὅπλα καὶ ἡ λαβὴ τοῦ λέβητος εἶναι κράματα χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου. Ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν ἡ λόγχη 8589/N-308, εἷς ἄνευ στοιχείων ἦλος καὶ τὸ μαχαιρίδιον 8575/A-255. Ἐξ αὐτῶν ἡ λόγχη καὶ ὁ ἦλος ἀποτελοῦν μίαν πολὺ ἐνδιαφέρουσαν περίπτωσιν κράματος χαλκοῦ καὶ ἀρσενικοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἐμελετήθησαν ἰδιαιτέρως. Τὸ μαχαιρίδιον δὲν εἶναι κρᾶμα ἀλλὰ χαλκὸς μετὰ πολλῶν ξένων ἀκαθαρσιῶν.

Τέλος οἱ ἦλοι (πριτσίνια) συνίστανται κυρίως ἐκ χαλκοῦ καὶ ἄλλων ξένων στοιχείων, τὰ ὁποῖα ὅμως, λόγῳ τῆς μικρᾶς των περιεκτικότητος, πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀκαθαρσίαι.

ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΙΧΝΟΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΙΝ ΤΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΥΛΩΝ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΚ ΜΕΤΑΛΛΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

Αἱ ἀναλύσεις ὅλων τῶν μεταλλικῶν ἀντικειμένων τῆς παρούσης ἐργασίας ἐπεξετάθησαν καὶ εἰς τὸν προσδιορισμὸν στοιχείων εὑρισκομένων ἀκόμη καὶ εἰς ἴχνη. Ταῦτα

---

1. Ὁ γράφων ἐπιθυμεῖ, ὅπως εὐχαριστήσῃ τὸν καθηγητὴν καὶ ἀκαδημαϊκὸν κ. Γ. Ἐ. Μυλωνᾶν, διότι ἔδωσεν εἰς αὐτὸν τὴν εὐκαιρίαν νὰ μελετήσῃ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν παροῦσαν ἐργασίαν μυκηναϊκὰ εὑρήματα, συμβάλλων οὕτω εἰς τὴν ἔρευναν τῆς Ἱστορικῆς Μεταλλουργίας εἰς τὸν ἑλληνικὸν χῶρον.

Εἰς τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου κ. Βασ. Καλλιπολίτην ὡς καὶ εἰς τὴν κυρίαν Εὔην Τουλούπα, ἐπιμελήτριαν τοῦ Μουσείου, ὀφείλονται θερμαὶ εὐχαριστίαι διὰ τὴν πολύτιμον καὶ πάντοτε πρόθυμον συνεργασίαν των καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἀνωτέρω ἐργασίας. Ἐπιθυμῶ ἐπίσης νὰ εὐχαριστήσω τὸν κ. Στ. Κασσανδρῆν, συντηρητὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, ὁ ὁποῖος συνειργάσθη εἰς τὴν τόσον δύσκολον, κοπιαστικὴν καὶ λεπτὴν ἐργασίαν τῆς δειγματοληψίας τῶν μυκηναϊκῶν μεταλλικῶν ἀντικειμένων. Θερμὰς εὐχαριστίας ἀπευθύνω πρὸς τὸν Διευθυντὴν τῆς ΓΕΜΕΕ, ὁ ὁποῖος ἐπέτρεψε τὴν ἐκτέλεσιν χημικῶν ἀναλύσεων εἰς τὰ ἐργαστήρια τῆς ΕΤΒΑ, πρὸς τὸν προϊστάμενον τῶν ἐν λόγῳ ἐργαστηρίων χημικὸν κ. Σ. Σῖμον, ὁ ὁποῖος ἐπραγματοποίησεν εἰς τὸ φασματοφωτόμετρον ἀτομικῆς ἀπορροφήσεως PERKIN-ELMER 303 τοὺς προσδιορισμοὺς ἀργύρου, πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τῆς Α.Ε. Χημικῶν Προϊόντων καὶ Λιπασμάτων καὶ τοὺς χημικούς αὐτῆς τῶν μεταλλείων Κασσάνδρας κκ. Χαραλαμπίδην καὶ Γαρουφαλάκην διὰ τὰς ἀναλύσεις χρυσοῦ εἰς ἑπτὰ ἐκ τῶν μυκηναϊκῶν δειγμάτων (εἰς φασματοφωτόμετρον PERKIN-ELMER 303), καὶ τέλος πρὸς τὸν χημικὸν Δρα. Κ. Βαμβακᾶν διὰ τὴν βοήθειάν του πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ἀναλύσεων αὐτῶν.

εἶναι γνωστὰ ὡς ἰχνοστοιχεῖα καὶ τελευταίως δίδεται μεγάλη σημασία εἰς τὸν προσδιορισμόν των προκειμένου νὰ καθορισθοῦν ὁ τόπος ἢ οἱ τόποι προελεύσεως τῶν ἀρχαίων μεταλλικῶν εὑρημάτων, ὡς καὶ αἱ ὁδοί, τὰς ὁποίας ἠκολούθει τὸ ἐμπόριον τῶν μετάλλων. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ συγκρίσεως τῶν χημικῶν ἀναλύσεων τῶν εὑρημάτων τούτων μετὰ τῶν ἀναλύσεων μεταλλικῶν ἀντικειμένων γνωστῆς προελεύσεως καὶ ἐποχῆς, ἀρχαίων σκωριῶν, ὡς καὶ μεταλλευμάτων ἐξ ἀρχαίων μεταλλείων τῶν τότε μεταλλουργικῶν κέντρων.

Τὸ πρόβλημα ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι καὶ τόσον εὔκολον ὅσον τοὐλάχιστον φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως. Προκειμένου διὰ τὸν χαλκὸν ἡ περιεκτικότης του εἰς ξένα στοιχεῖα κυμαίνεται μεταξὺ εὐρέων ὁρίων καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βαθμοῦ καθαρότητος τοῦ χρησιμοποιουμένου μεταλλεύματος, τοῦ τρόπου καμινείας καὶ τέλος τῆς χρησιμοποιήσεως προσθηκῶν κατὰ τὴν κάθαρσιν καὶ ἐξευγενισμὸν τοῦ παραγομένου μετάλλου ἢ κράματος αὐτοῦ[1].

Τὰ ξένα πρὸς τὸν χαλκὸν στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα, λόγῳ τῆς μικρᾶς των περιεκτικότητος, ἀναφέρονται εἰς τὴν μεταλλουργίαν ὡς ἀκαθαρσίαι, προέρχονται ἀρχικῶς, ὡς ἐλέχθη, ἐκ τῶν μεταλλευμάτων του καὶ εὑρίσκονται συνήθως μεταξὺ ὁρίων, χαρακτηριστικῶν διὰ τὴν περιοχὴν τῆς ἐξορύξεώς των. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην εἶναι δυνατὸν νὰ ἐντοπισθῇ ἡ προέλευσις ἑνὸς χαλκοῦ ἀντικειμένου διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν περιεχομένων εἰς αὐτὸ ἀκαθαρσιῶν, ἐὰν βεβαίως τὰ ὅρια ταῦτα εἶναι σταθερὰ δι' ὅλας τὰς θέσεις ἐκμεταλλεύσεως τοῦ μεταλλείου. Εἶναι ὅμως γνωστόν, ὅτι, ἐὰν αἱ ἐργασίαι τοῦ μεταλλείου προχωρήσουν εἰς μεγαλύτερον βάθος ἢ μετατοπισθοῦν εἰς ἄλλο σημεῖον, τότε ὑπάρχει ἡ πιθανότης τὸ ἐξορυσσόμενον μετάλλευμα νὰ περιέχῃ εἴτε τὰς αὐτὰς ἀκαθαρσίας, ἀλλὰ εἰς διαφορετικὰς περιεκτικότητας, εἴτε ἀκόμη καὶ νέας τοιαύτας, αἱ ὁποῖαι δὲν ὑπῆρχον εἰς τὸ μετάλλευμα τῆς παλαιοτέρας ἐξορύξεως. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα μὲ τὰ πρωτόγονα μέσα παραγωγῆς, τὴν ἄγνοιαν τῆς χημικῆς συνθέσεως τῶν μεταλλευμάτων καὶ τοῦ τελικοῦ προϊόντος τὰ πάντα ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῆς ἐμπειρίας, ἡ ὁποία ἦτο προϊὸν σκληρᾶς ἐργασίας πολλῶν αἰώνων. Ὡς ἐκ τούτου ἡ παραγωγὴ τῶν ἀρχαίων μεταλλείων ἐστηρίζετο εἰς τὴν διαλογὴν ὑπὸ τῶν ἐμπείρων τεχνιτῶν τῶν πλουσίων εἰς μέταλλον μεταλλευμάτων. Τὸ χρῶμα, τὸ βάρος καὶ τὰ ἐξωτερικὰ χαρακτηριστικά των ἀπετέλουν τὸ μοναδικὸν κριτήριον κατὰ τὴν ἐργασίαν τῆς διαλογῆς. Αἱ ἑκάστοτε ἑπομένως χρησιμοποιούμεναι εἰς τὴν κάμινον ποσότητες τούτων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι ὁμοίας συνθέσεως καὶ κυρίως εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ ξένα στοιχεῖα[2].

Τὸ πρόβλημα τῆς ἐντοπίσεως τοῦ τόπου προελεύσεως ἑνὸς ἀρχαίου μεταλλικοῦ ἀντικειμένου γίνεται ἀκόμη πολυπλοκώτερον εἰς τὴν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ

1. H. W. CATLING, Cypriot Bronze in the Mycenaean World, Oxford 1964.

2. Τοῦτο παρατηρεῖται καὶ σήμερον εἰς τὸν ἑλληνικὸν χῶρον, ὁσάκις πραγματοποιεῖται μικρὰ καὶ ὄχι ἐπὶ ἐπιστημονικῆς βάσεως ἐκμετάλλευσις κάποιου μεταλλείου. Ὁ γράφων ἔχει κακὴν πεῖραν τῶν μικρῶν ἑλληνικῶν μεταλλείων, τὰ ὁποῖα τροφοδοτοῦν τὴν σιδηρομεταλλουργίαν. Τόσον αἱ ἀκαθαρσίαι, ὅσον καὶ τὸ κυρίως μέταλλον τῶν ἀποστελλομένων μεταλλευμάτων κυμαίνεται μεταξὺ πολὺ εὐρέων ὁρίων. Πολλάκις μάλιστα ἡ περιεκτικότης εἰς ἀνεπιθύμητα στοιχεῖα εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ καθίσταται ἀδύνατος ἡ χρησιμοποίησίς των. Ἀντιθέτως τὸ ἐκ μεγάλων καὶ καλῶς ὠργανωμένων μεταλλείων ὑλικὸν διακρίνεται διὰ τὴν σταθερότητα καὶ ὁμοιομορφίαν τῆς χημικῆς του συνθέσεως.

ἀρχαῖος μεταλλουργὸς θὰ ἐχρησιμοποίει κατὰ τὴν καμινείαν τούτου δύο ἢ καὶ περισσότερα μεταλλεύματα διαφορετικῆς προελεύσεως. Ὁ τρόπος ἐπίσης τῆς καμινείας ἀποτελεῖ ἕνα βασικὸν παράγοντα. Ἡ χρῆσις ὡρισμένων προσθηκῶν διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς καταλλήλου σκωρίας πρὸς ἀπομάκρυνσιν τοῦ στείρου ὑλικοῦ τοῦ μεταλλεύματος καὶ γενικῶς παντὸς ἀνεπιθυμήτου στοιχείου ἐπηρεάζει τὴν σύνθεσίν του ὡς πρὸς τὰ ξένα ἰδίως στοιχεῖα. Τέλος ἡ ἐπανάτηξις χελωνῶν χαλκοῦ διαφορετικῆς προελεύσεως μετὰ παλαιῶν ἀχρήστων χαλκῶν ἀντικειμένων δυνατὸν νὰ ὁδηγήσῃ εἰς ἐσφαλμένα συμπεράσματα ὡς πρὸς τὴν προέλευσιν τῶν ἐξεταζομένων χαλκῶν. Ἡ χρῆσις ἐξ ἄλλου χελωνῶν χαλκοῦ διαφορετικῆς προελεύσεως ἦτο κάτι σύνηθες εἰς τὰ διάφορα μεταλλουργικὰ κέντρα τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἰδίως κατὰ τὴν ἐποχήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρονται τὰ ὑπὸ ἐξέτασιν μεταλλικὰ ἀντικείμενα.

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω θὰ πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει του ὁ ἐρευνητὴς τῆς ἀρχαίας μεταλλουργίας καὶ ἀπαιτεῖται μεγάλη προσοχὴ κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν συμπερασμάτων. Βεβαίως τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι θὰ πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ ἡ δυνατότης ἀναγνωρίσεως τῆς προελεύσεως ἑνὸς μεταλλικοῦ ἀντικειμένου, ὅταν μάλιστα ὑπάρχουν σαφεῖς πρὸς τοῦτο ἐνδείξεις. Αἱ ἐκ χαλκοῦ, π.χ., χελῶναι κυπριακῆς προελεύσεως τῆς 2ας χιλιετηρίδος π.Χ., αἱ ὁποῖαι ἀνευρέθησαν εἰς Κρήτην, Σικελίαν, νοτίαν ἀκτὴν τῆς Μ. Ἀσίας καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Αἰγαίου, ἔχουν ὅλαι τὴν αὐτὴν περίπου ἀνάλυσιν καὶ κυρίως εἶναι σχεδὸν ἐλεύθεραι ξένων ἀκαθαρσιῶν[1]. Μόνον ὁ περιεχόμενος ἄργυρος κυμαίνεται μεταξὺ ἰχνῶν καὶ 0,1%, ὁ ψευδάργυρος μεταξὺ ἰχνῶν καὶ 1% καὶ ὁ σίδηρος μεταξὺ ἰχνῶν καὶ 0,2%. Πολλαὶ χελῶναι δὲν περιεῖχον καθόλου ἀρσενικόν, εἰς ὀλίγας δὲ μόνον ἀνιχνεύθησαν ἐλάχισται ποσότητες. Ἀντιθέτως ὁ χαλκός, ὅστις προῆλθεν ἐκ τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς Μ. Ἀσίας, τῆς Παλαιστίνης, τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου περιέχει πολλὰ ξένα στοιχεῖα εἰς ποικίλας περιεκτικότητας. Ἐὰν ἑπομένως ἡ ἀνάλυσις ἑνὸς χαλκοῦ ἀντικειμένου πλησιάζει ὡς πρὸς τὴν καθαρότητά του τὴν χημικὴν σύνθεσιν τῶν κυπριακῶν χελωνῶν, εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῇ μετὰ βεβαιότητος, ὅτι τὸ ἀντικείμενον τοῦτο προῆλθεν ἐκ τῆς χυτεύσεως κυπριακοῦ χαλκοῦ. Διὰ τὰ ἀντικείμενα ὅμως τὰ ὁποῖα περιέχουν πολλὰ ξένα στοιχεῖα εἰς κυμαινομένας ποσότητας χρειάζεται μεγάλη προσοχὴ κατὰ τὴν σύγκρισίν των πρὸς ἄλλα ἀρχαῖα ἀντικείμενα, χελώνας ἢ μεταλλεύματα διαφόρων περιοχῶν καὶ γνωστῶν ἀναλύσεων, διότι ὑπάρχει ὁ κίνδυνος τῆς ἐξαγωγῆς ἐσφαλμένων συμπερασμάτων.

ΤΑ ΕΚ ΜΕΤΑΛΛΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ Β

Ὑπὸ τὸ πρῖσμα ὅλων τῶν ἀνωτέρω δυσκολιῶν ἠρευνήθησαν τὰ μυκηναϊκὰ ἐκ μετάλλου ἀντικείμενα τῆς παρούσης ἐργασίας. Ταῦτα διεχωρίσθησαν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς χημικῆς των συνθέσεως εἰς τὰς ἑξῆς τέσσαρας κατηγορίας:

1. Ἧλοι (πριτσίνια) τῶν ξιφῶν καὶ παραξιφίδων. Οὗτοι συνίστανται κυρίως ἐκ χαλκοῦ, συνοδευομένου ὑπὸ ξένων ἀκαθαρσιῶν.

1. HANS-GÜNTER BUCHHOLZ, Analysen prähistorischer Metallfunde aus Zypern und den Nachbarländern, Berliner Jahrbuch für Vor- und Frühgeschichte, Sonderabdruck 1967, des Deutschen Archäologischen Instituts Zentraldirektion Berlin.

2. Ξίφη, παραξιφίδες, μαχαιρίδιον, λαβὴ μαχαίρας καὶ μία λαβὴ λέβητος. Ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως τοῦ μαχαιριδίου 8575/Α-255 ὅλα εἶναι κράματα χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου μετὰ ξένων ἀκαθαρσιῶν.

3. Ἡ λόγχη 8589/Ν-308 καὶ ὁ ἧλος (πριτσίνι) ἄνευ χαρακτηριστικοῦ ἀριθμοῦ συνίστανται ἐκ κραμάτων χαλκοῦ καὶ ἀρσενικοῦ.

4. Φυλλίδια χρυσοῦ.

1. Ἧλοι (πριτσίνια)

Αἱ χημικαί των ἀναλύσεις ἀναφέρονται εἰς τὸν πίνακα 1. Οἱ ἀναγραφόμενοι χαρακτηριστικοί των ἀριθμοὶ δηλοῦν τὸν τάφον καὶ τὸ ὅπλον εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουν. Ἐκ τῶν ἀναλύσεων τοῦ πίνακος 1 διαπιστοῦται, ὅτι τὸ χρησιμοποιηθὲν μέταλλον ἦτο χαλκὸς καὶ ὄχι κρᾶμα χαλκοῦ. Ἡ μικρὰ περιεκτικότης εἰς κασσίτερον (μέγιστον

ΠΙΝΑΞ 1

ΧΗΜΙΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΗΛΩΝ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΗΛΩΝ *(1)	Χαλκὸς Cu*(2) %	Κασσίτερος Sn %	Μόλυβδος Pb %	Ἄργυρος Ag %	Χρυσὸς Au %	Νικέλιον Ni %	Κοβάλτιον Co %	Ἀρσενικὸν As %	Ἀντιμόνιον Sb %	Ψευδάργυρος Zn %	Σίδηρος Fe %	Μαγγάνιον Mn %
8572/Α-251	98,03	0,060	0,070	0,35	0,022	0,045	0,010	0,24	0,12	0,012	1,04	—
8587/Ν-303	99,00	0,15	0,020	0,08	0,042	0,023	0,034	0,25	0,024	0,005	0,36	0,007
8591/Ν-304	98,22	0,18	0,024	0,16	—	0,14	0,15	0,50	0,028	0,040	0,50	0,057
8612/Λ-296	98,19	0,36	—	0,028	—	0,033	0,010	0,30	0,12	0,010	0,95	—

* (1) Τὰ ἀναγραφέντα στοιχεῖα ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰ ὅπλα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνήκουν οἱ ἐν λόγῳ ἧλοι.

* (2) Ἡ ἀναγραφομένη περιεκτικότης χαλκοῦ προκύπτει ἐκ διαφορᾶς.

0,36%) δεικνύει, ὅτι τὸ στοιχεῖον τοῦτο δὲν προσετέθη διὰ τὴν παραγωγὴν κράματος χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου, τοῦ γνωστοῦ εἰς τὴν μεταλλουργίαν βρούνζου (ἢ κρατερώματος). Ὁ κασσίτερος, ὡς καὶ ὅλα τὰ ἀνευρεθέντα ξένα στοιχεῖα, πρέπει νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς ἀκαθαρσίαι, προελθοῦσαι ἐκ τῶν χρησιμοποιηθεισῶν πρώτων ὑλῶν. Αὗται δυνατὸν νὰ ἦσαν μεταλλεύματα, χελῶναι ἢ παλαιὰ ἄχρηστα χαλκᾶ ἀντικείμενα. Ὁ χαλκὸς δηλ. τῶν ἥλων δυνατὸν νὰ προῆλθεν ἐκ τῆς ἀναγωγῆς τῶν μεταλλευμάτων του καὶ νὰ ἦτο ὡς ἐκ τούτου πρωτόχυτος ἢ νὰ παρήχθη διὰ τῆς ἀνατήξεως χελωνῶν ἢ παλαιῶν χαλκῶν ἢ καὶ ἀμφοτέρων. Ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις ταύτας εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸν ἐρευνητὴν νὰ καθορίσῃ μὲ βεβαιότητα τὸ ποιὸν τοῦ χαλκοῦ τῶν ἐν λόγῳ ἥλων. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ὁ χρησιμοποιηθεὶς χαλκὸς δὲν ἦτο κυπριακῆς προελεύσεως, λόγῳ ἀκριβῶς τῶν πολλῶν ξένων στοιχείων τὰ ὁποῖα περιέχει. Ὁ κυπριακὸς χαλκός, τοὐλάχιστον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, δὲν περιεῖχε κασσίτερον. Ἀντιθέτως τὰ μεταλλεύματα χαλκοῦ, ὡς καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν παραγόμενα μέταλλα τῶν περιοχῶν τῆς Μ. Ἀσίας περιεῖχον κασσίτερον. Ἐξ ἄλλου εἰς τοὺς ἐξετασθέντας ἥλους, ἐκτὸς τοῦ κασσιτέρου, ὁ ἄργυρος, τὸ ἀρσενικὸν καὶ τὸ ἀντιμόνιον εὑρίσκονται εἰς σχετικῶς ὑψηλὰ ποσοστὰ

καὶ ἀκολουθοῦν τὸ νικέλιον, τὸ κοβάλτιον, ὁ μόλυβδος, ὁ ψευδάργυρος, ὁ χρυσὸς καὶ τὸ μαγγάνιον. Ὁ σίδηρος κυμαίνεται ἐπίσης εἰς ὑψηλὰ ἐπίπεδα (0,36% - 1,04%), ἐπειδὴ ὅμως ἀπαντᾷ τόσον εἰς τὸν κυπριακὸν ὅσον καὶ εἰς τὸν χαλκὸν τὸν προερχόμενον ἐκ τῆς Ἀνατολῆς θὰ πρέπει νὰ μὴ λαμβάνεται ὡς βασικὸν στοιχεῖον διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ τόπου προελεύσεως τοῦ ἑκάστοτε ἐξεταζομένου χαλκοῦ ἀντικειμένου.

Ὁ χρησιμοποιηθεὶς ἑπομένως χαλκὸς διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ἥλων προῆλθε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ τῶν μεταλλουργικῶν κέντρων τῆς Ἀνατολῆς, λόγῳ ἀκριβῶς τῆς ἀναφερθείσης ἀνωτέρω ἀφθονίας τῶν περιεχομένων ξένων ἀκαθαρσιῶν.

Εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ παρουσία ἐντὸς τοῦ χαλκοῦ ξένων στοιχείων ἀλλοιώνει τὰς φυσικὰς καὶ τὰς μηχανικάς του ἰδιότητας. Ὁ ἀρχαῖος μεταλλουργὸς ἐνδιεφέρετο βασικῶς διὰ τὴν παραγωγὴν ἑνὸς μετάλλου ἢ κράματος, τὸ ὁποῖον ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν θὰ τοῦ ἐδημιούργει δυσκολίας κατὰ τὴν χύτευσιν ἢ κατὰ τὴν μηχανικήν του κατεργασίαν (σφυρηλασίαν πρὸς διάφορα σχήματα), ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ τοῦ ἐξησφάλιζε τὰς ἐπιθυμητὰς δι' ἑκάστην χρῆσιν μηχανικὰς ἀντοχάς. Ὁ ἐξ Ἀνατολῆς χαλκός, λόγῳ τῶν ἀκαθαρσιῶν καὶ ἰδίως τοῦ κασσιτέρου καὶ τοῦ ἀρσενικοῦ, ἦτο πράγματι ἓν μέταλλον ἀρκετὰ μαλακὸν διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἥλων καὶ συγχρόνως εὐκολόχυτον. Ὁ καθαρὸς κυπριακὸς χαλκός, ἀντιθέτως, δυνατὸν νὰ ἦτο μαλακώτερος, θὰ παρουσίαζεν ὅμως δυσκολίας κατὰ τὴν ἀνάτηξιν καὶ τὴν χύτευσίν του, διότι ὁ καθαρὸς ρευστὸς χαλκὸς σχηματίζει εὐκόλως ὀξείδια μετὰ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ὀξυγόνου, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται ἐν διαλύσει ἐντὸς τοῦ ρευστοῦ μετάλλου (σημ. τήξεως καθαροῦ χαλκοῦ 1083°C). Κατὰ τὴν στερεοποίησιν τοῦ χαλκοῦ μειοῦται ἡ διαλυτότης τῶν σχηματισθέντων ὀξειδίων τοῦ χαλκοῦ καὶ ἀποβάλλονται ταῦτα, ὡς ἀδιάλυτα σωματίδια, εἰς τὰ ὅρια τῶν κρυσταλλιτῶν τοῦ ἐν λόγῳ μετάλλου μὲ ἀποτέλεσμα νὰ δημιουργῆται μία ἀσυνέχεια ἐντὸς τῆς μάζης του εἰς βάρος τῆς ἐλατότητος τοῦ ἑτοίμου χυτοῦ προϊόντος. Ὁ περιέχων ὅμως ὀλίγον κασσίτερον καὶ ἀρσενικὸν χαλκὸς ἔχει χαμηλότερον σημεῖον τήξεως, εἶναι εὐκολόχυτος καὶ προστατεύεται ὑπ' αὐτῶν ἔναντι τῆς ὀξειδώσεως. Ἔναντι τῆς διαβρώσεως θετικὸν ρόλον θὰ ἔπαιζαν καὶ αἱ μικραὶ περιεκτικότητες τοῦ μετάλλου εἰς ἄργυρον, κοβάλτιον, νικέλιον καὶ ἀντιμόνιον.

Ἀξιοσημείωτον εἶναι, ὅτι οἱ μεταλλοτεχνῖται τῆς μακρινῆς ἐκείνης ἐποχῆς ἐγνώριζον νὰ χρησιμοποιοῦν εἰς ἑκάστην περίπτωσιν τὴν πλέον κατάλληλον ποιότητα, παρ' ὅλην τὴν ἄγνοιάν των ὡς πρὸς τὴν χημικὴν σύνθεσιν τῶν χρησιμοποιουμένων μετάλλων. Προφανῶς θὰ ἐφήρμοζον ὡρισμένας δοκιμασίας (τέστ) ἐπὶ τῶν μετάλλων καὶ τῶν κραμάτων αὐτῶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ ἐπιλέγουν τὴν ἐπιθυμητὴν ἑκάστοτε ποιότητα, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ ἐκτιμοῦν ταῦτα κατὰ τὰς ἐμπορικάς των συναλλαγάς. Θὰ ὑπῆρχον τρόπον τινὰ τεχνικαὶ προδιαγραφαί, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ ἐβασίζοντο αἱ ἀγοραπωλησίαι τῶν μετάλλων[1]. Οὕτω ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἀρχαῖον ἀντικείμενον δυνατὸν νὰ συνίσταται ἐκ διαφορετικῶν ποιοτήτων χαλκοῦ. Οἱ ἧλοι, π.χ., τῶν ξιφῶν, παραξιφίδων καὶ ἐγχειριδίων συνίστανται, ὡς ἀνεφέρθη, ἐκ μὴ κεκραμένου χαλκοῦ (ἐκτὸς

1. Προσεχῶς θὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὴν μελέτην ἐπιγραφῆς τοῦ 3ου π.Χ. αἰ., ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς παραγγελίαν κράματος ἐπὶ τῇ βάσει συγκεκριμένων προδιαγραφῶν.

τῆς περιπτώσεως τοῦ ἄνευ ἀριθμοῦ ἥλου, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται εἰς τὸν πίνακα 3), ἐνῷ τὰ ὅπλα εἰς τὰ ὁποῖα ἀνήκουν οἱ ἥλοι συνίστανται ἐκ κραμάτων χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου καὶ εἰς μίαν περίπτωσιν χαλκοῦ καὶ ἀρσενικοῦ (λόγχη 8589/N-308). Ὁ ἀρχαῖος μεταλλοτεχνίτης εἶχε πράγματι ἀνάγκην διὰ τὴν σύνδεσιν τῆς λαβῆς μετὰ τοῦ ἄνω τμήματος τῆς λεπίδος μιᾶς μαλακῆς ποιότητος χαλκοῦ, ἡ ὁποία νὰ μὴ σκληρύνεται ταχέως κατὰ τὴν σφυρηλάτησιν, ὡς συμβαίνει μὲ τὸν πλούσιον εἰς κασσίτερον βροῦνζον. Ἐχρησιμοποίει λοιπὸν βραχείας καὶ μικρᾶς διαμέτρου (περίπου 9 χιλιοστῶν) ράβδους μὴ κεκραμένου χαλκοῦ, τὰς ὁποίας μετὰ τὴν κατάλληλον τοποθέτησίν των εἰς τὰ σημεῖα συνδέσεως τῶν δύο τμημάτων τοῦ ὅπλου ἐσφυρηλάτει ἑκατέρωθεν, ὥστε τὰ δύο ἄκρα των νὰ ἀποκτοῦν τὴν γνωστὴν πεπλατυσμένην μορφὴν τῶν κεφαλῶν τῶν ἥλων. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὰ δύο τμήματα τοῦ ὅπλου συνεδέοντο μεταξύ των καλῶς καὶ σταθερῶς, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζεται ὁ πολεμιστὴς ἐκ τυχὸν ἀτυχήματος ἀποκολλήσεώς των κατὰ τὴν ὥραν τῆς μάχης ἢ τῆς μονομαχίας.

Ἡ χρῆσις ὅμως δύο ἢ περισσοτέρων μετάλλων ἢ διαφορετικῶν ποιοτήτων τοῦ αὐτοῦ μετάλλου (λόγῳ τῆς διαφορετικῆς ἑκάστοτε συνθέσεώς του) διὰ τὴν κατασκευὴν ἑνὸς ἀντικειμένου εἶχε σοβαρὰς ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῆς ἀντοχῆς του ἔναντι τῆς διαβρώσεως τοῦ περιβάλλοντος, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον βεβαίως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προβλέψῃ ὁ τεχνίτης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἶναι γνωστόν, ὅτι, ὅταν δύο διαφορετικὰ μέταλλα ἐμβαπτισθοῦν ἐντὸς ἑνὸς διαλύματος τὸ ὁποῖον περιέχει ἐν διαλύσει φορτισμένα ἄτομα ἢ ὁμάδας ἀτόμων καὶ συνδεθοῦν ταῦτα δι' ἑνὸς σύρματος ἐκ χαλκοῦ ἢ ἄλλου μεταλλικοῦ ἀγωγοῦ, ἀναπτύσσεται τὸ λεγόμενον γαλβανικὸν στοιχεῖον. Ἓν ἐκ τῶν δύο μετάλλων συμπεριφέρεται ὡς ἄνοδος καὶ ὡς ἐκ τούτου διαλύεται, ἐνῷ τὸ ἕτερον, ὡς κάθοδος, παραμένει ἀνέπαφον. Ἐάν, π.χ., ἐντὸς ἑνὸς διαλύματος χλωριούχου νατρίου (κ. μαγειρικοῦ ἅλατος) ἐμβαπτισθοῦν κατὰ τὸ ἥμισυ ἓν πλακίδιον χαλκοῦ καὶ ἓν τοιοῦτον σιδήρου καὶ συνδεθοῦν δι' ἑνὸς μεταλλικοῦ σύρματος, τότε ὁ σίδηρος συμπεριφέρεται ὡς ἄνοδος καὶ διαλύεται, ἐνῷ ὁ χαλκὸς διατηρεῖται ἀνέπαφος. Τὸ αὐτὸ θὰ συνέβαινεν, ἐὰν ὁ χαλκὸς καὶ ὁ σίδηρος εὑρίσκοντο ἐν ἐπαφῇ ἐντὸς τοῦ διαλύματος ἀντὶ τῆς διὰ τοῦ σύρματος συνδέσεώς των. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν βασικὴν αἰτίαν τῆς διαβρώσεως τῶν μετάλλων καὶ παρουσιάζεται ὁσάκις ἀναπτύσσεται διαφορὰ ἠλεκτρικῆς τάσεως (ἢ καλύτερον διαφορὰ δυναμικοῦ) μεταξὺ δύο ἐν ἐπαφῇ διαφορετικῶν μετάλλων ἢ μεταξὺ δύο σημείων τοῦ αὐτοῦ μὲν μετάλλου, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον παρουσιάζει εἰς τὰ σημεῖα αὐτὰ τοπικὴν διαφορὰν ὡς πρὸς τὴν χημικήν των σύστασιν ἢ τὴν φυσικήν των κατάστασιν ἢ καὶ ὡς πρὸς ἀμφοτέρας. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἐξεταζομένων ὅπλων οἱ ἥλοι συμπεριεφέρθησαν ὡς κάθοδοι, ὁ δὲ βροῦνζος τοῦ κυρίως ὅπλου ὡς ἄνοδος. Τὸ ἀγώγιμον διάλυμα, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν φυσικὴν λέγεται ἠλεκτρολύτης, ἦτο ἡ ὑγρασία τοῦ ἐδάφους καὶ τὰ ἐντὸς ταύτης διαλελυμένα ἅλατα. Κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ γαλβανικοῦ στοιχείου ὁ βροῦνζος, ὡς ἄνοδος, ὑφίστατο τὴν καταστρεπτικὴν ἐπίδρασιν τῆς διαβρώσεως, ἡ ὁποία ἔφθασε πολλάκις μέχρι τοῦ σημείου νὰ τὸν καταστρέψῃ πλήρως. Ἀντιθέτως οἱ ἥλοι διετηρήθησαν καλύτερον καὶ ἰδίως εἰς τὰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ βροῦνζος τοῦ ὅπλου δὲν εἶχε πλήρως καταστραφῆ.

Ἀκόμη καὶ πειραματικῶς ἀπεδείχθη ὅτι οἱ ἦλοι συμπεριεφέρθησαν ὡς κάθοδοι. Ἐντὸς ἀραιοῦ διαλύματος ἠλεκτρολύτου (δύο σταγόνες ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος 0,1 N ἐντὸς 250 χιλιοστολίτρων ἀπεσταγμένου ὕδατος) ἐνεβαπτίσθησαν ὁ ἄνευ χαρακτηριστικοῦ ἀριθμοῦ ἦλος (ἰδὲ πίνακα 3) καὶ εἷς βροῦνζος. Τὰ δύο μέταλλα συνέδεσα ἐξωτερικῶς διὰ χαλκίνου σύρματος μέσῳ ἑνὸς γαλβανομέτρου. Ἡ ἀπόκλισις τοῦ δείκτου τοῦ γαλβανομέτρου ἔδειξεν, ὅτι μεταξὺ τῶν δύο μεταλλικῶν ὑλικῶν, δηλ. τοῦ ἥλου καὶ τοῦ βρούνζου, ἀνεπτύχθη διαφορὰ δυναμικοῦ καὶ ὅτι ἡ πορεία τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος εἶχε φορὰν ἐκ τοῦ βρούνζου πρὸς τὸν ἦλον. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὁ βροῦνζος συμπεριεφέρθη ὡς ἄνοδος καὶ ἐπομένως διελύετο, ἐνῷ ὁ ἦλος, ὡς κάθοδος, παρέμενεν ἀνέπαφος.

Ὁ κίνδυνος διὰ τοὺς ἥλους ἤρχισεν εἰς τὰ ὅπλα ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα, λόγῳ διαβρώσεως ἔπαυσε νὰ ὑφίσταται ὑγιὲς μέταλλον καὶ ἀπέμειναν οἱ ἦλοι ἀπομονωμένοι ἐντὸς τοῦ ὠξειδωμένου ὑλικοῦ. Τότε ἀνεπτύχθησαν ἐπ' αὐτῶν τοπικὰ μικρο- καὶ μακρο-γαλβανικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα, ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς φύσεως τοῦ ὑλικοῦ, διέβρωσαν τοὺς ἰδίους πλέον ἥλους.

Εἰς ὅσα χαλκᾶ ἀντικείμενα ἐδημιουργήθη μία ὁμοιόμορφος καὶ συνεχὴς στρῶσις ὀξειδίων ἢ ἄλλων χημικῶν ἑνώσεων μὴ περιεχόντων ὅμως τὰς βλαβερὰς ἑνώσεις τοῦ χλωρίου τὰ ἀντικείμενα ταῦτα ἐσώθησαν ἐκ τῆς περαιτέρω διαβρωτικῆς ἐνεργείας τοῦ περιβάλλοντός των. Ἀντιθέτως ἡ διάβρωσις ἦτο καταστρεπτικὴ εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς δημιουργίας ἀνομοιομόρφου, ἀσυνεχοῦς στρώσεως χημικῶν ἑνώσεων τοῦ χαλκοῦ, αἱ ὁποῖαι περιεῖχον καὶ ἑνώσεις τοῦ χλωρίου. Δυστυχῶς εἰς τὸν τόπον μας τὸ στοιχεῖον τοῦτο, λόγῳ τῆς θαλάσσης, ἀφθονεῖ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἀρχαίων χαλκῶν ὑφίστανται τὴν γνωστὴν ἀσθένειαν τοῦ βρούνζου, ἡ ὁποία ὀφείλεται εἰς τὸν σχηματισμὸν στρώσεων ἐξ ἑνώσεων χλωρίου καὶ χαλκοῦ. Αἱ στρώσεις ὅμως αὗται, λόγῳ τῆς ὑπάρξεως τῶν ἰόντων χλωρίου, εἶναι μὲ ὀλίγην ὑγρασίαν καλοὶ ἀγωγοὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καί, ἀντὶ νὰ ἀναστέλλουν, ἐνισχύουν τὴν ἀνάπτυξιν γαλβανικῶν στοιχείων. Ἐπίσης ἀποβάλλονται τοῦ μετάλλου ὑπὸ μορφὴν κόνεως καὶ ἐπιτρέπουν τὴν συνέχισιν τῆς διαβρώσεως διὰ τῆς δημιουργίας μετὰ τοῦ χαλκοῦ νέων ἑνώσεων χλωρίου μέχρι τῆς πλήρους καταστροφῆς τοῦ χαλκοῦ ἀντικειμένου. Ὁ φοβερὸς αὐτὸς κίνδυνος ἐνεδρεύει ἀκόμη καὶ μέσα εἰς τὰ μουσεῖά μας εἰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ καθαρισμὸς καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις ἐκ τῶν καθαρισθέντων χαλκῶν ἀντικειμένων τῶν ἑνώσεων τοῦ χλωρίου ἦσαν πλημμελεῖς. Πολλάκις ἔχει παρατηρηθῆ ἐμφάνισις ἐπὶ τῶν χαλκῶν τῆς ἀσθενείας τοῦ βρούνζου ὑπὸ μορφὴν τοπικῶν ἐξανθημάτων ποικίλων διαστάσεων.

Πολλοὶ ἦλοι διετηρήθησαν καλύτερον λόγῳ τῆς ὑπάρξεως ἐπ' αὐτῶν μετρίας μέχρι παχείας στρώσεως ἀργύρου. Ὁ ἀρχαῖος τεχνίτης ἐπηργύρωνε εἰς πολλὰς περιπτώσεις τὰ ἐκ χαλκοῦ ὅπλα ἢ ἄλλα ἀντικείμενα διὰ νὰ τὰ προστατεύσῃ ἀπὸ τὴν διάβρωσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ τὰ κοσμήσῃ. Ὁ ἄργυρος ὅμως, ὡς εὐγενὲς μέταλλον, εἶναι ἀνθεκτικώτερος τοῦ χαλκοῦ ἔναντι τῆς διαβρώσεως καὶ ὡς ἐκ τούτου συμπεριεφέρθη ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ περιβάλλοντος τοῦ τάφου ὡς κάθοδος ἔναντι τῶν ἀκαλύπτων σημείων τοῦ χαλκοῦ ἢ τοῦ ἀρχαίου βρούνζου. Τὸ αὐτὸ ἴσχυσε δι' ὅλας τὰς περιπτώσεις, κατὰ

τὰς ὁποίας εὑρίσκοντο ἐν ἐπαφῇ δύο μέταλλα ἀνίσου διαβρωτικῆς ἀντοχῆς. Ξίφη, ἀγαλματίδια καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ἐκ χαλκοῦ, τὰ ὁποῖα ἔφερον ἐνθέτους διακοσμήσεις ἐκ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου ἢ ἐκαλύπτοντο εἰς διάφορα σημεῖά των ὑπὸ φύλλων τῶν εὐγενῶν τούτων μετάλλων, ὑπέστησαν, λόγῳ τῆς ἀναφερθείσης ἀναπτύξεως γαλβανικῶν στοιχείων μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων καὶ τοῦ χαλκοῦ ἢ τοῦ βρούνζου, καταστρεπτικὴν διάβρωσιν[1].

2. Ὅπλα καὶ μία λαβὴ λέβητος ἐκ βρούνζου

Εἰς τὸν πίνακα 2 δίδονται αἱ χημικαὶ ἀναλύσεις τῶν ὅπλων καὶ μιᾶς λαβῆς λέβητος. Εἰς τὸν πίνακα τοῦτον δὲν περιλαμβάνονται ἡ λόγχη 8589/Ν-308 καὶ ὁ ἄνευ στοιχείων ἦλος, διότι περιέχουν ἀρσενικὸν εἰς σχετικῶς ὑψηλὰς περιεκτικότητας καὶ ἐξετάζονται ἰδιαιτέρως.

Διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ τόπου προελεύσεως τῶν ὅπλων καὶ τῆς λαβῆς τοῦ λέβητος, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς περιεκτικότητός των εἰς ξένα στοιχεῖα, πρέπει νὰ εἶναί τις ἀρκετὰ ἐπιφυλακτικός, διότι εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν κραμάτων τοῦ χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου αἱ ξέναι ἀκαθαρσίαι δυνατὸν νὰ προῆλθον τόσον ἐκ τῶν πρώτων ὑλῶν τοῦ χαλκοῦ, ὅσον καὶ ἐκείνων τοῦ κασσιτέρου. Ἐν τούτοις ὡρισμένα ἐκ τῶν δειγμάτων τοῦ πίνακος 2 ἐνθυμίζουν τὴν καθαρότητα τοῦ κυπριακοῦ χαλκοῦ. Οὕτω τὸ ξίφος 8573/Α-252 καὶ ἡ παραξιφὶς 8612/Λ-296 δὲν περιέχουν μόλυβδον, ἀντιμόνιον καὶ κοβάλτιον, ἐνῷ ὁ ψευδάργυρος καὶ τὸ νικέλιον εὑρίσκονται εἰς ἐλαχίστας ποσότητας. Ἡ παραξιφὶς 8612/Λ-296 δὲν περιέχει χρυσὸν καὶ ὁ ἄργυρος εὑρίσκεται εἰς πολὺ χαμηλὰ ἐπίπεδα (0,004%). Δυστυχῶς δὲν κατέστη δυνατὸς ὁ προσδιορισμὸς χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἐπὶ τοῦ ξίφους 8573/Α-252.

Τὸ ξίφος 8688/Γ-262 καὶ ὁ ἀνήκων εἰς αὐτὸν ἦλος δὲν περιέχουν μόλυβδον, νικέλιον, κοβάλτιον, ἀντιμόνιον καὶ μαγγάνιον. Ὁ ψευδάργυρος εἶναι ἐλάχιστος (0,008% καὶ 0,007% ἀντιστοίχως) καὶ ὁ ἄργυρος ἐπίσης χαμηλός (0,092% καὶ 0,038%). Πρόκειται διὰ πολὺ καθαρὰ κράματα χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ταῦτα εἰσήχθησαν ἐκ τῆς Μεγαλονήσου. Θὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὰ δείγματα ταῦτα, ὅπως καὶ ἡ παραξιφὶς 8612/Λ-296, ἀνήκουν χρονολογικῶς εἰς σχετικῶς νεωτέραν τῶν ἄλλων ἐποχὴν καὶ δεικνύουν ἴσως ὅτι τὸ ἐμπόριον τοῦ χαλκοῦ κατὰ τὸν 16ον αἰ. π.Χ. ἤρχισε νὰ προσανατολίζεται περισσότερον πρὸς τὴν Κύπρον. Τοῦτο παρατηρεῖ καὶ ὁ ἐρευνητὴς Buchholz εἰς σχετικὴν ἐργασίαν του[2].

1. Οἱ συντηρηταὶ ἀρχαιοτήτων θὰ πρέπει πάντοτε νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψει των τὰ ἀνωτέρω καὶ ὁ γράφων συνιστᾷ νὰ χρησιμοποιοῦν ἓν τρίτον μέταλλον, τὸ ὁποῖον νὰ συνδέουν καλῶς μὲ τὸ ἀρχαῖον ἐκ χαλκοῦ ἢ βρούνζου ἀντικείμενον καὶ μάλιστα εἰς σημεῖα μὴ ὁρατά. Τὸ μέταλλον τοῦτο εἶναι συνήθως ψευδάργυρος, ὁ ὁποῖος συμπεριφέρεται ἔναντι τοῦ χαλκοῦ καὶ τῶν εὐγενῶν μετάλλων ὡς ἄνοδος. Οὕτω εἰς περίπτωσιν ὑπάρξεως ἐντὸς τῶν προθηκῶν τῶν μουσείων ηὐξημένης ὑγρασίας (ἄνω τῶν 55 - 60% σχετικῆς ὑγρασίας) νὰ προσβάλλεται κατὰ προτίμησιν ὁ ψευδάργυρος καὶ ὄχι ὁ χαλκός. Ὁμοίως προσεκτικοὶ θὰ πρέπει νὰ εἶναι οἱ συντηρηταί, ὁσάκις θέλουν νὰ χρησιμοποιήσουν μεταλλικὸν σκελετὸν διὰ τὴν στήριξιν ἑνὸς ἀρχαίου μεταλλικοῦ ἀγάλματος ἢ ἄλλου ἀντικειμένου. Τὸ μέταλλον στηρίξεως θὰ πρέπει νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς περίπου χημικῆς συνθέσεως καὶ ποτὲ ἀνθεκτικώτερον τοῦ ἀρχαίου μεταλλικοῦ ἀντικειμένου, διότι ἡ ἀνάπτυξις γαλβανικοῦ στοιχείου θέτει τοῦτο εἰς τὸν ἄμεσον κίνδυνον τῆς διαβρώσεως.

2. HANS-GÜNTER BUCHHOLZ, ἰδὲ ἀνωτ. σ. 365, σημ. 1.

ΠΙΝΑΞ 2

	Χαλκός Cu * (1) %	Κασσίτερος Sn %	Μόλυβδος Pb %	Ἄργυρος Ag %	Χρυσός Au %	Νικέλιον Ni %	Κοβάλτιον Co %	Ἀρσενικόν As %	Ἀντιμόνιον Sb %	Ψευδάργυρος Zn %	Σίδηρος Fe %	Μαγγάνιον Mn %
8570/A - 253 Παραξιφὶς	89,25	8,88	0,072	0,055	—	0,11	0,050	0,22	0,029	0,28	1,03	0,024
8571/A - 250 Ξίφος	86,59	9,38	0,070	0,042	—	0,013	0,014	0,34	0,12	0,010	3,40	0,019
8572/A - 251 Ξίφος	85,13	14,12	0,10	0,041	—	0,044	0,020	0,09	0,17	0,020	0,15	0,12
8573/A - 252 Ξίφος	89,16	10,50	—	—	—	0,075	—	0,05	—	0,004	0,21	—
8574/A - 258 Λόγχη	91,11	5,85	0,20	0,15	0,003	0,040	0,040	0,61	0,12	0,013	1,84	0,028
8575/A - 255 Μαχαιρίδιον	96,41	0,30	0,13	0,46	0,48	0,045	0,040	0,65	0,060	0,018	1,40	0,004
8587/N - 303 Παραξιφὶς	91,36	7,93	—	0,22	—	0,030	0,020		0,016	—	0,42	0,0044
8617/I - 292 Λαβὴ μαχαίρας	92,03	6,25	0,18	0,062	—	0,046	0,020	0,72	0,15	0,088	0,45	0,0050
8612/Λ - 296 Παραξιφὶς	95,45	4,50	—	0,004	—	0,026	—		—	0,022		—
8688/Γ - 262 Ξίφος* (2)	90,36	8,35	—	0,038	—	—	—	0,50	—	0,007	0,75	—
Ἧλος ξίφους *(3) 8688/Γ - 262	95,05	3,34	—	0,052	—	—	—	0,75	—	0,008	0,80	—
Λαβὴ λέβητος τάφου **Ε**	90,54	8,63	—	0,012	0,022	0,013	—	0,19	0,24	0,0026	0,35	—

* (1) Ἡ ἀναγραφομένη περιεκτικότης χαλκοῦ προκύπτει ἐκ διαφορᾶς.
* (2) Ἐκτὸς τοῦ ξίφους 8688/Γ - 262, τὸ ὁποῖον εἶναι τύπου Β, ὅλα τὰ ἄλλα ξίφη εἶναι τύπου Α.
* (3) Ὁ ἧλος τοῦ ξίφους 8688/Γ - 262 συμπεριελήφθη εἰς τὸν πίνακα 2, διότι ἀποτελεῖ κρᾶμα χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου.

Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ἤδη ἐξετασθέντας ἥλους (ἰδὲ πίνακα 1) ὁ ἧλος τοῦ ξίφους 8688/Γ-262 περιέχει κασσίτερον 3,34% καὶ ἐπομένως ἀποτελεῖ κρᾶμα χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου. Ἐν τούτοις τὸ κρᾶμα τοῦτο ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἀρκετὰ ἐλατὸν κατὰ τὴν ψυχρὰν σφυρηλασίαν καὶ ὁ ἀρχαῖος μεταλλοτεχνίτης δὲν θὰ πρέπει νὰ συνήντησε δυσκολίαν κατὰ τὴν κατασκευήν του. Ὁ βροῦνζος, ὡς γνωστόν, σκληρύνεται ταχέως καὶ ἡ ἐν ψυχρῷ κατεργασία του καθίσταται δύσκολος, ὅταν ἡ εἰς κασσίτερον περιεκτικότης του ὑπερβαίνῃ τὰ 10%.

Ἡ χημικὴ ἀνάλυσις τῆς παραξιφίδος 8570/A-253, τῶν ξιφῶν 8571/A-250 καὶ 8572/A-251, τῆς λόγχης 8574/A-258 καὶ τῆς λαβῆς τῆς μαχαίρας 8617/I-292, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους τάφους τοῦ Κύκλου Β, δεικνύει ὅτι ἡ πρώτη ὕλη αὐτῶν προῆλθεν ἐκ τῶν περιοχῶν τῆς Μ. Ἀσίας. Χαρακτηριστικὸν τῶν δειγμάτων τούτων εἶναι ὅτι περιέχουν κοβάλτιον καὶ ἀντιμόνιον, τὰ ὁποῖα ἐλλείπουν τελείως ἐκ τῶν γνωστῶν μέχρι τοῦδε ἀναλύσεων ἀρχαίων κυπριακῶν χαλκῶν ἀναγομένων εἰς

τὴν ἐποχὴν τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν δειγμάτων. Ὑπάρχει μία μικρὰ πιθανότης τὰ στοιχεῖα ταῦτα νὰ ὀφείλωνται εἰς τὰς πρώτας ὕλας τοῦ κασσιτέρου. Ἡ περαιτέρω ἔρευνα δυνατὸν νὰ διαλευκάνῃ τὰ ὑπάρχοντα πάντοτε σκοτεινὰ σημεῖα εἰς τὸν τομέα τῆς ἀρχαίας μεταλλουργίας καὶ ἐμπορίας τοῦ χαλκοῦ καὶ τῶν κραμάτων του.

Τὸ ξίφος 8571/A-250 καὶ ἡ λόγχη 8574/A-258 περιέχουν ηὐξημένον σίδηρον (3,40% καὶ 1,84% ἀντιστοίχως), πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο εἰς βάρος τῶν φυσικῶν, μηχανικῶν καὶ ἀντιδιαβρωτικῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν.

Παρατηρεῖται, ὅτι ὁ ἐκ τῆς Ἀσίας προελθὼν βροῦνζος περιέχει ὡς ἀκαθαρσίαν μαγγάνιον, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ξίφους 8572/A-251 ἀνέρχεται εἰς 0,12%, ἐνῷ ὁ κυπριακὸς χαλκὸς δὲν περιέχει τὸ στοιχεῖον τοῦτο. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον θὰ ἐπρότεινα καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἐρευνητάς, ὅπως προσδιορίζουν μεταξὺ τῶν ἰχνοστοιχείων καὶ τὸ μαγγάνιον. Ὁ ἄργυρος εἰς τὰ ἐν λόγῳ δείγματα κυμαίνεται μεταξὺ ἑνὸς ἐλαχίστου 0,041% καὶ ἑνὸς μεγίστου 0,15%. Χρυσὸς εὑρέθη εἰς πολὺ μικρὰς ποσότητας (0,003%) μόνον εἰς τὴν λόγχην 8574/A-258. Τέλος ὁ μόλυβδος κυμαίνεται εἰς ὅλα τὰ ἐξετασθέντα δείγματα μεταξὺ 0,07% καὶ 0,20%.

Τὸ μέταλλον τοῦ μαχαιριδίου 8575/A-255 δὲν ἀποτελεῖ κρᾶμα χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου, διότι ἡ εἰς κασσίτερον περιεκτικότης του (0,30%) εἶναι πολὺ χαμηλὴ καὶ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀκαθαρσία τοῦ χαλκοῦ καὶ ὄχι προσθήκη. Ἀξιοσημείωτοι εἶναι αἱ ηὐξημέναι περιεκτικότητες εἰς ἄργυρον (0,46%), χρυσόν (0,48%), ἀρσενικὸν (0,68%) καὶ σίδηρον (1,40%). Περιέχει σχεδὸν ὅλα τὰ εἰς τὸν πίνακα 2 ἀναφερόμενα ξένα πρὸς τὸν χαλκὸν καὶ κασσίτερον στοιχεῖα καὶ ὡς ἐκ τούτου δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι τὸ ὑλικὸν ἐκ τοῦ ὁποίου παρήχθη τὸ ἐν λόγῳ μαχαιρίδιον εἰσήχθη ἐκ τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ σκληρότης τοῦ μαχαιριδίου δὲν πρέπει νὰ ἦτο μεγάλη, λόγῳ ἀκριβῶς τῆς μικρᾶς περιεκτικότητός του εἰς κασσίτερον καὶ ἀρσενικόν. Πιθανὸν τοῦτο νὰ ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἀνάθημα ἢ νὰ ἀπετέλει διακοσμητικὸν στοιχεῖον στρατιωτικῆς ἢ ἱερατικῆς στολῆς.

Ἀπομένουν νὰ σχολιασθοῦν ἡ παραξιφὶς 8587/N-303 καὶ ἡ λαβὴ τοῦ λέβητος τοῦ τάφου **Ε**. Ἡ παραξιφὶς δὲν περιέχει καθόλου μόλυβδον, χρυσὸν καὶ ψευδάργυρον. Περιέχει εἰς μικρὰς ποσότητας ἀντιμόνιον (0,016%), κοβάλτιον (0,020%), νικέλιον (0,030%), ἄργυρον κάπως ηὐξημένον (0,022%). Ἡ λαβὴ ἐξ ἄλλου τοῦ λέβητος δὲν περιέχει μόλυβδον, κοβάλτιον, μαγγάνιον, ἔχει ὅμως ἀντιμόνιον (0,24%), νικέλιον (0,013%), ἄργυρον (0,012%) καὶ χρυσόν (0,022%). Ἡ προέλευσις τῶν πρώτων ὑλῶν τῶν δύο τούτων ἀντικειμένων δὲν εἶναι σαφής. Δυνατὸν νὰ προῆλθον ἐκ τῶν μεταλλουργικῶν κέντρων τῆς Ἀνατολῆς, πιθανὸν ὅμως νὰ παρήχθησαν καὶ διὰ τῆς ἐπανατήξεως παλαιῶν χαλκῶν ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα νὰ εἶχον διαφορετικὴν ἕκαστον προέλευσιν, ἀκόμη καὶ κυπριακήν. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ πρέπει νὰ τονισθῇ, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι μεταλλοτεχνῖται ἐχρησιμοποίουν χαλκὸν καὶ κράματα αὐτοῦ, προερχόμενα ἐκ διαφόρων περιοχῶν τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου καὶ ἐγνώριζον ἐκ τῆς πλουσίας ἐμπειρίας των νὰ χρησιμοποιοῦν δι' ἑκάστην περίπτωσιν τὴν πλέον κατάλληλον ποιότητα, ἀκόμη καὶ ὅταν ἐχρησιμοποίουν παλαιὰ ἄχρηστα χαλκᾶ ἀντικείμενα. Παράδειγμα ἀποτελοῦν τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην ξίφη καὶ οἱ ἧλοι αὐτῶν, αἱ ποιότητες καὶ ἡ προέλευσις τῶν πρώτων ὑλῶν τῶν ὁποίων εἶναι διαφορετικαί. Ἡ παραξιφὶς

π.χ., ὡς ἐλέχθη, παρήχθη ἐκ κυπριακοῦ χαλκοῦ, ἐνῷ ὁ ἀνήκων εἰς αὐτὴν ἦλος εἶναι μικρασιατικῆς προελεύσεως.

3. Ἡ Λόγχη 8589/N-308 καὶ ὁ ἦλος ἄνευ χαρακτηριστικοῦ ἀριθμοῦ

Ἡ χημικὴ ἀνάλυσις αὐτῶν ἀναφέρεται εἰς τὸν πίνακα 3 καὶ χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς ὑψηλῆς περιεκτικότητός των εἰς ἀρσενικόν. Αὕτη θὰ πρέπει νὰ ἀποδοθῇ μᾶλλον εἰς προσθήκην τοῦ στοιχείου τούτου ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου μεταλλοτεχνίτου καὶ ὄχι

ΠΙΝΑΞ 3

	Χαλκός Cu * (1) %	Κασσίτερος Sn %	Μόλυβδος Pb %	Ἄργυρος Ag %	Χρυσὸς Au %	Νικέλιον Ni %	Κοβάλτιον Co %	Ἀρσενικόν As %	Ἀντιμόνιον Sb %	Ψευδάργυρος Zn %	Σίδηρος Fe %	Μαγγάνιον Mn %
8589/N-308 Λόγχη	96,42	0,24	0,10			0,015	—	2,35	0,086	0,024	0,77	—
Ἦλος ἄνευ στοιχείων	97,70	—	0,020	0,25	0,011	0,056	0,26	1,50	0,048	0,0023	0,15	—

* (1) Ἡ ἀναγραφομένη περιεκτικότης χαλκοῦ προκύπτει ἐκ διαφορᾶς.

εἰς ἀκαθαρσίαν, ἡ ὁποία προῆλθεν ἐκ τῶν πρώτων ὑλῶν. Διὰ τὸν ἦλον πιθανὸν νὰ ὑπάρχῃ κάποια ἐπιφύλαξις, ἀλλὰ διὰ τὴν λόγχην εἶναι βέβαιον ὅτι πρόκειται περὶ ἀρσενικούχου βρούνζου. Ὁ γράφων δὲν ἀνέμενε νὰ εὕρῃ τοιοῦτον κρᾶμα, διότι κατὰ τὸν 16ον αἰ. π.Χ. οἱ βροῦνζοι ἦσαν κράματα χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου. Βροῦνζοι ἐκ χαλκοῦ καὶ ἀρσενικοῦ ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὰς Κυκλάδας κατὰ τὴν δευτέραν πρωτοχαλκῆν περίοδον, ὡς ἀναφέρουν οἱ Renfrew καὶ Charles[1]. Οἱ βροῦνζοι αὐτοὶ τοῦ ἀρσενικοῦ παρήγοντο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Καυκάσου καὶ τῆς ἀνατολικῆς Τουρκίας. Ἡ περιεκτικότης των εἰς ἀρσενικὸν ἔφθανε πολλάκις μέχρι καὶ τῶν 10%. Εἰς τὸν Αἰγαιακὸν χῶρον πιθανὸν τὰ κράματα ταῦτα νὰ εἰσήγοντο ἐκ τῶν ἀναφερθεισῶν περιοχῶν τῆς Ἀνατολῆς ὑπὸ τὴν μορφὴν χελωνῶν ἢ ράβδων, τὰς ὁποίας οἱ ἐγχώριοι μεταλλοτεχνῖται κατειργάζοντο εἴτε διὰ τῆς ἀνατήξεως καὶ χυτεύσεώς των ἐντὸς τῶν καταλλήλων ἑκάστοτε τύπων εἴτε διὰ τῆς ἀναθερμάνσεως καὶ σφυρηλασίας των πρὸς διαφόρους χρησίμους μορφάς.

Ὡς γνωστόν, τὸ ἀρσενικὸν δίδει μετὰ τοῦ χαλκοῦ μίαν σειρὰν κραμάτων, τῶν ὁποίων αἱ μηχανικαὶ ἰδιότητες (σκληρότης, ἐλατότης, ἀντοχὴ εἰς ἐφελκυσμὸν καὶ δυσθραυστότης) ὁμοιάζουν πολὺ πρὸς ἐκείνας τῶν κραμάτων χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου. Οἱ ἀρσενικοῦχοι βροῦνζοι παρήγοντο διὰ τῆς συγχρόνου ἀναγωγῆς τῶν μεταλλευμάτων χαλκοῦ καὶ ἀρσενικοῦ. Ἡ παραγωγὴ ἐλευθέρου μετάλλου ἀρσενικοῦ καὶ ἡ προσθήκη τούτου ἐντὸς τοῦ ρευστοῦ χαλκοῦ (σημ. τήξεως χαλκοῦ 1083°C) θὰ πρέπει

1. COLIN RENFREW, Cycladic Metallurgy and the Aegean Early Bronze Age, AJA 71, 1967, σ. 1-20 καὶ J. A. CHARLES, Early Arsenical Bronzes — A Metallurgical View, AJA 71, 1967, σ. 21-26.

νὰ ἀποκλεισθῇ, διότι τὸ ἀρσενικὸν εἰς τοὺς 616°C εἶναι πτητικὸν καὶ ἐπομένως ἡ παραγωγή του θὰ ἦτο ἀδύνατος διὰ τὰ μέσα, τὰς γνώσεις καὶ τὴν ἐμπειρίαν τῶν μεταλλοτεχνιτῶν τῆς τρίτης χιλιετηρίδος π.Χ., κατὰ τὴν ὁποίαν παρήγετο ὁ ἀρσενικοῦχος βρουῦνζος. Ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ταύτης συνηγορεῖ καὶ τὸ γεγονός, ὅτι καὶ οἱ μεταγενέστεροι βρουῦνζοι χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου (τέλος τῆς τρίτης ἀρχαὶ τῆς δευτέρας χιλιετηρίδος) παρήγοντο ἀρχικῶς διὰ τῆς συγχρόνου ἀναγωγῆς μεταλλευμάτων χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου, ἐν συνεχείᾳ δι' ἀναγωγῆς κασσιτερίτου (μετάλλευμα κασσιτέρου) τῇ βοηθείᾳ ξυλανθράκων ἐπὶ ρευστοῦ ἡμικατειργασμένου χαλκοῦ καὶ τέλος κατὰ τὸν 17ον - 15ον αἰ. π.Χ. διὰ προσθήκης ἐντὸς τοῦ ρευστοῦ χαλκοῦ μεταλλικοῦ κασσιτέρου, ὁ ὁποῖος παρήγετο πλέον ἀνεξαρτήτως δι' ἀναγωγῆς τῶν μεταλλευμάτων του.

Ἡ παρουσία λοιπὸν ἀρσενικούχου βρούνζου κατὰ τὸν 16ον αἰ. π.Χ. εἶναι ἀρκετὰ περίεργος, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἐνδιαφέρουσα. Δυνατὸν νὰ προήρχετο ἔκ τινος μεταλλουργικοῦ κέντρου τῆς Ἀνατολῆς, τὸ ὁποῖον διὰ τοπικοὺς λόγους θὰ συνέχιζε τὴν παραγωγὴν ἀρσενικούχου βρούνζου. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ περίπτωσις, ἡ ὁποία πιστεύω ὅτι εἶναι καὶ ἡ πλέον πιθανή, νὰ ἐπανετήκοντο παλαιὰ ἄχρηστα ἀντικείμενα ἐκ βρούνζων χαλκοῦ - ἀρσενικοῦ. Ἡ καμινεία τῶν μεταλλευμάτων πρὸς παραγωγὴν οἱουδήποτε μετάλλου ἦτο καὶ εἶναι πάντοτε μία ἐργασία πολὺ δύσκολος καὶ κοπιαστικὴ καὶ ὁ ἄνθρωπος ὅλων τῶν ἐποχῶν ἐπαναχρησιμοποιεῖ τὰ παλαιὰ ἄχρηστα μεταλλικὰ ἀντικείμενα ὡς πρώτην ὕλην διὰ τὴν παραγωγὴν νέων τοιούτων. Εἶναι λοιπὸν δυνατὸν καὶ ἡ λόγχη 8589/N-308 νὰ προῆλθεν ἐκ τῆς ἀνατήξεως παλαιῶν ἀρσενικούχων βρούνζων. Ἂν τοῦτο ἀληθεύῃ, τότε ὑπάρχουν μεγάλαι πιθανότητες καὶ ὁ ἄνευ στοιχείων ἧλος νὰ προῆλθεν ἐκ τῆς ἀνατήξεως ἀναλόγων παλαιῶν κραμάτων. Ἓν ἄλλο στοιχεῖον ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ταύτης εἶναι καὶ ἡ παντελὴς ἔλλειψις κασσιτέρου ἐκ τοῦ κράματος τοῦ ἥλου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ἀρσενικούχων βρούνζων τῆς κυκλαδικῆς ἐποχῆς. Ἡ μικρὰ σχετικῶς περιεκτικότης του εἰς ἀρσενικὸν (1,50%) συγκριτικῶς πρὸς ἄλλους ἀρσενικούχους βρούνζους πιθανὸν νὰ ὀφείλεται εἰς ἀπώλειαν ἢ ὀξείδωσιν τοῦ στοιχείου τούτου κατὰ τὴν διαδικασίαν τῆς ἀνατήξεως, διότι, ὡς ἐλέχθη, τὸ ἀρσενικὸν εἶναι πτητικὸν εἰς τοὺς 615°C, τὸ δὲ ὀξείδιον τούτου εἶναι ἀκόμη πτητικώτερον (457°C). Αἱ συνεχεῖς λοιπὸν ἀνατήξεις τῶν κραμάτων χαλκοῦ καὶ ἀρσενικοῦ ἦτο δυνατὸν νὰ μειώσουν διὰ τοὺς λόγους τούτους τὴν περιεκτικότητα τοῦ τελευταίου.

Διαστάσεις καὶ Δοκιμασίαι σκληρομετρήσεως τοῦ ἄνευ στοιχείων ἥλου

Αἱ διαστάσεις τοῦ ἐν λόγῳ ἥλου ἦσαν αἱ ἀκόλουθοι:

Μέση διάμετρος εἰς τὴν μέσην	9,04 χιλιοστά.
Μέση διάμετρος τῶν κεφαλῶν τοῦ ἥλου	10,00 χιλιοστά.
Μῆκος τοῦ ἥλου	13,5 χιλιοστά.

Σκληρομέτρησις.

Σκληρότης Brinell ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἥλου	82 kg/mm²
» » » » μιᾶς διαμήκους πλευρᾶς	85,86 kg/mm²
» » » » ἄλλης » »	76,3 kg/mm²

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται, ὅτι ἡ σκληρότης εἶναι ἀνομοιόμορφος, διότι, λόγῳ τοῦ διαφορετικοῦ βαθμοῦ σφυρηλασίας, ἡ ἐκ ταύτης προκληθεῖσα σκλήρωσις δὲν ἦτο ὁμοία εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ἤλου.

4. Φυλλίδια χρυσοῦ

Ἡ χημικὴ ἀνάλυσις τῶν φυλλιδίων χρυσοῦ ἔδωσε τὰ ἀκόλουθα ἀποτελέσματα:

Χρυσὸς	Ἄργυρος	Ἀρσενικὸν	Ψευδάργυρος	Σίδηρος	Χαλκὸς
Au	Ag	As	Zn	Fe	Cu
%	%	%	%	%	%
81,48	16,40	0,19	0,008	0,42	1,5
(ἐκ διαφορᾶς)					

Κασσίτερος	Μόλυβδος	Νικέλιον	Κοβάλτιον	Ἀντιμόνιον
Sn	Pb	Ni	Co	Sb
%	%	%	%	%
—	—	—	—	—

Ἡ ηὐξημένη περιεκτικότης εἰς ἄργυρον δεικνύει, ὅτι τὸ στοιχεῖον τοῦτο προσετέθη σκοπίμως καὶ δὲν ἀποτελεῖ ἀκαθαρσίαν τοῦ μετάλλου, ὡς συμβαίνει μὲ τὰ ἄλλα προσδιορισθέντα στοιχεῖα, ἀρσενικόν, ψευδάργυρον καὶ σίδηρον. Ἐξ ἄλλου κατὰ τὴν ἀνάλυσιν δὲν ἀνιχνεύθησαν ἀκαθαρσίαι, ὡς τὸ νικέλιον, τὸ κοβάλτιον, τὸ ἀντιμόνιον, ὁ κασσίτερος καὶ ὁ μόλυβδος.

Ὁ ἀρχαῖος μεταλλοτεχνίτης πρέπει νὰ ἦτο βαθὺς γνώστης τῶν ἰδιοτήτων τῶν κραμάτων χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ προσέθετεν ἐντὸς τοῦ χρυσοῦ τὴν ἀναγκαίαν ἑκάστοτε ποσότητα ἀργύρου, προκειμένου νὰ ἐπιτύχῃ τὰς ἐπιθυμητὰς μηχανικὰς ἰδιότητας τοῦ παραγομένου κράματος. Οὕτω τὰ λεπτὰ φυλλίδια χρυσοῦ θὰ ἔπρεπε νὰ περιέχουν τόσον ἄργυρον, ὅσος ἦτο ἀναγκαῖος διὰ νὰ διαθέτουν ταῦτα τὴν ἀπαραίτητον ἀντοχὴν καὶ ἐλαστικότητα, παρὰ τὸ μικρόν των πάχος. Ὁ προσδιορισθεὶς χαλκὸς (1,5%) πιθανὸν νὰ ὀφείλεται εἰς τὴν χρησιμοποιηθεῖσαν πρώτην ὕλην, ὑπάρχει ὅμως καὶ μία μικρὰ πιθανότης νὰ προσετέθη ὑπὸ τοῦ τεχνίτου διὰ νὰ ἐνισχύσῃ ἀκόμη περισσότερον τὴν ἀντοχὴν τῶν ἐν λόγῳ φυλλιδίων.

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

Τὰ ἐκ τοῦ Κύκλου Β ἐξετασθέντα μυκηναϊκὰ μεταλλικὰ ἀντικείμενα περιλαμβάνουν: α) τέσσαρα ξίφη, τρεῖς παραξιφίδας, ἓν μαχαιρίδιον, μίαν λαβὴν μαχαίρας καὶ μίαν λαβὴν λέβητος, β) ἥλους (πριτσίνια) τῶν ἀναφερθέντων ὅπλων καὶ γ) φυλλίδια χρυσοῦ. Ἐξ αὐτῶν οἱ ἥλοι ἐξητάσθησαν ἰδιαιτέρως, διότι συνίστανται ἐκ μὴ κεκραμένου χαλκοῦ. Τὰ ὅπλα, πλὴν ἑνός, ἀποτελοῦν κράματα χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου. Εἷς ἧλος ἄνευ στοιχείων καὶ ἡ λόγχη 8589/Ν-308 συνίστανται ἐξ ἀρσενικούχου βρούνζου, ἤτοι κράματος χαλκοῦ καὶ ἀρσενικοῦ καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀποτελοῦν μίαν σπανίαν διὰ τὴν ἐποχὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν τὰ ἐν λόγῳ εὑρήματα περίπτωσιν.

Αἱ πραγματοποιηθεῖσαι ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω ἀντικειμένων χημικαὶ ἀναλύσεις ἐπεξετάθησαν καὶ εἰς τὸν προσδιορισμὸν στοιχείων, εὑρισκομένων εἰς ἴχνη, τῶν λεγομένων ἰχνοστοιχείων. Τελευταίως δίδεται μεγάλη προσοχὴ εἰς τὴν ὕπαρξιν τῶν ἐν λόγῳ ἰχνοστοιχείων, τὰ ὁποῖα συνοδεύουν τὰ μέταλλα καὶ τὰ κράματα αὐτῶν, διότι δυνατὸν νὰ ὁδηγήσουν εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς προελεύσεως τῶν μετάλλων ἢ τῶν πρώτων ὑλῶν αὐτῶν. Διὰ τῆς διαπιστώσεως ταύτης καθορίζονται ἐπίσης καὶ αἱ ὁδοί, τὰς ὁποίας ἠκολούθει τὸ ἐμπόριον τῶν μετάλλων κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς.

Ἐκ τῆς γενομένης ἐρεύνης διεπιστώθησαν τὰ ἀκόλουθα:

1. Τὰ ξίφη 8573/Α-252, 8688/Γ-262, ὁ ἧλος αὐτοῦ καὶ ἡ παραξιφὶς 8612/Λ-296 παρήχθησαν ἀναμφιβόλως ἐκ κυπριακοῦ χαλκοῦ ἢ ἐκ βρούνζου εἰσαχθέντος ἐκ Κύπρου, λόγῳ τῆς καθαρότητος τῶν κραμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων συνίστανται (ἰδὲ πίνακα 2) καὶ ἰδίως λόγῳ τῆς ἀπουσίας ἰχνοστοιχείων, ὡς τὸ ἀντιμόνιον, τὸ κοβάλτιον, ὁ μόλυβδος καὶ τὸ μαγγάνιον. Αἱ ὑπάρχουσαι ἐξ ἄλλου ξέναι ἀκαθαρσίαι (ψευδάργυρος, νικέλιον) εὑρίσκονται εἰς ἐλαχίστας ποσότητας.

2. Ἡ παραξιφὶς 8570/Α-253, τὰ ξίφη 8571/Α-250, 8572/Α-251, ἡ λόγχη 8574/Α-258 καὶ ἡ λαβὴ τῆς μαχαίρας 8617/Ι-292 περιέχουν ἀντιθέτως ξένας πρὸς τὸν χαλκὸν καὶ τὸν κασσίτερον ἀκαθαρσίας καὶ πολλάκις εἰς ὑψηλὰ ποσοστά. Ὡς ἐκ τούτου αἱ πρῶται ὕλαι αὐτῶν προῆλθον ἐκ τῶν περιοχῶν τῆς Ἀνατολῆς.

3. Τὸ μαχαιρίδιον 8575/Α-255 παραδόξως συνίσταται μόνον ἐκ χαλκοῦ καὶ ὄχι, ὡς ἀνεμένετο, ἐκ κράματος χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου, τὸ ὁποῖον ἀσφαλῶς θὰ ἦτο σκληρότερον τοῦ χαλκοῦ. Ἡ μικρὰ περιεκτικότης του εἰς κασσίτερον (0,30%) εἶναι ἀκαθαρσία, προερχομένη ἐκ τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ δὲν ὀφείλεται εἰς σκόπιμον προσθήκην. Λόγῳ τῆς μικρᾶς σκληρότητος τὴν ὁποίαν θὰ εἶχε τὸ ἐν λόγῳ μαχαιρίδιον, ἀπετέλει μᾶλλον ἀνάθημα ἢ διακοσμητικὸν στοιχεῖον ἐπισήμου στολῆς καὶ ὄχι πραγματικὸν ὅπλον.

4. Ἡ προέλευσις τῆς παραξιφίδος 8587/Ν-303 καὶ τῆς λαβῆς τοῦ λέβητος τοῦ τάφου **Ε** δὲν εἶναι σαφής. Δυνατὸν αἱ πρῶται ὕλαι αὐτῶν (ἐπὶ τῇ βάσει πάντοτε τῶν περιεχομένων ἰχνοστοιχείων) νὰ προῆλθον ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, πιθανὸν ὅμως νὰ παρή-

χθησαν καὶ διὰ τῆς ἀνατήξεως παλαιῶν χαλκῶν ἀχρήστων ἀντικειμένων διαφορετικῆς προελεύσεως, μὴ ἀποκλειομένης καὶ τῆς κυπριακῆς.

5. Ἡ λόγχη 8589/N-308 καὶ ὁ ἄνευ στοιχείων ἦλος συνίστανται ἐκ κραμάτων χαλκοῦ καὶ ἀρσενικοῦ καὶ ὄχι χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου. Ταῦτα προῆλθον εἴτε ἐξ ὡρισμένου μεταλλουργικοῦ κέντρου τῆς Ἀνατολῆς, τὸ ὁποῖον λόγῳ τοπικῶν συνθηκῶν συνέχιζε νὰ παράγῃ κράματα χαλκοῦ καὶ ἀρσενικοῦ, εἴτε — καὶ τὸ πλέον πιθανὸν — ἐξ ἀνατήξεως παλαιῶν ἀχρήστων ἀντικειμένων ἀρσενικούχου βρούνζου, προερχομένων ἴσως ἐκ τῶν Κυκλάδων. Ἡ περίπτωσις πάντως τῆς ἀνευρέσεως ἀρσενικούχου βρούνζου εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσα, διότι τὸν 17ον - 16ον αἰ. π.Χ. παρήγετο, ἐξ ὅσων εἶναι μέχρι τοῦδε γνωστόν, μόνον βροῦνζος ἐκ χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου.

6. Τὰ φυλλίδια τοῦ χρυσοῦ δὲν συνίστανται μόνον ἐκ τοῦ καθαροῦ τούτου στοιχείου, ἀλλ' ἀποτελοῦν κρᾶμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου μὲ ὀλίγας ξένας ἀκαθαρσίας, ὡς ἀρσενικόν, ψευδάργυρον καὶ σίδηρον. Δὲν περιέχουν νικέλιον, κοβάλτιον, ἀντιμόνιον, κασσίτερον καὶ μόλυβδον. Ἡ κάπως ηὐξημένη περιεκτικότης τοῦ κράματος εἰς χαλκὸν (1,5%) ἐπιτρέπει τὴν ὑπόθεσιν τῆς σκοπίμου προσθήκης τοῦ στοιχείου τούτου ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου μεταλλοτεχνίτου πρὸς αὔξησιν τῆς σκληρότητος καὶ ἀντοχῆς τῶν χρυσῶν φυλλιδίων.

Εἰς ὅλα τὰ χαλκᾶ ἀντικείμενα ἐγένετο κατὰ τὴν ἐρευνητικὴν ταύτην ἐργασίαν διὰ πρώτην φορὰν ὁ προσδιορισμὸς τοῦ μαγγανίου καὶ πιθανὸν τοῦτο νὰ βοηθήσῃ μελλοντικῶς ἄλλας ἐργασίας. Ἐπ' αὐτοῦ σημειώνεται, ὅτι ὁ κυπριακὸς χαλκὸς π.χ. ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἐξ Ἀνατολῆς προερχόμενον δὲν περιέχει μαγγάνιον.

SUMMARY

METALLURGICAL INVESTIGATION ON OBJECTS FROM GRAVE CIRCLE B OF MYCENAE

The metallic objects under consideration from Grave Circle B consist of a) 4 swords, 3 short swords, a dagger, a knife hilt and a handle of a crater, b) nails belonging to these weapons and c) very fine golden leaves.

The nails were examined separately, because they are made of copper, while the weapons (except in one case) and the handle of the crater consist of copper-tin alloys. A sword nail and spearhead 8589/N-308 constitute a very rare and interesting case of copper-arsenic alloy, known in metallurgy as arsenical bronzes.

Chemical analyses on the above metallic objects were extended to the determination of trace elements in an attempt to find out the origin of the metal used in their production and locate the metal trade routes followed at that remote time. These investigations led to the following conclusions:

1. Swords 8573/A-252, 8688/Γ-262, a nail belonging to the latter, and the short sword 8612/Λ-296 are made of copper or bronze imported from Cyprus. Table 1 shows that impurities such as antimony, cobalt, lead and manga-

nese are completely absent, while zinc and nickel are found in very small amounts.

2. Swords 8570/A-253, 8571/A-250, 8572/A-251, spearhead 8574/A-258 and the knife hilt 8617/I-292 contain on the contrary a lot of foreign impurities, which sometimes reach high levels (see table 2). It is, therefore, beyond any doubt that these alloys were imported from the metallurgical centers of Anatolia.

3. The small knife 8575/A-255 is made of copper and not of bronze, as it would be expected. Its small tin content (0,30%) should be considered as a normal impurity originating from the raw materials used and not intentionally added by the ancient metallurgist. Its hardness should be, therefore, too low to be used as a weapon; it may constitute rather an offering.

4. The alloys' origin of the small sword 8587/N-303 and of the handle of the crater cannot be easily defined. They might be either imported from eastern countries or produced locally by remelting scrap copper-tin alloys of different origins, even from Cyprus.

5. Spearhead 8589/N-308 and the nail of table 3 consist of copper-arsenic alloys. Production of arsenical bronzes might have continued in certain metallurgical centers of the east even at that period due to reasons dictated by local conditions, but remelting of old scrap arsenical bronzes should be considered as more probable. In the latter case the Cyclades probably contributed the original article which was melted again. The writer was surprised to find out copper-arsenic alloys, because, according to present knowledge, tin was the alloying element in making bronzes in the 17th-16th century B.C.; arsenical bronzes were replaced by copper-tin alloys during the end of the 3rd millenium.

6. The fine golden leaves consist of gold-silver alloy accompanied by few impurities such as arsenic, zinc and iron. Nickel, cobalt, antimony, tin and lead were not detected at all. The relatively high copper content (1,5%) might lead to the hypothesis that this element is not an impurity, but an addition intentionally added by the ancient melter to improve the mechanical properties of the alloy as far as its strength and hardness are concerned. Silver was added for the same purpose and this proves how skilful ancient metallurgists at that time were.

Manganese was amongst the trace elements found by the author; he noticed that this element was absent from cypriot copper, while it appeared in alloys of eastern origin (see tables 1, 2 and 3).

HUMAN SKELETONS FROM GRAVE CIRCLES AT MYCENAE

J. LAWRENCE ANGEL

With the aid of grants from the American Philosophical Society and from the National Institutes of Health (A - 224), I spent eleven weeks in Greece during the summer of 1954 to study 192 useable skeletons, and fragments of about 250 more. The competent assistance of Mr. Anastasios Pantazopoulos and Mr. Nikos Thiraios greatly speeded repair of skeletons and recording of data. I studied 94 Mycenaeans between July 23 and August 10 through the kindness of the excavators, Dr. George E. Mylonas, Dr. John Papadimitriou, and Dr. A. J. B. Wace. Of these, 16 men, five women, and two children come from the royal graves in the circle outside the city wall excavated and studied between the end of 1951 and summer of 1954 by Professors Mylonas and Papadimitriou. These I will briefly describe in the following report arranged in order of their discovery. They are numbered, however, in the order in which we happened to remove them from their boxes for study in the Archaeological Museum in Nauplion.

Tomb A: **62 Myc.** is a broad - shouldered, strong - limbed (femur robusticity index 13.1%), and big - bodied man of medium stature. Although pubic symphysis phase III suggests an age of 23 years the thoracic vertebrae have signs of Schmorl herniations of the intervertebral disks: heavy exercise? The massive «Mixed Alpine» skull is ovoid and intermediate in form, extremely large ,with wide forehead above a very wide-cheecked heart-shaped face with deep chin and wide nose. No remains of the second person in Tomb A survive. Plates 244, 249.

Tomb A1: **69 Myc.** is a woman of about 30 (pubic symphysis phase V), of good average stature (158.8 cm), strongly built (femur robusticity 12.5), and free from arthritis. The skull is missing.

Tomb B: **52 Myc.** is a large man of about 30 (pubic symphysis phase VI, early, and vault sutures almost entirely open). Though the skeleton is too broken for detailed measurement the vertebrae and joints show no arthritis. The long and very narrow, byrsoid, Iranian-Mediterranean skull has a narrow, beaky, and toothy face with long nose and rectangular facial outline and the tilted alveolar plane and deep cerebellar fossa frequent in Iranian skulls. Plate 245.

Tomb Γ, central body: **55 Myc.** is a notably tall and strong and also unexpectedly thick-boned man (femur robusticity 13.8) buried in the position of a horseback rider. Pubic symphysis phase VI suggests an age about 33. There is no pathology. The almost rhomboid, wide, and relatively low skull

vault combines with a massive face with hexagonal outline to give an intermediate, Dinaroid, impression. The neck muscle area is strongly marked and the jaws heavy, with the usual almost perfect teeth. Plate 244.

Tomb Γ, east body: **51 Myc.** is a tall, particularly strong-boned (femur robusticity 14.0), long-bodied (lumbar centra 151 mm), and large-footed man, aged about 28 (pubic symphysis phase V). The Nordic-Iranian skull is extremely large, long, and fairly high, with full cerebellar region, strong browridges, and a big rectangular face of longish intermediate proportions. The nose is big and high, chin deep, jowls strong, and teeth perfect. The outer table of the parietals shows slight traces of healed osteoporosis. Plate 244. But the unexpected thing about **51 Myc.** is an oval hole, 27 × 30 mm, cut with clean edges and a bevel so that the greater diameters are internal. Plate 249. This is placed in the left upper part of the frontal bone, reaching within 10 mm of the coronal suture to which it is joined by a (post-mortem?) break. Two laminae from the **outer** table of the vault exactly fit each other and match this hole, but are warped or curled slightly as if they had remained attached to the scalp at the time of operation or injury. There is no sign of the inner table fragments. It is impossible to be sure if two vertical fractures extending down from this hole are post-mortem breaks or injuries which produced unconsciousness and led to surgery. Certainly the hole with its split-off cover has all the appearance of a carefully cut trephination, done with a very keen-edged chisel or perhaps gouge: there is not the splintering which a sword or axe thrust wound would show and no slash from a weapon could produce the shape of this hole, though the cracks observed are plausibly fracture lines which the trephination was designed to relieve. **33 Ler.** from a Middle Helladic grave at Lerna, excavated by Dr. John L. Caskey, is a male of Mediterranean type who shows a much more crudely cut opening, 40 × 60 mm, and bevelled the other way, but likewise with two matching covering pieces in this case including the whole thickness of the frontal bone and an adhesive soil covering perhaps replacing a layer of blood. Apparently the prince from Mycenae got better surgical technique than the contemporary commoner. **91 Ka.** a female from Early Bronze Karatas, (Angel, 1966a) shows a small round even hole. The striking thing is the lack of any exact parallels. Moodie (1923, p. 409), Breasted (1930, p. 56), and others deny any early examples of trephining in Egypt, Elliot Smith (1912) mentions only skull perforations in royal Egyptians of Old Kingdom date, and the Neolithic trephining of Western and Central Europe shows a completely different technique, using a saw or stone knife. **51 Myc.** also shows a 23 mm long shallow «wound» depression on the right frontal, further suggesting that he might have been a warrior even if the sword had not been buried with him.

Tomb Γ, south body: **58 Myc.** is a tall and strongly-built woman, probably fairly slender (clavicle 129, iliac breadth 146?), and with the fifth lumbar ver-

tebra incorporated into the sacrum. This may have predisposed to low back troubles since the lumbar vertebrae show traces of arthritis. There are also traces of arthritic change at the metacarpal bases (hands) coupled with an age of only 36 indicated by medium suture closure and pubic symphysis phase VII. The right humerus shows a healed midshaft fracture. Femur robusticity index is 12.2. The long ellipsoid skull is of full male size with a neck muscle attachment area like that of **55 Myc.** in female version. Browridges likewise agree with the markedly female true pelvis (birth canal) in showing female sex. The forehead is wide enough in combination with deep chin to give the face an elongated heart-shaped outline rather than rectangular, the nose is wide, and the mouth long and rather tilted, producing a combination varying in a lateral direction (central face) from a Nordic-Iranian norm.

No bones of the fourth body in Tomb Γ, Plate 244, were available, but the published photograph (Mylonas, 1954) shows apparently that this intermediate body was a male probably comparable in size to **51 Myc.** The electrum mask from this grave, with its wide forehead, tapering face outline, and notably deep chin could fit **51 Myc.** (except for his wide jowls) if one assumes that it was done freehand and not as an actual cast.

Tomb Δ, east body: **61 Myc.** is a relatively thick-boned (femur robusticity 14.1) and short-statured man of not over 33 (pubic symphysis phase VI-) showing no excess of muscularity. Frontal region of skull, mandible, face, and other fragments show strong browridges, a big mouth region, and an impression nearer to Iranian than to Mixed Alpine. Plate 245.

Tomb Δ, west body: **60 Myc.** includes unmeasurable fragments of an adult of about 40 (sagittal suture closed internally, asterion open). Sex might be female, but is uncertain.

Tomb Π: **53 Myc.** is a man of about 33 (symphysis phase VI) and of average size and muscularity, represented by incomplete skeleton and skull. Left scapula height is 146, breadth 105, spine breadth 128, and acromion 49. As usual his skull is notably long, ovoid, with deep chin and an approximation to Nordic-Iranian rather than Mixed Alpine mode. Plate 245.

Tomb Z: **59 Myc.,** represented by a fairly complete skeleton, was in his prime perhaps the most powerful of the champions. He is very tall and broad-shouldered (clavicle 158, iliac breadth 145?), and thick-boned (femur robusticity 13.5), with large hands and feet. At the age of at least 49, probably older (pubic symphysis phase IX), he has exostoses at almost all tendon attachments, marked arthritic changes in cervical, lumbar, and lower thoracic vertebrae involving fusion of thoracic vertebrae 9 - 11 through ossification of the disk portions of the anterior longitudinal ligament, and slight arthritis of metacarpal bones. It is uncertain how far such arthritis might link with the large abscess-derived cyst at the site of the upper second molar tooth: this

has penetrated the maxillary sinus, which shows thickening of its bony walls in response to this inflammation of the mucoperiosteum. Since the left clavicle shows a pseudoarthrosis with the left coracoid process (the beak-like hook on the shoulder-blade just medial to the shoulder joint to which the clavicle is anchored by ligaments) possibly from over - use of the shoulder (supporting a heavy many-layered shield in battle?), it is possible that all the hypertrophic arthritic changes reflect simply hard usage. The strikingly large, long ovoid, and high skull, with its marked muscle attachments, almost concave sidewalls, and long rectangular horse-like face is Nordic-Iranian in the Corded Nordic sense (like skulls found with cord-marked pottery from South Russia to Scandinavia). Large mouth, deep chin, vertical face profile, and notably high and narrow nose fit this picture. Noticeable depressions in the skull vault 2 cm above the left eye and behind the left parietal boss are apparently results of heavy blows or wounds inflicted by a right-handed opponent. Plates 245, 249.

Tomb H: **54 Myc.** is a large man, tall and broad-shouldered, with the usual massive bones. He died young, not over 28 to judge by beginning closure of the sagittal suture. The long, very narrow, and pentagonoid skull vault with relatively low face is closer to the Basic White mode than any other. Plate 245.

Tomb Θ: **63 Myc.** is a curiously wide-shouldered (clavicle 154) woman of medium height (156.1 cm), with good muscularity, large feet; but humerus head (43) is in the typical female range. Left humerus length is 292, midshaft 21 × 18, acromion 46, calcaneus 80 × 43. A medium age plaque on the underside of the acromion process suggests an age of at least 35, and the lumbar vertebrae show medium arthritic lipping. No skull fragments survive.

Tomb I: **68 Myc.** is an apparently very long-bodied (lumbar centra heights 161?) man of medium stature, about 42 (symphysis phase VIII), with beginning arthritic changes of lumbar vertebral centra. The extremely large skull with extremely narrow pentagonoid shape like **54 Myc.** appears with a relatively small face to fit the linear version of Basic White mode common in Chalcolithic contexts from Anatolia and Israel to Sardinia. Plate 246.

Tomb K: **70 Myc.** is an adult of about 45 (or more) judging from closed coronal and sagittal sutures on the skull fragments, and apparently male (femur midshaft a-p and transverse 32 and 27 respectively).

Tomb Λ: **70a Myc.** consists in unrestorable fragments of a man (femur midshaft a-p and transverse 34 and 31) of good robusticity about 38 years old (symphysis phase VII).

Tomb Λ2: **133 Myc.** is a particularly short but stocky man (clavicles 148 left and 144 right, bi-iliac hip breadth 261), thick-boned (femur robusticity 13.8), muscular, with a rather sharp lumbo-sacral angle and the start of lumbar region arthritis at the age of 37 (symphysis phase VIII). Pubis is 72, ischium 87; pelvic brim a-p 97, transverse 114; pelvic outlet a-p 105, inter-

spinous breadth 73; pelvic brim slope 59°, sacral angle 39, upper sacral angle 23, lumbosacral angle 23. Sacrum is 96 high, 105 wide. Innominate height is 204. Right scapula height is 151, breadth 103?, spine breadth 137, and acromion a-p 49. The rather small, broad ovoid, and low skull vault is joined to a broad-jowled, medium-short, trapezoid face, with tilted chewing plane and peculiarly narrow nose in what forms an Eastern Alpine combination comparable to what occurs in Central Cyclades, in Cyprus and at Bronze Age Alishar and Karatas in Anatolia (also at Asine and Lerna). Plates 246, 249.

Tomb Λ2: this stocky and short-headed man shared his grave with **134 Myc.,** possibly his five year old son (left humerus length 144, midshaft 10 × 9, clavicle 75).

Tomb Λ1: **56 Myc.** is the very fragmentary skull and bones of an adult of about 25 (skull sutures open), apparently male (humerus midshaft 19 × 22, sciatic notch narrow), with no arthritis.

Tomb N: **66 Myc.** is a very tall man with the expected bone thickness (femur robusticity about 13.1), marked muscularity, and even bigger hands and feet than **59 Myc.** At age 45 (symphysis early phase IX) this man has marked arthritic changes of the vertebral column, hypertrophic exostoses on all tendon attachments, and starting ossification of rib cartilages. The high and ovoid skull vault of intermediate form and size is joined to a long hexagonal face with deep chin and narrow nose in a Dinaric-Mediterranean combination (not the short-headed typical Dinaric). Plate 246.

Tomb N, «packed» bones: **66a Myc.** is a man of about 28, probably about medium in size though no complete long bones are available for stature. The fragmentary ovoid skull vault is long, with sloping forehead and an approximation of Iranian-Mediterranean type. Plate 246.

Tomb Ξ1: **57 Myc.** is a child of about two years, with femur length of 155 mm.

Tomb Σ: **131 Myc.** is another massively built man, quite tall (femur robusticity 14.0) with slight arthritis of vertebrae but medium exostoses on shoulders and feet at age about 55. The right scapula height is 154?, breadth 111, spine breadth 138? and acromion 46. During cleaning and removal of the bones on August 7, 1954, I noticed several red-brown stones with green patches, facetted, with rounded edges, and in general a plano-convex shape. They lay between the lowest ribs and the pelvic brim on the right side, broke easily with slightly more friability than plaster, and are obviously gallstones. The pentagonoid but well-filled skull of large size and intermediate proportions has a wide enough forehead and short enough square face to fit the Mixed Alpine rather than the Basic White category. The relatively shallow but prominent mouth region contains good teeth: only three are diseased in spite of this man's age. Old age osteoporotic pitting appears around the lamda region. Plates 247, 249.

Tomb Y: **132 Myc.** is a relatively tall and apparently buxom woman

(femur robusticity 12.4, clavicle 143, bi-iliac hip breadth 270) of about 37 with roomy birth canal (true pelvis inlet 121? × 151 and outled 118? × 139, depths × breadths respectively with interspinous 123) and incipient lumbar arthritis. The pelvic brim slope is 60 degrees, sacral angle 60, upper sacrum 35. The sacral height is 110 breadth 134. Innominate height is 204; pubis 80?, ischium 79. The capacious and broad skull (cranial index 81 - 82?) has a long hexagonal face with thin nose, large mouth, and excellent teeth. This approximates a Dinaric-Mediterranean rather than Mixed Alpine norm. This skull was restored in spite of considerable warping of the vault from earth pressure; though quite complete the skeleton was rotten-woodlike in its fragility and was measurable, including the important pelvis, because of careful exposure and handling. Plates 247, 248, 249.

Six males from the 1876 excavations of Schliemann and the 1877 excavations of Stamatakis I studied in the National Museum in 1937 with the invaluable help of my wife. These L.H.I princes from the somewhat later grave Circle A immediately inside the much later city walls should be included here, leaving open the question of dynasty.

Circle A. Tomb IV: **22 Myc.** has a medium - size but rugged skull, fairly broad and sphenoid in top view, with apparently long hexagonal face, drooping orbits, and strong but not deep chin, thus approximating the Dinaric-Mediterranean tendency. Age about 35. Plate 247.

Tomb IV: **27 Myc.,** a man of about 25, has a large ovoid skull and a notably large lower jaw. There is a trace of occipital osteoporosis. Mixed Alpine. Plate 247.

Tomb V: **25 Myc.** is an extraordinarily tall and muscular man (femur robusticity 13.3) of about 39, with slight vertebral arthritis and a definite wedging of the third lumbar vertebra body anteriorly as if from a well-healed fracture early in life. The much broken skull is large and heavy, apparently byrsoid in form and long, with deep mouth region and apparently long face: plausibly Nordic-Iranian. Plate 247.

Tomb V: **26 Myc.** has a somewhat more fragmentary skull, again massive, with strong nuchal muscle area, many lambdoid Wormian bones, and a big face with very narrow and high nose above a deep mouth area and heavy jaw with flaring jowls: plausibly Dinaroid. Age about 35. Plate 247.

Tomb VI: **23 Myc.** is a man of about 45 with a notably large pentagonoid skull of intermediate proportions with a strikingly low and wide, square, almost trapezoid face. Despite some relative narrowness of forehead this fits Mixed Alpine more nearly than Basic White category. Plate 248.

Tomb VI: **24 Myc.** a man of about 27 of average stature and strength (femur robusticity 11.8), has a pentagonoid skull (cranial index 76.0) much like **23 Myc.** except for stronger neck muscle area and wider face: Basic White rather than Mixed Alpine. Plate 248.

HUMAN SKELETONS FROM GRAVE CIRCLES AT MYCENAE

J. LAWRENCE ANGEL

With the aid of grants from the American Philosophical Society and from the National Institutes of Health (A - 224), I spent eleven weeks in Greece during the summer of 1954 to study 192 useable skeletons, and fragments of about 250 more. The competent assistance of Mr. Anastasios Pantazopoulos and Mr. Nikos Thiraios greatly speeded repair of skeletons and recording of data. I studied 94 Mycenaeans between July 23 and August 10 through the kindness of the excavators, Dr. George E. Mylonas, Dr. John Papadimitriou, and Dr. A. J. B. Wace. Of these, 16 men, five women, and two children come from the royal graves in the circle outside the city wall excavated and studied between the end of 1951 and summer of 1954 by Professors Mylonas and Papadimitriou. These I will briefly describe in the following report arranged in order of their discovery. They are numbered, however, in the order in which we happened to remove them from their boxes for study in the Archaeological Museum in Nauplion.

Tomb A: **62 Myc.** is a broad - shouldered, strong - limbed (femur robusticity index 13.1%), and big - bodied man of medium stature. Although pubic symphysis phase III suggests an age of 23 years the thoracic vertebrae have signs of Schmorl herniations of the intervertebral disks: heavy exercise? The massive «Mixed Alpine» skull is ovoid and intermediate in form, extremely large ,with wide forehead above a very wide-cheecked heart-shaped face with deep chin and wide nose. No remains of the second person in Tomb A survive. Plates 244, 249.

Tomb A1: **69 Myc.** is a woman of about 30 (pubic symphysis phase V), of good average stature (158.8 cm), strongly built (femur robusticity 12.5), and free from arthritis. The skull is missing.

Tomb B: **52 Myc.** is a large man of about 30 (pubic symphysis phase VI, early, and vault sutures almost entirely open). Though the skeleton is too broken for detailed measurement the vertebrae and joints show no arthritis. The long and very narrow, byrsoid, Iranian-Mediterranean skull has a narrow, beaky, and toothy face with long nose and rectangular facial outline and the tilted alveolar plane and deep cerebellar fossa frequent in Iranian skulls. Plate 245.

Tomb Γ, central body: **55 Myc.** is a notably tall and strong and also unexpectedly thick-boned man (femur robusticity 13.8) buried in the position of a horseback rider. Pubic symphysis phase VI suggests an age about 33. There is no pathology. The almost rhomboid, wide, and relatively low skull

vault combines with a massive face with hexagonal outline to give an intermediate, Dinaroid, impression. The neck muscle area is strongly marked and the jaws heavy, with the usual almost perfect teeth. Plate 244.

Tomb Γ, east body: **51 Myc.** is a tall, particularly strong-boned (femur robusticity 14.0), long-bodied (lumbar centra 151 mm), and large-footed man, aged about 28 (pubic symphysis phase V). The Nordic-Iranian skull is extremely large, long, and fairly high, with full cerebellar region, strong browridges, and a big rectangular face of longish intermediate proportions. The nose is big and high, chin deep, jowls strong, and teeth perfect. The outer table of the parietals shows slight traces of healed osteoporosis. Plate 244. But the unexpected thing about **51 Myc.** is an oval hole, 27 × 30 mm, cut with clean edges and a bevel so that the greater diameters are internal. Plate 249. This is placed in the left upper part of the frontal bone, reaching within 10 mm of the coronal suture to which it is joined by a (post-mortem?) break. Two laminae from the **outer** table of the vault exactly fit each other and match this hole, but are warped or curled slightly as if they had remained attached to the scalp at the time of operation or injury. There is no sign of the inner table fragments. It is impossible to be sure if two vertical fractures extending down from this hole are post-mortem breaks or injuries which produced unconsciousness and led to surgery. Certainly the hole with its split-off cover has all the appearance of a carefully cut trephination, done with a very keen-edged chisel or perhaps gouge: there is not the splintering which a sword or axe thrust wound would show and no slash from a weapon could produce the shape of this hole, though the cracks observed are plausibly fracture lines which the trephination was designed to relieve. **33 Ler.** from a Middle Helladic grave at Lerna, excavated by Dr. John L. Caskey, is a male of Mediterranean type who shows a much more crudely cut opening, 40 × 60 mm, and bevelled the other way, but likewise with two matching covering pieces in this case including the whole thickness of the frontal bone and an adhesive soil covering perhaps replacing a layer of blood. Apparently the prince from Mycenae got better surgical technique than the contemporary commoner. **91 Ka.** a female from Early Bronze Karatas, (Angel, 1966a) shows a small round even hole. The striking thing is the lack of any exact parallels. Moodie (1923, p. 409), Breasted (1930, p. 56), and others deny any early examples of trephining in Egypt, Elliot Smith (1912) mentions only skull perforations in royal Egyptians of Old Kingdom date, and the Neolithic trephining of Western and Central Europe shows a completely different technique, using a saw or stone knife. **51 Myc.** also shows a 23 mm long shallow «wound» depression on the right frontal, further suggesting that he might have been a warrior even if the sword had not been buried with him.

Tomb Γ, south body: **58 Myc.** is a tall and strongly-built woman, probably fairly slender (clavicle 129, iliac breadth 146?), and with the fifth lumbar ver-

TABLE 1

INDIVIDUAL MEASUREMENTS OF SKELETONS AND SKULLS

Skull No.	62	69	52	55	51	58	61	53	59	54	68	133	66	66a	131	132	22	27	25	26	23	24
Tomb No.	A	A1	B main	Γ centre	Γ south	Γ	Δ east	Π	Z	H	I	Λ 2	N	N	Σ	Y	IV	IV	V	V	VI	VI
Sex, Age	M 23	F 30	M 30	M 33	M 28	F 36	M 33	M 33	M 49	M 28	M 42	M 37	M 45	M 28	M 55	F 37	M 35	M 25	M 39	M 35	M 45	M 27
Humerus :																						
Maximum length	317 R.		332 R.	342? R.	337 R.	(300) R.	308 R.		334 L.	334? L.	323? R.	290 L.	(330)		341? R.	308+			360 R.			
Midshaft maximum	25		24-	25	26	22	21	24	22+			22+	22+		23	18+			26			
Midshaft minimum	20 R.		19	20 R.	19 R.	15 R.	17 R.	19 R.	18			18–	20		20+ R.	16			20 R.			
Radius, maximum length	(245) R.	211	240 L.						248–	242 L.	237?	240+	(250) L.			208 R.			275? R.			
Ulna, maximum length	(263) R.	244–				129 R.	243 R.					252–	275 L.						285? R.			
Clavicle, maximum length	158 L.						++		158 L.	154 L.		146				143 R.			166 L.			
Femur :																						
Maximum length	437 R.	418–	(490) L.	473? L.	454–?	428 L.	415 L.		478 L.		443 R.	404–	466? L.		473 R.	424			500 L.			435 R.
Head, maximum diameter	52 R.	41	48 L.		50 L.	(40+)			51 L.			44–		45 R.		44+						44 R.
Subtrochanteric a - p	36	25		29	31	23	28–		30+		29	25			30	24–			31			25
Subtrochanteric transverse	29	32–		39 L.	40 L.	30 L.	32		37		32 R.	32+			34? R.	30–			35			30 R.
Midshaft a - p	29	27		33	30	27	30		32–			32+	33	29	34	26–			36			30
Midshaft transverse	27	25		32 L.	33 L.	25 L.	28–		32–	++		28–	30–	28 R.	32 R.	26–			30			26 R.
Tibia :																						
Maximum length	(390) R.	339	(381) L.	(390) L.	381?	345 R.		(400) L.	384		360–?	346 L.	401? L.		383+R.	350						
Nutrient foramen level a - p	39	32–				31			42			35	42–			28+			42			
Nutrient foramen level transv.	24 R.	22–				23 R.			28–			22+	26– L.			22			25 R.			
Fibula, maximum length			368 L.					356 R.			357 L.	332 R.			383 L.							
Lumbar vertebrae, anterior &	149	138	(150)	(145)	151	113(4)			(150)		161	128	(155)	(143)	(149)	134?						
posterior heights	146	131			144	107?					136	125										
Ilium, breadth	163 L.	155 R.	(++)			146			145 L.			(144)				156						
Talus, length,	60	49	55		56+	50			60–	56	55	51	64–	53	53	52			54			
height	35 L.	26+	30 R.		33	25			34	29?	32 R.	30–	36–	27 R.	29 L.	30–			30 R.			
Stature estimate	168.3	158.4	172.7	176.2	173.3	160.6	163.4	168.1	175.1	172.8	168.6	161.1	176.4	?	175.7	161.2			182.5			166.4
Type	E 2		D 4	F 3	D 1	D 1	D 4	D 1	D 2	A 3	A 1	C 5	F 2	D 3	E 1	F 2	F 1	E 2	D 1	F 2	E 1	A 5
Horizontal circumference	553		507?	537	558	525	(530)	548?	564	530?	563	508?	525?	(503)	539	524?					545	520?
Length	196		191	192	203	190	(196)	199	207	204	204?	175?	188	195?	193	179?	182?	193	(200)		195	196
Auricular height	110		105?	113	118–	115–	(120)	115?	125	123?	129	110	124?	(102)	119	120?	116?	118?	(118)		118?	118?
Basion - nasion length	—		(95)	102	123?	(107)			118			89?	(105)		(98)	(90)					98?	
Basion - prosthion length	—		—	—	118?	(100)			106			95	(102)		—	(85)					98?	
Parietal thickness	5.0		4.5	5?	6.5	4.5		5.0	6.0	4.3?	5.5	4.0	5.3	3.3	6.8						4	4.5
Breadth	149		132?	148	151	137	(145)	149?	148	138?	130	145	143?	140?	145	146?	143?	(145)	(145)		149	149
Minimum frontal breadth	108		99?	98	101	104	97	102?	98	97?	97	97?	97	(93)	104	98	97		100		91	93
Bizygomatic breadth	143?		117	140?	138	127?			130	(128)	132	122?	(137)		134?	134?			(143)		138?	145
Bigonial breadth	94		90	105	103	92?	99		95–		93?	107	(106)		(106)	96?		106			105?	
Bicondylar breadth	119?		115	(126)	118?		121		128		119	123?				129?		121			(133)	
Chin height	35		33	35	38	36	33	37?	36	30?	30?	32+	38		32	30?	30	34	High	42	29	
Face height	117		120	121?	125	117?		(123)	126	112	(116)	112?	131–?		114	115					(108)	(115)
Upper face height	64		70	72?	76	67?		72?	75	(60)	(75–)	64?	72		71–	70?				76	(65)	(72)
Nose height	47		55	(50)	56–	48?		(52)	54	(48)	(59–)	48?	52		54–	51				53?	48	
Nose breadth	28		25	(26)	27	27?			22		26?	21	23		26	20?				26?	24	
Interorbital breadth	26		23?	(24)	23?	++?			22		22?	(23)	23?		24?	20?	21	20	19?		20	17?
Upper nasalia breadth	13?		12	13	12		13?		12		13	(10)	15		17	16	11	12	11		8	12
Left orbit height	33?		35	34	37	32 R.	32		36	30 R.	(36)	29? R.	36		36 R.	35 R.	31?				(33)	35?
Left orbit breadth	43?		38	41? R.	43?	41? R.	40?		40		39–	41? R.	45?		41? R.	43 R.		39?			38	37?
External palate length	—		52?	(57)	60	50			56		53	52	60?		(53)	50?			56?	(60)	53	55?
External palate breadth	63?		66?	(65)	68	59			65		59	60?	69		(65)	66?			65?	(66)	67	69?
Minimum ramus breadth	32		32	33	36–	30	35	32	32	31	30	33+	—		34	30	31	33		33	31	
Face profile angle	80?		91?		84	92			88			79?	84?		82							
Alveolar profile angle	63?		69?		70				80				66?		60							
Alveolar plane angle	1		10?		8?	8?			8			7	0		3							
Mandibular angle	120		134	115	128	126?	125		116	133	116	127?	117		124?	127		136?	134?	117?	115?	
Cranial index	76.0		69.1?	77.1	74.4	72.1		74.9	71.5	67.6?	63.7?	82.9	76.1	71.8?	75.1	81.6?	78.6?	(75.1)	(72.5)		76.4	76.0
Auricular height index	64.0		64.8	66.5	66.7	70.1		66.1?	70.2	71.9?	77.2	68.8	74.7		70.4	73.6?	71.6?	(69.8)	(68.4)		68.6	68.4
Fronto - parietal index	72.5		75.0?	66.2	66.9	75.9		68.5?	66.2	70.3?	74.6	66.9	67.8		71.7	67.1?	67.8		(69.0)		61.1	62.4
Cranio - facial index	66.0?		88.6?	94.6?	91.4	92.7			87.8		101.5	84.1	(95.8)		92.4?	91.8?			(98.6)		92.6?	97.3?
Fronto - gonial index	87.0		90.9	107.1	102.0	88.6?	102.1		96.9		95.9	110.3	(109.3)		(101.9)	98.0?					115.4?	
Facial index	81.8?		102.6	81.8?	90.6	92.1?			96.9	(87.5)	(87.9)	91.8?	(95.6)		85.1	85.8?					(78.3)	(80)
Upper facial index	44.8?		59.8	51.4?	55.1	52.8?			57.7	(46.9)	(56.8)	52.5?	(52.6)		53.0	52.2?					(47.1)	(49.6)
Nasal index	59.6		45.4	(52.0)	48.2	56.2?			40.7		(44.1)	43.8?	44.2		48.2	39.2				41.1?	50.0	
Left orbital index	76.7		92.1	82.9 R.	86.1	77.1?	80.0		90.0		(92.3)	70.7?	80.0		87.8	81.4					(86.8)	94.6
External palatal index	—		126.9	—	113.3	118.0			116.1		111.3	115.4	115.0		—	132.0			116.1	(110)	126.4	125.4?

TABLE 2

Comparison of male skeletons from Royal Shaft Graves with Middle Bronze Age and Late Helladic III Greek populations and with modern United States averages.

	Shaft grave kings		Middle Bronze Age		Late Bronze Age (L.H.III)		U.S.A. Modern	
Dates	1650 – 1500		2000 – 1450		1450 – 1100 B.C.			
Humerus length	*329.5r*	6	308.9	18	311.0	9	336.2	1445
Radius length	240.4	5	232.2	23	236.1	15	251.7	1364
Ulna length	263.0	2	253.2	21	252.5	14	270.4	1382
Clavicle length	154.5*	4	146.0	20	143.0	16	154.1	50
Femur length, max.	*456.1*	7	432.7	26	435.6	25	472.5	1171
Tibia length	373.4*	5	357.5	22	354.2	19	385.6	1240
Fibula length	369.3	3	348.1	9	359.0	5	383.2	1125
Stature estimate (cm)	*171.5*	14	166.3	55	166.1	49	175.1	
Lumbar heights (anterior)	*147.2*	4	133.3	19	133.2	17	143.1	39
Breadth of ilium	154.0r	2	150.1	7	149.0	11	162.4	100
Talus length	*56.6r*	9	51.7	35	53.2	17	56.9	83
Calcaneus length	*90.0r*	5	79.1	24	79.6	20	84.3	83
Metatarsal II length	*80.8r*	5	74.8	22	76.7	6	77.2	84
Metacarpal II length	*73.0r*	4	68.0	27	66.9	9	70.7	80
Indices:								
Claviculo-humeral	48.6	4	47.4	20	47.1	14	46.2	50
Brachial (radio-humeral)	*75.0*	8	77.6	26	76.6	17	73.8	182
Crural (tibio-femoral)	82.9	4	82.1	22	81.9	18	82.0	66
Robusticity of femur	13.5*	10	13.1	32	13.1	31	12.5	100
Femur pilastric (midshaft)	108.1	13	106.7	59	103.4	53	104.1	100
Femur platymeric (upper)	*83.6*	10	76.4	51	76.9	54	83.5	100
Cnemic (tibia nutr. for. lev.)	65.2	6	66.0	50	66.8	43	71.1	66
Talus, height-length	55.8*	11	58.4	41	55.7	26	58.8	83
Calcaneus, breadth-length	*51.*6	6	55.5	27	54.9	27	56.6	83
Lumbar curve (post./ant.)	96.7	2	97.2	12	96.1	14	96.2	43
Pelvic brim (depth/breadth)	85.1	1	81.6	9	77.6	9	99.2	50
Angles:								
Femur, torsion upper shaft	13.5	4	12.4	25	14.5	30	8.7	106
Femur, neck-shaft bend	129.3	3	127.7	25	128.5	33	123.2	103
Tibia, retroversion knee	9.8	6	10.5	33	12.1	27	9.3	85
Talus, diversion head	25.2*	11	28.2	43	21.8	26	24.1	83
Percentage:								
Talus, flexion facets ankle	60.0	10	71.4	42	53.9	26	39.3	84

Note: significant deviations of kings from general population (Middle Bronze Age) are italicized and possibly significant deviations ($> 1 \times$ s.e.) starred, but the Shaft Grave sample is so small that all distinctions are statistically uncertain except where biologically logical (e.g. size increase). Stature estimates derive from the most recent formulae of prediction by Trotter and Gleser (1958) and sex and age estimates depend on many criteria summarised by Stewart (1954). Data for modern U.S.A. come from dissecting room samples (Angel, 1946a and bones measured in 1960 - 62 at the Jefferson Medical College), from radiographic measurements of the pelvis, and from American war dead (Trotter and Gleser, 1958). Long bone measurements are for the left side, except where indicated for the kings.

Discussion

The surprising thing about the males in this small sample of Middle Bronze Age Greek aristocracy is that in spite of their tallness their bones are not relatively slenderer than those of short and stocky peoples but are actually relatively as well as absolutely **thicker:** femoral robusticity averages 13.5 (9) in contrast to a value of about 13.0 for ancient Greek males in general and about 12.5 to 13 for Americans and other white populations. See Table 2. This massiveness and ruggedness shows up further in large hands and feet, generally pronounced markings for muscle attachments and large trunks indicated by a long lumbar segment of the vertebral column: 153.7 (3). Fourteen princes at 171.5 cm with a stature range from just over 160 to over 180 average over 5 cm taller than commoners at 166.3. It may be important that among this latter group drawn from Middle Bronze Age Attica, Asine, Argos, Lerna, and Mycenae Nordic-Iranians at 168.4 are perceptibly taller than people of pre-Greek or Early Helladic derived types (Basic White, Mediterranean, and Alpine) at 164.1 cm, with the rest intermediate. But though the princes may conceivably have less delicate Mediterranean and stocky Alpine tendencies and may conceivably carry fewer pre-Greek gene complexes than commoners (cf. Table 4) the samples are completely inadequate to substantiate this speculation which in turn is not a sufficient explanation for their excess size.

Dietary evidence at Lerna for the Middle Bronze Age includes bones of cattle (17.7%), sheep and goat (38.9%), pig (43.4%), and deer (about 7%) based on N.-G. Gejvall's counts on animal bones. Allowing for the differences in bulk of animals this means that they ate more beef than pork and more pork than mutton. M. Hopf's analyses of plant remains (1962) show barley, emmer wheat and einkorn, many varieties of fava beans, peas, olives, grapes, figs, plums and other fruit trees, and artichoke-like thistles for food. Plentiful acorns may have been for pigs primarily; but leaching will remove poisonous acid from acorns so that men can eat them. Because of their breadwheat (from the Ukraine) and eggs the Classical and Hellenistic Greeks did have a better diet than this and they are 5 cm taller than Bronze Age and Early Iron Age Greeks and have much less dental disease. I have some evidence also of a decrease in **falciparum** malaria by Classical times: porotic hyperostosis from anemia, probably thalassemia or sicklemia, decreases from an Early Neolithic high of over 60% at Nea Nikomedeia to a Classical low of 1% before the historic period increase to over 40% in Turkish times parallel to the documented increase in malaria (Angel, 1966).

I assume that the general diet at Mycenae was like that at Lerna, noting that I have picked up threshing-boat flints at Mycenae and that the tablets found by Wace (Taylour, 1964 pp. 124 - 126) mention a wide variety of plant

foods. I infer that, like the Classical Greeks, the Mycenaean aristocrats had a richer diet than the common people and that in particular they ate the amount of beef and other meat and wine described in Homer as optimal for heroes. The only evidence for this, except in their body size, are the gallstones of **131 Myc.** Malaria probably had a lower incidence at Mycenae than at Lerna or Argos, since only 8% of skulls from the royal grave circles show porotic hyperostosis and the skull wall (including marrow) is thinner. Lines of arrested growth in the enamel of teeth are common at Lerna and other Middle Bronze sites but are absent among these aristocrats. This, too, indicates childhood growth promoted by good diet and relatively free from periods of partial starvation or illness.

Extra good health appears equally striking in the teeth. The average Greek had 6.5 diseased teeth in the Middle Bronze age and 6.6 in Mycenaean times. The aristocrats have only 1.3 diseased teeth; of which .8 are carious, .5 lost, and .2 abscessed but not yet lost though usually carious. This immunity to dental disease may have a genetic component but it is more likely part of the picture of striking good health.

Also important is the factor of social selection. At this period leaders had to be capable and vital people and in most groups physically impressive people tend to be accepted as rulers or as mates for rulers already in power. This is not necessarily a matter of size, and it is noteworthy that both **61** (Δ) and **133** (Λ2) are quite short even by standards of the common people, and only **55** (Γ center), **59** (A), **66** (N), **131** (Σ), and **25** (V) are big enough to cause comment in a crowd. In any case, these Mycenaean aristocrats were not mere fattened figureheads. The wounds on the left side of the head of **51** (Γ, south) and of **59** (Z), the healed spinal column fractures of **25** (IV), probably of **59** (Z), and possibly of **62** (A), and the special left shoulder arthritis of **59** (Z) together with the signs of extra muscular strength show that these men were indeed involved in fighting and capable of being champions. The pilastric index at 109 and cnemic index of 65 show that the kings equal or surpass the posterior crest development of thigh and shin usual in palaeolithic times and continued in Greece down to Classical times presumably from extra thigh and calf muscle development in rugged terrain. The platymeric index at 84 is too high, however, like ours rather than the prehistoric ones (from 72 to 79) flattened from thigh balance stress and «economy» of bone; the kings simply show extra thickness of the upper femur from back to front as well as from side to side.

With length at 194 mm, breadth at 144, auricular height at 117 and skull circumference at 539, the skull vaults approach Upper Palaeolithic male size, indicating a brain mass unusually large for any population in a Mediterranean rather than cold climate. Such extra brain size does not necessarily mean any greater capacity for intelligence but correlates with the greater size of body

and viscera in these aristocrats. The face is less enlarged but both vault and face are longer than in commoners. This is the expected result of extra size which through normal growth balance in accord with principles of heterogony should affect linear dimensions and distal parts more than others — hence the longer vaults, longer noses, bigger and more projecting mouths, bigger hands and feet of the aristocrats. It is true that they have relatively lower heads, and relatively bigger trunks than expected from straight heterogonic enlargement. But with present samples, I cannot take the position that the aristocrats were very different from their subjects except in better growth, bigger size, and greater strength. Were they a separate group of intruders or not?

In contrast with the 3rd millennium B. C. pre-Greeks, short (162 cm), with rather small heads, just mesocrane, and fairly linear faces and noses, the Middle Bronze commoners are taller, with larger heads (longer and higher especially) and wider and shorter faces, wider noses and lower orbits. The pre-Greeks were mainly Mediterranean, Basic White and Alpine (both «Eastern» and «European» Alpine), a definite maritime shift from the taller, long-faced, wide-nosed Early Neolithic blend of Dinaric-Mediterranean with Upper Palaeolithic (Basic White plus rugged European Alpine) as listed in Table 4. The intruders during and after E.H. III seem to have been, on the one hand, Iranian plus Eastern Alpine like the Trojan plus Cappadocian plus Pamphylian areas of Anatolia (Angel, 1951), and, on the other hand, Corded Nordic plus Mixed Alpine like the westernmost steppe populations of the N.E. Balkans (Nécrasov, 1965), and somewhat like later Illyrians (Angel, 1951) as seen in Table 3. At Lerna during the Middle Bronze Age there is probable archaeological plus skeletal evidence for Minoan intruders of linear Basic White plus

TABLE 4

Percentage frequencies of morphological types in prehistoric Greece. Both sexes

Period or *group*	A Basic White	B Mediter-ranean	D Nordic-Iranian	F Dinaric-Mediter-ranean	E Mixed Alpine	C Alpine	Total N	Change from previous period
Mycenaean (L.H. III) 1,450	33.1	18.6	14.5	8.2	9.3	16.3	172	7.3
Shaft Grave royalty 1,630-1,500	14.3	0	38.1	23.8	19.0	4.8	21	to L.H. III 16.3 from M. Br. 9.6
Middle Bronze Age 2,000	20.7	9.0	28.9	10.8	12.6	18.0	111	10.4
Early Bronze Age 2,900	30.4	26.1	10.9	4.3	8.7	19.6	46	9.3
Later Neolithic 5,000	39.3	17.8	3.6	17.9	14.3	7.1	28	7.1
Early Neolithic 6,000 B.C.	35.7	14.3	7.1	35.7	0	7.2	14	

Note: types are entirely arbitrary creations from sorting of individuals. Genetically determined traits will recombine and re-form in each new generation largely at random so that types cannot express these new individualities adequately, only schematically. At best they give a preliminary overview of change.

Eastern Alpine type, for Western Balkan intruders with a Dinaroid and Mixed Alpine blend, and for south Cycladic intruders with an Iranian-Mediterranean and Eastern Alpine blend. The total result, obviously, is a fascinating and extraordinarily heterogeneous mixture, which must have been stimulating and surprising to live with, like our own mixtures in America today. More or less the same mixture, unblended, appears at Asine, Argos, and Eleusis as strikingly as at Lerna and the scattering of Middle Bronze Age and transitional period skulls (M.H. - L.H.I (-II)) from Skopelos, Eutresis, Athens, Thorikos, and Mycenae itself all fit this heterogeneity.

At Lerna the more fecund women are more linear and perhaps taller than the less fecund, and the more fertile clans (in the family grave-groups) seem to favor especially Basic White and also Eastern Alpine and Dinaric-Mediterranean tendencies; with Mediterraneans and Mixed Alpines in the least fertile clans. This does not give a precise prediction of the Basic White plus Alpine blend dominance formed in full Mycenaean times (L.H. III) as seen in Tables 2 and 3 partly because selection for tolerance for malaria (probably falciperum) had operated probably from Early Neolithic times and still continued somewhat at marshy Lerna (Angel, 1956). But this prediction from the Lerna skeletons does show how fertility differentials plus selection by disease and by social or personal preferences could develop out of the amazing Middle Bronze Age mixture almost any sort of new combination.

The aristocrats share this diversity of the general Middle Bronze population, with variability 20% above normal. But they are less Mediterranean and more intermediate Dinaroid-Mixed Alpine than the common people, with strong Nordic-Iranian influence. I cannot tell whether or not they showed the usual fertility differential, apparent at Lerna, in which about one quarter of the women produce at least half of the next generation. There are too few female skeletons to judge, although the preserved pelves of **58** and **133** (graves Γ and Y) are certainly adequate for considerable fecundity; I can't use the scarcity of child skeletons as evidence for good fertility because of the special purpose of the cemetery. In many groups the excess fertility of a few key males also tends to direct the genetic makeup of each next generation. This might apply particularly to rulers, especially if the polygyny or concubinage suggested in Homer and in later Greek mythology applied at this Middle Bronze transitional period. I suspect that it did. In any case there are enough recurrent family traits in the skeletons to suggest family lines dating back for several generations, though probably not all the way to the early intruders bringing in a proto-Hellenic language or languages between 400 and 600 years earlier. For example **58** in grave Γ could well be a close relative of her tomb-mates **51** (in vault similarities) and **55** (in heart-shaped, face), plus showing facial resemblances to **62** in grave A, **52** and **66a** and **61** resemble each other in vault form and

51 resembles **59** in profile and **55** and **66** in face detail. **131** resembles **24** a little more closely than **62. 62** closely matches **23, 53** resembles **59, 54** is similar to **68, 66** is very much like **55** and in jaw like **26** and perhaps **133,** and **132** in face is like **131** and perhaps **133. 133** is almost unique in vault form since he is smaller than **66,** otherwise vaguely similar. **22** slightly resembles both **51** and **52, 27** perhaps approaches **131**, and **25** approaches **59**. Of the earlier skeletons, therefore, **131, 23** and **24, 53** and **59,** and probably also **54** could have had key procreative and genetic importance.

E. Fischer's analysis (Karo, 1930 - 33) of the five gold masks from graves IV and V fit this evidence for family lines altogether too neatly. The heavy and concurrent brows, drooping orbits, thin beaky nose and full-lipped but narrow mouth of two masks from IV, apparently an Iranian-Mediterranean (D 3) combination, match the electrum mask from grave Γ almost exactly, except for the latter's apparently much deeper chin. This more probably shows a single artistic style for these three rather than family resemblances between **51** and **22 Myc. 27** from grave IV could perhaps have had the full forehead and face of the fat and round-faced mask with moustache (Mixed Alpine ?). Likewise the faces of **25** and **26 Myc.** from grave V (apparently Nordic and Dinaroid) may very well have fitted the rather long-faced bearded mask and the very wide-faced, strong-chinned and clean-shaven one, but are too fragmentary for the test. This comparison does not help much with the questions of origin and differentness of the rulers. Clearly it is simpler to see the origins of these ruling families in the general Middle Bronze Age population than in separate intrusions. We do not need to look to the Danube (for **51, 58**), to South Russia or eastern steppe country (for **59**), to North Iran (for **52**), to the Western Balkans (for **55, 66, 131, 27**), to Syria or Crete (for **68** and **54**), to Cyprus or Lycia (**133**), or even to Egypt (for **66a**) for mysterious foreign princes. In fact the occurrence among the aristocrats of some small men like **133, 61** and **24** plus the occurrence in the general population of tall, massive, and horse-faced individuals such as **14 As.** at Asine or **51 Ler.** at Lerna suggests that sometimes an adult ruler might be chosen directly from (and perhaps by ?) his followers even during the Shaft Grave period. I would imagine that ordinarily the rulers preferred to maintain their own family succession or to choose young children to be raised, parhaps competitively, with the special diet and stimulus and training for ruling; the data on growth and health suggest this, at least. Thus if origins of these rulers are from the general population their differentiation must be from social selection and special microevolutionary forces within partly isolated families, numerous enough to preserve for a number of generations their original heterogeneity. Very likely marriages between ruling families from Laconia, Messenia, Attica, Thessaly, and islands like Skopelos or Keos would be enough to keep these Mycenaeans heterogeneous.

There remains a further puzzle with three aspects: the reigns and political arrangements of these dynasties as connected (1) with the professional and social implications of the trephination of **51 Myc.** (2) with the unexpectedly short life span of the males, and (3) with the numbers found in the two grave circles.

The trephination seems to have had the aim of curing the concussion and probably extradural haemorrhage after a depressed skull fracture (Plate 248) made by a blow from a blunt-edged axe or club, and it shows not only incredibly good cutting tools but also much greater daring and skill than surgeons showed in the Near East. I doubt that priests did it just after death, as sometimes in Egypt, because of its coincidence with a specific spot of fracture. Thus there is a further possible interest, in the specific reason for the blow causing the fracture.

Why did these male aristocrats die at 36, the same average age as the males in the general population? The aristocrats really seem considerably healthier. They should have lived longer, perhaps up to the extra decade gained by Classical times. Were some of them too gluttonous? Can military forays or hunting accidents account for this? It seems unlikely. Is Robert Graves right in his speculation, based on interpretations of later mythology and partly on archaeological evidence of Minoan-Mycenaean religious beliefs (cf. Taylour, 1964, pp. 60-73) that in a goddess-worshipping society the pre-Hellenic kings or king-priests were killed after a limited reign and that this religious custom in some form persisted? Is it possible that after a certain cycle of years each king had to meet a ceremonial challenger in single combat, using clubs or double axes? This would explain the head wounds of **51 Myc.** and **59 Myc.,** the generally young age at death of the Shaft Grave males, and their considerable variation in age; some might overcome more challengers than others. But how did **59 Myc.** hold out so long up to his fifties with his severely arthritic and stiff back? And it can hardly apply to semi-historic long-reigning kings like Nestor, or even Atreus, Achaeans belonging to the full Mycenaean period.

I shall try to test this rather wild possibility by estimates of numbers and reigns.

Grave Circles A and B contain about 30 graves of varying size (Karo, 1927, 1930 - 33; Mylonas and Papadimitriou 1952, 1955; Mylonas, 1954: Papadimitriou, 1954). The earlier graves (Z, H, Θ, Σ, I, O, VI, II) date back well into the 17th century B.C. and the latest date close to 1500 B.C., giving a time span of 100 up to at most 150 years for the Shaft Grave dynasties at Mycenae. Grave P dates after 1460 B.C., after tholos tombs had been introduced, but it was empty and hence must be left out. Seven graves are those of women (A1, E, Θ, M, O, Y, and I in Circle A). Six are mixed family graves (Γ, Δ, Z, Λ2, III, IV) with adults of both sexes or adults (only females in III, only a male

in Λ2) plus children. One is a baby girl grave (Ξ) with three young children including the one just outside it. But most graves (13) are those of males only (A, B, Z, H, I, K, Λ, Λ1, N, Π, Σ, V, VI). Four are apparently empty because of robbers (K1, P, T, Φ). Robbers and later diggers also disturbed the contents of Λ, Θ, and perhaps others. Under these circumstances it is chancey to guess at the true number of kings who reigned. But I shall try.

I shall assume that only males ruled, as seems to have been true in full Mycenaean times according to the title wanax (or ἄναξ). There were apparently 31 male bodies in the 18 graves which included adult males (now represented by 22 skeletons or parts); graves Γ, IV, and V held 3 each, graves A, Δ, I, Λ, N, and VI held 2 males each, and B, Z, H, K, Λ1 ? Λ2, Σ, Π, and II each held 1 male. Out of 16 female bodies from 11 graves only 5 skeletons or parts remain; only I and III held 3 females, O and IV held 2 each, and A1, Γ, Δ, E, Θ, M, and Y each held one female. Out of 6 or 7 children from 4 graves (Λ2, Ξ, Ξ1, III) we have 2 skeletons. This makes a total of 29 skeletons for 54 people, with clearly better survival of male bones: 22 skeletons for 31 identifiable in the tomb dirt. The empty graves K1, T, and Φ (omitting huge P because of its late date) might have added up to 3 more males. So that there would be about 30 - 35 males ruling during the 120 - 140 years of M.H. III - L.H. I spanned by these two dynasties. This does indeed suggest a short average reign of 4 years, consistent with a theory of ritual replacement if not actual ceremonial killing and a young age at death.

This average reign seems impractically short. Graves Λ2, Π, and Σ were without swords or gold; perhaps **133, 131**, and an unknown were not rulers.

More important is the probability that these early Mycenaeans already used the titles of Lawagetas (Λαυαγήτας) and Basileus (Βασιλεὺς) to mean leader of the people in war and judge (?) since these titles occur in the Mycenaean palace archives of 1440 - 1200 B.C. as subsidiary to the king or priest-king, Wanax (Taylour, 1964, quoting Ventris and Chadwick, Bennett, Blegen, Wace). We must, therefore, consider not just the Wanax but also the Lawagetas and perhaps the Basileus too. The two grave circles might suggest a duality, but they are not in balance chronologically or numerically: A has 9 males and 8 females and B has 22 males and 8 females. The two circles might more logically mean some sort of alternation of dynasties, like a moiety system. In any case average reigns of either 8 or 12 years are not at all inconsistent with death at 36. A still longer reign average would result if rulers of nearby towns, such as Argos and Tiryns, were included at Mycenae. This seems to me quite unlikely in view of the «royal» shaft graves at Lerna and the family resemblances. But proof is lacking for a 2 or 4, or 8-year cycle of challenge and deposition of the Wanax and Lawagetas. Short reigns go logically with young age at death. But these plus some head wounds, one fatal apparently, are not enough evi-

TABLE 2

Comparison of male skeletons from Royal Shaft Graves with Middle Bronze Age and Late Helladic III Greek populations and with modern United States averages.

	Shaft grave kings		Middle Bronze Age		Late Bronze Age (L.H.III)		U.S.A. Modern	
Dates	1650 – 1500		2000 – 1450		1450 – 1100 B.C.			
Humerus length	*329.5r*	6	308.9	18	311.0	9	336.2	1445
Radius length	240.4	5	232.2	23	236.1	15	251.7	1364
Ulna length	263.0	2	253.2	21	252.5	14	270.4	1382
Clavicle length	154.5*	4	146.0	20	143.0	16	154.1	50
Femur length, max.	*456.1*	7	432.7	26	435.6	25	472.5	1171
Tibia length	373.4*	5	357.5	22	354.2	19	385.6	1240
Fibula length	369.3	3	348.1	9	359.0	5	383.2	1125
Stature estimate (cm)	*171.5*	14	166.3	55	166.1	49	175.1	
Lumbar heights (anterior)	*147.2*	4	133.3	19	133.2	17	143.1	39
Breadth of ilium	154.0r	2	150.1	7	149.0	11	162.4	100
Talus length	*56.6r*	9	51.7	35	53.2	17	56.9	83
Calcaneus length	*90.0r*	5	79.1	24	79.6	20	84.3	83
Metatarsal II length	*80.8r*	5	74.8	22	76.7	6	77.2	84
Metacarpal II length	*73.0r*	4	68.0	27	66.9	9	70.7	80
Indices:								
Claviculo-humeral	48.6	4	47.4	20	47.1	14	46.2	50
Brachial (radio-humeral)	*75.0*	8	77.6	26	76.6	17	73.8	182
Crural (tibio-femoral)	82.9	4	82.1	22	81.9	18	82.0	66
Robusticity of femur	13.5*	10	13.1	32	13.1	31	12.5	100
Femur pilastric (midshaft)	108.1	13	106.7	59	103.4	53	104.1	100
Femur platymeric (upper)	*83.6*	10	76.4	51	76.9	54	83.5	100
Cnemic (tibia nutr. for. lev.)	65.2	6	66.0	50	66.8	43	71.1	66
Talus, height-length	55.8*	11	58.4	41	55.7	26	58.8	83
Calcaneus, breadth-length	*51.*6	6	55.5	27	54.9	27	56.6	83
Lumbar curve (post./ant.)	96.7	2	97.2	12	96.1	14	96.2	43
Pelvic brim (depth/breadth)	85.1	1	81.6	9	77.6	9	99.2	50
Angles:								
Femur, torsion upper shaft	13.5	4	12.4	25	14.5	30	8.7	106
Femur, neck-shaft bend	129.3	3	127.7	25	128.5	33	123.2	103
Tibia, retroversion knee	9.8	6	10.5	33	12.1	27	9.3	85
Talus, diversion head	25.2*	11	28.2	43	21.8	26	24.1	83
Percentage:								
Talus, flexion facets ankle	60.0	10	71.4	42	53.9	26	39.3	84

Note: significant deviations of kings from general population (Middle Bronze Age) are italicized and possibly significant deviations ($> 1 \times$ s.e.) starred, but the Shaft Grave sample is so small that all distinctions are statistically uncertain except where biologically logical (e.g. size increase). Stature estimates derive from the most recent formulae of prediction by Trotter and Gleser (1958) and sex and age estimates depend on many criteria summarised by Stewart (1954). Data for modern U.S.A. come from dissecting room samples (Angel, 1946a and bones measured in 1960 - 62 at the Jefferson Medical College), from radiographic measurements of the pelvis, and from American war dead (Trotter and Gleser, 1958). Long bone measurements are for the left side, except where indicated for the kings.

Discussion

The surprising thing about the males in this small sample of Middle Bronze Age Greek aristocracy is that in spite of their tallness their bones are not relatively slenderer than those of short and stocky peoples but are actually relatively as well as absolutely **thicker:** femoral robusticity averages 13.5 (9) in contrast to a value of about 13.0 for ancient Greek males in general and about 12.5 to 13 for Americans and other white populations. See Table 2. This massiveness and ruggedness shows up further in large hands and feet, generally pronounced markings for muscle attachments and large trunks indicated by a long lumbar segment of the vertebral column: 153.7 (3). Fourteen princes at 171.5 cm with a stature range from just over 160 to over 180 average over 5 cm taller than commoners at 166.3. It may be important that among this latter group drawn from Middle Bronze Age Attica, Asine, Argos, Lerna, and Mycenae Nordic-Iranians at 168.4 are perceptibly taller than people of pre-Greek or Early Helladic derived types (Basic White, Mediterranean, and Alpine) at 164.1 cm, with the rest intermediate. But though the princes may conceivably have less delicate Mediterranean and stocky Alpine tendencies and may conceivably carry fewer pre-Greek gene complexes than commoners (cf. Table 4) the samples are completely inadequate to substantiate this speculation which in turn is not a sufficient explanation for their excess size.

Dietary evidence at Lerna for the Middle Bronze Age includes bones of cattle (17.7%), sheep and goat (38.9%), pig (43.4%), and deer (about 7%) based on N.-G. Gejvall's counts on animal bones. Allowing for the differences in bulk of animals this means that they ate more beef than pork and more pork than mutton. M. Hopf's analyses of plant remains (1962) show barley, emmer wheat and einkorn, many varieties of fava beans, peas, olives, grapes, figs, plums and other fruit trees, and artichoke-like thistles for food. Plentiful acorns may have been for pigs primarily; but leaching will remove poisonous acid from acorns so that men can eat them. Because of their breadwheat (from the Ukraine) and eggs the Classical and Hellenistic Greeks did have a better diet than this and they are 5 cm taller than Bronze Age and Early Iron Age Greeks and have much less dental disease. I have some evidence also of a decrease in **falciparum** malaria by Classical times: porotic hyperostosis from anemia, probably thalassemia or sicklemia, decreases from an Early Neolithic high of over 60% at Nea Nikomedeia to a Classical low of 1% before the historic period increase to over 40% in Turkish times parallel to the documented increase in malaria (Angel, 1966).

I assume that the general diet at Mycenae was like that at Lerna, noting that I have picked up threshing-boat flints at Mycenae and that the tablets found by Wace (Taylour, 1964 pp. 124 - 126) mention a wide variety of plant

TABLE 3

Average skull measurements and indices of Shaft Grave sample compared with male samples from Greece. (Angel, 1969). Northwest Balkans (Angel, 1968). Northeast Balkans (Nécrasov, 1965), and North Iran (Krogman, 1940), Minoan Crete (Duckworth, 1913, von Luschan, 1913), Amuq (Krogman, 1949), Lower Egypt (Wo 1930), South and East Cyprus undeformed (Angel, 1971, Fürst, 1933, Hjortsjö, 1947), and Lycia (Angel, 197

	Shaft Grave Kings 1650 - 1500		Middle Bronze Age 2000 - 1450		Late Bronze Age (L.H.III) 1450 - 1100		Magdalenska Goca Carniola 600 - 300		Ochre graves Bessarabia 2000-1600		Hissar III North Iran 2400-1800B.C.		Palaikastro Minoan Crete 2000-1500		Chatal,Judeideh Amuq N. Syria 3500-700		Sedment Lower Egypt 2100-2000		Bamboula,Melia, Enkomi S.&E.Cyprus 1500-1150		Karatas,Lyc S.W.Anatoli 2700-2300	
Horizontal circumference	*538.2*	13	520.0	58	522.0	93	528.6	15	Large		515.2	104	515.9	21	523.8	10	511.7	40	510.2	48	512.8	44
Vault length	*194.6*	16	186.4	65	186.6	104	188.5	17	192.9	19	188.2	105	186.4	64	190.4	11	181.9	40	175.8	52	182.6	52
Auricular - vertex height	117.4	15	118.6	61	115.7	96	118.4	18	113.7	18	116.2	99	118.9	25	114.4	10	116.3	39	117.3	45	118.7	52
Base length (basion - nasion)	108.0	4	101.2	24	99.5	60	103.7	9			102.3	93	100.0	23	—		100.8	37	98.6	45	102.4	35
Parietal thickness, left	5.1	14	5.5	63	5.6	108	5.2	16					—		—		—		5.2	15	5.4	93
Vault breadth	143.9*	15	140.6	65	141.2	106	146.6	18	141.7	19	134.1	105	136.8	50	138.5	11	138.3	40	142.8	53	139.4	49
Minimum frontal breadth	98.5	16	97.4	63	96.6	96	98.5	15	101.0	19	95.5	105	95.7	10	96.0	10	92.6	40	96.8	51	96.8	61
Bizygomatic breadth (face)	133.9*	10	130.1	50	129.6	60	135.3	11	134.7	18	127.2	92	126.0	5	129.7	3	127.2	29	128.9	31	130.5	33
Bigonial breadth (jowls)	99.7	10	97.3	43	99.2	30	101.5	12	—		97.1	80	—		102.1	9	92.0	32	97.8	10	101.8	36
Bicondylar breadth jaw	120.1	7	119.9	26	122.4	22	123.2	10	—		115.6	65	—		121.1	6	114.3	26	118.4	7	121.0	23
Chin height	33.5	15	33.1	60	33.6	57	32.9	13	—		35.5	81	30	1	33.7	9	33.7	33	31.9	15	34.6	69
Upper face height	71.2*	10	68.1	49	67.8	46	71.9	11	71.4	17	69.7	103	65.0	13	65.9	5	71.5	38	67.9	39	69.4	38
Nose height	52.4*	8	49.5	51	49.1	45	53.2	11	53.1	17	50.5	102	48.9	13	51.7	3	51.4	38	50.0	41	49.8	34
Nose breadth	24.8	10	24.7	51	24.1	48	25.3	11	25.2	17	25.4	97	24.2	10	25.3	3	24.5	39	24.3	41	24.6	31
Minimum ramus breadth, jaw	32.5*	15	31.5	58	30.4	45	30.2	15	—		33.4	81	—		32.6	9	33.3	35	32.6	12	31.6	66
Face profile angle	84.0*	7	86.3	48	85.8	37	87.1	10	—		86.3	100	83.2?	11	—		84.4	37	84.7	24	86.8	30
Alveolar plane angle	5.3	7	5.5	63	7.6	40			—				—		—		—		—		7.2	23
Cranial index (br./length)	74.2	14	75.7	64	76.2	100	77.9	16	73.4	19	71.3	105	73.4	50	72.8	11	76.1	40	81.3	52	76.8	47
Auricular ht. (2xht./1.±br.)	*69.3*	14	72.5	60	70.6	96	70.7	16	68.0	18	72.1	105	73.6	*	69.6	10	72.6	*	72.6	*	73.7	47
Fronto - parietal (m.fr.b./br.)	68.4	14	69.4	62	68.1	89	66.9	14	71.7	17	71.3	104	70.0	10	69.5	10	67.0	*	67.9	49	68.9	47
Cranio - facial (biz. br./br.)	92.6	10	92.2	50	91.2	58	92.0	11	94.4	14	94.9	92	92.1	*	93.6	*	92.0	*	90.3	*	93.2	33
Fronto - gonial (bigonial/min.fr.)	100.9	10	100.3	41	103.0	23	102.9	11	—		101.6	*	—		106.3	*	99.4	*	101.0	*	106.7	27
Facial (total face ht./bz.)	90.0	7	87.9	46	89.4	23	87.9	11	—		91.0	68	(83.3)	1	92.6	2	93.7?	*	90.9	6	90.0	26
Upper facial (u. f. ht./bz. br.)	53.5	7	52.5	46	52.7	41	53.1	11	51.3	16	54.7	90	51.6	5	52.6	3	56.2	*	52.8	30	53.4	28
Nasal index (br./ht.)	46.8*	9	50.2	50	49.1	44	47.9	10	46.8	16	50.5	98	49.5	10	48.9	3	47.7	38	48.7	21	49.5	31
Left orbital (ht./breadth)	84.3*	10	81.7	54	84.9	56	86.7	6	74.8	16	80.9	104	80.2	13	80.7	4	84.1	35	82.5	43	80.9	35
External palatal (br./lg)	118.4	9	118.6	36	117.5	38	117.3	9	—		—		—		—		—		—		115.4	21
Sigma ratio: variability	120.5		128.1		101.5		High		V. high		Low		Average?		High?		Low		Highish		100.0	
Mean indicial deviations	Lase		1.8		1.3		1.7		2.0		2.5+		2.2		1.8		1.6		2.2		2.2	

Note : statistically significant deviations of kings from general Middle Bronze Age sample (which does not include kings) are italicized and possibly significant deviations starred. The orbital index for Ochre graves obviously uses breadth measured to maxillo - frontale rather than - dakryon and probably should be about 80. Starred indices * derive from mean measurements. Mean deviations from Shaft Grave sample derive from indices & face profile angle only, with fronto - gonial, facial, external palatal index and profile angle weighted at 50% of the other indices: the size factor is eliminated.

dence to prove Graves' theory of ritual killing of kings, especially if the trephination of **51 Myc.** was curative and not ceremonial. At present it seems to me more logical to argue that the kings, the Wanaktes and Lawagetes, actually had to live very much more strenuous and dangerous lives than their subjects and so died young, receiving their wounds in Mycenae's struggle to unite and rule over the Argolid and perhaps the Peloponnese. They would have faced palace plots and murder as well as war dangers. The only real proof of Graves' idea would be precise king lists for the full Myceneaan period from future finds of tablets written in Linear B Greek.

CONCLUSIONS

1. The rulers buried in the Mycenaean Shaft Graves during the time of transition from Middle Bronze Age to full «urban» Mycenaean period (about 1630 to 1500 B.C.) were 171 - 172 cm tall on the average, about 5 cm taller than their subjects and with individuals taller than 180 cm.

2. They have remarkably thick bones, and relatively and absolutely massive bodies and heads, perhaps from better diet with more protein.

3. In rarity of dental disease, lack of lines of enamel growth arrest, and rarity of porotic hyperostosis (thalassemia) in response to malaria they enjoyed better health than their subjects, despite arthritis and (in one case) gallstones.

4. Their average life span of 36 years puzzlingly is no longer than that of the general male population (possibly because of ceremonial death), more likely because of stresses of leadership in warfare, intrigue and perhaps sport, and hunting.

5. Depending on the variety of officials buried in the two grave circles — Wanax, Lawagetas, perhaps Basileus too — each one may have reigned for an average of 8 to 12 years.

6. They show the same postural and muscle adaptations to rough country as the common people do, and some special ones such as the left shoulder changes of **59 Myc.** perhaps from shield-carrying.

7. They have enough head wounds **(51, 59 Myc.)** and vertebral fractures and arthritis to show that they were active and vigorous leaders and not figure-heads.

8. The trephination of **51 Myc.** indicates considerable surgical skill and daring.

9. As well as sharing certain family trait similarities the aristocrats are as heterogeneous in head and face form and body size as is the general Middle Bronze Age Greek population, at least 20% more variable than normal.

10. Except for their greater size and muscularity they differ from their subjects only in having relatively lower heads, probably relatively longer heads, and perhaps longer noses and more projecting mouths.

11. In terms of arbitrary type tendencies they show less Mediterranean, Basic White, and Alpine («pre-Greek» trait combinations) and more Nordic-Iranian and Dinaroid-Mixed Alpine tendencies than commoners show.

12. These small trait shifts are in the direction of Iranian steppe, Anatolian and Balkan groups formed as migrant brought Indo-European speech into Anatolia, Greece, and Central Europe 600 to 400 years earlier. Possibly the aristocrats are a little more fully derived from these intruders than the commoners are, though this does not explain the rulers' body size and pre-Greek or Minoan combinations do occur among them, e.g. in **68** or **133 Myc.** It is more likely that the rulers spring directly from the extraordinarily mixed late Middle Bronze Age population which they ruled over and that their differences result from (a) better diet and training and (b) social selection for both ability and strength and subsequent microevolution.

BIBLIOGRAPHY

ANGEL, J. L. 1946 Social biology of Greek culture growth. American Anthropologist 48: 493 - 533.

ANGEL, J. L. 1946a Skeletal change in ancient Greece. Am. J. Phys. Anthrop. n.s. 4: 69 - 97.

ANGEL, J. L. 1951 Population size and microevolution in Greece. Cold Spring Harbor Symp. on Quant. Biol. 15: 343 - 351.

ANGEL, J. L. 1951a Troy. The human remains. Suppl. monogr. 1 in Troy, excavations conducted by the University of Cincinnati 1932 - 1938. ed. C. W. Blegen. Princeton Univ. Press. 40 pp.

ANGEL, J. L. 1953 The human remains from Khirokitia. Appendix in P. Dikaios, Khirokitia, pp. 416 - 430. Oxford Univ. Press. London. xxii and 447 pp.

ANGEL, J. L. 1959 Early Helladic skulls from Aghios Kosmas. Appendix in G. E. Mylonas, Aghios Kosmas, pp. 167 - 169. Princeton Univ. Press.

ANGEL, J. L. 1960 Physical and psychological factors in culture growth. Fifth Internat. Congr. of Anthr. and Ethnol. Sci. Philadelphia Sept. 1 - 9, 1956, ed. A.F. C. Wallace, pp. 666 - 670. Univ. of Pennsylvania Press, Philadelphia.

ANGEL, J. L. 1966 Porotic hyperostosis, anemias, malarias and marshes in the prehistoric Eastern Mediterranean. Science 153: 760 - 763. August 12.

ANGEL, J. L. 1966a Human skeletal remains at Karatas. Appendix to M. J. Mellink, Excavations at Karatas - Semayük in Lycia, 1965. AJA 70: 255 - 257.

ANGEL, J. L. 1968 Human skeletal material from Slovenia. In H. Hencken, ed., Mecklenberg Collection, Part I, pp. 75 - 108. Am. Sch. of Prehist. Res., Peabody Museum Harvard, Bull. 25, Cambridge, Mass.

ANGEL, J. L. 1969 Paleodemography and evolution. Am. J. Phys. Anthrop. n.s. 31: 343-353.

ANGEL, J. L. 1970 Human skeletal remains at Karatas. Appendix pp. 253 - 259 in M. Mellink, Excavations at Karatas - Semayük and Elmali, Lycia, 1969. AJA 74: 245-259.

ANGEL, J. L. 1971 Lerna, II. The People. Am. Sch. Class. Studies and S.I. Press (in press).

ANGEL, J. L. 1971a Late Bronze Age Cypriotes from Bamboula. Appendix in J. L. Benson, Bamboula. University Museum, Philadelphia (in press).

BREASTED, J. H. 1930 The Edwin Smith surgical papyrus, vol. 1. Hieroglyphic transliteration, translation, and commentary, Univ. of Chicago Press, O.I.P. III,xxiv & 596 pp.

DUCKWORTH, W. L. H. 1912 Archaeological and ethnological researches in Crete. Report of Brit. Assn. Adv. Sci., 82nd meeting: 224 - 268.

FÜRST, C. M. 1933 Zur Kenntnis der Anthropologie der prähistorischen Bevölkerung der Insel Cypern. Lund Univ. Årsskrift, nf, Avd. 2, 29, nr. 6. 106 pp.

GRAVES, R. 1955 The Greek myths. 2 vols. Penguin Books 1026, 1027, Baltimore. 370 & 412 pp.

HJORTSJÖ, C-H. 1947 To the knowledge of the prehistoric craniology of Cyprus. Särtryck ur Kungl. Human. Vetenskapssamfundets: Lund, Arsberättelse 1946 - 47.

HOPF, M. 1962 Nutzpflanzen vom Lernäischen Golf. Jhrbch. des Römisch - Germanischen Zentralmuseums, Mainz 9: 1 - 19.

KARO, G. 1927 Mykenai. Mykenische Kultur. in M. Ebert, ed. Reallexicon der Vorgeschichte 8: 380 - 392.

KARO, G. 1930 - 33 Die Schachtgräber von Mykenai. München

KROGMAN, W. M. 1940 Racial types from Tepe Hissar, Iran, from the late fifth to early second millennium B.C. Ver. der Kininlk. Nederlandsche Akad. van Wetensch. Afeddl. Naturk. Tweede Sectie, 39, No. 2. Amsterdam, 87 pp.

KROGMAN, W. M. 1949 Ancient cranial types at Chatal Hüyük and Tell Al - Judaidah, Syria, from the late fifth millennium B.C. to the mid - seventh century, A. D. Türk Tarih Kurumu Basimevi, Belleten 13: 407 - 477.

LUSCHAN, F. von 1913 Beitrag zur Anthropologie von Kreta. Zeitschr. für Ethnol. 45: 320 - 343.

MOODIE, R. L. 1923 Paleopathology. Univ. of Illinois Press, Urbana. 567 pp.

MYLONAS, G. E. and J. K. PAPADIMITRIOU 1952 The new shaft graves of Mycenae. Archaeol. 5: 194 - 200.

MYLONAS, G. E. and J. K. PAPADIMITRIOU 1955 The new grave circles of Mycenae. Archaeol. 8: 43 - 50.

MYLONAS, G. E. 1954 Mycenae, city of Agamemnon. Sci. Am. 191: 72 - 78.

MYLONAS, G. E. 1957 Ancient Mycenae, the Capital City of Agamemnon, Princeton Univ. Press, 201 pp.

MYLONAS, G. E. 1966 Mycenae and the Mycenaean Age, 251 pp.

NÉCRASOV, O. et CRISTESCU, M. 1965 Données anthropologiques sur les populations de l'âge de la pierre en Roumanie. Homo 16: 129 - 161. Göttingen.

PAPADIMITRIOU, J.K. 1954 Unique and splendid treasures of gold and crystal, from the newly-excavated grave circle of Mycenae. Pre-Homeric Mycenae: the heroes and princesses of 3600 years ago ... Ill. London News 1954; (Feb. 20) 259; (Feb. 27) 323 - 325; (March 6) 363 - 365.

PAPADIMITRIOU, J.K. Reports of the excavations of Grave Circle B in ΠΑΕ,1952, 1953, 1954.

SMITH, G. Elliot 1912 The royal mummies. Cat. gen. des antiquités Égyptiennes du Musée du Caire. Nos. 61051 - 61100, 118 pp.

STEWART, T. D. 1954 Evaluation of evidence from the skeleton. C. 17 in R.B.H. Gradwohl, ed. Legal medicine, pp. 407 - 450. Mosby, St. Louis.

TAYLOUR, Lord William 1964 The Mycenaeans. Ancient Peoples and Places series, ed. Glyn Daniel. Thames and Hudson, London. 243 pp.

TOBIN, W. J. and T. D. STEWART 1953 Gross osteopathology of arthritis. Clinical Orthopaedics 2: 167 - 183.

TROTTER, M. and G. C. GLESER 1958 A re-evaluation of estimation of stature based on measurements of stature taken during life and of long bones after death. Am. J. Phys. Anthrop. n.s. 16: 79 - 124.

WOO, T. L. 1930 A study of seventy-one Ninth Dynasty Egyptian skulls from Sedment. Biometrika 22: 65 - 93.

TITLES FOR PLATES

244. Top: **62 Myc.** from Grave A, big Mixed Alpine (E 2), resembles **23** (Grave VI) and **51**; modified Upper Palaeolithic parallels.

Second: **55 Myc.** from Grave Γ west-center, is Dinaroid (F 3), like **66** (Grave N) and resembles **52** (mouth); eventual origins in Neolitic Macedonia (?).

Third: **51 Myc.** from Grave Γ, east, big Nordic-Iranian (D I), resembles **59** (Grave Z) enough to be his son or grandson and facially also **55, 66,** and **22** (IV); Caspian steppe area source (?). Note trephination and head injury.

Bottom: **58 Myc.** from Grave Γ south, female Nordic-Iranian (D 1), is like **51** in vault, **55** and **62** in face and mouth.

245. Top: **52 Myc.** from Grave B, linear Iranian (D 4), resembles **66a** (Grave N), **61** (Grave Δ) and **22** in mouth; parallels in Iran to Anatolia.

Second: **61 Myc.** from Grave Δ is apparently Iranian (D 4) except that jaw resembles **66** and **55. 53 Myc.** from Grave Π matches **59** quite closely.

Third: **59 Myc.** from early Grave Z, Nordic-Iranian of «Corded» variety (D 2) of Ukraine-to Danube occurrence, resembles **51** and **53** closely and could be ancestor; also like **24** (VI) and **132** (Y).

Bottom: **54 Myc.** from early Grave H, pentagonoid Basic White (A 3), resembles 68 from Grave I (but also **52** and **66a**) and could have pre-Greek population roots.

246. Top: **68 Myc.** from early Grave I, is extremely linear Basic White (A 1) and resembles **59** as well as **54**; local Neolithic and Mediterranean parallels (Syria-Crete-Sicily-Sardinia Chalcolithic).

Second: **66 Myc.** from late Grave N, Dinaroid (F 2) with resemblance to **55, 51** (face) and **133** (mouth), shows parallels with Macedonian Neolithic and later Balkan groups.

Third: **66a Myc.** from Grave N is apparently Iranian-Mediterranean (D 3), resembling **52** and perhaps **54.**

Fourth: **133 Myc.** from poor Grave Λ2, is Eastern Alpine (C 5) like Neolithic South Cyprus, Bronze Age Anatolia (Alishar, Lycia, Troy) and central Aegean groups and facially resembles **131** and **66.** If early he could be one source of skull width.

247. Top: **131 Myc.** from poor Grave Σ, Mixed Alpine (E 1) like **23** (VI) and **62** (Grave A), parallels the later N. W. Balkan population and could be ancestral to **62** and **132.**

Second: **132 Myc.** from later Grave Y, is a female Dinaroid (F 2) like **66** (Grave N), resembles **133** and **131** (mouth) and fits a Balkan norm.

Third: **22 Myc.** from Grave IV (Schliemann) is Dinaric-Mediterranean (F 1) like Neolithic Macedonia, resembling **52** and **51** facially. **26 Myc.** from Grave V seems Dinaroid.

Bottom: **27 Myc.** from Grave IV is Mixed Alpine (E 2) like **62** (Grave A) and derivable from **131. 25 Myc.** from Grave V is apparently Nordic-Iranian (D 1) like **59** and **51.**

248. Top: **24 Myc.** from somewhat early Grave VI (Stamatakis) is Basic White (A 5) like **54** but more massive and also resembling **131** and **59.**

Second: **23 Myc.** from Grave VI is Mixed Alpine (E 1) and could be in the family of **131, 62,** and **132** and related to **24.**

Third: the pelvis of **132 Myc.** queen from Grave Y, is notably capacious and deep; births should have been easy.

Bottom: **133 Myc.** from Grave Λ2 has a strongly male pelvis, especially deep and thus suggesting good nutrition despite his short stature.

249. Top left: skull of **51 Myc.** before mending, with details of the skull fracture to show the split through the fragment removed by the surgeon and the clean edge of the trephination, unhealed.

Top right: three pictures of **131 Myc.** showing his skeleton flexed in the grave, some of the gallstones found in the right hypochondriac region, and slight degree of porotic hyperostosis.

Center: **62 Myc.** from Grave A before mending.

Center left: detail of flexion facets at ankle of **133 Myc.** with ridge on neck of talus, adaptation from hill-climbing.

Bottom left: flexion facets on tibiae of **132 Myc.** to show her ankle flexibility.

Bottom right: completely fused lower thoracic vertebrae of **59 Myc.** from Grave Z, extreme hypertrophic arthritis sometimes mislabelled arthritic deformans.

SUMMARY

Grave Circle B was accidentally located by the laborers of the Restoration and Preservation Service of the Ministry in November 1951 during the restoration of the so-called Tomb of Kletemestra. It was excavated under the auspices and at the expense of the Archaeological Society of Athens in three main campaigns — 1952, 1953, 1954 — under the direction of the late Dr. John Papadimitriou and Professor George E. Mylonas with the collaboration, in 1952, of Professor Spyridon Marinatos and the late Professor Antonios Keramopoullos. The Circle was found to contain 26 different graves most of which were intact. Their contents were transported and are exhibited in the National Archaeological Museum of Athens and in the Nafplion Museum.

The final publication of the results of the excavations was delayed by the untimely death of the protagonist of the excavations, the much-lamented John Papadimitriou, and has generosly been undertaken by the Archaeological Society of Athens. To the Archaeological Society, its Council and its General Secretary Professor Anastasios K. Orlandos, I am greatly indebted both for their generosity and for assigning to me the direction of the excavations of Mycenae. I gratefully acknowledge my debt to the Ford Foundation whose grants made possible the employment of a number of young scholars whose invaluable help and work brought about the preparation of the study for publication. Thanks are also due to the Philosophical Society of America, the American Council of Learned Societies and the John Guggenheim Memorial Foundation for repeated grants over the years that enabled me to continue my exvacations and researches in Greece. To my friends in Saint Louis I wish to express my gratitude for their interest and support of my work. To the Institute for Advanced Study in Princeton I am glad to express hearty thanks for appointments to memberships that enabled me to spend months at a time at the Institute to pursue my studies.

The present publication is in two volumes, one of text and the other of plates and drawings. The color plates at the beginning of Volume A are the gift to the Archaeological Society of the Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, A.E. and of Mr. George Christopoulos, publisher of the History of Greece. For this gift, I want to express to them my thanks.

In the first part of Volume A, pp. 1 - 240, are given the history of the excavation, pp. 1 - 8, the discussion of the area and its stratigraphy, pp. 8 - 18, the description of its peribolos wall, pp. 18 - 20, and of the graves with their

contents, pp. 21 - 239. In the second part of Volume A are discussed the architecture of the graves, pp. 243 - 254, the burial customs of the period, pp. 255 - 268, the types of pottery found and their relative chronological sequence, pp. 270 - 310, the objects made in bronze such as swords, knives and spear points, pp. 310 - 326, articles made of gold and silver, pp. 328 - 341, of stone including rock crystal and semi-precious stones, pp. 342 - 349, of ivory, pp. 349 - 350, of amber, pp. 350 - 352, the relations of the Mycenaean finds to those from the Cyclades and Crete and the general chronology, pp. 354 - 362. An analysis of the bronze objects by Dr. George Varoufakis and a description and discussion of the skeletal remains by Dr. Lawrence Angel form the final two chapters of the volume.

Every object found is given a number preceded by the letter of the grave in which it was discovered and the name of the Museum in which it is to be found today with the Museum inventory number. Thus, the heading «E-77, Nafplion 13471» indicates that the vase was found in Grave Epsilon and is now exhibited in the Museum of Nafplion under the inventory number 13471. If the object is in the National Museum of Athens, its inventory number is preceded by the word "Ethnikon".

The area of Circle B is some 117 meters from the northwest corner of the bastion of the Lion Gate and only 10 meters from the restored apex of the «Tomb of Klytemestra». It includes a low rise of ground sloping from East and North to the West and South and rising from the sea level 226.22 m. at its northeast segment and 224.30m. at its southwest section (plts. 2, 3). The Circle, approximately 28 m. in diameter, and its fill as well as the remaining fragment of its circular wall are described in pages 18 - 20 and illustrated in plates 1 and 6. The sherds found in the fill around its course and in the wall itself prove that it was constructed towards the end of the Middle Helladic period to include an area within which graves were to be dug in the course of time. The circular wall, averaging 1,55 m. in thickness and reaching a maximum height of 1,20 m., is built of large blocks of stone standing upon a footing of small stones and earth. A large segment of this wall is preserved on the northeast side of the Circle (pl. 6). It seems that small buildings stood on the area before its use for burials. These buildings, dating from the second half of the Middle Helladic period, were removed when the circular wall was built. However, small fragments of walls survived below the floor of the circular area to testify to the fact (pl. 10). The most interesting of these fragments belong to an «oven» or «hearth» dated by a deep matt-painted bowl to the Middle Helladic period (pl. 106γ. 2).

It should be noticed that the central part of the Circle, though excavated, was not employed for the making of graves, nor any traces of a structure were found there that could be attributed to a bothros or an altar that might have

served for religious purposes. The excavated part was filled in Mycenaean times with earth that was taken out of Grave **P** when that grave was emptied of its contents.

Of the 26 sepulchers found in Grave Circle B, 14 were typical shaft graves and 6 were cist graves cut in the rock of the hill. To the graves were given letters of the Greek alphabet so that they could be differentiated from the sepulchers dug by Schliemann in Circle A, to which usually Latin numerals are given. The first grave, called **Grave Alpha,** accidentally discovered, was cleared by the late Seraphim Charitonides. At its floor it measures 2,80 by 1,70 m. and has a depth of 3 m. It was used for repeated burials and contained a complete skeleton and bones swept to one of the sides. Unfortunately we have no complete record of the excavation of the grave, but its many kterismata, found on its floor, were, carefully collected and noted (pp. 21 - 34, plts. 12 - 22). A sculptured stele was found over this grave (pl. 12).

Grave Alpha 1· the preserved part of the grave measures 1,50 by 0,80 m. It contained the skeleton, minus the skull, of a woman. No kterismata were found in it and presumably the skull was destroyed and the kterismata were removed when Grave **A** was constructed (pp. 34 - 35, pp. 23α).

Grave Alpha 2, measuring 1,30 by 1,15 by 1,90 m., was apparently emptied of its contents in the past and only fragments of bones were found scattered in its fill (p. 35).

Grave Beta, measuring at its floor 2,27 by 1,28 m. had a depth of 1,95 m. and contained the skeleton of a man about 30 years old and all its kterismata (pp. 36 - 42, fig. 4 and plts. 23β - 28).

Grave Gamma, one of the largest graves of the Circle, measures at its floor 3,20 by 1,80 m. and had a depth of 3,50 m. On its floor were found the remains of 4 people, three complete skeletons and the bones of a fourth swept against the side of the grave. One of these belongs to a woman. A variety of kterismata including swords, knives, vases, a mask of electrum and gold cups, were found on the floor while in its fill were found fragments of vases which when pieced together yielded 37 different vases. Fragments of a sculptured and an unsculptured stele were found over its area (pp. 43 - 79, color plate ιβ′, and plts. 29 - 62).

Grave Delta, measuring at its floor 2,50 by 1,38 m., had a depth of 1,60 m. It contained a skeleton belonging to a man, a second skeleton possibly of a woman and piled up bones in one of its corners. Its kterismata were intact and among them a sword with a handle covered with a marvelosly worked gold sheathing (pp. 80 - 89, figs. 7 - 8, color plate ιβ′ and plts. 63 - 72).

Grave Epsilon, measuring at its floor 2,55 by 1,50 - 1,60 m., had a depth of 3 meters. At its floor a skeleton in a strongly contracted position was revealed covered with gold ornaments. But a number of teeth were found indicating

that another person was also buried in the grave. Bronze vessels were among its kterismata as well as gold ornaments (pp. 90 - 101, fig. 9, plts. 73 - 87).

Grave Zeta, measuring at its floor 1,90 by 1,10 m., contained the skeleton of a man, apparently a valiant warrior, and its kterismata. It is a typical cist grave (pp. 102 - 103, fig. 10, plts. 88 - 90).

Grave Eta, measuring at its floor 1,10 by 0,75 m., contained the skeleton of a man and its kterismata. This is a typical cist grave (pp. 106 - 109, fig. 12, plts. 91 - 92).

Grave Theta, a cist grave destroyed in the past contained the bones of a woman (p. 109, pl. 93α).

Grave Iota, measuring at its floor 2,55 by 1,30 m., had a depth of 2,85 m. It is one of the oldest graves of the Circle. Its kterismata were found intact and with them the skeleton of a man and the upswept bones of previously buried (pp. 110 - 121, fig. 13 and plts. 93β - 102).

Grave Kappa, measuring at its floor 2,22 by 1,55 - 1,60 m., had a depth of 1,40 m. It contained the badly decomposed bones of a man and 4 vases, one of which is illustrated in color plate η. Adjoining the grave was cleared a horse-shoe-shaped construction of interest but of uncertain use. It may have served as a cenotaph (pp. 122 - 127, plts. 103 - 108α).

Grave Lamda, measuring at its floor 2,55 by 1,73 m., had a depth of 2,10 - 2,40 m. It had been dispoiled in antiquity but it contained the extended skeleton of a man, upswept bones along its east side and some kterismata along both of its long sides that had escaped detection (pp. 128 - 143, plts. 108β - 126).

Grave Lamda 1, measuring at its floor 1,13 by 0,63 m., is a cist grave accomodated in a small area between a fallen boulder and the west side of Grave Lamda. It contained the contracted skeleton of a man and 2 vases (pp. 143 - 145, plts. 10β and 127).

Grave Lamda 2, measuring as preserved 1,10 by 0,60 m., was partially destroyed by the builders of Grave Λ but not fully dispoiled. The elliptical form of the grave may be due to the cuttings of those builders. The skeletons of a man and of a child with some kterismata were found on its floor (pp. 145 - 147, pl. 128).

Grave Mu, measuring at its floor 2,40 by 1,50 m., had a depth of 1,20 m. It contained the skeleton of a young girl and the upswept bones of another child. The grave yielded a good many vases and the bone pins used by the girl, perhaps in actual life (pp. 148 - 157, figs. 17 - 18, plts. 129 - 136).

Grave Nu, measuring at its top 3,90 by 3,10 m., had a depth of 2,30 m. The area of its floor was reduced by a mud-brick platform built along its sides, measuring 0,30 - 0,40 m. in width and 0,40 m. in height. Along the west side of the grave the platform covered the swept up bones and the kterismata of a previously buried person, and in its south side were secured four vases. On

the narrowed expanse of the floor were found the complete skeleton of a man and its kterismata. A number of vases, certainly belonging to a previous burial were put out of the grave and on its roof, while a stele, fragments only of which were found, was erected over its mound (pp. 158 - 176, fig. 19, plts. 137 - 154 and drawing A).

Grave Xi, measuring at its floor 1,58 by 1.02 m., had a depth of 1,90 m. On its floor were found the skeleton of a young girl and the upswept bones of a person buried earlier at its northwest corner. The kterismata included a number of vases, some gold ornaments and beads of semi-precious stones and a pendent of faience (pp. 177 - 185, fig. 21, plts. 155 - 160).

Grave Xi 1, is an earth cut grave used for the burial of a child. It was placed in a contracted position and before its head were left four vases (pp. 185 - 186, pl. 161).

Grave Omikron, measuring at its floor 2,70 by 2,20 m., had a depth of c. 3,50 m. It contained the extended skeleton of a woman and the upswept bones of another previously buried. The kterismata found are rich and include ornaments of gold, necklaces of beads of semi-precious stones, a long necklace of amber beads, and the amazing rock-crystal kymbe in the shape of a duck. Apparently over its mound was erected an undecorated stele, fragments of which only survived (pp. 187 - 207, plts. 162 - 189).

Grave Pi, measuring at its floor 1,80 by 0,96 m., was found 0,95 m. below the level of the modern road under which it was located and excavated through tunnelling. It contained the extended skeleton of a man and four vases (pp. 208 - 210, plts. 190 - 191).

Grave Rho, measuring in its latest form 6,87 by 3,10 m., is a shaft grave which in LH II times was enlarged to accomodate a built grave unique for Greece. The built grave has a corridor and a burial chamber, a t h a l a m o s, and in its form and construction recalls the graves of Ras Shamra. Unfortunately the built grave was emptied of its contents in the past, but the date of its construction is established. The earth and fragments of objects from it were piled by its dispoilers in the central area of the Circle where a large cutting was made in preparation for the construction of a grave that had never been built. The most important fragments found in that area were large sherds belonging to three different jar-amphorae of the palace style (plts. 197β, 198), a small fragment of an ivory tablet worked beautifully (pl. 11α) and a rosette of ivory (pl. 200β). On the floor of the thalamos was found a gem with a carved representation of a deer (pl. 201). To the shaft grave belong the upswept bones, 4 vases and a scarab of lapis lazuli (pp. 211 - 225, fig. 25, plts. 192 - 202).

Grave Sigma, measuring at its floor 1,05 by 0,84 m., had a depth of 1,40.m On its floor was found the contracted skeleton of a strong and tall man (height 1,762 m) who, however does not seem to have been very healthy. Between the

lower right ribs and the iliac crest two green-brown gall-stones were found, and the man seems to have suffered from arthritis. No kterismata were found in the grave (p. 225, pl. 203α).

Grave Tau, measuring at its floor 1,81 by 0,91 m., had a depth of 1,70 m. It was emptied of its contents in the past and carelessly filled again with stones and earth (p. 227).

Grave Ypsilon, measuring at its floor 1,85 by 1,30 m., had a depth of 0,80 m., but evidently part of its sides and its fill were destroyed and removed in the past. It contained the extended skeleton of a woman and a good many kterismata among which tablets of faience (pp. 228 - 236, fig. 26, plts. 203β - 210).

Grave Phi, measuring at its floor 1,10 by 0,60 m., was disturbed in the past and no bones were found in it. However, on its floor 2 vases were left (p. 237, pl. 211).

Plates 212 and 213 illustrate four vases whose provenience is uncertain although it is certain that they were found in the Grave Circle (pp. 238 - 239).

ARCHITECTURE

The architecture of the graves (discussed in pp. 243 - 254) is very simple and presents no problems. A rectangular trench was dug vertically in the earth and the soft rock below it. The sides of the shaft from the floor to a point of 0,70 to 1,25 m. above it, were often lined with thin rubble walls ranging from 0,20 to 0,65 m. in thickness; sometimes (as in Grave Delta) a ledge was formed by cutting the rock farther back in the upper part of the grave. Thus the grave was vertically divided into a wider upper section and a narrower lower section. On top of the walls lining the sides or on the shelf made by the difference in the cutting of the rock were placed wooden beams near each other so as to form a good wooden frame. This wooden frame was covered either with flagstones (Graves **E, A, O)** or with a matting of dry branches, twigs and leaves (Graves **B, I, M)** (fig. 28). They in turn were covered with a thick layer of plesia, a water-resisting clay, which sealed the lower empty part of the grave against moisture and rain water. In the lower empty part of the grave were deposited the bodies usually on a layer of pebbles, seldom on a layer of clay or on the rock itself (plts. 33, 94, 138 etc.). The part of the grave above the roof, that is the upper part of the grave, was fllled with earth in which often were mixed broken pots. At the line of the surface of the hillside or a little below it a funeral meal was held, over the remains of which earth was poured so as to form a low mound on top of which a stele was erected or a pile of stone was laid to act as a marker or σῆμα. The perimeter of the grave was outlined with stones loosely placed.

The stages of the act of burial can be determined with some degree of confidence. When the grave was made ready, its floor was covered with pebbles and on them the body was lowered. Sometime the bodies were placed on their backs with legs not fully extended, but pulled up slightly with knees bent upwards and heels resting on the floor of the grave. As the decomposition of the flesh advanced, the leg bones would fall to the sides and would lie in a bow-shaped position, seen in the last persons buried in Graves Gamma, Mu and Nu (plts. 33, 129, 138). Around the body were placed with care its furnishings, the kterismata. After this the roof was built and sealed, the upper section of the grave was filled with earth, the funeral meal was held over the grave and then over the remains of the meal more earth was poured to form a low mound on which the marker was erected.

When and if the time came for the grave to be used again for the burial of another member of the family, the marker was removed, the mound and fill over the roof were dug up and piled at the side of the grave, the layer of clay, the flagstones or the matting and the wooden beams of the roof were removed and the second body was lowered to the floor. If there was not sufficient room on the floor for the new-comer, then the bones of the first occupant were unceremoniously swept aside against one of the sides of the grave, or were pushed to a corner (pl. 138β). Some of his furnishings were broken and piled over the upswept bones, others were thrown out of the grave to find their way, as broken potsherds, in the earth that was used to fill up the upper section of the shaft; still others, the most precious, were carried away by relatives who assisted in the burial. Around the second body were arranged carefully its kterismata. Then the roof was rebuilt, the shaft over it was filled up, the funeral meal was held, the mound was piled up, and the marker was erected over it. This process was repeated every time other members of the same family had to be interred in the same grave.

Sometimes men and women were buried in the same grave (Grave Gamma 3 men, 1 woman); other times women only were buried in a grave (Graves Omikron, perhaps 2; Mu, perhaps 2, Ypsilon, 1.) Over Graves Omikron and Gamma were found unsculptured stelae, strengthening Schuchhardt's suggestion that the unsculptured stelae discovered by Schliemann in Grave Circle A originally stood over graves of women. Besides the unsculptured stele over Grave Gamma another was found with sculptured decoration applied in two registers. The upper register was filled with spirals, the lower with a figure composition, evidently a scene of the attack of lions against a herd defended by two men (pl. 40). In that grave 3 men and 1 woman were interred, so that the unsculptured stele may have belonged to the woman. The fragment of another stele was found standing on the preserved half of its base over Grave Nu (pl. 137 pp. 162 - 163). The part that may have been sculptured is not

preserved, but the fragment uncovered proves that the faces of the stele were turned to the east and to the west. This may have no special significance since no fixed orientation was kept for the interred or for the construction of the graves.

The Grave Circles of Mycenae find no parallels in Crete, where the round tombs of Mesara were used as ossuaries, for a purpose altogether different than that served by the Grave Circles. The nearest to the Circles of Mycenae are the enclosure of Peristeria in Triphylia and the graves of the Vrana-Marathon excavated by Professor Sp. Marinatos. Of course, grave group «S» of Nidri in Lefkas is enclosed by a circular wall that seems to belong to times even a little older than those represented by the shaft graves. However, the somewhat later in date, although still Middle Helladic, grave group «F» at the same site is enclosed by straight walls meeting each other at right angles; in other words it is enclosed in a rectangle. The arrangement of group «F» may indicate that Grave Circles were not in the Middle Helladic tradition of that island and therefore were not continued. Another difficulty is created by the time equations of a provincial, backward area with a central active area. Do they coincide or the one must be chronologically later than the other in its development of similar cultural traits?

In the past the late Professor Christos Tsountas suggested that a unified tumulus was erected over Grave Circle A. Recently Professor N. G. L. Hammond tried to revive this notion, which found no followers, by maintaining that a unified tumulus was erected over Grave Circle B (pp. 249 - 254). There are at least two weighty reasons why this suggestion is untenable. First; it would have been extremely difficult to dig a trench through the height of a mound of the type suggested, and then through the grave to place a second and a third body in the same family grave. In the case of Grave Gamma, which is near the west end of the slope, only a small section of the roof of the grave was opened when a fourth member of the family had to be interred in it. For the purpose a narrow trench had to be dug, at least seven meters deep, an undertaking altogether impossible. Second; the footing of the circular wall would have been very much wider in the west section than in the north, since the circular wall in the west area would, because of the slope, have to support a much heavier load if a unified mound covered the Circle. However, the footing wherever found in the north, west and south, has a uniform width of 1,25 m. This, added to the other evidence from the graves, proves definitely that the circular area was not covered by a unified tumulus and that over each grave an individual low mound was erected not exceeding 0,80 to 1,00 m. in height. The general aspect of Circle B when intact would have been as given in the drawing of figure 29. Conclusions, therefore, as to invasions and wanderings of tribes based upon the assumption of the assumed unified tumulus over the grave circle do not seem to be warranted by the evidence unearthed.

BURIAL CUSTOMS (pp. 255 - 268)

The study of the graves and their contents makes possible the establishment of the burial customs of the times which can be summarized thus:

1. Interment was the only mode of burial employed. No evidence of cremation or partial cremation was found and apparently cremation was not practised.

2. The graves were family sepulchers and in these one or as many as four members of the same family could be interred. In the burial of the dead fixed orientation was not held.

3. No signs of wooden coffins or of embalming were found and apparently the bodies were laid on the floor of the grave usually covered with pebbles. In one case, in Grave **N**, it seems that the body was lowered to the floor on an animal pelt on which it was allowed to rest. The bodies were laid in a stretched position, although contracted burials as well as extended with knees raised were not unusual. The contracted burials of Circle B do not indicate chronological antecedents but they as well as stretched were used contemporaneously. The contracted burial for instance of Grave **Z** is later in years than the extended burial of the older Grave **I**; it seems that contracted burials were often imposed by the restricted area of the grave.

4. The sweeping up of bones of those buried previously is proved in common use. Such bones brushed aside were found in graves **A, Δ, I, Λ, M, N, Ξ, O** (plts. 94, 111, 129, 138α, 155β). This work was done rather carelessly and it is in marked contrast to the care with which bodies were laid in the grave at the time of burial.

5. Kterismata, especially vases, belonging to previously buried were often broken and either pushed aside or thrown out of the grave and then their parts, mixed up in the earth with which the graves were filled, are found in the fill of the graves. This also bespeaks of lack of respect to the dead once the flesh had deteriorated.

6. Valuable kterismata belonging to previously buried were carried away by relatives in the course of later interments. Even complete spoliation of the graves seems not to have been considered as offensible.

7. The sweeping up of bones, the breaking of the kterismata and even the stealing of the most valuable at a later time are in marked contrast to the care with which the bodies and their kterismata were treated at the time of burial. This may indicate that the Mycenaeans believed that the dead had no use for their kterismata after the flesh had desintegrated. No evidence was revealed indicating tending of the graves and their dead in the years which followed burial. Cult of the dead did not exist at the time of the Grave Circles.

8. Funeral meals were held over the grave and a marker was erected on top of the mound with which the grave was covered.

The burial customs revealed by the excavation of the shaft graves do not appear now for the first time. They were gradually being developed in the mainland of Greece and in the course of the Middle Helladic period. They are ancestral mainland customs transmitted through generations of men and passed on to later generations to the end of the Mycenaean Age. Even the shaft graves are in direct relation to graves of the Middle Helladic period and, as Wace remarked some time ago, are the royal versions of the cist graves of that period. Only the quality and quantity of their kterismata, usually emphasized, seem to be in variance with Middle Helladic customs. This difference could be attributed, however, to outside influences from Crete and Egypt where the Mycenaeans seem to have served as mercenaries in the struggle of the Egyptian princes against the Hyksos. What is not emphasized or referred to is that at Mycenae thus far no palace or trace of a palace of the shaft grave period has been found and none seems to have been erected. What the excavations have uncovered on the hill of Mycenae are indicative of the same culture as that revealed in the Middle Helladic settlements excavated along the east part of continental Greece. Apparently the people buried in the shaft graves reserved their precious possessions for their burial, while they lived in austerity and simplicity befitting great warriors.

The detailed study of Dr. Lawrence Angel, attached as a separate chapter to the present, pp. 379 - 397, gives all pertinent information regarding the skeletal remains uncovered. In a brief statement, p. 269, it is stated that the height of the men buried in the shaft graves of Circle B varied between 1,610 and 1,764 m. Three skeletons of women that could be measured indicate that the height of the women ranged from 1,584 to 1,612 m. Four of the men died when they were 23 - 30 years old, five when they were 30 - 40 and three when they were 42 - 49 years old. Only one lived to the age of 55. Of three women one died when she was 37, the other when she was about 30 and the third when she was about 36 years old.

It must be remarked that skeletons found in graves whose roofs were covered with flagstones were not so well preserved. Evidently the graves were better sealed when covered with slabs and no silt penetrated to cover the bones before the roof would collapse. The slabs fell on the bones, as a rule, and the moisture that would be collected around them was detrimental to the bones.

KTERISMATA

Vases are the most common furnishings placed in the graves. Some were found on the floors, while a good many were found in fragments in their fill.

Some 237 vases were patched, completed and deposited in the Museums in Athens and at Nafplion. Of these 147 were undecorated and 90 were painted.

VASES, SHAPES

Minyan Goblets (pp. 270 - 275 and plts. 214 - 217). 62 of the undecorated vases belong to the type known as Minyan Goblets. Only four Graves, **Λ1, K, Λ2,** and **Ξ1** did not contain goblets. However, Grave **Ξ1** belonged to a child and in it were found two cups. Grave **Λ2** contained the skeleton of a child as well and by it was found a cup, while **Λ1**, belonging to an adult, contained a skyphos. It is natural to assume that the cups and the skyphos took the place of the goblets and to conclude that the Minyan Goblets are characteristic furnishings of the shaft graves of Circle B. It seems that some of the goblets were made especially for the graves, and these are of smaller dimensions than those of the specimens found in settlements. Such are goblets B - 10, 11, 12, 13, with an average height of 0,115 m. Others seem to have been used in the life of the deceased and then placed in the grave; these are of dimensions common to finds from the settlements. Very few of the goblets exhibit real plastic rings on their stems typical of early Middle Helladic specimens. Most bear a continuous incised groove or line from stem to the middle of the body, giving the impression of shallow rings.

The goblets exhibit slight differences that serve to demonstrate a typological and chronological sequence. Older features seem to be a disc like base, high or low but well differentiated stem, deep conical body, a sharp edge between body and shoulder, angular merging of shoulder and rim and small opening of the handles. Later features seem to be conical bases, almost non-existant stem, deep slightly convex body, rounded shoulder and elementary plastic rings on the lower part of the body. The chronological and typological sequence indicated by the features of the goblets seem to be as follows. Goblets found in Grave **I** seem to be earlier than those from Graves **Ξ, H, Π, P, Z, B, N, Y, Λ, Γ, O** and **M.**

Jar-like Stamnoi (pp. 275 - 279 and plts. 217 - 220). Next in numbers, a total of 36, are the jars we call stamnoi, found in 11 graves of adults. The number of handles, two and four, and their position, placed horizontally at almost the widest part of the body or vertically on the shoulder, distinguish the stamnoi into four different types. Of these type A, represented by 10 examples, is typically Helladic in form and often, in 7 examples, on the upper half of its body bears a linear decoration in matt color. Type B, with vertical handles on the shoulder, represented by 12 examples, seems to have been influenced by minoan vases and bears a decoration in matt colors carried by rings to the base of the vase. The motives employed often are floral. Sta-

mnoi B-14, N-168 to 170 can even be attributed to a Cretan artist perhaps working at Mycenae. Types Γ and Δ seem to be a combination of types A and B with 6 and 7 examples each. One example, Γ-42 (pl. 222) has 6 handles. Later elements in the typological development of the stamnoi seem to be tall vertical necks and a flat rim forming a ring along the outer circumference. Some of the stamnoi with the later elements bear a two-color decoration characteristic of the closing years of the Middle Helladic period. Stamnos A-3 (pl. 13γ) finds an exact parallel in a stamnos from Asine placed by Persson in Middle Helladic III times, while stamnoi of type B find parallels in examples from Circle A.

A m p h o r a e (pp. 279 - 280). Only 5 examples of this shape were found in 5 graves and one of them (N-172, plts. 146 and 222) is of an individual form and its grooved decoration may indicate that it is an importation from the Cyclades. It seems, therefore that the shape was not very popular; that, instead of large amphorae, jugs and small amphorae were placed in the graves. Of the amphorae of our type two bear a decoration in matt white color on a dark ground (I-96 and Ξ-183, plts. 95β, 158α, 223). One (Γ-36, pl. 47β) bears a plant chain in matt black color.

S m a l l t w o - h a n d l e d a m p h o r a e (pp. 280 - 281, pl. 224). Of these were found 15 examples in 5 graves. Common characteristics of all are small height, wide mouth and two vertical ribbon handles; their surface is covered by a well-polished slip. In a good number of cases the attachment of the handles to the uppermost part of the body forced the rim inwards so that the opening from a circular was transformed into an eight-shaped form. Small amphorae of this type seem to characterize the later phase of the use of the Circle. Two of the examples (Γ-44 and Y-237, plts. 50 and 206) bear a matt-painted decoration, the rest are undecorated.

H y d r i a e (pp. 281 - 282, pl. 225). Eight examples of this shape were found in five graves. Of these only one is decorated in matt black color, the rest are plain. They have a globular body and the regular to hydriae three handles. It seems that hydriae with a flat rim ending in the circumference into a ring, are of an advanced type used in later years. In the category of the hydriae we may include vase I-98, although it could be taken for a stamnos, since besides its horizontal handles it possesses a vertical handle also (plts. 95 and 223).

P r o c h o i, o r j u g s l a r g e a n d s m a l l (pp. 282 - 286). In Circle B was found a total of 37 jugs large and small and only four Graves, **B**, **E**, **O** and **Y** did not yield vases of this type. It seems that small amphorae were placed in Graves **E**, **O**, and **Y** instead of jugs. The prochoi can be divided into four types, three of which are beaked.

T y p e A, represented by 4 examples, exhibits a flat or well raised base, a spherical or piriform body, a well-defined neck extended above the mouth to produce an open spout cut at the end. (Examples, I - 106, pl. 226; Γ - 34,

pl. 227 and K-110, pl. 228.) Typologically the small jugs I - 106 and A2 - 134 (plts. 98β and 128γ), with the shorter projection of the spouted end, are older, while the long spout and a raised base indicate later developments (plts. 47α and 105α). All the examples of this type bear a matt-painted decoration and prochous K - 110 exhibits two - colored designs proving its later date. The recent discovery of many examples of this type in Thera by Prof. Sp. Marinatos, added to those known from Phylakopi prove correct Blegen's statement that the shape is not Helladic but Cycladic.

T y p e B. Seven examples of this type were found in two graves (Γ-27, pl. 44α; Γ - 28, pl. 44γ; Γ - 29, pl. 45α. 1; Γ - 30, pl. 45α. 2; Γ - 35, plts. 47γ and 228; N - 165, plts. 143α.β. and 228; N - 166, plts. 143γ - 144). Of these only one (Γ - 35) is not decorated. The jugs of this type have a spherical body, broad neck pulled backwards and a single rather small vertical handle. At the base of the neck, exactly across the handle, the surface of the vase presents a slight swelling made in imitation of a bird's stomach. This as well as the pulling of the neck backwards indicates that the potter wished to convey the picture of the beak of a bird. The conception was strengthened by the placing on either side of the base of the spout small pellets or large painted dots to suggest the eyes of the bird. The type is well known from examples found in Melos and in the sacred treasury of the palace of Knossos and now from Thera. Its Cycladic origin is well attested indeed. On jug N-165 are represented flying birds painted in outline, a subject and an element known from Phylakopi, while jug Γ-27 is decorated with flying swallows, a motive known especially from Thera. There can be little doubt that both in shape and in decoration the type is Cycladic. However, jug N-166 (plts. 143γ and 144) is covered with spiraliform decoration, perhaps the work of a minoan artist working in Mycenae.

T y p e Γ. All five examples belonging to this type were found in Grave Γ (Γ-31, pl. 45β; Γ-31α, pl. 46α; Γ-32, pl. 46β. 2; Γ-33, pl. 46β. 1; Γ-18, plts. 42, 227). Four of these were found in the fill of the grave while Γ-18 was found on its floor. The type is distinguished by its spherical body, its flat base, its short neck and elliptical mouth one end of which is extended in a horizontal more or less way to form an open spout. Again pellets were placed on either side of the base of the spout to suggest the eyes of a bird. Prochous Γ-18 is covered with bands and spiraliform patterns painted in a semi-lustrous color. Jug Γ-31 apparently is a mainland version of a bird form attempted by means of its decoration. It seems probable to maintain that the shape was developed at Mycenae under the influence of the Cycladic type, a suggestion strengthened by the clay used to make its representative members which is definitely Mycenaean. The nature of the clay of vases of type B cannot be established with any degree of certainty.

S m a l l j u g s w i t h r o u n d m o u t h (pp. 285 - 286). Small

jugs can be subdivided into three types. To the first belong vases with a small circular mouth, an elongated body, a tall vertical neck and a ring, plastic or painted, marking the junction of neck and shoulder. Two examples of this type come from Graves **Λ1** and **M** (Λ1-114, and M-143, plts. 127β. 2, 220, 134ε, 226). One of the examples is painted, the other plain. Another, a third example from Grave **Π** (Π-217, pl. 191α) is a large and cruder version of the type, while a fourth specimen (M-153, pl. 134γ) seems to have been imported.

T y p e 2. Three small jugs, M-152 (plts. 134β, 226), Ξ-181 (pl. 156ζ) and Ξ1-185 (pl. 161β.2) with a short spherical body, high neck and wide mouth almost equal to half the height of the vase, belong to this type.

T y p e 3. Nine examples from 7 graves belong to this group, Γ-45 (plts. 51α, 225), Δ-67 (pl. 66γ), Δ-68 (pl. 66β), H-92 (pl. 92α), I-105 (plts. 98α, 227), Λ-118 (plts. 114β, 226), Ξ-178 (plts. 156δ, 226) Ξ-179 (pl. 156ε), Ξ1-184 (pl. 161β. 1). They seem to be very popular in the last part of the Middle Helladic period and are characterized by a very wide mouth which as a rule is equal if not larger than half the height of the vase. They recall the modern «kanatia». It seems that the shape was developed in the mainland and this is strengthened by the fact that 8 out of the 9 examples found bear a linear matt-painted decoration typical of Helladic workshops.

Two small prochoi from Grave **A** should be mentioned, A-6 (pl. 13δ) and A-8 (plts. 15β.γ, 225). Their decoration indicates that they were imported from the Cyclades.

A s k o i (pp. 286 - 288). In six graves of the Circle were found 11 askoi. Typologically they can be divided in at least three groups characterized by the more or less globular body in distinction to the elongated elliptical, the narrower or broader flat base, and the small or wide vertical handle on top of the dome of their body. One example is bird-shaped (O-188, plts. 168β, 229), while another has an almost cylindrical body (M-146, plts. 133α.δ., 228). Of the askoi six are undecorated and five bear elaborate decoration. Elements from plant life are used on 3 examples, M-149 (pl. 133ε) M-154 (plts. 134ζ, 229) and M-146 (plts. 133α.δ, 228). Although askoi are characteristic of Early Helladic times, askoi of Middle and Late Helladic times are very rare. One was found at Eutresis and another in Grave VI, Circle A. None were found in the Middle Helladic graves of Prosymna. There can be little doubt that the askoi are Cycladic in origin and the examples with plant and floral motives painted on their bodies strengthen this conclusion.

It must now be noted that 6 examples were found on the floor of graves in which remains of women and girls were interred; four were found in the fill of graves in which women were buried exclusively or in which the skeleton of one woman was found among those of men buried at a later time. Only one seems to be of uncertain connections. Ten out of eleven examples found on the

floors of the graves or in the fill of the graves in which women were buried suggest that the askos was a characteristic kterisma of women and girls.

Vases with side spouts (pp. 288 - 289). Only four examples of vases with side spouts were found in Circle B. Two of them are typical hole-mouth vases, B-15 (pl. 27γ and color plate θ) and I-104 (plts. 97β, 230). They bear an elaborate matt-painted decoration. Two more, O-199 (plts. 171γ, 230) and O-189 (plts. 169α, 230) are crater-like vases. Another example could be added, prochous Z-90 (plts. 90β, 229), although this vase most probably is an importation.

Cups of Vaphio type (p. 289). Only 5 examples of this type come from Grave Circle B, found in 4 graves. One of these bears a plastic ring about the middle of its body, two bear a painted instead of a plastic ring while two are plain. Of course cups of the Vaphio type are common finds in the graves of the closing years of the Middle and the beginning of the Late Helladic period, but apparently were not so popular at Mycenae. It seems that in older examples the handle terminates just above the base, while in later examples it reaches the middle of the body.

Cups plain and stemmed (pp. 289 - 291). The distinction of the two shapes is difficult, but stemmed cups are somewhat taller than cups and as the name implies stand on a low foot and broad base. In five graves were found 14 stemmed cups of which 8 were found in Grave **Γ**. Their height ranges from 0,07 to 0,16 m. and most of them have a conical body with straight or convex sides and one handle rising from a sharp rim. As a rule the diameter of their opening is larger than their height. 7 examples are decorated in the matt-painted technique, and some can be compared both as to shape and the arrangement of the decoration to the «panelled cups» from Phylakopi; for example Γ-59 plts. 53α. 2, 231; Λ-119, plts. 115α and 235. Others have a typical Helladic shape and decoration, for example, Λ-120, plts. 115α. 1, 231; M-148, plts. 133η, 231, an undecorated example. What we have called the «ptila» or «down» motive placed horizontally and employed to fill broad zones and in one case even an entire surface of a cup (Λ-120, pl. 115α. 2), is mycenaean in origin. Two stemmed cups were among the kterismata of Grave VI, Circle A.

Eight cups were found in 7 graves. The base and the position of the handle distinguish them in 2 types. Those that have a slightly raised base and a vertical handle from the sharp rim to the body (H-93, pl. 92β) and those that have a flat base and a basket handle almost vertically placed on the rim (M-155, plts. 134δ, 232; Λ2-135, plts. 128δ, 232; Λ-121, pl. 115δ). Cups of the types are typical of the second half of the Middle Helladic period and examples from the closing years of that period are known from Prosymna and Eleusis. Cup P-223, plts. 197δ, 232, differs from the norm, in that instead of a raised base it possesses a small raised button and a high vertical handle.

Saucers with side-spouts (p. 291). Two examples, both decorated in matt colors, were found in Grave **Γ** (Γ-61 and Γ-62, plts. 53β. 1-2, 232 - 233). They exhibit a small flat base and a broad body, flat rim, an open shallow spout at one end and across it a broad handle. Different in form is the plain spouted saucer M-151 (plts. 134α, 233) with its handle to the side of the spout. This seems to have been inspired by a metallic prototype as the pellets on the handle indicate.

Two-handled Skyphoi (pp. 291 - 292). Seven examples of the shape were found in seven different graves. As a rule the diameter of their opening is greater than their height and they possess two high swinging handles rising above the rim and terminating a little below it. (Examples, Γ-52, pl. 52β; I-108, pl. 98γ; K-112, pl. 106α.) Skyphos Z-87 (plts. 90α, 233) differs from the rest in that it has a very broad base, a cylindrical body and is elaborately painted in matt black color. The shape of course is Helladic.

Kantharoi (p. 292). Six kantharoi, four undecorated from Graves **Γ** and **A** (Γ-21, 22, 23, pl. 43β; A-2, plts. 13β, 234) and two decorated, A-7 (plts. 15α, 234) and Ξ-182 (plts. 156θ, 235) were found in three graves. They have the typical high stem, a carinated profile and high swinging handles. Apparently the examples from Grave **A** are older than those from Grave **Γ**, while that from Grave **Ξ** forms a transitional type between the two. There can be little doubt that this shape as well as that of the two handled skyphoi is derived from Middle Helladic prototypes.

Globular Vases (pp. 292 - 293). Two examples of the shape were found in Grave **M** (M-144; plts. 133β, 234; M-150, pl. 133β. 2). They are typically Minyan in fabric and form and find many parallels from the West Cemetery of Eleusis, characterizing the closing years of the Middle Helladic and the beginning of the Late Helladic I period.

DECORATION

Of the 237 vases found in the graves of Circle B, 90 exhibit a painted decoration. With the exception of very few examples, the decoration is in matt paint, usually black, and it is applied on the clay directly or on a slip covering the face of the vase. The syntaxis of the decorative elements distinguishes the examples into two large classes.

CLASS A. To this class belong vases with a decoration covering the upper part of the face of the vase or the three thirds of it. The motives or elements employed in the decoration, tabulated in plates 236 - 243, are of Middle Helladic origin and are arranged in three different ways.

1. The surface to be decorated is divided into three zones by bands and rings. The zones are plain or are covered with various geometric motives (Λ2-133,

Λ2-134, Ξ1-184 etc. and A-4, H-91, I-105, N-159 etc.). In many cases a *«festoon»* pattern as a continuous chain is suspended from the lowermost ring of the zone (plts. 89, 91, 92, 236, 238, Z-85, H-91, H-93); in others, false spirals are added or festoons and a double spiral repeated at short distances (I-104, 105 pl. 239; Δ-67, H-91, H-92, pl. 238, etc.). It must be noted that there is a strong tendency to unite elements into continuous chains going around the vase. Festoons are also employed between bands (Ξ-182, pl. 236) and below the rim of vases.

Triangles forming a chain are used for the decoration of broad zones (pl. 237). In some instances (I-98 for example) the triangles are hatched, in others (A-4) the triangles are alternately hatched and filled with solid color, in others still the triangles are alternately hatched or filled with parallel wavy lines giving the impression of rippling (N-159). Two rows of triangles connected at their apex (I-99) are often filled with color and result in the creation of a chain of rhomboids; such chains with hatched rhomboids are used to fill narrow bands. It seems that the triangle motive develops gradually from hatched to an alternate arrangement of solid color and rippling finally to result in a chain of rhomboids. As a chronologically later development appears the deliniation between bands and rings.

Spirals (plts. 238 - 239). Of course spirals, both false and complete are common elements and are much used both as main and as auxiliary motives since they lend themselves well to the chain arrangement that seems to be favored at the time. Double tangents are in common use and in addition small leaves on the tangents form a later in date detail (pl. 230, Γ-18).

Concentric Circles. Close to the spirals are concentric circles, and of later date circles filled with dots or color (pl. 240). In one instance circles enclose spirals (pl. 240, O-195) and in another circles are surrounded with ivy leaves on a wavy stem (pl. 241, Γ-17). The motive of the concentric circle was in general use in the second half of the Middle Helladic period, but survives to Late Helladic II times. In two examples A-6 and A-8 (pl. 236) the circumference of the outer circle was elaborated by the addition of parallel short lines, but these vases were imported. Concentric half circles in a chain are used to decorate the band immediately below the rim of cups (pl. 240, Γ-53, Γ-62). From circles and spirals are derived the other curvilinear elements.

Wavy lines (pl. 238). Narrow zones are often filled with wavy continuous lines, curving in and out sometime more and then they become more angular, sometime less. In older examples the wavy lines are placed horizontally, in later vertically.

Tassels (plts. 238, 241). Ending a wavy line by a tassel was rather a common decorative device. Simple tassels of three lines (A-15, pl. 238) develop into a flower like multi-petal arrangement that characterizes the closing years of the Middle Helladic period.

It should be emphasized once more that all these motives used in the group of vases that belong to Class A and even their syntaxis is Middle Helladic in origin and use.

To this class of decorated vases clearly belongs a group of four examples, two thirds of the surface of which are covered with a lustreless black color on which spiraliform motives were painted in dull white. Dark red color was used as auxiliary for details increasing in extent from I-96 to Γ-42. In the decoration of the last example was also used deliniation between parallel rings, an element characterizing a later development. There can be no doubt that these were influenced by Minoan prototypes of the late Kamares style. (Examples, I-96 pl. 95β; Ξ-183, pl. 158; Γ-42, pl. 49.)

2. The same motives are used in an arrangement that can be called metopic (pl. 236, Z-85, Λ-118, Ξ-178). In older examples metopes are arranged in a continuous band. Somewhat later, metopes, limited by vertical bands, decorate one panel in the front and another in the rear of the vase (pl. 239, E-71, E-72, N-158). Often these metopes are blank, but in a number of cases one element is placed in each of the two metopes made. In one instance, where the bird motive is used, the front and rear metopes are not limited by vertical bands, yet the metopic arrangement is evident (pl. 113, Λ-116). In some cases we find a successful combination of the band and the metopic arrangements. Thus B-15 (pl. 27γ) in its upper zones is decorated in the traditional band arrangement, while the metopic arrangement is used in the decoration of the lower band. Certainly this combination is a late development, later at any rate than the band decoration, and must have developed from arrangements like the one used in the vase I-104 from Grave **I** (pl. 97β).

CLASS B. To this class belong vases whose decoration is not limited to the upper part of the body but is extended, usually by bands, to their base. In the decoration of a number of these vases were employed elements which we have already enumerated and which were arranged in broad bands. Cups of the Vaphio type and stemmed cups belong to this group; especially in the latter the syntaxis reflects that to be found on the panelled cups of Phylakopi (ex. Z-86, pl. 89α and I-107, pl. 98δ). The motives, however, that are employed in the decoration of larger vases, especially in the decoration of stamnoi, are plant and flower motives. Stamnos B-14 is decorated with ivy, diosanthes and broad leaves rendered in a naturalistic way growing from the ground and waved as it seems by a breeze (plts. 27α.β, 241). Broad leaves at the end of a single or a triple stem starting alternately from a lower or an upper band fill the main zone to be decorated in stamnos N-168 (plts. 145α, 241). Floral chains of ivy or palm branches are used to fill the main zones of other stamnoi (N-169, plts. 145β, 241; N-170, pl. 145γ). Floral and plant chains are not limited to the decoration of stamnoi. Amphora Γ-36 (pl. 47β) is decorated with a chain of myrtle

or olive leaves, and leaves were used in the decoration of askoi, which, however, cannot be of local make. It should be noted especially that the stamnoi with floral and plant motives, such as B-14, N-168 and N-169, seem to be the work of an artist working in the minoan tradition, from which both the shape and the motives are derived. B-14 is a good example of the ripe chloris developed in Crete with the suggestion of torsion in the design that lends it animation. In stamnos Λ-117 we find the palm motive, but now it is painted not in a chain but vertically in individual units filling undefined metopes, one on each face of the vase (pl. 114α, and pp. 133-134).

The discussion of plant motives rendered more or less naturalistically will introduce the consideration of another naturalistic element, that of the bird (pl. 243). There can be little doubt that the representation of birds both in outline (N-165, pl. 143α.β) and in full color (Γ-27, pl. 44α) is a Cycladic device. What is of interest is the fact that birds were painted on prochoi of a proved Cycladic shape. This of course, will lead to the conclusion that the vases perhaps are importations. Remarkable are the flying swallows of prochous Γ-27. They find close parallels on vases from Thera, so much so that Professor Marinatos has attributed this vase to the «painter of swallows» of Thera. It may be interesting to note that differences do exist between the Mycenaean and the Theran examples. The latter seem more advanced and indebted to the color schemes developed by the fresco painters of the island. Perhaps it may be necessary to conclude that the Mycenaean is an earlier example of the workshop of Thera antedating the examples from Akrotiri by a number of years.

Beaked prochoi of the Melos variety known from the sacred treasury of Knossos bear representations of birds whose body is covered by a large disc painted in red. Similar representations of course are known from Phylakopi and it seems that Melos was the center of production. Thus far, vases with birds of the Melos type have not been published from Thera and one wanders whether it is permissible to suggest that Thera and Melos were rival workshops the former of which specialized in flying birds and the latter in birds with red discs. Among the vases of Circle B we find no example of the Melos variety, although circles filled with color as a decorative motive are to be seen on stamnos N-158, pl. 139β and on the prochous Λ1-114, pl. 127. Grave VI, Circle A, has yielded an example of the Melos type.

We may now note that bird representations on the prochous Γ-31, the stamnoi Λ-116, K-109 and O-200 (pl. 243) seem to be the work of local Mycenaean painters who, under the Cycladic influence, were trying to produce compositions not too far removed from Helladic traditions. Especially prochous Γ-31 (pl. 45β) is interesting in that respect. In contrast to the movement and action which characterize the Cycladic representations of birds, the birds on Γ-31,

K-109, O-200 have a static and heavy character, and this again points to mainland indigenous painters.

Polychromy. The use of red as an auxiliary color and the custom of drawing rings at a small distance from each other leaving a narrow area to be filled by some other element, possibly led to what is known as polychrome pottery or style. It is simply the application of red color in the space between two rings or bands (examples, Δ-63 pl. 65α, E-71 pl. 77α, etc.). This simple two-colored decoration characterizes the late years of the Middle Helladic period and indicates the lateness of the graves in which it occurs.

Late Helladic I Vases. Only a few vases clearly belonging to the Late Helladic I period were found in Circle B and in Graves **Γ** (Γ-19 pl. 43α), **Δ** (Δ-64, pl. 65γ) and **O** (O-195 pl. 170γ) indicating that the last burials in these graves were among the latest of the Circle.

GENERAL REMARKS

It may be interesting to note 1) that the linear geometric designs painted in matt color and following Middle Helladic tradition were arranged in the upper half of the body of stamnoi of Class A especially which are of mainland type; 2) that floral and plant motives are used with bands and rings that extend the decoration to the base of the vases they decorate. And these, especially the stamnoi, seem to have been produced under outside influences if not by Cretan artists; 3) that the Cycladic bird motives are to be found on prochoi typical of island forms. In many cases, however, the painters used non-shiny matt colors and that may indicate that their creators were painters from the islands but working at Mycenae. This is strengthened by the fact that the clay of the vases is identical to that exhibited by vases of local make, such as the goblets of Minyan type. Furthermore, it is well established that the greater part of the vases, both plain and decorated, were made in accordance with mainland Helladic tradition.

Comparisons (pp. 306 - 310)

The comparison of vases found in Circle B among themselves indicates a sequence which is of importance. For instance, the comparison of vase B-15, pl. 27γ, with that from Grave **I**, I-104, pl. 97β, indicates that the latter is older than the former. But the stamnos of Grave **B** with the plant decoration B-14, pl. 27α.β, seems to be older than stamnoi N-168, N-169 and N-170, pl., 145α.β.γ, decorated with floral chains. Therefore, stamnos I-104 and the vases found with it are older than those found in Grave **N.** If we carry on these equations and comparisons to all the painted and even plain vases from the Circle we

obtain the following sequence: Older seem to be the vases of Grave **I**, then follow in time sequence those from Graves **A**, **Λ2**, **Ξ**, **H**, **Ξ1**, **Π**, **P**, **Z**, **B**, **N**, **Y**, **Λ**, **Γ**, **K**, **Λ1**, **E**, **O**, **Δ** and **M**. The painted vases give us parallels with such found elsewhere. The stamnos A-3 finds a parallel from Asine. The prochous Γ-27 finds parallels in vases from Thera decorated with swallows. The bird motive of prochous N-165 finds parallels in the decoration of panelled cups from Phylakopi. The stamnoi B-14, N-168, N-169, N-170 find parallels in Cretan examples with plant decoration, dating from the very end of the Middle Minoan III period. The amphorae with a dull white on dark decoration go back to the end of the Kamares style of Crete. Again the comparison of vases from the two Circles of Mycenae indicates that Graves **Γ, Δ, E, Λ1, O, M** were in use when the Graves IV and VI of Circle A were also in use for interments.

OBJECTS OF BRONZE

A summary of the analyses of bronze objects made by Dr. Varoufakis is given in pages 363-378.

Swords and knives are the most numerous objects of bronze found in Grave Circle B, while vessels of bronze were found in only a few graves.

S w o r d s. All told 13 swords were found in the graves (pp. 310 - 320); 12 of these belong to the type called by Karo Type A. They have a triangular blade, strengthened by a median rib, rounded shoulders and a very short tang. One nail on the tang and two on the shoulders secured the handle, made of perishable material, to the blade. In one instance (sword Δ-277, pl. 68α and fig. 8) the handle was covered with gold sheathing elaborately carved. A good many of these swords bear below their shoulders an engraved decoration usually of spirals. The dimensions of the swords, the place they were found and the plate in which they are illustrated are given in «Catalogue A» of page 311. In that list, the small Greek letter accompanying their number indicates whether the blade is decorated or only grooved etc. (ρ stands for grooves along the rib, κ indicates that the blade is decorated; the numbers in a parenthesis indicate the preserved length of the blade, not its original entire length).

Only one sword of type B was found in Grave **Γ** (Γ-262, pl. 54α. 1). It has a typical triangular but shorter blade with a median rib, broad shoulders with raised flanged edges, a long tang with flanged edges and more nails to hold blade and handle together. Swords of this type are heavier and more secure.

Seven shorter swords, called here *paraxiphides*, have been found in five graves (catalogue A,π). They are distinguished into two types. To the first belong examples whose blade and tang are formed of the same piece of metal, to the second examples without a tang. Instead of a median rib they exhibit a

thicker section in the middle of their width. Only one example (A-253, pl. 18) is decorated with spirals and its blade is silver plated.

The handles of the swords, made of perishable material, were secured by a number of nails made usually of almost pure copper. Practically all the swords of Circle B were surmounted by pommels of ivory or alabaster (pl. 61 etc.). Such are seen even in the swords of warriors depicted on Mycenaean gems and rings from Circle A. Interestingly enough, pommels contemporary with the older Mycenaean examples are not known from Crete.

It is evident that swords of type A, demonstrating perfect technique and long experience, were imported from Crete. They are excellent weapons, but they exhibit one fatal weakness. Their handles would break off easily since their tangs were so short. To remedy this weakness, type B was developed possibly by the Mycenaeans themselves, who, being warriors, quickly realized the weakness and devised its remedy. The Mycenaeans seem also to have introduced engraved decoration to their swords and added the pommels on top of the handles.

D a g g e r s (pp. 320 - 321). Two daggers were found in Grave Circle B belonging to two different types. Dagger N-304 (pl. 149β, 0,19 m. long) has a triangular blade but instead of a median rib it possesses a deep groove in which another substance was inlaid. The dagger could be considered as the forerunner of the famous inlaid daggers from Circle A and their technique. Dagger Γ-269 (0,225 m. in length, pl. 56α. 1) seems to find a parallel in dagger No. 928 from Grave VI which was considered as an importation. Our specimen adds to the evidence of importations from North Europe and of the commercial relations between the two areas in times somewhat older than those represented by the find from Circle A.

K n i v e s (pp. 321 - 324, list B on p. 323). The examples found in Circle B can be divided into two groups. Group A, is made up of tongue-shaped knives with a two edged blade. The greatest width of the rather thin blade is reached at a short distance from the point. They possess a separate bar-shaped tang which at its base is byforked; in the opening of the forking vere inserted the shoulders of the blade and were secured either by hammering (as in I-292) or both by hammering and nails. The tang was covered by a wooden or ivory handle. The tang of I-292 was topped by a cylindrical button of rock crystal (pl. 100). Nine examples of this group were found in eight graves.

Group B. Single-edged knives. In six graves were found nine examples. The way in which the handle is attached to the tang of the blade subdivides these knives into the three types established by Miss N.K. Sandars. Blade and tang are made of the same piece of metal.

Two additional blades are included in this category. Δ-280 whose blade is curved giving to it the form of a sickle, and Γ-271, a fragment of a triangular

narrow blade. There can be little doubt that the knives from the Circle find their antecedents in Crete, but perhaps single-edged knives of type II were developed at Mycenae and certainly the groups were improved by the use of flanges in addition to nails for securing the handles.

Spear and arrow points (pp. 324 - 326). Four spear points were found in four graves (A-258, Γ-276, Λ-299 and N-308). They exhibit a leaf-shaped point and a round stem for the shaft all made of the same piece of bronze. Evans suggested that the spearpoints from the graves of Mochlos are the forerunners of the Mycenaean from which the latter developed. The suggestion of the Minoan origin of the Mycenaean examples was accepted by Karo. It seems, however, that the arrow points (two examples of bronze found in Grave Δ) (pl. 72α), were developed at Mycenae.

Bronze pins (pp. 326 - 327, plts. 20α, 56γ. 2, 182α.β, 208). In three graves (**A, O, Y**) eight pins were found. Of these three found in Grave **Y** are preserved in their entire length (0,225, 0,193 and 0,245m.). Five of the eight pins possess rock crystal heads. Sometime ago it was suggested that the bronze pins found in Circle A served to secure gold ornaments on the caskets and the walls of the graves. The discovery of pins in their original position proves that they served to secure the clothes of women.

Bronze tweezers and rings (pp. 327 - 328, plts. 100γ, 101α, 209β). Two pairs of tweezers were found in Grave **I,** of which one is elaborately decorated (I-293) the other is plain. Fragments were also found in Grave **N** (N-311). Bronze rings, with an oval bezel set at right angles to the hoop, come from Grave **Y.** Unfortunately they are undecorated.

Vessels of bronze (p. 328, plts. 59β, 70, 81 - 84α, fig. 9). Comparatively few vessels were found and most of these were piled in the corner of Grave **E.** A bronze phiale from Grave **Δ** (Δ-283), and a bronze cup from Grave **Γ** (Γ-316) and disintegrated fragments from other graves form the sum total of the vessels found. It appears that they form characteristic furnishing of women. This seems to have been the case in Circle A as well.

OBJECTS OF GOLD AND SILVER

Objects of Gold (pp. 328 - 337). Eleven graves of Circle B yielded objects of gold. Most of these are of very thin gold plate or foil and apparently were made at Mycenae to be placed in the graves as furnishings. Some, cups for example, are made of strong plate and they could have been used in actual life. The applied gold objects served for personal adornment, and as decorations of sheaths of swords and knives. The ornaments, used both for men and for women, are of the shapes and varieties known from the shaft graves of Circle A. They include long rhomboid bands used as diadems (plts. 59α. 1, 85α,

124α, 153α.β, 159, 177), triangular half bands (plts. 20β.1, 85β, 86), an ornament of the type known as «garter» (Gamaschenhalter) (plts. 20γ, 59α.2), stars and cruciform ornaments (plts. 87, 159, 207γ) rosette (pl. 178α), armbands (pl. 21α), earrings (pl. 180α), beads etc. Besides, gold ornaments were used for the decoration of sheaths of swords and of the handles of swords (plts. 125, 67).

Most of the gold objects are covered with repoussé work, the embossed disc surrounded by dots being the commonest decorative element. As a rule the entire surface of a band is used as an undivided field with the edges accentuated by dots. In some triangular half bands and cruciform ornaments the field is divided into long and narrow zones. Elements used in the repoussé decoration of sheaths of swords are linear and differ markedly from those placed on bands (pl. 125). Of course the embellishment of the gold sheath of the handle of sword Δ-277, is a special case decorated in an individual way. It is noticeable that birds are not employed in the decoration of the gold objects. Noticeable also is the development of the ability of the artists in repoussé work. Simple embossed discs were developed into false spirals and spiraliform designs with double tangents finally embellished by floral additions.

It is customary to attribute to Minoan artists the gold work found in the shaft graves of Circle A with antecedents to be found in the gold objects from the graves of Mochlos. Parallels, however, are to be found also in silver objects from the Cyclades, from Syros and Amorgos, and furthermore in the islands the spiral seems to have been a most popular motive from the very beginning of the Bronze Age. Also discs filled with color are familiar motives on Cycladic vases and we have noted that beaked jugs with bird motives are Cycladic in origin. On the other hand no antecedents for the gold work of the shaft graves have thus far been found in the mainland of Greece. It is therefore necessary to conclude that the gold ornaments from the shaft graves in technique and motives are indebted both to Cycladic and Minoan influences and artists. However, between the gold work of the shaft graves and that of the Cyclades and Crete there is a technical gap which, in spite of Higgin's attempts to bridge it by means of the Aegina treasure, it remains unfilled (pp. 338 - 339). It is also noticeable that no granulated work, so well developed in Crete, is to be found among the gold ornaments from Circle B.

The gold used often contains a small quantity of silver or copper (see Varoufakis' analysis) and ranges from 21 to 22 karats.

Electrum masque (pp. 339 - 340, pl. 60α and color pl. ιβ). It is of thick plate and apparently fashioned by hammering over a wooden core. The holes at the side of the ears indicate that it was secured in place by string. Of course the details are generalized and do not give the actual features of a Mycenaean.

Silver (pp. 340 - 341, plts. 71α and 101β). Very few objects of silver

were found in the graves and perhaps this is due either because the Mycenaeans knew that this metal deteriorates rapidly and is tarnished easily when exposed to moisture, or because the metal was rare and difficult to obtain. As yet the silver mines of Greece do not seem to have been exploited and the metal was imported perhaps from Asia Minor. Of this material most important are the cup found in Grave **Δ** (Δ-326) with the repoussé decoration and the smaller cup of Grave **I** (I-327) with the grooved surface. Fragments found indicate that jugs and plates were also made of this material as well as pins. Silver was also used for plating; most common examples of this work are nails for the handles of swords, and most interesting is the plating of the paraxiphis A-253 (pl. 18).

VARIOUS OBJECTS

F a i e n c e. Of this material is the chalice-cup from Grave **A** (A-240, pl. 16β.δ) which finds exact parallel from the treasury of Knossos. Beads and rectangular pendents (plts. 159α and 209β) were also made of faience. Few objects made of this material were found, but they are important for the chronological indications they offer (pp. 341 - 342).

S t o n e (pp. 342 - 349). A variety of objects were made of semi-precious stones. Of these most common are beads possessing a globular, depressed or slightly elongated form, elliptical, or ring-like circular form (fig. 30). They are perforated from both ends and possess very smooth surfaces. Rock crystal, amethyst and cornelian were extensively used, but cornelian seems to have been the preferred material. Of a total of 78 beads found in Graves **Ξ** and **O,** 69 are of that material. Only four beads with designs in intaglio were found and of these one belongs to LH II times. Of the three belonging to the shaft grave period the most interesting is the amethyst bead from Grave **Γ** (Γ-443, pl. 60β and color pl. ι). Equally interesting and most important is the spouted small bowl (the kymbe) of rock crystal from Grave **O** (O-459, pp. 203 - 205, 344 - 345, plts. 183 - 185 and color pl. ια). Its delicate workmanship and intuitive feeling for the bird form prove that it is the work of a Minoan artist working perhaps at Mycenae. Crystal heads of pins are equally interesting (pp. 345 - 346) and prove that work in rock crystal was a favorite art. Furthermore, the finds from Circle B and especially those from Grave **O,** prove that the long pins with the heavy rock crystal heads were used by women to secure their clothes.

A r r o w - h e a d s (pp. 346 - 347 and plts. 72α, 123δ). They are mostly of flint, but a few obsidian points were also found. Of bronze, only two points were found in Grave **Δ** (pl. 72). A few fragments of boar's tusks from Grave **N** (p. 347) indicate the rare placing of helmets in the graves.

S t e l a e. Fragments of several stelae were found over graves **A, Γ, N** and **O** (pp. 347 - 349). Almost complete, though broken in a number of pieces, is the stele of Grave **A** (pp. 33 - 34, pl. 12), with incised composition (Heurtley's Class I) representing the attack of a lion against a herd defended by herdsmen. A similar scene is represented in the lower register of a stele from Grave **Γ**, which at a later time was transformed into a base (pp. 50 - 51 pl. 40). The upper register of that stele is filled with a spiraliform pattern. Other fragments found seem to belong to unsculptured stelae. Since these were found either over graves of women or in which women as well as men were buried, it is plausible to conclude that Schuchhardt's suggestion was correct that unsculptured stelae were placed over graves of women. The technique employed in the sculpturing of these stelae seems to indicate that the stele over Grave **A** is older than that over Grave **Γ** and consequently they add to the indications of the position of these graves in the chronological sequence of the use of the Circle.

I v o r y (pp. 349 - 350). Comparatively few objects made of ivory were found. The most common are pommels surmounting the handles of swords, a specialty of the Mycenaeans (pl. 61), but objects used for adornement, such as pins and combs (plts. 62β, 166α) were also made of this material, which of course was imported perhaps from Syria.

A m b e r (pp. 350 - 352, plts. 102β.1, 186β). It seems that the beads found in Graves **I** and **O** are of Baltic amber which may have been imported in bulk. The shapes of the beads can be attributed to the final processing of the material by Mycenaeans; i.e. it seems that the technicians at Mycenae gave to the imported material the shapes of beads they preferred. Among the beads from Grave **O** are also spacers of a particular type and these seem to have been imported not fashioned at Mycenae, since their shape would not allow much room for individual initiative. The provenience of these spacers, made also of Baltic amber, as yet is not established, but they along with the amber seem to have been imported through an overseas route by way of the Lipari islands. Rectangular spacers of the type found in Grave Circle B are known from the graves of Kakovatos, Peristeria and Grave IV of Circle A.

J e w e l l e r y. A variety of trinkets were made and used by the Mycenaeans, both men and women. Besides the diadems and the foil of gold applied on clothes, earrings, bracelets, rings and ringlets for the hair were rather common. Engraved gems and small faience tablets were apparently used as pendants in necklaces, as illustrated in plate 210α.

W h o r l s o f c l a y, of a pear or of a cylindrical shape were found in the Middle Helladic oven and on the roof of Grave **O**. These are more appropriate for settlements, but perhaps strings of them were placed around the neck of a pet animal that might have been killed over the grave.

GENERAL REMARKS AND CONCLUSIONS

The study and discussion of the objects found in the graves and their comparison with each other make possible the arrangement of the graves found in Circle B in a chronological sequence. In our attempt to obtain such a sequence we considered the construction and use of the graves, some for a longer and others for a shorter period, the custom, established by the excavations and finds at Eleusis and its west cemetery, of the continuing production of vases of older types no longer used in settlements, which seem to have become traditional for burials, and the fact that some graves did not preserve their original contents.

Chronologically the graves of Circle B can be distinguished in five groups. To the first and older group belong Graves **I, A1,** and **A**; to the second Graves **Λ2, Ξ, Ξ1, Π, Η, Ρ, Φ** and **Ζ;** to the third Graves **Β, Ν, Υ, Σ** (?) and **Τ** (?); to the fourth Graves **Λ, Γ, Κ, Λ1,** and to the fifth and latest group Graves **Δ, Ε, Ο** and **Μ.** We must note, however, that the chronological difference between these graves and groups may not be great, however it exists. The general chronological limits within which the graves may be placed are indicated by the vases found in them, made and decorated after Helladic, Cycladic or Minoan traditions, or which were imported. The amphorae decorated in the latest style of Kamares ware, the stamnoi with naturalistic plant decoration or with floral chains, the faience cup from Grave **Α**, that finds an exact parallel in samples from the sacred treasury of Knossos, the swords of type A imported from Crete, the beaked jugs with painted flying birds, the cups with decoration limited to the area across the handle, the two small prochoi with design in white on redish ground give us definite indications not only of Cretan and Cycladic influences but also of chronology and sequence. Especially important is jug Γ-27, pl. 44α, with painted flying swallows similar if not identical to which were found in Thera by Prof. Marinatos. Stratigraphically the Thera examples belong to the period which preceded the earthquakes that destroyed the settlement at Akrotiri whose ruins were covered by the ashes of the volcano in the course of its great eruption. As yet no final date has been ascribed to that historic eruption, but temporarily is now placed between the years 1540 - 1500 B.C. We have seen that jug Γ-27 may be one of the earlier works of the «painter of the swallows» of Thera and could consequently belong to years of the middle of the 16th century B.C. if not earlier. Cups decorated with flying birds drawn in outline were placed in the early years of the Middle Cycladic period and jugs with birds whose body is covered with a large red circle were found in the treasury of Knossos and were placed by Evans in Middle Minoan IIIb years. In Circle B vases with representation of similar birds have not been found, but one example exists from Grave VI, Circle A. These are most important correlations.

Vases of Helladic shapes and matt decoration comparable to those found in Circle B are known from a number of Middle Helladic settlements. Many resemble vases found in the graves of Prosymna and the stamnos A-3 plate 13γ, finds an exact parallel in a similar vase from Asine, placed by Persson in Middle Helladic III times. On the other hand vases with motives painted in brilliant paint are characteristic of the Late Helladic I period and give us the lower chronological limit for the graves and use of Circle B.

The comparison of the finds from the two Circles of Mycenae proves that many vases from Circle B are older and others are contemporary with those from Circle A. Thus, vases of groups 1,2 and 3 are older, while those belonging to groups 4 and 5 are contemporary with vases found in the older graves of Circle A i.e. VI, IV and II. None of the vases from Circle B can be equated with those found in the later graves of Circle A, i.e., in III and I.

The scarab P-466, pl. 199, belongs to the years of the 17th to the 16th century B.C. If it is accepted that it belongs to the shaft Grave **P,** as I maintain, then it too gives us a precious chronological indication. Of course, it could be considered a family heirloom, in which case it may lose some of its importance.

The following chronological conclusions can be drawn from the comparisons noted. The years of the Middle Helladic III, or in other words the second half of the Middle Helladic period and its later years, will form the upper limit of the construction and the first use of the Circle. The lower limit of that use can be placed in the early years of the Late Helladic I period. The absolute chronology of the Circle and of its graves has to await the final results of the excavations at Thera or the final establishment of the date of the great eruption of its volcano. For the time being and tentatively we may suggest that Grave Circle B was used for at least three generations between the years 1620 - 1610 and 1540 - 1530 B.C.

The older graves of Circle B, belonging to the years to which must be ascribed the beginning and the genesis of the Mycenaean civilization, have preserved elements which would prove the origin of that civilization. The cumulative evidence proves that the intermixture of Helladic indigenous and imported elements from the Cyclades and Crete resulted in the birth of Mycenaean civilization; but that its main body is Helladic. On it were implanted the island elements. With the passing of time the imported elements increase in numbers; the Minoan influence replaces the Cycladic and by about the middle of the 15th century B.C. it in turn is replaced by native achievement. It was then that the construction of palaces began in the mainland, that the commercial activities in the Mediterranean were taken over by the Mycenaeans from the Minoans, that shortly afterwards even Knossos was occupied by mainlanders who ruled over at least a section of Crete.

The proof of the Helladic character of the Mycenaean art and culture in

its early years proves untenable Evans' theory of the Cretan occupation of Mycenae. The burial customs, so well defined now, prove in their totality to have developed in the mainland and to have been the result of an unbroken Helladic tradition. It is inconceivable to think even, that the presumed by Evans Minoan princes who are supposed to have ruled over Mycenae, as soon as they occupied the area abandoned their ancestral burial customs and adopted *in toto* those of the people they conquered and over whom they were assumed to have ruled. The study of the skeletal remains also proves that the people buried in the shaft graves were not Minoans but mainlanders similar and somewhat better developed, as befits rulers, in physique than the people they ruled. The Minoans seem to have been light in built and rather short and wiry in stature, of a different type that is than that represented by the skeletons of the shaft graves.

The rich furnishings of the graves prove that the people buried belonged to the first and ruling families of Mycenae. The existence of two Circles has caused difficulty. The late Professor Wace thought that Circle B was older than Circle A and consequently that the use of the one circle followed the use of the other. The furnishings prove that some graves of the Circles were contemporary and make untenable Wace's tentative suggestion. Professor Marinatos suggested the existence at Mycenae of two royal families ruling alternately. It seems to us that the evidence proves that Grave Circle B was built first for the rulers and their family. That while Circle B was in use there was a change in the ruling group possibly brought about by the lack of male children. This lack necessitated the assumption of authority by another important family. The arrangement is not unusual or unique since in later times we hear of such a change, the assumption of power by the Atreid from the Perseid family. The new rulers built their own Circle and burial ground, while the first Circle was still being used by members of the older family. It is interesting to note that Graves **E, M** and **O,** contemporary with the older graves of Circle A, are sepulchers of women. Perhaps the man buried in Grave **Δ,** to whom the impressive sword with the golden sheath belonged, was the last male member of the earlier ruling family; with him ended the royal prerogatives of that family. Thus the existence of the two Circles could be explained[1].

The question of the derivation of the wealth and economic affluence of Mycenae which made possible the placing of so many precious objects in the graves has been under discussion for some time. It seems to us that the at-

1. R. GRAVE's conception of the killing of the kings by competitors discussed above by Dr. Angel is completely unrealistic and is not indicated by the excavated remains. Equally unrealistic are Dr. Angel's suggestions based on the assumption that all the graves of the Circles were royal and that all the people buried in them were kings.

tribution of that affluence to the service of the Mycenaeans as mercenaries in Egypt is the most plausible. The commodity which they had in abundence for export was their military valor and experience and Egypt, with the wars of her princes against the Hyksos, was the only area which at that time needed mercenaries and had the gold to pay them. The quantity of swords found in the graves, most of which could not have been used at the time they were piled up by the bodies since their tangs were broken, seem to lend weight to the suggestion. Because the question may be asked, when a sword was damaged why its metal was not melted again and transformed into a new weapon, but it was kept and was finally deposited in the grave? And why so many in number damaged swords were placed with some of the dead? The sword of course was used at close quarters when the issue had reached a point of life or death; consequently it could become the emblem of personal valor and prowess. Each sword could be conceived as a «μαρτύριον ἀριστείας», a proof of personal military achievement. The greater the number of swords the greater the achievement, the more valiant the warrior. So the damaged swords were kept in life as proof of the valor and authority. They were taken to the grave since they commemorated a personal achievement that belonged to no one else. This perhaps explains the numbers placed in the grave and the lack of defensive armor among the furnishings. Conditions in the islands and the mainland in the late Middle Helladic times seem to be peaceful. There were no wars that would provide chances for so many exploits as indicated by the swords. Nor is there any chance of amassing so much wealth in the mainland or the islands. Egypt seems to be the only place which provided all the required conditions and the valor of the Mycenaeans and their war experience made them good prospects for mercenaries. One more point should be considered, the transportation of the mercenaries to the valley of the Nile. It has been suggested some time ago that the mercenaries were transported overseas by Minoan sailors; this seems to be correct and this experience perhaps revealed to the Mycenaeans the possibilities of over seas activities to which they applied themselves with the opening years of the 15th century B.C. that resulted in their control of the eastern Mediterranean first and the rest of that inland sea later.

In conclusion I may repeat what I have already stated a number of times. Grave Circle B may not have yielded as many dazzling objects as Circle A; but its kterismata are equally impressive. Their greater importance and contribution lie in the fact that we can now see exactly how they were arranged in the graves in relation to the bodies and what function they performed. Now we can visualize the interior of the graves as they were left so many centuries ago. At last we can stand at the edge of the grave and follow step by step the order used in the burial of the mythical kings of the shaft graves of Mycenae.

The names of these kings and chieftains will remain unknown. They lived their lives at a time when script was not used in the mainland of Greece and records were not kept; at a time beyond the memory of Greek mythographers and genealogists, even beyond the limits of tradition. But we can confidently maintain that they were the descendents of the Greek-speaking Indo-Europeans who were definitely established at least in the eastern half of the mainland by the beginning of the Middle Bronze Age.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ

ἀγγεῖα, πήλινα: Σχήματα: ἀλάβαστρον, 52, 55, 274, 293, 305, 309, 357· ἀμφορεῖς, 52, 61, 112 - 113, 169, 178, 181-182, 193 - 194, 270 σημ. 2, 274, 275, 279 κ.ἑ., 301, 307, ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ, 213, 216, 220, 223 - 224, 270· ἀμφορίσκοι εὐρύστομοι, 56 - 57, 64, 65, 95, 193, 194 - 195, 229, 232, 238 - 239, 280 - 281, τύπος τεφροῦ μινυείου, 153, ἀντὶ ἀμφορέων εἰς τάφους, 279, ἀντὶ πρόχων, 282· ἄσκοί, 65, 153, 154, 155, 156, 166, 169, 180-181, 191, 196, 231, 282, 286 - 288, 301, 309, 354, πτηνόσχημοι, 189 - 190, 287, χαρακτηριστικὸν κτέρισμα γυναικῶν, 288· βομβυλιοί, 153, 154, 292 - 293· κάνθαροι, 24, 26, 52, 55, 56, 181, 198, 271, 274, 292, 308· κρατηρίσκοι, τρίωτοι 81, 83, 293, μετὰ προχοῆς, 293· κύαθοι, τύπου Α, 108, 186, 211, 216, 222, 237, 271, 289, 290 - 291, 300, τύπου Β (μὲ κατακόρυφον λαβήν), 136, 146 - 147, 156, 271, 291· κύπελλα μινύεια, 23, 39, 65 - 66, 91, 94, 104, 108 - 109, 115 - 116, 128, 137 - 138, 149, 150 - 152, 165 - 166, 179 - 180, 196 - 198, 208 - 210, 222, 228, 230, 231, 237, 260, 270 κ.ἑ., 306, 310, 354, τεφρά, 80, 85, 125, 179, 228, 230, 231, 272, 273, 274, μετὰ πλαγίας προχοῆς, 238, θραύσματα εἰς ἐπίχωσιν τάφων, 264, κατασκευὴ εἰς περιοχὴν Μυκηνῶν, 273· κύπελλα μόνωτα, 56, 67 - 69, 135 - 136, 153 - 154, 186, 289 - 290, 308, 309, τύπου μινυείου, 94, 154, 186· κύπελλον κωδωνόσχημον, 195· λαγηνόσχημον ἀγγεῖον, 146· λεβητόσχημον, 193· ἀγγεῖα μὲ πλαγίαν προχοήν, 105, 116, 190, 192 - 193, 194, 274, 275, 288 - 289, 296, 307, μινωικὴ ἐπίδρασις, 288· ποτήρια, τύπου Βαφειοῦ, 46, 66, 103 - 104, 117, 136, 187, 289, 299, 300, 308, ἄωτον, 238· πρόχοι - προχοΐσκαι, μὲ κυκλικὸν στόμιον, 25, 26, 47, 48, 64, 84 - 85, 107 - 108, 116 - 117, 134 - 135, 144, 149, 152, 155, 180, 181, 185 - 186, 208, 282, 285 - 286, 307, 309, 310, ραμφόστομοι τύπου Α, 25, 60 - 61, 103, 107, 117, 123, 146, 283, κυκλαδικὴ καταγωγὴ τοῦ τύπου, 283, 284, ραμφόστομοι τύπου Β, 57 - 58, 61, 166 - 167, 274, 283 - 284, 290, 308, 310, τύπου Γ, 54, 59, 60, 284, «τελετουργικαί», 32, 340 - 341, ἀπόθεσις εἰς τάφους ἀντὶ ἀμφορέων, 279· σκύφοι κανθαρόσχημοι, 66, 104, 108, 118, 124, 145, 222 - 223, 238, 271, 291 - 292, 309· στάμνοι πιθόσχημοι, 24, 25, 40, 41, 55, 62 - 64, 82, 83, 84, 92 - 93, 94, 113, 114, 123, 125, 126, 133 - 134, 136, 137, 164 - 165, 167 - 169, 190, 191, 192, 194, 196, 231 - 232, 274, 275 κ.ἑ., 300, 301, 304, 305, 306, 307, 309, τετράωτοι, 271, δίωτοι τύπου Α, 276, δίωτοι τύπου Β, 277, ἑξάωτος, 278· στάμνος ὑδριόσχημος, 113 - 114, 282· ὑδρίαι, 47, 48, 52, 53 - 54, 93, 94, 124, 149 - 150, 164, 281 - 282· φιάλαι - φιαλίδια, 14, 69, 154 - 155, 239, 291· Διακόσμησις: ἀμαυρόχρωμος, 227, 278, 279· ὄστρακα, 11, 12, 17, 19, 34, 145, 177, 211, 226· χαρακτηριστικὴ ΜΕ ἠπειρωτικῆς κεραμεικῆς, 280· δίχρωμος, 144, 305· ἐγχάρακτος: δακτύλιοι, 56, 93, 94, 105, 153, 169, ἐπὶ μινυείων κυπέλλων, 39, 40, 85, 104, 105, 109, 115, 116, 137, 138, 166, 179, 180, 222, 230, 231, 272, 273· θλαστὴ γραμμή, 105· κύκλοι, 154· γραμμίδια, 165· κυματοειδεῖς γραμμαί, 170· λευκή, 24, 26, 54 - 55, 57, 58, 63, 67, 113, 168, 181, 182, 192, 274, 278, 280, 286, 298, 299, 303, 307, 310· πλαστική, δακτύλιοι εἰς βάσιν λαιμοῦ ἀγγείων, 54, 82, 83, 137, 168, 191, 194, 224, 285, εἰς πόδας μινυείων, 65, 85, 137, 151, 196, 230, 272, 273, 275, κάτω βάσεως μινυείων, 105, 210, 222· εἰς ποτήρια τύπου Βαφειοῦ,

66, 67, 289, 299, 300, 308, περὶ λαβὴν ἀσκῶν, 154, 155· μαστίδια, 66, 67, 196, 198, 275· κομβία - κεφαλαὶ ἥλων, 56, 61, 85, 103, 105, 108, 124, 136, 154, 155, 192, 193, 195, 282, 291· «ὀφθαλμοὶ» ἐπὶ ραμφοστόμων πρόχων, 54, 60, 283, 284· ὀφιοειδεῖς ταινίαι, 123, 305· πολύχρωμος, 92, 113, 123, 133, 168, 182, 192, 283, 305 - 306, 307, 309, 310· χαρακτηριστικὴ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς ΜΕ ἐποχῆς, 277, 303, 309· στιλπνή, 54, 55, 67, 83, 153, 154, 155, 187, 282, 286, 309· χαρακτηριστικὴ τῶν πρωίμων ΥΕ Ι χρόνων, 274, 293. Διακοσμητικὰ θέματα: ἀγκιστρα, ὡς ἀπολήξεις γραμμῶν, 108, ἀγκυροειδῆ, 113, σπειροειδῆ, 117· ἀγκιστροειδεῖς γραμμαί, - πόδες πτηνῶν, 59, κρεμάμεναι ἀπὸ τόξα, 296, 298· ἀγκυρωτὸν στοιχεῖον (χ), 135, 297, 303, 308· «αἱχμαὶ βελῶν», 68, 135, 296, 297, 300· ἄνθη, βλ. φυτικὴ διακόσμησις· ἀστήρ, 182· βοστρυχοειδεῖς γραμμαί, 26, 63, 104, 116, 134, 135, 181, 190, 295, 308· βραχῶδες κόσμημα, 224· γραμμίδια εἰς χεῖλος ἀγγείων, 181, 239· γωνίαι, 224, 294· δικτυωτόν, 60· δισκάρια, ὀλόβαφα, 55, 57, 58, 83, 223, 278, 305, περιβαλλόμενα ὑπὸ κύκλου, 57, 59, 144, 164, 274, 306· ἕλικες, 168, 181, 308· ἑλικοειδεῖς γραμμαί, 25· 307· ζητοειδεῖς γραμμαί, 107· «ἥλιοι», 164, 296· ἡμικύκλια, 41, 57, 64, 103, 108, 116, 117, 145, 154, 180, 239, 292, 297, 309, ὁμόκεντρα, 66, 70, 103, 181, 190, 274, ὀλόβαφα, 165, 296, εἰς κατακόρυφον ἄλυσιν, 135, πληρούμενα ὑπὸ μηνοειδῶν γραμμῶν, 167, ὡς κοτυληδόνες ὀκταπόδων, 223· θύσανος, 54, 61, 104, 117, 136, 165, 232, 282, 295, 296, 300, 307, 308· φυλλόσχημος, 25, 133, 135, 297, 302· ἰχθυάκανθα, 164, 239, 297· ἰχθυόσχημον κόσμημα, 167, 302· κύκλοι: 54, 58, 59, 193· ὁμόκεντροι, 54, 62, 63, 84, 182, 232, 282, 295, 296, 298· μὲ ἐφαπτομένας, 58, 63, 84, 232, 295, 296· μὲ διαγράμμισιν, 63· ὡς ὀφθαλμοὶ πτηνῶν μὲ στιγμὴν εἰς τὸ κέντρον, 59, 194· ὁλόβαφοι, 193, 296, 297, 304, 305, 356· κυματοειδεῖς γραμμαί, 24, 26, 54 - 55, 58, 67, 84, 92, 93, 113, 117, 144, 168, 224· μετόπαι, 41, 59, 92, 93, 135, 164, 180, 192, 232, 277, 278, 279, 295, 296, 297, 298, 304, 305, 309· μηνοειδῆ στοιχεῖα, 40, 136, 299, 301, φύλλα, 154· ὀκτάποδες, 223· ὀφιοειδεῖς γραμμαί, 24, 54, 61, 104, 117, 123, 224, 295, 305· πτηνά, 58, 59, 60, 123, 194, 274, 277, 278, 279, 301 κ.ἑ., 308· χελιδόνες, 57, 274, 302, 303, 308, 355, 356· γάλλος, 59· ταὼς, 59· ἀντωπά, 133, 297, 305· ἐν περιγράμματι, 167, 284, 308, 355· μὲ ὁλόβαφον κύκλον, 303, 304, 306· «πτῖλα», 59, 60, 66, 68, 194, 290, 296, 300, 304, 305, 308· ρόδακες (ἢ «ἥλιοι»), 24, 26, 299 σημ. 1· ρόμβοι, 41, 114, 134, 192, 297, 298, 307, 309· πληρούμενοι ὑπὸ δικτυωτοῦ, 124, 295, ὑπὸ παραλλήλων γραμμῶν, 192, 295· σπεῖραι, 41, 54, 63, 64, 83, 84, 107, 108, 113, 116, 117, 168, 187, 193, 194, 239, 295, 296, 297, 298, 301, 305, 307, 308· διπλαῖ, 84, 108, 136, 167, 239, 294, 295, 307· σπειροειδὲς κόσμημα ἐξ ὁμοκέντρων κύκλων, 232, 296· σπογγοειδῆ κοσμήματα, 223· σταγόνες, 54, 194· σταυροί, ἀγκυλωτοί, 64, 296· στιγμαί, περιβάλλουσαι κύκλους, 55· σειραὶ στιγμῶν, 55, 64, 69, 108, 123, 145, 147, 224, 296, 297· εἰς μορφὴν περιδεραίου περὶ τὸν λαιμὸν ραμφοστόμων πρόχων, 57, 58· μὲ κεραίας, 63· ἐντὸς μετοπῶν, 180· στιγμορόδακες, 41, 193· στολιδώσεις, 67, 239, 296, 299, 300, 308· στρόβιλοι, 25, 41, 295, 298, 307· τεθλασμέναι, 180, 186· ταινίαι σχηματίζουσαι τρίγωνα, 83, 186, σχηματίζουσαι γωνίας, 126· τετράγωνα ἀμφίκοιλα, 55· τόξα: διασταυρούμενα, 25· ὡς ἐφαπτόμεναι σπειρῶν, 55, 83· τοξοειδεῖς γραμμαί, 63, 113, 190· ὁμόκεντρα, 66, 296, 297· ἀπολήγοντα εἰς σπεῖρας, 168, 295· ἀποτελοῦντα ἄλυσιν (φεστόνι), 114, 134, 136, 165, 294, 307· ἐκ στιγμῶν, 223· τρίγωνα: ὁλόβαφα, 25, 40, 114, 147, 231, 294· πληρούμενα ὑπὸ δικτυωτοῦ, 25, 114, 116, 165, 294, 295, 307· ὑπὸ κατα-

κορύφων γραμμῶν, 113· ὑπὸ στολιδώσεων, 165, 294· συνεχόμενα, 83, 294, ἀντικόρυφα, 192, 295· «φεστόνι», βλ. ἡμικύκλια· φεστονοειδὲς περίγραμμα ἄνθους, 168· φολιδωτὰ στοιχεῖα, 59· φυτικὴ διακόσμησις, 133, 223, 300· στάμνων, 277, 278, 279, 287, 300· διόσανθος, 40, 300· θαλάσσια φυτά, 224· κισσός, 40, 54, 58, 84, 133, 167, 169, 296, 300, 301, 302, 308, 355· κλάδοι, 24, 55, 58· κλάδοι ἐλαίας, 62, 301· κρῖνα, 24· κρινόσχημα στοιχεῖα, 223· κρόκος, 24, 153, 287, 299 σημ. 1, 301· πολύφυλλον ἄνθος, 168· πτέρα, 40· φοῖνιξ, 58, 133, 168, 300, 301· φύλλα–φυλλόσχημα στοιχεῖα, 54, 55, 61, 62, 63, 67, 155, 167, 168, 223, 224, 296, 300, 301, 302· ρυθμὸς χλωρίδος, 40, 274, 300, 307, 310· ψευδοσπεῖραι, 24, 54, 114, 135, 136.

ἀγγειογράφος τῶν χελιδόνων, 302, 303, 310, 356.

ἀγγεῖον, παράστασις ἐπὶ ἀναγλύφου ψηφῖδος, 157.

Ἀγορὰ Ἀθηνῶν, θαλαμωτοὶ τάφοι, 258.

Ἀθανασιάδου Τραχανατζῆ, Ἡ., 8.

Ἀθώρ, ἐπὶ γλυπτοῦ σκαραβαίου, 225.

Αἴγινα, θησαυρὸς χρυσῶν, 338 - 339.

Αἴγυπτος, δείγματα κατεργασίας κρυστάλλου, 205, σκαραβαῖος, 225, ἐπίδρασις ἐπὶ τῶν Μυκηνῶν, 267, προέλευσις τεχνικῆς φαγεντιανῆς ἐξ, 342, φιαλίδια εἰς σχῆμα νήσσης, 344, ἐμπορικαὶ συναλλαγαὶ μὲ Μυκήνας, 360, πηγὴ πλούτου τῶν μυκηναίων, 361, 362, μεταφορὰ μισθοφόρων εἰς, 362.

αἰθάλη, ἴχνη ἐπὶ τοῦ πηλοῦ ἀγγείων, 195.

αἴξ, ἔκτυποι κεφαλαὶ εἰς χρυσῆν λαβὴν ξίφους, 86.

αἰχμαὶ ἀκοντίων χαλκαῖ, 22, 30, 48, 53, 73, 130, 140, 172, 318, 324 - 326.

αἰχμαὶ βελῶν: ἐκ πυρίτου, 81, 88 - 89, 130, 140, 326, 346· χαλκαῖ, 81, 88, 326· ἐξ ὀψιανοῦ, 140, 346.

ἀκόνη λιθίνη, 81, 89, 347.

ἀκόντιον, παράστασις ἐπὶ ἀργυροῦ ποτηρίου, 88.

ἀλάβαστρον, τεμάχια ἀγγείων, 11, 216· βλ. καὶ μύκητες, πυξίς.

Ἀλβανία, τύμβοι, 253, 254.

Ἀλεξοπούλου, Π., 8.

ἄλευρον, κόνις ἐντὸς στάμνου, 113.

American Council of Learned Societies, 7.

Ἀμοργός, ἀντικείμενα ἐξ ἀργύρου, 336, 337.

ἀμυγδαλίτης λίθος, 8.

ἀνακτορικὸς ρυθμός, ὄστρακα, 11, 12, 22· βλ. καὶ ἀγγεῖα, ἀμφορεῖς ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ.

ἀνάκτορον Μυκηνῶν, ἐποχῆς κυκλικῶν περιβόλων, 267· ἀρχὴ κατασκευῆς ἀνακτόρων, 358.

ἀνασκαφῆς ἱστορικόν, 3, 4.

ἄνθραξ, τεμάχιον εἰς ἐπίχωσιν τάφου Ο, 187.

ἀνθρώπιναι μορφαί: ἐπὶ ἐλεφαντίνου πλακιδίου, 23, ἐπὶ στηλῶν, 33 - 34, 51, ἐπὶ ψηφῖδος ἐξ ἀμεθύστου, 77 - 78, 340, ἐπὶ ἀργυροῦ ποτηρίου, 88, 340.

Angel, Lawrence, μελέτη ἀνθρωπολογικοῦ ὑλικοῦ, 3, 34, 38, 46 σημ. 1, 48, 102, 107, 109, 112, 123, 130 σημ. 2, 144, 145, 159, 226, 228, 229, 255 σημ. 1, 269, 359, 362, 379-397.

ἄργυρος, ἀγγεῖα: πρόχους, 22, 31, 340, τεμάχια μικρᾶς πρόχου, 182, 341, ποτήριον, 80, 82, 88, 260, κύπελλα, 112, 119, 162, 176, 260, 340, διακόσμησις ἔκτυπος, 88, 119, 176, 182, 340, 341· τεμάχια ἀτρακτοειδοῦς σχήματος, 182· κυλινδρικὸν (ροπαλόσχημον) κόσμημα, 202· ταινία ἐκ Χαλανδριανῆς, 336· διάδημα ἐξ Ἀμοργοῦ, 337· βλ. καὶ ἄγκιστρον, δακτύλιοι, ἐνώτια, περόναι.

Ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰς Βραυρῶνα, 3.

Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἀνάθεσις μελέτης Κύκλου, 3· Διοικητικὸν Συμβούλιον, 7, 8.

Ἀσίνη, ΜΕ νεκροταφεῖον, γραπταὶ πρόχοι, 59, 285· παιδικαὶ ταφαί, 246, 266, κατάθεσις σκελετῶν, 256, 258· ταφικὰ ἔθιμα, 266· τάφοι εἰς ὁμάδας, 266· ΜΕ ΙΙΙ στάμνος, 276, 279, 356· πολύχρωμον ἀγγεῖον, 310.

ἀσπίς, ποδηνεκὴς εἰς παράστασιν ἀργυροῦ ποτηρίου, 88· ψευδοάρθρωσις εἰς ὦμον σκελετοῦ προκληθεῖσα ἐξ ἀσπίδος, 103· χρυσοῦν ἐγκόλπιον εἰς σχῆμα ὀκτωσχήμου ἀσπίδος, 201· ὑπόθεσις καλύψεως τῶν νεκρῶν διὰ ποδηνεκοῦς ὀκτωσχήμου ἀσπίδος, 257· ἔλλειψις εἰς τάφους Κύκλου Β, 260.

αὐλακωτὴ διακόσμησις: ἀγγείων, 153, 156, 168, 231, 238, 280, 286, 289, πυξίδος ἐξ ἀλαβάστρου, 176, κεφαλῶν βελονῶν, 157, ψηφίδων, 156, ἐγκολπίων φαγεντιανῆς, 136, 182, ῥάχεων ξιφῶν, 170, χρυσοῦ καρυ-

οσχήμου, 184, χαλκῆς περόνης, 234.
αὐλός, βλ. ἀκόντιον, δόρυ.
'Αχαιοί, καρηκομόωντες, 77.

βαθμὶς (πατούρα) κατὰ τὰς πλευρὰς τῶν τάφων, 34, 36, 37, 45, 46, 80, 102, 110, 145, 148, 159, 160, 211, 212, 214, 226, 237, 243.
Βαλτική, προέλευσις ἠλέκτρου ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς, 351, ἐπικοινωνία μὲ Μυκήνας, 360.
Βάρβογλης, Γ.Α., ἀνάλυσις τεμαχίου ἠλέκτρου, 351 σημ. 2.
Βαρουφάκης, Γ., χημικὴ ἀνάλυσις τῶν ἐκ τοῦ Κύκλου Β χαλκῶν, 317 σημ. 1, 320, 341, 355, 363 - 378.
Βελῆ, πασσᾶς Ναυπλίου, 10.
βελόναι, ἐλεφάντιναι, 33, 349, ὀστέιναι, 101, 149, 157.
Βέλτσος, Γ., 7.
Β. Ἤπειρος, τύμβοι, 249, 251 σημ. 4, 253, σῆμα ἄνωθεν τάφων, 252, 254.
Biddle, K., βοηθὸς ἀρχιτέκτονος, 5.
Biesantz, H., περὶ ψηφῖδος ἐξ ἀμεθύστου, 78.
Blegen, Carl W., ἀνασκαφὴ Πύλου, 247· περὶ μινυείων κυπέλλων, 272· ραμφοστόμων πρόχων, 283, ποτηρίων τύπου Βαφειοῦ, 289, σκύφων κανθαροσχήμων, 292· πολυχρώμου στάμνου Προσύμνης, 303· ἐγχειριδίων ἐκ Ζυγουριῶν καὶ Προσύμνης, 324· αἰχμῶν βελῶν, 347 σημ. 3.
Blinkenberg, Chr., περὶ ἐθίμου τοποθετήσεως τῶν χειρῶν εἰς περιοχὴν αἰδοίου, 256.
Βογιατζῆς, Α., ἀναπαράστασις Κύκλου Β, 246, 262.
βόθρος, παρὰ τὸν ἰπνόν, 14, 15.
βοῦς, παράστασις ἐπὶ στήλης, 51.
βράχος, παράστασις ἐπὶ ἀναγλύφου ψηφῖδος, 157.
Βῶκος, Ἰω., 5.

Γαβρίλη, Μ., 7.
Γαβρίλης, 'Α., 7.
γεωμετρικὴ ἐποχή, κυκλικὸν ἱερόν, 18.
Γιαννουλάτου, 'Α., 8.
«γοῦσα», εἰς λαιμὸν ραμφοστόμων πρόχων, 57, 58, 59, 61, 167, 283.
γρῦπες, πτερωτοὶ εἰς λεπίδα ξίφους, 86, παράστασις ὀνύχων, 88.

Caskey, J., ἀνασκαφὴ τάφων Λέρνης, 247, περὶ τύμβου Λέρνης, 249.
Chapouthier, F., περὶ ξιφῶν Μαλίων, 315, 318, 319, 355.
Compton, A. H., 7.

δακτύλιοι: ὀστέινοι, 33, χρυσοῦς λαβῆς ξίφους, 86, 314, ἐκ στρεπτοῦ σύρματος χρυσοῦ, 178, 184, ἐκ ψηφίδων, 202, ἀργυροῖ, 182, χαλκοῖ, 228, 234, 261, 328.
δένδρον, φοινικοειδές, εἰς παράστασιν ἀναγλύφου ψηφῖδος, 156, 157, 339, 343.
δερμάτινα ἀντικείμενα κοσμούμενα ὑπὸ χρυσῶν ἐλασμάτων, 99, βλ. καὶ κολεοί, δορά.
διακόσμησις, βλ. ἀγγεῖα, ἄργυρος, αὐλακωτή, λαβαί, ξίφη, παραξιφίδες, χαλκᾶ, χρυσᾶ.
Διακουμῆς, Παν., 8.
Διμήνι-Σέσκλο, θέσις νεκρῶν, 256 σημ. 2, προσανατολισμὸς νεκρῶν, 259, ταφικὰ ἔθιμα, 266, κτερίσματα ΜΕ τάφου Σέσκλου, 266.
Δοξιάδης, Κ., 8 σημ. 1.
δορὰ ζώου, ἐφ' ἧς ἀπετέθη τὸ λείψανον τάφου Ν, 160, 259.
δόρυ, παράστασις ἐπὶ στήλης, 33, ἐπὶ ἀντικειμένων Κύκλου Α, 326, αἰχμαὶ χαλκῶν δοράτων, 162, 325.
Dörpfeld, W., ἀνασκαφὴ ταφικῶν κτισμάτων Λευκάδος, 248.

ἐγκόλπια, βλ. περίαπτα.
ἐγχειρίδια ἐκ χαλκοῦ, 22, 48, 53, 72, 81,162, 171, 316, 320 - 321, μὲ ἐλεφαντίνην λαβήν, 72, ἀργυρόηλα, 72, 171, μὲ ἔνθετον διακόσμησιν, 171, μὲ αὔλακα κατὰ τὸ μέσον τοῦ πλάτους, 171, 321, ἐκ τοῦ Κύκλου Α, 171, 320, 321, ἐκ Κουμάσας, 316, ἐκ τοῦ Μόχλου, 316, ἐκ τοῦ Λασιθίου, 317, 318.
Edgar, C. C., περὶ ποτηρίων Φυλακωπῆς, 299, παραστάσεων πτηνῶν εἰς μηλιακὰ ἀγγεῖα, 303, 356.
ἔλαφος, παράστασις ἐπὶ σφραγιδολίθου, 224, 343.
'Ελευσίς, δυτικὸν νεκροταφεῖον, ἀνασκαφή, 247, σκαπτοὶ τάφοι, 247, παιδικαὶ ταφαί, 246· θέσις χειρῶν εἰς περιοχὴν αἰδοίου, 256· προσανατολισμὸς ΜΕ λειψάνων, 259· ἐξέλιξις ταφικῶν ἐθίμων, 265· τάφοι εἰς ὁμάδας, 266· ἀγγεῖα τελευταίων ΜΕ χρόνων, 293· βομβυλιοὶ τύπου μινυείου, 293· στῆλαι, 349· κατάθεσις ἀρχαιοτέρων χειροποιήτων

ἀγγείων εἰς τάφους, 354.
ἐλεφαντοστοῦν, τρίμματα, 11, 22, 80, 87, 89,189, 207· ἐλάσματα ἢ ἴχνη εἰς λαβὰς μαχαιρῶν, 87, 89, 118 - 119, 140, 322, 349· φύλλα ἐλεφάντινα, 225· ἐγχάρακτος διακόσμησις σπειροειδῶν, 207· εἰσαγωγὴ ἐκ Συρίας, 349· βλ. καὶ βελόναι, κτένια, μύκητες, περόναι, πλακίδια, ράβδαξ, τροχός.
ἑλλαδικὴ κεραμεική, σπεῖραι συνήθεις εἰς τήν, 167.
ἐμπιέσεις, ἐπὶ τοῦ κονιάματος τῆς εἰσόδου τάφου Ρ, 219.
ἔντυπος διακόσμησις (Intaglio), εἰς ψηφῖδα ἀμεθύστου, 77.
ἐνώτια, χρυσᾶ, 178, 184, 189, 200, 332, ἀργυρᾶ, 228, 233, 341.
«ἐπιγονατίδες» χρυσαῖ, 22, 30, 75 - 76, 120, 260, 330 - 331· Κύκλου Α, 331.
ἐπιτάφια δεῖπνα, ὑπολείμματα εἰς ἐπίχωσιν τάφων, 22, 38, 82, 110, 122, 158, 163, 177, 211, 262, 264· τέλεσις ἄνωθεν τάφων, 91, 261, 265· ἐκ θαλασσίων ὀστρέων καὶ μικρῶν ζώων, 262.
ἐπίχρισμα, στιλπνὸν εἰς ἀγγεῖα, 83, 84, 95, 105, 108, 109, 115, 117, 123, 134, 138, 152, 153, 154, 155, 156, 190, 191, 195, 223, 224, 230, 231, 238, 286.
ἐργαλεῖα, ὀστέινα, 33· λειάνσεως ἐπιφανείας ἀγγείων, 54, 92, 107, 144, 169, 191, 231.
Εὔτρησις, ΜΕ πτηνόσχημος ἀσκός, 287.
Evans, A., μέθοδος κυλινδρικοῦ τρυπάνου, 205, ἄνθος κρόκου, 288, κρητικὴ προέλευσις ξιφῶν τύπου Α, 315, αἰχμῶν ἐκ Μυκηνῶν, 326, παραξιφὶς Ἁγ. Τριάδος, 316, 317, ἐγχειρίδιον Λασιθίου, 317, 318, ἐγχειρίδιον τάφου VI, 321, μαχαιρίδια λακκοειδῶν τάφων, 324, ἐργαστήριον φαγεντιανῆς εἰς Κνωσόν, 342, χρῆσις ὀρείας κρυστάλλου ὡς μεγεθυντικοῦ φακοῦ, 344, χρονολόγησις πρόχων μὲ ὁλοβάφους κύκλους, 356, ἀποικισμὸς τῶν Μυκηνῶν ὑπὸ Κρητῶν, 359.

Ζάκρος, Κάτω, ρυτὸν ἐξ ὀρείας κρυστάλλου, 205, 344· ξίφη, 315.
Ζαφειροπούλου, Φ., 349 σημ. 1.
Ζήσης, Β., σχέδιον ξίφους Δ-277, 86, 312 σημ. 2.

Hachmann, R., περὶ πλακιδίων ἐξ ἠλέκτρου, 352.
Hammond, N.G.L., περὶ Κύκλου Β καλυπτομένου ὑπὸ τύμβου, 249 κ.ἑ., ἀρχαιοτέρου περιβόλου, 249, 250, 253, παραβολὴ Κύκλου Β πρὸς τύμβους Pazhok καὶ Vodhinë, 250, 251.
Harland, J.P., περὶ θησαυροῦ Αἰγίνης, 338 σημ. 2.
Heurtley, W.A., περὶ στηλῶν Κύκλου Α, 348, 349.
Higgins, R.A., περὶ θησαυροῦ Αἰγίνης, 338, 339.
ἤλεκτρον, 350 - 352· βλ. καὶ ψηφῖδες, πλακίδια, ὅρμοι.
ἤλεκτρον (μέταλλον), ταινίαι τάφου Β, 38, 42, 76, 260, σπειροειδὲς κόσμημα καὶ ψηφῖδες, 200, κρᾶμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, 339· βλ. καὶ προσωπίς, ψηφῖδες.
Ἡλιοῦ, ἀρχιτεχνίτης Μουσείου, 88.
ἧλοι, χαλκοῖ, ὑπολείμματα ἐντὸς τρημάτων μύκητος, 77, εἰς χρυσοῦν ῥόδακα, 199, ἀργυροῖ, 77, μὲ ἐπαργύρους κεφαλάς, 109.
Horror Vacui (στήλη τάφου Γ), 51.
ἠπειρωτικὴ Ἑλλάς, ΜΕ εἰς τήν, 3, 265, 362, διακόσμησις εἰς σκεύη ἐκ μετάλλου, 96, κεραμεική, 157, 280, κιβωτιόσχημοι τάφοι, 247, ταφικοὶ περίβολοι, 248, ἐπικοινωνία μὲ Κύπρον καὶ Συρίαν, 256, ΜΕ συνοικισμοί, 267, ἠπειρωτικὸν ἐργαστήριον ἀγγειογραφίας, 304, χρυσοχοΐα, 337, 339, μεσοελλαδικὰ ἀγγεῖα, 356, ἠπειρωτικὸς χαρακτὴρ τῆς ἀρχῆς τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, 358.
Ἡρόδοτος, 161 σημ. 1.

Θαλαμοειδὴς τάφος 1, ἀνασκαφή, 5, 6, 18.
Θεοχάρης, Δ., 5, 6, 8 σημ. 1· σχέδια τάφου Γ, 43, 44, 53, τάφου Ρ, 212.
Θήρα, ραμφόστομοι πρόχοι, 283, 284, τελετουργικαί, 341, πτηνὰ εἰς διακόσμησιν ἀγγείων, 284, 303, ἀσκοί, 287, φοῖνιξ εἰς διακόσμησιν ἀγγείων, 301, ἀγγειογράφος τῶν χελιδόνων, 302, 303, 310, 356· τοιχογραφία τῶν κρίνων, 303, καταστροφὴ τῶν κυκλαδικῶν κέντρων ὑπὸ ἐκρήξεων τοῦ ἡφαιστείου, 358.
θύλαξ, περιέχων αἰχμὰς βελῶν, 81, 346.
θύσανος, ἐκ φύλλου χρυσοῦ, 143· εἰς ἄκρον πλεκτοῦ κορδονίου, 162, 325· βλ. καὶ ἀγγεῖα, διακοσμητικὰ θέματα.

'Ιακωβίδης, Σπ., 5, περὶ χαλκοῦ τελαμῶνος, 48.
ἱέρακες, παράστασις ἐπὶ γλυπτοῦ σκαραβαίου, 225.
ἱερατικὴ στολή, πιθανὴ παράστασις ἐπὶ ἐλεφαντίνου πλακιδίου, 23.
ἱερόν, γεωμετρικῶν χρόνων, 18.
ἱερὸς κόμβος, παράστασις ἐπὶ ἐλεφαντίνου πλακιδίου, 23.
Institute for Advanced Study, 3, 7.
ἱπνός, 14, 126, 347.
'Ισόπατα, ξίφος ἐκ βασιλικοῦ τάφου, 315, 318, 319, ψηφῖδες ἐξ ἠλέκτρου ἐκ τοῦ τάφου τοῦ Διπλοῦ Πελέκεως, 351.
John Guggenheim Memorial Foundation, 7.

Κακόβατος, ψηφῖδες ἠλέκτρου ἐκ θολωτοῦ τάφου, 351.
Καλλιπολίτης, Β., 7.
καμαραϊκὸς ρυθμός, 167, 278· ἐπίδρασις εἰς διακόσμησιν ἀγγείων Κύκλου Β, 306, 355.
κάππαρις, κοιλώματα ὀφειλόμενα εἰς ρίζας, 16, 17, 38, 110, 158, 262.
Karo, G., ξίφη Κύκλου Α, 310, 311 σημ. 1, 314· παραξιφίδες, 313· ἧλοι, 319· ἐγχειρίδιον τάφου VI, 321· ξυροί, 322· αἰχμὴ δόρατος, 325· μινωικὴ προέλευσις αἰχμῶν Μυκηνῶν, 326· διακοσμητικὰ στοιχεῖα χρυσῶν ἀντικειμένων, 333, 334· περόναι μὲ κεφαλὰς ἐκ κρυστάλλου, 346· λίθιναι αἰχμαὶ βελῶν, 347· ὅρμοι ἐξ ἠλέκτρου, 350· ἐλεφάντινα ἀντικείμενα, 350 σημ. 1.
Καρούζος, Χ., 7.
καρυόσχημον χρυσοῦν κόσμημα, 178, 182, 184, 345.
καρφίδες, χαλκαῖ, 234, στερεώσεως σταυροσχήμων κοσμημάτων, 101, 178, 331· Σύρου, 'Αμοργοῦ, Μόχλου, Κύκλου Α, 337.
κασσίτερος, περιεκτικότης εἰς χαλκᾶ ὅπλα, 316, 317· βλ. καὶ Βαρουφάκην.
καῦσις νεκρῶν, ἄγνωστος κατὰ τὴν ΜΕ ἐποχήν, 253, 263, 266· εἰς τάφους τῶν τύμβων Vajzë καὶ Vodhinë, 253.
κελύφη θαλάσσια, παράστασις ἐπὶ γλυπτῆς ψηφῖδος, 205, 343.
κενοτάφιον, 126.
Κεραμόπουλλος, 'Αντώνιος, μέλος συμβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς, 5· ἀνασκαφὴ τάφου Γ, 43· περὶ τύμβων ὑπεράνω τῶν τάφων Κύκλου Α, 262· περὶ θησαυροῦ Αἰγίνης, 338 σημ. 2.
κηλῖδες, γενόμεναι κατὰ τὴν ὄπτησιν τῶν ἀγγείων, 164, 165 σημ. 1, 190.
κιβώτια ξύλινα, ἴχνη εἰς τάφον Γ, 47, 74· ὑπόθεσις τοποθετήσεως νεκρῶν Κύκλου Α ἐντός, 258.
κίων, ἀθωρικὸς ἐπὶ σκαραβαίου, 225.
κλασσικοὶ χρόνοι, στήλη τάφου Ν ὁρατὴ κατὰ τούς, 19.
κλῖμαξ, πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ θαλάμου τάφου Ρ, 220, εἰς δρόμον τάφων Ras - Shamra, 221.
κνώδοντες, εἰς χαλκᾶ ὅπλα, 28, 29, 70, 71, 72, 73, 87, 139, 170, 171, 172, 312, 313, 316, 317, 323, 324.
Κνωσός, ἱερὸν θησαυροφυλάκιον: ραμφόστομοι πρόχοι, 284, 304, ἀργυρᾶ ποτήρια, 341, ἀντικείμενα ἐξ ὀρείας κρυστάλλου, 344 σημ. 4, 345.
κόγχη, εἰς τάφον Ρ, 215.
κοῖλον, εἰς τὸ κατώτατον τμῆμα τῶν λακκοειδῶν τάφων, 243, 245.
κοκκιδωτὴ τεχνική, εἰς χρυσᾶ κοσμήματα Κρήτης, 338.
κολεοὶ ξιφῶν καὶ παραξιφίδων δερμάτινοι, 49, 162, 170, 314· ὑπολείμματα, 257, χρυσᾶ κοσμήματα, 130, 139, 142, 143, 314, 332, ἐλεφάντινα, 349.
κομβία, χρυσᾶ, 162, 175, 202, 332.
κόμβος, ἄνω ὀκτωσχήμου ἀσπίδος - χρυσοῦ περιάπτου, 201· βλ. καὶ ἱερὸς κόμβος.
κόμη, κοσμήματα χρυσᾶ—ς, 178, 184, 201.
κονίαμα, εἰς παραστάδας εἰσόδου τάφου Ρ, 218.
κοπίδες, ἐκ χαλκοῦ, 22, 130 σημ. 4.
«κορδόνι» πλεκτόν, ἐλισσόμενον περὶ στελεὸν δόρατος, 162.
«κουβαρίστρα» πηλίνη, 207, 353.
κράνος, 347, βλ. καὶ περικεφαλαῖαι.
κρηπίς, στήλης τάφου Ν, 158, 160, 162· ταφικὸς περίβολος ὡς κρηπὶς τύμβου, 250, 252.
Κρήτη, διακόσμησις σκευῶν ἐκ μετάλλου, 96· ἀπόδοσις εἰς τεχνίτας ἐκ Κρήτης: στάμνων, 279, 301, διακοσμήσεως πρόχων, 284, κύμβης ἐξ ὀρείας κρυστάλλου, 205, 267, 344· Κρήτης κτιστοὶ μετὰ δρόμου τάφοι, 221· τύποι τάφων, 247, τάφοι διάφοροι μυκηναϊκῶν, 248· μινωικὸν ἐμπόριον, 315· χαλκαῖ μάχαιραι, 322, 324· ψηφῖδες ἠλέκτρου, 351· βλ. καὶ

'Ισόπατα, Κνωσός, Κυδωνία, Μάλια, Μεσαρά, Μόχλος, Πλάτανος.
κρῆτες, ἐμπειρία εἰς τὴν μικρογλυφίαν, 348, σωματικὴ καὶ σκελετικὴ διαμόρφωσις, 359, θαλασσοπόροι, 360.
Κρητικός, Παναγ., μελέτη περὶ τῆς ἱστορίας τῆς μήκωνος, 345.
Κριτσέλη, 'Ιω., 7.
κροκαλοπαγεῖς βράχοι, λαξευθέντες, 36, 43, 80, 110, 211, 243.
κτένια, ἐλεφάντινα, 48, 78 - 79, 189, 349 - 350.
Κυδωνία, ψηφῖδες ἐξ ἠλέκτρου ἐκ θαλαμωτοῦ τάφου, 351.
Κυκλάδες, τύποι τάφων, 247· ἀγγεῖα καὶ διακοσμητικὰ στοιχεῖα εἰσαχθέντα ἐκ, 286, 289, 301· σχέσεις μὲ Μυκήνας, 247· διακοσμητικὰ στοιχεῖα ἀγγείων, 298· κυκλαδικὴ ἐπίδρασις εἰς μυκηναϊκὴν ἀγγειογραφίαν, 304, 305, 306, 355· σπεῖραι ἐν γενικῇ χρήσει, 337· λίθινα περίαπτα, 347· κυκλαδικὰ προϊόντα καὶ στοιχεῖα εἰς εὑρήματα τοῦ Κύκλου, 358, 360, 361.
Κύκλοι Μυκηνῶν, νεώτεροι τύμβου Λέρνης, 249· ὑπόθεσις καλύψεως ὑπὸ τύμβου, 249 κ.ἑ., 262, ὑπὸ στρώματος πηλοῦ, 251· τάφοι εἰς ὁμάδας, 266.
Κύκλος Α, στῆλαι, 51· ἀγγεῖα μὲ παράστασιν πτηνῶν, 59, 356· ἐγχειρίδια, 71, 171, 321, μάχαιραι, 324· λακκοειδεῖς τάφοι, 245, 246· ταφὴ γυναικῶν εἰς τάφους ἀνδρῶν, 253· ὑπόθεσις τοποθετήσεως νεκρῶν ἐντὸς ξυλίνων κιβωτίων, 258· προσανατολισμὸς λειψάνων, 259· ἐπείσακτα ξενικὰ στοιχεῖα, 267· μινύεια κύπελλα καὶ ὄστρακα, 271· ἄλλα ἀγγεῖα, 279, 287, 290, 292· διακόσμησις λαβῆς ξίφους, 304· ξίφη, 312 σημ. 2, 316, 317, 318, 319· χρυσοῦν ἔλασμα μὲ παράστασιν πτηνῶν, 335, χρυσαῖ ἁλύσεις καὶ περίαπτα, 338, ψηφῖδες χρυσαῖ, 343, 344, ἐξ ἡμιπολυτίμων λίθων, 343· ἀντικείμενα ἐξ ὀρείας κρυστάλλου, 345· αἰχμαὶ βελῶν, 347· παράστασις τόξων ἐπὶ ἀντικειμένων τάφου IV, 347· στῆλαι ἐπιτύμβιοι, 348· ψῆφοι ἐξ ἠλέκτρου, 350, 351· παραβολὴ κτερισμάτων Κύκλων Α καὶ Β, 357· χρῆσις (Κύκλου Α) μετὰ τὴν λῆξιν χρήσεως Κύκλου Β, 358.
κύμβη, ἐξ ὀρείας κρυστάλλου, 189, 203 - 205, 261, 344, ἐλεφαντίνη ἐξ 'Ασίνης, 267 σημ. 1.
κυνοκέφαλοι, παράστασις ἐπὶ γλυπτοῦ σκαραβαίου, 225.
Κύπρος, κτιστὸς μετὰ δρόμου τάφος εἰς Τράχωνα, 221· εἰσαγωγὴ χαλκοῦ ἐκ, 355.
κωδώνιον, βλ. καρυόσχημον κόσμημα.

λαβαὶ ἀγγείων, διακόσμησις γραμμική, 25, 26, 40, 41, 54, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 85, 103, 104, 107, 108, 113, 114, 116, 117, 135, 136, 144, 145, 146, 154, 156, 165, 168, 181, 186, 190, 191, 193, 194, 223, 224, 232, 239, 297, 298· μὲ αὐλακωτὴν ράχιν, 55, 56, 59, 65, 68, 85, 104, 108, 109, 116, 124, 138, 145, 165, 180, 186, 190, 192, 193, 195, 231, 232, 286.
Λαγοδῆμος, Σωτ., τοπογραφικὴ μελέτη χώρου Κύκλου, 8 σημ. 1.
Λαλαούνης, 'Ηλ., ἐξέτασις χρυσῶν Κύκλου Β, 339 σημ. 3.
lapis lazuli, 78· σκαραβαῖος ἐκ, 225.
λατύπη, στρῶμα ἐντὸς τοῦ Κύκλου, 10, 11, 17, 19, 20· ἐπὶ τάφου Α2, 35.
Λαύριον, κοιτάσματα ἀργύρου, 341.
λέοντες, παράστασις εἰς στήλας, 33, 34, 51, κεφαλαὶ εἰς χρυσῆν λαβὴν ξίφους, 86, παράστασις ἐπὶ ἀργυροῦ ποτηρίου, 88, 340.
Λέρνα, λακκοειδεῖς σκαπτοὶ τάφοι, 247, τύμβος, 249, στῆλαι, 349.
Λευκάς, ταφικὰ κτίσματα, 248.
λιθόστρωτον, βορείως τάφου Κ, 12 κ.ἑ., 15, 126.
λίπος, χαλκὸς καὶ ξύλον δόρατος ἐπηλειμμένα διά, 162, 172.
λόγχη, βλ. αἰχμαὶ ἀκοντίων.
Λοράνδου Παπαντωνίου, Ροζ., 7.

Mackenzie, D., περὶ παραστάσεων πτηνῶν εἰς μηλιακὰ ἀγγεῖα, 303, 356.
Μάλια, νεκροταφεῖον, 248· ξίφη, 314, 315, 318, 319, 322· βλ. καὶ Χρυσόλακκος.
Μαραθών, περιοχὴ Βρανᾶ, πρωτοελλαδικοὶ τάφοι, 248· σῆμα ἄνωθεν τάφων, 252· περίγραμμα δηλούμενον ὑπὸ σειρᾶς λίθων, 252.
Μαρινᾶτος, Σπ., μελέτη Κύκλου, 4· μέλος συμβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς, 5, 6, 7· περὶ στήλης τάφου Α, 33· ἀνασκαφὴ τάφου Γ, 43, 45, 49, 50, 245, περιγραφὴ στήλης, 51, περὶ στάσεως νεκροῦ (Γ), 257· ἀνασκαφὴ

Περιστεριᾶς, 247, 248, Βρανᾶ, 248, 252, Θήρας, 283· περὶ ὀστράκων ἐπιχώσεως τάφων Κύκλου Β, 264· ξιφῶν Ἀρκαλοχωρίου, 315· ἐλασμάτων τύπου ἐπιγονατίδος, 330· πλακιδίων ἐξ ἠλέκτρου, 352· ἀγγείων μὲ παραστάσεις χελιδόνων, 356· δύο βασιλικῶν γενῶν εἰς Μυκήνας, 360.

Μαρίνης, Ἀρ., συγκολλητής, 5, 6, 8, 203.

μαρμαρυγίας, ψήγματα περιεχόμενα ἐντὸς πηλοῦ ἀγγείων, 105, 169, 193, 194, 231.

Μ. Ἀσία, προέλευσις χαλκοῦ ἐκ, 355.

μαστίδια, βλ. πλαστικὴ διακόσμησις.

Μαστροκώστας, Ε., ἀνασκαφὴ πρωτοελλαδικῶν τάφων Βρανᾶ, 248.

Μαυραγάνη, Αἰκ., σχέδια κτερισμάτων, 8, 97, ἀποκατάστασις χρυσῶν ταινιῶν, 173, 174, σχεδίασμα σκαραβαίου, 225.

Μαυραγάνης, Γ., ἀποκατάστασις χαλκῶν κτερισμάτων, 8, 139, κύμβης ἐξ ὀρείας κρυστάλλου, 203· ἀντίγραφον ἀργυροῦ κυπέλλου, 340 σημ. 2.

μάχαιραι - μαχαιρίδια, ἐκ χαλκοῦ, 22, 29, 38, 47, 48, 53, 72 - 73, 81, 82, 87, 107, 109, 112, 118, 129, 130, 139, 140, 162, 171, 172, 260· μὲ κεφαλὴν ἐξ ὀρείας κρυστάλλου, 118, 321· μὲ ἐλεφαντίνην λαβήν, 81, 322· μὲ ἐπαργύρους ἥλους, 171· θέσις μεταξὺ τῶν κτερισμάτων, 260· δίστομοι-γλωσσοειδεῖς, 321 - 322, Κύκλου Α, 322, Θησαυροῦ Ν. Οἰκίας Κνωσοῦ, 322· μονόστομοι, 322 - 324· παράστασις ἐπὶ στήλης τάφου Γ, 51.

Merhart, von, περὶ πλακιδίων ἐξ ἠλέκτρου, 351.

Μεσαρά, κυκλικὰ ταφικὰ κτίσματα, 248· κτερίσματα τάφων, 316.

Μεσοελλαδικὴ ἐποχή, Μυκῆναι κατὰ τήν, 3, ὄστρακα, 11, 12, 13, 17, 19, 22, 37, 38, 45, 110, 145, 148, 159, 177, 211, 227, 228· οἰκήματα, 11, 17 σημ. 3, 18, 250, 253· ὕπαρξις λεόντων εἰς Μυκήνας, 34· τάφοι προϋπάρχοντες τῶν βασιλικῶν, 45· ἀλάβαστρον ἐκ Κοράκου, 55· κιβωτιόσχημοι τάφοι, 106, 109, 247, 266· φιάλαι μὲ γωνιῶδες περίγραμμα, 115· ἀγγεῖα μεταβατικὰ ἀπὸ ΜΕ εἰς ΥΕ Ι, 132· ἀγγεῖα τελευταίων χρόνων ΜΕ, 132, 211· παιδικαὶ ταφαὶ Ἀσίνης καὶ Ἐλευσῖνος, 246· οἰκογενειακὰ νεκροταφεῖα Λευκάδος, 247· κυκλικὰ κτίσματα Βρανᾶ, 248· κυκλικὸς περίβολος, 250· ὀκλάζουσα στάσις συνήθης, 255, 263· ταφικὰ ἔθιμα, 265, 266· τάφοι εἰς ὁμάδας, 266· τελευταῖοι χρόνοι: συνήθης στάσις ἐκτάδην, 263, 266, προχοΐσκαι εὐρύστομοι, 286, λακκοειδὴς τάφος Ρ, 214, 215, τάφος Σ, 226. ΜΕ ΙΙΙ: στάσις νεκρῶν, 256, κύπελλα μινύεια, 273· στοιχεῖα διακοσμήσεως ἀγγείων, 279, 294, 295, 296, 297, 298· ἠπειρωτικὴ κεραμεική, 280· ἠπειρωτικοὶ συνοικισμοί, 293· πρότυπα στηλῶν Μυκηνῶν ἀναγόμενα εἰς τήν, 349.

Μηλιακὰ ἀγγεῖα: μὲ διακόσμησιν πτηνῶν, 59, 356· ἐπείσακτα ἐκ Μήλου ἀγγεῖα, 299, 356· πρόχοι φέρουσαι διακόσμησιν κρόκων, 301, παράστασιν πτηνῶν, 304, 306, 338· ὄστρακα, 306· βλ. καὶ Φυλακωπή.

μῆτραι, ἐκ στεατίτου, 342.

Milojčić, Vlad., περὶ πλακιδίων ἐξ ἠλέκτρου, 352.

μινύεια ὄστρακα: ἐπιχώσεως Κύκλου, 11, 12, κίτρινα, 12, 17, 19, μελανά, 17, 19, ἐπιχώσεως τάφων, 34, 145, 177, 211, 226· κύπελλα: βλ. ἀγγεῖα, σχήματα.

μινωικὴ ἐποχή, ἀπεικόνισις βράχων εἰς κεραμεικὴν καὶ μικρογλυφίαν, 157· μινωικὴ ἐπίδρασις ἐπὶ ἀγγείων Κύκλου Β, 277, 299, 300, 306· ἀγγειογραφία, 301, χρυσοχοΐα, 338, 339· προϊόντα καὶ στοιχεῖα εἰς εὑρήματα Κύκλου Β, 358, 360, 361.

Μόχλος, τάφοι διάφοροι τῶν μυκηναϊκῶν, 248· τριχολαβίδες ἐκ ΠΜ τάφου, 327 σημ. 2· χρυσᾶ κτερίσματα τάφων, 336· ἀργυραῖ ταινίαι, 337· ψηφῖδες ἐξ ὀρείας κρυστάλλου, 345.

Μπάγιας, Ἀ., 8.

Μπέζη, Ἐ., σχέδια τομῶν ἀγγείων, 8.

Μπερμπάτι, λακκοειδεῖς σκαπτοὶ τάφοι, 247.

Μπουφίδης, Ν., μελέτη σκαραβαίου τάφου Ρ, 225, 357.

Μυκῆναι, τοιχοδομία κυκλωπείων τειχῶν, 19· ἐξέλιξις κιβωτιοσχήμων τάφων εἰς λακκοειδεῖς, 248· οἰκισμὸς εἰς ὃν ἀνήκουν οἱ λακκοειδεῖς τάφοι, 267, 268.

μυκηναϊκὴ ἐποχή, πρώιμος περίοδος: χειρουργικὴ ἐπέμβασις, 48, σύλησις τάφου Τ, 227, τάφων Ρ καὶ Φ, 215, 216, 237· κτίσματα περιοχῆς Βρανᾶ, 248· ἀρχὴ πολιτισμοῦ, 358.

μύκητες, ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, 78, 81, 86, 105, 112, 118, 130, 139, 160, 162, 170, 207, 314, 319, 349, ἐξ ἀλαβάστρου, 47, 77, 87, 160, 314, 319, ἐκ ξύλου, 319 σημ. 2· χρυσαῖ ταινίαι περιβάλλουσαι ἐλεφαντίνους μύκητας, 173· μυκηναϊκὴ ἐφεύρεσις, 319.
Μυλωνᾶς, Ν., βοηθὸς ἀνασκαφῆς, 6, 216 σημ. 2.
Μυλωνᾶς, Γ.Ε., ἀνασκαφὴ Ἐλευσῖνος, 247.
Μυρσινοχώριον - Ροῦτσι, ψηφῖδες ἠλέκτρου ἐκ θολωτοῦ τάφου, 350, 351.

Νέστωρ, 336.
νῆμα, συγκρατοῦν ψηφῖδας περιδεραίου, 78, 200, διὰ τὴν στερέωσιν χρυσῶν ταινιῶν, 183, 329, 330, προσωπίδος ἐξ ἠλέκτρου, 261, 340, πρὸς ἀνάρτησιν ἐνωτίων, 200 - 201, δημιουργῆσαν ἐγχαράκτους δακτυλίους εἰς μινύεια, 272.
νούφαρον, ἀπομίμησις εἰς χρυσῆν κεφαλὴν περόνης, 202.

Ξανθουδίδης, Στ., περὶ μαχαιρῶν ἐκ Κουμάσας, 316.
ξηρότοιχοι, 129, 145, 219, 221.
ξίφη χαλκᾶ, 22, 27, 28, 47, 48, 49, 53, 70-71, 112, 129, 130, 160, 161, 162, 260· μὲ χρυσῆν ἐπένδυσιν λαβῆς, 80, 81, 82, 85 - 86· τύπου Α, 27 - 28, 70 - 71, 85 - 86, 105, 118, 139, 170, 310 κ.ἑ., κρητικὴ καταγωγὴ τοῦ τύπου, 315, 316· τύπου Β, 70, 312, 314, 315, 316, 317· ἀργυρόηλα, 28, 70, 71, 118, 319· διάταξις μεταξὺ τῶν κτερισμάτων, 82, 130, 257, 260· παράστασις ἐπὶ ἐλεφαντίνου πλακιδίου, 23· ἀνακτόρου Μαλίων, 119, 314, 315, 318, 319, 322· σταυρόσχημα, 317. Ἀρκαλοχωρίου, 315, 318· λαβαί, 313-314· ἧλοι, 319. Διακόσμησις: ἐγχαράξεις ἢ ραβδώσεις κατὰ τὴν ράχιν, 27, 28, 70, 105, 118, 139, 312, 313· ἄλυσις τόξων, 28· σπεῖραι, 71, 139, 312, 313, 317, 318· σιγμοειδῆ κοσμήματα, 71, 317· καλπάζοντες γρῦπες, 86, 312, 318· ἀντωποὶ χρυσαλλίδες, 118, 317· αὐλακώσεις, 28, 312, 317, 318.
ξύλινα ἀντικείμενα: πῶμα χαλκῆς φιάλης, 81, ὑπολείμματα βάθρου κρατῆρος, 92, τύπος σφυρηλατήσεως ἀργυρῶν ἐλασμάτων, 119, 340, μήτρα ἐφ' ἧς ἐσφυρηλατήθη ἡ ἐξ ἠλέκτρου προσωπίς, 261· βλ. καὶ κιβώτια, στελεός.
ξυλογλυπτική, ἐπίδρασις εἰς στήλας, 51, 348.
ξυλοδεσιά, εἰς τοιχάρια τῶν πλευρῶν τῶν τάφων, 187, 245.
ξυροί, Κύκλου Α, 322.

ὀγκόλιθος παρὰ τὸν τάφον Λ, 15, 16, 149, ὀγκόλιθοι ἀργοὶ εἰς περίβολον, 19, εἰς δρόμον τάφου Ρ, 214.
Ὀλύμπιος, Ε., σχεδιαστής, 4, 8.
Ὅμηρος, 34, 51, 77, 119, 336, 340, 347.
ὀπεύς, χαλκοῦς, 73.
ὀρεία κρύσταλλος, κυλινδρικὴ κεφαλὴ μαχαίρας, 118, 321· σφενδόνη, 205, 345· κατεργασία εἰς Κρήτην, 344, 345· βλ. καὶ κύμβη, περόναι, ψηφῖδες.
Ὀρλάνδος, Ἀ., ἀναστήλωσις θόλου τάφου Κλυταιμήστρας, 4, Γενικὸς Γραμματεὺς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, 7.
ὅρμοι, ἐξ ἡμιπολυτίμων λίθων, 178, 234, 235, ἐξ ἠλέκτρου, 206, 261, 353, ἐκ μικρῶν χρυσῶν ψηφίδων, 202· βλ. καὶ ψηφῖδες, περιδέραια.
ὀστᾶ μικρῶν ζώων, εἰς ἐπίχωσιν τάφων, 37, 45, 80, 122, 125, 158, 262· πτηνοῦ, 91· αἰγῶν, 110, ἀμνῶν, 110, 187, ἀγελάδος (ὀδόντες), 158, ἐριφίων, 187, 211· ὑπολείμματα ἐπιταφίων δείπνων, 22, 82, 110, 177.
ὀστέινα ἀντικείμενα: ταινίαι, 121, κυλινδρικά, 121· βλ. καὶ δακτύλιοι, ἐργαλεῖα, ψηφῖδες.
ὀστεοφυλάκια: κυκλικὰ Κρήτης, 247, Μεσαρᾶς, 248.
ὄστρεα θαλάσσια, εἰς ἐπίχωσιν τάφων, 37, 38, 110, 158· τμῆμα ἐπιταφίων δείπνων, 262.

Παπαδάκη, Στ., μελέτη περὶ τῆς ἱστορίας τῆς μήκωνος, 345.
Παπαδημητρίου, Ἰ., ἀνασκαφεὺς Κύκλου Β, 3, 4, 5, 6, 7, 21· ἀνασκαφὴ τάφου Β, 36· ἔκθεσις τάφων: Α, 22, 32, 33· Γ, 45 σημ. 2, 48, 49, 50, 52, 53, Δ, 80, Ε, 90, Η, 106, Κ, 125 - 126, Ρ, 217, 221, Υ, 233· «περιλαίμιον» τάφου Ν, 161· στήλη τάφου Ο, 187 σημ. 1, σκαραβαῖος, 225, 357· περὶ παλαιοτέρου ΜΕ περιβόλου, 250· περιγραφὴ στήλης τάφου Ν, 251· περὶ στάσεως σκελετοῦ τάφου Γ, 257· περὶ ξιφῶν, 311 σημ. 1· ἠλέκτρου, 351.
Παπαηλιόπουλος, Ἀλ., σχέδιον σταυροσχήμου κοσμήματος, 100.

παράθυρα, εἰς πρόσοψιν κτιστῶν τάφων Ras-Shamra, 221.
παραξιφίδες χαλκαῖ, 28 - 29, 47, 71 - 72, 82, 87, 130, 160, 170 - 171, 313, 316· τύπου Β, 28 - 29, 71 - 72· ἀργυρόηλοι, 28 - 29, 87, 319· μὲ λωρίδα ἀντὶ ράχεως, 71, 72, 139, 170· ἄμισχοι, 72, 139· θέσις μεταξὺ τῶν κτερισμάτων, 257, 260, 314· ἐγχάρακτος διακόσμησις σπειρῶν, 28· λαβαί, 313 - 314· παραξιφὶς Ἁγ. Τριάδος, 316.
παραστάδες, εἰσόδου τάφου Ρ, 217, 218, 219.
Παυσανίας, περιηγητής, στήλη τάφου Ν ὁρατὴ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ, 19.
πέλεκυς, λίθινος, 37, 42.
Περατή, νεκροταφεῖον, στάσις νεκρῶν, 258.
περίαπτα, ἐκ φαγεντιανῆς, 178, 182, 228, 236, 342· ἐκ σαρδίου, 224, ἀπιόσχημον λίθινον, 228, 235, 347· εἰς σχῆμα σφηκῶν ἐκ τοῦ Χρυσολάκκου, 338.
περιαυχένιον, 161 σημ. 1.
περίβολος, εὕρεσις, 5, θέσις, 8, ἐπίχωσις, 10 κ.ἑ., κυκλικὸς τοῖχος ἐφαπτόμενος αὐτοῦ, 17, εἴσοδος, 18, διαστάσεις, 18, τρόπος τοιχοδομίας, 18 - 19, χρόνοι κατασκευῆς, 19· μικρὸς περίβολος τάφων Ζ, Η, Θ, 106· παράστασις ἐπὶ στήλης τάφου Α, 34· ἡμικυκλικὸς Περιστεριᾶς, 248.
περιβραχιόνια χρυσᾶ, 22, 31, 38, 41, 42, 76, 189, 199 - 200, 260, 332, 353.
περιδέραια, 78, 156, 182, 188, 189, 200, 205, 234, 261, 353· φέροντα περίαπτα εἰς τὸ μέσον, 224, 235, 236, 342, 353· σπειροειδῆ χρυσᾶ ἐξαρτώμενα ἀπό, 200, θησαυροῦ Αἰγίνης, 339.
περιθώριον, ἐκ πλίνθων καὶ πηλοῦ ἐπὶ τοῦ δαπέδου τάφου Ν, 159, 160, 162.
περικεφαλαῖαι, χαυλιόδοντες εἰς διακόσμησιν, 163, 176.
περιλαίμιον, ἐκ χρυσῆς ταινίας, 161, 329.
Περιστεριὰ Τριφυλλίας, λακκοειδεῖς σκαπτοὶ τάφοι, 247· ἡμικυκλικὸς περίβολος, 248· χρυσᾶ κύπελλα, 333.
περιχειρῖδες, 330.
περόναι: ἐκ χαλκοῦ, 22, 30, 229, 233, 234, 326 - 327, μὲ κεφαλὴν ἐξ ὀρείας κρυστάλλου, 22, 30, 189, 203, 205, 229, 234, 327, 345, 346, 353· χρῆσις διὰ τὴν λῆψιν ὀπίου, 345, 346· στερεώσεως φορεμάτων, 261, 327, 346, χαλκῆς ταινίας ἐπὶ τῆς κόμης, 232· κλειδόσχημος, 234· ἐλεφάντιναι, 92· ἀργυραῖ, 178, 182, 189, 202, 233, 327, 341· ὀστέϊναι, βλ. βελόναι· χρυσᾶ ἐλάσματα κεφαλῆς περόνης, 175, 202.
Persson, A.W., ἀνασκαφὴ Ἀσίνης, 246, 298, στάσις νεκρῶν, 256, 258, προσανατολισμὸς λειψάνων, 259, τοποθέτησις νεκρῶν ἐντὸς ξυλίνων κιβωτίων, 258 σημ. 3, χρυσᾶ κοσμήματα λαρνάκων, 261, ἐλάσματα τύπου ἐπιγονατίδος, 330, ἀνασκαφὴ εἰς Μπερμπάτι, 247.
πεταλόσχημον κτίσμα, δυτικῶς τοῦ τάφου Κ, 124 κ.ἑ.
Philosophical Society of America, 7.
πλάκες, καλυπτήριοι κτιστοῦ τάφου Ρ, 213, 214, 218, 219, 220· στέγασις λακκοειδῶν διά, 245.
πλακίδια, ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, 23, 32, 79, 207, 314, ἐντὸς χρυσοῦ δακτυλίου ξίφους, 86, 314· χρυσᾶ τετράπλευρα, 200· ἐξ ἠλέκτρου, 206, 350, 351· ἐκ φαγεντιανῆς, 235, 236, 341, 342, 353.
Πλάτανος, χρυσᾶ κοσμήματα Θόλου Α, 336, ἀργυραῖ ταινίαι, 337.
Πλάτων, Ν., ἀνασκαφὴ Κάτω Ζάκρου, 315, 344.
πλέσια, 22, 34, 35, 37, 43, 45, 80, 90, 91, 110, 112, 128, 129, 130, 148, 159, 177, 187, 188, 211, 212, 213, 219.
ποιμένες, παράστασις ἐπὶ στηλῶν, 34, 51.
Πολιόχνη Λήμνου, χρυσᾶ ἀντικείμενα, 337 σημ. 3.
Πουλίτσας, Παν., πρόεδρος Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, 7.
Prendi, Fr., ἀνασκαφεὺς τάφων Β. Ἠπείρου, 253 σημ. 2.
προσανατολισμός: στηλῶν, 18· εἰς κατάθεσιν λειψάνων, 49, 243, 259, 263· τάφων, 243.
προσκεφάλαια, ταφικά, 38, 112, 160, 178, 188, 208, 228, 256, 259.
Πρόσυμνα, ΜΕ νεκροταφεῖον: τάφοι εἰς ὁμάδας, 266, προχοΐσκαι ἐκ τάφων, 286, κύαθοι μὲ κατακόρυφον λαβήν, 291· διακοσμητικὰ στοιχεῖα ἀγγείων, 295, 297, 298· ἀγγεῖα μὲ πολύχρωμον διακόσμησιν, 303, 305, 308, 356· γλωσσοειδεῖς μάχαιραι, 322· αἰχμαὶ ἀκοντίων, 325· αἰχμαὶ βελῶν, 347 σημ. 3.

ψηφῖδες ἠλέκτρου, 351.
προσωπίς, ἐξ ἠλέκτρου, 47, 76, 261, 267, 339 - 340.
Πρωτοελλαδικὴ ἐποχή, νεκροταφεῖον Ἁγ. Κοσμᾶ, 248· τάφοι Βρανᾶ Μαραθῶνος, 248· τύμβος Λέρνης, 249· σωρὸς λίθων ἄνωθεν τάφων, 252, 349· παραμερισμὸς τῶν ὀστῶν συνήθης, 266· ἀσκοὶ καὶ ἀσκοειδῆ κοινά, 287· ἀντικείμενα ἐκ πολυτίμων μετάλλων, 337· αἰχμαὶ βελῶν, 347.
πρωτοκυκλώπειος ρυθμός, 19.
πρωτομυκηναϊκοὶ χρόνοι, τρόπος στερεώσεως ἐλασμάτων εἰς ἐγχειρίδια, 171, διακοσμητικὰ στοιχεῖα χρυσῶν, 337.
Πρωτονοταρίου-Δεϊλάκη, Εὐαγ., 7, 21 σημ. 1.
πτηνόν, ὀστᾶ ἐντὸς μινυείου κυπέλλου, 91· χρυσαῖ ψηφῖδες πτηνόσχημοι, 339· βλ. καὶ ἀγγεῖα, διακοσμητικὰ θέματα.
Πύλος, λακκοειδεῖς σκαπτοὶ τάφοι, 247.
πυξίς, ἐξ ἀλαβάστρου, 162, 176.
πῶμα ἀγγείου, 196.

Ras - Shamra, κτιστοὶ τάφοι, 221, 222· πυξίδες ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, 267 σημ. 1.
ρόδαξ, ἐλεφάντινος, 11, 225, χρυσοῦς, 189, 199, 331.

Σακελλαράκης, Ἰω., 7.
Σακελλαρίου, Ἁγνή, περὶ ψηφῖδος ἐξ ἀμεθύστου, 78, ἀναγλύφων ψηφίδων σαρδίου, 157, 205.
Sandars, N.K., περὶ τύπων μαχαιρῶν, 322, 323, πλακιδίων ἐξ ἠλέκτρου, 352.
Schaeffer, Cl., ἀνασκαφὴ κτιστῶν τάφων εἰς Συρίαν, 221.
Schliemann, H., ἔρευνα Κύκλου Α, 3, 6· εὕρεσις χρυσῶν ἐλασμάτων εἰς ἐπίχωσιν τάφου V, 265, ὀστράκων μινυείων, 271, μητρῶν ἐκ στεατίτου, 342.
Schuchhardt, B., περὶ ἐπιτυμβίων στηλῶν, 50, 348, 349.
Seager, R.B., περὶ μεθόδου κυλινδρικοῦ τρυπάνου, 205.
σεῖστρον, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀθὼρ εἰς γλυπτὸν σκαραβαῖον, 225.
Σέν, κυκλικὸν σύμβολον εἰς γλυπτὸν σκαραβαῖον, 225.
Σέσκλο, βλ. Διμήνι - Σέσκλο.
σῆμα, ἄνωθεν τάφων, 17, 177, 226, 245, 252, 262, 263, 265, 266.
σημεῖα ἀγγειοπλάστου, 93, 168, 194.
σηπίαι, παράστασις ἐπὶ γλυπτῆς ψηφῖδος, 206, 343.
σκαραβαῖος, ἐκ lapis lazuli, 216, 225, 357.
σκιαγραφίας, τεχνική, 57.
spacers, βλ. πλακίδια ἐξ ἠλέκτρου.
Στάης, Β., ὑπόθεσις τοποθετήσεως νεκρῶν Κύκλου Α ἐντὸς ξυλίνων κιβωτίων, 258, 259· περὶ χρυσῶν κοσμημάτων λαρνάκων, 260· περὶ θησαυροῦ Αἰγίνης, 338 - 339.
Σταματάκης, Π., ἀνασκαφὴ τάφου VI Κύκλου Α, 259.
Στασινοπούλου - Τουλούπα, Ἔ., 7.
στελεός, ξύλινος, ἀκοντίων, 30, 73, 140, 172, 324, 325, βέλους, 89, 140· δόρατος, 161· χρυσᾶ κοσμήματα, 175.
στῆλαι ἐπιτύμβιοι, τάφου Α, 4, 21, 33, 34, 348, 349· τάφου Γ, 45, 46, 50 - 51, 348, 349· τάφου Ν, 11, 19, 20, 158, 159, 160, 162 - 163, 348· τάφου Ο, 187, 348· προσανατολισμός, 18· χῶμα εἰς θεμελίωσιν, 91· στῆλαι εἰς κορυφὴν τύμβων, 245, 262, 266· μετατροπὴ εἰς βάσιν στήλης, 265· δυτικοῦ νεκροταφείου Ἐλευσῖνος, 349, Λέρνης, 349· πρωτοκυκλαδικοῦ τάφου Θήρας, 349 σημ. 1.
Στίκας, Ε., ἀναστήλωσις θόλου τάφου Κλυταιμήστρας, 4.
Stonehenge, γλυφαὶ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν στηλῶν, 352.
στρεπτὰ βοστρύχων, χρυσᾶ, 184, 201, 332.
Strong, R.E., περὶ πλακιδίων ἐξ ἠλέκτρου, 352.
σύλησις τάφων: Λ, 131 - 132, 265. Ρ, 215, 265· Τ, 227, 265· Φ, 237, Σ, 265· πλήρης σύλησις συνήθης, 265.
Συρία, εἰσαγωγὴ ἐλεφαντοστοῦ ἐκ, 349· ἐμπορικαὶ συναλλαγαὶ μυκηναίων μέ, 360, 361.
σύρμα, χάλκινον, βοηθητικὸν πρὸς στερέωσιν χρυσῶν ἐλασμάτων καὶ ποτηρίων, 74, 75, 99, 173, 202, 329, 332, ἀναδίπλωσις χείλους χαλκῆς πρόχου περί, 98, λαβῆς χαλκοῦ ἀγγείου, 213· συνδέον φύλλα χρυσοῦ διαδήματος, 232· χρυσοῦν, στερεώσεως σταυροσχήμων κοσμημάτων ἐπὶ ταινίας, 100· ἀπόληξις ἄκρου χρυσῶν ταινιῶν, 183· σχηματίζον σπείρας, 199, 200· ἀργυροῦν, ἐπὶ ὑφά-

σματος - περιτυλίγματος μαχαίρας, 171· ἐπὶ ὑφάσματος χαλκῆς φιάλης, 172· ἐντὸς τρήματος ψηφῖδος, 235.
Σῦρος, ἀργυραῖ ταινίαι, 337.
σφενδόνη, βλ. ὀρεία κρύσταλλος.
σφηκωτῆρες, 353· βλ. καὶ στρεπτὰ βοστρύχων.
σφονδύλια, πήλινα: ἐκ τοῦ ἰπνοῦ, 14, 15, 347, 353, τάφου Ο, 188, 207, 353· λίθινα, 207· ἐκ στεατίτου, 207· ἐκ μετεωρίτου, 207.
σφραγιδόλιθος, ἐκ σαρδίου, 214, 216, 224, βλ. καὶ γλυπτὰς ψηφῖδας.
σχιστόλιθος, πλάκες στέγης τάφων ἐκ, 90, 91, 110, 128, 129, 130, 159, 187, 188, 204, 244, 245, 269· σχηματίζουσαι δάπεδον, 122.

ταυροπαιδιά, παράστασις ἐπὶ ἐλεφαντίνου πλακιδίου, 23.
ταῦρος, τμῆμα παραστάσεως ἐπὶ ἐλεφαντίνου πλακιδίου, 23· ἐπὶ στήλης τάφου Α, 33, 34· ἐπὶ ἐγχειριδίου Λασιθίου, 318.
τάφοι, θαλαμοειδεῖς, πλήρωσις δρόμου, 219· βαθμῖδες εἰς δρόμον, 220 σημ. 1· ἐν γενικῇ χρήσει εἰς ΥΕ ΙΙ χρόνους, 220· κατασκευὴ δρόμου, 221· Ἀγορᾶς Ἀθηνῶν, 258· θολωτοί, μεταφορὰ περιεχομένου τάφου Ρ εἰς, 215· ἐν γενικῇ χρήσει εἰς ΥΕ ΙΙ χρόνους, 220· πλήρωσις δρόμου, 219, κατασκευὴ δρόμου, 221· κιβωτιόσχημοι, 34, 106, 109, 247, 248· ἐξέλιξις εἰς λακκοειδεῖς, 247, 248, 358, εἰς κτιστούς, 266· Κυκλάδων, 247· κτιστοί: τάφος Ρ, 211 κ.έ., τετράπλευροι, 247· κυκλικοί, 247· λακκοειδεῖς Κύκλου Β, χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, 129, 245· κατασκευή, 188, 243 κ.έ. ἀρχικὸς τάφου Ρ, 211, 214, 215· Κύκλου Α, 245, 246· εἰς χῶρον τύμβου Λέρνης, 249· ΜΕ προέλευσις, 253· λακκοειδεῖς σκαπτοί, τόποι εὑρέσεως, 247· παιδικοὶ ΜΕ Ἀσίνης, 246· ταφαὶ ἐντὸς πίθων, εἰς Κρήτην, 247· Τάφος Α, 21 κ.έ., Α1, 34 κ.έ., Α2, 35 κ.έ., Β, 36 κ.έ., Γ, 43 κ.έ., Δ, 80 κ.έ., Ε, 90 κ.έ., Ζ, 102 κ.έ., Η, 106 κ.έ., Θ, 109 κ.έ., Ι, 110 κ.έ., Κ, 122 κ.έ., Λ, 128 κ.έ., Λ1, 143 κ.έ., Λ2, 145 κ.έ., Μ, 148 κ.έ., Ν, 158 κ.έ., Ξ, 177 κ.έ., Ξ1, 185 κ.έ., Ο, 187 κ.έ., Π, 208 κ.έ., Ρ, 211 κ.έ., Σ, 226 κ.έ., Τ, 227, Υ, 228 κ.έ., Φ, 237.
τάφρος, ἀνώτατον τμῆμα τοῦ τάφου, 243.
τελαμών, 48, 73.
Thompson, Homer, 7.
Τίρυνς, τοιχοδομία κυκλωπείων τειχῶν, 19.
τοιχογραφίαι, ἐπίδρασις ἐπὶ τεχνικῆς τοῦ ἀγγειογράφου τῶν χελιδόνων, 303, τοιχογραφία τῶν κρίνων ἐκ Θήρας, 303.
Τομπάζης, Ν., 4, 5, 6, 8, 52, 103.
τόξα, παραστάσεις ἐπὶ μυκηναϊκῶν ἀντικειμένων, 347.
Τουρκοκρατίας ἐποχή, αὔλαξ ὑδραγωγείου κατασκευασθεῖσα κατὰ τήν, 109.
τράπεζαι, ἐκ πωρίνων πλακῶν εἰς ἐπιτάφια δεῖπνα, 158, 261.
τριχολαβίδες χαλκαῖ, 112, 119, 161, 172 - 173, 327 - 328, μὲ κρινόσχημα ἄκρα, 119, 327· Κύκλου Α, 327.
Τροία, χρυσᾶ ἀντικείμενα, 337 σημ. 3.
τρόφιμα περιεχόμενα ἐντὸς ἀγγείων: ἔλαιον, 114, 260, 275· οἶνος, 113, 260, 275· ἄλευρον, 113, 260, 275· σῖτος, 275.
τροχός, ἐλεφάντινος, 79, κεραμεικός, ἴχνη εἰς ἐπιφάνειαν ἀγγείων, 153, 164.
τρυπανισμός, νεκροῦ τάφου Γ, 48.
τρύπανον, λειάνσεως καὶ κοιλάνσεως κρυστάλλου, 204, 205· ἴχνη εἰς λίθινον περίαπτον, 235.
Τσιτσέκος, Ἀρ., 8, 21.
Τσούντας, Χρῆστος, ἀνασκαφὴ κιβωτιοσχήμων τάφων εἰς Μυκήνας, 247· περὶ Κύκλου Α καλυπτομένου ὑπὸ χώματος, 249, προσανατολισμοῦ νεκρῶν Διμηνίου καὶ Σέσκλου, 259, ἀριθμοῦ νεκρῶν, 266, μαχαιρῶν ἐκ τάφων Σέσκλου καὶ Ἀμοργοῦ, 324, στήλης τάφου VI, 348, περιδεραίων καὶ ὅρμων, 353.
τύμβοι, ἄνωθεν τάφων Κύκλου Β, 245, 254, 262· τάφου Ν, 160· τάφων Βρανᾶ Μαραθῶνος, 248· Λέρνης, 249· Β. Ἠπείρου, 249, 251 σημ. 4· Vodhinë, 250, 251, 253· Pazhok, 251· Vajzë, 253· Πατρόκλου, 262.
τυμβωρύχοι, τάφου Ρ, 215, 216, 219, 220.
τύφη, ὡς ὑλικὸν στέγης τάφων, 37, 38, 45, 110, 112, 144, 148, 149, 160, 177, 244, 245, 261, 269.

Ὑκσώς, χρονολόγησις σκαραβαίου τάφου Ρ εἰς περίοδον τῶν, 225· μυκηναῖοι ὡς μισθοφόροι κατὰ τῶν, 267, 361, 362.
Ὑστεροελλαδικοὶ χρόνοι, ὄστρακα, 11, 12, 17,

22, 23, 35, 45· ἔλλειψις σεβασμοῦ εἰς νεκροὺς μετὰ τὴν ἀποσύνθεσιν τῶν σαρκῶν, 264· ἐπιδράσεις ἀγγειογραφίας, 306· ΥΕ Ι: στήλη τάφου Ν ὁρατή, 19· ἀλάβαστρον τάφου Γ, 296· ἄλλα ἀγγεῖα, 296· ὄστρακα ποτηρίου Βαφειοῦ, 187· ἐγχειρίδια Κύκλου Α, 171· ἀγγεῖα μὲ στιλπνὴν διακόσμησιν, 357· ἐμπόριον μὲ τὴν Αἴγυπτον, 362· ΥΕ ΙΙ: κτιστὸς τάφος Ρ, 220· τάφοι ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος, 221· σφραγιδόλιθος, 225· μυκηναῖοι κύριοι τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου, 362· ΥΕ ΙΙΙ: τρόπος τοιχοδομίας, 19· θραύσματα ἀγγείων πρὸ τῶν εἰσόδων τῶν τάφων, 264· ΥΕ ΙΙΙ, Α2, διακοσμητικὰ στοιχεῖα κεραμεικῆς, 199· ΥΕ ΙΙΙ Β: στρῶμα λατύπης, 11, 19, 20· καταστροφὴ ἀνατολικοῦ τμήματος περιβόλου, 18· ὕψος ἐπιφανείας ἐδάφους, 19· ἐκ νέου χρῆσις τοῦ πρὸς ΒΑ. τοῦ Κύκλου Β χώρου, 18· στήλη τάφου Ν ἀθέατος, 19, 20.

ὕφασμα (ἐκ λίνου), ἀγγεῖα περιτυλιγμένα ἐντός, 22, 32, 38, 172· χαλκᾶ ὅπλα περιτυλιγμένα ἐντός, 49, 88, 161, 171, 172, 326· περιβάλλον κολεοὺς ξιφῶν, 314· κοσμούμενον ὑπὸ χρυσῶν ἐλασμάτων, 99, 120.

φαγεντιανή, ποτήριον ἐκ, 22, 27, 270, 341, 342, ἀπόδοσις εἰς τεχνίτην ἐκ Κρήτης, 267, παράλληλον ἐκ τοῦ ἱεροῦ Θησαυροφυλακίου τῆς Κνωσοῦ, 355· βλ. καὶ περίαπτα, πλακίδια, ψηφῖδες.

φακοί, μεγεθυντικοί, 344.

φελλός, ἴχνη εἰς ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν χρυσοῦ περιάπτου, 201.

Φίλιος, Δ., ἀνασκαφὴ τάφων εἰς Ἐλευσῖνα, 247.

Ford Foundation, 7.

φορεμάτων χρυσᾶ κοσμήματα, 200.

Φυλακωπή, παράλληλα γραπτῆς διακοσμήσεως εἰς ἀγγεῖα ἐκ, 198, 287, 290, 301, 302, 310· ραμφόστομοι πρόχοι, 283, 284· ἀσκοί, 287· πτηνὰ εἰς διακόσμησιν ἀγγείων, 284, 302, 355, ὁλόβαφοι κύκλοι, 337· red faced ware, 299· panelled cups, 302.

χαλαζίας, τρίμματα ἐντὸς πηλοῦ ἀγγείων, 26, 39, 41, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 62, 63, 64, 65, 66, 69, 84, 93, 94, 103, 104, 105, 108, 109, 112, 113, 115, 116, 118, 124, 126, 134, 136, 137, 138, 145, 146, 149, 151, 152, 155, 164, 165, 166, 179, 180, 181, 186, 190, 191, 192, 194, 196, 197, 198, 208, 209, 210, 222, 223, 224, 230, 232, 237, 238, 239, 303 σημ. 3, χαρακτηριστικὰ ἐντοπίου πηλοῦ, 273, 302.

Χαλανδριανή, νεκροταφεῖον, ἀργυρᾶ ταινία, 336·

χάλκινα ἀντικείμενα: ἀγγεῖα, 22, κύπελλον, 47, 73 - 74, 328, φιάλαι, 81, 88, 160, 172, 328, πρόχοι, 92, 96, 98, 162, 172, 328, κρατήρ, 92, 95 - 96, 328, τεμάχια ἀγγείων τάφου Ι, 119, Κύκλου Α, 328, ἐκ θησαυρῶν οἰκιῶν τῆς Κνωσοῦ, 328· ἔκτυπος διακόσμησις: δακτύλιοι, 74, κύκλοι εἰς βάσιν φιάλης, 88, ζῶναι, 98, σπεῖραι, 92, 98, κυματοειδεῖς γραμμαί, 119, φυλλοειδῆ στοιχεῖα, 96, τετραγωνίδια, 96· ταινίαι, προσηρμοσμέναι εἰς χρυσᾶ κοσμήματα, 100, 228, 232· χημικὴ ἀνάλυσις, 320, 341, 355, 363 - 378· βλ. καὶ αἰχμαὶ ἀκοντίων, δακτύλιοι, ἐγχειρίδια, καρφίδες, κοπίδες, μάχαιραι, ξίφη, ὀπεύς, παραξιφίδες, περόναι, σύρμα, τελαμών, τριχολαβίδες, ψηφῖδες.

Χαριτωνίδης, Σ., 5, ἀνασκαφεὺς τάφου Α, 21, 346 σημ. 2.

χαυλιόδοντες, 33, 158, 162, 163, 176, 264, 347.

χοαί, κατὰ τὰ ἐπιτάφια δεῖπνα, 262, 264.

Χρυσόλακκος Μαλίων, χρυσᾶ κοσμήματα, 336, περίαπτον εἰς σχῆμα σφηκῶν, 338, ὡς τόπος προελεύσεως θησαυροῦ Αἰγίνης, 338 σημ. 2.

χρυσός, ἀγγεῖα: ποτήρια, 47, 48, 66, 74 - 75, 260, 328, 332 - 333, κύαθος, 162, 173, 175, 260, 332 - 333· ἀστέρες, βλ. σταυρόσχημα κοσμήματα· ἐλάσματα, 11, 22, 91, 92, 112, 141, 189, κοσμοῦντα ἴσως χειρῖδα καὶ ζώνην, 260, κυλινδρικά, 162, 175, τριγωνικά, 119 - 120, 330· ἐπένδυσις ξυλίνης λαβῆς ξίφους, 85 - 86, 332, ὀστεΐνης βελόνης, 101 κοσμήματα, λογχοειδῆ, 99, 329 - 330· σταυρόσχημα, 100 - 101, 178, 182 - 183, 228, 233, 331, τρόπος στερεώσεως, 199, 331, κοσμήματα γυναικῶν, 261, 331, ὡς διαδήματα, 261, 329, 331· ροπαλόσχημον, 201 - 202· ξυλίνων κιβωτίων, 258· λωρίς, 142· σπεῖραι διπλαῖ, 199, 200· ταινίαι: 31, 75, 76, 130, 141, 142, 158, 161, 162, 163, 173 - 174, 175, 178, 183 - 184, 188, 228, 233, 260·

ἀτρακτοειδεῖς, 329· ταινίαι - διαδήματα, 98 - 99, 198 - 199· ὡς παρυφὴ εἰς ἔνδυμα, 260, 329· περὶ τὸ χεῖλος ἀργυροῦ ποτηρίου, 119, 340· φύλλα διαδήματος, 232· ψήγματα χρυσοῦ, 213, 214, 216· βλ. καὶ ἐνώτια, ἐπιγονατίδες, καρυόσχημον, κολεοί, κομβία, περίαπτα, περιβραχιόνια, πλακίδια, ῥόδαξ.στρεπτά, ψηφῖδες· διακόσμησις: αὐλακωτή, 75, 173, 201· ἐγχάρακτος: χαίτη λεόντων εἰς λαβὴν ξίφους, 86, κύκλοι περιβάλλοντες ἔκτυπα δισκάρια, 174· ἔκτυπος: γραμμίδια, 75, 99, 101, 141, 142, 174, 202, 333· δίσκοι-δισκάρια, 31, 75, 76, 98, 99, 100, 101, 141, 202, 333, 334, περιβαλλόμενοι ὑπὸ κύκλων, 141, 142, 173, 183, 233, ὑπὸ γραμμιδίων, 183, ὑπὸ στιγμῶν, 98, 100, 101, 120, 142, 183, 198, 199, 200, 232, 333, 334, 335· εἰς μορφὴν μαργαριτῶν, 198, 199, 333· ἕλικες, 99· βοστρυχοειδεῖς γραμμαί, 143· ἡμικύκλια, 141, 174, 333, κύκλοι συγκεντρικοί, 42, 75, 98, 100, 143, 174, 183, ἐκ στιγμῶν, 98, 100, μὲ στιγμὴν εἰς τὸ κέντρον, 98, 142, 143, 173, 174, μὲ ἐφαπτομένην, 142, 174, 183, 232, 333· κυματοειδεῖς γραμμαί, στικταί, 101· μηνοειδῆ, 142, ὀφιοειδεῖς γραμμαί, 141, 142, 333· ῥόδακες, 184, 202, 333· σπεῖραι, 31, 75, 86, 98, 99, 143, 173, 174, 175, 333· σιγμόσχημα στοιχεῖα, 143· σειραὶ στιγμῶν, 99, 120, 141, 142, 173, 174, 175, 183, 184, 199, 200, 202, 233, 330 332, 333, 334· στοιχεῖον, Ω 198· φυλλόσχημα στοιχεῖα, 141, 142, 183, 333, ρομβοειδῆ φύλλα, 142, 334, κισσός, 198, 199, κλάδοι ἐλαίας (;), 198, 199· ψευδοσπεῖραι, 98, 143, 174, 334· φυλλίδια χρυσοῦ, χημικὴ ἀνάλυσις, 375.

ψαλίς, κοπῆς χρυσῶν ἐλασμάτων, 163, 173, 174.
ψηφῖδες, ὀστέιναι, 32, ἐξ ἀμεθύστου, 47, 77, 205, 342, 343, σύγκρισις παραστάσεως γλυπτῆς ψηφῖδος μὲ προσωπίδα τάφου Γ, 76, 340· ἐξ ὑελομάζης, 47, 78· ὀρείας κρυστάλλου, 47, 78, 156, 178, 182, 185, 205, 228, 234, 235, 342, 345· λίθιναι, 78, 121, 234, 235, 342· νιέλλο, 78· χαλκαῖ, 78, 156· ἠλέκτρου, 78, 121, 188, 189, 206, 321, 350, 351· ἀργύρου, 156, μετεωρίτου, 156, σαρδίου, 156, 184, 185, 205, 228, 234, 235, 342· σαρδίου γλυπταί, 149, 156 - 157, 205, 343· φαγεντιανῆς, 182, 185, 235, 342, 343· χρυσαῖ, 189, 200, 201, 202, 235 σημ. 1, 332· ἠλέκτρου μεταλλικαί, 235· ὀψιανοῦ, 235, 342· πήλιναι, βλ. σφονδύλια.
ψίαθος, 49, 50.

Vanderpool, E., περὶ θέσεως σκελετῶν τάφων Ἀγορᾶς, 258.

Wace, A. J. B., ἔρευνα Μυκηνῶν, 5, περὶ κιβωτιοσχήμων τάφων, 247, χρονικῆς σχέσεως τῶν δύο Κύκλων, 360.
Washington University, 5, 7.
Waz, ἐπὶ στήλης τάφου Γ, 51.
Weiner, περὶ πλακιδίων ἐξ ἠλέκτρου, 351, 352.
Welter, G., περὶ θησαυροῦ Αἰγίνης, 338 σημ. 2.
Wessex Culture, συσχέτισις μυκηναϊκῶν πλακιδίων ἐξ ἠλέκτρου πρὸς τὰ τῆς, 352.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΤΟΜΟΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ Ο ΤΑΦΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ Β ΤΩΝ ΜΥΚΗΝΩΝ ΤΟΥ Γ. ΜΥΛΩΝΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΟΣ ΥΠ' ΑΡ. 73 ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΤΥΠΩΘΗ ΕΙΣ ΧΙΛΙΑ ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΑΠΟ ΤΟΥ ΜΑΡΤΙΟΥ 1972 ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΜΑΡΤΙΟΥ 1973 ΤΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ «ΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ Ι. ΜΑΚΡΗΣ Α.Ε.»

παράθυρα, εἰς πρόσοψιν κτιστῶν τάφων Ras-Shamra, 221.
παραξιφίδες χαλκαῖ, 28 - 29, 47, 71 - 72, 82, 87, 130, 160, 170 - 171, 313, 316· τύπου Β, 28 - 29, 71 - 72· ἀργυρόηλοι, 28 - 29, 87, 319· μὲ λωρίδα ἀντὶ ράχεως, 71, 72, 139, 170· ἄμισχοι, 72, 139· θέσις μεταξὺ τῶν κτερισμάτων, 257, 260, 314· ἐγχάρακτος διακόσμησις σπειρῶν, 28· λαβαί, 313 - 314· παραξιφὶς Ἁγ. Τριάδος, 316.
παραστάδες, εἰσόδου τάφου Ρ, 217, 218, 219.
Παυσανίας, περιηγητής, στήλη τάφου Ν ὁρατὴ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ, 19.
πέλεκυς, λίθινος, 37, 42.
Περατή, νεκροταφεῖον, στάσις νεκρῶν, 258.
περίαπτα, ἐκ φαγεντιανῆς, 178, 182, 228, 236, 342· ἐκ σαρδίου, 224, ἀπιόσχημον λίθινον, 228, 235, 347· εἰς σχῆμα σφηκῶν ἐκ τοῦ Χρυσολάκκου, 338.
περιαυχένιον, 161 σημ. 1.
περίβολος, εὕρεσις, 5, θέσις, 8, ἐπίχωσις, 10 κ.ἑ., κυκλικὸς τοῖχος ἐφαπτόμενος αὐτοῦ, 17, εἴσοδος, 18, διαστάσεις, 18, τρόπος τοιχοδομίας, 18 - 19, χρόνοι κατασκευῆς, 19· μικρὸς περίβολος τάφων Ζ, Η, Θ, 106· παράστασις ἐπὶ στήλης τάφου Α, 34· ἡμικυκλικὸς Περιστεριᾶς, 248.
περιβραχιόνια χρυσᾶ, 22, 31, 38, 41, 42, 76, 189, 199 - 200, 260, 332, 353.
περιδέραια, 78, 156, 182, 188, 189, 200, 205, 234, 261, 353· φέροντα περίαπτα εἰς τὸ μέσον, 224, 235, 236, 342, 353· σπειροειδῆ χρυσᾶ ἐξαρτώμενα ἀπό, 200, θησαυροῦ Αἰγίνης, 339.
περιθώριον, ἐκ πλίνθων καὶ πηλοῦ ἐπὶ τοῦ δαπέδου τάφου Ν, 159, 160, 162.
περικεφαλαῖαι, χαυλιόδοντες εἰς διακόσμησιν, 163, 176.
περιλαίμιον, ἐκ χρυσῆς ταινίας, 161, 329.
Περιστεριὰ Τριφυλλίας, λακκοειδεῖς σκαπτοὶ τάφοι, 247· ἡμικυκλικὸς περίβολος, 248· χρυσᾶ κύπελλα, 333.
περιχειρῖδες, 330.
περόναι: ἐκ χαλκοῦ, 22, 30, 229, 233, 234, 326 - 327, μὲ κεφαλὴν ἐξ ὀρείας κρυστάλλου, 22, 30, 189, 203, 205, 229, 234, 327, 345, 346, 353· χρῆσις διὰ τὴν λῆψιν ὀπίου, 345, 346· στερεώσεως φορεμάτων, 261, 327, 346, χαλκῆς ταινίας ἐπὶ τῆς κόμης, 232· κλειδόσχημος, 234· ἐλεφάντιναι, 92· ἀργυραῖ, 178, 182, 189, 202, 233, 327, 341· ὀστέϊναι, βλ. βελόναι· χρυσᾶ ἐλάσματα κεφαλῆς περόνης, 175, 202.
Persson, A.W., ἀνασκαφὴ Ἀσίνης, 246, 298, στάσις νεκρῶν, 256, 258, προσανατολισμὸς λειψάνων, 259, τοποθέτησις νεκρῶν ἐντὸς ξυλίνων κιβωτίων, 258 σημ. 3, χρυσᾶ κοσμήματα λαρνάκων, 261, ἐλάσματα τύπου ἐπιγονατίδος, 330, ἀνασκαφὴ εἰς Μπερμπάτι, 247.
πεταλόσχημον κτίσμα, δυτικῶς τοῦ τάφου Κ, 124 κ.ἑ.
Philosophical Society of America, 7.
πλάκες, καλυπτήριοι κτιστοῦ τάφου Ρ, 213, 214, 218, 219, 220· στέγασις λακκοειδῶν διά, 245.
πλακίδια, ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, 23, 32, 79, 207, 314, ἐντὸς χρυσοῦ δακτυλίου ξίφους, 86, 314· χρυσᾶ τετράπλευρα, 200· ἐξ ἠλέκτρου, 206, 350, 351· ἐκ φαγεντιανῆς, 235, 236, 341, 342, 353.
Πλάτανος, χρυσᾶ κοσμήματα Θόλου Α, 336, ἀργυραῖ ταινίαι, 337.
Πλάτων, Ν., ἀνασκαφὴ Κάτω Ζάκρου, 315, 344.
πλέσια, 22, 34, 35, 37, 43, 45, 80, 90, 91, 110, 112, 128, 129, 130, 148, 159, 177, 187, 188, 211, 212, 213, 219.
ποιμένες, παράστασις ἐπὶ στηλῶν, 34, 51.
Πολιόχνη Λήμνου, χρυσᾶ ἀντικείμενα, 337 σημ. 3.
Πουλίτσας, Παν., πρόεδρος Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, 7.
Prendi, Fr., ἀνασκαφεὺς τάφων Β. Ἠπείρου, 253 σημ. 2.
προσανατολισμός: στηλῶν, 18· εἰς κατάθεσιν λειψάνων, 49, 243, 259, 263· τάφων, 243.
προσκεφάλαια, ταφικά, 38, 112, 160, 178, 188, 208, 228, 256, 259.
Πρόσυμνα, ΜΕ νεκροταφεῖον: τάφοι εἰς ὁμάδας, 266, προχοΐσκαι ἐκ τάφων, 286, κύαθοι μὲ κατακόρυφον λαβήν, 291· διακοσμητικὰ στοιχεῖα ἀγγείων, 295, 297, 298· ἀγγεῖα μὲ πολύχρωμον διακόσμησιν, 303, 305, 308, 356· γλωσσοειδεῖς μάχαιραι, 322· αἰχμαὶ ἀκοντίων, 325· αἰχμαὶ βελῶν, 347 σημ. 3.

ψηφῖδες ἠλέκτρου, 351.
προσωπίς, ἐξ ἠλέκτρου, 47, 76, 261, 267, 339 - 340.
Πρωτοελλαδικὴ ἐποχή, νεκροταφεῖον Ἁγ. Κοσμᾶ, 248· τάφοι Βρανᾶ Μαραθῶνος, 248· τύμβος Λέρνης, 249· σωρὸς λίθων ἄνωθεν τάφων, 252, 349· παραμερισμὸς τῶν ὀστῶν συνήθης, 266· ἀσκοὶ καὶ ἀσκοειδῆ κοινά, 287· ἀντικείμενα ἐκ πολυτίμων μετάλλων, 337· αἰχμαὶ βελῶν, 347.
πρωτοκυκλώπειος ρυθμός, 19.
πρωτομυκηναϊκοὶ χρόνοι, τρόπος στερεώσεως ἐλασμάτων εἰς ἐγχειρίδια, 171, διακοσμητικὰ στοιχεῖα χρυσῶν, 337.
Πρωτονοταρίου-Δεϊλάκη, Εὐαγ., 7, 21 σημ. 1.
πτηνόν, ὀστᾶ ἐντὸς μινυείου κυπέλλου, 91· χρυσαῖ ψηφῖδες πτηνόσχημοι, 339· βλ. καὶ ἀγγεῖα, διακοσμητικὰ θέματα.
Πύλος, λακκοειδεῖς σκαπτοὶ τάφοι, 247.
πυξίς, ἐξ ἀλαβάστρου, 162, 176.
πῶμα ἀγγείου, 196.

Ras - Shamra, κτιστοὶ τάφοι, 221, 222· πυξίδες ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, 267 σημ. 1.
ρόδαξ, ἐλεφάντινος, 11, 225, χρυσοῦς, 189, 199, 331.

Σακελλαράκης, Ἰω., 7.
Σακελλαρίου, Ἁγνή, περὶ ψηφῖδος ἐξ ἀμεθύστου, 78, ἀναγλύφων ψηφίδων σαρδίου, 157, 205.
Sandars, N.K., περὶ τύπων μαχαιρῶν, 322, 323, πλακιδίων ἐξ ἠλέκτρου, 352.
Schaeffer, Cl., ἀνασκαφὴ κτιστῶν τάφων εἰς Συρίαν, 221.
Schliemann, H., ἔρευνα Κύκλου Α, 3, 6· εὕρεσις χρυσῶν ἐλασμάτων εἰς ἐπίχωσιν τάφου V, 265, ὀστράκων μινυείων, 271, μητρῶν ἐκ στεατίτου, 342.
Schuchhardt, B., περὶ ἐπιτυμβίων στηλῶν, 50, 348, 349.
Seager, R.B., περὶ μεθόδου κυλινδρικοῦ τρυπάνου, 205.
σεῖστρον, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀθὼρ εἰς γλυπτὸν σκαραβαῖον, 225.
Σέν, κυκλικὸν σύμβολον εἰς γλυπτὸν σκαραβαῖον, 225.
Σέσκλο, βλ. Διμήνι - Σέσκλο.
σῆμα, ἄνωθεν τάφων, 17, 177, 226, 245, 252, 262, 263, 265, 266.
σημεῖα ἀγγειοπλάστου, 93, 168, 194.
σηπίαι, παράστασις ἐπὶ γλυπτῆς ψηφῖδος, 206, 343.
σκαραβαῖος, ἐκ lapis lazuli, 216, 225, 357.
σκιαγραφίας, τεχνική, 57.
spacers, βλ. πλακίδια ἐξ ἠλέκτρου.
Στάης, Β., ὑπόθεσις τοποθετήσεως νεκρῶν Κύκλου Α ἐντὸς ξυλίνων κιβωτίων, 258, 259· περὶ χρυσῶν κοσμημάτων λαρνάκων, 260· περὶ θησαυροῦ Αἰγίνης, 338 - 339.
Σταματάκης, Π., ἀνασκαφὴ τάφου VI Κύκλου Α, 259.
Στασινοπούλου - Τουλούπα, Ἔ., 7.
στελεός, ξύλινος, ἀκοντίων, 30, 73, 140, 172, 324, 325, βέλους, 89, 140· δόρατος, 161· χρυσᾶ κοσμήματα, 175.
στῆλαι ἐπιτύμβιοι, τάφου Α, 4, 21, 33, 34, 348, 349· τάφου Γ, 45, 46, 50 - 51, 348, 349· τάφου Ν, 11, 19, 20, 158, 159, 160, 162 - 163, 348· τάφου Ο, 187, 348· προσανατολισμός, 18· χῶμα εἰς θεμελίωσιν, 91· στῆλαι εἰς κορυφὴν τύμβων, 245, 262, 266· μετατροπὴ εἰς βάσιν στήλης, 265· δυτικοῦ νεκροταφείου Ἐλευσῖνος, 349, Λέρνης, 349· πρωτοκυκλαδικοῦ τάφου Θήρας, 349 σημ. 1.
Στίκας, Ε., ἀναστήλωσις θόλου τάφου Κλυταιμήστρας, 4.
Stonehenge, γλυφαὶ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν στηλῶν, 352.
στρεπτὰ βοστρύχων, χρυσᾶ, 184, 201, 332.
Strong, R.E., περὶ πλακιδίων ἐξ ἠλέκτρου, 352.
σύλησις τάφων: Λ, 131 - 132, 265. Ρ, 215, 265· Τ, 227, 265· Φ, 237, Σ, 265· πλήρης σύλησις συνήθης, 265.
Συρία, εἰσαγωγὴ ἐλεφαντοστοῦ ἐκ, 349· ἐμπορικαὶ συναλλαγαὶ μυκηναίων μέ, 360, 361.
σύρμα, χάλκινον, βοηθητικὸν πρὸς στερέωσιν χρυσῶν ἐλασμάτων καὶ ποτηρίων, 74, 75, 99, 173, 202, 329, 332, ἀναδίπλωσις χείλους χαλκῆς πρόχου περί, 98, λαβῆς χαλκοῦ ἀγγείου, 213· συνδέον φύλλα χρυσοῦ διαδήματος, 232· χρυσοῦν, στερεώσεως σταυροσχήμων κοσμημάτων ἐπὶ ταινίας, 100· ἀπόληξις ἄκρου χρυσῶν ταινιῶν, 183· σχηματίζον σπείρας, 199, 200· ἀργυροῦν, ἐπὶ ὑφά-

σματος - περιτυλίγματος μαχαίρας, 171· ἐπὶ ὑφάσματος χαλκῆς φιάλης, 172· ἐντὸς τρήματος ψηφῖδος, 235.
Σῦρος, ἀργυραῖ ταινίαι, 337.
σφενδόνη, βλ. ὀρεία κρύσταλλος.
σφηκωτῆρες, 353· βλ. καὶ στρεπτὰ βοστρύχων.
σφονδύλια, πήλινα: ἐκ τοῦ ἰπνοῦ, 14, 15, 347, 353, τάφου Ο, 188, 207, 353· λίθινα, 207· ἐκ στεατίτου, 207· ἐκ μετεωρίτου, 207.
σφραγιδόλιθος, ἐκ σαρδίου, 214, 216, 224, βλ. καὶ γλυπτὰς ψηφῖδας.
σχιστόλιθος, πλάκες στέγης τάφων ἐκ, 90, 91, 110, 128, 129, 130, 159, 187, 188, 204, 244, 245, 269· σχηματίζουσαι δάπεδον, 122.

ταυροπαιδιά, παράστασις ἐπὶ ἐλεφαντίνου πλακιδίου, 23.
ταῦρος, τμῆμα παραστάσεως ἐπὶ ἐλεφαντίνου πλακιδίου, 23· ἐπὶ στήλης τάφου Α, 33, 34· ἐπὶ ἐγχειριδίου Λασιθίου, 318.
τάφοι, θαλαμοειδεῖς, πλήρωσις δρόμου, 219· βαθμῖδες εἰς δρόμον, 220 σημ. 1· ἐν γενικῇ χρήσει εἰς ΥΕ ΙΙ χρόνους, 220· κατασκευὴ δρόμου, 221· Ἀγορᾶς Ἀθηνῶν, 258· θολωτοί, μεταφορὰ περιεχομένου τάφου Ρ εἰς, 215· ἐν γενικῇ χρήσει εἰς ΥΕ ΙΙ χρόνους, 220· πλήρωσις δρόμου, 219, κατασκευὴ δρόμου, 221· κιβωτιόσχημοι, 34, 106, 109, 247, 248· ἐξέλιξις εἰς λακκοειδεῖς, 247, 248, 358, εἰς κτιστούς, 266· Κυκλάδων, 247· κτιστοί: τάφος Ρ, 211 κ.έ., τετράπλευροι, 247· κυκλικοί, 247· λακκοειδεῖς Κύκλου Β, χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, 129, 245· κατασκευή, 188, 243 κ.έ. ἀρχικὸς τάφου Ρ, 211, 214, 215· Κύκλου Α, 245, 246· εἰς χῶρον τύμβου Λέρνης, 249· ΜΕ προέλευσις, 253· λακκοειδεῖς σκαπτοί, τόποι εὑρέσεως, 247· παιδικοὶ ΜΕ Ἀσίνης, 246· ταφαὶ ἐντὸς πίθων, εἰς Κρήτην, 247· Τάφος Α, 21 κ.έ., Α1, 34 κ.έ., Α2, 35 κ.έ., Β, 36 κ.έ., Γ, 43 κ.έ., Δ, 80 κ.έ., Ε, 90 κ.έ., Ζ, 102 κ.έ., Η, 106 κ.έ., Θ, 109 κ.έ., Ι, 110 κ.έ., Κ, 122 κ.έ., Λ, 128 κ.έ., Λ1, 143 κ.έ., Λ2, 145 κ.έ., Μ, 148 κ.έ., Ν, 158 κ.έ., Ξ, 177 κ.έ., Ξ1, 185 κ.έ., Ο, 187 κ.έ., Π, 208 κ.έ., Ρ, 211 κ.έ., Σ, 226 κ.έ., Τ, 227, Υ, 228 κ.έ., Φ, 237.
τάφρος, ἀνώτατον τμῆμα τοῦ τάφου, 243.
τελαμών, 48, 73.
Thompson, Homer, 7.
Τίρυνς, τοιχοδομία κυκλωπείων τειχῶν, 19.
τοιχογραφίαι, ἐπίδρασις ἐπὶ τεχνικῆς τοῦ ἀγγειογράφου τῶν χελιδόνων, 303, τοιχογραφία τῶν κρίνων ἐκ Θήρας, 303.
Τομπάζης, Ν., 4, 5, 6, 8, 52, 103.
τόξα, παραστάσεις ἐπὶ μυκηναϊκῶν ἀντικειμένων, 347.
Τουρκοκρατίας ἐποχή, αὔλαξ ὑδραγωγείου κατασκευασθεῖσα κατὰ τήν, 109.
τράπεζαι, ἐκ πωρίνων πλακῶν εἰς ἐπιτάφια δεῖπνα, 158, 261.
τριχολαβίδες χαλκαῖ, 112, 119, 161, 172 - 173, 327 - 328, μὲ κρινόσχημα ἄκρα, 119, 327· Κύκλου Α, 327.
Τροία, χρυσᾶ ἀντικείμενα, 337 σημ. 3.
τρόφιμα περιεχόμενα ἐντὸς ἀγγείων: ἔλαιον, 114, 260, 275· οἶνος, 113, 260, 275· ἄλευρον, 113, 260, 275· σῖτος, 275.
τροχός, ἐλεφάντινος, 79, κεραμεικός, ἴχνη εἰς ἐπιφάνειαν ἀγγείων, 153, 164.
τρυπανισμός, νεκροῦ τάφου Γ, 48.
τρύπανον, λειάνσεως καὶ κοιλάνσεως κρυστάλλου, 204, 205· ἴχνη εἰς λίθινον περίαπτον, 235.
Τσιτσέκος, Ἀρ., 8, 21.
Τσούντας, Χρῆστος, ἀνασκαφὴ κιβωτιοσχήμων τάφων εἰς Μυκήνας, 247· περὶ Κύκλου Α καλυπτομένου ὑπὸ χώματος, 249, προσανατολισμοῦ νεκρῶν Διμηνίου καὶ Σέσκλου, 259, ἀριθμοῦ νεκρῶν, 266, μαχαιρῶν ἐκ τάφων Σέσκλου καὶ Ἀμοργοῦ, 324, στήλης τάφου VI, 348, περιδεραίων καὶ ὅρμων, 353.
τύμβοι, ἄνωθεν τάφων Κύκλου Β, 245, 254, 262· τάφου Ν, 160· τάφων Βρανᾶ Μαραθῶνος, 248· Λέρνης, 249· Β. Ἠπείρου, 249, 251 σημ. 4· Vodhinë, 250, 251, 253· Pazhok, 251· Vajzë, 253· Πατρόκλου, 262.
τυμβωρύχοι, τάφου Ρ, 215, 216, 219, 220.
τύφη, ὡς ὑλικὸν στέγης τάφων, 37, 38, 45, 110, 112, 144, 148, 149, 160, 177, 244, 245, 261, 269.

Ὑκσώς, χρονολόγησις σκαραβαίου τάφου Ρ εἰς περίοδον τῶν, 225· μυκηναῖοι ὡς μισθοφόροι κατὰ τῶν, 267, 361, 362.
Ὑστεροελλαδικοὶ χρόνοι, ὄστρακα, 11, 12, 17,

22, 23, 35, 45· ἔλλειψις σεβασμοῦ εἰς νεκροὺς μετὰ τὴν ἀποσύνθεσιν τῶν σαρκῶν, 264· ἐπιδράσεις ἀγγειογραφίας, 306· ΥΕ Ι: στήλη τάφου Ν ὁρατή, 19· ἀλάβαστρον τάφου Γ, 296· ἄλλα ἀγγεῖα, 296· ὄστρακα ποτηρίου Βαφειοῦ, 187· ἐγχειρίδια Κύκλου Α, 171· ἀγγεῖα μὲ στιλπνὴν διακόσμησιν, 357· ἐμπόριον μὲ τὴν Αἴγυπτον, 362· ΥΕ ΙΙ: κτιστὸς τάφος Ρ, 220· τάφοι ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος, 221· σφραγιδόλιθος, 225· μυκηναῖοι κύριοι τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου, 362· ΥΕ ΙΙΙ: τρόπος τοιχοδομίας, 19· θραύσματα ἀγγείων πρὸ τῶν εἰσόδων τῶν τάφων, 264· ΥΕ ΙΙΙ, Α2, διακοσμητικὰ στοιχεῖα κεραμεικῆς, 199· ΥΕ ΙΙΙ Β: στρῶμα λατύπης, 11, 19, 20· καταστροφὴ ἀνατολικοῦ τμήματος περιβόλου, 18· ὕψος ἐπιφανείας ἐδάφους, 19· ἐκ νέου χρῆσις τοῦ πρὸς ΒΑ. τοῦ Κύκλου Β χώρου, 18· στήλη τάφου Ν ἀθέατος, 19, 20.

ὕφασμα (ἐκ λίνου), ἀγγεῖα περιτυλιγμένα ἐντός, 22, 32, 38, 172· χαλκᾶ ὅπλα περιτυλιγμένα ἐντός, 49, 88, 161, 171, 172, 326· περιβάλλον κολεοὺς ξιφῶν, 314· κοσμούμενον ὑπὸ χρυσῶν ἐλασμάτων, 99, 120.

φαγεντιανή, ποτήριον ἐκ, 22, 27, 270, 341, 342, ἀπόδοσις εἰς τεχνίτην ἐκ Κρήτης, 267, παράλληλον ἐκ τοῦ ἱεροῦ Θησαυροφυλακίου τῆς Κνωσοῦ, 355· βλ. καὶ περίαπτα, πλακίδια, ψηφῖδες.

φακοί, μεγεθυντικοί, 344.

φελλός, ἴχνη εἰς ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν χρυσοῦ περιάπτου, 201.

Φίλιος, Δ., ἀνασκαφὴ τάφων εἰς Ἐλευσῖνα, 247.

Ford Foundation, 7.

φορεμάτων χρυσᾶ κοσμήματα, 200.

Φυλακωπή, παράλληλα γραπτῆς διακοσμήσεως εἰς ἀγγεῖα ἐκ, 198, 287, 290, 301, 302, 310· ραμφόστομοι πρόχοι, 283, 284· ἀσκοί, 287· πτηνὰ εἰς διακόσμησιν ἀγγείων, 284, 302, 355, ὁλόβαφοι κύκλοι, 337· red faced ware, 299· panelled cups, 302.

χαλαζίας, τρίμματα ἐντὸς πηλοῦ ἀγγείων, 26, 39, 41, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 62, 63, 64, 65, 66, 69, 84, 93, 94, 103, 104, 105, 108, 109, 112, 113, 115, 116, 118, 124, 126, 134, 136, 137, 138, 145, 146, 149, 151, 152, 155, 164, 165, 166, 179, 180, 181, 186, 190, 191, 192, 194, 196, 197, 198, 208, 209, 210, 222, 223, 224, 230, 232, 237, 238, 239, 303 σημ. 3, χαρακτηριστικὰ ἐντοπίου πηλοῦ, 273, 302.

Χαλανδριανή, νεκροταφεῖον, ἀργυρᾶ ταινία, 336·

χάλκινα ἀντικείμενα: ἀγγεῖα, 22, κύπελλον, 47, 73 - 74, 328, φιάλαι, 81, 88, 160, 172, 328, πρόχοι, 92, 96, 98, 162, 172, 328, κρατήρ, 92, 95 - 96, 328, τεμάχια ἀγγείων τάφου Ι, 119, Κύκλου Α, 328, ἐκ θησαυρῶν οἰκιῶν τῆς Κνωσοῦ, 328· ἔκτυπος διακόσμησις: δακτύλιοι, 74, κύκλοι εἰς βάσιν φιάλης, 88, ζῶναι, 98, σπεῖραι, 92, 98, κυματοειδεῖς γραμμαί, 119, φυλλοειδῆ στοιχεῖα, 96, τετραγωνίδια, 96· ταινίαι, προσηρμοσμέναι εἰς χρυσᾶ κοσμήματα, 100, 228, 232· χημικὴ ἀνάλυσις, 320, 341, 355, 363 - 378· βλ. καὶ αἰχμαὶ ἀκοντίων, δακτύλιοι, ἐγχειρίδια, καρφίδες, κοπίδες, μάχαιραι, ξίφη, ὀπεύς, παραξιφίδες, περόναι, σύρμα, τελαμών, τριχολαβίδες, ψηφῖδες.

Χαριτωνίδης, Σ., 5, ἀνασκαφεὺς τάφου Α, 21, 346 σημ. 2.

χαυλιόδοντες, 33, 158, 162, 163, 176, 264, 347.

χοαί, κατὰ τὰ ἐπιτάφια δεῖπνα, 262, 264.

Χρυσόλακκος Μαλίων, χρυσᾶ κοσμήματα, 336, περίαπτον εἰς σχῆμα σφηκῶν, 338, ὡς τόπος προελεύσεως θησαυροῦ Αἰγίνης, 338 σημ. 2.

χρυσός, ἀγγεῖα: ποτήρια, 47, 48, 66, 74 - 75, 260, 328, 332 - 333, κύαθος, 162, 173, 175, 260, 332 - 333· ἀστέρες, βλ. σταυρόσχημα κοσμήματα· ἐλάσματα, 11, 22, 91, 92, 112, 141, 189, κοσμοῦντα ἴσως χειρῖδα καὶ ζώνην, 260, κυλινδρικά, 162, 175, τριγωνικά, 119 - 120, 330· ἐπένδυσις ξυλίνης λαβῆς ξίφους, 85 - 86, 332, ὀστεΐνης βελόνης, 101 κοσμήματα, λογχοειδῆ, 99, 329 - 330· σταυρόσχημα, 100 - 101, 178, 182 - 183, 228, 233, 331, τρόπος στερεώσεως, 199, 331, κοσμήματα γυναικῶν, 261, 331, ὡς διαδήματα, 261, 329, 331· ροπαλόσχημον, 201 - 202· ξυλίνων κιβωτίων, 258· λωρίς, 142· σπεῖραι διπλαῖ, 199, 200· ταινίαι: 31, 75, 76, 130, 141, 142, 158, 161, 162, 163, 173 - 174, 175, 178, 183 - 184, 188, 228, 233, 260·

ἀτρακτοειδεῖς, 329· ταινίαι - διαδήματα, 98 - 99, 198 - 199· ὡς παρυφὴ εἰς ἔνδυμα, 260, 329· περὶ τὸ χεῖλος ἀργυροῦ ποτηρίου, 119, 340· φύλλα διαδήματος, 232· ψήγματα χρυσοῦ, 213, 214, 216· βλ. καὶ ἐνώτια, ἐπιγονατίδες, καρυόσχημον, κολεοί, κομβία, περίαπτα, περιβραχιόνια, πλακίδια, ῥόδαξ.στρεπτά, ψηφῖδες· διακόσμησις: αὐλακωτή, 75, 173, 201· ἐγχάρακτος: χαίτη λεόντων εἰς λαβὴν ξίφους, 86, κύκλοι περιβάλλοντες ἔκτυπα δισκάρια, 174· ἔκτυπος: γραμμίδια, 75, 99, 101, 141, 142, 174, 202, 333· δίσκοι-δισκάρια, 31, 75, 76, 98, 99, 100, 101, 141, 202, 333, 334, περιβαλλόμενοι ὑπὸ κύκλων, 141, 142, 173, 183, 233, ὑπὸ γραμμιδίων, 183, ὑπὸ στιγμῶν, 98, 100, 101, 120, 142, 183, 198, 199, 200, 232, 333, 334, 335· εἰς μορφὴν μαργαριτῶν, 198, 199, 333· ἕλικες, 99· βοστρυχοειδεῖς γραμμαί, 143· ἡμικύκλια, 141, 174, 333, κύκλοι συγκεντρικοί, 42, 75, 98, 100, 143, 174, 183, ἐκ στιγμῶν, 98, 100, μὲ στιγμὴν εἰς τὸ κέντρον, 98, 142, 143, 173, 174, μὲ ἐφαπτομένην, 142, 174, 183, 232, 333· κυματοειδεῖς γραμμαί, στικταί, 101· μηνοειδῆ, 142, ὀφιοειδεῖς γραμμαί, 141, 142, 333· ῥόδακες, 184, 202, 333· σπεῖραι, 31, 75, 86, 98, 99, 143, 173, 174, 175, 333· σιγμόσχημα στοιχεῖα, 143· σειραὶ στιγμῶν, 99, 120, 141, 142, 173, 174, 175, 183, 184, 199, 200, 202, 233, 330 332, 333, 334· στοιχεῖον, Ω 198· φυλλόσχημα στοιχεῖα, 141, 142, 183, 333, ρομβοειδῆ φύλλα, 142, 334, κισσός, 198, 199, κλάδοι ἐλαίας (;), 198, 199· ψευδοσπεῖραι, 98, 143, 174, 334· φυλλίδια χρυσοῦ, χημικὴ ἀνάλυσις, 375.

ψαλίς, κοπῆς χρυσῶν ἐλασμάτων, 163, 173, 174.
ψηφῖδες, ὀστέιναι, 32, ἐξ ἀμεθύστου, 47, 77, 205, 342, 343, σύγκρισις παραστάσεως γλυπτῆς ψηφῖδος μὲ προσωπίδα τάφου Γ, 76, 340· ἐξ ὑελομάζης, 47, 78· ὀρείας κρυστάλλου, 47, 78, 156, 178, 182, 185, 205, 228, 234, 235, 342, 345· λίθιναι, 78, 121, 234, 235, 342· νιέλλο, 78· χαλκαῖ, 78, 156· ἠλέκτρου, 78, 121, 188, 189, 206, 321, 350, 351· ἀργύρου, 156, μετεωρίτου, 156, σαρδίου, 156, 184, 185, 205, 228, 234, 235, 342· σαρδίου γλυπταί, 149, 156 - 157, 205, 343· φαγεντιανῆς, 182, 185, 235, 342, 343· χρυσαῖ, 189, 200, 201, 202, 235 σημ. 1, 332· ἠλέκτρου μεταλλικαί, 235· ὀψιανοῦ, 235, 342· πήλιναι, βλ. σφονδύλια.
ψίαθος, 49, 50.

Vanderpool, E., περὶ θέσεως σκελετῶν τάφων Ἀγορᾶς, 258.

Wace, A. J. B., ἔρευνα Μυκηνῶν, 5, περὶ κιβωτιοσχήμων τάφων, 247, χρονικῆς σχέσεως τῶν δύο Κύκλων, 360.
Washington University, 5, 7.
Waz, ἐπὶ στήλης τάφου Γ, 51.
Weiner, περὶ πλακιδίων ἐξ ἠλέκτρου, 351, 352.
Welter, G., περὶ θησαυροῦ Αἰγίνης, 338 σημ. 2.
Wessex Culture, συσχέτισις μυκηναϊκῶν πλακιδίων ἐξ ἠλέκτρου πρὸς τὰ τῆς, 352.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΤΟΜΟΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ Ο ΤΑΦΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ Β ΤΩΝ ΜΥΚΗΝΩΝ ΤΟΥ Γ. ΜΥΛΩΝΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΟΣ ΥΠ' ΑΡ. 73 ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΤΥΠΩΘΗ ΕΙΣ ΧΙΛΙΑ ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΑΠΟ ΤΟΥ ΜΑΡΤΙΟΥ 1972 ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΜΑΡΤΙΟΥ 1973 ΤΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ «ΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ Ι. ΜΑΚΡΗΣ Α.Ε.»